

^B
24447

N. 4. L. 7.

Matilde Domingo

*per in miferia vel angustia cum vade in hunc seculo dudu al
post se elatru per sepe cum in hunc seculo dudu al
fuerit al nuncu cattu. oritur in 19 seculu seculu
vade in hunc seculo*

DIVI CLEMENTIS

opera quæ ad hunc vsque diem extare comperta sunt. cuius D. Paulus ad Phi-
lippenses scribens meminit, ~~quod per eum ad Hebræos confcripta est epi-~~
~~stola magno Caracalla & Iuliano confecta scripsit Rufino~~
Torano Aquileiense interprete.

Accesserunt Canones Apostolorum per eundem Clementem in vnum cō-
gesti, vnâ cum interpretatione Gregorii Haloandri & veteri editione.

Adiecimus insuper selectissimas uetustissimorum præsulum, non minus doctrina &
eruditione quàm morum sanctimonia insignium epistolas ad fidem ueterum exemplarium
Viëtorinorum restitutas. Lege si libet ὁ θεὸς κροῦσάκις, & fateberis non nudiustertius natas
ceremonias, sed iam inde ab Apostolis ad nos usque per manus deuenisse.

Verfa pagella elenchum operum complectitur.

PARISIIS,

Ex officina Carolæ Guillard, sub So-
le aureo, via ad diuum Iacobum.

1 5 4 4

Ex officina Carolæ Guillard

DIVI CLEMENTIS

opera quæ ad hunc usque diem extare comperta sunt. cuius D. Paulus ad Philippenses scribens meminit; ~~quod per hunc ad Hebræos confectum est epistola magna per eundem & Latinorum confecta scriptis ferebat~~ Rufino Torano Aquileiense interprete.

Acceperunt Canones Apostolorum per eundem Clementem in vnum congesti, vna cum interpretatione Gregorii Haloandri & veteri editione.

Adiecimus insuper selectissimas vetustissimorum præsulum, non minus doctrina & eruditione quam morum sanctimonia insignium epistolas ad fidem veterum exemplarium Victorinorum restitutas. Lege si libet ὁ θεος κρινομένης, & fateberis non nudiustertius natas cæremonias, sed iam inde ab Apostolis ad nos usque per manus deuenisse.

Verfa pagella elenchum operum complectitur.

PARISIIS,

Ex officina Carolæ Guillard, sub Sole aureo, via ad diuum Iacobum.

1 5 4 4

CATALOGVS EORVM QVAE PRAETER RE-
cognitionum libros D.Clementis, & Canones Apostolorum
& quinque eiusdem epistolas hoc ope-
re continentur.

Aegyptiorum pontificum Epistolæ	II.	Hygini Epist.	II	91.B
Pag.120.I. 123.C		Innocentij	III	134.C.135.k.138.I
Alexandri	III	Liberij	II	122.F.125.H
Anacleti	III	Leonis	XCV	141.& sequent.
Antheri	I	Marcelli	I	115.H
Athanasij	I	Marcellini	II	14.A
Carthaginensis Concilij	I	Marci	I	121.B
Clementis	V	Mileuitani Concilij	I	135.D
Damasi	VI	Pontiani	I	95.G
130.D.132.G.M	126.G. 127.C.& M.	Quinque Episcoporum	I	137.H
Euaristi	II	Rauennij aliorumq; episcoporum		161.C
Eusebij	III	Soteri	I	92.E
Eusebij mediolanensis episcopi	162.G	Stephani	I	127.H
Eutychiani	I	Victoris	I	93.A
Felicis	I	Vrbani	I	94.G
Flauiani	I	Xisti	I	90.E
Hieronymi	I	Zephyrini	I	92.I
	83.L.M			
	86.k			
	98.D			
	124.I			
	145.E			
	127.F			
Concilium	Nicenum			103.L
	Constantinopolitanum			105.I
	Ephesinum			106.E
	Chalcedonense.			109.A
De primitiua Ecclesia,& synodo Nicena.				100.G
Martiani Imperatoris edictum in confirmatione Concilij Chalcedonensis.				112.D
Constantini Imperatoris confessio.				99.G
Valentiniani & Martiani Impp.sanctio contra Euticianos hæreticos.				112.G
Eiusdem Martiani alia sanctio contra eosdem hæreticos				113.C
Synodus Romana sub Damaso Papa.				126.L
Cælestini Papæ decreta.				139.D
Quod omnes de filio dei,& spiritu sancto,& de vnitae trinitatis male sentiētes, similes sint iudæis: & de vnitae trinitatis.				129.k

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI,
eidemque illustrissimo principi ac domino D. Bernardo
Episcopo Tridentino, Io. Sichardus S. D.

VELLEM equidem Reuerend.in CHRISTO pater, idemq; illustrissi-
me Princeps, tam esset mihi facile virtutes tuas prædicare, quàm id tu-
es prolixè meritis diuinis tuis non modo erga me beneficiis, verum-
etiam ab vniuerso hominum genere, dum videlicet hoc tanto tibi stu-
dio sumis, vt sis & ipse præter vulgarem ordinis tui captū haud me-
diocriter doctus, & literas in capitis iampridem discrimen vocatas,
quantum ab vno præstari potest, latissime propages. Si enim meritis
ascendimus cælum, & hæc reliqua est, vt ille dicit, via ad diuinos ho-
nores, iuuare mortales, quid superest quin te indigitemus? Meruit enī Hercules ille ἀλεξίκα-
κος nescio ob quæ domita monstra, immortalem nominis sui gloriam. Hippocrati vero li-
tatum est tanquam præsentī deo, ob vnum atque alterum quibus opem contra vulgatam iam
tum contagionis lucem tulit. Tuum vero quale dicam nunc factum, si cum his cōferatur? aut
quem animum erga honestiora ingenia? dum perpetuas illas curas, quibus die noctuq; ob re-
rum administrationem distineris, posthabes etiam literarum causæ, agisq; vt non solum opti-
mi quiq; autores detergo situ in lucem vindicentur, verum vis hoc tibi deberi, vis hanc tibi
esse famam superstitem, vt vnus tu & esse & dici merearis, cuius commendatione, opera, au-
toritate, in eum postliminio locum literæ restituantur, vnde quorundam improbitate, non
dico quanto rerum publicarum etiam detrimento, deciderunt. Incredibile enim dictū est,
quàm mihi profuerint literæ R. P. T. quas ne quidem per summam impudentiam optare in
animum induxissem, nisi hoc tu tibi, tanquam debitum officij tui pensum, sponte poposcisses,
vt tua interesse existimares, ne, quod in te esset, diutius iacerent recta studia. Tuis ergo adeoq;
illustrissimi principis Ferdinandiauspiciis egressus, non pœnitendam bonorum, eorumq; ve-
tustissimorum autorum copiam mecum tanquam ex diutino venatu, retuli, quos nunc de in-
tegro hoc maiore doctissimorum quorumq; expectatione parturio, quo magis illi præter o-
pinionem contigerunt. Cui enim, ita comparatis hominum moribus, tale quicquam in men-
tem venire, hoc præsertim tempore potuit? vbi eò temeritatis quorundam furor progressus
est, vt remediis quidem quoquo pacto opus sit, nondum tamen satis adpareat ratio, qua inue-
terato iam morbo, atque ob id tenaciori occurramus. Mihi sanè videntur hi rectissime ad
recuperandam Germaniæ tranquillitatem ingredi, qui eos maxime in medium proponunt
libros, tanquam publicos fontes, vnde hauriant vel adolescentes sanioris mentis initia, post-
quam de quibusdam iam natu grandioribus desperatum est. Quamobrem multum omnino,
ac nescio an nō totum quod vel animo consequi possumus melioris spei, situm mihi videtur
in atate etiamdum tenera, quæ in fatalia quædam huius temporis scripta imprudens, tanquā
tempestate aliqua ad scopulos, delata est, ad quos ne consenescat, ex bonorum autorum edi-
tione pendet. Sunt enim plerique nostratiū, quibus saltem mica ingenij est, ita alioqui affecti
erga studia, vt nō ita magno negotio opus esse videatur ad abolendas quorundā nānias, qua-
rū videmus vbiq; nunc gentiū tantam oriri nausēā, vt præter paucos quosdā, eosq; indoctos
legere nemo sustineat. Quemadmodum ergo literarum casus, veluti Cæcias quispiam nubes,
traxit secum omnium honestarum artium si non stragem, at certe concussionem, ita in pos-
sessionem dignitatis restitutis literis, constantius, æquiusq; se habitura sunt omnia, quibus in
medio vitæ vsuq; communi viuitur, præsertim ad coruos quibusdam relegatis, qui vt felici-
us infantiā suā palliarent, promiscuāq; plebi se insinuarent, id nobis calamitatis in literas in-
uexerunt, vt potius contempsisse quàm ignorasse viderentur. Nimius sum, fateor: at quis non
præ indignitate rei totus in lachrymas solueretur? postquam videt non modo nullis in eos
qui malum hoc orbi conciliant, animaduerti Senatusconsultis, quod decebat fieri acerbissi-
mis, sed ociose etiam atq; delicate, ob illa scilicet in remp. Christianam benefacta, nepotari.
Vtinam hoc moribus nostris aliquando recipiatur, vt & ingeniorum curam saltem subcisi-
uam ad se putent pertinere qui publicæ salutis præsumunt, eoq; nomine rerump. clauos tenent. Si
enim Crassus censor officio suo non putauit indignum, imperitos quosdam rhetoras cogere
in ordinem, atque interdicare professionis munere, quod parum hoc scite administrarent: &

† ij philosophis

EPISTOLA NVNCVPATORIA AD BERNARD.

philosophis, quod nouam quandam ociandi rationem prætextu philosophiæ introducerent, si non modo ciuitatis ius, sed & Italia tota adempta est: quid demum de his nostratibus futurum fuisse putamus, si ex insperato, tanquam propitius aliquis Iupiter, Crassus quidam appareat, qui autoritatis suæ gladium in eos distringat: quibus ludus est sanctissima quæq; studia lancinasse, atque illotis pedibus conculcasse, verum hoc insuper agunt, ne quicquam sit vsquã gentium rerum, quod vel acumen resipiat aliquod, vel non prophanæ etiam turbæ sit obuiũ. Hæc adeo causa est cur mathemata etiam vulgo rideantur, tanquam superuacaneum sit in ea id temporis locare, quod nolimus velimus cogimur parentes viui videntesq; aspicere palam insumi in aleam, & quædam non paulo his etiam deteriora. Eloquentiam putant eam satis esse Christiano, quæ utcunque possit adumbrare rem quam animo conceperis. At non vident, ut vel hoc tantulum assequamur, opus esse longiusculo tempore, ne obscuri simus, & demus sine mente sonum, ut elegantissimus poëta dicit. Ut enim in Theologo summam eloquentiam anxie non requiro, si desit, quam tamen si in lucro habiturus si adsit, ita mediocrem cum dignitate coniunctam omnino necessariam duxerim: est enim omnino etiam in sacris suis eloquentiæ locus, est sua admiratio. Veluti in matrona aliqua honestiore, laudes ornatum cum qui aut sine impensiore sumptu paretur, aut non abhorreat à personæ decoro, ita sordes oderis, ut etiam omnibus sit numeris alioqui in suo genere absoluta. Aut dicant mihi isti barbariei patroni, quid calūniatus est in Iouiniano Hieronymus maiore apparatu, atque contentione, ipsoq; adeo libri ingressu, quàm orationem male sibi cohærentem, ridiculũ quendam tumorem, atque demum spurcitiem: ut non scriptorem, sed *ἀνυμωτιστὴν* vocet. An nõ maximi ut quisq; precij habetur in re theologica, ita eloquentiæ fuit studiosissimus: ut nunc Tertullianum, Lactantium, Cyprianum, atque denique ipsum quem iam nunc adornamus Victorinum Afrum taceam. Est autem quicquam Augustino, Ambrosio purius: quorum oratio tantum abest à barbarie, quantum est eorum inquinatior, qui hodie & nomen & lucellum ex literarum oppugnatione quærunt. Adde etiam si libet, quod diuus Aurelius Augustinus de rhetoricis & dialecticis integros libros conscripsit, qui licet vulgo non extent, dabimus tamen operam ut propediem in manus hominum veniant. Quantus vero theologus? Denique ut semel finiamus, nullum hominum genus diutius florem eloquentiæ tenuit ipsis Theologis. Cœperunt enim iam tum cadere causa iureconsulti, cum & Cicero in foro versaretur. Medici autem adeo dedicerunt latine, ut post Plinium, quod saltem sciam, nihil in hoc genere fermè scriptum sit tolerabili eloquentia. Ob id pro virili cuique pro se annitendum censeo, cui vel leuiter ille publicus rerum hominumq; status doleat, ut quemadmodum nostra tempestate ferè opicos aliquò videmus progressos in artis suæ mysteriis quò superior illa ætas aspirare nequiuit, sic nos quoque nihil de industria remittamus, ut si ad eum quem à maioribus accepimus cumulum nihil accedat, saltem à Gotthorum incursione asseratur. Id quo minus faciamus nihil causæ est, quandoquidè argumentis iam aliquod deprehensum est, nec ingenia nostris deesse, nec ad quorum imitationem excitetur. Siquidem inter Germaniæ principes, quod nobis bene vertat, nec ferè est quisquam paulò cordatior, qui non inter purpuratos illos aliquid etiam loci relinquat liberalius eruditis. De R. P. T. vero quid dicam? cuius mihi aula vsque adeo nihil aulici visa est præ se ferre, ut in academia quadam me versari existimarem, quando in congressibus, quod nõ raro fiebat, mentio esset vel de literis, vel administratione rerum orta. Licuit ergo omnino constantissimo illo vitæ tenore philosophum, mundiciæ principem, parsimonia Episcopum agnoscere, in cuius aula veluti equo Troiano inclusi essent tot literarum proceres, apud quos cum semel atque iterum de communibus rebus institutus sermo, fortè Clementis memini, cuius ego editione iam tum parabam. Et quia non obscure præ se R. P. T. visa est ferre incredibilem quendam erga bonos autores amorẽ, & eiusmodi erat voluntatis tuæ erga me propensio, ut vitam etiã debere me tibi ingenue faterer, cœpi consilium, ut vel parti beneficiorum tuorum quã possem responderem, inscribendi tibi Clementem, quem etiam dum à prælo madentem R. P. T. dedico, ut vel sic à quibusdã huius ætatis vituperatoribus in tuto sit. Nec enim me mouit illa plusquam decantata vbique de apocryphis sententia, quæ si sunt abiicienda, Tertuliano carèbimus, Eusebij magna parte, Lactantio. Quid multis? ægre quisquam paulo vetustior locum suum tuebitur, quippe quorũ plerique synodos illas præcesserint, quibus veluti cancellis quibusdã circũscripta fuit Christianismi professio. Mirum ergo videri debet, si à vetustioribus illis quid sit variatum, & cœperint legi priuatim, id est, fieri apocrypha, quæ paulò ante publice legebantur? Vt vero inter-

rim dicam quod sentio, nondum satis mecum constitui, quid illa veterum autorum censura sibi velit, quæ distin. xv. cap. Sancta Ro. habetur, ut omittam quod quædam isthic ex diametro inter se pugnant. Clementis vero dum octo facit libros, & capitum meminit, nisi me animus fallit, quinquaginta, quæ sint pro autenticis (sic enim loquitur) recepta, non potest mihi non præbere nescio cuius monstri suspensionem, vel hoc nomine maxime, quod quæ hodie in vetustis bibliothecis supersunt exemplaria, quorum duo omnino licuit per sesquimestrem illam excursionem videre, vnum Basileæ, quo sumus vsi commodato, alterum Schonaugiæ, nec vllas habebant capitum sectiones, & in X. Clemens ipse libros totum volumen digesserat, id quod ex fine tertij libri facile est videre. Sed hoc quicquid est rei, iudicandum aliis in medio relinquam, si hoc vnum addidero, mihi alioqui non tam superstitiose nasuto, nec videri verisimile Rufinum virum, ne quid addam præterea magnum, potuisse adduci, ut Latio donaret librū, quem vidisset parum dextre ab eruditioribus accipi, aut cui dignitatis suæ ratio non iam ante constaret. Et quæso quid fieret ut Origenem, Christum philosophum, Eusebium Cæsariensem. Gregorium Nazanzenum, Basilium Magnum, Pamphilum martyrem, Euagrium, rei theologicæ, quod in confesso est, facile principes, ex Græcis verteret, hic vero tanquam sui oblitus, imperare sibi potuerit, ut tot lucubrationum gloriam, istius versionis veluti tenebris obscuraret, & tanquam malus poëta vno actu, eoq; postremo totam fabulam dehonestaret? Quod ergo huius loci est, nihil sanè restat, quod quenquam torqueat illa quorundam non Aristarchorum, sed Phalaridum exactior quam verior censura, dummodo constet Eusebium illum quædam ex his Recognitionū libris non modo mutuatum, verum quod parū etiam attētis apparet, ad verbum quædam descripsisse in lib. de Euang. præp. sexto. Cæterum cum iam editionē cogitarem Clementis nostri, forte fortuna incidimus in epistolas quasdam, quæ nescias plus habeant eruditionis an pietatis, eas quoniam argumento nostro magnopere cōuenirent, nec ante typis excusæ essent, curauimus ut vnà formis describerētur. In quibus quia non pauca erant, quæ magno temporum interuallo essent remotiora, scholiis siquando vsus videbatur, atque argumentis illustrauimus, quas R. P. T. non enim occurrit alius cui potius inscribi debeant, nuncupatim dedico consecroq;. Quo enim munere apud R. P. T. maiorem me gratiam initurum considerem, non erat, quam si librum doctiss. eumq; vetustiss. ei potissimum consecrarem, qui non modo singulari est præditus pietate, verum elegantiore literatura tanta, quanta vel in eius generis hominibus desiderari potest maxima, qui omnem ætatem in literis consumpserunt. Bene valeat R. P. T. quam nobis communibusq; studiis Christus quamdiutissime seruet incolumem.

INDEX

INDEX RERV ME- morabilium vtriusque par- tis, tam Clemētis quā Epistolarum.

Aronis officium. 130.L
Abilius Episcopus 103.E
Abraham astrologus. 5.K
Abraham totum mundum ab interitu vin-
dicauit 5.K
Abraham ex ordine stellarum, conditorem
earum agnouit Ibidem.
Absolutionum viæ discendæ 25.H
Accusatoribus quibus non credendum...
90.L
Aduentus domini duplex 7.F.& 9.G
Adulteria licita apud Suses 47.E
Adulterium apud Seres nullum 47.B
Adulteria in elementis 49.M
Adulterium vitandum 65.M
Adulterij variæ species 66.A
Adulteria Iouis 51.F
Aegyptiorum plagæ XII. iuxta numerum XII.
patriarcharum 6.G
Aegyptiorum sacerdotes animas de inferno
educere norunt 2.F
Afflictiones dantur aliquando pro remedio.
26.C
Agricolæ 18.H.I
Alexandri Episcopi lenitas erga Arrium.
103.I
Alexandrina ecclesia secunda sedes à sancto
Marco consecrata 82.I. 103.E
Alcmæon quid de principiis mundi sentiat.
39.H
Alleluia mentio 127.G
Amazonum mos in congregando cum viris
47.F
Ambire episcopatum quale peccatum?
164.M
Amicus fidelis homini querendus 79.F
Amici semper simul sunt 34.I
Amicitiam dei quomodo adipiscamur 31.G
Anaxagoræ opinio de mundo 39.H
Anaximandri ratio de principiis mundi.
Ibidem
Angelum proprium vnaquæque gens habet.
14.M
Angeli deum vident 20.C
Anima Christi 148.G
Animarum quies 7.K.L
Animarum præsides 11.k
Animarum vexatores post mortē exosi sunt
deo. 2.G

Animæ per ignem traditæ reparantur.
30.C
Animalia etiam contemptissima à deo creata
sunt 42.I
Animus humanus agro neglecto confertur.
32.I. & 75.D
Anses à Mose populo præpositus 6.F
Antherus Episcopus 96.H
Antichristi mentio 23.E.F
Antiochena ecclesia tertia sedes
103.E
Anubion 54.H
Apes ex putrefactis carnibus bubulis 40.L
Apium ex cornu cerui nascitur 40.L
Apis Aegyptiorum deus 6.C
Apollinaris dogma 178.G.H
Apollinaristæ 105.L
Apollinaristis denegatur testamentum facere
113.F
Apollinaristarum libri prohibentur 113.I
Apollinaristarum tria falsa 252.G
Apostatæ qui. 78.G
Apostolorum opus 14.A
Apostolorum simplex oratio 2.k
Apostoli quare sua in Iudæa vendiderint.
100.G
Appion Plistonicensis 54.H
Aqua 5.D
Aqua cum sale 87.M
Aqua corpus diluendum 33.I
Aqua & spiritu omnia constare 41.A
Aqua marina ineffabili prouidentia dei sal-
sa est 40.L
Aram qui primus statuerit dæmonibus.
5.H
Arabes circumcisionem Iudæorum sunt imi-
tati 43.K
Arbitrium quid 19.G
Arbitrij nostri eligere 19.C.D. 20.M
Archiepiscopi 68.E
Arcus in cælo ex percussione solis.
42.G
Aromatum flores ex Arabia 1.C
Arrij blasphemia 105.H
Arrius multos sibi adherentes habuit.
103.L.M
Arrio decē & septem subscripserunt. 104.D.E
Arsacen Persæ habent 7.B
Artium liberalium quis vsus 5.A
Asparagi ex cornu capræ nascuntur 40.L
Astrologi taxantur 46.I
Auaritia sectas inducit 109.D.E
Auaritiæ causa clerici nihil agant 105.E
Augustini laus 139.H
Auxentius Arriani erroris 132.H
Balsamū

INDEX

B

B Alſamum Iudæa mittit	1.C
Baptizandi mos	140.H.I
Baptizati non comedebant cum illotis.	
18.B	
Baptizati ab hæreticis per manus imponitiõẽ reconciliantur eccleſiæ	156.I
Baptizari volentes quid facere debeant.	
72.M	
Baptizandi tempus	24.D
Baptizati hæreticorum	176.k
Baptiſmus in locum ſacrificiorũ ceſſit	6.G
Baptiſmus ſolum Paſchæ & Pentecoſtes die dabatur	143.G.177.B
Baptiſmus Iudæos male habuit	8.C
Baptiſmatis mentio	8.M
Baptiſmus quid proſit	76.B
Baptiſmum qui caſſent	136.D.E
Baptiſmus pueris neceſſarius	182.D
Baptiſmum paruulis quare quidam negarunt dandum	133.M
Baptiſmus omnibus neceſſarius	33.F
Bacchi numen	26.F
Barbarę gentes vnde	5.L
Barnabæ oratio ad Romanos de Chriſto	2.I
Bella ex peccatis	14.D
Bellum verbi dei	13.H.I
Bellorum origo	5.I
Bonitas dei	140.k
Bonus nemo eſt per ſeipſum	139.M
Bonum omne à deo	43.G
Bragmannorum innocentia	47.B

C

C æsarea	3.E.F
Cæsaris locum deum obtinere quidam dicunt	30.F
Cæsarem Romani habent	7.B
Calamitates nobis in vindictâ datæ sunt.	43.C
Callistrati opinio de principiis mundi	39.H
Canones patrum quando incœperint.	
103.A	
Carnalis intelligentia corrumpit scripturam.	
18.E	
Carnes putrefactæ corporis à connexionemembrorum viuientium sectione separantur	32.M.75.G
Carnis & sanguinis Christi quomodo participes efficimur.	107.F
Carolus Magnus	99.E
Castimoniæ species	76.F
Catafrigæ rebaptizati sunt	105.E.F
Catechumeni lapsi tribus annis inter audientes verbum collocabantur	105.C
Cham seruorum pater	5.H
Charitas magistra omnium bonorum.	85.F.

&.115. H

Christi vnguebantur reges & prophetae.
7.C
Christus nunquam abfuit piis 7.H
Christus quomodo carne indutus 107.B
Christus mentem rationalem habuit 152.F
Christi diuinitas 90.H. & 108.D
Christus quomodo à spiritu sancto sit glorificatus 108.E
Christus quare dicatur 7.B
Christus patri æqualis 114.E
Christi fama 2.H
In Christo qui sapientia est patris hostia oblata 6.E
Christum nō credunt Iudæi aduenisse 6.L
~~Christum aduocatum spiritus sancti agunt~~ 12.C
Christiani quib⁹ modis ethnicos vincere debeant 33.M
Christiani à Iudæis quomodo discrepēt 7.H
Christianam ad vitam exhortatio 98.M
Christiani hominis exercitium 69.H.I
Christiani hominis vita describitur 115.C
&.118.A
Christiani vnde 95.C
Christianorum patientia 9.k
Christianismi principium est, credere providentiam diuinam 26.A
Cibum capit Petrus seorsum à gentibus.
4.D
Cibi abundantia 26.L
Circumciduntur Indi & Aegyptij 5.M
Claues verbi 125.E
Clementis oratio 3.A
Clemens in Iudæam nauigat 3.E.F
Clemens baptizatur à Petro 34.C
Clemens negotium scribēdi suscepit à Petro.
24.M
Clemens matheos fuit doctus 44.E
Clementis prosapia 35.A
Clementis duæ editiones 1.E
Clementis liber de vero propheta 3.M
Clementis & Barnabæ familiaritas 3.C
Clementem excepit Petrus humanē 3.G
Clementem quæ sollicitum tenebant 3.H.I
Clemens exclusus à mensa 17.M
Clerici nullum secularem honorem habeant.
110.L. 57.C
Climacterici anni astrologorum 46.E
Climata septem 47.I
Cœlestij varij errores 133.E
Cœli duo 17.I. 25.A
Cælum 5.D
Cælum quare resoluendum 19.M
Cælum visibile resoluetur in nouissimo die.
17.k

† iiij Cœli

INDEX

Cœli & terræ filij	52.G	30.A	
Cœnæ deorum allegoriæ	53.F	Creaturæ se ab impiis vlciscuntur	31.D.E
Cœnobita extructa	100.I	Crucis inuentio	120.F
Columnæ vitreæ	36.H	Cultor dei verus	23.B
Communicent omnes	78.K	Cupiditas perniciosissimum peccatum	13.G
Comparatio de duobus regibus	13.A	Cyrilli synodicæ epistolæ	110.C
Comparatio de medico	134.F	D	
Comparatio de radiis solaribus & prædicato-		Dæmones ministri pœnarum	27.F
ribus verbi dei	74.B.C	Dæmones exhorrescunt vere credē-	
Compositum quid	39.A	tes	28.B
Concilium quare habendum sit	109.E.F	Dæmones, quos inhabitent	26.G
Concilij Ephesini symbolum	106.K	Dæmones corporibus humanis quare immer-	
Concilij Ephesini Imperatoris est.		gantur	26.H
149.L		Dæmones quomodo expellantur ab homini-	
Concilia quo tempore anni sunt habenda.		bus	26.k
104.I		Dæmones ad discendum veloces	27.A.B
Concilij Niceni symbolum	105.G	Dæmones quare in mundum missi	Ibidē, D
Concilij Constantinopolitani symbolum.		Dæmones insidiantur affectioni nostræ erga	
106.A		deum	12.C.D
Concilium Chalcedonense	109.A	Dæmonibus certa ratione aliquid permitti-	
Concilia duo in anno sint	104.H	tur in homines	Ibidem.E
Confessio vera	66.E	Dæmon potestatem aduersum nos non habet	
Confessio secreta & publica	177.B	nisi velimus	28.C
Confirmationis mentio	76.C	Dæmones quare pios affligant.	12.E
Coniecturæ in rebus diuinis nihil valent.		Dæmonum præstigiæ	26.M
45.D.E		Damasi de Christo catholica sententia	126.I
Coniugium inter aquam & terram est.	49.M	Democritus ideas finxit principia rerum.	
Coniugium cum hæreticis fugiendum.		39.I	
111.D		Dentes molares qui	41.E
Coniugia per bella diuisa, an restaurari pos-		Detrahere, quale peccatum	94.B.C
sint	176.G	Dei cultus	26.B
Coniugia quæ sint legitima	84.A	Dei imaginem colere	30.L
Coniurationis crimen vitandum	111.F	Deus spiritu videtur	20.C
Conscientia arguit delinquentes	79.C	Deus pater secreti sacramenti vocabulum est.	
Constantini Imperatoris confessio	99.G	67.k	
Constantinus permisit patres conuenire pro-		Deus quare puniat	48.B
pter hæreses exortas	103.B	Deus tribus modis quis dicitur	14.M
Constantinus lepra infectus	100.A	Deus malorum non est autor	31.C
Constantinus lepra infectus		Dei voluntas quare nos latet	3.I
Constantinus lepra infectus		& quid obstat	Ibidem.k
Constantinus licetiam dedit prædicandi Chri-		Deo similes erimus, si opera eius imitatur,	
stum	100.H	29.L	
Constantinus lepra infectus		Deum infirmum Simon cauillatur	16.A.B
Constantinus querimoniarum libellos ab epi-		Deum non irasci quorsum pertineat	54.D
scopis allatos exuri iussit	103.L	Deorum nomen in scriptura	14.L
Constantinopolis noua Roma	109.G	Diaboli insidias qui vincant	139.M
Consuetudo	10.F.G	Diaconorum officium	24.C. & 65.k
Corporis duæ differentię	39.F	Diaconorum ordo	105.C
Corporis & sanguinis Christi mystica distri-		Diaconi episcoporum oculi	66.F
butio	151.L	Diaconi septem in qualibet ciuitate	83.M
Corporis humani proportio	41.D	Diaconissæ	105.F
Coruus per os concipit	40.K	Diaconissæ quando debeant ordinari	111.E
Creatorem à creaturis iudicari iniquum est.		Distamni comam Creta dat	1.C
27.D		Dij gentium otiosi	29.M
Creatoris honor non debet creaturæ deferri.		Dij qui vocati	14.L
		Dij Aegypti	

INDEX

Dij Aegyptiorum , Apis, Hircus, Gattæ, Ibis, Serpens, Piscis, Cæpæ, Cloacæ, Crepitus ventris.	30.G
Dilectio commendatur.	117.E
Dilectionis dei & mortis collatio.	67.M
Diluvium quare factum.	5.G.43.F
Diodorus amere dixit initium rerum.	39.H.I
Dionysius à Titanis discerptus.	51.E
Dioscuri error.	171.A
Discendum est ordine.	19.A
Discentibus primo imperitia sua est agnoscenda.	18.K.L
Disputatio de Iesu ex scriptura sit.	9.F
Disputatio apostolorum.	8.C
Disputationum fructus.	133.K
Disputationis modus.	44.H.I
Disputationes apud vulgum modicam utilitatem habent.	38.E
Dissensiones cauendæ.	89.E
Diuinis de rebus loqui humanis coniecturis friuolum est.	54.G
Diuitiæ iniustæ abiiciendæ.	96.D
Dora oppidum.	25.C
Doritheus derogauit Simoni.	11.F
eius mors. G	
Dositheus & Simon autores sectæ Sadducæorum.	8.A

E

E Bionitarum hæresis.	90.C
Ecclesiæ ministeria à Petro disponuntur.	34.C
Ecclesiarum res quò debeant insumi.	94.K
Ecclesiæ status nauis magnæ similis.	66.H.77.L
Ecclesiæ ministri nullis negotiis sese immisceant, nisi pupillorum & orphanorū.	100.L
Ecclesiæ bona diripere quale peccatū.	79.G.H
Elias Hierosolymorum episcopus.	104.K
Ephesini concilij decreta.	108.B
Ephesini concilij improbatio.	151.H.I
Epicuri sententia de principiis mundi.	39.H
Epicureorum commenta.	38.G
Episcoporum vox in subscriptione.	111.M
Episcopi pigri similes sunt meretricibus.	130.H
Episcopis non est tacendum.	31.F
Episcopi non temere reprehendendi, nisi in fide errauerint.	69.M
Episcopi electioni magna cura adhibenda est.	166.F
Episcopi dispensatores fuerunt rerum communium.	94.K
Episcoporum accusatio difficile admittitur.	85.G.H
Episcopi è sedibus suis pulsi.	93.K
Episcopis ecclesiarum tantummodo cura demandatur.	65.K

Episcoporum iniuria ad Christū pertinet.	85.E
Episcopi & boni mariti collatio.	85.B
Episcopis veris nemo resistat.	67.B
Episcopi electio consensu & clericorum, & ciuium fiat.	180.L
Episcoporum inauguratio.	104.G.H
Episcopi quales esse debeant.	24.C
Epistolæ cōmendatitiæ quib⁹ sint dandæ.	111.C
Error omnis vnde originem habeat.	26.E
Errorum fontes tres.	48.C
Euangelium colonus cordis nostri est.	32.I
Eucharistiæ mentio.	8.M.87.K
Eucharistiæ sumptio.	78.K
Eudoxiani qui.	105.L
Eufemia martyr.	109.B
Eunomiani dicuntur Anomiani.	105.L
Eusebius translatus Alexandriam.	96.K
Eusebius Cæsariensis.	103.G
Eutices Apollinaristas secutus est.	112.k
Euticetis error.	110.D.145.G.148.E
Excommunicatio.	89.C
Excommunicati sunt Episcopi ecclesiā suam deserentes.	105.D
Excommunicati cur vitentur.	67.C
Excommunicati ab aliis ad communionē non recipiantur.	104.H

F

F Abas obtulerunt.	99.C
Felix Ephesum translatus.	96.K
Festi dies gentilium.	26.E.31.K
Festa martyrum quare instituta.	177.A
Fides dæmones fugat.	26.I.K
Fidei Christianæ compendium.	36.M.67.F
Fidei simplicitas laudatur.	103.M
Fidelis dæmonibus imperat.	28.C
Filij diaboli.	95.H
Filiorum dei proprium.	ibidem
Filiorum impiorum nulla voluptas.	120.B
Flagitia Iouis.	51.D
Fontes.	5.E
Fontiniani.	105.L
Fridericus tertius.	99.E
Fumus nunquam est sine igne.	18.L.M

G

G Allinæ nonnunquam vento concipiūt, interdum etiam puluere.	40.K
Gamaliel quare apud suos manere voluerit, q̄ aperte cum Apostolis sentire.	9.D
Gamaliel clanculum fauit Apostolis.	9.B
Garizim mons.	8.D
Gelonum populus.	47.D
Genealogia decorum gentilium.	50.M & seq.
Genesis quid.	38.C
Genij.	11.K
Genethliacorum vanitas de aspectibus.	46.L
Gentes	

INDEX

Gentes vocatæ in locum Iudæorum.	6.K	Ignis & cupiditatis collatio.	27.M & seq.
Geometræ principia rerū definiunt fines.	39.I	Ignis à Persis colitur.	27.k
Gethonum castellum.	3.F	Ignem colere docuit Nemroth.	5.H
Gigantes.	5.F	Ignorantia mater oīm malorum.	26.A.28.L
Gladius Matthæi.10.	13.E	Ignorantia non excusabit in die iudicij.	30.D
Gladij nomine quid intelligatur.	13.H.I.33.A	Ignorantiæ præsumptio, scientia rescanda est.	28.M
Gloria patri, quare Psalmis adiunctum.	127.F	Ignorantia quid.	73.D
Gratia male intellecta à Pelagio.	138.D	Ignorantia dæmon pessimus.	13.C
Gratia origo meritorum est.	181.M	Ignorantur quædam ab hominibus cum laude.	41.I
Gytthorū vicus patria Simonis magi.	11.A	Imago dei multarum virtutum admonere debet.	79.C
H		Imago Petri.	100.C.D
H æresis auxilium dei negans.	136.B	Imaginem dei colere vere quid.	30.L
Hæreses varix.	110.A.B	Imaginem dei violare quid.	30.M
Hæreses de luce inaccessibili.	84.D	Imbres calidi pestilentes sunt.	40.H
Hæreses pullulantes nō sunt negligendæ.	124.F	Immensum quid.	39.B
Hæretici extra solum Romanum expelluntur.	112.M	Immensus vnus.	18.H
Hæresium origo.	171.L	Immortalitatis cupido.	2.C
Hæretici quomodo conuertendi	181.L	Impudicitia pœnam non effugiet.	37.k
Hæreticæ insanix exordiū, disputatio publica de rebus diuinis.	112.F	Indorum quorundam crudelitas erga hospites.	47.B.C
Hæretici pœnitentes non solū vera affirmant, sed suos etiam errores confiteantur.	106.I	Inferorum fabulæ.	2.E
Hæreticos pius magistratus nō ferat.	153.A	Infidelium damnatio in hoc seculo.	32.C
Hæretici quomodo suscipiendi.	116.K	Infirmis cœna dñica ministrabatur.	105.B
Hebræorum genus ab Abrahamo.	5.I	Infirmorum cura habenda.	66.G
Hebræorum munus proprium gentib. factum commune.	25.I	Ingratus homo.	118.I.K
Heliesdros filius Abrahæ.	5.L	Intestina quare humida.	41.F
Hierophantæ.	2.F	Inuidere fidelibus sacerdotibus pessimum malum.	87.H.I
Hierosolymis nulla sedes.	103.F	Inuidia Iudæorum erga Christum.	29.H
Hilarij fuga ne hæreticis subscriberet.	152.I	Inuidiam ex iustitia ortam contemnunt verbi dei præcones.	67.A
Homicidij tria genera.	69.H	Inuidia omnibus modis declinanda.	34.E.F
Homo mendax describitur.	118.G.H	Ioannis locus.1.Ioan.5. Qui natus est ex deo, nō peccat, declaratur.	138.F
Hominum duo ordines.	22.H	Ioannes euangeliū suū Ephesi scripsit.	103.F.G
Hominum transformatio.	52.A	Ioses cognominatus est Barnabas.	94.I
Hominum sedes non sunt respondendi.	49.C	Ira domini iusta in filios.	16.G
Hominis causa omnia creata sunt.	33.D	Ira non semper mala.	54.D
Hospitalitas Tripolitarum.	25.D	Iracundia Petri.	21.F.G.
Humilitas Christi, nostra nobilitas est.	98.G	Iracundia iusta.	32.k
Hyænx mutant sexum.	40.K	Iracundia necessaria.	75.E
I		Isaac.	5.M
I acob.	5.M	Ismaël.	5.M
Iacobi tres fuerunt.	8.G	Iudæi à Christianis in quo dissentiant.	7.H
Iacobus episcopus à Christo ordinatus.	6.M	Iudas quare à consortio discipulorum non sit eiectus.	133.B
Iacobus de gradibus præcipitatur.	9.K	Iudices xij. cuiusq; prouinciæ.	79.H
Iacobus claudicat altero pede.	10.A	Iudicia domini.	85.I
Ianua prima ad agnitionem dei.	42.E	Iudicia nostra ne sint præcipitata.	Ibidem
Idola proprie & eorum cultus.	27.G	Iudicia sacerdotum sint matura.	145.A
Idolorum primi cultores.	5.H	Iupiter vnde dictus sit.	52.I
Idola colentes exanima, sunt idolis stupidiores.	29.I.K	Iuste viuētes ppter solum deū saluantur.	49.E
Idolorum cultus ex dæmonibus venit.	27.F	Iustitia	
Iecur in homine.	41.E		
Ieiunium ante baptismum.	37.H		

INDEX

Iustitia dei quærenda.	21.D	Marcelliani.	105.L
Iustus Noë iustus erat.	5.G	Marcionis insania.	178.H.I
Iustus deus etiam si corrigit.	16.G	Marcus euangelista Alexandrinam gubernauit ecclesiam.	177.G
Iuuenalis hæretici malitia.	159.G.H	Mare.	5.E
L			
L Aici in episcopos eliguntur.	85.B	Martiani Imperatoris edictum.	112.D
Laici episcopos non accusent.	115.A	Matrices ecclesiarum.	94.I
Lepores mutant sexum.	40.k	Matrimonium Persæ cum matribus, sororibus & filiabus contrahunt.	47.C
Lex dei sine magistro nō facile intelligit.	16.D	Materia.	39.G
Lex & gratia distinguenda.	138.B	Lucæ.10.locus, Pax huic domui.&c.decla.	13.F
Lex, transgressionis gratia posita est.	137.L	Matth.10.locus, Non veni mittere pacem, declaratur.	13.F
Lex viuendi à deo data est post diluuiū.	26.E	Matth.7.locus, de digno in ciuitate quærendo declaratur.	10.H.I
Lex domini quō legenda cum fructu.	77.A	Masculofœmina.	51.A
Legē Iudæorū admittit Simon magus.	14.G.H	Melchisedech mensæ dominicæ protulit sacramentum.	138.L
Legis perfectio pax est.	14.D	Memoriam ordo iuuat.	4.K
Liberius episcopus Romanus.	122.F	Mendaces.	97.D
Liberum arbitrium.	73.E	Mendicantes interrogandi sunt quam ob causam mendicent.	35.F
Liberi arbitrij defectus ordinum nullum respicit.	134.I	Mendicare non debet nisi membris aliquo debilitatus.	Ibidem.
Liberum arbitrium à deo perdidit.	Ibid.K	Mens pura colit deum.	26.B
Liberis multa vitia corporis hæreditaria à parentibus.	46.A	Mentiendum non est in gratiâ proximi.	21.M
Liberum arbitrium definitur.	19.G	Menstruata ne miscearis.	33.H.I
Liberi arbitrij defectus gratia nulla est.	133.H	Mercedis spe labores huius vitæ nobis Christus edulcat.	13.G
Liberi arbitrij locus insignis.	27.F	Metus fidei coniunctus.	46.D
Liberi arbitrij defectus quod mala facere adferat.	135.F.139.L	Mileuitanum concilium.	140.A
Libertas arbitrij insita per spiritum.	47.H	Milites Christi certamen palam facient.	78.E
Libertas vera vnde.	133.G	Minerua Athenæ dicta propter immortalitatem.	52.K
Librorum incensio.	120.k	Miracula Simonis magi.	12.A
Lingux malum.	96.B	Miracula Moïsis & Magorum.	22.L
Lucæ locus, cap.1. Zachariâ ambulasse in omnibus iustificationibus, decla.	138.E	Missa celebranda solis in locis episcopali.	74.D
Luna mulier.	11.B	Missa sacrificium.	57.A
Lunam vocauit sapientiam Simon.	11.H	Missa celebranda quod deus fecit.	177.L
Lunæ utilitas.	42.M	Molares dentes.	41.E
Lux.	5.D	Monachi à penitentie verbis abstinere debent.	169.G
M			
M Acedonianorum hæresis.	126.L	Monachi Palæstini hæresi infecti.	165.I
Magia quid possit.	11.D	Monachorum olim episcopi curam habuerunt.	110.K
Magica in mare proicit Simon.	23.K	Monachi quales olim.	Ibid.M
Magice illusiones vnde natæ.	27.G.H	Monasteria extructa.	100.I
Magusæi.	47.C	Morbi aliquando pro remedio inferunt.	26.C
Maiores instituta quatenus sunt imitanda.	31.I	Mortem deus non fecit.	97.E
Malefici iubentur à Cæsare perimi.	54.M	Mortem sibi inferentes, inferni pœnas subibunt.	35.F.G
Mala præterita boni consulenda.	23.M	Moses & Iacob typū Christi tulerunt.	29.F
Malos cur deus durare patiatur.	22.C	Moses deus Pharaonis.	14.L
Malus apud deum qui.	22.H	Motus in duas partes diuiditur.	19.H
Malum esse negant Hebræi.	18.M	Mundi principiorum opiniones varix.	39.H.I
Malum bono tanquam ex fœdere coniugali adhæret.	43.H	Mundus	
Mammona quid.	29.A		
Mamillæ mulierum.	41.G		
Manichæorum error.	151.I		
Manuum impositio.	24.B.120.G.177.I		

INDEX.

Mundus nobis pro hospitio est, nō domo. 45.L
Murmuratio nihil prodest. 97.E
Mustella per aurem generat. 40.K

N

N Ardi spicarum seges ex India. 1.C
Natiuitates duæ hominum. 45.K
Naturam carnis in se Christus accepit. 98.F
Natura hominis capax boni. 45.M
Naturæ duæ in Christo. 98.H
Naufragium mulierculæ. 35.I
Nectarius episcopus. 105.K
Negligentia nouerca eruditionis. 78.F
Negligentes in ministerio dñi culpantur. 125.L
Nemroth primus rex Babyloniorum. 5.H
Nemroth Græci Ninum vocant. 27.K
Neophytus nō mox in episcopū assumat. 104.F
Nestorij error Ephesi exclusus. 112.I
Nestorij blasphemia. 178.G
~~Nestorij concilij canones.~~ 120.M
Niceni concilij canones. 219.E
Niceni concilij causa. 103.G
Niceta & Aquila. 36.K
Nilus Aegyptum inundat. 40.H
Niniue ciuitas vnde nominata. 27.K
Noë iustus homo. 5.G
Nomen dei. 67.I
Nomina regum apud diuersas gentes. 7.B
Nouatiani in clericos assumuntur. 104.K
Numidiæ concilium contra Pelagianos. 135.I
~~Numidiæ concilium.~~ 50.B

O

O Culum eruere quid sit. 37.I
Oleo in baptismo vsi sunt in primitiua ecclesia. 24.D
Opera misericordiæ requiruntur. 88.I
~~Opera misericordiæ requiruntur.~~ 88.H
Operum bonorum præparatio. 181.M
Opera tū sunt bona si fiūt vt deus præcepit. 33.F
Opera Christianorum. 33.H
Operum hic locus. 70.E. 136.D
Operandum dum in vita sumus. 119.K
Opificium dei. 40.D
Orare stantes. 105.F.G
Orationem quidā inutilem esse dixerūt. 133.K
Orationum vis. 89.B
Oratio Petri. 25.M
Oratio apostolorum simplex. 2.K
Orationes bella sedant. 116.D
Orationis sacrificium. 138.F
Oratio omnibus necessaria. 138.G
Ordo memoriam iuuat. 4.K
Ordo prædicandi discendus. 25.H
Ordine omnia sunt facienda. 20.H
Ordine discendum. 19.A

Ordines duo inter discipulos domini. 130.I
Ordo sit in ecclesia. 181.D
Origenis error de anima. 148.F
Ossa in corpore humano sunt p colūnis. 41.D

P

P Aphnutius episcopus Aegypti. 104.C
Paradisus. 5.E.F
Paralyticus à Petro sanatur. 36.D
Parentes aut vxores non facile relinquendi sunt causa euangelij. 24.K
Parentes diligendi qua de causa. 33.B
Parentes ministri ad vitam, non autores. 75.K
Parentū reuerētia inutilis qñ lædit fides. 106.G
Paria mundi decem. 22.L. 23.C
Paria decem totius mūdi collata inter se. 23.F
Parmenides terrā dicit principiū rerum. 39.I
Parīmonia Petri. 35.L
Pastor perfidus. 78.F
Patientia dei malos expectat. 31.E
Patientia commendatur. 124.k.L
Patientia opus in colluctationibus cum aduersariis. 126.C
Patientia Christianorum. 9.k
Patientia dei prolīxa. 54.E
Patientia pestifera. 175.A
Patriarchæ duodecim. 5.M
Patriarchæ Christi typum gesserunt. 73.L
Pauli epistolæ difficiles sunt intellectu. 79.M
Pauli locus. 1. Timo. 5. Manus nemini citò imposueris, declaratur. 182.K
Paulinianistæ rebaptizati sunt. 105.E.F
Paupertas Petri & Andreæ Apostolorū. 34.M
Pax reddita post laborem dulcior est q̄ continuata per ocium. 168.H
Pax odibilis. 130.A
Pacis mater pugna. 13.A
Pax Simoni exosa. 13.E
Peccandi licentiam præbet infidelitas. 28.L
Peccatum vnde. 183.M
Peccatum Sodomiticum. 5.F
Peccatum diluuiū vltus est deus. 43.F
Peccati Adæ causā Simō deo imputat. 16.B.C
Peccata nostra perturbant aërem. 42.M
Peccati causa similis est stuppe oblitę pice. 46.C
Peccata parentū filiis quando noceant. 182.B
Peccatis alienis communicare quid. 182.L
Peccatorum prudentia. 118.G
Pelagij error de libero arbitrio. 133.E
Peregrini fouendi. 66.G
Persæ incesta vitant. 47.B
Persæ ignem colebant. 27.k
Persecutionis tempore episcopi non fugiant de ciuitate in ciuitatem. 105.D
Petri nomen vnde. 65.D
Petri humanitas. 3.G. 20.E
Petrus

INDEX

Petri eruditio. 38.H
 Petri paupertas. 34.M
 Petri parsimonia. 34.L
 Petri miracula. 17.M
 Petrus Romam translatus. 96.K
 Petrus & Paulus sub Nerone passi sunt. 103.D
 Petrus seorsim à gentib. comedebat. 4.D
 Petrus congressurus cū Simone orat. 12.G
 Phariseorum schisma. 8.B
 Philosophus ad fidē cōuertit à simplici. 104.B
 Philosophiæ studia perdiscenda sunt ad refutandos hæreticos. 37.C
 Philosophorum & Christi inter præcepta quid intersit. 54.C
 Philosophorum ridiculæ argutiæ. 2.L
 Philosophorum labor. 2.C.D
 Philosophi taxantur. 44.K
 Phrenetici. 17.E
 Piis Christus nunquam defuit. 7.k
 Piorum afflictio argumento est aliam esse vitam post hanc. 21.E
 Plato de mundi factura. 40.D
 Plagæ decem. 6.A
 Plagæ piorum in Christum recidunt. 115.B
 Pluuia ex æquo fruges & lolium nutrit. 21.C
 Pluias nullas cur Aegyptus habeat. 40.H
 Pluiæ raræ ad axem meridianum quare sint. 40.H
 Pneumatomachi qui. 105.L
 Pœnitentia simulata Simonis magi. 21.M
 Pœnitentia trium aut septem aut decem annorum. 105.A
 Pœnitentiæ fructus obseruandi. Ibidem
 Pœnites benigne suscipiendi sunt. 163.C
 Pœnitentiæ modus lapsis cōstitutus est. 104.L
 Pœnitentiæ forma. 100.D
 Prædicatoribus velut agricolis nonnulla semina pereunt. 18.H.I
 Præcepta decem. 6.B
 Presbyterorum officium. 24.C.65.M
 Principes gentium tanquam dii adorati. 5.I. & appellati. 15.A
 Principes creaturis omnibus statuit deus. 7.A
 Princeps huius mundi adultero similis. 45.E
 Prodigia an ex deo aut secus veniant, cognoscendi amissis. 23.E
 Promissiones terrenas an Christus promiserit. 8.I.k
 Prophetabat nemo sine vnguento. 7.E
 Prophetam non facit consequentia. 14.B
 Prophetiæ vnde probentur. 7.G.44.I
 Prudentia humana cæcutit in rebus diuinis. 44.H
 Psallendi mos nullus tempore Damasi in ecclesia Romana. 127.D

Pseudopropheta à diabolo. 28.D
 Pseudopropheta ad tentationem mittuntur. 15.F
 Pudicitia carent Mesopotamiæ mulieres. 47.k
 Pudicitæ exemplū in matre Clementis. 35.H
 Pugna mater pacis. 13.A
 Purgatorij mentio. 7.L
 Pulcherrimæ Augustæ cōstantia in fide. 157.A
 Pyrrhoniorum secta. 38.L
 Pythagoræ sententia de principiis mūdi. 39.H
 Pythones diuinarij spiritus. 27.A

Q

Quæstio, quare pij cum impiis aliquando affligantur. 43.B
 Quæstio, cur deus non perimat falsos deos colentes. 31.B
 Quæstio, an deus malorum sit author. Ibid.C
 Quæstiones indisciplina. 139.E
 Quæstio, an passionibus istæ, nempe seipsum occidere, cadere in rabiem & in fœdos actus &c. etiam accidant his qui deum colant. 23.B
 Quæstio, quomodo iustum videtur à parentibus separari. 32.M & seq.
 Quæstiones vanæ & inutiles vitandæ. 41.H & 70.E
 Quæstio, baptismus aquæ quid conferat ad cultum dei. 33.F
 Quæstio, quid peccauerint Aegyptij si Mosi non credidissent. 23.A
 Quæstio, cur satan factus, & vnde. 44.A
 Quæstio, an episcopi de ciuitate ad ciuitatem transire possint. 96.k.L

R

Ratæ præferendæ diis gentium. 30.A
 Rebaptizati quomodo suscipiendi. 176.I
 Recognitionum libri. 24.M
 Reges vngebantur apud Iudæos & prophetæ 7.C
 Regis boni officium. 115.M
 Regum nomina apud diuersas gentes. 7.C
 Regna duo. 73.H
 Religio vera in quibus sit sita. 5.B.31.L.M
 Religionem veram suscipientibus misericordes simus. 72.L
 Religionis summa. 5.B
 Religionis mysteria post baptismum docentur. 37.K
 Religioni impij ærumpnas suas adscribunt. 35.D
 Resurrectionem mortuorum Sadducæi negant. 8.A
 Romana ecclesia primam sedem habet. 82.I & 103.E

Sabbatum

INDEX

S

S Abbatum Iudæorum.	47.M
Sabelliani.	105.L
Sabellij error.	126.L
Sacerdos virginē in vxorem ducat.	182.M
Sacerdotum Capitolij crudele consiliū.	100.A
Sacerdotum vitia quō corrigenda.	180.C
Sacrificium deo gratum.	129.H
Sacrificium salutare, in mandatis dei ambulare.	95.K.L
Sadducæorum schisma.	8.A
Sadducæorum principes.	Ibidem
Saluabuntur voluntatem dei facientes.	25.K
Samaræum schisma.	Ibidem
Sancti homines, impiorum dij.	15.A
Sanguinis gustatio.	5.G
Sapientia carnis.	95.D
Satan omnia non potest.	44.B
Satanæ propria.	96.I
Saturnus humidus.	50.B
Saturnus Rheam duxit.	51.B
Scarabæi ex fimo bouum nascuntur.	40.L
Scorpius ex ocimo nascitur.	40.L
Scriptura pro cuiusq; studio vel clara, vel obscura est.	13.D
Scriptura cæno carnalis intelligentiæ corrumpitur.	18.E
Scripturæ lectio frequens omnē hæresim deuorat.	173.A
Scripturas diuinas nullus intelliget sine spiritu sancto.	12.k.L
Seculares qui appellantur.	90.D
Seditio in ecclesia ab hæreticis facta multos pios perdidit.	179.G.H
Seditionum incentores coercendi sunt.	178.C
Seditiosorum clamor.	9.I
Semen ex medullis.	41.C
Senum officium.	53.K
Sensus præscientiæ sextus.	16.L
Sepulchrum Indorum ignis.	47.G.H
Sepulchra duorum fratrum albescentia.	9.L
Sepulchra illorū qui fulmine interierant.	27.I
Sepulchrum Mosi ignoratur.	6.F
Sepultura Medorum sunt canes.	47.G
Seres populi innocentes.	43.D & 47.B
Serpens quare condemnatus sit comedere terram.	30.C
Serpens damnatur, quia decepit Euam & deos nominauit primus.	15.D
Serpentum venena carminibus mitigantur.	43.K
Seruitutis conditio.	5.G.H
Signa facta à malo nihil profunt.	23.D
Signa diaboli qualia.	Ibidem.F
Silentium studiis sacrum.	10.H

Simon Chananæus.	8.H
Simon & Dositheus principes Sadducæorum	8.A
Simon magus Petro certamen denunciat.	10.B
Simonis magi descriptio.	10.L
Simonis miracula.	12.A
Simonis magi fuga.	25.F.55.B
Simon Stantem se voluit nominari.	11.B
Simon magus eiectus Antiochia.	56.D
Simon magus.	11.A
Simon orator.	10.L
Simonis adsertio de multis diis.	14.G
Simon mentitur se ex virgine natum.	11.L.M
Simplex quid.	39.A
Solis cursus.	42.M & seq.
Sororem suam in vxorem duxit Iupiter.	51.D
Sortitionem deum fingit Simon.	14.I
Spiritus sanctus à patre & filio.	107.L
Spiritus immundi cur occupent hoīes.	18.A
Spiritu & aqua omnia constare.	41.A
Splen purgat sanguinis sordes.	41.E
Spyridion Cyprius episcopus.	104.C
Summa silentio honorari volunt.	4.I
Susidiæ mulieres.	47.E
Symbolum apostolorum.	67.H
Syluester summus pontifex.	99.H
Syluester cum clericis suis in cauernis ppter imminentem persecutionem latitat.	100.B
Synodi duæ in anno habendæ.	180.M

T

T Alpæ ex terra originem trahunt.	40.L
Templa ambitiosa cœpta construi.	6.F
Tenebræ.	5.D
Terra.	5.E
Terra in septuagintaduas partes diuisa est.	14.M
Terra vuluæ habet speciem.	40.M
Terra humorem tanquam vberibus concipit.	40.L
Testa ouorum.	20.A.B
Thales aquam dicit principium rerum.	39.I
Thomas apud Parthos euangelizauit.	48.A
Timor humanus.	48.C
Trinitatis mysterium.	88.E.F
Tumultus species vitanda.	34.H.I

V

V Enter artis magister.	45.H
Verbum dei rarius audientes admonendi sunt.	66.F
Verbi dei fructus.	23.G.H
Verbi dei audiendi desiderium deus ipse dat.	25.H
Verbi veritatis ministri, radiis solis similes sunt.	38.E.F
Verbi	

INDEX

Verbi dei audiendi auiditas.	25.G	Vita militia est.	32.M
Verbi bellum.	13.H	Vitam ad æternam sufficiunt ea quæ à Chri- sto tradita sunt.	50.k
Veritas cum quiete & ordine requirenda.	13.B	Vitia corporis liberis hæreditaria.	46.A
Veritas vnde requirenda.	22.I	Vitia velut fumus non permittunt nos deum videre.	3.k
Veritas ratione non caret.	17.k	Vitia si quis corrigere vult quid obseruare de- beat.	6.D
Veritate nihil preciosius.	9.D.E	Vmbra nubis quare.	6.C
Veritatis agnitio.	29.A	Vnitas dei.	9.H
Veritatis patroni non semper obtinent.	10.K	Voluntates æternæ filius & spiritus.	4.L
Veritatis cognitio soli comparatur.	46.H	Voluntas dei nos latet multis de causis.	43.I &
Veritatis verbum diuidit homines.	14.C	quid obstat quo minus noscæmus.	Ibid.K
Veritatis scientiæ bona vita sequela est.	20.L	Voluntatem dei facientes saluabuntur.	25.k
Veritati repugnãtia sunt infirma & palam in- honestã.	53.D	Votum paupertatis vnde.	95.C
Veritatis disputatio difficilis apud plebẽ pro- miscuam.	18.D	Vulua in muliere.	41.F
Verum à mendacio quomodo discernatur.	27. B.C	Vxor petatur à parentibus.	84.A
Vespæ ex putrefactis carnibus equinis nascun- tur.	40.L	Vxorem vnam Britanni multi habent.	47.F
Vestis nuptialis gratiam baptismi significat.	28.E.F	Vxor Petri vna in peregrinatione fuit.	36.F
Via.	12.L	Vxorum multitudo est Parthis.	47.C
Viator.	Ibidem	Vxores Indorum sponte se offerunt ad incen- dium.	47.G
Vicarij Christi sunt sacerdotes.	119.G	Vxoris castitas probatur si ad virum priorem redierit.	176.F
Vigilandi consuetudo.	10.F		
Viperæ ex cinere oriuntur.	40.L		
Virgines oppressæ à barbaris in humilitate vi- uunt.	183.L.M		
Virgines in cinere oriuntur & perperam se ca- pellantur non compelluntur	111.E		
Virtus dei non est sub lege.	20.B		

Z

Z Achæus ordinatur pastor apud Casa- ream à Petro.	24.A
Zenonis opinio de principiis omnium rerum.	39.I
Zoroastris libri de magia.	27.H
Zoroastres fulmine ictus interiit.	Ibidem.I

INDICIS FINIS.

A RVFINI TORANI AQVILEIENSIS IN CLE-
 mentis vetustissimos atque eruditissimos libros
 præfatio, ad GAVDENTIVM
 episcopum.

B **I**BI quidem Gaudenti nostrorum decus insigne doctorum,
 tantus ingenii vigor, imò tanta spiritus gratia est, vt si quid à
 te etiam quotidiani eloquii more dicitur, si quid in ecclesia de-
 clamatur, id in libris haberi, & ad instructionem tradi posteris
 debeat. Nos tamen quos & ingenii tenuitas minus promptos,
 & senecta iam tardos reddit ac segnes, opus quod olim vene-
 randæ memoriæ virgo Syluia iniūxerat, vt CLEMENTEM nostræ linguæ
 redderemus: & tu deinceps iure hæreditario poscebas, licet multas post moras,
 tandem aliquando restituimus prædam: quam, vt opinor, non paruum, Græco-
 rum bibliothecis ereptam, nostrorum vñibus & vtilitatibus conuectamus, vt
 C quos propriis non possumus, peregrinis nutriamus alimoniis. Nam & solent
 suauiora videri peregrina, interdum vero & vtiliora. Denique peregrinum est
 penè omne quod medelam corporibus confert, quod morbis occurrit, quod ve-
 nena depellit. Iudæa balsami lachrymam, Creta comam dictamni mittit, Ara-
 bia aromatum flores, & spicarū nardi India segetem metit: quæ ad nos etiam si
 aliquantulo quàm proprius ager attulit, fractiora perueniunt, odoris tamē gra-
 tiam, vimq; medendi integram seruant. Suscipe igitur anime mi redeuntem ad
 D te CLEMENTEM nostrum: suscipe iam Romanum: nec mireris, si fortè ti-
 bi in eo minus solito floridus eloquentiæ vultus appareat. Nihil interest, dum-
 modo sensus idem sapiat. Peregrinas ergo merces multo in patriam sudore
 transfuchimus, & nescio quàm gratus me ciuium vultus accipiat, magna sibi
 gratia spolia deferentem, & occultos sapientiæ thesauros nostræ linguæ clauē
 referantem. Sed votis tuis faueat deus, vt nullus nobis sinister oculus, nec cuius-
 quam liuidus occurrat aspectus: ne extremo prodigii genere, cum nihil inui-
 E deant illi quibus aufertur, liuescant tamē isti quibus confertur. Aequum est sa-
 nè tibi, qui hæc etiam Græce legeris (ne fortè in aliquibus minus à nobis serua-
 tum translationis ordinem putes) interpretationis nostræ indicare consilium.
 Puto quod non te lateat, CLEMENTIS huius in Græco eiusdem operis
 ἀναγνώστειον, hoc est, Recognitionum, duas editiones haberi, & duo corpora esse
 librorum, in aliquantis quidem diuersa, in multis tamen eiusdem narrationis.
 Denique pars vltima huius operis, in qua de trāsformatione Simonis refertur.
 F in vno corpore habetur, in alio penitus non habetur. Sunt autem & quædam
 in vtroque corpore de ingenito deo, genitoq; disserta, & de aliis nonnullis, quæ
 vt nihil amplius dicam, excefferunt intelligentiam nostram. Hæc ergo ego tā-
 quā quæ supra vires meas essent, aliis reseruare malui, quàm minus plena pro-
 ferre. In cæteris autem quantum potuimus, operam dedimus, non solum à sen-
 tentiis, sed ne à sermonibus quidem satis, eloquutionibusq; discedere. Quæ res
 quamuis minus ornatum, magis tamen fidele narrationis reddit eloquium. Epi-
 stolam fanè, in qua idem CLEMENS ad Iacobum fratrem domini scribens,
 a de obitu

de obitu nuncians PETRI, & quod se reliquerit successorem cathedræ & doctrinæ suæ: in qua etiam de omni ordine ecclesiastico continetur: ideo nunc huic operi non præmisi, quia & tempore posterior est, & olim à me interpretata atque edita. Sed quod in ea nonnullis fortasse videbitur inconsequens, si hic explanetur, non puto absurdum videri. Quidam enim requirunt, quomodo cum Linus & Cletus in vrbe Roma ante CLEMENTEM hunc fuerint episcopi. Ipse CLEMENS ad Iacobum scribens, sibi dicat à Petro docendi cathedram traditam: cuius rei hanc accepimus esse rationem, quod Linus & Cletus fuerunt quidem antè CLEMENTEM episcopi in vrbe Roma, sed superstite Petro, videlicet vt illi episcopatus curam gererent, ipse vero apostolatus impleret officium. Sicut inuenitur etiam apud Cæsaream fecisse, vbi cum ipse esset præsens, Zachæum tamen à se ordinatum habebat episcopum: & hoc modo vtrunque verum videbitur, vt & illi ante CLEMENTEM numerentur episcopi, & CLEMENS tamen post obitum Petri docēdi suscepit sedē. Sed iam videamus: scribens Iacobo fratri domini, operis sui CLEMENS ipse quod sumat narrationis initium.

Episcopi
Apostoli.

A RECOGNITIONVM

DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM FRATREM

Domini, Liber primus, à Rufino Torano Aquileien-
se è Græco in Latinum versus.

B **L**EO CLEMENS in vrbe Roma natus, ex prima ætate pudicitie fludium gessi, dum me animi intentio velut vinculis quibusdam sollicitudinis & mœroris innexum teneret. Inerat enim mihi cogitatio (incertū sanè vnde initium sumpserit.) Crebrò enim ad memoriā meam conditionē mortalitatis adducēs, simulq; discutiens, Vtrumne sit mihi aliqua vita post mortem, an nihil omnino postea sim futurus: Si nō fuerim antè quàm nascerer: vel si nulla prorsus vitæ huius erit post obitum recordatio: & ita immēsitās temporis cuncta obliuioni, ac silentio dabit, vt nō solum simus, sed neque quod fuerimus, habeatur in memoria. Sed & illud versabatur in pectore, quando factus sit mundus: aut si omnino factus sit: vel antequam fieret, quid erat: an vero semper fuerit. Nam certum videbatur, quod si esset factus, esset profecto soluendus: & si soluatur, quid iterum erit: nisi fortè obliuio cuncta & silentium teget: aut fortè aliquid erit, quod nunc sentire mortalium non potest mens. Hæc & his similia, nescio vnde, indefinenter animo reuoluens, nimietate mœroris incredibiliter tabescebam. Et quod est grauius, si quando respueram huiuscemodi curas, vel vt minus vtilis cogitabam, validiores in me fluctus sollicitudinū consurgebāt. Inerat enim mihi comes optima, quæ me quiescere nō sineret, IMMORTALITATIS CVPIDO. Vt enim post rerum exitus docuit, & gratia dei omnipotentis ostendit, hæc me animi intetio ad inquisitionem veritatis, & agnitionem veræ lucis adduxit. Ex quo factum est, vt lugerè postmodū eos, quos prius ignorans, beatos credebam. Igitur cum à prima ætate in huiuscemodi animorū intentione versarer, cupiens aliquid discere, philosophorū frequentabā scholas, vbi nihil aliud quàm dogmatum adsertiones, & impugnationes, videbam agi sine fine certamina: arte syllogismorū conclusionumq; agitari versutias. Et si quando quidem obtinebat hic sermo, quod immortalis esset anima, gratulabar: si quādo vero arguebatur quasi mortalis, cum tristitia discedebam: neutrum tamen in corde meo firmitudinem veritatis tenebat: sed hoc tantum intelligebam, quod sententiæ ac definitiones rerū nō pro natura sui, ac veritate causarum, sed pro ingeniis defendentium, falsæ imaginaretur, aut veræ: eoq; magis in profundo pectoris cruciabar, quod neq; aliquid ex his quæ dicebantur, tanquā firmum tenere poteram, neq; abiicere desiderū requirendi: sed quāto magis negligere conabar ac spernere, tanto ardentius, vt **E** suprà dixi, velut cum quadā voluptate latenter inrepens huiuscemodi cogitatio, mentem atq; animū possidebat. Coangustatus igitur inuētione rerū, aiebam apud memetipsum: Quid inaniter laboramus, cum manifestus sit terminus rerū? Si enim post mortem non ero, nunc superfluo crucior: Si vero erit mihi vita post obitum, seruemus illi vitæ sui tēporis motus, ne fortè his quæ nūc patior aliqua me ibi tristiora excipiant, nisi pie ac sobrie vixero, & secundum nōnullorū sentētias philosophorū† nigri Phlegetontis fluuiio, vel Tartaro, vt Sisyphus & Tityus, sed & Ixion, ac Tantalus æternis inferno suppliciis tradar. Et rursus mihi ipsi respondēbam, Sed hæc fabulæ sunt: aut si ita est in rebus dubiis, præstat pie viuere. Sed iterum reputabam mecum, quomodo possem sub incerto iustitiæ præmio, à peccati me libidine cōtinere: maxime cum etiam quæ sit ipsa iustitia, quæ deo placeat, apud me habeatur incertum: & neque si immortalis sit anima, ac sit ea quæ aliquid sperare possit, agnoscam, neque quid certi futurum sit nouerim: nec tamen quiescere ab huiuscemodi cogitationibus possum. Quid igitur agam? hoc faciam: Aegyptum petam, atque ibi Hierophantis vel prophetis qui adytis præsunt, amicus efficiar, & pecunia ab eis inuitatum magum precabor, vt educat mihi animam de infernis, per eam quam Necromantiam vocant, tanquam de aliquo negotio consulere cupienti. Mihi vero hæc erit consultatio, si immortalis est anima. Probatio autem animæ quod immortalis sit, non ex eo quod loquitur erit mihi certa, vel ex eo quod audio, sed ex eo quod video, vt oculis meis cernens eam, certissimam de reliquo immortalitatis eius sentētiam teneam. Neque enim vltra poterit veritatem visus, ver-

Immortalitatis cupidus optima comes.

†Pyriphlegetontis. Fabulæ de inferis.

Hierophantæ sacerdotes Aegypti.

a ij borum

borum fallacia, & auditio incerta turbare. Veruntamē hanc ipsam deliberationem meam re- G
tuli ad quendam familiarem meum philosophum, qui mihi consilium dedit, ne hoc facere au-
derē. Siue enim, inquit, euocanti mago nō obediat anima, tu post hæc tanquā nihil esse putans
post mortem, desperabilius viues: quippe qui & illicita tentaueris. Si vero & aliquid ibi vi-
dere tibi visus fueris, quę tibi religio: aut quę pietas ex illicitis tradetur & impiis? Exosum nā-
que diuinitati huiuscemodi negocium ferunt, & aduersari deum his, qui animas post absolu-
tionem corporum vexant. Ego vero his auditis, pigrior quidē sum redditus ad hoc quod pa-
rabam, nec tamen vsquequa; aut desiderium ponere poteram, aut molestiam cogitationis
abiicere. Et ne longa vtar narratione, cum his ego cogitationis meę æstibus agitarer, fama
quædam sensim in imperio Tiberij Cæsaris, initio ex Orientis partibus sumpto, peruenit ad H
nos, & per singula conualescens, velut à deo bonus quidam nuncius missus, vniuersum re-
plebat orbem, nec patiebatur diuinam voluntatem silentio tegi. Diffundebatur ergo per sin-
gula loca, adnuncians quod esset quidam in ludæa, qui sumpto à tempore veris exordio, re-
gnum dei euangelizaret ludæis, idque percepturos diceret eos, qui mandatorum suorum, &
doctrinæ instituta seruassent. Vt autem sermo eius fide dignus, ac diuinitatis plenus esse cre-
deretur, virtutes multas & signa ac prodigia mira efficere iussione sola, dicebatur: ita vt tan-
quam à deo potestatem habens, surdos faceret audire, & cæcos videre, & claudos erigere,
atque omnem infirmitatem, cunctosq; dæmones ex hominibus effugaret, sed & oblatos sibi
mortuos suscitaret, leprosos quoq; eminus videns, curaret: & nihil omnino esset, quod ei im-
possibile videretur. Hæc & horum similia processu temporis, crebris iam non rumoribus, sed I
manifestis quodammodo aduentantium ex illis partibus nunciis, firmabantur: & ipsa iam
per dies singulos rei veritas patefcebat. Denique in vrbe per loca conuentus fieri, & de hoc
sermone tractari, atque in admiratione res haberi cœpit: quisnam is esset, qui apparuerit, vel
quid nuncij à deo hominibus detulisset: donec sub eodem anno vir quidam adstans in vr-
bis loco celeberrimo, proclamaret ad populum, dicens: Audite me o ciues Romani: filius
dei in partibus adest ludææ, promittens omnibus volentibus audire se vitam æternam: si
quis tamen secundum voluntatem eius, à quo missus est dei patris, actus suos direxerit: pro-
pter quod conuertimini à malis ad bona, & à temporalibus ad æterna. Agnoscite vnum esse
deū cœli terręq; rectorē, in cuius iustis aspectibus, vos iniusti mundū eius habitatis. Sed si cō- K
uertimini, & secundū voluntatem eius agitis, ad futurum seculum venientes, & æterni effe-
cti, ineffabilibus eius bonis ac præmiis perfruemini. Erat autem vir iste qui hæc loquebatur
ad populum, ex Orientis partibus natione Hebræus, nomine Barnabas, qui se etiam vnum ex
eius discipulis esse diceret, missumq; ad hoc, vt hæc volentibus indicaret. Quibus ego au-
ditis, cum reliqua multitudine sequi eum cœpi, & audire quę diceret. Intelligebam sanē quod
nihil dialecticę artis esset in homine, sed simpliciter & absque vllō dicendi fuco, quæ audis-
set à filio dei, vel vidisset, exponeret. Adfertiones enim suas non argumentorum virtute mu-
niebat, sed verborum & mirabilium quę adnunciabat, testes multos, ex ipso etiam circumstā-
te populo, producebat. Verum quoniam ad ea quæ syncere dicebantur, libenter annuere po-
pulus, & amplecti sermonem simplicem cœpit: hi qui sibi eruditi videbātur, vel philosophi, L
ridere hominem, ac spernere cœpere, syllogismorum in eum tendiculas velut validissima
arma proferre. At ille interritus, & velut deliramenta argutias eorum ducens, ne responsio-
ne quidem dignos eos iudicabat, sed ea quę proposuerat exequabatur intrepidus. Deniq; cum
loquenti ei, quidam proposuisset, cur ita factus esset culex, vt cum sit animal exiguum, & sex
habeat pedes, insuper ei additæ sint & alæ: elephantus vero cum sit immane animal, neque a-
las habeat, quatuor tantum pedes habeat. Ad hæc ille ne respiciens quidem, sermonem suū,
quem importuna propositio interruperat, continuata intentione peragebat: hac sola admo-
nitione per singulas quasque interruptiones addita: Nos eius qui misit nos verba, factaq; mi- M
rabilia, adnunciare vobis in mandatis habemus, fidemq; eorum quæ dicimus non ex argu-
mentis arte quæsitis, sed ex vobis ipsis productis testibus confirmare. Agnosco enim pluri-
mos adstare in medio vestrum, ex his quos vnā nobiscum memini audisse quæ audiui-
mus, & vidisse quæ vidimus. Sit autem in vestra potestate vel recipere quæ adnunciamus, vel
spernere. Nos enim quod vobis expedire nouimus, tacere non possumus: quia nobis, si ta-
ceamus, damnum est: vobis vero quæ dicimus, si non recipiatis, perniciēs. Sed & stultis pro-
positionibus vestris respondere perfacile possim, si veritatis dicendę causa quæreretis,
de culicis dico atque elephantis differentia: sed nunc de creaturis dicere vobis aliquid, ab-
surdum est,

Tiberi is
Cæsar.

Barnabæ o-
ratio ad po-
pulum Ro-
manum.

Barnabas
quis fuerit.

Simplex o-
ratio Apo-
stolorū erat

Vide ridi-
culam argu-
tiam philo-
sophorum.

- A** surdum est, cum à vobis ipse omnium creator & conditor ignoretur. Hec autem cum dixisset, velut ex vno consensu, indisciplinato ore omnes simul risum dedere, incutere ei verecundiam, ac silentium imponere cupientes, barbarumque & minus sane mentis cum adclamantes. Ego vero cum hæc ita fieri cernerem, zelo quodam nescio unde repletus, ac religioso furore succensus, silere non potui, sed cum omni libertate proclamans: Rectissime, inquam, deus omnipotens abscondit à nobis voluntatem suam, quos agnitione sui praudivit indignos, sicut ex his quæ nunc agitis sanum sapientibus palam est. Nam cum videatis predicatorum voluntatis dei aduenisse, quia nullam sermo eorum Grammaticæ artis scientiam profitetur, sed simplicibus & impolitis sermonibus perferunt ad vos diuina mandata, ita ut omnes qui audiunt,
- B** sequi possint, & intelligere quæ dicuntur: ridetis salutis vestre ministros, & nuncios ignorantes: quia vestra, qui vobis periti & eloquentes videmini, condemnatio est, quod apud agrestes & barbaros habetur veritatis agnitione, quæ cum ad vos aduenerit, nec quasi hospita suscipitur: quæ nisi intemperantia vestra & libido obsisteret, cuius esse & vernacula debuisset: ut ex his arguamini, quod non veritatis amici & philosophi, sed iactantiae sectatores, & vaniloqui estis: qui veritatem non in simplicibus verbis, sed in versutis & callidis creditis habitare, & innumerabilia verborum profertis, vnius verbi nequaquam precio pensanda. Quid ergo putatis futurum de vobis vos o omnis turba Græcorum, si erit iudicium dei sicut iste dicit? Sed nunc omittentes ridere in perniciem vestri virum hunc, respondeat mihi qui vult ex vobis, quoniam
- C** quidem solo latratu vestro obturbatis etiam eorum aures, qui salui esse volunt: & mentes quæ ad fidem paratæ sunt, ad infidelitatis lapsum, vestris obturbationibus declinatis: quæ vobis erit vnquam venia, qui diuinitatis nuncium, promittentem vobis agnitionem dei, ridetis, & iniuriis afficitis? quem utique; etiam si nihil veritatis adferret, pro ipso tamen benignitatis erga vos proposito, gratum acceptumque habere deberetis. Hæc & his similia cum prosequeretur, plurimus adstantis populi fremitus concitabatur, dum alij velut erga hospitem miseratione mouerentur, meumque sermonem consequenter habitum probarent: alij petulantes, & stolidi in me quoque pariter ut in Barnabam effrenati animi, iracundiam concitarent. Sed cum ad versperum iam declinaret dies, apprehensa Barnabæ dextera, obluentem licet eum,
- D** ad meam tamē adduxi domum, atque ibi manere feci, ne quis forte ex indocili vulgo iniiceret ei manus. Aliquantulis igitur diebus vna positi, differente eo paucis, sermonem veritatis libenter audiebam: urgebat tamen perfectionem suam, dicens se diem festum religionis suæ, qui immineret, omnimodis apud Iudæam celebraturum, ibique de reliquo cum suis ciuibus ac fratribus permanfurum, euidenter indicans iniuriæ se horrore perculsum. Denique cum ego dicerem, tu mihi tantum eius viri, quem apparuisse dicis, expone doctrinam, & ego meis sermonibus tua dicta componens, omnipotentis dei regnum, iustitiamque predicabo, & post hæc si volueris, etiam nauigabo tecum: valde enim cupio videre Iudæam, vobiscum fortassis perpetuo permanfurus. Ad hæc ille: Tu, inquit, si quidem videre vis patriam nostram, & discere quæ
- E** desideras, iam nunc mecum pariter nauiga: si vero te aliquid tenet, signa tibi habitationis nostræ derelinquā, ut cum venire volueris, inuenire nos facile possis: ego enim crastino ingrediar iter. Quem ubi immobilem vidi, descendi cum ipso usque ad portum, ac diligenter ab eo signa quæ dixerat habitationis accepi, dicens ei: Quia nisi aliquantulum pecuniæ necessariò mihi esset à debitoribus reposcendum, nihil omnino differrem: velociter tamē insequar iter tutum. Cum hæc dixissem, commédato eo attentius his qui naui præerant, regressus sum tristis. Habebat enim me recordatio consuetudinis boni hospitis, & optimi amici. Diebus autem paucis remoratus, & his quæ debebantur ex parte aliqua profligatis: plurima enim festinandi studio neglexi, ne à proposito impedire: enauigavi continuo in Iudæam, & post dies xv. Cæsaream Stratonis, quæ est Palæstinæ vrbs maxima, adpulsus sum. Cumque naui egressus, hospitium quærerem, rumore populi comperi, quod PETRVS quidam, illius qui in Iudæa apparuit, & signa multa ac prodigia diuinitus gesta inter homines ostendit, discipulus probatissimus, crastino cum Simone quodam Samaritano ex castello Gethonum, habiturus esset verborum, questionumque certamen. Quibus ego auditis, rogabam demonstrari mihi eius hospitium: quod cum reperissem, atque ante fores constitissem, ingerebam ianitori, quisnam essem, atque unde aduentarem: & ecce Barnabas procedens, statim ut me vidit, in complexus meos corruit, gaudio lachrymans, atque apprehensum me manu, introducebat ad PETRVM. quem cum mihi eminus ostendisset, hic est, inquit, PETRVS, quem tibi maximum esse in dei sapientia dicebam: cuique de te rursus sine cessatione loquutus sum.

Clementis
diuino fu-
rore succē-
ratio.

inquam

Familiari-
tas Clemē-
tis & Bar-
nabæ.

Barnabas.

Clemens in
Iudæam na-
uigat.

Ingredere igitur tãquàm bene ei cognitus. Omnia enim quæ in te sunt bona, verissime cõpe- rit, & religiosum propositũ diligenter agnouit, ex quo & summo desiderio agitur, videndi te. Vnde magnũ ei hodie munus meis te manib⁹ offero, simulq; oblato me ait, Hic est. C L E M E N S P E T R E. At benignissimus P E T R V S audito nomine, adcurrens protinus inhe- sit osculis meis: & post hæc cũ sedere fecisset me, ait: Bene fecisti prædicatorẽ veritatis hospiti- o recipere Barnaban, nihil veritus populi insanientis furorem: beatus eris. Sicut enĩ tu le- gatũ veritatis omni honore dignũ duxisti, ita te quoq; peregrinantẽ, & hospitẽ, veritas ipsa suscipiet, & ciuem propriæ vr̃bis adscribet, & tunc tibi erit gaudium magnum, quod exiguã nunc impartiens gratiã, æternorum bonorũ hæres scriberis. Nunc ergo ne labores expone- re mihi animũ tuum: cuncta enim de te & de moribus tuis Barnabas fidei sermone perdo- cuit, quotidie penẽ & indefinẽter bonorũ tuorum memoriã repetens. Et vt tibi breuiter tã- quam vnanimi iam amico quod in re est definiã, si nihil est quod te impediãt, iter age nobis- cum, & audi sermonem veritatis, quem habituri sumus per loca singula, vsquequo ad ipsam nobis perueniendum sit vr̃bem Romam: & nunc tu si quid desideras, dicito. Cumq; ei expo- suissem, quid ab initio propositi gesserim, & quomodo per inanes effusus sim quæstiones, & illa omnia quæ tibi dõmine mi Iacobe in principiis indicaui, vt ne eadem repetã, libenter promisi, cum ipso me iter acturũ: hoc est enim, aio, quod cupidissime expetebã. Veruntamen prius mihi cupio rationẽ veritatis exponi, vt sciam, si mortalis, an immortalis est anima: & si immortalis, vtrũ pro his quæ hic agit, ducat ad iudiciũ. Sed & quæ sit iustitia, quæ deo pla- ceat, scire desidero. Tunc præterea, si factus est mundus, vel quare factus est: aut si soluẽdus, & an in melius renouãdus: aut si omnino post hæc nõ erit mundus: & ne per singula progre- diar, hæc atq; horũ similia vt se habeãt, dici mihi velim. Respõdit ad hæc P E T R V S: Bre- uiter, inquit, tibi dõ C L E M E N S rerum scientiã tradam, & ausculta iam nũc. Voluntas & cõ- silium dei latuit homines multis ex causis. Primo quidem pro institutione mala, pro sodali- tatibus pessimis, pro cõsuetudine nequã, pro conloquiis nõ bonis, pro præsumptionibus ini- nus rectis: pro his, inquã, omnibus, primum error is, inde cõtemptus, tum infidelitas & ma- litia, avaritia quoq; & vana iactantia, aliãq; his similia mala, velut fumus quidã immensus, vniuersam mundi huius domũ repleuit, & habitãtibus intrinsecus intuendi cõditorem suũ, K aspectum liberũ non dedit, neq; quæ ei essent placita peruidendi. Quid igitur his qui sunt in- trinsecus cõuenit: nisi vt ex intimis præcordiis clamore prolato, auxiliũ inuocent eius, quẽ solum domus fumo repleta nõ claudit, & accedens aperiat ianuã domus, quò possit fumus quidẽ qui intrinsecus habetur, excludi: lux vero solis quæ extrinsecus resplẽdet, induci. Hũc ergo qui ad auxilium domus, caligine ignorãtiæ, & vitiorum fumo repleta, perquiritur, il- lum esse dicimus, qui appellatur verus propheta, qui solus in luminare animas hominũ po- test, ita vt oculis suis, viam salutis euidenter inspiciant. Aliter enim impossibile est, de rebus diuinis æternisq; cognoscere, nisi quis ab isto vero propheta didicerit: quia sicut ipse paulò ante memorabas, fides rerum, causarumq; sententiã, pro ingeniis magis defendentium pon- derantur. Vnde & eadem causa nunc iusta, nunc iniusta putatur: & quod modo verum vi- debatur, alterius adsertione falsum videtur: ista de causa, religionis ac pietatis fides, veri prophetæ præsentia postulauit, vt ipse nobis diceret de singulis, prout se ipsa veritas habet: & doceret, quomodo oporteat de singulis credi: & ideo ante omnia fidem prophetæ omni cũ examinatione oportet probari: quem cum cognoueris esse prophetam, de reliquo cuncta ei credas, oportet: nec vltra discutere eum per singula quæ docuerit, sed habere firma & san- cta quæ dicit, quãq; quãuis fide suscipi videantur, antehabita tamen probatione creduntur. Cum enim semel ex initio prophetæ veritas examinata constiterit, reliqua demum fide au- dienda sunt & tenenda, qua eum doctorem esse iam constitit. Et sicut certum est, cuncta se- cundum veritatis regulam teneri oportere, quæ ad diuinam sententiã spectant, ita indu- bitatum est à nullo alio nisi ab ipso solo scribi posse, quod verum est. Et his dictis, tam mihi aperte, & tam lucide, quis iste esset propheta, & quomodo inueniretur, exposuit, vt ego mihi ante oculos habere, & manu contrectare viderer: probationes, quas de prophetica veritate protulerat, ingentiq; stupore deficerem, quomodo ea quæ omnes quærunt, ante oculos posita nullus videt. Vnde iubente eo, ea quæ ad me loquutus est, in ordinem redigens, librũ de vero propheta cõscripsi, eumq; de Cæsarea, ad te, ipso iubente, trãsmisi. Dicebat enim mãdatum se accepisse abs te, vt per singulos annos, si qua essent à se dicta, gesta, ad te descripta trãsmi- teret. Interea initio sermonis sui, quem primo die habuit ad me de vero propheta, & de aliis plurimis,

Petrus hu- maniter ex- cipit Cle- mentem.

† dilectæ deo Quæ Cle- mentẽ sol- licitum re- uerunt.

Vitia velut fumus qui- dã nõ per- mittunt nos videre volũ- tatem dei.

1. Ioan. 4. Probandi sunt enim spiritus, an ex deo sint.

† scientiam trãsmitti

Liber Cle- mentis de vero pphe- ta nõ extat.

A plurimis, cū me instruxisset plenissime, addidit etiā hæc: Vide, inquit, de reliquo, & interesse tractatibus meis, quos, si quando necessitas attulerit, habebo cum his qui cōtradiciunt: aduersus quos disputans, etiam si fortē inferior visus fuero, nō verebor, ne fortē tu de his quæ tibi à me sunt tradita in dubiū venias: quia etiam si ego visus fuero superari, nō tamē idcirco ea quæ nobis verus propheta tradidit, infirma videbūtur. Spero tamē quod nec in disputationibus superemur, si modo rationabiles sint auditores & amici veritatis, qui discernere valeant vim, speciemq; verborum: & agnoscere, qui sermo ex arte sophistica veniat, non veritatem continens, sed imaginem veritatis: & qui sit, qui simpliciter, ac sine fuco prolatus, omnem vim non in specie & ornatu, sed in veritate & ratione possideat.

B Ad hæc ego: Omnipotenti, inquam deo gratias ago, quia vt optavi & desideravi, instructus sum. Verūtamen de me intantum esse debes securus, quod de his quæ didici abs te, in dubium venire nō possim, vt si tu ipse velis aliquādo fidem meam à vero propheta transferre, omnino nō possis: quia pleno spiritu hausi, quæ tradidisti. Et ne putes magnum tibi me aliquid polliceri, quod ab hac fide negem me posse transferri: certū est apud me, quia quicunq; hominum hanc de vero propheta acceperit rationem, dubitare vltra de veritate nullatenus poterit. Et ideo confido de hoc diuino dogmate cœlitus definito, in quo omnis ars malitiæ superatur. Aduersus prophetiā etenim neq; ars vlla stare sufficit, neq; sophismatum, syllogismorumq; versutiæ. Sed omnis qui audierit de vero propheta, necesse est vt statim desiderium capiat ipsius veritatis, nec vltra sub occasione veri quærendi, diuersos patietur errores. Propter

C quod domine mi **ô P E T R E**, nolo sis vltra sollicitus, tanquā de eo qui nesciat, quid acceperit, & quantum sibi cōmissum sit muneris: certus esto quod scienti & intelligenti gratiā contulisti, nec facile possum decipi, pro eo quod quæ diu desiderabā, citō videor adeptus. Potest enim fieri vt alius desiderans citō adipiscatur, alius nec tarde ad desiderata perueniat. Et **P E T R V S**, his à me auditis: Gratias ago, inquit, deo meo, & pro salute tua, & pro requie mea: valde enim delector, quia intellexisse te video, quanta sit virtutis propheticæ magnitudo, & quia, vt ais, nec si ego ipse cupiam, quod absit, potero te transuertere in aliam fidem, & ex hoc iam incipe esse nobiscū, & crastino die interesse disputationibus nostris: erit enim mihi certamen contra **S I M O N E M** magum. Cumq; hæc dixisset, secessit vt cibum caperet cum suis,

Petrus seorsim à gētibz comēdebat.

D me autem seorsim vesci iussit: & post cibum cum laudem dixisset deo, & gratias egisset, etiā huius ipsius facti mihi reddidit rationem, & addidit, dicens: Det tibi dominus exæquari nobiscum in omnibus, vt percepto baptisinate possis ad eandem nobiscum conuenire mēsam: & his dictis, quiescere me iussit: iam enim somnum natura corporis, & ratio temporis inuitabat. Postera vero die matutinus ad nos ingrediebatur Zachæus, & cum salutasset, ait ad **P E T R V M**: Differt **S I M O N** certaminis diem in vndecimam mēsis præsentis, quæ est post septem dies. Tunc enim magis vacuum sibi disceptandi tempus adfirmat. Sed & mihi videtur cōperendinatio eius etiam nobis esse necessaria, vt plures conueniant, qui disputationis nostræ vel auditores vel iudices fiant. Veruntamen si probabile tibi videtur, inter moras

Legant hoc qui ignauit suæ spiritū prætexunt.

E ea, quæ in controuersiam venire posse opinamur, inter nosmetipsos prius discutiamus, vt vnusquisq; nostrum cum quæ proponenda sint, & quæ respondenda, cognouerit, apud semetipsum pertractet, si recte se habeant, aut si inuenire poterit aliquid aduersarius quod obiiciat, aut quod obiecta frustretur. Si vero ex omni latere, quæ à nobis dicenda sunt, claruerūt esse munita, ita demum confidenter quæstionis ineatur exordium. & quidem mea hæc est sententia, quod ante omnia requiri oporteat, quid sit omnium primum, quid vēr immaculatū, quod etiam causam esse omnium quæ sunt, docendum est: deinde cuncta quæ sunt, si facta sunt, & à quo, vel per quem, propter quem, vtrum ab vno, an ex duobus, an à multis acceperere substan-

† Immediatū.

F tiam: & vtrum ex nullis substantiis, an ex aliquibus sumpta sint, & adornata, tum si aliqua virtus est in altissimis, aut in inferis: Si est, quid melius est omnibus, aut cunctis inferius: Si sint aliqui motus, aut nulli: si hæc quæ videntur erant semper, & erunt: Si extitere nullo operante, & nullo soluente dilabentur. Si, inquam, ex his initium acceperit disputatio, puto quod ea quæ quærentur diligenti examinatione discussa, facile clarescant. Cum autem hæc claruerint, eorum quæ sequuntur in promptu reperietur agnitio. Ego quid senserim protuli: quid etiam tibi videtur, indicare non pigeat: Ad hæc **P E T R V S**: Dic, inquit, interim **S I M O N I**, faciat vt libet, certus, quod diuina prouidentia largiente, semper nos inueniet paratos. Et Zachæus quidem quæ audierat, egressus est **S I M O N I** nunciare. **P E T R V S** vero respiciens ad nos, & intelligēs cōtristatū me esse p dilatiōe certaminis, ait: Qui credit summi dei

a iiij prouidētia

Diligētibz
deum, om-
nia coope-
rantur in bo-
nū. Rom. 8.

†qui dilati.

Summa, si-
lentio ho-
norari vo-
lunt.

Ordo me-
moriam iu-
uat.

Aeternas vo-
luntates ap-
pellat filii
& spiritum
sanctum.

†consilio

providentia dispensari mundū, non debet ō amice C L E M E N S, de singulis quæ quoquo mo-
do accidunt, aspernatē accipere, certus quod iustitia dei, etiam ea quæ superflua vidētur, aut
contraria in vno quoq; negotio, opportuno exitu, competentiq; dispensat, præcipue tamē er-
ga eos, qui eum familiariter colunt: & ideo qui de his, vt dixi, certus est, si quid eueniat contra
sententiam, nquit pro eo mœrorem de animis expellere, meliore sententia manifestum ha-
bens, quod dispensatione boni dei, etiam quod contrariū putatur, vertatur in melius propter
quod ō C L E M E N S etiam nunc nō te contristet magi S I M O N I S ista dilatio. Credo enim
quod per dei providentiā gestū sit ad vtilitatem tuā, vt possim tibi rationē fidei nostræ, in
hac septem dierum cōperendinatione, absq; aliquo strepitu, ordinemq; consequenter expone-
re secundum traditionē veri prophetæ, qui solus scit, quæ facta sunt, vt facta sint: & quæ fiunt, H
vt fiant, quæq; erunt, vt erunt: quæ tamen manifeste quidem dicta, non tamen manifeste scri-
pta sunt, in tantum, vt cum leguntur, intelligi sine expositore non possint, propter pecca-
tum quod coadoleuit hominibus, sicut superius diximus. Idcirco igitur explanabuntur ti-
bi per me omnia, vt in his quæ scripta sunt, dilucide quæ sit sententia legislatoris agnoscas.
Cumq; hæc dixisset, exponere mihi singula de his quæ in quæstione esse videbantur legis, ca-
pitulis cœpit, ab initio creaturæ vsq; ad id tēporis, quo ad eū Cæsareā deuolutus sum. Hæc mi-
hi, dicens, dilatio S I M O N I S cōtulit, vt per ordinem cuncta cognoscerem. Aliās, inquit, se-
cundum ea quæ opportunitas sermonis adtulerit, de singulis quibusq; quæ nunc cōpendiosius
diximus, latius disseremus, vt secundum ea quæ pollicitus sum tibi, plenius de omnibus perfe-
ctiusq; cognoscas. Quia ergo hodierna adhuc nobis superest dies, ex his quæ dilata sunt, vo-
lo tibi rursus ea quæ dicta sunt breuiter iterare, vt magis tibi ad memoriam reuocentur. Et
exin cœpit hoc modo mētibus meis innouare quæ dixerat. Meministi ō amice C L E M E N S,
quæ mihi fuerit de æterno seculo, ac finē nesciente, narratio? Tūc ego, nihil, inquā, ō P E T R E
aliquando retinebo, si hoc omittere, aut obliuisci potuero. Et P E T R V S libēter hac mea re-
sponsione suscepta, gratulor tibi inquit, quod ita responderis, & non quod hæc ipsa facile di-
cas, sed te meminisse protuleris: quæ enim summa sunt, silentio honorari volunt. Ad fi-
dem tamen eorum quæ de ineffabilibus meministi, dic quæ retines ex his quæ in loco secundo
à nobis dicta sunt, quæ proferri facile queunt, vt peruidens tenacitatē memoriæ tuæ, de quib-
us volo, promptius tibi indicem, & libenter aperiā. Tunc ego vbi aduertī eum auditorum K
memoria gaudere, non solum, inquā, definitionis tuæ memor sum, sed & præfinitionis il-
lius, quæ ante definitionem posita est, & omnium penē quæ exposuisti, sensum integrum ser-
uo, etiam si verba non omnia: quia tanquam vernacula animæ meæ, & ingenta effecta sunt
quæ dixisti. Nimium enim sitienti mihi dulcissimū poculum porrexisti. Et ne putes quod re-
rum immemor, verbis te occupem, iam nunc quæ dicta sunt in memoriam reuocabo: in quo
me plurimum iuuat ordo disputationis tuæ. Etenim quia consequenter directa sunt, & libra-
tē ordinata quæ dicis, idcirco & facile ad memoriam ordinis sui lineis reuocantur. Multum
nanque ad recordandum prodest ordo dictorum: cum enim recolere singula per consequē-
tiam cœperis, vbi aliquid deest, statim sensus inquit, & cum inuenerit, seruat: aut certe, si in-
uestigare nequirit, à magistro requirere non pigebit. Sed ne moram faciam in reddendo ea L
quæ poscis à me, retexam breuiter, quæ de veritatis definitione tradidisti. Erat semper, & est,
& erit illud à quo prima voluntas genita sempiternitate constat, & ex prima voluntate ite-
rum voluntas. Post hæc mundus, ex mundo tempus, ex hoc hominum multitudo, ex multitu-
dine electio amicorum, ex quorum vnanimite pacificum construitur dei regnum. Reliqua
vero quæ hæc consequi deberent, aliās te mihi dicturum esse promiseras. Post hæc cum de
creatura mundi exposuisses: definitionem dei, quam in conspectu omnium primorum an-
gelorum de sua voluntate promissit, quamq; æternā legem cunctis statuit, intimaſti: & quod
duo regna posuit, præsentis dico tēporis & futuri: & tempora vtriq; constituit, statuitq; expe-
ctari iudicij diem, quā ipse definiuit, in qua habenda sit rerū, animarumq; discretio, vt impij M
quidem pro peccatis suis igni tradantur æterno: hi vero qui secundū voluntatem conditoris
dei vixerint, pro bonis operibus benedictione suscepta clarissima luce fulgētes, introducti ad
æternā sedem & in incorruptione durantes, ineffabilium bonorum munera æterna perci-
piant. Hæc me prosequēte, gaudio perſusus P E T R V S, tanquā super filio tripudiās, ne fortē
in reliquorū memoria titubans, erubescerem propter eos qui aderant, sufficit, inquit, ō C L E
M E N S: euidentius enim hæc quā à me ipso exposita fuerant, edidisti. Et ego aio: Narran-
di ordinem, & lucidius ea quæ res expetit proferendi, eruditio nobis contulit liberalis, qua
si vtamur

A si vtamur in antiquitatis erroribus, in perniciem vitæ verborum decore, ac suauitate decidimus. Si vero ad adserendam veritatē, eruditionem sermonis, & gratiam conferamus, puto ex hoc non parum vtilitatis adquiri. Veruntamen mi domine **P E T R E**, quanta me arbitraris gratulatione sublatū, cum in cæteris omnibus, tum præcipue in illius doctrinæ sententia, quæ ais, vnus est deus, cuius opus mundus est, quicquid quia iustus est omnimodis, vnicuique pro actibus suis reddet. Et posthæc addidisti, dicēs: Pro cuius dogmatis adfertioe innumera verborū millia mouebuntur: sed in his, quibus veri prophetæ concessa est scientia, omnis ista verborū sylua succisa est. Et propter hoc cum mihi tradideris de vero propheta sermonem, omni me adsertionum firmitate roborasti. Inde denique ego cum aduertissem, in hoc summam totius

Artium libe-
ralium quis
debeat esse
scopus.

B religionis pietatisque consistere, ilico respondi: Optime prosequutus es **P E T R E**, propter quod de reliquo iam tanquam scienti quæ sint fundamenta fidei, & pietatis, veri prophetæ traditiones incunctanter expone: cui soli credendum esse, euidenter probatum est. Illam vero expositionem quæ adsertionibus & argumentis indigeat, infidelibus serua, quibus nondum committere prophetiæ gratiæ, indubitabilem iudicaueris fidem. Et cum hæc dixissem, tu vtrūque, inquam, pollicitus es: te hanc mihi simplicem expositionem, ac totius erroris expertem, & illam quæ per singulas quasque quæstiones explicatur, quæ tibi à te mouebantur, in tempore traditurum. Et posthæc exposuisti per ordinem, à principio mundi, vsque ad præsens tempus consequentiam rerum: & si placet possum memoriter vniuersa retexere. Ad hæc **P E T R V S**: Ma-

Summa reli-
gionis no-
stræ in vno
deo consistit.

†quidem

C gnifice: inquit, delector ò **C L E M E N S**, quod tam tuto cordi verba committam: memorem namque esse eorū quæ dicuntur, indicium est in promptu habere operum fidem. Cum vero malus dæmon salutis verba furatur, & de memoria rapit, etiam si velit, saluari non poterit. Perdit enim viam, qua peruenitur ad vitam: propter quod eo magis repetamus, quæ dicta sunt, & confirmemus ea in corde tuo: id est, quomodo, vel à quo factus sit mundus, vt tendamus ad amicitiam conditoris. Amicitia autem efficitur bene viuendo, & voluntati eius obediendo, quæ voluntas omnium viuentium lex est. Breuiter ergo tibi hæc eadem firmioris causa memoriæ retexemus. In principio cum fecisset deus cælum & terram, tanquam domum vnā, ipsa quæ ex corporibus mundi reddita est vmbra, his quæ intrinsecus clausa fuerant, tenebras

D ex se dedit. Sed cum voluntas dei introduxisset lucem, tenebræ illæ quæ ex vmbra corporum factæ fuerant, continuo deuoratae sunt: tunc deinde lux in diem, tenebræ deputantur in noctem. Iam vero aqua, quæ erat intra mundum, in medio primi illius cæli, terræque spatio, quasi gelu concreta, & crystallo solidata distenditur, & huiusmodi firmamento velut intercluduntur media cæli ac terræ spatia, idque firmamentum cælum conditor appellauit, antiquioris illius vocabulo nuncupatum, & ita totius mundi machinam, cum vna domus esset, in duas diuidit regiones. Diuisionis autem hæc fuit causa, vt superna regio angelis habitaculum, inferior vero præberet hominibus. Post hæc quod reliquum fuit in inferioribus aquarum, iussu voluntatis æternæ, locus maris & chaos effectum recipit, eisque ad demersa & concaua defluer-

Lux.
Tenebræ.
Aqua.
Cælum

E tibus, arida quidem apparuit terra. Congregationes autem aquarum, effecta sunt maria. Et post hæc terra quæ apparuerat, herbarum & virgultorū diuersa genera produxit, fontes quoque & fluuios, non solum in planis, sed & in montibus protulit: & sic cuncta præparata sunt: vt hominibus qui habitarent in ea, esset facultas his omnibus pro arbitrio vti, id est, siue ad bona velint, siue etiam ad mala. Post hæc stellis adornat cælum istud visibile. Solem quoque & lunam ponit in eo, vt alterius lumine dies, & nox vteretur alterius: simulque vt essent indicio rerum præteritarum, præsentium, & futurarum. Pro signis enim temporum facta sunt ac dierū quæ videntur quidem ab omnibus, intelliguntur autem ab eruditis & intelligentibus solis. Cumque post hæc de terra & aquis produci iussisset animantia, Paradisum fecit, quem & de-

Maria.
Terra.
Fontes.

F litarum locum nominauit. Post hæc autem omnia hominem fecit, propter quem cuncta præparauerat, cuius interna species est antiquior, & ob cuius causam omnia quæ sunt, facta sunt, ministerio eius concessa, & habitationis eius vsibus data. Igitur consummatis omnibus quæ in cælo & in terris sunt, atque in aquis, multiplicato etiam hominum genere, octaua, generatione homines iusti qui angelorum vixerant vitam, in lecti pulchritudine mulierum, ad promiscuos, & illicitos concubitus declinauerunt, & inde iam indiscrete & contra ordinem cuncta agentes, statum rerum humanarum & diuinitus traditum vitæ ordinem permutarunt, ita vt omnes homines, vel persuasione, vel vi peccare in creatorem suum cogerent deum. Ex nona generatione nascuntur Gigantes, illi qui à seculo nominantur: non δὲ γακρότερος, vt Græcorum fabulæ ferunt: sed immensis corporibus editi, quorum adhuc ad indi-

Cave intelli-
gas hic sup-
stitiosam A-
strologiam,
quæ nonus li-
ber insecta-
tur: sed quæ
ex huiusmodi
p-
digiis, qua-
lia tempore
Ezechiae, Io-
sue, aduētus
& passionis
Christi, & iu-
dicii die fu-
tura sint, li-
ceat diuina-
re aliū sta-
tum rerum.

cium in

RECOG. DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM

Gen. 6
Diluvium
Noe iustus
Gene. 9
Cham seruo-
rum pater
Gene. 11
Bellorum
origo
Gene. 17
Gene. 15
Psal. 7
Act. 1
Abraham
Ismael
Gene. 17
Heliefdros
Isaac
Jacob
XII. patri-
archa

cium in nonnullis locis ossa immensæ magnitudinis ostenduntur . Sed aduersum hos iusta G
dei providentia diluvium mundo introduxit , vt orbis quidem terrarum ab eorum conta-
gione dilueretur : omnis vero locus ab impiorum nece verteretur in pelagus . Vnus tamen
tunc inuentus est iustus, nomine Noë, qui in arca cum tribus filiis, eorumq; vxoribus libera-
tus, post aquarum decursus , cum his animalibus quæ secum clauserat , & seminibus, mundi
habitor effectus est. Duodecima generatione cum deus benedixisset homines, & multipli-
cari cœpissent, acceperunt præceptū, ne sanguinē degustarēt: propter hoc enim etiam diluviū
factum est. Tertiadecima generatione cum ex tribus filiis Noë, vnus qui erat medius, patri fe-
cisset iniuriam, posteritati suæ ex maledicto cōditionem seruitutis induxit, cuius interim se-
nior frater habitationis sortem, eam quæ est in medio terræ, suscepit, in qua est regio Iudææ. H
Iunior vero Orientis plagam sortitus est: ipse autem Occidentis accepit. Quartadecima ve-
ro generatione ex maledicta progenie quidam propter artem magicam primus aram statuit
dæmonibus, honorem sanguinis litans . Quintadecima generatione primo omnium homi-
nes idolum statuentes, adorauerunt: & vsq; ad illud tempus diuinitus humano generi data
Hebræorum lingua, tenuit monarchiam. Sextadecima generatione mouerunt se ab Oriente
filij hominum, & venientes ad terras patrum suorum, vnusquisque sortis suæ locum proprii
vocabuli appellatione signauit . Septimadecima generatione apud Babyloniam Nemroth
primus regnavit, urbemque construxit, & inde migravit ad Persas , eosq; ignem colere do-
cuit. Octauadecima generatione muratæ vrbes factæ sunt, & exercitus instituti, armæque & I
iudices, legesque sancitæ, templa constructa, & principes gentium tanquam dij adorati sunt.
Nonadecima generatione posteri illius , qui post diluvium maledictus est , proprios termi-
nos excedentes, quos in Occidentalibus partibus sorte susceperant , eos qui medium terræ
fuerant sortiti locum, in terras Orientis expellunt, & vsque ad Persidem fugant, ipsiq; in ex-
pulsorum locis iniqua sorte succedunt. Vicesima generatione ob incesti crimen primus mor-
te propria filius ante patrem defunctus est . Vicesima prima generatione exitit vir quidam
sapiens , ex genere eorum qui fuerunt expulsi , ex semine primogeniti filiorum Noë, nomi-
ne Abraham, à quo nostrum Hebræorum ducitur genus . Hic cum vniuersus iterum mun-
dus diuersis erroribus esset oppressus , & pro immanitate scelerum maturum ei pararetur K
excidium , non iam per aquam , sed per ignem : cūque iam plaga initio à Sodomis sum-
pto , immineret & vniuerso orbi terrarum , pro amicitiiis (quibus erat ei familiaritas cum
deo) cui bene placuerat, vniuersum mundum ne pariter periret, eripuit. Ab initio tamen cæ-
teris omnibus errantibus , ipse cum arte esset astrologus , ex ratione & ordine stellarum a-
gnosceret potuit conditorem , eiusq; providentia intellexit cuncta moderari . Vnde & an-
gelus adstans ei per visionem, plenius eum de his quæ sentire cœpit , edocuit . Sed & quid
generi eius ac posteritati deberetur, ostendit, & non tam eis danda hæc loca quàm reddenda
promisit . Igitur Abraham cum rerum causas desideraret agnoscere , idq; secum intenta
mente peruolueret, apparuit ei verus propheta, qui solus omnium corda & propositum no-
uit, & omnia ei quæ desiderabat aperuit , diuinitatis scientiam docuit , mundi originem, fi-
nemq; pariter indicauit . Animæ immortalitatem ac viuendi instituta , quibus deo placere-
tur, ostendit. Resurrecturos quoq; mortuos, ac iudicium futurum, bonorum remuneratio-
nem, malorum pœnas, iusto cuncta moderanda iudicio, declarauit . Omnibusq; rite ac suffi-
cienter edoctis, ad sedes rursus inuisibiles secessit. Verum cum adhuc Abraham in ignoran-
tia versaretur, sicut tibi & antea iam diximus, nati sunt & filij duo, quorum vnus Ismaël, a-
lius Heliefdros appellati sunt. Ex alio Barbaræ gentes, ex alio Persarum populi descendunt: &
quibus nonnulli Bracmanorum vitam , & vicina instituta sectati sunt . Alij apud Arabiam
confederunt, ex quorum posteris nonnulli etiam in Aegyptum dispersi sunt . Inde denique M
& Indorum quidam & Aegyptiorum circuncidi didicere, ac purioris obseruantia esse quàm
cæteri, licet processu temporis quamplurimi eorum ad impietatem verterent argumentum
& iudicium castitatis . Veruntamen cum hos duos filios tempore quo adhuc in ignorantia
rerum vixerat, suscepisset, dei agnitione percepta petit ab eo, qui erat iustus, vt ex Sara, quæ
ei erat coniunx legitima , cum esset sterilis, habere progeniem mereretur : & accepit : quem
& Isaac nominauit, ex quo natus est Iacob, de Iacob autem XII. patriarchæ, & ex ipsis duo-
decim septuagintaduo . Hi fame exorta Aegyptum veniunt cum omni domo sua , & intra
annos C C C C. benedictione & promissione dei multiplicati, adfligebantur ab Aegyptiis.
Cumq; affligerentur, apparuit verus propheta Moysi, & Aegyptios quidem resistentes, ne He-
bræorum

- A bræorum populus exiret ab eis, & rediret ad patriam terram, decem plagis cœlestibus affecit: X. plagæ. Exod. 7
 populum vero dei eduxit ex Aegypto. Sed qui superfuerant ex Aegyptiis, conspirati cum animositatem regis sui insequuti sunt Hebræos: quos cum reperissent super littus maris, & interimere omnes, ac delere cogitarent, Moyses oratione ad deum fusa, mare in duas partes diuisit, ita vt aqua dextera leuaretur: quasi gelu concreta teneretur: & populus quidem dei transiret velut iter aridum, insequentes vero eos Aegyptij temere ingressi necarentur. Vbi enim vltimus ex Hebræorum populo ascendit, Aegyptiorum quoque vltimus descendit in mare, & continuo aquæ maris, quæ vt gelu constrictæ tenebantur, præcepto eius qui constrinxerat, relaxata, pœna de impiorum populo recepta, naturæ suæ libertatem sumpserunt. Post hæc Moyses, dei omnia providentis præcepto, Hebræorum populum eduxit in deserto, & iter breuissimū, quod fert de Aegypto ad Iudæam, relinquens, per longos eremi plebem ducit anfractus, vt quadraginta annorum exercitiis, mala quæ eis ex Aegyptiorum moribus vsu longi temporis inoleuerant, innouatione mutata consuetudinis aboleret. Interea venit ad montem Sina, & inde lex eis, vocibus & visionibus cœlestibus traditur, decem conscripta præceptis, quorum primum & maximum fuit, vt ipsum solum colerent deum, nec ullam sibi aliam speciem vel formam statuerent ad colendum. Sed cum Moyses ascendisset ad montem, ibique diebus quadraginta moraretur, populus qui decem plagis percussam viderat Aegyptum, & disruptum mare, ac pedibus ingressum, manna quoque sibi pro pane cœlitus datum, & ex sequenti petra poculum ministratum, quæ species sibi per virtutem dei, in quem quisque desiderasset vertebatur saporem: cumque sub plaga cœli ardentiore positi, ne æstibus coquerentur, nube obumbrabantur in die, nocte vero columna ignis inluminabantur, ne ad eremi vastitatem horror quoque accederet tenebrarum. Cum, inquam, moraretur Moyses, ipsi secundum speciem Apidis, quæ colitur in Aegypto viderant, aureum caput vituli facientes adorauerunt. Et post tot ac tanta, quæ viderant mirabilia, veteris consuetudinis sordes elimare à se, atque abstergere nequiuērunt: & ob hoc breui spatio iter, quod ex Aegypto ducit ad Iudæam relinquens, immenso eremi ambitu egit eos Moyses, si forte possit, vt superius memorauimus, vetustæ consuetudinis mala nouellæ institutionis permutatione discutere. Cum interim fidelis & prudens dispensator Moyses peruidens populo ex Aegyptiorum consortio altius inoleuisse vitium idolis immolandi, nec posse de eis radicem mali huius excidi, immolare quidem eis concessit, sed deo soli hoc fieri permisit, vt mediam quodammodo partem vitij altius inoliti refecaret. Aliam vero mediam, per aliud & aliud tempus referuaret emendandam, per illum scilicet, de quo ipse dixit: Prophetam vobis suscitabit dominus deus vester, quem sicut me ipsum audite, secundum omnia quæ dixerit vobis. Quicumque non audierit prophetam illum, exterminabitur anima eius de populo suo. Ad hæc autem etiam locum statuit, in quo solo liceret eis immolare deo. Hoc autem totum eo prospectu gerebat, vt cum tempus opportunum venisset, & didicissent per prophetam, quia deus misericordiam vult, & non sacrificium: viderent eum qui eos doceret locum dei electum, esse sapientiam eius, in quo conueniret offerri hostias deo. Hunc autem locum, qui ad tempus videbatur electus, incursionibus hostium & excidiis sæpe vexatum, & ad vltimum quoque audirent penitus excidendum: ad cuius rei fidem etiam ante aduentum veri prophetæ, qui esset hostias cum loco pariter repudiaturus, sæpe ab hostibus populatus est, & igni incensus, atque in captiuitatem populus abductus, in exteras nationes: & exinde cum ad misericordiam dei confugeret, reuocatus est: vt per hæc doceretur, quia sacrificia offerens expellitur, & in manus hostium traditur. Misericordiam vero faciens & iustitiam, sine sacrificiis de captiuitate liberatur, & in terram patriam restituitur. Sed hoc intelligere paucos admodum accidit. Plures enim etiam si sentire hæc & aduertere poterant, vulgi tamen irrationali opinione tenebantur. Paucorum namque est recta cum libertate sententia. Igitur Moyses his administratis Ansem quendam nomine præponens populo, qui eos reuocaret ad patriam terram, ipse ad montem quendam præcepto dei viuētis ascendens, illic defunctus est: cuius tamen talis fuit mors, vt vsque in hodiernum diem sepulturam eius nullus inuenerit. Vt ergo populus patriam contigit solum per providentiam dei, primo statim ingressu iniquarum gentium habitatores fugantur, & ipsi hæreditatem paternam iudices sorte suscipiunt. Tum deinde per aliquantum temporis iudicibus, non regibus gubernati, statu tranquilliore durarunt. Vbi verò tyrānos sibi magis quæsuere, quam reges, tunc etiā in loco, qui eis orationis causa fuerat prædestinatus, templum pro ambitione regia construxere: & sic per ordinem regibus impiis sibi inuicem succedentibus, ad maiores impietates etiam populus declinavit.

X. plagæ.

Exod. 7

Exod. 14

In deserto

Sur.

Psalmo. 117

Exod. 20

X. præcepta

Deuter. 8

Apis Aegy-

ptiorū deus.

Exod. 32

In vitis cor

rigēdis quid

obseruandū

Deuter. 18

Osæ. 6

Matth. 8

In Christo,

qui sapiētia

est patris, ho-

stia oblata

est.

Anses qui &

Iosue dict.

Deute. 34

Magnifica

tēpla cœpta

construi.

RECOG. DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM

Baptism⁹ in
locū sacri-
fiorū cessit.
H:br.vlt.

Ican.7

In locū Iu-
dæorū voca-
tū sunt gētes

Tenebræ
Christo pa-
tente.

Ioan. 11

Iudæi Chri-
stū nō cre-
dūt aduenis-
se.
Iacobus à
Christo or-
dinatus epi-
scopus

clinavit. Vt autem tempus adesse cœpit, quo id quod deesset Moyses institutis, vt diximus, G
impleretur, & propheta quem præcinuerat appareret, qui eos primo per misericordiam dei
moneret cessare à sacrificiis: & ne fortè putarent, cessantibus hostiis remissionem sibi non
fieri peccatorum, baptisma eis per aquam statuit, in quo ab omnibus peccatis, inuocato eius
nomine, soluerentur: & de reliquo perfectam vitam sequentes, in immortalitate durarent:
non pecudum sanguine, sed sapientiæ dei purificatione purgati. Denique etiam hoc ponitur
euidens magni mysterij huius indicium, vt omnis qui credens prophetæ huic, qui à Moysse
prædictus est, baptizaretur in nomine ipsius, ab excidio belli, quod incredulæ genti imminet
ac loco ipsi, seruaretur in læsus: non credentes vero extorres loco & regno fiant, vt vel inui-
ti intelligant, & obediant voluntati dei. His igitur præordinatis, adest qui expectabatur, in- H
dicia sui, quibus fieret manifestus, signa & prodigia deferens. Sed ne sic quidem populus cre-
didit, qui ad hæc credenda tot seculis eruditus est: & non solum non credit, sed addi-
dit infidelitatis blasphemiam, voracem hominem, & ventri seruientem, ac dæmone agi cū,
qui ob salutem suam venerat, dicens: in tantum nequitia, malorum ministeriis valet: quod
nisi sapientia dei adfuiisset his, qui diligunt veritatem, omnes penè simul impius error inuol-
uerat. Nos ergo primos elegit duodecim sibi credentes, quos Apostolos nominauit. Postmo-
dum alios septuaginta duos probatissimos discipulos, vt vel hoc modo recognita imagine
Moyses, crederet multitudo: quia hic est quem prædixit Moyses venturum prophetam. Sed
fortassis dicat aliquis, quia imitari numerū cuiuscūq; possibile est, at quid de signis & virtuti- I
bus dicet, quæ iste faciebat? Etenim Moyses virtutes & sanitates fecerat in Aegypto. Is quoq;
quem ipse prædixit sicut seipsum surrecturum prophetam, cum omnem languorem, & om-
nem infirmitatem curaret in plebe, virtutes faceret innumeras, vitam euangelizaret æter-
nam, ab impiis actus est in crucem: quod tamen factum, virtute eius conuersum est in bonū.
Deniq; cum pateretur, omnis ei compassus est mundus: nam & sol obscuratus est, & astra tur-
bata sunt: mare commotum est, montesq; disrupti, & sepulchra patefacta sunt: velum templi
scissum est, velut lamentans excidium loco imminens. Et tamen cum omnis mundus com-
motus sit, ipsi etiam nunc ad inquisitionem tantarum rerum nullatenus commouentur. Ve-
rum quoniam necessarium erat, vt in locum eorum, qui increduli permanebant, vocarentur K
gentes, vt repleretur ille numerus, qui demonstratus fuerat Abraham, mittitur in vniuersum
mundum salutaris regni dei prædicatio. Perturbantur ob hoc mundani spiritus, qui liberta-
tem quærentibus semper obstitunt, & ad destruendam dei ædificationem errorum machi-
nas quærun, quibus his qui ad salutis & libertatis gloriam tendunt, obstitentes & agones ad-
uersum eos non minimos desudantes fortiores effecti, ad salutis coronam veniant, non sine
palma victoriæ. Interim cum passus esset, & ab hora sexta vsq; ad nonam mundum tenebræ
pressissent, sole reducto, ac rebus in ordinem restitutis, etiam homines nequam ad se atque
ad mores suos, metu cessante, regressi sunt. Nam quidam eorum cum omni custodia seruan-
tes locum, quem nō potuere resurgentem tenere, magum dicebant: alij sinxerunt furatum. L
Veruntamen veritas vbiq; vincebat. Ad indicium enim, quod hæc diuina virtute agerentur,
nos qui fueraus paucissimi, processu dierum, ad stipulante deo, multo plures quàm illi effi-
ciebamur: ita vt aliquando pertimescerent sacerdotes, ne fortè per dei prouidentiam, ad con-
fusionem ipsorum, in fidem nostram vniuersus populus conueniret: frequenter mittentes ad
nos, rogabant, vt eis de Iesu differeremus, si ipse esset propheta, quem Moyses prædixit, qui
est Christus æternus. De hoc enim solo, nobis qui credidimus in Iesum, aduersum non cre-
dentes Iudæos, videtur esse differentia. Verum cum frequenter super hoc rogarent, nos au-
tem opportunum tempus requireremus, septimana iam vna ex passione domini compleba-
tur annorum, & ecclesia domini in Hierusalem constituta, copiosissime multiplicata cresce- M
bat per Iacobum, qui à domino ordinatus est in episcopum, rectissimis dispensationibus gu-
bernata.

Cum autem nos duodecim apostoli ad diem paschæ, cum ingenti multitudine conuenis-
semus, ingressi ecclesiam fratrum, vnusquisq; nostrum Iacobo interrogante, quæ à nobis per
loca singula gesta sint, audiente populo, breuiter exponimus. In quibus Caiphas pōtifex, mis-
sis ad nos sacerdotibus, rogat venire ad se, vt aut ratione doceamus eum, quia Iesus æternus
est Christus: aut ipse nos doceat, quia non est, quod in vtramlibet fidem vniuersus populus con-
ueniret: & hoc facere nos frequenter exorat. Nos vero sæpe distulimus, tempus semper op-
portunius requirentes. Et ego C L E M E N S respondi ad hoc, puto hoc ipsum quod quæritur,
vtrum

A vtrum ipse sit Christus, multum profit ad fidei rationem: alioqui nunquam Pontifex pro hoc tam frequenter rogaret, vt de Christo vel disceret, vel doceret. Et **P E T R V S**: Recte respondisti **ô C L E M E N S**. Sicut enim sine oculis cernere nemo potest, nec sine auribus capere auditum, vel absque naribus odoratum, neq; sine lingua gustum sumere, aut absq; manibus aliquid contrectare: ita impossibile est absq; vero propheta, quæ deo placeant noscere. Et ego respondi: Quod ipse sit verus propheta Christus, te docente iam didici: sed quid sit hoc ipsum Christus, aut cur ita appelletur, velim discere, vti ne vaga mihi sit & incerta res tantæ notitiæ. Tunc **P E T R V S** docere me hoc modo cœpit. Deus cum fecisset mundum, tanquam vniuersitatis dominus, singulis quibusque creaturis principes statuit, ipsis quoq; arboribus, montibusque, ac fontibus, & fluminibus, & vniuersis, vt diximus, quæ fecerat. Multum enim est ire per singula. Statuit ergo angelis angelum principem, & spiritibus spiritum, sideribus sidus, dæmonibus dæmonem, auib; auem, bestiis bestiam, serpentem serpentibus, piscem piscibus, hominibus hominem, qui est Christus Iesus. Christus autem dicitur eximio quodam religionis ritu: nam sicut regum sunt quædam communia nomina, ita vt apud Persas Arfaces, apud Romanos Cæsar, apud Aegyptios Pharao, ita apud Iudæos Christus communi nomine rex appellatur: Causa autem huius appellationis hæc est. Quoniam quidem cum esset filius dei & initium omnium, homo factus est: hunc primum pater oleo perunxit, quod ex ligno vitæ fuerat sumptum: ex illo ergo vnguento Christus appellatur. Inde denique etiam ipse secundum prædestinationem patris, pios quosque cum ad regnum eius peruenerint, velut qui asperam superauerint viam, pro laborum refectioe simili oleo perunget, vt & ipsorum lux luceat, & spiritu sancto repleti, immortalitate donentur. Virgulti vero huius, ex quo sumptum est istud vnguentum, vniuersam naturam tibi sufficienter exposuisse me memini. Sed & nunc per breuissimam speciem de omnibus te in memoriam reuocabo. In præsentī vita primus pontifex Aaron, chrismatis compositione perunctus: quod ad imaginem illius, de quo supra diximus, spiritualis vnguenti factum est: princeps populi fuit, & tanquam rex primitias & tributum per capita accepit à populo, & iudicandi plebem forte suscepta, de mundis, immundisque iudicabat. Sed & si quis alius ex ipso vnguento perunctus est, tanquam virtute inde concepta, etiam ipse rex, aut propheta fiebat, aut pontifex. Quod si temporalis hæc gratia ab hominibus composita, tantum potuit: intellige iam tu quantum sit illud vnguentum, quod à deo de virgulto vitæ prolatum est, cum hoc quod ab hominibus factum est, tam eximias inter homines conferat dignitates. Quid enim in præsentī seculo propheta gloriosius, pontifice clarius, rege sublimius? Et ego ad hæc respondi: Memini **P E T R E** dixisse te de primo homine, quia propheta fuit: quod autem vnctus fuerit, non dixisti. Si ergo sine vnguento propheta nullus est, quomodo primus homo cum non esset vnctus fuit propheta? Tum subridens **P E T R V S**: Si primus, inquit, homo prophetauit, certum est quod & vnctus sit. Licet enim vnctionem illius siluerit ille qui legem in paginis condidit: nobis tamen intelligenda hæc euidenter reliquit. Sicut enim si vnctum eum dixisset, non dubitaretur & prophetam eum fuisse, etiam si scriptum non esset in lege: ita cum certum sit eum prophetam fuisse, similiter certum est & quod vnctus sit, quia sine vnguento prophetare non poterat. Verum hoc magis dicere te oportuit, chrisma arte myropolica compositum est ab Aaron, quomodo primus homo perungi potuit vnguento ante compositionis artibus nondum repertis? Et ego respondi: Non me traducas **P E T R E**, non enim de vnguenti cōpositi & tēporali oleo loquor, sed de illo simplici & æterno, quod à deo factum esse docuisti, ad cuius similitudinem istud compositum esse ab hominibus dicis. Et **P E T R V S** ad hæc vt videbatur indignans: Quid putas **C L E M E N S**, quia omnes omnia ante tempus scire possumus? sed nunc vt ne à proposito sermone recedamus, aliàs tibi, cum profectus tuus manifestus fuerit, de his apertius exponemus. Tunc autem vnguento composito perunctus pontifex, vel propheta dei altare succendens, in omni mundo clarus habebatur: sed post Aaron qui pontifex fuit, alius ex aquis adsumitur, non Moysen dico, sed illum qui in aquis baptismi, filius à deo appellatus est. Iesus nanque est, qui ignem illum quem accendebat pontifex pro peccatis, restrinxit per baptismi gratiam: ex quo enim hic apparuit, cessauit chrisma, per quod pontificatus præbebatur, vel prophetia, vel regnum. Hunc igitur ante futurum prædixit Moyses, qui legem dei hominibus tradidit: sed & alius ante ipsum, sicut tibi & ante iam tradidi. Ipse ergo indicauit eum venturum, primo quidem aduentu humilem: secundo vero gloriosum. Et primum quidem iam impletum

In omni genere creaturarū statuit de' principes

Christ⁹ quare dicatur.

Apđ Iudeos rex Christus dicitur cōi nomine.

Chrismate vnguebantur reges & prophetae.

Sine vnguento nemo prophetabat.

Abrahamū intelligit

Duplex aduentus dñi.

impletum est : cum venit & docuit, & iudex omnium iudicatus est, ac peremptus. Secun- G
do vero aduentu iudicaturus adueniet : & impios quidem condemnabit, pios vero in con-
fortiũ regni, societatemq; suscipiet. Fides vero secundi aduentus constat ex primo. Prophe-
ta enim de primo loquuti sunt, & præcipue Iacob & Moyses : nonnulla tamen de secundo.
Sed magnificentia prophetiæ in hoc maxime comprobatur, quod nihil secundum conse-
quentiam rerum, de futuris dixerunt : alioqui æstimasse potius sapientes viri, quod rerum
consequentia dictauerat, viderentur. Quod autem dico, tale est : Christum suscipi à lu-
dæis, ad quos venerat : & credi ei, qui expectabatur ad salutem populi, secundum traditio-
nes patrum consequens erat : gentes vero alienas ab eo fore, quibus neque promissum quic- H
quam de eo, neque adnunciatum fuerat, imò quibus ne nomine quidem ipso aliquando in-
notuerat, & tamen prophetæ contra ordinem & consequentiam rerum, dixerunt cum expe-
ctationem gentium, & non ludæorum futurum. Ita denique & gestum est. Cum enim ve-
nisset, ab his qui eum expectare videbantur, ex traditione maiorum, omnino agnitus non est.
Hi vero qui nihil de ipso penitus audierant, & venisse credunt, & venturum sperant : & ita
in omnibus prophetia fidelis apparuit, quæ dixit ipsum esse expectationem gentium. Erra-
uerunt ergo ludæi, de primo domini aduentu, & inter nos atque ipsos de hoc est solum dis-
sidium. Nam quod venturus sit Christus norunt etiam ipsi, & expectant : quod autem iam
venerit in humilitate, hic qui dicitur Iesus, ignorant. Et in hoc maxime eius confirma-
tur aduentus, quod ei non omnes credunt. Hunc ergo deus destinavit in fine mundi, quia I
impossibile erat mortalium mala purgari per alium, integra duntaxat permanente huma-
ni generis creatura, hoc est, salva arbitrij libertate. Hoc igitur statu incolumi reseruato, in-
uitare venit ad regnum iustos quosque, & eos qui placere studuerint ei, & quibus bona in-
effabilia præparauit, & Hierusalem ciuitatem cœlestem, quæ super splendorem solis fulge-
bit in habitatione sanctorum. Iniustos vero & impios, & qui pro nihilo habuerunt deum,
commisamque sibi vitam, diuersa ad flagitia contulerunt, ac tempus operis iusti, exerci-
tium fecere malitiæ, competentibus, ipsisq; dignis ultionibus traderet. Cætera vero quæ ibi
gerentur, proferri & eloqui, neque angelis, neque hominibus fas est : sed hoc tantum scire K
nos sufficit quod bonis æternam bonorum possessionem conferet deus. His ab eo dictis,
ego respondi : Si Christi regno fruentur, hi quos iustos inuenerit eius aduentus : ergo qui
ante aduentum eius defuncti sunt, regno penitus carebunt ? Tum P E T R V S : Cogis me,
inquit, ô C L E M E N S, aliqua de ineffabilibus publicare. Veruntamen quo adusque pro-
ferri licet, facere non pigebit. Christus qui ab initio, & semper erat, per singulas quasque
generationes piis, latenter licet, semper tamen aderat, his præcipue, à quibus expectaba-
tur, quibusque frequenter apparuit : sed non erat tempus vt tunc resolutis corporibus, fie-
ret resurrectio, sed hæc magis remuneratio videbatur à deo, vt qui inueniretur iustus, diu-
tius permaneret in corpore : aut certe sicut de quodam iusto euidenter refertur in literis le-
gis, quod transtulerit eum deus. Simili exemplo etiam cum cæteris gestum est, qui eius vo- L
luntati placuerunt, vt ad paradysum translati, seruentur ad regnum. Eorum vero qui non
ad integrum potuere explere normam iustitiæ, sed aliquas in sua carne malitiæ reliquias ha-
buere, corpora quidem resoluuntur, animæ vero seruantur in bonis, lætisque regionibus,
vt in resurrectione mortuorum cum corpora sua receperint, ipsa iam resolutione purgata,
pro his quæ bene gesserant, æterna hæreditate potiantur. Et ideo beati sunt omnes, qui re-
gnum Christi fuerint adepti, quia non solum inferni pœnas effugient, sed & incorrupti-
biles permanebunt, & primi deum patrem videbunt, atque inter primos apud deum ho-
noris ordinem consequentur. Propter quod non minima de Christo quæstio habetur, & in-
fideles quique ex ludæis immensa aduersum nos insania commouentur, verentes ne for- M
tè ipse sit in quem peccauerunt. Et eo magis metus increfcit, quod sciunt statim vt eum cru-
ci adfixere, vniuersum ei compassum esse mundum, corpusque eius diligenti à se custodia
conseruatum, nusquam comparuisse, atque ad fidem nominis eius innumeras multitudi-
nes conuenire. Vnde & compulsi sunt vnâ cum pontifice Caipha, sæpius mittere ad nos, vt
de nominis eius veritate quæreretur. Cùmque crebrò deposcerent, vt de Iesu aut discerent,
aut docerent, si ipse esset Christus : visum nobis est ascendere ad templum, & coram om-
ni populo protestari de eo, simul & arguere ludæos de multis, quæ ab eis absurde gereban-
tur. In multas etenim iam partes populus scindebatur, initio sumpro à Ioanne baptista.
Cum enim iam immineret ortus Christi, ad sacrificia quidem reprimenda, baptismi vero
gratiam

Fides pphle
tiæ vnde p-
betur

Indei à chri-
stianis i quo
dissentiant.

Christi nūq̃
defuit piis.

Enoch intel-
ligit de quo
Gen. 5. &
Eccl. 44
Petri hic se-
rit, aias defū-
torū detine-
ri alicubi in
loco læto &
bono, vñq; i
iudicij diē:
illāq; resolu-
tionē corpo-
ris & animæ
quoddā esse
expiationis
genus, quod
nunc vulgo
purgatoriū
appellamus.

- A** gratiam largiendam, inimicus, ex his quæ prædicta fuerant, adesse tempus intelligens, diuersa schismata operabatur in populo, vt si fortè prius peccatum potuisset aboleri, secunda corrigi culpa non posset. Erat ergo primum schisma eorum qui dicebantur Sadducæi, initio Ioannis iam penè temporibus sumpto. Hique, vt cæteris iustiores, segregare se cœpere à populi cœtu, & mortuorum resurrectionem negare, idq; argumento infidelitatis adserere, dicentes, non esse dignum, vt quasi sub mercede proposita colatur deus. Autor vero sententiæ huius primus Dositheus, secundus Simon fuit. Aliud Samaræum schisma est, & ipsi enim resurrectionem mortuorum negantes, adserunt, non in Hierosolymis, sed in monte Garizin adorandum esse deum. Qui tamen vnum verum prophetam ex Moysis vaticinationibus recte expectantes, prauitate Dosithei impediti sunt, ne hunc quem expectabant crederent esse Iesum. Scribæ quoque & pharisæi in aliud schisma deducuntur: sed hi baptizati à Ioanne, & velut clauem regni cœlorum, verbum veritatis tenentes, ex Moysis traditione susceptum, occultarunt ab auribus populi. Sed & ex discipulis Ioannis, qui videbantur esse magni, segregarunt se à populo, & magistrum suum veluti Christum prædicarunt. Hæc autem omnia præparata sunt schismata, vt & fides Christi per hæc impediretur & baptismus. Veruntamen vt dicere cœperamus, cum frequenter nos pontifex per sacerdotes rogasset, vt de Iesu sermo nobis haberetur ad alterutrum, vbi opportunum visum est, & omni ecclesiæ placuit, ascendimus ad templum: & stantes in gradibus vnà cum fidelibus fratribus nostris, facto populi summo silentio, prior Pontifex cœpit adhortari populum, vt patienter & cum quiete audiant, simulque eorum quæ dicenda sunt, testes & iudices fiant. Tum deinde cum multis laudibus efferrent sacrificiorum ritum, qui ad remissionem peccatorum humano generi, diuinitus esset indultus, causabatur Iesu nostri baptismus, velut contra hæc nuper inductum, sed propositionibus occurrens **MATTHAEVS**, euidenter ostendit, Quod si quis Iesu baptismus non fuerit consequutus, is non solum cœlorum regno fraudabitur, verum & in resurrectione mortuorum non absque periculo erit, etiam si bonæ vitæ, & rectæ mentis prærogatiua muniatur. Hæc, & his similia prosequutus, siluit Matthæus. Sed Sadducæorum pars, quæ negaret resurrectionem mortuorum, indignata est: ita vt quidam ex ipsis de medio populi exclamaret, dicens multum errare, eos qui putant mortuos aliquando resurgere. Contra hunc Andreas meus frater respondens, docuit errorem non esse, sed certissimam fidem, quod mortui resurgant, secundum ea quæ docuit is, quem Moyses prædixit venturum prophetam. Aut si non videtur eis ipse esse quem prædixit Moyses, de hoc, inquit, primo requiratur, vt cum euidenter ipse fuerit probatus, nihil de reliquo super his quæ docuit ambigatur. Hæc autem, & his similia plura protestatus, siluit Andreas. Samaræus vero quidam contraria populo & deo loquens, & neque mortuos adserens resurrecturos, neque eum, qui est in Hierusalem, cultum dei tenendum, sed montem Garizin venerandum. Addidit etiam contra nos hæc, quod Iesus noster non esset ipse, quem Moyses prophetam venturum esse prædixerit. Aduersum hunc & alium qui cum ipso hæc eadem prosequeretur, Zebedæi filij, Iacob, & Ioannes vehementer obnisi sunt. Et quamuis haberent mandatum, ne ingrederentur ciuitates eorum, neque verbum eis prædicationis inferrent, tamen ne sermo eorum, si confutatus non esset, aliorum læderet fidem, ita prudenter & fortiter responderunt, vt perpetuum eis silentium darent. Nam Iacobus de resurrectione mortuorum cum totius populi fauore perorauit: Ioannes vero ostendit, quia si cessarent ab errore montis Garizin, consequenter agnoscerent ipsum esse Iesum, qui, secundum prophetam Moysen, expectatur esse venturus: quoniam quidem signa & prodigia vt fecit Moyses, ita fecit etiam Iesus: & dubium non est, quin similitudo signorum ipsum esse testetur, quem sicut se, dixit esse venturum. Hæc & alia plura his similia protestati, siluere: & ecce quidam de scribis, de medio populi adclamans, ait: Iesus vester signa & prodigia quæ fecit, vt magus, non vt propheta fecit. Huic Philippus vehementer occurrit, ostendens, quia hac ratione accusarem etiam Moysen. Cum enim Moyses signa & prodigia in Aegypto fecerit, similiter autem & Iesus in Iudæa: dubitari non posset, quin quod de Iesu diceretur, hoc etiam de Moysedici videretur. Hæc & his similia plura protestatus, siluit Philippus. Pharisæus autem quidam audiens hæc, insimulabat Philippum, quod Moysen æqualem diceret Iesu. Cui Bartholomæus respondens, constanter edocuit, quia non dicimus Iesum solum æqualem Moysi, sed maiorem: quia Moyses quidem propheta fuit, quod fuit & Iesus: quod autem fuit Iesus, Moyses non fuit, Christus.

Primum schisma Sadducæorum.

Dositheus & Simon principes Sadducæorum.

Pharisæorum secundum schisma. Discipuli Ioannis siquidem res erant Christo præceptore.

Baptismus Iudeos male habuit.

Hæc, opinor, fuit causa, quæ monitus de consonantia Iesu & Moysi librū conscriberet, vt testatur Eusebius.

Tres fuisse
Iacobos, hic
intelligim⁹.

Qui & Thad-
deus dictus
est.

Baptisma.
Eucharistia

stus. Et ideo maior ille sine dubio, qui & propheta & Christus est, quàm ille qui solum G
propheta est. Hæc & his similia plura prosequutus, siluit. Post hunc Iacobus Alphæi sermo-
nem fecit ad populum, quo ostenderet, non ideo credendum esse Iesu, quia de eo prophæ-
tæ prædixerint: sed ideo magis credendum esse prophetis, quod vere prophetæ sint, quia
eis Christus testimonium reddat. Nam præsentia, & aduentus Christi, illos vere prophæ-
tas fuisse designat. Decebat enim non ab inferioribus maiori, sed à maiore inferioribus fi-
dei testimonium dari. Hæc & multa his similia prosequutus, etiam Iacobus siluit. Post hunc
Lebbæus populum cœpit vehementer arguere, quod non crederent Iesu, qui eis tantum pro-
fuerit docendo quæ dei sunt, solando adflictos, medendo infirmos, pauperes consolando:
sed pro his omnibus bonis, odia, mortemque reddiderint. Hæc & his similia plura cum ef- H
fet populo protestatus, siluit. Et ecce vnus ex discipulis Ioannis adfirmabat Christum Ioan-
nem fuisse, & non Iesum: in tantum, inquit, vt & ipse Iesus omnibus hominibus & prophæ-
tis maiorem esse pronunciauerit Ioannem. Si ergo, inquit, maior est omnibus, sine dubio
& Moysè, & ipso Iesu maior habendus est. Quod si omnium maior est, ipse est Christus.
Ad hæc Chananæus SIMON respondens, adseruit Ioannem maiorem quidem fuisse om-
nibus prophetis, & omnibus qui sunt filij mulierum: non tamen maiorem esse filio homi-
nis: & ideo Iesus quidem & Christus est, Ioannes vero solum propheta: & tantum inter-
est inter ipsum & Iesum, quantum inter præcursores, & eum cui præcurritur: & quantum
inter eum qui legem dat, & eum qui legem seruat. Hæc autem & his similia prosequutus, si- I
luit etiam Chananæus. Post quem Barnabas, qui & Mathias, qui in locum Iudæ subrogatus
est apostolus, monere populum cœpit, ne odio haberent Iesum, neque blasphemarent eum.
Multo enim esse rectius, etiam ignoranti, vel dubitanti de Iesu, amare eum quàm odisse.
Charitati enim deus præmium posuit, odii pœnam. Hoc ipsum enim, inquit, quod Iudai-
cum corpus adsumpsit, & inter Iudæos natus est, quomodo non omnibus vobis incentiua sui
amoris incussit? Hæc & his similia quum perorasset, dicendi finem fecit. Tunc Caiphas do-
ctrinam Iesu culpæ tentabat, dicens eum res vanas loquutum: beatos enim pauperes di-
xit, & terrenas fore remunerationes promissit, ac summam muneris in terrena hæreditate
constituit: cibisque ac potu eos, qui iustitiam seruauerint, promissit esse saturandos. Et his si- K
milis multa docuisse deprehenditur. Cui Thomas respondens, arguit eum frustra causan-
tem, ostendens, quia prophætæ magis, quibus etiam ipse credit, ista docuerint, nec tamen quo-
modo erunt hæc, aut quomodo percipiuntur, ostenderint: Iesus vero qualiter accipi hæc
debeant, demonstrauerit. Et quum hæc atque his similia plura dixisset, siluit etiam Tho-
mas. Post hæc rursus Caiphas me intuens, & nunc vt monens, nunc vero vt culpans, di-
cebat, cessare me debere de reliquo à prædicatione Christi Iesu, ne in perniciem mei hoc
agerem, neque ipse errore deceptus, alios quoque meo errore deciperem. Tunc præterea ar-
guebat me temeritatis, quod quum essem ipse imperitus piscator, & rusticus, officium subi-
re doctoris auderem. Hæc & alia plura his similia dicenti, ego quoque in hæc verba respon- L
di: Mihi quidem minus esse periculi, si, vt ipse ait, iste non sit Christus, quia doctorem le-
gis receperim: ipsi vero ingens esse discrimen, si hic ipse sit Christus, sicut & certe est. Ego
enim credo huic qui apparuit: ipse autem cui alij fidem seruare se credit, qui nullus appa-
ruit? Si vero & idiota, vt ais, & imperitus, ac piscator, & rusticus, super presbyteros sapien-
tes intelligam: hoc tibi, inquam, magis metum debet incutere. Nam si ex eruditione aliqua
disputans, obtinerem vos sapientes & eruditos, videretur vtique, doctrinam hoc mihi lon-
gi temporis, & non diuinæ virtutis gratiam contulisse: nunc autem cum, vt dixi, nos imperi-
ti, vos sapientes conuincimus, & superamus, cui sensum habenti non palam est, quia hoc
non humanæ argutiæ opus est, sed diuinæ voluntatis & muneris? Hæc igitur & alia huius- M
modi prosequentes, consequentes protestati sumus, ac docuimus nos imperiti & piscato-
res, sacerdotes quidem de vno solo deo cœli, Sadducæos de resurrectione mortuorum, Sa-
maritas de consecratione Hierusalem: non tamen ingressi ciuitatem ipsorum, sed publice
disputantes: Scribas vero & Phariseos de regno cœlorum: Discipulos Ioannis, ne scanda-
lum paterentur in Ioanne: Omnem vero populum, quia Iesus est Christus æternus. Ad vlti-
mum autem monui eos, vt prius quàm progredieremur ad gentes, prædicare eis agnitionem
dei patris, ipsi recôciliarentur deo, suscipientes filiū eius: aliter enim nullo modo eos ostendi
posse saluari, nisi per sancti spiritus gratiam, trinitæ innocationis dilui baptismate propera-
rent, & eucharistiam Christi domini sumerent, cui soli, de his quæ docuit, credere deberent,
vt sic

- A** vt sic æternam salutem consequi mererentur : aliter vero impossibile prorsus esse reconciliari eos deo , etiam si mille ciaras , & altaria mille succédant . Nos enim , inquam , pro certo comperimus , quod super sacrificiis quæ offertis , multo magis exasperatur deus , sacrificiorum tempore etiam nunc expleto : & quia vos non vultis agnoscere , emensum esse iam tempus hostias offerendi , ob hoc destruetur & templum , & abominatio desolationis statuetur in loco sancto , & tunc gentibus euangelium prædicabitur ad testimonium vestri , vt ex illorum fide vestra infidelitas iudicetur . Omnis etenim mundus diuersis temporibus , diuersas malitiæ ægritudines patitur , vel per omnes generaliter , vel per singulos quosque specialiter : & ideo indiget medico , qui eum visitet ad salutem . Nos ergo protestamur vobis , & quod vnumquemque vestrûm latuit , nunciamus . Vestrûm est deliberare quid expediat vobis . His à me dictis ingemuit omnis multitudo sacerdotum , quod eis de templi subuersione prædixerim . Quod cum vidisset Gamaliel princeps populi (qui latèter frater noster erat in fide , sed consilio nostro inter eos erat) quia valde fremeret , & ingenti aduersum nos furore mouerentur , adsurgens , ait : Quiescite paulisper ô viri Israëlitz , non enim aduertitis tentationem , quæ imminet vobis , propter quod desinite ab hominibus istis , & si quidem humani consilij est quod agunt , citò cessabit : si autem à deo est , cur sine causa peccatis , nec proficitis quicquam ? dei enim voluntatem quis potest superare ? Nunc ergo quoniam quidem in vesperam iam vertitur dies , in crastino hoc ipso in loco audientibus vobis , ego ipse cum istis disputabo , vt omnem errorem palàm arguā , dilucidèque confutem . Et his dictis , repressus est eorum aliquatenus furor , ea præcipue spe , quod die crastino erroris nos publice arguendos sperarent : & sic cum pace populum dimisit . Nos vero cum venissemus ad Iacobum nostrum , omnia quæ dicta gesta que fuerant , exponentes , apud eum cibo sumpto mansimus : omnipotenti deo per totam noctem supplicantes , vt futuræ disputationis sermo indubitatam fidei nostræ ostenderet veritatem . Igitur postera die Iacobus episcopus nobiscum simul , & cum omni ecclesia ascendit ad templum , vbi ingentem reperimus multitudinem , à medio noctis expectantem nos . Stetimus ergo in locis quibus & prius , vt eminentius stantes , ab vniuerso populo cerneremur . Cùmque esset summum silentium factum , Gamaliel , qui , vt supra diximus , nostræ fidei erat : dispensatione vero manebat inter ipsos , vt si quando iniquum aliquid aduersum nos , aut impium molirentur , vel ipsos consilio reprimeret prudenter aptato : vel nos commoneret , vt aut curare , aut declinare possemus : Is ergo tanquam aduersum nos agens , prior omnium episcopum Iacobum intuens , hoc modo adloquutus est : Si ego Gamaliel neque eruditionis meæ , neque senectutis opprobrium duco , discere aliquid à paruulis , & ab imperitis , si quid forte est utilitatis , aut salutis acquirere , (Qui enim rationabiliter viuit , scit quia nihil est anima preciosius) quomodo non omnibus hoc amabile est , cunctisque exoptatum , vt quæ ignorat , discat ? quæ didicerit , doceat ? Certissimum nanque est , quod neque amicitia , neque propinquitas generis , neque regni sublimitas homini debet esse preciosior veritate . Et vos ergo fratres , si quid amplius nostis , populo dei qui adest , idemque fratribus vestris proferre non pigeat , omni populo libenter & tota conquiete quæ dicitis audiente . Quomodo enim non hoc faciat populus , cum me ipsum videat secum pariter velle à vobis discere , si quid fortè amplius vobis reuelauit deus ? Si vero vos in aliquo indigetis , similiter etiam vos à nobis non pigeat doceri , vt erga vtranque partem , si quid deest , adimpleat deus . Quod si aliquis vos fortè nunc sollicitat metus , propter nonnullos nostrorum , qui præiudicatis aduersum vos animis vtuntur , & insidias eorum verentes , non audetis aperte dicere id quod sentitis , apertius ego , vt vos etiam huius occasione timoris absoluaui , iuro vobis omnipotentem deum , & viuentem in secula , quia nullum permittam iniicere vobis manus . Habentes ergo huius iuramenti mei omnem hunc populum testem , & idoneum pignus , sacramenti nostri fœdus tenentes , absque vlla cunctatione vnusquisque vestrûm quod didicit proferat , & nos fratres intente , & cum silentio audiamus . Hæc dicens Gamaliel , non valde placebat Caiaphæ , & vt videbatur , suspectum habens eum , ipse magis inferere se subtiliter disputationibus cœpit : subridens enim ad ea quæ Gamaliel dixerat , Iacobum episcoporum principem , sacerdotum princeps orabat , vt de CHRISTO non aliunde sermo , quàm de scripturis fieret : vt sciamus , inquit , vtrum IESVS ipse sit CHRISTVS , an non . Tunc Iacobus , Primo , inquit , requiramus , ex quibus scripturis potissimum disputationem habere

Daniel. 9.

Christus meus
dicitur est.Gamaliel
clanculū fa-
uebat apo-
stolis.
Act. 5Gamaliel ex
industria vo-
luit videri
disserere ab
apostolis.Veritate ni-
hil preciosius
est.

b

oporteat.

oporteat . At ille , vix aliquando ratione ipsa superatus , respondit , ex lege habendam : & G
 post hoc etiam prophetarum addidit mentionem . Cui Iacobus noster cœpit ostendere , quia
 & prophetæ quæ dicunt , ex lege sumpserint , & legi consona sint loquuti . Sed & de libris
 Regnorum disseruit aliqua , quomodo , & quando , & à quo scripti sint , & quomodo eis
 vti oporteat . Cùmque & de lege plenissime disputasset , ac singula quæ de Christo sunt , pu-
 rissima expositione protulisset in lucem , ostendit abundantissimis probationibus , quia Ie-
 sus est Christus , & in ipso vniuersa quæ de humili eius aduentu fuerant prædicta , com-
 plentur . Duos enim eius prædictos esse docuit aduentus . Vnum humilitatis , quem adim-
 pleuit : alium gloriæ , qui speratur implendus , cum veniet dare regnum credentibus in se ,
 & seruantibus omnia quæ præcepit . Cùmque de his omnibus euidenter populum docuisset , H
 addebat etiam hoc : quia nisi quis baptizatus fuerit in aqua , sub appellatione trinæ beatitu-
 dinis , sicut docuit verus propheta , neque remissionem acciperet peccatorum , neque in-
 troiret in regna cœlorum : & hanc esse dei ingeniti præfinitionem confirmavit . Quibus e-
 tiam hæc addidit : Nolite putare duos ingenitos dicere deos , aut vnum diuisum esse in duos :
 vel sicut impij dicunt , eundem masculum & foeminam sui effectum : sed filium dei vnige-
 nitum dicimus , non ex alio initio , sed ex ipso ineffabiliter natum . Similiter etiam de pa-
 racleto dicimus . Sed & de baptismo , cum aliquanta dixisset , per septem continuos dies
 persuasit omni populo & pontifici , vt confestim ad percipiendum baptismum festinarent .
 Cùmque in eo iam res esset , vt venirent & baptizarentur , homo quidam inimicus , tunc I
 cum paucis admodum ingrediens templum , clamare cœpit & dicere : Quid facitis ô vi-
 ri Israëlitæ ? cur vobis tam facile subripitur ? cur præcipites ducimini ab hominibus infeli-
 cissimis , & à S I M O N E mago deceptis ? Cùmque hæc diceret , & ad hæc adderet , ac su-
 peraretur ab episcopo Iacobo , conturbare populum , & seditiones suscitare cœpit , vt ne ea
 quæ dicebantur plebs posset audire . Igitur exagitare cuncta clamoribus , & quæ fuerant
 multo labore ordinata conuellere , simulque incusare sacerdotes , & obprobriis atque in-
 crepationibus cœpit accendere , & velut furibundus , singulos quosque ad eandem con-
 citare , dicens : Quid agitis ? quid cessatis ? O segnes & desides , cur non manibus nostris
 inuadimus , & discerpimus omnes hos ? Et cum hæc dixisset , primus rapto ex ara torre ro- K
 busto cædis fecit exordium . Tunc deinde & cæteri videntes eum , simili efferebantur insa-
 nia : fit omnium clamor , cædentium pariter & cæcorum sanguis plurimus funditur , fuga
 permixta habetur : cum interim ille inimicus homo Iacobum aggressus , de summis gradi-
 bus præcitem dedit : quem cum mortuum credidisset , vltra mulctare neglexit . Nostri
 vero sublatum eum colligabant : erant enim & numero plures quàm illi , & virtute maio-
 res . Sed propter reuerentiam dei , ipsi magis interim se à paucioribus , quàm interime-
 re alios patiebantur . Cum autem vespera adfuisset , templum quidem sacerdotes claudunt :
 nos vero ad domum Iacobi regressi , & pernoctantes ibi in oratione , ante lucem descen-
 dimus Hiericho ad quinque millia viri . Post triduum autem venit ad nos ex fratribus qui- L
 dam à Gamaliele , de quo supra diximus , occultos nobis nuncios deferens , quod inimicus
 ille homo legationem suscepisset à Caïpha pontifice , vt omnes qui crederent in Iesum , per-
 sequeretur : & Damascum pergeret cum epistolis eius , vt etiam inibi auxilio vsus infide-
 lium , fidelibus inferret exitium : idcirco autem præcipue Damascum festinaret , quod &
 illuc confugisse crederet P E T R V M . Et post dies ferè triginta digressus est per Hiericho ,
 Damascum tendens , cum per idem temporis progressi essemus nos ad sepulchra duorum
 fratrum quorundam , quæ sponte sua per annos singulos dealbabantur : quo miraculo mul-
 torum aduersum nos repressus est furor , videntium haberi nostros in memoria apud deum .
 Positis itaque nobis in Hiericho , ibique orationibus & ieiuniis operam dantibus , Iacobus M
 episcopus accersitum me inde huc Cæsaream mittit , dicens : quia Zachæus de Cæsarea
 scripserit sibi , Simonem quendam Samaritum magum plurimos nostrorum subuere , ad-
 ferentem se esse quendam Stantem , hoc est alio nomine , Christum , & virtutem summam
 excelsi dei , quæ sit supra conditorem mundi : simulque mirabilia plurima ostendens , alios
 dubitare , alios declinare fecerit ad se : cunctaque diligenter comperta ab his qui prius vel
 socij eius , vel discipuli fuerant , & post hoc ad Zachæum conuersi sunt , indicauit . Multi
 sunt ergo , inquit Iacobus , ô P E T R E , quorum salutis causa proficisci te oportet , & arguere
 magum , ac sermonem veritatis docere : sed nihil moreris , neque te contristet , quod solus pro-
 ficisceris , sciens comitem tibi & adiutorem deum per Iesum , & citò per eius gratiam multos
 tibi fo-

Duo aduen-
tus Christi.

Vnitas dei.

Fortè com-
busto.

Patientia
Christiano-
rum.

Paulū fuisse
eū quē inimi-
cū hoīem ap-
pellauit , exi-
stimo : nā is
diplomata
impetrauit,
vt Christia-
nis negotiū
exhiberet.
Act. 22

M

A tibi socios & vnanimes fore. Dato sanè operam, vt per singulos annos præcipua quæque ex dictis gestisque tuis scripta mittas ad me, & maxime per septimanas annorum. Et his dictis dimissus ab eo, sex diebus perueni Cæsaream. Ingressi autem mihi occurrit Zachæus dilectissimus frater noster, & inhærens amplexibus meis, perduxit ad hoc, in quo ipse commanebat, hospitium requirens à me de singulis quibusque fratribus, præcipue tamen de honorabili fratre nostro Iacobo. Cùmque audisset à me, quod vnò adhuc claudicaret pede: percontanti, continuò causam, omnia hæc quæ nunc tibi exposuimus, ei enarraui: quomodo euocati essemus à sacerdotibus & pontifice Caipha ad templum: & Iacobus archiepiscopus stans in summis gradibus, per septem continuos dies vniuerso populo de scripturis dominicis adsignauerit, quod Iesus esset Christus: quòque modo omnibus iam adquiescentibus, vt ab eo baptizarentur in nomine Iesu, inimicus homo effecerit illa omnia quæ supra diximus, vt ne eadem iterum dicamus, Quibus cognitis Zachæus, rursus mihi quæ à Simone agerentur, exponit: & inter hæc, nescio vnde cognito aduentu meo, ipse mandat ad me Simon: Audiente, inquit, populo, die crastina disputemus. Cui ego: Fiat, inquam, vt libet. & hæc pollicitatio mea vniuersæ innotuit ciuitati, ita, vt etiam tu qui ipsa die adueneras, disceres me die postera cum Simone habiturum esse certamen, & requisita mansione nostra secundum indicia, quæ à Barnaba acceperas venires ad nos: ego vero ingressu tuo ita gratulatus sum, vt nescio vnde motus, festinauerit animus meus exponere tibi cuncta velociter: præcipue tamen quod est in fide maximum de vero propheta: quod vnum ad totius doctrinæ fundamentum sufficere posse non ambigo: tum etiam scriptæ legis per singula quæque capitula, quorum ratio poscebat, secretiorem tibi intelligentiam patefeci: non occultans à te, nec traditionum bona: quæ vero supersunt incipiens à die crastina, ex his quæ in quæstionibus cum Simone mouebuntur, per dies singulos audies, vsquequo, deo fauente, perueniatur ad ipsam, quò iter nostrum dirigendum credimus, urbem Romam. Cùmque ad hæc ab eo dicta, omnem gratiam me ei debere profiterer, facturumq; omnia me, quæ præciperet, promptissime pollicerer, cibo sumpto quiescere nos iussit, sibi que ipse quietem dedit.

Iacobus altè
ro pede claudicabat.

Simon magus Petri
certamen
denunciat.

D

RECOGNITIONVM DIVI CLEMENSIS ad Iacobum fratrem domini, Liber secundus, Rufino Torano Aquileiense interprete.

E

VM autem dies, quæ ad disceptandum cum Simone statuta fuerat inlucelceret, Petrus primis gallorum cantibus surgens, excitauit etiam nos: eramus enim in eodem conclau cubitantes, simul omnes tredecim, in quibus primus post Petrum Zachæus, deinde Sophonias, Iosephus, & Michæas, Eliesdros & Phinees, Lazarus & Helisæus: post hos ego Clemens, & Nicodemus: deinde Niceta & Aquila, qui fuerant prius discipuli Simonis: & docente Zachæo, conuersi sunt ad fidem Christi. Mulierum sanè nulla prorsus aderat. Cùmque adhuc vespertinum lumen duraret, omnes resedimus: & Petrus videns vigilare nos, ac sibi intendere, salutatis nobis, continuò dat sermonis exordium. Mirari me equidem fateor fratres, humanæ naturæ vim, quam ad omnia aptam, habilèmq; esse video. Hoc autem dicere in memoriam venit, ex his quæ rebus ipsis expertus sum, vt cùm transierit medium noctis, ego spontè iam suscitor, & vltra somnus nequaquam venit ad me: quod mihi accidit ex eo, quia in consuetudine habui, verba domini mei, quæ ab ipso audieram, reuocare ad memoriam, & pro ipsorum desiderio, suscitari animis meis, & cogitationibus imperaui: vt euigilans ad ea, & singula quæque recolens ac retexens, possum memoriter retinere. Ex hoc ergo dum omni cùm dulcedine sermones domini versare in meo corde desidero, consuetudo obtinuit vigilandi, etiam si nihil sit quod cogitare velim. Ita ergo ineffabili quadam ratione, introducta alia consuetudine, vetus consuetudo mutatur:

Consuetudo.

b ij & id

& id. reuera si non supra modum cogas, sed quantum recipit mensura naturæ. Neque enim G
penitus somno carere possibile est, alioqui nec facta nox fuisset ad quietem. Et ego cum au-
dissem: Optime, inquam, dixisti Petre, quia consuetudo consuetudine commutatur. Nam
& ego cum nauigarem, primo turbabar, & intra me mihi omnia vertebantur, ita vt suggil-
lari viderer, nec ferre possem brumam & molestiam maris: post paucos autem dies, vbi con-
suetudo facta est, tolerabiliter ferre cœpi, ita, vt mane statim vnâ cum nautis cibum sume-
re delectarer, cum prius ante horam septimam capiendi cibi consuetudo non esset. Nunc
ergo, ex ista sola consuetudine, circa illud tempus, quo comedere cum nautis solebam, esu-
ries admonet me: quod tamen rursus depellendum spero, cum alia fuerit consuetudo susce-
pta. Credo ergo etiam tibi vigiliarum consuetudinem, vt perhibes, institutam: & opportune H
hoc nobis exponere voluisti, vt & nos aliquatulum somni à nobis abiicere atq; effugare non pi-
geat, vt possimus doctrinæ viuientis instituta suscipere. Vbi enim decocti fuerint cibi, & mens
acceperit nocturna silentia, opportunissime quæ docentur insident. Et Petrus libenter acci-
piens, quod intellexerim, præfationis eius causam, ad vtilitatem nostram prolatam, conlau-
dans me, adhortandi & incitandi sine dubio gratia, consequentem cœpit expedire sermo-
nem. Opportunum mihi nunc & necessarium videtur, de his quæ imminent aliqua discute-
re, id est, de Simone. Scire enim velim, quibus sit moribus, & quibus actibus: quod mihi, si
quis scit, indicare non cesset: refert enim ista prænoscere. Nam si in mandatis habemus, vt
venientes ad ciuitatem, discamus prius, quis in ea dignus sit, vt apud eum cibum sumamus: I
quanto magis conuenit noscere, quis, qualisue sit is, cui immortalitatis verba credenda
sunt? Soliciti enim, & valde solliciti esse debemus, ne margaritas nostras mittamus ante
porcos. Sed & alias ob causas vtile est, viri huius habere me notitiam. Si enim sciam quia
in his, de quibus non potest dubitari quod bona sint, emendatus est, & inculpabilis: hoc est, si
sobrius, si misericors, si iustus, si mitis & humanus est, quæ vtique bona esse nullus ambigit:
tunc consequens videbitur, vt ei qui obtinet bona virtutum, etiam quod deest, fidei, & scien-
tiæ conferatur, & in quibus maculari videtur eius vita, quæ est in reliquis probabilis, emen-
detur. Si vero in his, quæ palam sunt, peccatis inuolutus permanet, & inquinatus, non me o-
portet ei aliquid de secretioribus & remotis diuinæ scientiæ proloqui: sed magis protesta- K
ri & conuenire cum, vt peccare desinat, & actus suos à vitiis emendet. Quod si ingesserit
se, & prouocauerit nos dicere, quæ eum minus recte agentem, non oportet audire, pruden-
ter eum debemus eludere: nam nihil omnino respondere auditorum causa, vtile non vide-
tur, ne fortè existiment nos responsionis penuria declinare certamen, & fides eorum læda-
tur, non intelligentium propositum nostrum. Cumq; hæc Petrus dixisset ad nos, Niceta rogat
permitti sibi dicere aliquid: atque indulgente Petro, cum venia inquit: Obsecro te domine mi
Petre, audias me valde sollicitum tui, & verentem, ne fortè in certamine, quod tibi est cum
Simone, superari videaris. Solet enim frequenter accidere, vt qui veritatem defendit, non
semper obtineat: dum aut in aliquo præuerti sunt auditores, aut non grandem curam, me- L
lioris sententiæ gerunt. Super hæc autem omnia, & ipse Simon vehementissimus est orator,
in arte dialectica, & syllogismorum tendiculis enutritus: quod autem est omnibus gra-
uius, & in arte magica valde exercitatus: & ideo metuo, ne fortè tam valide ex omni par-
te munitus, apud eos, qui ignorant eum, falsa allegans, putetur vera defendere. Neque enim
vel nos ipsi eum potuissimus effugere, & conuerti ad dominum, nisi dum adiutores eius, &
errorum focij sumus, agnouissimus quod deceptor esset, ac magus. Cumque hæc Niceta di-
xisset, Aquila quoque rogans sibi dicendi facultatem dari, hoc modo etiam ipse prosequu-
tus est: Suscipe quæso & mei erga te amoris curam optime Petre, & ego enim valde sollicitus
sum pro te. Nec reprehendas nos in hoc: quia curam gerere alicuius ex affectu venit: negli- M
gere autem non minus est, quam odisse. Testem vero inuoco deum, quia non vt sequirem
te in certamine sciens, metuo pro te, quippe quia nec vnquam tibi præsto fuerim disputan-
ti: sed qui illius impietates bene nouerim, existimationem tuam cogito simul & animos
auditorum, & ipsius ante omnia veritatis statum. Vehemens enim est hic magus ad omnia
quæcunque voluerit, & supra modum sceleratus: in omnibus enim eum diligenter agnouim-
us, utpote qui à puero malorum eius auditores fuimus & ministri, & nisi nos dei amor
abrupisset ab eo, in eisdem cum ipso etiam nunc versaremur malis: sed ingenitus quidam no-
bis erga deum affectus, scelera quidem eius exosa, cultum verò dei amabilem fecit. Vnde &
arbitror opus fuisse diuinæ providentiæ, vt nos primo familiares eius effecti notitiam cape-
remus,

Silentium stu-
diis sacrum.

Matth. 7

Legant hoc
theologi, q
vt despera-
tos saltidit
eos qui para-
doxis suis
non penitus
affecti fuerit.

Nō semper
obtinēt veri-
tatis patroni
Orator Si-
mon.

Atemus, quomodo, vel quali arte, prodigia, quæ facere videtur, efficiat. Quis enim est, qui non obstupescat super his, quæ facit, mirabilibus? & non putet eum de cælis detum ad salutem hominum descendisse? Ego de meipso fateor, nisi interius eum scissem, & interfoissem actibus eius, subripi mihi facile potuisset: vnde non fuit magnum nos ab eius confortio separari, scientes eum magicis artibus, & commentis scelerum niti. Quod si vis etiam ipse de eo cuncta cognoscere, quis ipse sit, qualis sit, & vnde, vel qualiter patrentur quæ gerit ausculta. Simon hic, patre Antonio, matre Rachel natus est, gente Samaræus, ex vico Gyththorum, arte magus, græcis tamen literis liberalibus adprime eruditus, gloriæ ac instantiæ supra omne genus hominum cupidus, ita, vt excelsam virtutem, quæ supra creatorem deum sit, credi se velit, & Christum putari, atque Stantem nominari. Hac autem appellatione utitur, quasi qui neget posse se aliquando dissolui, adserens carnem suam ita diuinitatis suæ virtute compactam, vt possit in æternum durare. Hinc ergo Stans appellatur, tanquam qui non possit vlla corruptione decidere. Interfecto etenim, sicut scis & ipse, baptista Ioanne, cum Dositheus hæreseos suæ inisset exordium, cum aliis triginta principalibus discipulis, & vna muliere quæ Luna vocitata est: vnde & illi triginta quasi secundum lunæ cursum in numero dierum positi videbantur. Simon hic malæ, vt diximus, gloriæ cupidus, accedit ad Dositheum, & simulatis amicitiiis, exorat, vt si quando aliquis ex illis triginta obisset, in locum defuncti se continuò subrogaret: quia neque statutum numerum excedere

Capud eos fas erat, neque ignotum aliquem inferere, aut nondum probatum: vnde & ceteri studentes digni loco ac numero fieri, secundum sectæ suæ instituta placere per omnia gestiunt, quo possit vnusquisque ex his, qui illum numerum sequuntur, cum fortè aliquis, vt diximus, decesserit, dignus videri, qui in locum defuncti substitui debeat. Igitur Dositheus plurimis ab hoc exoratus, vbi locus intra numerum factus est, introduxit Simonem. Sed hic non multo post incidit in amorem mulieris illius, quam Lunam vocant, nobisque: vtpote familiaribus suis omnia concredebat, quod magus esset, & quod amaret Lunam, quodque gloriæ cupidus, noluit ea inglorius frui: sed expectare patienter, donec honeste ea uti liceret: si tamen etiam nos conspiraremus ei ad omnia quæ velit: sed & mercedem ministerij huius daturum se nobis

Dpollicebatur, summis vt honoribus affici, & dii esse ab hominibus crederemur, tantum vt mihi, inquit, Simoni deferatis primatus, qui possum magica arte multa signa & prodigia ostendere, per quæ possit vel gloriæ, vel sectæ nostræ ratio constare. Possum enim facere vt volentibus me comprehendere, non appaream: & rursus volens videri, palam sim. Si fugere velim, montes perforem, & saxa quasi lutum pertranseam: si me de monte excelsio præcipitem, tanquam subuectus ad terras in læsus deferar. Vinctus memetipsum soluam, eos vero qui vincula iniecerint, vinctos reddam: in carcere conligatus, claustra sponte patefieri faciam: statuas animatas reddam, ita vt putentur ab his qui vident, homines esse: nouas arbores subito oriri faciam, & repentina virgulta producam: in ignem memetipsum iniiciens non ardeam. Vultum meum commuto, vt non agnoscar: sed & duas facies habere me, possum hominibus ostendere. Ouis aut capra efficiar: pueris paruis barbam producam: in aërem volando inuehar: aurum plurimum ostendam: reges faciam, eosque deiiciam. Adorabor vt deus, publice diuinis donabor honoribus, ita, vt simulacrum mihi statuentes, tanquam deum colant, & adorent. Et quid opus est multa dicere? quicquid voluero facere, potero. Multa etenim iam mihi experimenti causa consummata sunt. Denique aliquando, inquit, cum mater mea Rachel iuberet me exire ad agrum vt meterem: ego falcem videns positam, præcepi ei vt iret & meteret: & messuit decuplo amplius cæteris. Multa iam noua virgulta produxi de terra, & conualescere ea feci, & sub momento temporis apparere feci: & montem proximum, ego secundo perforaui. Sed hæc cum diceret de virgultis productis, & monte perforato, stupescēbam pro eo, quod etiam nos circumuenire velit, quibus se commendare & credere videbatur: sciebamus enim quod à proavis hæc fuissent, quæ à se nuper facta perhibebat. Hæc ergo nos ab eo flagitia audientes, & horum deteriora, sequebamur tamen & ipsi eius scelera, & alios ab eo decipi patiebamur, multa etiam mentientes pro eo, & hoc priusquam aliquid faceret eorum quæ promiserat, ita, vt nullis adhuc gestis, à nonnullis tamen putaretur deus. Interin in initio, cum adhuc inter triginta Dositheï discipulos haberetur, cœpit ipsi Dositheo derogare, tanquam qui non integre, nec perfecte doceret, idque eum non inuidia facere, sed inscientia. Verum Dositheus vbi sibi derogari sensit à Simone, verens ne opinio sua obscuraretur apud homines, qui cum putabant, ipsum esse Stantem, fu-

Simō mag^{us}
quis fuit.

Simon Stā
tem se voluit
vocari.

Lunā illam
quā & Sele-
nen vocitāt,
apud Tyrū
in prostibu-
lo egisse, Eu-
sebius testat.

Quanta effe-
cerit Simon
per magiam

Quod de se-
se est pollici-
tus Simon,
id est cōse-
quutus. Nā
in Tiberi si-
mulacrū e-
rat, cui iscri-
ptū fuit, Si-
moni deo sa-
cto: vt Euse-
bins ex auto-
ritate Iusti-
ni martyris
testatur.

Dositheus
derogauit
Simoni.

rore commotus, cum ad scholam solito conuenissent, virga correpta verberare Simonem cœpit, & repente per corpus eius, quasi per funum, visa est virga transire: super quo obstupescens Dositheus, ait ad eum: Dic mihi si tu es Stans, vt adorem te. Cũque Simon respondisset, ego sum: Dositheus videns se non esse Stantem, cecidit & adorauit eum, & Simoni quidem cedit principatu suo, ipsiq; obedire omnem triginta virorum ordinem iubet: semetipsum vero in locum Simonis statuit, & non multo post defunctus est. Igitur post obitum Dositheus Simon accepit Lunam, cum qua vsque ad præsens circuit, vt videtis, decipiens turbas, & adserens semetipsum quidem virtutem esse quandam, quæ sit supra conditorem deum: Lunam vero quæ secum est, esse de superioribus cœlis deductam, eandemque cunctorum genitricem, adserit esse sapientiam: pro qua, inquit, Græci & Barbari cōfligētes, imaginem quidem eius aliqua ex parte videre potuerunt: ipsam vero vt est, penitus ignorarunt: quippe quæ apud illum primum omnium, & solum habitaret deum. Et hæc, atque alia his similia cum verborum pompa proferēs, decepit multos. Sed & hoc indicare debeo, quod ipse ego vidisse me memini, cum esset aliquando Luna illa eius in turre quadam, multitudo ingens ad eam conuenerat peruidendam, & vndique circa turrim stabat: at illa per omnes fenestras turris illius omni populo procumbere, ac prospicere videbatur. Et multa alia mirabilia fecit, & facit, ita, vt stupentes pro his homines, putent eum ipsum esse summum deum. Nam mihi aliquando, & Nicetæ rogantibus, vt exponeret quomodo hæc possint arte magica effici, & quæ esset huius rei natura: Simon tanquam familiaribus suis, explanare ita cœpit: Pueri, inquit, incorrupti, & violenter necati, animam adiuramentis ineffabilibus euocatam adistere mihi feci, & per ipsam fit omne quod iubeo. Et ego: Estne, inquam, possibile animæ hæc facere? Ille respondit: Hoc vos scire volo, quia secundum locum post deum obtinet anima hominis, cum exuta fuerit à corporis sui tenebris. Statim deniq; & præscientiam habet, propter quod euocatur ad necromantiam. Et ego respondi: Cur ergo interfectorum animæ non vlciscuntur interfectores suos? At ille: Non meministi, inquit, quod dixi, quia cum exierit de corpore, etiam præscientiam habet? Memini inquam. Ob hoc, inquit, cum excedit è corpore, statim prænoscit futurum esse iudicium, & vnumquemque pro his, quæ hic egerit malis, pœnas daturum: & ideo nolunt vlcisci interfectores suos, quia & ipse pro suis malis, quæ hic commiserant, perferunt cruciatus, & illos sciunt in iudicio grauiora manere supplicia. Super hæc autem omnia, nec permittitur eis exire, aut facere quicquam ab angelis qui ei præsunt. Et ego respondi: Si non permittitur eis ab angelis huc venire, aut facere quod volunt, quomodo mago euocanti obtemperat anima? Ipsis, inquit, animabus venire volentibus non indulgent: cum vero hi qui præsunt angeli, adiurati fuerint per maiorem suum, excusationem habent nostræ, qui eos adiuramus, violentiæ, vt permittant exire animas quas euocamus: non enim illi peccant qui vim patiuntur, sed nos qui inferimus necessitatem. Ad hæc Niceta, vltra non ferens, præpropere respondit, quod & ego quidem facturus eram, sed prius eum expiscari de singulis cupiebam: sed, vt dixi, Niceta præueniens: Et tu, inquit, non times diem iudicij, qui vim angelis facis, & animas euocas, & homines decipis, & honorem tibi diuinum ab hominibus mercaris? Et quomodo nobis persuades quod neque iudicium erit, vt nonnulli ludæorum fatentur, neque animæ immortales sint, quod videtur pluribus, cum ipse oculis tuis videas eas, & cōmonitionem diuini iudicij capias ex ipsis? His ab eo dictis impalluit Simon, & tamen post paululum recolligens se, ita respondit: Ne putetis, inquit, quod generis vestri homo sim ego, neque magus sum, neque amator Lunæ, neque Antonij filius. Ante enim q̄ mater mea Rachel conueniret cum eo, adhuc virgo concepit me, cum esset in potestate mea, vel paruum esse, vel magnum, & hominem inter homines apparere. Tentandi ergo gratia vos primos assumpsi amicos, vt in cœlestibus & ineffabilibus locis meis primos vos conlocem, cum probauero. Humana ergo de meipso mentitus sum, vt vos manifestius comprobarem, si integrum erga me seruatis affectum. Ego vero hæc audiens, ipsum quidem miserum iudicans, impudentiam tamen eius admirans, & pro eo ipse erubescens, simul & veritus ne quid in nos moliretur mali, innuo Nicetæ, paulisper vnà mecum simulare, & aio ad eum: Non nobis indigneris hominibus corruptibilibus, incorruptibilis deus, sed suscipe magis affectum nostrum, & animum volentem scire qui sit deus: nondum enim sciebamus quis esses, & nec aduertebamus quia tu es quem quærebamus. Hæc & his similia vultu pro re aptato prosequentibus nobis, vanissimus credidit nos deceptos, & eo magis elatus addidit etiā hæc: Propitius vobis iam sum, pro affectu quem

Dositheus innotuit.

Luna Simo sapiētiā uoluit videri.

Absurdū cōmentū Simonis de puero necatō etiā hodie receptum apud magos.

Genij præfides Asarum.

Simon mentitur se ex virgine parū

- A** Etu quem erga me deum geritis : me enim diligentes, nesciebatis, & me quarentes, ignorabatis. Sed nolo dubiteris, quia hoc est vere deum esse, cum potest quis parvus effici, vel magnus, si voluerit: nam quoquo modo apparere hominibus poteram. Nunc ergo incipiam vobis aperire quod verum est. Ego virtute mea quodam tempore aërem vertens in aquam, & aquam rursus in sanguinem, carnemque solidans, nouum hominem puerum formavi, & opus, conditore deo multo nobilius, protuli. Ille enim creauit hominem è terra, ego autem, quod est difficilius, ex aëre, quèmq; rursus resoluens aëri reddidi: speciem tamen eius, imaginemque depictam in interiore cubiculo conlocavi, vt esset indicium ac memoria operis mei. Hæc autem intelligebamus eum dicere pro puero illo, cuius vi necati anima, ad ea quæ volebat ministeria, utebatur. Petrus ergo hæc audiens, cum lachrymis ait: Miror admodum immensam dei patientiam, & è contrario in nonnullis humanæ temeritatis audaciam. Quæ enim ratio inueniri vltra poterit, quæ Simoni suadeat, quod deus iudicet iniquos, cum ipse sibi persuadet, quod animarum obedientia ad scelera suorum vtatur ministerium: re autem vera à dæmonibus inluditur: tamen cum per hæc ipsa certus sit, quod im mortales sunt animæ, & iudicantur pro his quæ gesserint: & qui se putet re ipsa videre ea, quæ nos fide credimus, quamuis, vt dixi, inludatur à dæmonibus, tamen arbitratur se ipsam animæ videre substantiam. Quando hic, inquam, fatebitur vel male se agere in tanto malo positus, vel iudicandum se pro his quæ gerit, qui sciens dei iudicium contemnit, & inimicum se exhibet deo, & audet tam nefanda committere: Vnde certum est fratres mei, nonnullos veritati ac religioni dei non ideo aduersari, quod eis nequaquam ratio fidei constare videatur: sed quia aut nimietate quadam peccatorum inuoluti, aut malis suis præuenti, & timore cordis elati sunt, ita, vt nec ea quidem credant, quæ oculis suis se videre arbitrantur. Verū quoniam ingenta erga conditorem deum sufficere ad salutem videbatur affectio his qui diligenter eum, studet inimicus hanc affectionem in hominibus peruertere, & inimicos eos efficere, atq; ingratos conditori suo. Testor autem cælum ac terram, quod si quantum cupit inimicus defæuire, permetteretur etiam à deo, olim omnes homines deperissent: sed misericordiæ causa non finit deus. Quod si affectum suum homines conuerterent ad deum, omnes sine dubio saluarentur, etiam si pro aliquibus delictis ob iustitiam corripiri viderentur. Sed nūc pluri mi hominum inimici effecti sunt dei, quorum malignus corda penetrauit, & affectum quem eis conditor deus inseruerat, vt erga se haberent, in semetipsum deflexit. Aliorum vero qui aliquantulum vigilare videbantur, in phantasia gloriæ & splendoris apparens, & magna quædam atque ingentia repromittens, euagari nihilominus à deo vero mentem atque animum fecit, quæ tamen perpetrare ei iusta quadā permittitur ratione. Ad hæc Aquila respondit: Quid ergo delinquant homines, si malignus transformans se in splendorem lucis, maiora repromittit hominibus, quam ipse conditor deus? Et Petrus: Puto, inquit, hoc iniustius nihil esse: & quatenus iniustum sit, audi. Si filius tuus, qui à te omni diligentia eruditus est, & nutritus, atque ad virilem perductus ætatem, ingratus tibi sit, & relinques te, ad alium, quem fortè ditio rem viderit, eat, & honorem quem tibi debebat, illi exhibeat, ac spe maioris lucris naturam neget, & iura paterna defugiat, rectum tibi videtur, an impium? Et Aquila respondit: Omnibus palam est, quod impium sit. Et Petrus: Si ergo in hominibus hoc impium dicis, quanto magis in deo, qui supra omnes homines honore ab hominibus dignus est? cuius non solum beneficiis fruimur, verum & ope ac virtute esse cœpimus, cum non essemus: cuique si placeamus merebimur ab eo, vt etiam æterni in bonis simus. Vt ergo infideles à fidelibus, & pii discernantur ab impiis, permissum est maligno vti his artibus, quibus singulorum erga verum parentem probentur affectus. Quod si vere esset aliquis deus alienus, tamen ab eo qui nos creauerat, quique nobis pater, & conditor fuerat, rectumne erat, relicto proprio transire ad alienum? Et Aquila: Absit, inquit. Tum Petrus: Quomodo ergo dicemus malignum esse causam peccati nostri, cum hoc permissu dei fiat, vt per ipsum probentur, & in die iudicii arguantur, hi qui maioribus pollicitationibus inuitati, veri patris & conditoris sui reliquerint pietatem: hi vero qui fidem & charitatem proprii patris, etiam cum paupertate, si acciderit, & cum tribulatione seruauerint, donis cœlestibus in regno eius, & immortalibus muneribus perfruantur? Sed hæc aliàs diligentius exponemus. Quid autem Simon egerit post hæc, scire cupio. Et Niceta respondit: Vbi intellexisse eum sentimus, quod deprehensus esset à nobis, cōloquuti inter nos de sceleribus eius, reliquimus eum, & ad Zachæum venimus, hæc ipsa ei, quæ tibi nunc protulimus, indicantes. At il-

Miracula Si
monis.

Affectio
nostræ erga
deū insidian
tur dæmōes

Certa ratio
ne dæmoni
bus aliquid
pmittitur in
homines.

Dæmones
adfigūt, vt
pberur con
stātia nostra

Petrus con-
gressurus cū
Simone corat

Veniet enī
nox vbi ne-
mo operari
poterit.
Ioan. 9
Rom. 13

Nihil pfici-
tur ī scriptu-
ris diuinis si
ne spū scto

Via.
Viatores.
Porta.
Vrbs.

Simonis il-
lud hacten-
in scholis
theologorū
mire locum
habuit.

le benignissime nos suscipiens, & de fide domini nostri Iesu Christi edocens, fidelium nu- G
mero sociavit. Cūque hæc Niceta dixisset, Zachæus qui paulò ante egressus fuerat, in-
grediebatur, dicens: Tempus est, vt procedas ad disputandum Petre: turba enim multa in
atrio domus congregata te operitur: quorum in medio, multis fultus ad scelus asseclis, con-
stitit Simon. Tum Petrus, vt hæc audiuit, orationis gratia secedere me iubens, nondum e-
nim eram dilutus à peccatis, quæ in ignorantia commiseram, ait ad reliquos: Oremus fra-
tres, vt deus per Christum suum pro ineffabili misericordia sua adiuuet me exeuntem pro
salute hominum, qui ab ipso creati sunt. & hæc cum dixisset, oratione facta, processit ad a-
trium domus, in quo erat multitudo plurima populi congregata: quos vbi omnes summo H
silencio ad se intentos vidit, & magum Simonem in medio eorum, velut signiferum, stan-
tem, hoc modo cœpit: Pax vobis sit omnibus, qui parati estis dare dexteras veritati: quicunq;
enim obediunt ei, videntur quidem aliquid gratiæ referre deo: porrò autem ipsi ab eo do-
num summi muneris consequuntur, iustitiæ eius semitis incedentes: propter quod primum
est omnium, iustitiam dei, regnumq; eius inquirere. Iustitiam quidem vt recte agere doceamur: regnum vero, vt quæ sit merces posita laboris & patientiæ nouerimus: in quo est bonis
quidem æternorum bonorum remuneratio: his autem qui contra voluntatem dei egerint,
pro vniuscuiusque gestis pœnarum digna restitutio. Hic ergo, hoc est, in præsentī vita posi-
tos, oportet vos agnoscere voluntatem dei, vbi & agendi locus est. Nam si quis velit ante-
quam actus suos emendet, de his requirere, quæ non potest inuenire, stulta & inefficax erit I
huiusmodi inquisitio. Tempus enim breue est, & iudicium dei, gestorum causa agetur,
non quæstionum. Ideoque ante omnia hoc quæramus, quid nos, aut qualiter agere oporteat,
vt æternam vitam consequi mereamur. Nam si exiguum hoc vitæ tempus per inanes oc-
cupemus, & inutiles quæstiones: inanes sine dubio & vacui ab operibus bonis pergemus ad
deum, vbi iudicium, vt dixi, operum nostrorum fiet. Vnaquæque etenim res, suum tempus
habet & locum. Operum hic locus, hoc tempus est: meritorum seculum futurum. Ne ergo
impediamur, ordinem locorum, ac temporum permutantes, primo quæ sit dei iustitia re-
quiramus, vt tanquam iter acturi, abundanti viatico bonis operibus repleamur, quo possi-
mus ad regnum dei, tanquam ad urbem maximam peruenire. Deus enim his, qui recte sen- K
tiant, per ipsa opera mundi, quæ fecit manifestus est, ipsius creaturæ suæ vtens testimonio:
& ideo cum de deo dubitatio esse non debeat, de sola nunc eius iustitia requiramus & re-
gno. Quod si aliquid nobis de secretis & reconditis inquirendum suggerit mens nostra, an-
tequam de operibus iustitiæ requiramus, rationem reddere nobismetipsis debemus: quia si
bene agentes salutem consequi meruerimus, tanquam casti & mundi euntes ad deum, spi-
ritu sancto replebimur, & omnia quæ sunt secreta & occulta, sine vlla quæstionum cauilla-
tione noscimus: quæ nunc, etiam si totum quis vitæ suæ tempus in inquirendo consumat,
non solum non poterit inuenire, sed & maioribus se erroribus inseret, quia non per viam
prius iustitiæ incedens, ad portum vitæ peruenire contendit. Et propterea suadeo, primo iu- L
stitiam eius esse requirendam: vt per hanc iter agentes, & in via positi veritatis, verum
prophetam inuenire possimus, non velocitate pedum, sed operum bonitate currentes: vt ip-
so duce vsi, nullū viæ huius patiamur errorem. Si enim ipsum sequētes ingredi meruerimus
illam, quò peruenire cupimus, ciuitatem, omnia iam de quibus quæritur, oculis videbi-
mus, tanquam hæredes omnium facti. Intelligite itaque viam esse hunc vitæ nostræ cur-
sum. Viatores eos qui bona opera gerunt. Portam verū prophetam, de quo dicimus. Ur-
bem regnum esse, in quo residet omnipotens pater, quem soli videre possunt hi qui mundo
sunt corde. Non ergo nobis difficilis videatur huius itineris labor, quia in fine eius requies e-
rit: nam & ipse verus propheta ab initio mundi, per seculum currens, festinat ad requiem. M
Adest enim nobis omnibus diebus, & si quando necesse est apparet & corrigit nos, vt ob-
temperantes sibi ad vitam perducatur æternam. Mea ergo ista sententia est, sicut & vero pro-
phetæ visum est, vt primo de iustitia requiratur, ab his maxime qui deum se nosse profiten-
tur. Si ergo habet aliquis quod esse rectius putet, dicat: & cum dixerit, audiat, sed cum pa-
tientia & quiete. Propter hoc enim ab initio, salutationis specie pacem cunctis precatus
sum. Ad hæc Simon respondit: Nos pace tua opus non habemus: si enim pax sit & concor-
dia, ad inueniendam veritatē nihil proficere poterimus: habent enim inter se pacem & latro-
nes, & scortatores, & omnis nequitia cum semetipsa concordat: & nos ergo si ob hoc conue-
nimus, vt pacis causa omnibus quæ dicuntur præbeamus ad sensum, nihil auditoribus confe-
remus:

- A** remus: sed è contrario inlusis eis, nos amici discedemus: propter quod noli inuocare pacem, sed magis pugna matrem eius, & si potes expugna errores. Nec requiras amicitiam iniustis adsentationibus paratam: hoc enim te ante omnia scire volo, quia duobus inter se dimicantibus, tunc erit pax, cum alter ceciderit superatus: & ideo pugna ut potes, nec requiras pacem sine bello, quod impossibile est, aut si potest fieri, ostende. Ad hæc Petrus: Attentius audite, ô viri, quæ dicimus. Ponamus mundum hunc campum esse aliquem magnum, & ex duabus ciuitatibus, quarum reges sibi inuicem sint contrarij, missos esse singulos ad dimicandum duces: & illum quidem boni regis ducem, consilium dare, ut vterq; exercitus absque sanguinis profusione, melioris in regis iura concedat, quo sine periculo omnes salui fiant: illum vero
- B** contrarium dicere: Non, sed pugnetur, ut nō qui dignus est, sed qui fortior ipse cum his, qui euaserint, regnet. Quæso vos, quid magis eligeretis? non dubito, quin, ut cum incolumitate omnium, regi meliori manus darentur: & ego nunc non, ut Simon ait, pacis causa ad sensum volo commodari, his quæ male dicuntur, sed ut cum quiete & ordine veritas requiratur. Nōnulli enim in disputationum certamine ubi errorem suum senserint confutari, causa perflugij conturbare continuo incipiunt, & mouere lites, ne palam fiat omnibus quod superantur: & propterea ego frequenter exoro, ut cum omni patientia & quiete indago disputationis habeatur, ut si fortè aliquid minus recte dictum videatur, repetere id, & apertius liceat explanare: solet enim interdum aliter dici quid, & aliter audiri, dum aut minus lucide profertur,
- C** aut minus vigilanter aduertitur: & ob hoc patienter cupio haberi sermonem, ut neque subripiat alter alteri: neque sermonem dicentis, intempestiuus sermo contradicentis interrumpat: neque reprehendendi studium geramus, sed liceat, ut dixi, minus planè dicta repetere, ut examinatione iustissima clarescat veritatis agnitio. Scire enim debemus, quia si quis à veritate vincatur, non ipse vincitur, sed ignorat̃ia, quæ in ipso est, quæ est dæmon pessimus: quæ qui potuerit effugare, salutis accipit palmam. Propositum nanque nobis est prodesse auditoribus, non ut male vincamus, sed ut pro agnitione veritatis bene viuamus. Si enim veritatis inquirendæ studio sermo moueatur, etiam si quid minus plenè pro humana fragilitate dicemus, deus, pro ineffabili sua bonitate, ea quæ desunt, latenter auditorum sensibus adimplebit.
- D** Iustus est enim, & secundum vniuscuiusque propositum, aliis quidem in promptu facit esse quod quæritur, aliis vero obscurum reddit, etiam quod palam positū est. Quia ergo via dei, via pacis est, cum pace quæ dei sunt requiramus: ad hæc si quis habet quod prosequatur, locus est. Si vero nullus est qui respondere velit, ego dicere incipiam, & quæ mihi ab alio possunt obiici, ipse in medium prolata, dissoluam. Cum ergo Petrus cœpisset continuare sermonem, Simon interrupta oratione eius: Cur, inquit, festinas ipse tibi dicere, quæ tibi videntur? Intelligo verſutias tuas: vis enim tibi ea ipse proponere, quorum absolutio bene tibi meditata est, ut ignorantibus turbis, videaris recte aliquid dicere: sed apud me non tibi erit horum locus. Nunc ergo, quoniam ut vir fortis polliceris, te omni volenti proponere responsurum,
- E** mihi interim primo respondeto. Et Petrus: Paratus, inquit, sum, tantum ut cum pace sit sermo. Tunc Simon: Non vides, inquit, imperitissime, quod contraria agis magistro tuo, pacem deposcens, quod utique non conuenit ei qui expugnaturum se promittit ignorantiam? Aut si tu recte pacem ab auditoribus poscis, non recte magister tuus dixit: Quia non veni pacem mittere in terram, sed gladium. Aut enim tu bene dicis, & ille non bene: aut si magister tuus bene, tu pessime, qui non intellexisti contraria te proferre ei, cuius te discipulum profiteris. Ad hæc Petrus: neque qui misit me male fecit, gladium mittere in terram: neque ego contraria ei ago, auditorum pacem requirens. Sed tu & imperite & temere reprehendis ea quæ non intelligis: etenim quia pacem non venit mittere in terram magister audisti: quod autē
- F** dixerit, Beati pacifici, quoniam ipsi filij dei vocabuntur, non audisti. Propter quod non ego magistro diuersa sentio, pacem persuadens, quam ille seruātibus beatitudinem posuit. Et Simon ait: Pro magistro respondere cupiens, ô Petre, multo eum grauius accusasti, si cum ipse non venerit pacem facere, hanc aliis seruare præceperit. Et quomodo alius ille eius sermo cōstabit quem dixit? Quia sufficit discipulo, ut sit sicut magister eius. Petrus ad hæc: Magister, inquit, noster qui erat verus propheta, & sui in omnibus memor, neque sibi contraria loquutus est, neque nobis ab his quæ ipse gerebat diuersa mandauit. Quod enim ait: Non veni pacem mittere in terrā, sed gladium: & ex hoc videbitis separari patrē à filio, filium à patre: virum ab uxore, & uxorem à viro: & matrem à filia, filiam à matre: fratrem à fratre, socrum à nuru, amicum ab amico: hæc omnia cōtinent doctrinam pacis: & quomodo, audi. Initio prædicationis

Pugna magister pacis.

Vere enim dictum est, nimum alterando veritate amitti.

Pro cuiusq; studio vel clara, vel obscura sūt mysteria diuina.

Pax Simonis exosa. Cōtentio- nes Simon probare conatur.

Matth. 5

Matth. 10

Gladi⁹, Matthæi 10. aliquid pacis habet.

Spe mercedis Christi labores huius vite nobis edulcauit.

Pax.

Bellum verbi intelligendum in gladio.

Lucæ 11.

Matth. 10

Matth. 12

Apostolorum est docere, non dicere.

dicationis suæ, utpote qui velit omnes inuitare & adducere ad salutem, ac patientiam laborum, tentationumque habendam suaderet, pauperes beatificabat, eosque pro penurie tolerantia adepturos esse pollicebatur regna cœlorum, ut sub tanta spe æquanimiter paupertatis pœdus, sprete cupiditate, portarent. Est enim vnum & maximum ex perniciosissimis peccatis, cupiditas. Sed & esurientes, & sitientes æternis bonis iustitiæ saturandos esse promisit, ut egestatē tolerabiliter ferentes, nihil pro hac iniusti operis molirentur. Mundus quoque corde similiter beatos dicebat, & per hoc deum visuros, ut vnusquisque adipisci tantum cupiens bonum, semetipsum à pellimis & pollutis cogitationibus contineret. Sic ergo magister noster discipulos ad patientiam virtutis inuitans, bonum pacis, etiam cum labore patientiæ, suadebat esse seruandum. Econtrario vero eos qui in diuitiis ac luxuria versabatur, iugebat, qui nihil pauperibus largiebatur, arguens eos rationem reddituros: quia proximos suos, quos diligere sicut seipsum debuerant, ne in egestate quidem positos miserati sunt. Hæc autem dicens, alios quidem obedire fecit, alios vero reddidit inimicos. Credentibus ergo & obedientibus pacē habere inter se inuicem iubet, & ipsis dicit: Beati pacifici, quia ipsi filij dei vocabuntur. His autem, qui non solum non credidere, verum & aduersarij doctrinæ eius facti sunt, bellum verbi & confutationis indixit: quia ex hoc videbitis separari filium à patre, & virum ab vxore, & filiam à matre, & fratrem à fratre, & nurum à focu, & inimici hominis domestici eius. In vnaquaque enim domo, cum inter credentem, & non credentem cœperit esse diuersitas, necessariò pugna fit: incredulis quidem contra fidem dimicantibus, fidelibus vero in illis errorem veterem, & peccatorum vitia confutantibus. Similiter quoque etiā erga scribas & phariseos vltimo doctrinæ suæ tempore bellum gerit, arguens eos super actibus non bonis, & nō recta doctrina, & quod clauem scientiæ, quam à Moyse traditā susceperunt, occultarent, per quam possit ianua regni cœlestis aperiri. Sed & nos ad prædicandum mittens dominus noster præcepit nobis, ut in quamcūque ciuitatem vel domum introierimus, dicamus, pax huic domui: & si quidem, inquit, fuerit ibi filius pacis, veniet super eum pax vestra: si vero nō fuerit, pax vestra ad vos reuertetur. Exeuntes autem de domo, vel de ciuitate illa, ut etiam puluerem, qui adhæserit pedibus nostris, excutiamus super eos. Tolerabilius autem erit terræ Sodomorum, & Gomorrhæorum in die iudicii, quàm illi ciuitati vel domui. Quod vtique ita demum præcepit fieri, si prius in ciuitate vel domo veritatis sermo prædicetur. Ex quo vel recipientes veritatis fidem, filij pacis & filij dei fiant, vel non recipientes arguatur, quasi inimici pacis & dei. Ita ergo & nos magistri instituta seruantes, pacem primo proponimus auditoribus, ut absque vlla perturbatione possit via salutis agnosci. Quod si quis pacis verba non suscipit, neque adquiescit veritati: scimus aduersum eum pugnam verbi mouere, & arguere acrius confutando ignorantiam, & redarguendo peccata. Necessariò igitur pacē proponimus, ut si quis est filius pacis, pax nostra veniat super eum: ab eo autem qui se alienum pacis effecerit, regredietur ad nos pax nostra. Non ergo, ut putas, consensu malorum pacē proponimus: nam vtique continuo tibi dexteram dedissemus: sed ut per quietem & patientiam differentibus nobis qui sit sermo verus, facilius ab auditoribus dignoscatur. Si autem diffideas & discordes à temetipso, quomodo stabis? Neceffe est ut cadat, qui in semetipso diuiditur. Omne enim regnum in semetipsum diuisum, non stabit. Ad hæc si quid videtur, dicito. Et Simon: Stultitiam tuam demiror. Sic nobis magistri tui verba proponis, quasi certum de eo habeatur quod propheta sit, quem ego per facile demonstrare possum, multa sibi contraria loquutum. Denique ex his, quæ ipse protulisti, arguam te: ais enim dixisse eum, omne regnum, vel omnis ciuitas diuisa in semetipsa, non stabit. Et alibi iterum ais eum dixisse, quia ipse miserit gladium, ut separaret eos, qui in domo sunt, ita, ut diuidatur filius à patre, & filia à matre, & frater à fratre, ut si fuerint in vna domo quinque, diuidantur tres aduersum duos, & duo aduersum tres. Si ergo omne quod diuiditur, cadit, iste qui diuisiones facit, cadendi præstitit causas: & si talis est, vtique malus est. Ad hæc responde si potes. Et Petrus: Non temere deroges ô Simon his quæ non intelligis. Primo ergo respondeam pro eo quod ais, me magistri mei verba proponere, atque ex ipsis ea, de quibus dubitatur, absoluere. Dominus noster mittens nos Apostolos ad prædicandum, præcepit nobis ut doceamus omnes gentes, de his quæ mandata sunt nobis. Neque ergo dicere ea, ut ab ipso dicta sunt, possumus. Non enim dicere, sed docere ea in mādatis habemus, & ex ipsis ostendere, quomodo vnumquodque eorum veritate subnixum sit. Neque rursus proprium nobis aliquid dicere permissum est. Sumus enim missi, & necessariò qui missus est, illud quod iussus est, nunciat, & voluntatem mittētis exponit.

- A** exponit. Nam si aliud dicam, quàm præcepit mihi ille qui me misit, falsus ero Apostolus, qui non illud dico quod iussus sum dicere, sed quod mihi videtur: quod qui facit, utique se meliorem vult ostendere, quàm est ille à quo missus est: & est sine dubio præuaricator. Si vero ea quæ iussus est prosequatur, eorumq; adsertiones manifestissimas proferat, Apostoli opus exequi videbitur: quod ego nunc implere contendens, non tibi placeo. Non ergo reprehendas, quod eius, qui me misit, proferam verba: sed si est in illis aliquid, quod non sit integre dictum, inde me ut arguas, licet: quod tamen nullo modo fieri potest. Aut si non putas eum prophetam esse, hoc primo requiratur. Et Simon: Non opus habeo hoc discere abs te, sed quomodo sibi ista conueniant. Si enim inconsonans ostendetur, simul etiam propheta non esse docebitur. Tum Petrus: Sed si prius, inquit, ostendero eum prophetam, hoc quod videtur esse inconsonans, non erit: neque enim ex consonantia quis propheta esse probatur, quia hoc multis possibile est facere: quod si consonantia prophetam non facit, multo magis nec inconsonantia. Quia ergo multa sunt quæ videntur quidem inconsona esse nonnullis, habent tamē profundiore ratione in semetipsis consonantiam: sicut & aliqua videntur habere consonantiam, discussa diligentius, inueniuntur inconsona: hac de causa aliam non puto rectiorem esse viam ad horum discrimen, nisi ut prius cognoscamus, si is qui loquutus est ea quæ videntur inconsona, propheta sit. Si enim inuenitur propheta esse, omnia illa quæ videntur sibi esse contraria, constat habere consonantiam, sed non intelligi. De his ergo probamenta rectius requirantur. Nos enim Apostoli illius, qui nos misit, verba exponere missi sumus, & adfirmare sententias: proprium vero dicere aliquid non habemus in mandatis, sed verborum illius, ut dixi, aperire veritatem. Et Simon ait: Doce ergo nos quomodo conueniat, ut is qui diuisiones facit, quæ diuisiones cadere faciant eos qui diuiduntur, vel bonus videatur, vel ad hominum salutem venisse. Et Petrus: Audi quomodo magister noster omne regnum, & omnem domum diuisam aduersum semetipsam, dixit stare non posse. Hoc autem cum ipse fecit, vide quomodo ad salutem cedat. In errore positum mundi regnum, vel vnamquamque in eo domum, verbo veritatis diuidit, proculdubio ut cadat error, & veritas regnet. Quod si alicui accadat domui, ut error introductus per aliquem diuidat veritatem: cum error obtinuerit, certum est veritatem stare non posse. Et Simon: Sed incertum est, utrum magister vester errorem diuidat an veritatem. Et Petrus: Istud alterius quæstionis est. Sed si constat apud te, quia omne quod diuisum fuerit, cadit: superest ut ostendam, si tantum cum pace audire vis, quod Iesus noster errorem diuideret, ac resolveret, docendo veritatem. Tum Simon: Omitte, inquit, sermonem pacis frequenter iterare: quid vero sit quod sentis, aut credis, breuiter expone. Et Petrus ait: Quid times crebrò audire de pace? an ignoras quia perfectio legis pax est: ex peccatis enim bella nascuntur & certamina: ubi autem peccatum non sit, pax est animæ: ubi vero pax est, in disputationibus veritas, in operibus iustitia inuenitur. Et Simon: Videris mihi non posse profiteri quod sentis. Et Petrus: Dicam ex arbitrio, tamen non tuis versutiis coactus. Cupio enim quod salutare & vtile est omnibus adduci in notitiam, & ideo proferre quam breuissime mon morabor: Vnus est deus, idem qui conditor mundi, iustus iudex, & vnicuique pro actibus suis quandoque restituens. Iam vero pro adsertione horum, scio innumera posse verborum millia commoueri. Et Simon ait: Miror quidem velocitatem ingenij tui, non tamen amplector errorem fidei tuæ: prudenter enim præuidisti, quod tibi contradici posset & turba: ideo etiam ipse professus es, quod pro adsertione horum, innumera verborum millia mouebuntur: nulli enim concordat confessio fidei tuæ. Denique quod vnus sit deus, cuius sit opus mundus, hoc primum quis recipiat: puto quia neque paganorum quisquam, quamuis ille sit idiota: philosophorum autem omnino nullus: sed ne Iudæorum quidem imperitissimus quisquam & miserrimus, neque ego ipse qui eorum legem bene noui. Et Petrus: Omitte, inquit, opiniones absentium: tibi quid videtur, præsens præsentem dicito. Tum Simon: Possum, inquit, exponere quod vere sentio, sed pigriorem me facit illa consideratio: quia si dixerò, quod neque tibi sit consonum, neque vulgo huic imperito rectum videtur, tu quidem quasi obstupefactus, aures continuò obcludens, velut ne blasphemia polluantur, verteris in fugam, quia quod respondeas non inuenies. Populus autem inrationabilis adsentatus tibi, te quidem amplectetur, quasi ea docentem, quæ in usu eis sunt: me vero execrabuntur, veluti noua quædā atque inaudita profitentem, meumque errorem alienis mentibus inferentem. Tum Petrus: Nūquid non tu, in quo nos accusabas, ipse ambagibus vteris, nihil habens quod adferas veritatis? aut si habes, incipe absque circuituionibus, si tantum confidis: & si quidem non placuerint alicui

Apostolorū
opus quale

Consonantia
nō facit pro
phetam.

Nihil pro
priū dicere,
Apostoli est

Veritatis
verbū diui
dit homines

Perfectio le
gis est pax.

aliqui auditorum quæ dicis, abscedet: qui vero permanserint, cogentur adsertionibus tuis G
 Adsertio Si
 monis de
 multis diis. probare quod verum est. Incipe igitur quod tibi rectū videtur, exponere. Et Simon ait: Ego
 dico multos esse deos, vnum tamen esse incomprehensibilem, atque omnibus incognitum;
 horumq; omnium deorum deum. Tum Petrus: Hunc, inquit, quem dicis esse incomprehe-
 sibilem, & incognitum omnibus deum, ex scripturis iudeorum, quæ in autoritate habentur,
 probare potes, an ex aliis aliquibus, quas omnes ignoramus? an ex Græcis autoribus? an ex
 tuis scriptis propriis? certe ex quibuscunque vis, dicito, ita tamen vt ostendas eas prius esse
 Legem Iu-
 dæorū ad-
 mittit Si-
 mon. propheticas: ita enim fiet, vt earum indubitata habeatur autoritas. Et Simon ait: Ex lege lu-
 dæorum sola adsertiones adhibebo. In omnibus enim, qui religionis curam gerunt, manife-
 stum est totius esse autoritatis hanc legem: vnumquenq; tamē secundum proprium sensum H
 intelligentiam legis huius accipere. Ita enim ab eo, qui mundum condidit, scripta est, vt in
 ipsa rerum fides habeatur. Vnde siue quis vera, siue etiam falsa proferre velit, absque hac le-
 ge nulla recipietur adsertio: Quia igitur scientia mea plenissime cum lege concordat, recte
 multos esse pronunciaui deos, quorum vnus est eminentior, & incomprehensibilis, ipse qui
 est deus deorum. Quod autem multi sint dii, ipsa me edocuit lex. Primo quidem vbi ex per-
 sona serpentis dicitur ad Eua, primam mulierem: Quacunque die māducaueritis de ligno
 Gen. 3. sciendi bonum & malum, eritis sicut dii: hoc est, sicut hi qui hominem fecere. Postea enim
 quā gustauere de ligno, ipse deus testatur. dicens ad reliquos deos: Ecce Adam factus est si-
 cut vnus ex nobis. Sic ergo constat multos esse deos, qui hominem fecerint, quia & initio ita I
 dicit deus ad ceteros deos: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostrā. Sed
 Gen. 1. & quod ait: Eficiamus eum: & iterum: Venite descendentes confundamus linguas eorum.
 Gen. 11. & quod ait: Omnia hæc multos esse indicant deos. Sed & illud scriptū est: Deos non maledices, & prin-
 cipem populi tui non maledices. Et rursus quod scriptum est: Dominus solus ducebat eos,
 Exo. 22. & non erat cum illis deus alienus, multos esse ostendit deos. Sunt & alia plurima quæ pro-
 Deut. 32. ferri possunt ex lege testimonia, non solum obscuriora, sed & manifesta, quibus multi esse do-
 ceantur dii. Ex quibus vnus, vt iudeorum populo deus esset, sorte electus est. Ego autem non
 Sortionem
 Simon iter
 deos fingit. hunc adsero, sed illum qui etiam huius deus est, quem ne ipsi quidem iudei norūt. Neq; enim
 ipsorum est deus, sed eorum qui agnouerint eum. His auditis Petrus: Nihil, inquit, verearis K
 Simon, ecce enim neq; aures claudimus, neq; fugimus, sed ad ea quæ falso prosequutus es, ve-
 ritatis sermonibus respondemus: Illud primo adserentes, quia vnus est deus, hic ipse iudeo-
 rum, qui est solus deus, celi creator ac terræ, qui & omnium, etiam quos dicis deorum, deus
 est. Si ergo ostendero nullum esse hoc superiorem, sed ipsum esse super omnia, fateberis erro-
 rem tuum esse super omnia. Et Simon: Quid enim, inquit, etiam si ego nolim fateri, qui adsi-
 stunt auditores, nonne arguent me nolentem quæ vera sunt profiteri? Ausculta ergo, ait Pe-
 trus, vt scias primo, quod etiam si multi sint dii, vt dicis, iudeorum deo subditi sunt, cui neq;
 æqualis quisquam, neq; maior esse potest: scriptum est enim, quod ita dicat ad iudeos Moy-
 ses propheta: Dominus deus vester hic est deus deorum, & dominus dominorum, deus ma-
 gnus: ita etiam si multi sunt qui dicuntur dii, vnus est tamē maior omnium, iudeorum deus,
 qui & deorum deus dictus est. Neq; enim quicumq; dictus fuerit deus, continuò deus est. De-
 niq; & Moyses deus dicitur Pharaonis, & certum est eum hominem fuisse. Et iudices dii ap-
 pellati sunt, & constat eos fuisse mortales. Simulacra quoq; gentium dii appellantur, & om-
 nes scimus, quia non sunt, sed impiis quasi pro pœna hoc datum est, vt quia verum deum co-
 gnoscere noluerunt, quæcunq; eis forma & imago occurrisset, haberetur ab eis deus. Quo-
 niam vnus, vt dixi, qui est omnium deus, agnitionem suscipere recusarunt, ideo ergo con-
 ceditur eis illos habere deos, qui præstare supplicantibus nihil possunt. Quid enim aut exani-
 ma simulacra conferre hominibus queant, aut animātia, cum potestas omnium apud vnum M
 sit? Tribus igitur modis deus quis dicitur, vel quia vere est, vel qui ei qui vere est, ministrat,
 & ob honorem mittentis, vt plena sit eius autoritas, hoc dicitur iste qui missus est, quod est
 ille qui misit: vt sæpe factum est de angelis, qui tamen cum apparuerint homini, si sit prudēs,
 & eruditus vir, interrogat eius qui apparuit nomen, vt simul & honorem missi, & authorita-
 tem mittentis agnoscat. Est enim vniuscuiusque gentis angelus, cui credita est gentis ipsius
 dispensatio à deo, qui tamen cum apparuerit, quāuis putetur & dicatur ab his quibus præest
 deus, tamen interrogatus non sibi dabit ipse tale testimonium. Deus enim excelsus, qui solus
 potestatem omnium tenet, in septuaginta & duas partes diuisit totius terræ nationes, eisq;
 principes angelos statuit. Vni vero qui in archangelis erat maximus, sorte data est dispensa-
 tio

Vnaqueque
 gens propriū
 habet ange-
 lum.

LXXII.
 partes ter-
 rz.

- A tio eorum, qui præ cæteris omnibus excelsi dei cultum, atq; scientiam receperunt. Sed & sancti homines, ut diximus, impiorum efficiuntur dii, tanquam qui potestatem acceperint in eos vitæ ac necis: ut de Moyse, & iudicibus supra memorauimus. Propter quod scriptum est de eis: Deos non maledices, & principem populi tui non maledices. Principes ergo singularum gentium dii appellantur. Principum autem deus Christus est, qui est omnium iudex. Vere ergo neq; angeli, neq; homines, neq; vlla creatura dii esse possunt, quippe qui sub potestate sunt positi, tanquam creati & mobiles: angeli quidem ut qui non fuere & sint, homines autem ut mortales, omnis vero creatura, ut quæ solui possit, sed reuera si soluerit ille qui fecit. Et ideo ille solus verus est deus, qui non solum ipse viuunt, sed & aliis vitam præstat, quam & auferre potest cum vult. Propterea ergo clamat scriptura ex persona dei Iudæorum, & dicit. Videte, videte, quoniam ego sum deus, & non est alius præter me: Ego occidam, & viuere faciā: percutiam, & ego sanabo, & non est qui eripiat de manibus meis. Vides ergo quomodo ineffabili quadam virtute scriptura occurrens futuris erroribus eorum qui alium deum, præter eum qui est Iudæorum, vel in cælis esse, vel in terris, adfirmarent, pronunciat dicens: Dominus deus tuus, deus vnus est, in cælo sursum, & in terra deorsum, & præter ipsum alius non est. Quomodo ergo ausus es dicere alium esse deum, præter eum qui Iudæorum est deus? Et iterum dicit scriptura: Ecce domini dei tui cælum, & cælum cæli, terra & omnia quæ in eis sunt. Veruntamen patres tuos elegi, ut diligerem eos, & vos post ipsos. Ita ex omni parte ab scriptura munitur ista sententia, quia ipse qui mundum creauit, verus & solus est deus. Quod & si sint alij, ut diximus, qui dicuntur dii, sub potestate sunt Iudæorum dei, quia ita dixit scriptura Iudæis: Dominus deus noster, hic est deus deorum, & dominorum: hunc etiam solum colendū monet scriptura, dicens: Dominum deum tuum adorabis, & illi soli seruiēs. Et: Audi Israel, dominus deus tuus deus vnus est. Deniq; & sancti spiritu dei repleti, & guttis misericordiæ eius inrorati exclamabant, dicentes: Quis similis tibi in diis domine, quis similis tibi? Et iterum: Quis deus præter dominum? & quis deus præter dominum nostrum? Itaq; Moyse vbi proficere populum vidit, paulatim eos ad intelligētiam monarchiæ, & fidē dei vnus initiauit, ut in consequentibus dicit. Nomina deorum aliorum non commemorabis, recordatus sine dubio, quali pœna damnatus sit serpens, qui primus nominauerat deos. Terrā deniq; comedere condemnatur, & tali cibo dignum iudicatur ob id, quod primum omnium appellationem deorum introduxit in mundum. Quod & si tu multos deos vis introducere, vide ne exitum serpentis similem sortiaris. Certus autem esto, quod nos huius ausi socios nō habebis, nec decipi nos patiemur abs te. Neq; enim proderit nobis ad excusationem in iudicio, si dicamus quod tu deceperis nos, quia nec primam mulierem excusare potuit male credidisse serpenti: sed morte, quia male crediderit, condemnata est. Hac ergo de causa & Moyse vnus dei fidem populo commendans, ait: Obserua tibi ipsi ne seducaris à domino deo tuo. Vide quia eodem verbo vtitur, quo & prima mulier in excusatione utebatur, seductam se dicens, sed nihil profuit. Super omnia autem si verus aliquis surgeret propheta, qui signa & prodigia faceret, suadere autem velit, ut coleremus deos alios præter Iudæorum deum, nunquam ei credere possemus. Sic enim nos docuit lex diuina, secretum sermonem purius ex traditione commendans. Ait ergo: Si surrexerit in te propheta, aut somnians somnium, & dederit signa vel prodigia, & euenerint signa illa, vel prodigia, & dixerit ad te, eamus & colamus deos alienos, quos nescitis, non audietis verba prophetæ illius, neq; somnium somniatoris illius, quia tentans tentauit vos, ut videat si diligitis dominum deum vestrū. Propterea ergo & dominus noster signa & prodigia faciens, deum prædicabat Iudæorū, & ideo recte prædicationi eius creditur. Tu autem etiam si vere propheta esses, & signa faceres ac prodigia, sicut promittis, & alios adnūciare deos præter eum qui verus est, manifestum esset te ad tentationem populo dei suscitatum, & ideo credi tibi omnino non potest. Vnus est enim verus, qui est Iudæorum deus: & ob hoc dominus noster Iesus Christus docebat quærendum esse, non deum quem bene nouerant, sed regnum & iustitiam eius, quam scribæ & pharisæi, suscepta scientiæ clauē, non concluderant, sed excluferant. Nam si ignorassent verum deum, nunquam utique huius rei scientiam relinquens, quæ erat omnium caput, culparet eos de paruis & minimis: id est, quod dilatarent simbrias suas, & primos accubitus in cōuiuiis vindicarent, & quod in quadriuiis stantes orarent, & alia his similia, quæ utiq; ex comparatione magni huius capitis, ignorantia dei, exigua videntur & parua. Et Simon ad hæc ait: Ex verbis magistri tui conuincam te, quia etiam ipse ignotum quēdam omnibus introducit deum.

Sancti homines dii.

Exodi. 10.

Deut. 32.

Deut. 4.

Psal. 88

Deut. 10

Lucæ. 4

Deut. 6

Psal. 34

Psal. 17

Serpens dānatur quia deceptus est & deos nominauit prius.

Deut. 13

Pseudopropheta ad tentationē mittuntur.

Math. 23.

cit deum. Cum enim & Adam creatorem suum scierit deum, mundiꝫ conditorem: & Enoch G
quippe qui ab eo translatus est, & Noë, vtpote ab eo iussus arcam cōstruere: cumq; & Abrahā,
& Isaac, & Iacob, & Moyses, & omnes patres, omnisq; populus, atq; omnes gentes nouerint cō
ditorem mundi, & fateātur deum, Iesus vester, qui longe posterior patribus apparuit, dicit:
Nemo nouit filium, nisi pater: neq; patrem quis, nisi filius, & cui voluerit filius reuelare. Ita er
go & Iesus vester alium esse deum incōprehensibilem omnibus, & incognitum fatetur. Tum
Petrus: Contraria, inquit, tibi metpsi te proferre non sentis. Si enim & Iesus noster scit istum,
quem dicis incognitum deū, ergo iam non à te solo est cognitus. Imò si Iesus noster eum no
uit, Moyses quoq; qui & Iesum vêturum esse prophetauit, sine dubio nec ipse ignorauit eum:
propheta enim erat: & qui de filio prophetauit, sine dubio cognouerat patrem. Si enim in vo
luntate est filij, reuelare patrem cui voluerit filius, qui ab initio & semper cum patre fuit per
singulas quasq; generationes, sicut reuelauit Moyſi patrem, ita & aliis prophetis. quod si est,
nulli patrum fuisse eum incognitum constat. Tibi vero qui filium non credis, quomodo po
tuit reuelari pater, qui nulli notus est, nisi cui voluerit filius reuelare: Reuelat autem filius pa
trem his, qui ita honorificant filium, sicut honorificant patrem. Tum Simon: Memento,
inquit, quia filium dixisti habere deum, quod est iniuriæ: quomodo enim habere fili
um potest, nisi similia hominibus, aut animalibus patiat? Sed de his non est nunc tempus
arguere profundam stultitiam tuam: festino enim de immensitate summæ lucis exponere,
& iam nunc audi. Puto esse aliquā virtutem immensæ & ineffabilis lucis, cuius magnitudo I
incomprehensibilis habeatur, quam virtutem etiam mundi conditor ignoret, & legislator
Moyses, & magister vester Iesus. Tunc Petrus: Non tibi videtur amentia res esse, adserere
velle quempiam, quod sit alius deus, quàm deus omnium, & dicere, puto esse virtutem quan
dam, & prius quàm ipsi certum sit quod loquitur, hoc velle aliis confirmare: Estne aliquis ita
præceps qui verbis tuis credat: in quibus te ipsum videat dubitantem: & admittat esse aliquā
virtutem incognitam creatori deo, & Moyſi, & prophetis, & legi, & Iesu etiam magistro no
stro: quæ virtus ita bona sit, vt nulli velit innotescere, nisi vni tantum, & hoc tibi tali? Tum
deinde si noua est ista virtus, quomodo nobis non dat nouum aliquem sensum, præter hos
quos gerimus quinque, vt ex ipso ab eo nobis largito nouo sensu, ipsam quæ noua est, capere K
& intelligere possimus: aut si non potest largiri, quomodo tibi largita est: aut si tibi reuelauit,
cur non & nobis: Si vero à temetipso intellexisti, quæ ne prophetæ quidem sentire, aut intel
ligere potuerunt, dic age nobis nunc, quid vnusquisq; nostrum cogitat: si enim tantus est in te
spiritus, vt ea quæ super cælos sunt, incognita omnibus, & omnibus incomprehensibilia co
gnoscas, multo facilius cogitationes humanas, quæ in terris habentur, agnoscis. Quod si co
gitationes nostras, qui hic stamus, non potes scire, quomodo ea quæ nullis esse cognita adfir
mas, scire te dicis: Crede autem mihi, quia nunquam scires quid est lux, nisi ab ipsa luce ac
cepisses & visum & intellectum videndi: sic & in cæteris: hinc accepta intelligentia, maius
aliquid & sublimius somnij instar excogitas, occasione tamen ex istis quinque sensibus sum
pta, quorum largitori ingratus es. Certus autem esto, quod donec nō inuenis nouum aliqū L
sensum, qui extra hos quinꝫ sit, quibus omnes vtimur, nouū adserere nō poteris deum. Et Si
mon: Cum quinque sensibus consent omnia quæ sunt, nihil nouum addere, virtus illa cun
ctis eminentior, potest. Et Petrus ait, falsum est. Est enim & alius sextus sensus, id est præno
scendi: isti enim quinque sensus scientiæ capaces sunt, sextus autem præscientiæ est, quem ha
buere prophetæ. Tu ergo quomodo potes deum omnibus incognitum nosse, qui nec prophe
ticum sensum, qui est præscientiæ, meruisti? Tum Simon cœpit dicere: Hanc quam dico vir
tutem incomprehensibilem, & eminentiorem cunctis, etiam ipso qui mundum condidit deo,
neque angelorum quisquam, neq; dæmonum nouit, neq; Iudæorum, neq; vlla omnino quæ à M
conditore deo substitit creatura. Quomodo enim poterat, quam creator ipse nō nouerat, lex
me ipsius creatoris edocere, cum nec ipsa sciret quod doceret: Et Petrus: Miror, inquit, quo
modo tu ex lege plus potueris discere, quàm docere vel scire lex poterat: & quomodo ho
rum quæ adserere vis probationes dicas te ex lege proferre, cum neque legem adseras nosse
ea quæ dicis, neq; eum qui legem dedit, id est mundi creatorem: Sed & hoc miror, quomodo
tu qui solus hæc nosti, hic modo cum omnibus stes, breuis atrij huius ambitu circundatus. Et
Simon videns cum omni populo ridentē Petrū, Rides, inquit, Petre, cum sermo de tantis re
bus, & tam eminentibus habeatur: Tum Petrus: Noli, inquit, idignari Simon: nihil enim præ
ter promissionem nostram gerimus, neq; aures nostras claudimus, tu dicebas: neq; statim vt
audiuimus

Lucæ. 10

Virtus in
cognita Si
monis.

Quibus ar
gumētis Pe
trus diuini
tatē Simo
nis proba
uit.

Sextus sen
sus præsci
entiæ.

Scōma Pe
tri in Simo
nis diuini
tatem.

- A** audiuius à te ineffabilia proferri, in fugam versi sumus, sed ne loco quidem moti. Neque enim verisimilia saltem aliqua proferuntur abs te, quæ nos possint aliquatenus detertere: aut certe aperi nobis intelligentiam dicti huius, quomodo tu ex lege didiceris deum, quæ lex ipsa nescit, & quem ipse qui legem posuit ignoret. Et Simon: Si inquit, ridendo cessasti, euidentibus adsertionibus comprobabo. Et Petrus ait: Quin definam, ut possim discere à te, quomodo tu à lege didiceris, quæ lex nescit, & quæ ipse deus legis ignoret. Et Simon: Audi, inquit, manifestum est omnibus, & ineffabili quadam ratione compertum, vnum esse deum, qui sit omnium melior, à quo omne quod est, sumpsit exordium, vnde & necessariò subiecta sunt ei omnia quæ post ipsum sunt, velut principi omnium & eminentiori. Ego ergo cum cogn-
- B** uissem deum hunc qui creauerat mundum, secundum quod lex docet, in multis esse infirmum: longe autem abhorret infirmitas à perfecto deo, & hunc viderem non esse perfectum, necessariò alium esse intellexi, qui esset perfectus. Hic enim, ut dixi, secundum quod scriptura legis docet, in multis infirmus esse deprehenditur. Primo, quod homo quem plasmavit, non potuit permanere talis qualem ipse voluerat: & quia nec bonus est, qui primo homini posuit legem, ut ab omnibus quidem lignis paradisi ederet, de ligno autem scientiæ non contingeret: sed si gustasset, moreretur. Cur enim vetaret eum vesci, ut sciret quid esset bonum, vel quid malum, ut sciens, mala quidem vitaret, bona vero eligeret? Sed neq; ipse hoc cõcessit: & quia ille præter mandatum gustauit, & agnouit quid esset bonum, ac didicit honoris gratia verenda contegere, indecorum enim sensit reuelatis pudendis stare ante creatorẽ suum, ille eum, qui honorem deo deferre didicerat, morte condemnat, & serpenti qui hæc ostenderat, maledicit. Sed utiq; si lædendus ex hoc erat homo, cur omnino lædendi causam in paradiso posuit? Si vero bonum erat quod in paradiso posuit, non est boni prohibere à bono. Sic ergo cū is qui hominem fecit & mundum, secundum ea quæ lex refert, imperfectus sit, alium sine dubio dat intelligi qui perfectus sit. Necessè est enim esse aliquem omnium præstantiorem, propter quem & omnis creatura ordinem suum seruat. Vnde & ego sciens, quia omnimodo necesse est aliquem benigniorem & potentiorẽ eo, qui legem dedit imperfecto deo, ex comparatione imperfecti, perfectum quid sit intelligens, ex ipsa scriptura deum illum de quo scriptum nõ erat, intellexi. Et hoc modo potui ô Petre ex lege discere, quod nesciebat lex. Quod & si lex non dedisset indicia, quibus colligeretur imperfectus esse deus qui condidit mundum, mihi possibile erat, etiam ex his quæ in hoc mundo geruntur malis, nec emendantur, colligere: vel quia impossibilis est creator eius, qui male gesta non corrigit, si non potest: vel si non vult auferre mala, ipse malus sit. Si vero neq; potest neq; vult, nec potes, nec bonus sit: & ex his necesse est colligi, quod alius sit deus omnium præstantior, & potentior. Ad hæc si quid habes dicere, non moreris. Petrus respondit: Solent ista ô Simon absurda aduersum deũ meditari, hi qui legem non magistris tradentibus legunt, sed semetipsos doctores habent, & putant se intelligere posse legem, quam sibi non exposuit ille, qui à magistro didicerit. Verũ-
- E** tamen nunc, ut & nos secundum tuum sensum scripturam legis sequi videamur, quia & impossibilem, & non bonum dicis ostendi conditorem mundi, quomodo non vidisti quod iisdẽ ipsis reprehensionibus succumbit, & subiacet etiam ista virtus tua, quam dicis esse eminentiorem omnium? Eodem nanque modo de ipsa dici potest, quia omnia quæ hic male geruntur, aut impossibilis est, quæ non corrigit: aut si potest, & non vult, mala est. Si vero neque potest, neque vult, & impossibilis & imperfecta est. Vnde non solum simili culpæ virtus ista tua noua, sed & deteriori inuenitur obnoxia, si super hæc omnia etiam cum non sit, esse credatur. Nam is qui mundum creauit, hoc ipsum quod subsistit ex opere eius, quo mundum condidit, palam est, sicut etiam ipse confiteris. Ista vero virtus, quam te solum scire dicis, nullum de se
- F** indicium præbet, per quod hoc ipsum saltem quod est & subsistit, possimus aduertere. Quale est ergo, ut derelinquamus deum, in cuius mundo viuimus, & omnibus ad vitam necessariis fruimur, & sequamur nescio quem, cuius non solum nihil consequimur boni, sed ne hoc ipsum quidem, quod sit, scire possumus, scilicet quia nec est: siue enim eum lucem appelles, & luce ista quam cernimus clariorem, nomen ipsum à mundi conditore mutuaris: siue substantiam dixeris super omnia, intelligentiam hinc profers cum sermonis augmento: siue mētem, siue bonitatem, siue vitam, siue aliud quid memoraueris, hinc vocabula mutuaris. Cum ergo nihil noui de illa virtute quam dicis, non solum ad intelligendum, verum ne ad nominandũ quidem habeas, quomodo introducis nouum deum, cuius ne appellationem quidem inuenis nouam? Virtus enim non solum creator mundi dicitur, sed & ministri gloriæ eius, omnisq;

Simō infirmū nostrū deum cauilatur.

Transgressionis causam Simon imputat deo

Lex sine magistro nõ facile intelligitur.

militia cœlestis. Non tibi ergo melius videtur esse, vt sequamur factorem nostrum deū, tan- G
quam patrem erudentem nos, & imbuentem sicut ipse nouit: Quod & si sit aliquis, vt tu di-
cis, benignior omnium deus, certum est, quia non irascetur nobis: si vero irascitur, malus est.
Noster autem deus si irascitur & vindicet, non est malus, sed iustus: proprios enim filios cor-
ripit & emendat. Ille vero qui nihil nobiscū habet negotij, si vindicare velit in nos, quomodo
bonus erit: supplicia sumens de nobis, quod non derelicto patre nostro ipsum sequuti sumus,
in anibus suspicionibus tracti: quomodo ergo iste talis bonus à te adferitur, qui nec iustus in-
telligi Potest: Tum Simon: Tantū ne erras Petre, vt nescias, quia animæ nostræ à bono deo
sunt illo omnium præstatiore, sed captiue deductæ sunt in hunc mundū: Et Petrus: Ergo nō est
omnibus incognitus, sicut paulò ante dicebas: & tamen quomodo indulsit bonus deus capti- H
uitatem fieri animarū suarum, si erat super omnes potentior virtus: Et Simon: Ipse misit crea-
torem deum, vt conderet mundū, sed ille mundo cōdito semetipsum pronunciauit deum. Et
Petrus: Ergo nō ignoratur ab eo qui cōdidit mundū, vt superius dixeras: sed neq; animæ igno-
rant eum, siquidē ab ipso abductæ sunt. Cui ergo iam erit incognitus, si & mundi creator no-
uit eum, vt pote ab ipso missus, secundū ea quæ tu dicis, & omnes animæ tanquam ab ipso huc
violenter abstractæ: Tum deinde dicas velim, qui mittebat cōditor mundi, nō sciebat eū, qui
mittebatur, fidem non seruaturum: si nesciebat, præsciū non erat: si vero præsciū & passus
est, facti huius ipse reus est, qui non vetuit: quod si non potuit, omnipotens non est. Si vero,
quasi bonum id sciens, nō prohibuit, inuenitur ille esse melior qui præsumpsit facere id, quod I
ille qui mittebat ignorauit bonum. Et Simon: Volentes, inquit, ad se venire suscipit, & ipsis
benefacit. Et Petrus: Nec hoc nouum est, hoc enim facit & hic, quem mundi creatorem fa-
teris. Et Simon: Sed bonus deus, tantum si agnoscatur, salutem præstat. Mundi autem condi-
tor exigit etiam legem impleri. Et Petrus: Ergo & adulteros, & homicidas saluat, si cognoue-
rint eum: bonos autem & sobrios, vel misericordes, si nullum de eo indicium capiētes, igno-
rauerint eum, non saluat. Magnum bonū prædicas, qui non tam malos saluat, quā qui bonis
nullam misericordiam præstet. Et Simon: Magnus sanē labor est agnoscere eum homini in
carne posito. Omnibus enim tenebris tetrius, & omni luto grauius est corpus hoc, quo cir-
cundatur anima. Et Petrus: Ergo bonus iste deus quæ difficultia sunt, quærit. Qui autem vere K
deus est, faciliora expetit. Dimittat itaque nos quasi bonus, apud patrem & creatorem no-
strum, & quando discefferimus è corpore, & istas, quas dicis, tenebras reliquerimus, tunc eū
facilius agnoscemus, & tunc magis anima conditorem suum esse intelliget deum, & apud ip-
sum permanebit, nec vltra diuersis cogitationibus fatigabitur, neq; volet ad aliam confugere
virtutem, quæ nulli cognita est, nisi Simoni soli: quæ tantæ bonitatis est, vt nisi quis prius im-
pius extiterit in parentem suum, ad ipsam venire nō possit. Nescio quomodo hæc virtus vel
bona, vel iusta appellanda sit, cui placere nō potest, nisi quis impie se gesserit in eum, à quo fa-
ctus est. Et Simon: Non est impium vtilitatis gratia, & lucri maioris, confugere ad eum qui
opulentioris est gloriæ. Et Petrus: Si, vt tu ais, non est impium confugere ad alienum, multo L
magis pium est permanere apud proprium patrem, etiam si pauper sit. Aut si non putas esse
impium, vt relicto patre nostro confugiamus ad alium, quasi meliorem, neq; indignari cre-
dis pro hoc creatorem nostrum: multo magis bonus deus nō indignabitur, quod cum esse-
mus ab eo alieni, non confugimus ad eum, sed permansimus apud creatorem nostrum: & pu-
to quod ex hoc magis conlaudabit nos, quia fidem seruamus creatori nostro deo: consi-
derans quia si sui ipsius fuisset, nunquam relinquentes ipsum, seduci inlecebris potuisse-
mus alienis. Nam si quis opulentioribus inlectus pollicitationibus, relicto proprio parente,
confugiat ad alienū: potest fieri, vt iterū relicto eo, ad alium pergat qui maiora promiserit, eo
magis quod ipse proprius nō erat filius: quippe qui etiā eum, qui ei natura pater erat, relin- M
quere potuit. Et Simon: Quid si ab illo sint animæ, & ignorant eum, & ille est vere pater ip-
sarum: Et Petrus: Satis, inquit, ostendis eum inualidū. Nam si potentior, vt ais, omnibus est,
nunquā potentiōri inualidior spolia detraxisse credēdus est: aut si potuit vi ab eo animas de-
ducere in hunc mundum creator deus, quomodo eas corpore emissas, & captiuitatis vincu-
lis resolutas, bonus deus vocabit ad pœnā, quæ per ipsius vel desidiam, vel infirmitatem, ab-
strahi ad hunc locum, & inuolui corpore quasi tenebris ignorantia potuerunt: Videris mihi
ignorare quid sit pater & deus, verum & animæ vnde sint, vel quando, & quomodo factæ,
possem dicere: sed hæc nunc tibi aperire fas non est, in tanto errore posito de scientia dei. Tū
Simon: Erit, inquit, tempus cum pœnitebit te, quod dicentem me de ineffabili virtute non
intellexeris.

Iust⁹ est do-
minus si cor-
ripit, sumus
enim filij

Animæ ca-
ptiuæ dedu-
ctæ in mūdū
Impudens
mendacium
Simonis.

Lucx. 11

- A** intellexeris. Et Petrus ait: Da ergo nobis, vt sæpe iam dixi, tanquam nouus deus, aut qui ab illo descenderis, sensum aliquem nouum, per quem, nouum quem dicis deum, possimus agnoscere: isti enim quinque sensus, quos nobis dedit creator deus, creatori suo fidem seruant, nec alium quenquam esse sentiunt deum, hoc eis ipsa sui præstante natura. Ad hæc Simon: Adhibe, inquit, animum ad ea quæ dicturus sum, & facito eum inuisibilibus semitis incedentem, peruenire ad ea quæ tibi demonstrauero. Ausculta ergo nunc: Nunquã ne in cogitatione positus, extendisti mentem tuã in regiones vel insulas porro positas? & ita in eis fixus animo mansisti, vt ne præsentem quidem videre, aut temetipsum scire vbi sederes, præ suauitate eorũ, quæ habebantur in oculis, posses? Et Petrus ait: Verum est Simon: hoc mihi frequenter accidit. Et
- B** Simon: Ita & nunc sensum tuum extende in cælum, & iterum super cælum: & vide quia debet esse aliquis locus qui sit vltra mundũ, vel extra mundum, in quo neque cælum sit, neque terra, ne vmbra horum etiã ibi tenebras operetur. Et ob hoc cum neque corpora aliqua in eo sint, neque ex corporibus tenebræ, necessario sit lumen immensum: & lumen considera cuiusmodi esse possit, cui tenebræ nullæ succedunt. Nam si vniuersum hunc mundum, solis huius replet lux, quantum æstimas esse illud incorporeum lumen, & infinitum? tantum sine dubio, vt istud solis lumen, ad illud, tenebræ, & non lux esse videatur. Hæc cum diceret Simon, Petrus respondit: De vtroque ergo patienter ausculta, id est, & de exemplo extendendi sensus, & de immensitate lucis. Scio meipsum ô Simon aliquando in cogitatione positum, extendisse sensum meum in regiones, vt ais: & insulas procul positas, easque mente non minus, quàm oculis perspexisse: cum essem Capernaum in captura piscium positus, & sederem supra saxum, hamum setæ innexum, & decipiendis piscibus aptatum, habens in manu, ita vt hærentem ei non senserim piscem, dum mens mea per desiderabilem mihi Hierusalem distenta, percurreret, ad quam sanè, oblationum gratia & orationum, vigilans frequenter ascenderam. Verum & Cæsaream hanc mirari ab aliis audiens, & desiderare solebam: & eam, in qua nondum fueram, videre mihi videbar, & cogitabam de ea quæ conueniret de ciuitate magna cogitari, portas, muros, lauacra, plateas, angiportus, fora, & horum consequentia, secundum ea scilicet quæ in aliis urbibus videram: & in tantum intentione huiusmodi intuitus delectabar, vt
- D** verè, sicut ipse dixisti, nec præsentem atque adstantem viderem, nec ipse vbi sederem nossem. Et Simon: Modo, inquit, recte dicis. Et Petrus denique: Cum piscem maximum qui hamo inhæserat, mente occupatus habere minime sentirem: & id quidem cum hami lineam de manibus meis violenter arriperet, stupentem me videns frater meus Andreas, qui mecum sedebat, ac penè casurum, latus fodiens cubitu, velut dormientem excitat, dicens: Non vides Petre, quàm magnum piscem cæperis? nunquid nam mente excidisti, quod sic attonitus stupes? quid est, quod pateris? dic mihi. Et ego indignatus ei paululum, quod me à dulcedine eorum quæ intuebar, abstraxerit, respondi nihil me mali pati, sed animo desiderabilem mihi intueri Hierusalem, simulque Cæsaream: & corpore quidem cum ipso esse, mēte vero illuc penitus auferri. At ille, nescio vnde inspiratus, reconditum & secretũ veritatis protulit verbum: Desine inquit, Petre: quid est quod agis? hi enī qui dæmone incipiunt repleti, vel moueri mēte, huiusmodi initia habet, per phantasias primo ad iucunda quæque & delectabilia transferuntur: deinde ad ea quæ non sunt, vanis & inanibus motibus effunduntur. Hoc autem accidit ex languore quodam animæ, quod ea quidem quæ sunt, non videt: desiderat vero adducere ad conspectus suos ea quæ non sunt. Sed & illis ita accidit, qui phrenesin patiuntur, & videntur sibi
- E** multas imagines videre, pro eo quod nimietate frigoris vel caloris anima ipsorum conuulsa & emota locis suis, errorem patitur ministerij naturalis. Sed & hi, qui laborant siti, cum in scopum venerint, flumina & fontes videre sibi videtur, ac bibere: hoc autē patiuntur, ariditate intemperati corporis laborantes. Propter quod certum est, hæc vitio quodam, vel animæ, vel corporis fieri. Denique vt accipias rei fidem, de Hierusalem, quam sæpe videram, dicebam fratri meo, quæ loca, quosve conuentus, visus mihi fuisset videre. Sed & de Cæsarea, quã nūquam videram, nihilominus contendebam, quod esset talis, qualem mente & cogitatione cœperam. Cum autem venissem huc, nihil omnino simile respiciens eorum, quæ per phantasias videram, reprehendi memetipsum, & notavi valde, quia ex aliis quæ videram, portas ei, & muros, aliasque ædes, reuera similitudinem ex aliis capiens, dederam. Neque enim quis potest nouum aliquid, & cuius forma nulla vnquam extiterit, cogitare. Nam & si velit aliquis tauros, cum quinque capitibus, ex sua cogitatione formare, ex istis quos vidit cum singulis capitibus, illos quinque capitibus fingit. Et tu ergo nūc, si vere aliquid tibi videris

Lumen immensum supra cælos.

Phrenetici.

c tua

tua cogitatione perspicere, & supra cœlos intueri, nō dubium quin ex his ea cōsideres quę in G
 terris positus vides. Aut si putas facilem menti tuę accessum esse super cœlos, & cōsiderare te
 posse quę illic sunt, atq; immensę illius lucis scientiam capere: puto ei, qui illa potest cōpre-
 hendere, facilius esse vt sensum suū, qui illuc nouit ascendere, in alicuius nostrū qui adistim⁹,
 cor & pectus iniciat, & dicat, quas in eo cogitationes gerat. Si ergo potes alicuius nostrum,
 qui tamen nō sit erga fauorem tuū occupatus, enunciare cogitationes cordis, poterimus tibi
 fortasse credere, quod & ea quę super cœlos sunt, scire potueris, licet illa multo sint celsiora.
 Ad hęc Simon: Qui vero, inquit, multas nēnias texuisti, audi iam nunc. Impossibile est omne
 quod ad cogitationem hominis venerit, nō etiam re ipsa ac veritate subsistere: quę enim non
 subsistunt, nec speciem habent: quę autem speciem non habent, nec cogitationi possunt oc- H
 currere. Et Petrus: Si omne, inquit, quod ad cogitationē venire potest subsistit, istum quem di-
 cis extra mundum esse immensitatis locum, si eum quis in corde suo lumen esse cogitet, alius
 vero tenebras, quomodo poterit vnus atq; idem locus secundum eos, qui diuersa de eo cogi-
 tarunt, & lumen esse, & tenebrę? Et Simon: Omitte nunc ista quę ego dixi, tu quid esse putes
 super cœlos dicito. Et Petrus: Si de vero, inquit, fonte luminis crederes, posse te docere, quid,
 & quomodo esset quod immensum est, & non phantasiā vanam, sed & consequentem &
 necessariam rationem redderem veritatis, nec adsertionibus sophisticis, sed legis & natu-
 rę testimoniis vterer, vt scires quia immensitatis fidem præcipue continet lex. Quod si im-
 mensitatis ratio non latet legem, nihil profecto aliud eam latere potest: & ideo falsum est, I
 quod putasti esse aliquid quod ignoret lex. Multo autem amplius nihil latebit eum, qui legem
 dedit. Nec tamen possum tibi aliquid de immensitate, & his quę sine fine sunt, loqui, nisi pri-
 us de his, qui certo fine terminantur cœlis, rationē vel receperis nostram, vel ipse protuleris
 tuā. Quod si de his quę certis finibus concluduntur intelligere nō potes: multo magis de his
 quę sine fine sunt, neq; scire aliquid poteris, neq; discere. Ad hęc Simon: Melius, ait, mihi vi-
 detur simpliciter credere, quia deus est, & quia solum istud quod videmus sit cœlum in vni-
 uerso mundo. Et Petrus: Non ita, inquit, sed vnum quidem confiteri conuenit deum qui ve-
 re est. Cœlos autem esse qui ab eo facti sunt, sicut & lex dicit: quorum vnum cœlum sit su-
 perius, quo cōtinetur etiam visibile firmamentum, illud esse perpetuum & æternum, cum his K
 qui habitant ibi. Istud autem visibile in consummatione seculi resoluendum esse, & transire,
 vt illud cœlum, quod est antiquius & excelsius, post iudicium sanctis & dignis appareat. Ad
 hęc Simon respondit: Hęc ita esse, vt tu dicis, credentibus possent videri. Ei autem qui horū
 expectat rationes, impossibile est ex lege proferri, & præcipue de immensitate lucis. Et Petrus:
 Noli, inquit, putare nos, quod ex fide sola recipienda esse dicamus, sed ex ratione adferenda.
 Neque enim tutum est nudę hęc fidei, absque ratione committere, cum utiq; veritas ratione
 non careat. Et ideo qui hęc ratione munita suscepit, perdere eam nūquam potest: qui vero
 absque adsertionibus ea suscipit simplicis sermonis adsensu, neque seruare ea tuto potest, ne-
 que si vera sint certus est: quia qui facile credit, facile & recedit: qui autem rationem quæsi- L
 uit eorum quę credidit, & accepit, quasi vinculis quibusdam rationis ipsius conligatus, nun-
 quam ab his quę credidit, diuelli, aut separari potest. Et ideo quanto quis propensior fuerit
 in expetenda ratione, tanto erit firmior in conseruanda fide. Ad hęc Simon: Magnum est,
 inquit, quod repromittis, vt immensę lucis æternitas ex lege possit ostendi. Cumq; Petrus di-
 xisset, quādo volueris: Simon ait: Quoniā hora iam multa est, crastino adstanti mihi & reni-
 tenti, si probare potueris, factū esse hunc mūdum, & animas esse immortales, habebis me ad-
 iutorem prædicationis tuę. Et cum hęc dixisset, egressus est: sequuta autem est eum ex omni
 populo qui cum ipso venerat pars tertia, qui erant quasi mille viri: ceteri vero flexis genibus
 prostrabant se Petro, super quos ille inuocato dei nomine, alios dæmonia habentes curauit, M
 alios etiam languentes sanauit, & ita lætantem populum dimisit, mandans ei, vt in crasti-
 num diem maturius conuenirent. Petrus vero cum recessissent turbę, sterni iussit humi su-
 bere atrij nudo vbi fuerat disputatum, & recubuit vnā cum illis vndecim: ego vero cum a-
 liis quibusdam, qui & ipsi initia audiendi verbi dei acceperant, & erant charissimi, recum-
 bens sumebam cibū. Sed benignissimus Petrus cōsiderans, ne fortē tristitiam mihi inferret
 ista sequestratio, ait ad me: Non pro superbia ō Clemens conuiuium nō ago cum his, qui nō-
 dum purificati sunt, sed vereor ne fortē mihi quidem noceam, ipsis autem nihil prosim. Hoc
 enim pro certo scire te volo, quia omnis qui idola coluit aliquando, & eos quos pagani no-
 minant deos, adorauit, vel de immolatis eorū degustauit, spiritu immundo non caret: con-
 uiua

Duo cœli.

Visibile cœ-
 lū resolu-
 tur in noui-
 simo die.

Veritas ra-
 tione mu-
 nienda est.

Petri mira-
 cula.

Clemēs ex-
 clusus à mē-
 sa.

A uiua enim factus est dæmonū, & participium sumpsit eius dæmonis, cuius in mēte sua speciē, vel timore, vel amore, formauit: & per hæc mundus nō est à spiritu immundo. & ideo purificatione indiget baptismi, vt exeat ab eo spiritus immūds, qui interiores animæ ipsius in fedit affectus, & quod est deterius, nec, quod intrinsecus lateat, indicatur, vti ne publicatus fūgetur. Amant enim isti spiritus immundi inhærere corporibus hominū, vt ipsorum ministerio cupiditates suas expleant, & ad ea quæ ipsi desiderant, inclinantes animæ motus, suis eos parere libidinibus cogant, vt efficiātur ex integro vasa dæmonum. Ex quibus vnus est Simon hic, qui tali quodā morbo cōprehensus, nec sanari iam potest, quia voluntate & proposito ægrotat. Nec cōtra voluntatem eius habitat in eo dæmon: & ideo si eum quis fugare velit & expellere ab eo, cum sit inseparabilis, & vt ita dicam, anima iam eius effectus, videbitur magis necare eum, & homicidij crimen incurrere. Nemo ergo vestrū contristetur à cōuiuio nostro separatus, tēpore enim aliquo obseruare debet vnusquisq; sanē quāto ipse voluerit. Paruo enim tempore sequestratur, qui citō voluerit baptizari: multo autem, qui tardius. Vnusquisq; ergo in sua habet potestate, breue aut longum pœnitentiæ suæ tempus exigere: & ideo in vobis est, quando velitis ad nostram conuenire mensam, & non in nobis, quibus permissum nō est, sumere cum aliquo cibum, nisi prius fuerit baptizatus. Vos ergo magis nos prohibetis à vestro conuiuio, si ad purificandum moras habeatis, & tardius baptizemini. His dictis cum benedixisset, cibum sumpsit. Et post hæc cum gratias egisset deo, ingressus quieuit, similiter autem & nos omnes, erat enim iam nox.

Spūs immūdi cur occupent hoīes.

Baptizati nō comedebant cum illis.

RECOGNITIONVM DIVI CLEMENSIS ad Iacobum fratrem domini, Liber tertius, Rufino Torano Aquileiense interprete.

D NTEREA Petrus gallorum cantibus surgens, & excitare nos volēs, inuenit vigilantes, vespertino adhuc lumine perdurāte: cumq; ex more salutauisset, & resedissem⁹ omēs, ita exorsus est: Nihil est difficilius, fratres mei, quā de veritate apud permixti populi multitudinē disputare. Quod enim est, omnibus, vt est, dici non licet, propter eos qui maligne & insidiosè audiunt: fallere vero nō expedit, propter eos qui sincere audire desiderant veritatem. Quid ergo faciet cui ad indicretū populū sermo est, occultet quod verū est? Et quomodo instruet eos, qui digni sunt? Sed si merā proferat veritatē his, qui salutē consequi nō desiderant, illi à quo missus est, iniuriam facit, à quo & mandatū accepit, ne mittat verborum eius margaritas ante porcos & canes, qui aduersum eas, argumētis ac sophismatib⁹ reluctātes, ipsas quidē cœno intelligētici carnalis inuoluant: latratibus autē suis & responsonibus sordidis, rūpant & fatigent prædicatores verbi dei. Propter quod & ego in plurimis circuitu quodā verbi vtens, tentare nitebar, ne principalem de summa diuinitate intelligentiam, minus dignis auribus publicarem. Et post hæc incipiens de patre, & filio, & spiritu sancto, breuiter nobis & euidenter exposuit, vt omnes audientes miraremur, quomodo homines derelicta veritate, conuersi sunt ad vanitatem. Sed cum inluxisset dies, ingressus est quidam, dicens: Multitudo plurima expectat in atrio, in quorū medio stat Simon, persuasionibus pessimis præuenire aures populi cupiens. Et Petrus statim egressus, stetit in loco in quo pridie disputauerat: omēsq; ad ipsum populus cōuersus, cum gaudio intendebat in eum. Simon vero vbi sensit gauisum esse populum de conspectu Petri, & erga affectum eius moueri, obstupescit ait: Miror hominum stultitiam, qui me magum dicunt, & Petrum diligunt: cum utiq; olim habētes notitiam mei, me magis diligere deberent: & ideo ex hoc indicio, qui habent sensum, possunt intelligere, quia magis Petrus magus videri potest, cum mihi, cui ex consuetudine debitus propemodum est, non defertur affectus: illi autem, cui nullo vsu debetur, abundanter expenditur. Et cum multa huiusmodi Simon diceret, Petrus salutato ex more populo, ita respondit: Sufficit vnicuique ô Simon ad confutandum conscientia sua: quod si hoc miraris, quod noti non solum te non diligunt, sed & oderunt, tui causam discere à me. Cum sis seductor, veritatem te prædicare proferis: ob hoc plures, desideriiu gerentes discēdæ veritatis, amicos habuisti.

Difficile est apud p̄mixtā plebē de veritate dicere.

Cœno carnalis intelligentiæ corrumpitur scriptura.

Secūds cōgressus Petri cum Simone.

buiſti. Sed hi vbi contraria in te quàm proſitebaris, viderunt, qui amatores erant, vt dixi, ve- G
ritatis, non ſolum nō diligere te, ſed & odiſſe cœperunt . Non autē ſtatim ab eis deſertus es,
quia vel pollicebaris adhuc te eis oſtēdere, poſſe, quod verū eſt. Donec ergo nondū aderat qui
poſſet oſtēdere, patiebātur te: vbi vero ſpes eis doctri-^{nę} melioris adriſit, te contēnentes, quod
melius intelligunt, noſſe deſiderāt. Et tu quidē nefariis artibus agens, ab exordio latere te poſ-
ſe credidiſti, ſed nō lates: vrgeris enim, & cōtra ſpem publicaris, quia nō ſolum ignoraviſti ve-
ritatem, ſed nec audire voluiſti ab his qui eam ſciebant. Si enim audire voluiſſes, innotuiſſet
Lucæ. 8 vtiq; tibi ille ſermo eius, qui ait, quia nihil eſt occultū, quod nō agnoſcetur: neq; opertū, quod
non reueletur. Hęc & his ſimilia dicente Petro, Simon reſpōdit: Nolo me verbis occupes Pe- H
tre: repeto abs te, quæ heſterno promiſeras: dicebas enim oſtendere te poſſe, quia lex doceat
de immenſitate lucis æternæ, & quod duo tantū ſint cœli, & ipſi creati: ſed ſuperius eſſe lucis
illius ſedem, in qua ſolus in æternū reſidet ineffabilis pater. Ad illius vero cœli ſimilitudinē,
factum eſſe etiam iſtud viſibile cœlū, quod & tranſiturum cōfirmabas. Vnum ergo dixiſti eſ-
ſe patrem omnium, quia nō poſſunt duo eſſe immenſi, alioqui neuter eorum immenſus erit,
Vnus immē ſus. quia in eo quo alter ſubſiſtit, alteri ſinem ſubſiſtendi facit . Si ergo hæc nō tantum polliceris,
ſed & oſtendere potes ex lege, omittens plura loqui, hinc incipe. Et Petrus : Si propter te, in-
quit, qui ad contradicendum tantūmodo venis, rogarer de his dicere, nunquam à me vnum
ſaltem poſſes audire ſermonem. Sed quoniam neceſſe eſt agricolam, qui vult bonam terram
ſeminare, nonnulla ſemina perdere, aut in petroſis, aut in his, quæ ab hominibus conculcan- I
da ſunt, vel in dumoſis ac repletis ſentibus, locis, ſicut & magiſter noſter expoſuit diuerſita-
tem propoſiti vniuſcuiusque animæ per hæc indicans, non morabor . Tum Simon : Videris
mihi, inquit , irarſci : quod ſi eſt , non neceſſe eſt inire conflictum. Et Petrus: Video te ſentire
quod arguendus ſis, & viſ vrbane ſubterfugere certamen: nam quid vididiſti me iratum feciſ-
ſe in te hominem, tantum populum decipere cupientem? & cum nihil habeas quod dicas, mo-
deſtiam ſimulantem, qui & autoritate tua iubet, vt quomodo ipſe viſ, & non quomodo ordo
poſtulat controuerſia moueatur. Et Simon: Imperabo mihiipſi ſapientia vti ad imperitiā
tuā, vt oſtendam te quidem velle populum ſeducere, me autem docere quæ vera ſunt. Sed
nunc omitto de immenſa luce diſcutere: quod interrogo te, hoc mihi reſponde . Cum deus K
fecerit vniuerſa, vt tu dicis, vnde eſt malum? Et Petrus: Hoc modo interrogare non eſt ad-
uerſantis, ſed interrogantis. Si ergo viſ diſcere, conſitere, & prius te doceam, quomodo de-
beas diſcere: & cum didiceris audire, tunc iam te incipiam conſequenter docere. Si vero nō
viſ diſcere, tãquam ſciens omnia, ego prius expono fidem quam prædico, expone & tu, quod
tibi verum videtur. Et cum manifeſta fuerit vtriuſque profeſſio, iudicetur ab auditoribus cu-
ius noſtrum ſermo ſit veritate ſubnixus. Et Simon ad hæc reſpondit: Riſus mihi eſt, ecce qui
promittit quod me doceat. Veruntamen patiar te, & imperitiā tuā atque arrogātiā fe-
ram: conſiteor, diſcere volo, videam quomodo me poteris docere. Et Petrus : Si, inquit, ve-
re viſ diſcere, diſce hoc primum, quàm imperite interrogaueris: ais enim, cum deus vniuer- L
ſa creauerit, vnde eſt malum? Ante enim quàm hoc rogares, tres interrogandi ſpecies præ-
cedebant. Primo, ſi eſt malum. Secundo, quid ſit malum. Tertio, cui ſit, & vnde . Ad hæc Si-
mon: O imperitiſſime, inquit, & ineruditiſſime, eſtne hominum quiſquam qui non conſitea-
tur, quia ſit in hac vita malum? Vnde & ego putans te vel cōmunem omnium habere ſenſum,
interrogaui vnde ſit malum, nō vt diſcere volens, qui omnia ſciam, abs te præcipue qui nihil
noueris: ſed vt te oſtendam ignarum eſſe omniū. & ne putes quia iratus ſum quod ita tecum
auſterius loquor: miſeratio me habet horū qui adſunt, quos tu decipere conaris. Et Petrus ait:
Multum malus es, ſi tantas iniurias non iratus facis: ſed impoſſibile eſt fumū conſurgere, vbi M
ignis nō eſt. Verūtamen dicam, ne te verbis videar occupare, quo minus ad ea quæ abs te in-
cōuenienter ſunt dicta, reſpondeam. Ais omnes fateri, quia ſit malū: quod vtiq; falſum eſt:
nam primo omnium quia ſubſiſtat malum, vniuerſa Hebræorum negat gens . Et Simon in-
terrupto ſermone: Recte, inquit, faciunt qui dicunt non eſſe malum . Et Petrus: Non de hoc
nunc propoſuimus dicere, ſed quia nō omnes dicunt eſſe malum . Secundum autem erat in-
terrogare te, quid eſt malum, ſubſtātia, an accidens, an actus: ſed & alia multa huiuſmodi . Et
poſt hæc, erga quid, vel quomodo ſit, aut cui ſit malū, vtrum deo an angelis, an hominib⁹ piis,
an impiis omnibus, an aliquibus, an ſibiipſi, an nulli. Et tunc interrogares vnde ſit, vtrū nam
à deo, an ex nihilo, ſemper ne fuerit, an ex tempore cœperit, vtile ſit, an inutile, & alia mul-
ta quæ huiuſcemodi propoſitio exigat . Ad hæc Simon reſpondet : Ignosce mihi, erravi de
prima

Ordine dis-
cendū est.Observare
mandata.Argumentū
Petri, esse
arbitriū ali-
quatenus li-
berum.Simō negās
arbitriū ad
fatū cōfugitSublato li-
bero arbi-
trio quanta
fenestra a-
periat peccatis.

- A** prima interrogatione, sed puta me nunc primum interrogare, est malum an non? Et Petrus ait: Quomodo interrogas, quasi discere volens, an docere, an quæstionis mouendæ gratia? Si quidem quasi discere volens, habeo quod te prius doceam, ut per cōsequentiam & ordinem doctrinæ veniens, ex teipso intelligas, quid sit malum. Si vero ut docens proponis, non indigeo abs te doceri, habeo enim magistrum à quo omnia didici. Quod si quæstionis mouendæ, & disputandi gratia, uterq; nostrum prius quod sibi videtur, exponat, & ita certamen habeatur. Neque enim verum est ut interrogas, quasi discere volens, & contradicas ut docens, ut post responsionem meam in tuo iudicio sit, dicere, si bene, an male dixerim. Propter quod nō potes in loco cōtradicentis stans, iudex esse eorum quæ dicimus: & ideo, ut dixi, si certamen
- B** habendum est, uterq; nostrum quod sentit exponat, & nobis in conflictu positus, religiosi auditores hi iusti iudices erunt. Et Simon: Non tibi videtur absurdum ut imperitus populus de nostris dictis habeat iudiciū? Et Petrus: Non ita est: quod enim vni fortasse minus liquet, inuestigari à plurimis poterit: nā sæpe etiam fama vulgi, prophetiæ speciem tenet. Super hæc autem omnia, præsens hic omnis populus amore dei cōstrictus, hic adstat, veriq; cognoscendi gratia: & ideo omnes isti, quasi vnus habendus est, pro vno eodemq; erga amorem veritatis affectu: sicut è cōtrario duo inter se si dissentiant, multi sunt, & diuersi. Si autem vis iudiciū capere, quomodo omnis hic populus qui adstat, quasi vnus sit homo, ex silentio eius ipso, &
- C** quiete considera: quomodo cum omni patiētia, ut vides, etiam antequā discant, veritati dei honorem deferunt. Nondū enim maiorem cultum, quē ei deferre debeant, didicerunt. Propter quod spero de clemētia dei, quod religiosum propositū mentis eorum amplectetur erga se, & veritatem prædicanti, victoriæ palmā dabit, ut manifestum eis faciat veritatis præconē. Tum Simon: De quo, inquit, vis haberi certamē? dic, ut & ego definiam quod mihi videtur, & ita quæstio incipiat. Et Petrus respōdit: Si quidem, ut mihi videtur, facere vis, ego secundū magistri mei præceptum fieri volo, qui primo omnium Hebrææ genti, quā sciebat habere cognitionem dei, & quod ipse esset qui fecerit mundum, præcipit, nō ut cum quæreret quē sciebat, sed voluntatē eius iustitiamq; perquireret: sciens, quia in hominū arbitrio positum est, ut hoc quærentes inueniant, & faciant, atq; obseruent ea de quibus iudicandi sunt. Et ideo iussit
- D** nos quærere, non vnde sit malum, ut tu paulō ante requirebas, sed iustitiam boni dei, regnumq; eius, & omnia, inquit, hæc adiicientur vobis. Et Simon: Quoniam, inquit, Hebræis ista mandantur. velut recte scientibus deum, & opinantibus, quod vnusquisque in suo arbitrio habeat, agere ea de quibus iudicandus est: mihi autem ab illis discrepat sententia, vnde vis ut incipiam? Tum Petrus: Ego, inquit, suadeo primo quærendum esse, si in potestate nostra est scire vnde iudicādi simus. Et Simon: Nō ita, inquit, sed de deo: vnde & omnes qui præsto sunt, audire cupiunt. Et Petrus: Constat ergo apud te, quia est aliquid in arbitrij potestate facere? hoc tantū si est, & requiramus, ut dicis, de deo. Simon ad hæc respondit: Nequaquam. Et Petrus: Si ergo nihil est in nostra potestate, superfluum est nos quærere aliquid de deo, cum in potestate non sit quærentibus inuenire. Vnde bene dixeram, hoc primo quærendum esse, si est aliquid in arbitrij potestate. Tum Simon: Non possum, inquit, ne hoc ipsum quidem intelligere, quod dicis, si est aliquid in arbitrij potestate. At Petrus videns quod ad patrem se cōtentioniorem declinat, superari metuens, ut quasi in incertum confundat omnia, respōdet: Quomodo ergo scis, quia non est in hominis potestate scire aliquid, cum hoc ipse scias? Et Simon: Nescio, inquit, si vel hoc ipsum sciam: vnusquisq; enim sicut ei fato decernitur, vel sapit aliquid, vel intelligit, vel patitur. Tum Petrus: Videte, inquit, fratres in quæ absurda deciderit Simon, qui ante meum aduentum docebat, quod homines in potestate haberent & sapere, & facere quæ vellent: Nunc in angustum redactus necessitate verborum, negat esse in hominis potestate, aut sciendi aliquid, aut agendi, & tamen audet se doctorem profiteri. Sed dic, quomodo ergo deus iudicat secundum veritatem vnumquemq; pro actibus suis, si agere aliquid in potestate non habuit? hoc si teneatur, conuulsa sunt omnia, frustra erit studium sectandi meliora, sed & iudices seculi frustra legibus præsunt, & puniunt eos qui male agunt: nō enim in sua potestate habuerunt, ut non peccarent. Vana erunt & iura populorum, quæ malis actibus pœnas statuunt: miseri erunt & hi qui seruant cum labore iustitiam: beati vero illi, qui in deliciis positi, cum luxuria & scelere viuentes, tyrannidem tenent. Secundum hæc ergo, nec iustitia erit, nec bonitas, nec vlla virtus, &, ut vis, nec deus. Sed hæc, ô Simon, cur dixeris scio, volens profecto effugere quæstiones, ne possis manifestius confutari, & ideo ais nō esse in potestate hominis sentire aliquid, aut inuenire. Si enī vere hoc ita sensisses,

c iij non

non utiq; etiam ante aduentū meum apud populum te profitereris doctorē. Ego igitur dico G
 sui esse arbitrij hominem. Et Simon: Quid est sui arbitrij? dic nobis. Petrus ad hęc: Si nihil po-
 test disci, cur & audire vis? Et Simon: Nihil habes ad hoc quod respōdeas? Tum Petrus: Dicā
 nō à te cōpulsus, sed ab auditoribus rogatus. Arbitrij potestas est sensus animæ, habens virtu-
 tem, qua possit ad quos velit actus inclinari. Tum Simon conlaudans Petrū super his quæ di-
 xerat, Vere, inquit, magnifice & incōparabiliter exposuisti, bene enim dicenti tibi debeo testi-
 monium dare: hoc tamē quod te interrogo nunc, si exposueris mihi, in cæteris omnibus ob-
 temperabo tibi: quod ergo volo discere, hoc est: Si quod deus vult esse, est: & si quod non vult
 esse, non est: de hoc responde mihi. Et Petrus: Si ignoras quod absurde & incompetenter in-
 terroges, ignoscens tibi ipse exponam: Si autem scis quod inconsequenter interrogas, nō re- H
 & te facis. Tum Simon: Iuro, inquit, ipsam quæcūq; illa est, summam diuinitatem, quæ habet
 iudicium & vindictam in eos qui peccant, quia ignoro quid incōpetenter dixerim, & quid in
 verbis meis habeatur absurdum, in his dūtaxat quæ proposui. Ad hęc Petrus: Quoniā, inquit
 te ignorare confessus es, discere. Interrogatio tua duobus sibi inuicem contrariis, vnam senten-
 tiam postulauit: etenim omnis motus in duas partes diuiditur: vt quædam necessitate, quæ-
 dam voluntate moueantur: & ea quidem quæ necessitas mouet, semper in motu sunt: quæ ve-
 ro voluntas, non semper: vt verbi gratia dicam. Solis motus necessitate ducitur, vt statutum
 compleat cursum: omnisq; status cœli, & ministeria necessariis motibus constant. Homo ve-
 ro actuum suorum motus voluntarios gerit. Et ideo alia sunt, quæ ob hoc creata sunt, vt in
 ministeriis suis necessitate deseruiant, nec facere aliud quippiam possint, nisi quod eis statu-
 tum est. Cum autem expleuerint ministerium, creator omnium qui ita constituit ea, prout vo-
 luerit, conseruat ea. Alia vero sunt vbi potestas est voluntatis, & in quibus agendi quæ velint;
 liberum habetur arbitrium. Hęc, vt dixi, non semper in eo ordine, quo creata sunt, perma-
 nent, sed prout voluntas duxerit, & animi iudicium declinauerit, siue bonis, siue malis stude-
 bunt, & ideo bene agentibus munera posuit, male agentibus pœnas. Ais ergo tu, si deus vult
 aliquid esse, & est: & si non vult, non est: scilicet vt si responderem, quia quod vult, & est:
 quod autem non vult, non est: diceres, ergo ipse vult esse mala quæ in hoc mundo geruntur,
 quia omne quod vult, hoc & est: quod autē nō vult, nō est. Si vero respondissem nō esse hoc K
 vt quod vult deus, sit: & quod nō vult, nō sit, tum retorto sermone diceres, ergo impossibilis
 est deus, si quod vult, nō potest, & existeres petulātor, vt qui nihil rectū dixeris, vicisse te cre-
 deres. Et ideo ignoras ô Simon, & valde ignoras, quomodo in singulis quibusq; voluntas sit
 dei: quædam enim voluit, vt diximus, ita esse, vt aliud esse non possent, quàm id quod ab ipso
 instituta sunt: & his neque præmia, neque supplicia statuit. Ea vero quæ ita esse voluit, vt in
 sua potestate habeant, agere quod velint, his pro actibus ac voluntatibus suis statuit, vt aut
 remunerationes mereantur, aut pœnas. Cum ergo in duas, vt edocui, partes diuidantur cū-
 cta quæ mouentur, secundum eam quam suprà diximus distinctionem, omne quod vult de⁹,
 est, quod autem non vult, non est. Et Simon ad hęc: Nōne, poterat nos omnes facere tales L
 vt essemus boni, & aliud esse non possemus? Petrus respondet: Et hoc absurde interrogas. Si
 enim nos inconuertibilis naturæ fecisset, & immobiles à bono, non essemus vere boni, quia
 aliud esse non possemus: & non erat nostri propositi, quod eramus boni, nec nostrum erat
 quod agebamus, sed necessitatis naturæ. Quomodo ergo hoc bonum dicitur, quod ex propo-
 sito non agitur? Ob hoc autem & prolixioribus indiguit mundus iste temporibus, donec ani-
 marum, quæ prædestinatæ sunt, ad expletionem eius numerus impleretur. Et tunc istud qui-
 dem visibile cœlū reuolueretur vt liber. Illud vero quod est superius, appareret, & animæ bea-
 torum corporibus suis redditæ, inducerentur in lucem. Impiorum vero animæ, pro immu-
 nis actibus suis, spiritu flāmeo circumdatæ, in profundum ignis inextinguibilis mergerentur, M
 per seculum expensurę supplicia. Hęc autē ita esse, verus nobis propheta testatus est, de quo si
 vis agnoscere, quia propheta sit, innumeris adsertionibus edocebo. Ex his enim quæ ab eo di-
 cta sunt, & nunc singula quæ dixit implentur, etiam ea quæ futura dixit, creduntur imple-
 da: fides enim futuris, ex his quæ iam gesta sunt, datur. At Simon cui compertum erat, Pe-
 trum de prophetiæ titulo dilucide adsignare rationem, ex quo quæstio omnis absoluitur, ser-
 monē de hoc fieri declinauit. Et respondens ait: Ad ea quæ volo, responde mihi, & dic: Si vi-
 sibile istud, vt ais, cœlū resoluetur, cur ex initio factum est? Respondit Petrus: Propter homi-
 num præsentem hanc factum est vitam, vt esset interiectio quædam & diuisio, ne quis for-
 tē indignus habitationem cœlestium, & dei ipsius sedem videret, quæ his solis qui mūdi cor-
 de sunt

- A** de sunt, videnda præparantur. Nunc autem, id est agonis tempore, inuisibilia esse placuit, ea quæ vincentibus ad præmium destinata sunt. Et Simon ait: Si conditor bonus est, & mundus bonus, quomodo bonus bona dissoluet aliquando? Si autem quasi malum resoluit & destruit, quomodo non videbitur malus qui malum fecit? Petrus ad hæc: Quoniam, inquit, spopondimus tibi, ne blasphemantem te fugiamus, ipse enim reddes pro his quæ loqueris rationem, patienter ferimus. Audi ergo nunc: Cælum istud quod visibile est, & pertransit, si quidē propter semetipsum factū esset, haberet fortasse quod dicis aliquid rationis, quia resolui minime deberet. Si vero propter aliud quid factū est, & non propter se, necessario soluetur, ut illud pro quo factum videtur, appareat. Sicut verbi gratia dixerim, testa ouorum quāuis pulchre facta,
- B** & diligenter formata videatur, necesse est tamen eam frangi, & resolui, ut inde pullus procedat, & illud, pro quo totius oui forma expressa videtur, appareat. Ita ergo & huius mundi necesse est transire statum, ut status ille sublimior regni cœlestis effulgeat. Et Simon: Non mihi videtur, quia resolui possit cælum, quod à deo factum est. Ab æterno enim æterna fiunt, à corruptibili temporalia & caduca. Et Petrus: Non ita est, sed à mortalibus quidem omnimodis corruptibilia fiunt, & temporalia: ab æterno vero non semper corruptibilia, neque semper incorruptibilia, sed prout voluerit creator deus, ita & erunt illa quæ creat. Neque enim sub lege est virtus dei, sed lex creaturis suis voluntas eius est. Respondit & Simon: Reuoco te, inquit, ad primam quæstionem: dixisti deum nunc quidem nulli esse visibilem, cum vero resolutū fuerit cælum istud, & supernus ille status regni cœlestis obfulserit, tunc eos qui mundi sunt corde, etiam deum visuros: quæ sententia cōtraria est legi, ibi enim scriptum est deū dixisse: Nemo videbit faciem meam & viuet. Et Petrus respōdit: His qui legem, non ex traditione Moyſi legunt, contrarius videtur sermo meus: sed audi quomodo non sit contrarius. Deus videtur mente, non corpore: spiritu, non carne. Vnde & angeli qui sunt spiritus, vident deum: & homines ergo, donec homines sunt, deum videre non possunt. Ex resurrectione autem mortuorum, cum facti fuerint sicut angeli, videre poterunt deum. Et hoc modo non est sermo meus legi contrarius: neque illud quod magister meus dixit: Beati mundo corde, quoniam ipsi deū vident. Futurum enim tempus ostendit, in quo ex hominibus angeli fient, qui in spiritu mentis deum videbunt. Post hæc autem verba multa; alia his similia, cum iuramentis pluribus adfirmare Simon cœpit, dicens: De hoc mihi solo rationem redde, si immortalis est anima, & obsequar in omnibus voluntati tuæ, sed crastino, inquit, nam hodie iam tardum est. Vbi ergo cœpit dicere Petrus, Simon egressus est, & cum ipso perpauci ex sodalibus eius, & hoc præve recundia. Cæteri vero omnes ad Petrum conuersi, genibus positos prosternebant se ante eum, ex quibus aliquanti diuersis languoribus adstricti, aut dæmonibus incurſati, oratione Petri sanabantur, & discedebant gaudentes, quasi veri dei doctrinam, simul & misericordiam cōsequuti. Cum ergo abcessissent turbæ, & soli familiares eius remansissemus cum eo, stratis humi redditis adcubuimus, solitum vnusquisque recognoscēs locum: sumptoque cibo, cum gratias egissemus deo, quieuius. Sequenti vero die, Petrus ex more ante lucem surgens, iam nos inuenit vigilantes, & paratos ad audiendū. Atque ita is exorsus est: Deprecor vos fratres, & cōserui mei, ut si quis fortē vestrum non potest vigilare, non sibi extorqueat, erubescens præsentiam meam, quia difficilis est subita permutatio. Longo autem tempore si paulatim adſueſiat, labori non erit quod ex vsu venit. Non enim omnes eiusdem institutionis fuimus, licet processu temporis in vnam temperari consuetudinem poterimus: aiunt enim, quod secundū naturæ locū obtineat consuetudo. Testem autem deum inuoco, quod non indignor, si quis fortē non potest vigilare: sed hoc magis, si cum totam quis noctem dormiat, per diem non replet id quod omisit in nocte. Necesse est nanque, doctrinæ studiis intente & indefinenter operam dare, ut mens nostra dei solius memoria repleatur: quia mentē quam repleuerit memoria dei, maligno in ea non dabitur locus. Cum hæc diceret ad nos Petrus, vnusquisque nostrū sollicitate satisfacerebat ei, quod olim breui somno satiati, vigilaremus, sed vereremur excitare eū, quia nec deceret discipulos magistro imperare, quod tamen penē, o Petre, ausi fuimus præsumere, dum cor nostrum, nimio verborum tuorum desiderio tripudians, somnum penitus fugaret ab oculis. Sed iterum affectus erga te noster obstitit, & violenter te à nobis non tulit excitari. Tum Petrus: Quoniam igitur audiendi, inquit, desiderio libenter vos adseritis vigilare, volo vobis ea tantum, quæ hesterno sparsim dicta sunt, repetens, diligentius & cum suo ordine explicare. Quod & per singulas quasque disputationes diurnas facere dispono: ut per noctem vbi secretum loci, & temporis datur, si quid fortē, utpote in certamine, minus

Virtus dei
non est sub
lege.

Exod. 33

Discipuli Si
monis defi-
ciunt ad Pe-
trum.

Vide huma-
nitatē Petri.

Tertius cō-
filius Petri
cū Simone.

Ordine oīa
facienda.

Ordo quæ-
rēdi primo
discendus.

Bene viuere
sequela est
scientiæ ve-
ritatis.

Eligere est,
nostri arbi-
trij.

plenè dictum est, id integro ordine, & linea directæ explanationis aperiam. Et post hæc cœpit nobis ostendere, quomodo hesternò haberi debuerit disputatio, & propter contentionem, vel imperitiā cōtradicientis haberi nō potuit: & ideo sola professione vsus sit, atq; ea quæ ab aduersario dicebantur, tantum destruxerit: sua vero neq; omnia, neque manifeste exposuerit, & singula nobis repetens integro ordine, & plena ratione disseruit. Cum vero iam albesceret, dies, egressus ad turbas post orationem, solito ad disputandum constitit loco, & videns Simonem in mediis turbis stantem, ex more prius salutato populo, ait: Dolori mihi esse fateor, de nonnullis hominibus, qui cum ita ad nos veniunt, vt discāt aliquid, vbi eos docere cœperimus, ipsi rursus magistros se esse profitentur, & interrogant quidē, vt ignorantes, contradicunt autem vt scientes. Sed fortasse dicat aliquis, quia qui interrogat, ob hoc quidem vt discat interrogat: vbi vero id quod audierit, non ei recte dictum videtur, necesse est vt respondeat: & hæc ei videtur esse cōtradictio, quæ nō est contradictio, sed rei interrogatio. Audi ergo ad hæc: totius doctrinæ disciplina, certū habet ordinē: & sunt quædā quæ prima tradenda sunt, alia vero quæ secundo in loco, & alia tertio, & sic singula quæq; per ordinem, quæ vtique si per consequentiā tradantur, manifesta fiunt. Extra ordinē vero si proferantur, etiā contra rationem dicta videbūtur. Et ideo in primis ordo seruāndus est, si tamen hoc proposito quæramus, vt possimus, quod quærimus inuenire: Etenim qui rectū initium viæ acceperit, etiam secundū locum consequenter aduertet, & ex secundo tertiū facilius inueniet: & quanto ultra processerit, tanto magis ei via agnitionis apertior fiet, vsquequo ad ipsam quō tendit & desiderat urbem perueniat veritatis. Qui vero imperitus est, & quærendi viam nescit, sicut peregrinus viator, ignorans & errans, si ciue & indigena nolit vti duce, sine dubio cum aberrauerit à via veritatis, extra vitæ ianuas remanebit, & ita noctis atq; tenebris inuolutus, per semitas perditionis incedet. Quia ergo si per ordinē quæ quærenda sunt inquirantur, inueniri facillime possunt: ordinem vero requirendi imperitus ignorat, rectum est vt scienti cedat ignarus, & primo quærendi ordinem discat: vt ita demum interrogandi, & respondendi inueniat disciplinam. Et Simon ad hæc: Nō ergo omniū est veritas, sed eorū tantūmodo qui artem nouerint disputandi: quod vtiq; absurdū est, cum æqualiter sit deus omnium, nō omnes æqualiter posse voluntatē eius agnoscere. Et Petrus: Aequales, inquit, omnes ab eo facti sunt, & æqualiter cunctis dedit capaces esse veritatis. Verum quod nullus eorum, qui nati sunt, eruditus natus sit, sed posterior sit natiuitate eruditio, nulli dubium est. Cum igitur natiuitas hominū in eo teneat æquitatem, vt omnes similiter percipiendæ disciplinæ capaces sint, non est in natura, sed in eruditione diuersitas. Aut quis nescit, quod ea quæ vnusquisq; didicit, priusquā disceret, ignorabat? Et Simō: Vere, inquit, dicis. Tum Petrus: Si ergo in his artibus, quæ vsus cōmunis habet, primo discitur, deinde docetur: quanto magis oportet eos qui eruditores se profitētur animarū, primo discere, & ita docere, ne cum sint ipsi imperiti, ridiculū videatur, si aliis se præstituros scientiā repromittant. Tum Simō: in artibus, inquit, his quæ vsus cōmunis habet, verum est, quod vnusquisq; nisi didicerit, nesciat. In verbo vero scientiæ statim vt audierit quis didicit. Et Petrus: Si quidem per ordinem, & consequenter audiat, potest scire quod verum est: sed qui emendationis vitæ regulam conuersationisq; castioris suscipere recusat, quæ vtiq; sequela est scientiæ veritatis, scire se, quod scit, non vult fateri. Sicut etiā nonnullos videmus, qui artibus, quas à puero didicerant, derelictis, ad alios se actus conferunt: & vt excusatio sit eis desidii suæ, culpæ incipiunt artem, velut infructuosam. Et Simon: Deberent omnes audientes credere verum esse, quod audiunt? Tum Petrus: Qui audierint per ordinem sermonem veritatis, contradicere omnino non possunt, sed sciunt verum esse quod dicitur, si tamen libenter etiam vitæ instituta suscipiant. Hos vero quos audiētes ad bona opera conferre se piget, male agendi libido acquiescere his quæ recta iudicant, non sinit. Vnde ostenditur positum esse in auditorum potestate, eligere vtrum malint. Quod si omnes qui audiunt, obedirent, naturæ magis esset necessitas, quæ vna omnes ageret via. Sicut enim suaderi quis non potest, vt fiat breuior, aut longior, quia non sinit vis naturæ: Itā & ad veritatem, si omnes verbo conuerterentur, aut omnes non conuerterentur, naturæ esset vis, quæ cogeat verbo omnes conuerti, aut nullum omnino conuerti. Et Simon: Doce ergo nos, quid primo oportet discere eum, qui veritatem scire desiderat? Et Petrus: Ante omnia, inquit, quæri oportet, quid sit homini quærenti inuenire possibile. Necesse est enim iudicium dei in hoc stare, si potuit homo bonum facere, & non fecit: & ideo quærendum est hominibus, si habeant in potestate sua quærentes inuenire, quid est bonum, & cum inuenierint

A uenerint facere, hoc enim est pro quo iudicandi sunt. Amplius autem his solum scire fas est prophetam, & meritò: quid enim opus est hominibus scire, quomodo factus sit mundus? Hæc enim discenda necessario viderentur, si simile ineundū nobis esset artificium. Nunc autē sufficit nobis ad cultū dei vt sciamus, quia ipse fecit mūdum: quomodo autē fecerit, quærendū nō est, quia vt dixi, non nobis imminet, tanq̃ simile aliquid facturis, artis ipsius scientiā discere. Sed neq; pro hoc iudicandi sumus, quū non didicerimus quomodo factus sit mūdus: sed pro hoc tantum, si ignoremus conditorē eius. Sciemus autē conditorē mundi iustum, & bonum deum, si eum semitis iustitiæ requiramus. Nam si hoc tantum sciamus de eo quod bonus est, huiusmodi scientia non sufficit ad salutem. In præsentī enim tempore, bonitate eius & benefi-

B ciis perfruuntur, non solum digni, sed etiam indigni. Si vero non tantum bonum, sed etiam iustum eum credamus, & secundum hoc quod de deo credimus, in omni vita nostra iustitiā teneamus, etiam bonitate eius in æternum fruemur. Denique Hebræis, qui de deo ita opinabantur, quod solum bonus esset, dicebat magister noster, vt & iustitiam eius quærerent, hoc est, vt scirēt eum præsentī quidem tempore bonum esse, vt omnes in bonitate eius viuant. Iustum vero eum futurum in die iudicij, vt dignis præmia æterna restituat, à quibus excludet indignos. Et Simon: Quomodo potest vnum atq; idem, & bonum esse, & iustum? Petrus ait: Quia sine iustitia, bonum quodammodo videbitur: boni est enim, solem suum & pluuiam, ex

Matth. 6

C æquo iustis & iniustis præbere: sed hoc videretur iniustum, si bonos malosq; æquali semper sorte censeret, & nisi frugum causa hoc faceret, quibus perfrui æqualiter omnes, qui in hoc mundo nati sunt, conueniret. Sed sicut data à deo pluuiæ, ex æquo & fruges nutrit, & lolium: messis autem tempore, frumenta quidem congregantur in horreum, paleæ vero vel lolium igni consumuntur: ita in die iudicij cum iusti introducentur in regnum dei, iniusti autē abiciuntur foras, tunc etiam iustitia dei ostendetur. Nam si æqualis permaneret perpetuò malis & bonis, iam hoc non solum bonum non esset, sed & iniustum atq; iniquum videretur, vt iusti & iniusti vno apud eum haberentur ordine meritorum. Et Simon: Vnum est de quo mihi velim satisfieri, si immortalis est anima: non enim possum onus subire iustitiæ, nisi prius de immortalitate animæ sciam: quæ vtique si immortalis non est, nec prædicationis tuæ poterit

Matth. 9.

D stare professio. Tum Petrus: Quæramus, inquit, prius, si iustus est deus: quod si claruerit, integer profecto religionis ordo constabit. Et Simon: Videris mihi tu, qui te iactas disputandi ordinem nosse, nunc contra ordinem respondisse: Me enim rogante vt ostendas, si immortalis est anima: tu ais, primo nos quærere oportet, si iustus est deus. Et Petrus ait: Valde consequenter, & recte se habet. Simon: Velim discere. Petrus: Audi, inquit, nonnulli hominum blasphemantes deum, & omnem vitam suam iniustitiæ voluptate ducentes, in sæculis suis defuncti sunt, consequuti finem vitæ inter suos, & honorabilem sepulturam: alij vero deum colentes, & cum omni iustitia & sobrietate, vitam suam in parsimonia conseruantes, pro iustitiæ obseruantia, in desertis interiēre, ita vt ne sepultura quidem haberentur digni. Vbi est ergo iustitia dei, si anima immortalis non est, quæ vel si impie egerit, pœnas in futuro, vel si pie

E & iuste, præmia consequatur? Et Simon ait: Hoc vtique est, quod nos incredulos facit, quia multi bene agentes, male pereunt: & rursus, multi impie agentes, longi temporis cum beatitudine vitam finiunt. Et Petrus: Hoc ipsum, inquit, quod te ad incredulitatem trahit, nobis certam fidem facit, quia iudicium erit. Etenim cum certum sit, deum iustum esse: necessarium & consequens est, aliud esse seculum, in quo vnusquisq; pro meritis recipiens, iustitiā dei probet. Quod si nunc omnes homines pro meritis suis reciperent, vere nos fallere videbamur, dicentes futurum esse iudicium: & ideo hoc ipsum quod in præsentī vita non redditur vnicuiq; pro actibus suis, fidem indubitabilem facit, scientibus deum esse iustum, quia iudicium erit. Et Simon: Quur ergo mihi non persuadetur? Petrus ait: quia verum prophetam non audisti, dicentem: Quærite primo iustitiam eius, & hæc omnia adponentur vobis. Et Simon: In-

Quia boni aliquando male pereūt argumento est esse aliā vitam post hanc.

F dulge, inquit, mihi nolenti primo iustitiam quærere, antequam sciam si immortalis sit anima. Et Petrus: Et tu mihi hoc vnum indulge, quia non possum facere aliter quàm me propheta veritatis edocuit. Tum Simon: Certum est, inquit, non posse te adserere quod immortalis sit anima, & ob hoc cauillaris, sciens quia si mortalis probetur, radicus conuellatur religionis istius, quam conaris adserere, tota professio: & ideo laudo quidem prudentiam tuam, non tamen probo persuasionem: multis enim persuades suscipere religionem, & libidinis subire continentiam, sub spe futurorum bonorum, quibus euenit, vt neque præsentibus perfruantur, & decipiantur futuris. Simul enim vt mortui fuerint, etiam anima pariter extinguetur. Petrus

Matth. 6.

vero hæc

vero hæc audiens, dentibus frendens, frontemq; adterens manu, & profundo dolore suspi-
rans ait: Astutia serpentis antiqui, ad hominum decipiendas animas, armatus adsis-
tis, & ideo
vt serpens sapientior cæteris bestiis, ab initio doctorem te esse professus es. Et rursus, vt ser-
pens multos introducere deos volebas, super quo confutatus, nullum omnino nunc esse ad-
feris deum. Nam per occasionem, nescio cuius ignoti dei, conditorem mundi deum negasti,
sed eum vel malum esse, vel multos habere sibi æquales, vel omnino, vt diximus, non esse deū
confirmabas. Post hæc cum etiam in hoc superatus fuisses, animam nunc adseueras esse mor-
talem, vti ne futurorum spe recte iusteq; viuatur. Nam utiq; si desperantur futura, quid nisi
abscidatur misericordia, luxuriæ indulgeatur, & voluptatibus? ex quibus omnem conſurgere
iniustitiam constat. Et cum tantæ impietatis doctrinam, misere huic introducas mortalium
vitæ, te ipsum pium, me impium vocas, quasi qui homines non sinam sub spe futurorū bono-
rum arma corripere, & impugnare se inuicem, diripere ac subuertere vniuersa, & moliri om-
nia quæ libido dictauerit. Et quis erit iste vitæ status, qui à te introducitur, vt pugnent homi-
nes, & impugnentur, vt irascantur, & perturbentur, & semper in metu uiuant? Necesse est e-
nim eos qui aliis inferunt mala, etiam ipsos sperare similia. Vidēsne te dūcem perturbatio-
nis, & non pacis, iniquitatis & non æquitatis existere? Verum ego, non quasi qui ostendere nō
possim immortalem esse animam, simulavi iracundiam, sed misereor animabus hominum,
quas tu decipere conaris. Dicam ergo, sed non quasi te cogente: scio enim quomodo dicam,
& solus eris qui de hoc non tam persuasionem indigeas: quàm commonitione: eos, hoc qui ve-
re ignorant, docebo vt conuenit. Tum Simon: Si irasceris, inquit, non interrogabo, nec audi-
re volo. Et Petrus: Tu, siquidem nunc occasionem quæris subterfugiendi, habes licentiam, &
sine occasionem cuiusquam. Omnes enim audierunt te nihil recte dicentem, nec potuisse ali-
quid confirmare, sed ob hoc tantum interrogasse, vt cōtradiceres, quod quiuīs facere potest.
Quid enim difficile est post euidentēs adserciones respondere, nihil dixisti? Vt autem scias
quia possum tibi vno sermone ostendere, quod immortalis est anima, interrogo te verbum,
quod omnes norunt: responde mihi, & vno sermone immortalem esse comprobabo. Tum Si-
mon, qui iam occasionem sibi visus fuerat inuenisse ex iracundia Petri vt discederet, resti-
tit, pro eo quod mirum ei aliquid promittebatur, & ait: Interroga me, vt tibi respondeam
quod omnes norunt, & audiam vno vt pollicitus es sermone, quomodo anima immortalis
sit. Et Petrus. Dicam ita vt præ cæteris omnibus tibi magis probetur. Responde ergo mihi,
quid est quod incredulum magis suadere potest, visus, an auditus? Et Simon: Visus. Tum Pe-
trus: Quomodo ergo à me vis discere verbo, quod tibi re ipsa probatur & visu? Et Simon: Ne-
scio, inquit, quomodo dicas. Et Petrus: Si nescis, perge nunc in domum tuam, & ingressus in-
terius cubiculum, videbis imaginem positam, continentem pueri violenter necati effigiem,
purpura coopertam, ipsum interroga & docebit te, vel responsione vel visu. Quid enim opus
est audire ab eo si immortalis sit anima, cum adstare eam videas præsentem? Si enim non es-
set, nec videri utique poterat. Quod si nescis quam dico imaginem, hinc è vestigio cum aliis
decem viris, ex his qui præsentēs sunt, eamus ad domum tuam. At Simon hæc audiens, & con-
scientia percussus, colore mutato, exanguis effectus est: extimuit enim ne fortè si negaret per-
scrutaretur domus eius: aut ne indignans Petrus manifestius eum proderet, & omnibus quis
esset, innotesceret: ita respondit: Obsecro te Petre per illum bonum deum qui in te est, vt vin-
cas malitiam quæ in me est, suscipe me ad pœnitentiam, & habebis me adiutorem prædica-
tionis tuæ. Nunc enim vere rebus ipsis didici, quia dei veri propheta es, & ideo secreta homi-
num solus atq; arcana cognoscis. Et Petrus ait: Videtis fratres Simonem pœnitentiam quæ-
rentem, paulò post videbitis eum rursus ad infidelitatē suam reuerti. Putans enim me prophe-
tam esse, pro eo quod publicauī mala eius, quæ in secretis habebat & in occultis, pœnitentiam
se acturum promisit: Me enim mentiri fas non est: neq; vt infidelis hic saluetur, aut non sal-
uetur, ego fallere debeo. Testor enim cælum & terram, quia non propheticè dixi, quæ dixi,
vel quæ, quantum possibile erat, turbis audientibus indicaui, sed à quibusdam, qui tunc ei so-
cij fuerant in operibus suis, nunc autem conuersi sunt ad fidem nostram, quid ei in secreto ge-
stū sit, didici: cognita ergo, nō præcognita loquutus sum. Simon vero vt hæc audiuit maledi-
ctis his, & conuitiis adgreditur Petrum, dicens: O nefandissimæ omnium, & doloſissime, cui
victoriam fortuna, non veritas dedit. Verum ego non pro penuria scientiæ pœnitentiā petij,
sed vt tu, putans me per pœnitentiam discipulum tuum fore, omnia secreta professionis tuæ
concrederes mihi, vt ita demum te, cunctis agnitis, confitarem. Sed vt callidus intellexisti
quam ob

Visus maxi-
me fidē facit

Mentiendū
nō est in gra-
tiā proximī

Simulata
pœnitentia
Simonis ma-
gi.

- A** quam ob causam pœnitudinem simulassem, & adqueuisti, tanquam meum non intelligens dolum, vt prius me apud populum exponeres, quasi imperitum: tum deinde præuidens, quod ego ita populo expositus, necesse habeo indignari & confiteri me non vere pœnitudinem gerere, præuenisti vt diceres me ad infidelitatem meam post pœnitentiam regressurum, vt omni ex parte vicisse videreris, & si permanerem in pœnitentia quam professus fueram, & si non permanerem, vt tu sapiens credereris, qui ista præuideris: ego autem deceptus viderer, quia tuum non præuidi dolum: tu vero meum præuidens, calliditate vsus circumscripsisti me. Sed, vt dixi, fortunæ est, nō veritatis ista victoria: scio tamē quur ego ista nō præuiderim, qui adstans loquutus sum tibi per bonitatem meam, & patienter egi tecum. Nunc autem tibi ostendam diuinitatis meæ potentiam, vt repente procidas, & adores me. Ego sum prima virtus, qui semper & sine initio sum. Ingressus autem vterum Rachel, natus sum vt homo ex ea, quo ab hominibus videri possem: ego per aërem volaui, igni cōmixtus vnum corpus effectus sum statuas moueri feci, animauī ex anima, lapides panes feci, de monte in montem volaui, transmeauī, manibus angelorum sustentatus ad terras descendi. Hæc non solum feci, sed & nunc facere possum, vt rebus ipsis probem omnibus, quia ego sum filius dei, stans in æternum & credentes mihi, similiter stare in perpetuum faciam. Tua autem verba vana sunt omnia, nec vllum potes opus ostendere veritatis, sicut & ille qui misit te magus, qui nec seipsum potuit liberare de crucis pœna. His dictis à Simone, Petrus respondit: Ne agas aliena, tu enim quod
- C** sis magus, ex ipsis quæ gessisti, confessus es, & manifestatus. Noster autem magister, qui est filius dei & hominis, manifeste bonus est. Quod autem verè sit filius dei, quibus oportuit, dictum est, & dicetur. Tu autem si non vis confiteri, quod magus es, cum omni hac turba pergamus ad domum tuam, & tunc apparebit quis sit magus. Hæc autem Petro dicente, Simon blasphemias & maledictis agere cœpit, vt seditione facta, perturbatis omnibus, argui non posset: & Petrus, quasi blasphemix causa secedens, victus videretur. Sed perstitit, & arguere eum vehementius cœpit. Tunc populus indignatus, Simonem atrio eiectum, extra ianuam domus pepulit, eumq; depulsum, vnus sequutus est solus. Facto autem silentio, Petrus adloqui populum hoc modo cœpit: Patienter, fratres, malos ferre debetis, scientes, quia deus cum possit eos excidere, patitur tamē durare vsq; ad præstitutam diem, in qua de omnibus iudicium fiet:
- D** quomodo ergo nos non patiemur, quos patitur deus? Quur autem non forti animo inlatas ab eis toleramus iniurias, cum suas ille, qui potest omnia, non vliscatur? vt & ipsius bonitas, & malorum noscatur impietas. Verum si non inuenisset Simonem malignus ministrum sibi, inuenisset alium sine dubio. Necesse est enim seculo huic venire scandala, vā tamen illi per quem veniunt. Et ideo magis descendus est Simon, quod vas electionis factus est maligno: quod utiq; non fuisset, nisi potestatem in eum pro peccatis prioribus accepisset. Nam inde quid dicam, quod & Iesu nostro crediderat, & quod immortales esse animas, sibi ipse persuasit: quanuis in eo ludatur à dæmonibus, tamen persuasit sibi, quod pueri violenter necati habeant animam ministrantem sibi ad quæcunq; voluerit: in quo vere, vt dixi, à dæmonibus in-
- E** luditur, & ideo ego secundum ea quæ ipsi videbantur, loquutus sum ad eum: nam & à ludæis didicit, quia sit iudicium, & ultio proferenda aduersum eos, qui contra veram fidem veniūt, nec pœnitudinem gerunt: sed isti sunt quibus malignus, tanquam perfectis in sceleribus, apparet, vt decipiat eos, ne aliquando ad pœnitentiam conuertantur. Vos ergo, quia ad dominum conuertimini per pœnitentiam, curuate ei genua. Hæc cum dixisset, omnis multitudo genua flexit deo. Et Petrus respiciens ad cælum, cum lachrymis orabat super eos, vt deus pro sua bonitate suscipere eos dignaretur confugientes ad se. Et postquam orauit, & præcepit vt postera die maturius conuenirent, multitudinem missam fecit. Cum deinde, secundum consuetudinem, cibo sumpto, quieuius. Igitur Petrus solita noctis hora consurgens, inuenit nos vigilantes, & cum ex more salutans consedisset, primus Niceta ait: Si permittis, mi domine Petre, habeo quod rogem. Et Petrus: Permitto, inquit, non solum tibi, sed & omnibus: & non solum modo, sed & semper, vt vnusquisque quod eum mouet, & partem quam dolet in animo, fateatur, vt possit consequi medicinam. Quæ enim silentio conteguntur, nec innotescunt nobis, velut multi temporis vitia difficile curantur: & ideo quoniam tacentibus non facile potest medela opportuni & necessarij sermonis adhiberi, proferre debet vnusquisque, in quo animus per ignorantiam languet: tacenti vero dare remedium, solius est dei: possumus autem & nos, sed circuitu multi temporis. Necesse est enim vt sermo doctrinæ ab initio per ordinem currens, & singulis quibusq; quæstionibus obuians cuncta aperiat, & cuncta dissoluat, & perueniat

Simō defer-
tus ab oibus
eiicitur ex
atrio.

Math. ii.

Credidisse
aliquando
Christo Si-
monē, ex a-
ctis constat
apostolorū
cap. 8.

Petri facili-
tas.

perueniat etiam ad hoc quod vnusquisque in animo suo requirit: sed hoc, vt dixi, per multum G
tempus fieri potest. Nunc autem quod desideras roga. Et Niceta ait: Vberes tibi gratias ago
ô clementissime Petre, verum hoc est quod dicere cupio: Quir Simon, qui aduersatur, facere
tanta hæc, & talia potuit? Non enim mentitus est aliquid ex his, quæ se fecisse professus est. Ad
hæc beatus Petrus ita respondit: Deus, qui vnus & verus est, primo germi suo amicos bo-
nos & fideles instituit præparare: sciens autem, quia boni esse non possunt, nisi habeant in
potestate sensum, quo fiant boni, vt ex suo proposito hoc sint quod volunt: alioqui non pos-
sunt esse vere boni, si non proposito, sed necessitate tenerentur in bono: potestatem dedit
vnique arbitrij sui, vt hoc esse possit, quod vult. Et rursus præuidens quia ista potestas ar-
bitrij, alios quidem faceret eligere bona, alios vero mala: & per hoc in duos ordines neces- H
sario propagandum esset hominum genus, vnique ordini concessit & locum, & regem,
quem vellet, eligere: bonus enim rex, bonis gaudet: & malignus, malis. Et quamuis hæc tibi ô
Clemens in hoc tractatu, quem de præfinitione & fine disserueram, plenius exposuerim: ta-
men & nunc requirenti Nicetæ manifestare me conuenit, quæ sit ratio, quod Simon, qui con-
tra deum sentit, tanta facere mirabilia potuit. Igitur primo omnium, malus esse iudicatur a-
pud deum is, qui requirere non vult, quod sibi expedit. Quomodo enim talis iste alium dili-
get, qui semetipsum non diligit? Aut cui non iste inimicus erit, qui sibi ipsi amicus esse non po-
tuit: Vt ergo distinguerentur, qui bona, & qui eligunt mala, deus quod vtile est occultauit ho-
minibus, id est possessionem regni cælorum, eamque velut thesaurum secretum reposuit & ab- I
scondit, vt ad eam non facile quis possit virtute, & scientia peruenire propria: famam tamen
eius, diuersis nominibus & opinionibus, per generationes singulas ad omnium perduxit au-
ditum, vt si qui fortè essent amatores boni, audientes quod sibi esset vtile & salutare, require-
rent & inuenirent. Requirerent autem non à semetipsis, sed ab eo qui occultauit, darique si-
bi accedendi aditum, & viam scientiæ precarentur, quæ illis solis panditur, qui eam super
omnia mundi huius diligerent bona. Nec alio quis pacto vel intelligere eam possit, etiam si
prudenter videretur. Hi vero qui neglexissent, quod sibi vtile & salutare esset, inquire-
re, tanquam seipso odio habentes, & sibi metipsis inimici, fraudarentur eius bonis, velut qui
diligenter mala. Oportet ergo bonos diligere eam super omnia, id est, super diuitias, glo- K
riam, requiem, parentes, propinquos, amicos, & omne quod in hoc mundo est. Qui vero
perfectè diligit possessionem hanc regni cælorum, abiiciet sine dubio omnem malæ con-
suetudinis vsum, negligentiam, desidiam, malitiam, iram, cunctaque his similia. Nam si
quid horum prætuleris ei, tanquam qui plus dilexeris propriæ libidinis vitia quàm deum,
ad possessionem regni cælestis peruenire non poteris: quia & vere stultum est, aliquid plus
amare quàm deum. Siue enim parentes sunt, moriuntur: siue propinqui, non permanent: si-
ue amici, mutantur. Solus est autem deus æternus, & indemutabilis parens. Qui ergo non
vult inquirere quod sibi vtile est, malus est, in tantum vt malitia sua ipsum impietatis prin-
cipem superet. Ille enim bonitate dei abutitur ad propositum malitiæ suæ, & sibi placet. Hic L
autem salutis suæ bona negligit, vt perditione sui malo placeat. Propter hos ergo, qui salutis
suæ neglectu placent malo, & eos qui studio vtilitatis suæ placere cupiunt bono, paria quædã
ad tentationem præsentis huic seculo statuta sunt decem, secundum numerum decem plaga-
rum, quæ inlatæ sunt Aegypto. Cum enim Moyses secundum præceptum dei peteret à Pharaone,
vt emitteret populum, & ad testimonium cælestis imperij signa ostenderet, proiectam in
terram virgam, conuersa est in serpentem. Cumque ob hæc Pharaon non vellet adquietescere, vt-
pote habens arbitrij libertatem, rursus magi similia signa facere visi sunt, permittente deo,
vt propositum regis probaretur ex arbitrij libertate, si magis crederet signis Moyse, qui à deo
missus est, quàm his quæ magi videbantur potius facere, quàm faciebant: quos ipso utique no- M
mine intelligere debuerat, non esse operarios veritatis, quod non à deo missi, sed magi appel-
labantur, sicut & ratio indicat. Denique vsque ad aliquem locum, visi sunt habere certamen
& post hæc confessi de se, cessere meliori. Inducitur ergo plaga vltima, interitus primitiuo-
rum, & tunc Moyses iubetur populum conspersione sanguinis consecrare, atque ita magna
cum prece, oblati etiam muneribus, cum populo rogatur abscedere: Simili ergo modo
etiam nunc per me video geri. Sicut enim tunc Moyses hortante regem, vt crederet deo,
obstabant magi quasi ostentatione similium signorum, & à salute incredulos prohibebant:
ita & nunc cum ego exierim docere omnes gentes, vt credant vero deo, Simon magus resi-
stet, eadem agens aduersum me, quæ & illi tunc egerunt aduersum Moysen, vt si qui sunt ex
gentibus,

Duo ordines
hominum.

Rex bonorum
Christus, ma-
lorum dia-
bolus.

Vnde requi-
rēda veritas

Decē paria
ad numerū
decē plaga-
rū cōstituta

Exod. 19

- A** gentibus, qui non recto iudicio vtuntur, appareant: saluentur autem qui signorum rectum discrimen habuerint. Hæc dicente Petro, Niceta respondit: Obsecro te, vt si quid ad memoriã venit, permittas mihi proferre. Tum Petrus deletatus super studio discipulorum: Dic, inquit, quod vis. Et Niceta ait: Quid peccauere Aegyptij, si non crediderunt Moyſi, cum & magi similia signa fecerint, etiam si viderentur potius fieri, quàm veritate fierent? Nam & si ego fuiſſem tunc, ex eo quod magi similia faciebant, nõne aut Moyſen magum credidiſſem, aut magos quæ ostendebant, diuinitus facere putaſſem? quia non mihi veriſimile videretur, licet per phantaſiam, eadem tamen effici à magis poſſe, quæ ille qui à deo miſſus eſt, perpetrabat. Et nunc ergo quid peccant hi qui Simoni credunt, cum videant eum tanta facere mirabilia?
- B** Aut non eſt mirabile per aërem volare? igni admixtum, vnum corpus effici? facere ſtatuas ingredi? canes æreos latrare? & alia his ſimilia, quæ utiq; diſcretionem neſcientibus, ſatis mira ſunt. Sed & de lapidibus viſus eſt panes facere. Quod ſi peccat qui ſigna facientibus credit, quomodo non peccaſſe videbitur & his, qui domino noſtro pro ſignis & virtutibus credidit? Et Petrus ait: Libenter accipio quod de veritate ad amuſſim requiris, & impedimenta fidei in anima tua latere non pateris. Vnde & medelam conſequi facile potes. Meminiſti, quod peius omnium eſſe dixi, cum quis negligit, quod ſibi expedit diſcere? Et Niceta reſpondit: Memini. Petrus: Et ruſſum quod deus occultauit veritatem ſuam, vt eam his qui ſe fideliter, ſectantur, aperiat? Et Niceta: Ne hoc quidem oblitus ſum. Tum Petrus: Quid ergo putas, quia
- C** in terram deſoſſam abſconderit deus veritatem, & montes ei ſuperpoſuerit, vt ab his qui in profundum fodere valent, tantummodo inueniri poſſit? Non ita eſt, ſed ſicut montes & terram cœli ambitu circundedit, ita & veritatem charitatis ſuæ velamine contexit, vt ille ad eam ſolus peruenire poſſit, qui prius ianuam dilectionis diuinæ pulſauerit. Etenim quod prius dicere cœperam, paria quædam huic mundo deſtinatæ deum: ille qui primus ex paribus venit, à malo eſt: qui ſecundus, à bono. In quo vniciq; hominum iuſti occaſio iudicij datur, ſiue ſimplex ille ſit, ſiue prudens. Nam ſi ſimplex eſt, & crediderit illi qui primus venit: ſignis enim & prodigiis motus, neceſſe eſt eadem ratione, vt etiam illi qui ſecundo venerit, credat: ſignis enim & prodigiis ſuadebitur & nunc ſicut prius. Cum vero crediderit huic ſecundo, diſcet ab eo quod primo illi qui à malo venit, credere non debeat, & ita prioris error ſecundi emendatione corrigitur. Si vero quia primo credidit, ſecundum recipere noluerit, meritò vt iniuſtus condemnabitur: iniuſtum enim eſt, vt cum primo propter ſigna crediderit, ſecundo eadem aut etiam potiora ferenti ſigna, non credat. Si vero non credidit primo, conſequens eſt, vt vel in ſecundo moueatur ad credendum. Neq; enim in tantum animo ſtertit, vt ingeminatis mirabilibus non valeat ſuſcitari. Si vero prudens eſt, diſcretionem poteſt capere ſignorum. Et ſi quidem primo credidit, augmentis virtutum mouebitur ad ſecundum, & ex comparatione quæ ſint potiora deprehendet, quanuis manifeſta habeantur indicia apud eruditos quoſque, ſicut per ordinis conſequentiam demonſtrauiſmus. Si vero tanquam ſanus
- E** quis, & qui medico non indigeat, non eſt commotus ad primum, rei ipſius perſeuerantia ſuſcitabitur ad ſecundum: diſtinctionemq; ſignorum & mirabilium faciet, in hunc modum. Ille qui à malo eſt, ſigna quæ facit, nulli proſunt: illa vero quæ facit bonus, hominibus proſunt. Nam dic quæſo, quæ vtilitas eſt oſtendere ſtatuas ambulantes: latrare æreos aut lapideos canes: ſalire mōtes: volare per aërem? & alia his ſimilia, quæ dicitis feciſſe Simonē. Quæ autē à bono ſunt, ad hominum ſalutem deferuntur, vt ſunt illa quæ fecit dominus noſter, qui fecit cæcos videre, fecit ſurdos audire, debiles, claudos erexit, lāguores & dæmones effugauit, mortuos fecit reſurgere, & alia his ſimilia, quæ etiam per me fieri videtis. Iſta ergo ſigna quæ ad ſalutem hominum proſunt, & aliquid boni hominibus conferunt, malignus facere non poteſt, niſi in fine mundi tantum. Tunc enim admixcere ei conceditur aliqua etiam de dextris ſignis, id eſt, vt vel dæmones fuget, vel ægritudines ſanet, & propter hoc, tanquam qui exceſſerit terminos ſuos, & in ſemetipſum diuiſus ſit, ac ſemetipſum impugnaverit deſtruetur. Et propterea dominus prædixit, in nouiſſimis temporibus temptationem futuram, talem in qua decipiantur, ſi fieri poteſt, etiam electi, conſuſis ſcilicet indiſciis ſignorum, perturbari neceſſe eſt, etiã eos qui in diſcernendis ſpiritibus, ac diſtinguendis virtutibus videntur eruditi. Decem ergo, quæ diximus paria, huic mundo deſtinata ſunt ab initio ſeculi: Cain & Abel vnum fuit par. Secundum vero Gigantum, & Noë. Tertium Pharaonis & Abraham. Quartū Philiſtinorum & Iſaac. Quintum Eſau & Iacob. Sextum magorum & legiſlatoris Moyſi. Septimum tentatoris & filij hominis. Octauum Simonis & mecum Petri. Nonum omnium gentium, &

Paria quædã mundi.

Amuſſis ad quã prodigia exigere cōuenit, an ex deo ſint.

Signa diaboli qualia. Matth. 24.

Decē paria totius mūdi collata inter ſe.

tium, & illius qui mittetur seminare verbum inter gentes. Decimum Antichristi & Christi: G de quibus paribus aliàs vobis per singula latius exponemus. Et cum hæc diceret Petrus, Aquila ait: Vere assidua doctrina opus est, vt de singulis possit quis scire rationem. At Petrus: Quis est, qui assiduus sit erga doctrinam, & studiose singula quæq; perquirat? nisi qui animam suam diligit ad salutem, & omnibus renunciat huius mundi negotiis, vt soli verbo dei vacat, quem solum prudentem iudicat verus propheta, videntem omnia quæ sua sunt, & eumentem vnā veram margaritam, & intelligentem quæ sit differentia à temporalibus ad æterna, paruis ad magna, hominibus ad deum. Intelligit enim quæ sit æterna spes apud verum & bonum deum.

Matth. 13.

Nemo diligit deū nisi qui sapiētia eius cognouerit.

Quis autem est qui diligit deum, nisi qui sapientiam eius cognouit? quomodo autem quis agnoscere poterit sapientiam dei, nisi assiduus sit ad audiendum verbum eius: ex quo accidit, H vt amorem eius concipiat, & digno eum honore veneretur, hymnis & orationibus ad eum fufis, & in his libentissime requiescens, summumq; deputans detrimentum, si quando aliquid aliud vel ad momentum temporis loquatur, aut agat: quia reuera nec potest anima, quæ dei amore repleta est, aliud aliquid intueri, nisi quod ad deum pertinet, nec satiari potest præ amore eius, ea quæ ipsi scit esse placita, meditando. Hi vero qui affectum eius minime concipere, nec inluminatam charitatem eius gerunt mente, velut in tenebris positi, lucem videre non possunt. Et ideo etiam prius quàm incipiant requirere de deo, quasi labore oppressi, statim deficiunt: ac tædio repleti, continuò à propria consuetudine rapiuntur ad ea verba quibus delectantur. Nam de deo audire aliquid talibus tædiosum est & molestum, pro eo, vt dixi I quia mens eorum nullam dulcedinem diuinæ charitatis accepit. Hæc Petro dicente, dies exortus est, & ecce veniens quidam ex discipulis Simonis clamabat, dicens: Obsecro te Petre, suscipe me miserum, à mago Simone deceptum, cui ego velut cælesti deo intendebar, pro his quæ ab eo fieri mirabilibus videbam. Auditis tamen sermonibus tuis, cœpit iam mihi homo videri, & quidem malus. Veruntamen cum hinc exiret, ego eum subsequutus sum solus: nondum enim ad liquidum impietates eius agnoueram. Cum autem vidisset me subsequentem, beatum me dicens, perduxit ad domum suam: circa medium vero noctis ait ad me: Omnium te hominum faciam meliorem, si volueris vsq; ad finem perseuerare mecum: cui cum promissem, exigit à me iuramentum perseuerantiæ, eoq; accepto, imposuit super humeros K meos polluta quædam & execrabilia secreta sua, vt portarem, & sequi me iussit. Vbi vero ventum est ad mare, nauigium quod forte aderat, ingressus, id à ceruicibus meis quod portare me iusserat, sumpsit. Et paulò post egressus, nihil extulit, certum quod in mare id iecerat: rogabat autem me, vt cum ipso proficiscerer, dicens se Romam petere, ibi enim in tantum placitum, vt deus putetur, & diuinis publice donetur honoribus. Tunc, inquit, te omnibus diuitiis repletum, si huc redire placuerit, & pluribus fultum ministeriis, mittam. Hæc ego audiens, & nihil in eo, secundum hanc professionem videns, sed magum & deceptorem esse intelligens, respondi: Quæso te ignosce mihi, quia pedes doleo, & propterea exire à Cæsarea non valeo: præterea est mihi vxor, sunt paruuli liberi, quos relinquere omnino non possum. At ille hæc audiens, & ignauia me incusans, profectus est contra Doram, dicens: Cum audieris L quanta mihi gloria erit in vrbe Roma, poenitebit te. Et post hæc ipse quidem, vt aiebat, Romam petit, ego autem confestim redij huc, orans, vt me suscipias ad poenitentiam, quia ab eo deceptus sum. Cum hæc dixisset is, qui à Simone regressus est, iussit eum Petrus in atrio residere. Procedens autem ipse, & turbas plurimas videns, multo plures, quàm superioribus diebus, steterit in loco solito, & ostendens eum qui à Simone venerat, sermonem facere hoc modo cœpit: Iste, fratres, quem ostendo vobis, paulò ante venit ad me, de Simonis mihi malis artibus nuncians, quomodo ipsam sceleris sui officinam proiecerit in profundum: nō quasi poenitentia ductus, sed metuens, ne deprehensus publicis legibus subiaceret. Rogabat autē hunc, M vt dicit, munera immensa pollicens, secum manere. Quem cum suadere minime potuisset, tanquam ignauum increpans, dereliquit, ipse vero Romam petens. Cumq; hæc Petrus indicasset turbis, ipse qui regressus à Simone fuerat, publice stans singula quæq; cœpit populo exponere, de sceleribus Simonis. Et cum grauer ferrent, de his quæ audiebant per artes magicas gesta à Simone, ait Petrus: Nolite fratres grauer ferre de his quæ transacta sunt, sed obseruate de futuris: quæ enim transierunt, iam finita sunt, quæ vero imminēt, periculosa sunt his qui incurrerint: scandala enim nunquam deerunt huic mundo, donec permittitur inimico agere pro voluntate sua, vt prudentes quiq; & intelligentes astutias eius, suscitatos sibi ab eo superent agones. Hi vero qui negligunt discere quæ ad salutem pertinent animæ suæ, iustis

Simon artis suæ mysteria in mare proiecit.

Simō Romā proficiscitur

Mala præterita boni cōsulenda.

- A** suā, iustis ab eo deceptionibus capiantur. Quia ergo, ut ipsi audistis, Simon egressus est, aures gentilium qui ad salutem vocati sunt, pręuenire, necesse est & me vestigia eius insequi, ut si quid forte ab illo dissipatum fuerit, corrigatur à nobis. Sed quoniam iustum est de vobis maiorem sollicitudinem geri, qui iam intra muros vitę continemini, quia quod acquisitum est, si pereat, damnum infert: quod autem nondum, si quidem inueniri potuerit, lucrum est: si minus, hoc solum damni est, quod lucrum factum non est. Ut ergo & vos magis ac magis in veritate firmemini, & gentes quę ad salutem vocantur, non vsquequaq; possint nequitia Simonis pręueniri, cogitavi Zachęum vobis ordinare pastorem: ego vero ipse tres vobiscum permanere menses, & ita proficisci ad gentes, ne amplius morantibus nobis, & sceleribus Simonis vsquequaq; grassantibus, insanabiles fiant. Hęc illo dicente, vniuersus populus fleuit, audiens quod profecturus esset. At Petrus compassus eis, etiam ipse lachrymas fudit, & in cœlum respiciens, ait: Tibi deus qui cœlum terramq; fecisti, & omnia quę in eis sunt, precę supplicem fundimus, ut confugientes ad te in tribulatione sua soleris: propter affectum enim quem habent erga te, diligunt me, qui veritatem tuam adnunciaui eis: propter quod miserationis tuę dextera custodi eos: non enim Zachęus, nec alius quisquam hominum custos esse eis idoneus potest. Hęc autē & his similia cum dixisset Petrus, manibus superpositis Zachęo, orauit ut inculpabiliter episcopatus sui seruaret officiū. Post hęc duodecim presbyteros ordinauit, & diacones quatuor, & ait: Zachęum hunc vobis ordinaui episcopum, sciēs eum timorem dei habere, & eruditum esse in scripturis: quem quasi Christi locum seruātem, honorare debetis, obediētes ei ad salutem vestram, & scientes, quod siue honor, siue iniuria, quę ei defertur, ad Christum redundat, & à Christo ad deum. Audite ergo eum adtentius, & ab ipso suscipite doctrinam fidei: monita autem vitę à presbyteris, à diaconibus vero ordinem disciplinę. Viduarum religiosam curam gerite, pupillos enixius iuuate, pauperibus misericordiam facite, iuuenes pudicitiam docete. Et ut breuiter totū dicam, alterutrum vos in quibus res poposcerit, sustentate. Deum colite qui creauit cœlum & terram, Christo credite, inuicem diligite, misericordes estote ad omnes, non verbo solo, sed & opere & rebus implete charitatem. Et cum hęc atq; his similia pręcepisset, pronunciauit ad populum, dicens: Quoniam tres menses statui facere vobiscum, si quis vestrum desiderat baptizetur, ut exutus prioribus malis, de reliquo pro bonis actibus hęres bonorum cœlestium, ex gestis propriis fiat. Accedat ergo qui vult ad Zachęum, & ipsi det nomen suum, atq; ab eo mysteria audiat regni cœlorum. Ieiuniis frequentibus operam impendat, ac semetipsum in omnibus probet, ut tribus his mensibus consummatis, in die festo possit baptizari. Baptizabitur autem vnusquisque vestrū in aquis perennibus, nomine trinę beatitudinis inuocato super se, perunctus primo oleo per orationem sanctificato, ut ita demum per hęc consecratus, possit percipere de sanctis. Et cum multa dixisset de ratione baptismi, dimissis turbis, ad solitam se recepit mansionem: ibiq; adstantibus sibi duodecim, id est, Zachęo & Sophonia, Iosepho & Michęa, Eleazaro & Phinees, Lazaro & Helisęo, me Clemente & Nicodemo, Niceta & Aquila, hoc modo proloquutus est: Consideremus fratres quod iustum est: debemus enim auxilium aliquod ferre gentibus, quę ad salutem vocatę sunt. Ipsi audistis quod Simon pręcedere volens iter nostrum profectus est, quem oportuerat & uestigio insequi, ut sic vbialiquos subuertere tentaret, continuò confutaretur à nobis. Sed quoniam iniustum mihi videtur, ut derelictis his qui iam conuersi sunt ad deum, eorum qui adhuc longe sunt curam pręferamus, rectum puto, tribus mensibus permanere me cum his, qui in hac ciuitate conuersi sunt ad fidem, & firmiores eos efficere: nec tamen illos, qui adhuc longe sunt, penitus negligere, ne fortē si diu venenis pessimę doctrinę inficiantur, difficilius reuocentur. Et ideo volo, si tamen etiam vobis iustū videtur, ut pro Zachęo, quem hic ordinauimus episcopum, subiiciatur in numero Beniamin filius Saba, & pro Clemente, quem decreui mecum semper esse, quia ex gentibus veniens, audiendi verbi dei grande desiderium gerit. Ananias filius Safra. Pro Niceta vero, & Aquila, qui nuper conuersi sunt ad fidem Christi, Rubelus Zachęi frater, & Zacharias structor. Istis ergo quatuor pro his quatuor substitutis, expleri volo duodecim numerū, ut me in ipsis semper secum esse sentiat Simon. Sequestratis igitur me Clemente, & Niceta & Aquila, ad illos duodecim ait: Volo vos post diem crastinum proficisci ad gentes, & vestigia Simonis insequi, ut omnia quę agit, manifesta mihi faciatis: sed & propositum singulorum diligenter requirite, & me ad futurum sine mora eis adnunciate, & ne multa vobis dicam, per omnia instruite gentiles expectare aduentum meum. Cumq; hęc atque his similia dixisset, etiam vos, inquit,

Zachęus or-
dinatus epi-
scopus apud
Cæsaream à
Petro.

Manuū im-
positio.

Quales de-
beat esse epi-
scopi.

Compēdiū
pręceptorū
Petri ad di-
scipulos suos

Oleo in ba-
ptismo vsi
sunt in pri-
mitiua eccle-
sia.

inquit, fratres, si quid vobis ad hæc videtur, dicite: ne fortè non sit rectum quod mihi soli pla-
cet. Tum omnes vna voce conlaudantes eum, Rogamus magis, aiebant, vt pro arbitrio tuo
cuncta disponas, & quod tibi ipsi videtur iubeas: hoc enim putamus esse opus integrum pieta-
tis, si quæ tu iusseris, impleamus. Igitur statuto die cum stetissent ante Petrum, ne arbitreris,
aiunt, Petre, paruum nobis indici mœrorem, quod fraudamur, non audientes te per menses
tres, sed quoniam hoc expedit agere quod tu iubes, obediemus promptissime: semper ergo
vultum tuum in nostro corde retinentes, sicut iussisti, alacres proficiscimur. At ille oratione
pro eis ad dominum fusa, emisit eos. Et cum profecti fuissent illi duodecim, qui præmissi sunt,
Petrus ingressus, ex more in loco disputationis stetit. Conuenerat autem populi multitudo,
copiosior numerus quàm solebat, & omnes cū lachrymis intuebantur eum, pro eo, quod pri-
die ab eo audissent, profecturum se Simonis gratia. Sed & ipse lachrymantes eos videns si-
milia patiebatur, licet conaretur occultare, & inhibere lachrymas: prodebat tamen ex tre-
more vocis, & interruptione sermonis, quod simili angeretur affectu. Verū tamen manu con-
fricans frontem, æquo animo, inquit, estote fratres, & misericordes animas vestras cōsiliij ra-
tione solamini, referentes omnia ad deum, cuius solius implenda, & omnibus præferenda vo-
luntas est. Nam si verbi gratia ponamus, quod pro affectu quem erga vos gerimus, contra vo-
luntatem eius agentes, resideamus vobiscum, nunquid non potest missa in me morte, profe-
ctionem mihi à vobis inducere longiorem? Et ideo melius est, vt hanc breuiorem cum vo-
luntate ipsius impleamus, vtpote quibus definitum est, in omnibus obedire deo: vnde & vos
debetis simili obedientia parère ei, quippe qui etiam me, non alia ex causa, nisi pro ipsius a-
more diligatis. Vt ergo amici dei, voluntati eius obtemperate, sed & vos ipsi probate quod
iustum est. Nunquid non impium videbatur, si cum vos Simon deciperet, ego non venissem
ad vos, detentus à fratribus qui erant in Hierusalem, & quidem cum haberetis apud vos Za-
chæum, virum bonum, & in sermone expeditum? Ita ergo & nunc impium iudicate, si cum
exierit Simon ad gentes impugnandas, quibus nullus omnino defensor est, ego non subse-
quar, detentus à vobis. Propter quod obseruemus, ne fortè affectu iniusto, voluntatem ma-
ligni faciamus. Interim tribus, vt dixi, mensibus permanebo apud vos: estote assidui ad au-
diendum verbum: & consummatis his, si qui possunt, & volunt sequi nos, permittitur eis, sal-
ua pietate. Quod autem dico salua pietate, hoc est, ne quem discessu suo contristet qui contri-
stari non debet, vel parentes relinquens, quos non oportet, vel vxorē fidelem, vel si quæ sunt
huiusmodi personæ, quibus propter deum deferri solatium conuenit. Interea per dies singu-
los disputans & docens, propositum tempus in doctrinæ labore compleuit. Et cum aduenis-
set dies festus, super decem millia baptizati sunt. In illis autem diebus epistola mittitur à fra-
tribus qui præcesserant, in qua Simonis scelera continebantur, quomodo per ciuitates deci-
peret turbas, & Petrum per singula laceraret, vt cum fortè aduenisset, nullus ei adcommo-
daret auditum. Adferebat enim eum magum esse, & sine deo, iniuriosum, callidum, impe-
ritum, & impossibilia profitentem. Mortuos enim resurrecturos adserit, quod est, inquit,
impossibile. Si qui vero eum confutare velit, occultis ab eo insidiis perimitur per satellites
eius: propter quod, inquit, & ego cum eum superassem, & triumphassem, insidias eius ve-
ritus, fugi, ne fortè maleficiis meis perimeret, aut mortem meam per insidias elocaret: indi-
cabant autem maxime eum apud Tripolim demorari. Igitur Petrus epistolam recitari popu-
lo iubet, & post lectionem adloquutus eos, de omnibus plenissime instruxit: præcipue tamen
vt obedirent Zachæo, quem eis ordinauit episcopum. Sed & presbyteros & diaconos po-
pulo, & ipsis nihilominus populum commendauit: simulque denunciāns, quod apud Tripo-
lim hyematurus esset. Commendo vos, inquit, gratiæ dei, crastino cum voluntate domi-
ni profecturus. Per totos autem tres menses quos apud Cæsaream doctrinæ causa exegimus
quæcunque apud populum differebat per diem, hæc nobis secretò lucubrantibus secum, ple-
nius & perfectius explanabat, tanquam fidelioribus, ac sibi liquidò probatis. Simul & impe-
rat mihi, quia intellexit me studiosius quæ audirem memoria commendare, libris singula
quæque quæ memoratu digna videbantur comprehendere, & mittere ad te mi domine Ia-
cobe, sicut & feci, parens eius præceptis. Primus ergo liber ex his quos prius misi ad te, con-
tinet de verbo Prophetæ, & de proprietate intelligentiæ legis, secundum id quod Moyse tra-
ditio docet. Secundus de principio continet, vtrum vnum sit principium, an multa: & quod
non ignoret Hebræorum lex, quid sit immensitas. Tertius de deo, & his quæ ab eo instituta
sunt. Quartus quod cum multi dicantur dii, vnus sit verus deus secundum testimonia scri-
pturarum.

XII. disci-
puli Petri
mittuntur ad
prædicandū.

Non facile
relinquendi
sunt paren-
tes aut vxor-
es euāgelij
prætextu.

Negotium
scribendi à
Petro iniun-
ctū Clemēti

Libri reco-
gnitionum.

Apturarum. Quintus quod duo sint cœli, quorum vnum sit istud visibile firmamentum, quod & transibit: aliud vero æternū & inuisibile. Sextus de bono & malo, & quod bono cuncta subiiciantur à patre: malum autem quare, & quomodo, & vnde sit, & quod cooperetur quidem bono, sed non proposito bono, & quæ sint signa boni, quæ vero mali, & quæ sit differentia dualitatis & coniugationis. Septimus, quæ sint quæ prosequuti sunt duodecim apostoli apud populum in templo. Octauus de verbis domini quæ sibi videntur esse contraria, sed non sunt, & quæ sit horum absolutio. Nonus, quia lex à deo posita est, iusta sit, & perfecta, & quæ sola possit facere pacem. Decimus de natiuitate hominum carnalium, & de generatione quæ est per baptismum, & quæ sit in homine carnalis seminis successio, & quæ animæ eius ratio, & quomodo in ipsa est libertas arbitrij: quæ quoniam non est ingenita, sed facta est, immobilis à bono esse non poterat. De his ergo singulis quæ apud Cæsaream disserta sunt à Petro, iubente, vt dixi, ipso, decem conscripta ad te transmisi volumina. Nos autem die postera, vt statutum fuerat, cum aliquantis qui Petrum sequi decreuerant, fidelibus viris, à Cæsarea proficiscimur.

RECOGNITIONVM DIVI CLEMEN-

Ctis ad Iacobum fratrem domini, Liber quartus,
Rufino Torano Aquileiense in-
terprete.

DROFECTI à Cæsarea, vt Tripolim pergeremus, apud Doram breue oppidum, primam fecimus mansionem, quia nec longe aberat. Et omnes penè, qui per sermonem Petri crediderant, diuelli ab eo satis ægrè habebant, sed pariter incedètes, dum iterum videre, iterum complecti iuuat, iterum conferre sermonem, ad diuersorium peruenimus. Sequenti vero die venimus Ptolomaidam, vbi decem dies demorati, cum aliquanti verbum dei recepissent, nonnulli eorum qui ad tentiores videbantur, & diutius detinere nos doctrinæ gratia cupiebant, Tripolim, si hoc velint, vt sequerentur indicauimus. Similiter & apud Tyrum ac Sydonam & Berythum fecimus, & his qui plenius desiderabant audire sermonem, apud Tripolim nobis hyemandum denunciauimus. Igitur cum ex singulis ciuitatibus studiose quiq; comitarentur Petrum, electorum multitudo plurima ingredimur Tripolim. Continuo autem ante portas ciuitatis fratres, qui præmissi fuerant, occurrunt, & suscipientes nos abducunt per hospitia quæ præparauerant. Commotio autem & concursus plurimus fiebat in ciuitate, desiderantium videre Petrum. Et cum venissemus ad domum Maronis, in qua Petro fuerat præparatum, conuersus ad turbas, post diem crastinum sermonem se ad eos promissit facturum. Igitur qui præmissi fuerant fratres, omnibus qui nobiscum venerant hospitia diuidunt. Petrus vero Maronis domum ingressus, cum rogaretur cibum sumere, nequaquam se facturum respondit, nisi prius scisset, si omnes qui eum fuerant comitati, hospitii requiescerent. Comperit autem à fratribus qui præmissi sunt, quia à ciuibus, pro desiderio quod erga Petrum conceperant, non solum hospitii, sed & omni humanitate suscepti sint, in tantum, vt & contristarentur aliquanti, quibus defuere quos susciperent. Ita enim omnes paratos fuisse, vt si multo plures venissent, adhuc tamen suscipiendos magis quam suscipientes fuisse defuturos. Super his Petrus valde delectatus, conlaudauit, & benedixit eos, ac secum manere iussit. Ipse vero cum lauisset in mari, cibo sumpto, quieuit in vespere. Et ex more, pullorum cantibus surgens, vespertino adhuc lumine perdurante, cunctos inuenit vigilantes: eramus autem omnes cum eo sedecim, Petrus & ego Clemens, Niceta & Aquila, & illi qui præcesserant duodecim. Salutans itaque, vt solebat, Petrus ait: Hodie quia aliis occupati non sumus, nobis simus. Et ego quidem vobis, quæ apud Cæsaream, post digressum vestrum gesta sunt, enarrabo. Vos autem mihi quæ hic à Simone perpetrata sunt, indicate. Et cum de his ab alterutro sermo cederetur, in lucecente die, ingressi quidam de familiaribus, nunciant Petro, quod Simon vbi eum didicisset ingressum, per noctem profectus esset, Syriam tendens. Turbæ autem diem hanc, inquirunt, quam interposuisti eis, desiderio tui longissimum

Simon reformidans Petri conspectum dilabitur in Syriam.

RECOG. DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM

mum sibi esse tempus opinantur : denique non ferentes stant ante ianuam , inter se inuicem G
 de his quæ audire cupiunt,conferentes, & te ante præfinitum tempus omnimodis se visuros
 sperant, quantoq; magis dies clarescit, multitudines colliguntur, & audituros se sermonem
 tuum, nescio vnde præsumentes,certissime confidunt.Nunc ergo quod tibi videtur , iube vt
 dicamus eis : absurdum nanque est tantam multitudinem conuenisse,& discedere cum mœ-
 stitia, quippe si responsa eis nulla reddantur . Non enim cogitabunt,quod ipsi statutum non
 expectauerint diem , sed quod à te magis videantur esse contempti . Tum Petrus admirans
 ait: Videtis fratres, quomodo vnusquisque sermo domini propheticæ dictus,impletur . Me-
 mini enim dixisse eum : Messis quidem multa, operarij autem pauci.Rogate ergo dominum
 messis, vt eiiciat operarios in messem suam. Ecce ergo nunc quæ in mysterio prædicta sunt, H
 adimplentur.Sed & quod dixit,multi venient ab oriente,& occidente,à septentrione,& me-
 ridie,& recumbent in sinibus.Abraham,& Isaac,& Iacob:etiam hoc pariter,vt videtis exple-
 tur.Propter quod deprecor vos conseruos,& adiutores meos,vt discatis attentius prædican-
 di ordinem,& absolutionum vias,vt possitis saluare animas hominum , quæ occulta dei vir-
 tute,quem debeant diligere,prius etiam quàm doceantur,agnoscunt. Videtis enim eos,quasi
 bonos seruos,desiderare eum quem sibi sperant aduentum sui domini nunciare,vt possint vo-
 luntatem eius,cum didicerint, implere. Desiderium ergo audiendi verbi dei, & voluntatem
 eius quærendi , ex deo habent : & hoc est initium doni dei quod gentibus datur , vt possint
 per hoc doctrinā recipere veritatis . Sic enim & Hebræorum populo ex initio datum est vt I
 diligerent Moysen, & crederent verbo eius. Quod ergo fuit proprij muneris à deo erga He-
 bræorum gentem, hoc nunc videmus dari etiam his qui ex gentibus conuocantur ad fidem.
 Operum vero ratio, potestati & arbitrio vnus cuiusque permittitur: & hoc ipsorum est pro-
 prium, hoc à patre cœlesti donatum est . Sed salus in eo est , vt voluntatem eius , cuius amo-
 rem & desiderium, deo largiente, conceperis,facias:ne dicatur ad te illè sermo eius quem di-
 xit : Quid autem dicitis mihi domine domine, & non facitis quæ dico? Est ergo proprij mu-
 neris à deo concessi Hebræis, vt Moysi credant : gentibus autem, vt Iesum diligant . Hoc e-
 nim indicabat & magister, vbi ait : Confitebor tibi pater domine cœli & terræ , quia occul-
 tasti hæc à sapientibus & prudentibus,& reuelasti ea paruulis.per quod utiq; declaratur , quia K
 Hebræorum populus qui ex lege eruditus est, ignorauit eum. Populus autem gentium agno-
 uit Iesum & veneratur, propter quod & saluabitur, non solum agnoscens eum, sed & volun-
 tatem eius faciens . Debet autem is qui ex gentibus est, & ex deo habet, vt diligat Iesum,pro-
 prij habere propositi,vt credat & Moysi.Et rursus Hebræus qui ex deo habet,vt credat Moy-
 si : habere debet, & ex proposito suo , vt credat in Iesum , vt vnusquisque eorum habens in
 se aliud diuini muneris, aliud propriæ industriæ , sit ex vtroque perfectus . De tali enim di-
 cebat dominus noster viro diuite, qui profert de thesauris noua & vetera . Sed de his satis
 dictum : vrget enim tempus , & populi religiosa deuotio inuitat nos, ad ipsos facere sermo-
 nem . Et cum hæc dixisset , requirebat vbi opportunus esset locus ad disputandum . Et Ma-
 ro ait : Est mihi ædes amplissima, quæ plus quàm quingentos recipiat viros: est & hortus in-
 tra domum : aut si in publico aliquo placet loco , hoc magis omnes desiderant , nemo enim L
 est, qui non cupiat vel faciem tuam videre tantum . Et Petrus : Ostende mihi, inquit , ædem
 vel hortum . Et cum vidisset ædem ingrediebatur, vt & hortum perspiceret , & subito om-
 nis multitudo , quasi ab aliquo euocata , cum festinatione ingressa est domum, atque inde ad
 hortum prorupit, vbi iam stabat Petrus , considerans quis esset aptus ad disputandum locus.
 Vt autem vidit turbas velut ingentis fluij inundasse lenem meatum , ascendens supra ba-
 sim quandam , quæ fortè iuxta horti parietem stabat , primo , religionis more , populum sa-
 lutauit : quidam autem ex his qui aderant , & multo tempore à dæmonibus fuerant fatiga-
 ti, in terram prouunt , obsecrantibus spiritibus immundis , vt vel vno die indulgeretur eis M
 in obsessis corporibus permanere: quos Petrus increpans , iussit abscedere , & sine mora di-
 scesserunt . Post hos alij longis afflicti languoribus, rogabant Petrum , vt reciperent sanita-
 tem, pro quibus se supplicaturum domino pollicetur , cum prius sermo doctrinæ fuisset ex-
 pletus . Sed statim vt promissit , languoribus resoluti sunt , & iussit eos seorsim residere cum
 his qui à dæmonibus fuerant curati, quasi post laboris fatigationem.Interea dum hæc agun-
 tur, plurima multitudo cōuenit,quos non solum desiderij Petri,sed & sanitatū,quæ perpetra-
 ta fuerant,fama pertraxerat.At Petrus manu quiescere populū docens,& turbas in tranquil-
 litate cōponens,hoc modo fecit exordiū.Incipienti de vero dei cultu facere sermonē,necessa-
 rium

Oratio Pe-
tri.

A nimum mihi videtur, eos qui nondum de hoc aliquid scientiæ consequuti sunt, primo omnium docere, per omnia inculpabilem ponendam esse diuinam prouidentiam, per quam mundus regitur & gubernatur. Hunc autem nobis exordij titulum dedit præsentis operis ratio, & eorum quos dei virtus sanauit occasio, vt ostendamus quod recta ratione quamplurimi à diuersis dæmonibus obtinentur, vt per hoc appareat iustitia dei. Inuenietur enim omnium penè malorum mater esse ignorantia. Sed iam veniamus ad causam. Deus cum fecisset hominem ad imaginem & similitudinem suam, operi suo spiramen quoddam, & odorem suæ diuinitatis inferuit, vt per hoc participes facti mortales vnigeniti eius, per ipsum etiam amici dei & filij adoptionis existerent: vnde & qua via id possint adipisci, ipse eos, vt propheta verus, edocuit, sciens quibus actibus hominū delectaretur pater. Vnus itaq; apud homines tunc dei cultus erat, mens pura & spiritus incorruptus. Et ob hoc, omnis creatura humano generi fœdus inuiolabile conseruabat. Ob reuerentiam nanq; creatoris, nulla ægritudo in eos, nullū vitium corporis, nulla ciborum dominata corruptio est: ex quo fiebat, vt mille annorum ætas in fragilitatem non incideret senectutis. Sed vbi vita laboris experts, bonorū perseverantiam non putauit diuina largitione, sed rerum sorte concessam, & sine villo sudore diuinæ amœnitatis delitiis perfrui, naturæ debitum, & non dei bonitatis munus accepit, in contrarias per hæc homines & impias cogitationes, ocio docente, perueniunt, putantes deorum sibi vitam, nullis laboribus, nullisq; meritis natam. Hinc proficiunt in deterius, vt neque prouidentia dei mundum regi crederent, neq; virtutibus esse aliquem locum, quandoquidem semetipsos scirent, nullis prius bonis operibus adsignatis, ocij ac deliciarum summam tenere, & amicos dei absque vllis laboribus haberi. Iustissimo itaq; dei iudicio, in huiusmodi cogitationum vanitate languentibus, labores & afflictiones pro remedio conferuntur. Vbi ergo adfuit labor ac tribulatio, deliciarum & amœnitatis exclusi sunt loco. Terra autem cœpit nihil eis sine labore producere, & tunc conuersa in hominibus cogitatio, creatoris sui requirere commo-
C netur auxilium, & orationibus ac votis præsidia inuitare diuina. Et ita factum est, vt cultum dei quem pro bonis neglexerant, recuperarent pro malis, & cogitationes in deum, quas peruerterat indulgentia, emendaret afflictio. Sic ergo diuina prouidentia hoc esse vtilius hominibus videns, vias benignitatis & abundantiae, tanquam quæ læderent, subtrahit ab hominibus, & vexationis iter ac tribulationis inducit. Sed vt ostenderet, quia hæc pro ingratissimis agerentur, vnum quendam ex illis, qui primitus cœperant esse mortales, quod eum gratiæ suæ non immemorem vidit, & quia sperauit inuocare nomen domini, ad immortales transtulit: cæteris, qui in tantum ingrati extiterent, vt nec laboribus & tribulationibus emendari & corrigi possint, grauissima morte damnatis. Inuenit tamen & inter ipsos vnum quemdam cum domo sua iustum, quem reseruaret, præcepto ei dato, vt fabricaret arcam, & in ea cum diluuiο cuncta necarentur, ipse cum his quibus præceptum fuerat, posset euadere, quo impiis inundatione aquarum peremptis, purificationem mundus acciperet, & is qui ad prosperitatem generis fuerat reseruatus, per aquam mundus effectus, mundum denuo repararet. Sed his omnibus gestis, rursus homines ad impietatem vertuntur, & propter hoc à deo ponitur lex quæ viuendi modum doceret: sed processu temporis, dei quidem cultus & iustitia, ab infidelibus & impiis corrumpitur, sicut paulò post apertius ostendemus. Peruersæ autem & erraticæ religiones introducuntur, quibus se plurima pars hominum per occasionem feriarum, & solennitatum dederunt. Potus instaurantes, & conuiuia, tibiisque ac fistulas, & citharas, ac diuersa genera musicorum sectantes, & semetipsos per omnia temulentiae, ac luxuriæ propinantes. Hinc omnis error accepit originem, hinc lucos, & aras, hinc coronas & victimas reperere, & post ebrietatem, quasi limphaticis motibus agi: ex hoc iam potestas dæmonis data, ingrediendi huiusmodi mentes, vt choros ducere insanos, & Baccho furere viderentur: hinc fremere dentibus, & mugire de profundis visceribus inuentum: hinc terribilis vultus, & ferus in hominibus aspectus, vt is quem temulentia subuerterat, ac dæmon instigauerat, numine repletus à deceptis & errantibus crederetur. Vnde cum tam multæ in hunc mundum falsæ & erraticæ religiones essent introductæ, missi sumus nos, deferentes vobis tanquam boni negotiatores, à patribus traditum & conseruatum veri dei cultum, cuius quasi semina quædam vobis hæc verba respergimus, & in vestro iudicio ponimus quod rectum videtur eligere: Si enim recipiatis quæ nostra sunt, non solum ipsi incursionem dæmonis effugere; sed & ex aliis eas effugare poteritis, simul & æternorum bonorum præmia consequemini. Qui autem contempserint recipere quæ dicuntur à nobis, in præsentem qui-

Principium
Christianif
mi est, cre-
dere prouid-
entiæ diuin-
am, eamq;
inculpabilē.

Præcipuus
cultus dei cō-
sistit in men-
te pura.

Afflictiones
dantur ali-
quando pro
remedio.

Enoch.

Noe.

Lex viuendi
à deo data
post diluuiū

Festi dies
Ethnicorū.

Bacchi nu-
men.

d ij dem vita

dem vita diuersis dæmonibus & ægritudinum vitiis subiacebunt : post excessum autem corporis, etiam animæ eorum cruciabuntur in perpetuum . Deus enim non solum bonus, sed & iustus est: nam si semper bonus sit & nunquam iustus, vt reddat vnique pro gestis suis, bonum inuenietur iniustum . Iniustum nanq; est, si ita apud eum habeatur impius , sicut & pius. Igitur dæmones, sicut paulò ante diximus, cum occasionibus acceptis, ingerere se potuerunt per malos & turpes actus corporibus hominum, si multo tempore permaneant in eis per negligentiam ipsorum , quia animæ suæ quod est vtile , non requirunt , necessario cogunt eos habitantium in se dæmonum de reliquo facere voluntates . Quod autem est omnium deterius , in consummatione seculi , cum dæmon ille igni tradetur æterno , necessario & anima quæ ei paruit, cum ipso æternis ignibus cruciabitur, vna cum corpore suo quod polluit. Dæ-

H mones autem habere desiderium immergendi se corporibus hominum hæc causa est. Spiritus sunt habentes propositum conuersum ad malitiam: per cibos ergo & potius immoderatos, ac libidinem perurgent homines ad peccatum : eos tamen qui peccandi propositum gerunt : qui dum videntur necessaria naturæ velle complere , non tenentes modum per nimietatem, ingrediendi in semetipsos dæmonibus faciunt locum. Donec autem naturæ mensura seruetur, & modus legitimus custoditur, dei clementia ingrediendi in homines non eis tribuit facultatem. Vbi vero aut mens ad impietatem declinauerit, aut corpus immoderatis cibis ac potibus adimplebitur , tanquam voluntate & proposito eorum qui se ita negligunt, inuitati, quasi aduersum eos qui à deo positam legem soluerint, accipiunt facultatem. Videtis

I ergo quantum valeat agnitio dei, & diuinæ religionis obseruantia , quæ non solum defendit credentes ab incurSIONIBUS dæmonij, verum & imperare eos facit his qui cæteris dominantur. Et ideo necessarium vobis est qui estis ex gentibus, confugere ad deum, & obseruare vos ab omni immunditia, vt expulsis dæmonibus, dei habitatio fiat in vobis . Simul & orationibus commendate vos deo, & interpellate eum aduersum impudentiam dæmonum: credentes enim, quæcunq; petieritis, accipietis. Sed & ipsi dæmones quanto viderint fidem crescere in homine, tanto ab eo refugiant, in ea solum parte residentes, in qua adhuc aliquid infidelitatis resederit: ab his vero qui plena fide credunt, absq; vlla remotione discedunt . Anima enim cum venerit ad fidem dei, cœlestis aquæ virtutē consequitur, per quam dæmonem tanq̃

K scintillam ignis extinguat. Est ergo fidei mensura, quæ si integra sit, ex integro de anima dæmonē fugat: si vero minus aliquid habeat, residet adhuc aliquid de portione dæmonis in portione infidelitatis: & est plurimus labor, vt intelligat anima, quando, aut qualiter, si plenè, aut minus plenè ex se fugatus sit dæmon. Si enim in aliqua parte resederit, cum tempus inueniet, cogitationes subiicit cordibus hominum, & illi nescientes vnde hæc veniant, suggestionibus dæmonū, quasi animæ suæ sensibus credunt: suggerunt ergo aliis, occasione corporeæ necessitatis delicias sequi, aliorum iracundiam excusant per abundantiam fellis, aliorum insaniam nigri fellis vehementia colorant, sed & stulticiam quorundā pro multitudine phlegmatis extenuant. Quod & si ita esset, tamen hæc singula molesta corpori esse non possent, nisi ex ciborum potuumq; nimietate, qui cum iusto amplius sumuntur, abundantia eorum quam decoquere naturalis non sufficit calor, crudescit in venenum quoddam, idq; visceribus venisq; omnibus sentinē in modum redundans, motus corporis insanos reddit & turpes. Propter quod in omnibus est obtinenda parsimonia, vt neq; dæmonibus locus detur, neq; anima ab eis obfessa vnā cum ipsis tradatur æternis ignibus crucianda. Est & alius error dæmonum, quem subiiciunt sensibus hominum, vt putent se ab his qui dicuntur dij, perpeti quæ patiuntur, quo per hæc, sacrificia offerentes & munera, quasi repropitiantes eos, cultum falsæ religionis adfirmant, nos vero refugiant qui pro salute eorum satagimus, vt ab errore liberentur : sed hoc, vt dixi, faciunt, ignorantes quod dæmones ista sibi suggerant ne saluentur. Est ergo in potestate vniuscuiusq;, quia liberi arbitrij factus est homo, vtrum nobis velit audire ad vitam, an dæmonibus ad interitum . Aliis etiam dæmones in visu per diuersas imagines apparentes, interdum minas intendunt, interdum sanitates incommoditatibus pollicentur , vt his quos decipiunt , deorum nihilominus de se inferant opinionem , & quod sint dæmones ignorentur . Sed nos non latent , scientes mysterium creaturæ , & quam ob causam dæmonibus hæc agere in præsentī seculo permittatur , vt vel transformari eis liceat in quas volunt imagines , vel suggerere prauas cogitationes , vel inferere se per cibos & potum sibi consecratum mentibus vel corporibus eorum , qui ex eo sumpserint , vel ad idoli alicuius venerationem somnia vana confingere . Et tamen quis ita sine sensu inuenitur, cui persuaderi debeat , vt

L

M idolum

Quāobrem
dæmones
gaudeāt im
mergi huma
nis corpori-
bus.

Math. 24.

Fides dæmo-
nes fugat.

Dæmonum
præstigia.

A idolum colat, siue illud ex auro, siue ex quolibet metallo factum sit, cui non palam est id esse illud metallum quod artifex voluit: Quomodo ergo inesse ibi diuinitas putanda est, quod si non fuisset artifex, omnino non esset: aut quomodo inde futura sibi adnunciari sperent, ubi nec presentium aliquis intellectus est: Quamuis etiam si aliquid diuinarent, non continuo dii haberi possint: quia aliud est diuinitas, aliud diuinitas. Nam & Phytones diuinare videntur, & non continuo dii sunt: denique a Christianis hominibus effugantur: & quomodo deus est, qui fugatur ab homine? Sed dicis fortasse: quid quod sanitates efficiunt, & quomodo quis curetur ostendunt: Hac ratione colendi sunt etiam medici ut dii, multos enim sanant, & quanto quis peritior fuerit, tanto plures sanabit. Vnde constat, istos cum sint dæmonici spiritus, & multo citius scire aliqua, & multo perfectius: non enim ad discendum tarditate corporis deguantur. Et ideo quæ medici longo tempore, & labore plurimo adsequuntur: hæc illi, tanquam spiritus, absque mora vlla, & absque difficultate cognoscunt. Non ergo mirum est, si plus aliquid quam homines sciunt: sed hoc intuendum est, quod ea quæ sciunt, non ad salutem, sed ad deceptionem proferunt animarum, ut per hæc eas cultum falsæ religionis edoceant. Sed deus, ne tantæ deceptionis error latèret, & errantibus ipse causa videretur existere, qui tantum eis licere permisit, ut per diuinationes, & per curationes, per somnia decipere homines possint, & mentis suæ remediū prouidit hominibus, & distinctionē falsi veri; scire cupientibus, in propatulo posuit. Est ergo ista distinctio: Quod à vero deo dicitur, siue per prophetas, siue per visiones diuersas, semper verum est: quod autem à dæmonibus prædicitur, non semper verum est. Est ergo euidentis indicij, non à vero deo dici ea in quibus aliquando mendacium est, in veritate enim nunquam mendacium est: in his autem qui mentiuntur, potest aliquando & veritatis aliquid admisceri, per quod mendacia condiantur. Quod si dicat aliquis: quid enim opus erat hoc ipsum, ut eis permitteretur, vel aliquando verum dicere, & per hoc tantum errorem mortalibus introduci? Audi ad hæc: si eis nunquam fuisset indultum veri aliquid dicere, omnino nec prædicerent aliquid: non prædicentes autem, nec quod essent dæmones, cognoscerentur. Quod si ignorarentur esse dæmones in hoc mundo, agonis nostri & certaminis nos causa latuisset, & pateremur palam quæ geruntur in occulto: quippe si agendi tantum aduersum nos, & nihil loquendi facultas eis cōcessa videretur. Nunc autem ubi aliquando vera, aliquando falsa dicuntur, debemus agnoscere, ut superius dixi, dæmonum, & non dei esse responsa, apud quem mendacium nunquam est. Quod si curiosus quis progrediens dicat: Quid enim opus erat huiusmodi mala à deo fieri, quibus ad subuertendas mentes humanas tantæ esset intentio? Hæc proponenti respondebimus: requirendum esse primo omnium, si est aliquid in substantia malum. Et quauis sufficeret dicere ad eum, quia non est cōueniens, ut creatura iudicet creatorem, sed illius est iudicare opus alienum, qui aut similis artificij, aut similis potentie est, tamē circuitio- nibus utamur: absolute dicimus in substantia nihil esse mali. Quod si ita est, substantiarum conditor frustra culpatur. Sed occurre mihi & dices: Etiam si ex arbitrij libertate in hoc ventum est, nunquid ignorabat ille qui creabat eos, quod in malum declinaturi essent quos creabat: oportuit ergo nec creari eos, quos deniaturos ab itinere iustitiæ præuidebat. Audiant ad hæc qui ita proponunt, quod huiusmodi adserctionibus illud volunt ostendere, cur non malitia eorum qui nondum erant, bonitatem vicerit creatoris. Si enim volens implere numerum & mensuram creationis suæ, extimuillet eorum qui futuri erant maliciam, & quasi qui aliam nullam inuenire viam remedij ac medicinæ potuisset, nisi hoc solum ut retraheret se à proposito creandi, ne sibi adscriberetur malitia eorum qui futuri erant, quid aliud per hæc doceretur, nisi indigna passio, & indecora fragilitas conditoris: quia ita pertimuit eorum actus qui nondum erant, ut à proposito cōditione cessaret. Sed his procul amotis, illud animo contēplemur: quia deus vniuersitatis conditor, cōditionis suæ futuras differentias præuidens, vnicuique creaturæ secundum proprios motus, quos ex arbitrij libertate proferebat, prospexit, & præuidit diuersos ordines, atque officia differentia, & cum vnius essent substantiæ omnes secundum creaturæ rationem, esset tamen diuersitas in ordinibus & officiis secundum proprios animorum motus, ex arbitrij libertate proferendos. Præuidebat ergo futuras in creaturis culpas, & iustitiæ eius ratio poscebat, ut commendationis causa culpas pœna sequeretur. Oportuit ergo esse & pœnarum ministros, quos tantum libertas arbitrij in hunc ordinem traheret: præter hæc autem & debuerunt habere, quos vincerent hi, qui agones susceperant, celestium præmiorum. Sic ergo nec ea quæ putantur mala, vacant ab utilitate, dum victi his à quibus vincuntur, licet inuiti, præmia æterna conquirunt. Sed de his ista sufficiant, processu enim temporis etiam secretiora pudentur. Nunc ergo

Phytones diuinatorij spiritus.

Verum à falso quomodo discernatur.

Iniquum est creatorem à creatura iudicari. Roma. 9.

Dæmones ministri pœnarum.

quoniam nondum intelligitis quanta vos ignorantia caligo circumstet , interim vobis volo G
 Idola. exponere, vnde colendi idola exordium mundo huic datum sit. Idola autem dico ex anima si-
 mulacra quæ colitis, siue lignea, siue fictilia, siue lapidea, vel ærea, vel ex quibuscunq; aliis sum-
 pta sunt metallis: horum ergo initium tale est. Angeli quidam, relicto proprii ordinis cursu,
 hominum fauere vitiis cœpere, & libidini eorum quodammodo indignum præbere ministe-
 rium, quo illorum opera, suis magis voluptatibus morem gererent : quiq; ne sponte inclinati
 Magicæ illu- viderentur ad indigna ministeria, docuerunt homines, quod dæmones artibus quibusdā obe-
 siones vnde dire mortalibus, id est, magicis inuocationibus, possent, ac velut ex fornace quadā & officina
 natæ malitiæ totū mundum, subtracto pietatis lumine, impietatis fumo repleuerunt. Pro his & aliis H
 nonnullis causis diluviū mundo introductum est, sicut iam in aliis dictum est & dicemus: &
 omnes qui erant super terras, deleti sunt, excepta Noë familia, qui cum tribus filiis, eorumq;
 vxoribus superfuit: ex quibus vnus Cham nomine, cuidam ex filiis suis, qui Mesraim appella-
 batur, à quo Aegyptiorum & Babyloniorum & Persarum ducitur genus , male compertam
 Non multo magicæ artis tradidit disciplinā: hunc gentes quæ tunc erant Zoroastrem appellauerunt, ad-
 secus Bero- mirantes primū magicæ artis auctore, cuius nomine etiā libri super hoc plurimi habentur. Hic
 sus scribit. Zoroastri ergo astris multū ac frequenter intentus, & volens apud homines videri deus, velut scintillas
 libri de ma- quasdam ex stellis producere, & hominibus ostentare cœpit, quo rudes atq; ignari, in stupore
 g¹². miraculi traherentur: cupiensq; augere de se huiusmodi opinionem , sæpius ista moliebatur,
 vsquequo ab ipso dæmone, quem importunius frequentabat, igni succensus concremaretur. I
 Zoroastres Sed stulti homines qui tunc erant, cum debuissent utiq; opinionem, quam de eo conceperant
 fulmic id⁹ abiicere, quippe quam pœnali morte eius viderant confutatam, in maius eum extollunt. Extru-
 interit. cto enim sepulchro ad honorem eius, tanquam amicum dei , ac fulminis ad cælum vehicu-
 lo subleuatū, adorare ausi sunt, & quasi viuens astrum colere. Hinc enim & nomen post mor-
 tem eius Zoroaster, hoc est, viuū sidus appellatum est, ab his qui post vnā generationē Græ-
 cæ linguæ loquela fuerant repleti. Hoc deniq; exemplo, etiā nunc multi eos qui fulmine obie-
 runt, sepulchris honoratos tanquā amicos dei colunt. Hic ergo cū quartadecimā generationē
 Fulmic id⁹ cœpisset, quintadecima defunctus est, in qua turris ædificata est, & linguæ hominū multiplici-
 ter diuisæ sunt. Inter quos primus magica nihilominus arte quasi corusco ad eum delato, rex K
 Nemroth i appellatur quidam Nemroth, quem & ipsum Græci Ninum vocauerunt: ex cuius nomine Ni-
 historiis Ni- niue ciuitas vocabulum sumpsit . Sic ergo diuersæ & erraticæ superstitiones ab arte magica
 nus vocatur. initium sumpsere. Etenim quoniam difficile erat humanum genus ab amore dei abstrahi, &
 Niniue. absurda atque exanima simulacra deduci , idcirco excelsioribus vsi sunt magi molitionibus,
 vt astrorum signis ac motibus, tanquam cœlitus & voluntate dei delatis , ad suadendos cul-
 tus erraticos verterentur. Et eius quem supra diximus indignatione dæmonis, cui nimis mo-
 lestus fuerat conflagrasse, busti cineres, tanquam fulminei ignis reliquias colligentes hi, qui
 erant primitus decepti, deferunt ad Persas, vt ab eis tāquam diuinus è cœlo lapsus ignis, per-
 Vnde Persis petuis conseruaretur excubiis, atq; vt cœlestis deus coleretur. Simili exemplo etiā per cætera L
 ignis, quem tā opere co- loca reliqui homines his, quos vel in artibus aliquibus , vel in virtute fuerant admirati, vel
 luerunt. certe in amore plurimo habuerant, templa cōstruere, imagines cōlocare, mysteria & cerimo-
 nias, ac sacrificia instituere, & per omnia deorū de his famam posteris tradere gestierant, eò
 præcipue quod, vt supra diximus, phantasiis aliquibus magicæ artis fulti videbantur, vt inuo-
 catione dæmonum agi ab his aliquid ad deceptionem hominum, moueriq; videretur. His ad-
 iiciunt & solennitates quasdam, ac temulenta conuiuia, quibus & homines libentius indulge-
 rent, & dæmones crapulis tanquā vehiculis inlati, ipsis eorū visceribus miscerentur, in qui-
 bus conlocati ad omnē voluntatem suam actus hominum, cogitationesq; deflecerent. Huius-
 modi igitur ex initio erroribus introductis, eisq; libidine & temulentia, qua carnales homi- M
 nes maxime delectantur, adiutis, religio dei, quæ per continentiam sobrietatemq; constabat,
 rarefcere inter homines, atq; aboleri propemodum cœpit. Nam cum ex initio homines, vtpo-
 te iustum, & omnia contuentē deum colentes, neq; peccare auderent, neq; iniuriā facere pro-
 ximis suis, certi quod vniuscuiusq; actus & motus aspiceret deus : vbi religionis cultus ad si-
 mulacra exanima conuersus est, tanquam de quibus certi essent, quod neq; viderent, neq; au-
 dirent, neque mouerentur in aliquo, licenter peccare , & in omne facinus progredi cœpere:
 quippe qui nihil pati vererentur ab his, quos colebant vt deos. Hinc bellorum rabies exarsit,
 hinc prædæ, rapinæ, captiuitates, & libertas in seruitutem redacta, prout quisq; potuit, libidi-
 ni & cupiditati suæ satisfecit, quanuis satisfacere cupiditati nulla vis possit. Sicut enim ignis
 quanto

- A** quanto magis ligna acceperit, tanto amplius accenditur, & inualefcit: ita & cupiditatis rabies, per ea quæ adipiscitur auctior & vehementior efficitur. Propter quod incipite iam meliorem intellectu vobismetipsis resistere, in his quæ non recte cupitis, si quo fortè modo reparare in vobis ac restituere possitis illam, quæ ex initio mortalibus à deo tradita est, religionis puritatem, & innocentiam vitæ, vt per eam vobis etiam spes bonorum immortalium reparatur: & agatis gratias largitori omnium patri, per eum quem posuit regem pacis, & thesaurum ineffabilem bonorū, vt in præfenti quidem tempore diluantur peccata vestra per aquam fontis, aut fluminis, aut etiā maris, inuocato super vos trino beatitudinis nomine: vt per hoc non solum fugentur, si intra vos habitant spiritus maligni, verū etiā cum destiteritis à peccatis, &
- B** tota fide, totaq; mentis puritate deo credideritis, etiā ex aliis vos malignos spiritus & dæmones effugetis, atque à passionibus & languoribus alios liberare possitis. Ipsi enim dæmones sciunt & agnoscunt eos qui se tradiderint deo, & interdum sola eorum præsentia propelluntur, sicut paulò ante vidistis, quomodo cum vocem tantū salutationis fecissemus ad vos, continuo dæmones propter honorē religionis nostræ, exclamare cœperunt: & ne parum quidem temporis potuerunt ferre præsentiam nostram. Nunquid nos alterius sumus naturæ superioris alicuius, & propterea nos dæmones timent? Vnius eiusdē vobiscum naturæ sumus, sed religione differimus. Quod & si vos esse vultis, nō inuidemus: quin potius & hortamur, certosq; esse vos volumus, quod cum fuerit in vobis eadem quæ in nobis est fides & religio, ac vitæ innocentia, remunerante deo fidem vestrā, erit par vobis atq; eadem etiam contra dæmones potestas & virtus. Sicut enim is qui acceperit sub se milites, etiā si ipse inferior, & illi superiores sint viribus, tamen dicit huic vade, & vadit: & alij veni, & venit: & alij fac hoc, & facit. Hoc autem potest non propria virtute, sed Cæsaris metu. Ita & fidelis quisq; dæmonibus imperat, etiam si videantur illi multo esse hominibus fortiores, non propter suā virtutem, sed propter dei qui eos subiecit potestati. Nam & quod diximus, vt Cæsar apud omnes milites, & in omnibus castris, atq; in omni regno timeatur, cum sit vnus & fortassis exiguus viribus, non nisi potestate dei agitur, qui timorem dat omnibus vt vni obtemperent. Hoc sanè scire vos volumus, quod dæmon, nisi quis voluntatibus eius se sponte subdiderit, potestatem aduersum hominē non habet. Vnde & ipse qui est princeps malitiæ, ad hunc quem diximus à deo destinatum regem pacis accessit, tentans, & polliceri ei cœpit omnē gloriam mundi: quod cum aliis obtulisset decipiendi causa, adoratū se nouerat. Impius & immemor sui, quod est propriū & speciale malitiæ, adorandū se ab eo præsumebat, à quo se nouerat destruendū. Dominus ergo noster vnus dei cultū confirmans, respondit ei: Scriptū est, dominum deū tuum adorabis & illi soli seruiēs; qua responsione deterritus, & metuens ne vnus & veri dei repararetur vera religio, festinat cōtinuò emittere in hunc mundū pseudopphetas, & pseudapostolos, falsosq; doctores, qui sub nomine quidē Christi loquerentur, dæmonis autē facerent volūtatē. Propter quod obseruate cautiū, vt nulli doctorū credatis, nisi qui Iacobi fratris domini ex Hierusalem detulerit testimoniū, vel eius quicumq; post ipsum fuerit. Nisi enim quis illuc ascenderit, & ibi fuerit probatus quod sit doctor idoneus, & fidelis ad prædicandū Christi verbum: nisi, inquam, inde detulerit testimoniū, recipiendus omnino non est: sed neq; propheta, neq; apostolus in hoc tempore speretur à vobis aliquis alius præter nos. Vnus enim est verus propheta, cuius nos duodecim apostoli verba prædicamus: ipse enim est annus dei acceptus, nos apostolos habens duodecim menses. Quā autē causa vel mundus ipse factus sit, vel diuersitates quæ sunt in eo acciderint, & quid ad reparationem eius veniens dominus noster, elegerit nos duodecim apostolos, & miserit, aliās latius explanabitur. Interim nos iussit exire ad prædicandum, & inuitare vos ad cœnam regis cœlestis, quam præparauit pater in nuptiis filij sui,
- F** & vt demus vobis indumenta nuptialia, quod est, gratia baptismi, quam qui fuerit confectus, tanquam vestimentum mundum, cum quo ei ingrediendum est ad cœnam regis: obseruare debet, ne peccato aliqua ex parte maculetur, & ob hoc tanquam indignus & reprobus abiiciatur. Causæ autem quibus maculetur istud indumentum hæc sunt, si quis recedat à patre, & conditore omnium deo, alium recipiens doctorem præter CHRISTVM, qui est solus fidelis ac verus propheta, quique nos duodecim apostolos misit ad prædicandum verbum. Et si quis de substantia diuinitatis, quæ cuncta præcellit, aliter quàm dignum est sentiat, hæc sunt quæ vsque ad mortem baptismi polluant indumentum. Quæ vero in actibus polluant, ista sunt, homicidia, adulteria, odia, auaritia, cupiditas mala. Quæ autem animam simul & corpus polluant, ista sunt, participare dæmonū mensæ, hoc est, immolata degu-

Dæmones
exhorrescūt
vere creden-
tes.

Math. 8.

Math. 4.

Pseudopro-
phetæ à dia-
bolo.

Christus an-
nus est, cuius
XII. menses
sūt apostoli.

Vestis nu-
ptialis in eu-
angelio gra-
tiā baptismi
significat.

d iij stare, vel

RECOG. DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM

stare, vel sanguinem, vel morticinum, quod est suffocatum, & si quid illud est quod dæmonibus oblatum est. Hic ergo vobis sit primus gradus ex tribus, qui gradus triginta ex se gignit mandata. Secundus vero qui sexaginta. Tertius qui centum, sicut aliàs vobis de his plenius exponemus. Et hæc cum dixisset, ac præcepisset ut die postera ad eundem locum maturius conuenirent, turbas dimisit, quibus recedere nolentibus, ait Petrus: Donate mihi hanc gratiam, propter hesterni itineris labores, & nunc discedentes, die crastina maturius conuenite: & ita cum lætitia discessere. At Petrus paululum me secedere præcipiens orationis causa, iubet post hæc in loco horti, quem vmbra contegebat, accubitus sterni, & unusquisque ex more recognoscens proprii ordinis locum, cibum sumpsimus. Tum deinde quia supererat adhuc aliquantulum diei de mirabilibus domini conloquutus nobis, cum vespere facto ingressus in cubiculum quieuit.

RECOGNITIONVM DIVI CLEMENTIS ad Iacobum fratrem domini, Liber quintus, Rufino Torano Aquileiense interprete.

SEQVENTI autem die, paulò citius quàm solebat confurgens Petrus, inuenit nos dormientes: quod ubi sensit, quasi ipse adhuc dormire volens, silentium sibi fieri iussit, ut nobis quiescendi facultatem daret. Vbi autem refectioni somno exurreximus, inuenimus eum oratione facta, intra cubiculum operientem nos. Et cum iam esset crepusculum, salutans ex more, breuiter adloquutus est, & continuo ad consuetum locum docendi gratia procedit: ubi cum vidisset ad audiendum plurimos conuenisse, primo religionis ritu pace eis inuocata, dicere hoc modo

cæpit: Deus creator omnium, ex initio ad imaginem suam hominem fecit, eiq; dominatione terræ, marisq; & aëris ipsius dedit, sicut & verus nobis propheta narrauit, & ipsa rerum ratio docet: solus enim est rationabilis, & consequens est, ut ratio inrationabilibus dominetur. Hic ergo ab initio cum adhuc iustus esset, cunctis vitiis, & omni fragilitate superior erat: ubi autem peccauit, sicut hesterno die docuimus, & factus est seruus peccati, simul & fragilitati efficitur obnoxius. Quod idcirco scriptum est, ut sciant homines, quia sicut ex impietate passibiles facti sunt, ita per pietatem possunt esse impassibiles: verum & parua in deum fide, aliorum passiones curantes. Ita enim verus propheta nobis promisit, dicens: Amen dico vobis, quia si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic, transi hinc, & transibit. Huius vocis etiam vos ipsi documenta accepistis: hesterno enim die vidistis quomodo adstantibus nobis, dæmones cum passionibus quas hominibus inuexerant, transierunt & fugati sunt. Quia ergo alij quidem homines patiuntur, alij patientes sanant, causa sine dubio vel patiendi, vel curandi noscenda est, quæ non alia esse, quàm patientibus quidem infidelitatis, curantibus vero fidei demonstratur. Infidelitas enim dum non credit futurum iudicium dei, peccandi licentiam præbet, peccatum vero hominem passionibus obnoxium facit. Fides autem futurum esse dei iudicium credens, continet homines à peccato: non peccantes vero non solum liberi sunt à dæmonibus & passionibus, verum & aliorum dæmones & passiones fugare possunt. Ex his ergo omnibus colligitur, quod origo totius mali ab ignorantia descendat, & ipsa sit malorum omniū mater, quæ incuria quidē & ignauia gignitur, negligētia vero alitur & augetur, atq; in sensibus hominū radicatur: quā si quis fortē doceat effugandā, velut antiquis & hereditariis sedibus, moleste & indignanter auellitur. Et ideo paululū laborandum nobis est, ut indagantes ignorantie præsumptiones scientiæ ratione refecemus, in his præcipue qui in aliquibus minus rectis opinionibus præuerti sunt, per quas, quasi sub specie alicuius scientiæ, ignorantia in eis vehemētius radicata est: nihil enim grauius quàm si id quod ignorat quis scire se credat, & defendat verum esse quod falsum est, quod tale est, quale si quis ebrius sobrium se putet, & agat quidem cuncta ut ebrius, sobrium se tamen & ipse putet, & dici à cæteris velit, Ita sunt ergo & hi qui ignorantes quod verum est, speciem tamen alicuius scientiæ tenent, & mala quasi bona gerunt, atque ad perniciem, quasi ad salutem festinant. Propter quod ante omnia

Matth. 7.

Ignorantia
mater oium
malorum.

Ignorantiæ
præsumptio
sciētia refe-
canda est.

Agnitio veritatis.

- A** omnia properandum est ad agnitionem veritatis, vt possimus quasi lumine nobis inde succenso, errorum tenebras depellere: grande enim malum est, vt diximus, ignorantia: sed quia substantiam non habet, facile ab his qui studiosi sunt, effugatur. Non enim aliud est quidem ignorantia, nisi non agnouisse, quod expedit: vbi autem agnoueris, perit ignorantia. Quæri ergo magnopere debet agnitio, quam nemo alius potest assignare, nisi verus propheta. Hæc enim porta est vitæ, volentibus ingredi: & iter operum bonorum, pergentibus ad ciuitatem salutis. Si quis sanè audiens sermonem veri prophetæ, velit recipere aut nolit, & amplexiones eius, id est, mandata vitæ, habet in sua potestate: liberi enim sumus arbitrij. Nam si hoc esset, vt audientes eū iam non haberent in potestate aliud facere quàm audierant, vis erat quædam naturæ, per quam liberum non esset ad aliam migrare sententiam. Aut si rursus ex audientibus nullus omnino reciperet, & hoc naturæ vis erat, quæ vnum aliquid fieri cogeret, & alteri parti non daret locum. Nunc autem quia liberum est animo in quam velit partem declinare iudicium suum, & quam probauerit eligere viam, constat euidenter inesse hominibus arbitrij libertatem. Igitur priusquam audiat quis, quod ei expedit: certum est quia ignoret, & ignorans vult & desiderat quod non expedit agere, propter quod pro hoc non iudicatur. Cū vero audierit causas erroris sui, & rationem veritatis acceperit, tunc si permanserit in his erroribus, quibus dudum præuentus, recte iam vocabitur ad iudicium pœnas daturus, cur vitæ eius spatium, quod ad bene viuendum accepit, in ludibriis consumpsit errorum. Qui vero audiens hæc libenter accipit, & gratulatur bonorum sibi doctrinam fuisse delatam, requirit intentius, & discere non desinit vsquequo cognoscat, si est vere aliud seculum, in quo bonis præmia præparata sunt: & cum certus de hoc fuerit, gratias agens deo, quod sibi veritatis lumen ostenderit, de cætero dirigit actus suos in omnibus operibus bonis, quorum sibi in futuro mercedem certus est præparatam per omnia, demirans & stupens cæterorum hominum errores, & quod ante oculos positam veritatem nemo videat. Ipse tamen gaudens super diuitiis sapientiæ, quas inuenit, insatiabiliter eis perfrui cupit, & exercitio bonorum operum delectatur, festinans ad seculum futurum mundo corde, & pura conscientia peruenire, vbi etiā videre deum regem omnium possit. His autem omnibus carere nos & fraudari, sola facit ignorantia. Dum enim ignorant homines quantum boni habeat scientia, ignorantia malum de se non patiuntur excludi, nesciunt enim quanta sit in horū permutatione diuersitas. Propter quod consilium do vnicuique discentium, libenter præbere aures verbo dei, & cum amore veritatis audire quæ dicimus, vt mens optimo semine suscepto, per bonos actus latos adferat fructus. Nam si me docente ea quæ ad salutem pertinent, recipere quis abnuuit, & animo prauis opinionibus occupato obistere nititur, nō ex nobis, sed ex semetipso habebit per-eundi causam. Debet enim iusto iudicio examinare quæ dicimus, & intelligere quia verba loquimur veritatis: vt cognitis his quæ sunt, vt sunt, & in bonis actibus dirigens vitam suam, regni cœlorum possit particeps inueniri, subiiciēs sibi carnis desideria, & dominus eorum factus, vt ita demum etiam ipse fiat dominatoris omnium iucunda possessio. Nam qui permanet in malo, & seruus est mali, non potest effici portio boni, donec permanet in malo: quia ab initio, vt antè diximus, duo regna statuit deus, & potestatem dedit vnicuique hominum, vt illius regni fiat portio, cui se ad obediendum ipse subiecerit. Et quia definitum est apud deum, non posse vnum hominem vtriusque regni esse seruum, omni studio date operam, in boni regis fœdus ac iura concurrere. Propter hoc denique verus propheta cum esset præsens nobiscum, & quosdam ex diuitibus negligentes erga dei cultum videret, huius rei ita aperuit veritatem: Nemo potest, inquit, duobus dominis seruire: non potestis deo seruire, & mammonæ: mammona patria eorum voce diuitias vocans. Hic ergo est verus propheta, qui in Iudæa nobis apparuit, vt audistis: qui stans publice sola iussione faciebat cæcos videre, surdos audire, fugabat dæmones, ægris sanitatem reddebat, & mortuis vitam. Cūque nihil ei esset impossibile etiam cogitationes hominum peruidebat, quod nulli est possibile nisi soli deo: hic adnuntiavit regnum dei, cui nos de omnibus quæ dicebat, tanquam vero prophetæ credidimus, firmitatem fidei nostræ, non solum ex verbis eius, sed & ex operibus adsumentes, quia & dicta legis, quæ ante multas generationes de præsentia eius exposuerant, in ipso consignabantur, & imagines gestorum Moyse, & ante ipsum patriarchæ Iacob, ipsius per omnia typum ferebant. Tempus quoque aduentus eius, hoc est, ipsum in quo venerat, prædictum ab eis constat: & super omnia quod esset à gentibus expectandus, sacris literis cōprehensum est, quæ in eo pariter vniuersa completa sunt. Quod autem Iudæorum propheta præ-

Matth. 6
Mammona
quid significet.Moyse &
Iacob typū
Christi tulerunt.

dedit

Invidia Iu-
dæorum erga
Christum.

Ioan. 8

Lucæ. 6.

Matth. 4

Colætes si-
mulacra ex-
aia sunt ip-
sis statuisti-
pidiores.

Similes eri-
mus deo, si
opera eius
imitamur.

Dij gentiū
ociosi.

dixit eum à gentibus expectandum, supra modum in eo fidem veri confirmat. Si enim dixisset à Iudeis expectandū, non aliquid eximium prophetasse videretur, quod à cōtribuli populo, & à propria gente speraretur: is cuius aduentus ad salutem mundi fuerat repromissus: videretur enim magis cōsequentis ratio esse, vt hoc fieret, quàm magnificentia prophetalis. Nūc autem cum prophete dicunt omnē illam spem quę de salute mūdi repromittitur, & nouitatem regni, quę instituenda per Christū est, atq; omnia quę de eo indicātur, ad gentes esse trāsferrēda, iam nō secundū consequentiā rerum, sed incredibili quodā vaticinationis euentu magnificētia prophetica cōfirmatur. Iudæi nanq; ex initio adfore aliquādo hunc virū, per quē cuncta repararetur, verissimā traditione susceperant, & quotidie meditantes ac prospicientes, quādo eius fieret aduentus: vbi adesse eum viderunt, & signa ac prodigia, sicut de eo scriptū fuerat, adimplentem, inuidia excæcati agnoscere nequiuērunt præsente, in cuius spē latabantur absētis: intelleximus tamen pauci nos qui ab eo electi sumus. Hoc autem prouidentia dei factum est, vt agnitio boni huius etiā gentibus traderetur, & hi qui nūquam de eo audierāt, nec à prophetis didicerant, agnoscerent eū: illi vero qui quotidianis meditationibus agnouerant, ignorarent. Ecce enim per vos nūc qui præsentes estis, & desideratis audire doctrinam fidei eius, & agnoscere quis, & quomodo, & qualis sit eius aduentus, prophetica veritas adimpletur. Hoc est enim quod prädixerunt prophete, qui à vobis quērendus esset, qui de eo nunquam audistis. Et ideo vidētes in vobis ipsis prophetica dicta cōpleri, huic vni recte creditis, hunc recte expectatis, de hoc recte inquiritis, vt nō solum expectetis eum, sed & hereditatem regni eius credentes cōsequamini, secundū quod ipse dixit, quia vnusquisq; illius fit seruus, cui se ipse subiecerit. Propterea ergo euigilate, & dominū, deumq; nostrum vobis adscribite: dominū qui & cœli ac terrę dominus est, & ad ipsius vos imaginem ac similitudinē reformate, sicut ipse verus propheta docet, dicēs: Estote misericordes, sicut & pater vester cœlestis misericors est, qui oriri facit solem suum super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Hunc ergo imitamini, & hūc timete, sicut mandatū datur hominibus: Dominū deum tuū adorabis, & ipsi soli seruiēs. Expedit enim vobis huic vni domino seruire, vt per ipsum cognoscētes vnum deū, à multis quos inutiliter timebatis, liberemini. Qui enim creatorē omnium non timet deum, sed eos timet quos ipse manibus suis fecit, quid nisi vano & inutili semetipsum obnoxium facit timorē viliorēq; se & abiectiorem reddit, quàm sunt illa ipsa, quorum timorem merite cōcepit. Quin potius per bonitatem eius, qui vos inuitat, redite ad priorem nobilitatem vestram, & ex bonis actibus, quod ipsius creatoris vestri imaginem portetis, ostēdite, vt ex contemplatione similitudinis ipsius etiam filij eius esse credamini. Incipite ergo à sensibus vestris abiicere vanās idolorum species, atq; inutiles & inanes timores, vt simul etiā condicionem possitis iniquitatis seruitutis effugere. Domini etenim vestri effecti sunt illi, qui ne serui quidem vtilēs vobis esse potuissent. Quomodo enim simulacra ex anima, vel ad seruitutem vobis viderentur idonea, cum neque audiant, neque videant, neque aliquid sentiant: nisi quod ipsa saltem materia ex qua facti sunt, siue auri, siue argenti, vel etiam æris aut ligni, cum possit vobis ad vsus necessarios prodesse, vos ex ea formando deos, ociosam per omnia eam atq; inutilem reddidistis. Nos ergo adnunciamus vobis verum dei cultum, simulq; monemus & hortamur cultores, vt per bonos actus imitentur eum quem colunt, & ad imaginē ac similitudinem eius, vt superius diximus, redire festinent. Velim autem dicerent mihi hi qui idola colunt, si optāt similes fieri his quos colunt, vultne aliquis vestrum sic videre, quomodo illi vidēt, & sic audire, quomodo illi audiunt, sic habere sensum quomodo illi habent? Absit hoc ab vnoquoq; audientium: hoc enim maledictum potius & conuiciū credendum est homini, qui imaginem dei in se gerit, etiam si similitudinem perdidit. Quales ergo dij habendi sunt isti, quos imitari execrabile sit cultoribus suis, quorum similitudinem habere contumelia est: Quid ergo soluite simulacra inutilia, & facite vasa vtilia: soluite ociosam pigram materiam, & facite humano vsui apta ministeria. Sed non sinunt, inquit, leges humanę. Bene, quia humanę leges, & non ipsorum virtus. Quomodo ergo dij sunt qui humanis legibus & non suis viribus defenduntur: sicq; & à furibus, canum vigiliis, & claustrorum munitio- nibus conseruantur, & hoc si fuerint argentea, vel aurea, vel etiam ærea: nam lapidea & fictilia, ipsa sui vtilitate muniuntur, nemo enim lapideum aut fictilem deum furatur. Vnde miserabiliores videntur hi, quibus preciosus metallum pericula viciniora conquirunt. Qui ergo furari possunt, qui ab hominibus custodiri, qui conuari & appendi, & malleis cædi, isti hominibus sensum habētibus dij debēt videri. O in quantā miseriam mortalium decidit intelli- gentia,

A gentia. Nam si mortuos timere summæ stultitiæ ducitur, quid iudicemus de his qui deterius aliquid quàm sunt mortui timent? Ista enim simulacra nec in mortuorum numero habenda sunt, quia nunquam vixerunt: præferenda sunt eis etiam sepulchra mortuorum, quoniam licet nunc mortui sunt, habuerunt autem aliquando vitam. Isti autē quos colitis, nec eam quidem, quæ est omnibus teterrima, ranarum ac bubonum vitam aliquando gesserunt. Sed quid opus est de his plura memorare, cum sufficiat dicere ei qui adorat ea: Non vides quia quem adoras non videt? audi, quia quem adoras, non audit? & intellige, quia non intelligit? opus enim mortalis manus est, & necessario sensu caret. Tu ergo adoras insensibilem, cum vnusquisque habens sensum, nec ea quidem credat adoranda quæ à deo facta sunt, & habent sensum, id est solem, & lunam, vel stellas, omniæque quæ in cælo sunt, & super terram. Iustum enim putant, non ea quæ pro mundi ministerio facta sunt, sed ipsorum, & mundi totius creatorem debere venerari: gaudent enim etiam hæc, cum ille adoratur & colitur, nec libenter accipiunt, vt honor creatoris creaturæ deferatur. Exceptus enim est dei solius cultus, qui solus increatus est, omnia autem cætera factura eius sunt. Sicut ergo proprium est eius qui solus non est factus deum esse, ita omne quod factum est, deus vere non est. Ante omnia ergo intelligere debetis deceptionem serpentis antiqui, & callidas eius suggestiones, qui quasi per prudentiam decipit vos, & velut ratione quadam serpit per sensus vestros, atq; ab ipso vertice incipiens, per interiores dilabitur medullas, lucrum magnum computans deceptionem vestram. Interferit ergo sensibus vestris opiniones quorumcunque deorum, tantum vt vos ab vnus dei reuocet fide, sciens peccatum vestrum, suum esse solatium. Ille enim pro nequitia sua, ab initio terram edere condemnatus est, propter eum quem de terra adsumptum, iterum resolui fecit in terram, vsque ad tempus quo animæ vestræ per ignem traductæ reparentur, sicut aliàs de hoc plenius edocebimus. Ex ipso ergo sunt omnes errores & ambiguitates, quibus ab vnus dei fide & credulitate conturbamini. Et primo omnium subiicit cogitationibus hominum, vt ne audiant verba veritatis, per quæ malorum ignorantiam fugent. Et hoc facit quasi occasione alterius scientiæ, adseuerans eis illam opinionem qua vtuntur plurimi, vt putent se reos futuros non esse, si in ignorantia fuerint, nec reddituros esse rationem pro his quæ nō audierint, & ideo à verbo declinare eos suadet auditum. Sed accipite contra hæc, ipsa per semetipsam ignorantia, validissimum venenum est, quod sufficiat animam, nulla extrinsecus quæsitā adiectione, perimere. Et ideo nemo est qui ignorans, per hoc quod ignorat euadat, sed certum est quod intereat. Naturaliter enim peccatorum vis interimit peccatorem. Sed quoniam iudicium rationale erit, tam ignorantia, quàm vnus cuiusque peccati causa & origo requiretur. Is ergo qui scire noluit, quomodo possit venire ad vitam, sed maluit ignorare, ne per hoc reus fieri videretur, ex hoc ipso iam quasi qui scierit & habuerit scientiam, iudicatur. Agnouit enim quid esset quod nolebat audire, & nihil ei cōferet ad excusationem serpentis artificio quæsitā calliditas, cum eo enim erit ei ratio quem nō latet cor. Vt autem scias, quia ignorantia per semetipsam generat interitum, anima cum discesserit à corpore, si talis exeat quæ ignoret eum à quo creata est, à quo in hoc mundo omnia quæ vsibus suis erant necessaria, consequuta est, tanquam ingrata & infidelis à regni eius luce proiicitur. Subiicit iterum nequissimus serpens aliam hominibus opinionem, quam plures vestrum proferre solent. Vnum esse & nos dicimus deum, qui est omnium dominus: sed & isti, inquit, dii sunt. Sicut enim vnus est Cæsar, & habet sub se multos iudices, verbi gratia, præfectos, consules, tribunos, & cæteras potestates: simili arbitramur modo, cū vnus sit maior omnium deus, etiam istos ad similitudinem earum, quas diximus, potestatum ordinatos esse in hoc mundo deos, illi quidem maiori subiectos, nos tamen, & quæ in hoc mundo sunt, dispēsantes. Audite ergo ad hæc, quomodo in his ipsis quæ ad deceptionem proponitis, veritatis rationibus confutemini. Dicitis quia locum Cæsaris teneat deus, iudicium vero eius & potestatum speciem seruent hi qui dicuntur dii: seruare ergo, vt proposuistis, exemplum Cæsaris, & scitote quia sicut nulli ex iudicibus, vel administratoribus Cæsaris, id est, præfectis, vel proconsulibus, vel ducibus, vel tribunis, fas est Cæsaris nomen imponi, alioquin & ille qui susceperit, & illi qui detulerint, pariter interibunt: Ita & de hoc debetis aduertere: quod si quis nomen dei alicui quàm præter ipsum imposuerit, & ille receperit, vnum eundemque sortiētur interitum, multo deteriore sorte quàm ministri Cæsaris. Hic enim qui deliquit in Cæsarem, interitum suscipiet temporalē: qui vero in vnum, qui solus & verus est deus delinquit, in seculum luet pœnas, & merito, vt qui nomen quod est vnicum, iniuriosa conditione violauerit.

Rana præferende diis gentilium.

Honor creatoris nō debet creaturæ deferri.

Quare serpens cōdēnatus sit terram comedere.

Ignorantia nō ex: usabit in die iudicij.

Loqui de deo per cōparationes humanas nefas est.

rit. Quauis hoc ipsum deus, non nomen sit dei, sed hominibus interim vocabulum istud G
quasi pro nomine eius concessum est: quod tamen, vt dixi, cum contumeliose tractatur, ad ve-
ri eius nominis refertur iniuriam. Denique veteres Aegyptiorum, qui de coelesti cursu, & a-
strorum natura rationem sibi vixi sunt reperisse, obsidente sensus eorum daemone, omnibus
nihilominus contumeliis nomen incommunicabile subiecerunt. Nam alij eorum bouem, qui
Apis dicitur colendum tradidere, alij Hircum, alij Gattas, nonnulli Ibin, quidam Serpentem.
Piscem quoque, & Capas, & Cloacas, Crepitus ventris, pro numinibus habendos esse docue-
runt, & alia innutierabilia, quae pudet etiam nominare. Hæc dicente Petro, riserunt omnes qui
audiebamus. Et Petrus: Ridetis, inquit, vos aliorum dedecora, quia longa consuetudine propria
non videtis. Nam Aegyptiorum quidem stultitiam merito ridetis, qui muta animalia, ipsi cum H
sint rationabiles, colunt. Audite tamen quomodo & illi vos irrideant, aiunt enim: Nos viuē-
tia colimus animalia, licet moritura: vos vero quæ nunquam omnino vivere, hæc colitis, &
adoratis. Addunt præterea etiam illud, figuras esse, & allegorias virtutum quarundam, quibus
admiratricibus regatur hominum genus. sed pudoris perfugio hæc & nonnulla his similia con-
nectentes, errorem suum velare nituntur. Sed non est nunc tempus Aegyptiis respondere, &
derelicta cura præsentium, absentium medicari languores. Certum nanque indicium est, vos
ab huiusmodi ægritudine haberi alienos, qui eam non doluistis vt propriam, sed risistis vt a-
lienam. Sed redeamus ad vos, quibus placet haberi deum vt Cæsarem, deos autem vt mini-
stros, & procuratores Cæsaris: sequimini me attentius, & modo vobis ostendam latebras ser- I
pentis, in argumenti huius curuis anfractibus collocatas. Certum apud omnes esse debet, &
indubitatum de deo, quia à nullo factus est, sed ipse fecit vniuersa, nihil ex facturis suis posse
coæquari: neque enim ita quis irrationalis inueniri potest, qui putet quod conferri possit fa-
ctura factori. Si ergo humana mens non solum ratione, sed & naturali quodam motu, recte
hanc opinionem tenet, illud dici deum, cui conferri aut exæquari nihil potest: sed quod cun-
ctis emineat, & cuncta repellat: quomodo nomen illud quod super omnia esse creditur, recte
his creditur dari, quos ad ministerium & procuracionem humanæ vitæ putatis esse disposi-
tos: Sed & illud addemus: mūdus hic sine dubio factus est, & est corruptibilis, sicut etiā post-
modū latius ostendemus: interim & factū eum & corruptibilem cōstat. Si ergo mūdus deus K
dici nō potest, & recte nō potest, quia corruptibilis est, quomodo partes mūdi dei nomē acci-
piet: quod enī totus non potest esse mūdus, multo magis non erit pars ei? Igitur si redeamus
ad exemplum Cæsaris, videte quā longè erretis. Cæsari, eiusdem licet naturæ hominem cu-
ius ipse est (conferri tamen neminem licet deo, qui hoc ipso quod à nullo factus, sed ipse fecit
omnia cuncta supereminet) conferri debere aliquem creditis? Sed: Cæsaris quidem nomen
nulli alij audetis imponere, quia reum suum statim punit: dei vero audetis, quia reum suum
punire propter poenitentiam differt: Per alios item serpens ille proferre verba huiusmodi
solet: Nos ad honorem inuisibilis dei imagines visibiles adoramus: quod certissime falsum
est. Si enim verè velitis dei imaginem colere, homini benefacientes, veram in eo dei imagi- L
nem coleretis. In omni enim homine est imago dei, non in omnibus vero similitudo, sed vbi
benigna anima est, & mens pura. Si ergo verè vultis honorare imaginem dei, nos vobis quod
verum est aperimus, vt homini qui ad imaginem dei factus est benefaciatis, honorem & re-
uerentiam deferatis, esurienti cibum, sitienti poculum, nudo indumentum, ægro ministeriū,
peregrino hospitium, & in carcere posito necessaria ministretis, & hoc est quod vere deo de-
latum reputabitur. Hæc autem in tantum ad honorem dei imaginis cadunt, vt qui ista non
fecerit, contumeliam imagini diuinæ intulisse credatur. Quis ergo iste honor dei est, per la-
pideas & ligneas formas discurrere, & inanes atque exanimas figuras, tanquam numina ve-
nerari, & hominē in quo vere imago dei est spernere: imò potius certi estote, quod qui homi M
cidium facit, aut adulterium, & quicquid in hominum poenam, vel iniuriam geritur, in his o-
mnibus dei imago violatur. Magna enim impietas in deum est, lædere hominem: omne ergo
quod ipse pati non vis, cum facis alij, imaginem dei iniquis mœroribus fœdas. Intelligite er-
go, quia latentis intrinsecus serpentis est ista suggestio, quæ persuadet pios vos videri posse,
cum insensibilia colitis: & non videri impios, cum sensibiles & rationabiles læditis. Sed ad
hæc alio nobis serpens ore respondet, & dicit: Si nolebat hæc esse deus, vtique nō erant. Nō-
dum vobis dico, quomodo ad vniuscuiusque mentis probationem, in hoc mundo permit-
tuntur esse multa contraria: sed illud est, quod nunc interim conuenit dici, si secundum vos
omne quod adorandum erat, esse non debuit, nihil penè futurum erat in hoc mundo. Quid
enim

Animalia
quæ sint vir-
tutum symbo-
la melius est
colere quàm
statuas ex-
animas.

Vere colere
imaginem
dei, est ho-
mini bene-
facere.

Fuisse ergo
Christianis
legem hanc
præcipuā,
testatur Ae-
lius Lamp.
Quod tibi
nō vis fieri,
alteri ne
feceris.

A enim est quod reliquistis, quod non adoratis: solem, lunam, stellas, aquam, terram, montes, arbores, lapides, homines, nihil horum est quod non adorastis. Oportuit ergo, iuxta vocem vestram, nihil horum fieri à deo, ne haberetis quod possietis adorare: sed ne homines quidem ipsos esse oportuit, qui adorarent. Vere hoc est quod desiderat ille qui intra vos latet serpens, nulli vestrum parcit, nullum vult effugere de interitu: sed non ita erit. Audite, enim, quia nō delinquit illud quod adoratur, sed ille qui adorat. Iustum nanque est apud deum iudicium, & aliter iniuriam patientem iudicat, aliter inferētem. Sed dicis, oportebat ergo eos qui adorāt, quod non licet adorari, statim perimi à deo, ne & alius hoc faceret. Sed nonne es tu prudentior deo ut ei consilia suggeras: scit ille quid faciat. Omnibus etenim in ignorantia positus patientiam præstat, quia misericors & pius est, & præuidet, quia ex impiis multi efficiuntur pii, & ex ipsis qui impura figmenta, & pollutas imagines venerantur, nonnulli conuersi ad deū, & reuocantes se à peccatis, & agentes bona opera, perueniunt ad salutem. Sed debuimus, inquit, omnino nec ad cogitationem istam venire, ut hæc faceremus. Ignoratis quid est libertas arbitrii, & latet vos quia ille vere bonus est, qui suo proposito bonus est: Qui autem necessitate retinetur in bono, bonus non potest dici, quia non est suum quod est. Quia ergo in vnoquoque libertas est in electione bonorum vel malorum, ipse sibi vel præmia, vel interitum quærit. Imò, inquit, quicquid cogitamus, deus nobis adducit ad mentem. Quid agitis o homines: blasphematis: si enim omne quod cogitamus ipse nobis adducit ad mentem, ipse ergo nobis cogitationes adulterij suggerit, & avaritiæ, & blasphemiar, omnisq; luxuriæ? Desinite quæso ab huiusmodi blasphemis, & qui sit deo dignus honor intelligite. Nec dicatis, ut solēt quidam vestrum, quia deus mortalium honore nō indiget. Ille quidem vere nullius indiget, sed vos debetis agnoscere, quia vobis prodest honor, quem deo defertis. Quid enim tam execrabile, quàm si gratiā referre nesciat homo proprio conditori? Sed melius, inquit, facimus nos, qui & ipsi, & omnibus cum ipso gratias agimus. In hoc subuersionem salutis vestræ non intelligitis? Tale est enim hoc, quale si quis æger ad medelam sui, medicum pariter & venenariōs inuitet, cum illi nocere quidem possint, curare non possint: verus autem medicus, venenis illorum recuset sua medicamenta miscere, ne aut perniciēs bono, aut sanitas nocentibus adscribatur. Dicis ergo: indignatur, aut inuidet deus, si cum ipse benefaciat, aliis gratiæ referantur? Etiam si non indignetur, non vult tamen erroris autor existerē, ut sui operis beneficio inani idolo fides detur. Quid certe tam impium, tam ingratum, quàm à deo beneficium consequi, & reddere lignis ac lapidibus gratiam? Propter quod expergiscimini, & intelligite salutem vestram, deus enim nullius indiget, neque aliquid requirit, neque in aliquo læditur, sed nos sumus qui aut iuuamur, aut lædimur in eo quo grati, aut ingrati sumus. Nā deo quid confertur ex laudibus nostris: aut quid aufertur ex blasphemis: nisi quod deus animam sibi gratias agentem, proximam sibi & familiarem facit, ingratam vero, malus possidet dæmon. Sed & illud scire vos volo, quod aduersum huiusmodi animas, non ipse deus per se vltionem profert, sed vniuersa creatura eius insurgit, & pœnas de impiis sumit: & quanuis in præsentī seculo dei bonitas æqualiter piis & impiis, mundi lucem ac terræ ministeria largiatur, tamen non absque dolore sui lucem sol impiis præbet, ceteraq; elementa exhibent seruitutem. Denique interdum etiam contra bonitatem conditoris, fatigata sceleribus impiorum vincuntur elementa: & inde est quod aut terræ fructus corrumpitur, aut aëris temperies temeratur, aut supra modum ardor solis incenditur, vel imbrium, ac frigorū vis immensa diffunditur. Inde lues & fames, & mortis facies diuersa percurrit, festinat enim creatura in impios mouere vindictam. Dei tamen bonitas reprimit ea, & ab indignatione impiorum refrenat, ac suæ misericordiæ obedire cogit, magis quàm peccatis hominum & sceleribus inflā mari: expectat enim patientia dei, dum in hoc corpore sunt, hominum conuersionem. Quod si qui ad exitum vitæ in impietate perstiterint, tum iam discedens anima: quæ immortalis est, pro impietatis suæ perseuerantia luet pœnas. Immortales nanque sunt etiam impiorum animæ, quas ipsi fortasse velint pariter cum corporibus suis finire: sed non ita est, perfert enim ignis æterni sine fine supplicia, & ad perniciem sui naturam non habet moriendi. Sed fortasse dicetis mihi, terres nos Petre. Et quomodo vobis dicemus quæ in re sunt: nunquid tacentes adnunciare possumus veritatem? quæ sunt, aliter quàm sunt proferre nescimus. Quod si taceamus, causam vobis perniciosæ ignorantie nos dabimus, & satisfaciemus. latenti intra vos, & obsidenti sensus vestros serpenti, qui hæc vobis callide suggerit, ut semper vos inimicos faciat deo. Sed nos ad hoc missi sumus, ut prodamus vobis latebras eius, & absoluentes inimicitias,

Quis cōsilia
rius ei⁹ fuit.
Roma. ii

Deus malo-
rum non est
autor.

Creaturæ se
ab impiis vl
ciscuntur.

Episcopis
non est ta-
cendum.

inimicitias, reconciliemus vos deo, vt ad ipsum conuertamini, & placeatis ei in operibus bonis. Inimicitia nanque sunt homini ad deum, inrationabilis & impius sensus, prauumque propositum, maxime cum videtur sibi scire aliquid, & est in ignorantia. Vbi autem abiectis his, eadem vobis placere coeperint, quæ deo placent, & eadem displicere vobis, atque ea coeperitis velle, quæ vult deus, tunc vere amici eius dicemini. Sed fortassis aliqui ex vobis dicent: nihil curæ est deo de rebus humanis, & cuius ne ad notitiam quidem possumus peruenire, quomodo ad amicitias perueniemus? Quod deus curam gerat humanarum rerum, ipsius mundi gubernatio testis est, cui sol quotidie deferuit, cui imbres ministrant, cui fontes, flumina, ventique, & omnia famulantur elementa, quæ quanto potiora ab hominibus videntur, tanto curam dei esse erga homines indicant. Nisi enim potestate excelsi, nunquam potiora inferioribus ministrarent: & per hoc non solum curam deus erga homines, sed & grandem quendam habere docetur affectum, quorum ministerio tam præclara mancipauit elementa. Quod autem etiam ad amicitias dei perueniant homines, exemplo nobis sunt hi quorum precibus tantum indulsit, vt clauderet imbribus cælum cum vellent, & rursum cum peterent, relaxaret: & multa alia voluntatem suam facientibus, præstitit, quæ non nisi amicissimis præstarentur. Sed dices, quid enim lædatur deus, si & ista colantur à nobis? Si quis vestrum honorem patri debitum, à quo plurima beneficia consequutus est, alij deferat, & alienum atque extraneum quasi patrem colat, non tibi videtur impius existere in patrem, & exheredatione dignissimus? Alij dicunt, impium est si non colamus ea quæ nobis tradita sunt à patribus nostris, & religionem præuaricamur à maioribus datam. Hæc ratione si cuius pater latro fuit, aut si cuius leno, à patribus sibi traditam consuetudinem mutare non debet, nec ad meliorem viam à paternis erroribus reuocari: & impium ducitur, si quis non cum parentibus peccet, aut cum ipsis impius perseueret. Alij dicunt, non debemus molesti esse deo, & ipsum semper aut miseriarum querelis, aut petitionum nostrarum necessitatibus onerare. Quam stulta & absque omni sale responsio: molestum deo putas, si ei pro beneficiis suis gratias agas? cui molestum non putas, si pro ipsius muneribus, lignis & lapidibus gratias referas? Et quomodo, cum fortè imber longa serenitate suspenditur, omnes ad cælum oculos tendimus, & ab omnipotente deo pluuiarum munera flagitamus, omnesque cum paruulis ad deum fuis precibus, miserationes ipsius exoramus? Sed reuera ingrata animæ cum impetrauerint, citò obliuiscuntur: collectis enim messibus aut vindemiis, continuo ad surda & muta simulacra primitias frugum deferunt, & pro his quæ deus concessit, in templis aut lucis vota persoluunt, & ibi sacrificia dæmoniis offerunt, atque accepta gratia, permutant gratiæ largitorem. Sed quidam dicunt, hæc lætitiæ gratia, & ad releuandos animos instituta, & ad hoc inuenta, vt humana mens aliquantulum curis & mœroribus relaxetur. Videte quomodo ipsi accusatores estis eorum quæ geritis. Si hæc leuandi mœroris & lætitiæ capiendæ causa reperta sunt, quomodo in lucis & syluis inuocationes dæmonum fiunt? quomodo insani rotatus hominum, sectionesque membrorum, & abscisiones verendorum? quomodo in his furor, rabidus concipitur? quomodo inuitatur infania? quomodo mulieres sparsis criminibus furibundæ iactantur? vnde stridor & fremitus dentium? vnde mugitus cordis & viscerum, & omnia illa quæ vel simulata, vel etiam ministerio dæmonum compaginata, ad terrorem stultorum, & ignorantium hominum, proferuntur? hæc leuandi animi gratia sunt; an potius opprimendi? Nondum sentitis neque intelligitis, latentis intra vos serpentis hæc esse consilia? qui vos per inrationabiles errorum suggestiones, à ratione veritatis abducit, vt vos libidinis & concupiscentiæ, ac totius dedecoris seruos teneat ac ministros. Sed ego clara vos omnes prædicationis voce confestor, quod è contrario religio dei ad sobrietatem vos reuocat & pudicitiam, à luxuria ac furore iubet esse continentis, & per patientiam ac mansuetudinem, refecare lapsus iracundiæ, propriis esse contentos, & virtute parsimoniæ, ne egestate quidem compulsos aliena diripere, sed in omnibus seruare iustitiam: ab idolorum vos immolatione penitus remouere: per hæc enim inuitatis dæmones ad vosmetipsos, & introeundi eis aditum sponte præbetis, & ex hoc iam vel furoris causas, vel illiciti amoris accipitis. Hinc omnis impietatis origo descendit, hinc hominidia, adulteria, furta, & seminarium malorum omnium flagitiorumque concipitur, dum profanis libaminibus & odoribus indulgetis, ac locum dominandi in vos, & ius quodammodo obtinendi malignis spiritibus datis. Ingressi enim sensus vestros, quid nisi quæ libidinis, quæ iniustitiæ, quæ crudelitatis sunt operentur, & ad omnia vos quibus ipsi delectantur, subigant

Amicitiam
cū deo quo-
modo adipi-
scamur.

Dictum est:
hoc de He-
lia, de quo
3. Regum.

Maiorū in-
stituta sunt
imitanda, si
Christo nō
repugnent.

Festi dies
gētilium.

Quomodo
in his furor,
rabidus concipitur?

Vera reli-
gio dei in
quib' sita.

A tur, subigant obedire? permittente reuera hoc deo pati vos ab eis iusto quodam iudicio, vt ex ipso dedecore actuum sensuumque vestrorum, intelligatis quàm indignum sit dæmonibus, & non deo esse subiectos. Hinc & ad indecoros & fædos actus per amicitias dæmonum peruenitur. Hinc vsque ad ipsius vitæ perniciem, vel per flammam libidinis accenditur, vel per iracundiæ rabiem, aut nimietatem tristitiæ peruenitur, vt sæpe notum est, etiam manus sibi intulisse nonnullos: quod, vt diximus, iusta quadam dei sententia fieri ab his non prohibetur, vt & quibus se subdiderint intelligant, & quem deseruerint recognoscant. Sed dicet aliquis, passionibus istæ interdum accidunt etiam his qui deum colunt. Non est verum: etenim nos illam dei dicamus esse cultorem, qui voluntatem dei facit, & legis præcepta custodit. Apud deum enim, non ille qui apud homines ludæus dicitur, ludæus est: neque qui gentilis vocatur, ille gentilis est, sed qui deo credens legem impleuerit, ac voluntatem eius fecerit, etiam si non sit circumcissus. Verus dei cultor est is, qui non solum ipse à passionibus liber est, verum & alios ab eis liberos reddit, etiam si sint ita graues, vt montibus coarquantur, per fidem qua credit deo, transfert eas: sed & montes verè cum arboribus suis, si necesse sit, per fidem transfert. Qui autem videtur quidem colere deum, sed neque fide plena, neque operibus mandatorum munitur, sed est peccator, pro peccatis locum dedit in semetipso passionibus, quæ ad pœnam peccantium constitutæ sunt à deo, vt ab eis per inflata supplicia, exigant debita peccatorum, & purgatiores eos ad iudicium illud omnium generale perducant, si tamen castigationem eorum non deserat fides. Nam infidelium castigatio in præfenti vita indicium est, quo alieni existere incipiunt à futuris bonis: deum vero colentium castigatio, cum pro peccatis quæ acciderint eis infertur, commissi ab eis exigit debitum: vt præuenientes iudicium, in præfenti seculo peccati debitum soluant, & liberentur vel ex parte media ab æternis, quæ illic præparatæ sunt, pœnis. Sed hæc ita esse non recipit, qui non credit futurum esse iudicium dei, & ob hoc præfentis seculi voluptatibus obligatus, ab æternis excluditur bonis. Et ideo nos non negligimus prædicare vobis, quæ saluti vestræ scimus esse necessaria, & qui sit verus dei cultus ostendere, vt credentes deo, per opera bona possitis vnà nobiscum futuri seculi hæredes existere. Quod si nondum apud vos certum est, vera esse quæ dicimus, interim pro hoc primo non debetis ægre accipere & infesti esse, quia quæ putamus bona, hæc vobis adnunciamus, & quod vobis salutare esse credimus, hoc etiam vobis conferre non inuidemus, omni, vt dixi, studio laborantes, quo cohæredes vos bonorum, quæ ipsi nobis euentura credimus, habeamus. Vtrum autem pro certo vera sint quæ adnunciamus vobis, non aliter scire poteritis, nisi vt obedientes his quæ mandantur, ipso rerum exitu, & beatitudinis certissimo fine doceamini. Et ideo etiam si latens intrinsecus serpens, sensus vestros mille deprauandi artibus occupet, & impedimenta mille subiiciat, quibus à salutari doctrina vestrum declinet auditum, eo magis obsistere ei debetis, & spretis eius suggestionibus ad audiendum à nobis verbum, suscipiendamque doctrinam frequentius conuenire, quia nemo potest discere aliquid qui non docetur. Cùmque hæc dixisset, iussit sibi eos qui languoribus, vel dæmonibus vrgebantur, offerri, & imposuit eis manus cum oratione, atque ita turbas dimisit, admonens, vt ad audiendum verbum, diebus quibus inibidem moraturus esset, frequentarent. Ideo vbi turbæ abscessere, Petrus aquis quæ in horto fluebant corpus diluens, vnà cum cæteris volentibus, humi sterni iussit sub arbore quadam, cuius vmbra erat plurima, & recumbere nos secundum ordinem apud Cæsaream statutum præcepit. Atque ita cibo sumpto, Hebræorum ritu gratias agens deo, quia adhuc aliquantulum diei supererat, iubet nos de quibus velimus percontari. Cùmque essemus omnes cum eo viginti, vnicuique de quo quærere voluit explanauit, quorum singula quæque libellis comprehensa tibi ante iam misi. Vespere autem iam facto ingressi hospitium cum ipso, suis quique locis requieuiimus.

Roma. 2

Infidelium
dânatio in
hoc seculo.Libelli isti
nō extant.

RECOC. DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM
 RECOGNITIONVM DIVI CLEMEN-
 tis ad Iacobum fratrem domini, Liber Sextus,
 Rufino Torano Aquileiense in-
 terprete.

G

VI vero rarefcētibus tenebris primum dies cœpit proferre crepuscu-
 lum, Petrus orationis gratia hortum ingressus, exinde egrediēs atque
 ingrediens, velut excusare nobis videbatur, quod tardius solito euigi-
 lans venisset ad nos. Aiebat ergo: Vbi veris tēpus longiorem fecerit **I**
 diem, necesse est vt nox breuior fiat: si quis ergo studiorū causa noctis
 aliquid occupare desiderat, nō in omni tempore easdem horas obser-
 uare debet ad vigilandū, sed eadem tēporis spatia, siue breuior, siue lō-
 gior sit nox, dormiēdo cōsumere, & curare magnopere, ne præsumens
 ex his spatiis quæ habere ad studendū solet, addat somno, & vigilandi tēpus imminuat. Ob-
 seruandū nanq; & illud est, ne fortē si nondū decoctis cibis interrumpātur somni, indigestū
 corpus adgrauet mentē, & crudos adhuc exhalans spiritus, interiorem sensum cōfutum red-
 dat ac turbidū. Rectum ergo est, vt cōpetenti etiam pars ista quiete foueatur, quo possit suffi-
 cienter his, quæ sibi debentur, corpus expletis, iustum in reliquis menti exhibere ministeriū. **I**
 Et cum hæc dixisset, plurimis iam consueto in horti loco ad audiendum congregatis, proces-
 sit Petrus, & salutatis ex more turbis, dicere hoc modo cœpit. Quoniāquidem sicut terra cul-
 tore neglecta, spinas & tribulos necessario producit: ita sensus vester longi tēporis incuria,
 multas & noxias opiniones rerū, & intelligētias falsæ sciētix germinauit. Opus est nūc multa
 diligentia ad excolendū rus mentis vestræ, vt id sermo veritatis, qui est verus & diligēs cor-
 dis colonus, assiduus excolat disciplinis. Vestrū ergo est præbere ei obedientiā, & occupatio-
 nes ac sollicitudines superfluas amputare, ne bonū verbi semen enecet noxium germē. Potest
 enim fieri, vt multi temporis negligentia, brevis & assidua reparat diligentia: incertum nā-
 que est vniuscuiusq; vitæ tempus, & ideo festinandū est ad salutem, ne fortē cunctantē mors **K**
 repentina præueniat. Et ob hoc acrius intendendū est, vt dum est temporis spatium, collecta
 malæ cōsuetudinis vitia refecentur. Quod non aliter facere poteritis, nisi vt irascamini quo-
 dammodo aduersum vosmetipsos, pro his quæ inutiliter gessistis ac turpiter. Hæc enim est iu-
 sta & necessaria iracundia, qua vnusquisq; in his quibus errauit & perperā gessit, indignatur,
 & semetipsum incusat: ex qua indignatione accēditur in nobis ignis quidam, qui velut agro
 sterili immissus, cōsumptis & excoctis radicibus pessimæ voluptatis, bono semini verbi dei
 fœcundiorē cordis præparat glebam. Puto autem quod satis dignas habeatis causas iracū-
 diæ, ex quibus iustissimus ignis iste coalescat, si cōsideretis in quātos vos errores deduxit igno-
 rantie malū, quātosq; lapsus, & quāta præcipitia ad peccandū dedit, à quantis vos bonis abstra-
 xit, & in quæ præcipitauit mala, & quod est super omnia grauius, quod vos in futuro seculo æ-
 ternis pœnis obnoxios fecit. Nōne pro his omnibus, vbi vobis veritatis lumē obfulsit, ignis
 iustissimæ indignationis accenditur, & iracundiæ deo placitæ intra vos consurgit incendiū?
 quo consumatur, & radicitus intereat omne germen, si quod fortē intra vos malæ concupi-
 scentix pullulauit. Vnde & ipse qui misit nos, cum venisset, & omnem mundum vidisset ad
 malitiam declinasse, non continuo pacem ei in erroribus posito dedit, ne eum confirmaret in
 malis, sed ignorantix eius ruinas scientiam veritatis opposuit, vt si fortē resipiscerent, & lu-
 men veritatis aspicerēt, deceptos se, & in præcipitia erroris abstractos merito dolerēt, & ira-
 cundiæ salutaris ignem aduersum deceptricem sui conciperent ignorantia. Ob hoc itaq; dicebat: **M**
 Ignem veni mittere in terram, & quem volo vt accendatur. Est ergo pugna quedā, quæ
 gerenda nobis est in hac vita: sermo enim veritatis & scientie, necessario separat homines ab
 errore & ignorantia, sicut sæpe vidimus putrefactas & emortuas corporis carnes, à cōnexio-
 ne viuentiū membrorum ferro secante separari. Tale ergo aliquid est quod agit veritatis a-
 gnitio: necesse est enī, vt salutis causa filius, verbi gratia, qui sermonē receperit veritatis, à pa-
 rentibus separetur incredulis: aut rursum, pater separetur à filio, aut filia à matre. Et hoc mo-
 do inter propinquos & cōsanguineos credētes, atq; incredulos, scientie & ignorantie, verita-
 tisq; & erroris pugna consurgit. Et ob hoc iterum dicebat qui nos misit: Non veni pacem
 mittere in terram, sed gladium. Quod si dicit aliquis, & quomodo iustum videtur separari à
 parentibus?

Concio Pe-
tri.

Euangeliū
colonus cor-
dis nostri
est.

Vita mili-
tia est.

Matth. 10

- A** parentibus? Audi quomodo: quia si cum ipsis in errore permaneant, neque illis proderunt, & ipsi cum illis pariter interibunt. Iustum igitur & valde iustum est, separari eum qui saluari vult, ab eo qui non vult. Sed & illud aduerte, quia non ex illis qui rectius intelligunt, venit ista separatio, illi enim volunt esse, pariter & prodesse eis, & docere meliora: sed est istud proprium ignorantiae vitiū, ut confutantem se veritatis lucem non ferat habere de proximo, & ideo ex illis ista nascitur separatio. Nam qui scientiam veritatis accipiunt, quia bonitatis plena est, tanquam à bono deo datam, cupiunt eam, si fieri potest, cum omnibus habere communē, etiā cum his qui oderunt eos & persequuntur: sciunt enim, quia peccati ipsorum causa ignorantia est. Propterea denique ipse magister cum ab his qui ignorabant eum, duceretur ad crucem, Gladius euangelij.
- B** orabat patrem pro interfecto-ribus suis, & dicebat: Pater remitte eis peccatum, nesciunt enim quid faciunt. Imitantes quoque discipuli magistrū, etiā ipsi cum pateretur, similiter pro interfecto-ribus suis orabant. Quod si disciplina nobis est, orare etiā pro interfecto-ribus nostris, quomodo non etiam parentū & propinquorum persequutiones ferre, & pro cō- uersione eorū orare debemus? Tum deinde etiam illud diligentius cōsideremus, quā sit nobis causa parentes diligendi. Pro eo, inquit, quod vitæ nostræ videntur autores. Autores quidem vitæ nostræ parentes non sunt, sed ministri: non enim vitam præbent, sed ingrediendi nobis ad hanc vitam exhibent ministerium: autor autem vitæ, vnus & solus est deus. Si ergo auto-rem vitæ diligere voluerimus, illum nobis sciamus esse diligendum. Sed illum, inquit, cogno- Lucæ. 23
- C** scere non potuimus, istos autem & nouimus, & in affectu habemus. Esto, non potueris cogno- scere quid sit deus, quid tamen non sit deus, per facile scire potuisti. Nam quomodo latere po- tuit hominē quod lignū, aut lapis, aut æs, vel alia huiusmodi materia, deo non sit? Quod si in his quæ facile deprehendere potuistis, animum ad discutiendum nolulistis intendere, certum est quia in agnitione dei impediti estis, non impossibilitatis, sed ignauitatis vitio: nam si voluissetis, ex his ipsis inutilibus simulacris, profecto accepissetis intelligentiæ viam. Certum est enim quia per ferrum facta sunt simulacra, ferrum vero per ignem confectum est, qui ignis aqua extinguitur, aqua autem per spiritū mouetur, spiritus autem à deo initium habet. Sic enim dicit Moyses propheta: In principio fecit deus cælum & terram, terra autem erat inuisibilis Hoc est quod opinor impulit Dionysius scribere de Theologia negativa.
- D** & incomposita, & tenebræ erant super abyssum, & spiritus dei erat super aquas, qui spiritus iussu dei, quasi ipsa conditoris manu, lucem separauit à tenebris, & post illud inuisibile cælū, istud visibile produxit, ut superiora quidem habitaculum faceret angelis, inferiora vero ho- minibus. Propter te ergo dei iussu, aqua quæ erat super faciem terræ secessit, ut terra tibi pro- duceret fructus: cui etiam humorum venas latenter inseruit, ut tibi ex ea profluerent fontes, & flumina. Propter te producere iussa est animantia, & omnia quæ tuo vsui voluntatiq; ser- uirent. Aut non propter te venti spirant, ut ex ipsis cōcipiens fructus tibi terra parturiat? Non propter te imbres profluunt, & tempora vicissitudines mutant? Non propter te sol oritur, & occidit, & mutationes luna perpetitur? Propter te mare exhibet famulatum suum, ut tibi in- grato cuncta subiaceant. Nonne pro his omnibus ista erit ultionis pœna, quia horum omniū largitorem, quem ante omnia & agnoscere & venerari debuistis, solum præ cæteris ignora- stis? Sed & nunc eisdem vos ad intelligentiam viis duco: videtis etenim quod omnia gignū- Gene. 1.
- E** tur ex aquis, aqua vero per vnigenitum ex initio facta est, vnigeniti vero omnipotens deus caput est, per quem tali ordine, quo supra diximus, peruenitur ad patrem: cum autem perue- neris ad patrem, agnosces hanc esse voluntatem eius, ut per aquas quæ primæ creatæ sunt, de- nuo renascaris. Qui enim regeneratus fuerit per aquam, bonis operibus adimpletis, hæres ef- ficitur eius à quo in incorruptione regeneratus est. Propter quod paratis animis accedi- te, quasi filij ad patrem, ut peccata vestra diluantur, & causa eorum sola ignorantia fuisse pro- betur apud deum. Nam si post agnitionem horū permanetis in incredulitate, vobis iam per- Propter ho- minem oia creata sunt.
- F** ditionis vestræ causa & non ignorantia reputabitur. Nec putes quod etiā si omnem pietatem colas, omnemq; iustitiā, baptismum vero non accipias, spem possis habere apud deum: imò po- tius maiore pœna dignus erit, qui bona opera non bene operatur: confertur enim meritum homini ex bonis gestis, sed si ita gerantur sicut deus iubet. Deus autem iussit omnem co- lentem se baptismo consignari: quod si tu reniteris, & tuæ voluntati magis quā dei obtem- peras, contrarius sine dubio & inimicus es voluntati eius. Sed dices fortasse, quid confert a- quæ baptismus ad dei cultum? Primo quidem, quia quod deo placuit impletur: secundo, quia regenerato ex aquis, & deo renato, fragilitas prioris natiuitatis, quæ tibi per hominem facta est, amputatur, & ita demum peruenire poteris ad salutem, aliter vero impossibile est. Baptismus necessarius.
- e Sic enim
- Opera tum sunt bona si sunt ita ut deus præcepit.

Ioan. 3

Sic enim nobis cum sacramēto verus propheta testatus est, dicens: Amen dico vobis, nisi quis denuo renat⁹ fuerit ex aqua, nō introibit in regna cōlorū. Et ideo adcelerate, est enī in aquis istis misericordiæ vis quædam, quæ ex initio ferebatur super eas, & agnoscit eos qui baptizantur sub appellatione triplicis sacramenti, & eripit eos de suppliciis futuris, quasi donū quoddam offerens deo, animas per baptismum consecratas. Confugite ergo ad aquas istas, solæ sunt enim quæ possint vim futuri ignis extinguere: ad quas qui moratur accedere, constat in eo infidelitatis adhuc idolum permanere, & ab ipso prohiberi ad aquas quæ salutem conferunt, properare. Siue enim iustus sis, siue iniustus, baptismus tibi per omnia necessarius est. Iusto quidem, vt adimpleatur in eo perfectio, & regeneratur deo: iniusto vero, vt peccatorū quæ gessit in ignorantia remissio cōcedatur. Omnibus ergo festinandū est sine mora renasci deo, quia incertus est vniuscuiusq; exitus vitæ. Cum autem regeneratus fueris per aquam ex operibus bonis, ostende in te similitudinem eius, qui te genuit patris. Agnouisti enim deum, honora patrē: honor autē eius est, vt ita viuas sicut ipse vult. Vult autē ita viuere, vt homicidiū, adulterium nescias, odium, auaritiā fugias, iram, superbiam, iactantiā, respuas, & execreris inuidiam, cæteraq; his similia penitus à te ducas aliena. Est sanē propria quædā nostræ religiōis obseruatiā, quæ non tam imponitur hominibus, quā proprie ab vnoquoque deum colente causa puritatis expetitur. Castimonię dico causa, cuius species multæ sunt, sed primo vt obseruet vnusquisq; ne menstruatae mulieri misceatur, hoc enim execrabile ducit lex dei. Quod et si lex de his non admonuisset, nos vt cantari libenter volueremur in stercore: Debemus amplius aliquid habere animalibus, vtpote rationabiles homines, & cōlestium sensuū capaces, in quibus summi studij esse debet, ab omni inquinamento cordis cōscientiam custodire. Bonum est autē & puritati cōueniens, etiā corpus aqua diluere. Bonū vero dico, nō quasi principale illud in quo mens purificatur, sed quod sequela sit illius boni hoc in quo caro diluitur. Sic enī & magister noster quosdā pharisæorū & scribarum, qui videbātur esse cæteris meliores, & à vulgo separati, increpabat, dicens eos hypocritas, quia ea solum quæ hominibus videbātur purificabant, corda vero quæ solus deus aspicit, inquinata relinquebant & sordida. Ad quosdā ergo ex ipsis nō ad omnes dicebat: Væ vobis scribæ & pharisæi hypocritæ, quia mundatis calicis & paropsidis quod de foris est, intus autē plena sunt sordibus. Phariseæ cæce, emūda prius quod intus est, & quod de foris est, erit mundū. Vere enim si mens mundetur luce scientiæ, cum ipsa fuerit munda ac splendida, tunc etiā eius qui de foris est hominis, ipsa necessario curam gerit, id est carnis suæ, vt & ipsa purificetur. Vbi autē ista quæ de foris est purificatio carnis negligitur, certum est ibi neq; de puritate mentis, ac munditia cordis curam geri. Ita ergo fit vt is quidem qui intrinsecus mundus est, mūdetur sine dubio & extrinsecus. Non semper autem is qui mundatur extrinsecus, etiam intrinsecus mundus est, videlicet cum agit hæc vt hominibus placeat. Sed & illa species castimoniæ obseruanda est, vt ne passim, & libidinis solius causa fœminis coëatur, sed posteritatis reparandæ gratia. Quæ obseruantia cum in nonnullis etiam pecudibus inueniatur, pudoris est si non ab hominibus rationabilibus, & deū colentibus obseruetur. In tantū autem castimonia, verum dei cultum tenentibus, per has quas suprà diximus, aliasq; horum similes species, conseruanda est, vt etiam apud eos qui à diabolo adhuc in erroribus detinentur, adtentius obseruetur: est enim & apud illos nōnulla obseruantia castimoniæ. Quid ergo quod errātes custodiebatis, hoc non obseruabitis emendati? Sed fortasse dicet aliquis vestrum: Oportet ergo nos omnia quæ fecimus dum coleremus idola custodire: Non omnia, sed quæcunque bene fiebant, hæc etiam nunc conuenit obseruari: quia si quid recte fit ab his, qui in errore sunt, certum est id à veritate sumptum. Quia & si quid in vera religione non recte fit, non est dubium quin ab errore mutuatum sit: bonum nanque etiam si ab errantibus gestum fuerit, bonum est: & malum, etiam si ab his qui veritatem sequuntur gestum fuerit, malum est. Aut nunquid ita desipiemus, vt si videamus eum qui idola colit, esse sobrium, nos qui deum colimus, sobrii esse recusemus, ne eadem facere quæ ille qui colit idola videamur? Non ita est, sed sit nobis studium, vt si illi qui errant, homicidium non faciunt, nos ne irascamur quidem: & si illi adulterium non admittunt, nos ne concupiscamus quidem alienam mulierem: si illi amant proximos suos, nos diligamus etiam inimicos nostros: si illi mutuo dant his qui habent vnde reddant, nos etiam his demus à quibus recipere non speramus. Et per omnia nos qui æterni seculi hæreditatem speramus, debemus præcellere eos qui præsens tātum seculum norunt, scientes quia si opera illorum nostris operibus conlata, in die iudicii similia inueniantur ac paria, confusio nobis erit, quod æquales inuenimur

Leuit. 18
Vetus exē-
plar cātari
habebat, in
alio nō erat
omnino, su-
spicor autē
legendum
canterij.

Matth. 23

Christiani
quibus mo-
dis ethnicos
vincere de-
beant.

- A** uenimur in operibus, his qui propter ignorantiam condemnantur, & nullam spem futuri seculi habuerunt. Et vere digna confusio est, ubi nihil amplius gessimus ab his quibus amplius intelleximus. Quod si cōfusio nobis erit, æquales eis inueniri in operib⁹ bonis, quid erit nobis si inferiores nos, ac deteriores examinatio futura reperiatur? Audite ergo quomodo de his nos ipse verus propheta docuerit: ad eos enim qui negligunt audire verba sapientiæ, ita ait: Regina austri surget in iudicio cum generatione hac, & condemnabit eam, quia venit à finibus terræ, audire sapientiam Salomonis, & ecce plusquam Salomon hic, & non audiunt. Ad eos vero qui de malis actibus gerere pœnitentiam detrectabant, ita ait: Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione hac, & condemnabunt eam, quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ, & ecce plus quàm Iona hic. Vides ergo quomodo eos qui erudiebantur ex lege, adductis ad exemplum illis qui ex gentili ignorantia veniebant, & ostendens eos nec illis æquales esse, qui in errore positi videbātur, ex ipsa tantum comparatione condemnat. Ex quibus omnibus sermo quem proposuimus adprobatur, vt castimonia, quæ aliquatenus etiam ab his, qui in errore sunt positi, custoditur, multo purius & adtentius per singulas quasque, sicut suprā ostēdimus, species à nobis, qui veritatem sequimur, teneatur, eo magis quo apud nos obseruantix eius præmia æterna posita sunt. Hæc & his similia cum dixisset, turbas dimisit, & ex more cum familiaribus suis cibo sumpto, quieuit. Hoc autem modo per tres continuos menses, cum verbum dei doceret, & plurimos conuerteret ad fidem, ad vltimum ieiunare me iussit, & post ieiunium in fontibus, qui contigui habētur mari, perennis aquæ mihi baptismum dedit. Cūque pro regenerationis gratia diuinitus mihi conlata, feriat cum fratribus & laicis læti egissemus, Petrus eos qui ad præcedendum fuerant ordinati, proficisci Antiochiam iubet, atque ibi tres alios expectare menses: quibus profectis, ipse eo qui fidē domini plene receperant, deducens ad fontes, quos mari contiguos suprā diximus, baptizauit, & eucharistiam frangēs cum eis, Maronem qui eum hospitio receperat, perfectum iam in omnibus, constituit eis episcopum, & duodecim cum eo presbyteros, simulque diaconos ordinat. Instituit etiam ordinem viduarum, atque omni ecclesiæ ministeria disponit. Vniuersosque admonet Maroni episcopo, in omnibus quæ præciperet obedire, & ita cunctis competenter dispositis, cum trium mensium tempus fuisset expletum, valedicentes his qui erāt
- D** apud Tripolim, Antiochiam proficiscimur.

Lucæ. 11

Clemens baptizatur à Petro.

Ministeria ecclesiæ disposita à Petro.

RECOGNITIONVM DIVI CLEMEN-
tis ad Iacobum fratrem domini, Liber Septimus,
Rufino Torano Aquileiense in-
terprete.

E

F

E GRESSI tandem etiam Tripolim Phœnicis urbem, primā in Hor-
tosiade, haud procul à Tripoli, facimus mansionē: ubi sequēti quoque
die remorati, quia omnes penē qui domino crediderāt, dum diuelli à
Petro nequeūt, illo vsq; sequuti sunt: inde Antharadum venimus. Sed
quod multi nos comitarētur, ait Petr⁹ ad Nicetā simul atq; Aquilam:
Quoniamquidē plurimæ fratrum turbæ nobiscum sunt, & ingrediētes
singulas quasq; vrbes, nō parum inuidiæ contrahimus, videtur mihi
prouidendum, vt neq; ipsis ingrātū sit, si prohibeantur sequi, neq; no-
bis pōpū alicuius excitet malignus inuidiā. Censeo itaq; te Nicetam atq; Aquilam præcedere
nos cū ipsis: ita, vt etiā vos in duas partes diuisam multitudinem ducatis, vt sparsim magis
quàm sub vna congregatione iter agentes, singulas quasq; introēamus gētium ciuitates. Scio
autem quia triste vobis videtur, quod videmini à me, duorum saltem dierum spatio separa-
ri: credite mihi, quia qua mensura diligitis me, decuplo amplior mihi quoque erga vos affe-
ctus est: sed si pro affectu, quem adinuicem gerimus, non faciamus quæ conuenientia & ho-
nesta sunt, inrationabilis huiusmodi amor videbitur. Et ideo nequaquam titulo charitatis
imminuto, quæ vtilia videntur ac necessaria procuremus, maxime cum nullus dies possit in-
tercedere, quo non disputationibus meis interesse possitis. Per singulas enim quasque nobilio-

c ij res

res prouinciarum ciuitates,propofui , ficut etiam vos fcitis, tres nos dōcendi gratia refidere G
 menses.Nunc ergo Laodiciam,quæ est vrbs proxima,præcedite me, & ego post biduū aut tri
 duum,quantum ad propofitum meum fpectat,infequar vos. Operimini autem me ad proxi-
 mum portæ ciuitatis ftabulum:& inde iterum fimiliter, cum dies ibi aliquot tranfegerimus,
 præcedetis me ad vltiores ciuitates:& hoc vos facere per fingulas cupio, declinandæ quan-
 tum in vobis eft, inuidiæ gratia,& vt fratres qui nobifcum funt, veftri prouidentia,per fingu-
 las ciuitates parata inuenientes hofpitia,minus vagari videantur.Hæc dicente Petro, necef-
 fario adquiefcunt,dicentes: Non valde nos contriftat hoc agere quæ à te iubemur, quia om-
 nia & bene agere,& bene confulere,per Chrifti prouidentiam electus es:sed & vna die, aut fi
 multum biduo, quanuis grande fit, in hoc omni fpatio non videre dominum noſtrum Pe- H
 trum,tamen tolerabile eft. Consideramus enim quid patiantur illi duodecim fratres noſtri,
 qui præcedunt nos,& mensem penè integrum ex tribus menſibus, quibus per vnamquaque
 urbem refides,tanto bono auditus tui, viſionisq; fraudantur. Vt ergo iubes, quia recte om-
 nia iubes,agere non morabimur.Et his dictis,præceſſere, acceptis mandatis, vt extra urbem
 adloquerentur fratres qui fecum iter agebant,ne conſtipati & quaſi cum tumultu, ſed ſpar-
 ſim & in binos diuiſi,ingrediantur ciuitates.Verum vbi illi profecti ſunt, ego Clemens val-
 de gauifus ſum,quod me ſecum eſſe fecit,& aio ad eum: Deo gratias ago, quod me non præ-
 miſiſti cum aliis,nam triſtitia interiſſem.Tum Petrus: Et quid fiet,inquit,ſi neceſſitas exegerit
 mittere aliquo doctrinæ gratia,ſeparat⁹ à me pro vtilitate morieris? nec tibi metipſi iur- I
 perabis ferre patiēter quæ neceſſitas impoſuerit? Aut ignoras, quia amici ſemper ſimul ſunt,
 & licet corporibus ſeparentur, memoria tamen iunguntur? ſicut è contrario nonnulli cor-
 poribus vnà poſiti,animis diuiduntur.Et ego reſpondi:non putes mi domine, hæc me irra-
 tionabiliter pati,ſed certa & cauſa & ratio eſt,huius erga te affectus mei.Te enim ſolum pro
 omnibus meis affectibus habeo,pro patre,pro matre, pro fratribus: ſuper hæc autem omnia
 eſt,quod mihi ſalutis cauſa,& agnoſcendæ veritatis tu ſolus exiſtis. Sed & illud non mihi in
 poſtremo habetur loco,quod iuuenilis ætas quæ in me eſt,concupiſcentiarū inſidiis ſubiaceret,
 & vereor eſſe ſine te,cuius ſolam præſentiam omnis luxuria,quanuis ratione careat, erube-
 ſcit.Licet cōfidam de miſericordia dei,quod etiam ſenſus me⁹,ex his quæ per doctrinā tuam K
 concepit,aliud iam aliquid ad cogitationem recipere non poſſit. Præterea memini te apud
 Cæſaream dixiſſe,vt ſi quis vult me ſalua pietate comitari,comitetur. Salua autem pietate di-
 cebas,vt neminem contriſtaret,cui ſecundum deum deberet adhærere: verbi gratia,ne vxo-
 rem fidelem relinqueret,vel parentes,vel alias huiuscemodi perſonas,à quibus ego valde li-
 ber ſum,& ideo aptus ad ſequendum te,atque vtinam mihi concedas,vt tibi etiam ſerui mi-
 niſterium exhibeam.Tum Petrus ad hæc ridens,ait: Et quid putas Clemens,quod non te ipſa
 neceſſitas mihi faciat ſeruū?Nam quis mihi poterit alius ſternere ſindones,& ſtragula pul-
 chra componere? Quis ſeruare anulos & indumenta,quæ aſſidue mutare debeam, præpara-
 bit? Quis etiam cocis imperabit,& diuerſa atque electa pulmenta prouidebit,quæ arte ſcitiſ- L
 ſima & varia præparentur? & omnia illa quæ hominibus molliter inſtitutis, imò potius cu-
 piditati eorum velut immaniſſimæ cuidam beſtiæ iniuſtis quæſita ſumptibus conuectantur.
 Sed fortasſe quanuis mecum poſitus videaris,non agnoueris vitam meam: panis mihi ſolus
 cum oliuis,& raro etiam cum oleribus in vſu eſt.Indumentum autem hoc eſt mihi quod vi-
 des,tunica cum pallio:& hæc habens,aliud nihil requiro, hoc mihi ſufficit, quia mens mea
 non ad hæc præſentia,ſed ad illa quæ æterna ſunt aſpicit,& ideo nihil me rerum præſentium,
 viſibiliumq; delectat.Vnde tūcum quidem erga me bonum animū amplector & miror, ac te
 magis laudo,quomodo cum ſis vir,ex conſuetudine multæ abundantie veniens,tam cito trāſ-
 ferre & aptare te potueris,ad hanc vitam noſtram, quæ ſolis neceſſariis vtitur. Nos enim à M
 puero,id eſt,ego & frater germanus meus Andreas, non ſolum orphanī,ſed & valde paupe-
 res creuimus,& neceſſitate operarij eſſe conſueuimus.Vnde & nunc facile vexationes itine-
 rum ferimus:ſed potius ſi mihi adquiſceres & permitteres,ego magis homo operarijſ, fa-
 cilius tibi poſſem ſerui implere miniſterium.At ego hæc audiens,cōtremui,& lachrymę mi-
 hi continuo proruperunt,quod talem mihi ſermonem dixerit vir tantus, quo omnis mun-
 dus habetur inferior.Tum ille lachrymantem me videns, cauſam percontatur. Cui ego re-
 ſpondi: Quid tantum in te peccaui, vt me tali ſermone onerares? Et Petrus: Si malum eſt,
 inquit,quod dixi vt ſeruiam tibi, tu prior peccaſti hoc mihi dicendo. Et ego: Non eſt, in-
 quam,ſimile:me enim decet hoc tibi facere:tu autē qui dei ſummi præco ad ſaluādas aīas ho-
 minum

Cauet Petr⁹
 ne pegrina-
 tio ſua ſpe-
 ciem vllam
 tumultus,id
 quod facile
 poterat fieri
 præberet.

Tenuitas &
 parſimonia⁹
 Petri.

Petri & An-
 drea paupe-
 ritas.

- A** minum missus es, graue est vt hoc mihi dicas. Et Petrus: Adquiescerem tibi, inquit, nisi dominus noster, qui ad salutem totius mundi venit, & qui erat omni creatura nobilior, seruire passus esset, vt nos suaderet, non erubescere fratribus nostris seruorum exhibere ministerium. Tum ego: Si puto quod possim te vincere, valde stultus sum: veruntamen ago gratias prouidentiae dei, quod parentū loco habere te merui. Tum Petrus: Nemo enim, inquit, vere ex genere tibi superest? Respondi: sunt quidem multi potentes viri ex Cæsaris prosapia venientes: nam patri vtpote propinquo suo, & vnā educato, nobilis adæque familiae Cæsar ipse iunxit uxorem, ex qua duos geminos ante me filios suscepit, non valde, vt aiebat pater, sibi inuicem similes, ego enim eos non adeò sciebam. Sed ne matris quidem valde memor sum, sed
- B** quasi per somnium, ita tenuiter vultus eius speciem recolo. Mater ergo mea Mattidia, pater Faustianus vocitatus est: fratrum autē meorum alter Faustinus, alter Faustus dicebatur. Interea cū ego quinq; vixdum essem annorū, mater sicut à patre didici somniū vidit, quo moneretur, nisi cum duobus filiis suis geminis, confestim urbem fuisset egressa, & abfuisset annis decem, ipsam pariter cum liberis interitu exitiabili perituram. Tum pater, qui tenere diligeret filios, adiūctis seruis & ancillis, ac sumptibus sufficiēter præbitis, naui impositos cum matre filios, Athenas mittit erudiendos, me sibi solum filium ad solatium retinēs, & in hoc quidem gratias agens, quia non etiam me imperauit somnium pariter cum matre discedere. Anno autem completo, pater misit ad eos Athenas homines & sumptus, scire simul cupiens
- C** quid agant, nec tamē redeunt qui missi sunt. Tercio rursus anno, mœstissimus pater mittit alios cum pecuniis, qui quarto anno regressi, nunciant neq; matrem se, neq; fratres vidisse, sed neque Athenas eos omnino peruenisse, neque vsquam alicuius saltem qui cum ipsis fuerant, vestigium repertum. Pater hæc audiens, & multa tristitia obstupefactus, nesciens quò tenderet, aut vbi quæreret, vnā mecum descendit ad portum, & requirere à nautis cœpit sic, vbi aliquis eorum vidisset aliquando ante quatuor annos corpus mulieris, cum duobus paruulis eiectum. Cum multi multa dicerent, nec aliquid nobis rati elucesceret, tam immensum pelagus perscrutantibus, pro multo tamen affectu pater quem erga suos gerebat, pascebatur vanis spebus, donec visum est ei, vt me sub procuratoribus ordinatum Romæ relinqueret, annorum cum essem duodecim, & ipse pergeret ad requirendū: flens itaque descendit ad portum, & nauem conscendens profectus est: ex eo vsque in hodiernum, neque literas eius accepi, neque si viuat, aut defunctus sit noui. Sed magis suspicor, quia & ipse obierit, aut tristitia victus, aut naufragio: anni etenim viginti elapsi sunt, quibus hæc geruntur, & ne nuncius quidem de eo ad me aliquis venit. Petrus hæc audiens, ex affectu lachrymas fudit, & ad eos qui aderant familiares ait: Hæc si quis in dei cultu positus pertulisset, quæ huius pertulit pater, statim homines religioni adscriberent ærumnarum causam: quæ cum accidunt miseris gentilibus, malorum causam fato adscribunt. Miseros autem dico eos, quia & hic vexantur erroribus, & ab spe futura fraudantur: dei enim cultores cum hæc patiuntur, ad purificationem peccatorum cedit eis, quod perferunt patienter. Post hæc dicta, vnus ex adstantibus
- E** Petrum rogare cœpit, vt die crastina maturius ad insulam proximam, quæ sex non amplius stadiis aberat, Aradum nomine, pergeremus, videndi in ea gratia mirum aliquod opus, columnas vitreas magnitudinis immensæ: cui Petrus, vt erat clemētissimus, adquiescit, sed monuit nos, vt cum nauem descendissemus, non vnā omnes concurrere ad videndum: nolo enim, inquit, notari vos à turba. Cum ergo die postera naui sub momento horæ venissemus ad insulam, continuo ad locum in quo erant columnæ mirabiles properamus. Erant autem in æde quadam positæ, in qua Phidiæ opera permagnifica habebantur, quibus intento vnusquisque nostrum detinebatur aspectu. Petrus vero vbi solas columnas miratus est vitreas, nequaquam raptus picturæ gratia, egressus vidit pro foribus mulierculam quandam stipem: ab introeuntibus deposcentem, quam attentius considerans ait: Dic mulier, quod tibi membrum corporis deest, quod huic te iniuriæ subiecisti, vt stipem petas, & non potius manibus tuis, quas à deo accepisti, operans, cibum quæras? At illa suspirans ait: Vtinam mihi quidem essent manus quæ moueri possent: nunc autem species tantum seruata est manuum, nam ipsæ sunt emortuæ: & meis moribus debiles & sine sensu redditæ. Et Petrus: Quæ, inquit, fuit causa, vt hoc tibi tantum mali ipsa conferres? Ignauia, inquit, nec aliud quicquam: si enim fuisset in me aliquid virtutis, potui vel præcipitio vti, vel profundo maris iniicere memetipsam, & finem dare doloribus meis. Tum Petrus: Ecquid putas, ait, mulier quod qui semetipsos perimunt, à suppliciis liberantur? nisi quia maioribus subiaceant pœnis animæ

Matth. 20

Clementis prosapia.

Religiōi enim sicut & hodie imputata sunt incommoda, si quæ eueniant.

In vetustissimo codice legitur Aradum, quæ lectio mihi probatur. Quāuis nō ignore, vel ex libro quō Plinij posse & Anataradū legi.

RECOG. DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM

Exemplum
pudicitiae
in matre
Clementis.

Athenae.

Naufragiū
mulierculę.

eorum, qui sibi ipsis intulerint manus. At illa: Vtinam, inquit, istud mihi certum fieret, quia vi-
uunt animæ in inferno, libenter amplecterer etiam pœnas ferre mortis inlatæ, tantum vt dul-
ces mihi natos horam saltem vnā viderem. Et Petrus: Quid tantum istud est, quod te tam
gravi afficit tristitia, scire velim. Si enim doceres me causam, possem tibi & ego euidenter o-
stendere ô mulier, quod in inferno viuant animæ: & pro præcipitio vel profundo, possem ti-
bi dare medicamentum aliquod, vt sine cruciatu valeas vitam finire. Tunc mulier promif-
sione hac gratanter accepta, cœpit dicere: Genus quidem mihi & patria quæ sit, nec credi fa-
cile, nec dici necessarium puto: sed causam tantum sufficit doloris exponere, cur morsibus
meis, meas ipsa debiles reddiderim manus. Ego generosis orta parentibus, & potentis adæ-
que viri sortita matrimonium, duos suscepi geminos liberos, & post hos vnum alium. Sed
frater viri mei, illicito in me amore vehementer exarsit: mihi autem cum super omnia cha-
ra esset pudicitia, & neque tanto sceleri adquiescere, neque viro vellem flagitium fratris ape-
rire, cogitavi quatenus & ego impolluta euaderem, & fratrem inimicum & hostem non fa-
cerem fratri, ne genus omne, quod erat nobilis familiæ, in obprobrium darem. Patria ergo
& vrbe, cum duobus meis geminis discedere statui, donec incestus amor conquiesceret, quæ
fortè præsentia mea palparet & inflammaret aspectus, alius sanè filius, quatenus patri ma-
neret ad solatium cogitavi. Sed vt hæc ita fieri possent, somnium finxi, quasi adistente mihi
per visum quodam numine, & dicente, vt confestim cum geminis meis vrbe discederem, &
tandiu abessem, donec redire me ipse præciperet: quod si non facerem, cum liberis omnibus
me pariter perituram. & ita factum est. Statim enim vt somnium viro enarraui, extimuit, &
sociatis mihi duobus filiis, seruis quoq; & ancillis, pecunia etiam abundanti data, nauigare
Athenas iubet, vbi simul & erudire liberos possem, mansura, inquit, ibi vsquequo visum fue-
rit ei qui præcepit exire, vt redeas ad nos. Interea nauigans vnā cum meis natis, ventorū vio-
lencia ad hos infelix nocturno naufragio depulsa sum locos, & cum omnes interissent, ad-
reptam me crudelem, supra saxum quoddam vehementior fluctus eiecit: vbi cum sederem
ea sola spe, qua meos possem fortè natos inuenire, in profundum me non præcipitavi, tunc cū
adhuc perturbata anima, & doloribus ebria facere hoc & audebat & poterat. Verum vbi dies
exortus est, & ego cum clamore & vlulatu infeliciū natorum circumspicerem, sicubi vel e-
iecta possim videre cadauera, miseratione commoti quidam ex his qui me viderant, primo
per pelagus, tum etiam circa littora requirunt, si quem fortè de meis infantibus inuenirent.
Sed vbi nusquam vllus inuentus est miserantes me mulieres loci, consolari cœperunt, enar-
rantes singulæ suas quæq; miseras, vt ex similitudine calamitatum solatium caperem: quod
me magis contristabat: non enim tale mihi erat ingenium, vt aliorum mala, mea esse solatia
ducerem. Et cum me multæ hospitio cuperent recipere, vnā quædam paupercula hic habitās,
extorsit mihi tugurio eius succedere, dicens, fuisse sibi virum nautam, eumq; in mari adole-
scentem defunctum, sibi que ex eo die cum multi eam accipere in coniugium cuperent, amo-
re viri viduitatem fuisse chariorem. Erunt ergo, inquit, nobis communia, quæcunque mani-
bus nostris operantes, quærere poterimus: & ne longa ac minus vtili narratione utar, liben-
ter habitavi cum ea, propter affectum fidei quam seruauerat viro. Sed non multo pōst, mihi
infelici laceratę dudum morsibus, resolutæ sunt manus, & illa quæ me susceperat, incurrit pa-
ralysin, & domi in lecto iacet. Illarum autem mulierum quæ prius miserabantur, refrixit af-
fectus: nos ambæ debiles, ego, vt vides, sedeo stipem petens, & si quid fortè quæsero, sit vnus
duarum infeliciū cibus. Ecce iam quæ mea sunt, sufficienter audisti: tu nunc, quid mora-
ris implere quod promiseras, & dare medicamentum, quo possit absq; cruciatu, vt ais, vtraq;
nostrum miserabilis vitæ sortem finire? Hæc dicēte muliere, multa Petrus cogitatione distra-
ctus, velut attonitus stabat: & ego Clemens superveniens, dudum inquam, per omnia discur-
rens, quærebam te, & nūc quid facimus? At ille præcepit mihi vt ad nauculam præcederem,
ibi me, inquit, operire: & quia contradici ei non poterat, quod iussit impleui. Ipse vero, vt mi-
hi cuncta posterius enarrauit, suspicione quadam pulsatus, requirebat à muliere genus, & pa-
triam simul, & nomina filiorum, quæ si mihi, inquit, dixeris, dabo continuo medicamentum.
At illa, quasi vim sustinens, quia neque fateri hæc volebat, & medicamenti cupida erat, finxit
alia ex aliis, & ait se quidem esse Ephesiam, virum autem Siculum: sed & filiorum nomina,
similiter immutavit. Tum Petrus, putans eam verum respondisse, ait: Heu mulier, puta-
bam, inquit, grande aliquod gaudium hodierna nobis die oriturum, suspicabar enim te esse
quandam mulierem, de qua similia quædā nuper ad fidem didici. At illa adiurabat eum, di-
cens:

A cens:Rogo te,vt indices mihi quæ ista sit,vt sciã,si est vlla inter mulieres me infœlicior . Tū Petrus,fallere nesciens,& miseratione cōmotus,cœpit dicere: Est quidã adolescens inter eos, qui me sequuntur,religionis & sectæ gratia,Romanus ciuis,qui mihi enarrauit,quod patrem habuerit,& duos geminos fratres,ex quibus nullus ei superest . Mater,inquit,mea,sicut à patre didici,somnium,vidit,vt Romana vrbe ad tempus excederet cum duobus geminis natis, ne fortè exitiali interitu deperirent: quæ cum discessisset,nulquã terrarum vltra comparuit. Pater vero suus,post hæc ad inquisitionem vxoris ac filiorum profectus , nec ipse inuenitur. Hæc cum dixisset Petrus,mulier stupore percussa conruit. Tum Petrus continere eam,& cōsolari cœpit,ac requirere quid esset causæ,aut quid pateretur . At illa vix aliquando spiritum

B reuocans,ac semetipsam ad gaudij,quod sperabat,magnitudinem reparans, simulq; adfricās vultum,hic,inquit,est quem dicis adolescens?At Petrus, vbi rem intellexit : Dic,inquit,mihi tu prior,nam videre eum non poteris. Tum illa:Ego,inquit, sum adolescentis mater . Et Petrus:Quod ei nomen est? At illa,Clemens,ait. Petrus: Ipse est,& ipse erat, qui paulò ante mecum loquebatur, & quem iussi ad nauem præcedere . Tum illa,procidens ad pedes Petri, rogare cœpit,vt festinaret ad nauem.Et Petrus: Si mihi,inquit,seruas fidem,vt facias quod dico.At illa:Omnia,inquit,facio,tantum mihi,inquit, ostende vnicum meum natum , puto enim me per ipsum,& geminos meos videre.Et Petrus:Cum videris,inquit,eum,modo interim dissimula paululum,vsquequo egrediamur ab insula.Ita,inquit, faciam. Et tenens manū

C eius Petrus,adducebat eam ad nauem. Quem ego videns manum dantem mulieri,ridere cœpi,accedens tamen honoris eius gratia,pro ipso cœpi velle subiicere manum meam, & sustentare mulierem : simul autem , vt manum eius contigi , vlulatu ingenti reddito,in amplexus meos inruit,& maternis me consecretari osculis cœpit.At ego ignorans omne negotium,quasi insanientem mulierem repellebam,simul & cum verecundia licet,indignabar tamen quodammodo aduersum Petrum,At ille: Desine,inquit, quid agis ô fili Clemens , noli repellere tuam matrem.Ego vero,vbi hæc audiui , continuo lachrymis suffusus , concidi supra iacentem matrem,& osculari eam cœpi.Simul enim vt audiui , paulatim vultum eius reuocabam ad memoriam & notior mihi intuenti tanto magis fiebat . Multitudo interim conueniebat plurima,audiens quod mulier quæ ad stipem petendam sedebat,recognita esset à filio suo, viro quodam bono.Et cum velimus confestim enauigare ex insula,mater ait ad me:Fili dulcissime,rectum est,vt valedicam mulierculæ,quæ me suscepit,est enim egens, & paralytica , iacens in lectulo. Quibus auditis Petrus,& omnes qui aderant,admirati sunt bonitatē, ac prudentiam fœminæ,& cōtinuo iussit Petrus abire quosdã,& deferre mulierem in lectulo,vbi iacebat. Cumq; fuisset adlata,& in medio turbæ adstantis posita , in conspectu omnium Petrus ait: Si veritatis ego sum præco,ad cōfirmandã fidem horum omniū qui adsistunt , vt sciant, & credant,quia vnus est deus,qui cœlum fecit,ac terram,in nomine Iesu Christi filij eius,surgat hæc mulier.Et statim,vt hæc dixisset,surrexit sana,& procidit ad pedes Petri,atq; amicam suam,ac familiarem osculis petens,percōtabatur ab ea,quid istud esset negotij . At illa breuiter omnem ei ordinem agnitionis exposuit,ita,vt etiam turbæ adstantes mirarētur. Tum Petrus: De fide dei ac religionis institutis,quod ad se pertinebat, in quātum tempus patiebatur, loquutus ad turbas,addit etiam hoc,vt si quis vellet de his diligentius noscere , Antiochiam veniret,vbi tribus,inquit, mensibus statuimus residere, vt quæ ad salutem pertinent, discat. Si enim,inquit,negotiandi causa,aut militandi,patriam relinquunt homines,ac parentes, & longas peregrinationes subire non metuunt:pro vita æterna tribus saltem mensibus peregrinari,cur onerosum videatur ac difficile? Cumq; hæc & alia his similia dixisset , ego mulieri quæ susceperat matrem,& sanitatem receperat per Petrum,mille drachmas donati , & præ-

F sentibus cunctis,cōmendaui eam cuidam viro bono,primario illius oppidi,qui & libenter se facturum,quod imperabamus spondit. Sed & aliis quibusdam aliquantulum pecuniæ distribui,& illis mulieribus , quæ aliquando solatæ dicebantur in miseriis matrem meam, quibus & gratias retuli,& post hæc vnã cum matre enauigabamus Antharadum. Cumq; venissemus ad hospitium,mater requirere cœpit à me, quonam deuenisset pater . Cui ego: Ad te,inquam,requirendam profectus,vltra nō rediit. At illa audiens,suspirauit tantum,grande enim pro me gaudium habens , reliquos solabatur mœrores. Die autem postera sedens vnã cum vxore Petri,iter agebat nobiscum,& venimus Balaneas,vbi triduo remorati,inde adcessimus Patho, & post hoc Gabala,& sic Laodiciam peruenimus,vbi ante portas occurrunt nobis Niceta & Aquila, & osculantes nos abducunt in hospitium . Petrus autem videns amplam

Petr' sanat
paralyticã.

Quæ summa
paulo plus
cōficat q̃ 33.
aureos R. he
nenses.

Vxor Petri
vnã erat in
peregrina-
tione.

ciuitatem & splendidam: Dignum est, inquit, remorari nos in hac diebus decem, aut etiam G
 amplius. Tum Niceta cum Aquila requirebant à me, quæ esset mulier hæc ignota. Et ego re-
 spōdi: mater mea est, quam mihi redonauit deus per dominum meum Petrum. Hæc cum e-
 go dixissem, cuncta eis Petrus per ordinem cœpit exponere, & ait: Cum venissemus Aradū,
 & ego vos præcedere iussissem, profectis vobis eadem die Clemens, cum incidisset sermonis
 occasio, genus suum mihi exposuit ac familiam, & quod parentibus esset orbatus, duosq; ha-
 buisset priores se geminos fratres: & sicut mihi, inquit, pater enarrauit, somnium vidit ali-
 quando mater, quo iussa est cum geminis suis, ex vrbe Roma proficisci, ne subito & pariter
 interirent. Cumq; somnium patri indicasset, ille qui tenero filios diligeret affectu, ne quid
 fortè mali paterentur, vxorem pariter ac filios, naui cum omnibus necessariis impositos, e-
 mittit Athenas erudiendos. Post hæc misit semel & iterum qui requirerent, nusquam vllius
 ne vestigium quidem reperit. Ipse ad vltimum pater ad inquirendum proficiscitur, & vsque
 ad præsens, ne ipse quidem vsquam est. Hæc cum mihi Clemens enarrasset, accessit ad nos
 quidam, rogans, vt ad insulam Aradum, quæ vicina erat, accederemus, videndi gratia colū-
 nas vitreas miræ magnitudinis: adquei, ventum est ad locum, ceteri omnes interiora æ-
 dis ingressi, mihi animus, nescio ob quam causam, ingrediundi vltra non dedit. Sed dum
 illos foris operior, mulierem hanc considerare cœpi, qua parte membrorum esset debilis, vt
 non labore manuum victum quæreret, sed mendicitatis pudorem subiret: requiro ergo ab ea
 causas. Illa nobili se ortam genere, & nobili nihilominus viro in matrimonio fuisse iunctam I
 fatetur, cuius frater, inquit, in me illicito amore inflammatus, fraternum thorum polluere
 cupiebat. Quod ego abhorrens, & rursum de tanto scelere viro indicare non audens, & ne
 bellum fratribus, & obprobrium generi indicerem, magis ex patria discedere iudicauī, cum
 duobus geminis filiis meis, iuniore puero ad solatium patri relicto. Et vt hæc, inquit, honesta
 specie fierent, cogitauī somnium fingere, & dicere viro, adstitisse mihi numen quoddam per
 visum, & dixisse vt cum duobus geminis meis confestim ex vrbe proficiscerer, vsquequo ab
 ipso audirem, quando redire deberem. Quibus auditis, credidisse aiebat virum, & Athenas se
 geminis cum liberis emisisse inibi erudiendis: sed tempestate graui ad hanc insulam fuisse de-
 pulsos, vbi fracta naui, se fluctu excussam supra saxum quoddā, ob hoc solum mortem di-
 stulisse, donec, inquit, infœlicium natorum meorum saltem emortua membra complecterer, K
 ac sepulturæ mandarem. Sed cum dies fuisset exortus, & turbæ conuenissent, miseratione
 moti proiecerunt mihi indumentum. At ego infœlix fletibus multis rogabam, vt requirerēt,
 sicubi infœlicium natorum possint inuenire corpuscula. Ego autem omne corpus meum dē-
 titibus lanians, planctibus & vlulatibus nihil aliud clamabam, nisi, Vbi mihi infœlici Faustus
 est, vbi Faustinus? Et cum hæc diceret Petrus, Niceta & Aquila subito adsurgunt, & stupe-
 facti perturbari cœperunt, dicentes: Dominator domine & deus omnium, verā ne hæc sunt,
 an somnium est, quod agitur? Tum Petrus: Nisi, inquit, nos insani sumus, hæc vera sunt.
 At illi paululum remorati, & confricantes faciem, aiunt: Nos sumus Faustinus & Faustus. L
 Sed & ab initio, cum narrare cœpisti, statim in suspicionem incidimus, ne fortè ad nos per-
 tinerent, quæ dicebantur: rursus tamen considerantes, multa similia accidere in vita homi-
 num, reticimus, licet cor nostrum spe aliqua pulsaretur: aspiciebamus ergo ad finem ser-
 monis, vt si ad integrum de nobis esse constaret, tum fateremur. Et cum hæc dixissent, la-
 chrymantes ingrediebantur ad matrem: cum reperissent quiescentem, & completi vellent,
 prohibuit Petrus, dicens: Sinite me prius præparare animos matris, & ita vos afferre ei, ne
 fortè multo & subito gaudio mente excidat, & sensus eius turbetur, maxime quia nunc etiā
 somno occupata stupet. Igitur vbi mater exurrexit è somno, adloqui eam Petrus cœpit, di-
 cens: Scire te volo mulier religionis nostræ obseruantiam. Nos vnum colimus deum, qui M
 fecit mundum, huius & legem seruamus, qua mandat in primis, ipsum colendum, & nomen
 eius venerandum, parentes honorandos, pudicitiam iustitiāq; seruandam. Sed & illud ob-
 seruamus, mensam cum gentilibus non habere communem, nisi cum crediderint, & recepta
 veritate baptizati fuerint, ac trina quadam beati nominis inuocatione consecrati, & tunc cū
 eis cibum sumimus. Alioquin etiam si pater aut mater sint, aut vxor, aut filij, aut fratres, nō
 possumus cum eis mensam habere communem. Quia ergo religionis causa præcipua hoc fa-
 cimus, non tibi iniuriosum videatur, quod non potest filius tuus vnā tecum sumere cibum,
 vsquequo eadē tibi sit, quæ illi sententia fidei. Quibus illa auditis, Et quid, inquit, vetat hodie
 me baptizari? quæ etiam priusquam te viderem, illos quos dicunt deos, penitus auersata sum,
 quod

Niceta &
 Aquila fra-
 tres Clemē-
 tis, antehac
 dicti sunt
 Faustinus
 & Faustus.

Mortuos e-
 nim legim⁹
 aliquor sub
 eo gaudio.

Fidei Chri-
 stianæ cō-
 pendium.

- A** quod mihi frequenter & penè quotidie sacrificanti sibi, præstare potuerunt nihil. Nam de pudicitia quid dicam? cum me neq; tunc delitiæ deceperint, neq; nunc egestas peccare compulerit. Satis autem puto innotuisse tibi, quantus mihi exinde fuerit amor pudicitie, quæ ut euaderem illiciti amoris insidias, somnium finxi, ut cum duobus meis geminis peregrinarer, & hunc solum filium meum Clementem, ad solatium patri reliqui. Si enim mihi duo vix sufficiebant, quanto magis contristasset patrem, si nullum penitus habuisset? Erat enim miser, grandi affectu erga filios, ita, ut vix ei somni autoritas extorqueret, Faustinum & Faustum Clementis huius fratres, mihi concedere, & ipse solus contentus esset Clemente. Hæc illa cū diceret, ultra non ferentes fratres mei, inruunt in cōplexus matris, cū multis lachrymis, & osculantur eam. At illa, quid vult, inquit, hoc esse? Tum Petrus: Nolo turberis mulier, cōstans esto, isti sunt Faustinus & Faustus filij tui, quos in profundo perisse dicebas: quomodo autem uiuant, & quomodo in illa horribili nocte de profundo euaserint, & quemadmodum alius ipsorum Niceta, & alius Aquila dicatur, ipsi tibi exponere poterunt, & vnà tecum etiam nos audiemus. Vbi hæc Petrus dixit, mater nimio gaudio intercepta corruit, & tandem aliquando reparata, atque in semetipsam regressa, ait: Obsecro vos dulcissimi filij, dicite mihi, quæ acciderint vobis post illam feralem, & crudelissimam noctem. Tum Niceta cœpit dicere: In illa nocte ô mater, cum nauis fuisset resoluta, & nos innitentes fragmento cuidam tabularum, per pelagus iactaremur, viri quidam, quibus per profundum latrocinari artificium est, repertos imposuerunt nos nauiculæ suæ, & remis vndarum vortices superantes, diuersis itineribus Cæsaream Stratonis perduxerunt, ibiq; adfligentes nos fame, verberibus, metu, uti ne quod esset in vero proderemus: immutatis etiam nostris nominibus vendiderunt nos cuidam viduæ, honestæ admodum feminae, iustæ nomine: quæ cum emisset, habuit loco filiorum, ita, ut etiam Græcis nos literis, & liberalibus adtentissime erudiret. Vbi vero adoleuimus, etiam philosophorum studiis operam dedimus, quo possimus religionis diuinæ dogmata, philosophicis disputationibus adserentes, confutare gentiles. Simoni autem cuidam mago, qui nobiscum vnà educatus est, pro amicitii & puerili consuetudine adhæsimus, ita, ut penè ab eo decipi possemus. Fertur enim in religione nostra sermo de propheta quodam, cuius ab omnibus, qui religioni huic deferuiunt, speraretur aduentus, per quem immortalis & beata vita, credentibus danda promittitur. Hūc ergo nos putabamus Simonem. sed hæc tibi mater, opportunius exponentur. Nos interim cum penè iam deciperemur à Simone, quidam collega domini mei Petri Zachæus nomine, monuit ne falleremur à mago, sed obtulit nos aduenienti Petro, ut ab ipso quæ erant sana & perfectæ doceremur: quod & tibi optamus euenire, sicut & nobis cōcessit deus, ut possimus etiam cibum, & mensam habere communem. hinc ergo fuit mater, quod nos à piratis raptos, tu in mari defunctos esse credidisti. Cum hæc dixisset Niceta, mater nostra procidit ad pedes Petri, rogans & obsecrans, ut & seipsam & hospitam suam euocaret sine mora, ac baptizaret, uti ne vna, inquit die damnū patiar consortij & societatis natorum meorum. Similiter autem & nos filij eius rogabamus Petrum. At ille: Quid putatis, inquit, quia ego immisericors sum solus, & nolo vos matris couiuiuo sociari: sed necesse est eam vel vna die ieiunare prius, & ita baptizari, & hoc quia sermonem ab ea quendam audiui, per quem mihi fides eius claruit, & qui indicium dedit credulitatis eius: alioqui multis eam diebus oportebat antè instrui & doceri. Et ego quæso te, inquam, domine mi Petre, dic quis est iste sermo, quem dicis dedisse tibi indicium fidei eius? Et Petrus: Ille sermo est, quo rogauit, ut & hospita sua, cuius beneficiis vicem reddere desiderat, simul baptizetur cum ipsa. Non autem rogaret, ut illi quam diligit præstaretur hæc gratia, nisi credidisset quod magnum aliquod in baptismo munus esset. Vnde & ego reprehendo plurimos, qui cum ipsi baptizentur & credant, nihil tamen dignum fide agunt cum his quos diligunt, id est vxoribus, vel filiis, vel amicis, quos non ad hoc hortantur, quod ipsi adsequeuti sunt, si quidem vere crediderint quod æterna vita per hoc donatur. Denique si eos ægrotare videant, aut periculo alicui carnaliter subiacere, dolent & lugent, quia in hoc certi sunt eis imminere perniciem. Ita ergo, si & de hoc certi essent, quod qui deum non colunt, manet eos pœna ignis æterni, quando cessarent monentes & cohortantes? Aut si obstitarent, quomodo non lugerent eos & plangerent, certi æterna eis imminere supplicia? Nunc ergo illam quidem mulierem euocabimus, postmodum & videbimus, si amat fidem religionis nostræ, & prout consequens fuerit agemus. Hæc autem quoniam fideliter sensit de baptismo, ieiunet vel vna die ante baptismum. At illa cum iuramento satisfaciebat, præsentem vxorem domini mei Petri, quia ex quo recognouerit filium, præ-

Philosophie
studia perdi-
scenda sunt
ad refutandos
hæreticos.

lium, præ multo gaudio cibum capere omnino nequiverit, nisi hesternæ die calicem aquæ solum biberit. Testabatur autem & vxor Petri, dicens ita esse. Et Aquila ait: Quid ergo obstat, cur non baptizetur? Tum Petrus subridens: Sed non est, inquit, hoc ieiunium baptismi, quod non propter baptismum ieiunatum est. Et Niceta: Sed fortè, inquit, volens deus matrem nostram nec vna die agnitis nobis separari à consortio mensæ nostræ, præordinauit hoc vt ante ieiunaret. Sicut enim pudicitiam seruauit in ignorantia, vt proficeret ei ad baptismi gratiam, ita ieiunauit antequam sciret ieiunij rationem, vt proficeret ei ad baptismum, & statim ab initio agnitionis nostræ nobiscum pariter mensæ consortio frueretur. Tum Petrus: Non nos, inquit, vincat malignus, occasione accepta per affectum matris: sed magis vos & ego vobiscum, hodie ieiunemus cum ipsa, & crastino baptizabitur: neq; enim iustum est ad gratiam personæ alicuius & amicitia, resolui & extenuari præcepta veritatis. Non ergo pigeat nos magis laborare cum illa, quia omne mandatum præterire peccatum est. Doceamus autem sensus nostros corporales, qui extrinsecus sunt, seruire interioribus sensibus: & non interiores sensus, qui quæ dei sunt sapiunt, cogamus sequi exteriores, qui quæ carnis sunt sapiunt. Propter hoc enim & dominus mandatum dedit, dicens: Quicumq; viderit mulierem ad concupiscendam eam, iam mœchatus est eam in corde suo. Et his addidit: Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & abiice abs te: expedit enim tibi vt vnum membrorum tuorum pereat, quàm totum corpus tuum mittatur in gehennam ignis. Non dixit, scandalizauit te, vt posteaquam peccaueris tunc abiicias causam peccati: sed si scandalizat te, hoc est, vt antequam pecces, causam peccati prouocantis te & inirantis, abscidas. Ne quis autem vestrûm putet fratres, quod membrorum amputationem mandauerit dominus: propositum in hoc vult refecari, non membra, & causas quæ ad peccandum inliciunt, quo cogitatio nostra aspectus vehiculo subiecta, ad amorem dei sensibus corporeis inuisa contendat. Nec carnalibus oculis, velut lasciuientibus equis, & extra mandatorum viam currum declinare cupientibus, relaxet frenâ, & habenas indulgeat: sed reuocet aspectum corporis ad arbitrium mentis, & oculos nostros, quos deus operis sui inspectores esse voluit & testes, nō patiatur fieri lenones mali desiderij. Et ideo cedant legi dei, tam corporei sensus, quàm interna cogitatio, & illius voluntati ministrent, cuius se opera esse intelligunt. Igitur vt ordo mysterij poscebat & ratio, die postera baptizatur in mari, & regressa ad hospitium, omnibus consequenter mysterijs religionis imbuitur. Aderamus autem & nos filij sui, Niceta & Aquila, & ego Clemens. Et post hæc simul cum ea prandimus, & simul glorificauimus deum, referentes gratias studiis, & doctrinæ Petri, qui nobis ostendit per occasionem matris, quomodo pudicitia bonum non pereat apud deum: sicut è contrario impudicitia, inquit, etiam si non statim, tamen licet tarde, non effugit pœnam. In tantum autem pudicitia, inquit, deo placita est, vt etiam his qui in errore sunt positi, non nihil gratia in præsentem conferat vita. Nam futura beatitudo illis solum reposita est, qui per gratiam baptismi pudicitiam iustitiamq; seruauerint. Denique exemplo est huic rei etiam hoc, quod erga matrem vestram gestum est, cuius salus hæc omnis pro mercede pudicitia reparata est, ad quam custodiendam & conseruandam, non sufficit sola continentia, sed vbi senserit quis insidias, & deceptionem parari, continuo sicut ab ignis impetu, aut incursu canis rabidi refugiat: nec confidat quod huiusmodi insidias possit facile aliquis philosophando, aut palpando cohibere: sed, vt dixi, effugiendum est, & longe abscedendum, sicut fecit & vestra mater, vere & integre bonum diligens pudicitia. Propter quod & conseruata vobis est, ac vos illi, insuper autem & æternæ vitæ agnitione donata. Cum hæc & multa alia his similia dixisset, vespere factò, requieuiimus.

Ieiuniū ante baptismum.

Math. 5.

Erudere oculū quid sit.

Post baptismū imbuitur. Matidia religionis mysterijs.

H

I

K

L

A
RECOGNITIONVM DIVI CLEMEN-
tis ad Iacobum fratrem domini, Liber octauus,
Rufino Torano Aquileiense in-
terprete.

B **P**OSTER A autem die Petrus mane adsumptis fratrib⁹ meis & me, descendit ad portum, vt in mari lauaremus, & post hoc ad locum quendam secretiorem secessimus, orationis gratia. Senex autem quidam pauper, & vt apparebat ex habitu, operarius, curiose ex occulto obseruare nos cœpit, vt videret quid ageremus in secreto positi. Cūq; nos orantes vidisset, expectauit donec exiremus, & salutans nos, ait: Si non ægrè accipitis, & quasi curiosum me, aut importunum notatis, velim vobiscum conferre sermonem: quia habens miserationem vestri, sub specie veritatis errare vos nollem, & habere metum de his quæ non sunt: aut si putatis esse aliquid veri, tradite etiam mihi. Si ergo patienter accipitis, possum vos paucis edocere, quæ recta sunt: si verò molestum est, pergam, & meos actus agam. Cui Petrus respondit: Dic age, quod tibi videtur bonum, & libenter accipimus, siue id verum, C siue etiam falsum sit: amplectendus enim es, quia quod tibi bonum videtur, tanquā pater pro filiis sollicitus, commonere voluisti. Tum senior cœpit dicere: In mari vos lauisse vidi, & post hoc ad secretum secessisse locum: obseruans ergo de occulto, quid in secreto ageretur, orantes inspexi: miseratus igitur errorem vestrum, operiri cœpi, vsquequo egressos adloquerer, & docerem, ne erretis in huiusmodi obseruantia, quia neque deus est, neque cultus hic aliquis est, neq; providentia in mundo, sed fortuitus casus, & Genesis agunt omnia, sicut ego ex meipso manifestissime comperi, in disciplina Matheseos præ cæteris eruditus. Nolite ergo errare, siue enim oretis, siue non oretis, quod Genesis vestra continet, hoc erit vobis. Et ego Clemens, nescio quid corde pulsabar, multa quasi nota mihi recolens in eo: bene enim ait quidam, quia quod ex aliquo natum est, etiam si multo tempore abfuerit, nunquam tamen scintilla propinquitatis extinguitur. Cœpi ergo interrogare ab eo, quis, & vnde esset, vel quomodo ortus. At ille ad hæc respondere nolens: Quid, ait, hoc pertinet ad ea quæ dixi vobis? Sed primo, si videtur, sermo de his quæ proposuimus habeatur, & post hæc, si ita res poposcerit, nomen, & genus, ac patriam, & cætera quæ hæc sequuntur, inuicem nobis, vt amici amicis, poterimus aperire. Mirabamur tamen omnes eloquentiam viri, & grauitatē morum, tranquillitatemq; sermonis. Petrus autem sensim sermocinando incedens, opportunum ad conloquendum prospicit locum. Et cum peruidisset iuxta portum recessum quendam secretum, residere nos fecit, & ita primus ipse incipit, nec contemptum senis habuit, neq; despexit, quod vilis ei amictus esset & sordidus. Ait ergo: Quoniam quidem videris mihi vir eruditus esse, & misericors ex eo quod adisti nos, & quod tibi bonum videbatur, celatum nobis esse noluisti: volumus & nos tibi quæ nobis bona & recta creduntur exponere, quæ si tibi minus vera videbuntur, etiam tu nostrum erga te bonum propositum, libenter suscipe, sicut & nos tuum. Et cum hæc diceret Petrus, plurima multitudo conuenit. Tum senex: Fortassis, inquit, cōtristat vos præsentia multitudinis. Et Petrus: Nequaquam, inquit, nisi hoc solum vereor, ne fortè disputantibus nobis, cum palàm facta fuerit veritas, tu verecundiam patiaris, pro præsentia multitudinis cedere & adquiescere his, quæ vera dici intellexeris. Ad hæc Senex ait: Ego non ita stultus consenui, vt intelligens quod verum est, abnuam id ad vulgi gratiam. Cœpit ergo Petrus dicere: Videntur mihi hi qui loquuntur verbum veritatis, & qui inluminant animas hominum, similes esse radiis solis, qui vt processerint, & apparuerint mundo, celari vltra aut occultari nullatenus possunt, dum non tam videntur ab hominibus, quàm videre omnibus præstant. Vnde & bene à quodam dictum est ad veritatis præcones: Vos estis lux mundi, & non potest ciuitas abscondi supra montem posita, neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, vt omnibus luceat qui in domo sunt. Et Senex: Bene valde dixit, quisquis ille est. Sed exponat aliquis vestrū, quod sibi sequendum videtur, vt ad certum prospectum emittamus sermones nostros. Non enim sufficit ad inueniendam veritatem destruere ea, quæ è diuerso dicuntur, sed & ipsum proferre in medium, quod possit, qui è diuerso est, impugnare. Vt ergo partium sit æqua congressio, rectum mihi videtur, vt prius, quid vterq; nostrū defendat,

Lauant in mari priusq; orarent discipuli.

Genesis.

Petrus non despexit eos qui vel parū idonea adferrent.

Hæc opinor fuit causa cur vulgum eruditi à disputationib. abesse voluerunt.

Math. 5.

Epicureorū
sunt hæc cō-
menta.

Petri erudi-
tio.

Petrus arbi-
ter inter cō-
gredientes.

Adferentia
Nicetæ con-
tra Senem.

Niceta Epi-
cure^o olim.
Pyrrhonius
fuit: Aquila
id est Pyr-
rhonis asse-
cla, qui dele-
tum rerum
fustulit.

Matth. 23.

defendat, enunciet: & si placet, ipse primus incipiam. Ego dico, non secundum dei providen- G
tiam gubernari mundum, quia multa in eo iniuste & inordinate geri videmus: sed Genesim
dico esse, quæ omnia agit & continet. Ad hæc cum Petrus respondere vellet, Niceta præueniens
ait: Indulgeat mihi dominus meus Petrus ad hæc respondere, & non videatur proteruum,
quod iuuenis cum sene habear, sed ut filius cum patre conloquar. Et Senex: Non solum tu, in-
quit, fili quod tibi videtur ut prosequaris volo, sed & si qui ex sodalibus tuis, si qui etiam de
adstantibus videtur scire aliquid, incunctanter proferat, libenter accipimus: conlatio enim
plurimorum facilius ea quæ ignorantur inueniet. Tum ergo Niceta respondit: Non me æsti-
mes pater temere fecisse, quod inserui me sermonibus domini mei Petri, sed magis pro hono- H
re eius hoc mihi facere visus sum. Homo enim dei est plenus totius scientiæ, quem ne Græca
quidem latet eruditio, quia spiritu dei repletus est, quem nihil later. Sed quia ipsi de cælestibus
loqui conuenit, ego de his quæ ad Græcorum loquacitatem pertinent respondebo. Postea ve-
ro, quàm à nobis Græcorum more fuerit disputatum, atq; ad id ventum, ubi exitus nullus ap-
pareat, tunc ipse quasi scientia repletus, aperte & dilucide rerum nobis omnium patefaciet ve-
ritatem, ut non solum nos, sed & omnes qui præstò sunt auditores, viam veritatis agnoscant.
Et ideo nunc ipse quasi arbiter sedeat, ut cum vnus aliquis ex nobis cesserit, tunc ipse susci-
piens, indubitatam sententiam ferat. Hæc cum dixisset Niceta, hi qui conuenerant, inter se-
metipsos conloquebatur: Hicne est ille quem audiebamus Petrus, illius qui in Iudæa apparuit,
& signa ac virtutes plurimas fecit, discipulus probatissimus? Et intendentes in eum, cum ti- I
more ac veneratione ingenti stabant, tanquam boni serui honoré domino deferentes. Quod
ubi Petrus sensit, ait ad eos: Attentius audiamus, rectum tenentes iudicium de his quæ dicen-
tur ab utroq; & post ipsorum conflictum, quod necessarium visum fuerit, addemus & nos. Et
cum hæc dixisset Petrus, gauisæ sunt turbæ. Niceta vero dicere hoc modo adgressus est. Defi-
nisti pater, quod non per dei providentiam mundus regatur, sed omnia Genesi subiaceant, vel
quæ ad mores vniuscuiusq; vel quæ ad gesta pertinent. Ad quæ statim quidem potui respon-
dere, sed quia iustum est seruare ordinem, definimus & nos quid teneamus, sicut ipse fieri ro-
gasti. Ego dico providentia dei gubernari mundum, his duntaxat quæ gubernatione eius in-
digent. Vnus est enim omnia tenens, qui & mundum fecit, iustus deus, vnicuiq; secundum ge- K
sta sua quandoq; redditurus. Ecce habes & nostram definitionem, nunc quod vis prosequere,
vel mea destruens, vel tua adserens, ut & ego his quæ à te prosequuntur, occurrā. Aut si me
vis priorem dicere, nō morabor. Et Senex respondit: Siue tibi placet fili prius dicere, siue hoc
magis placet ut ego dicam, nihil interest, apud eos præcipue, qui bona venia disputant. Dic ta-
men tu prior, libenter accipio, atq; vtinam possis etiam quæ à me dicenda sunt prosequi, atq;
his quæ contraria sunt, obicere, & ex utrorumq; conlatione ostendere veritatem. Niceta re-
spondit: Si vis, inquit, possum etiam tuas partes dicere, & ad hæc respondere. Et Senex: Osten-
de mihi prius, quomodo potes scire ea quæ nondum loquutus sum? & ita tibi credam, quod L
partes meas prosequi possis. Et Niceta: Secta, inquit, tua & sententia quam definisti, manife-
sta est his qui eruditi sunt in huiusmodi disciplinis, certa; est eius consequentia. Et quia ego
non sum ignarus quæ sint definitiones philosophorum, ex his quæ proposuisti, quid consequa-
tur agnosco, maxime quia præ cæteris philosophis, Epicuri scholas frequentaui. Frater autem
meus Aquila, magis Pyrrhonios sequutus est. Alius autem frater noster Platonicos & Aristoteli-
cos: itaq; cum eruditis tibi auditoribus sermo est. Tum Senex: Bene, inquit, & consequen-
ter docuisti, quomodo ex his quæ propositæ sunt definitionibus, etiam ea quæ consequuntur
aduerteres. Sed ego amplius aliquid professus sum, quàm sentit Epicurus, quia introduxi Ge-
nesim, eamq; causam omnium gestorum hominibus posui. Cumq; hæc Senex dixisset, ego Cle-
mens aio ad eum: Audi pater, si te frater meus Niceta obrinuerit, quia non sine dei providen- M
tia mundus agitur, in ista parte quæ superest de Genesi, ego tibi potero respondere, est enim
mihi notitia huius scientiæ. Et cum hæc dixissem, frater meus Aquila: Quid necesse est, inquit,
ut eum patrem vocemus, cum in mandatis habeamus, neminem super terram patrem voca-
re? Et post hæc respiciens ad senem: Non iniuriose, inquit, accipias pater, quod fratrem meum
culpauit, quia te patrem vocaret: habemus enim tale mandatum, ne aliquem nomine isto vo-
citemus. Cumq; hæc dixisset Aquila, risit omnium adstantium cætus vnâ cum Sene, & Petro.
Aquila autem requirente causam, cur omnes riserint, aio ad eum, quod tu in quo alios culpas
id ipse facis, qui senem appellaueris patrem. At ille negabat, dicens: Verè nescio si eum patrē
vocaui. Interea Petrus mouebatur suspitionibus quibusdam, sicut ipse nobis enarrauit postmo-
dum, &

- A** dum, & respiciens ad Nicetam, expedit, inquit, quod proposuisti. Tum Niceta hoc modo exorsus est: Omne quod est, aut simplex est, aut compositum. Quod simplex est, caret numero, diuisione, colore, differentia, asperitate, lenitate, pondere, leuitate, qualitate, quantitate, & ob hoc etiam sine. Quod vero compositum est, aut ex duobus aut ex tribus, aut etiam ex quatuor compositum est, aut certe ex pluribus: & quæ composita sunt, necessario etiam diuidi possunt. Et Senex audiens hæc: Optimè, inquit, & doctissime dicis fili. Et Niceta: Igitur illud quod simplex est, & his omnibus caret, quibus solui quod subsistit, potest, sine dubio incomprehensibile & immensum est, neque initium vllum neque finem sciens, & ideo vnum & solum est, & sine autore subsistens. Quod autem compositum est, & numero ac diuersitate diuisioni quæ subiacet, necessario authore aliquo compositum est, atq; in vnam speciem diuersitas congregata. Quod ergo immensum est, bonitate pater est, virtute conditor. Neq; ergo condendi virtus in inamensso cessare potuit, neq; bonitas ociari, sed ad substituenda ea quæ sunt, bonitate, ad componenda & firmanda, virtute prouocatur. Substituuntur ergo & componuntur quædam, vt diximus, ex duobus, vel ex tribus, quædam vero ex quatuor, alia ex pluribus. Sed quoniam nunc nobis de mundi ratione quæritur, & de substantia eius, quæ ex quatuor elementis esse compositam constat, cui omnes illæ decem differentiæ, quas supra comprehendimus accidunt, ab his inferioribus incipientes gradibus, ad superiora veniemus. Via enim nobis ad intellectualia & inuisibilia, ab his quæ videmus & contrectamus datur, sicut continetur in Arithmeticis disciplinis, vbi cum de diuinis quæritur, ab inferioribus ad superiores numeros ascenditur. Cum vero de præsentibus & visibilibus ratio exponitur, de superioribus ad inferiores numeros ordo dirigitur. Aut non ita est? Et Senex ait: Valde bene prosequeris. Et Niceta: De mundi nunc ergo ratione prosequendum est, cuius prima quæstio in duas partes diuiditur. Quæritur enim vtrum factus sit, an non. & si quidem non est factus, ipse erit illud ingenitum ex quo omnia. Si vero factus est, de hoc rursus quæstio in duas partes scinditur: Vtrum nam ex seipso factus est, an ab alio. & si quidem à semetipso est, excluditur sine dubio prouidentia. Si prouidentia non recipitur, frustra animus ad virtutem prouocatur, frustra iustitia custoditur, quippe si non est qui iusto pro meritis aliquando restituat. Sed ne anima quidem ipsa immortalis videbitur, si eam post absolutionem corporis, nullius prouidentie excipiat dispensatio. Nam si doceatur esse prouidentia, & per ipsam factus esse mundus, alia rursus quæ discutiantur occurrunt: requiretur enim quomodo sit prouidentia, vtrum generaliter erga omnia, an specialiter erga partes, an & generaliter erga partes, an & generaliter erga omnia, & specialiter erga partes. Generalis autem intelligitur hoc modo, quasi ab initio deus faciens mundum, ordinem dederit rebus, & cursum statuerit, & ultra eorum curam quæ geruntur, habere cessauerit. Specialis vero erga partes, hoc modo est, vt quorundam quidem vel hominum, vel locorum prouidentiam gerat, quorundam vero non gerat. Generalis autem omnium, & specialis partium simul, hoc modo est, quasi & ab initio omnia fecerit deus, & vsq; ad finem per singulos quosq; prouidentiam gerat, & vnicuiq; reddat pro actibus suis.
- E** Prima ergo illa propositio quæ dicit, quia ab initio deus fecerit omnia, & cursu atque ordine rebus imposito, de reliquo nihil ad se reuocet, secundum Genesim geri cuncta confirmat. Ad hoc ergo primo respondebimus, & his præcipue qui deos colunt, & Genesim defendunt, qui vtiq; cum immolant diis, & exorant eos, sine dubio contra Genesim se impetraturos aliquid sperant, & per hoc Genesim soluunt. Cum vero rident qui ad virtutem prouocant, & ad continentiam cohortantur & dicunt, quia nemo potest facere aliquid, aut pati, nisi quod ei fato decretum est, omnem profecto cultum diuinitatis abscindunt. Quid enim colas eos, à quibus promereri nihil possis, quod non patiatur ratio decreti? Hæc interim aduersus illos dicta sint. Ego vero mundum dico à deo factum, & ab ipso quandoq; esse soluendum, vt ille appareat, qui æternus est, & ad hoc factus, vt semper sit, & dignos se, recipiat iudicio dei. Quod autem sit alius inuisibilis mundus, qui hunc visibilem intra semetipsum contineat, postea quàm de visibili mundo discusserimus, tunc & ad illum veniemus. Nunc interim, quia factus sit mundus iste visibilis, testantur etiam philosophorum plurimi sapientes viri. Sed ne videamur quasi egentes adsertionibus, vti voluisse testibus, de principiis eius si videtur quæramus. Corporeum esse mundum hunc visibilem, eo ipso quod est visibilis, satis constat. Omne autem corpus duas recipit differentias: aut enim connexum est & solidum, aut diuisum & separatū. Et si quidem connexum fuit & solidum corpus, ex quo mundus factus est, & per diuersas species partesq; secundum differentias sui, corpus illud partitum est & diuisum, necesse est intel

Simplex.

Cōpositum

Immensum.

Per inferiora
ad superiora
peruenitur.Cōtra Gene
sim ratio.Philosophi
etiā aliquot
mundū esse
creatum cō
fidentur.

ligi,

Atomos in-
telligit.

Materia.

Rationes cō-
tra atomos
Epicuri

ligi, fuisse aliquem, qui corpus quod erat connexum & solidum dirimeret, atq; in partes mul-
tas duceret, formasq; diuersas. Aut si ex diuersis dispersisq; corporum partibus, omnis mundi
hæc moles composita est & compaginata, necesse est nihilominus intelligi, fuisse aliquem qui
in vnum dispersas colligeret, & diuersas rebus species induceret. Equidē plures philosopho-
rum hoc magis sensisse scio, quod ex vno corpore quam illi materiam vocant, diuisiones ac
discretiones conditor fecerit deus, quod tamen ex quatuor simplicibus, & in vnum tempe-
ramento quodam diuinæ prouidentiae admixtis, constaret elementis. Nam illud superfluo à
quibusdam dictum puto, quod simplex corpus, id est absq; vlla coniunctione, sit mundi, cum
constet nec corpus posse esse quod simplex est, neque misceri posse, aut propagari, vel solui:
quæ omnia vtique mundi corporibus videmus accidere. Quomodo enim solueretur si esset
simplex, nec haberet intra se aliud à quo resolui ac diuidi posset? Quod si ex duobus aut tri-
bus, vel etiam ex quatuor constare corpora videntur, cui non etiam exiguum habenti sen-
sum manifestum sit, quod fuerit aliquis, qui in vnum plura collegerit, & temperamenti mo-
deratione seruata, ex diuersis partibus solidum corpus effecerit? Hunc igitur nos conditorem
mundi dicimus deum, hunc agnoscimus vniuersitatis autorem. Nam Græcorum philosophi
de principiis mundi quærentes, alius alia incessit via. Denique Pythagoras elementa princi-
piorum, numeros esse dicit, Callistratus qualitates, Alcmaeon contrarietates, Anaximandrus
immensitatem, Anaxagoras æqualitates partium, Epicurus atomos, Diodorus amere, hoc est,
ex his in quibus partes non sunt, Asclepiades oncos, quod nos tumores vel elationes possu-
mus dicere, Geometræ fines, Democritus ideas, Thales aquam, Parmenides terram, Zenon,
Empedocles, Plato, ignem, aquam, aërem, terram: Aristoteles etiam quintum introducit ele-
mentum, quod acatonomaston, id est, incompellabile nominauit, sine dubio illum indicans,
qui in vnum quatuor elementa coniungens, mundum fecerit. Siue igitur duo, siue tria, siue
quatuor, aut etiam plura sint, vel innumera, ex quibus mundus constat, omni ex parte, qui plu-
ra in vnum collegerit, & rursus collecta in diuersas species duxerit, ostenditur deus: & pro-
batur per hæc, non potuisse machinā mundi sine opifice, & prouisore constare. Sed & hoc ipso
quod in coniunctione elementorum deficiente altero, aut abundante, cætera resoluuntur &
concidunt ostenditur ex nihilo accepisse principium. Nam verbi gratia, si deficiat in aliquo
humor, nec aridum stabit, humore enim pascitur aridum, sicut & frigus calido, in quibus, vt
diximus, si alterum deficiat, penitus cuncta soluuntur, & in hoc originis suæ, quæ ex nihilo fa-
cta sunt, produntur indicia. Quod si materia ipsa probatur esse facta, quomodo partes eius &
species, ex quibus mundus constat, videbuntur infectæ? Sed de materia & qualitatibus, nō est
nunc dicendi locus: hoc solum docuisse sufficiat, deum esse omnium conditorem: quia ne-
que si solidum & connexum fuit corpus, ex quo mundus constat, dirimi & discerni sine con-
ditore, neq; si ex diuersis & discretis partibus in vnum collectum est, cōgregari & misceri si-
ne artifice potuit. Igitur si mundi conditor deus esse à me euidenter ostenditur, qui erit Epicu-
ro locus introducendi atomos, & adserendi quod ex corpusculis insensibilibus, nō solum sen-
sibilia corpora, sed & mentes intellectuales ac rationales fiāt? Sed dices, vt Epicuro visum est
continuationes atomorum indefinenti cursu venientium, per immensa & sine fine tempora
miscantium se, atq; in vnum conglobantium, corpora solida efficiuntur. Non venio ad hæc vt
rem fabulosam, & inepte compositam dicam: videamus magis si quaecumq; istud est, potest
stare quod dicitur. Aiunt enim corpuscula ipsa quæ atomos appellant, diuersis esse qualitati-
bus, & alia quidē humida, & ob hoc graua ac deorsum tendentia: alia vero arida & terrena,
atque ob hoc nihilominus graua: alia autem ignea, & ob hoc rursus semper nitentia: a-
lia vero frigida, & ob hoc pigra & semper media. Quomodo ergo cum alia semper sursum
tendant, vtpote ignea, & alia semper deorsum, vtpote humida & arida, alia vero media, & nō
æquali cursu incedant, coire simul potuerunt, & vnum corpus efficere? Si quis enim de supe-
rioribus, verbi gratia, minutissimas paleas, & ad eandem magnitudinē minutissimi plūbi par-
ticulas deorsum iaciat, nūquid poterant, quanuis æquales sint magnitudine, leues paleæ partes
plumbi particulas consequi? longe enim velocius ad imum grauiora perueniunt. Ita ergo &
atomi etiā, si magnitudine æquales sint, pondere tamē inæquales, nunquā poterunt, quæ leues
sunt, consequi grauiore: quod si consequi non possunt, sine dubio nec misceri, nec corpus
efficere. Tum deinde si indefinenter feruntur, & semper veniunt, & rebus quarum iam men-
sura integra constat adduntur, quomodo stare vniuersitas potest, cum tam immensis pon-
deribus noua semper pondera cumulentur? Sed & illud requiro: si paulatim cōeuntibus
corpusculis

- A** corpusculis extruebatur hic quē videmus ambitus cœli, quomodo non in eo ilico cū confurgeret conruit? siquidem hians machinę ipsius summitas nullis suffulta repagulis stringeretur. Sicut enim hi qui ædificiorum tholos in circulum instruunt nisi conclusionē medię verticis strinxerint, vniuersum pariter soluitur: Ita & mundi circulus quem tam decora specie collectum videmus, si non subito & sub vno diuinę virtutis rotatu, potentiā conditoris effectus est, sed paulatim concurrentibus atomis & instruentibus, non vt ratio patebat, sed vt fortuitus incidisset euentus, quomodo non prius quā colligi posset & concludi, dilapsus est & dissolutus? Ad hæc etiam illud requiro, quod sit munimē, super quod tam immensę molis iacta sint fundamenta? Et rursus illud ipsum quod dixeris munimē, super quid iaceat? Et item illud
- B** aliud super quid? & eo vsq; interrogando progrediar, donec respōsio ad nihil & inane perueniat. Quod si dicat aliquis, quia atomi igneę qualitatis coniunctę, sibi corpus vnum fecerūt, & quia ignis qualitas non deorsum, sed sursum tendit, impositam mundi molem, ad superiora semper nitens ignis natura subuectat. Ad hæc respondebimus: Quomodo potuerunt atomi igneę qualitatis, quę semper ad superiora contendūt, in inferiora descēdere, & in profundo, ac sub omnia demerso inueniri loco? Cum itaq; grauiores quęq; id est terreneę vel humideę qualitates præueniant, vt diximus, leuiiores, vnde & cœlum, velut superiorem fabricam igneis atomis, quę & leuiiores sunt, & sursum semper fugiunt, adserunt structam: neq; ergo fundamenta ignis, aut alia vlla habere mundus potest, neq; atomis grauioribus cum leuioribus, id est his quę deorsum semper præcipitantur, & his quę sursum fugiunt, societas aut compaginatio vlla conueniat. Igitur quod impossibile sit ex atomorū coniunctione, corpora mundi solidari, sufficienter dictum, & quod non potuerint insensibilia corpora, etiam si vlla ratione coire & connecti potuissent, formas dare corporibus & mensuras, vel membra fingere, vel qualitates efficere, vel exprimere quantitates, quę vtiq; omnia modulatione sui manum testantur artificis, & opus rationis ostendunt, quam rationem ego verbum & deum appello. Sed dicet aliquis hæc à natura fieri: iam in hoc de nomine cōtrouersia est. Cum enim constet mentis esse & rationis opus, hoc quod tu naturam vocas, ego deum conditorem voco, constat nec potuisse nec posse vel corporum species tam necessariis distinctionibus institutas, vel animorum sensus inrationabili opere, & quod sensu careat effici. Quod si idonei tibi testes videntur philosophi, Plato de his testatur in Timæo, vbi de mundi factura discutiēs requirit, vtrum nam semper fuerit, an initium sumpserit: & pronunciat quia factus sit: Visibilis enim, inquit, est & palpabilis atq; corporeus: omnia autem quę huiusmodi sunt, facta esse constat: Quod autem factum est, aliquem habet sine dubio autorem, à quo factum est: hunc ergo, inquit, factorem parētemq; omnium, & inuenire difficile est, & inuentum vulgo enarrare impossibile. Hęc quidem Plato dicit: sed & si ipse aliq; Græcorum philosophi, de factura mundi silere voluissent, nōne omnibus intellectum habentibus, palām esset? Quis enim est exigui saltem sensus homo, qui cum cernat domum, omnia quę ad vsus necessaria sunt habentem, cuius cameram in sphærę gyrum videat collectam, eamq; vario splendore, & diuersis imaginibus depictam, luminaribus præcipuis & maximis adornatam: quis, inquam, est, qui huiusmodi fabricam videns, non statim pronunciet, à sapientissimo & potentissimo artifice esse constructam? Et ita quis inuenietur insipiens, cum cœli opus inspiciat, splendorem solis cernat, ac lunę, astrorum cursus, & species, & vias certis rationibus & temporibus videat definitas, non tam à sapiente hæc artifice, & rationabili, quā ab ipsa sapientia & ratione clamet effecta? Quod & si secundum alios Græcorum philosophos audire vis, & mechanicis imbutus es disciplinis, de excelsis quę traduntur, non te sine dubio latent. Ponunt enim sphærę æqualiter ex omni parte collectam, & ad omnia similiter respiciētem, atq; à centro terrę æ-
- F** quis spatiis distinctam, ipsaq; sui æqualitate ita stabilem, vt eam in nullam partem declinare vndiq; æqualitas collecta permittat, & ita à nullo fulcimento subuecta sustentatur sphæra. Quod si vere hanc habeat similitudinem mundi machina, euidens est opus in ea diuinum. Si vero, vt aliis visum est, super aquas posita sphæra, vel super ipsas fertur, vel in ipsis voluitur, etiam sic magni in ea artificis opus declaratur. Sed ne de his quę non omnibus palām sunt, incerta videatur adsertio, ad ea veniamus quę neminem latent. Quis astrorum cursus tanta ratione disposuit, ortusq; eorum & occasus instituit, certisq; & demēsis temporibus vnicuiq; tenere cœli ambitum dedit? Quis ad occasum aliis etiam redire in ortum permisit? Quis imposuit modum cursibus solis, vt horas, & dies, & menses, & temporum vicissitudines, diuersis motibus signet? & nunc hyemem, inde ver, æstatem, pōst & autumnum, certa cursus sui dimensione

Naturā esse
parentē rerū
quō intelli-
gendum.

Plato in Ti-
mæo mun-
dū testatur
creatum.

A cursu a-
strorū pbat
puidentiā

mensione discernat, & semper eisdem vicibus anni orbem in confusa varietate constrin- G
 gat? Quis inquam tanti ordinis moderatricem, non ipsam dei pronunciet sapientiam? Et hæc
 quidem secundum illa nobis dicta sint, quæ de excellorum disciplinis traduntur à Græcis.
 Quid autem & de his quæ vel in terris vel in mari videmus, nonne euidenter edocemur, dei
 in his nō solum opus esse, sed & prouidentiam? Nam quod in terra montes excelsi, certis qui-
 busq; habentur in locis, vt ex his velut compressus & coangustatus aër, ordinatione dei coga-
 tur & exprimitur in ventos, ex quibus & fructus germen concipiant, & æstius ardor tempe-
 riemumat, cum pliaides ignitæ solis, ardoribus incanduerint. Sed dices: Cur & ardor solis vt
 temperies requiratur? & quomodo fruges humanis vsibus necessariæ maturefcerent? Sed &
 illud aduerte, quod ad axem meridianum, vbi plus est caloris, non multa datur nubium con- H
 stipatio, nec abundans copia imbrum funditur, ne moribus habitantibus generetur: humi-
 dæ enim nubes, si calore rapido coquantur, aërem corruptum & pestiferum reddunt. Sed
 & terra calidum imbrem suscipiens, non nutrimenta segetibus, sed perniciem præbet, in quo
 quis dubitat opus esse diuinæ prouidentiae? Deniq; Aegyptus, quia Aethiopis è vicino flagrat
 ardoribus, ne insanabiles corruptelas aëris imbrum necessitate susciperet, campi eius non
 pluuiam nubibus ministratam, sed terrenum quodammodo imbrem Nilo inundante susci-
 piunt. Quid de fontibus dicemus, & fluuiis: qui perenni in mare fluunt meatu, & per diuinam
 prouidentiam, nec illis abundans deficit cursus, nec mare tantas aquarum recipiens copias,
 vllum sentit augmentum, sed in eadem mensura, & ea quæ conferunt, & ea quæ ibi conferun I
 tur elementa perdurant. Sed dicis mihi, falsa aqua naturaliter consumit fluētum dulce, quod
 ei fuerit infusum. Et in hoc ergo manifestum est prouidentiae opus, vt falsum faceret illud e-
 lementum, in quod cursus omnium aquarum, quas ad vsum hominibus præstiterat, declina-
 uit, vti ne per tanta seculi spatia, repletus maris alueus, inundationem perniciosam terris &
 hominibus redderet. Nec ita quisquam insipiens erit, vt hanc tantam ratione, tantamq; pro-
 uidentiam ab inrationabili natura arbitretur esse dispositam. Quid autem de virgultis: quid
 de animalibus dicam? nonne per prouidentiam factum est, vt cum senecta temporis resoluere-
 rentur, virgulta quidem vel plantis, vel seminibus quæ ipsa dederint, animalia vero per pro-
 geniẽ reparantur, & mira quadam dispensatione prouidentiae, nascituro pecori lac præpa- K
 ratur in vberibus, ac statim vt natum fuerit, nullo docente, scit vbi alimoniae suæ horrea re-
 quirat? Gignuntur autem non solum mares, sed & foeminae, vt ex vtroque possit rursus con-
 stare posteritas. Sed ne, vt putant homines, viderentur hæc naturæ quodam ordine, & non
 dispensatione fieri conditoris, pauca quædam ad indicium & documentum prouidentiae suæ,
 mutato ordine genus seruare iussit in terris, verbi gratia, vt per os conciperet Coruus, & per
 aurem Mustela generaret, vt aues nonnullæ, sicut Gallinæ, interdum oua vel vento, vel pulue-
 re concepta parerent, alia quædam animalia marem vicibus alternis in foeminam verterent
 & sexum per annos singulos commutarent, vt Lepores & Hyænæ, quas Belluas vocant. Alia
 etiam ex terra orientur, atq; inde sumerent carnem, vt Talpæ, alia ex cinere, vt Viperæ, alia L
 ex putrefactis carnibus, vt Vespæ quidem equinis, Apes autem bubulis, alia ex fimobouum, vt
 Scarabæi, alia ex herbis, vt de ocimo Scorpius, & rursus herbæ ex animalibus, vt ex cornu
 cerui vel capræ apij & asparagi. Et quid opus est plura enumerare, in quibus diuina proui-
 dentia, mutato ordine eo, qui à natura datus putatur, multimodis differentiis natiuitatem
 animalium constare voluit, ex quibus non inrationabilis rerum cursus, sed ipsius dispen-
 satus ratione doceretur? Aut non & in hoc plenissimum demonstratur opus diuinæ prouiden-
 tiae, vbi ex terra & aqua, ad vitam hominum semina iacta reparantur? Quæ cum terræ fue-
 rint mandata, voluntate dei humorem quem suscepit gleba, velut vberibus suis semini-
 bus immulget: aquis enim inest quædam vis spiritus à deo dati ex initio, cuius opere, habi- M
 tus futuri corporis, in ipso statim semine formari incipit, & per culmum spicamque resti-
 tuti: turgescente etenim ex humore seminum grano, per angustos quosdam venarum mea-
 tus vis illa spiritus, quæ inesse aquis data est, vtpote incorporea transcurrent, ad incremen-
 tum semina suscitatur, & crescentium species format. Ministerio igitur humidi elementi, cui
 vitalis ille spiritus insitus semper & ingenuus est, efficitur vt non solum reparetur, sed vt per
 omnia similis species & forma his quæ iacta fuerint seminibus redeat. Quæ ratio, cui vel bre-
 uem sensum habenti, per inrationabilem naturam, & non per diuinam sapientiam constare
 videbitur? Deniq; etiam hæc ad similitudinem humanæ natiuitatis formata sunt: videtur e-
 nim terra vuluæ locum tenere, cui semen iniectum per aquæ & spiritus vim, sicut supra dixi-
 mus, &

Rare pluuiæ
 ad axē mēri-
 dianum qua-
 re sint.
 Calidi im-
 bres pestilē-
 tes sunt.

Aqua mari-
 na ineffabili
 prouidentia
 falsa est.

Virgulta.

Quædā mu-
 tato naturæ
 ordine gi-
 gnuntur.

Terra hu-
 morē tanq̃
 vberibus co-
 cipit.

Terra vuluæ
 habet speciem

- A** mus, & formatur, & alitur. Sed & in hoc admiranda est diuina prouidentia, quod videre nos quidem & agnoscere fecit, quæ sunt: quomodo autem & qualiter fiant, in secreto posuit & in occulto, ut non indignis ad agnitionem subiaceant, sed dignis & fidelibus, cum meruerint patefiant. Ut autem rebus ipsis & exemplis probemus, nihil omnino ex terrena substantia seminibus dari, sed totum ex elemento aquæ & spiritus qui inest ei virtute constare: pone mihi verbi gratia in cratere aliquo amplissimæ magnitudinis, iniici terræ talenta centum, & seminentur in eo diuersæ species seminum, vel olerum, vel etiam virgultorum, his præbeatur ad rigandum aqua sufficiens, & per annos plures habeatur ista diligentia: congregentur autem semina quæ collecta fuerint, verbi gratia frumenti, vel hordei, aliarumque specierum per singulos annos seorsim, donec vniuscuiusque seminis aceruus, ad centum talentorum pondus ascendat, tum etiam arbores auulsæ radicibus adpendantur, & his omnibus ex cratere sumptis, si adpendatur terra, centum sua nihilominus talenta salua restituet. Vnde ergo dicemus omne illud pondus, omnemque quantitatem seminum diuersorum atque arborum surrexisse: nonne euidenter apparet quia ex aquis? Terra enim quod suum est integrum tenet, aqua vero quæ per singula iniecta est, nusquam prorsus est, ob potentem diuinæ conditionis virtutem, quæ per vnam aquæ speciem tantorum seminum virgultorumque & substantias reparat, & species format, & genus fœnore multiplicato custodit. Ex quibus omnibus satis abunde patere puto, artificii sensu, & non inrationabili naturæ opere cuncta effici, & vniuersa constare.
- C** Sed veniamus adhuc, si videtur, etiam ad nostram, id est ad hominis substantiam, qui est parvus in alio mundus, & consideremus quanta sit ratione compositus: & ex hoc præcipue sapientiam conditoris intelliges, qui cum ex diuersis substantiis constet, id est, mortali & immortali, per artificem prouidentiam conditoris, societatem diuersitas non refugit, & quidem longe à se substantiis. Alia namque de terra adsumitur, & à conditore formatur: alia vero ex immortalibus substantiis datur, nec tamen ei per huiusmodi coniunctionem honor immortalitatis infringitur, nec, ut quibusdam videtur, affectus quibus ad hæc singula moueri possit. Nam corpus quod ex ossibus & carnibus constat, initium sumit ex semine viri, quod è medullis calor eliciens, vuluæ quasi terræ consignat: cui inhærens ex fonte sanguinis, paulatim rigatum in carnem & ossa producit, atque in speciem auctoris iacti seminis reformatur. Et vide in hoc artificis opus, quomodo ossa velut columnas quasdam, quibus caro sustentetur ac portetur, inseruit. Tum deinde æqualis ex utraque parte, id est dextera ac sinistra, mensura seruetur, ut congruat pes pedi, & manus manui, digiti quoque digitis, ut singuli ad singulos tota æqualitate concordent: sed & oculus oculo, & auris auri, quæ non solum consona sibi & concordantia, sed & vñbus necessariis apta formantur. Manus quidem ut operi commodæ sint, pedes ut gressibus, oculi ut visibus seruiant, superciliorum excubiis custoditi: aures ad audiendum ita formatae, ut cymbalo similes, suscepti verbi percussum sonitum altius reddant, & vsque ad sensum cordis emittant. Lingua autem ad loquendum inlisa dentibus, plectri reddat officium: ipsi vero dentes alij ut incendant & diuidant cibos, & interioribus tradant: interiores vero ut in modum molæ conficiant & cominuant, quo opportunius stomacho traditi coquantur, unde & molares appellati sunt. Sed & nares comineandi flatus, & reddendi ac recipiendi gratia factæ sunt, ut in nouatione spiritus, calor naturalis qui ex corde est, vel accendi vel refrigerari cum res poposcerit queat pulmonis officio, qui pectori inhæreere datus est, ut mollitie sui palpet & foueat cordis vigorem, in quo videtur vita consistere: vita dico, non anima. Nam quid dicam de substantia sanguinis, quam velut fluuius ex fonte procedens, & vno prius alueo inuectus, tum deinde per innumeras venas, quasi per areas deriuatus, totam humani corporis terram, vitalibus rigat fluentis, iecoris opere ministratus, quod ad efficaciam digestionis ciborum, atque in sanguinem mutandorum in dextro latere iacet. In sinistro vero splenis est locus, qui trahere ad se & purgare quodammodo sordes sanguinis possit. Intestinorum quoque ratio quantæ est: quæ idcirco longis nexibus in circularum ordinata sunt modum, ut susceptas digestiones ciborum paulatim egerant, quo neque ad subitum inanes efficiant locos, & his qui superadditi fuerint non impediuntur cibis. Membranae autem in modum idcirco facta sunt, ut ex ipsis ea quæ intrinsecus sunt, humorem sensim suscipiant, quo neque subito effusus exinanisset interna, neque deniore cute prohibitus, arida quæ extrinsecus habetur efficeret, & totam hominis fabricam sitis necessitate turbaret. Porro vero fœminea positio, & vuluæ sinus ad recipiendum germen, & confouendum viuificandumque commodissimus, quæ non ratione & prudentia effecta esse, quæ facta sunt, suadeat, quod in ea solâ parte membrorum, à virili specie fœmina discrepat, quæ

Experimentum
aqua & spiritu
omnia
constare.

Semen ex
medullis.

Ossa in corpore humano
sunt proportionis
corporis humani.

Ideo præclares dicti.

Molares.

Iecur.
Splen.
Intestina
quare humida.

Vuluæ.

f posteritas

posteritas fata suscipitur, & fouetur? & rursus virilis habitus ea tantummodo membrorum G parte immutetur, qua ei vis serendi & generandi hominis inest. Et in hoc magnum quidem testimonium prouidentiae datur, ex necessaria diuersitate membrorum, sed ibi maius ubi in habitus similitudine, vsus diuersitas, & officij varietas inuenitur. Nam māmilla viris æque sunt ac fœminis, sed fœminarum solæ sunt, quæ lactis munere replentur, vt statim ubi genuerint, apta sibi paruulus inueniat nutrimenta. Quod si tanta ratione videmus in homine membra disposita, vt cum in cæteris omnibus similis habitus videatur, in his tantummodo discrepent, in quibus vsus diuersitatem requirit, & neq; in viro aliquid superfluum aut egens, neq; in fœmina quod desit videamus, vel quod abundet, quis ex his omnibus non euidenter agnoscat rationis opus, & sapientiam conditoris? His adstipulatur etiam cæterorum animalium rationabilis diuersitas, & suo quodq; vsui ministerioq; conueniens. Hæc testatur & arborum varietas herbarumq; diuersitas, tam specie variata, quam succis. Hæc adserit & permutatio temporum, in quatuor distincta vicissitudines, & certis horis, diebus, mensibus, annum circulus claudens, & ne vnam quidem horam statutz rationis excedens: hinc deniq; etiam mundi ipsius ætas certa & stabili ratione, concepto annorum numero censetur. Sed dices, quando mundus factus est, & quare tam tarde? Hoc possis obtendere etiam si ante factus fuisset: diceres enim, cur non & ante hoc? & ita immensa secula transcendens, semper possis requirere, cur nō & ante hoc? Sed nobis nunc sermo non de eo est, sed si omnino factus est. Si enim factum constat, necessariò potentis & summi artificis opus est: quod si constat, quando eum facere voluerit, sapientis artificis arbitrio iudicioq; relinquendum est. Nisi videatur tibi omnis hæc sapientia, quæ tam immanem mundi machinam struxit, & singulis quibusq; rebus, formas & species dedit, quarum habitum non decori solum conuenientem, sed & futuris vsibus aptissimum & necessarium poneret, hoc eam solum fugerit, quo tam magnificæ conditionis opportunū tempus adsumeret. Est apud illū profecto certa ratio, sunt euidentes causæ, cur, & quando, & qualiter fecerit mundum, quas hominibus, quibus hæc quæ ante oculos posita sunt, & de eius prouidentia contestantur, inquirere & intelligere pigrum fuit, aperiri vtiq; non oportuit: quæ enim in occulto habentur, & intra sapientiae sensus, velut intra regios thesauros recôdita sunt, nemini patent, nisi his qui ab illo dididerint, apud quem signata sunt hæc & reposita. Deus ergo est qui fecit omnia, & ipse à nemine factus est: qui autem naturam pro deo nominant, & per naturam facta esse cuncta testantur, latet eos appellationis suæ error. Si enim naturam inrationabilem putant, stultissimum est, rationabilem facturam ab inrationabili factore progredi. Si vero ratio est, id est logos, per quam facta constat vniuersa, superfluo nomen immutant, ubi de conditoris ratione profitentur. Ad hæc si quid habes pater, prosequere. Hæc cum Niceta dixisset, Senex ita respondit: Tu quidem fili prudenter, & fortiter prosequutus es, in tantum vt melius dici posse de prouidentia non putem. Sed quoniam hora iam multa est, crastino ad hæc quæ persequutus es, respondere aliqua volo, de quibus si mihi satisfeceris, gratiæ me fateor debitorem. Et his à sene dictis, surrexit Petrus. Quidam vero ex adstantium Laodicensium primas, rogabat Petrū & nos, vt Senis indumenta quæ habebat sordida & scissa mutaret: quem Petrus & nos amplexi, & conlaudantes pro honesta & optima voluntate sua, dicebamus: Quia nec nos ita insipientes sumus, & impij, vt cui tam preciosa verba cōcredimus, non multo magis etiam hæc quæ ad vsus corporeos sunt necessaria præbeamus, quæ eum & libenter suscepturum credimus, tanq̃ à filiis patrem, sed & rectum nobis & vitam communē fore credimus. Hæc cum nos diceremus, & ille primarius ciuitatis, summa vi, & blandimētis plurimis auellere à nobis cuperet Senem, nos vero eò vehementius retineremus, omnis populus exclamauit vt illud magis fiat, quod ipsi placet Seni: & cum silētium factum fuisset, Senex iuramento præuenit, dicens: Hodie apud nullum manebo, neque ab aliquo quicquam suscipiam, vti ne alterius delectio alterius tristitia fiat, hæc enim postmodum si visum fuerit, fieri possunt. Et cum hæc dixisset Senex, Petrus ait ad primariū ciuitatis: Quoniam nostri præsentia, bonam voluntatem tuam ostendisti, tristem te non oportet abscedere, sed accipiemus abs te gratiam pro gratia, domum tuam nobis ostende, & præpara eam vt crastino disputatio, quæ futura est habeatur, & si qui volunt adesse ad audiendum permittantur. Quæ cum audisset primas ciuitatis, valde gauisus est, sed & omnis populus libenter audiuit. Cumque discessissent turbæ, domum suam ostendit: discedere autem & Senex cœpit. Ego tamen vni ex pedisequis meis imperaui clam subsequi vestigium Senis, & discere ubi maneret. Nos autem cum redissemus ad hospitium, enarrauimus omnia fratribus, quæ nobis cum

Questiones
inutiles &
curiosæ omittantur.

Ignorantur
quædam ab
hominibus
cum laude.

Pedisequi
Clementis.

A bis cum Sene habitati sunt, & ita ex more cibo sumpto requievimus. Die autem postera Petrus mature surgens, suscitauit nos, & perreximus pariter ad locum secretum, in quo & pridie orationis causa fuimus, atque inde post orationem dum veniremus ad constitutam domum, in itinere monebat nos dicens: Audite me conserui dilectissimi, bonum est ut unusquisque vestrum secundum quod potest, prosit accedentibus ad fidem religionis nostræ, & ideo non vos pigeat secundum sapientiam, quæ vobis per dei prouidentiam conlata est, differentes instruere ignaros & docere, ita tamen ut his quæ à me audistis & tradita sunt vobis, vestri tantum sermonis eloquentiam societis. Nec aliquid proprium, & quod vobis non est traditum proloquamini, etiam si vobis verisimile videatur: sed ea, ut dixi, quæ ipse à vero propheta suscepta vobis tradidi, prosequamini, etiam si minus plenæ adsertionis esse videbuntur. Hinc enim sæpe contingit declinare quosdam à veritate, dum speciem sibi verioris & validioris veritatis, propriis cogitationibus reperisse se credunt. His à Petro dictis, libenter annuimus, dicentes ei, nihil nos acturos, nisi quod ipsi videretur. Tum ille: Ut ergo, inquit, sine periculo exerceamini, me coram disputate singuli, ita ut unus alij succedat, at suas unusquisque explicet quæstiones. Nunc ergo, quoniam hesterno die Niceta sufficienter disseruit, hodie sermonem faciat Aquila, & post Aquilam, Clemens, inde ego, si tamen etiam mereres poposcerit aliquid addere. Interea dum huiusmodi sermones cedimus, ad domum ventum est, in qua suscipiens nos paterfamilias, introducit ad locum quendam, in similitudinem theatri collectum, & pulchre exadificatum, in quo turbas plurimas ex tempore noctis operientes nos reperimus, inter quos & Senex qui pridie nobiscum disputauerat. Itaque medium habentes Petrum, ingredimur etiam nos, circumspectantes sicubi cerneremus Senem: quem prior Petrus videns in medio turbæ latitantem, euocauit ad se, dicens: Clariorem multis animam possidens, cur in occulto lates, & verecundia contegeris? accede huc magis, & quæ tibi videntur exequere. Vbi hæc dixit Petrus, statim turbæ locum dare cœperunt Seni. Cùmque accessisset, ita cœpit: Eorum quæ die hesterno prosequutus est iuuenis, etiam si verba non inemini, sensum tamen & ordinem teneo, & ideo necessarium puto propter eos qui hesterno non adfuerunt, Anacephalosin facere eorum quæ dicta sunt, & breuiter cuncta repetere, ut etiam si me aliquid effugerit, ab eo qui prosequutus est præsentem, commonear. Hic ergo fuit hesternæ disputationis sensus, quod omnia quæ videntur, quoniam certa mensura & arte, formæque ac specie constant, sine dubio à sapiente virtute facta esse, ut rationis ipsius prouidentia mundus regatur, etiam si nobis ea quæ geruntur in mundo, minus recte geri videantur. Consequitur autem, ut si creator omnium deus est ac mens, sit etiam iustus: quod si iustus est, necessario iudicat, si iudicat, necesse est ut homines de suis actibus iudicentur: & si de actibus suis unusquisque iudicatur, erit ergo inter iustos & peccatores iustum quandoque discrimen. Hæc fuit, ut opinor, totius verbi continentia. Si ergo ostendi potest, quod mens ac ratio cuncta condiderit, consequens est, & ea quæ sequuntur ratione & prouidentia geri. Si vero natura imprudens & cæca gignit vniuersa, perimitur sine dubio iudicii ratio, nec discussio peccatorum, ac benefactorum remuneratio sperabitur, ubi iudex non est. Quia ergo omnia in hoc pendent, & huic capiti adhærent, non indignemini, si fortè paulò latius discuti hæc & pertractari voluero. In hoc enim mihi ad omnia quæ proponuntur, velut prima ianua clauditur, & ideo hanc mihi ante omnia aperiri volo. Nunc ergo audite: quæ dico, & respondeat mihi si quis vestrum volet: non enim erubescam discere, si audiero quod verum est, & recte dicenti adquiescere. Igitur hesterno à te habitus sermo, qui adferebat quod arte, & mensura, & ratione cuncta constarent, non valde me suadet, mentem rationemque esse quæ fecerit mundum: multa enim habeo, quæ ostendam competenti mensura, ac forma, & specie constare, nec tamen per mentem condita ac rationem. Tum præterea video multa incondite, inconsequenter, iniuste geri in mundo, & sine Genesis cursu nihil fieri posse, quod post omnia etiam ex meipso manifestissime adprobabo. Hæc cum Senex diceret, Aquila respondit: Quoniam ipse proposuisti, ut ad ea quæ diceres haberet copiam respondendi qui vellet, concedit Mihi frater meus Niceta hodie facere sermonem. Et Senex: Prosequere, ait, fili, ut vis. Et Aquila respondit: Promisisti quod ostenderes multa esse in mundo quæ formam ac speciem æquali ratione collectam gerant, quæ tamen constet non effici per conditorem deum. Nunc ergo quod promisisti ostende. Et Senex: Ecce arcum videmus in cælo circum tenere omni mensura collectum, & habere speciem veri, quam fortassis nec mens condere, nec describere ratio potuisset, nec tamen hic ab aliqua mente fit.

Petrus sermo
ni veritatis
nihil vult ad
di nisi elo-
quentiam.

Prima ianua
ad agnitio-
nem dei.

f ij Ecce in

Ecce in breui totum proposui, responde ad hæc. Tum Aquila : Non continuò, inquit, si quid G
ex typo & forma exprimitur, id intelligitur à ratione esse, ac sine mente non fieri posse,
quoniam typus ipse qui exprimit figuras ac formas, non sine mente factus est. Verbi causa,
cera si adfigatur sculpto anulo, imaginem quidem & figuram sumit ex anulo, qui sine du-
bio sensu caret, sed anulus qui exprimit effigiem, manu artificis sculptus est, & mens fuit
ac ratio, quæ typum anulo dedit. Ita ergo & arcus exprimitur in aëre, sol enim nubibus ra-
rescentibus radios suos imprimens, & humori nubilo velut ceræ molli adfigens orbis sui ty-
pum, arcus speciem reddit, & efficit hoc ipsa, vt dixi, repercussio splendoris solis in nubi-
bus, atque ex illis fulgorem circuli eius reddens: fit autem hoc non semper, sed cum oppor-
tunitatem sui, humectæ nubes rarefciendo præstiterint. Vnde & rursus cum densantur nu- H
bes & coeunt, arcus forma resoluitur, & exolescit: denique nunquam sine sole & nubibus
arcus apparet, sicut nec sine typo & cera, & alia huiusmodi materia exprimitur imago. Non
ergo mirum est, si conditor deus ex initio fecit typos, ex quibus nunc formæ exprimantur
ac species. Simile autem hoc & illi, quod ab initio deus elementa insensibilia creauit, qui-
bus ad reliqua omnia formanda, & explicanda vteretur. Sed & qui statuas formant, typum
prius luci vel ceræ fingunt, & ex ipso redditur statuæ effigies: tum deinde & vmbra reddi-
tur ex statua, quæ vmbra per omnia formam ac similitudinem statuæ gerit. Quid ergo, di-
cemus insensibilem statuam formare vmbra, tam diligenti, quàm ipsa statua est, ratione
collectam: an illi sine dubio adscribetur vmbra collectio, qui & statuam finxit? Si ergo tibi I
videtur hoc ita se habere, & sufficit quod de hoc dictum est, ad alia inquirenda veniamus,
aut si aliquid adhuc deesse putas, repetamus. Et Senex ait? Volo vt repetas de hoc, sunt e-
nim & alia multa quæ similiter fieri video: nam & fructus arborum simili modo pulchre
formati, & in rotundum mire collecti nascuntur: & foliorum species ingenti decore for-
matur, atque exquisita arte viridis membrana contextitur. Tum præterea pulices, mures, la-
certas, & his similia, nunquid & hæc dicemus à deo fieri? Vnde ex his vilioribus, coniectura
capitur meliorum, quod nequaquam mentis arte formentur. Bene, inquit Aquila, de folio-
rum textura, & de paruis animalibus colligis, quod ex his fides etiam melioribus derogan-
da sit: sed non te ista decipiant, vt putes quasi duabus solis manibus operantem deum, non K
posse vniuersa complere quæ fiunt, sed memento quomodo hesternò tibi frater meus Nice-
ta respondit, & mysterium ante tempus aperuit, vere quasi eum patre loquens, & cur & quo-
modo fiant hæc, quæ inutilia videntur, exposuit. Et Senex: Cur ista inutilia, voluntate il-
lius summæ mentis fiant, velim à te audire. Si, inquit, liquidò apud te constat, quod men-
tis & rationis opus in ipsis est, tum demum tibi etiam cur facta sunt, dicere non pigebit, &
quod iuste facta sint edocere. Ad hæc Senex respondit: Non possum fili, ea quæ videntur
ex arte formata, dicere per mentem fieri, propter cætera quæ iniuste & inordinate fieri vide-
mus in mundo. Si te, inquit Aquila, ea quæ inordinate fiunt, dicere quod per prouidentiam
dei facta sint non sinunt, cur non ea quæ ordinate fiunt, dicere te quod à deo facta L
sint cogunt? & quia inrationabilis natura, opus rationabile proferre non possit? Certum
est enim, nec omnino negamus, quia in hoc mundo quædam ordinate, quædam inordi-
nate fiunt: ea ergo quæ rationabiliter fiunt, crede quod per prouidentiam fiant: quæ vero
inrationabiliter & inordinate, quia naturaliter eueniant & fortuitò accidunt. Miror autem
non aduertere homines, quia vbi sensus est, possunt res ordinate fieri & inordinate: vbi
autem nullus est sensus, neutrum omnino effici: nam ratio ordinem facit: ordinis autem
cursus si contrarium quid acciderit, quod ordinem turbet, necessariò inordinatum aliquid
profert. Et Senex: Hoc ipsum mihi à te ostendi volo. Non, inquit, morabor Aquila. Duo
visibilia signa monstrantur in cælo, vnum solis, aliud lunæ: hæc sequuntur & alia quinque M
stellæ, diuersos & proprios singulæ explicantes cursus. Hæc ergo deus posuit in cælo, qui-
bus aëris temperies pro ratione temporum dispensetur, & ordo vicissitudinum permuta-
tionumq; seruetur. Horum autem ipsorum ministerio, & si quando pro peccatis hominum
plaga & correptio terris iniicitur, perturbatur aër, lues animantibus, corruptio frugibus,
pestilens per omnia mortalibus annus inducitur: & ita fit, vt vno eodémque ministerio, &
seruetur ordo & corrumpatur. Etenim palàm est incredulis & imperitis, quod cursus solis
utilis & necessarius mundo, per prouidentiam datus semper ordinatus habeatur. Lunæ ve-
ro ad comparisonem cursus solis, in augmentis & detrimentis suis apud imperitos inor-
dinati cursus videntur & incompòsi. Nam sol certis distinctionibus & ordinatis moue-
tur: ex

Arcus in cæ-
lo ex repercus-
sione solis.

Contéptissi-
ma quæque
aialia à deo
creantur.

A tur: ex ipso enim sunt horæ, ex ipso dies cum ascenderit, ex ipso etiam nox cum occiderit, ex ipso menses & anni numerantur, ex ipso vicissitudines temporum fiunt, dum ad superiora conscendens ver temperat: vbi autem ad summum cœli venerit, æstiuos accendit calores: decidens rursus autumnus temperiem reddit: vbi vero ad inferiorem redierit circulum, ex glaciali compage cœli, rigorem nobis hyberni frigoris derelinquit. Sed de his aliàs latius disseremus. Nunc interim, cum sit iste minister bonus, ad vicissitudines temporum moderandas, tamen vbi secundum voluntatem dei correptio mortalibus datur, incandescit acrius, & vrit mundum vehementioribus flammis. Similiter autem & lunæ cursus, atque hæc quæ imperitis videntur inordinata permutatio, incrementis frugum, & pecudum, omniumque animantium commoda est: augmentis enim eius detrimentisque mira quadam prouidentię arte, omne quod gignitur, alitur & crescit: de quibus latius prosequi possemus, & aperire de singulis rationem, nisi nos propositę quęstionis ordo reuocaret. His tamen ipsis eisdemque ministeriis, quibus gignuntur, aluntur, augentur vniuersa, cum fuerit iusta aliqua ex causa ordinis instituti mutata temperies, corruptio oritur & intemperantia, vt in homines, sicut suprà diximus, castigatio dei voluntate procedat. Sed fortasse dices: quid, quod in ista communi castigatione similia impij patiuntur & pij? Verum est, etiam nos fatemur: sed pijs castigatio ad profectum cedit, vt in præsentī vita afflictī, purgatiores veniant ad futuram, in qua perpetua eis requies præparata est. Simul autem vt & impij aliquantulum ex ipsorum castigatione proficiant, aut iusta in eos feratur iudicij futuri sententia, cum in eisdem castigationibus, iusti quidem gratias egerint deo, iniusti autem blasphemauerint. Igitur cum in duas partes rerum diuidatur opinio, quod alia per ordinem, alia contra ordinem fiant: ex his quidem quæ secundum ordinem fiunt, oportuit credi esse prouidentiam: de his vero quæ contra ordinem geruntur, causas require ab his, qui eas per doctrinam propheticā didicere: quibus enim innotescere potuit sermo propheticus, sciunt quando, & ob quam causam ærugo, grando, pestilentia, & horum similia per singulas quasque generationes exorta sint, & ex quibus peccatis hæc ad vindictam data sint, vnde humano generi causa tristitię, vnde gemitus ac dolores acciderint, vnde etiam tremoris languor aduenerit, & quod hæc ab initio fuerit vindicta paricidij. Nam ab origine mundi nihil horum fuit, sed ex impietate hominum initium mala ista sumpsere, & inde semper crescentibus iniquitatibus, & malorum numerus creuit. Sed idcirco diuina prouidentia iudicium erga omnes statuit, quia præsens seculum non erat tale, in quo vnusquisque possit pro meritis dispensari. Non ergo ex his, quæ pro peccatis hominum mundo acciderunt, malis, illa contemplanda sunt, quæ ab initio cum nullæ malæ causæ existerent, bene & ordinate instituta sunt: deniq; ad inditium eorum quæ ab initio fuere, inueniuntur non nullæ gentes alienæ ab huiusmodi malis. Nam Seres quia caste viuunt, expertes habentur horum omnium, quia neque post conceptum adiri vltra apud eos foeminam fas est, neque cum purgatur, carnibus ibi immundis nemo vescitur, sacrificia nemo nouit, secundum iustitiam omnes sibi ipsi iudices fiunt. Idcirco igitur neque castigantur istis plagis quas suprà diximus, & plurimum temporis in vita durantes, absq; ægritudine finiunt vitam. Nos autem miseri velut cum serpentibus pessimis habitantes, cum hominibus dico iniquis, perferimus necessariò cum ipsis afflictionum plagas in hoc mundo, sed spem gerimus, ex cōsolatione futurorum bonorum. Si propter iniquitates, inquit Senex, aliorum cruciantur etiam iusti, oportuit deum tanquam pronisorem iubere hominibus, vt non facerent ea, ex quibus necesse esset cum iniustis adfligi etiam iustos, aut facerent emendationem aliquam, aut purificationem mundo adhiberent. Iussit, inquit Aquila, deus hæc, & dedit præcepta per prophetas, quomodo homines viuere deberent: sed & hæc contempserunt, imò vero & eos si qui fortè obseruare cupiebant, diuersis iniuriis adfixerunt, donec etiam ipsos à propòsita obseruatione deicerent, & ad incredulitatis nihilominus verterent turbam, sibiq; similes efficerent. Propterea denique ab initio cum fuisset omnis terra maculata peccatis, deus diluuium mundo induxit, quod vós sub Deucalione factum dicitis, & tunc vnum quendam iustum cum filiis suis in arca reseruauit, & cum eo omnium seminum, omniumq; animantium genus. Et tamen etiam qui ex ipsis nati sunt, tempore intercedente, rursus similia prioribus agunt: obliuioni enim quæ acciderant data sunt, ita, vt posteri ne hoc ipsum quidem crederent, quod diluuium factum est. Vnde & statuit deus in præsentī seculo vltra non fieri diluuium, alioqui secundum rationem peccatorum, necesse erat etiam per singulas generationes hoc

Quòbrem
pij cū impijs
aliquādo ad
fligantur.

Calamitates
nobis in vin
dictam da
tæ sunt.

Seres inno
centes.

Peccatū di
luuiū vlti
us est deus.

fieri infidelitatis gratia, sed magis indulſit per ſingulas gentes, angelos quosdam agere prin-
cipatum, qui malis gaudent, quibus tamen ea conditione poteſtas aduerſum vnumquemque
mortalium data eſt, ſi prius ſe ipſe quis peccando eis feciſſet obnoxium, donec adueniret ille
qui bonis gaudet, & compleretur per ipſum numerus iuſtorum, & per omnem mundum cre-
ſcente multitudine piorum, aliqua ex parte reprimeretur impietas, & innotſceret omni-
bus, quia omne quod bonum eſt, à deo fit. Ex arbitrij autem libertate vnusquiſque hominum
dum incredulus eſt de futuris, per malos actus incurrit mala. Et hæc ſunt quæ videntur in
mundo contra ordinem geri, quibus cauſas, vt eſſent, infidelitas dedit. Miranda igitur per
omnia eſt diuinæ prouidentię diſpenſatio, quæ his qui initio fuerint, bonam quidem viam
vitæ incedentibus, bonis incorruptibilibus dedit perfrui: vbi vero peccauerunt, mali ori-
ginem peccato pariente ſumpſerunt. Et vnicuique bono quaſi quodam coniugij fœdere, ex
parte peccati ſociatum eſt malum, quoniam quidem humano ſanguine terra polluta eſt, &
aræ dæmonibus ſuccenſæ, ærem quoque ipſum inceſto ſacrificiorum fumo temerarunt, & ita
demum corrupta prius elementa, hominibus corruptelæ vitium, velut radices ramis ac fru-
ctibus tradiderunt. Vide ergo in hoc, vt dixi, quàm iuſte vitiatis rebus prouidentia diuina
ſuccurrit, vt quoniam bonis dei, mala quæ ex peccato originem ſumpſerant, ſociata ſunt,
duabus his partibus, duos principes poneret, & ei qui bonis gaudet, bonorum ordinem, qui
ad fidem prouidentię ſuæ, credentes adducere ſtatuit: ei vero qui malis gaudet, ea quæ
contra ordinem & inutiliter geruntur, ex quibus ſine dubio etiam prouidentię fides in du-
bium veniat, & habita eſt per hoc à iuſto deo iuſta diuiſio. Hinc ergo eſt quod cum ordina-
tus aſtrorum curſus, fidem faciat manu artificis conditum mundum, ruſum conturbatio
aëris, aura peſtilens, fulminum vagi ignes, prouidentię opus refellant. Habent enim, vt di-
ximus, ſingula quæque bona, contraria & coniuncta ſibi mala, vt fœcundis imbribus, gran-
do inimica eſt, vt rori placido, rubiginis eſt ſociata corruptio, vt ventis lenibus, procella-
rum turbines iuncti ſunt, fructuoſis arboribus, infructuoſæ, herbis vtilibus, noxiæ, anima-
libus mitibus, fera & pernicioſa connexa ſunt: Hæc autem omnia poſita ſunt à deo, pro eo
quod hominibus voluntas arbitrij à bonorum propoſito diſceſſit, & declinauit ad mala. Igi-
tur in omnibus mundi rebus habetur iſta diuiſio: & ſicut ſunt pij, ita & impij: vt ſunt prophe-
tæ, ita & falſi prophætæ. Sed & apud Gentiles ſunt philoſophi, ſunt & falſi philoſophi. Iudæo-
rum quoque circumciſionem Arabicæ gentes, aliæque plurimę ad miniſterium ſuæ impietatis imi-
tati ſunt. Sic & diuino cultui eſt contrarius dæmonum cultus, & baptiſmo baptiſmus, & legi
leges, & apoſtoliſ pseudapoſtoli, & doctores falſi doctores. Et inde eſt vnde apud philoſo-
phos, alij adſerant prouidentiam, alij negant, alij vnum deum, alij plures defendunt. Viſque ad
hoc res denique acceſſit, vt cum verbo dei fugentur dæmones, per quod eſſe prouidentia decla-
ratur, inuenerit ars magica ad infidelitatem confirmandam, quomodo etiam hoc ex contra-
riis imitetur. Sic ſerpentum venena mitigare carminibus inuentum, & verbo ac poteſtati dei
contrarias inducere ſanitates. Angelis quoque dei contraria reperit ars magica miniſteria, ani-
marum ſuſcitationes contra hæc, & figmenta dæmonum ponens. Et ne multa enumerando,
ſermonem longius traham, nihil omnino eſt quod fidem prouidentię faciat, & non habeat è
contrario aliud ad infidelitatem paratum: & ideo qui ignorant iſtam diuiſionem rerum, pro his
quæ à ſemetiſſis diſcordant in mundo, non putant eſſe prouidentiam. Sed tu pater, quaſi vir
ſapiens, ex iſta diuiſione elige partem quæ ordinem ſeruat, & fidem prouidentię facit, & non
ſolum ſequaris illam partem quæ contra ordinem currit, & prouidentię derogat fidem. Ad
hæc Senex reſpondit: Da mihi viam fili qua poſſim ex duobus iſtis ordinibus, quorum alter
adſerit, alter refutat prouidentiam, vnum aliquem in meis ſenſibus confirmare. Rectum, in-
quit Aquila, habenti iudicium facile diſcrimen eſt: nam & hoc ipſum, quod ais, ordo & inor-
dinatio, ab artifice fieri poteſt: nam verbi gratia ponamus de excelsa rupe abruptum ſaxum
in præceps ferri, idque in liſum ſolo in multa fragmenta comminui, nunquid euenire vllò mo-
do poteſt, vt in illa multitudine fragmentorum, inueniatur vnum ſaltem fragmentum, in quo
perfecta aliqua ſpecies per omnia habeatur ac forma? Et Senex reſpondit: Non poteſt. Quod
ſi adſit, inquit Aquila, ſignorum artifex, exciſum de monte ſaxum manu artifi- & ſenſu ra-
tionabili formare in quam velit ſpeciem poteſt. Et Senex: Verum, inquit, iſtud eſt. Ergo, ait
Aquila, vbi ſenſus non eſt rationabilis, nulla ſpecies ex integro formari poteſt: vbi autem ſen-
ſus eſt artifex, ibi & forma, & informitas eſſe poteſt: verbi gratia, ſi excidat è monte ſaxum ar-
tifex cui formam velit imponere, neceſſe eſt vt id primo informe cędat & barbarum, tum dein
de paulatim

Omne bonum
à deo.

Malum bono
tanquam ex
fœdere ad-
hæret.

Arabes cir-
cūciſionem
Iudæorum ſu-
imitati.
Abuſus mul-
tarum rerum.

- A** de paulatim excudens, & ad libram suæ artis exculpens, exprimat formam quam mente conceperit. Ita ergo ex informitate vel deformitate, artificis manu peruenitur ad formam, & vtrunq; ab artifice procedit: simili igitur modo, & ea quæ in mundo geruntur per artificis providentiam fiunt, etiam si minus ordinata videantur. Et ideo, quia tibi duæ istæ innotuerunt viæ, earumq; accepisti diuisiones, fuge infidelitatis viam, ne fortè perducatur te ad illum principem, qui malis gaudet: sequere fidei viam, ut peruenire possis ad regem illum qui bonis hominibus gaudet. Ad hæc Senex respondit: Cur autem & princeps ille qui malis gaudet factus est, & vnde factus est, aut non est factus? Aquila ait: Alterius temporis est iste tractatus: verum ne expers abeas etiam huius responsionis, pauca tibi de hoc quoq; insinuabo. Præscius omnium
- B** deus ante constitutionem mundi, sciens quia futuri homines alij quidem ad bona, alij vero ad contraria declinabunt, eos qui bona elegerint suo principatui, & suæ curæ sociavit, atque hæreditatem sibi eos propriam nominavit: eos vero qui ad mala declinarent, angelis regendos permisit, his qui non per substantiam, sed per propositum cum deo permanere noluerunt, inuidiæ & superbiæ vitio corrupti: dignos ergo dignorum principes fecit. Ita tamen eos tradidit, ut non habeant potestatem in eos faciendi quod volunt, nisi statutum sibi ab initio terminum transeant. Hic est autem statutus terminus, ut nisi quis prius fecerit dæmonum voluntatem, dæmones in eo non habeant potestatem. Et Senex ait: Magnifice prosequutus es fili, superest nunc ut dicas vnde est substantia mali: si enim à deo facta est, fructus malus radicem culpabilem docet, videtur enim & ipsa malæ naturæ: si vero coæterna fuit hæc substantia deo, quomodo potest quod æqualiter ingenitum & coæternum est, alteri esse subiectum? Non semper fuit, inquit Aquila: sed neque si ex deo facta est, continuo necesse est, etiam conditorem eius talem videri, quale est illud, quod ab eo factum est: nam substantias quidem deus fecit omnium. Sed si rationabilis mens quæ à deo facta est, nequaquam conditoris sui legibus acquiescit, & modum statuti sibi temperantiæ excedit: quid hoc ad conditorem spectat? vel si aliqua est ratio hac superior, ignoramus: neque enim de singulis ad perfectum scire possumus, & de his præcipue pro quibus non sumus iudicandi cur ignoremus. Ea vero pro quibus iudicandi sumus, facillima sunt ad intelligendum, & penè vno sermone absoluuntur. Omnis enim propemodum actuum nostrorum in eo colligitur obseruantia, ut quod ipsi pati nolumus, ne hoc aliis inferamus: sicut enim ipse occidi non vis, caueas oportet, ne alium occidas. Et sicut tuum non vis violari matrimonium, nec tu alterius macules thorum: furtum pati non vis, nec ipse facias: & intra hanc regulam humanorum gestorum singula quæque concurrunt. Tum Senex: Ne ægre, inquit, accipias fili, quod dicturus sum: sermones tui quanuis validi sint, non possunt tamen flectere me ut credam, fieri aliquid posse extra Genesim. Scio enim omnia mihi necessitate Genesim accidisse, & ideo suaderi mihi non potest, quia vel bene, vel male agere in nostra potestate sit: & si actus nostros in potestate non habemus, non potest credi futurum esse iudicium, per quod vel malis pœnæ, vel bonis præmia tribuantur. Denique quoniam te imbutum video in huiuscemodi disciplinis, pauca tibi ex ipsa arte proferam. Si, inquit Aquila, ex ipsa disciplina adstruere aliquid cupis, frater meus Clemens tibi diligentius respondebit, qui plenius scientiam mathesis adtigit: ego enim aliis viis adserere possum, quod actus nostri in nostra sint positi potestate: ista autem quæ non didici, præsumere non debeo. Cum hæc Aquila dixisset, ego Clemens, craftino, inquam, dices pater ut voles, & audiemus libenter, nam & te puto gratè habiturum, quod cum his tibi erit sermo, qui expertes non sunt eius quam protuleris disciplinæ. Cum ergo placuisset inter me & Senem, ut sequenti die disputatio nobis de ratione Genesim haberetur, vtrum omnia ex ea fierent, an esset aliquid in nobis, quod non Genesim, sed animi iudicium
- F** gereret, Petrus surrexit, & sermonem facere hoc modo cœpit: Mirum mihi admodum est, quod res quæ facile inueniri possunt, homines exquisitis cogitationibus ac verbis difficiles faciunt, & hi maxime qui videntur sibi sapientes, quiq; volentes dei voluntatem comprehendere, quasi homine vtuntur deo, imò & si quid minus: nam hominis consilium vel sensum scire nemo potest, nisi ipse prodat quid cogitauerit: sed neque artem quis discere potest, nisi multo tempore à magistro fuerit imbutus: quanto magis inuisibilis & incomprehensibilis dei, neq; sensum, neque opus scire quis potest, nisi ipse mittat prophetam, qui enarret consilium suum, & viam conditionis exponat, in quantum discere hominibus fas est. Vnde ridiculum puto, cum naturalibus viis de virtute dei homines iudicant, & putant hoc quidem ei esse possibile, illud verò impossibile, aut hoc maius, illud minus, ignari omnium, qui cum sint

Christiani
quædā tūtū
ignorant, q̄
investigant.

Clemēs ma
theseos suis
doctus.

RECOG. DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM

Christus in
nonnullis ho-
minibus o-
ciosus est.

Prudētia hu-
mana cæcu-
tit in rebus
diuinis.

Habes albā,
vt ita dixerī
lineā ad quā
exigas pro-
phetias.

Logodæda-
los & archi-
tectos verbo-
rū appellat
Cicero.

homines iniusti,iudicant deum iustum,artificem imperiti,incorruptibilem corrupti,factura G
factorem.Et nolo putetis,quia hæc dicens iudicandi de rebus perimo facultatem,sed consiliū
do ne per diuina quis incedens,sine fine incurrat errores.Et ideo non solum sapientibus,sed
& omnibus hominibus,qui desiderium gerunt agnoscendi quod sibi expedit,suadeo,vt requi-
rant verum prophetam,quia ipse solus est, qui nouit omnia, & scit quid, & quomodo vnus-
quisq; quærat.Inest enim intra vniuscuiusq; nostrum mentem sed in illis quidem,qui deside-
rium dei agnitionis, & iustitiæ eius nullum gerunt,ociatur . In his vero qui quod animæ suæ
expedit quærunt,operatur & scientiæ lumen accendit . Propter quod primo omnium hunc re-
quirite,quem si non inueneritis,ab alio vos agnituros aliquid non speretis. Inuenitur autem H
citò ab his qui veritatis amore perquirunt,& quorum anima præoccupata non tenetur in ma-
litia. Adest enim his qui cum in innocentia spiritus sui desiderant, qui per patientiam susti-
nent,& suspiria de profundo cordis,veritatis amore producunt fugit autem maleuolas men-
tes,quia vt propheta,cognoscit cogitationes vniuscuiusq; . Et ideo nemo putet eum per pru-
dentiam suam inuenire posse,nisi, vt suprà diximus,mentem suam omni nequitia vacuam ef-
fecerit,atque agnitionis eius desiderium purum & fidele conceperit . Vbi enim talem se quis
præparauerit,ipse,vt propheta,videns præparatam mentem,sponte se adhibet ad agnoscen-
dum.Si quis igitur vult omnia discere,non per singula discutiens, neq; enim poterit,cum sit
mortalis,dei inuestigare consilium,& ipsam immensitatem perscrutari:sed si discere,vt dixi-
mus,omnia desiderat,verum prophetam requirat.Quem cum inuenerit,non quæstionibus & I
disputationibus,neq; argumentis cum eo agat,sed si quid responderit,si quid pronunciauerit,
hoc certum esse,non potest dubitari.Et ideo quærat verus propheta ante omnia,& eius ver-
ba teneantur:in quibus illud tantummodo discutiendum vnicuiq; est,vt satisfaciat sibi,si ve-
re prophetica eius verba sunt,id est, si indubitata fidem continent futurorum, si tempora
definita consignant,si rerum ordinem seruant,si non quæ prima sunt,nouissima,& quæ in no-
uissimis gesta sunt,prima narrarunt,si nihil versutum,nihil magica arte ad decipiendū com-
positum continent,aut si non quæ aliis reuelata sunt,ad se transtulerit, admixtis mendaciis.
Et cum his omnibus recto iudicio discussis,verba constiterit esse prophetica, ita demum cre-
di eis de omnibus quibus dixerint, & responderint, debet . Etenim consideremus diligentius K
opus diuinæ prouidentiae.Nam quod philosophi introduxerunt verba subtilia quædam & dif-
ficilia,ita vt ne ipsa quidem vocabula sermonum,nota esse omnibus possent & intelligibilia,
deus eos qui sibi artifices verborum videbantur, per omnia imperitos esse erga agnitionem
veritatis ostendit.Simplex enim est,& manifesta,ac brevis rerum scientia,quæ per verū pro-
phetam traditur,quam isti per deuia incedentes,& scrupulas verborū difficultates,tota igno-
rauerunt via.Igitur verecūdis & simplicibus mentibus,cum viderint fieri quæ prædicta sunt,
satis abundeq; sufficit,vt de certissima præscientia,certissimam scientiam capiant, & de cæte-
ro requiescant,euidenti agnitione veritatis adsumpta:cætera omnia æstimatione tractantur,
in quibus firmum nihil esse potest.Quis enim sermo est, qui non recipiat contradictionem? L
& quæ argumentatio est,quæ non possit alia argumentatione subuerti:& inde est quod ad nul-
lum finem scientiæ & agnitionis per huiusmodi disputationem peruenire homines possunt,
priusq; finem vitæ inueniunt,q̄ quæstionum.Et ideo cum in his omnia habeantur incerta, ad
verum prophetam veniendum est:quem deus pater volens ab omnibus diligere,hæc quæ homi-
nes induxerunt,in quibus nihil potest adprehendi,voluit penitus extinguere,vt eò magis iste
quæreretur,& quam illi obcluserant,hic hominibus viam veritatis aperiret. Propter hunc e-
nim deus etiam mundum fecit,& ab ipso mundus repletur,vnde & quærentibus se adest ubiq;
etiam si in vltimis terræ finibus quærat.Si vero non purè cum quis, nec sancte, neq; fideli-
ter quærat,intra ipsum quidē est,quia ubiq; est,& intra sensus omnium inuenitur: sed, vt su- M
prà diximus,infidelibus dormit,& absens habetur his, à quibus esse non creditur. Cumq; hæc
& alia huiusmodi Petrus de vero propheta prosequutus esset,turbas dimisit.Senem vero cum
rogasset plurimum permanere nobiscum,obtinere non potuit,sed & ipse discessit,alia die,si-
cut placuerat,rediturus.Et post hæc nos vnà cum Petro ingressi hospitium cibo & quiete so-
lito vtimur.

A RECOGNITIONVM DIVI CLEMEN-
tis ad Iacobum fratrem domini, Liber nonus,
Rufino Torano Aquileienſe in-
terprete.

SEQVENTI die Petrus vnà nobiscum mature ad locū, in quo pri-
die habita fuerat disputatio, properauit, atque ibi cum plurimas iā ad
audiendum conuenisse turbas, & Senem cum eis videret, ait ad eū: He-
sterno die ô Senex, cum Clemente placuerat vt hodie sermo fieret, &
aut tu ostenderes nihil extra Genesim fieri, aut Clemens doceret Ge-
nesim non esse. Ad hæc Senex respondit: Et quid placuerit memini, &
tua verba teneo, quæ post pactiones loquutus es, quibus docuisti impos-
sibile esse homini scire aliquid, nisi à vero propheta didicerit. Et Petr⁹:
Nescis, inquit, quomodo dixerim, sed nunc te ego commonebo: de voluntate dixi, & consilio
dei, quam habuit priusquam mundus esset, & quo consilio fecerit mundum, tempora statue-
rit, legem dederit, iustis ad bonorum remunerationem futurum seculum promiserit, iniustis
C pœnas ex iudicij sententia statuerit: hoc ego dixi consilium, & hanc voluntatem dei, ab homi-
nibus inueniri non posse, quia nemo hominum potest sensum dei coniecturis & æstimatione
colligere, nisi propheta ab eo missus enunciet. Non ergo de quibuscunq; disciplinis, aut studiis
dixi, quia inueniri sine propheta, aut sciri non possint: quippe qui sciam & artificia, & discipli-
nas sciri, & exerceri ab hominibus, quas non à vero propheta, sed à magistris hominibus di-
dicerint. Quoniam ergo te professus es gnarum esse positionis siderum, & stellarum cursus,
ex quibus conuinceret Clementem, quod Genesi omnia subiaceant, aut ab ipso disceres, quod
per providentiam reguntur vniuersa, & est etiam aliquid in nobis, hoc expedire vos conue-
nit. Ad hæc Senex respondit: Iam quidem necessarium non erat huiusmodi mouere quæstio-
nes, si possibile esset nobis à vero propheta discere, & audire definita sentētia, quia sit aliquid
D in nobis, & in arbitrij positum libertate: valde enim me sermo tuus mouit hesternus, in quo
de virtute prophetica disputasti: vnde & ego assentio, & confirmo sententiam tuam, quia ni-
hil potest ab homine certum indubitatumq; cognosci, cui & exiguum vitæ tempus est, & bre-
ue ac tenue spiramen, quo retineri videtur in vita. Veruntamen quoniam priusquam de pro-
phetica virtute aliquid audirem, pollicitus videor Clementi, vt ostenderem, quia omnia sub-
iecta sunt Genesi, aut ab ipso discerem, quia est aliquid & in nobis, præstet mihi ipse in hoc
gratiam, vt primus incipiat, & quæ obiici possunt, proponat & absoluat: ego enim, ex quo pau-
cis à te audiui de virtute prophetiæ, magnitudinem præscientiæ considerans, obstupui fateor,
nec omnino recipiendum quicquam censeo, quod coniecturis & æstimatione colligitur. Et
cum hæc Senex dixisset, ego Clemens dicere ita cœpi: Deus per filium suum creauit mundū,
E tanquam duplicem domum, interiectu firmamenti huius, quod cælum appellatur, distinctā,
& in superiori quidem angelicas habitare virtutes, in isto autem visibili mundo, nasci homi-
num multitudinem dedit, ex quibus eligeret amicos filio suo, cum quibus lætaretur, & qui ei
tanquam sponso, dilecta sponsa pararentur. Verum vsque ad nuptiarum tēpus, quod est præ-
sentia seculi venturi, statuit virtutem quandam, quæ ex his quæ in hoc mundo nascuntur, eli-
gat & custodiat meliores, ac seruet filio suo, sequestratos in loco quodam mundi, qui extra
peccatum est, in quo iam sunt aliquanti, qui ibi velut sponsa, vt dixi, decora, ad sponsi præsen-
tiam præparantur. Nam mundi huius & præsentis temporis princeps, adultero similis est, qui
mentes hominum corrumpit, ac violat, & à desiderio veri sponsi seducens, inlicit ad aliena
desideria. Sed dicit aliquis: Quid ergo necesse erat istum principem fieri, qui à vero princi-
pe mentes hominum declinaret? Quoniā deus qui, vt dixi, filio suo amicos voluit præparare,
F non eos tales esse voluit, qui necessitate naturæ, aliud quid esse non possent, sed qui arbitrio
suo, & voluntate, boni esse desiderarent: quia nec laudabile est, quod non est desiderabile:
nec bonum iudicatur, quod non proposito expetitur: nihil enim laudis est id esse, à quo te mu-
tari naturæ necessitas non sinat. Providentia ergo dei, hominum multitudinem nasci in hoc
mundo voluit, vt ex pluribus eligerentur qui iustam diligerent vitā. Et quia præsentem mun-
dum præuidit non aliter posse, nisi diuersitate & inæqualitate constare: secundum præsentium
rerum diuersitates, vnicuique menti libertatem motuum dedit, & hunc principem posuit,
quo ea

Cōiecturis
nō relinquitur
locus in
rebus diuini-
s.

quo ea quæ contraria videntur agitante , electio meliorum virtutis opere constaret . Sed vt G
 planius fiat quod dicimus,per singula exponemus.Nunquid omnes,verbi gratia,oportebat ef
 se in hoc mundo reges,aut principes,aut dominos,aut pædagogos,aut legisperitos,aut geo-
 metras,aut aurifices,aut pistoros,aut fabros,aut grammaticos,aut diuites,aut agricolas,aut
 olitores,aut piscatores,aut pauperes? hæc certum est,quia omnes esse non poterant.Omnia ta-
 men hæc officia,& multo plura,præfens vita hominum requirit, & sine his transigi non po-
 test:est ergo necessaria in hoc mundo inæqualitas.Non enim potest esse rex, nisi habeat quos
 regat,& quibus imperet:neq; potest esse dominus,nisi habeat cui dominetur:& cætera simili-
 ter.Sciens ergo conditor à nullo sponte veniri ad agonem., dum refugitur labor,hoc est, ad
 exercendas artes istas quas supra diximus,per quas vel iustitia vniuscuiusq;,vel misericordia H
 manifestari potest,corpus homini fecit,quod famem,& sitim,& frigus reciperet,vt reficien-
 di corporis causa compulsi homines,ad omnes,quas supra exposuimus, artes, victus necessi-
 tate descenderent.Cibi enim & potus atque indumenti gratia,singulas quasque artes expete-
 re edocemur.Et hic iam vniuscuiusque mentis propositum declaratur, vtrum necessitatem
 famis & frigoris,per furta & homicidia,ac periuria sarciat,perq; alia huiusmodi scelera : an
 iustitiam,misericordiam,continentiamq; custodiens,artis studio & manuum labore, immi-
 nentis necessitatis expleat ministerium.Si enim cum iustitia & pietate,ac misericordia,necef-
 sitatem corporis transigat,velut propositi agonis victor,amicus filij dei, & electus abscedit.
 Si vero per fraudes,per iniquitates,& scelera,concupiscentiis deseruit corporalibus,princi- I
 pibus mundi, atque omnium dæmonum amicus efficitur: à quibus etiam hoc edocetur, vt
 stellarum cursibus,malorum suorum adscribat errores,quod non nisi proposito ac volunta-
 te delegit.Etenim artes cogente,vt diximus,cibi ac potus voluptate,discuntur & exercentur:
 quæ voluptas,cum adcesserit vnicuique veritatis agnitio,infirmior efficitur,succedente par-
 simonia: quantus enim sumptus est,aqua & pane vtentibus,& hunc à deo sperantibus?Est er-
 go,vt diximus,necessaria quædam in dispensatione mundi inæqualitas,dum omnes quidem
 homines,non omnia possunt scire,vel implere artificia,vfu tamen & ministerio omnium,pe-
 nè omnes indigent: & ob hoc necesse est alium operari, alium operanti præbere mercedem,
 alium seruire,alium dominari,alium regi,alium regere: sed hanc inæqualitatem quæ mor- K
 talium vitam necessario subsequuta est,diuina providentia in occasionem iustitiæ,misericor-
 diæ,humanitatisq; conuertit,vt dum hæc inter homines aguntur, sit vnicuique causa iuste
 agendi cum eo,cui merces operis exoluenda est,& faciendi misericordiam cum eo,qui debi-
 litate fortassis,aut penuria intercedente,debitum soluere non potest. Sed & humanæ agendi
 cum his qui conditione videntur obnoxij: mansuetudinem quoque conseruandi erga sub-
 iectos, & omnia prorsus gerendi secundum legem dei: dedit enim legem, iuuans per
 hoc humanas mentes,vt facilius erga vnumquodq; qualiter agi deberet,aduerteret, qua via
 effugerent malum,& qua ad futura tenderent bona,& vt in aqua regenerati per opera bona,
 ignem vetustæ natiuitatis extinguerent. Prima enim nostra natiuitas, per ignem concupi-
 scentia descendit, & ideo dispensatione diuina. Secunda hæc per aquam introducit, quæ L
 restinguat ignis naturam,& cœlesti spiritu anima inluminata,metum primæ natiuitatis abii-
 ciat: si tamen ita de reliquo viuat,vt nullas omnino mundi huius voluptates requirat, sed sit
 tanquam peregrinus & aduena,atque alterius ciuitatis ciuis. Sed fortasse dicas, quia in his
 quidem,in quibus naturalis necessitas,exigit artium operumq; ministerium,potest vnusquis
 que habere in potestate,seruare iustitiã,& modum,vel desiderijs, vel actibus quem velit im-
 ponere: quid de ægritudinibus dicemus,& infirmitatibus,quæ accidunt hominibus,& quod
 dæmonibus nonnulli vrgentur,& febribus,& frigoribus,nonnulli etiam furore aguntur, &
 mente excidunt,& omnia illa,quæ innumeris casibus premunt mortalium genus? Ad hæc di-
 cemus,si consideret quis totius ministerij rationem,hæc illis,quæ supra exposuimus, iustiora M
 esse pronunciabit: Deus enim hominibus naturam dedit,per quam & doceri possint de bono
 & obistere malo,id est,vt & artes possint discere,& obistere voluptatibus,ac præferre in om-
 nibus legem dei,& ob hoc virtutes quasdam contrarias,oberrare mundum hunc,& oblecta-
 ri nobiscum permisit,propter causas quæ iam superius dictæ sunt,vt ex earum certamine, o-
 rriatur iustis palma victoriæ,& meritum præmiorum.Ex istis ergo accidit interdum,vt si qui
 incontinentes egerint,& non tantum obistere,quàm cedere atque in semetipsis dare eis vo-
 luerint locum,noxia earum adspiratione generetur intemperata,& vitiosa progenies. Dum
 enim totum libidini indulgetur,& obseruatio nulla coëundi est, illorum sine dubio dæmo-
 num,quibus

Venter ar-
 tis magister
 est.

Parfimonia
 Christianis
 magnum ve-
 ritatis est.

Dux natiui-
 tates homi-
 num.

Mundus no-
 bis pro ho-
 spitio est no-
 domo.

Natura ho-
 minum ca-
 pax boni.

- A** num, quibus hæc perurgentibus fiunt, vitia & fragilitates suscipit importuna generatio. Et ideo pro huiusmodi vitiis natorum, obnoxij erunt parentes, qui legem seruare cōcubitus noluerunt: licet sint & aliæ causæ secretiores, quibus his malis obnoxia efficiuntur animæ, quas nunc proferre temporis non est. Tamen oportet vnum quenq; agnoscere legem dei, vt ex ea generandi obseruantiam sumat, & immunditiæ causas declinet, vt possit mundum esse quod gignitur. Neque enim fas est, vt non in plantandis quidem virgultis, vel in seminandis frugibus, opportunum tempus quærat, terra purgetur, atque omnia quæ conuenit præparètur, ne fortè semen iactum lædatur & pereat, & in solo homine, qui est super hæc omnia, serendi obseruatio nulla habeatur, nulla cautela. Sed quid, quod nonnulli, inquit, cum in prima ætate absque vitio fuerint corporali, processu temporis incurrunt hæc mala, ita vt aliquanti etiam violenter præcipitentur in mortem? Etiam de his vicina, & penè eadem ratio est: illæ enim, quas diximus contrarias humano generi potestates, ad vniuscuiusque cor, per multas & diuersas concupiscentias inuitantur quodammodo, & ingrediendi accipiunt locum: estq; hæc in illis vis & potestas, quæ hortetur & incitet tantū, non quæ cogat, & perficiat. Si ergo quis adquiescat eis, vt etiam agat ea quæ male desiderat, consensus sui & actus, mercedem perditionis & pessimæ mortis inueniet. Si vero futurum iudicium cogitans, metu ipso fuerit repressus, & reuocauerit se, ne actu impleat, quod mala cogitatione concepit, effugiet nō solum perniciem præsentem, sed & futura supplicia. Omnis enim causa peccati, similis videtur esse
- C** stupræ pice oblitæ, quæ vbi calorem ignis acceperit statim inflammatur: huius vero ignis incendium opera esse dæmonum intelligantur. Si ergo inueniatur quis peccatis & concupiscentiis tanquam pice oblitus, ignis ei facillime dominatur. Si vero non peccati pice, sed aqua purificationis & regenerationis infusa sit stупpa, ignis in ea dæmonum non valebit accēdi. Sed dicet aliquis: Et quid faciemus iam nos, quos contigit peccatis sicut pice oblitos? respondebo, nihil aliud nisi vt festinetis ablui, quo expurgetur à vobis ignis materia, per inuocationē sancti nominis, & de reliquo futuri iudicij metu, concupiscentias refrenetis, atque aduersarias potestates, cum fortè ad sensus vestros accesserint, tota obstinatione pellatis. Sed dicis: si in amorē quis inciderit, quomodo se poterit continere, etiamsi ante oculos suos, ipsum ignis fluuium, quem pyriphlegetonta nominant, videat? Hæc excusatio est eorum qui conuerti ad pœnitentiam nolunt. Denique nunc nolo pyriphlegetonta adducas in medium: hominum tibi propone pœnas, & vide quantum valeat metus: potestne quisquam, cum pro amoris crimine ad supplicium ducitur, & ad stipitem conligatur vrendus, in illo tempore eius quam amauit, vel desiderium capere, vel speciem ante oculos proponere? Nequaquam, inquires. Vides ergo, quia præsens metus, refecat iniqua desideria. Quod si credentes deo, & futurum iudicium, pœnamq; ignis æterni confitentes, non se continent à peccato, certum est quod non plena fide credunt: si enim certa sit fides, certus fit & timor: si vero minus aliquid est in fide, relaxatur & metus, & tunc locum inueniunt introeundi contrariæ potestates, quarum persuasione cum adquieuerint, necesse est, vt & potestati earum obnoxij fiant, & ipsis persuadentibus agantur ad præcipitia peccati. Igitur Astrologi ignorantes huiusmodi mysteria, putant stellarum cursibus ista contingere: vnde & his qui accedunt ad eos, vt de futuris aliquid consulant, respondentes falluntur in plurimis: nec mirum, non enim sunt prophete, sed vsu multi temporis autores eorum perfugium quoddam, in his quibus decipiebantur, inueniunt, & climateras quasdam introducunt, vt de rebus incertis scientiam fingant. Climate- ras enim dicunt, quasi periculi tempus, in quo interdum perimatur quis, interdum non perimatur, ignorantes quod non stellarum cursus hæc, sed dæmonum gerit operatio, qui ad astrologiæ errorem confirmandum, deseruientes, calculis mathesis decipiunt homines ad peccandum; vt cum vel deo permittente, vel legibus exigentibus, peccati dederint pœnas, verum dixisse videatur astrologus: & tamen falluntur etiam in hoc: si enim cito cōuersi fuerint ad pœnitentiam, & futuræ pœnæ recordationem conceperint ac metum, conuersis ad deū per gratiam baptismi, resoluitur pœna mortis. Sed dicet quis: Multi & homicidium, & adulterium, & alia scelera commiserunt, & nihil mali passi sunt. Hoc quidem raro accidit hominibus, tamen nescientibus consilium dei, frequenter videtur accidere: deus autem qui nouit vniuersa, scit quomodo, & quare peccet, qui peccat, & quæ vnumquenque causa ducat ad peccatū. Hoc tamen generaliter agnoscendum est: quod si qui non ita mente, vt actibus mali sunt, proposito incitato ad peccandum deuoluuntur, his velocior & magis in præsentī vita redditur pœna, vbiq; enim & semper deus prout competere iudicat, vnicuique pro actibus suis reddit.
- E**orum
- F**

Hæreditaria sunt liberis multa vitia corporis à parentibus.

Causa peccati similis est stupræ oblitæ pice.

Metus fidelis coniungitur.

Climaterici anni Astrologorum.

Deus solus nouit quædā modū fiant peccata. nō ergo in his quicquā temere ab homine definitum est.

Eorum vero, qui proposito exercent malitiā, ita ut interdū etiam in eos sc̄uiant, à quibus bona consequuti sunt, & nullam recordationē capiunt ad p̄nitentiam, differt p̄nas in futurū, non enim merentur isti, sicut illi, de quibus sup̄a diximus, in p̄senti vita scelerum suorum finire vindictam, sed permittitur eis p̄sens tempus implere, ut volunt, quia emendatio eorum nō est iam talis, quæ temporalibus indigeat castigationibus, sed quæ æterni ignis in inferno exigit p̄nas, quorum animæ ibi p̄nitentiā quærent, ubi inuenire non poterūt. Quod si in hac vita positi, illas quas ibi patientur p̄nas, ante oculos posuissent, refrenassent utique desideria, & nullo pacto decidissent in peccatum. Multum enim potest sensus in anima, ad refecandas omnes eius cupiditates, maxime cum cœlestium scientiam cœperit, per quam lumine viritatis accepto, ab omni obscuritate malorum actuum declinavit. Sicut enim sol omnes stellas splendore sui fulgoris obtundit, & contegit: ita & mens per scientiæ lucem, omnes concupiscētiās animæ inefficaces reddit & ociosas, futuri iudicii memoriam super eas tanquam radios suos emittens, ita ut ne apparere quidem ultra in anima queant. Quod autem timor dei multum valeat ad deprimendas concupiscentias, cape humani timoris exemplū. Quotusquisque est, qui non inter homines concupiscat aliena, & tamen metu p̄næ quæ legibus statuta est, refrenatur, & continentius agit? Regi propter metum gentes subiacent, & armatus paret exercitus. Serui cum sint validiores dominis suis, propter metum tamen imperia perferunt dominorū. Bestiæ ipsæ feræ metu mitescunt. Tauri validissimi iugo colla submittunt, & immanes elephanti magistris obtemperant per timorem. Sed cur humanis utamur exemplis, cum etiam diuina non desint? nōne terra ipsa sub p̄cepti metu permanet, quod etiam motu sui & tremore testatur? Mare statutum terminum seruat, angeli pacem custodiunt, stellæ ordinem tenent, & fluuij meatus, dæmones quoque certum est timore in fugam verti. Et ne per singula sermonem longius producamus, intueri quomodo vnumquēque timor dei continens, cuncta in harmonia propria, & ordinis sui compage custodiat. Quanto magis ergo certi esse debetis, quia & dæmonum concupiscentiæ, quæ in cordibus vestris oriuntur, admonitione timoris dei extinguī possunt, & penitus aboleri, cum etiam ipsi incentores concupiscentiæ, metu sibi dominante diffugiant. Hæc ita se habere sciens, si quid tibi respondendum videtur, incipe. Tum Senex: Sapienter, inquit, filius meus Clemens aptauit prosequutionem suam, ita ut nihil nobis ad hæc dicendum reliquerit: verum omnis eius sermo, quem de natura hominis disseruit, hanc habet continentiam, quia cum eo quod inest libertas arbitrij, est extrinsecus & aliqua causa mali, ex qua per diuersas concupiscentias incitantur quidem homines, non tamen coguntur ad peccatum, pro eo, inquit, quod multo his validior est timor qui obstat, & impetus desideriorum refrenet, ut cum naturales motus deciderint, effugatis his, qui eos incitant & inflammant dæmonibus, peccatum non possit admitti. Sed hæc non adducunt ad fidem: conscius enim mihi sum quorundam, ex quibus bene noui, quia compaginatione stellarum, homines aut homicide, aut adulteri fiunt, cæteraque perpetrant mala. Similiter autem & honestæ ac pudicæ fœminæ, ut bene agant inde coguntur. Denique cum Mars centrum tenens, in domo sua ex tetragono respexerit Saturnum cum Mercurio ad centrum, Luna veniente super eum plena, in Genesi diurna, efficit homicidas, & gladio casuros, sanguinarios, ebriosos, libidinosos, dæmoniosos, secretorum perscrutatores, maleficos, sacrilegos, & si qua sunt his similia, p̄cipue cum bonarum stellarum nulla respexerit. Sed & ipse rursus Mars ad Venerem schema tetragonum habens, ex parte ad centrum non respiciente aliquo bonorum, adulteros efficit, & sorores & filias & matres in coniugium adducit. Venus cū Luna in finibus & domibus Saturni cum Saturno, si fuerit adtestante Marte, efficit mulieres quidem viragines, ad agriculturam, ad structuram, & ad omne opus virile promptas, misceri quibuscunque voluerint, & non argui à viris pro adulterio, nulla uti mollitie, non vnguentis, non vestibus, non calciamentis muliebribus, sed virorum sorte agentes: viros autem esse ut fœminas, nec quicquam virile gerere. Cacodæmon Venus cum Marte si sit in ariete, efficit è cōtrario mulieres, si sit in capræcornu aut aquario. Cumq; multa de his Senex prosequutus esset, & vnūquodq; schema mathesis, stellarum quoq; positiones enumerasset, volens per hæc ostendere, quia timor non sufficiat refrenare cōcupiscentias, ego rursus respondi: Vere pater doctissime & eruditissime prosequutus es, & ipsa me ratio inuitat, aliquid ad ea quæ à te disserta sunt, respondere, quoniam quidem scientia mihi mathesis nota est, & libenter cum erudito viro habeo sermonem. Accipe ergo ad ea quæ dixisti, ut euidenter agnoscas Genesim ex stellis omnino nō esse, & quia

Cognitio
ritatis vtriusque
mentem illuminat.

Genethliacorum
de aspectibus
vanitatis.

- A** & quia possibile sit obfisti aduersum impugnationē dæmonū, ab his qui confugiunt ad deum, ac sicut prædixi, non solum per timorem dei naturales cohiberi concupiscentias posse, sed & per timorem hominum, sicut iam nunc edocebimus, leges sunt in vnaquaque regione vel regno ab hominibus positæ, siue scriptura, siue etiam vſu durantes, quas nemo facile transgreditur. Denique primi Seres, qui initio orbis terræ habitant, neque homicidium, neque adulterium, neque scortū nosse, neque furtum committere, neque idola venerari, & in illa omni regione quæ est maxima, neque templum inuenitur, neque simulacrum, neque meretrix, neque adultera, neque fur ad iudicium deducitur, sed neque occisus ibi homo fertur aliquando, & tamen nullius libertas arbitrij secundum vos à stella Martis ignita, vt ferro vteretur ad hominis necem, nec Venus cum Marte posita, alienum matrimonium compulit vitari, cum vtiq; apud eos, per singulos dies Mars medium cœli circulum teneat. Sed est apud Seres legum metus vehementior, quàm Genesis constellatio. Sunt similiter & apud Bactras in regionibus Indorum immensæ multitudines Bragmanorum, qui & ipsi ex traditione maiorum, morib; legibusq; concordibus, neque homicidium, neque adulterium committunt, neque simulacra colunt, neq; animantia edere in vſu habent, nunquam inebriantur, nūquam malitiose aliquid gerunt, sed deum semper timent; & quidem cum cæteri Indorum & homicidia, & adulteria committant, & simulacra colant, & inebrientur, atque alia huiusmodi flagitia exercent. Sed & in ipsius Indiæ nihilominus occiduis partibus, regio quædam est, vbi hospites cum incid-
- C** rint, capti immolantur & comeduntur, & neque bonæ stellæ vetuerunt eos ab huiusmodi flagitiis, & ab execrandis cibis, neque malignæ stellæ compulerunt Bragmanas, vt aliquid agerent mali. Et rursus mos apud Persas, matres accipere in coniugiū, & sorores & filias, & sub illo omni axe incesta Persæ ineunt matrimonia. Ac ne fortè liceat his qui mathesim sequuntur, vti illo perfugio quo dicunt, certas quasdam esse plagas cœli, quibus propria quædam habere conceditur, ex ipsa Persarum gente aliquanti ad peregrina profecti sunt, qui Magusæi appellatur, ex quibus vsque in hodiernum sunt alij in Media, alij in Parthia, sed & in Aegypto nonnulli, plures autem in Galatia, & Phrygia, qui omnes incestæ huius traditionis formam indeclinabilem seruant, ac posteris custodiendam transmittunt, etiam cum plagam cœli mutauerint, nec tamen eos Venus cum Luna in finibus & domibus Saturni, cum Saturno adtestante etiam Marte, compulit habere inter cæteros Genesim. Apud Gelos quoq; mos est, vt mulieres agricolentur, ædificent, & omne opus virile perficiant, sed & misceri quibus volunt licet, nec incusantur à viris, aut adulteræ appellantur, passim enī concubitus miscent, & præcipuè cum hospitibus, vnguenta nesciunt, non induuntur veste fucata, non calceis: è contra viri Gelonum ornantur, pectuntur, indumentis mollibus & variis induuntur, auro compositi, vnguentisq; delibuti, & hæc non pro dissolutione virium, sunt enim bellicosissimi, & venatores acerrimi: nec tamen vniuersæ Gelonum mulieres, in capræcornu aut aquario caco-dæmonem Venerem nascentes habuere, neq; viri eorum in ariete cum Marte Venerem positam, per quod schema, effœminatos & dissolutos nasci adserit viros Chaldaica disciplina. Porro vero in Susis, mulieres vnguentis, & quidem optimis vtuntur ornamentis, comptæ ex lapidibus preciosis, ministerijs quoque ancillarum fultæ procedunt, multo maiore ambitione quam viri, nec tamen pudicitiam colunt, sed indifferens eis cum quibuscunque voluerint vſus est, & seruis & hospitibus, tali licentia à viris permixta: & non solum non culpantur pro hoc, sed & dominantur in viros. Nec tamen omnium Genesis mulierum Susidarum in medietate cœli, cum Ioue & Marte Venerē in Iouis domibus habent. In vltioribus oriēte partibus, si puer muliebri se subternat iniuriæ, cum agnitum fuerit, à fratribus, aut parentibus, vel quibuscumque proximis interficitur, nec sepultura donatur. Et rursus apud Gallos lex prisca constituit, nuptum tradi publice pueros, nec obprobrium ex hoc aliquod duci: & nūquid possibile est, vt omnes qui tam turpiter succumbunt apud Gallos, Luciferum cum Mercurio in domibus Saturni & finibus Martis habuerint? In Britannia partibus, plures viri vnā habent uxorem; in Parthia multæ mulieres vnū habent virum, & vtraq; orbis pars, moribus suis atque institutis obsequitur. Amazones omnes non habent viros, sed sicut animalia, semel in anno circa vernale æquinoctiū proprios egressæ terminos, finitimę gētis viris miscetur, solēnitatem quandam per hoc obseruantes, ex quibus cum conceperint, redeunt, & si marem pepererint, abiiciunt, fœminas nutriunt. Cumq; vnius temporis sit omnium partus, absurdum est, vt in maribus quidem putetur Mars cum Saturno in tempore æquis esse portionibus, in fœminarum vero Genesi nunquam. Sed neque Mercurium cum Venere habuisse in domibus propriis

Timent pec-
care mali
formidine
pœnæ.

Seres.
Bactræ.
Bragmani.

Scythotau-
ros eos esse
ex libro quī
to Plinij ad-
paret.
Persæ.

Magusæi.

Gelonū gēs
talis, qualis
est apud So-
li, Pandæ.

Susidæ mu-
lieres.

Britāni mul-
ti vnā vxō-
rem habēt.

Mauri.
Germani.
Sarmatæ.

Canes Me-
dis sunt pro
sepultura.
Indi exurūt
mortuos.

Septem cli-
mata.

Scythotauri
¶ Bragma-
nes eos esse
constat ex
Euseb. Præ-
euāg. lib. 6.
in quem ex
Clemente ad
verbū multa
transtulit.

Vernaculū
insigne Iu-
dæis est cir-
cuncisio.
Sabbatum
Iudæorum.

propriis positū, vt vel pictores sibi, vel sculptores, vel trapezitas efficiat: aut in domibus Ve-
neris, vt vnguentarios, vel vocales, vel poetas producat. Apud Sarracenos & superiores Li-
& apud Sarmatas, & Scythas, atque omnes quæ sub axe Septentrionis iacent, pontici littoris
gentes, & in Chrysea insula, nunquam inuenitur trapezita, nec sculptor, aut pictor, aut archi-
tectus, aut geometres, aut tragædus, aut poeta: ergo deficit apud eos Mercurij, Venerisq; cō-
stellatio. Ex omni orbe terrarum Medi tantummodo summa obseruantia, adhuc spirantes ho-
mines, canibus deuorandos abiiciunt, & non ob hoc Martem cum Luna per diurnam Gene-
sim in cancro positos habent. Indi mortuos suos incendunt, cum quibus & vxores defuncto-
rum, sponte se offerentes exuruntur. Sed non ideo omnes quæ viuæ incenduntur Indorum
mulieres, in nocturna Genesi sub terra habent solem cum Marte in partibus Martis. Germa-
norum plurimi laqueo vitam finiunt, nec idcirco omnes Lunam cum hora, Saturno & Mar-
te circuncinctas habent: sed non in omni gēte, & in omni die per omnem diuersitatem Ge-
nesis nascuntur homines. Ex quibus omnibus apparet, quia metus legum in vnaquaq; regio-
ne dominatur, & arbitrij libertas, quæ est hominibus insita per spiritum, obtemperat legibus,
nec cogere potest Genesi aut Seres homicidium committere, aut Bragmanos carnib⁹ vesci,
aut Persas incesta vitare, vel Indos non exuri, aut Medos non à canibus deuorari, Parthos nō
habere plures vxores, aut mulieres Mesopotamiæ non seruare pudicitiam, Græcos non exer-
ceri palæstris, Gallorum pueros nō pati muliebria, vel gentes barbaras Græcorum studiis in-
stitui, sed, vt diximus, vnaquaq; gens suis legibus vitur pro libertatis arbitrio, & decreta Ge-
nesis legum seueritate depellit. Sed dicet aliquis eorū qui in disciplina mathesis eruditi sunt,
Genesim in septem partes dirimi, quæ illi climata appellāt, dominari vero vniciuique clima-
ti, vnam ex septem stellis, & istas quas exposuimus diuersas leges, non ab hominibus positas,
sed ab istis principibus secundum vniuscuiusque voluntatem, & hoc quod stellæ visum est,
legem ab hominibus obseruatam. Ad hæc ergo respondebimus, quod primo quidem non est,
in septem partes orbis terræ diuisus: tum deinde, & si ita esset, in vna parte & in vna regione
inuenimus multas differentias legum, & ideo neque septem sunt secundum numerum stella-
rum, neque duodecim secundum numerum signorum, neque XXX. & VI. secundum nume-
rum decanorum, sed sunt innumeræ. Meminisse autem debemus eorum quæ suprà enumera-
ta sunt, quod in vna Indiæ regione sunt, & qui hominum carnibus vescantur: ¶ & sunt qui et-
iam à pecudibus vel auibus, omnibusq; animantibus abstineant. Et quia Magusæi non solum
in Perside matres ac filias accipiunt in matrimonium, sed & in omni gente, vbicunque habi-
tauerint, malorum suorum incesta instituta custodiunt. Tum præterea & innumeras gentes
memorauimus, quæ penitus studia nesciunt literarum, sed & aliquanti sapientes viri, ipsas le-
ges in nonnullis cōmutauerunt locis, aliæ vero etiam sponte pro sui vel impossibilitate, vel
inhonestate derelictæ sunt, certe quod in promptu est noscere, quanti Imperatores gentium
quas vicerant leges & instituta mutarunt, & suis eas legibus subiecerunt: quod euidenter à
Romanis factum docetur, qui omnem penè orbem, omnesq; nationes propriis primo & va-
riis legibus institutisq; viuentes, in Romanorum ius & ciuilia scita verterunt. Superest ergo
vt & stellæ gētium, quæ à Romanis victæ sunt, climata sua partesq; perdiderint. Addam ad-
huc rem, quæ possit etiam valde incredulis satisfacere. Iudæi omnes qui sub lege Moyſi vi-
uunt, filios suos octaua die absque vlla dilatione circuncidunt, & infantis teneri sanguinem
fundunt: à seculo autem nullus ex gentibus hoc die octaua perpeſsus est, & è contra Iudæorū
nullus omisit. Quomodo ergo in hoc ratio Genesi stabit, cum per cūctas orbis terræ partes,
omnes Iudæi admixti gentibus viuant, & octaua ferrum perferant die, vnus in membri lo-
co: & nemo gentilium, sed ipsi soli, vt dixi, hoc faciunt, nō stella cogente, nec perfusione san-
guinis perurgente, sed lege religionis adducti, & in quocunque orbis loco fuerint, hoc est eis
insigne vernaculum? Sed & quod vnum nōmen omnibus inest vbicunque fuerint, nunquid
& hoc per Genesim venit? & quod nunquam apud eos infans natus exponitur, & quod septi-
mo quoque die omnes vbicunque fuerint, ocium gerunt, nec iter incedunt, nec igni vtuntur.
Quid est ergo, quod nullum Iudæorum in illa die cogit Genesi, aut iter agere, aut ædificare,
aut vendere aliquid, aut emere? Quinimò & maiorem fidem rerum præsentium dabo: ecce e-
nim ex aduentu iusti & veri prophetæ, vixdum septem anni sunt, in quibus ex omnibus gen-
tibus cōuenientes homines ad Iudæam, & signis ac virtutibus quæ viderant, sed & doctrinæ
maiestate permoti, vbi receperunt fidem eius, abeuntes ad regiones suas, illicitos quosq; gē-
tilium

- A tilium ritus, & incesta spreuerē coniugia. Denique apud Parthos, sicut nobis Thomas, qui apud illos euangelium prædicat scripsit, non multi iam erga plurima matrimonia diffunduntur, nec multi apud Medos canibus obiciunt mortuos suos, neque Persæ matrum coniugiis, aut filiarum incestis matrimoniis delectantur, nec mulieres Sufides licita ducunt adulteria, nec potuit ad crimina Genesis compellere, quos religionis doctrina prohibebat. Ecce ex hoc ipso coniice, & de his de quibus sumus locis, coniecturam cape, quomodo fama tantum perferente ad aures hominum, quod propheta in Iudæa apparuit, qui signis & virtutibus doceret homines vnum colere deum, omnes paratis intentisq; animis expectabant, etiam ante aduentum domini mei Petri, ut sibi aliquis quæ docuisset ille qui apparuit, nuntiaret. Sed ne multa
- B enumerare videamur, dicam quo debeant cuncta concludi, cum deus iustus sit, & ipse fecerit hominum naturam, quomodo poterat fieri, ut ipse poneret Genesim contrariam nobis, quæ nos cogeret ad peccatum, & rursus vlcisceretur ipse peccantes? Vnde certum est, quod non aliam ob causam deus siue in præsentī, siue in futuro seculo peccatorem punit, nisi quia scit eum potuisse vincere, sed neglexisse victoriam: infert enim & in præsentī seculo vindictam in homines, sicut in eos fecit, qui diluuiū perierunt, qui vtique omnes vna die, imò vna hora extincti sunt, cum certum sit non eos esse secundum Genesis ordinem, vna hora natos: absurdissimum est autem dicere, quia ex natura nobis accidat pati mala, si non prius peccata præcesserint. Et ideo si salutis curam gerimus, ante omnia scientiæ debemus operam dare, certi
- C quod si mens nostra in ignorantia perseueret, non solum Genesis mala, sed & alia extrinsecus quæcunque dæmonibus visa fuerint, perferemus, nisi metus legum & futuri iudicii, obstat omnibus desideriis, & impetum peccandi refrenet. Nam & humanus timor multa bona, multa etiam mala agit, quæ Genesis nescit, sicut suprà ostendimus. Triplici igitur modo mens nostra erroribus subiacet, ex his quæ per malam consuetudinem veniunt, vel ex his quæ corpus naturaliter suggerit desideriis, vel ex his quæ contrariæ potestates perurgent: sed his singulis obistere & repugnare habet in natura sua mens, cum ei obfulserit veritatis agnitio, per quam scientiam timor futuri iudicii datur, qui sit idoneus animæ gubernator, & qui eam possit à concupiscentiarum præcipitiis reuocare. Quia ergo sunt hæc in nostra potestate, sufficienter dictum est. Nunc & tu Senex, si quid habes quod ad hæc respondeas, incipe. Plenissime, ait, ostēdisti fili: sed ego, sicut dixi ex initio, omni huic incomparabili adsertioni tuæ, à propria conscientia prohibeor accommodare consensum. Noui enim & meam Genesim, & coniugis meæ, & scio ea quæ unicuique nostrum dictabat Genesis accidisse, & ab his quæ rebus & operibus comperta sunt mihi, nunc verbis transferri non possum. Denique quoniam te adprime imbutū video in huiusmodi disciplinis, audi coniugis meæ thema, & inuenies schema, cuius exitus accidit: habuit enim Martem cum Venere super centrum, Lunam vero in occasum in domib⁹ Martis, & finibus Saturni, quod schema adulteras facit, & seruos proprios amare, in peregrinatione, & in aquis defungi, quod & ita factum est: incidit nanque in amorem serui, & periculum simul atque obprobrium metuēs, fugit cum ipso, & peregre profecta, vbi amoris suo satisfecit, periit in mari. Et ego respondi: Vnde scis quia peregre seruo suo sociata est, & in eius consortio posita defungitur? Et Senex: Certissime, inquit, scio reuera nō quia nupserit seruo, quippe qui neque hoc quidem quod eum amaret agnoueram, sed postquā profecta est, frater meus mihi enarrauit, dicens, quod primo quidem ipsum adamasset, sed ille quia erat honestus utpote frater, noluit thorum fratris incesti macula polluere. Sed illa me verens, & obprobrium non ferens infelix (neque enim imputandum ei est, quod eam Genesis facere compulit) finxit somnium, & ait ad me: Adstitit mihi quidam per visum, qui iussit me cum duobus geminis meis sine mora ex vrbe proficisci. Hæc ergo cum audissem, pro salute
- F eius filiorumq; sollicitus, confestim ipsam & liberos exire feci: vnum qui erat iunior, mihi retinui: hoc enim qui responsa in somnis dederat, permisisse dicebat. Tum ego Clemens intel ligens quod ipse fortassis est & pater meus, lachrymis oppletus sum: fratres quoque meos volentes proflire & aperire rem, prohibuit Petrus dicēs: Quiescite quoadusque mihi placuerit. Respondens ergo Petrus, ait ad Senem: Quod nomen erat iuniori filio tuo? At ille ait: Clemens. Et Petrus: Si tibi, inquit, hodie coniugem tuam castissimam consignauero, cum tribus filiis tuis, credis quia potest pudica mens motus inrationabiles superare, & quod omnia quæ à nobis dicta sunt vera sint, & Genesis nihil sit? Et Senex: Sicut impossibile est, inquit, te exhibere quod promisisti, ita impossibile est extra Genesim fieri aliquid. Tū Petrus: Testes, inquit, habere volo omnes hos, qui præsentēs sunt, me tibi hodie coniugem tuam, cum tribus vestris liberis

Thomas apud Parthos euangelizauit.

Quare deus punit.

Tres errorū fontes sunt.

Senex ille qui Faustianus dicebatur, inuenitur pater Clementis.

liberis viuentem pudicissime traditurum:& iam nunc accipe fidem rerum ex eo, quod omnē G
causam multo diligentius scio, quā tu, cunctaq; tibi per ordinem quæ gesta sunt enarrabo,
vt & tu cognoscas,& qui præsentēs sunt discant. Et cum hæc dixisset, conuersus ad turbas, ita
cœpit: Hic quem videtis o viri in hac veste pauperrima, Romanæ vrbs est ciuis, ex genere ip
sius Cæsaris descendens, nomen ei Faustianus, vxorem quoque nobilissimam Mathidiam
nomine sortitus est, ex qua tres filios suscepit, quorum duo gemini, vnus autem qui erat iu
nior, cui nomen Clemens, hic est. Et cum hoc dixisset, digito me ostendit: gemini autem fi
lij eius, sunt isti, Niceta & Aquila, quorum alius Faustinus vocabatur prius, & alius Faustus.
Simul autem vt nomina nostra enunciauit Petrus, Senex resolutis membris omnibus, quasi H
interceptus concidit. Nos autem filij inruentes super eum, complectebamur & osculabamur,
verentes simul ne spiritum reuocare non possit. Et cum hæc fierent, populus quidem admira
tione ipsa obstupefactus est. Petrus autem surgere nos à complexibus patris, ne eum necarc
mus iubet, & ipse adprehensa manu eius, quasi de somno quodam profundo eleuans eum, &
paululum recreans, omnia quæ gesta fuerant secundum veritatem cœpit exponere, quomodo
frater eius in amorem inciderit Mathidiæ, & illa cum esset pudicissima, illicitum fratris a
morem viro indicare noluerit, ne vel bellum fratribus, vel obprobrium generi indiceret, sed
sapiēter somnium finxerit, quo ex vrbe iubetur excedere cum geminis filiis, iuniore apud pa
trem relicto. Vtq; nauigantes naufragium vi tempestatis incurrerint, & ad insulam Antha
radum nomine expulsī, Mathidia quidem supra saxum quoddam fluctu iactante proiecta sit, I
gemini vero liberi rapti à piratis & Cæsaream perducti, religiosæ cuidam fœminæ venūdati
sunt, quæ eos in filiorum loco habens, liberaliter edocuerit & erudiri fecerit, eorumq; nomi
na piratæ immutauerint, & Nicetam alium, aliū Aquilam vocitauerint. Vtq; post hæc studio
rum & cōsuetudinis causa Simoni adhæserint, atque ab eo vbi magum & deceptorem vide
runt, auersi accesserint ad Zachæum, & vt post hæc sociati sunt sibi. Sed & Clemens quomo
do ex vrbe agnoscendæ veritatis causa profectus, per Barnabæ notitiam Cæsaream venerit,
sibiq; innotuerit & adhæserit, vtq; ab eo sit de fide religionis edoctus. Sed & qualiter apud
Antharadum mendicantem repperit & recognouerit matrem, vtq; omnis insula in eius re
cognitione gauisa sit, & de pudicissimæ hospitæ contubernio, atque eius per semetipsum K
conlata sanitate, & de liberalitate Clementis in eos qui erga matrem benefici extiterant. Vt
q; post hæc Niceta & Aquila requirentes quænam esset peregrina mulier, cum audissent à
Clemente omne negotium, se esse geminos eius filios Faustinum exclamauerunt & Faustum,
omnēque historiam quæ eos egerit, patefecerint: vtq; post hæc matri cautius ne subito
gaudio interciperetur, ipso insinuante oblatis sint Petro. Sed cum hæc in auditu Senis, nar
ratione gratissima turbis exponeret Petrus, ita vt audientes gestorum miraculis, & huma
nitatis miseratione lachrymarent, nescio vnde audiens mater de recognitione patris, cursu
concito inruit in medium nostri cum clamore, dicens: Vbi est meus vir, meus dominus Fau
stinianus, qui tam multis temporibus adfligitur, ambulans per vrbes singulas, & me quæ L
rens? Hæc cum illa quasi amens clamaret, & circumspiceret, Senex accurrens cum multis
lachrymis, amplecti & constringere eam cœpit. Et cum hæc gererentur, Petrus rogauit
turbas vt discederent, dicens inuerecundum esse vltra persistere, sed dandum eis locum fa
miliarius inuicem se videndi, crastino autem hic, inquit, si qui vestrum volunt, conueniant
ad audiendum verbum. His à Petro dictis, secesserunt turbæ, & cum vellemus nos quoque
ire ad hospitium, dominus domus ait ad nos: Turpe est & impium tales ac tantos viros ma
nere in stabulo, cum ego omnem penè domum vacantem habeam, lectosq; stratos quamplu
rimos, & quæ necessaria sunt parata. Sed Petro contradicente, vxor patrisfamilias vnà cum
liberis suis prostrabat se ante eum, & exorabat dicens: Obsecro te, mane apud nos. Sed ne sic M
quidem adquiescebat Petrus, donec filia eorum qui rogabāt ab immundo spiritu temporibus
multis vexata, & catenis vinctā, quæ fuerat intra conclaue clausa, effugato à se dæmone, &
ostis patefactis cum catenis suis veniens, procidit ad pedes Petri, dicens: Rectum est mi do
mine, vt agas hodie hic salutaria mea, & non contristes neq; me, neq; parentes meos. Petro au
tem requirente catenarum sermonumq; eius causam, parentes præter spem læti effecti de fi
liæ sanitate, & velut stupore quodam adtoniti, ipsi quidem dicere nequeunt: adstantes autem
famuli aiunt: Hæc à septimo ætatis anno dæmone occupata, omnes qui accedere tentassent
ad eam, scindere, dilaniare morsibus, etiam dirumpere, & hoc per viginti annos vsq; ad præ
sens facere nunquā destitit, nec ab aliquo potuit curari, sed ne accedere ad eam quisquā vale
bat: multos

Quædam e
nim in ma
trimonio li
cet recte, pa
rū tamē ve
recunde, &
decore i pu
blico fiunt.

Puella à dæ
monio libe
ratur ex Pe
tri ingressu.

A bat: multos enim inutiles reddidit, alios & peremit, omnibus enim viris validior erat, sine dubio viribus dæmonis nisa. Nunc autem vt vides, ex præsentia tui dæmon quidem fugit, ostia vero quæ summo cum munimento clausa fuerant, aperta sunt, & ipsa sana stat ante te rogans, vt diem salutarium suorum lætum & ipsi, & parentibus facias, & maneat apud eos. Hæc cum ita vnus ex famulis enarrasset, & ipsæ catenæ de manibus eius ac pedibus fuissent sponte resolutæ, Petrus certus quod per ipsum sanitas hæc reddita sit puellæ, adqueiuit manere apud eos. Sed & illos qui remanserant in hospitio, vnâ cum vxore sua transire iussit, & vnusquisque acceptis seorsum cubiculis mansimus, atque ex more cibo sumpto, redditisque laudibus deo, suis singuli requieuius locis.

B

RECOGNITIONVM DIVI CLEMEN-
tis ad Iacobum fratrem domini, Liber decimus,
Rufino Torano Aquileiense in-
terprete.

C

M A N E autem exorto sole, ego Clemens & Niceta atque Aquila vnâ cum Petro, venimus ad locum in quo pater simul cum matre requiescebat: & cum adhuc eos dormientes reperissemus, pro foribus confestim, vbi Petrus talibus apud nos sermonibus vtitur: Audite me dilectissimi conserui, scio quia grandem habetis affectum erga patrem vestrum, vereor ergo ne ante tempus eum perurgeatis iugum religionis suscipere, nondum ad id paratum, ad quod fortè pro vestri gratia videatur adquiescere: sed hoc nō est firmum: quod enim propter ho-

D

mines fit, probabile nō est, & cito dilabitur. Ideoq; videtur mihi, vt cōcedatis ei anno vno vi uere pro arbitrio, in quo potest iter agens nobiscum, dum nos alios docemus, etiam ipse simpliciter audire: & audiens, siquidem agnoscendæ veritatis rectum propositum gerit, ipse rogabit vt suscipiat religionis iugū, aut si nō placet ei recipere, permaneat amicus. Hi enim qui nō id ex corde suscipiunt, cum cœperint ferre nō posse, non solum abiiciunt quod susceperāt, sed quasi pro excusatione infirmitatis suæ, incipiunt viam religionis blasphemare, & male loqui de his quos nequaquā sequi aut imitari potuerunt. Ad hæc Niceta respondit: Non cōtradico domine mi Petre rectis & bonis consiliis tuis, sed dicere aliquid volo, vt per hoc discam quod nescio. Quid si intra annum hunc, quo differri eum iubes, moriatur pater noster? descendet in infernum vacuus, & cruciandus in æternum. Tum Petrus: Amplector, inquit, benignum erga patrem propositum tuum, & ignosco tibi de his quæ ignoras. Quid enim censes, quia si quis putatur iuste vixisse, iste continuo saluabitur? Non putas eum discutiendum ab eo qui occulta hominum nouit, quomodo iuste vixerit, ne fortè ritu gentilium institutis eorum & legibus parens, vel pro amicitia hominum, aut pro sola consuetudine, aut qualibet alia ex causa, vel necessitate, & non propter ipsam iustitiam, neque propter deum? Qui enim propter solum deum, & iustitiam eius iuste vixerint, ipsi ad æternam requiem venient, & perpetuitatem regni cœlestis accipient. Salus enim non vi acquiritur, sed libertate, nec per hominum gratiam, sed per dei fidem. Tum præterea cogitare debet, quia deus præscius est, & nouit si hic suus est: quod si nouit eum nō esse, quid faciemus ad ea quæ ex initio statuta sunt ab eo? In quo autem possum, consilium do, cum euigilauerit, & sederimus nos quasi aliquid discere volentes, proponite ex his duntaxat quæ illi expedit discere, & dum nos loquimur inter nos, ille instruitur. Sed tamen primo quiescite, vt si fortè ipse videatur aliquid interrogare: quod si fecerit, aptior erit sermonis occasio: si vero ipse nihil querit, nos ab alterutro, sicut dixi, discere aliquid volētes, rogemus vicissim. mihi ita videtur, etiā vobis quid placeat dicite. Cumq; cōlaudassemus eius rectū consilium, ego Clemens aio: In omnibus rebus plurima ex parte ad initiū respicit finis, similisq; principiis rerū exitus datur: spero ergo etiā circa patrem nostrū, quoniam per te deus bona initia dedit, his congruum seq; dignū largiatur & finem. Veruntamen etiam illud suggero, si vt dixisti, cœperimus præsentem patre, quasi inter nos aliquid tractādi, vel discendi gratia loqui, tu mi domine Petre nō debes eum locū agere, quasi qui discere aliquid debeas, hoc enim si videat, fortasse magis offendetur, certus est enim,

Qui propter
solū, deū iu-
ste vixerint,
saluabūtur,

F

si qui discere aliquid debeas, hoc enim si videat, fortasse magis offendetur, certus est enim,

g

te om-

RECOG. DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM

te omnia scire diligenter, sicut & vere est: quale ergo erit, si te videat ignorantiam simulan- G
tem: hoc eum, vt dixi, magis lædere poterit, nescientem consilium tuum. Sed nos quidem fra-
tres inter nos habentes, si in aliquo dubitemus, à te quæstioni nostræ finis congruus detur: nã
& si te cunctantem videat, aut dubitantem, tunc vere putabit, quod apud nullum erit scien-
tia veritatis. Et Petrus ad hæc respondit: Omittamus hæc, & si quidem dignum est, vt in-
grediatur ianuam vitæ, deus occasionem competentem dabit, eritque initium ex deo, & non
ex homine. Et ideo sicut prius dixi, permittite eum iter agentem nobiscum, audire nos ali-
quid disputantes: sed quoniam festinantes vos vidi, idcirco dixi opportunitatem quæren-
dam, quam cum dederit deus, vos quoque ad ea quæ dixero obtemperate mihi. Hæc nobis ser-
mocinantibus, venit puer dicens, vigilare iam patrem, & cum vellemus ingredi ad eum, ip- H
se venit ad nos, & osculo nos salutans, cum resedissemus, ait: Licet ne percunctari, si quid
volet quis, an secundum Pythagoricos tacendum semper est? Et Petrus: Nos ne silere semper,
neque percunctari cogimus accedentes ad nos, sed relinquimus ipsorum libertati, facere vt
volunt, sciētes quod qui curam gerit salutis suæ, si in parte aliqua sentit animæ suæ dolorem,
tacere non patitur. Qui vero negligit salutem suam, si interrogare cogatur, nihil ex hoc vti-
litati eius confertur, nisi hoc solum, vt studiosus esse videatur & diligens. Quamobrem tu si
quid discere vis, require. Et Senex ait: Est quidam sermo apud Græcorum philosophos vehe-
mens valde, qui dicit, in vita hominum, re ipsa neque bonum esse aliquid, neque malum, sed
quæ videntur hominibus, vsu & consuetudine præsentis vitæ, hæc aut mala dicunt, aut bona. I
Nam neque homicidium reuera malum est, quia animam vinculis carnis absoluit: denique,
aiunt, & iusti quique iudices, peccantes perimunt. Quod si homicidium scirent malum esse,
non utique id iusti homines facerent. Neque adulterium malum esse dicunt, si enim ignoret
vir, aut non curet, nihil aiunt mali est. Sed neque furtum malum esse, quod enim deest alicui,
aufert ab alio qui habet, quod quidem oportebat libere sumi & publice: sed quia occulte fit,
in hoc magis illius à quo clam aufertur inhumanitas redarguitur. Communis enim vsus om-
nium quæ sunt in hoc mundo, omnibus esse hominibus debuit, sed per iniquitatem alius hoc
suum dicit esse, & alius illud, & sic inter mortales diuisio facta est. Denique Græcorum qui-
dam sapientissimus hæc ita sciens esse, ait, Communia debere esse amicorum omnia: in om- K
nibus autem sunt sine dubio & coniuges, & sicut non potest, inquit, diuidi aer, neque splen-
dor solis, ita nec reliqua quæ communiter in hoc mundo data sunt, omnibus ad habendum
diuidi debere, sed habenda esse communia. Hæc autem dicere volui, quoniam quidem cupio
me inclinare ad bene agendum, & non possum bene agere, nisi prius didicero quid sit bonū:
quod si intelligere potuero, ex ipso etiam quid sit malum, hoc est, huic cōtrarium, aduertam.
Verum ad hæc quæ dixi, vnum è vobis respondere volo, non Petrum: non enim dignum est,
ab illo verba & doctrinam cum quæstionibus capere, sed ille si quid pronunciauerit, hoc abs-
que aliqua retractatione teneatur. Et ideo ipse nobis seruetur quasi arbiter, vt sicubi disputa-
tio nostra exitum non inuenerit, ipse quod sibi visum fuerit pronuncians, indubitatum finem L
rebus dubiis imponat. Et nunc ergo possem sola eius sententia contentus credere, si quid ei vi-
deretur, quod & ad vltimum faciam, volo tamen prius videre, si est possibile disputando in-
uenire quod quæritur. Placet ergo vt Clemēs primus incipiat, & ostendat si est aliquid in sub-
stantia & actibus bonum vel malū. Ad hæc ego respondi: Quoniam quidē à me vis discere, si
est aliquid natura, aut actu bonū vel malum, an potius vsu præuentis hominibus, bona quædā,
& alia videntur mala, pro eo quod diuisionem inter se rerum fecere cōmunium, quæ deberēt,
vt ais, ita esse cōmunia, vt aer & splendor solis, puto quod non debeam tibi aliunde adfertio-
nes adhibere, nisi ex his disciplinis quibus ipse vteris, & quas ipse confirmas, vt indubitata ti-
bi sint quæ dicuntur. Omnium elementorum & stellarum certos ponitis fines, quasque stel- M
las dicitis in quibusdam absque noxia coire, sicut in coniugiis, in aliis vero noxie misceri, si-
cut in adulteriis. Et dicitis quædam generalia esse omnium, quædam vero non omnium, ne-
que generalia. Sed ne prolixa disputatio fiat, breuiter & de re dicam. Terra quæ arida est,
coniugio & admixtione indiget aquæ, vt possit generare fructus, qui sine vita homini-
bus non est: est ergo hæc legitima coniunctio. Econtra si aut pruinæ frigus terræ misceatur,
aut calor aquis, huiusmodi coniunctio corruptelam facit: & hoc in talibus adulterium est. Et
Pater respondit: Sed sicut elementorum vel stellarum inconsonæ coniunctionis statim pro-
ditur noxa, ita deberet & adulterium statim ostendi quàm malum est. Et ego aio: hoc mi-
hi primo confirma, si, vt etiam ipse confessus es, ex incongrua & inconsona admixtione effi-
ciuntur

Aduertant
theologi.

Hi erāt qui
indifferen-
tiam inuexe-
runt, quorū
præter alios
Cic. sæpe
meminit.

Furtum in-
ter Christia-
nos appel-
lari non de-
cebat.

Amicorum
oīa cōmu-
nia. Plato-
nis vox est.

Inter aquā
& terrā cō-
iugium est.

Adulteria
in elemētis.

- A** ciuntur mala, & istud in consequentibus requiretur. Et pater ait: vt se habet rei natura, ita ais fili. Tum ego respondi: quia ergo discere cupis de his, vide quanta sint quæ mala esse apud neminem dubitantur. Non tibi videtur malum esse febris, incendium, seditio, ruina, cædes, vincula, supplicia, dolores, luctus, & his similia? Et Pater: verum est, inquit, fili hæc mala esse, & valde mala: aut certe qui negat hæc esse mala, patiatur ea. Et ego respondi: quia ergo cum eo mihi sermo est, qui in astrologica disciplina eruditus est, secundum ipsam tecum agam, vt de his quæ tibi in vsu sunt, accipiens rationem, citius adquiescas. Audi nunc ergo. Confessus es mala esse ea quæ suprâ diximus, id est, febres, incendia, & his similia: hæc secundum vos à malitiosis stellis fieri dicuntur, id est, ab humido Saturno, & calido Marte: horum
- B** vero contraria, à benignis fieri stellis, id est, à temperato Ioue & humida Venere: aut non ita est? Et Pater respondit: Ita est fili, nec aliter fieri potest. Tum ego: quia ergo à bonis stellis, Ioue dico & Venere, bona fieri dicitis, videamus vnaquæq; malarum stellarum cum admixta fuerit bonis, quid est quod efficit: & illud esse intelligamus malum. Etenim nuptias facere Venerem ponitis: quæ si Iouem habeat in schemate suo, pudicas efficiat: Ioue autem non respiciente, si adfuerit Mars, corrumpi nuptias per adulterium pronunciatis. Et Pater: Ita se, inquit, habet. Ego respondi: Ergo malum est adulterium, quandoquidem ex malarum stellarum admixtione committitur: & vt compendiosius explicemus omnia, quæ dicitis ex malarum admixtione stellarum bonas perpeti stellas, mala esse sine dubio pronuncianda sunt.
- C** Istæ ergo stellæ quarum admixtione diximus febres, incendia, & cætera his similia effici mala, ipsæ secundum vos etiam homicidia, adulteria, & furta operantur, propter vos etiam & stolidos ipsæ efficiunt. Et Pater: Vere, inquit, breuiter & incōparabiliter ostēdisti, quia sint mala in actibus: sed hoc adhuc velim, quomodo iuste iudicat deus eos qui peccant, sicut vos dicitis, si peccare eos Genesis cogit? Tum ego respondi: Vereor dicere tibi aliquid pater, quia in omni te honore haberi à me decet, alioquin erat quod possim dicere si deceret. Et Pater ait: Dic quod tibi occurrit fili, etiamsi iniuriosum videtur: non enim tu, sed quæstionis ratio iniuriam facit, sicut pudica mulier intēperanti viro, si pro salute indignetur & honestate. Et ego respondi: Si prima quæq; inter nos confirmata & confessa non bene retineamus, sed semper quæ definita sunt resoluantur, per obliuionem videbimur telam texere Penelopes, ea quæ texuimus resoluentes: & ideo debemus aut non facile adquiescere, prius quàm diligenter examinetur sermo propositus: aut si iam adqueuimus, & confirmata sentētia est, seruare semper quod semel definitum est, vt possimus & de aliis quærere. Et pater ait: Bene dicis fili, & scio quam ob causam dicis, quia hesternum die de naturalibus disputans causis, ostendisti quia virtus quædam maligna, transformans se in ordinem stellarum, humanas concupiscentias exagitat, diuersis modis prouocans ad peccatum, non tamen cogens, aut efficiens peccatum. Cui ego respondi: Bene, quia & meministi, & cum memineris errasti. Et Pater: Ignosce, inquit, fili, nondum enim vsu multum in his habeo: nam & hesterni sermones tui veritate ipsa con-
- E** cluserunt me, vt tibi adquiescerem: in conscientia tamen mea sunt, quasi quædam reliquæ febrium, quæ paululum me à fide quasi à sanitate retrahunt: discrucior enim, quia scio multa mihi, imò penè omnia accidisse secundum Genesis. Et ego respondi: Audi ergo pater quæ sit mathesis natura, & facito secundum ea quæ dico tibi. Vide mathematicum & dic ei primo, quia talia quædam mihi acciderunt mala in illo tempore, vnde ergo, aut quomodo, aut per quas mihi acciderint stellas, discere volo. Respondebit tibi sine dubio, quia tempora tua malitiosus suscepit Mars, aut Saturnus, aut aliquis eorum apostaticus fuit, aut aliquis annum tuū aspexit ex diametro, aut coniunctus, aut in centro, vel alia his similia respondebit: addens, quia in his omnibus aliquis aut asyndetus fuit cum malo, aut inuisibilis, aut in schemate, aut
- F** extra hæresim, aut deficiens, aut non contingens, aut in obscuris stellis, & multa alia his similia, secundum rationes proprias respondebit, & de singulis adsignabit. Post hunc alium adito mathematicum, & dicito contraria, quia illud mihi boni contigit in illo tempore, tempus autem hoc idem dicito, & require ex quibus partibus Genesis hoc tibi euenerit boni, & tempora, vt dixi, eadem quæ de malis interrogaueras, custodito. Cūque tu fefelleris de temporibus, vide quanta tibi inueniet schemata, per quæ ostendat quod tibi in illis temporibus euenire debuerint bona: impossibile enim est hominum Genesis tractantibus, non in omni quam dicunt regione stellarum semper inuenire quasdam bene positas stellas, & quasdam male: circulus enim est æqualiter ex omni parte collectus secundum mathesim, diuersas & varias accipiens causas, ex quibus occasione capiant dicēdi quod volunt. Sicut enim

Saturn⁹ qui hic humid⁹ dicitur vno omnium & astrologorū & medicorum nostratiū ore sicus putatur.

Præfatione honoris virtutis Clemēs, eo quod docenti quædā sint alperius dicēda, q̄ vt possit boni consuli sine eiusmodi lenocinio.

feri solet vbi somnia aliqua viderint homines, & nihil certi intelligunt, cum aliquis occurrerit exitus rerum, tunc ad ea quæ acciderint, aptant etiam somnij visum. Ita est & mathesis: antequam aliquid fiat, certi nihil pronuntiatur: postea vero quàm aliquid acciderit, rei iam gestæ colligunt causas. Denique frequenter cum enarrauerint, & aliter res acciderit, semetipsos increpant, dicentes, quia illa fuit stella quæ impediuit quæ occurrit, & non videmus ignorantes, quia error eorum non ex artis imprudentia, sed ex totius causæ inconuenientia descendit: ignorant enim quæ sint, quæ facere quidem concupiscamus, non tamen indulgeamus concupiscentiis. Nos autem qui mysterij huius didicimus rationem, scimus & causam: quia libertatem habentes arbitrij, interdum concupiscentiis obstitimus, interdum cedimus: & ideo humanorum gestorum incertus est exitus, quia in libertate pendet arbitrij. Nam concupiscentiam quidem, quam operatur maligna virtus, potest indicare mathematicus: sed si concupiscentiæ huius actus vel exitus impleri possit, nec ne, quia in arbitrij libertate est, sciri ante effectum rei à nullo potest: & hoc est quod ignorantes astrologi inuenerunt sibi vt climacteras dicerent, rei scilicet incertæ per fugia, sicut hesternis plenissime ostendimus. Ad hæc si quid tibi dicendum videtur, dicito. Et pater: Nihil verius, inquit, fili his quæ prosequutus es. Cùmque hæc loqueremur inter nos, nunciauit quidam plurimum stare populum foris, qui audiendi gratia conuenerint, & Petrus iussit his ingrediendi copiam dari, erat enim locus opportunus & amplus. Cùmque ingressi fuissent, ait ad nos Petrus: Si quis vult vestrum, faciat ad populum sermonem, & de idololatria disserat. Cui ego Clemens respondi: multa benignitas tua, & erga omnes lenitas, ac patientia indulget nobis, vt audeamus loqui coram te, & rogare quæ volumus: & ideo, vt dixi, morum tuorum mansuetudo inuitat omnes, & adhortatur salutaris doctrinæ præcepta suscipere: hoc ego usque ad præsens apud nullum alium vidi, nisi apud te solum, apud quæ inuidia nulla est, neque indignatio: aut quid tibi videtur? Et Petrus: Non solum hæc ex inuidia aut indignatione veniunt, sed interdum inest aliquibus verecundia, ne fortè de his quæ proponuntur, plene respondere non possint, & refugiunt imperitiæ notam. Sed non debet pro hoc quis verecundiam pati, quia nec est aliquis hominū, qui profiteri debeat omnia se scire: vnus enim est qui scit omnia, ipse qui & fecit omnia. Si enim magister noster diem & horam, cuius etiam signa prædixit, nescire se professus est, vt totum reuocaret ad patrem: quomodo nos turpe ducemus, si aliqua nos ignorare fateamur? cum magistri in hoc habeamus exemplum. Hoc tamen vnum profiteamur scire, quæ à vero propheta didicimus: ea autem à vero propheta nobis esse tradita, quæ sufficere humanæ scientiæ iudicauit. Tum ego Clemens dicere ita cœpi: Apud Tripolim cum contra gentiles disputares, domine mi Petre, valde miratus sum te, qui à patribus Hebræo ritu, & obseruantis propriæ legis imbutus, Græcæ eruditionis studiis in nullo inquinatus es, quomodo tam magnifice, & tam incomparabiliter prosequutus sis, ita vt etiam quædā de historiis deorū quæ in theatris decantari solent, contingeres: verum quoniam sensi tibi ipsas fabulas, & blasphemias eorum minus esse notas, de his si placet, aliqua in auditu tuo repetens, ab ipsa origine disseram. Et Petrus: Dic, inquit, bene facis iuuare prædicationem nostrā. Tum ego: dicam igitur quia iubes, non vt docens, sed quā stultas de diis suis opinioniones habeant gentiles, in medium proferens. Cùmque vellem dicere, Niceta labrum mordicus stringens, innuebat mihi vt tacerem: quem cum vidisset Petrus, ait: Cur ingenium liberale, & generosam lædere vis naturam, vt in honorem mei, qui nullus est, tacere eum velis? Aut nescis quia si omnes gentes postquam audierint à me prædicationem veritatis, & crediderint, velint se ad docendum conferre, mihi maiorem pariunt gloriam, si quidem gloriæ me cupidum putas? Quid enim tam gloriosum, quàm Christo discipulos præparasse, non qui taceant & soli salui fiant, sed qui loquantur quæ didicerunt, & multis prosint: vtinam quidem & tu Niceta, sed & tu dulcissime Aquila iuuaretis me ad prædicandum verbum dei, eo magis quo ea in quibus errant gentiles, bene vobis comperta sunt: & non solum vos, sed & omnes qui audiunt me, opto, vt dixi, ita audire & discere, vt & docere possint: multis nanque adiutoribus indiget mundus, quibus homines ab errore reuocentur. Cumq; hæc dixisset, ait ad me: Tu ergo Clemens exequere quæ cœpisti. Et ego continuo subiunxi: Quoniam, vt dixi, apud Tripolim disputans, multa de diis gentium vtiliter, & necessario disseruisti, cupio de origine eorum ridicula te coram exponere, vt neque te lateat vanæ huius superstitionis commentum, & auditores qui adstant erroris sui probra cognoscant. Aiunt ergo qui sapientiores sunt inter gentiles, primo omnium Chaos fuisse, hoc per multum

Lucæ. 21

Quæ sūt tradita à Christo sufficiūt ad vitam æternam.

Clementis oratio de genealogia deorum gentilium.

- A** multum tempus exteriores sui solidans partes, fines sibi & fundum quendam fecisse, tanquam in oui immanis modum formamque collectum, intra quod multo nihilominus tempore, quasi intra oui testam, forum viuificatumque esse animal quoddam, disruptoque post hæc immani illo globo, processisse speciem quandam hominis duplicis formæ, quæ illi Masculo & feminam vocant: hunc etiam Phænetam nominarunt, ab apparendo, quia cum apparuisset, inquit, tunc etiam lux effulsit, & ex hoc dicunt progenitam esse Substantiam, Prudentiam, Motum, Coitum: ex his factum Cælum & Terram. Ex Cælo sex progenitos males, quos & Titanas appellant: similiter & de Terra sex fœminas, quas Titanidas vocitarunt: & sunt nomina eorum quidem qui ex Cælo orti sunt, hæc, Oceanus, Coëus, Crios, Hyperion, Iapetus, Cronos, qui apud nos Saturnus nominatur. Similiter & earum quæ à Terra ortæ sunt nomina sunt hæc, Thya, Rheia, Themis, Mnemosyne, Thetis, Hebe. Ex his omnibus qui primus fuerat à Cælo natus, primam Terræ filiam accepit uxorem, secundus secundam, & cæteri similiter per ordinem. Primus ergo primam duxerat, propter eam deductus est deorsum: secunda vero propter eum cui nupserat, ascendit sursum: & ita singuli per ordinem facientes, manserunt in his qui eis nuptiali sorte obuenerant locis. Ex istorum coniunctionibus, alios quoque innumeros adserunt progenitos. Sed de illis sex maribus, vnus qui dicitur Saturnus, qui in coniugium acceperat Rheam, & cum responso quodam commoitus esset, quod qui ex eo nasceretur fortior ipso futurus esset, regnoque eum depelleret, omnes qui ei nascerentur filios, deuorare instituit. Huic ergo primus nascitur filius, quem Aiden appellarunt, qui apud nos Orcus nominatur, quem pro causis, quibus supra diximus, adsumptum deuorat pater. Post hunc secundum genuit, quem Neptunum dicunt, quemque simili modo deuorauit. Nouissimum genuit eum, quem Iouem appellant, sed hunc mater miserans Rheia, per artem deuoratori subtrahit patri, & primo quidem ne vagitus pueri innotesceret, Corybantas quosdā, cymbala fecit ac tympana percutere, vt obstrepente sonitu, vagitus non audiretur infantis. Sed cum ex vteri imminutione intellexisset pater editum partum, expetebat ad deuorandum: tunc Rheia lapidem ei offerens magnum, Hunc genui, inquit. At ille accipiens absorbit, & lapis deuoratus eos quos primo absorbuerat filios, trussit & coëgit exire. Primus ergo procedens descendit Orcus, & inferiora, hoc est, inferna occupat loca. Secundus utpote illo superior, super aquas detruditur, is quem Neptunū vocant. Tertius qui arte matris Rheæ superfuit, ab ipsa, capræ superpositus, in cælum emissus est. Hactenus anilis gentilium fabula & genealogia processerit, sine fine enim est, si velim omnes generationes eorum quos deos appellant, & impia gesta proferre. Sed exempli gratia omissis cæteris, vnus quem maximum & præcipuum habent, quemq; Iouem nominant, flagitiosa gesta replicabo. Hunc enim cælum dicunt tenere, tanquam cæteris meliorem, qui statim vt adoleuit, sororem propriam, quam Iunonem dicunt, duxit uxorem, in quo utique statim fit similis pecude. Iuno Vulcanum parit, sed, vt tradunt, non ex Ioue conceptum.
- E** Ex ipso autem Ioue Medeam genuit, quam responso accepto, quod qui ex ea nasceretur fortior ipso esset, & regno eum depelleret, assumens etiam ipse deuorat, & rursus genuit de cerebro quidem Mineruam, de femore vero liberum. Post hæc Thetidem cum adamasset, aiunt Prometheum pronunciasse ei, quod si concubuisset cum ea, qui ex ea nasceretur, fortior esset patre, & ob hoc veritus, Peleo cuidam dat eam in matrimonium: dehinc Persephone, quæ ei ex Cerere fuerat suscepta miscetur, ex qua Dionysium genuit, qui à Titanis discerptus est: sed recordatus, inquit, ne fortè pater suus Saturnus alium filium generaret, qui etiam se fortior nasceretur, regnoque depelleret, oppugnare adgreditur patrem vnā cum fratribus eius Titanis: quibus oppressis, ad vltimum etiam patrem in vincula coniecit, delectaque eius genitalia in mare proiicit, sed cruor qui defluxit ex vulnere susceptus, fluctibus & frequenti collisione in spumam versus, procreauit eam quam dicunt Aphroditem, quamque apud nos Venerem appellant: ex cuius concubitu quæ erat utique soror, hunc ipsum Iouem ferunt genuisse Cyprin, ex qua aiunt & Cupidinem natum. Hæc quidem de incestis eius: audi nunc & de adulteriis. Europam Oceani coniugem vitiat, ex qua nascitur Dodonæus. Helenam Pandionis, ex qua nascitur Musæus. Eurynomen Asopi, ex qua nascitur Ogygius. Hermionen Oceani, ex qua nascuntur Charites, Thalia, Euphrosyne, Aglaia. Themis sororem suā, ex qua nascuntur Horæ, Eurinomia, Dice, Irene. Themisto Inaci, ex qua nascitur Archas. Idean Minois, ex qua nascitur Asterion. Phænißam Alphionis, ex qua nascitur Endymion. Io Inachi, ex qua nascitur Epaphus. Hippodamiam & Isionem Danaï filias,

Chaos poetici oui specti habuit.

Masculofœmina.
φάνησκον enim appareo est.
Titanes.

Saturnus.
Rhea.

Orcus.
Neptunus.
Iupiter.

Flagitia Iouis.
Iuno.

Minerva.

Iouis adulteria.

quarum vnam Hippodamiam Olenus, Iſionem vero Orchomenus ſiue Chryſes habuit. Ca- G
 rinean Phœnicis, ex qua naſcitur Critomaris, quæ fuit ſodalis Dianæ. Calliſto Lycaonis, ex
 qua naſcitur Orcas. Lybeen Munanti, ex qua naſcitur Belus. Latonam, ex qua naſcitur Apol-
 lo, & Diana. Leanidam Eurymedontis, ex qua naſcitur Coron. Lysitheat Eueni, ex qua na-
 ſcitur Helenus. Hippodamiam Bellorophontis, ex qua naſcitur Sarpedon. Megacliten Ma-
 carei, ex qua naſcitur Thebe, & Locrus. Nioben Phoronei, ex qua naſcitur Argus, & Pelaf-
 gus. Olympiadam Neoptolemi, ex qua naſcitur Alexander. Pyrrham Promethei, ex qua na-
 ſcitur Helmetheus, Protogeniam & Pandoram Deucalionis filias, ex quibus genuit Aethe-
 lium, & Dorum, & Meleram, & Pandorum. Thaïruciam Prothei, ex qua naſcitur Nymphe-
 us. Salaminam Aſopi, ex qua naſcitur Saracon. Taygeten, Electran, Maian, Plutiden At- H
 lantis filias, ex quibus genuit ex Taygete quidem Lacedæmonem, ex Electra Dardanum, ex
 Maia Mercurium, ex Plutide Tantalum. Pthian Phoronei, ex qua genuit Achæum. Chalce-
 am nympham, ex qua naſcitur Olympus. Charidiam nympham, ex qua naſcitur Alcha-
 nus. Cloridam, quæ fuit Ampegi, ex qua naſcitur Mopſus. Cotoniam Lesbi, ex qua naſci-
 tur Polimedes. Hippodamiam Aniceti, Chryſogeniam Penei, ex qua naſcitur Thiffæus.
 Sed & alia ſunt plurima eius adulteria, ex quibus nec progeniem ſuſcepit, quæ enumerare
 ſatis longum eſt. Verum ex his omnibus quas enumerauimus, nonnullas transformatus,
 vtpote magus, vitiauit. Denique Antiopem Mytæi verſus in Satyrum corrupit, ex qua
 naſcuntur Amphion & Zethus. Alcmenā mutatus in virū eius Amphitritonem, ex qua na- I
 ſcitur Hercules. Aeginam Aſopi mutatus in aquilam, ex qua naſcitur Aeacus. Sed & Gani-
 meden Dardani, mutatus nihilominus in Aquilam ſtuprat. Manthean Phoci, mutatus
 in vrſum, ex qua naſcitur Arctos. Danaën Achryſij, mutatus in aurum, ex qua naſcitur
 Perſeus. Europen Phœnicis, mutatus in taurum, ex qua naſcitur Minos & Rhadamantus,
 Sarpedónque. Eurymedufam Achelai, mutatus in formicam, ex qua naſcitur Myrmidon.
 Thalian Aetnam nympham mutatus in vulturem, ex qua naſcuntur apud Siciliam Pali-
 ſci. Imandram Geneani apud Rhodum, mutatus in imbrem. Caſſiepiam, ex qua naſcitur
 Anchinos. Lædam Theſi, mutatus in cynum, ex qua naſcitur Helena: & iterum eandem K
 mutatus in ſtellam, ex qua naſcuntur Caſtor & Pollux. Lamiam mutatus in vpupam. Mne-
 mosynen mutatus in paſtorem, ex qua naſcuntur Muſæ nouem. Nemefin mutatus in anſe-
 rem. Semelen Cadmian mutatus in ignem, ex qua naſcitur Dionyſius. Ex filia autem ſua
 Cerere, genuit Perſephonen, quam & ipſam corrupit mutatus in draconem: ſed & Euro-
 pam patruſi ſui Oceani vxorem, & ſororem eius Eurynomen adulterat, & patrem punit: &
 Pluten Atlantis filij ſui adulterat filiam, ex qua natum ſibi filium Tantalum damnat. Ex
 Lariffe etiam Orchomenij genuit Tityonem, quem & ipſum ſupplicij tradidit. Dianam
 Ixionis filij ſui diripiens vxorem, ipſum perennibus ſubiicit pœnis, & penè omnes quos ex
 adulteriis genuit filios, violentæ mortis conditione damnauit, quorum & ſepulchra pe-
 nè omnium manifeſta ſunt. Ipſius denique paricidæ, qui & patruos peremit, & vxores eo- L
 rum vitiauit, ſororibus ſtuprum intulit, multiformis magi ſepulchrum euidēs eſt apud Cre-
 tenſes, qui tamen ſcientes & conſtitentes infanda eius atque inceſta opera, & omnibus enar-
 rantes, ipſi eum conſiteri deum non erubescunt: vnde mirum mihi & valde mirum vi-
 detur, quomodo is qui ſuper omnes mortales ſcelere & flagitiis eminet, ſanctum, & quod eſt
 ſuper omne bonum, nomen acceperit, vt pater deorum atque hominum vocaretur: niſi for-
 tē ille qui malis hominum gaudet, eum quem ſcleribus eminere ſuprà cæteros vidit, ſupra
 cæteros ei honorem cōferre infœlices animas ſuaſit, vt ad imitationem malorum inuitaret
 vniuerſos. Sed & filiorum eius, qui apud eos dij putantur, ſepulchra ſingulis quibuſque in lo-
 cis manifeſtiſſime demonſtrantur: Mercurij apud Hermopolim, Cypriæ Veneris apud Cy- M
 prum, Martis in Thracia, Liberi apud Thebas, vbi diſcerptus traditur: Herculis apud Ty-
 rum, vbi igni crematus eſt. In Epidauro Aſculapij: quique omnes non ſolum vt homines
 defuncti, ſed vt nequam homines puniti pro ſcleribus docentur, & tamen ab ſtultis homi-
 nibus vt dij adorantur. Quod ſi argumentari volunt, & magis hæc loca ortus eorum quàm
 ſepulturæ vel mortis adſirmant, ex vicinis & adhuc recentibus geſtis, priora & vetera con-
 iunctur, cum docuerimus adorari ab eis eos, quos etiam ipſi homines & defunctos, vel
 potius punitos eſſe profitentur, verbi gratia, vt Syri Adonem, Aegyptij Oſirin, Ilienſes
 Hectorem, apud Leuconefſum Achillem, apud Pontum Patroclum, apud Rhodum Ale-
 xandrum Macedonem, multoſque alios per diuerſa loca, ſinguli vt deos colunt & adorant,
 quos

Ex Mnemo-
 ſyne Muſæ

Habet hoc
 idē Laſci-
 tius, ex hoc
 opinor quæ-
 dam mutua-
 tus, nā ſe-
 ries argumē-
 ti quæ ratio
 hoc omni-
 no clamat.

- A** quos homines mortuos fuisse nō dubitant. Vnde consequens est etiam priores simili errore prolapsos, mortuis hominibus, qui fortē vel potentiā aliquid, vel artis habuerunt, maximēque si phantasiis magicis in stuporem stolidos homines adduxerant, honorem contulisse diuinum. Iam hinc additum est, vt & poetāz elegantia verborum, commenta erroris ornarent, & suauitate dicendi immortales effectos esse ex mortalibus persuaderent: imō & amplius aliquid, ex hominibus aiunt stellas fieri, & arbores, & animalia, & flores, & aues, fontēsque ac fluuios: & ni verboritas videretur, omnes penē stellas, quas ex hominibus effectas adserunt, enumerare, vel arbores, vel fontes, ac fluuios possem: exempli tamen causa singula saltem ex singulis memorabo. Andromedam Cephæi, in stellam dicunt esse conuersam, Danaē Ladonis fluuij filiam, in arborem commutatam, Hiacynthum Apollonis dilectum in florem, Callisto in sidus quod arcton vocant, Progen & Philomelam cum Tereo in aues, Thysben apud Ciliciam in fontem, & Piramum inibi in fluuium resolutos, omnesque penē, vt dixi, vel stellas, vel arbores, fontēsque ac fluuios, florēsque & animalia, vel aues, aliquando homines fuisse confirmant. At Petrus hæc audiens, ait: Ergo secundum ipsos, antequam homines mutarentur in stellas, vel cætera quæ enumeras, & cælum stellis erat, & terra sine arboribus & animalibus, nec fontes, nec flumina, nec aues erant: & quomodo ipsi homines vixerunt sine his, qui in hæc postmodum mutati sunt, cum constet nec potuisse prorsus sine his vitam ducere homines in terris? Et ego respondi: Sed ne ipsum quidem cultum deorum suorum obseruare consequenter norunt, vnusquisque enim eorum quos colunt, habet aliquid sibi dicatum, à quo debent se continere cultores, vtputa Mineræ oliuam, Ioui capram ferunt dicatam, Cereri semina, Libero vinum, Osiri aquam, Hammoni arietem, Dianæ ceruum, Syrorum dæmoni piscem & columbam, Vulcano ignem: & vnicuique, vt dixi, est aliquid proprie dicatum, à quo oportebat abstinere se cultores, ad honorē eorum quibus dicati sunt. Nunc autem singuli ab vno aliquo se obseruantes, pro vnius honore cæteros omnes iratos habent, quos vtique si placare velint, pro honore omnium, abstinere se ab omnibus oportebat, vt ante diem iudicij iusta à semetipsis sententia condemnati, morte miserrima per inedia deperirent. Verum ad propositum reuertamur. Quæ, malum, ratio est, imō quæ amentia mortalium possidet mentes, vt hominem quem impium, scelestum, profanum, Iouem dico incestum, patricidam, paricidam, non solum sciunt esse, sed & publice in theatris cantant, hunc vt deum colant & adorent? Aut si pro his gestis deus esse meruit, ergo & si quos audiūt homicidas, adulteros, paricidas, incestos, etiam nūc debent vt deos adorare. Sed quod in aliis execrantur, scire omnino non possum, cur in illo venerentur. Et Petrus respondit: Quoniam te nescire dicis, discere à me cur in illo facinorosa gesta venerentur: primo quidem, vt cum ipsi similia egerint, acceptos se ei futuros sciant, vt pote quem imitantur in flagitiis. Secundo, quod hæc literis scite recondita, & versibus eleganter inserta veteres reliquerunt. Et nunc puerilis eruditionis obtentu, cum eorum notitia teneris & simplicibus adhæserit mentibus, reuelli ex eis atque abiici difficulter potest. Hæc cum dixisset Petrus, Niceta respondit: Non putes domine mi Petre, non habere eruditos quosque gentiliū verisimilitudines quasdam, quibus adstruant hæc quæ culpabilia videntur & probrosa, quæ quidē ego non vt confirmans errores eorum dico: absit enim à me, vt hoc vel ad cogitationem meam veniat: sed tamen scio esse apud prudentiores ipsorum defensiones quasdam, quibus adstruere & colorare solent hæc, quæ videntur absurda. Et si tibi placet, vt aliqua ex his proferam, quæ ex parte aliqua retineo: vt iubes faciam. Cūque Petrus permisisset, Niceta hoc modo cœpit: Omnis sermo apud Græcos, qui de antiquitatis origine conscribitur, cum alios multos, tum duos præcipuos autores habet, Orpheum & Hesiodum. Horum ergo scripta in duas partes intelligentiæ diuiduntur, id est, secundum literam, & secundum allegoriam: & ad ea quidem quæ secundum literam sunt, ignobilis vulgi turba confluxit. Ea vero quæ secundum allegoriam constant, omnis philosophorum & eruditorum loquacitas admirata est. Orpheus igitur est, qui dicit primo fuisse Chaos sempiternum, immensum, ingenitum, ex quo omnia facta sunt: hoc sanē ipsum Chaos non tenebras dixit esse, non lucem, non humidum, non aridum, non calidum, non frigidum, sed omnia simul mixta, & semper vnum fuisse, informe aliquando, tamen quasi ad oui immanis modum, per immensa tempora effectam peperisse, ac protulisse ex se duplicem quandam speciem, quā illi Masculo-fœminam vocant, ex contraria admixtione huiusmodi diuersitatis speciem concretam: & hoc esse principium omnium, quod primū ex materia puriore processerit, quodq;

Ita factū est, vt deorū numerus ferme vltra hominū increuerit. Plin. Transformationes hominum.

Vel vnus Terentianus Cherea factis locuples erit testis hoc ita esse, is enī quod in virginem sibi permisit, Iouis se exēplo fecit se excusare.

Orpheus. Hesiodus.

procedens discretionem quatuor elementorum dederit, & ex duobus quę prima sunt elemē- G
tis, fecerit cœlum, ex aliis autem terram, ex quibus iam omnia participatione sui inuicē na-
sci dicit & gigni. Hęc quidem Orpheus. Subiungit autem his & Hesiodus, post Chaos statim
Cœli & Terrę filij. Cœlum dicens factum esse, & Terram: ex quibus ait progenitos illos vndecim, quos in-
terdum & duodecim dicit: ex quibus sex mares, quinque fœminas ponit: nomina autem dat
maribus, Oceanus, Cœus, Chrius, Hyperion, Iapetus, Chronus, qui & Saturnus. Item fœminas,
Thya, Rheia, Themis, Mnemosyne, Thetis: quę nomina per allegoriam hoc modo interpre-
tantur. Numerum quidem vndecim vel duodecim, ipsam dicunt primam naturam, quam &
Rheam à fluendo dictam volunt: reliquos autem decem accidentia eius dicunt, quas & qua-
litates appellant: duodecimum tamen addunt & Chronum, quem apud nōs Saturnum di- H
cunt, hunc pro tempore accipiunt. Saturnum ergo & Rheam tempus ponunt, & materiam,
quę vbi cum humido, & arido, & calido, & frigido tempore fuerint admixta, omnia gene-
rat. Hęc ergo, inquit, primo omnium tempore multo concretam genuit quandam quasi bul-
lam, quę ex spiritu qui in aquis erat, paulatim collecta intumuit, & aliquanto tempore cir-
cumacta per superficiem materię, ex qua quasi ex vulua processerat, rigore frigoris obdura-
ta, & glacialibus augmentis semper increscens, abrupta tandem demergitur in profundum,
ac pondere ipso pertracta, in infernum descendit. Et quia inuisibilis facta est, Aides appel-
lata est, qui & Orcus, vel Pluto nominatur. Cũque de superioribus mergeretur in infer- I
na, locum confluendi humido prębuit elemento, & pars crassior, quę est terra, aquis ceden-
tibus patefacta est. Hanc ergo aquarum libertatem, quę prius bulla obtegente premebatur,
postquam illa inferni sortita est locum, Neptunum esse appellatum. Post hoc cum elemen-
tum frigidum per concretionem glacialis bullę, ad inferiora fuisset absorptũ, & aridũ fuisset
humidũque discretum, nullo iam impediēte elementũ calidum ignis, vtpote vigore & le-
uitate ad superiora conuolauit aëris, spiritu & procella subuectum. Hanc ergo procellam, quę
καταιγίς Gręce appellatur, ægam, id est capram dixerunt: & ignem qui ad superna conscen-
dit, Iouem: & ideo cum capra subuectum conscendisse Olympum dicunt. Ipsum vero Iouem
Iupiter vnde dictus sit. Gręci quidem à viuendo, vel vitam dando: nostri à iuando nominatum volunt. Hanc
ergo esse viuētem substantiam ferunt, quę in superioribus posita, vi caloris velut cere- K
bri ambitu, ad se trahens cuncta, & cuiusdam temperamenti moderatione componens, de
capite dicitur genuisse sapiētiam, quam Mineruam vocant, quę à Gręcis ἀθήνη, propter im-
mortalitatem, nominata est: quę quia pater omnium per sapientiam suam cuncta condidit,
& ex ipso capite eius, & principali omnium genita dicitur loco, & temperata admixtione e-
lementorum, vniuersum formasse mundum, & adornasse perhibetur. Igitur species quę ma-
terię inditę sunt, vt fieret mundus, quia vi caloris constringuntur, Iouis viribus contineri
dicuntur. Quę quoniam sufficienter se habent, nec vltra addi sibi indigent aliquid noui, sed
vnumquodque seminis sui posteritate reparatur, vinctę esse à Ioue Saturni manus dicuntur:
quia nihil noui iam, vt dixi, ex materia tempus producit, sed calor seminum, secundum sui L
speciem cuncta restituit: nec vltra Rheę partus, hoc est, propago materię fluentis ascendit,
& ideo ipsam primam elementorum diuisionem, abscissionem Saturni nominant, quasi qui
vltra mundum generare non possit. Nam de Venere hoc modo allegoriā tradunt, vbi aiunt,
ætheri subiectum est pelagus, cum percussus aquis splendor, cœli gravior refulsisset, venu-
stas rerum quę ex aquis pulchrior apparuerat. Venus nominata est, quę Aetheri tanquam
fratri suo sociata, quod concupiscibile decus effecerit, Cupidinem genuisse memorata est.
Saturnus. Hoc ergo modo per allegoriam Chronum quidem, qui est Saturnus, tempus esse, vt diximus,
Neptunus. tradunt: Rheam materiam: Aiden, id est, Orcum, inferni profundum, Neptunum aquam, Iouem
ætherem, id est, caloris elementum, Venerem venustatem rerum, Cupidinem concupi- M
scientiam, quę inest rebus omnibus, per quam posteritas reparatur, vel etiam rerum ratio, quę
sapiēter inspecta delectat. Hera, id est Iuno, aër iste medius qui de cœlo vsque ad terrā descē-
dit, ponitur. Diana, quam ipsam Proserpinam dicunt, aërem inferne tradunt. Apollinem ip-
sum etiam Solem dicunt, circumeuntem polum. Mercurium verbum, quo ratio de singulis
Mercurius. quibusque reddatur. Martem intemperatum ignem, qui cuncta consumat. Sed ne singula enu-
merando immoremur, ad hanc allegorię speciem, de vnoquoque eorũ quos colunt, in quibus
secretior de talibus inest peritia, honestas sibi videntur, & iustas reddere rationes. Hęc cum
Niceta dixisset, Aquila respondit: Valde mihi videtur quisquis ille est autor & inuentor ho-
rum, impius extitisse, si hęc quę grata & honesta videntur abscondit, & superstitionis suę ri-
tum, in

A tum, in dedecorosis & turpibus obseruantis conlocavit, cum ea quæ secundum litteram scripta sunt, manifesta inhonesta sint, & turpia, & tota religionis eorum obseruantia, in ipsis constet, vt per huiusmodi scelera & impietates, deos suos quos colunt, doceant imitari. Nam in istis allegoriis quæ eis vtilitas erit? quæ quamuis honesta finguntur, nullus tamen ex eis aut vsus ad cultum peruenit, aut ad mores emendatio. Vnde magis constat, quod prudentes viri cum viderent communem superstitionem tam probrosam esse, tam turpem, nec tamen corrigendi modum aliquem, vel scientiam didicissent, quibus potuerunt argumentis, & interpretationibus conati sunt res inhonestas honesto sermone velare, & non, vt dicunt, honestas rationes, inhonestis fabulis occultare: quod si esset, nunquam vtique ipsa eorum simulacra, atque ipsæ de eis picturæ, cum suis vitiis & criminibus formarentur. Nō cygnus adulter Ledæ, nec taurus formaretur Europæ, & in mille monstra eum, quem putant meliorem omnibus, verterent. Quod vtique si magni & sapientes, qui sunt apud eos viri, fictum scirent esse, non verum, nōne impietatis arguerent & sacrilegij, eos qui ad iniuriam deorum huiusmodi aut picturam ponerent, aut sculperent simulacra? denique regem temporis sui, depingant in bouis forma, vel anseris, vel formicæ, vel vulturis, & scribant super, regis sui nomen, atque huiusmodi vel statuam, vel imaginem conlocent, & iniuriam facti sentient, & vindictæ magnitudinem? Sed quoniam vera hæc magis sunt, quæ publica turpitudine testatur, & ad excusationem à viris prudentibus, sermonibus honestis quæsitæ sunt, & concinnata velamina, idcirco non solum non prohibentur, sed & ipsis mysteriis Saturni filios deuorantis, & occultati pueri, per Corybantum & cymbala, & tympanorum sonitus, exprimuntur imagines. De abscissione vero Saturni, quæ maior erit probatio veritatis, quàm vt in honorem dei sui, simili infelicitatis sorte abscidantur etiam cultores? Cum ergo hæc manifeste cernantur, quis tam exigui sensus, imò tam stolidi inuenietur, cui non palam sit, hæc magis vera esse de infelibus diis, quæ infeliciores cultores etiam corporum suorum vulneribus, & abscissione testantur? Quod si, vt dicunt, hæc ita honeste & pie gesta, tam inhonesto ritu ministrantur & impio, sacrilegus profecto est, quisquis ille, vel ex initio hæc tradidit, vel nunc male tradita persistit implere. Quid autem & de libris dicimus poetarum, nōne oportuerat eos, si honesta, & pia deorum gesta, turpibus fabulis infamarunt, abiici protinus, atque in ignem dari, ne persuaderent teneræ adhuc ætati puerorum, louem ipsum deorum principem, paricidam erga parentes, incestum erga sorores & filias, impurum etiam in pueros extitisse? Venerem cum Marte, adulteros, & omnia illa quæ iam superius dicta sunt. Aut quid tibi videtur domine mi Petre? Tunc ille respondit: Certus esto dulcissime Aquila, quia omnia per bonam dei prouidentiam gesta sunt, vt non solum infirma, & fragilis, verum & turpis esset causa quæ futura erat contraria veritati. Si enim validior & verisimilior fuisset erroris adsertio, haud facile quisquam qui in eo deceptus esset, ad iter veritatis rediret. Si enim nunc cum tam multa probra & dedecora de diis gentium proferuntur, vix aliquis turpem derelinquit errorem, quanto magis si esset ibi aliquid honestum & verisimile? Difficulus namque transfertur anima ab his, in quibus à prima ætate præuentus est: & ob hoc, vt dixi, diuina prouidentia factum est, vt erroris substantia, & infirma esset & turpis. Sed & cætera omnia simili modo, competenter & commode dispensat diuina prouidentia, licet nobis ignorantibus rerum causas, bonæ & optimæ dispensationis diuinæ non liqueat ratio. Cum hæc Petrus dixisset, ego Clemens Nicetam rogabam, vt aliqua de allegoriis gentilium, quas diligenter adtigerat, agnoscendi gratia exponeret: vtile enim est, vt cum gentilibus disputamus, etiam ista nos minime lateant. Et Niceta: Si, inquit, permitti dominus meus Petrus, possum dicere. Tum Petrus: Hodie, inquit, permisi vobis dicere aduersum gentiles vt nostis. Et Niceta ait: Dic ergo Clemens, de quibus audire velis. Cui ego aio: Quomodo tradunt de deorum cœna gentiles, quam in Pelei nuptiis habuerunt, & Thetidis, quem dicunt esse Paridem pastorem, & quas ponunt in Iunone, Minerua & Venere, quæ apud eum iudicantur, quemue Mercurium, vel quod malum, & cætera quæ per ordinem consequuntur? enarra nobis. Tum Niceta: Cœnæ deorum causa hoc modo se habet. Conuiuium mundum tradunt: discumbendi ordinem deorum, stellarum positionem, quos Hesiodus cœli & terræ primos filios nominat, in quibus sex mares, & sex feminas, ad duodecim signorum numerum referunt, quæ vniuersum circumeunt mundum: dapes autem conuiuij, rationes esse & causas rerum tradunt, dulces & concupiscibiles, quæ qualiter regatur & gubernetur hic mundus, ex signorum positione, & astrorum cursibus colliguntur. Ad libertatis tamen conuiuij modum, dicunt ista constare, pro eo quod potestatem habeat vniuscuiusque sensus

Allegoriæ de diis gentiliū ad velanda dedecora eorum inuētæ sunt.

Prouidentia dei oīa sunt infirma & palam inhonesta, quæ veritati reperiuntur.

Allegoriæ legitimissima cœnæ deorum quæ apud poetas describitur. Selecti sunt hircæ Aug. de ciui. dei.

senſus, ſi velit deguſtare aliquid ex huiusmodi ſcientia, aut ſi nolit: & ſicut in conuiuium nemo G cogitur, ſed veſcendi libertas penes vnumquemque eſt, ita & philoſophandi ratio, pendet in voluntatis arbitrio. Diſcordiam, concupiſcentiã carnis dicunt, quã inſurgit aduerſum pro- poſitum mentis, & philoſophandi impedit ſtudio: ideo denique & tempus illud eſſe aiunt, in quo de nuptiis agitur. Peleum vero & Thetidem nympham, aridum & humidum ponunt elementum, ex quorum admixtione ſubſtantia corporum conſtat. Mercurium verbum eſſe tradunt, per quod ſenſui doctrina confertur. Iunonem pudicitiam. Minervam fortitudinem.

Inde etiã no-
mẽ quidam
Mercurium
inueniſſe te-
ſtantur.

Venerem libidinem dicunt. Paridem ſenſum. Si ergo aiunt, accidat in homine barbarum eſſe & imperitum ſenſum, & rectum iudicium neſcientem, ſpreta pudicitia, & virtute, libidini pal- mam, quod eſt malum, dabit, per quod non ſolum ſibi, ſed & civibus & vniuerſã genti ſubuer- ſio & pernicies aderit. Hęc ergo licet illis componere ex qualibet materia viſum ſit, tamen aptari ad omnem hominem poſſunt, quia ſi quis paſtoralem & ruſticum atque imperitum ha- beat ſenſum, nec velit erudiri, ubi corporis calor de libidinis ſuanitate ſuggeſſerit, cõtinuò ſpre- tis ſtudioſorum virtutibus, & ſcientiã bonis, ad voluptates corporum animum confert. Et hinc eſt vnde impacata bella conſurgunt, vrbes ruunt, patriã concidunt, ſicut & Paris, rapta Hele- na, ad mutuum Græcos & Barbaros armauit exitium. Et Petrus conlaudans proſequutionem eius, ait: Multas vt video, ingeñoſi homines, ex his quã legunt, veriſimilitudines capiunt, & ideo diligenter obſeruandum eſt, vt lex dei cum legitur, non ſecundum proprii ingenij in- H

Petrus ne qui-
dẽ cognitio-
nẽ fabularũ
damnat, ſed
vetat id ſie-
ri in ſcriptu-
ris quod in-
dulgentius no-
bis etiã cum
gratia in fa-
bulis.

telligentiam legatur. Sunt enim multa verba in ſcripturis diuinis, quã poſſunt trahi ad ſuum I ſenſum, quem ſibi vnusquiſque ſponte præſumpſit: quod fieri non oportet. Non enim ſen- ſum quem extrinſecus attuleris alienum, & extraneum debes quærere, quem ex ſcriptura- rum autoritate confirmes, ſed ex iſtis ſcripturis ſenſum capere veritatis: & ideo oportet ab eo intelligentiam diſcere ſcripturarum, qui eam à maioribus, ſecundum veritatem ſibi tra- ditam, ſeruat, vt & ipſe poſſit ea quã recte ſuſcepit, competenter adſerere. Cum enim ex di- uinis ſcripturis integram quis ſuſceperit, & firmam regulam veritatis, abſurdum non erit, ſi aliquid etiam ex eruditione communi ac de liberalibus ſtudiis, quã fortẽ in pueritia adtri- git, ad adſertionem veri dogmatis conferat: ita tamen vt ubi vera didicit, falſa & ſimulata declinet. Et cum hęc dixiſſet, ad patrem noſtrum reſpiciens, ait: Tu ergo ſenex ſi quidem ſa- K

luti animã tuã conſulis, vt cum corpore fuerit reſoluta, pro breui hac conuerſione, requiem inueniat ſempiternam, require de quibus vis, & conſule vt poſſis ſi quid in te eſt dubitationis abiicere: incertum enim eſt etiam iuuenibus vitã tempus, ſenibus autem iam nec incertũ eſt: non enim dubitatur, quin quantumcumque eſt quod putatur ſupereſſe, breue ſit. Et ideo tam iuuenes quàm ſenes oportet de conuerſione, & pœnitentia valde eſſe ſolicitos, & ſatagere vt de reliquo ornent animam ſuam ornamentis digniſſimis, id eſt, dogmatibus veritatis, de- core pudicitie, ſplendore iuſtitie, candore pietatis, aliisq; omnibus quibus comptam decet eſſe rationabilem mentem. Tum præterea declinare à conſortiis inhoneſtis & infidelibus, & ſocietates habere fidelium, atque illos frequentare conuentus, in quibus de pudicitia, de iu- L

ſtitia, de pietate tractatur. Orare ſemper deum ex corde, & ab ipſo petere quã decet à deo po- ſci, ipſi gratias agere, veram pœnitudinem gerere præteritorum geſtorum. Aliquantulum etiam, ſi poſſibile eſt, per miſericordias pauperum iuuare pœnitentiam, per hęc enim faci- lior venia dabitur, & indulgenti citius indulgebatur. Quod ſi prouectioris ætatis ſit is, qui ad pœnitentiam venit, eò magis gratias agere debet deo, quod poſtquam fractus eſt omnis impetus concupiſcentiã carnalis, ſcientia veritatis accepta, nulla ei imminet pagna certami- nis, per quam inſurgentes aduerſum animam, reprimat corporis voluptates. Super eſt ergo in agnitione veritatis, & miſericordiã operibus exerceri, vt adſerat fructus dignos pœni- tentiã, nec putet quia in temporis longitudine documentum conuerſionis oſtenditur, & M

Retro reſpi-
cere, eſt mo-
ras texere,
aut cauſari
aliud quod
priuſte age-
re expediat.

non in deuotionis ac propoſiti firmitate: deo enim maniſeſtã ſunt mentes, qui non tem- porum rationem colligit, ſed animorum: ipſe enim probat ſi quis agnita veritatis prædica- tione non diſtulit, neque tempus negligendo conſumpſit, ſed ſtatim, & ſi dici poteſt eodem momento, præterita perhorreſcens, futurorum deſiderium cœpit, & in amorem regni cœle- ſtis exarſit. Propter quod nemo veſtrũ vltra diſſimulet, nec retro reſpiciat, ſed ad euangeli- um regni dei libenter accedat. Non dicat pauper, quia cum diues factus fuero, tunc conuer- tar: non requirit à te deus pecuniam, ſed animum miſericordem, & piam mentem. Neque di- ues conuerſionem ſuã diſſerat, pro ſollicitudine ſeculari, dum cogitat quomodo diſpenſet abundantiã frugum: neq; dicat intra ſemetipſum, quid faciam, ubi recondam fructus meos: neque

- A** neque dicat animæ suæ, habes multa bona reposita in annos multos, epulare, lætare: nam dicitur ei: Stulte, hac nocte auferetur abs te anima tua, & quæ præparaſti cuius erunt? Itaq; festinet ad pœnitentiam omnis ætas, omnis sexus, omnisq; conditio, vt vitam consequatur æternam. Iuuenes quidem in eo grati sint, quod in ipso impetu desideriorum ceruices suas iugo subiiciunt disciplinæ. Senes & ipsi laudabiles, quia multi temporis consuetudinem in qua male præuenti sunt, pro dei timore commutant. Nemo ergo differat, nemo cunctetur: quæ enim causa cunctandi est ad bene agendum? aut times, ne cum benefeceris, ibi remunerationem non inuenias vt putasti? Et quid senties detrimenti si bene feceris gratis, nonne etiam sola in his sufficeret conscientia? Quod si inueneris, vt præsumis, nonne pro paruis, magna, &
- B** pro temporalibus, æterna recipies? verum ego hæc propter incredulos dixi. Nos autem quæ prædicamus, ita se habent: quia nec aliter esse possunt, quæ prophetica voce promissa sunt. Si quis vero cupit examussim veritatem nostræ prædicationis agnoscere, conueniat ad audiendum, & quid sit verus propheta cognoscat, & tunc demum omnis in eo cessabit ambiguitas: si tamen non obstinatis animis resistat his, quæ vera esse comperit. Sunt enim quidam qui quolibet modo, ad hoc tantum respiciunt, vt vincant, & laudem pro hoc magis quam salutem quærant, quibus non eueniat vel dici aliquid, ne & sermo nobilis patiatur iniuriam, & iniuriæ suæ reum æterna morte cõdemnet. Quid enim est in quo aduersari prædicationi nostræ quis debeat? aut in quo contra veri honestiq; fidem sermo prædicationis nostræ deprehenditur?
- C** qui dicit honorandum esse deum, & patrem omnium cõditorem, eiusq; filium, qui solus cum & voluntatem eius nouit, cuiq; soli de omnibus credendum est, quæ præcepit: solus enim est lex, & legislator, & iudex iustus, cuius lex discernit, honorandum esse deum, dominum omnium, per vitam sobriam, castam, iustam, misericordem, & in ipso solo omnem conlocandã spem. Sed dicet aliquis, etiam à philosophis huiusmodi præcepta dari. Nihil est simile: nam de iustitia quidem ab eis, & sobrietate mādatur: sed remuneratorem deum, gestorum bonorum malorumq; non norunt, & eò leges & præcepta eorum, accusatorem tantummodo publicum vitant, conscientiam vero purificare non possunt. Quid enim timeat in occulto peccare, qui occultorum esse arbitrum & iudicem nescit? Addunt præterea philosophi in præceptis suis,
- D** etiam deos, qui sunt dæmones, honorandos: quod solum, etiam si in aliis probabiles viderentur, grauissimæ eos potest impietatis arguere, & propriis condemnare sententiis: qui vnum quidem esse pronunciant deum, pro adsentatione tamen erroris humani, plures mandent colendos. Aiunt autem & illud philosophi, deum nō irasci, nescientes quid dicant. Ira enim mala est, vbi mentem turbat, vt rectum consilium perdat: illa vero quæ malos punit, perturbatio-nem menti non infert: sed vnus, vt ita dixerim, idemq; affectus est, qui & bonis præmia, & malis retribuit pœnam: nam si bonis & malis bona restituat, & simili remuneratione erga pios vtatur, & impios, iniustus potius quam bonus videbitur. Sed ais: nec deus debuit facere malū. Verum dicis: neque facit: sed qui ab eo creati sunt, dum iudicandos se esse non credunt, indulgentes voluptatibus suis, à pietate & iustitia deuoluti sunt. Sed dices, si iustum est punire malos, statim vt male agunt, puniri debent. Tu quidem bene festinas, sed ille quia æternus est, & quem nihil latet, & quanto nullus ei finis, tanto & prolixa patientia est, & non ad velocitatem vindictæ, sed ad salutis respicit causas: deletatur enim non tam morte, quam conuersione peccantis. Ideo denique & sanctum baptisma largitus est hominibus, ad quod si quis venire festinet, & de reliquo maneat emendatus, delentur ex eo omnia peccata, quæ per ignorantia commissa sunt. Nam philosophi quid contulerunt vitæ mortalium, dicendo hominibus non irasci deum? nempe vt docerent eos nullum habere vindictæ alicuius, vel iudicij metum, & per hoc tota peccantibus frena laxarent. Aut quid illi humanum genus iuuauerunt, qui dixerunt non esse deum, sed casu omnia, & fortuito agi? nonne vt hæc audientes homines, & arbitantes nullum esse iudicem, nullum prouisorum rerum, ad omne facinus, quod vel furor, vel avaritia, vel libido dictasset, neminem verendo præcipites agerentur? Nam illi multum reuera iuuauerunt mortalium vitam, qui dixerunt nihil posse sine Genesi fieri, scilicet vt vnusquisque peccati sui causam Genesi adscribens, semetipsum in sceleribus suis pronunciaret innoxium, dum crimen suum non pœnitendo diluit, sed factum culpando congeminat. Nam de illis quid dicam philosophis, qui deos colendos esse introduxerunt, & tales deos, quales paulò ante audistis? Quid fuit aliud decernere, nisi vt vitia, nisi vt crimina, nisi vt flagitia cole-rentur? Pudet, miseretq; me vestri, si creditis quod indigna hæc esse & impia, atque execrabilia, aut non deprehendistis hæcenus, aut deprehenſa & intellecta, mala pro bonis & optimis coluistis.

Nonnullis
nō sunt cõ-
mittēda ver-
ba vitæ, ne
iniuriā pa-
tiantur pphē-
tia.

Inter salu-
bria philoso-
phorum &
Christi præ-
cepta quid
interſit.

Deū nō ira-
ſci quorūsum
pertineat.
Ira nō sem-
per mala.

Prolixa pa-
tientia dei.

Ioan. 12.

Vitia culta
pro diis.

De rebus di-
uinis loqui
humanis cō-
iecturis, q̄
frivolum.

Appion.
Anubion.

Trāsforma-
tio Simonis
in Faustina
nū, in altera
editiōe quā
Rufinus vt
meliorē se-
quutus est,
nō cōtine-
tur, & quæ
nec mihi sa-
tis p̄betur.
Sed quia ve-
tustissimus
codex, qui
Basileæ est
in bibliotheca
Canonico-
rū, id ha-
bebat, libuit
p̄monere
lectorem.
Cornelius
centurio is
qui Acto. X
iustus & ti-
mens deum
dicitur.

coluistis. Tum præterea & illud quale est, quod præsumpserunt nonnulli philosophorum, vel de deo loqui, cum sint mortales, & opinione sola de inuisibilibus dicere, vel de mundi origine, vbi non aderant cum fieret, vel de fine eius, vel de animarum in infernis dispensatione & iudicio, nescientes quia præsentia quidem & visibilia nosse, hominis est rationabilis. Præterea vero, & futura, & inuisibilia scire, solius prophetica præscientia est. Non ergo hæc coniecturis & opinionibus colligenda sunt, in quibus valde falluntur homines, sed fide prophetice veritatis, sicut se habet hæc nostra doctrina. Nos enim nihil ex nobis loquimur, nec humana æstimatione collecta adnunciamus, hoc enim decipere est auditores: sed veri prophetæ auctoritate nobis tradita, & manifesta prædicamus. De cuius præsciētia & virtute prophetica, si quis, vt dixi, ad liquidum vult documenta suscipere, sollicitus conueniat, & impiger sit ad audiendum, & euidentes dabimus probationes, quibus viam prophetica præscientia, non solum auribus audire, sed & oculis etiam videre, ac manu contrectare se credat. De quo cum certam fidem conceperit, iugum iustitiæ & pietatis absq; vllō labore suscipiet, tantamq; in eo sentiet suauitatem, vt non solum nihil ei laboris inesse causetur, verum & amplius aliquid addi sibi desideret, & imponi. Cumq; hæc & alia his similia dixisset, & nonnullos ex his qui aderant infirmos, & demonibus obseisos curasset, gratulantes, & deum cōlaudantes turbas dimisit, præcipiens eis vt ad eundem locum, etiam consequentibus diebus audiendi gratia conuenirent. Cumq; domi iam inter nos essemus, ac præpararemus ad edendum, ingressus quidam nunciat Appionem Plistonicensem, cum Anubione nuper venisse ab Antiochia, & hospitari cum Simone. Tum pater audiens, gauisus est, & ait Petro: Si permittis, volo ire & salutare Appionem, & Anubionem, quia valde amici mihi sunt. Fortassis autem Anubionem etiam suadere potero disputare cum Clemente de Genesi. Et Petrus: Permitto, inquit, & laudo quod amicos colis: veruntamen considera, quomodo per prouidentiam dei omnia tibi ex sententia concurrunt: ecce enim non solum affectio tibi propria deo præstante reparata est, sed & amicorum præsentia procuratur. Et pater: Vere, inquit, aduerto ita esse, vt dicis. Et cum hæc dixisset, abiit ad Anubionem. Nos autem cum Petro positi per totam noctem interrogando de diuersis, & discendo ab eo, delectatione ipsa doctrinæ, & suauitate verborum peruiigiles mansimus. Et cum iam auroresceret, Petrus intuens me ac fratres meos, ait: Miror quid visum sit patri vestro. Cumq; hæc diceret superuenit pater, & inuenit Petrum nobis de se loquentem. Cumq; salutasset, satisfacere cœpit, & causam exponere, ob quā foris mansisset. Nos autem respicientes ad eum, expauiimus, vultum in eo Simonis videntes, vocem tamen patris nostri audiebamus. Cumq; refugeremus eum, & execraremur, stupebat pater quod tam austere cum eo ageremus & barbare. Solus tamen Petrus erat, qui vultum eius naturalem videbat, qui & ait ad nos: Cur execramini patrem vestrum? Cui nos vnā cum matre respondimus: Hic nobis Simon videtur, vocem habens patris nostri. Et Petrus: Vobis quidem vox eius quæ maleficiis mutata non est, sola nota est: mihi autem etiam vultus eius, qui aliis arte Simonis mutatus apparet, Faustini patris vestri notus est: & intuens patrem ait: Causa quæ coniugem tuam conturbat, ac filios, hæc est: species vultus in te non videtur illa quæ fuit, sed facies execrandi Simonis in te apparet. Et cum hæc diceret, ingressus quidam ex his qui Antiochiam præcesserunt dicebat ad Petrum: Scire te volo domine mi Petre, quia Simon apud Antiochiam publice multa faciens signa, & prodigia, nihil aliud populo persuasit, nisi quæ ad tui odium pertinent, magum te nominans, maleficum, homicidam, & in tantum eos aduersum te odium concitauit, vt magnopere desiderarent, si te vsquam inuenire queant, etiam carnes tuas deuorare: & ob hoc nos qui præmissi sumus, videntes valde commotam contra te ciuitatem, occulte in vnum conuenientes, considerabamus quid fieri oporteret. Cumq; nullum videremus exitum rei, superuenit Cornelius Centurio, missus à Cæsare ad præsidem Cæsareæ, publici negotij gratia: hunc adcersimus ad nos solum, causamq; ei qua mœsti essemus exponimus, ac si quid posset, vt iuuaret, hortamur. Tū ille promptissime repromittit, se eum protinus fugaturum, si tamen consilio eius etiam nos adniteremur: cumq; nos polliceremur impigre cuncta gesturos, ait: Cæsar in vrbe Roma, & per provincias maleficos inquiri iussit ac perimi, ex quibus plurimi iam perempti sunt. Ego igitur diuulgabo per amicos, me vt istum magum capere venisse, & ob hoc missum à Cæsare, quo etiam hic cum cæteris suis sociis puniatur. Vestri ergo qui cum ipso sunt, occulte quasi vndecunque audierint, dicent ei quod ego ad ipsum capiendum missus sim: & certum est, quod cum audierit, fugiat: aut si vos aliquid melius videtis, dicite. Quid plura, ita factum est à nostris, qui cum ipso erant, explorandi gratia simul lati. Vbi

A lati . Vbi didicit Simon ventum esse ad se, tanquam ingens sibi beneficium conlatum ab eis accipiens, in fugam versus est. Discedens igitur ex Antiochia, cum Athenodoro huc venit, sicut audiuius. hoc ergo visum est nobis omnibus qui præcessimus, ut interim nunc ascendas Antiochiam, usquequo videamus si illo discedente, odium quod de te populo seminavit, aliqua ex parte vacuetur. Cum hæc insinuasset is qui de Antiochia venerat, Petrus respiciens ad patrem nostrum, ait: Faustiniæ, à Simone mago transformatus est vultus tuus, sicut apparet: putans enim quod à Cæsare quæreretur ad pœnam, tertius fugit, & suum vultum tibi imposuit, si fortè tu pro ipso capereris, & ad mortem duci possis, ut filiis tuis tristitiam moueret. Pater vero ubi hæc audiuit, cum lachrymis exclamans: Recte, inquit, æstimasti Petre, nam & Anubion, quia mihi valde amicus erat, sub mysterio quodam mihi indicare cœperat de insidiis eius, sed infelix non credebam, quia nihil in eum commiseram mali. Cumq; omnes vnà cum patre tristitia & lachrymis ageremur, interea & Anubion venit ad nos, indicās nobis Simonem fugisse per noctem, Iudæam petentem. Videns autem patrem nostrum plangentem & lamentantem se, ac dicentem, Infelicem me, qui eum magum audiens non credebam: quid mihi misero accidit, ut vna die recognitus ab vxore, & filiis, latari non potuerim cum eis, sed ad priores miseras quas in errore pertuli, reuolutus sum? Mater autem multo grauius sparsis & laceratis crinibus plangebatur: nos quoque in permutatione vultus patris stupentes, nec quid rei esset intelligere poteramus. Sed & Anubion omnes nos ita videns affligi, velut mutus stabat. Tunc Petrus nos intuens filios eius, ait: Mihi credite, quod hic ipse est pater vester: propter quod & moneo vos, ut quasi patrem seruetis eum. Dabit enim deus occasionem aliquam, qua deposito Simonis vultu, euidentem patris vestri, id est suam recuperare possit effigiem. Et ad patrem conuersus ait: Ego tibi permiseram salutare Appionem, & Anubionem, quos tibi amicos à puero fuisse dixeras, non tamen ut cum Simone loquereris. Et pater: Peccaui, inquit, fateor. Tum Anubion: Et ego, inquit, cum ipso rogo & deprecor te, ut ignoscas seni, viro bono, & generoso: seductus est infelix, & ludibrio factus, à nominato mago: dicam enim quomodo res gesta est. Vbi venit ad salutandos nos, contigit ut in ipsa hora circumstaremus Simonem, audientes eum dicentem quod fugere velit, in ipsa nocte:

D audisse enim se, quod venerint quidam etiam ad hanc Laodiciæ ciuitatem, qui eum ex præcepto imperatoris comprehenderent: velle autem se in hunc qui nuper ingressus est Faustinianum, omnem conuerrere furorē. Et ait ad nos: tantum, inquit, vos facite eum cœnare nobiscum, & ego vnguentum quoddam componam, quo cœnatus perungat faciem suā, ut ex eo meum vultum omnibus habere videatur: vos autem herbæ cuiusdam succo facies perungimini prius, ut non fallimini de immutatione vultus eius, ita ut exceptis vobis, aliis omnibus Simon esse videatur. Et cum ille hæc diceret, aio ad eum: Et quid tibi ex hoc facto confertur lucri? Tum Simon: Primo, inquit, ut ipsum comprehendant qui me quærunt, & me desinant quærere. Si vero punitus fuerit à Cæsare, ut luctum maximum habeant filij sui, qui me derelicto, confugerunt ad Petrum, & sunt modo adiutores ipsius, Ego autem confiteor tibi Petre quod verum est: timui tunc Faustiniæ indicare hæc: sed neque spatium nobis ipse Simon dedit, ut possemus secretius loqui, & plenius ei consilium Simonis aperire. Interea circa mediam noctem, Simon in Iudæam petens aufugere, deduxit autem eum Athenodorus & Appion, ego autem simulavi inæqualitatem corporis ut dormire manēs, facerem hunc velocius ad vos redire, si fortè possit aliquo modo occultari apud vos, ne ab his qui Simonē quærunt comprehensus, ad Cæsarem perducatur, & pereat gratis, & nunc sollicitus pro ipso, veni videre eum, & redire antequam superueniant illi qui deduxerunt Simonem. Et conuersus ad nos Anubion ait: Ego Anubion patris vestri verum vultum video reuera, quia perunctus sum prius ab ipso Simone, sicut narrauit nobis, ut oculis meis vera Faustiniæ facies appareret,

F unde satis stupeo & admiror artem Simonis magi, quod vos stantes modo non agnoscitis patrem vestrum. Flentibus autem patre & matre, ac nobis omnibus pro his quæ acciderant, motus miseratione etiam Anubion flebat. Tum Petrus misericordia permotus, restitutum se promittit faciem patris nostri, dicens ad eum: Audi Faustiniæ, cum nobis prius vtilitatis aliquid cōtulerit error iste transformati vultus tui, & ministraverit ad ea quæ volumus, tunc ego veram tibi vultus tui imaginem reddam, si tamen prius quæ à me tibi fuerint imperata, profligaueris. Cumq; pater meus impleturum se cuncta quæ iuberet, omni promitteret pacto, tantum ut propriā recuperaret effigiem, Petrus ita cœpit: Ipse auribus tuis audisti quod vnus ex his qui præmissi fuerant, regressus ex Antiochia, nunciauerit quomodo Simon ibi positus,

Simon ī Iu-
dæam fugit.

turbas

Nec illa habetur in nōnullis codicib⁹, nec mihi arriident.

turbas aduersum me concitauerit, atque in odium mei totam inflammauerit ciuitatem, magum me & homicidam, ac deceptorem confirmans, in tantum ut desiderent, si me videant, etiam carnes meas deuorare. Fac ergo quod ego dico tibi, relinquens apud me Clementem, præcede nos Antiochiam cum coniuge tua, & Fausto ac Faustino filiis tuis. Sed & alios mit- tam tecum, quos mihi videbitur, qui obtemperent his quæ præcepero. Cum ergo vnà cum ip- sis Antiochiam veneris, quandoquidem Simon videris, publice stans prædica poenitentiam tuam, & dic: Ego Simon denuncio vobis & confiteor me omnia fefellisse de Petro: ille enim neque seductor est, neque magus, neque homicida, neque horum aliquid quæcunque contra eum loquutus sum, sed dixi illa omnia furore commotus. Obsecro ergo vos ipse ego qui du- dum causas odij vobis contra eum dederam, ut nihil tale de eo sentiat: sed deponite odium, cessate ab indignatione, quia vere à deo ad salutem mundi, missus est discipulus veri prophete- tæ, & apostolus. Propter quod suadeo, hortor, & moneo, ut ipsum audiat, ipsi credatis præ- dicanti vobis veritatem, ne fortè si spreueritis eum, ipsa etiam subito ciuitas vestra pereat. Quam vero ob causam hæc nunc vobis confitear, indicabo. Hac nocte angelus dei corripuit me impium, & cur inimicus essem veritatis præconi, vehementissime flagellauit. Deprecor ergo vos, ut etiam si ego ipse post hæc veniens ad vos, aliquid tentauero aduersum Petrum dicere, ne suscipiat nec credatis. Confiteor enim vobis, ego magus, ego seductor, ego decep- tor fui, sed poenitentiam ago, licet enim per poenitentiam priora male gesta delere. Cum hæc Petrus intimaret patri, ille respondit: Scio quid velis, ne labores vltra, intellexi enim & noui, quid oporteat, cum ad locum venero, prosequi. Et Petrus iterum suggerebat ei, dicens: Cum ergo veneris ad locum, & videris populum ex sermone tuo conuerti, & depositis odiis reci- pere desiderium nostri, mitte & manda mihi, & statim veniam. Cum autem venero, sine mo- ra alienum hunc à te vultum effugabo, & tuum proprium qui tuis omnibus notus est reddam. Et his dictis fratres meos proficisci cum ipso iubet, ac Mathidiam matrem nostram, & quos- dam ex familiaribus simul. Sed mater recusabat proficisci simul, & aiebat: Quasi adultera mihi futura videor, si vultui Simonis coniuncta sim: quod etsi cogar simul ire, impossibile tamen est ut in eodem lectulo cum ipso iaceam, sed nescio si proficisci simul adquiescam. Et cum valde renueret, Anubion hortari eam coepit, dicens: Crede mihi & Petro, sed & ipsa vox non tibi Faustinianum esse persuadet coniugem tuum, quem vere non minus ego diligo quàm tu. Denique etiam ego ipse vobiscum veniam. Et cum hæc dixisset Anubion, promisit mater si- mul se profecturam. Tum ego, competenter, aio, deus negotia nostra componit: habentes enim nobiscum & Anubionem astrologum, cum quo si Antiochiam venerimus, de Genesi adtentius disputabimus. Cumq; post medium noctis pater noster, cum his quos iusserat Pe- trus, & Anubione profectus esset, mane priusquam procederet ad disputandū Petrus, regres- si sunt illi qui deduxerunt Simonem, id est, Appion & Athenodorus, & venerunt ad nos re- quirentes patrem meum. Petrus vero ubi cognouit, iussit eos introire. Et cum consedis- sent, ubi est, aiunt, Faustinianus? Petrus respondit, nescinus: vespere enim postquam ad vos venit, vltra nulli suorum visus est: hesternum tamen die mane Simon venit, quærens eum, & quia ni- hil illi respondimus, nescio quid ei visum sit, Faustinianum se esse dicebat: quod cum ei ne- mo crederet, flens & dolens comminabatur perempturum semetipsum, & post hæc abiit ad mare versus. Hæc cum audisset Appion & qui cum ipso erant, vlulatum dederunt grandem, dicentes: Quid hoc fecistis, cur non recepistis eum? Et cum velit Athenodorus dicere mihi, quia ipse erat Faustinianus pater tuus, Appion præueniens eum: Comperimus, inquit, à quo- dam qui cum Simone profectus est, ipso Faustiniانو deprecante eum, pro eo quod nollet fi- lios suos videre, quia Iudei erant. Nos ergo cum audissemus hæc, venimus eum hic requirere: sed quia hic non est, apparet quia vere dixit, qui nunciauit eum cum Simone profectum: hoc ergo nunciamus vobis. Ego autem Clemens ubi intellexi consilium Petri, quia voluerit eis su- spitionem dare, quod ab ipsis quærendus esset senex, ut timerent & fugerent, coepi iuuare con- silium eius, & aio ad Appionem: Audi charissime Appion, nos quod bonum credimus, etiam patri tradere volumus: quod si noluerit recipere, sed magis, ut dicis, exhorrescens nos fugit, asperum sit fortasse quod dico, nec nos de eo curamus. Et cum hæc dixissem, quasi execran- tes crudelitatem meam discedunt, vestigia Simonis, ut sequenti die comperimus, insequen- tes. Interea cum Petrus ex more quotidie populū doceret, & virtutes multas ac sanitates effi- ceret, post dies decem venit quidam nostrorum ab Antiochia, missus à patre, adnuncians no- bis quomodo publice staret pater, Simonem quidem qui in vultu videbatur accusans, Petrum vero

Faustinian⁹ subdititi⁹ Si- mon Antio- chia: plebē recōciliat.

A ven immensis laudibus præferens, & omni populo commendans, ac desiderabilem faciens, ita v. omnes ex eius sermone mutati, desiderarent eum videre, multos autem tantum in Petri anorem venisse, vt scirent in patrem, quasi in Simonem, & manus ei velint iniicere, velut qu. tantum mali commisisset in Petrum: propter quod, aiebat, adpropera, ne fortè perimatur: inimore enim magno positus, velociter misit me, vt sine mora venias, quo viuente cum occupe, simul & crescenti erga tui desiderium ciuitati, opportunus appareas. Aiebat etiam quomodo mox vt urbem Antiochiam pater ingressus esset, quasi ad Simonem, omnis populus ad eum collectus est, & cœpit omnibus confiteri publice secundum ea quæ populi restitutio flagitabat: nam quicunque omnes simul nobiles, & diuersi simul diuites ac pauperes conuenissent sperantes aliqua ab eo more solito prodigia posse fieri, omnes hac voce adloquitur: Diu est: quod me Simonem infelicissimum hominum patientia diuina sustinet: nam quicquid in memirati estis, non veritatis mysterio, sed dæmonum mendaciis & artibus gestum est, vt vestram fidem euerterem, & meam animam condemnarem. Confiteor me omnia de Petro fuisse mentitum: ille enim neque magus, neq; homicida vnquam fuit, sed à deo ad salutem vestram omnium missus est, quem si ex hac hora contemnendum putaueritis, certum sit apud vos, quod possit ipsa ciuitas vestra repente deperire. Quæ autem causa sit, vt hæc vobis vltro confitear, ab angelo dei hac nocte vehementer correptus sum, & cur ei inimicus extiterim, vehementissime flagellatus. Deprecor ergo vos, vt si ego ipse ex hac hora aperuero os meum contra eum, proiciatis me ab aspectu vestro: ille enim immundus dæmon, saluti hominum inimicus, per os meum contra ipsum loquitur, ne per eum vos pertingatis ad vitam. Quid enim ars magica per me vobis potuit virtutis ostendere? Canes feci æreos latrare, & statuas mouere, figuras mutare hominum, & subito ab aspectibus hominum absentari, & per hæc debuistis artem magicam execrari, quæ vt vobis miraculum inane prætenderem, animas vestras diabolicis laqueis innodabat, ne crederetis Petro, qui & languentes in nomine eius, à quo missus est curat, & dæmonas fugat, ac cæcos inluminat, & paralyticis salutem reddit, & mortuos suscitatur. Hæc & his similia multa prosequente, execrari cœpit populus, & dabant fletum & gemitum, quia peccassent in Petrum, credentes eum esse magum, & impium. Eodem vero die ad vesperam restituta est in Faustiniano facies propria, & abscessit ab eo aspectus Simonis magi. Audiens autem Simon vultum suum in eo ad Petri gloriam profecisse, festinus præuenit Petrum, & agere cupiens arte sua, vt Faustiniano eius similitudo recederet, cum iam hoc iuxta verbum apostoli sui Christus impleisset. Videntes autem Niceta & Aquila post prædicationem necessariam, paternam faciem restitutam, gratias agentes deo, non eum permiserunt vltius adloqui populum. Simon autem cœpit, licet occulte, per amicos suos & familiares ambulare, & amplius Petro derogare quàm antea. Tunc omnes expuentes in faciem eius, expulerunt eum de ciuitate, dicentes: Tu eris reus mortis tuæ, si vltius loquutus contra Petrum, huc tibi credideris esse veniendum. Quibus cognitis, Petrus postera die conuenire populo iubet, & vno ex his qui sequebantur eum, ordinato eis episcopo, aliis etiam presbyteris, baptizatis quoq; plurimis, & omnibus qui erant vexati languoribus, vel dæmonibus, sanitati redditis, demoratus ibi aliud triduum, cunctis rite compositis, valedicens eis, proficiscitur à Laodicia multum desiderabilis Antiochensium plebi: & cœpit per Nicetam & Aquilam tota ciuitas audire, quia Petrus aduentaret. Omnis autem populus Antiochiæ ciuitatis, audiens Petrum venire, occurrerunt ei, & penè omnes maiores natu & nobiles, cinere aspersi in capite, pœnitentiam agentes, qui contra prædicationem eius, magum Simonem suscepissent. Hæc & his similia prosequentes, offerunt ei vexatos languoribus, & dæmoniis fatigatos, paralyticos quoq; & diuersa pericula patientes: & erat infinita multitudo simul languentiū. Quos videns Petrus non solum pœnitudinem agere, quod de eo male sensissent per Simonem, verum etiam & iam integram fidem exhibere iubebat deo, vt etiam omnes, diuersas ægrotudinet patientes, crederent per eum posse saluari, expandit ad cælum manus suas, & cum lachrymis orationem effundens, gratias referens deo dicebat: Benedicte pater prædicande, qui omne verbum & promissum filij tui adimplere dignaris, vt cognoscat omnis creatura, quia tu solus deus in cælo & in terra. Hæc & his similia dicens, ascendit in eminentiori loco, & iussit ante se poni omnem multitudinem ægrotantium, quos omnes hac voce adloquutus est: Similem vobis hominem me esse videntes, nolite putare quod à me possitis recuperare salutem vestram: sed per eum qui de cælo descendens, ostendit credentibus sibi, integram animæ & corporis medicinam: vnde vox vestra testem habeat hunc omnem populum, quia ex toto corde

Faustiniano
natiua facies
restituitur.

Simō eieçt⁹
Antiochia.

Deo referē-
dū acceptū
si quid gestū
fuerit ab ho-
minibus pau-
lō diuinius.

RECOG. DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM

corde creditis in domino Iesu Christo, vt sciant etiam seipfos ab ipso posse saluari. Cumq̃ omnis multitudo Infirmantium vna voce clamaret, hunc esse verum deum, quem Petrus annunciat, subito immensum lumen gratiæ dei in medio plebis apparuit, & cœperunt paralytici currere ad pedes Petri sani, cæci recuperato visu clamare, claudi restaurato gressu gratias agere, languentes recepta sanitate gaudere: nonnulli etiam solo flatu viuentes, iam sine sensu & sine voce recuperati sunt: omnes quoq; lunatici, & pleni dæmoniis liberati sunt. Tantam itaq; spiritus sanctus in illa die gratiam suæ virtutis ostendit, vt omnes à minimo vsque ad maximum, vna voce confiterentur dominum: & ne multis immorer, intra septem dies, plus quam decem millia hominum credentes deo, baptizati sunt, & sanctificatione consecrati, ita, vt omni audivitatis desiderio, Theophilus qui erat cunctis potentibus in ciuitate sublimior, domus suæ ingentem basilicam, ecclesiæ nomine consecraret, in qua Petro apostolo constituta est ab omni populo cathedra, & omnis multitudo quotidie ad audiendum verbum conueniens, credebatur sanæ doctrinæ, quam sanitatum efficacia confirmabat. Tum ego Clemens cum fratribus meis & matre patrem adloquimur, vt rum aliquæ infidelitatis in eo reliquæ remansissent. At ille: Venite, ait, & videbitis coram Petro, quantum in me fidei creuerit incrementum. Tunc adcedens Faustinianus, procidit ad pedes Petri dicens: Semina verbi tui quæ ager meæ mentis accepit, iam nata sunt, atq; ita ad fecundam maturitatem prouecta sunt, vt nihil desit, nisi vt à paleis me spiritali illa tua desecet falce, & reponas me in horreo dominico, faciens me mensæ diuinæ participem. Tum Petrus cum omni alacritate adprehendens manum eius, tradidit eum mihi Clementi, & fratribus meis, dicēs: Sicut tibi patri filios restituit deus, ita & patrem filij restituant deo. Indixit autem ieiunium omni plebi, & veniente die dominica, baptizauit eum, atque in medio populo, ex conuersione eius materiam sumens, omnes casus eius exposuit, ita, vt omnis ciuitas quasi angelum eum suspiceret, & non minorem ei gratiam quam apostolo exhiberet.

Cathedra
Petri.

Faustinianus
quantum pro-
mouerit.

RECOGNITIONVM DIVI CLEMENTIS LIBRI DECIMI ET VLTIMI FINIS.

CANONES APOSTOLORVM

byter, aut diaconus, sanctū diem paschæ ante vernū æquinoctium cum Iudæis celebrauerit, deponitor.

CAP. VIII.

Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut quicumque ex sacerdotali consortio, oblatione facta, non communicauerit, causam dicito. Et si bona ratione subnixā sit, veniam promeretur. Sin minus dixerit, à communionē excluditor, tāquam qui populo autor offensionis fuerit, mota contra eum suspicionē, qui obtulit.

CAP. IX.

Quicumque fideles ecclesiam ingrediuntur, & scripturas audiunt, neque apud preces & sanctam cōmunionem permanent, eos, tanquam qui ordinis in ecclesia perturbationem inducant, à communionē arceri oportet.

CAP. X.

Si quis cū excommunicato, licet in domo, preces cōiunxerit, iste cōmunionē priuator.

CAP. XI.

Si quis cum deposito clerico, ut cum clerico, preces cōiunxerit, deponitor & ipse.

CAP. XII.

Si quis clericus, aut laicus à communionē segregatus, seu nondum in communionē receptus, ad aliam profectus ciuitatem, sine commendaticijs literis receptus fuerit, à communionē excluditor tam qui recepit, quā qui receptus est. Si excommunicatus fuerit, in longius illi tempus excommunicatio protenditor.

CAP. XIII.

Episcopo, qui parœciā suā dereliquerit, alteri insilire nephas esto, licet à pluribus ad hoc cōpellatur, nisi rationabilis aliqua causa sublit, quæ hoc ipsum facere vi adigat, nempe

τοῦτο, ἢ διακονῶν πλὴν ἁγία τοῦ πάσχα ἡμέραν πρὸ τοῦ ἁγίου νηὶ ἰσημεριᾶς μετὰ ἰσθαιῶν ἐπιτελέσει, καὶ ἀναγείδω.

κ.

Εἰ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ἐκ τοῦ καὶ τολόγου τοῦ ἱερατικοῦ, προσφορὰς γενομένης, μὴ μεταλάβοι, πλὴν αἰτίαν ἐπιτάτω. καὶ ἐὰν εὐλογῇ, συγγνώμης τυγχάνειτω. εἰ δὲ μὴ λέγῃ, ἀφορίζεσθω, ὡς αὐτοῦ βλάβης γινόμενον. ὅτι λαὸς, καὶ ὑπόνοιαν ποιήσας ἡ τοῦ προσεγγικάντου.

θ.

πάντας τοὺς εἰσιόντας πρὸς τοὺς, καὶ τῶν γραφῶν ἀκρόντας, μὴ παραμυθιόντας. δὲ τῇ προσομιλῇ καὶ τῇ ἁγίᾳ μεταλήψῃ, ὡς ἀταξίαν ἐμποιοῦντας τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀφορίζεσθω.

ι.

Εἰ τις ἀκοινωνήτης, καὶ ἐν οἴκῳ, συναγέσθω, οὐτὶς ἀφορίζεσθω.

ια.

Εἰ τις καθ' ἡμελίῳ κληρικῷ, ὡς κληρικῷ, συναγέσθω, καὶ αὐτὸς ἐξείδω καὶ αὐτός.

ιβ.

Εἰ τις κληρικὸς ἢ λαϊκὸς ἀφωρισμένῳ, ἢ τῷ ἀδελφῷ, ἀπελθὼν ἐν ἑτέρῃ πόλει, διεχθὴ ἄνδρα ἡσυχάζοντα, ἀφορίζεσθω καὶ ὁ διεξάμενος καὶ ὁ διεχθεὶς. εἰ δὲ ἀφωρισμένῳ εἴη, ἐπιτείνεσθω αὐτῷ ὁ ἄρχιεπίσκοπος.

ιγ.

ἐπίσκοπος μὴ θίξιναι καὶ ταλαίφωνα πλὴν αὐτῷ παροικίῳ, ἑτέρῃ ἐπιτοκῷ, καὶ ὑποπλήθοντι ἀναγκάζονται, εἰ μή τις εὐλογῇ αἰτίαν ἢ τοιοῦτον βιάζομεν, ἢ αὐτὸν παῖδα, ὡς πλεονεξίᾳ κέρδι.

byter, aut diaconus, sanctum paschæ diem ante vernale æquinoctium cum Iudæis celebrauerit, abiiciatur.

CAP. IX.

Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, vel quilibet ex sacerdotali catalogo, facta oblatione, non communicauerit: aut causam dicat, ut si rationabilis fuerit, veniam consequatur: aut si non dixerit, communionē priuetur, tanquam qui populo causa læsionis extiterit, dans suspicionem de eo qui sacrificauit, quod recte nō obtulerit.

CAP. X.

Omnes fideles* qui ingrediuntur ecclesiam, & scripturas audiunt, non autem perseuerant in oratione, nec sanctam communionem percipiunt, velut inquietudines ecclesiæ commouentes, conuenit communionē priuari.

CAP. XI.

Si quis cum excommunicato saltem in domo* simul orauerit, iste cōmunionē priuetur.

CAP. XII.

Si quis cum damnato clerico, veluti cum clerico, simul orauerit, iste damnatur.

CAP. XIII.

Si quis clericus, aut laicus, à communionē suspensus, seu communicans, ad aliam properet ciuitatem, & suscipiatur præter commendaticias literas, & qui susceperunt, & qui susceptus est, communionē priuentur. Excommunicato vero proteletur ipsa correptio, tanquam qui mentitus* sit, & ecclesiam dei seduxerit.

CAP. XIII.

Episcopo non licere alienam parœciam, propria relicta, peruadere, licet cogatur à plurimis. Nisi forte quis* cum rationabili causa* compellat, tanquam qui possit

Missam esse sacrificiū & oblationē, qua facta, oēs olim cōmunicabāt qui iterarāt.

De cōsecratiōe. i. c. oēs fideles.

* al. qui cōueniunt in cōlōnitatib* sacris ad ecclesiam, & scripturas apostolorū & euāgelii audiūt. Qui autem nō perseuerant in oratiōe, vīquidum missa pagatur, nec in dec. luo. lib. 5.

* al. locum fuerit, vel 2. Ioan. 1. c.

In dec. luo. lib. 3.

* al. de

Nic. c. 6. 15. Antio. c. 6. ca. 21.

* al. enim * al. cōpellatur.

* al. consti-
tutus.

* al. pfectus

possit ibidem* constitutis plus
lucris conferre, & in causa re-
ligiōis aliquid* profecto pro-
spicere. Et hoc non à semet-
ipso pertinet, sed multo-
rum episcoporum iudicio &
maxima supplicatione per-
ficiat.

CAP. XV.

Nice.cōcil.
cap.16.
Antio.cōci.
cap.3,

Si quis presbyter, aut dia-
conus, aut quilibet de nume-
ro clericorum relinquēs pro-
priam parœciam, pergat ad
alienam, & omnino deni-
grans præter episcopi sui cō-
scientiam, in aliena parœ-
cia commoretur, hunc vl-
terius ministrare non pati-
mur: præcipue si vocatus ab
episcopo, redire contempse-
rit, in sua inquietudine per-
seuerans. Veruntamen tan-
quam laicus ibi cōmunicet.

CAP. XVI.

* al. mora-
tos.

Episcopus vero, apud quem
* memoratos esse constite-
rit, si contra eos decretam
cessationem pro nihilo repu-
tans, tanquam clericos for-
te susceperit, velut magister
inquietudinis, communionem
priuetur.

CAP. XVII.

Distin. 33.c.
Si quis post.

Si quis post baptisma se-
cundis fuerit nuptiis copu-
latus, aut concubinam ha-
buerit, non potest esse epi-
scopus, non presbyter aut dia-
conus, aut prorsus ex nume-
ro eorum, qui ministerio sa-
cro deseruiunt.

CAP. XVIII.

Distin. 34.c.
Si quis vi-
duam;

Si quis viduam aut cie-
tam acceperit, aut meretri-
cem, aut ancillam, vel ali-
quam de iis quæ publicis spe-
ctaculis mancipantur, non po-
test esse episcopus aut presby-
ter, aut diaconus, aut ex eo-
rum numero, qui ministerio
sacro deseruiunt.

CAP. XIX.

* al. viduam
fratris, vel fi-
liam patris.
* al. filiam
fratris.

Qui duas in coniugium so-
rores acceperit, vel* filiam fra-
tris, clericus esse nō poterit.

ὁ δὲ διακονῶν αὐτῷ τοῖς ἐκεί-
σε λόγῳ εὐσεβείας συμβάλλει
ὅτι. καὶ τὸ τοῦ δεῦκ ἄφ' αὐτοῦ,
ἀλλὰ κρίσει πολλῶν ἐπισκόπων
καὶ πρεσβυτέρων μεγίστη.

ιδ'.

Εἰ τις πρεσβύτερος, ἢ διά-
κονος, ἢ ὅλος τοῦ καταλόγου
τῶν κληρικῶν, ἀπολείπας τὴν
ἑαυτοῦ παροικίαν, εἰς ἑτέραν ἢ
πᾶσι τοῖς καὶ πάντεσσι μετασάς
διατρίβει, ὅν ἄλλῃ παροικίᾳ πα-
ρὰ γνώμην τοῦ ἰδίου ἐπισκό-
που, τοῦτο μὲν κελεύομεν μὴ ἐπι-
λεπτοῦργεῖν, μάλιστα εἰ προσκα-
λαμνῶν αὐτὸν τοῦ ἐπισκόπου
αὐτοῦ ἐπαγγελθεῖν ὅτι ἂν ἴκῃ
σεμνὴν μὴ τῇ ἀταξίᾳ ὡς λα-
ϊκὸς μὴ τοῖς ἐκείσε κοινωνεῖτω.

ιε'.

Εἰ δὲ ἐπίσκοπος, ὃ παρὰ
τυγχάνουσιν, παρ' οὐδ' ἐμ λογισά-
μεν τὴν κατ' αὐτὸν ὁριθεῖ-
σαν ἀργίαν δέξεται αὐτοῦ ὡς
κληρικόν, ἀφορζέσθω ὡς διδά-
σκαλος ἀταξίας.

ισ'.

ὁ δὲ οὖσι γὰμοις συμπλακεῖς
μετὰ τὸ βάπτισμα, ἢ παλλακίᾳ
κτισθῆναι, οὐ δύναται εἶναι
ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ
διάκονος, ἢ ὅλος τοῦ καταλό-
γου τοῦ ἱερατικοῦ.

ιζ'.

ὁ χήραν λαβὼν, ἢ ἐκβεβλη-
μένην, ἢ ἐταῖραν, ἢ οἰκέτην, ἢ
τῶν ἐπὶ σκηνῶν, οὐ δύναται εἶ-
ναι ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος,
ἢ διάκονος, ἢ ὅλος τοῦ καταλό-
γου τοῦ ἱερατικοῦ.

ιζ'.

ὁ δύο ἀδελφὰς ἀγαγόμε-
νος, ἢ ἀδελφὴν, οὐ δύναται
εἶναι κληρικός.

pe quod plus lucris, & vtili-
tatis his, qui illic constituti
sint, verbo pietatis confer-
re possit, neque hoc tamen à
seipso, sed multorum episco-
porum iudicio, & exhorta-
tione maxima.

CAP. XIII.

Si quis presbyter, aut dia-
conus, aut quicunque tan-
dem de clericorum consor-
tio, relicta parœcia sua in a-
liam concesserit, & omnino
transmigratione facta, præ-
ter voluntatem sui episcopi
in alia parœcia moram traxe-
rit, hunc iubemus, ne porro in
ministerio publico sit eccle-
sia, maxime si accersente ip-
sum episcopo eius, redire cō-
temnat, peruerso illic ordine
perseuerans. vt laicus tamen
ibi locotum in communionē
admittitor.

CAP. XV.

Quod si episcopus, ad quē
accelerint, pro nihilo repu-
tata vacationis à ministerio
ecclesiastico pœna, quæ con-
tra eos definita est, ipsos vt
clericos susceperit, à commu-
nionem excluditor, vt perue-
niat ordinis magister.

CAP. XVI.

Qui post baptismum dua-
bus implicitus fuit nuptiis,
aut concubinam habuit, is e-
piscopus aut presbyter, aut
diaconus, aut denique in con-
sortio sacerdotali esse non
potest.

CAP. XVII.

Qui viduam duxit, aut di-
uortio separatam à viro, aut
meretricem, aut ancillam, aut
aliquam, quæ publicis manci-
pata sit spectaculis, episcopis
aut presbyter, aut diaconus,
aut denique ex consortio sa-
cerdotali esse non potest.

CAP. XVIII.

Qui duas sorores duxit,
aut consobrinam, clericus es-
se non potest.

h ij Cap.

CANONES APOSTOLORVM.

CAP. XIX.

Clericus, qui fideiussiones dat, deponitor.

CAP. XX.

Si quis humana violentia eunuchus factus est, aut in persecutione amputata ei sunt virilia, aut ita natus fuit, & dignus est, efficitur episcopus.

CAP. XXI.

Qui sibi ipsi virilia amputauit, clericus non efficitur: sui enim ipsius homicida est, & inimicus creationi dei.

CAP. XXII.

Si quis cum clericus esset, virilia sibi ipsi amputauerit, deponitor. Homicida etenim sui ipsius est.

CAP. XXIII.

Laicus qui seipsum mutilauit, per tres annos à communione eiicitur, puta quia ipse vitæ suæ posuit insidias.

CAP. XXIII.

Episcopus, aut presbyter, aut diaconus in fornicatione, aut periurio, aut furto deprehensus, deponitor, non tamen à communione excluditor. Dicit enim scriptura: Bis de eodem delicto vindictam non exiges. Eidem conditioni consimiliter & reliqui clerici subduntur.

CAP. XXV.

Ex his, qui cœlibes in cœlorum peruenerunt, iubemus, ut lectores tantum, & cantores (si velint) nuptias contrahant.

CAP. XXVI.

Episcopum, aut presbyterum, aut diaconum, qui vel fideles delinquentes, vel infideles iniuriam inferentes percutit, & terrorem ipsis per huiusmodi vult incutere, deponi præcipimus. Nusquam enim dominus hoc nos docuit. Imò vero contra, cum ipse percuteretur, non reperiatur: cum lacefferetur cœuiciis, non regerebat conuicium: cum

18.

κληρικός ἐγγύας δίδου, καὶ νικησίσιν.

κ.

ἐὰν ἄνθρωπος ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἀνδρῶν ἀμεινῶς ᾖ, ἢ ὅτι δι' ὧν μὴ ἀφ' ἑαυτοῦ τὰ ἀνδρῶν, ἢ ὅτι τῶν ἐκ τῆς ἐκκλησίας γινέσθω.

κβ.

ὁ ἀφ' ἑαυτοῦ ἀμεινῶς ᾖ, καὶ τὸν κληρικό. αὐτοφρόνως γὰρ ὁ κληρικός ἐαυτοῦ, καὶ τοῦ δήμου γινέσθω.

κγ.

ἐὰν τις κληρικός ᾖ, ἐαυτοῦ ἀμεινῶς ᾖ, καὶ τὸν κληρικό. αὐτοφρόνως γὰρ ὁ κληρικός ἐαυτοῦ.

κδ.

ἂν τις κληρικός ἀφ' ἑαυτοῦ ἀμεινῶς ᾖ, καὶ τὸν κληρικό. αὐτοφρόνως γὰρ ὁ κληρικός ἐαυτοῦ.

κε.

ἐὰν τις κληρικός, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἀμεινῶς ᾖ, καὶ τὸν κληρικό. αὐτοφρόνως γὰρ ὁ κληρικός ἐαυτοῦ.

κε.

ἐὰν τις κληρικός, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἀμεινῶς ᾖ, καὶ τὸν κληρικό. αὐτοφρόνως γὰρ ὁ κληρικός ἐαυτοῦ.

κε.

ἐὰν τις κληρικός, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἀμεινῶς ᾖ, καὶ τὸν κληρικό. αὐτοφρόνως γὰρ ὁ κληρικός ἐαυτοῦ.

CAP. XX.

Clericus fideiussionib⁹ inseruiens, abiiciatur.

CAP. XXI.

Eunuchus si per insidias hominū factus est, vel si in persecutione eius sunt amputata virilia, vel si ita natus est, & est dignus, efficiatur episcopus.

CAP. XXII.

Si quis abscidit semetipsum, id est, si quis amputauit sibi virilia, non fiat clericus: quia* suus homicida est, & dei conditionis inimicus.

CAP. XXIII.

Si quis cum clericus fuerit, absciderit semetipsum, omnino damnetur, quia suus est homicida.

CAP. XXIII.

Laicus semetipsum abscindens, annis tribus communionem priuetur, quia suæ vitæ insidiator extitit.

CAP. XXV.

Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, qui in fornicatione, aut periurio, aut furto captus est, deponatur: non tamen cōmunione priuetur. Dicit enim scriptura: Nō* vindicabit dominus bis in idipsum.

CAP. XXVI.

Similiter & reliqui clerici huic conditioni subiaceant.

CAP. XXVII.

Innuptis autem qui ad cœlorum prouecti sunt, præcipimus, ut si voluerint, vxores accipiant: sed lectores cantoresq; tantummodo.

CAP. XXVIII.

Episcopū, aut presbyterum, aut diaconum percutientem fideles delinquentes, aut infideles inique agentes, & per huiusmodi volentem timeri, deiici ab officio suo præcipimus, quia nusquam nos hoc dominus docuit. Econtrario vero ipse cum percuteretur, nō reperiatur: cum malediceretur, non remaledicebat: cum

Distin. 55. c. Eunuchus si per

Ibidem. c. Si quis absciderit. al. * sui ipsius

Nic. cō. c.

Distin. 81. c. Presbyter, aut diaconus.

Naum. i. c. secundum alia litteram. al. * vindicauit.

Indecr. 100. lib. 3.

Distin. 45. c. Episcopum, aut presbyterum.

Esaie. 53. c. 2. Petri. 2. d.

cum pateretur, non comminabatur.

C A P. XXIX.

Antio.cōci.
cap.4

Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, depositus iuste super certis criminibus, ausus fuerit attrectare ministerium dudum sibi commissum, hic ab ecclesia penitus abscindatur.

C A P. XXX.

Chalce. cō.
cap.2

Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, per pecunias hanc obtinuerit dignitatem: deiiciatur & ipse, & ordinator eius, & à communione modis omnibus abscindatur, sicut Simon Magus à Petro.

C A P. XXXI.

16. q. 7. c. Si
quis episcopus.

Si quis episcopus secularibus potestatibus usus, ecclesiam per ipsos obtineat, deponatur, & segregentur omnes, *qui illi communicant.

al. * quiqui

C A P. XXXII.

Antio.cōci.
cap.5

Si quis presbyter contemnens episcopum suum, seorsum collegerit, & altare aliud crexerit, nihil habens quo reprehendat episcopum in causa pietatis & iustitiae, deponatur, quasi principatus amator existens: est enim tyrannus. & ceteri clerici quicunque tali consentiunt, deponantur, laici vero segregentur. Hec autem post vnam & secundā & tertiam episcopi obsecrationem, fieri conueniat.

C A P. XXXIII.

Nic.cō.c.5
Antio.con.
cap.6

Si quis presbyter aut diaconus ab episcopo suo segregetur, hunc non licere ab alio recipi, sed ab ipso qui eum sequestrauerat, nisi forsitan obierit episcopus ipse, qui eum segregasse cognoscitur.

C A P. XXXIII.

Antio.con.
cap.7

Nullus episcoporum peregrinorum, aut presbyterorum, aut diaconorum, sine commendatitiis suscipiatur epistolis. Et cum scripta de-

λοιδοροῦ μόνος οὐκ ἀντελοιδορεῖ, cū pateret, non cōminabatur. πᾶν χωρὶς οὐκ ἠπέιλεν.

κζ.

Εἰ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος καθαιρέσις δικαίως ἐπὶ ἐγκλήμασι φανεροῖς, τολμήσῃ ἀφασθαι ὅτι ποτε ἐγκληριθείσης αὐτοῦ λειτουργίας, παντάπασι ἐκκοτῇ ἐὼς ὅτι ἐκκλησίας.

κν.

Εἰ τις ἐπίσκοπος, διὰ χρημάτων ὅτι ἀξίας ταύτης ἐκρεται ἡ γύμνηται, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, καθαιρέσις καὶ αὐτὸς, καὶ ὁ χειροτονήσας καὶ ἐκκοπτέσθω ὅτι κοινωνίας παντάπασι, ὡς Σίμων ὁ μαγὸς ὑπὸ ἐμοῦ πέτρῃς.

κθ.

Εἰ τις ἐπίσκοπος κοσμικοῖς ἄρχεσσι χρυσάμυλος, δι' αὐτῶν ἐγχεταῖς ἡ γύμνηται ἐκκλησίας, καθαιρέσις, ὅτι ἀφοριζέσθωσαν, ὅτι κοινωνοῦντες αὐτοῦ πάντες.

λ.

Εἴ τις πρεσβύτερος καταφρονήσας τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, χωρὶς συναγωγῶν καὶ διουσιασῶν πῆξεν, μηδὲν καταγνοῦς τοῦ ἐπισκόπου ἐν εὐσεβείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ, καθαιρέσις ὡς εὐλαρχος, τύραννος γὰρ ὅστις. ὡς αὐτὸς καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοὶ ὅσοι αὐτοῦ πρεσβύτωνται. οἱ δὲ λαϊκοὶ ἀφοριζέσθωσαν. ταῦτα δὲ μετὰ μίαν, καὶ δεύτεραν, καὶ τρίτην παρακλήσιν τοῦ ἐπισκόπου γινέσθω.

λα.

Εἰ τις πρεσβύτερος, ἢ διάκονος ὑπὸ ἐπισκόπου γένηται ἀφορισμῶς, τοτομὴν μὴ δεῖναι παρ' ἐτέρου δέχεσθαι, ἀλλ' ἢ παρὰ τοῦ ἀφορίσαντος αὐτόν, εἰ μὴ ἂν συγκρίαν πελὶ τῆς ὁ ἀφορίσας αὐτόν ἐπίσκοπος.

λβ.

Μηδὲν ἂν εἴπωμ ἐπίσκοπων, ἢ πρεσβυτέρων, ἢ διακόνων ἀνὲν συστατικῶν πρεσβυτέρων, καὶ ἐπιφρονομῶν ἀντὶ τῶν κειμένων κεινέ-

C A P. XXVII.

Si quis episcopus, aut presbyter aut diaconus ob certa crimina iuste depositus, attingere ministerium quod aliquando tractauerat, presumpserit, omnino hic ab ecclesia abscinditor.

C A P. XXVIII.

Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus pecuniae interuentu hanc dignitatem nactus fuerit, deponitor tam ipse, quam qui eum ordinauit, & omnino à comunione abscinditor, quemadmodum Simon Magus à me Petro.

C A P. XXIX.

Si quis episcopus secularium magistratuum familiaritate usus, per ipsos ecclesiam nactus fuerit, deponitor: segregator quoque à comunione, quicumque cum ipso communionem habent.

C A P. XXX.

Si quis presbyter, proprium aspernatus episcopum, seorsum conuenticula egerit, & altare crexerit, cum de nullo crimine episcopum in pietate ac iustitia condemnarit, deponitor, quasi qui principatum ambiat: tyrannus enim est. Cōsimiliter & reliqui clerici, qui suum illi calculus apponunt, laici vero à comunione segregantur. Atque hæc post vnam, & item alteram, ac tertiam episcopi exhortationem fiunt.

C A P. XXXI.

Si quis presbyter, aut diaconus per episcopum à comunione exclusus sit, hunc ne utiquam ab alio fas esto suscipi, quam ab eo, qui ipsum à comunione exclusit, nisi forte fortuna episcopus, qui ipsum à comunione segregauit, defunctus sit.

C A P. XXXII.

Nemo peregrinorum episcoporum, aut presbyterorum, aut diaconorum sine commendatitiis suscipitor literis. & si eas obtulerit, attētius h iij in dis-

CANONES APOSTOLORVM.

in disquisitionem vocantur. Et quidē si prædicatores pietatis fuerint, suscipiuntur: sin minus, vbi necessaria ipsis sup-
peditaueritis, ad communio-
nem & vltiorem ipsos con-
suetudinem non admittote.
multa enim per obreptionem
sunt.

CAP. XXXIII.

Cuiusque gentis episcopos oportet scire, quinam inter ip-
sos primus sit, habereque ip-
sum quodammodo pro capi-
te, neque sine illius volunta-
te quicquam agere insolitum:
illa autem sola quenque pro
se tractare, quæ ad paræciam
eius, & loca ipsi subdita atti-
nent. Sed neq; ille citra om-
nium voluntatem aliquid fa-
cito. Ita enim cōcordia erit, &
deus glorificabitur per domi-
num in sancto spiritu.

CAP. XXXIII.

Episcopus extra terminos
suos in ciuitatibus & regioni-
bus sibi non subiectis ordina-
tiones facere non præsumito.
Si vero præter voluntatē co-
rum, qui ciuitates illas aut re-
giones detinent, id fecisse cō-
uictus fuerit: deponitor tam
ipse, quàm etiam hi quos or-
dinauit.

CAP. XXXV.

Si quis ordinatus episcopus,
ministerium & curam populi
sibi commissam non suscepit,
hic à cōmunionē seiunctus es-
to tandiu, donec suscepit,
(obediētiam accommodans.
Similiter autem & presbyter,
& diaconus) Si vero nō prævo-
luntate sua, sed præ malitia po-
puli nō suscepit: maneto ip-
se quidem episcopus, clericus ve-
ro ei⁹ ciuitatis à communio-
ne segregator, eo quod tā in-
obedientem populū non cor-
ripuerint.

CAP. XXXVI.

Bis in anno episcoporum
celebrator synodus, & pie-
tatis

κρινέωσιν. καὶ ἐὰν μὴ ὡς
κρίσεις ᾗ εὐσεβείας, προσδέ-
χέσθω. ἐῖ δὲ μή γε, πλὴν χρεί-
αμ αὐτοῖς ὑποχρηγίσαντες, εἰς
κοινωνίαν αὐτοῦ μὴ προσδέξω-
νται. πολλὰ γὰρ κατὰ σωμασπα-
γλὴν γίνεται.

λγ.

τοὺς ἐπισκόπους ἐκαστὸν ἑθ-
νοῦς εἰδέναι χρὴ τὸν ἐν αὐτοῖς
πρῶτον, καὶ ἡγεῖσθαι αὐτὸν ὡς
κεφαλὴν, καὶ μετέμ τι πράττειν
πρὸς τὸν ἄνθρῳ ἐκείνου γνώμης.
ἐκεῖνα δὲ μόνον πράττειν ἐκαστον,
ὅσα τῇ αὐτοῦ παροικίᾳ ἐπιβάλλει,
καὶ ταῦτα ὡς αὐτοῦ ἡρώδης. ἅλ-
λὰ μετέμ ἐκείνῳ ἄνθρῳ πᾶν
τῶν γνώμης ποιείτω τι. οὕτως
γὰρ ὁμόνοια ἐσται, καὶ δόξα δι-
σέται ὁ θεὸς διὰ κυρίου ἐν ἁγίῳ
πνεύματι.

λδ.

ὑποκισσόμενος μὴ τολμᾶν ἔξω
τῆς αὐτοῦ ὕψους χρεστονίας ποιῆ-
σθαι εἰς τὰς μὴ ὑποκειμένας αὐ-
τοῦ πόλεις καὶ χώρας. ἐῖ δὲ ἐ-
λεγχθῇ τὸ τοῦ παροικίου πα-
ρὰ πλὴν τῆς κατεχόμενης τὰς πό-
λεις ἐκείνας ἢ τὰς χώρας γνώ-
μην, καὶ διατίθῃ καὶ αὐτοῦ, καὶ
οὗτος ἐχρηστονομήσῃ.

λε.

εἴ τις χρεστονομήσῃς ὑποκί-
σας μὴ καταδέχεται πλὴν λα-
οῦ γίγνεται, ὅτι πλὴν φροντίδα τοῦ
λαοῦ πλὴν ἐλεγχθῇ τὸν αὐτοῦ
τοῦτον ἀφωρισμὸν τυγχάνειν,
ὥς ἂν καταδέχεται. ἐῖ δὲ μὴ
ἐλεγχθῇ, οὐ παρὰ πλὴν αὐτοῦ γνώ-
μην, ἀλλὰ πρὸς πλὴν τοῦ λαοῦ μοι-
χασθῇ, αὐτοῦ μὴ ἐπὶ πίστιν
πᾶσι, ὅτι κληρὸς ᾗ πόλιν ἡ-
φορξέσθῃ, ὅτι τοιοῦτος λαὸς ἀνυ-
ποτάκτου παύσεται ὅτι. ἐγεί-
νοντο.

λς.

Δεῦτορον τοῦ ἔτους σάββατος
γινέσθω τῆς ὑποκρίσεως, ὅτι ἀνα-
κρινέτω

tulerint, discutiantur atten-
tius, & ita suscipiantur, & si
prædicatores pietatis extire-
rint. Sin minus, nec quæ sunt
necessaria, subministrentur
eis, & ad communionem nul-
latenus admittantur, quia
per subreptionem multa pro-
ueniunt.

CAP. XXXV.

Episcopos gentium sin-
gularum scire conuenit, quis
inter eos primus habeatur,
quem velut caput existiment,
& nihil amplius præter e-
ius conscientiam gerāt, quàm
illa sola singuli, quæ paræ-
cia propriæ, & vilis quæ sub
ea sunt, competunt. Sed nec
ille præter omnium consci-
entiam faciat * aliquid. sic e-
nim vnanimitas erit, & glo-
rificabitur deus per Christum
in spiritu sancto.

Antio.con.
cap.91

* al. aliquid
in eorū pa-
rociis.

CAP. XXXVI.

Episcopum nō audere ex-
tra terminos proprios ordi-
nationes facere in ciuitati-
bus & villis, quæ illi nullo iu-
re subiectæ sunt. Si vero cō-
uictus fuerit hoc fecisse præ-
ter eorum conscientiam qui
ciuitates ipsas & villas deti-
nent: & ipse deponatur, & qui
ab illo sunt ordinati.

Antio.con.
ca.13.

CAP. XXXVII.

Si quis episcopus non su-
sceperit officium, & curam
populi sibi commissam, hic
communione priuetur, quo-
adusque consentiat, obediē-
tiam commodans: similiter
autem & presbyter, & diaconus.
Si vero perrexerit, nec
receptus fuerit, nō pro sua sen-
tentia, sed pro malitia populi.
ipse quidem maneat episco-
pus, clerici vero ciuitatis cō-
munionē priuentur, eo quod
eruditores inobedientis popu-
li non fuerint.

Antio.con.
cap.18.

CAP. XXXVIII.

Bis in anno episcoporum
concilia celebrentur, vt in-
ter

Nic.cō.c.5
Antio.con.
cap.20.

ter se inuicem dogmata pietatis explorent, & emetgentes ecclesiasticas contentiones amoueant, semel quidem quarta septimana pentecostes, secundo vero duodecimo die mensis Hyperberetari, id est, iuxta Romanos quarto Idus Octobris.

CAP. XXXIX.

Omnium negotiorum ecclesiasticorum curam episcopus habeat, & ea velut deo contemplante dispense, nec ei liceat ex his aliquid omnino contingere, aut parentibus propriis quæ dei sunt, condonare. Quod si pauperes sunt, tanquam pauperibus subministret, * nec eorum occasione ecclesiæ negicia* deprædetur.

CAP. XL.

Presbyteri & diaconi præter episcopum nihil agere pertentent. Nam domini populus ipsi commissus est, & pro animabus eorum hic rediturus est rationem. Sint autem manifestæ, res propriæ episcopi (si tamen habet proprias) & manifestæ dominicæ, vt potestatem habeat de propriis, moriens episcopus, sicut voluerit, & quibus voluerit, derelinquere. * Nec sub occasione ecclesiasticarum rerum, quæ episcopi esse probantur, intercidant. fortassis enim aut uxorem habet, aut filios, aut propinquos, aut seruos. Et iustum est hoc apud deum & homines, vt nec ecclesiæ detrimentum patiatur ignorance rerum pontificis, nec episcopus vel eius propinqui, sub obtentu ecclesiæ proscrībantur, & in causas incidant, qui ad eum pertinet, morsq; eius iniuriis malæ famæ* subiiciatur.

CAP. XLI.

Præcipimus, vt in potestate sua episcopus ecclesiæ res

κρινέτωσαν ἀλλήλους τὰ δόγματα ὅτι εὐσεβείας. καὶ τὰς ἐμπιπθίσας ἐκκλησιαστικὰς ἀντιλογίας διαλυέτωσαν, ὥστε μὴ τῇ τετάρτῃ ἐβδομάδι ὅτι πεντηκοστῆς, δευτέρῳ δὲ ὑπὲρ βερεταίου δωδεκάτῃ.

λζ.

πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ὁ ὑψίστος ἐχέτω πλὴν φροντίδα, καὶ διοικίτω αὐτὰ ὡς θεοῦ ἐφορῶντος. μὴ θῆναι δὲ αὐτοῖς σφετερίζεσθαι τι θῆ αὐτῶν, ἢ συγγενέσιν ἰδίῃ οἱς τὰ τοῦ θεοῦ χάριζονται. εἰ δὲ πέντες εἰμ, ὑποχωρεῖτω ὡς πένσιμ, ἀλλὰ μὴ πρὸς ἄσθεν τῶν τὰ ὅτι ἐκκλησίας ἀπεμωλείτω.

λθ.

οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι ἀνευ γνώμης τοῦ ἐπισκόπου μὴδὲν ἐπιτελείτωσαν. αὐτὸς γὰρ ἐσὶν ὁ πεποιημένος τὸν λαὸν τοῦ κυρίου, καὶ τὸν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν αὐτῶν λόγον ἀποδοτέον.

λθ.

ἔσω φανερὰ τὰ ἴδια τῷ ἐπισκόπῳ πράγματα (εἴγε καὶ ἴδια ἔχει) καὶ φανερὰ τὰ κυριακά, ἵνα θύσουσιν ἔχει τὰ ἴδια τοῦ λαοῦ τῷ ὑψίστῳ, οἷς βούλεται, καὶ ὡς βούλεται, καταλείπει, καὶ μὴ πρὸς ἄσθεν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων διατίπῃ τὰ τοῦ ἐπισκόπου ἔσθ' ὅτε γυναικαὶ καὶ παῖδας κείνου μύθου, ἢ συγγενεῖς, ἢ οἰκέτας, ἰδίῃ καί οἱ γὰρ παρὰ θεῷ καὶ ἀνθρώποις, τὸ μὴ τε πλὴν ἐκκλησίας κημίαν ἢ νὰ ὑπομύειν, ἀγνοίᾳ τῶν τοῦ ἐπισκόπου πραγμάτων, μὴ τε τὸν ὑψίστον ἢ τοὺς αὐτοὺς συγγενεῖς πρὸς ἄσθεν ὅτι ἐκκλησίας περὶ νεοδῶν, ἢ καὶ εἰς πράγματα ἐμπιπθῇ τοὺς αὐτοὺς δι' ἀφύροντας, καὶ τὸν αὐτὸν θάνατον δυσχεμῶς περιβάλλει.

μ.

προσάγομεν ὑψίστον θῆ, ὅς ἐστιν ὅτι ἐκκλησίας πρᾶ

tatis inter se dogmata inquisitionem vocanto, neque non in ecclesiis incidentes contradictiones dirimunt, semel quidem quarta feria pentecostes, secundo duodecima Hyperberetari.

CAP. XXXVII.

Omnium rerum ecclesiasticarum curam episcopus gerito, & eas dispensato, quasi inspectante deo. Non licitum autem ei esto, quippiam ex iis sibi tanquam proprium assumere, aut cognatis suis elargiri, quæ deo dedicata sunt. Quod si pauperes illi sint, vt pauperibus subministrato: nō tamen horum prætextu res ecclesiæ venundato.

CAP. XXXVIII.

Presbyteri & diaconi absque voluntate episcopi nihil peragunt. ipsius enim fidei populus domini commissus est, & pro eorum animabus ab ipso repetetur ratio.

CAP. XXXIX.

Manifestæ sunt priuatæ res episcopi, (si modo & priuatæ habet) manifestæ item sunt dominicæ, vt priuatas quidem res episcopus, cum moritur, quibus vult, & quomodo vult, relinquendi facultatem habeat: neque occasione ecclesiasticarum rerum intercidant res episcopi, qui nonnunquam uxorem & liberos, aut cognatos, aut seruos habet. Iustum enim est apud deū, pariter & homines, simul ne ecclesiæ per ignorance rerum episcopi damni aliquid sustineat, simul ne episcopus, aut cognati eius prætextu ecclesiæ oblatantur, aut etiā qui illū generis proximitate cōtingunt, incidant in negocia, eiusque mors impleatur diffamationibus.

CAP. XL.

Præcipimus, vt episcopus res ecclesiæ in potestate ha-

Hyperberetens apud Asiam populos, & Macedones October Græce dictus.

*al. ne

*al. deprædetur.

12. q. 1. ca. Sint manifestæ.

*al. ne

*al. subiacet.

12. q. 1. c. Præcipimus, vt

CANONES APOSTOLORVM.

beat. Nam si precioſæ hominum animæ fidei eius committendæ ſunt, multo vtique magis oportuerit & de pecuniis mandatum dare, vt illius arbitratu diſpenſentur, neque non cum timore dei, ſummaq; ſollicitudine per preſbyteros, ac diaconos erogentur in pauperes. Percipiat autem & ipſe (ſi modo indiget) quantũ ad neceſſarios ſuos, & hoſpiti- o exceptorum fratrum v- ſus opus habet, ne quomo- do ipſe poſteriore loco habeatur, quàm cæteri. Ordinauit enim lex dei, vt qui altari inſeruiunt, de altari nutrian- tur, quando nec milites vn- quam ſuis annonis arma ho- ſtibus inferant.

CAP. XL I.

Episcopos, aut presbyter, aut diaconus, qui vel aleæ, vel ebrietatibus indulget: vel deſinito, vel deponitor.

CAP. XL II.

Subdiaconus, aut cātor, aut lector, qui cōſimilia facit, vel deſinito, vel à cōmunionem ſe- iungitor. Similiter & laici.

CAP. XL III.

Episcopos, aut presbyter, aut diaconus, qui vſuras à mu- tuum accipientibus exigit: vel deſinito, vel deponitor.

CAP. XL IIII.

Episcopos, aut presbyter, aut diaconus, qui cū hæreticis pre- ces cōiunxerit dūtaxat, à cōio- ne ſuſpēditor. Si vero etiā ip- ſos tanquā clericos aliquid a- gere permiſerit, deponitor.

CAP. XL V.

Episcopos, aut presbyte- rum, qui hæreticorum baptif- ma, aut ſacrificium ſuſceperit, deponi præcipimus. Quæ etc- nim cōuentio inter Chriſtum & Belial? Aut quæ particula ſi deli cum infideli?

CAP. XL VI.

Episcopos, aut presbyter, ſi cum qui verum baptifma ha- beat,

πραγμαμάτων. ἐὶ γὰρ τὰς τιμί- ας τῆς ἀντιφώσεως ψυχὰς ἀνθρώ- πων, πολλὰ ἂν μάλλον δέω ἐπὶ τῆς χρημάτων ἐντέλ- λειν ὡς τε κατὰ τὴν αὐτὴν ἐν- ουσίαν διοικεῖσθαι ἐπὶ τοῖς δι- ομύοις διὰ τὴν ἐκτέλεσιν καὶ διακόνων ἐπιχορηγεῖσθαι, μετὰ φόβου κυρίου καὶ πάσης ἐνλαβεί- ας, μεταλαμβάνειν δὲ καὶ αὐτὸν τῆς δόξης (ἐν τῇ δόξει) ἐν τῇ ἀναγκῇ αὐτῇ χρείας, καὶ τῆς ἐκτελέσεως μὴ μὴ ἀφ' ὧν καὶ τὰ μὴ εἶναι τὸ ποῦ αὐτοῦ ἐν τῇ ἐν- ομύῳ. ὁ γὰρ νόμος τοῦ κυρίου ἐπὶ τῷ ἐκτελέσει τοῦ κυρίου διὸς τοῦ κυρίου ἐκ τῆς οὐσίας καὶ δι- οκράτειας, ἐπὶ τῇ οὐσίᾳ ἐκτελέσει- ται, ὥστε ἰδίῳ οὐκ ὀφείλει ὁ πλά- νητος ὁλοκλήρως ἐπιφέρειν.

μδ.

ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ κληρικός, καὶ μὴ αὐτῶν, ἢ παυσάτω, ἢ καὶ νύ- ρεισθαι.

μβ.

ἰπὸς διάκονος, ἢ κληρικός, ἢ ἀναγνώστης τὰ ὅμοια ποιῶν, ἢ παυσάτω, ἢ ἀφορξέσθαι. ὡς αὐ- τῶς καὶ οἱ λαϊκοί.

μγ.

ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, τὸν οὐκ ἔχοντα τὸν ἀναξομύον, ἢ παυσάτω, ἢ καὶ νύ- ρεισθαι.

μδ.

ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ὡς ἐκτελέσει τὸν ὁμολογίαν, ἀφορξέσθαι. ἐὶ δὲ καὶ ἐπὶ τῇ ἐκτελέσει αὐτοῦ ὡς κληρ- ῖκος ἐν ὁρῇ τοῦ κυρίου, καθάπερ ἐστίν.

με.

ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ κληρικός, ὁ ἐκτελέσει τὸν ὁμολογίαν, καὶ θάψει τὸν πρὸς αὐ- τοῦ. τίς γὰρ συμφώνως τοῦ κυρίου πρὸς ἐκτελέσει; ἢ τίς μὴ πρὸς ἐκτελέσει; μετὰ ἀπίστου;

μς.

ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ κληρικός, ὁ ἐκτελέσει τὸν ὁμολογίαν, καὶ ἀλλήλων ἔχοντα ἐκ- τείναι τὴν πίστιν.

res habeat. Si enim animæ hominum precioſæ illi ſunt creditæ, multo magis oportet cum curam pecuniarum gerere, ita vt poteſtate eius indigentibus omnia diſpen- ſentur per preſbyteros & dia- conos, & cum timore om- nique ſollicitudine miniſtrē- tur. Ex iis autem quibus in- diget, (ſi tamen indiget) ad ſuas neceſſitates & ad pere- grinorum fratrum vſus ip- ſe percipiat, vt nihil eis poſ- ſit omnino deeſſe. Lex enim dei præcipit, vt qui altari de- ſeruiunt, de altari paſcan- tur: quia nec miles ſtipendiis propriis contra hoſtes arma ſuſtulit.

CAP. XL II.

Episcopos, aut presbyter, aut diaconus, aleæ atque ebrie- tati deſeruiens: aut deſinat, aut certe* damnetur.

CAP. XL III.

Subdiaconos, aut lectores, aut cantores ſimilia faciens: aut de- ſinat, aut cōmunionem priue- rur. Similiter etiam laici.

CAP. XL IIII.

Episcopos, aut presbyter, aut diaconus vſuras à debito- ribus exigens: aut deſinat, aut certe damnetur.

CAP. XL V.

Episcopos, presbyter & diaconus, qui cum hæreti- cis orauerit tantummodo cōmunionem priuetur: ſi ve- ro tanquā clericos hortatus eos fuerit agere vel orare, damnetur.

CAP. XL VI.

Episcopos aut presbyte- rum hæreticorum ſuſcipien- tem baptifma, damnari præ- cipimus. Quæ enim cōuen- tio Chriſti ad Belial? aut quæ pars fideli cum infideli?

CAP. XL VII.

Episcopos, aut presbyter, ſi cum qui ſecundum verita- tem

Ibidem.c.
Ex iis aut.

Leuit in plu-
ribus capit.
& Deu. 18.2
1. Cor. 9.2

Dist. 33. c.
Episcopos
aut presby-
ter.
* al. depona-
tur. * al. cō-
muniōe pri-
uetur.

Dist. 47.
Episcopos
aut presby-
ter. Et in
dec. luo. lib.
3. vbi addi-
tur, dānetur
& cōmuniō
ne priuetur.

2. Cor. 6. 6

Dist. 32. ca-
p. 6. ſc. ſc.
endū ſentē-
tialiter.

tē habuerit baptisma, denuò baptizauerit, aut pollutum ab impiis non baptizauerit: deponatur, tanquam deridens crucem & mortem domini, nec sacerdotes à falsis sacerdotibus iure discernens.

CAP. XLVIII.

Si quis laicus vxorem propriam pellens, alteram vel ab alio dimissam duxerit, communionem priuetur.

CAP. XLIX.

Si quis episcopus aut presbyter iuxta præceptum domini non baptizauerit, in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, sed in tribus sine initio principiis, aut in tribus filiis, aut in tribus paracletis, abiciatur.

CAP. L.

Si quis episcopus aut presbyter, non trinam immersionem vnus mysterij celebret, sed semel mergat in baptismo, quod dari videtur in domini morte, deponatur. Non enim dixit nobis dominus, in morte mea baptizate: sed, Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti.

ἡ ἱστορία ἐὰν ἀνωθεν βαπτίσῃ, ἢ τὸν μεμολυσμένον πρὸς τὸν ἁγίον ἕως ἐὰν μὴ βαπτίσῃ, καὶ ἀναγείρω, ὡς γὰρ ὁ κύριος θάνατον, καὶ μὴ θάνατον κυρίου θάνατον, καὶ μὴ θάνατον κυρίου ἰσχυρῶς τὸν ἁγίον ἔχει.

μζ.

Εἰ τις λαϊκὸς πλὴν ἐαυτοῦ γυναικα ἐκβάλλω, ἐτέραν λάβῃ, ἢ πρὸς ἄλλου ἀπολελυμένῳ, ἀφορξέσθω.

μη.

Εἰ τις ὑποκόπῃ, ἢ πρεσβύτερος κατὰ πλὴν τὸν κύριον διάταξι μὴ βαπτίσῃ εἰς πατέρα, καὶ υἱόν, καὶ ἅγιον πνεῦμα, ἀλλ' εἰς τρεῖς ἀνάγκους, ἢ τρεῖς υἱούς, ἢ τρεῖς πνευματικούς, καθαρῶς ἴδω.

μθ.

Εἰ τις ὑποκόπῃ, ἢ πρεσβύτερος, ἢ τρεῖς μὴ τρία βαπτίσματα μὴ ἄς μὴ ἑσέως ἐπιτελέσῃ, ἀλλ' ἐν βάπτισμα εἰς τὸν θάνατον τοῦ κυρίου διδόμενον, καθαρῶς ἴδω. οὐ γὰρ εἶπα μὴ κύριον, εἰς τὸν θάνατόν μου βαπτίσαντε, ἀλλὰ ποιῶντες ἐν τῇ μαθητεῖ ὅτι πάντα τὰ ἐν ἐν, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.

beat, iterum baptizauerit, aut pollutum ab impiis non baptizauerit: deponitor, ut qui crucem & mortem domini derideat, neque discernat veros sacerdotes à sacerdotibus impostoribus.

CAP. XLVII.

Si quis laicus cum suam à se vxorem abiicit, alteram duxerit, aut ab alio dimissam: à communionem segregator.

CAP. XLVIII.

Si quis episcopus, aut presbyter secundum ordinationem domini non baptizauerit in patrem, & filium, & spiritum sanctum, sed in tres principio carentes, aut tres filios, aut tres paracletos, deponitor.

CAP. XLIX.

Si quis episcopus, aut presbyter in vna initiatione non tres immersiones, sed vnam duntaxat, quæ in mortem domini detur, peregerit, deponitor. Non enim dixit dominus, in mortem meam baptizate, sed profecti docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti.

CAP. L.

Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut quiuis omnino de sacerdotali conformatione nuptiis & carnibus & vino abstinerit, non propterea quod mens ad cultum pietatis reddatur exercitatio, sed propter abominationem oblitus quod omnia pulchra valde, & quod masculinum & femininum deus creauit hominem, sed diffamationibus lacessens creationem deo cat ad calūniā: aut corrigitur, aut deponitor, & ex ecclesia reicitur. Consimiliter & laicus.

CAP. LI.

Si quis episcopus, aut presbyter, cum qui à peccato reuertitur, non recipit, sed reicit: deponitor, eo quod Christum offendat, qui dixit, ob vnum peccatorem qui resipiscat, gaudium oboriri in cælo.

CAP. LII.

Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus carnibus & vino festiui diebus non utatur,

Εἰ τις ὑποκόπῃ, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὅλως τὸν καταλόγον τῶν ἱερρατικῶν, γάμου, καὶ κρείων, καὶ οἶνου οὐ δι' ἄσκησης, ἀλλὰ δι' ἐλευθερίας ἐπέχεται, ἐπιλαθόμενος, ὅτι πάντα κατὰ κρίσιν, καὶ ὅτι ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ βλασφημῶν διαβάλλας, πλὴν διημιουργίαν, ἢ διοργανώσθω, ἢ καθαρῶς ἴδω, καὶ ὅτι ἐκκλησιαστικῶς ἀποβαλλέσθω. ὡσαύτως καὶ λαϊκός.

να.

Εἰ τις ὑποκόπῃ, ἢ πρεσβύτερος, ἢ πρεσβύτερος τὸν ἐπισηροῦντα ἀπὸ ἁμαρτίας οὐ προσδέχεται, ἀλλὰ ἀποβάλλεται, καθαρῶς ἴδω, ὅτι λυπηρὲς κρίσιν ἐπιφέροντα, χαρὰ ἐπιγίνεται ἐν τῇ θυσίᾳ ἐν ἁμαρτωλῶν μετανοῶντι.

νε.

Εἰ τις ὑποκόπῃ, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν ἑορτῶν οὐ μεταλαμβάνει κρείων

CANONES APOSTOLORVM.

tur, idq; per abominationē, non propter excommunicationem ad cultū pietatis, deponitor, tanq̃ qui cauterio notatam habeat conscientiam, & multis autē sit offēdiculi,

CAP. LIII.

Si quis clericus in caupona cibum capere deprehensus fuerit, à communionē excluditor, excepto tamen eo, qui necessario in itinere in commune diuenerit hospitium.

CAP. LIIII.

Si quis clericus episcopum contumelia affecerit, deponitor: principi enim populi tui nō maledices.

CAP. LV.

Si quis clericus contumelia affecerit presbyterum aut diaconum, à communionē segregator.

CAP. LVI.

Si quis mancum aut mutum surdumue aut cæcum, aut eum cui vitiosus incessus est, subannauerit, communionē priuatur. Consimiliter & laicus.

CAP. LVII.

Episcopus aut presbyter qui negligentius circa clerum vel populum agit, neque in pietate eos erudit, à communionē segregator. Si vero in ea socordia perseverauerit, deponitor.

CAP. LVIII.

Si quis episcopus aut presbyter clerico ex inopia laboranti necessaria non suppeditauerit, à communionē reicitor. Sin perseverat, deponitor, vt qui fratrem suum necauerit.

CAP. LIX.

Si quis falso inscriptos impiorum libros tanquam sacros in ecclesia ad populi & cleri corruptionem publicauerit, deponitor.

CAP. LX.

Si accusatio contra fidelem instituat de fornicatione aut adulterio aut quacunq; alia actione prohibita, & conuictus fuerit: in clerum non perducitor.

CAP. LXI.

Si quis clericus per metum humanum vel iudæi vel Græci vel hæretici negauerit, siquidem nomen Christi, ab ecclesia reicitor: si vero nomen clerici, deponitor. Pœnitentia tamen ductus, vt laicus recipitor.

CAP. LXII.

Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus,

ἢ κρεῖττον καὶ οἶνον βδέλυκτον ὀμνῶν, καὶ οὐ δι' ἄσκησιν, καὶ ἀναιρέσιον ὡς κηκαυτησιμῶν πλὴν ἰδίῃ αἰσυνείδησιν, καὶ αἴτιος σκανδαλίου πολλοῖς γινόμενος.

LV.

Εἴ τις κληρικὸς ἐν κατωκλείῳ φωραδὲν ἐσθίων, ἀφοριζέσθω, ὥστε τοῦ ἐν πανορθοκείῳ ἐν ὁδῷ δι' ἀνάγκην καταλύσασθαι.

LVII.

Εἴ τις κληρικὸς ὑβρίσῃ τὸν ὑπὸ σκοπῶν, καθαιρέσιον. ἄρχοντα γὰρ τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς καὶ κώε.

LVIII.

Εἴ τις κληρικὸς ὑβρίσῃ πρεσβύτερον ἢ διάκονον, ἀφοριζέσθω.

LVI.

Εἴ τις χολὸν, ἢ κωφόν, ἢ τυφλόν, ἢ τὰς βάρσας πεπληγμένον χαλεάζῃ, ἀφοριζέσθω, ὡς πάντως καὶ λαϊκός.

LVII.

ὑπὸ σκοπῶν, ἢ πρεσβύτερος ἀμελῶν τοῦ κλήρου ἢ τοῦ λαοῦ, καὶ μὴ παρομένων αὐτοῦ πλὴν εὐσεβείας, ἀφοριζέσθω. ἐπιμνήνῃ δὲ τῇ ἐξουσίᾳ, καὶ διαιρέσιον.

LVIII.

Εἴ τις ὑπὸ σκοπῶν, ἢ πρεσβύτερος τινος ἢ κληρικῶν ἐνδεῶς ὄντος, μὴ ἐπιχορηγῇ τὰ δεόντα, ἀφοριζέσθω. ἐπιμνήνῃ δὲ, καθαιρέσιον ὡς φρονέσας τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ.

LIX.

Εἴ τις τὰ ψευδὲς ἐπίγραφα ἢ ἄσεβων βιβλία ὡς ἅγια ἐπὶ τῇ ἐκκλησίᾳ δημοσιεύῃ ἐπὶ λύμῃ τοῦ λαοῦ ἢ τοῦ κλήρου, καθαιρέσιον.

LX.

Εἴ τις κατηγορίᾳ ἢ ὑποκρίσει κατὰ πλεονεξίας, ἢ μοιχείας, ἢ ἄλλης τινὸς ἀπογορευμένης πράξεως, καὶ λεγῇ δέσιν, εἰς κλήρον μὴ ἀγέσθω.

LXI.

Εἴ τις κληρικὸς διὰ φόβον ἀνθρώπων ἰσθαιῖν, ἢ ἔλθῃν, ἢ ἀρετικῶς ἀρνήσεται, εἰ μὴ τὸ ὄνομα Χριστοῦ, ἀποσταλέσθω. εἰ δὲ τὸ ὄνομα τοῦ κληρικῶν, καθαιρέσιον. μετανοήσας δὲ, ὡς λαϊκός διεχθήτω.

LXII.

Εἴ τις ὑπὸ σκοπῶν, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος,

νῦν, ἢ ἕλως τῇ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ φάγῃ
κρέα ἐν αἵματι ψυχῆς αὐτοῦ, ἢ διηρέτωτο, ἢ δινη-
σιμῶσι, καὶ διαρείσῃ. τὸ το γὰρ ὁ νόμος ἀπε-
κρίσθη, εἰ δὲ λαϊκὸς εἴη, ἀφοριζέσθω.

ξγ.

Εἰ τις κληρικὸς ἢ λαϊκὸς εἰσέλθῃ εἰς συναγω-
γὴν ἰουδαίου ἢ ἡρετικῶν συναγέσθαι, καὶ διαρεί-
σθαι, ἀφοριζέσθω.

ξδ.

Εἰ τις κληρικὸς ἐν μάχῃ τινὰ κρούσας, ἀπὸ τοῦ
ἐνὸς κρούσματος ἀποκτεῖναι, καὶ διαρείσθαι διὰ
τὴν ὑπερβολὴν αὐτοῦ. εἰ δὲ λαϊκὸς εἴη, ἀφορι-
ζέσθω.

ξε.

Εἰ τις κληρικὸς εὐρέσῃ πλὴν κυριακῶν ἢ ἡμέρων
νικηέω, ἢ τὸ σάββατον, πλὴν τῇ ἐνὸς μόνου, κα-
ὶ διαρείσθαι. εἰ δὲ λαϊκὸς εἴη, ἀφοριζέσθω.

ξς.

Εἰ τις παρθένον ἀμνηστῶτον βιάσῃ, μὴ ἔχῃ,
ἀφοριζέσθω. μὴ ὄψιναι δὲ αὐτῇ ἐτέρῃ λαμβά-
ναι, ἀλλ' ἐκεῖνόν κατέχειν, ἢ μὴ γένηται, καὶ πε-
νήσιον τυγχάνῃ.

ξζ.

Εἰ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος
δι' ἑτέραν χειροτονίαν δέξεται παρὰ τινος, καὶ δια-
ρείσθαι καὶ αὐτὸς, καὶ ὁ χειροτονήσας, εἰ μὴ γὰρ ἄρα
συνείκη, ὅτι πρὸς ἡρετικῶν ἔχει χειροτονίαν. τοῦτο
πρὸς τοιοῦτον βαπτισθῆναι ἢ χειροτονηθῆναι οὐτε
πιστοῦς, οὐτε κληρικὸς εἶναι δυνατὸν.

ξη.

Εἰ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ
ἀναγνώστης, ἢ ψάλτης πλὴν ἁγία τεσσαρὰ καὶ τὰ
πάτρια, ἢ τετράδα, ἢ πρὸς ἑκὼν μὴ νικηέω, καὶ δια-
ρείσθαι. ἐκτὸς εἰ μὴ δι' ἀδινείαν σωματικῶν ἐμπο-
δίζοιτο. εἰ δὲ λαϊκὸς εἴη, ἀφοριζέσθω.

ξθ.

Εἰ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκο-
νος, ἢ ὅλως τῇ καταλόγῳ κληρικῶν νικηέω μετὰ
ἡμῶν ἰουδαίου, ἢ συναγέσθαι μετ' αὐτῶν, ἢ εἰσέλθαι
παρ' αὐτῶν τὰ ὅτι ἐορῶν ἑνῶν, ὅπου ἄζυμα, ἢ τοιοῦ-
τον, καὶ διαρείσθαι, εἰ δὲ λαϊκὸς εἴη, ἀφοριζέσθω.

ο.

Εἰ τις χριστιανὸς ἐλαίον ἀπενέγκῃ εἰς ἱερόν, ἢ εἰς

nus, aut omnino quicunq; ex sacerdotali con-
sortio, comederit carnes in sanguine animæ
eius, aut à bestiis abreptū, aut suffocatum, de-
ponitor. Hoc enim lex prohibuit. Sin vero
laicus fuerit, à communione excluditor.

CAP. LXIII.

Si quis clericus aut laicus synagogam Iu-
dæorum aut hæreticorum conuenticulum in-
gressus fuerit, ut preces cum illis coniungat:
deponitor, & à communione secluditor.

CAP. LXIII.

Si quis clericus in concertatione aliquem
pulsauerit, & vno ictu ac pulsatione intereme-
rit: deponitor propter temeritatem suam. Sin
vero laicus sit, arcetor à communione.

CAP. LXV.

Si quis clericus dominicū diem aut sabbā-
tum, vno solo dempto, ieiunare deprehenda-
tur, deponitor. Sin laicus, è communione eii-
citor.

CAP. LXVI.

Si quis virginem sibi non desponsatam,
admota vi detinet, à communione suspendi-
tor. Non licitum autem esto ei aliam ducere,
sed eam detineto quam sollicitauit, quamvis
paupercula sit.

CAP. LXVII.

Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaco-
nus secundam ab aliquo ordinationem susce-
perit, deponitor tam ipse, quam qui ipsum or-
dinavit, nisi fortè constet ordinationem eum
habere ab hæreticis. Qui enim à talibus bap-
tizati aut ordinati sunt, hi neq; fideles, neq; cle-
rici esse possunt.

CAP. LXVIII.

Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaco-
nus, aut lector, aut cantor, sacram quadrage-
simam paschæ, aut quartam feriam, aut para-
scuem non ieiunauerit: deponitor, præterquā
si imbecillitate impediatur corporis. Sin lai-
cus sit, communione priuator.

CAP. LXIX.

Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaco-
nus, aut omnino quicunque ex clericorū con-
sortio cum Iudæis ieiunauerit, aut cōmunem
festum diem cum ipsis egerit, aut lautia festi,
nempe azyma, aut aliud huius generis, ab eis
susceperit, deponitor: si laicus, à communione
segregator.

CAP. LXX.

Si quis Christianus oleum ad sacra genti-
lium,

CANONES APOSTOLORVM.

lium, aut in synagogam iudeorum in festis eorum detulerit, aut lucernas incenderit, à communione excluditor.

CAP. LXXI.

Si quis clericus aut laicus ceram aut oleum ex sancta surripiat ecclesia, à communione se iungitor.

CAP. LXXII.

Vas aureum & argenteum sanctificatum, aut velamen linteum nemo amplius in suos usus assumito: iniquum enim est. Ceterum si quis deprehensus fuerit, excommunicatione mulctator.

CAP. LXXIII.

Episcopum de aliquo per fide dignos accusatum homines, ab episcopis vocari necessarium est. Et si quidem comparuerit, & confessus cõuictusve fuerit: censura irrogator ecclesiastica. Si vero vocatus non obtemperauerit, secunda quoq; vice vocator, missis duobus ad ipsum episcopis: quod si per cõtumaciam ne sic quidem comparuerit, synodus suam contra ipsum pronunciato sententiam, ne quid, tergiuersando detrectandoq; iudicium, lucri facere videatur.

CAP. LXXIII.

In dictionem testimonij contra episcopum hæreticus non admittitor, sed neq; fidelis, si solus sit. In ore enim duorum aut trium testium consistet omne dictum.

CAP. LXXV.

Item non oportet episcopum fratri, aut filio, aut alteri cognato, humano gratificari affectu. Neq; enim ecclesiam dei conferre debet in hæredes. Enimvero, si quis id fecerit, irrita permanet ordinatio, ipse autem excommunicatione percellitor.

CAP. LXXVI.

Si quis oculo defectus, aut obtuso crure existat, & dignus sit, episcopus efficitur. Non enim mutilatio corporis ipsum polluit, sed inquinatio animæ.

CAP. LXXVII.

Qui vero mutus, surdusve, & cæcus est, episcopus non efficitur: non quia oblatso corpore est, sed ne ecclesiastica impediatur munia.

CAP. LXXVIII.

Si quis dæmonem habeat, clericus non efficitur, sed neque cum fidelibus preces fundito. Mundatus vero recipitor, & si dignus fuerit, efficitur.

CAP. LXXIX.

Qui ex vita gentili aduenerit, & baptizatus est,

ἢ εἰς συναγωγὴν ἰουδαίων ἢ τὰς ἐκτετακτοὺς αὐτῶν, ἢ λύχνους ἑπὶ, ἀφορίζεσθαι.

αἶ.

Εἴ τις κληρικὸς, ἢ λαϊκὸς ἀπὸ τοῦ ἁγίου ἐκκλησιαστικῆς λειτουργίας, ἢ ἐλαίου, ἀφορίζεσθαι.

οἶ.

Σκευὴ χρυσοῦν καὶ ἀργυροῦ ἁγιασθῆναι, ἢ ὁ θρόνος μολύβδῳ ἔτι εἰς τοιοῦτον χρῆσιν σφειττεινέσθαι. ἢ ἡ δὲ τις φωσφαιεῖν, ἐπιτιμώσθαι ἀφορισμῷ.

ογ.

Ἐπίσκοπον κατηγοροῦντα ἐπὶ τινὶ παρὰ τὴν ἐπιστολὴν ἀντιρρόπον, καλεῖσθαι αὐτὸν ἀναγκάσιον ὑπὸ ἐπισκόπου. καὶ μὴ ἀπαρτῆσθαι καὶ ὁμοῦ λογιῆσθαι, ἢ ἐλεγερίῃ, ὁρίζεσθαι τὸ ἐπιτίμιον. εἰ δὲ καλὸν μὲν μὴ ὑπακούσθαι, καλεῖσθαι καὶ δυνάτωρ, ἀποσπασθῆναι αὐτὸν ὑπὸ ἐπισκόπου. καὶ εἰ δὲ καὶ οὕτως καταφρονήσας μὴ ἀπαρτῆσθαι, ἢ σὺν ὁδοῦ ἀποφαινεῖσθαι κατ' αὐτὸν τὰς διόρους καὶ ὁδὸν, ὅπως μὴ δόξῃ κερδαίνειν φουρνίῳ.

οδ.

Εἰς μαρτυρίαν πλὴν κατὰ ἐπισκόπου ἀρετῆς καὶ μὴ πρὸς δέχασθαι, ἀλλὰ μὴ πρὸς ἕνα μόνον. ἐπὶ δὲ ὁμαλῶς γὰρ δὴ ἢ τῷ μὲν μαρτύρῳ εἰς τὴν σέβειν πᾶν ἔσται.

οἶ.

Ὅτι οὐ χρὴ ὑπὸ ἐπισκόπου τῷ ἀδελφῷ, ἢ ἡμῶς, ἢ ἐτέρῳ συγγενεῖ χαρίζεσθαι τὰς ἀντιρροπίας. οὐ γὰρ πλὴν τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν ὑπὸ κληρονόμου ὡφείλει τιθέναι. εἰ δὲ τις τοῦτο ποιήσας ἄκυστον μὲν εἶναι καὶ χριστονομία. αὐτὸς δὲ ἐπιτιμώσθαι ἀφορισμῷ.

οἶ.

Εἰ τις ἀνάγκῃ τὸν ὀφθαλμὸν, ἢ τὸ σκεῆλος περιτεμνέτω, ἢ ἄλλῃ δὲ ὅτι, ὑπὸ ἐπισκόπου γινέσθαι. οὐ γὰρ λώβῃ σώματος αὐτὸν μολύνει, ἀλλὰ καὶ κατὰ μολυσμόν.

οἶ.

Κωφὸς δὲ ὢν καὶ τυφλὸς, μὴ γινέσθαι ὑπὸ ἐπισκόπου, οὐχ ὥς ἐκβλαμνέτω, ἀλλ' ἵνα μὴ τὰ ἐκκλησιαστικά ἥμενον ἵζητο.

οἶ.

Ἐάν τις δὲ αἵματα ἐχῇ, κληρικὸς μὴ γινέσθαι, ἀλλὰ μὴ τοῖς πιστοῖς συμβαλέσθαι. καὶ ἀφαιεῖν δὲ πρὸς τὴν χεῖρα, εἰ καὶ ἄξιός, γινέσθαι.

οἶ.

Τὸν δὲ ἐπὶ τὴν κρίσιν πρὸς ἀντιρροπία καὶ βαπτισθῆναι,

πρὸς τὸ ἐνταῦθα, ἢ ἐκ φαύλου διαγωγῆς, οὐ δίκαιόν ἐστι
ἡ αὐτοῦ παροχρησιζομένου ὑποσκόπῳ. ἂν δὲ ἰκοιτο γὰρ
τὸν μὴ παροχρησιστὴν ἐπιδεικνύμενον ἐτέρῳ εἶναι
διδασκαλόν. ἐν μὴ πῶς κατὰ δεινὰ χάρις τοῦτο
γίνεται.

π.

Εἴπομεν, ὅτι οὐ χρὴ ὑποσκόπῳ, ἢ παροχρησιστῶ
καταδιδόναι ἑαυτὸν εἰς δημοσίας διακρίσεις, ἀλλὰ
παροχρησιστῶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν χρείας. ἢ περὶ
διδόναι ἑαυτὸν μὴ παροχρησιστῶ, ἢ καταδιδόναι. οὐδὲν
γὰρ δίδωται διὰ τὴν κυρίως διουλεύειν κατὰ κυρίαν
κλῆρον ὑποκατάστατον.

πᾶ.

Οἰκέτας εἰς κλῆρον παροχρησιζομένους ἀντὶ τοῦ
διδόναι τὴν γνώμην, ἀνατρεσκύν τὸ τοιοῦτον ἐργά-
ζεται. ἐν δὲ ποτε καὶ ἄξιός φανείη ὁ οἰκέτης πρὸς
χρηστονίαν βαθμῶν, οἷον καὶ ὁ ἡμέτερος ὁνί-
σιμος ἐφάνη, καὶ συγχωρήσασιν οἱ δίδοντες,
καὶ ἐλθόντες ὁρῶσιν, καὶ τοὺς οἰκόντας ἀποκαταστήσιν,
γινέσθω.

πβ.

Ἐπίσκοπος, ἢ παροχρησιστῶ, ἢ διάκονος εἶναι
τεία σχολάζων, καὶ βουλόμενος ἀμφοτέρω κα-
τέχεσθαι, ῥωμαϊκῶν ἀρχῶν, καὶ ἱεραρχικῶν διοική-
σεων, καταδιδόναι. τὰ γὰρ τοῦ καίσαρος, καὶ τοῦ
ἐκ. καὶ τὰ τοῦ θεοῦ, διὰ τὸ

πγ.

ὅστις ὑβρίσει βασιλεῖα, ἢ ἀρχόντα, τιμωρίαν
τινὴν. καὶ ἐν μὴ κληρικός, καταδιδόναι. ἐν δὲ
λαϊκός, ἀποχρησιστῶ.

πδ.

Ἔσω πᾶσιν ὑμῖν κληρικοῖς καὶ λαϊκοῖς βιβλία
σεβάσμια καὶ ἁγία, ὅτι μὴ παλαιὰς διακρίσεις,
πρώτης πέντε, γένεσις, ἔξοδος, λυτῆριον, ἔξοδος,
ἐνθεονόμιον. ἡσυχία ἡσυχίας ἐν. κρητὶν ἐν. ῥουθ ἐν.
βασιλεῶν τέσσαρα. παλαιὰ πομπῶν ὅτι βίβλος ἡ
ἡμῶν δι' οὗ. ἔσθ' ἐν. μαχάβαικῶν βίβλος. ἡσυχία
τῆριον ἐν. σολομώντος τρία, πρὸς μίαν, ἐκκλησια-
στικῶν, ἡσυχία ἡσυχίας. προφητῶν δεκάδιον. ἐν ἡσυχίας.
ἱερεῶν ἐν. ἱεζεκιήλ ἐν. Δανιήλ ἐν. ἔξωθεν δὲ πρὸς
σισυροῖς ὅτι ὑμῶν μανθάνειν ὑμῶν τοὺς νέους τῶν
σοφίαν τῶν πολυμαθῶν συράχ.

ἡμέτερος δὲ, τοῦτ' ἐστὶ ὅτι καὶ διὰ τῆς ἐν-
αγγελίας τέσσαρα. ματθαίου, मार्कु, लुका, इवान-
νου. Παύλου ἐπιστολαὶ δεκά τέσσαρες. πέτρου ὑποστο-
λαὶ δύο. ἰωάννου τρεῖς. ἱακώβου μία. ἰούδα μία.
κλήμης ἐπιστολαὶ δύο. καὶ αἱ διαταγαὶ ὑμῶν
τοῖς ἐπισκόποις δι' ἐμοῦ κλήμης ἐν ὅκτω
βιβλίοις

tus est, aut ex cōuersatione praua, eum iustum
nō est protinus promoueri in episcopum. In-
iurium, enim est, eum, qui non prius specimen
& documentum de se præbuerit, aliorum do-
ctorem existere, nisi alicubi dono diuinæ gra-
tiæ hoc fiat.

CAP. LXXX.

Dicimus, quod non oporteat episcopum,
aut presbyterum, publicis se administrationi-
bus immittere, sed vacare, & commodum se
exhibere vñibus ecclesiasticis. Animum igitur
inducito, hoc non facere, aut deponitor. Ne-
mo enim potest duobus dominis seruire, iux-
ta præceptum dominicum.

Matth. 6. c.

CAP. LXXXI.

Serui si in clerum promoucantur citra do-
minorum voluntatem, hoc ipsum operatur
redhibitionem. Si quando vero seruus quoq;
gradus ordinatione dignus videatur, qualis &
noster Onesimus apparuit, & domini consen-
serint, manuq; emiserint, & domo sua ablega-
uerint, efficitur.

CAP. LXXXII.

Episcopus, aut presbyter, aut diaconus qui
militiæ vacauerit, & simul vtrunque retine-
re voluerit, tam officium Romanum, quàm
functionem sacerdotalem, deponitor. Quæ
enim Cæsaris sunt, Cæsari: & quæ dei, deo.

Lucæ. 20. 6.

CAP. LXXXIII.

Quisquis imperatorem aut magistratum
contumelia affecerit, supplicium luito. & qui-
dem si clericus sit, deponitor: si laicus, à com-
munionem remouetur.

CAP. LXXXIII.

Sunto omnibus vobis, clericis simul & lai-
cis venerandi ac sacri libri, veteris quidem te-
stamenti, Moysis quinque, Genesis, Exodus, Le-
uiticus, Numeri, Deuteronomium, Iesu filij
Naue vnus, Iudicum vnus, Ruth vnus, Re-
gnorum quatuor, Derelictorum ex libro die-
rum duo, Hester vnus, de Machabæorum ge-
stis tres, Iob vnus, Psalterium vnus, Salomo-
nis tres, Prouerbia, Ecclesiastes, Canticum
canticorum, Prophetarum duodecim, Esaiæ
vnus, Hieremiæ vnus, Iezechiel vnus, Daniel
vnus. Inquiretor autem à vobis extrinsecus,
vt adolescentes vestri addiscant item sapien-
tiam eruditi Syrach.

Nostri vero, hoc est, noui testamēti, Evan-
gelia quatuor, Matthæi, Marci, Lucæ, Ioannis,
Pauli epistolæ quatuordecim, Petri epistolæ
duæ, Ioannis tres, Iacobi vna, Iudæ vna, Cle-
mentis epistolæ duæ, & præceptiones, quæ vo-
bis episcopis per me Clemētem in libris octo
nuncupata

CANONES APOSTOLORVM.

nuncupata sunt, quas omnibus publicare non oportet, ob quædam arcana quæ in se continent. Et actiones nostras apostolorum.

βιβλίοις προσηφωμημένοι, ἃς οὐ δεῖ δημοσιεύειν ἐπὶ πάντων. διὰ τὰ ἐν αὐταῖς μυστικά. ἢ αὐτοὶ πρᾶξις ἡμῶν τῶν ἀποστόλων.

τέλει τῶν ἀποστολικῶν κανόνων.

FINIVNT APOSTOLORVM CANONES PER
 Gregoriū Haloandrū è Græco in Latinū recenter versi . De quibus ita scribit
 Gregorius Haloander in epistola ad ampliff. reipub. moderatores Norébergen.
 Apostolicos canones, quos sanctus Clemēs Petri in episcopatu successor, quo
 veluti amanuensi vsus est etiam Paulus apostolus, adiicere compulit necessitas.
 in nullis autem libris Latinis (quos equidem viderim) extat perfectus illorum
 numerus, tam etsi multoties in linguam latinam versi legantur . Inter cæteros
 vero à Dionysio quodam ad Stephanum pōtificem, precibus Laurentii fratris
 adducto, qui priscæ translationis imperitia offendeatur. Sed quæ calamitas eos
 Romanis hominibus ademerit, non meum est dicere . Illos certe non audimus,
 qui ab hæreticis incerto autore compositos esse scripserunt, quando yltra lon
 gæuam & constantem in ecclesia opinionem, sancta etiam sexta synodus, cum
 in controuersiam denuo vocarentur, grauiſſima sententia eos agnouerit, cuius
 synodi omnia capitula postea approbavit Hadrianus papa, vt de Iustiniano ta
 ceam, qui expressis verbis eos apostolis tribuit.

Hæc ille Gregorius Haloander.

quot epistolae veterum pontificum, qui à Christo nato annis CCC.

Romanæ ecclesiæ præfuerunt Io. Sichardi præfatio.

INTER eos quorum egregia sunt in nostra secula merita, humanissime lector, hi mihi potissimum videntur bene nobis consulere, qui huc operam suam cōdicunt, vt pictas, cuius iandiu ne nomen quidem satis tenuimus, quamproxime hominibus commēdetur: & inde hauriatur maxime, vbi de impostura ne quidem tantula possit in mentem venire suspicio. Eiusmodi vero sunt libri quos nunc bibliacos vocamus, & vt quisq; his propius accesserit: quales fuisse in animum nobis inducimus eos, qui ipsis partim apostolorum temporibus vixere, partim tam fuere vicini, vt id quod ad Christi ecclesiam, moresq; piē formandos pertineret, ab ipsis apostolis, tanquam per manus acceperint. In quorum numero haud dubie antiquissimi quiq; pontifices Ro. fuere, eos dico qui à Christo nato annis plus minus CCC. sedi præfuerunt, viri cum vitæ sanctimonia insignes, tum singulari eruditione præditi: in quorum vita, doctrina, moribus, vt non sit cuiquam procliue quicquā arrodere, ita videntur mehercle digni, quorum scripta in hunc vsq; diem, quod ego saltem sciam, orbi incognita, in manibus habeantur: præsertim cum pleraq; hodie ecclesiæ eiusmodi videantur, quæ cum ferri diutius non possint, vix tamen appareat, ita rebus passim exulceratis, ratio qua possint corrigi. Et qui id agere ingrediantur, non paulò sint & impudentiores & stolidiores, quàm illi ipsi qui vulgò creduntur, legibus in nos suis plus sibi satis indul-
fisse, atq; in his omnibus & ferendis & antiquandis, magis in consilio ambitionem, avaritiam, tyrannidisq; affectationem habuisse, q̄ rei Christianæ bene administrandæ studiū. Quod vt donem de nonnullis, nec enim obscurum id est, nec tale quod à quouis negari possit, non tamen largiar, omnibus fuisse eandem mentem, iisq; præcipuè qui diuum Petrum secuti, in extrema rerum omniū inopia, cum desperatissimis hominū moribus confligentes, contra insidias, insultus improborum, atq; exquisita tormentorū genera, in quæ pro Christi gloria volentes inciderunt, nihil animi habuisse mihi persuadeo, q̄ vt officium, quod tot nominibus viderant Christum Petro commendasse, pro dignitate administrarent. Quos epistolæ illæ, locupletissimi animorum testes, satis vindicant ab his vitiis, à quibus, fateor, non ita multum abhorruerunt hi qui annis ab hinc aliquot, vicarios se Christi professi sunt. Eos vero nostra ætate cum quidam in ordinem cogere instituunt, à ceremonis tanquam auspicato exordiuntur, & quod minime oportebat, malarum causam cum optimis quibusque coniungunt, vt videantur frustra laboraturi, quicumq; iam populo persuadere contendant, fuisse vnquam bonū pontificem, eò quod quædam cum essent antiquitus honestis de causis recepta, & libere, ea cœperint durius exigere tanquā pensum nouitii pontifices. Nec interim considerant, quod ea quæ tum sunt à Christianæ religionis proceribus cōstituta, ad istius ætatis genium ita fuerunt attemperata, vt vel ceremoniis, vel affectata etiā pietatis specie, paucitati Christianorum

- 'A stianorum duxerint succurrendum. Nunc vero cum huc ventum est dei benignitate, ut lenociniis eiusmodi amplius non debeat esse locus, quis neget, posse quædam iure optimo, adeoque bono nostro mutari? Nec enim hac vna in re tam stulte veterum debemus esse tenaces, ut præ his, quæ humanitus ad hoc poterat seculum magis è re nostra accommodari, fastidiamus. Imò hoc vel vnicum debebat esse ecclesiæ antistitibus studium, ne quid hic innolescere per negligentiam sinerent, quod fidei nostræ remoram adferret, & inolita per occasionem abrogarent, si qua modo eius essent generis, quibus iam cum usus nullus esset, superuacaneum nihilo tamen minus locum usu cepissent, ne cum fœdis nonnullis abusibus patrocinemur, de his etiam in dubium veniamus, sine quibus ne quidem villo pacto id quod Christiani dicimur, tueri poterimus. Nam abrogandarum ceremoniarum tanta nonnullos libido incessit, ut in vniuersum citraque delectum omnes pessundare gestiant. Quod ut consequantur, nunquam tamen defuturi sunt, qui tanquam loco motis, alias succenturiant, easque, ut ferè fit, deteriores.
- C Etenim inter multos hodie sacra tractantes, quotus quæso quisque est, qui non angue peius oderit id omne, quod vel ceremoniæ speciem habet? eò quod aliò sunt fortè detortæ, quæ essent ab initio institutæ. At quid non potius rem ad fontes reuocant, & in viam redigunt, quod suapte natura frugi erat, at seculi vitio fermentatū est? Mea ergo in his, aliisque id genus rebus hæc est sententia, ut principio spectandum putem, sitne vel mica honestæ frugis in his: quod si vel tantulam deprehenderis, non id tolli è medio, quemadmodum ingressi sunt nonnulli facere, sed quoad fieri potest quam emendatissimum prorogari cupiam.
- D vero utamur epistolis illis tanquam amussi, quæ, ut alia taceam sanè plurima, tanta sunt scriptæ eruditione ac prudentia, ut planè magnam me à bonis omnibus gratiam initurum confidam, nimirum ea proferens, quæ citra inuidiam, id quod fuit mihi magnopere optandum, poterant pontifices, episcopos, presbyteros, demum omnes sui officii admonere, & simul veluti digito viam ostendere, qua possint, ipsis etiam pontificibus autoribus, nonnulla tollere, in quæ tanto videmus quosdam stomacho vociferari: & desinant tandem rerum imperiti impetum facere in ea, quæ sunt tanto non modo seculorum, sed & ecclesiarum inter se consensu asserta. Nec interim puto quēquam esse paulò cordatiorem, qui neget per ceremonias quasdam veluti nebulas stare, ne clare agnoscat Christus, ita ut maxime expediebat. Eas tamen si tollas, cogas plebem per se animi, iudiciique expertem, planè obrutescere, dum altissimarum rerum, ut quas assequi nequeat, cogitationem abiicit, & illis quæ vtcunque Christum eis adumbrant, interdicatur.
- Vale.

A ARGVMENTVM PRIMAE EPISTOLAE CLEMENTIS,
PER IOAN. SICHARDVM.

Non admodum his repugnauerim qui epistolam istam Clementis, Recognitionibus praefigendam censuerunt, ut quae à Rufino latinitate donata sit ante recognitiones. Attamen cum in praefatione ad Gaudentium episcopum, Rufinus eius rei ipse meminerit, nolitque uersionis tempus obseruari, uisum fuit subiniquum, auctori iniuriam facere, praesertim huc nos serie historiae inuitante. Nam quid est uerisimilius, quam tum demum ad constituendum ecclesiae statum Petrum animum adiecisse, cum iam uideret mortis diem adpetere? Quod uero Clemens hic se primum à Petro episcopum Romae ordinatum asserit, à Rufino est satis superque excusatum, dum Apostoli et Episcopi peculiaria munera, inter se differre dicit.

INCIPIT EPISTOLA

CLEMENTIS PRIMA AD IACOBVM

fratrem domini, Rufino Torano Aquileiense interprete.

CLEMENTIS Iacobo fratri domini, & Episcopo Episcoporum regenti Hebraeorum sanctam ecclesiam Hierosolymis, sed & omnes ecclesias quae ubique dei prouidentia fundatae sunt, cum presbyteris & diaconibus, & ceteris omnibus fratribus pax sit semper. Notum tibi facio domine, quia Simon Petrus, qui uere fidei merito, & integram praedicationis obtentu, fundamentum esse ecclesiae definitus est, quae de causa etiam domini ore cognominatus est Petrus, qui fuit primitiae electionis domini Apostolorum primus, cui & primo deus pater filium reuelauit, cui & competenter beatitudinem contulit, qui & vocatus est & electus & conuiua domini & comes effectus tanquam bonus & probatissimus discipulus, qui obscuriorem mundi plagam occidentis (velut omnium potentior) illuminare praecipus est, quique & integre potuit implere praecipum. Sed quousque sermonem protraham, refugiens indicare quod triste est, Quod quidem necesse est, licet tarde proferre. Hic denique ipse Petrus, qui pro immensa charitate (quam erga omnes homines gerebat) palam cum omni fiducia (aduersante etiam tyranno totius mundi) bonum praedicare non destitit, & regem omnium seculorum per orbem terrarum, & usque ad ipsius Romanae urbis huius notitiam, ut etiam ipsa saluaretur, inuexit. Hic, inquam, pro pietate pati volens, praesentem vitam finiuit. In ipsis autem diebus (quibus uitae finem sibi imminere praesensit) in conuentu fratrum positus, apprehensa manu mea repente consurgens, in auribus totius ecclesiae hanc protulit uerba, Audite me fratres & conserui mei, quoniam ut edoctus sum ab eo, qui misit me, domino & magistro meo Iesu Christo, dies mortis meae instat, Clementem hunc Episcopum uobis ordino, cui soli meae praedicationis & doctrinae cathedram *trado. Qui mihi ab initio usque in finem comes in omnibus fuit, & per hoc *veritatem totius meae praedicationis agnouit. Qui in omnibus tentationibus meis socius extitit, fideliter perseuerans. Quem *praeter ceteris expertus sum deum colentem, homines diligentem, castum, discendi studiis deditum, sobrium, benignum, iustum, patientem, & scientem ferre nonnullorum (etiam ex his qui in verbo dei instituuntur) iniurias. Propter quod ipsi trado à domino mihi traditam potestatem ligandi & soluendi, ut de omnibus quibuscumque decreuerit in terris, hoc decretum sit & in caelis. Ligabit enim quod oportet ligari, & soluet quod expedit solui, tanquam qui ad li-

D quidum ecclesiae regulam nouerit. Ipsum ergo audite, scientes, quia quicumque contristauerit doctorem ueritatis, peccat in Christum, & patrem omnium exacerbat deum, propter quod & uita carebit. Ipsum autem qui praestit ceteris, oportet medici vicem agere, & non feræ bestiae furore commoueri. Hanc eo dicente, ego procidens ad pedes eius, rogabam, excusans me, & declinans honorem cathedrae vel potestatem. At ille respondens, Pro hoc, inquit, ne me

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

A

B

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

A

B

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

A

B

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

A

B

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

A

B

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

A

B

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

A

B

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

A

B

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

A

B

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

A

B

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

A

B

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

A

B

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

A

B

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

A

B

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

A

B

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

A

B

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

A

B

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

A

B

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

A

B

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

A

B

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

A

B

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

A

B

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

A

B

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

A

B

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

A

B

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

A

B

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

A

B

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

A

B

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

A

B

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

A

B

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

A

B

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

A

B

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

A

B

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

A

B

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

A

B

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

A

B

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

A

B

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

A

B

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

A

B

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

A

B

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

A

B

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

A

B

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

A

B

C

D

E

EPISTOLA DIVI CLEMENTIS PRIMA

rogaueris, Hoc enim fieri statutum est mihi, & eo magis quo te excusas, quia hæc cathedra eum (qui cupit eam & audacter expetit) non requirit, sed ornatum moribus & in verbis eruditum. Quod si esset alius melior, si quis mihi alius adiutor tam sedulus astitisset, si quis tam plenæ doctrinæ meæ rationem cœpisset, sed & ecclesiasticas dispositiones à me tam plene didicisset, habens alium talem, non te *cogerem opus bonum suscipere nolentem. Superfluum est ergo alium quærere, quum primitias eorum (qui ex gentibus per me saluantur, & præcipue huius vrbis) te primum obtulerim deo. Sed & illud intueri, quia si periculum peccati timens, suscipere refugis ecclesiæ gubernacula, certus esto, quia amplius peccas, quam si populum dei velut in fluctibus positum & periclitantem (quum iuuare possis) subterfugis, tui tantummodo habens considerationem, & non quod in commune omnibus expedit, prouidens. Sed certus esto, quod necesse est, te suscipere omne periculum, quia nec ego pro salute omnium ab obsecrando cessabo. Quanto ergo mihi citius acquieueris, tanto me citius *laboris & tristitiæ meæ mœrore releuabis. Noui etiam hoc, ô Clemens, quod tibi tædia & molestias, pericula etiam & opprobria ineruditi vulgi indocilisq; conciliem, quæ tu tamen, scio quod constanter & fortiter feras, respiciens ad illam spem, quæ tibi apud deum patientiæ præparat coronam. Sed & illud cupio, te mecum iusta ratione perspicere, quando maxime opera tua indiget Christus, nunc quum inimicus aduersus sponfam eius commouet bellum, an in futuro tempore, quando iam Christus post victoriam triumphabit, nec vltra vilius opera indigebit? Quis non etiam parui sensus intelligat, quod istud est tempus in quo I operam tuam Christus requirit? Tota igitur mente in præsentī necessitate præbe operam tuam, & auxilium in præliis exhibe regi optimo, remunerationes magnificas post victoriam reddituro. Libenter ergo suscipe episcopatus officium, eo maxime quo ecclesiasticas dispositiones à me probabiliter didicisti, vt salus eorum (qui per nos confugerunt ad deum nequaquam vacillet. Veruntamen & breuiter te de ipsius dispensationis ordine coram omnibus commonere necessarium duxi. Te quidem oportet irreprehensibiliter viuere, & summo studio niti, vt omnes vitæ huius occupationes abiicias, ne fideiussor existas, ne aduocatus litium fias, neque in vlla aliqua occupatione prorsus inueniaris, mundialis negotij occasione perplexus. Neque enim iudicem aut cognitorem secularium negotiorum hodie te ordinare vult Christus, ne præfocatus præsentibus hominum curis non possis verbo dei vacare, & secundum veritatis regulam secernere bonos à malis. Ista nanque opera, quæ tibi minus congruere superius exposuimus, exhibeant sibi inuicem discantes, id est laici, & te nemo occupet ab his studiis, per quæ salus omnibus datur. Sicut enim tibi impietatis crimen est (neglectis verbi dei studiis) sollicitudines suscipere seculares, ita & vnicuique laicorum peccatum est, nisi inuicem sibi etiam in his quæ ad cōmunis vitæ vsum pertinent, operam fideliter dederint. Te vero securum facere ex his, quibus nō debes vacare, omnes communiter elaborent. Quod si fortè à semetipsis hoc laici non intelligunt, per Diacones edocendi sunt, vt tibi solius ecclesiæ sollicitudines derelinquant, quo ipsam (vt dignum est) dispensare sufficias, & veritatis verbo abundantius & studiosius deservire. Si enim mundialibus curis fueris occupatus, & te ipsum decipies, & eos qui te audiunt. Non enim poteris, quæ ad salutem pertinent, plenius singulis quibusque distinguere. Et ex eo fiet, vt & tu tanquam qui non docueris quæ ad salutem hominum pertinent, *deponaris, & discipuli per ignorantiam pereant. Idcirco tu quidem ad hoc solum vacato, vt opportune & sine intermissione doceas verbum dei, per quod salutem consequi possint. Illi vero cum tanta reuerentia tua verba suscipiant, tanquam qui sciant legatum te & præconem esse veritatis, & quodcunque ligaueris super terram, esse ligatum & in cœlo, & quodcunque solueris super terram, etiam ibi esse soluendum, Quoniā quidem & tu (vt dixi) quæ oportet, ligabis, & quæ expedit, solves. Et ad te quidem qui præses ista sint monita, & his similia. Ad presbyteros vero sint ista, Ante omnia, vt pudicitie studentes, adolescentes nuptiis iungant, quo calorem feruentis ætatis coniugali lege præueniant. Sed ne in prouectioribus quidem curam habere huiusmodi negligant, quia in multis (etiam quum senuerit corpus) concupiscentia viget, Ne fortè ergo fornicationis labe (occasione accepta) tanquam venenum pessimum serpat in vobis, cauere & anteuenire necessarium est, ne quod in vobis adulterij occultum cale scat incendium. Et quid in omnibus peccatis adulterio grauius? Secundum nanque in pœnis obtinet locum, quoniam quidem primum illi habent qui aberrant à deo, etiam si sobrie vixerint. Propter quod vos ô presbyteri, ecclesiam excolite, & adornate sponfam Christi ad pudicitiam, Sponfam autem dico omnē ecclesiæ

*al. eligerē

Videtur pol
liceri inter-
cessionē post
mortem

*al. mœro-
ris & tristit.
meæ labore
rele.

11. q. 1. Te
quidem

11. q. 1. Sicut
enim

*al. puniaris
Idē in epist.
Euaristi pa-
pæ.
In decr. Iuo.
lib. 5
Marth. 16. c

31. quæst. 7.
Quid in oī-
bus. Et i de-
cre. Iuo. li. 7

- A** ecclesiæ congregationem, Quæ si pudica inuenta fuerit à sponso suo; ingentibus ab eo donis & muneribus honorabitur, & vos velut ministri sponsæ & amici sponsi ingenti gaudio & latitia perfruemini. Si vero sponsa hæc reperta fuerit commaculata peccatis, ipsa quidem tanquam indigna *non tradetur regalibus thoris. Vos autem pœnas dabit, si forte per vestram negligentiam vel desidiam obrepserit cõtagio sœua peccati. Idcirco ante omnia sobrietatis & pudicitia sollicitudinem gerite. Valde enim apud deum graue crimen ducitur fornicatio, cuius species sunt quidem plures, sicut vobis & ipse Clemens diligenter exponet. Veruntamen prima species adulterij est, virum propria vxore solummodo non esse contentum, & mulierem non proprio tantum seruare se viro. Si ergo castus fuerit quis, potest & humanus & misericors fieri, per quod & ipse æternam à deo misericordiam cõsequatur. Sane sicut adulterij venenum cunctis malis perniciosius est, ita amor fraternus & charitas totius boni fastigium tenet. Et ideo diligite omnes fratres vestros, & cum religione ac misericordia respicite ad omnes, Orphanis exhibete vosmetipsos parentes, Viduis virorum curam impendite cum omni castitate, quæ necessaria sunt, præbentes. Iuniores tamen viduas nuptiis copulate. His qui ignorant artificia, exquirite honestas aliquas occasiones, quibus victum necessarium quærant. Artificibus vero operam præuidete, debilibus misericordiam facite. Scio autem hæc omnia facturos vos, si charitatem præ cæteris, & ante omnia in vestro corde figatis. Cuius charitatis & recipiendæ & habendæ maximum erit fomentum, si frequenter inter vosmetipsos communem cibum vestrum mensamque faciatis, & in quantum vnusquisque præualet, crebrius panes ac sales suos cum fratribus suis sumat. Per hæc enim præcipue charitas comparatur, & causa totius boni in huiusmodi communione consistit. Vbi autem pax & bonitas, ibi & salus. Propter quod communes facite cibos vestros cum his, qui secundum deum fratres sunt, quia per hæc temporalia officia, pacis & charitatis fructibus gaudia æterna merebimini. Multo autem sollicitius esurientes reficite, & sitientibus porum date, nudis vestimentum, ægros visitate, & eos qui in carcere sunt (prout possibile est) iuuate, peregrinos satis prompte in domibus vestris suscipite, Et ne omnia nunc singulatim dicam, omne bonum ipsa per se (si in vobis fuerit) charitas facere vos docebit, sicut & econtrario eos, qui à salute alieni sunt, omne malum facere odium docet. Si qui ex fratribus negotia habent inter se, apud cognitores seculi non iudicentur, sed apud presbyteros ecclesiæ (quicquid illud est) dirimatur, & omni modo obediant statutis eorum. Super omnia autem auaritiā fugite, quæ homines occasione præsentis lucri ab æternis separat bonis. Pondera, mensuras, stateras, pro locis quibusque æquissima custodite, deposita fideliter restituite. Quæ omnia (& si qua sunt similia his) ita demum solcite & diligenter implebitis, si futurum iudicium dei sine intermissione in vestro corde voluatis. Quis enim peccare poterit, si semper ante oculos suos dei iudicium ponat? Quod in fine mundi certum est agitandum, vt tandem qui bene in hac vita egerunt, consequantur bona reposita, peccatores autem vt consequantur præparatas pœnas, de quibus ita futuris dubitare omnino non possumus. Si quidem hæc omnia ita esse ventura, verus nobis propheta prædixit. Vnde & vos, qui estis veri prophetæ discipuli, abiicite à cordibus vestris ante omnia discordias & animorum dissensiones, ex quibus omne malum opus procedit, & benignitatem ac simplicitatem tota mente seruate. Quod si fortè alicuius vel cor, vel liuor, vel infidelitas, vel aliquod malum ex his (quæ superius memorauimus) latenter irrepserit, non erubescat (qui animæ suæ curam gerit) confiteri hæc huic qui præest, vt ab ipso per verbum dei & consilium salubre curetur, quo possit integra fide & operibus bonis pœnas æterni ignis effugere, & ad perpetuæ vitæ præmia peruenire. Diaconi vero ecclesiæ tanquam oculi sint Episcopi, oberrantes, & circumlustrantes cum verecundia ætatis totius ecclesiæ, & perscrutantes diligentius, si quem videant vicinum fieri præcipitio, & proximum esse peccato, vt referant hæc ad Episcopum, & commoneri ab eo possit is, qui in præcipitium lapsurus est, vti reuocetur, & non corruat in peccatum. Negligentiores quoque, & eos qui rarius ad audiendum verbum dei accedunt, nec solcite ad Episcopi tractatum conueniunt, ipsi cõmoneant, & hortentur. Si enim assidui sunt ad audiendum, non solū vitæ æternæ ex salubri commonitione capiunt lucra, verum & quæcunque illæ sunt tristitiæ vel mœrores, quæ ex præsentis vitæ necessitatibus & cladibus temporum veniunt *quæcunque sermonibus suis in corde velut iacula defixa circumferunt, abiiciuntur omnia prædicatione veritatis, & vitæ æternæ doctrina, & eruditione purgata. Alioquin, si multo tempore auditum subtrahant

*al. extrudetur à regalibus

1. Cor. 13. d

1. Petri. 4. b

Math. 25. d.
Item in epi.
Euaristi pæ.
pæ. 11. q. 1. Si
qui ex

Ecclesi. 7. d

Matt. 25. c. d

Nota de cõ
fessione sacramentali.

Dist. 93. Diaconi ecclesiæ

*al. quæque malorum sermonibus in corde suo

i ij à verbo

EPISTOLA DIVI CLEMENTIS PRIMA

*al. deū ami
serūt, spinis:

Dist. 93. Dia
coni eccle-
siae.

*al. sprobæ

*al. submer-
siones.

à verbo dei , & remaneant in cultu. vitiorum , sine dubio * spinis erunt ac sentibus occupa- **G**
ti. Et quid aliud , nisi ad ignem talis hæc terra præparabitur ? De his ergo (vt diximus) dia-
conis cura sit. Sed & eos qui secundum carnem ægrotant, solícite perquirant, & plebi (si for-
tè plebs ignorat) indicent de his , vt & ipsi visitent eos , & quæ necessaria sunt præbeant eis,
cum conscientia eius qui præest. Quod tamen etiam si clam fecerint, non peccabunt. Sed &
de peregrinis, similiter episcopo suggerant, refouendis, & cætera his similia , quæ ad cultum
ecclesiæ & disciplinam eius pertinent, diaconis curæ sint . Qui catechizant, id est, qui verbo
instruunt incipientes , primo oportet , quòd ipsi instructi sint . De anima enim agitur homi-
num, Et oportet eum, qui docet & instruit animas rudes, esse talem , vt pro ingenio discen-
tium semetipsum possit aptare , & verbi ordinem pro audientis capacitate dirigere . Debet **H**
ergo ipse præcipue apprimè esse eruditus, & doctus , irreprehensibilis , maturus, impavidus,
sicut ipsi probabitur fore Clementem hunc post me . Multum est autem , si ego nunc de sin-
gulis , quæ vnusquisque habere debeat , prosequar . Veruntamen illud est , quod præ cæte-
ris ab omnibus vobis cupio in commune seruari , vt concordiam teneatis , per quod solum
potestis portum quietis intrare, & ciuitatem summi regis (quæ pax nominatur) habitare. Si-
milis namque est omnis status ecclesiæ magnæ naui , quæ per vndosum pelagus diuersis è
locis & regionibus viros portat , ad vnâ potentis regni vrbem properare cupientes . Sit
ergo nauis huius dominus , ipse omnipotens deus , gubernator vero sit Christus . Tum de-
mum prorætæ officium Episcopus impleat, presbyteri nautarum, diaconi dispensatorum lo- **I**
cum teneant, hi qui catechizant, nautologis conferantur , epibatis autem totius fraternita-
tis multitudo similis sit , ipsum quoque mare hic mundus habeatur , ventorum vero varie-
tates & turbinum, diuersis tentationibus conferantur , persecutiones, tribulationes, & pe-
ricula fluctibus exequantur . Terreni vero spiritus , qui vel de torrentibus, vel de conualli-
bus spirant, pseudoprophetarum & seductorum, * seu prauæ doctrinæ verba ducantur , pro-
montoria vero & loca confragosa hi qui in potestatibus seculi sunt iudices, & pericula mi-
nantur & mortes . Bithalassa vero loca , quæ duplicibus vnde fallacis æstibus verberantur,
dubiis mente , & de repromissionum veritate nutantibus conferantur , atque his qui irra- **K**
tionabili fidem nostram ratione discutiunt . Hypocritæ autem & dolosi , piratis similes ha-
beantur . Iam vero rapidus vortex , & tartarea charybdis , & saxis illisa naufragia , ac mor-
tiferæ * subuersiones , quid aliud æstimanda sunt , quàm peccata ? Restat igitur , vt hæc na-
uis cursu prospero, tuta possit portum desideratæ vrbis intrare, ita deo precem fundere con-
uenit nauigantes , vt mereantur audiri . Audiri autem à deo ita demum merebitur quis , si
orationes ipsæ bonis moribus & bonis operibus adiuentur . Sed ante omnia cum quiete &
silentio, epibatæ (id est, laici) in suis vnusquisque resideant locis, ne fortè per inquietudinem,
& inconditos inutilesq; discursus , si passim vagari cœperint , vel ab officio suo nautas im-
pediant, vel in alterum latus, per inquietudinem eorum , nauis pressa demergatur . Nauto- **L**
logi de mercedibus commoneant, & nihil omnino , quod ad diligentiam , vel ad discipli-
nam pertinet, diaconi negligant . Presbyteri velut nautæ aptent singula ad instructionem na-
uis diligenter, & instruant, quæ in suo tempore requirenda sunt. Episcopus tanquam prore-
ta vigilanter & solícite, gubernatoris verba custodiat Christi . Saluator dominus, guberna-
tor ecclesiæ suæ diligatur ab omnibus , & ipsius solius præceptis ac iussis credat , & obediat
omnis ecclesia. Deo quoque indefinenter supplicetur à cunctis de prosperitate ventorum, vt
nauigantes omnem tribulationem, & omne periculum superent , tanquam in mare profun-
dum mundi istius, & vitæ humanæ pelagus nauigantes, in quo esuriendum sit & sitiendum,
nuditatem quoque ferendam, morbos etiam corporis & ægritudines tolerandas . Insuper & **M**
hominum insidiis, ac dolo sæpe laborandum, quippe qui dispergendos se nonnunquam noue-
rint, sed aliquando etiam congregandos, vomitus quoque & suggillationes ferendas, quum ex
confusione peccatorum & reiectione criminum, velut male congregatis in visceribus, fellis
iactura facienda est, & abiicienda prorsus è corde , omnis intrinsecus , quæ latet amaritudo
peccati, si qua fortè ex desideriis iniquis, velut ex cibis noxiis, congregata est . Quam vtique
quum euomuerit quis, & abiecerit, ingentis ægritudinis liberabitur morbo, si tamen post vo-
mitum, quæ ad sanitatem pertinent, sumat. Veruntamen scitote cuncti, quòd supra omnes vos
laboret Episcopus, quia vnusquisq; vestrum suum laborem fert, ille vero & suum & singulorū
Propter quod , ô Clemens, tanquam qui omnibus præesse te noueris , singulos (prout potue-
ris) iuuâ , & singulos releuâ , qui & singulorum onus , & sollicitudinem portas . Vnde & ego
nunc

- A** nunc hanc tibi iniungens dispensationem, scio, quia accipio gratiam magis, quam præsto. Sed esto confidens, & fortiter ferens, certus, quia laboris tui meritum recipies, quum ad portum quietis incolumē hanc prouexeris nauem, ubi mercedes & præmia pro omnium salute suscipies, si hic pro omnium incolumitate vigilaueris. Itaque si te multi ē fratribus propter rigorem iustitiæ odio habuerint, ex hoc quidem non læderis, sed ex huiusmodi odiis amor tibi conciliabitur dei. Et ideo satage magis, & refuge, ne lauderis ab iniquis, & ne à pessime agentibus diligaris, sed potius propter iustitiæ dispensationem, & æquissimam regulam disciplinæ, à Christo collaudari merearis. Hæc quum dixisset, & his similia quam plurima, rursus respiciens ad populum, dixit. Sed & vos charissimi fratres, & conserui mei, huic
- B** qui præsidet vobis ad veritatem docendam, in omnibus obedite, scientes, quod si quis hunc contristauerit, Christum qui ei docendi credidit cathedram, non recipit. Et qui Christum non susceperit, nec deum patrem suscepisse iudicabitur, & ideo nec ipse suscipietur in regno cælorum. Propter quod satagite, ad omnem collectam & congregationem semper conuenire, ut non velut negligentes & desides à iudice Christo condemnemini. Conuenientes vero semper ad Clementem date omnes operam pro ipso sentire, & summo studio fauorem vestrum erga ipsum dependere, scientes, quia propter singulos vestrum ipsi magis soli infestus est inimicus, & in ipsum maiora suscitatur bella. Oportet ergo vos summo studio niti, ut omni erga illum vinculo amoris innexi, plenissimo erga eum inhæreatis affectu, Sed & vos
- C** quoque ipsi vnanimis in omni concordia perdurate, quo facilius etiam illi obedire omnes pari & consensu & vnanimitate possitis. Propter quod & vos salutem consequi, & ille possit, obtemperantibus sibi vobis, promptius impositi oneris pondus euehere. Quædam ex vobis etiam ipsis intelligere debetis, si qua sint, quæ ipse propter insidias hominum malorum non potest euidentius & manifestius proloqui, Verbi gratia, Si inimicus est alicui pro actibus suis, vos nolite expectare, ut ipse vobis dicat, cum illo nolite amici esse, sed prudenter obseruare debetis, & voluntati eius absque commonitione obsecundare, & auertere vos ab eo, cui ipsum sentitis aduersum, sed nec loqui his, quibus ipse non loquitur, ut vnusquisque, qui in culpa est, dum cupit omnium vestrum amicitias ferre, festinet citius reconciliari ei, qui omnibus præest, ut per hoc redeat ad salutem, quum obedire cœperit monitis præsentis. Si vero quis amicus fuerit his, quibus ipse amicus non est, & loquutus fuerit his, quibus ipse non loquitur, vnus est & ipse ex illis, qui exterminare volunt ecclesiam dei, & cum corpore vobiscum esse videatur, mente & animo contra vos est. Et est multo nequior hostis hic, quam illi, qui foris sunt, & euidenter inimici sunt. Hic enim per amicitiarum speciem, quæ *inimici
- D** bus præest, ut per hoc redeat ad salutem, quum obedire cœperit monitis præsentis. Si vero quis amicus fuerit his, quibus ipse amicus non est, & loquutus fuerit his, quibus ipse non loquitur, vnus est & ipse ex illis, qui exterminare volunt ecclesiam dei, & cum corpore vobiscum esse videatur, mente & animo contra vos est. Et est multo nequior hostis hic, quam illi, qui foris sunt, & euidenter inimici sunt. Hic enim per amicitiarum speciem, quæ *inimici
- E** fecero, Iacobo fratri domini, descripta breuiter, vel quæ ad initium fidei tuæ spectant, vel etiam quos ante fidem *animos gesseris, sed & qualiter mihi ab initio vsque ad finem comes itineris, & actuum fueris, quæq; per singulas ciuitates (me disputante) sollicitus auditor exceperis, quique in prædicationibus meis vel verborum fuerit ordo vel actuum, sed & qui me finis in hac vrbe repperit (sicut dixi) omnia, quam potes, breuiter comprehensa, ad ipsum te destinare non pigeat. Nec verearis, ne fortè multum de meo exitu contristandus sit, quum id me pro pietate sustinere non ambigat. Erit autem ei grande solatium, si didicerit, quod post me non imperitus aliquis, aut indoctus, aut ignorans, diuini verbi *mysterium, ecclesiastici ordinis disciplinam, vel doctrinæ regulam nesciens, susceperit cathedram meam. Scit enim, quia si indoctus & inscius officium doctoris accipiat, sine dubio discipuli, & auditores ignorantiae tenebris obuoluti, in interitum demergentur. Vnde & ego, mi domine Iacobe, quum hæc ab eo præcepta susceperim, necesse habui implere, quod iusserat, indicans tibi, & de his ipsis, simul & de illis breuiter comprehendens, quæ per singulas quasque vrbes digrediens, aut in prædicationis sermone protulerit, aut in gestorum virtute perfecit, quamuis tibi de his plurima iam, & plenius ante descripta, ipso iubente transmiserim, sub eo ipso titulo, quem ipse præcepit affigi, id est, Clementis itinerarium, non prædicationis Petri. Sed & nunc exponere iam, quæ præcepit (domino opem ferente) incipiam. Pœnitementi, inquit, & veram agite pœnitentiam. Omnes ergo homines, qui Christiano censentur vocabulo, patrem, & filium, & spiritum san-

Dist. 93. Et i
epi. decret. 3
Anacle. pa-
pæ cuius ini-
tiū est, Bene-
dictus deus.
Et similiter
Fab. papæ,
quæ incipit,
Diuinis præ-
ceptis.

*al. inimici

*al. annos

*al. ministe-
rium

EPISTOLA DIVI CLEMENTIS PRIMA

Hebr. 11. a.
Act. 1. 2.
 Et unum deum, & dominum veraciter credere, & confiteri, eumque tota mente, & toto corde, & tota virtute diligere, & proximos suos tanquam semetipsos, docibilesque esse usque ad perfectam doctrinam, ad hæc perficienda summopere oportet. Fides enim & dilectio, totius bonitatis est fundamentum. Sine fide autem placere deo nemo poterit. Christo itaque resurgente & ascendente in cælum, misso sancto spiritu, collata apostolis scientia linguarum, adhuc in vno positi, symbolum, quod fidelis nunc tenet ecclesia, unusquisque, quod sensit, dicendo, condiderunt, ut discedentes ab invicem, hanc regulam per omnes gentes prædicarent. Summam ergo totius fidei catholicæ recensentes, in qua & integritas credulitatis ostenditur, & unius dei omnipotentis (id est, sanctæ trinitatis) æqualitas declaratur, & mysterium incarnationis filij dei, qui pro salute humani generis à patre de cælo descendens, de virgine nasci dignatus est, quoquo ordine, vel quando mortem pertulerit, quomodo sepultus surrexerit, & in carne ipsa cælos ascenderit, ad dexteramque patris confederit, & iudex venturus sit, ac qualiter remissionem peccatorum sacro baptismo renatis contulerit, & resurrectionem humani generis in eadem carne in vitam æternam futuram, sic docuerunt. Symbolum enim Græce, Latine collatio dicitur. Et hoc prædicti sancti apostoli inter se, per spiritum sanctum salubriter (ut dictum est) condiderunt. Dicitur & indicium, quod per hoc, qui recte crediderit, indicatur. Ergo cunctis credentibus quæ continentur in præfato symbolo, salus animarum & vita perpetua bonis actibus præparatur. Et quod in primordio eiusdem symboli præponitur, credo in deum patrem omnipotentem, præclarum fidei testimonium, & fundamentum in prima fronte monstratur, quia saluus esse poterit, qui recte crediderit. Credere enim oportet accedentem ad deum, quoniam corde creditur ad iustitiam, & ore confessio fit ad salutem. Vnde ait propheta, Credidi, propter quod loquutus sum. Et illud, iustus ex fide viuit. Et, nisi credideritis, non intelligetis. Ergo in rebus humanis nullum opus incipitur, nisi labor omnis ad effectum venire credatur. Vnde credendum est in deum, à quo tam præsens vita, quam futura tribuatur. Deus autem appellatio est substantiæ sempiternæ, siue timoris diuini. Igitur deus sine principio, sine fine, simplex, incorporeus, & incomprehensibilis. Patrem autem quum audis, agnosce quod habeat filium veraciter genitum, sicut possessor dicitur, qui aliquid possidet, & dominus, qui habet cui dominetur. Deus ergo pater secreti sacramenti vocabulum est, cuius vere filius est verbum, & speculum, & character, & imago viuens patris viventis, in omnibus patri similis, eiusdem naturæ. In diuinitate genitus, & genitori per omnia coæqualis. Nec quærat, quomodo genuit filium, quod & angeli nesciunt, prophetis incognitum est. Vnde illud dictum est, Generationem eius quis enarrabit? Quam secretam originem cum proprio filio, nouit ipse solus qui genuit. Nec deus à nobis discutiendus est, sed credendus, qui in nobis ipsis nescimus, quod sapimus, quomodo sapientia, ingenium, aut intellectus, aut consilium, aut mens nostra generat verbum. Sed sufficit nosse, quia lux genuit splendorem, sicut ait propheta, In splendoribus sanctorum ex vtero ante luciferum genui te. Et illud, Hic deus noster, & non reputabitur alter ad eum. Et post, In terra visus est, & inter homines conuersatus est. Diligere ergo deum, unumquemque ex toto corde, & ex tota anima (ut præfixum est) & ex tota fortitudine oportet, & proximum tanquam semetipsum, respondente domino cuidam scribarum, ac dicente, Primum omnium mandatum est, Audi Israël, dominus deus tuus, deus vnus est, Et diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua & ex tota virtute tua, hoc est primum mandatum. Secundum autem simile est illi, Diliges proximum tuum tanquam teipsum. Maius horum aliud mandatum non est, quod maius est omnibus holocaustis & sacrificiis. Vnde & in veteri testamento scriptum habetur, Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris. Et dominus ait, Omnia quæcunque vultis ut faciant vobis homines, & vos facite similiter illis. Quibus utrisque mandatis, per vnum malitia compescitur, & per aliud benignitas propagatur, ut ne malum quis inferat, sed bonum impendat. Primum, ut caueat lædere, Secundum, ut norit bonum præstare. Si enim fratrem quem vides non diligis, deum quem non vides, quomodo potes diligere? Sic ergo nos docet exercere curam nostram, ut non dimittamus curam vestram, & sic diligere nos, ne negligatur dilectio proximi, Quia dei dilectio morti comparatur, dicente sapientia, Valida est dilectio ut mors, idcirco quia sicut mors violenter separat animam à corpore, ita dilectio dei separat animam violentè à mundano & carnali amore. Qui enim (dominus inquit) diligit me, mandata mea seruabit. Nam qui dei præcepta contemnit, deum non diligit. Vnde scriptum est. Nolite putare quod maneat

- A** maneatis in dilectione mea, si non seruaueritis praecepta mea. Neque enim regem diligimus, si odio leges eius habemus. Neque enim ex toto corde poterit ille deum diligere, qui noscitur in proximi corrumpere dilectione, quia per dilectionem proximi peruenitur ad charitatem Christi, quoniam (ut praebatum est) in his duobus praeceptis tota lex pendet & propheta. Docibiles ergo, qui perfecte docti non sunt ad hanc peragenda, oportet omnes esse, & ut ipsi docti sint, & alios prudenter instruere, & perfecte possint docere, iuxta Daniele prophe-
Matth. 22. d
Daniel. 11. e.
Matth. 15. b.
Matth. 5. b.
- B** tum praestet, ambo in foueam cadunt. Sacerdotes vero sal terrae & mundi lumen docens, praecepit in splendore bonorum operum patrem glorificare deum, de quibus dominus ait, Beati estis, quum maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos, mentientes propter me. Gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in caelis. Sic enim persecuti sunt prophetas, qui fuerunt ante vos, Vos estis sal terrae, Quod si sal euauerit, in quo salietur? Ad nihilum valet ultra, nisi ut foras mittatur, & conculcetur ab hominibus. Non potest ciuitas abscondi supra montem posita, neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt, ut qui ingrediuntur, lumen videant. Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant bona opera vestra, & glorificent patrem vestrum, qui in caelis est. Episcopus autem per singulas ciuitates, quibus ille non miserat, per doctos, & prudentes sicut serpentes, simplicesque sicut columbas (iuxta domini praedicationem) nobis mittere praecepit. Quod etiam facere inchoauimus, & (domino opem ferente) facturi sumus, Vos autem per vestras dioceses Episcopos sacrate, & mittite, quia nos ad alias partes (quod idem iussit) agere curabimus. Aliquos vero ad Gallias, Hispaniasque mittemus, & quosdam ad Germaniam & Italiam atque ad reliquas gentes dirigere cupimus. Vbi autem ferociiores & rebelliores gentes esse cognouerimus, illuc dirigere sapientiores & austeriores necesse habemus, qui quotidie non cessent diuina seminare semina, & multos Christo lucrari, & ad rectam fidem & viam veritatis perducere, ut plures manipulos domino valeant praesentare. In illis vero ciuitatibus, in quibus olim apud ethnicos archiflamines eorum, atque primi legis doctores erant, Episcoporum primates poni, vel patriarchas ordinauit, qui reliquorum Episcoporum iudicia & maiora (quoties necesse foret) negotia in fide agerent, & secundum dei voluntatem, sicut constituerunt sancti apostoli, ita ut ne quis iniuste periclitaretur definirent. In illis autem ciuitatibus, in quibus dudum apud praedictos erant archiflamines (quos tamen minores tenebant quam memoratos primates) Archiepiscopos institui praecepit, qui non tamen primatum, sed & Archiepiscoporum fruerentur nomine. Episcoporum quoque iudicia (ut superius memoratum est) & maiora ecclesiarum negotia, si ipsi reclamauerint, aut aliquem timorem, aut istos
- D** vel alios suspectos habuerint, ad iam dictos primates vel patriarchas, ne aliquis nocenter periret, transferri perdocuit. In singulis vero reliquis ciuitatibus, singulos & non binos vel ternos aut plures episcopos constitui praecepit, qui non primatum, aut Archiepiscoporum, aut metropolitanorum nomine (quia matres ciuitatum non tenent) sed Episcoporum tantum vocabulo potirentur, quoniam nec inter ipsos apostolos par institutio fuit, sed vnus omnibus praefuit. Hoc tamen prauidendum instituit, ne in villis aut castellis vel modicis ciuitatibus instituerentur episcopi, ne vile eorum nomen fieret. Episcopos ergo vicem apostolorum gerere, dominum docuisse dicebat, & reliquorum discipulorum vicem tenere presbyteros debere insinuabat. Et si quis aliquem ex his scandalizaret, grauissimam illi poenam inferri debere, praedicabat. Cum
- E** factos se inuicem diligere, & adiuuare debere, & neminem ab adiutorio fratris se subtrahere instruebat. Homicidas vero & adulteros ac cunctos criminalibus nexibus alligatos, & qui eis coaequales non erant, ab eorum vexatione & accusatione (docente domino) prohibebat & non nisi a coaequalibus aliquid eis inferri debere docebat, quia discipulum supra magistrum esse, aut ullam ei iniuriam inferre, nullatenus debere oportet. Infames etiam omnes, & quos primates & leges seculi non suscipiunt, sed & laicos ab eorum accusatione & vexatione semper repelli debere, rogabat, & cunctos illis subditos esse praecipiebat. Cunctorum sacerdotum vitam superiorem sanctioremque ac discretam a secularibus & laicis hominibus esse, & spirituales quosque atque sacerdotes super carnales ac laicos semper constituendos docebat, quoniam pro minimo nobis esse debet, ut a talibus arguamur & iudicemur, vel ab alio
- Dist. 80. In illis ciuitatibus.
*al. primi sacerdotes flamines. alii primi flamines.
*al. quis innocenter.
*al. iussit.
Indecr. Iuod lib. 2.
7. q. 1. Beatus Petrus.
Matth. 10. 6
*al. oportet re decet.
2. q. 7. Laici in accusatione.
- i iij humano

EPISTOLA DIVI CLEMENTIS PRIMA

humano die . Maiores vero à minoribus nec accusari , nec iudicari , vllatenus posse dicebat , **G**
1. Cor. 4. 2. quoniam non solum hoc diuinas , sed & leges seculi inhibere docebat . Omnes ergo legum
Esaïæ. 1. 2. diuinarum libenter violatores & sacrarum institutionum voluntarie perturbatores, eccle-
 siastica indignos regula & sancta communione, iudicabat. Operatores vero earundem, eisq;
 obediētes, vtrarumq; ac cæterorum bonorum dignos esse dicebat. Vnde & prophetas in te-
 stimonium sumebat, Audite cœli, & auribus percipe terra, quoniam dominus loquutus est, Fi-
 lios enutriui & exaltaui, ipsi autem spreuerunt me. Cognouit bos possessorem suum, & alinus
 præsepe domini sui, Israël autem non cognouit me, & populus meus non intellexit . Væ gen-
 ti peccatrici, populo graui iniquitate, semini nequam, filiis sceleratis . Dereliquerunt domi-
 num, blasphemauerunt sanctum Israël, abalienati sunt retrorsum . Super quo percutiam vos **H**
 vltra addentes præuaricationem: Omne caput languidum, & omne cor mœrens, à planta pe-
 dis vsque ad verticem non est in eo sanitas, Vulnus & liuor & plaga tumens non est circun-
 ligata, nec curata medicamine, neque fota oleo . Terra vestra deserta , ciuitates vestræ igne
 succensæ, Regionem vestram coram vobis alieni deuorant , & desolabitur sicut in vastitate
Esaïæ. 5. c. hostili, & derelinquetur . Væ (inquit) qui dicitis bonum malum , & malum bonum, ponen-
 tes tenebras lucem, & lucem tenebras, ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum. Pro-
 pterea captius ductus est populus meus, quia non habuit scientiam , & nobiles eius interie-
 runt fame , & multitudo eius siti exaruit . Propterea dilatauit infernus animam suam , & a-
Ibidem. c. d. peruit os suum absque vllō termino , Et descendēt fortes eius, & populus eius , & sublimes
 gloriosiq; eius ad eum . Et incuruabitur homo , & humiliabitur vir , & oculi sublimium de-
 primentur . Et exaltabitur dominus exercituum in iudicio , & deus sanctus sanctificabitur in
 iustitia. Carnales spiritualibus resistere prohibebat . Et de his qui ceruices suas contra magi-
 stros & seniores suos erigebant, hæc in exemplum adducebat. Detracta est ad inferos super-
Esaïæ. 14. c. bia tua , concidit cadauer tuum, Subter te sternetur tinea, & operimentum tuum erunt ver-
 mes . Quomodo cecidisti de cœlo lucifer, qui mane oriebaris, Corruisti in terram, qui vul-
 nerabas gentes , qui dicebas in corde tuo , lu cœlum conscendam , supra astra dei exaltabo
 solium meum , sedebō in monte testamenti in lateribus aquilonis, ascendam super altitudi-
 nem nubium, similis ero altissimo . Veruntamen ad infernum detrahēris in profundum la-
 ci . Qui te viderint, ad te inclinabuntur , teq; prospicient : Nunquid iste est vir, qui contur-
 bauit terram, qui concussit regna , qui posuit orbem desertum, & vrbes eius destruxit , vin-
 ctis eius non aperuit carcerem : Ebrietatem oppido prohibebat , & ebriosos corpore & ani-
 mo mortuos esse prædicabat . De quibus & in exemplum aiebat , Væ qui cunsurgitis mane
Esaïæ. 5. c. ad ebrietatem sectandam & potandum vsque ad vesp̄eram, vt vino æstuetis . Cithara & ly-
 ra & tympanum & tibia & vinum in conuiujs vestris, & opus domini non respicitis nec o-
 pera manuum eius consideratis. Et iterum, Væ qui potentes estis ad bibendum vinum, & vi-
Ibidem. e. ri fortes ad miscendam ebrietatem, Qui iustificatis impium pro muneribus, & iustitiam iu-
 sti aufertis ab eo. Propter hoc, sicut deuorat stipulam lingua ignis & calor flammæ exurit, sic
 radix eorum quasi fauilla erit, & germen eorum vt puluis ascendet . Abiecerunt enim legem **L**
 domini exercituum, & eloquium sancti Israël blasphemauerunt. Ideo iratus est furor domi-
 ni in populo suo, & extendit manum suam super eum & percussit eum, Et cõturbati sunt mon-
 tes, Et facta sunt morticina eorum quasi stercus in medio platearum. In omnibus his non est
 auersus furor eius , sed adhuc manus eius extenta . Nullum etiam presbyterum in alicuius
*** al. volebat** Episcopi parœcia aliquid agere debere, absque eius permissu * docebat, sed & cunctos pres-
 byteros propriis Episcopis in omnibus absque mora obediētes (instituyente domino) esse
 debere docebat . Nullum item aliena concupiscere aut præsumere, quæ eorum erant , sed
*** al. cõtentū** vnumquemque suis sibiq; commissis * contentos esse docebat. Neminem etiam alicui aliquid **M**
abire oportere. facere, nisi quod sibi vellet fieri, instruebat. Sanctā quoq; ecclesiam immaculatā omnes serua-
Tobiæ. 4. c. re debere euangelizabat , cuius claues Episcopos esse dicebat . Ipsi enim habent potestatem,
Math. 16. c. claudere cœlum , & aperire portas eius, quia claues cœli facti sunt. Amouere autem eos ne-
Zachæ. 2. c. minem debere docebat , quia oculi domini sunt . & qui eos tangit , tangit pupillam oculi e-
 ius . Et quanta pœna dignus sit , qui eos scandalizat , ipsum dominum docuisse dicebat,
Math. 18. a. vbi ait, Qui scandalizauerit vnum de pusillis istis qui in me credunt, expedit ei, vt sus-
b. c. pendatur mola asinaria in collo eius , & demergatur in profundum maris . Væ mundo
 ab scandalis , Neceffe est enim , vt veniant scandala, Veruntamen, væ homini illi per quem
 scandalum venit. Si autem manus tua scandalizat te, abscinde eam, & proiice abs te . Bonum
 est tibi,

- A** est tibi, ad vitam ingredi debilem, quàm duas manus habentem mitti in gehennam ignis. Et si pes tuus scandalizat te, abscinde eum & proiice abs te, Bonum est tibi, introire ad vitã claudum, quàm duos pedes habentem, mitti in ignem æternum. Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum & proiice abs te, Bonum est tibi, vnum oculum habentem in vitam introire, quàm duos oculos habentem mitti in gehennã ignis. Videte, ne contemnatis vnum ex his pusillis. Amen dico vobis, Quæcunque alligaueritis super terram, erunt alligata & in cœlo, & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cœlo. Iterum dico vobis, quia si duo ex vobis cõfenserint super terrã de omni re quæcunque petierint, fiet illis à patre meo, qui in cœlis est. Vbi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Et iterũ per
- B** prophetam loquitur dicens, Expauit, inquit, cœlum super hoc, & horruit amplius vehemeter, Hiere. 2. c dicit dominus. O intolerabilem malignitatem, O linguam iniquitatem loquentem contra deum, & mentem in altitudinem cornu extollentem. Et iterum, Impone homo tuæ linguæ ostium & seram. Cessa cornu in altitudinem extollens, & loquens aduersus deum iniquitatem & proximum tuum. Quousque insultas patienti Christo & fratribus? Sic autem peccantes in fratres, & percutientes eorum infirmam conscientiam, in Christum grauiter peccatis, & rei iudicio effecti, infames efficiemini, & iuste repellemini. Et iterum per prophetam loquitur dicens, Vos autem sacerdotes domini vocabimini, ministri dei nostri, dicetur vobis, Fortitudinem gentium comedetis, & in gloria eorum superbietis. pro confusione vestra duplici & rubore laudabunt patrem eorum. Propter hoc in terra sua duplicia possidebunt, & lætitia sempiterna erit eis. Quia ego dominus diligēs iudicium, & odio habens rapinã in holocaustum, Et dabo opus eorum in veritate, & fœdus perpetuum feriam eis. Et sciatur in gentibus semen eorum, & germen eorum in medio populorum. Omnes qui viderint eos, cognoscet eos, quia isti sunt semen, cui benedixit dominus. Gaudens gaudebo in domino, & exultabit anima mea in deo meo, Quia induit me vestimento salutis, & indumento iustitiæ circumdedit me, Quasi sponsum decoratum corona, & quasi sponsam ornatã monilibus suis. Sicut enim terra profert germen suum, & sicut hortus semen suum germinat, sic dominus deus germinabit iustitiam, & laudem coram vniuersis gentibus. Eos autem à solo domino aut iudicandos au-
- C** mouendos, & non ab aliis* esse dicebat, quia sui sunt, & non alterius. Et quis est, qui alterius iudicet seruum? Nam si ista non patiuntur homines, nec deus deorum & dominus dominantium hæc vllatenus patitur. Vnde & prophetas* sibi testes esse dicebat, per quos dominus loquitur dicens, Ecce excoci te, sed non quasi argentum, elegi te in camino paupertatis. Propter me faciam, vt non blasphemem, & gloriam meam alteri non dabo. Audi me Iacob & Israël, quem ego voco. Ego ipse, ego primus, & ego nouissimus. Manus quoque mea fundauit terrã, & dextera mea mensa est cœlos. Ego vocabo eos, & stabunt simul. Me insulæ expectabunt, & brachium meum sustinebunt. Salus autem mea in sempiternum erit, & iustitia mea non deficiet, Audite me, qui scitis iustum, populus meus lex mea in corde eorũ. Nolite timere opprobrium hominum, & blasphemias eorum ne metuatis. Sicut enim vestimentum sic comedet eos vermis, & sicut lanam sic deuorabit eos tinea. Salus autem mea in sempiternum erit, & iustitia mea in generationes generationum. Et iterum, Abscondita est vita mea à domino, & à deo meo iudicium meum* transibit. Nunquid nescis, aut non audisti? Deus, sempiternus dominus, qui creauit terminos terræ, non deficiet, neque laborabit, nec est inuestigatio sapientiæ eius. Qui dat lasso virtutem, & his (qui non sunt) fortitudinẽ & robur multiplicat. Deficient pueri, & laborabunt, & iuuenes in infirmitate cadent. Qui autem sperant in domino, mutabunt fortitudinẽ, & assumet pennas sicut aquilæ, current, & non laborabunt, ambulabunt, & non deficiet. Trãseant ad me insulæ, & gentes mutent fortitudinem. Accedant, & tunc lo-
- D** quantur, simul ad iudicium propinquemus. Hos autem qui eos vetant, aut amouere vel dãnare nituntur, dominus per prophetam damnat, & vsque ad satisfactionem eorum & ecclesiæ damnatos esse docebat, vbi ait, Talia elegerunt in viis suis, & in abominationibus suis anima eorum delectata est, Vnde & ego eligam illusiones eorum, & damnationem adducam eis, quia loquutus sum eis, & non audierunt, feceruntq; malum in oculis meis, & quæ nolui, elegerunt. Audite verbum domini, qui tremitis ad verbum eius, Dixerunt fratres vestri, odiẽtes vos & abiicientes propter nomen meum. Glorificetur dominus, & videbimus in lætitia vestra, ipsi autem confundentur. Non enim laborabunt frustra in cõturbatione præsules mei, quia semen benedictorum domini est. Antequam clament, ego exaudiam, adhuc illis loquentibus ego audiam. Ad glorificandum se, & diuina mandata seminanda & euangelizanda eos dominus
- *al. idcirco astruebat.
*al. ei rei testes p̄ferebat.
Esa. 48. b
- Esa. 51. c
- Esa. 40. g
*al. trãsiuit.
- Esa. 41. a
- Esa. 66. b
- Esa. 65. d

EPISTOLA DIVI CLEMENTIS PRIMA

dominus elegit, & non ut prohibeantur aut perturbentur, suggerebat, quoniam qui eos lædit, G
eum lædit, cuius legatione funguntur. Prædicare eos assidue, & mandata domini sine inter-
missione annuntiare rogabat, Opera eorum bona coram hominibus monstrare, & conscien-
tiam bonam coram deo habere insinuabat, Omnes principes terræ & cunctos homines eis
obedire, & capita sua submittere, eorumque adiutores existere præcipiebat, ut omnes pariter fi-
deles & cooperatores legis dei monstrarentur, ne de eis dicatur, Confundentur & erubescēt
omnes, qui pugnant aduersum te, & erunt quasi non sint, & peribunt viri, qui contradicunt
tibi. Quæres eos, & non inuenies viros rebelles tuos, Erunt, quasi non sint, & veluti consum-
ptio hominis bellantis aduersum te. Omnes ergo qui eis contraueniunt, ita damnatos & in-
fames usque ad satisfactionem monstrabat, & nisi conuerterentur, à liminibus ecclesiæ alie-
nos esse præcipiebat. Homicidiorum vero tria genera esse dicebat, & poenam eorum parilem
fore docebat. Sicut enim homicidas interfectores fratrum, ita & detractores eorum eosque o-
diētes, homicidas esse manifestabat, Quia & qui occidit fratrem suum, & qui odit, & qui de-
trahit ei, pariter homicidæ esse monstrantur. Omnes etiam à carnalibus desideriis, quæ mili-
tant aduersus animam abstinere, & bonam eorum conuersationem ac innocentem omnibus
monstrare, rogabat. Ex corde enim cunctos attentius inuicem diligere insinuabat, & veram
fraternitatem inter se habere docebat. Quotidiana enim illius prædicatio inter cætera diuina
mandata hæc erat, quam in eius exemplum etiam tibi frater charissime significare curauī. Bo-
norum, inquit, operum inter cætera semina ac negotia sunt, quantum vnusquisque sapit & po-
test, totius intimi cordis (ut prælibatum est) visceribus deum diligere, & proximū velut seip-
sum. Abnegare seipsum sibi, ut Iesum Christum dominum nostrum sequatur, & nihil eius a-
mori præponere, veritatem corde & ore proferre debere, & totam spem suā deo semper cō-
mittere. Instruebat actus suæ vitæ omni hora custodire, & in omni loco deum respicere, fir-
miter scire cogitationes malas cordi suo aduenientes, mox ad Christum allidere, & sacerdo-
tibus domini manifestare. Os suum à multo vel prauo colloquio custodire, & verba vana aut
mendacia non loqui, quia os quod mentitur, occidit animam. Verba diuina libenter audire,
& sacerdotibus suis libenter obtemperare atque obedientes esse docebat. Prædicationi & o-
rationi ac lectioni frequenter incumbere, & eleemosynas veras perficere. Desideria carnis
non perficere, sed propriam frangere voluntatem, boni aliquid in se quum viderit, deo * ap-
plicare, non sibi, & malum à se factum cognoscat, & sibi imputet. Multum loqui non amare,
sed custodire labia sua, ne dolum aut malum loquantur, diem iudicii timere, gehennam expa-
uescere, vitam æternam omni concupiscentia desiderare, non occidere, non adulterari, non
furtum facere, non rem proximi concupiscere, nō falsum testimonium dicere, sed omnes ho-
mines honorare, corpus custodire, vanas & caducas non amplecti delitias, ieiuniū & vigili-
as sanctas amare, pauperes recreare, nudos vestire, infirmos visitare, sitientes potare, mortuos
sepelire, & diligenter eorū exequias peragere pro eisque orare, & eleemosynas dare. Dolētes cō-
solari, & suis bonis refouere, & à malis actibus se alienū facere. Non esse superbum, nō vino-
lentum, nec multum edacem, non somnolentum, non pigrum, non murmuratorem nec de-
tractorem, quia qui detrahit, non se, sed & multos alios occidit. Iram non perficere, nec ira-
cundiæ tempus reseruare. Dolum in corde non tenere, nec pacem falsam * dare. Charitatem
non detelinquere, nec iurare, ne forte periurium (quod absit) * fiat. Malum pro malo nō red-
dere, nec iniuriam facere, sed factam patienter sufferre. Inimicos diligere, maledicentes se nō
remaledicere, sed magis benedicere, & persecutionē pro iustitia sustinere. * Charitatem a-
mare, & nullum odio habere, quia qui odit fratrem suum, homicida est. Elationem fugere, ze-
lum malum non habere, inuidiam non exercere, nec cōtentionem amare. Cum discordanti-
bus ante solis occasum in pacem redire, & de dei misericordia nunquam desperare. Seniores
venerari, & iuniores diligere. Episcopos, sacerdotes suos ac cunctos reliquos ecclesiæ mini-
stros atque omnem plebem sibi commissam, verbo diuino & mandato instruere, & dirigere,
hōsque omnes & eorum Episcopos tota animi virtute diligere ut oculos suos, quia oculi sunt
illorum. Eorum præceptis in omnibus obedire, etiam si ipsi aliter (quod absit) agant, memo-
res scilicet illius dominici præcepti, Quæ dicunt, facite, quæ autē faciunt, facere nolite. Ipsi au-
tem Episcopi, si exorbitauerint, ab istis non sunt reprehendendi vel arguendi, sed supportan-
di, nisi in fide errauerint. Illi ergo super istos sunt, non autem isti super illos, quoniam maior
à minore nec argui nec iudicari potest. Nullus se extollat erga doctores, ac magistros suos,
quia discipulus super magistrum esse non debet, nec potest. Nullus velit dici sanctus, ante-
quam

Esā. 41. c

11. q. 3. Si au-
tem vobis.
De pœn. di.
1. Homici-
diorū tria.

Matth. 22. d
Lucæ. 10. c
Lucæ. 9. c

Nota de cō-
fessione præ-
nitentiali.

Sap. 1. c

Galat. 5. c
* al. attri-
buere.
Psalm. 33.

Deut. 5. c

De exequiis
1. Tim. 3. a

* al. præten-
dere.
* al. incur-
ratur.

* al. Casti-
tatem.
1. Ioan. 3. c

2. q. 7. Sacer-
dotes &
Matth. 21. a
Matth. 10. c
Et Luc. 10. f

- A** quam sit, sed prius sit, vt verius dicatur, Præcepta domini, doctorumque, ac magistrorum, factis quotidie adimplere, & in Christi nomine pro inimicis orare oportet. Obedientia enim, & humiliatio, quæ magistris agitur, domino exhibetur. Timor domini delectabit cor, & dabit lætitiā & gaudium in longitudinem dierum. Timenti deum, bene erit in extremis, & in die defunctionis suæ benedicetur. Væ dissolutis corde, qui non credunt deo, & resistunt mandatis eius, & inobedientes ac contumaces sunt his, qui eius legatione funguntur, & ideo non protegentur ab eo. Væ his, qui perdiderunt sustententiam, qui dereliquerunt vias rectas, & diuerterunt in vias prauas. Et, quid facient, quum inspicere cœperit dominus? Qui timent dominum, non erunt incredibiles verbo illius, & qui diligunt illum, conseruabunt viam illius.
- B** Qui timent dominum, inquirent, quæ beneplacita sunt illi, & qui diligunt eum, replebuntur lege ipsius. Qui timent dominum, præparabunt corda sua, & in conspectu illius sanctificabunt animas suas. Qui timent dominum, custodiunt mandata illius, & patientiam habebunt vsque ad inspectionem illius, dicentes: Si pœnitentiam non egerimus, incidemus in manus dei, & non in manus hominum, secundum enim magnitudinem illius, sic & misericordia ipsius cum ipso est. Venite, inquit, filij, audite me, timorem domini docebo vos. Currite dum lumen vitæ habetis, ne tenebræ mortis vos comprehendant. Omnis, qui vult vitam, & cupit videre dies bonos, prohibeat linguam suam à malo, & labia eius ne loquatur dolum. Diuertat à malo, & faciat bonum, inquireat pacem, & persequatur eam, quia oculi domini super iustos, & aures eius ad preces eorum. Vultus autem domini super facientes mala, vt perdat de terra memoriam eorum. Propterea nolite fieri sicut equus & mulus, in quibus non est intellectus. Sed lætamini in domino, & exultate iusti, & gloriamini omnes recti corde. Quia multi venient ab oriente & occidente (domino dicente) & à septentrione atque meridie, & recumbent cum Abraham, & Isaac, & Iacob. Propter quod, deprecor te frater charissime, vt doceas attentius hunc prædicationis ordinem, & absolutionum dies, vt saluentur animæ hominum, quæ occulta dei virtute, quem debeant diligere, priusquam doceantur, agnoscant. Operum vero ratio potestati, & arbitrio vniuscuiusque permittitur, & hoc ipsorum est proprium. Desiderium vero habere erga doctorem veritatis, hoc à patre cœlesti donatum est. Sed salus in eo est, vt voluntatem eius, cuius amorem & desiderium (deo largiente) conceperis, facias, ne dicatur ille sermo eius ad nos, quem idem dixit, Quid autem me dicitis domine, domine, & non facitis, quæ dico? Est ergo proprii muneris, vt vnusquisque sit (prout dominus noster dederit) perfectus in ecclesia, mittensque semina diuina, vt de nobis, nō prædictus sermo, sed ille dicatur, quem alibi dominus noster dixit, Ideo, inquit, omnis scribe doctus in regno cœlorum, similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo noua & vetera. Nullus ergo, inquit, impediatur ordinem, aut locum occupet irrationabiliter, vel temporum permutet vices, sed primo, quæ sit iustitia eius, quæ voluntas, requiramus, vt bonis operibus ac dei gratia repleamur. Deus enim his, qui recte sentiunt, & bona agunt, præsto est, quoniam his manifestat seipsum. Nam si quis velit (antequam actus suos emendet) de his requirere, quæ non potest inuenire, stulta & inefficax erit huiusmodi inquisitio. Tempus enim breue est, & in iudicio dei gestorum causa agitur, non quæstionum. Idòque, ante omnia hoc quæramus, quid nos, aut qualiter agere oporteat, vt æternam vitam consequi mereamur. Nam si exiguum hoc tempus vitæ per inanes occupemus & inutiles quæstiones, inanes sine dubio, & vacui ab operibus bonis pergemus ad deum, vbi iudicium operum nostrorum fiet. Vnaquæque etenim res suum tempus habet, & locum. Operum hic locus, hoc tempus est, meritorum seculum futurum. Curratur igitur per viam mandatorum dei, & ab eorum, & præceptorum domini institutis, & à spiritus sancti doctrina non recedatur. Quapropter præparanda sunt corda nostra, ac corpora, sanctæ mandatorum eius, suorumq; Episcoporum ac prædicatorum obedientiæ militatura, vt suæ gratiæ iubeat nobis auxilium ministrari, & fugientes gehennæ pœnam, ad vitam valeamus omnes peruenire æternam. Hæc itaque, frater charissime Iacobe, ab ore sancti Petri iubentis accepi, tibiq; (vt optabas) insinuare studui, vt seruari omnia immaculata præcipias, quia ecclesiastica non oportet negligenter, sed diligenter expleri negotia. Hæc ergo præcepta nemo credat abq; sui periculo negligere, vel dissimulare, quia in iudicio dei ignis æterni tormenta sustinebit, qui ecclesiastica decreta neglexerit. Qui vero te audierit (vt iusserat minister Christi Iesu) gloriam accipiet. Qui autem te non audierit, imò loquentem dominum per te, ipse sibi damnationem accipiet. Curandum ergo, & attendendum est nobis omnibus, * quod in perpetuum expedit, vt Christi passionibus per patientiam participemus,

Eccl. i. b

Eccl. i. b

Psal. 33.
Ioan. 12. f
Psal. 33Psal. 31
Matth. 8

Luc. 6. g

Matth. 13. g

* al. vt, quod
perpetuum est,
expetetur, &

EPISTOLA SECUNDA CLEMENTIS PAPAE ad Iacobum fratrem domini, De sacris vestibus vel vasis.

CLEMENTIS Romanæ ecclesiæ præsul, Iacobo charissimo Hierosolymorū Episcopo. Quoniā, sicut à beato Petro Apostolo accepim⁹, omnium Apostolorū patre, qui claves regni cœlestis accepit, qualiter tenere debemus de sacramētis, quæ gerūtur in sanctis, te ex ordine nos decet instruere. Tribus enim gradibus cōmissa sunt sacramenta diuinorum secretorum, id est, presbytero, diacono, & ministro, qui cum timore & tremore* clericorum, reliquias fragmentorum corporis dominici custodire debent, ne qua putredo in sacrario inueniatur, ne quū negligēter agitur, portioni corporis domini grauis inferatur iniuria. Communio enim corporis domini nostri Iesu Christi si negligenter erogetur, & presbyter minora non curet admonere officia, graui anathemate, & digna humiliationis plaga feriat. Certe tanta in altario holocausta offerantur, quanta populo sufficere debeant. Quod si remanserint, in crastinū **I** non referuentur, sed cum timore & tremore, clericorum diligentia consumantur. Qui autē residua corporis domini, quæ in sacrario relicta sunt, consumunt, non statim ad communes accipiendos cibos conueniant, ne putent sanctæ portioni commiscere cibum, qui per aqualiculos digestus in secessum funditur. Si ergo mane dominica portio editur, vsque ad sextam ieiunent ministri, qui eam consumpserunt. Et si tertia vel quarta hora acceperint, ieiunent vsque ad vesperam. Sic secreta sanctificatione æterna custodienda sunt sacramenta. De vasis sane sacris ita gerēdum est. Altaris palla, *cathedra, candelabrum, & velum, si fuerint vetustate consumpta, incendio dentur, quoniā non licet ea, quæ in sanctuario fuerint, male tractari, sed incendio vniuersa tradantur. Cineres quoque eorum in baptisterio inferantur, vbi **K** nullus* transitum habeat, aut in pariete, aut in fossis pauimentorum iacentur, ne introeuntium pedibus inquinentur. Nemo per ignorantiam clericus palla mortuum credat obuoluēdum, aut diaconus scapulas operire velit, quæ fuit in altari, aut certē quæ data est in mensam domini. Qui hæc fecerit, vel leuiter quasi nihil, & negligēter habuerit diuina* mysteria, Diaconus triennio, sexque mensibus à dominico alienus erit altari, graui percussus anathemate. Quod si clericum presbyter non commonuerit, decem annis & quinque mensibus excommunicatus sit, propter quod de dominicis sacramentis subiecta sibi non commonuerit ministeria, & postea cum grandi humilitate matri reconcilietur ecclesiæ. Pallas vero & vela, quæ in sanctuarij sordidata fuerint ministerio, diaconi cum humilibus ministris* iuxta sacrarium **L** lauent, non eiicientes foras à sacrario velamina dominicæ mensæ, ne fortē puluis dominici corporis male decidat, à sindone foris abluto, & erit hæc operanti peccatum, idcirco, intra sacrarium, ministris præcipimus, hæc sancta cum diligentia custodire. Sane peluis noua comparatur, & præter hoc nihil aliud tangat. Sed nec ipsa peluis velis apponatur lauadis, nisi quæ ad dominici altaris cultum pertinent. Pallæ altaris solæ in ea lauentur, & in alia, vela ianuarum. De velis autem ianuarum cura sit ostiariis ex admonitione maiorum, ne quis negligens aut ignarus, ad velum ianuarum domus domini manus incondite tergat, sed statim, coërcitus, discat omnis homo, quia velum atrij domus domini sanctum est. Præcipimus etiam, ne* excommunicato ecclesiæ, siue laico, de fragmentis oblationum domini ponatur ad mensam. Vnde **M** scis tu, qui passim* sacrarij panes indignis impendis, vnde nosti, si à mulieribus mundi sunt hi, quibus impendis? Hinc & Dauid, ab Abimelech sacerdote interrogatus, quum panes sibi ad comedendum posceret, si mundus esset à muliere, quum se mundum ante triduum profiteretur, panes propositionis māducauit. Ad dominica autem* mysteria tales elegantur, qui ante ordinationem suam coniuges suas non* nouerint. Quod si post ordinationem, ministro altaris contigerit proprium inuadere cubile vxoris, sacrarij non intret limina, nec sacrificij portitor fiat, nec altare contingat, nec ab offerentibus holocausti oblationem suscipiat, nec ad dominici corporis* portationē accedat, nec aquā sacerdotibus porrigat ad manus. Sed ostia forinsecus claudat, minora gerat officia, vrceum siue calicem, ad altare* non sufferat. Si forte quispiam

De cōse. di.
2. Trib⁹ gra
dibus.

*al. dei

De cōf. dif.
2. Trib⁹ gra
dib⁹ vel, Tā
ta in. Et in
decre. luo.
lib. j.

De cō. dif. i.
Altaris palla
*al. cātera.

*al. trāsitus
habeatur.
De cō. dif. i.
Nemo per
*al. ministr
ria.

*al. non ha
bet, iuxta sa
crarium.

De cō. di. 2.
Trib. gradi.
pag. Tāta i.
*al. extero.
*al. externo
*al. sanctua
rij.
1. Reg. 21. b
*al. ministr
ria.
*al. relique
runt.

*al. portio
nem.
*al. sugge
rat.

- A tē quispiam presbyter, siue diaconus, sacrarii sindonem, vel velum, subtracta vendiderit, Iudæ Iscariotis similis æstimabitur. Qui propter cupiditatem fecerit hoc opus, nouerit se supradicti Iudæ suscepturum pœnam. Clericus vero solus ad fœminæ tabernaculum non accedat, nec properet, sine maioris natu principis iussione. Nec presbyter solus cū sola adiungatur, sed duobus adductis testibus, uisitet infirmam, Nec solus cum sola fœmina fabulas misceat, Nec archidiaconus, aut diaconus, sub prætextu officij humilitatis frequentet domicilia matronarum, aut fortè per clericos, aut domesticos eius, matronæ mandent secreti aliquid. Si cōtum & ille deponatur, & illa à liminibus arceatur ecclesiæ. Sed, si fortè illa intar-
sio si... suggeratur. Et si talis est, ad quam debeat ire pio interuen-
B Sinau... o dirigat, cum duobus aut tribus, qui hoc* sanare del-
tandam m... nam, nullus clericus ingrediatur, nisi cum duo-
tamen... tranea habitet fœmina, nisi proxima, aut sor-
magna l... Non ignoramus malitias Satana, Vniuersa h-
ecclesiastic... int ministeria. Negotium enim dei non deu-
Iterum atque... ragmentis dominici corporis demanda-
ferendum sang... m domini, præparatum cum tota munditia mini-
ne non bene lotus calix, diacono peccatum fiat offerenti. Ita cum om-
supra exposuimus) oportet impleri. Tales ad ministerium elegantur-
C dominica sacramenta tractare. Melius est enim domini sacerdoti, paucos...
qui possint digne opus dei exercere, quàm multos inutiles, qui onus graue ordina-
cant. A principio epistolæ vsque ad hunc locum de sacramentis delegaui bene intuentis, uoi
non murium stercora inter fragmenta dominicæ portionis appareant, neque putrida per ne-
gligentiam remaneant clericorum, & conuenientes, qui accipere sibi medicinam desiderant,
putrida quum viderint, magis cum ridiculo & fastidio videantur accipere, & in peccatū ma-
gis decidunt, per negligentiam clericorum. Quapropter, nemo clericorum vltra hæc dissi-
mulet, aut negligere vllatenus audeat, sed libenter, quæ iussa sunt, expleat, & sacramenta diui-
na nequaquam negligenter contrectet. Ideoq; tam iuuenes, quàm senes, de his, & de omni cō-
uersatione sua, & conuersione, & pœnitentia valde esse sollicitos oportet, satisq; agere, vt hæc
condigne agant, & de reliquo ornent tam clerici, quàm seculares, animas suas ornamentis di-
gnissimis, dogmatibus scilicet veritatis, decore pudicitia, splendore iustitiæ, candore pietatis,
aliisq; omnibus, quibus cōpositam t decet esse rationabilem mētem. Tum præterea declina-
re à consortiis inhonestis & infidelibus, & societates habere fidelium, atque illos frequentare
conuentus, in quibus de pudicitia, de iustitia, de pietate tractatur. Orare semper deum ex to-
to corde, & ab ipso petere, quæ decet, ipsi gratias agere, veram pœnitudinem gerere præteri-
torum gestorum, aliquantulum etiam (si possibile est) per misericordias pauperum iuuare pœ-
nitentiam. Per hæc enim facilius venia dabitur, & indulgenti citius indulgebitur. Quod si
prouectioris ætati
E postquam* finis...
ei imminet p...
luntates. S...
fructus digno...
nis ostendit...
*quia non tē...
tatis prædicator...
test) eodem mon...
regni cœlestis exar...
F Euangelium regni del...
conuertat. Non requirit a te deus pecuniam, sed animum mise...
que diues conuersionem suam differat, pro sollicitudine secul...
fructus meos. Neque dicat intra semetipsum, Quid faciam...
& latrare. Nam dicetur ei, Stulte, hac nocte auferetur abs te anima tua, & quæ paraisti, cuius e-
runt? Itē festinet ad pœnitentiam omnis ætas, omnis sexus, omnisq; conditio, vt vitā con-
sequatur æternam. Iuuenes quidem in eo grati sint, quòd in ipso impetu desideriorum, cerui-
ces suas iugo subiiciunt disciplinæ. Senes & ipsi laudabiles, quia multi temporis consuetudi-
nem, in

16. q. 4. Si
fortè.
Matth. 27. 2

2. Cor. 2. c

Dist. 23. Ta
les ad.

† al. cōptam

* al. fractus
* al. volu-
ptates.

* al. qui.

Lucæ. 12. c

EPÍSTOLA DIVI CLEMENTIS SECUNDA

* timore. nem, in qua male prævienti sunt, pro dei amore commutant. Nemo ergo differat, nemo cunctetur. Quæ enim causa cunctandi est, ad bene agendum? Animus sibi male conscius, dum videtur sibi nullam pœnam pati, credit, quia non iudicet dominus, quum abuti patientia dei, & non intelligere parcentis benignitatem, iam sit magna damnatio. Vnde scriptum est, Maledictus omnis, qui opus domini negligenter agit. quapropter, pastoralis ordinis est, infatigabiliter reuocare, quicquid ad correctionem populorum, imò magis filiorum spiritualium (quâ tum est fas intelligere) cognoverit pertinere, & non (quod absit) cum suo periculo alienæ spei, per solam negligentiam, facere detrimentum, sed quod ad generalis salutis spectat compedium, salubri necesse est providere tractatu. Homini religioso parum esse debet, inimicitias aliorum non exercere, vel non augere, male loquendo, nisi eas etiam extinguere, bene loquendo studuerit. Ecce oris nostri buccina ad aures hominum personamus, neque se deinceps excusabit non monitum, quâ quod sequi debeat, tam verbis, quàm literis edocetur. Qualis autem condemnatio, & qualis imminet maledictio his, qui in patres peccant, diuina nos docet scriptura, Si enim Cham filius Noe, quum vidisset nudum suum patrem, quoniam non cooperuit patris corporalis nuditatem, sed egressus, nuntiavit eam fratribus, & illi vestimento cum cooperuerunt, ipse quidem Cham, & illi, qui ex eo nati sunt, sub maledicto facti sunt, qui autem cooperuerunt, magnam benedictionem meruerunt, multo magis isti maiore & ampliore condensatione digni sunt, qui patribus obuiare, aut contra eos insurgere nituntur, aut iniuriâ vel contumeliâ eis inferre moliuntur, quoniam, qui eis resistit, deo resistit. Et qui eis iniuriâ vel contumeliâ facit, deo cuius legatione funguntur, facit. Expauit cœlum super hoc, & horruit amplius vehementer, dicit dominus. O intolerabilem malignitatem. O linguam loquentem iniquitatem contra deum, & mentem in altitudinem cornu extollentem. Et iterum, Impone homo tuæ linguæ ostium & seram. Cessa, in altitudinem cornu extollens, & loquens aduersus deum iniquitatem, & proximum tuum. Quousque insultas patienti Christo, & fratribus? Hæc nos familiariter docebat, & hæc nobis publicitus prædictus magister & instructor atque ordinator noster, princeps Apostolorum Petrus, in ecclesia prædicabat, exemplum dans, ut & nos similiter faciamus. Humiliamini, inquit, in conspectu domini, & exaltabit vos. Nolite detrahare alterutrum, quoniam qui detrahit fratri, aut qui iudicat fratrem suum, detrahit legi, & iudicat legem. Qui autem iudicat legem, non est factor legis, sed iudex. Vnus est enim legislator & iudex, qui potest perdere & liberare. Tu autem quis es, qui iudicas proximum? Non oportet. Non præcepit nos iudicare inuicem, sed magis auxilium ferre. Væ erit, inquit, his, qui fratres tribulant, & eis, qui eos persequuntur. Vos autem, quanto amplius tribulamini, tanto purgatiore atque beatiore efficiemini, si tamen ipsa tribulatio patienter fuerit supportata. Quod etiam ipse nos dominus docuit, Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. Et item, Beati eritis, quum vos oderint homines, & persequuti vos fuerint, & eiecerint nomen vestrum tanquam malum. Gaudete in illa die & exultate, quoniam merces vestra multa est in cœlo. Vnde & ipse ait, Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex totis viribus tuis, & proximum tuum sicut te ipsum. Non enim, inquit, recte diligit deum, qui fratrem insequitur, nec diligit proximum, qui ei detrahit, vel qui illum accusat, quia quod sibi quis fieri non vult, hoc alteri nullatenus facere debet. Discite, inquit, filij mei sapientiam, & tenetote fidem rectam, & amplectimini charitatem, ut non excidatis. Data est enim vobis à domino potestas & virtus ab altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur vestras. Qui autem custodierint iustitiam, iuste iudicabuntur, & qui crediderint iusta, iuste inuenient, quid respondeant. Semper cauetote, Præcepit enim, ne aliquando peccato cōsentiamus, & prætermittamus præcepta dei nostri. Ecclesias per congrua & vtilia facite loca, quæ diuinis precibus sacrare oportet, & in singulis sacerdotes, diuinis orationibus deo dicatos, poni. Quos ab omnibus venerari oportet, & non à quoquam grauari. Semper veritate mala, & pro animabus vestris ne confundamini dicere verum. Mendacia fugite, & veritatem corde proferte, quoniam multos iam supplantauit suspitio. Charitatem semper diligite, & fratres adiuuate. Erunt enim, quasi non sint, & peribunt viri, qui contradicunt vobis. Vnde & dominus ait, Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit, & qui spernit me, spernit eum, qui me misit. Et item, Qui enim non est aduersum vos, pro vobis est. Quisquis enim potum dederit vobis calicem aquæ in nomine meo (quia Christi estis) amen dico vobis, non perdet mercedem suam. Et qui scandalizauerit vnus ex his pusillis, credentibus in me, bonum est ei magis, si circumdaretur

- A** daretur mola asinaria collo eius, & in mare mitteretur. Et si scādalizauerit te manus tua, abscinde illam, bonum est tibi, debilem introire in vitam, quā duas manus habentem, ire in gehennam, in ignem inextinguibilē, vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. Et si pes tuus scandalizat te, amputa illum, Bonum est tibi, claudum introire in vitam æternam, quā duos pedes habentem, mitti in gehennam ignis inextinguibilis, vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. Quod si oculus tuus scandalizat te, eiice eū, Bonum est tibi: luscum introire in regnum dei, quā duos oculos habentem, mitti in gehennā ignis, vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. Omnis enim homo igne salietur, & omnis victima *salietur. Bonum est sal. Quod si sal insulsum fuerit, in quo illud salietur, *al. sale, sale
lietur.
- B** tis: Habete sal in vobis, & pacem habete inter vos, quia quisquis vestrum recte docuerit, & iuste vixerit, habebit gloriam. Qui autem secus egerit, indubitanter pœnam sustinebit. Ideo bona agere vos semper oportet, vt brauium æternæ vitæ percipiat. His ergo bene parete sententiis. * Ne quis hæc præcepta minime credat implenda, & iudicio dei æterni ignis tormenta sustineat, qui ecclesiastici operis sacra neglexerit. Hæc igitur, frater Iacobe, de ore sancti Petri iubētis audiui. Si quis præcepta hæc non integra custodierit, sit anathema vsque ad aduentum domini nostri Iesu Christi. Hæc præcepta à sancto Petro apostolo accepi, & tibi, frater charissime, insinuare curavi, vt seruari omnia præcipias sine macula. Si quis vero audierit te, utilis erit minister Iesu Christi, Qui autem non audierit te, imò loquentem dominum
- C** per te, ipse sibi damnationem accipiet. Omnipotens deus, charissime, sua te protectione custodiat, atque ad cœlestis remunerationem patriæ, multiplici animarum fructu perducatur. Deus te iterum, iterumq; incolumem custodiat, reuerentissime frater. Amen.

*al. Nec

ARGVMENTVM TERTIAE EPISTOLAE CLEMENTIS,
per Io. Sichardum.

- D** Ostquam ordines ministeriorū in Ecclesia, quos per capita, ut visum fuit nascenti Christianismo conuenire, Clemens digesserat, propius aliquanto nunc officia docet, & summā Christianæ uitæ totam compendio complectitur. Præter alia tamen, eorum officium quale esse debeat ostendit erga episcopos, qui uitæ ab his præcepta capiūt. Per occasionem hic principes, magistratus, plebem ipsosque adeo episcopos obtestans, ne scripturæ diuinæ ita se accommodent, ut alienum aliquem sensum, & Christo indignum aliunde asferant, sed ex ipsa scriptura, autore uero propheta, exculpāt. Vnde uidetur planè epistola illa, præter alias faciē habere synceræ illius doctrinæ primitiæ ecclesiæ, quam tamen hac tempestate tantis errorum & dissidiorum fluctibus iactati, uix per transennam agnoscimus amplius. Porro admonendus est lector, ea quæ hic leguntur pulcherrime commixta, tanquam cumulo, hæc eadem in Recognitionum libris sparsim legi, ut uerisimile uideatur mihi, hanc à studio aliquo Clementis conscriptam potius, quam ab ipso Clemente: quod tamen nec urgere nos magnopere debet, magis de re sollicitos; quā autore, cum extra controuersiam sit, eiusmodi hanc esse epistolam, quæ uel publice in ecclesiis legi possit.

EPISTOLA TERTIA CLEMENTIS PA-
pæ primi, De officio sacerdotis & clericorum,
Rufino Torano Aquileiensi in-
terprete.

- F** LEMENS vrbis Romę Episcopus, oibus coëpiscopis, presbyteris, diaconib⁹, ac reliquis clericis, & cūctis principibus, maiorib⁹ minorib⁹ve, omnibus generaliter fidelib⁹, benedictio, claritas & gloria in gratia dei, quæ data est nobis in Christo Iesu domino nostro. Urget nos fratres, multus amor vester, & religiosa inuitat deuotio, quia debitores sumus, vt quædam vobis scribamus. Vos ergo, qui sacerdotio domini fruimini, & in specula estis positi, plus scire oportet, vt subditos vobis populos pleniter docere possitis, eisq; ad regna cœlorum ductum præbere, deo annuente, valeatis, Vnde & ipsa per se veritas ait, Vobis datum est nosse mysterium regni dei, cæteris autem in parabolis, & reliqua. Propter quod consilium do-

Matth. 13. b
Marci. 4. b

EPISTOLA DIVI CLEMENTIS TERTIA

Lucæ. 8. b
& est ibi in
forma.
11. q. 3. Si aut
vobis.
Lucæ. 10. c
Math. 10. d
Iaco. 4. b. &
1. Pet. 5. b
Math. 3. c
*al. erudit⁹.
Dist. 25. Au
dire episcop-
pua.
*al. iuuare,
Dist. 38. Nul
lus episcop⁹
G
H
I
K
L
M

vnique vestrum, constanter docere verba diuina, & discantibus libenter accommodare au-
 rem verbo dei. Vestrum enim, quia legatione domini fungimini, est docere populos, eorum
 vero est, vobis obedire vt deo. Si autem vobis Episcopis non obedierint omnes presbyteri,
 diaconi, ac subdiaconi, & reliqui clerici, omnesq; principes, tam maioris ordinis, quam infe-
 rioris, atque reliqui populi, tribus & linguæ non obtemperauerint, non solum infames, sed &
 extorres à regno dei, & consortio fidelium, ac à liminibus sanctæ dei ecclesiæ alieni erunt. Nā
 vestrum est, eos instruere, eorum est, vobis obedire vt deo, cuius legatione fungimini, dicen-
 te domino, Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit, Et qui vos recipit, me re-
 cipit, Et qui me recipit, recipit eum, qui me misit. Nihil enim iniustius vel inhonestius est,
 quam filios patribus rebelles, aut clericos vel laicos doctoribus, seu discipulos magistris in-
 obedientes vel proteruos existere. Nouimus enim, primum hominem per inobedientiam ce-
 cidisse, idcirco omnes hoc vitium summopere cauere monemus. Et quia dominus superbis
 resistit, humilibus autem dat gratiam, dominus noster mittens vos vice sua in loco Aposto-
 lorum ad prædicandū, præcepit vobis docere omnes, omnesq; vobis fideliter obedientes, vt
 ipsi existere, quoniā nec aliter terra pariet fructus suos, nisi culta receperit semen, & irrigata
 germinauerit, & pariat, quæ est paritura. Sic & omnis homo, qui libenter nō receperit verbū
 dei, illudq; in corde suo germinare nō suerit, ac minime crediderit doctoribus & Episcopis
 suis, nō beneuolus, sed rebellis atq; inobediens extiterit, fructū non germinabit, nec pariet, sed
 similis est arbori illi, de qua dominus ait, Omnis arbor quæ nō facit fructum bonū, excidetur
 & in ignem mittetur. Primus enim pontifex Aaron, chrismate cōpositionis perunctus, prin-
 ceptus populi fuit, & tanquā rex primitias, & tributū per capita accepit à populo, & iudicadi po-
 pulum sorte suscepta, de mūdis immūdisq; iudicabat. Sed & si alius ex ipso vnguento perun-
 ctus est, virtute inde cōcepta, etiam ipse rex aut propheta aut pontifex fiebat. Quod si tempo-
 ralis gratia & ab hominibus cōposita, tantum potuit, intelligite iam, quantū sit illud vnguen-
 tum, quod à deo de virgulto vitæ prolatū est, quum hoc quod ab hominibus factū est, tā exi-
 mias inter homines cōferat dignitates. Quid enim in præsentī seculo propheta gloriosius, pō-
 tifice clarius, rege sublimius? Omnis enim pōtifex sacro chrismate perunctus, & in ciuitate
 cōstitutus, scripturis sacris* conditus, charus & pretiosus hominibus oppid⁹ esse debet. Quē,
 quasi Christi locū tenentem, honorare omnes debēt, eiq; seruire, & obedientes ad salutē suam
 fideliter existere, scientes quod siue honor, siue iniuria, quæ ei defertur, in Christum redun-
 dat, & à Christo in deū. Audire ergo eū attentius oportet, & ab ipso suscipere doctrinā fidei,
 monita autē vitæ à presbyteris inquirere, à diaconib⁹ vero ordinē disciplinæ. Propter quod
 deprecor vos conseruos & adiutores meos, vt discatis attētius animarum curam gerere, &
 pro omnibus stare, maxime tamē pro his, qui in cultu diuino laborant. Ecclesiarum omnium
 curam habetote, seruisq; earū adiutoriū præbete, viduarū religiosam curā gerite, pupillos eni-
 xius* liberate, pauperibus misericordiam facite, iuuenes pudicitiam docete. Et (vt breuiter
 totum dicam) alterutrū vos, in quibus res poposcerit, sustētate, deum colite, qui creauit cælū
 & terrā, & Christo credite, inuicem vos diligite, & misericordes estote in omnes, non verbo
 solo, sed opere & rebus implete charitatē, Agite pro viribus, cōserui dilectissimi, quia bonum
 est, vt vnusquisq; vestrū, secundum quod potest, prosit accedentibus ad fidem religionis no-
 stræ. Et ideo nō vos pigeat, secundum sapientiā, quæ vobis per dei prouidentiam collata est,
 instruere ignaros, & docere. Desiderium ergo habere omnes erga doctōrē veritatis, cumq; vt
 oculos suos amare oportet, quia & ipsum populū sibi cōmissū, ceu proprios filios amare &
 docere condecet. Hoc enim ei à patre cœlesti donatū est. Sed & salus in eo est, vt voluntatem
 eius, cuius amorem & desiderium, deo largiente, conceperint, faciant. Si quis ergo fidelis vo-
 luerit existere, & desiderat baptizari, exutus prioribus malis, de reliquo pro bonis actibus hæ-
 res bonorum cœlestium ex gestis propriis fiat. Accedat autē, qui vult, ad sacerdotem suum, &
 ipsi det nomen suum, atq; ab eo audiat mysteria regni cœlorum, ieiuniis frequētibus operam
 impendat, ac semetipsum in omnibus probet, vt tribus mēsis iam consummando, in die fe-
 sto possit baptizari: Baptizetur autem vnusquisq; in aquis perennibus, nomine trinæ beatitu-
 dinis inuocato super se, perunctus primo, oleo per orationem sanctificato, vt ita demum, per
 hæc consecratus, possit percipere locum cum sanctis. Nullus enim propter opprobrium sen-
 ctutis, aut iuuentutis, vel nobilitatem generis, à paruulis & minus eruditis, si quid forte est v-
 tilitatis aut salutis, inquirere negligat. Qui enī rebelliter viuit, & discere atq; agere bona re-
 cusat, magis diaboli quam Christi membrum esse ostenditur, & potius infidelis, quam fidelis
 monstratur.

- A** mōstratur. Quomodo ergo nō omnibus hoc amabile est, cū & isq; exoptatū, vt quæ ignorat, discat, & quæ didicerit, doceat: Certissimū nanq; est, qd neq; amicitia, neq; propinquitas generis, neq; regni sublimitas, homini debet esse pretiosior veritate, quia nihil est pretiosius aīa. Dominus autē creator omniū, ex initio ad imaginē suam hominē fecit, eiq; dominationē terræ, marisq;, & aëris ipsius dedit, veritatēq; inquirere præcepit, sicut & verus nobis propheta enarrauit, & ipsa rerū ratio docet. Solus enī homo rationalis est, & cōsequens est, vt ratio in rationalibus dominetur. Hic enī ab initio, quū adhuc iustus esset, cunctis vitiis & omni fragilitate superior erat. Vbi autē peccauit, & factus est seruus peccati, & fragilitati efficiē debitor, & obnoxius. Quod idcirco scriptū est, vt sciant hoīes, quia sicut ex impietate passibiles facti sunt, ita per pietatē possunt esse impassibiles, & nō solum impassibiles, verū & parua in deū fide aliorū passionēs curantes. Ita enī verus ipse propheta promisit, dicēs: Amē dico vobis, si habueritis fidē sicut granū sinapis, dicetis mōti huic, transi hinc, & trāsibit. Huius vocis etiā vos ipsi documēta cōpistis, & iā facta quædā per magistros nostros, ipsos videlicet apostolos, non ignoratis, quia, astātibus nobis, eorū meritis dāmones cū passionibus, quas hoībus inuexerāt, trāsierūt, & fugati sunt. Quia ergo alij quidē homines patiuntur, alij patientes sanant, causa sine dubio vel patiendi vel curādi noscenda est. Quæ nō alia esse, quā patientibus quidē infidelitatis, curātibus vero fidei demōstratur. Infidelitas enim, dum nō credit futurū dei iudiciū, peccandi licentiā præbet, peccatū vero hominē passionibus obnoxium facit. Fides autē, futurū dei iudiciū esse credens, cōtinet homines à peccato. Nō peccantes vero, nō solum liberi sunt à dāmonibus & passionibus, verū & aliorum dāmones & passionēs fugare possunt. Ex his ergo omnibus colligitur, qd origo totius mali ab ignorantia descēdat & ipsa sit omnium malorū mater, quæ incuria quidē & ignauiā gignitur, negligentia vero alitur & augeatur, atq; in sensibus hominū radicatur, dum amatur, quā si quis forte doceat effugandā, velut antiquis & hæreditariis sedibus, moleste & indignāter auellitur. Et ideo paululū laborandum nobis est, vt indignātes, ignorantia præsumptionē scientiæ ratione rescemus, in his præcipue, qui in aliquibus minus rectis opinionibus præuerti sunt, per quas, quasi sub specie alicuius scientiæ, ignorantia in his vehementius radicata est. Nihil enim est grauius, quā si id, quod ignorat quis, scire se credat, & defendat verū esse, quod falsū est. quod tale est, quale si quis ebrius sobriū se putet, & agat quidem cuncta vt ebrius, sobriū se tamē & ipse putet, & dici à cæteris velit. Ita sunt ergo & hi, qui ignorātes quod verū est, speciem tamē alicuius scientiæ tenēt, & mala quasi bona gerūt, atq; ad perniciē quasi ad salutē festinant. Propter quod ante omnia properandū est ad agnitionem veritatis, vt possimus, quasi lumine nobis inde accenso, errorum tenebras depellere. Grande enim malū est (vt diximus) ignorantia, sed quia substantiam nō habet, facile ab his, qui studiosi sunt, effugatur. Non enim aliud est ignorantia, nisi, nō cognouisse, quod expedit. Vbi autē cognoueris, perit ignorantia. Quæri ergo magnopere debet veritatis agnitio, quam nemo alius assignare potest, nisi verus propheta. Hæc enim via est, vitā volentibus ingredi, & summum iter bonorū operum pergentibus ad ciuitatem salutis. Si quis sane audiens sermonem veri prophetæ, velit recipere, aut nolit, & amplecti onus eius (id est, mandata vitæ) habet in sua potestate. Liberi enim sumus arbitrij. Nam si hoc esset, vt videntes ea, iam nō haberent in potestate aliud facere, quā audierāt, vis erat quædam natura, per quā liberum nō esset, ad aliam migrare sententiam. Aut si rursus ex audientibus nullus omnino reciperet, & hoc nature vis erat, quæ vnū aliquid fieri cogeret, & alteri parti non daret locū. Nunc autem quia liberū est animo, in quā velit partem declinare iudiciū suum, & quam probauerit, eligere viam, constat euidenter, inesse hominibus arbitrij libertatem. Igitur priusquam audiat quis, quod ei expedit, certū est, quia ignoret, & ignorans vult & desiderat, quod non expedit agere, propter quod pro hoc non iudicatur. Quum vero audierit causas erroris sui, & rationem veritatis acceperit, tunc si permanserit in his erroribus, quibus dudum fuerat præuentus, recte iam vocabitur ad iudiciū, daturus pœnas, quia vitæ huius spatium, quod ad bene viuendum acceperat, in ludibriis consumpserit errorum. Qui vero audiens hæc, libenter acceperit, & gratulatur bonorum sibi doctrinam fuisse delatam, requirat intentius, & discere non desinat, vsquequo cognoscat, si est vere aliud seculum, in quo bonis præmia præparata sint. Et quum certus de hoc fuerit, gratias agat deo, quod sibi veritatis lumen ostenderit, ac de cætero dirigat actus suos in omnibus operibus bonis, quorum sibi in futuro mercedem certus est præparatam, demirans per omnia & stupens, cæterorum hominū errores, & quod ante oculos positam veritatē nemo videat. Ipse tamē gaudēs

Gen. 1. d

Matth. 17. e
& Luc. 17. b*al. audient
tes cum.

k super

EPISTOLA DIVI CLEMENTIS TERTIA

*al. infatigabiliter.

super diuitiis sapientiæ, quas inuenit, * satiabiliter his perfruatur, & exercitio bonorum operum delectetur, festinans ad seculum futurum mundo corde, & pura conscientia peruenire, vbi etiam videre deum regem omnium possit. His autem omnibus carere nos, & fraudari, sola facit ignorantia. Dum enim ignorant homines, quantum boni habeat scientia, ignorantia malum de se non patiuntur excludi. Nesciunt enim, quanta sit in horum permutatione diuersitas. Propter quod, consilium do vnicuique discentiū, libenter præbere aurē verbo dei, & cum amore veritatis audire, quæ dicimus, vt mens optimo semine suscepto, per bonos actus latos afferat fructus. Nam si, me docente ea, quæ ad salutem pertinent, recipere quis abnuuit, & animo prauis opinionibus occupato obsistere nititur, non ex nobis, sed ex semetipso habebit pereundi causam. Debet enim iusto iudicio examinare, quæ dicimus, & intelligere, quia verba loquimur veritatis, vt cognitis his, quæ sunt, vt sunt, in bonis actibus dirigens viam suam, regni cælorum possit particeps inueniri, subiiciens sibi carnis desideria, & dominus eorum factus, vt ita demum etiam ipse fiat dominatoris omnium iucunda possessio. Nā qui permanet in malo, & seruus est mali, nō potest effici portio boni, donec permanet in malo, quia ab initio (vt ante iam diximus) duo regna statuit deus, & potestatem dedit vnicuique hominum, vt illius regni fiat portio, cui se ad obediendum ipse subiecerit. Et quia definitum est apud deum, non posse vnum hominem, vtriusque regni esse seruum, omni studio date operam, in boni regis aulam ac iura concurrere. Propter hoc denique verus propheta, quum esset præsens nobiscum, & quosdam ex diuitibus negligentes erga dei cultum videret, huius rei ita aperuit veritatem. Nemo potest, inquit, duobus dominis seruire, & non potestis deo seruire & mammonæ, Mammona patria eorum voce, diuitias vocans.

Matth. 6. c

Ibidem

Hic ergo verus propheta, qui in Iudæa nobis apparuit (vt audistis) qui, stans publice, sola iussione faciebat cæcos videre, surdos audire, fugabat dæmones, ægris sanitatem reddebat, & mortuis vitam, quūque nihil esset ei impossibile, etiam cogitationes hominum peruidebat, quod nulli est possibile, nisi soli deo, hic annuntiabat regnum dei, cui nos de omnibus, quæ dicebat, tanquam vero prophetæ credimus, firmitatem fidei nostræ, non solum ex verbis eius, sed ex operibus assumentes, quia dicta legis, quæ ante multas generationes de præsentia eius exposuerant, in ipso designantur, & imaginem gestorum Moyse, & ante ipsum patriarchæ Iacob, ipsius per omnia typum ferebant. Tempus quoque aduentus eius, hoc est, ipsum in quo venerat, prædictum ab his constat, & super omnia, quod esset à gentibus expectandus, sacris literis comprehensum est, quæ in eo pariter vniuersa completa sunt. Quod autem Iudæorum propheta prædixit eum à gentibus expectandum, supra modum in eo fidedem veram firmat. Si enim dixisset à Iudæis expectandum, non aliquid eximium prophetas se videretur, quod à contribuli populo, & à propria gente speraretur is, cuius aduentus ad salutem mundi fuerat repromissus. Videtur enim magis consequens ratio esse, vt hoc fieret, quàm quod prædicebat magnificentia prophetalis. Nunc autem quum prophetæ dicant, omnem illam spem, quæ de salute mundi repromittitur, & nouitatem regni, quæ instruenda per Christum est, atque omnia, quæ de eo indicantur, ad gentes esse transferenda, iam non secundum consequentiam rerum, sed incredibili quodam vaticinationis euentu, magnificentia prophetica confirmatur. Iudæi nanque ex initio, affore aliquando hunc virum, per quem cuncta repararentur, verissima traditione susceperunt, & quotidie meditantes ac prospicientes, quando eius fieret aduētus, vbi adesse eū viderunt, & signa ac prodigia (sicut de eo scriptum fuerat) adimplētē, iuidia excæcati agnoscere nequiuērūt præsente, in cuius spe lætabātur absente. Intellexerunt tantum sancti apostoli, qui à deo electi sunt, & nos, qui post ab eis electi sumus, Hoc autem prouidentia dei factū est, vt agnitio boni huius etiam gentibus traderetur, & hi, qui nunquam de eo audierant, nec à prophetis didicerāt, agnoscerent eum, illi vero, qui quotidianis meditationibus euauerant, ignorarent. Ecce enim nunc per vos, qui præsentes estis, & desideratis audire doctrinā fidei eius, & agnoscere, quis, & quomodo, & qualis sit eius aduentus, prophetica veritas adimpletur. Hoc enim prophetæ prædixerāt, quia à vobis quærendus esset, qui de eo nunquā audistis. Et ideo vidētes in vobis ipsis prophetica dicta compleri, huic vni recte creditis, hūc recte expectatis, de hoc recte inquiritis, vt non solum expectetis eum, sed & hereditatē regni eius credentes consequamini, secundum quod ipse dixit, quia vnusquisque illius sit seruus, cui se ipse subiecerit. Propterea ergo vigilate, & dominum deūq; nostrum vobis conscribite dominum, qui & cæli ac terræ dominus est. Et ad ipsius vos imaginem ac similitudinem reformatæ, sicut ipse verus propheta docet, dicens: Estote boni & misericordes.

Esaïa. 65. a

Ioan. 8. d

Lucæ. 6. f

Matth. 5. g

16.q.1. Cū-
ctis fidelib'

Hæc beati
Petri Apo-
stoli verba
habentur in
libro reco-
gnitionū.

[illegible]**Match.5.a**

*al.ob hoc

EPISTOLA DIVI CLEMENTIS TERTIA

Math. 10. b
& Luc. 10. b

cepit nobis, dicens, ut in quamcunque ciuitatem aut domum introierimus, dicamus, pax huic domui. Et si quidem, inquit, fuerit ibi filius pacis, veniet super eum pax vestra. Si vero non fuerit, pax vestra ad vos reuertetur. Exeuntes autem de domo vel de ciuitate illa, etiam puluerem, qui adhaerit pedibus vestris, excutatis super eos. Tolerabilius erit terrae Sodomorum & Gomorrhæorum in die iudicii, quam illi ciuitati vel domui. Quod utique ita demum fieri præcepit, si prius in ciuitate vel domo, veritatis sermo prædicetur, ex quo vel recipientes veritatis fidem filij pacis, & filij dei fiant, vel non recipientes, arguantur, quasi inimici pacis & dei. Ita ergo & nos, magistri instituta sectantes, primo pacem proponimus auditoribus, ut absque ulla perturbatione possit via salutis agnosci. Quod si quis pacis verba non suscipit, neque acquiescit veritati, scimus aduersus eum pugnam verbi mouere, & arguere acrius, confutando ignorantiam, & redarguendo peccata. Necessario igitur pacem proponimus, ut si quis est filius pacis, pax nostra veniat super eum, ab eo autem, qui se alienum pacis effecerit, regredietur ad nos pax nostra. Et si iterum in mandatis habemus, ut venientes ad ciuitatem, discamus prius, quis in ea dignus sit, ut apud eum cibum sumamus, quanto magis conuenit noscere, quis qualisve sit

Math. 7. a

is, cui immortalitatis verba credenda sunt. Solliciti enim, & valde solliciti esse debemus, ne margaritas nostras mittamus ante porcos. Sed & alias ob causas, utile est viri huius habere mentis notitiam. Sic enim sciam, quia in his, de quibus non potest dubitari, quod bona sint, emendatus est, & inculpabilis, hoc est, si sobrius, si misericors, si iustus, si mitis, & humanus est, quæ utique bona esse, nullus ambigit, tunc consequens videbitur, ut ei, qui obtinet bona virtutum, etiam, quod deest fidei & scientiæ, conferatur, & in quibus maculari videtur eius vita, quæ est in reliquis probabilis, emendetur. Si vero in his, quæ palam sunt, peccatis inuolutus, permanet inquinatus, non me oportet aliquid de secretioribus & remotis diuinæ scientiæ proloqui, sed magis protestari, & conuenire eum, ut peccare desinat, & actus suos à vitiis emendet. Quod si ingesserit se, & prouocauerit nos dicere, quæ eum, minus recte agentem, non oporteat audire, prudenter eum debemus eludere. Nam nihil omnino respondere auditorum causa, utile non videtur, ne forte existiment, nos responsionis penuria declinare certamen, & fides eorum lædatur, non intelligentia propositi nostri. Magna contumelia, & graue nobis erit peccatum, si ita desipiamus, ut videamus, eum, qui idola colit, esse sobrium, nos, qui deum colimus, sobrii esse recusemus. Non hoc sit inter nos, sed magnum habeamus studium, ut si illi, qui errant, homicidium non faciunt, nos ne irascamur quidem. Et si illi adulterium non committunt, nos nec concupiscamus quidem alienam mulierem. Si illi amant proximos suos, nos etiam diligamus inimicos nostros. Si illi mutuo dant his, qui habent, unde reddant, nos etiam his demus, à quibus recipere non speramus. Et per omnia nos, qui æterni seculi hereditatem speramus, debemus præcellere eos, qui præsens tantum seculum nouerunt, scientes, quia si opera illorum nostris operibus collata, in die iudicii similia inueniantur, ac paria, confusio nobis erit, quod æquales inuenimur in operibus his, qui propter ignorantiam condemnantur, & nullam spem futuri seculi habuerunt. Et vere digna confusio est, ubi nihil amplius gessimus ab his, quibus amplius intelleximus. Quod si confusio nobis erit, æquales his inueniri in operibus bonis, quid erit nobis, si inferiores nos, ac deteriores, examinatio futura reperiatur? Audite ergo quomodo de his nos ipse verus propheta docuerit. Ad eos autem, qui negligunt audire verba sapientiae, ita ait: Regina austri surget in iudicio cum generatione hac, & condemnabit eam, quia venit à finibus terræ audire sapientiam Salomonis, & ecce plusquam Salomon hic, & non audiunt. Ad eos vero, qui de malis actibus gerere detrectabant penitentiam, ita ait: Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione hac, & condemnabunt eam, quia penitentiam egerunt in prædicatione Ionæ, & ecce plusquam Iona hic. Videtis ergo, quomodo eos, qui erudiebantur ex lege, adductis ad exemplum illis, qui ex gentili ignorantia veniebant, & ostendens, eos nec æquales illis esse, qui in errore positi videbantur, ex ipsa tantum comparatione condemnatos. Ex quibus omnibus, sermo, quem proposuimus, approbatur, ut testimonia, quæ aliquatenus etiam ab his, qui in errore sunt positi, custoditur, multo purius, & attentius, & per singulas quasque (sicut supra ostendimus) species à nobis, qui veritatem sequimur, teneatur, eo magis, quo apud nos obseruantiae eius præmia æterna sunt posita. Aliter enim nemo saluus esse poterit, nisi his obseruationibus pro viribus operam dederit. Deus vos in sua voluntate vnumquemque in suo ordine semper custodiat, fratres, & sibi placere in omnibus concedat. Amen.

*al. ne

Mat. 12. d
Lucæ. 11. d

Mat & Lu.
ubi supra.

A

IN QVARTAM EPIST. DIVI CLEMEN-
tis, arg. per Io. Sichardum.

Contra insidias hereticorum, quibus iam tum cœperant omnia esse infesta, attentos iubet Clemens esse episcopos, ut doctrina veritatis obstruatur aditus lupis, qui poterant per occasiones in gregem domini grassari. eos vero qui alio iam fuerant quorundam persuasionibus traducti, quàm Christianæ regule præscriptum ferret, et palam quorundam pseudoprophetarum decretis subscripserant, obtestatur, ne tanquam transfuge, ab eorum stent partibus, quorum tota professio, ignorantie nebulis adumbrata, nullo pertineat, nisi ut subvertantur qui iam pulchre uidebantur sibi in cognitione ueri prophetæ promouisse. Atque hic in ignorantiam, ut qua uix sit pestis ulla capitalior, totis uiribus inuehitur, eique deberi dicit, quod à uero, erga quod nostrophe sumus ingenio melius affecti, abhorreamus, et nostra culpa æternis nos suppliciis obnoxios faciamus. Per contentionem uero cognitionem ueritatis nobis ita commendat, ut putet parentum, quibus alioqui uita debeat, respectum non tanti esse oportere, ut in eorum gratiam diutius quàm sit nostræ saluti integrum, in ignorantia permancamus. Ne uero habeant contentionem studiosi, quod morbo suo prætexant, addit, eam dissidij ansam non eos, qui iam uero prophetæ nomen dederint, quæsituros, sed qui ignorantiam præoptantes, aliis hoc ipsum inuident, unde inuiti licet, coguntur tamen profiteri salutem pendere.

EPISTOLA QVARTA SANCTI CLEMENTIS

C

Papæ, scripta discipulis suis, Iulio & Iuliano, qui maiorum hominum persuasionibus aliquatenus deuiarant, & gentibus, inter quas habitabant, directæ.

D

CLEMENS Romanæ urbis Episcopus, charissimis fratribus Iulio & Iuliano, ac reliquis consodalibus nostris, gentibusque, quæ circa vos sunt.

Oportet, fratres, omnes doctores, qui ad salutem animarum instituti sunt, & ad lucrandas animas episcopi sunt consecrati, pro cunctis sollicitudinem gerere, & errantes ad viam veritatis, & ad portum salutis reducere. Et licet propter gētes, quæ circa vos sunt, in modico vos errasse contigerit, melius est tamen redire ad veritatis viam, quàm diutius in ipso errore*perseuerare. Quoscumque enim de his, qui

*al. perdu-
rarc.

E

vos errare fecerunt, vel de his, qui adhuc uerbum prædicationis non audierunt, potestis, uobiscum assumere, & ad viam veritatis adducite, ne infructuosi, sed fructuosi, domino inueniamini. Et quoniam quidē, sicut à cultore neglecta terra, spinas & tribulos necessario producit, ita sensus uester longi temporis incuria, multas & noxias opiniones rerum & intelligentias falsæ scientiæ germinauit, opus est nunc multa diligentia, ad excolendum rus mentis vestræ, ut hic sermo veritatis (qui est uerus, & diligens cordis colonus) assiduus excolat disciplinis. Vestrum ergo est præbere obedientiam, & occupationes ac sollicitudines superfluas amputare, ne bonum uerbi semen enecet noxium germen. Potest enim fieri, ut multi temporis negligētiam breuis & assidua reparet diligentia. Incertum namque est uicis cuiusque tempus uitæ. Et ideo festinandum est ad salutem, ne forte cunctantem mors repentina præueniat. Et ob hoc acrius adnitendum est, ut (dum est temporis spatium) collecta malæ consuetudinis vitia refecentur. Quod non aliter facere poteritis, nisi ut irascamini quodammodo aduersum uosmetipsos pro his, quæ inutiliter gessistis ac turpiter. Hæc enim est utilis uita, & iusta, & necessaria iracūdia, ut unusquisque, in quibus errauit, & perperam gessit, indignetur, & semetipsum accuset. Ex qua indignatione accenditur in nobis ignis quidam, qui uelut agro sterili immixtus, consumptis & excoctis radicibus pessimæ uoluntatis, bono semini uerbo dei fecundiorē cordis præparet glebam. Puto autem, quod satis dignas habeatis causas iracūdiæ, ex quibus iustissimus ignis iste coalescat, si consideretis, in quantos uos errores deduxerit ignorantie malum, quantosque lapsus, & quanta præcipitia ad peccandum dederit, à quantis uos bonis abstraxit, & in quæ præcipitauit mala, & quod est super omnia grauius, quod uos in futuro seculo æternis poenis obnoxios fecit. Nonne pro his omnibus, ubi uobis ueritatis lumen effulsit, ignis iustissimæ indignationis accenditur, & iracundiæ deo placitæ intra uos consurgit incendium, quo consumatur, & radicitus intereat omne germen, si quod forte intra uos malæ concupiscētiæ pul-

k iij lulauit

EPISTOLA DIVI CLEMENTIS QUARTA

lulauit? Vnde & ipse, qui misit nos, quū venisset, & omnem mundū vidisset ad malitiā declinasse, nō continuo ei pacem, in erroribus posito, dedit, ne eum cōfirmaret in malis, sed ignorantia eius ruinis scientiā veritatis opposuit, vt si qui forte resipiscerent, & lumē veritatis aspicerent, deceptos se, & in pręcipitia erroris abstractos, merito dolerent, & iracundię salutaris ignem aduersus deceptricem suā conciperent ignorātiā. Ob hoc itaq; dicebat, Ignem veni mittere in terrā, quem volo, vt accendatur. Est ergo pugna quādā, quę gerēda nobis est in hac vita. Sermo enim veritatis & scientię necessario separat homines ab errore & ignorantia, sicut sępe videmus, putrefactas & emortuas carnes corporis, à cōnexionē viuientium mēbrorū, ferro secante, separari. Tale ergo aliquid est, quod agit veritatis *ignoratio. Necesse est enim, vt salutis causa filius (verbi gratia) qui sermonē receperit veritatis, à parētibus separaretur incredulis, aut rursū pater separet à filio, aut filia à matre. Et hoc modo inter propinquos atq; cōsanguineos, credentes atq; incredulos, scientię atq; ignorantia, veritatisq; & erroris pugna *consistit. Et ob hoc iterū dicebat, qui nos misit, Non veni pacē mittere in terram, sed gladium. Quod si dicat aliquis. Et quomodo iustum videtur, separari filios à parētibus? Audi quomodo, Quia cum ipsis, si in errore permaneant, neq; illis proderunt, & ipsi cum illis pariter interibunt. Iustum igitur, & valde iustum est, separari eum, qui saluari vult, ab eo qui nō vult. Sed & illud aduerte, quia nō ex illis, qui rectius intelligūt, venit ista separatio. Illi enim volunt interesse, pariter & prodesse his, & docere meliora. Sed & istud propriū est ignorantia vitium, vt cōfutantem se, veritatis lucem nō ferat habere de proximo. Et ideo ex illis ista nascitur separatio. Nam qui scientiam veritatis accipiunt (quia bonitatis plena est) tanquā à bono deo datā, cupiunt eam (si fieri potest) cum omnibus habere cōmunem, etiā cum his, qui oderunt eos, & persequūtur. Sciunt enim, quia peccatū ipsorum causa ignorātiā est. Propterea deniq; ipse magister, quum ab his, qui ignorabant eum, duceretur ad crucem, orabat patrē pro interfectōribus suis, & dicebat, Pater, dimitte eis peccatum, quia nesciunt quid faciunt, Imitantes quoq; discipuli magistrum, etiā ipsi, quum paterentur, similiter pro interfectōribus suis orabāt. Quod si disciplina nobis est, orare etiam pro interfectōribus & persequutoribus nostris, quomodo nō etiam parentum & propinquorum persequutiones ferre, & pro cōuersione eorū orare credim⁹? Tum deinde etiā illud diligentius cōsideremus, quā sit nobis causa parentes diligendi, pro eo, inquit, quia vitę nostrę videntur authores. Authores quidem vitę nostrę parentes nō sunt, sed ministri. Non enim vitam prębent, sed ingrediendi nobis ad hanc vitam exhibent ministerium, author autem vitę vnus, & solus, est deus. Si autē authorem vitę diligere volumus, illum nobis esse diligendū sciamus. Sed illum, inquit, cognoscere nō potuimus, istos autē & nouimus, & in affectu habemus. Esto, nō potuistis cognoscere, quis sit deus, *quid tamen nō sit deus, per facile scire potuistis. Nam quomodo latere potuit hominem qd lignū, aut lapis, aut æs, vel alia huiusmodi materia deus nō sit? Quod si in his, quę facile deprehendere potuistis, animū ad discutiendum nolulistis intendere, certum est, quia & in agnitione dei impediti estis, nō impossibilitatis, sed ignauie vitio. Nam si voluissetis, ex his ipsis inutilibus simulacris profecto accepissetis intelligentiā viam. Certum est, quia per ferrum facta sunt simulachra, ferrum vero per ignem cōfectum est, qui ignis aqua extinguitur, aqua autē per spiritū mouetur, spiritus autē à deo initium habet. Sic enim dixit Moyses propheta, In principio fecit deus cælum & terrā. Terra autē erat inuisibilis & incomposita, & tenebrę erant super faciem abyssi, & spiritus dei erat super aquas. Qui spiritus, dei iussu, quasi ipsa manus cōditoris lucem separauit à tenebris, & post illud inuisibile cælum, istud visibile produxit, vt superiora quidem habitaculum faceret angelis, inferiora vero hominibus. Propter vos ergo, iussu dei, aqua, quę erat super faciem terrę, secessit, vt terra vobis produceret fructus. Cui etiā humorū venas latenter inseruit, vt vobis ex ea profluerēt fontes & flumina. Propter vos producere iussa est animantia, & omnia, quę vestro vsui voluntatiq; seruirent. An non propter vos venti spirant, vt ex ipsis concipiens, fructus vobis terra parturiat? Nōne propter vos imbres profluunt, & tempora vicissitudines mutant? Num propter vos sol oritur, & occidit, & mutationes luna perpetitur? Propter vos mare exhibet famulatum suum, vt vobis ingratia cuncta subiaceant. Nōne pro his omnibus iusta erit vltionis pœna, quia horum omnium largitorem, quem ante omnia & agnoscere & venerari debuistis, solum prę ceteris ignoratis? Sed & nunc per idem vos adhuc in intelligentiam eius duco. Videtis etenim, quod omnia gignuntur ex aquis, aqua vero per vnigenitum ex initio facta est, vnigeniti vero omnipotens deus caput est, per quē tali ordine (vt supra diximus) peruenitur ad patrem.

A ad patrem. Quum autem perueneritis, agnoscite hanc esse voluntatem eius, ut per aquas, quæ primæ creatæ sunt, denuo renascamini. Qui enim regeneratus fuerit per aquam, bonis operibus repletus, hæres efficitur eius, à quo in incorruptione regeneratus est. Propter quod, paratis animis accedite quasi filij ad patrem, ut peccata vestra diluatur, & causa eorū sola ignorantia fuisse probetur apud deū. Nam si post agnitionem horū permanetis in incredulitate, vobis iam perditionis vestræ causa, & nō ignorantia reputabitur. Nec putetis, quod etiā si omnem pietatem colatis, omnēq; iustitiā, baptismum vero non accipiatis, spem possitis habere apud deum, imò maiore pœna digni eritis, qui bona opera non bene operati estis. Confertur enim meritū homini ex bonis gestis, sed si ita gerantur, sicut deus iubet. Deus autem iussit, omnem colentem se, baptismo consignari. Quod si vos renueritis, ut vestræ voluntati magis quàm dei obtemperetis, contrarij sine dubio, & inimici estis voluntati eius. Sed dicitis fortasse, Quid confert aquæ baptismus ad dei cultum? Primo quidem, quia quod deo placuit, impletur. Secundo, quia regeneratio ex aquis, & deo renato, fragilitas prioris natiuitatis, quæ vobis per hominem facta est, amputatur, & ita demū peruenire poteritis ad salutem. Aliter impossibile est. Sic enim nobis cum sacramēto verus propheta testatus est, dicens: Amen dico vobis, nisi quis denuo renatus fuerit ex aqua viua, non introibit in regnū cælorum. Et ideo accelerare. Est enim in aquis istis misericordia eius quædam, quæ ex initio ferebatur super eas, & agnoscit eos, qui baptizantur sub appellatione triplicis sacramenti, & eripit eos de suppliciis futuris, quasi donum quoddam, offerens deo animas, per baptismum consecratas. Confugite ergo ad aquas istas, solæ sunt enim, quæ possint vim futuri ignis extinguere. Ad quas, qui moratur accedere, constat, in eo adhuc infidelitatis idolū permanere, & ab ipso prohiberi, ad aquas propere, quæ salutem conferunt. Siue enim iustus, siue sit iniustus, baptismus ei per omnia necessarius est. Iusto quidem, ut adimpleatur in eo perfectio, & regeneretur deo, iniusto vero, ut peccatorū, quæ gessit, remissio concedatur. Omnibus ergo festinandum est, sine mora renasci deo, & demum consignari ab episcopo, id est, septiformem gratiam spiritus sancti percipere, quia incertus est vniuscuiusq; exitus vitæ. Quum autē regeneratus fuerit per aquā, & postmodū septiformi spiritus gratia ab episcopo (ut memoratum est) confirmatus, quia aliter perfectus esse Christianus nequaquā poterit, nec sedem habere inter perfectos, si non necessitate, sed incuria aut voluntate remaserit (ut à beato Petro accepimus, & ut cæteri sancti Apostoli, præcipiente domino, docuerunt) & demum ex operibus bonis ostendat in se similitudinem eius, qui eum genuit, patris. Post hæc vero agnoscat, deum honorare. Honor autem eius est, ut ita viuat, sicut ipse vult. Vult enim vnumquēq; ita viuere, ut homicidium & adulterium nesciat, odium & auaritiā fugiat, iram, superbiā, iactantiam respuat & excretur, inuidiam quoq; & cætera his similia, penitus à se ducat aliena. Est sane propria quædam nostræ religionis obseruantia, quæ nō tam imponitur hominibus, quàm proprie ab vno quoq; deū colente, causa puritatis expetitur, de castimoniam dico cautela, cuius species multæ sunt. Sed primo,

E ut obseruet vnusquisq; ne menstruatę mulieri misceatur, hoc enim execrabile ducit lex dei. Quod etsi lex de his nō admonuisset nos, ut *catuli libēter volueremur in stercore. Debemus aliquid amplius habere animalibus, utpote rationales homines & cælestium sensuū capaces, quibus summū studium esse debet, ab omni inquinamento cordis consciētiam custodire. Bonum est autē, & puritati conueniens, etiam corpus aqua diluere. Bonum vero dico, non quasi principale illud, in quo mēs purificatur, sed q̄ sequela sit illius boni hoc, in quo caro diluitur. Sic enim & magister noster quosdam phariseorum & scribarum, qui videbantur esse cæteris meliores, & à vulgo separati, increpabat, dicens eos hypocritas, quia ea solummodo, quæ hominibus videbantur, purificabant, corda vero quæ solus deus aspicit, inquinata relinquebant, & sordida. Ad quosdā ergo ex ipsis, nō ad omnes dicebat, **Va vobis scribæ & pharisei, hypocritæ, quia mundatis quod de foris est calicis & paropsidis, intus autem pleni sunt sordibus.** Phariseæ cæce, munda prius, quod intus est, & quod de foris est, erit mundum. Vere enim, si mens mundetur luce scientiæ, quū ipsa fuerit munda ac splendida, tunc etiam eius, qui de foris est hominis, ipsa necessario curā gerit carnis suæ, ut & ipsa purificetur. Vbi autem ista, quæ de foris est, purificatio carnis, negligitur, certum est, neque de puritate mētis ac mūditiæ cordis curam geri. Ita ergo fit, ut is, qui intrinsecus mundus est, mūdetur sine dubio & extrinsecus. Non semper autē is, qui mundatur extrinsecus, etiam intrinsecus mundus est, videlicet quū agit hæc, ut hominibus placeat. Sed & illa species castimoniam obseruāda est, uti ne passim & libidinis solius causa, cū feminis coeat quis, sed posteritatis reparāda gratia, quæ obseruā-

Iaco. 3. a. & Marc. vii. d

Ioan. 3. a

Leuis. 18. c

*al. cantharides.

Matth. 23. c

EPISTOLA DIVI CLEMENTIS QUINTA

1. Cor. 12. d
& 14. a

tia, quum etiam in nonnullis pecudibus inueniatur, pudoris est, si non ab hominibus rationalibus & deum colentibus obseruetur. Ergo omnes peccauerunt, & egent auxilio dei. Propter quod, charissimi, sectamini semper charitatem, & æmulamini meliora, & spiritualia, & adiuuate vos inuicem, vt deo semper in omnibus placere valeatis. Amen.

IN QUINTAM DIVI CLEMENTIS EPISTOLAM Arg. per Ioan. Sichardum.

Mēsa enim illa Christianorum & γένος δεικνύται.

Miremur uero, si libet, quedam tāto seculorū intervallo alio decidisse, quā sunt instituta, quāda uero penitus in desuetudinē abiisse, cum ex hac epistola nō obscure liceat cognoscere, illam mēse, totiusque cultus rationem, quam inter se Christiani peculiarem habuere, paulatim senuisse, ipsi etiam Clementis temporibus: apparētque eam obsoleuisse citius, quā esset paulō propius cognita: magna enim epistolæ pars in eo consumitur, ut in memoriam redigat id uisitandi genus, quod non temere à dilectione apud Græcos nomen inuenit, quæ refrigerante sensim precia uitæ pessumiere, & ut quidque fuit honestius institutum. At deum immortalem quantulo post apostolos tempore? Eiusmodi autem tum fuit Christianorum uita, quemadmodum in actis apostolicis describitur, ut sublata priuatarum rerum nomenclatura, in publicum quicquid uspiam esset abierit, indeque ut uisa fuit cuiusque necessitas postulare, expensum ab episcopo tanquam æconomo. Res fuit per se honesta, ut uix alia eque, sed quæ lucri cupidioribus fenestram quodammodo aperuerit, quæ ad diuitias, quas pro ruderibus ducere debebant, per fas atque nefas aspirarent. Disperiebant enim ueteres illi pontifices, ut de quorum fide nemini esse dubium posset, prout omnium ratio tulit, tantumque abfuit, ut eorum quicquam abraderent, ut etiam uitam si quo opus fuisset, impendere nihil essent grauari. Vbi sunt re honestissima posteriores aliquot pontifices ad quæstus aucupium, & quod in hunc usum publico addiceretur, cœptum est primo decimari, paulō post, ubi res successit, & uita illa lautior arripit, & sordium eos piguit, abiecta fronte palam pro suo omne id habuerunt, quod erat usibus omnium destinatum. Nihil addam amplius, ne argumentum scribens, imprudentius hic, quod nolim, Camarinam istam commoueam.

EPISTOLA QUINTA SANCTI CLEMENTIS

Papæ, De communi uita, & reliquis causis
suis discipulis scripta, Hierosolymisq; directæ.

12. q. 1. Dilecti fratres.

* al. aliud
Pythagoras
philosophus.

Psal. 132

Acto. 4. g

Acto. 5. a. b

Dilectissimis fratribus, & condiscipulis Hierosolymis, cum charissimo fratre Iacobo coëpiscopo habitantibus, Clemens Episcopus.
Communis uita, fratres, omnibus necessaria est, & maxime his, qui deo irreprehensibiliter militare cupiunt, & uitam Apostolorum, eorūque discipulorum imitari uolunt. Communis enim usus omnium, quæ sunt in hoc mundo, omnibus esse hominibus debuit, sed per iniquitatem, alius hoc suum esse dixit, & alius istud: & sic inter mortales facta diuisio est. Denique Græcorum quidam, sapientissimus hæc ita sciens esse ait, Communia debere esse amicorum omnia. In omnibus autem sunt sine dubio & coniuges. Et sicut non potest, inquit, diuidi aer, neque splendor solis, ita nec reliqua, quæ cōmuniter in hoc mūdo omnib; data sunt ad habendū, diuidi debere, sed habēda esse cōmunia. Vnde & dominus per prophetā loquitur, dicēs: Ecce quā bonū & quā iucundū habitare fratres in vñ, & reliqua. Istius enim cōsuetudinis more retēto, etiā apostoli, eorūq; discipuli (vt prædictū est) vna nobiscū & uobiscum cōmunem uitā duxere. Vnde (vt bene nostis) erat multitudinis eorū cor vnum, & anima vna, nec quisquā eorum aut nostrum de his quæ possidebat, aliquid suū esse dicebat, sed omnia illis & nobis erant cōmunia, nec quisquā egens erat inter nos. Omnes autē, qui domos uel agros possidebāt, vendebāt eos, & pretia eorū, & reliquas res, quas habebant, afferebāt, ponētes ante pedes apostolorū, sicut nobiscū quidā uestrū cognouerunt & uiderūt, & diuidebatur singulis, prout cuiq; opus erat. Ananias autē uir austerus, & Sapphira uxor eius, qui mētiti sunt apostolis de pretio agrorū suorū, quos uēdiderant, nobis præsentibus in cōspectu omnium circūstantium, à cōspectu apostolorū, propter peccatū eorū & mendacium quod fecerunt, mortui delati sunt ambo. Ceteraq; quæ de

A quæ de talibus cognouimus & vidimus, nec recordatione, nec demonstratione digna sunt. Quapropter hæc vobis cauenda mandamus, & doctrinis, & exemplis apostolorum obedire præcipimus, quia hi, qui mandata eorum postponunt, non solum rei, sed extorres fiunt. Quæ non solum vobis cauenda, sed & omnibus prædicanda sunt. Relatum est etiam nobis, quod quidam in vestris partibus commorantes, aduersantur sanis doctrinis, & (prout eis videtur) non secundum *traditionem patris, sed iuxta sensum suum docere videntur. Multas enim, quidam (vt audiuius) vestrarum partium, secundum ingenium hominum, ex his, quæ legunt, verisimilitudines capiunt, & ideo diligenter obseruandum est, vt lex dei, quum legitur, non secundum propriam *ingenij intelligentiam legatur vel doceatur. Sunt enim multa verba in scripturis diuinis, quæ possunt trahi ad eum sensum, quem sibi vnusquisque sponte præsumpsit, sed fieri non oportet. Non enim sensum, quem extrinsecus adulteretis, alienum & extraneum debetis quærere, aut quoquo modo ipsum ex scripturarum autoritate confirmare, sed ex ipsis scripturis sensum capere veritatis. Et ideo oportet ab eo intelligentiam discere scripturarum, qui eam à maioribus, secundum veritatem sibi traditam, seruauit, vt & ipse possit ea quæ recte suscepit, competenter asserere. Quum enim ex diuinis scripturis integram quis & firmam regulam veritatis susceperit, absurdum non erit, si aliquid etiam ex eruditione ac liberalibus studiis, quæ fortè in pueritia attigit, ad assertionem veri dogmatis conferat, ita tamen, vt vbi vera didicit, falsa & simulata declinet. Incertum est enim etiam iuuenibus vitæ tempus, senibus autem iam nec incertum est, non enim dubitatur, quod quantumcunque est, quod putatur superesse, breue sit. Et ideo tam iuuenes quàm senes oportet de conuersione & pœnitentia valde esse sollicitos, & satagere, vt de reliquo ornent animam suam ornamentis dignissimis, id est, dogmatibus veritatis, decore pudicitie, splendore iustitiæ, candore pietatis, aliisque omnibus, quibus comptam debet esse rationabilem mentem. Vnde consilium dantes, vestram prudentiam hortamur, vt ab apostolicis regulis non recedatis, sed communem vitam ducentes, & scripturas sacras recte intelligentes, quæ domino vouistis adimplere satagatis. Et quum, oratione assidua dei gratiam obtinere merueritis, tunc, sine suspitione mali *interitus, vota possint celebrari festiua. Deus autem pacis sit cum omnibus vobis, Amen.

Dist. 37. Relatum est

*al. traditio-
nes patrum*al. ingenij
virtutis, vel2. q. 1. Dile-
& ill. fratrib.

*al. iter vos

IN DIVI ANACLETI EPISTOLAM PRIMAM ARGV-
MENTVM PER IO. SICHARDVM.

E Agni referre D. Paulus non ab re existimat, quem quisque suæ doctrinæ habeat autorem. Nec ita multo secus Tertullianus, de præscriptionibus contra hæreticos, hoc plus esse cuiusque deferendum censet, quo saniore sit is, atque meliore nixus suæ sententiæ principe. Indeque esse quod Clementem pro se quisque plus facere debeat: nam is ut doctrinæ suæ instituta è Petro hausit, ita prærogatiuam quodammodo docendi ab eo tulerit. Atque ita demum cuiuslibet ecclesiæ dignitatem esse colligendam, si quamplurimos autorum habuerit similes. Ea in re quis non uidet, Anacletum esse, qui cum Clemente sit antiquior, quem hoc nomine uel maxime suspicere debeamus? Eius enim episcopatus, cui magna innocentia XII. annis præfuit, cum in Domitiani cruentissimi Imperatoris tempora incidisset, qui hanc sibi operam poposcerat, ut ferro igneque, quod in se erat, Christianorum penuriam ad internecionem redigeret, essentque non pauci defectionem iam, ob diutinum periculorum metum, cogitantes: eos ad patientiam Anacletus animat, adfirmans eam esse, qua ueluti militari tessera, eius nos Imperatoris esse milites testemur, ad cuius sumus imaginem creati. Vbi autem hoc se euicisse putat, dilectionem proximi, ut quæ patientiæ umbra sit, illis commendat, exemplo Christi, qui cum fratrum nomē unice nobis conciliare studeret, ex æquo uoluit et dici, et esse omnium parens.

DIVI ANACLETI EPISTOLA PRIMA

omnibus Ecclesiis scripta.

G

1. Petri. 1.

*al. exulta-
tis
*al. tribula-
tionibus
Roma. 5. a
Iacob. 5. a

Iacobi. 5. b
Ibidem.

*al. vestros

1. Petri. 4. d

In epist. 1. ad
Iacobum.

*al. dicatur

1. Petri. 2. a

ANACLETVS seruus Christi Iesu, in sede Apostolica domino ser-
uiens, Episcopis omnibus, & ceteris cunctis fidelibus, qui coequali
nobiscum sortiti sunt fidem, gratia vobis & pax, atq; consolatio mul-
tiplicetur à domino in secula. Benedictus deus, & pater domini
nostri Iesu Christi, qui secundum magnam misericordiam suam rege-
nerauit nos in spem viuam, per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis
in hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarcessi-
bilem, conseruatam in cælis, in vobis, qui in virtute dei custodimini
per fidem, in salutem paratam reuelari in tempore nouissimo, in quo *exultabitis, modicum
nunc si oportet contristari in variis *tætationibus, vt probatio vestræ fidei multo preciosior
sit auro, quod per ignem probatur, si tamen in tribulationibus experti, probati inueniamini.
Patientes estote, dilectissimi, quia patientia probationem operatur, probatio vero spem, spes
autem non confundit. Ecce agricola expectat pretiosum fructum terræ, patienter ferens, do-
nec accipiat temporaneum, & serotinum. Si agricolæ hæc patienter ferunt pro temporalibus
fructibus, quanto magis vos pro æternis patientes esse debetis? Estote ergo patientes, & con-
firmate corda vestra, vt adueniente iudice Christo, læti & probati esse valeatis. Nolite inge-
miscere in alterutrum, vt non iudicemini. Ecce iudex ante ianuam assistit. Exemplum accipi-
te, charissimi, laboris & patientiæ prophetas, qui loquuti in nomine domini sunt. Et beatifica-
mus, qui sustinuerunt. Sufferentiam Iob audistis, & finem domini vidistis, quoniam miseri-
cors & miserator dominus est. Tribulationes vestras audiuius, fratres, tam per *nostros,
quàm & per aliorum apocryfarios, super quibus valde dolemus, vobisq; compatimur, & au-
xilium ferre (prout ipse largitus fuerit, qui pro nobis non solum tribulatus, sed etiam passus
est) parati sumus. Nolite mirari, charissimi, qui persecutiones patimini, quasi noui vobis ali-
quid contingat, sed communicantes Christi passionibus, gaudete, vt & in reuelatione gloriæ
eius gaudeatis, exultantes. Si exprobramini in nomine Christi, beati eritis, quoniam quod est
honoris, gloriæ, & virtutis dei, & qui est eius spiritus, super vos requiescit. Nemo autem ve-
strum patiatut quasi homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si autem vt
Christianus, non erubescat. Glorificet autem deum in isto nomine, quoniam tempus est, vt
incipiat iudicium à domo dei. Si autem à nobis primum, quis finis eorum, qui non credunt
dei Euangelio? Et si vix iustus saluabitur, impius & peccator, vbi parebunt? Itaq; & hi, qui pa-
tiuntur secundum voluntatem dei, fidei creatori commendent animas suas in benefactis.
Nam (vt ait beatus Clemens antecessor noster) similis est omnis ecclesiæ status naui magnæ,
quæ per vndosum pelagus diuersis è locis & regionibus viros portat, ad vnā potentis re-
gni urbem properare cupientes. Sit ergo naui author huius dominus ipse omnipotens deus,
gubernator vero sit Christus. Tum deinde prout officium Episcopus impleat, presbyteri
nautarum, diaconi dispensatorum locum teneant, hi qui catechizant, nautologis conferan-
tur. Epibatis autem totius fraternitatis multitudo sit similis. Ipsum quoq; mare hic mundus
habeatur. Ventorum vero varietates, & turbinum, diuersis tentationibus conferantur, perse-
quutiones, tribulationes, siue pericula, fluctibus exequuntur. Terreni vero spiritus, qui vel de
torrentibus, vel de conuallibus spirant, pseudoprophetarum, & seductorum, seu prauæ doctri-
næ verba *doceantur. Promontoria vero & loca confragosa, hi, qui in potestatibus seculi sunt
iudices, & qui pericula minantur, ac mortes. Bithalassa vero loca, quæ duplicibus vndæ falla-
cis æstibus verberantur, dubiis mente, & de repromissionum veritate nutantibus, conferan-
tur, atq; his, qui irrationabili fidem nostram ratione discutiunt. Hypocritæ vero & dolosi, pi-
ratis similes habeantur, iam vero rapidus vortex, & tartarea charybdis, & saxi illisa naufra-
gia, ac mortiferæ submersiones, quid aliud æstimāda sunt, quàm peccata? Restat igitur, vt hæc
naui cursu prospero, tuta possit portum desideratæ urbis intrare, & ita deo precem fundere,
vt nauigantes mereantur audiri. Audiuius, fratres, quod quidam detrahunt, & accusant sa-
cerdotes dei, cupientes eos damnari, non intelligentes forsitan, quod iniuria sacerdotum ad
Christum pertinet, cuius vice funguntur. Nec hoc aspiciunt, quod beatus Petrus princeps apo-
stolorum, instructor noster, ait: Deponentes igitur omnem malitiam, & omnem dolum, & si-
mulationes,

H

K

L

M

- A** mulationes,& inuidias,& omnes detractiões, sicut modo geniti infantes, rationabiles sine dolo lac concupiscite, vt in eo crescatis in salutem. Et dominus per prophetam inquit: *Qui vult vitam diligere,& videre dies bonos,coërceat linguam suam à malo,& labia eius, ne loquantur dolum,&c.* Qui autem ista transgrediuntur,perfecto transgressores legis dei,& contemptores,atq; inobedientes eius præceptis existunt. Vnde & beatus iacobus apostolus ait: Si diligitis proximos sicut vosipfos, bene facitis. Si autem personas accipitis, peccatum operamini, redarguti à lege, quasi transgressores,&c. Et beatus prædecessor noster Clemens, vir apostolicus,& spiritu dei plenus, vna cum reliquis sanctis collegis suis statuit, dicens: Accusandi vel testificandi licentia denegetur his, qui Christianæ religionis & nominis dignitatem,& suæ legis, vel sui propositi normam, aut regulariter prohibita neglexerint. Transgressores enim sponte legis suæ, eiusq; violatores,& recedentes, apostatæ nominantur. Omnis enim apostata refutandus est ante reuersionem suam, non in accusatione recte agentium, aut testimonio suscipiendus, quia vir duplex animo, inconstans est in omnibus viis suis. Quicumq; autem (vt ait apostolus iacobus) totam legem seruauerit, offenderit autem in vno, factus est reus omnium. Qui enim dixit, non mœchaberis, dixit, & non occides. Quod si non mœchaberis, occidas autem, factus es transgressor legis. Sic loquimini, & sic facite, sicut per legem libertatis incipientes iudicari. Iudicium enim sine misericordia fiet illi, qui non fecit misericordiam. Superexaltat autem misericordia iudicio. Et dominus ait: Nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat. Et multa talia, horumq; similia. Nemo enim (inquit Apostolus) nostrum sibi viuit, & nemo sibi moritur. Siue ergo viuimus, siue morimur, domini sumus. In hoc enim Christus mortuus est, & reuixit, vt & viuorum & mortuorū dominetur. Tu autem quid iudicas fratrem tuum, aut tu quare spernis fratrem tuum? Omnes enim stabimus ante tribunal dei. Scriptum est enim: Viuo ego dicit dominus, quoniam mihi flectetur omne genu, & omnis lingua confitebitur deo. Itaq; vnusquisq; nostrum pro se rationem reddet deo. Non ergo amplius inuicem iudicemus, sed hoc iudicate magis, ne ponatis offendiculum fratri, vel scandalum. Scimus enim, quia multum derogatio præualet, quando derogator creditur fide dignus. Ideo, fratres, variis detractiõibus & accusationibus non oportet labefactari iudices & primates ecclesiæ, sed magis apostolorum & doctorum regulis informari & roborari. Vnde iustum est, omnes in vniuerso Romanorum orbe doctores legis ea, quæ legis sunt, recte sapere, & operari, & non regulas nascentis ecclesiæ *confundi aut fidem, aut doctrinam apostolorum, variis maculare doctrinis, nec fratres infestare. Si autem omnia in hoc seculo *vindicata essent, locum diuina iudicia non haberent. Superuacuis enim ad beneficia laborat impendiis, qui solem certat facibus adiuuare. Ideo si aliquis putat, se deo in hoc placere, quod seruos suos accusat, & vt meliores fiant, dicit se hoc agere, in vanum laborat, & plus inuidiæ stimulis agitur, quàm charitatis, quoniam gratiæ plenitudo adiectione non indiget, nec vlla requirit commendationis augmenta. Erigunt ergo doctores conscientias suas, & si quando incertis temporum flatibus opponuntur, sustinent mala, quæ *seculis magis sunt adscribenda, quàm meritis. Datam enim scimus Satanæ potestatem, vt seruos Christi cribraret, vt quod de tritico inueniri posset, horreis ingereretur, & quod de paleis, ad ignium alimènta transiret. Ad vos specialiter dictum est: Nolite timere pusillus grex, quia complacuit patri vestro dare vobis regnum. Venit inter vos gladius perfidorum, vt marcida ecclesiæ membra refecaret, & ad cœlestem gloriam sana perduceret. Quos habeat Christus milites, certamen ostendit. Qui triumphum mereantur, per bella cognoscuntur. Scimus autem, multos ob id infestare doctores, vt eos perdant, & propriæ voluntatis placita adimpleant. Non propterea tamen doctores (inquantum vires suppetunt) à recta æmulatione, & bona *intentione recedere debent, scientes, quia beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. Nihil autem illo est pastore miserius, qui luporum laudibus gloriatur. Quibus si placere voluerit, atque ab his amari delegerit, erit hinc ouibus magna perniciēs. Nullus ergo pastorum placere lupis, & gregibus ouium potest. Perdit enim laboris memoriam mens, terrenis obligata carceribus. Sicut artium in suo quoq; opere inuenitur mater instantia, ita nouerca eruditionis est negligentia. Nullus ergo præiudicium alteri faciat, neque, quod sibi fieri non vult, exerceat. Nemo dictum de aliquo inueniat, quod in eius actibus non agnoscat. Ego autem labefactatam non solum quietem meam, sed & salutem inimicorum valetudine, & rumorum procellis agnosco. Potens est diuinitas immensa, tempestatis incerta bono serenitatis amouere. Et quid aliud si Christus passus est pro nobis, nobis relinquens exemplum, vt sequamur vestigia eius, & si apostoli

Psal. 33.

Iacob. 2. b

In epi. sua. 1
ad Iacobum
sententialiter. 3. q. 4.
beatus prædecessor, Et
in decr. Iuo.
lib. 4.

Iacobi. 1. d

Iacob. 2. b

Ezech. 18. g
33. c

Rom. 14. b
Iacobi. 4. c
Esaïæ. 45. d
Philip. 2. b

*al. cōfunde
dere
6. q. 1. Si om
nia in
*al. iudicata

al. ætatib
Lucæ. 12. c
Lucæ. 12. d

Dist. 43. Sci
m* aut mul.

*al. institu
tione
Math. 5. a
Dist. 83. Ni
hil illo

Tobiæ. 4. c.

1. Petri. 4. d

EPISTOLA DIVI ANACLETI PRIMA

apostoli passi sunt, sequentes eius exemplum, & reliqui patres, nisi vt sequamur tam doctri- **G**
nam eorum, quàm & exemplum, & patiamur aduersa pro Christo, & cum patribus, atq; cum
fratribus crucem portemus, eorumq; tribulationibus compatiamur, vt Christi veri discipu-
li inueniamur, qui dixit: Qui vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam,
Matth. 16. d
& sequatur me, & reliqua. Præsumptio est, si dominorum beneficia famuli non sequantur.
Lucæ. 9. c
Obsequium ergo æstimandum puto, quod pariturus impendo. Quid est enim, quod plus cre-
ditur filij vocabum valere, quàm obsequium, & non quæritur, quid in amoris lance promo-
ueas, sed quale ad præiudicium æstimanti nomen opponas, quum apud prudenter frustra so-
bolem dicimus, nisi exhibeat, quod vocatur? Ego vero nolo, errore meo alienas culpas asse-
rere, vt factum, quod doleo, admisisse conuincar. Odisti (inquit dominus per prophetam) **H**
omnes, operantes iniquitatem, perdes loquentes mendacium. Virum sanguinum, & dolo-
sum *abomi-
naberis deus
*abominabitur dominus, ego autem in multitudine misericordiæ tuæ introibo in do-
mum tuam, adorabóque in templo sancto tuo in timore tuo. Domine deduc me in iustitia
tua propter *insidia-
tores
*incantatores meos, dirige ante faciem tuam viam meam. Non est enim in ore
eorum rectum, interiora eorum insidiæ. Sepulchrum patens guttur eorum, linguam suam
lenificant. Condemna eos, deus, decident à consiliis suis, iuxta multitudinem scelerum eo-
rum expelle eos, quoniam prouocauerunt te. Et lætentur omnes, qui sperant in te, in æter-
num laudabunt. Et proteges eos, & lætabuntur in te, qui diligunt nomen tuum, quoniam tu
benedices iusto. Domine, vt hasta placabilitatis coronabis eum. Deo enim sacrificantes per-
fecte, non debent vexari, sed portari, consolari, atque ab omnibus venerari. Ipsi autem, quan-
do domino sacrificant, non soli hoc agere debent, sed testes secum adhibeant, vt domino per-
fecte in sacratis deo sacrificare locis probentur. Ait nanque authoritas legis diuinæ: Vide, ne
Deute. 12. b
offeras holocausta tua in omni loco, quem videris, sed in loco, quem elegit dominus deus
tuus. Episcopus deo sacrificans, testes (vt præfixum est) secum habeat, & plures, quàm alius sa-
De cõf. dist.
1. Episcopus
deo sacr.
*al. incre-
mento
cerdos. Sicut enim maioris honoris gradu fruitur, sic maioris testimonij *incrementatione
indiget. In solennioribus quippe diebus aut septem, aut quinq; aut tres diaconos, qui eius ocu-
li dicuntur, & subdiaconos, atq; reliquos ministros, secum habeat, qui sacris induti vestimen-
tis, in fronte, & à tergo, & presbyteri è regione dextra, leuaq; contrito corde, & humiliato spi- **K**
ritu, ac prono stent vultu, custodientes eum à maliuolis hominibus & cõsensum eius præbeāt
sacrificio. Peracta autem consecratione, omnes communicent, qui noluerint ecclesiasticis ca-
rere liminibus. Sic enim & apostoli statuerunt, & sancta Romana tenet ecclesia. Seruite (in-
quit dominus per prophetam David) in timore & exultate ei cum tremore. Adorate pure, ne
fortè irascatur, & pereatis de via. Ille enim non perit de via, qui recte graditur, & præcepta cu-
stodit maiorum. Doceri ergo omnes oportet, qui domini sacerdotio funguntur, vt & cate-
ros instruant, & sibi proficiant. Scriptum est autem, Qui docti fuerint, fulgebunt quasi splen-
dor firmamenti, & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Et
alibi, Populus autem sciens deum suum obtinebit, & faciet, & docti in populo docebunt plu- **L**
rimos. Ipsa enim veritas per se infert, & dicit, Beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me.
Ille proculdubio scandalizatur in deum, qui recte non docet, & qui eius scandalizat Episcopū
vel sacerdotem. Impie nanq; agentes sunt impij, neq; intelligent omnes impij, porrò docti in-
telligent. Omnes enim inuicem humilitatem insinuate, quia deus superbis resistit, humilibus
autem dat gratiam. Nolite (inquit Ioannes apostolus) omni spiritui credere, sed probate spi-
ritus, si ex deo sunt, quoniam pseudoprophete exierunt in mundum. Et idem ipse alibi ait, Vos
quod audistis ab initio, in vobis permaneat. Si in vobis permanserit, quod ab initio audistis,
& vos in filio & patre manebitis. Et hæc est repromissio, quam ipse pollicitus est *vobis, vi-
tam æternam. Hæc scripsi vobis de his, qui seducunt vos. Et vnctio, quàm accepistis ab eo, **M**
maneat in vobis. Et non necesse habetis, vt aliquis doceat vos, sed sicut vnctio eius docet vos
de omnibus, & verum est, & non est mendacium. Et sicut docuit vos, manete in eo. Et nunc,
filioli, manete in eo, vt quum apparuerit, habeamus fiduciam, & non confundamur ab eo in
aduentu eius. Si scitis, quoniam iustus est, scitote, quoniam & omnis qui facit iustitiam, ex
ipso natus est. Videte, qualem charitatem dedit nobis pater, vt filij dei nominemur, & si-
mus. Propter hoc mundus non nouit nos, quoniam non nouit eum. Charissimi, nunc filij
dei sumus, & nondum apparuit, quid erimus. Scimus, quoniam quum apparuerit, similes ei e-
rimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Et omnis, qui habet spem hanc in eo, sanctificat se,
sicut & ille sanctus est. Omnis qui facit peccatum, & iniquitatem facit, & peccatum est ini-
quitas.

- A** quitas. Et scitis, quia ille apparuit, ut peccata tolleret, & peccatum in eo non est. Omnis, qui in eo manet, non peccat, & omnis qui peccat, non vidit eum, nec cognouit eum. Filioli, nemo vos seducat. Qui facit iustitiam, iustus est, sicut & ille iustus est. Qui facit peccatum, ex diabo lo est, quoniam ab initio diabolus peccat. In hoc apparuit filius dei, ut dissoluat opera diaboli. Omnis qui natus est ex deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare, quoniam ex deo natus est. In hoc manifesti sunt filij dei, & filij diaboli. Omnis qui non est iustus, non est ex deo, & qui non diligit fratrem suum. Quoniam hæc est annuntiatio, quam audistis ab initio, ut diligamus alterutrum. Non sicut Cain, qui ex maligno erat, & occidit fratrem suum. Et propter hoc occidit eum, quoniã opera eius maligna erāt
- B** fratris autem iusta. Nolite mirari, fratres, si odit vos mundus. Nos scimus, quoniam translati sumus de morte ad vitam, quia diligimus fratres. Qui non diligit, manet in morte. Omnis qui odit fratrem suum, homicida est. Et scitis, quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in se manentem. In hoc cognouimus charitatem dei, quoniam ille pro nobis animam suam posuit, & nos debemus pro fratribus animas ponere. Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauferit viscera sua ab eo, quomodo charitas dei manet in eo? Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere & veritate. In hoc cognoscimus, quoniam ex veritate sumus, & in conspectu eius suademus cordi nostro. Quoniam, si reprehenderit nos cor nostrum, maior est deus corde nostro, & no
- C** uit omnia. Charissimi, si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad deum, & quicquid petierimus, accipiemus ab eo, quoniã mandata eius custodimus, & ea, quæ sunt placita coram eo, facimus. Et hoc est mandatum eius, ut credamus in nomine filij eius Iesu Christi, & diligamus alterutrū, sicut dedit mandatū nobis. Et qui seruat mādāta eius, in illo manet, & ipse in eo. Et in hoc scimus, quoniam manet in nobis, de spiritu, quem dedit nobis. Et sicut deus creator, qui hominem ad similitudinem suam creauit, est charitas, est bonus, iustus, patiens, atq; mitis, & misericors, & cætera sanctarum virtutum insignia, quæ de eo leguntur, ita homo creatus est, ut charitatem haberet, ut bonus esset & iustus, ut patiens, atq; mitis, mundus, & misericors foret. Quas virtutes, quanto plus quisq; in seipso habet, tanto propior est deo, & maior est, ac sui conditoris gerit similitudinem. Si vero (quod absit) aliquis per deum vitiorum, & diuortia criminum, ab hac nobilissima sui conditoris similitudine deneger
- D** *oberraret, tunc fiet de eo, quod scriptum est, Et homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Quis maior honor potuit homini esse, quàm ut ad similitudinem sui factoris conderetur, & eisdem virtutum vestimentis ornaretur, quibus & conditor? De quo legitur, Dominus regnavit, decorem indutus est, id est, omnium virtutum splendore, & totius bonitatis decore ornatus. Vel quod maius homini potest esse dedecus, aut infelicior miseria, quàm ut hac similitudinis gloria sui conditoris amissa, in informem & irrationabilem brutorum, iumentorumq; similitudinem delabatur?
- E** Quapropter, quisq; diligentius attendat primæ conditionis suæ excellentiam, & venerandam sanctæ trinitatis in seipso imaginem agnoscat, honoremq; similitudinis diuinæ, ad quā creatus est, nobilitate morum, executione virtutum, dignitate meritorum habere contendat, ut quando apparuerit qualis sit, tunc similis ei appareat, qui se mirabiliter ad similitudinem suam in primo Adam condidit, mirabiliusq; in secundo reformauit. Omnis ergo homo qui ad imaginem dei factus est, illum debet imitari, cuius ad imaginem conditus est, illius debet sequi vestigia, qui cum ad imaginem sui condidit. Consiliarium vero, ac protectorem, meliorem reperire non poterit, quàm illum, qui cum ad imaginem sui condidit, qui eum pretioso sanguine suo redemit, & propter eum homo fieri non est dedignatus. Quem proculdubio inueniet, si in eum totam spem suam, iuxta Psalmistæ vocem proiecerit. Ait namq; Proiece super dominum charitatē
- F** * tuam, & ipse te enutriet, nec dabit in æternum fluctuationem iusto. Omnis enim homo in sua causa deficiens, & in suis hæsitans consiliis, quærit sibi amicū fidelem, in cuius consiliis confidat, qui in suis confidebat, & talem fiduciam habet in illo, ut omne secretum sui pectoris ei pandat, & aperiat. Quid dulcius est, quàm ut habeas illū, cum quo omnia possis loqui ut tecum? Si ista cū hominibus sunt, quanto magis cū deo hoc est agendum, qui omnes vult saluos fieri, & neminem perire? Nam, si veraciter deum credimus, eumq; diligimus, ut debemus, & proximos sicut nosmetipsos, in eum quoq; totam spem proiecerimus nostram, ipse nos eripiet, & consolabitur. Et sicut per angelum suum, Abacuc prophetam cum prandio in lacum leonum ad Daniele mitem misit, & Philippum, vnum de septem

1. Petri. 2. d

Gene. 4. b

Gene. 1. d

* al. aberret
Psalm. 48

Psalm. 92.

Gene. 1. d

Psalm. 54
* al. curam.

* al. diffide-
bar,
Cicero de
amicicia.
1. Tim. 2. a

Daniel. 14. f
Acto. 8. e

DIVI ANACLETI EPISTOLA

*al. viuorū
12. q. 1. quib
stulerit. Et
partim ibid.
c. Qui Chri
sti pecunias
Et in decre.
Lucij pap.
17. q. 4. Qui
rapit. Et in
decr. Lucij
pap. 25. q. 2.
Priuilegia
ecclesiarum
ad sacer. Et
3. q. 6. Leges
eccle. 3. q. 6.
leges eccles.
Gene. 19. b
*al. censura
3. q. 6. vna
quæq; pro
uincia.

2. q. 6. Ois
oppressus

Matth. 16. c

Matth. 10. c
Lucæ. 12. a

2. Co. 10. a. b

Eph. 6. b
2. Petri. 3. d

In epi. Ind. æ
apostoli. f.

septem diaconibus ad Eunuchum, ita dabit nobis consolationem & liberationem. Hęc secta- G
mini, charissimi, & nulli vnquam nocete. Fratres estis, inuicem vos diligite, vt veri domini
discipuli effici mereamini. Nam, qui rancida corda *virorum inficit, malitiam inter homi-
nes spargit, & qui detrahit fratri suo, homicida est. Et, qui abstulerit aliquid patri vel matri,
dicitq; hoc peccatum non esse, homicidæ particeps est. Pater noster sine dubio deus est, qui
nos creauit, mater vero nostra, Ecclesia, quæ nos in baptismo spiritualiter regenerauit. Ergo,
qui Christi pecunias, & ecclesiæ rapit, aufert, vel fraudat, homicida est, atque homicida ante
conspēctum iusti iudicis esse deputabitur. Qui rapit pecuniam proximi sui, iniquitatem ope-
ratur, qui autem pecuniam vel res ecclesiæ abstulerit, sacrilegium facit. Priuilegia enim ec-
clesiarum, & sacerdotū, sancti apostoli iussu saluatoris intemerata, & inuiolata, eius omnibus H
decreuerunt manere temporibus. Leges ecclesiæ apostolica firmamus autoritate, & peregrina
iudicia submouemus. Vnde & dominus mentionem faciens Loth, per Moysen loquitur, di-
cens, Ingressus es quidem, inquiunt, vt aduena, nunquid vt iudices? Vnaquæq; prouincia tam
iuxta ecclesiasticas, q̄ iuxta seculi leges, suos debet iustos, & nō iniquos habere iudices, & nō
externos, nisi apostolicæ sedis huius decreuerit *authoritas, quatenus, quicunq; causam habue-
rit, apud suos iudices iudicetur, & non ad alienos, causa vagandi, stimulante proteruita, suam
despiciens patriam, transeat, sed ad duodecim eiusdem prouinciæ iudices, ad quorum iudi-
cium omnes causæ ciuitatum referuntur, deferatur negotium. Si autem fuerit ecclesiasticum
apud Episcopos (interueniente Primate) siquidem maior causa fuerit, si vero minor, Metro- I
politano, si vero fuerit seculare, apud eiusdem ordinis viros, iudicio tantum Episcoporum,
quum Apostolus priuatorum Christianorum causas magis ecclesiis deferri, & ibidem sacer-
dotali iudicio terminari voluit. Omnis enim oppressus, libere sacerdotum (si voluerit) appel-
let iudicium, & à nullo prohibeatur, sed ab his fulciatur, & liberetur. Si autem difficiles causæ,
aut maiora negotia orta fuerint, ad maiorem sedem referantur. Et si illic facile discerni non
poterint, aut iuste terminari, vbi fuerit summorum congregata congregatio, quæ per singu-
los annos bis fieri solet, & debet, iuste & deo placite coram Patriarcha aut Primate ecclesia-
stico, & coram Patricio secularia iudicentur negotia in commune. Quod si difficiliores ortæ
fuerint quæstiones, aut Episcoporum vel maiorum iudicia, aut maiores causæ fuerint, ad se- K
dem apostolicam (si appellatum fuerit) referantur, quoniam apostoli hoc statuerunt iussione
saluatoris, vt maiores & difficiliores quæstiones, semper ad sedem deferantur apostolicam, su-
per quam Christus vniuersam construxit ecclesiam, dicente ipso ad beatum principem apo-
stolorum Petrum, Tu es, inquit, Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, &
reliqua. Sit ergo, fratres, constātia vestra aduersus contentiones eorum, qui aduersa sapiunt,
& non quæ dei sunt sapiunt, & erit fortior petra constantia vestra, sicut scriptum est, Ne ti-
mueritis ab his, neq; terreamini à facie eorum, qui corpus occidunt, animam autem non pos-
sunt occidere. Quod autem in aure auditis, prædicate in lumine, illum timentes, qui potest
animam & corpus occidere, & mittere in gehennam. Fratres mei, in carne ambulantes, non L
secundum carnem militamus. Arma enim militiæ nostræ non carnalia, sed potentia deo, ad
destructionem munitionum, consilia destruentes, & omnem exaltationem extollētem se ad-
uersus scientiam dei, & in captiuitatem redigentes omnem cogitationem, & in obsequium
Christo perducentes. De cætero, fratres, confortamini in domino, & in potentia fortitudinis
eius, vt pax vobis multa, & gratia à deo & domino nostro Iesu Christo ministretur. Ample-
ctimur, & osculamur, ac si præsentēs, charitatem vestram, in vnitāte spiritus, in vinculo pa-
cis & charitatis Christi. Propter quod, charissimi, expectantes satagite, immaculati & inuiola-
ti inueniri in pace, & domini nostri longanimitatem salutem arbitramini, sicut & charissi-
mus frater noster Paulus secundū datam sibi sapiētiam scripsit vobis, sicut & in omnibus epi- M
stolis, loquens in eis de his, in quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti & instabi-
les deprauant, sicut & cæteras scripturas, ad suam perditionem. Vos ergo, fratres, præscientes
custodite, ne insipientium errore traducti, excidatis à propria firmitate. Crescite vero in gra-
tia, & cognitione domini nostri Iesu Christi & saluatoris. Vos autem charissimi, memores
estote verborum, quæ prædicta sunt ab apostolis domini nostri Iesu Christi, qui dicebant vo-
bis, quoniam in nouissimo tempore, venient illusores, secundum desideria sua ambulantes in
impietate. Hi sunt, qui segregant semetipsos, animales, spiritum non habentes. Vos autem cha-
rissimi, superædificantes vosmetipsos sanctissimæ vestræ fidei, in spiritu sancto orantes, ipsos
vos in dilectione dei seruate, expectantes misericordiam domini nostri Iesu Christi in vitam
æternam.

A æternam. Et hos quidem arguite iudicatos, illos vero saluate, de igne rapiētes. Aliis autem miseremini in timore, odientes eam, quæ carnalis est, maculatam tunicam. Ei autem, qui potens est vos conseruare sine peccato, & constituere ante conspectum gloriæ suæ immaculatos in exultatione, soli deo saluatori nostro per Iesum Christum dominum nostrum, gloria, magnificentia, & imperium, & potestas, ante omnia secula, nunc, & per omnia secula seculorum, Amen.

B EPISTOLA SECUNDA ANACLETI PAPAE,
de ordinatione Archiepiscoporum, & reliquorum Episcoporum, atque sacerdotum, & de fide, cæterisque causis, ad Episcopos Italiae scripta.

C **A**NACLETVS Episcopus vniuersis Episcopis in Italia constitutis. Quoniam apostolicæ sedis debitam reuerentiam erga me charitas vestra distribuit, & quia plurimum venerationis, charissimi filij, præbistis (nam licet ecclesiæ, in qua sanctus Apostolus residens docuit, quo nam modo nos gubernacula teneamus, tamen profiteamur nos honore & sanctitate minores esse, & propterea omnino festinamus, ut ad gloriam eius beatitudinis peruenire possimus) igitur consultationibus vestris plenius respōdissemus, si licuisset, sed infirmitatis, ac reliquarum oppressiōnū, onere pressi, breuiter (prout dominus tribuit, & ut à Beato Petro principe apostolorum sumus instructi, à quo & presbyter sum ordinatus) scribere vobis (sicut petistis) non denegauimus. Ordinationes Episcoporum, autoritate apostolica, ab omnibus, qui in eadem fuerint prouincia Episcopis, sunt celebrandæ. Qui simul convenientes, scrutinium diligenter agant, ieiuniumq; cum omnibus celebrent precibus, & manus cum sanctis Euangelis, quæ prædicaturi sunt, imponentes, dominica die hora tertia orantes, sacraque vnctione exemplo prophetarum, & regum capita eorum (more apostolorum & Moyse) vnguentes, quia omnis sanctificatio constat in spiritu sancto, cuius virtus inuisibilis, sancto chrismati est permixta, & hoc ritu solennem celebrent ordinationem. Quod si simul omnes conuenire minime poterunt, assensum tamen suis precibus præbeant, ut ab ipsa ordinatione animo non desint. Porro & Hierosolymitarum primus Archiepiscopus beatus Iacobus, qui iustus dicebatur, & secundum carnem, domini nuncupatus est frater, à Petro, Iacobo, & Ioanne apostolis est ordinatus, successoribus videlicet dantibus formam eorum, ut non minus quam à tribus Episcopis, reliquisq; omnibus assensum præbentibus, vllatenus episcopus ordinetur, & communi voto ordinatio celebretur. Reliqui vero sacerdotes à proprio ordinentur Episcopo, ita ut ciues & alij sacerdotes assensum præbeant, & ieiunantes ordinationem celebrent, similiter & diaconi ordinentur. Cæterorum autem graduum distributioni trium veracium testimonium, cum episcopi scilicet approbatione, sufficere potest. Accusatio quoque eorum, super qua nos consulere voluistis, non nisi ab idoneis & probatissimis viris, qui & suspicionibus & sceleribus careant, fieri debet, quia dominus sacri sui corporis tractatores à vilibus & reprobis, ac non idoneis personis infamari noluit, nec calumniari permisit, sed ipse proprio flagello peccantes sacerdotes à templo eiecit. Vnde liquet, quod summi sacerdotes, id est, episcopi, à deo sunt iudicandi, non ab humanis aut prauæ vitæ hominibus lacerandi, sed potius ab omnibus fidelibus portandi, ipso domino exemplum dante, quando per seipsum, & non per aliū, videntes & ementes eiecit de templo, & mensas nummulariorum & cathedras vendentium proprio euertit flagello, & eiecit de templo. Et sicut alibi ait, Deus stetit in synagoga deorum in medio autem deos *decernit. Et alibi, Ego dixi, dii estis, & filij excelsi omnes. Nullus enim (ut reor) inuenitur inter nos, qui velit suum seruum ab alio, quam à se iudicari. Quod si præsumptum fuerit, aut multa ipse indignatione irascitur, aut potius vltionem querit super eum. Si vero hoc inter homines agitur, quid putatis faciet deus deorum & dominus dominantium, qui vltionem suorum promisit non differre seruorum? Vnde & ipse per prophetam loquitur, dicens

Dist. 64. Ordinationes episcoporum. Dist. 75. Ordinationes episcoporum Et in decre. luo. lib. 3. Dist. 64. Ordinationes episcoporum Et in decre. luo. lib. 3. Dist. 66. Porro & . Et in decre. luo. lib. 3. Dist. 67. Reliqui sacer.

2. q. 7. Accusatio quoque Et in decre. luo. lib. 4. Ioan. 2. c. Matth. 21. b. Marci. 11. b. Ioan. 2. c.

*al. discernit Psalm. 81. Ibidem. 2. q. 7. Accusatio quoque.

EPISTOLA DIVI ANACLETI SECUNDA

Psal. 93. **P**sal. 100. **P**rou. 2. 6. c. **R**oma. 1. d. **M**atth. 8. c. **L**uca. 9. g. **E**cl. 1. 7. d. **P**rou. 2. 6. d. **P**rou. 2. 7. a. **P**ro. 2. 8. c. d. ***al. saluabitur** **P**rou. 30. d. ***al. laudabitur** **2. q. 7. Accu** **satio quoq;** **E**t in decre. **I**uo. lib. 4. **L**uca. 21. d. **N**aum. 1. a. **I**bidem. b. **D**ist. 80. **E**iectione vero, ***al. eiectionem** **summo** **rum** **T**it. d. **7. q. 1. Si** **sacerdos sine**

dicens, Deus ultionum dominus, deus libere egit, & reliqua. Et Apostolus inquit, Tu quis es, G
 qui iudicas seruum alienum? Suo enim domino stat aut cadit. Et ipse, Nolite iudicare inuicem
 sed hoc iudicate magis, ne ponatis offendiculum fratri, vel scandalum. Et dominus per pro-
 phetam inquit, Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei. Nam si aliquis nunc in malum o-
 culos alicuius principis incipit tractare, manifeste reus maiestatis iudicatur, & infamis effi-
 citur, aut potius capitali sententiae subiaceret. Hæc, fratres, valde cauenda sunt, & quod homi-
 nes nolunt sibi fieri, deo deorum non debent inferri, ne forte irascatur dominus, & faciat
 vindictam eorum, etiam in eos, qui non peccauerunt, quia perit sapissime iustus pro impio.
 Imitandus est etiam propheta, per quem dominus ait, Perambulabo in simplicitate cordis
 mei, in medio domus meæ. Non proponebam coram oculis meis verbum os Belial, Detra- **H**
 hentem in abscondito sodalem suum, hunc interficiebam. Et hi cauendi sunt, de quibus Salo-
 mon ait, Sicut noxius est, qui mittit lanceas & sagittas in mortem, sic vir, qui fraudulenter no-
 cet amico suo, & quum fuerit deprehensus, dicit, ludens feci. Sicut carbones ad prunas, & li-
 gna ad ignem, sic homo iracundus suscitatur rixas. Verba susurrionis quasi simplicia, & ipsa per-
 ueniunt ad intima ventris. Et si detractores quorumcunque grauitur iudicantur, & in perdi-
 tionis laqueum cadunt, multo magis laceratores & detractores atque accusatores memorato-
 rum dei famulorum, atque persecutores damnantur, & in barathrum, nisi se correxerint, &
 per eorum satisfactionem condignam egerint poenitentiam, indubitanter vadunt, & vindi-
 cibus flammis exuruntur. Quapropter oportet omnes ab his cauere, & non solum non face- **I**
 re, sed nec facientibus consentire, quia non solum, qui faciunt, damnantur, sed qui consen-
 tiunt facientibus. De talibus, & his similibus, ipsa veritas ait, Vulpes foueas habent, & volu-
 cres cœli nidos, filius autem hominis non habet, ubi caput suum reclinet, id est, in talibus non
 habitat dominus, nec ipsi manent in eo. Et Salomon loquitur, dicens, Qui fodit foueam, inci-
 det in eam, & qui voluit lapidem, reuertetur ad eum. Lingua fallax non amat veritatem, &
 os lubricum operatur ruinas. Graue est saxum, & onerosa harena, sed ira stulti utroque gra-
 uior. Hominem, qui calumniatur animæ sanguinem, si usque ad lacum fugerit, nemo sustinet.
 Qui se iactat, & dilatat, iurgia concitat. Qui sperat in domino, sanabitur. Qui cōfidit in cor-
 de suo, stultus est, qui autem graditur sapienter, ipse sanabitur. Qui fortiter premit vbera ad **K**
 eliciendum lac, exprimit butyrum, qui vehementer emungit, elicit sanguinem, & qui prouo-
 cat iras, producit discordias. Hæc & alia periculosa considerantes Apostoli, statuerunt, ne fa-
 cile commouerentur, aut lacerarentur, vel accusarentur columnæ sanctæ dei ecclesiæ, quæ
 Apostoli & successores eorum, non immerito dicuntur. Sed si quis aduersus eos, vel ecclesias
 eorum commotus fuerit, aut causas habuerit, prius ad eos recurrat charitatis studio, ut fami-
 liari colloquio commoniti, ea sanent, quæ sananda sunt, & charitatiue emendent, quæ iuste
 emendanda agnouerint. Si autem aliqui eos, priusquam hoc egerint, lacerare, accusare, aut
 infestare præsumperint, excommunicentur, & minime absoluantur, antequam per satisfa-
 ctionem (ut iam dictum est) cōdignam egerint poenitentiam, quoniam iniuria eorū ad Chri- **L**
 stum pertinet, cuius legatione funguntur. Nec hoc mirum, quia si quis nostrum cuidam ser-
 uorum legationem iniungeret, & a quoquam impediretur, aut ab aliquo subditorum suorum
 despiceretur, mox indignatus irasceretur, aut talia (prout posset) vindicaret, & ad iniuriam,
 ac contumeliam suam, hoc factum reputaret, & talionem (si in præsentem non posset) futuris
 temporibus redderet. Nam si in hominis causa hæc fiunt, quid putatis deus faciet de suis, qui
 nec capillum capitis eorum perire dixerit? Vnde & dominus per Naum prophetam loquitur,
 dicens, Deus amulator, & vlciscens dominus, & habens furorem, vlciscens dominus in ho-
 stes suos, & irascens ipse inimicis suis, ante faciem indignationis eius quis stabit, & quis resi-
 stet in ira furoris eius? Indignatio eius effusa est sicut ignis, & petra dissoluta sunt ab eo. Bo- **M**
 nus est dominus, & confortans in die tribulationis, & sciens sperantes in se, & reliqua. Quæ-
 dam autem ex his iam aliis fratribus scripsimus, quæ toties sunt replicanda, quoties fuerint
 necessaria. Electionem quoque (ut supra memoratum est) summorum sacerdotum sibi domi-
 nus referuauit, licet electionem eorum bonis sacerdotibus & spiritualibus populis concessis-
 set. Electionem enim illorum taliter Apostolus fieri iubet, Si quis sine crimine est, vnus vxor
 is virum, filios habentem fideles, non in accusatione luxuriæ, aut non subditos, & reliqua. Si
 enim sine crimine sacerdos eligi præcipitur, nullatenus ab hominibus, criminibus irretitis, ac-
 cusari, aut calumniari, permittitur, nec ab aliis quam ab his, qui sine crimine sunt, & iuxta ele-
 ctionem, si necessitas fuerit, aut ipsi volendo domino seruire elegerint, sacerdotesque sine cri-
 mine

- A** mine fieri & ordinari possint, & tales per omnia fuerint, quales eligi sacerdotes iubentur. Porro & Moyfi præcipitur, vt eligat presbyteros. Vnde & in Prouerbiis dicitur, Gloria senū canities. Hæc vero canities sapientiam designat, de qua scriptum est, Canities hominū prouidentia est. Cumq; nongētos & amplius annos ab Adā vsq; ad Abrahā vixisse homines legerimus, nullus alius prius appellat⁹ est presbyter, id est, senior, nisi Abrahā, qui multo pauciorib⁹ vixisse annis conuincitur. Non ergo propter decrepitam senectutem, sed propter sapientiam presbyteri nominantur. Initium enim sacerdotij Aaron fuit, licet Melchisedech prior obtulerit sacrificium, & post hunc Abraham, Isaac & Jacob. Sed hi spontanea voluntate, non sacerdotali authoritate ista fecerunt. Cæterum Aaron primus in lege sacerdotale nomen accepit, primusque pontificali stola indutus, viſtimas obtulit, iubente domino, ac loquente ad Moysen, accipe, inquit, Aaron & filios eius, & applicabis ad ostium tabernaculi testimonij. Cumque laueris patrem cum filiis aqua, indues Aaron vestimentis suis, id est, lineam & tunicam, & superhumerales, & rationale, quod constringes balthæo, Et pones tyaram in capite eius, & laminā sanctam super tyaram, & oleum vnctionis fundes super caput eius, atq; hoc ritu consecrabitur domino. Filios quoque illius applicabis, & indues tunicis lineis, cingesq; balthæo Aaron & liberos eius, & impones mitras eis, eruntque sacerdotes mihi religione perpetua. Quo loco contemplari oportet, Aaron summum sacerdotem, id est, episcopum fuisse, porro filios eius presbyterorum demonstrasse figuram. Hoc enim fuit inter Aaron summum sacerdotem & filios eius, qui sacerdotes erant, quod Aaron super tunicam accipiebat poderem, stolam sanctam & coronam auream, mitram, & zonam auream & superhumerales, & reliqua quæ præfixa sunt. Filij autem Aaron super tunicas lineas cincti tantummodo, & tyarati assisteabant sacrificio domini. In nouo autem testamento, Post Christū nostrū dominū à Petro sacerdotalis cœpit ordo, quia ipsi primo pontificatus in ecclesia Christi datus est, dicente domino ad eum. Tu es, inquit, Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam, & tibi dabo clauēs regni cœlorum. Hic ergo ligandi, atque soluendi potestatem primus accepit à domino, primusque ad fidem populum virtute suæ prædicationis adduxit. Cæteri vero Apostoli cum eodem pari consortio honorem & potestatem acceperunt, ipsumq; principem eorum esse voluerunt, Qui etiam, iubente domino, in toto orbe dispersi euangelium prædicauerunt, ipsis quoque decedentibus, in locum eorum successerunt episcopi, quorum ordinatio prædicto fieri debet ordine & modo, quos, qui recipit, & verba eorum, deum recipit. Qui autem eos spernit, eum, à quo missi sunt, & cuius funguntur legatione, spernit, & ipse indubitanter spernetur à domino. Videntes autem ipsi Apostoli messem esse multam, & operarios paucos, rogauerunt dominum messis, vt mitteret operarios in messem suam. Inde electi sunt ab eis septuaginta discipuli, quorum typum gerunt presbyteri, atq; in eorum locum sunt constituti in ecclesia, de quorum ordinatione & reliquorum ministrorum, dixisse supra sufficiat.
- P**orro quod episcopus non ab vno, sed à cunctis, consensu, aut præsentia comprouincialium est ordinandus, & nullatenus minus quàm à tribus cæteris consentientibus cunctis, idcirco, instituente domino, fieri iubetur, ne aliquid contra fidem ecclesiæ vnus tyrannica auctoritas moliretur, & regula, vel fides cōfunderetur credentiū. Prouinciæ autē multo ante Christi aduentū tempore diuisæ sunt maxima ex parte, & postea ab apostolis, & beato Clemente prædecessore nostro, ipsa diuisio est renouata. Et in capite prouinciarum, vbi dudum primates legis seculi erant, ac prima iudiciaria potestas, ad quos, qui per reliquas ciuitates commorabantur, quando eis necesse erat, qui ad aulam Imperatoris, vel regum confugere non poterant, vel quibus permissum non erat, confugiebant pro oppressionibus vel iniustitiis suis, ipsosq; appellabant, quoties opus erat, sicut in lege eorum præceptum erat, ipsis quoq; in ciuitatibus, vel locis nostris, patriarchas, vel primates, qui vnā formam tenent, licet diuersa sint nomina, leges diuinæ & ecclesiasticæ poni, & esse iusserunt, ad quos episcopi (si necesse fuerit) confugerent, eosq; appellarent, & ipsi primatum nomine fruerentur, & non alij. Reliquæ vero Metropolitanæ ciuitates, quæ minores iudices habebant (licet maiores comitibus essent) haberent Metropolitanos suos, qui prædictis iuste obedirent primatibus, sicut & in legibus seculi olim ordinatum erat, qui non primatum, sed aut Metropolitanorum, aut Archiepiscoporum nomine fruerentur. Et licet singulæ Metropoles ciuitates suas prouincias habeant, & suos Metropolitanos iudices habere debeant Episcopos, sicut prius Metropolitanos iudices habebant seculares, primates tamen (vt præfixum est) & tunc, &

Dist. 84. Porro Moyfi
Exod. 29. a
Num. 11.
Prou. 20. d
Iob. 12. b
Sapient. 4. b
Abrahā primus appellatur
Gen. 14. d
Aaron primus pōt. v. test.
Exod. 29. a

21. dist. In nouo test. Et i dec. luo. li. 3
Matth. 16. c

Matth. 10. b
Marc. 16. c
Luc. 10. a
Luc. 10. c

Matth. 9. d
Luc. 10. a
*al. lxxij

Dist. 90. Prouinciæ multo. Et in de. luo. lib. 4

*al. iure

DIVI ANACLETI EPISTOLA SECUNDA

nunc habere iussæ sunt, ad quos, post sedem apostolicam summa negotia conueniant, ut ibi- G
dem, quibus necesse fuerit, releuentur, & iuste restituantur, & hi, qui iniuste opprimuntur, iu-
ste reformatur, atque fulciantur. Episcoporumq; causæ, & summorum negotiorum iudicia
(salua apostolicæ sedis autoritate) iustissime terminentur. Hæc ab antiquis, hæc ab apostolis,
hæc à sanctis patribus accepimus, vobisq; (ut postulastis) rimanda, & futuris tenenda tempo-
ribus mittimus, & reliquis fratribus prædicanda, ac cunctis fidelibus tradenda, mandamus,
ne pastorum imperitia, qui sequuntur, deteriores fiant, dicente domino per prophetam : Ipsi
pastores ignorauerunt intelligentiam. Quos rursus dominus detestatur, dicens : Et tenentes
legem, nescierunt me . Nesciri ergo veritas se ab eis conqueritur , & nescire se principatum
nescientiū protestatur, quia profecto hi, qui ea, quæ sunt domini, nesciunt, à domino nesciun- H
tur, Paulo attestante, qui ait: Si quis ignorat, ignorabitur. Hinc & Psalmista, non optantis ani-
mo, sed prophetantis mysterio, denunciat, dicens : Obscurentur oculi eorum, ne videant, &
dorsum eorum semper incurua. Obscuratis ergo oculis, dorsum flectitur , quoniam cum lu-
men scientiæ perdunt, qui præeunt, sine dubio , ad portanda peccatorum onera inclinantur
sequentes. Hic ergo inter manus latronum, & dentes furentium luporum , utcunque versa-
mur. Ideo & docere alios, & nos ipsos (prout dominus dederit) providere debemus. Sane per-
cussor ille doctor dicitur, qui sermone inutili conscientiam percutit infirmorum. Ideo tene-
re vos, & omnes fideles, oportet, eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem, ut po-
tens sit consolari in doctrina sancta , & contradicentes redarguere, & recte viuentes, atque I
rectam fidem tenentes , consolidare . Illis ergo, qui dicunt , quod filius in eo minor est, quia
propheta, inquit, verbum faciet dominus breuiatum vniuerso orbi, ita respondendum est di-
uinis testimoniis. Verbum breuiatum quod dominus faciet super terram , non minutionem
deitatis in filio dei significat, sed dispensationem susceptæ carnis annunciat, in quali dispen-
satione, non solum patre, hominis filium, sed etiam angelis, legimus minoratum. Paulo atte-
stante Apostolo: Eum autem, inquit, modice minus ab angelis minoratum , vidimus Iesum
propter passionem mortis gloria & honore coronatum. Et infra: Propter quam causam non
confunditur fratres eos vocare, dicens : Annunciabo nomen tuum fratribus meis, in medio
ecclesiæ laudabo te . Et propheta inquit : Minorasti eum paulominus ab angelis, gloria & ho- K
nore coronasti eum . Et ut verbum dei patris , breuiatum in filio non esse, doceamus , hanc
Esaiæ prophetæ volumine approbamus sententiam . Nunquid abbreviatus factus est sermo
meus, aut ita parvus est, ut non possim redimere, aut non est in me virtus ad liberandum, di-
cit dominus omnipotens. Et iterum : Hæc dicit dominus omnipotens . Nunquid abbreviata
est manus mea, ut saluare non possit? Aut non potest viuificare cor humilium, & spiritum con-
tritorum? Et ut brachium patris, quæ manus est, filium esse doceret, intulit, dicens: Parauit do-
minus brachium sanctum suum in oculis omnium gentium , & videbunt omnes fines terræ
salutare eius . Nam & in nouissimo tempore hic sensus non inaniter poterit coaptari, in quo
tempore dominus ex cœlesti aula , ac empyreo domicilio , pessimi dæmonis iam ferre dedi-
gnans tyrannidem, in creaturas suas crudelissime sequentem, plasmati condolens, ac suæ im-
mensæ charitatis thesaurum referare volens in castissimæ virginis purissimum vterum, om-
nis thori virilis nescium, inenarrabili mysterio, pro redemptione nostra carnem suscipiens,
aduenit, ut & illum, qui habebat mortis imperium, sua morte destrueret, & eos, quos in te-
nebris , & umbra mortis, captiuos subegerat , virtutis suæ potentia in ipso paruo & exigui
temporis spatio , liberaret. De hoc etiam exiguo tempore discipulos instruebat , dum eos in
lucem (cum adhuc tempus haberent) incedere præmonebat . Pueri, inquit, nouissima ho-
ra est, Dum lucem habetis, ambulate in lucem, ne vos tenebræ comprehendant . Et in ca-
nonicis Apostolorum legitur epistolis : Filioli, nouissima hora est , quia multi pseudopro- M
phetæ exierunt in hunc mundum . Et Paulus Apostolus : Tempus enim breue est . Et ite-
rum : Præterit enim figura huius mundi. Et iterum: Omnia hæc ad *correctionem nostram
facta sunt , in quos fines seculorum obuenerunt . Nam dominus in ipsa oratione domini-
ca breuiavit nobis sermonem , dum nos à multiloquio prohibens, pauca loqui docuerit,
quæ pertinent ad salutem . Cum oratis , inquit, nolite multum loqui . Et infra : Vos au-
tem, cum oratis, dicite . Pater noster , qui es in cœlis, & cætera. Non enim propheta filium
dei in hoc capitulo minoratum designauit in verbo , quoniam ipse in prophetis retro tem-
pore loquebatur, qui etiam nunc per Apostolos & apostolicos viros nouissimo tempo-
re loquitur . Ego , inquit, qui loquebar in seruos meos prophetas , ecce assum. Et alius pro-
pheta

A pheta. Sicut est ab initio vsque in seculum, neque adiectum est ei, neque minuetur illi, quoniam ipse est dominus creaturæ suæ. Ecce quale verbum breuiatum fecit dominus in orbe terrarum. Non, quia (vt illi putant) inferiorem patri intimaret hominibus filium, sed quia nouissimum eius annuntiaret aduentum. Si ergo (vt prædictum est) Aaron filij presbyterorum figuram gestabant, & Aaron summus sacerdotis, id est, episcopi, Moyses indubitanter Christi tenebat formam, quoniam fuit similitudo mediatoris dei, qui est inter deum, & hominem Iesus Christus, qui est verus dux populorum, & verus princeps sacerdotum, & dominus pontificum, cui est honor, & gloria, in secula seculorum, Amen. Eccli. 36. e
1. Tim. 2. b

B

EPISTOLA EIVSDEM ANACLETI PAPAE,
tertia de Patriarchis & primatibus ac reliquis Episcopis,
& quod ecclesia Romana, cardo & caput omnium ecclesiarum sit.

C

ANACLETVS Seruus Christi Iesu, in apostolica sede à domino constitutus, & à sancto Petro apostolorum principe presbyter ordinatus, omnibus Episcopis, ac reliquis Christi sacerdotibus, salutem.

Eph. 1. a. b. e

Benedictus deus, & pater domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spiritali in cælestibus in Christo, sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, vt essemus sancti, & immaculati, in conspectu eius in charitate, prædestinans nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum, secundum propositum voluntatis suæ in laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua

*al. gratificauit nos.

D

gratificatus est nobis in dilecto filio suo, in quo habemus redemptionem per sanguinem eius, remissionem peccatorum secundum diuitias gratiæ eius, quæ abundauit in nobis in omni sapientia & prudentia, vt notum nobis faceret sacramentum voluntatis suæ, secundum beneplacitum eius, quod proposuit in eo, in dispensatione plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo, quæ in cælis & quæ in terra sunt in ipso. In quo etiam sorte vocati sumus, prædestinati secundum propositum eius, qui omnia operatur secundum

*al. propositum

E

consilium voluntatis suæ, vt simus nos in laudem gloriæ eius, qui ante sperauimus in Christo. De primatibus, charissimi, super quibus me quidam vestrum consuluerunt, & apostolicæ authoritatis (qua, licet indigni, domino dispensante, fungimur) decretum postulauerunt, aut si esse deberent, aut non, quantum hæcenus de his, à beato Petro apostolo, & à reliquis apostolis, ac à beato Clemente nostro sancto prædecessore, & martyre nouimus statutum, denegare vobis minime possumus. Et quis est, qui quærentibus fratribus denegare possit dubitationes, vel necessitates eorum? Sacerdotum, fratres, ordo bipartitus est, & sicut dominus illum constituit, à nullo debet perturbari. Scitis autem, à domino apostolos esse electos, & constitutos, & postea per diuersas prouincias ad prædicandum dispersos. Cum vero messis cœpisset crescere, videns paucos esse operarios, ad eorum adiumentum septuaginta eligi præcepit discipulos. Episcopi vero domini Apostolorum presbyteri quoque septuaginta discipulorum, locum tenent. Episcopi autem non in castellis, aut modicis ciuitatibus, debent constitui, sed presbyteri per castella, & modicas ciuitates, atque villas, debent ab Episcopis ordinari, & poni, singuli tantum per singulos titulos suos. Et episcopus non ab vno, sed à pluribus debet episcopis ordinari, & (vt dictum est) non ad modicam ciuitatem, ne vilescat nomen episcopi, sed ad honorabilem urbem titulandus & denominandus est. Presbyter vero ad quemcunq; locum, vel ecclesiam in eo constitutam est præficiendus, atq; in ea diebus vite suæ duraturus. Amplius, quàm isti duo ordines sacerdotum, nec nobis à deo collati sunt, nec Apostoli docuerunt. Episcoporum vero ordo est vnus, licet sint primates illi, qui primas ciuitates tenent, qui & in quibusdam locis patriarchæ à nonnullis vocantur. Illi autem, qui in metropoli à beato Petro Apostolo, ordinante domino, & à prædecessore nostro prædicto sancto Clemente, seu à nobis, constituti sunt, non omnes primates, vel patriarchæ

Lucæ. 10. a

Dist. 80. Episcopi non in

F

ciuitatibus, debent constitui, sed presbyteri per castella, & modicas ciuitates, atque villas, debent ab Episcopis ordinari, & poni, singuli tantum per singulos titulos suos. Et episcopus non ab vno, sed à pluribus debet episcopis ordinari, & (vt dictum est) non ad modicam ciuitatem, ne vilescat nomen episcopi, sed ad honorabilem urbem titulandus & denominandus est. Presbyter vero ad quemcunq; locum, vel ecclesiam in eo constitutam est præficiendus, atq; in ea diebus vite suæ duraturus. Amplius, quàm isti duo ordines sacerdotum, nec nobis à deo collati sunt, nec Apostoli docuerunt. Episcoporum vero ordo est vnus, licet sint primates illi, qui primas ciuitates tenent, qui & in quibusdam locis patriarchæ à nonnullis vocantur. Illi autem, qui in metropoli à beato Petro Apostolo, ordinante domino, & à prædecessore nostro prædicto sancto Clemente, seu à nobis, constituti sunt, non omnes primates, vel patriarchæ

I ij archæ

ANACLETI EPISTOLA TERTIA

Dist. 22. Sa-
crofācta Ro-
mana. Et in
decret. Iuo.
lib. 4.
Matth. 16. c

Passio beato-
rum Petri &
Pauli no tē-
pore & vno
die scribitur
facta.

Roma. 1. b

Et in decre-
Iuo. lib. 4. 1

al. Anian
& post hunc
Abilius.
*al. Zachēū
postea Euo-
diū, post quē
Ignatium.
Dist. 22. Sa-
crofācta Ro-
mana.
*al. pares ef-
sent

Psal. 98

Roma. 15. a.
Matth. 20. d
Marci. 10. g.

Matth. 20. d
Galat. 6. a.
Dist. 22. Sa-
crofācta
Romana.

3. q. 5. Accu-
satores & te-
stes. Et in
decret. Iuo.
lib. 4.

Ioan. 13. d

archæ esse possunt, sed illę vrbes, quæ præfatis, & priscis temporibus primatum tenuere, epi- G
scoporum patriarcharum, aut primatum nomine fruuntur, reliquæ vero metropoles archi-
episcoporum, aut metropolitanorum, & non patriarcharum, aut primatum, vtantur nomi-
nibus, quia hæc eadem & leges seculi in suis continent principibus, aliæ autem primæ ciuita-
tes, quas vobis conscriptas, in quodam tomo mittimus, à sanctis apostolis, & à beato Clemen-
te, siue à nobis primates prædicatores acceperunt. Hæc vero sacrosancta Romana & aposto-
lica ecclesia, non ab apostolis, sed ab ipso domino saluatore nostro, primatum obtinuit, & e-
minentiam potestatis super vniuersas ecclesias, ac totum Christiani populi gregem assecuta
est, sicut ipse beato Petro apostolo dixit: Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo ecclesiā
meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam, & tibi dabo clauas regni cælorum. Et H
quæcunq; ligaueris super terram, erunt ligata & in cælo, & quæcunq; solueris super terram,
erunt soluta & in cælo. Adhibita est etiam societas in eadem Romana vrbe beatissimi aposto-
li Pauli vasis electionis, qui vno die, vno quoq; tempore, gloriosa morte cum Petro, sub prin-
cipe Nerone agonizans, coronatus est & ambo sanctam Romanam ecclesiam consecrarunt,
aliisq; omnibus vrbibus, in vniuerso mundo eam sua præsentia, atque venerando triumpho,
prætulerunt. Et licet pro omnibus assidua apud deum omnium sanctorum effundatur oratio,
his tamen verbis Paulus beatissimus apostolus Romanis proprio chirographo pollicetur, di-
cens: Testis enim mihi est deus, cui seruo in spiritu meo, in euangelio filij eius, quod sine in-
termissione memoriam vestri facio semper in orationibus meis.

Prima ergo sedes est, cælesti beneficio Romanæ ecclesiæ, quam (vt memoratum est) Bea-
tissimi Petrus & Paulus, suo martyrio consecrarunt.

Secunda autem sedes apud Alexandriam, beati Petri nomine, à Marco eius discipulo, atq;
euangelista consecrata est, quia ipse & in Aegypto primum verbum veritatis, directus à Pe-
tro, prædicauit, & gloriosum suscepit martyrium. Cui venerabilis successit *Abilius.

Tertia autem sedes apud Antiochiam eiusdem, id est, beati Petri Apostoli nomine habe-
tur honorabilis, quia illic, priusquam Romam veniret, habitauit, & *Ignatium episcopū con-
stituit, & illic primum nomen Christianorum nouellæ gentis exortum est. Reliquas vero (vt
prædiximus) in quodam tomo, prolixitatem vitantes epistolæ, vobis conscriptas, direximus. K

Inde namq; & beati Apostoli inter se statuerunt, vt episcopi singularum scirent gentium, quis
inter eos primus esset, quatenus ad eum potior eorum sollicitudo pertineret. Nam & inter
beatos apostolos quædam fuit discretio. Et licet omnes *essent apostoli, Petro tamen à do-
mino est concessum, & ipsi inter se id ipsum voluerunt, vt reliquis omnibus præfesset aposto-
lis, & Cephas, id est, caput & principium, teneret apostolatus. Qui & eandem formam suis
successoribus, & reliqui apostoli, episcopis tenendam tradiderunt. Et non solum hoc in nouo
testamento est constitutum, sed etiam in veteri fuit. Vnde scriptum est. Moyse & Aaron in
sacerdotibus eius, id est, primi inter vos fuerint. Et quamuis ita ordinatum fuerit, nemo ta-
men quod suum est, quærat, sed quod alterius, Vnde ait beatus apostolus Paulus: Vnusquisque L
placeat proximo suo in bonum ad ædificationem, Et sicut ipse saluator suis ait discipulis: Qui
maior est vestrum, erit minister vester. Et reliqua. Et licet super his aliqua dicta fuerint, repe-
tentes tamen sapius, admonemus, vt semper in omnibus, & ab omnibus vitentur elationes
mentis & corporis. Et quanto maior vnusquisq; videtur esse, tanto sit humilior, sicut domi-
nus saluator noster nõ venit ministrari, sed ministrare. Et si frater aliquis preoccupatus fuerit
in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, instruite eū in spiritu lenitatis. Si quæ vero aliæ cau-
sæ difficiliiores inter vos ortæ fuerint, ad huius sanctæ sedis apicem eas, quasi ad caput, refer-
re, vt apostolico terminentur iudicio, quia sic dominum velle, ab eoq; ita constitutum esse, an
tedictis testimoniis declaratur. Hæc vero apostolica sedes cardo, & caput (vt prædictum est) M
omniū ecclesiarum à domino, & non ab alio est cōstituta. Et sicut cardine ostiū regitur, sic hu-
ius sanctæ sedis autoritate, omnes ecclesiæ, domino disponente, reguntur. Accusatores autē,
& testes esse nõ possunt, qui ante hesternū diem, aut nudiustertius inimici fuerūt, ne irati, no-
cere cupiant, vel læsi, se vlscisci velint. Inoffensus igitur accusatorū, & testiū affectus quærēdus
est, & non suspectus. Causam enim vestrā alieno nolite committere iudicio. Valde enim ini-
quum est, vt omissis suis, alij quilibet aliorū se causis immisceant, quoniā nullis in locis spiri-
tualis cura deficit, sed se per omnia, quocunq; nomen dei prædicatur, extendit. Studendū est
omnibus, ne (vt sunt) æmulationes malæ, sed piæ sint inter vos dilectiones, quia in hoc vos
omnes domini discipulos esse veros noueritis, si dilectionem habueritis ad inuicem. Ex omni
ergo

- A** ergo genere plurimos deus dignatur attrahere, quos erutos de potestate tenebrarum, transferat in regnum filij charitatis suæ, & de vasis iræ faciat vasa misericordiæ. Vnde nobis summopere studendum est, vt cooperatores simus gratiæ dei, quia ad hoc vocati sumus, eiusq; familiari colloquio sociati, & sacerdotes sacrati, vt fructuosos illi manipulos reportemus, cooperante gratia eius. Neceſſe est enim, vt rectores à subditis timeantur, ab ipsisq; corrigantur, vt humana formidine peccare metuant, qui diuina iudicia non formidant. Deteriores quippe sunt qui doctorum vitam, moresq; corrumpunt, his, qui substantias aliorum, prædiaq; diripiunt. Ipsi autem ea, quæ extra nos, licet nostra sint auferunt, nostri quoq; detractores, & morum corruptores nostrorum, siue qui aduersus nos armantur, propriè nos ipsos *decerpunt. Et
- B** ideo iuste infames sunt, & merito ab ecclesia extorres fiunt. Pro meritis ergo plebis sæpe pastores deprauantur ecclesiæ, vt procliniùs corruant qui sequuntur. Capite videlicet languescente, facilius reliqua membra corporis inficiuntur, vt scriptum est. Omne caput languidum, & omne cor mœrens. A planta pedis vsque ad verticem capitis non est in eo sanitas. Quapropter manifestum est, diabolus (qui, sicut leo rugiens, circuit, quærens, quem possit deuorare) cordibus plebium suadere, vt doctores, atque pastores suos detractionibus accusent, vt plebibus languescentibus, vel mala agentibus, (non tenentibus pastoribus frena eorum) lasciuiant, atque in ima ruant. Multum vero distant damna morum à damnis rerum temporaliū, cum ista extra nos sint, illa vero in nobis. Sententia quoque Cham filij Noe damnatur, qui suorum doctorum, vel præpositorum culpam produnt, ceu Cham, qui patris pudenda non operuit, sed magis deridenda monstrauit. Doctor autem, vel pastor ecclesiæ, si à fide exorbitauerit, erit à fidelibus corrigendus, sed pro reprobis moribus magis est tolerandus quàm distringendus, quia rectores ecclesiæ à deo iudicandi sunt, sicut ait propheta: Deus stetit in synagoga deorum, in medio autem deos diiudicat. Vnde oportet, vnumquemque fidelem, si viderit, aut cognouerit, plebes suas aduersus pastorem suum tumescere, aut contra clerum detractionibus vacare, hoc vitium pro viribus extirpare, prudenterq; corrigere satagat. Nec eis in quibuscunque negotiis misceri, si incorrigibiles apparuerint, antequam suo reconcilientur doctori, præsumant, quoniam tam sacerdotes, quàm reliqui fideles, omnes summam
- D** curam habere debent de his, qui pereunt, quatenus eorum redargutione, aut corrigantur à paccatis, aut, si incorrigibiles apparuerint, ab ecclesia separentur. Ait ergo beatus princeps Apostolorum Petrus de sancto prædecessore nostro Clemente, plebibus prædicando, quando docebat eas, qualiter ei obedire deberent, cumque obseruare, inter cætera ait. Si inimicus est alicui pro actibus suis, vos nolite expectare, vt ipse vobis dicat, cum illo nolite amici esse, sed prudenter obseruare debetis, & voluntati eius absque *communicatione obsecundare, & auertere vos ab eo, cui ipsum sentitis aduersum, sed nec loqui his, quibus ipse non loquitur, vt vnusquisque, qui in culpa est, dum cupit omnium vestrum amicitias ferre, festinet citius reconciliari ei, qui omnibus præest, vt per hoc redeat ad salutem,
- E** cum obedire cœperit monitis præſidentis. Si vero quis amicus fuerit his, quibus ipse amicus non est, & loquutus fuerit his, quibus ipse non loquitur, vnus est & ipse ex illis, qui exterminare dei ecclesiam volunt. Et reliqua. His, aliisque quam plurimis documentis, facile vnusquisque aduertere potest, qualiter obedire, & obtemperare debet præpositis suis, & qualiter circa eos agendum sit, quibus ipsi aut amici sunt, aut inimici. Si quis enim hæc præcepta non obseruauerit, hostis est animæ suæ, & non tantum infamis, sed & excommunicatus, atque alienus ab ecclesia efficiatur, quoniam necesse est, ea vitia ferro abscindere, quæ aliis medicaminibus non sanantur. Parcat vnusquisque à laceratione, vel detractione linguæ suæ, caueatq; ne aut linguam, aut aures, habeat prurientes, id est, ne aut aliis derogat, detrahâtq; quibuscunq; aut alios audiat derogantes, vel detrahentes, custodiatq; quisq; sermones suos, & ſciat, quia, quicunq; de aliis loquitur, sua sententia iudicabitur. Caueat etiam omnis fidelis, ne derogando, quod in domo cuiusquam agitur, alia domus per eum cognoscat, sed omnium Christianorum domos, quasi proprias amet. Nemo enim inuito auditori libenter refert, sitq; vniuscuiusque studium, non solum oculos castos seruare, sed & linguam. Vos autem, charissimi, qui estis sub domini disciplina constituti, sic vos exhibete, vt veri ministri, & dispensatores myſteriorum eius, vt non vituperetur ministerium vestrum, ne fiat in vobis, sicut scriptum est. Et erit sicut populus, sic sacerdos. Sic enim vos, vestrosq; & cunctos corrigite, vt nemini noceatis, quatenus & ab hominibus bonam acquiratis famam, & à deo mercedis præmium in æterna beatitudine percipere mereamini. Et si quid

6. q. 1. Deteriores sunt.

* al. decipiunt

Esaïæ. 1. b

1. Petri. 5. c

2. q. 7. Seditia Cham
Gene. 9. c
In dec. luo. lib. 4

Psal. 81.

24. q. 3. Tâ sacerdotes

In episto. 17.
Clementis
pa. ad Iaco.
& dist. 93. Si
inimicus. Et
indecr. Fab.
papæ.
* al. cõione
vel cõmonitione1. Cor. 4. a
Esaïæ. 24. a

DIVI EVARISTI EPISTOLA PRIMA

2. Petri. 3. d
1. Pet. 4. b. c.

aduersi de vnitae ecclesiae acciderit, radicitus amputetur, vt dei ecclesia, fructusq; seruorum eius maneant inconcussa. Propter quod charissimi, expectantes satagite, immaculati ei inueniri in pace, & domini nostri Iesu Christi longuanimitatem salutem arbitramini. Estote ergo prudentes, atq; vigilate in orationibus, ante omnia autem mutuam in vobismetipsis charitatem continuam habentes, quia charitas operit multitudinem peccatorum. Hospitales inuicem sine murmuratione. Vnusquisque sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrans, sicut boni dispensatores multiformis gratiae dei. Si quis loquitur, sicut sermones dei, si quis ministrat, tanquam ex virtute, quam administrat deus, vt in omnibus honorificetur deus per Iesum Christum, cui est gloria, & imperium in secula seculorum, Amen.

H

IN PRIMAM EVARISTI EPISTOLAM ARGVMENTVM PER IOAN. SICHARDVM.

Leuita hodie vocatur.

Diu multumq; de receptis ecclesiae institutis cogitantem, torsit me aliquandiu illa in speciem ambitiosa, de diaconis ceremonia, praesertim cui ne ullae veteris illius functionis reliquiae apparent. Eam tamen ut non libuit indicta causa condemnare, ita uisa est insolentior, quam ut credi a quoquam facile possit apostolos habuisse autores. Reliqua enim ecclesiae ex magna parte eius sunt loci, ut etiam si ociosa plerisque uideantur, ipse tamen qualescunq; ruinae satis declarant, quam ab honesto principio degenerauerint. Haec autem sola, extra ceterarum prope omnium sortem, regium quendam imitata apparatus, in eo tantum occupata est, ut non modo episcoporum, eos dico qui in ecclesiis hodie sacrificant, iussa capebant, uerum et ad nutum inserviant. Deosculantur enim manus, mouent capita, deducunt, reducant ad altaria, atq; demum hic omnia licet conspiciere, quae uel in potentissimi regis aula poterant accidere. Anacleti autem epistolam cum legissem, et eam quae nunc in manibus est Euaristi, statim animaduertere circa diaconos usu uenisse, quod nusquam non, nimirum ab honestis partibus, rem in mollitiem quandam decidisse, et a loco quem poterat cum dignitate tueri, in nugas quasdam plus quam pueriles uocatam. Praeter alia enim quae essent diaconorum curae credita, hoc erat non postremum, ut obseruarent tanquam excubitores, episcopos omnibus modis rebus sacris intentos, atq; hac de causa de se parum sollicitos, ne aduersariorum incursione, id quod factum fuisse uerisimile est, sacra turbarentur, aut aliqua ipsis rei sacrae operantibus noceretur. Proinde istiusmodi insidiis cum essent omnia suspecta, fuere aliquandiu ab oculis episcoporum. Nunc cum altissima sit, quod huc pertinet, securitas, poterant illa pulchre abrogari, ne, quod solet fieri, dum illa paulo acutioribus risum mouent, dent etiam occasionem, quae de maximis quibusq; nihilo melius sentiant. Haecenus de diaconis. Ceterum quod ad matrimonium pertinet, docet Euaristus ea tantummodo rata esse debere, quae teste populo, solenni ritu essent peracta, oblatione antea facta. Hic non dubito exorituros, qui tanquam anile, hoc quicquid est rei, putent abiiciendum. His uelim in memoriam ueniat nostrorum seculorum sinisteritas, quo uix utcumque durant nuptiae his auspitiis quae ab Euaristo praescribuntur exorsae. Quid ergo futurum existimamus, si clandestino id fiat essensu, remotis arbitris? cum facile cuique esset, quod receperat uxori inficiari, aut pro re nata excludere omnino quam habuisset usurariam. Oblationum uero eiusmodi quae fiebant nuptiarum die, meminit etiam Tertullianus in eo libello cui titulum fecit, de corona militis, cum scilicet quaedam conferrent in mensam, quae in ecclesia tum publice pauperibus seruebat, ut et ad illos tanquam partes celebritatis huius peruenirent, unde reficerentur. Eius nimirum rei sunt in hunc usque diem, nisi fallor, in Germania, ex ipsa uetustate durantia uestigia. A sacro enim ut primum fuerint cum noua nupta reuersi domum, pro ipsis foribus, missilia quaedam in confluentem turbam, quae officij gratia comitatur, pro cuiusque facultatibus mittunt.

K

L

PRIMA EVARISTI EPISTOLA ad Ecclesiam Africanam.

M

VII. diaconi in qualibet ciuitate.

DILECTISSIMIS fratribus, vniuersis Africae regionis episcopis, Euaristus. Consulentibus vobis fratres charissimi, quid super his quae in vestris continebantur scriptis, visum nobis esset, vel quid docilis ratio persuaderet, aut quid a beatis apostolis nobis traditum, aut custoditum remaneret, optantes, vt retulistis, nostris instrui documentis. Siquidem dilectio vestra normam sequuta prudentium, ad sedem apostolicam referre maluit, quasi ad caput, quid deberet de rebus dubiis custodire, potius quam usurpatione praesumere. Diaconi, qui quasi oculi videntur esse episcopi, in vnaquaque ciuitate, iuxta apostolorum

- A** apostolorum constituta, septem debent esse, qui custodiant episcopum prædicantem, ne aut ipse ab insidiatoribus quoquo modo infestetur, aut lædatur à suis, aut verba diuina detrahendo, aut insidiando polluantur, vel despiciantur, sed veritas spiritali redoleat fervore, pax prædicata labiis, animi cum voluntate concordet. Similiter custoditum & traditum habemus, ut vxor legitime viro iungatur: aliter enim legitimum, ut à patribus accepimus, & à sanctis apostolis, eorumque successoribus traditum inuenimus, non fit coniugium, nisi ab his qui super ipsam fœminam dominationem habere videntur, & à quibus custoditur, vxor petatur, & à parentibus, propinquioribus, sponsetur, & legibus detur, & suo tempore sacerdotaliter, ut mos est, cum precibus & oblationibus à sacerdote benedicatur, & à paranympis, ut consuetudo docet, custodita, & sociata à proximis, tempore congruo petita, legibus detur, & solenniter accipiatur, & biduo vel triduo orationibus vacent, & castitatem custodiant, ut bonæ soboles generentur, & domino suis in actibus placeant. Taliter enim & domino placebunt, & filios non spurios, sed legitimos atque hæreditabiles generabunt. Quapropter filij charissimi, & merito illustres, fide catholica suffragante, ita peracta legitima scitote esse coniugia: aliter vero præsumpta, non coniugia, sed aut adulteria, aut contubernia, aut stupra, vel fornicationes, potius quàm legitima coniugia esse non dubitate, nisi voluntas propria suffragata fuerit, & vota succurrerint legitima: nam fructus diuinus est, præcepta diuina custodire, ea quoque deferere præsumptionem fieri nulli dubium est. Cur ergo indignū est vnitatē ecclesiæ custodire, cum idem omnes pariter & sentiamus & pronunciemus? Si aliter enim præsumpta fuerint, perdunt profecto ipsi transgressores seipsos, qui semetipsos decipiunt. Hæc cuncta, recitanda per omnes Africanas ecclesias, scripta dirigite, & istis connectite quas adiunximus literas præfectorum, ut de his quæ inique laudantur, si quid tale probari poterit, iudicium fiat, & inhibita coërceantur, & præterita mala, & illicita coniugia si doceantur admissa, digna seueritate corripiantur. De cætero vero caueantur talia per omnes ecclesias, ne ecclesiæ sanctitas, per nostram fatigata negligentiam, perdat priuilegia, quæ est per viros venerabiles cōsequuta. De his vero quibus ab insidiatoribus fatigamini, vnde & nos consulere, & à nobis edoceri inter cætera voluistis, eo quod sint quidam qui arbitrantur de patre solo dictum esse, quia ipse solus habet immortalitatem, & lucem habitat inaccessibilem, ita eos apostolicis repercutite ferulis, & diuinis redarguite præceptis. Non enim solus pater sine filio, lucem inaccessibilem habitat, quia vbi pater est, ibi etiam filium esse indubitabili fide credendum est: nam si solus pater sine filio, quod dicere nefas est, lucem habitat inaccessibilem, necesse est ut sequestratam pater à filio habeat mansionem. Quod si ita est, quonam modo idem filius ad dexteram patris stans à beato martyre Stephano dicitur conspici? si secundum eos solus dicitur sedibus lucis contineri. Absit hoc à sensu fidelium, Christo in vnitate fidei adhærentium: quoniam sicut non obest filio, cum solus pater dicitur lucem inaccessibilem habitare, ita non obest patri, cum sapientia, quæ est filius, gyrum cœli sola dicitur circuire. Pater itaque cum sit inuisibilis, & ingenuus in se, in filio visus apostoli testimonio comprobatur, & in filio, à se inenarrabiliter genito, mansisse ac requieuisse monstratur, ipso filio in propheta loquente: Qui genuit me, requieuit in tabernaculo meo. Et in euangelio: Pater in me manens facit opera hæc. Et: Deum nemo vidit vnquam, nisi vnigenitus filius, qui est in sinu patris. Si in sinu patris erat filius ab initio, & ex corde patris verbum bonum eructatum est, quomodo non ex corde paterno cōsistens, lucem cum eodem inaccessibilem habitasse credendus est? Nunquid pater absque vlla luce in filio potuit comanere, aut in tabernaculo filij sine eadem potuit requiescere? cum idem filius candor sit æternæ lucis, & speculum sine macula deitatis, quam Salomon super salutem suam dilexisse se dicit, in cuius specie semper delectari gestiuit: Super salutem & speciem, inquit, dilexi illam, & pro luce proposui habere eam, quoniam inextinguibile est lumen eius. Hanc igitur lucem David propheta desiderans, anxius proclamabat dicens: Emitte lucem tuam & veritatem tuam. Et iterum: In lumine tuo videbimus lumen. In huius igitur luminis claritate, filius se ipsum in monte tribus discipulis præostēdit, qui metu mortis perterriti, prostratiq; in faciem finem sibi vitæ adesse senserunt. Hanc inquam, lucem in se fuisse demonstrans filius proclamabat, & ut in eadem incederent, discipulos præmonebat: Dum lucem habetis, inquit, ambulate in luce. Et iterum: Ego sum lux huius mundi, qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ æternæ. Et Euangelista: Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Si hæc lux quæ credentibus promittitur, in filio esse pro-

Coniugia
quæ sint le-
gitima.

Hæresis de
lucē inaccessi-
bilem.

Atho. 7.

Ecclesi. 3. 4.
Ioan. 14.
Ioan. 1.
Psalm. 44.

Sapient. 17.

Psalm. 42.
Ioan. 17.

Ioan. 12.

Ioan. 1.

PRIMA EVARISTI EPISTOLA

batur, & cum æterno æterna esse dicitur, quomodo à vobis ab inaccessiblei luce patris filius G
separatur? Si enim filius deus verus, & vita æterna est, sine dubio in hac luce simul cum patre
habitare credendus est, quam nullus modo nostrum, in hoc mortali corpore constitutus, po-
tis est aliquatenus cōtueri, sed cū apparuerit, tunc vere illum videbit sicuti est, qui eius con-
spectibus dignus fuerit coaptari: & non sicut Moyses, ceteriq; prophetæ per ænigmata & fi-
guram, sed ipsam veraciter in filio, secundum apostolum, contuebitur deitatis imaginem.
Nam si hunc eundemq; prophetæ testimonio subsequenter sereno mentis intuitu inuestigare
volueris, inuenies filium non posse ab hac luce patris penitus separari: quoniam cum solum
filium dixerit in terra cum hominibus conuersatum, patrem ab illo non est credendum fieri
alienum. Si testimonium enim hominum accipimus, testimonium dei maius est: quoniam H
hoc est testimoniū dei quod maius est, quia testificatus est de filio suo. Qui credit in filiū dei,
habet testimonium quod testificatus est de filio: & hoc est testimonium, quoniam vitam æter-
nam dedit nobis deus, & hæc vita in filio eius est. Qui habet filium, habet vitam: qui non ha-
bet filium dei, non habet vitam. Hæc scribo vobis, vt sciatis, quoniam vitam æternam habe-
bitis, qui creditis in nomine filij dei: & hæc est fiducia quam habemus ad eum, quia quodcun-
que petierimus, secundum voluntatem eius, audit nos, & scimus quia audit nos quicquid pe-
tierimus. Scimus quoniam habemus petitiones quas postulemus ab eo. Qui scit fratrem suum
peccare peccatum non ad mortem, petat, & dabitur ei vita peccanti non ad mortem. Est pec-
catum ad mortem, non pro illo dico vt roget quis: omnis iniquitas peccatum est, & est pec-
catum ad mortem. Scimus quia omnis qui natus est ex deo, non peccat, sed generatio dei con-
seruat eum, & malignus non tangit eum. Scimus quia ex deo sumus, & mundus totus in ma-
ligno positus est. Et scimus quoniam filius dei venit, & dedit nobis sensum, vt cognoscamus
verum deum, & simus in vero filio eius: hic est verus deus, & vita æterna. Hæc vero fratres
prædicate, hæc omnibus nunciate, vos vero inuicem exhortamini, perfecti estote, semperq;
gaudete: pacem autem sectamini in omnes, & deus pacis & dilectionis erit vobiscum. Deo
autem & patri nostro gloria in secula seculorum, Amen. Data. IX. Calend. Aprilis, Valen-
te & Vetere v v. C C. C O S S.

1. Ioan. 5

Lego doctif
simorū viro-
rū iudicio,
Viris clarif-
simis consu-
libus.

K

IN ALTERAM EVARISTI EPISTOLAM ARGV- MENTVM PER IO. SICHARDVM.

Ecclēsiæ, cuius sancti modulatissima inter se proportionē membra sunt, Christum constituit hæc epistola
caput & sponsum, cuius dicto ita per omnia iubet sponfam esse audientem, ut in animum nihil sibi facere
inducat, nisi id ex summa mariti uoluntate fiat. Eius uero sponse paranympnos quodammodo, episcopos
facit, quibus hoc datum est negotij, dent operam ne ullæ adulterij speciei obnoxia fiat. Adulterij autem tum de L
se præbet suspicionem, cum præ nugis quibusdam hominum, segnius obit quod à uero marito in mandatis ha-
bet, aut cum pastorum partes his credas, quorum fidem in leuiusculis non sis ad plenum ante periclitatus. Qui
cum hoc maxime spectare debebant, ut à procorum lenociniis tuta esset sponsa, uolentes accersunt discrimina,
ex perniciē ouium, Christi q; coniuge constuprata precium, atq; si diis placet, popularem etiam plausum spe-
rantes. Cæterum accusationis episcoporum, quoniam nulla epistola non meminit, & propediem aliās erit op-
portunior locus, quo id tractem exquisitius, satis fuerit si in præsentia rem ueluti suspensa manu attingam. Non
quilibet temere est ad eorum insecutionem admittendus, nisi illustria quædam bene actæ superioris uitæ extent
exempla, ne litem aliqui malcuolentia non re ipsa adducti, intendere malint, quàm iusto sacramento contende-
re. Quod autem circa episcopos obseruari uult Euaristus, uelim posset eadem opera persuaderi omnibus iudi- M
cibus: quemadmodum enim innocens esse nullus poterit, dicente Iuliano Cæsare, si accusasse sufficiet, ita tran-
quille uiuere nunquam satis licebit, si quibilibet promiscue sit præbitum hoc accusationis tanquā telum, quod
impune in optimos quosq; pro libidine detorqueant.

A

ALTERA EVARISTI EPISTOLA

ad fratres Aegypti.

B

C

D

E

F

EVARISTVS vr̄bis Romæ episcopus, omnibus per Aegyptū conglu-
 tinatis fratribus in domino salutem. Vnum nos fratres sentire oportet
 & agere, vt sicut legimus, in nobis vnū cor, & vna anima esse pro-
 betur. Scimus namq; sicut à patribus accepimus, Christum esse caput,
 cuius & membra sumus: ipse enim sponsus, & ecclesia sponsa, cuius fi-
 lij nos sumus, & ideo vnum patrem habemus deum in cœlis. Sacerdo-
 tes vero vice Christi legatione funguntur in ecclesia: & sicut ei sua
 est coniuncta sponsa, id est ecclesia, sic episcopi iunguntur ecclesiæ v-
 nicuique proportionem suam. Et sicut vir non debet negligere uxorem suam, sed diligere, & ca-
 ste custodire, sic & episcopus debet ecclesiam suam & amare, atque prudenter regere. Et ve-
 lut vxor quæ sub manu est viri, obedire debet viro suo, eumq; amare, & diligere: ita debet et-
 iam ecclesia episcopo suo in omnibus obedire, eumq; amare, & diligere vt animam suam de-
 bet, quia illud fit carnaliter, istud spiritualiter. Et sicut vir non debet adulterare uxorem suam,
 ita nec episcopus ecclesiam suam, id est, vt illam dimittat, ad quam sacratus est, absque ineu-
 tabili necessitate, aut apostolica vel regulari mutatione, & alteri se ambitus causa coniungat.
 Et sicut vxori non licet dimittere virum suum, vt alteri se, viuentem eo, matrimonio societ, aut
 eum adulteret, licet fornicatus sit vir eius, sed iuxta apostolum, aut viro suo debet reconcilia-
 ri, aut manere innupta: ita ecclesiæ non licet dimittere, aut ab ea segregare episcopum suum,
 vt alterum viuentem eo accipiat, sed aut ipsum habeat, aut innupta maneat, id est, ne alterum
 episcopum suo viuentem accipiat, vt fornicationis aut adulterij crimen incurrat. Nam si adul-
 terata fuerit, id est, si se alteri episcopo iunxerit, aut super se alterum episcopum adduxerit,
 aut esse fecerit, vel desiderauerit, per acerrimam pœnitentiam aut suo reconcilietur episco-
 po, aut innupta permaneat. Vnde & dominus in euangelio loquitur, dicens: Si quis viderit
 mulierem ad concupiscendum, iam mœchatus est eam in corde suo. Episcopum vero oportet
 opportune & importune, atque sine intermissione ecclesiam suam docere, eamq; prudenter
 regere, & amare, vt à vitiis se absteineat, & salutem consequi possit æternam. Et illa cum tanta
 reuerentia, eius doctrinam debet suscipere, eumq; amare & diligere, vt legatum dei & præ-
 conem veritatis: quia attestante veritate, quodcunque ligauerit super terram, erit ligatum &
 in cœlo, & quodcunque soluerit super terram, erit solutum & in cœlis. Nimis timenda est fra-
 tres hæc sententia, & præuidendum vobis, ne offendatis eos, qui tantam à domino habent po-
 testatem. Et ideo potius obediendi, diligendi, & summopere sunt venerandi, non detrahendi,
 vel lacerandi, aut eiiciendi, sed amandi, ipso dicente domino: Qui vos audit, me audit, & qui
 vos spernit, me spernit. Ideo hæc vobis omnibus fidelibus scribimus fratres, vt ab his vos ca-
 ueatis, & posteris vestris non malum, sed bonum exemplum relinquatis, quoniam iniuria epi-
 scoporum ad Christum pertinet, cuius vice funguntur. Audiuius enim quosdam à vobis
 infamatos, & dilaceratos episcopos, à ciuitatibus propulso, quia alibi episcopi constitui non
 possunt, nisi in ciuitatibus non minimis, & alios in eis ipsis viuentibus constitutos: Ideo hæc
 vobis scribimus, vt sciatis hoc fieri non licere, sed proprios reuocari, & integerrime restitui
 debere: illos vero qui adulterina fœditate suas sponfas, quas & uxores eorum præfixo tenore
 esse intelligimus, tenent, eiici vt adulteros atque infames fieri, eosq; ab ecclesiasticis honori-
 bus arceri iubemus. Si autem aduersus eos aliquam querelam habueritis, his peractis, inqui-
 rendum erit & autoritate huius sanctæ sedis terminandum. Et ne omnia nunc singillatim di-
 camus, omne bonum, si ipsa per se in vobis fuerit, charitas facere vos docebit, sicut è contra-
 rio eos qui à salute alieni sunt, omne malum facere odium docet. Vnde & vos qui veri dei es-
 stis discipuli, abiicite à cordibus vestris ante omnia discordias, & animorum dissensiones, ex
 quibus omne opus malum procedit, & benignitatem ac simplicitatem tota mente seruare.
 Veruntamen scitote cuncti, quia supra omnes vos laboret episcopus: quia vnusquisque ve-
 strum suum proprium fert laborem, ille vero & suum, & singulorum. Et ideo sicut ille pro vo-
 bis omnibus, ita & vos omnes pro eo summopere laborare debetis, in tantum vt si etiam neces-
 se fuerit, animas vestras pro eo ponatis, sicut & ipse animam suam pro vobis, si necesse fuerit,
 ponere debet, ipso dicente saluatore: Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis. Vos ve-
 ro obedite

Collatio e-
piscopi & bo-
ni mariti.

Matth. 5

Matth. 16

Luc. 10

Charitas o-
ptimus bo-
notum præ-
ceptor.

DIVI EVARISTI EPISTOLA SECVNDA

Ioan. 10 ro obedite eis, & vigilate pro eis, quia ipsi peruigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddaturi, ut cum gaudio hoc faciant, non gementes. Non est itaque à plebe, aut vulgaribus hominibus arguendus, vel accusandus episcopus, licet sit inordinatus, quia pro meritis subditorum, disponitur à deo vita doctorum, exemplo David peccantis, ad comparisonem principum, qui ex merito plebis præuaricantur. Sacerdotes enim exquirere debent peccata populorum, & sagaci sollicitudine vnumquenque probare, iuxta testimonium domini ad Hieremiam dicentis: Probatores, inquit, dedi te populo meo robustum, ut scias & probabis viam eorum. Ideo ista dico, quia insidiator bona sapissime solet conuertere in malum, & in electis ponit maculam. Vnde si qui sunt vituperatores, aut accusatores episcoporum, vel reliquorum sacerdotum, non oportet eos à iudicibus ecclesie audiri, ante quam eorum discutatur æstimationis suspicio, vel opinio, qua intentione, qua fide, qua veritate, qua conscientia, quoue merito, si pro deo, aut pro vana gloria, aut inimicitia, vel odio, aut cupiditate ista sumpserint nec ne. Hæc omnia fideliter sunt perscrutanda, & diligenter pertractanda. Nam sunt nonnulli qui præpositos suos peruerse reprehendunt, si vel parum ipsis molesti extiterint: idcirco recto oculo primatibus ecclesiarum præuidendum est, ne quisquam eorum innocens vexetur, aut scandalizetur, intendentes sententiam domini, quæ ait: Si quis scandalizauerit vnum de pusillis istis, melius est illi, ut suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris, & reliqua. Deus omnipotens ut nos à præcipitate sententiarum prolatione compesceret, cum omnia nuda & aperta sint oculis eius, mala tamen Sodomæ noluit audita iudicare, prius quam manifeste agnosceret, quæ dicebantur. Vnde ipse ait: Descendam & videbo utrum clamorem qui venit ad me opere compleuerint, an non est ita, ut sciam. Deus omnipotens cui nihil absconditum est, sed omnia ei manifesta sunt, etiam ante quam fiant, non ob aliud hæc & alia multa, quæ hic prolixitatem vitantes, non inseruimus, per se inquirere dignatus est, nisi ut nobis exemplum daret, ne præcipientes in discutiendis & iudicandis negotiis essemus, & ne mala quorundam prius præsumamus credere, quam probare. Cuius exemplo monemur, ne ad proferendam sententiam vnquam præcipientes simus, aut temere, indiligenterque indiscussa quæque quoquomodo iudicemus, dicente veritatis voce: Nolite iudicare, ut non iudicemini: in quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini. Nam mala audita nullum moueant, nec passim dicta absque certa probatione quisquam vnquam credat, sed ante audita, diligenter inquirat, ne præcipitando quiddam aliquis agat. Si enim dominus omnium Sodomorum mala, quorum clamor ad cælum usque peruenerat, omnia sciens, prius nec credere, nec iudicare voluit, quam ipse ea cum fidelibus testibus diligenter inuestigans, quæ audierat, opere veraciter cognosceret: multo magis nos humani & peccatores homines, quibus incognita sunt occulta iudicia dei, hæc præcauere, & nullum ante veram iustamque probationem iudicare, aut damnare debemus, manifeste Apostolo dicente Paulo, qui ait: Tu quis es, qui iudicas alienum seruum? suo enim domino stabit aut cadet. Vnde per prophetam David dominus loquitur, dicens: Nolite exaltare in excelsum cornu vestrum, loquentes in ceruice veteri. Quia neque ab Oriente, neque ab occidente, neque à solitudine montium: sed deus iudex hunc humiliabit, & hunc exaltabit, quia calix in manu domini, & vino meraco ad plenum mixtus, & propinabit ex eo. Veruntamen feces eius potabunt bibentes omnes impij terræ. Ego autem annuntiabo in sempiternum, psallam deo Iacob. Et alibi idem ait propheta: Ab increpatione tua deus Iacob, consopitus est & currus & equus. Tu terribilis, & quis stabit aduersum te: extunc ira tua. De cælo auditum fecisti iudicium, terra timuit & tacebit. Cum surrexerit ad iudicandum deus, ut saluos faciat omnes mites terræ. Et Apostolus ait: Mihi vindictam, ego retribuam. Et alibi idem, inquit Apostolus: Sufficit vnicuique obiurgatio, quæ fit à pluribus, ita ut magis donetis & cõsolemini, ne forte abundantiori tristitia absorbeatur is qui in angustia est. Propter quod obsecro vos, ut cõfirmetis in illo charitatē. Et dominus in euangelio ait: Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & proximum tuum sicut teipsum: dilectio enim proximi malum non operatur. Propter quod, iuxta Apostolum, inexcusabilis es o homo omnis qui iudicas: in quo enim iudicas alterum, teipsum cõdemnas: eadem enim agis quæ iudicas. Scimus enim quoniam iudicium dei est secundum veritatem in eos qui talia agunt. Existimas autem hoc o homo omnis qui iudicas eos qui talia agunt, & facis ea, quia tu effugies iudicium dei? an diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? Ignoras, quoniam benignitas dei ad pœnitentiam te adducit? Secundum duritiam autem tuam, & impœnitens cor, thesau-

- A** cor, thesaurizas tibi iram, in die iræ & reuelationis iusti iudicij dei, qui reddet vnique secundum opera eius: his quidem qui secundum patientiam boni operis gloriam & honorem, & incorruptionem quærentibus vitam æternam: his autem qui ex contentione, & qui non acquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira & indignatio, tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantis malum, Iudæi primum & Græci. Gloria autem & honor & pax omni operanti bonum. Et alibi idem Apostolus: Causati enim sumus omnes sub peccato esse, sicut scriptum est, quia non est iustus quisquam, non est intelligens, non est requirens deum. Omnes declinauerunt simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. Sepulchrum patens est guttur eorum, linguis suis dolose agebant, venenum aspidum sub labiis eorum. Quorum os maledictione & amaritudine plenum est, veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem: contritio & infelicitas in viis eorum, & viam pacis non cognouerunt, non est timor domini ante oculos eorum. Scimus autem quoniam quæcunque lex loquitur, his qui in lege sunt loquitur, vt omne os obstruatur & subditus fiat omnis mundus deo, quoniam ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo: per legem enim cognitio peccati. Nunc autem sine lege iustitia dei manifestata est, & testificata à lege & prophetis. Iustitia autem dei per fidem Iesu Christi super omnes qui credunt. Non enim est distinctio: omnes enim peccauerunt & egent gloria dei, iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quæ in Christo Iesu, quem proposuit deus propitiorem per fidem in sanguine ipsius ad ostensionem iustitiæ suæ propter remissionem præcedentium delictorum in sustentationem dei, ad ostensionem iustitiæ eius in hoc tempore, vt sit ipse iustus & iustificans eum qui ex fide est Iesu Christi. Item idem: Quis accusabit aduersus electos dei? deus qui iustificat. Quis est qui condemnet? Christus Iesus qui mortuus est, imò & resurrexit, qui est ad dexteram dei, qui etiam interpellat pro nobis. Quis ergo nos separabit à charitate Christi? Tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius? sicut scriptum est: Quia propter te mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oues occisionis. Sed in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos. Certus sum enim quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia, poterit nos separare à charitate dei, quæ est in Christo Iesu domino nostro. Debemus autem nos (vt ait idem Apostolus) firmiores imbecillitates infirmiorum sustinere, & non nobis placere. Vnusquisque vestrum proximo suo placeat in bonum ad ædificationem. Etenim Christus non sibi placuit, sed sicut scriptum est, impropria impropertium tibi ceciderunt super me. Benedictus deus & pater domini nostri Iesu Christi, pater misericordiarum & deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra, vt possimus & ipsi consolari eos qui in omni pressura sunt, per exhortationem qua exhortamur ipsi à deo: quoniam sicut abundant passionibus Christi in nobis, ita & per Christum abundat consolatio nostra. Siue autem tribulamur, pro vestra exhortatione & salute: siue exhortamur, pro vestra exhortatione quæ operatur in vobis tolerantiam eorundem passionum quas & nos patimur, & spes nostra firma est pro vobis, scientes quoniam sicut socij passionum estis, sic eritis & consolationis. Fidelis autem deus qui non patietur vos tentari super id quod potestis, sed faciet cum tentatione etiam prouentum, vt possitis sustinere. Propter quod charissimi sectamini charitatem inuicem, & amulamini meliora & spiritualia, & adiuuate vos inuicem, vt deo semper in omnibus placere valeatis. Deus autem pacis sit cum omnibus vobis, Amen. Data Calend. Nouembris, Galio & Bradua Consulibus.

Roma.3

Roma.8

EPISTOLA PRIMA ALEXANDRI DE SA-
cerdotibus non vexandis, nec scriptis ab eis per metum
aut aliquam fraudem exigendis : de passione
Domini in consecratione corporis
eius miscenda: de aqua cum sa-
le populis benedicenda :
de fide sanctæ Tri-
nitatis.

G

H

Esaie. 40

Matth. 15

Prouerb. 22

Zach. 2

Ezech. 3

Matth. 16

Osec. 4
Cap. 7

Cap. 5

ALEXANDER episcopus omnibus orthodoxis per diuersas pro-
uincias, Christo domino famulantibus. Cogitantibus nobis metum di-
uini iudicii, fratres charissimi, & post vitam hanc vnumquenq; prout
gesserit recepturum, quid veniat in querelam, tacere non licuit, sed
nobis vobis loqui necessitas imperauit, dicēte propheta: Exalta vt tu-
ba vocem tuam: & cui omnium ecclesiarum commissa est cura, si dis-
simulem, audiam, domino dicente: Reiecistis mandatum dei, vt sta-
tuatis traditiones vestras. Quid enim aliud est reiicere mādatum dei,
quā priuato consilio, iudicio humano nouis rebus constituendis liberius delectari? Vnde &
alibi scriptum est: Ne transgrediaris terminos antiquos quos posuerūt patres tui. Terminos
indubitanter trāsgreditur qui statuta patrum postponit atque confundit. Peruenit nanque ad
conscientiam apostolicæ sedis, quod nōnulli sunt tam stolidi qui dominica præcepta & Apo-
stolorum, eorumq; successorum statuta minime obseruant, & eos de quibus dominus ait: Qui
vos tangit, tangit pupillam oculi mei: non solum tangere minime dubitant, sed etiam perse-
qui non formidant. Et licet nos persequantur, quia nec nos sine illis, nec illos sine nobis per-
sequi possunt, quoniam illius sumus discipuli qui animas pro fratribus præcepit ponere, tamē
eis pericula & perditiones eorum non sumus ausi celare, ne prophetica (quod absit) damne-
mur sententia, quæ ait: Si annunciaueris iniquo iniquitatem suam, animam tuam liberaſti,
Si autem non annunciaueris ei, sanguinem eius de manu tua requiram. Est etiam & hoc ad
hanc sanctam sedem perlatum (quod pudet dicere) & non solum sacerdotali, sed etiam omni
Christiano nomini est inimicū, id est, quod nonnullos episcopos vel sacerdotes aut metu cō-
pellunt, aut vi extorquent, aut fraude decipiunt, aliquas confessionis suæ in alteram partem
quā debeant, aut pro suarum non requisitione rerum, aut quod deterius est alieni erroris
secta, scripturas facere & propriis manibus roborare, & coram populis recitare atque confi-
teri. Aliquos dicunt carceribus & ergastulis recludi, vt saltem his territi insidiis deuiant do-
mini sacerdotes, & suis faueant voluntatibus. Relatum insuper est ad huius sanctæ & aposto-
licæ sedis apicem, cui summarum dispositiones causarum & omnium negotia ecclesiarum ab
ipso domino tradita sunt, quasi ad caput, ipsoq; dicente principi Apostolorum Petro: Tu es
Petrus, & super hanc petram ecclesiam meam ædificabo: quod quidam æmuli Christi, eiusq;
sanctæ ecclesiæ insidiatores, sacerdotes dei ad iudices publicos accusare præsumant, cum ma-
gis Apostolus Christianorum causas ad ecclesias deferri, & ibidem terminari præcipiat. Ta-
liter præuaricantes præuaricati sunt in dominum suum, & non obediunt præceptis eius, de
quibus dominus per prophetam Osee loquitur, dicens: Quasi vaccæ lasciuientes declinaue-
runt, & dilexerunt afferre ignominiam protectoribus suis. Et idem: Væ eis quoniam recesserunt
à me, vastabuntur, quia præuaricati sunt in me, & ego redemi eos, & ipsi locuti sunt con-
tra me mendacia, & non clamauerunt ad me in corde suo, sed ululabant in cubilibus suis, su-
per triticum & vinum ruminabant & recesserunt à me. Ego erudiui & confortauī brachia
eorum, & in me cogitauerunt malitiam. Reuersi sunt vt essent absque iugo, facti sunt quasi
arcus dolosus. Abiiciet eos dominus (ait idem propheta) quia non audierunt eū, & erunt vagi
in nationibus. De his enī clericis vel laicis qui episcopos vel reliquos sacerdotes prius tã ad pri-
mates eorū quā ad reliquos accusant iudices, quā auribus eorū à quibus se læsos æstimāt,
inculcent, vt ab eis aut ius suum aut iustam recipiant apologiam. Item per eundem ait domi-
nus prophetam: Audi domus Israël, & domus regis ausculta, & attendite sacerdotes, quia vo-
biscum iudicium est, quoniā laqueus facti estis speculationi & rete expansum super Thabor,
victi-

I

K

L

M

- A** victimasq; declinastis in profundum. Et ego eruditor omnium vestrum. Et alibi: Omnes ca-
 lefacti estis quasi clibanus, quia deuoratis iudices vestros. Ipsi autem declinant victimas do-
 mini in profundum, qui eos deuorant vel iniuste lacerant, quia oculi domini dicuntur. Nam
 si modo quisquam principis secularis oculos laceraret aut amoueret, esset reus maiestatis an
 non? profecto aut morti traderetur, aut perpetua notaretur infamia. Si pro seculi potestati-
 bus talia ab hominibus fiunt, quid pro his fieri putatis, de quibus dominus ait: Qui vos tan-
 git, tangit pupillam oculi mei. Proculdubio hi qui eos persequuntur & amouere nituntur in-
 iuste, contra apostolicam autoritatem, si à morte prohibentur, dicente domino, Nolo mortē
 peccatoris, sed vt conuertatur & viuat, perpetua tamen notantur infamia, & exilio digni iu-
 dicantur finitimo, de quibus à temporibus Apostolorum & infra ista tenemus, atque decreta
 habemus, eorum accusandi episcopos, vel testificandi in eos vocem obstruimus, quos nō hu-
 manis sed diuinis actibus mortuos esse scimus: de quibus dominus loquitur per eundē pro-
 phetam: Calumniam patiens Ephraim fractus est iudicio, quoniam cœpit abire post sordem,
 & ego quasi tinea Ephraim, & quasi putredo domui Iuda. Et vidit Ephraim languorem suum
 & Iudas vinculum suum, & abiit Ephraim ad Assur, & misit ad regem ultorem, & ipse nō po-
 terit sanare vos, nec soluere poterit à vobis vinculum. Qui enim sacrilega persequuntur per-
 suasione, & lacerare nituntur episcopos, vel eos qui domino recte sacrificant, indubitanter
 eum persequuntur & dilaniant cuius vice funguntur, vt ait dominus per Iohel prophetam:
- C** Nunquid ultionem reddidistis mihi? Et si vlciscimini vos contra me, citò velociter reddā
 vicissitudinem vobis super caput vestrum. Et per Osee prophetam dominus, inquit: Quis sa-
 piens, & intelliget ista, intelligens & sciet ea? Quia rectæ viæ domini, & iusti ambulabunt in
 eis, prauaricatores vero corrueunt in eis. Et ipsa per se veritas ait: Qui vos audit me audit, &
 qui vos spernit me spernit. His & aliis fulti quamplurimis dominicis præceptis vetantes ho-
 minum perditiones, cum omnibus huius sanctæ sedis, quam dominus caput totius ecclesiæ
 constituit membris, talia fieri prohibemus, ne confundatur populus domini in æternū. Nam
 & à prædecessoribus nostris inhibitum legimus, vt nemo contristet doctores, neque accusa-
 tionem aduersus eos suscipiat. Ipse nanque Apostolorum princeps in ordinatione beati Cle-
 mentis populum instruens ait: Quicumque contristauerit doctorem veritatis peccat in Chri-
 stum, & patrem omnium exacerbat deum, propter quod vita carebit. Et doctor gentium in-
 quit: Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, sustentate illum,
 in spiritu lenitatis, considerans teipsum, ne & tu tenteris: alter alterius onera portate, & sic
 adimplebitis legem Christi. Has considerantes pietates, & pericula vitantes animarum, vnā
 cum omnibus domini sacerdotibus, qui vobiscum in hanc sacram conuenerunt urbem, & cū
 omnibus huius capitis membris, sicut à beatis Apostolis, & à reliquis sanctis patribus, & à suc-
 cessoribus eorum accepimus, statuente decreuimus, omnes qui sanctos patres persequuntur,
 aut amouere, vel dilacerare manifeste nitunt, infames esse, & alienos à liminibus ecclesiæ, vs-
 que ad satisfactionem fieri: quia sic odit deus eos, qui aduersus patres armantur, vt patrū in-
 uasores, vel destructores: qui ideo infames efficiuntur, quia patres persequuntur. Quod si nec
 loqui eis licet, quibus doctores summi (quos episcopos vocamus) propter eorum scelera ad-
 uersantur, quanto magis eis, qui eos infestant, nec cōsentiendum est, nec loquendum, ne par-
 ticipes eorum inueniantur sceleribus, quia non solum qui faciunt, sed qui consentiunt faciē-
 tibus rei sunt. Vnde & beatus princeps apostolorum Petrus in ordinatione sancti prædecesso-
 ris nostri Clementis instruens clerum & populum ait: Si inimicus fuerit Clemens alicui pro
 actibus suis, vos nolite expectare vt ipse vobis dicat, cum illo nolite amici esse: sed pruden-
 ter obseruare debetis, & voluntati eius absque communicatione obsecundare, & auertere vos
 ab eo cui ipsum sentitis aduersum, sed nec loqui his quibus ipse non loquitur, vt vnusquisque
- F** qui in culpa est, dum omnium vestrum cupit amicitias ferre, festinet citius reconciliari ei qui
 omnibus præest, & per hoc redeat ad salutem, cū obedire cœperit monitis præsentis. Si ve-
 ro quis amicus fuerit his quibus amicus non est, & locutus fuerit his quibus ipse non loqui-
 tur, vnus est & ipse ex illis qui exterminare ecclesiam dei volunt, & cum corpore vobiscum
 esse videatur, mente & animo contra vos est, & est multo nequior hostis hic, quàm illi qui fo-
 ris sunt, & euidenter inimici sunt. Hic enim per amicitiarum speciem quæ inimica sunt ge-
 rit, & ecclesiam dispergit, ac vastat. Similiter si huiusmodi personis, quædam scripturæ quo-
 quo modo per metum, aut fraudem, aut per vim extortæ fuerint, vel vt se liberare possent,
 quocunque modo ab eis conscriptæ vel roboratæ fuerint ingenio, ad nullum eis præiudiciū,
 aut no-

DIVI ALEXANDRI EPISTOLA PRIMA

Matth. 25
aut nocumentum peruenire censemus, neque ullam eius infamiam, vel calumniam, aut à suis G
sequestrationem bonis vnquam, autore domino & sanctis Apostolis eorumq; successoribus,
sustinere permittimus. Confessio vero in talibus non compulsæ, sed spontanea fieri debet, ip-
so attestante qui ait: Ex corde enim procedunt homicidia, adulteria, fornicationes, blasphem-
Psal. 53
Cap. 8
Matth. 6
Rom. 10
Esaia. 29
H
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
U
V
W
X
Y
Z
A
B
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
U
V
W
X
Y
Z
A
B
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
U
V
W
X
Y
Z
A
B
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
U
V
W
X
Y
Z
A
B
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
U
V
W
X
Y
Z
A
B
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
U
V
W
X
Y
Z
A
B
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
U
V
W
X
Y
Z
A
B
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
U
V
W
X
Y
Z
A
B
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
U
V
W
X
Y
Z
A
B
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
U
V
W
X
Y
Z
A
B
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
U
V
W
X
Y
Z
A
B
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
U
V
W
X
Y
Z
A
B
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
U
V
W
X
Y
Z
A
B
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
U
V
W
X
Y
Z
A
B
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
U
V
W
X
Y
Z
A
B
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
U
V
W
X
Y
Z
A
B
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
U
V
W
X
Y
Z
A
B
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
U
V
W
X
Y
Z
A
B
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
U
V
W
X
Y
Z
A
B
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
U
V
W
X
Y
Z
A
B
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
U
V
W
X
Y
Z
A
B
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
U
V
W
X
Y
Z
A
B
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
U
V
W
X
Y
Z
A
B
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N

- A** rilitas aquæ sanata est, quanto magis diuinis precibus sacratus, sterilitatem rerum aufert humanarum, & coinquinatos sanctificat, atque mundat, & expurgat, & cætera bona multiplicat, & insidias diaboli auertit, & à phantasmatis versutiis hominum defendit. Nam si tactu fimbriæ vestimenti saluatoris, saluatos infirmos esse non dubitamus, quanto magis virtute sacrorum eius verborum diuinitus sacrantur elementa, quibus sanitatem corporis & animæ humana percipit fragilitas. His ergo & aliis instructi documentis, vota singulorum domini sacerdotes respicite, & in virtute spiritus sancti diuinis precibus, per ministerium vobis diuinitus collatum perficere certate. Elementa quoque tam ea quæ prædiximus, quam cætera diuinis apta vñsibus & humanis necessaria infirmitatibus sacrate, infirmos curate, &
- B** cætera quæ ad vos pertinent diligenter perficite, ipse enim saluator tribuendo nobis exemplum, discipulis suis ait: In nomine meo dæmonia eiicite, infirmos curate, ægros sanate, leprosos mundate & cætera. Super infirmos etiam manus imponite & bene habebunt. Fidem quoque sanctæ trinitatis sic docendam à patribus accepimus, vobisque tradendam subditis destinamus. Esaias nanque propheta ait: Vidi dominum sabaoth sedentem super thronum excelsum, & seraphim stabant in circuitu eius, sex alæ vni, & sex alæ alteri, duabus velabant faciem, duabus autem velabant pedes, & duabus volabant, & clamabant ad alterutrum, dicentes: Sanctus, sanctus, sanctus dominus deus sabaoth. Si trinitas non est, quare tertio sanctus dixerunt? Aut si vnitas non est, quare sub trina repetitione vnum deum ac dominum intimarunt? Si trinitas non est, cur in Genesi dicitur, dixit deus, fecit deus, & benedixit deus? Si vnitas non est, quare tertio deus, & deos plurali numero non commendauit: Si trinitas non est, quare in Exodo dictum est tertio: Domine, domine, domine miserator & misericors? Si vnitas non est, quare dum tertio domine diceret, postea miserator & misericors, singulariter dicit, & non miseratores, vt plures ostenderet, intimaui? Si trinitas non est, cur Abraham ad ilicem Mambræ sedens, tribusque occurrens, vni domine dixit, & non vt viderat, tribus salutationis obsequium reddidit? Si vnitas non est, cur cū Moyse deus Abraham, deus Isaac, & deus Iacob tertio diceretur, vnitatem ostendens, hoc mihi nomen est dixit, non hæc sunt nostra nomina designauit? Si trinitas non est, quare David tertio dixit: Benedicat nos deus, deus noster, benedicat nos deus? Si vnitas non est, quare cum deum tertio nominasset, benedicat dixit, & non benedicant adiunxit? Si trinitas non est, cur Esaias denuo dicit, dominus deus sabaoth, deus Israël, qui sedes super cherubim? Si vnitas non est, quare qui sedes dixit, & non qui sedetis astruxit? Si trinitas non est, quare in Regnorum libro dicitur, dominus deus omnipotens, dominus deus Israël, sermones tui fideles sunt? Si vnitas non est, quare tui dicitur, & non vestri potius intimatur? Si trinitas non est, cur in psalmo cantatur: Domine deus virtutum deus Israël, intende ad visitandas omnes gentes? Si vnitas non est, quare intende posuit, & non intendite intimaui? Si trinitas non est, quare in Apocalypsi tertio dicit, sanctus dominus deus omnipotens, qui est, & qui erat? Si vnitas non est, quare non qui sunt, & qui erant pluraliter designatur? Si trinitas non est, quare in Deuteronomio dictum est: Dominus deus tuus misericors est, & audiet vocem tuam? Si vnitas non est, quare audiet, & non audient intimaui? Si trinitas non est, quare in Hiesu dicitur libro, deus deus eorum est? Si vnitas non est, quare est dixit, & non sunt, more loquutionis induxit? Si non trinitas est, quare Helias adorando, domine domine deus Israël, ostende quia tu es deus meus, dixit? Si vnitas non est, quare ostende, & non ostendite posuit: Si trinitas non est, cur Mardocheus orando domine domine deus omnipotens, omnia in potestate tua sunt, dixit? Si vnitas non est, quare in tua posuit, & non in vestra significauit? Si trinitas non est, cur etiam Iudith orando dixit, domine domine deus omnipotens omnium virtutum respice in orationem meam? Si vnitas non est, quare respice, & non respicite designauit? Si trinitas non est, quare in Hieremia dicitur, dominus deus vester deus verax est? Si vnitas non est, quare verax est dixit, & non veraces potius intimaui? Si trinitas non est, cur in Apocalypsi scriptum est, dominus deus & spiritus prophetarum misit angelum suum, ostendere seruis suis quæ oportet fieri cito? Si vnitas non est, quare cum patrem & filium & spiritum sanctum nominasset, misit dixit, & non miserunt, sub prætaxato trium personarum & nominum numero introduxit? Si trinitas non est, quare in Deuteronomio dicitur, dominus deus vester hic est deus? Si vnitas non est, quare hic est, & non hi sunt, plurali numero designauit? Si trinitas non est, quare in eodem dicitur libro, dominus deus tuus, deus magnus & potens est? Si vnitas non est, quare magnus & potens

Lucæ. 10.

Esaia. 6.

Exod. 34.

Genes. 18.

Psalm. 66.

Psalm. 59.

Deut. 4.

3. Reg. 19.

Iudith. 6.

Hierem. 19.

Apoca. 1.

Deut. 6.

DIVI ALEXANDRI EPISTOLA PRIMA

Tob. 7 tens singulariter nominantur: Si trinitas non est, cur Tobias cum filium suum in Rages ciuitatem, cum Raphaële angelo mitteret, benedicens eos ita dixisse docetur: Deus Abraham, deus Isaac, deus Iacob, ipse impleat benedictionem suam in vobis? Si vnitas non est, quare ipse impleat dixit, & non ipsi impleant intimauit? Postremo si trinitas non est, quare Math. vii. dominus discipulos suos in nomine patris, & filij & spiritus sancti vniuersas gentes milit baptizare? Si vnitas non est, quare in nomine dixit, & non nominibus præcipiendo perdocuit? Roma. ii Si trinitas non est, quare Apostolus Paulus ait: Ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia? Si vnitas non est, quare ex ipso posuit, & non ex ipsis astruxit? Si enim certo certius volueritis vnitatem trinitatis agnoscere, à sæpe dicto doctore gentium Apostolo poteritis vniuersa condiscere, & sequi catholicam fidem, & horum respuere prauitatem. Gratia domini nostri Iesu Christi, inquit, & charitas dei, & communicatio spiritus sancti, ipse est pater & filij & spiritus sancti gratia, & sic fidē sanctæ trinitatis, & intelligere, & discere, domino adiuuante, pleniter potestis. Idcirco ergo charissimi, fidei regulas iuxta huius epistolæ finem posuimus, vt in eius confessione fideliter perseueremus, & domino auxiliante bonam fidem habere mereamur. Quicumque ergo voluerit amicus esse seculi huius, inimicus dei constituitur. Aut putatis, quia inaniter scriptura dicit? Ad inuidiam concupiscit spiritus qui habitat in vobis, maiorem autem dat gratiam: propter quod dicitur: Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Subditi igitur estote deo, resistite autem diabolo, & fugiet à vobis. Appropinquate domino, & appropinquabit vobis: & mundate vobis manus peccatores, & purificate corda vobis duplices animo. Miseri estote, & lugete, & plorate, risus vester in luctum conuertatur, & gaudium in mœrorem. Humiliamini in conspectu domini, & exaltabit vos. Nolite detrahare alterutrum fratres mei. quia qui detrahit fratri, aut qui iudicat fratrem suum, detrahit legi, & iudicat legem: si autem iudicat legem, non est factor legis, sed iudex. Vnus est enim legislator & iudex, qui potest perdere & liberare: tu autem quis es qui iudicas proximum? Agite nunc diuites, plorate vlulantes in miseriis vestris, quæ aduenient vobis: diuitiæ vestræ putrefactæ sunt, & vestimenta vestra à tineis comesta sunt. Aurum & argentum vestrum æruginauit, & ærugo eorum in testimonium vobis erit, & manducabit carnes vestras sicut ignis. Thesaurizastis vobis iram in nouissimis diebus. Ecce merces operariorum, qui messuerunt regiones vestras, quæ fraudata est à vobis clamat, & clamor eorum in aures domini Sabaoth introibit. Epulati estis super terram, & in luxuriis enutristis corpora vestra, in die occisionis condemnastis & occidistis iustum, & non resistit vobis. Væ fratres his qui tribulant, vos vero quanto amplius tribulamini, tanto purgatiores atque beatiores efficiamini, si tamen ipsa tribulatio patienter fuerit supportata. Vnde & ipsa veritas per se dicit: Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. Et alibi: Beati eritis cum vos oderint homines, & persequuti fuerint, & eiecerint nomen vestrum tanquam malum: gaudete in illa die & exultate, quoniam merces vestra multa est in cælo.

DATA IX. CAL. AVGVSTI, Traiano & Eliano VV. CC. COSS.

IN SECVNDAM ALEXANDRI EPISTOLAM ARGVMENTVM PER IOAN. SICHARDVM.

O Rationum quanti sint fructus, declarat hæc epistola, ad quas magnopere nos inuitat: eam tamen magis celebrat, quæ communi multorum inter se adfectione fit. Si enim Christianis debent omnia esse communia, uotis etiam communibus, quibus impetremus quod uolumus, opus esse docet. Si qui uero, ut necesse est in promiscua multitudine aliquando accidere, episcopos in ministerio importunius interpellant, aut turbant, eos arcendos aliquandiu à Christianorum commercio ducit, ut uel isthoc pacto ad cor reuersi, Christo lucrifiant. Proinde ad dilectionem mutuam hortatur, cum alios, tum ipsos maxime episcopos, ut communibus auxiliis, scuto fidei, & gladio uerbi hostes profligant, aut in ditionem redigant. In eo certamine, ut humanitas ferme sit, si quem ex fratribus uiderint durius acceptum, aut ab aduersariis præualentibus proscriptum, iubet eos qui integri etiam dum sunt condolere, at ethnicos, si nullis aliis machinis debellare possint, patientiæ tamen & concordie inter se glutino labefactent. Non enim raro patientia plus proficitur, quàm si uel omnia omnium generum tormenta adhibeas, præsertim si animus nullius mali sibi conscius, innocentia promuro uti poterit.

A

SECUNDA ALEXANDRI EPISTOLA

omnibus fratribus scripta.

B

Electissimis fratribus, omnibus episcopis, per diuersas constitutis regiones, Alexander episcopus. Nulli fratres dubiū est, quia boni à malis semper persecutionē patiuntur & tribulantur, propter quod nos humiliari oportet sub potēti manu dei, vt liberet nos in tēpore tribulationis: Nā sicut leo rugiēs circuit, quārens quē deuoret, sic diabolus

1. Pet. 5

nō cessat circuire & quēre, quos ex fidelib⁹ perdat, & maxime illos, quos ardētiores in seruitio saluatoris, ei⁹; familiares inuenerit. Familiares dico eos quos sibi sacrari, & in ordine apostolatus cōstitui voluit. Ipsi enim pro populo interpellant, & peccata populi comedunt, quia suis precib⁹ & oblationibus ea delent atq; consuntunt: qui quanto digniores fuerint, tanto facilius pro necessitatibus quibus clamant exaudiuntur. Multum enim, vt ait beatus apostolus Iacobus, valet

Iacobi. 5

deprecatio iusti assidua: qui enim vos persequitur, ipsum, cuius vice legatione fungimini, persequitur. Quia sicut ipse filius dei mediator fuit dei & hominū, ita & vos eius vice, in ecclesia estis constituti, vt inter deum & homines legatione fungimini. Si quis autem vestrā legationem impedit, non vnus, sed multorum profectum auertit. Et sicut multis nocet, ita à multis

Excommu-
nicatio.Canino dē-
te arrodere.

C

arguendus est, & bonorum societate coërcendus: & quia dei causam impedit, & statum conturbat ecclesiæ, ideoq; ab eius liminibus arceatur. Ab omnibus hominibus quoq; talis est cauendus, & non in cōmunionem fideliū, vsq; ad satisfactionē recipiendus. Est enim statutum olim, vt qui statum cōturbat ecclesiæ, ab eius liminibus arceatur, nec cum fidelibus cōmunicet, qui eorū bona auertit. Vos ergo si dilectionē habueritis ad inuicem, & vnanimes fueritis, facile tales superare poteritis. Si vero, quod absit, discordes fueritis, & canino dente vos derodere cōperitis, nō solum eos nō superabitis, sed & vobis ipsis nocebitis, atq; ab eis superabimini, & innocēter fortē peribitis. Qui autem ex vestro collegio fuerit, & ab auxilio vestro se subtraxerit, magis schismaticus quā sacerdos esse probabitur. Ecce, inquit, propheta, quā

Osee. 4

Ioan. 13

Gala. 6

Hiere. 23

D

bonum & quā iocundum habitare fratres in vnum. Illi vero non in vnum habitant, quia fratrum se solatio subtrahunt, & quod deterius est, fratribus insidias præparant, aut laqueos ponūt. De his enim & eorum similibus dominus per Oseam prophetam loquitur dicēs: Propter vos lugebit terra, & infirmabitur omnis qui habitat in ea. In ea bestię agri, & volucres cœli, sed & pisces maris congregabuntur. Veruntamen vnusquisq; non iudicet, & nō arguatur vir. Populus enim tuus sicut hi qui contradicunt sacerdoti, & corruet hodie, & corruet etiam propheta tecum. Noctē tacere feci matrem tuam, conticuit populus meus, eo quod non habuerit scientiam. Quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi. Et quia oblita es legis dei tui, obliuiscar filiorum tuorum qui peccauerunt mihi: gloriam eorum

E

& ignominiam commutabo, peccata populi comedent, & ad iniquitatem eorum subleuabūt animas eorum, & erit sicut populus, sic sacerdos, & visitabo super eum vias eius, & cogitationes eius reddam ei, & comedent, & non saturabuntur, fornicati sunt, & non cessauere, quoniam dominum dereliquerunt in non custodiendo. Hæc caute fratres, & bona semper agere festinate, quia in hoc cognoscent omnes, dicit dominus, quoniam mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad inuicem. Bonum est nanque proculdubio, & omnibus timentibus deum desiderabile, cohibere dissensiones & altercationes, fratribusq; subuenire, & inuicē non ridere, sed adiuuare. Nos ergo qui discipuli domini, & dici & esse cupimus, portare crucem Christi, & compati fratribus debemus, & non quascunque eis insidias aut foueas præparare,

F

quia tale nomen nō meretur, qui fratribus foueam parat. Nolite errare fratres quia deus non irridetur. Huius rei gratia vobis dominus commisit ecclesiam suam, vt pro omnibus laboretis, & cunctis oppressis opem ferre non negligatis. Vnde & dominus per prophetam loquitur dicens: Hæc dicit dominus, iudicate mane iudicium, & eruite vi oppressos de manu calumniantis, ne fortē egrediatur quasi ignis indignatio mea, & succendatur, & non sit qui extinguat. Vos ergo qui in summa specula à domino constituti estis, attendere eos, & opprimere oportet, qui inter fratres seditiones & scandala excitant, ne simul cū eis pereatis. Salutate omnes qui recte laborāt in euangelio Christi, & iuste gubernant nauem eius, ne cohabitantes in ea mergantur, aut suffocentur. Salutat vos omnis apostolica ecclesia in domino. Amen.

DATA IX CAL. NOVE MB. Traiano & Eliano V V. C C. COSS.

m IN

DIVI ALEXANDRI EPISTOLA TERTIA
IN TERTIAM ALEXANDRI EPISTOLAM ARGVMENTVM PER IOAN. SICHARDVM.

G

Quale debeat esse episcoporum officium, docet hæc Alexandri epistola, nepe ut omne uitæ tempus in cognitione diuinarum scripturarum collocent, atque ex ea leges uitæ hominibus præscribant. Sicuti enim ut credam facile adducor, ex inscitia scripturarum quædam in ecclesiâ reducere, non ita ex præscripto Christi, ita in spem uenio rem Christianam et melius et constantius habituram, si id studium quod in prophanis quibusdam rebus consensescit, incipiat episcopi atque presbyteri legi diuinæ addicere, ut qui Christi legatione funguntur, eius etiam mandata in procinctu habeant, cuius titulo præ cæteris apud homines conspicui sunt.

H

TERTIA ALEXANDRI EPISTOLA
omnibus presbyteris scripta.

1. Cor. 15

ALEXANDER episcopus omnibus diuino sacerdotio fungentibus, pax & misericordia multiplicetur, & sapientia atque bona voluntas in omnibus augeatur, & fructificetur à domino. Gratia dei sumus, fratres charissimi, id quod sumus, idcirco nobis prouidendum est, & oppido decertandum, ne in ea vacui inueniamur, sed eadem nobis cooperante gratia, fructum domino plurimum reportemus: quod aliter fieri non potest, nisi sapientiam scrutando, eiusque præcepta lectionibus & hymnis meditando, atque eo adminiculante implendo, orando, vigilando,

Rom. 14

Ioan. 13

1. Ioan. 3

Ephes. 5

Mich. 1

Naum. 1

& voluntatem eius in quantum ipse largitus fuerit, perficere studeamus. Nec enim neglegendam gratiam nobis dominus dedit, sed fideliter exercendam tribuit. Dilectio enim sine simulatione in nobis esse & apparere debet: quia omnis qui odit fratrem suum, homicida est: qui vero diligit eum, in deo manet, & deus in eo. Vnde Apostolus ait: nolite iudicare fratres in inuicem, sed hoc iudicate magis, ne ponatis offendiculum fratribus vel scandalum. Et dominus inquit: Quod tibi non vis fieri, alteri ne facias. Et alibi: In hoc cognoscent omnes, quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad inuicem. Et Salomon ait: Sacrificium salutare est, attendere mandatis, & discedere ab omni iniquitate. Summa enim iniquitas est fratres, detrahere & accusare. Vnde scriptum est: Omnis qui detrahit fratri suo, homicida est, & omnis homicida non habet partem, aut hereditatem in regno dei. Et alibi: Cauete vos fratres charissimi, ne participes efficiamini, quod absit, malis eorum: & non solum vos cauete à talibus, sed & alios cauere ab eis, & auertere docete. De his enim dominus ait per prophetam Michæam: Vae qui cogitatis inutile, & operamini malum in cubilibus vestris, in luce matutina faciunt illud, quoniam contra deum est manus eorum. Et concupierunt agros, & violenter tulerunt, & domos rapuerunt, & calumniabantur virum & domum eius, virum & hereditatem eius. Idcirco hæc dicit dominus: Ecce ego cogito super familiam istam malum, unde non auferetis colla vestra, & non ambulabitis superbi, quoniam tempus pessimum est. In die illa sumetur super vos parabola, & cantabitur canticum, cum suauitate dicentium: Depopulatione vastati sumus, pars populi mei commutata est. Quomodo recedet à me cum reuertatur qui regiones nostras deuorat? Propter hoc non erit tibi mittens funiculum sortis in cœtu domini. Ne loquamini loquentes: Non stillabit super istos, non comprehendet confusio, dicit domus Iacob. Numquid abbreviatus est spiritus domini, aut tales sunt cogitationes eius? Nonne verba mea bona sunt cum eo qui recte graditur? Et è contrario populus meus in aduersarium consurrexit. De super tunicam pallium sustulistis, eos qui transiebant simpliciter, conuertistis ad bellum. Et contra de his qui accusantur vel tribulantur, per Naum prophetam confortans eos, sic loquitur dominus: Et confortans in die tribulationis, & sciens sperantes in se. Et diluuium prætereunte consummationem faciet loci eius, & inimicos eius persequentur tenebræ. Quid cogitatis contra dominum? consummationem ipse faciet. Non consurget duplex tribulatio, quia sicut spinæ se inuicem complectuntur, sic conuiuium eorum pariter potantium. Consumantur quasi stipula ariditate plena. Ex te exhibit cogitans contra dominum malitiam, mente pertractans prauaricationem. Hæc dicit dominus: Si perfecti fuerint & ita plures, sic quoque attendentur & pertransibit. Affixi te, & non affligam te ultra. Facile est fratres verbo fallere hominem, sed non deum: sapiens non est qui nocet, nec vir linguosus in malum se dirigit in

A riget in terra. Nihil vero mali vult qui fidelis est, malo enī & prauo ingenio fides aliena est. Ait apostolus de infidelīū ignorantia: Si enim cognouissent, nunquā dominum gloriæ crucifixissent: crucifigunt enim dominū qui eū in sacerdotibus suis persequūtur: quia crux à cruciatu dicitur: magnū vero cruciatū sustinet qui vim patitur. Sed tamē beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiā, ecce, ait ludas apostolus, veniet dominus in sanctis millibus suis facere iudicium, & perdere omnes impios, & arguere omnem carnem de omnibus operibus impietatis eorum. Hæc fratres valde timenda sunt, & perpendenda, ne veniens vnusquisque ad iudicium, pœnā cum impiis recipiat, sed cum iustis gloriam: quod pius dominus præstare dignetur, qui viuīt & regnat per secula cuncta: DATA CAL. MAII. Eliano & B Vetereo VV. CC. COSS.

IN XISTI EPISTOLAM ARGUMENTVM, PER IO. SICHARDVM.

Xistus ab apostolis sextus Rom. episcopus, trinitatis mysteriū paucis attingit uerius quā tractat, cui tanquam rei peruulgatæ, & quæ extra controuersia deam esse debeat, ab omnibus, quotquot Christiano censetur uocabulo, assentiendum docet, aperte hoc præ se ferens, ut de rebus, quarum agnitio non ad plenum nostræ imbecillitati constare possit, potius pie & liberaliter suspicemur, quā ut curiosius & ob id incautius inuestigemus. Quod enim nostræ salutis interest, id fermē totum sitū est loco illustri, ut nec possit ignorari etiā ab his qui uel huius professionis limen ingressi fuerint. Trinitati autem sacrosanctæ, indiuiduam coniungit unitatem, ita ut tantūdem deferatur filio, quantum patri, nec sit quisquā honorificum patris, quod non idē filio cōpetat: quod usq; adeo uisum est indignū Ebionitis, ut gradibus aliquot superiorē fecerint patrem, filiū autem interuallo quodā sequētem. Porro nec desunt alij, qui dum anxie magis quā pie huic rei insudant, in admirabilem illam trinitatem, tanquā in scopulos impeerunt. Iudiciorum uero quia hucusq; ex industria nō meminimus, & nulla est omnino epistola, quæ non obiter saltem eorum mentionem iniiciat, dicam semel, sed prolixius paulō. A secularibus, ita enim loquūtur, non donant alicuius criminis insimulari episcopū, nisi de accusatoris iam antea fide, integritate, sit apud nos testatum. Est hoc equidem uel maximum ueteris innocentie argumentum, quod cum à bonorum essent criminationibus suapte innocentia satis muniti, secularibus uero tantum occurrendum ducerent. Ne uero hic quenquam secularium nomē torqueat, uideo eos hoc uocabulo dicere uoluisse, quos ferē sycophantas hodie appellant, qui cum à fide Christiana essent remoti, magni quiddam se consequutos existimabant, si conficto pro tempore crimine, negocium episcopis facerent, & tāquam remoram iniicerent, quo minus possent ex animi sententia ministerio uerbi inseruire.

Ebionitarū
hæresis.

Seculares
qui appel-
lentur.

XISTI EPISTOLA DE VNITATE
dei omnibus fratribus scripta.

E

F

OMNIBVS in deo patre & domino nostro Iesu Christo dilectis fratribus, in charitate domini nostri Iesu Christi, Xistus Romanæ urbis archiepiscopus, salutem. Charissimi fideliter agite in omnibus, ut fideles & non infideles inueniamini. Nolite imitari malum, sed quod bonum est agite, quia qui bene agit ex deo est, qui autem male, non ex deo, sed ex diabolo est. Fidem enim rectam vos tenere oportet, ut dissidentes ab Apostolica non sitis doctrina. Vnum enim verum deum, patrem & filium à prophetis & Apostolis ostendimus prædicatum, à quibus etiam spiritum sanctum credimus non esse discretum, Esaiā propheta dicente: Ego sum deus, & non est alius præter me. Et per meipsum iuro, quia exiit ex ore meo ueritas, & sermo meus non reuertetur, quia mihi inclinabitur, omne genu, & omnis lingua confitebitur per dominum, dicens: Iustitia & gloria ad eum veniet. Et ut in hoc testimonio patrem simul & filium fuisse cognoscatis, Paulum Apostolum audite dicentem: Ut in nomine Iesu omne, inquit, genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum, & omnis lingua cōfiteatur, quia dominus Iesus Christus in gloria est dei omnipotentis. Quod si secundum aliquos filius minor est patre suo, ergo minorata est & gloria patris in filio. Et ubi est quod in Salomone scriptura loquitur, dicēs: Sicut etiam in cōspectu eorum, in ij inquit,

Esaiā. 45

Philipp. 2

XISTI EPISTOLA

inquit, magnificatus es in nobis, ita in conspectu nostro magnificentaberis in illis, ut cognoscant te sicut & nos cognouimus, quoniam non est deus præter te domine. Diligenter attende, & agnosce filium esse, qui magnificentabitur in iudicio, dum venerit viuos & mortuos iudicare.

Esaia. 46 Itē Esaia: Audite domus Iacob & residui domus Israhel, qui egredimini ex vtero, & erudimini à puero vsque ad senectutem, ab initio ego sum, & quousq; senescatis ego sum, ego vos feci, & ego sustinco, ego remittam, ego suscipiam dicit dominus. Et iterum: Ego sum deus, præter me non est alius deus, annuncians nouissima priusquam fiant. Audite me Iacob & Israhel quem ego feci, ego sum dominus deus tuus, & non est alius præter me. Item alibi: Ego sum dominus primus, & ego nouissimus, & in ea quæ superuentura sunt in nouissimo ego sum. Item ibi: Ego sum deus qui te creauī, qui te adiui, & communiui dextera mea. Et vnitatem patris & filij assignas, loquitur dicens: Ego testis vester dicit dominus deus, & puer meus tu quem ego elegi, ut sciatis & credatis, quia ego sum, & ante me non fuit alius deus, & post me non erit. Vnum hi, qui non sanè sapiunt, eligant è duobus: aut fateantur patrem & filium vnum deum, aut si solum patrem deū esse contendunt, ergo illis dominus Iesus Christus deus filius, nō erit deus, quia scriptum est: Ante me nō est alius deus, & post me nō erit. Si secundū tales ita est, cur Apostolus talia prædicat, & eundem filium deū super omnia benedictū insinuat? quorū patres, inquit, ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia deus benedictus in secula. Item Esaia dicit: Dominus deus Israhel qui liberauit eum de Aegypto: ego sum primus, & ego post hæc, & præter me nō est deus sicut ego sum, qui stet & vocet, & præparet mihi, ex quo hominem feci in seculo. Item alibi: In te est deus, & nesciebamus, & nō est alius præter te. Tu enim es deus, & nesciebamus, deus Israhel saluator. Vnus deus nō sunt pater & filius? Quis est hic deus, in quo esse dicitur deus pater, quē alium deum nō esse propheta sæpenumero protestatur? Et Hieremias: Hic deus noster, ait, & nō adplicabitur alter ad eum, qui inuenit omnem viam scientiæ, & dedit eam Iacob puero suo, & Israhel dilecto suo, post hæc in terris visus est, & inter homines cōuersatus est. Et in Salomone habetur: Miserere nobis deus omniū, & ostende nobis lumen miserationis, & immitte timorem tuū super gentes, quæ nō exquisierunt te, ut cognoscant quoniā non est alius deus, nisi tu. Item alibi: Domine deus Israhel, nō est tibi similis in cœlo sursum. Et in psalmo: Quoniā quis deus præter dominū, aut quis deus præter deum nostrū? Et in Genesi: Et pluit dominus à domino ignē & sulphur super Sodomā & Gommorrhā, & euertit ciuitates illas. Si solus pater deus est, quis pluit ignem & sulphur à domino super prædictas ciuitates, vel eas euertit? quæso responde. Et in Deuteronomio. Dominus solus deducebat eos, & non fuit cum illis deus alienus. Et Paulus apostolus: Vnus deus qui iustificat circumcisionem ex fide, & præputium per fidem. Et ad Corinthios. Deus erat in Christo, mundū reconcilians sibi. Et iterum: Non est deus nisi vnus. Et ad Galatas. Mediator autem vnus nō est, deus autem vnus est. Et vnitatē patris & filij & spiritus sancti demonstrans, Ephesiis scribens, ita cōfirmat: Sufferentes inuicem in charitate, solliciti seruare vnitatē spiritus in vinculo pacis, vnum corpus & vnus spiritus, sicut vocati estis in vna spe vocationis vestræ, vnus dominus, vna fides, vnum baptisma, vnus deus. Si nō sanè sapientes, vnitatē fidei voluerint simplici corde recipere, ex hoc itaq; testimonio, in vno spiritu poterunt simul patris & filij vnitatē condiscere. Patre igitur, ut superius cōprehensum est, in diuinis literis genitum proprie positum, nec legere possunt penitus, nec probare: sed quia id ipsum fides exigit Christiana, absq; vl la dubitatiōe ingenuus creditur, qui tamen secundū seriem scripturarū, in filio à se genito vi sus esse mōstratur. Cæterū placuit propter malorū hominum infestationē, ut in accusatione domini ministrorū, primo persona, fides, vita, & cōuersatio blasphemantiū enucleatim perscrutetur. Nā fides omēs actus hominis præcedere debet, quia dubius in fide infidelis est, nec eis omnino est credendū, qui veritatis fidē ignorant, nec recte cōuersationis vitam ducunt, quoniā tales facile & indifferenter lacerāt, & criminantur recte & pie viucentes. Ideo suspicio eorum discutienda est primū & corrigēda, neq; accusatoribus suspectis vel de inimicorū domo prodeuntibus est credendū. Erāt enim quidā qui prius videbantur esse ex nobis, sed non erāt ex nobis: si vero essent ex nobis, māssissent utiq; nobiscū, & nō conturbassent fratres. Exacuerunt enim, ut ait propheta, linguas suas sicut serpētes, venenū aspidū sub labijs eorū. Quapropter hi respuendi sunt, si incorrigibiles apparuerint, & vitandi, ne domino decipiant famulantes. State ergo dilectissimi super vias, aspicientes & interrogantes de semitis domini antiquis, & videte quæ est via domini bona & recta, & ambulate in ea, & inuenietis requiem animabus vestris.

DATA XVII. CAL. MAIL. sub Adriano & Vero.

Commendaturus nobis humilitatem, animique submissionem Hyginus, ut auspicius id faciat, à capite Christo rem repetit, qui cum esset in forma dei, non rapinam arbitratus est, ut esset deo similis, sed semetipsum inaniuit, forma serui sumpta, in similitudine hominum constitutus, et figura repertus ut homo, humiliavit seipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis: dicente diuo Paulo ad Philipenses: Eius autem cum omnis uita, rerumque gestarum series, sit nobis ad imitationem proposita, tamen ægre reperies aliud, in quo propius erga nos diuinæ uoluntatis affectum agnoscas, quam quod extra omnem huius mundi iniuriam positus, uolens tamen pro hominum salute, omnes calamitates subierit, suo nos exemplo inuitans, ut quo sumus superiores, hoc nos geramus submissius.

PRIMA HYGINI EPI- stola catholica.

C **H**YGINVS in Christi nomine almæ urbis Romæ episcopus, cunctis Apostolica fide & doctrina vigentibus, salutem. Charissimi, Deus filiū suum misit in similitudinem carnis peccati, & de peccato dānauit peccatum in carne, ut iustitia legis impleretur. Filius non secundū deitatem solam à patre missus est, sed secundum carnē, quam clementer & pie pro nobis assumere nō dedignatus est. Nam quod semetipsum (exinanita maiestatis suæ potentia) id est, se filius miserit, Apostolus testatur, qui ait: Semetipsum exinanitiuit, formā serui accipiens, & humili-
uit semetipsum, factus obediens usque ad mortē, mortē autē crucis. Et Esaias: Non legatus neque angelus, sed ipse dominus ueniet, & saluabit eos. Item alibi: Palam apparui nō quærentibus me. Et Hieremias: Dereliqui domum meam, & dimisi hæreditatem meam, ueni & factus sum il-
lis in obprobrium. Et in Michæa: Ecce dominus ueniet, & commouebuntur montes sub eo. Et in Zacharia: Gaude & exulta filia Sion, quia ecce uenio ego, & cōmorabor in medio tui, dicit dominus. Et Apostolus ad Timoth. Humanus sermo, & omni acceptione dignus, quoniam Christus Iesus uenit in hunc mundum, peccatores saluos facere. Et Michæas: Ecce subito ueniet in templo sancto suo dominus quem uos quæritis, & angelus testamenti quem uos uultis. Et in euangelio: Non ueni uocare iustos, sed peccatores in pœnitentiam. Item alibi: Quid nobis, & quid tibi Iesu fili dei, uenisti ante tēpus perdere nos? Item alibi: Ego ueni ut uitam habeant, & abundantius habeant. Item alibi: Nemo ascendit in cœlum, nisi qui de cœlo descendit, filius hominis qui est in cœlo. Nunquid in his tantis ac talibus testimoniis, quibus se filius dei à semetipso uenisse testatus est, poterit quis dicere, ab alio, & non à semetipso uenisse: dum manifestum est eum qui carnem nostram dignanter assumpsit, uoluntarie & non ab alio missum aduenisse: nam qui in patre manens, ubique potentia sua consistit, quod à patre mitteretur omnino non habuit. Quoniam nulla pars cœlorū ac terræ, à cōspectu patris excipitur, ubi secundū uos à patre filius mitteretur. Et Paulus: Renouamini, inquit, spiritu mētis uestræ, & induite nouum hominē, qui secundū deum creatus est, in iustitia & sanctitate ueritatis. Et ad Hebræos: In eo enim in quo passus est, ille tentatus est, nam potens est ei qui tentatur auxiliari. Vnde sanctæ uocationis semper cœlestis participes, considerate apostolum, & pōtificem confessionis nostræ Iesum fidelem existentem ei qui creauit eū. Et ad Coloss. Nunc
autem deponite & uos uniuersa, iram, indignationem, malitiāq; ex ore uostro non procedat. Nolite mentiri inuicem, expoliantes uos ueterem hominem cum actibus suis, & induite nouum, eum qui renouatur in agnitione secundum imaginem eius qui creauit eum. Nunquid is qui uniuersam creaturam, uisibilia & inuisibilia, propria potestatis uirtute procreauit ac fecit, seipsum ante aut postmodum, quod dicere nefas est, creauit vel facere potuit? Et dominus in euangelio ait: Qui me uidet, uidet & patrem. Et iterum: Qui me odit, & patrem meum odit. Et iterum: Ut omnes honorificent filium, sicut & honorificant patrem. Et iterū: Ut sint in nobis unū, sicut & nos sumus unū: tu in me, & ego in eis. Et iterū: Omnia mea tua sunt. Et iterum: Ego in patre, & pater in me. Et iterum: Pater in me manens, facit opera hæc. Et Ioannes euangelista ait: In principio erat uerbum, & uerbum erat apud deum, & deus erat
m iij uerbum

Philip. 2

Esaiæ. 35

Esaiæ. 65

Hierem. 20

Zach. 1

1. Timoth. 1

Lucæ. 5

Marth. 8.

Ioan. 10

Ephē. 4

Hebræo. 2

Coloss. 3

Ioan. 14

Ioan. 15

Ioan. 5

Ioan. 14

Ioan. 1

DIVI HYGINI EPISTOLA SECUNDA

1. Ioan. 5

verbum. Et iterum ipse alio loco: Tres sunt, inquit, qui testimonium perhibent in terra, aqua, G sanguis, & caro. Tres in nobis sunt qui testimonium perhibent in cœlo, pater, verbum, & spiritus, & hi tres vnum sunt. Nos itaq; in natura deitatis, quia vnum sunt pater & filius & spiritus sanctus, nec patrem credimus aliquo tempore præcessisse, vt maior sit filio, nec filium postea natum esse, vt deitate patris minoretur. Cæterum fratres, saluo in omnibus Romanæ ecclesiæ priuilegio, nullus metropolitanus absq; cæterorum omnium cōprouincialium episcoporum instantia aliquorum audiat causas eorum, quia irritæ erunt aliter actæ quàm in cōspectu eorum omnium ventilatæ, & ipse si fecerit coërceatur à fratribus. Criminationes maiorum natu per alios non fiant, nisi per ipsos qui crimina intendunt, si tamen ipsi digni & irreprehensibiles apparuerint, & actis publicis docuerint, omni se suspicione carere & inimicitia, H atque irreprehensibilem fidem ac cōuersationem ducere, necnon & peregrina negotia & iudicia prohibemus: quia indignum est, vt ab externis iudicentur, qui prouinciales & à se electos debent habere iudices. Nos quidem ex omni parte carpendo occasiones abscedimus. Nos enim supernæ memores disciplinæ, quibuscunque cadentibus dexteram porrigimus, & à ruinæ præcipitio quos possumus releuamus, & defensiones atque adminiculum totis viribus præbere cupimus. Certe vel si mens sit recti conscia, vindicta dignus est qui alij existit causa periculi: qui vero innocentem vel fratrem quocunq; ingenio persequitur, ipse in iugulum mortis impingit, vt ait diuinus & beatus præco: Noli detrahare ne eradiceris: noli accusare, ne accuseris: noli iudicare, ne iudiceris: quia in quo iudicio iudicaueris, iudicabitur de te. Nemo creditur nos odisse, quorum relatione non læditur. Dicit enim dominus: Omne regnū in se diuisum, nō stabit: & omnis sciētia & regula aduersum se diuisa, nō stabit. Ideoq; necesse est vt cōcorditer salubres suscipiatis hortatus, nihil per contentionē agentes, sed ad omne studium deuotionis, vnanimis diuinis & apostolicis constitutionibus pareatis. DATA XVII. CAL. OCTOB. Magno & Camerino COSS.

IN ALTERAM HYGINI EPISTOLAM ARGUMENTVM, PER IO. SICHARDVM.

K

Athenienses, quos etiam dum circa idola pueriliter ineptire uidit, familiariter admonet Hyginus hac epistola, ut tandem dediscant idolorum cultum, & à putribus, ut Lactantius appellat, diis gentium, ad uerum deum animos adplicent. Quos uero cōsue in fide promouisse cognouerat, ut præ uero deo idola contemnerent, certo consilio ab eorum commercio, qui admoniti ad ueri prophete cognitionē proficere nollent, sibi temperare iubet, ne mali huius contagio ex conuictus familiaritate clanculum serpens, eos etiam inficiat, qui Christum quidem amplexi, quauis tamē persuasione poterant aliorum impelli. Si enim ablutu baptismo, ex professionis præscripto cum illotis non uesciebantur: etsi commissum est apostolis, ut predicationis gratia uenientes in ciuitates, uideant qui sint digni apud quos cibum capiant: quanto magis conuenit, L ab eorum communione esse nos immunes, quibus gratum esse nihil planè potest, nisi quod morem suum respiciat. Et quia plerique Christianorum grauiter ob id audirēt, atque asperius in idola loquuti, passim etiam exularent, iubet bono animo diem iudicij expectare, ut tanta mercedis spe, leuiora fiant, quæ ethnici, ridiculis suis diis excecati, in Christiano statuebant.

ALTERA HYGINI EPISTOLA Atheniensibus scripta.

MYGINVS Episcopus Atheniensibus salutem. Multa mihi fiducia est apud vos fratres, & multa gloriatio pro uobis: repletus sum consolatione, superabūdo gaudio in omni tribulatione nostra. Tribulor enim quando de uobis audio quod nō oportet. Cōsolor uero quoties ea inter vos fieri cognouero, quæ bonos Christianos decet implere. Nolite fratres iugum ducere cum infidelibus. Vnde doctor gentium loquitur, dicens. Quæ participatio iustitiæ cum iniquitate? quis autem templo dei consensus cum idolis? Vos enim estis templum dei uiui, sicut dicit dominus, quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo, & ero illorum deus, & ipsi erunt mihi in populos. Si enim deus angelis peccantibus non pepercit, sed catenis noctis in infernum

1. Cor. 6

2. Pet. 2.

- A infernum detractos, in tartarū tradidit ad iudiciū cruciandos referuari, & originali mundo non pepercit, sed octauum Noë iustitiæ præconem custodiuit, diluuiū mundo impiorum inducens, & ciuitates Sodomorū & Gomorrhæorum in cinerem redigens, euersione damnavit, exemplum eorum qui impie acturi sunt ponens: quid putatis iniquis & impiis perseverantibus in nequitia eorum erit? Iustum vero Loth oppressum à nefandorum iniuria & conuersatione eruit, aspectu enim & auditu iustus erat, habitans apud eos qui in diem de die animā iustam iniquis operibus cruciabant. Nouit dominus pios de tentatione eripere, iniquos vero in diem iudicij cruciandos referuare, magis autem eos qui post carnem in concupiscentia immunditiæ ambulant, dominationemq; contemnunt, audaces, sibi placentes, sectas nō metuunt facere, blasphemantes. Vnde alieni erroris socium à sui propositi tramite recedētem, aut Apostolicæ sedis iussionibus inobedientem suscipere non possumus inter fideles, nec impedire recte credentes, vel sanctorum patrum suorum iussionibus obtemperantes, permittimus: quia inter fideles & infideles magna debet esse distinctio. Si deus, fratres, iustis non pepercit, quid de nobis peccatoribus fieri putatis? Custodite vos ab omni inquinamento carnis & corporis vt salui sitis in aduentu domini. Illud autem hoc non lateat vos, vt ait Apostolus, charissimi, quia vnus dies apud deum sicut mille anni, & mille anni sicut vnus dies: non tardat dominus promissis, sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reuerti. Adueniet autem dies domini vt fur, in qua cœli magno impetu transient, elementa vero calore soluentur. Cum hæc igitur omnia dissoluenda sunt, quales oportet vos esse in sanctis conuersationibus, & pietatibus? expectantes & properantes in aduentu dei, per quem cœli ardentes soluuntur, & elementa ignis ardore tabescent. Nos vero cælum & nouam terram, & promissa ipsius expectamus, in quibus iustitia habitat. Deus autem omnis gratiæ, qui vocauit nos in æternam suam gloriam in Christo Iesu, modicum passos ipse perficiet, confirmabit, solidabitque, ipsi gloria & imperium in secula seculorum, Amen.
- DATA X. CAL. MAR. Magno & Camerino COSS.

2. Pet. 3

1. Thess. 5

D

IN SOTERI EPISTOLAM, ARGVMENTVM
PER IO. SICHARDVM.

- Diuersitas naturarum in Christo efficit, ut proprie loquentes alio atque alio modo de humana natura, atque diuina dicant. Eo enim quod deus est, in scripturis genitus, homo vero factus dicitur. Ea autem prædicata, ut scholasticorum more loquar, maxime huc conducunt, ut intelligamus de rebus diuinis circumspicte pronuntiandum esse. Sunt enim omnium professionum usque ad carbonariam, solennes dicendi ritus, quos miscere graue sit piaculum. Etsi quælibet ars etiam mechanica consecrata quædam & peculiaria habet nomina, quibus inter se iisdem artibus initiati utuntur, multo religiosius profecto obseruandum est in sacris, ne dum illoto de tantis rebus ore loquimur, ipsis uideamur etiam cerdonibus stultiores, qui de artibus suæ mysteriis, non nisi uerecunde loqui consueuerunt.

E

SOTERI EPISTOLA EPISCO-
pis Campaniæ scripta.

- F OTER Apostolicæ sedis archiepiscopus, Campanis omnib⁹ salutem in domino. Gaudere vos oportet fratres, quod diuina largiente gratia, familiares domini vocamini, eiusq; sacerdotij dignitate fungimini. Nunc autem rogo vos, vt circa plebes vobis commissas laborare dignemini, & fructuosos manipulos domino reportare nitamini. Paulus enim Apostolus de fide loquitur, ita dicens: Quod ante promiserat per prophetas suos in scripturis sanctis de filio suo, qui factus est ei ex semine Dauid secundū carnē. Item ipse ad Galatas: postquā autē uenit plenitudo tēporis, misit deus filiū suum, natū ex muliere, factū sub lege. Et ad Philippenses: In similitudinem hominū factus, & habitu inuentus vt homo. Et psalm. Infirmata est in paupertate uirtus mea, & ossa mea cōturbata sunt, & super oēs inimicos meos factus sum obprobrium. Item: Obluioni traditus sum tanquā mortuus à corde, factus sum tanquā vas perditum.
- m iij Et idē:

Rom. 1

Gala. 4

Philip. 2
Psalm. 30

SOTERI EPISTOLA EPISCOPIIS CAMPANIAE SCRIPTA.

Psal. 70 Et idem: Tanquam prodigium factus sum multis, & tu adiutor fortis. Et idem: Vt iumen- **G**
 Psal. 72 tum factus sum apud te, & ego semper tecum. Et idem: Mater Sion dicet homo, & homo
 Psal. 86 factus est in ea, & ipse fundauit eam altissimus. Et idem: Factus sum sicut homo sine adiu-
 Psal. 87 torio, inter mortuos liber. Et idem: Et factus sum obprobrium illis, viderunt me, & moue-
 Psal. 109 runt capita sua. Et idem: Vigilavi, & factus sum sicut passer solitarius in tecto. Et in euan-
 Psal. 101 gelio: Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Filius igitur secundum carnem dicitur
 Ioan. 1 factus: nam secundum diuinitatem, à patre nusquam legitur factus, sed genitus. Dum enim
 pater loquitur, filius loquitur, & cum filius loquitur, pater in illo loquens documentis cœ-
 Hebræo. 1 lestibus comprobatur, Paulo attestante, qui ait: Multis partibus, multisque modis olim deus
 loquutus est patribus in prophetis, nouissime autem loquutus est nobis in filio. Et vt eundem **H**
 filium, excepto patris præcepto, doceam fuisse locutum, ex Esaïæ prophetæ volumine pro-
 ferimus documentum. Hæc dicit dominus, in illa die sciet populus meus, quoniam ego sum
 ipse qui loquebar in seruis meis prophetis, euangelizans auditum pacis, & ecce adsum. Item
 2. Cor. 13 quæritis eius qui in me loquitur Christi? Et in psalmo: Loquebar in testimoniis tuis in con-
 Psal. 118 spectu regum, & non confundebar. Et ipse dominus in euangelio cæco à se inluminato di-
 cit: Et vidisti eum, & qui loquitur tecum ipse est. Et Samaritanæ mulieri ait: Ego sum qui
 Ioan. 6. loquor tecum. Et ad discipulos inquit: Verba quæ ego locutus sum vobis, spiritus & vita
 sunt. Et ad patrem: Ego ad te venio, & hoc loquor in mundo. Et iterum Iudæis dicit: Lo- **I**
 quor vobis, & non audistis, si autem venerit alius, illum audietis. Et iterum: Hæc loquutus
 Ioan. 8. est dominus in gazophylacio, docens in templo, & nemo apprehendit eum, quia nondum
 venerat hora eius. Ecce in his omnibus quæ superius iam enarrata sunt, non docetur filius
 Esaïæ. 48 præcepto patris fuisse loquutus, sed multo magis proprium exercuisse in loquendo sermo-
 nem. Esaïas quoque propheta ait: Hæc dicit dominus, ego feci terram sensu meo, & homi-
 nem super eam, ego solidavi cælum manu mea, ego omnibus sideribus mandavi vt lucerēt
 in cælo. Item ibi: Ego omne consilium meum statui, & omnia quæcunque cogitavi, ego fe-
 ci. Item ibi sic dicit dominus: Qui constituit cælum & terram, & fecit eam, & fundauit eam.
 Item alibi: Ego primus, & ego in æternum, manus mea fundauit terram, dextera mea **K**
 solidauit cælum. Item ibi: Ego feci terram in fortitudine mea magna, & in brachio
 Hierc. 51 meo excelso. Et in Hieremia: Dominus fecit terram in virtute sua magna, & crexit or-
 bem terræ in sapientia & prudentia sua, extendit cælum & posuit sonum aquæ in cælo.
 Defendite charissimi rogamus contra maleuolos homines inconcussum ecclesiæ statum,
 vt vos Christi dextera defendat in æuum. DATA NON. MAII, Rustico, & Aquili-
 no IIII. VV. CC. COSS.

IN EPISTOLAM VICTORIS ARGVMENTUM per Io. Sichardum.

DE sacramentorum administratione non satis conuenerat Episcopis Africæ, ob id post longas eâsque
 capitales dissensiones, res uidebatur in apertum bellum eruptura. Necesse est enim quotiescunque
 de rebus summis controuertitur, & quæ uenerari nos decebat, scurriliter deridenda propinemus,
 ut quod mutue inter nos concordie causa donatū sit, simultatum fiat seminariū. Nam cum per baptismi, corpo-
 risque dominici, atque aliarum rerum cōmunionem, Christus amicitias uellet coalescere, atque in omnē po-
 steritatem propagari, accidit ut inexpiabilem odiorum fierent initia. Quod tum maxime solet contingere, **M**
 quando de administratione pugnatur, & usus rei in dubio est. Quamobrem eos qui proprium sibi quendam
 administrationis sacramentorum modum excogitauerant, abhorrentem ab euangelij regula, hortatur uictor,
 ueluti in nullam orbis partem, pro hominum salute non intentus, ut depositis contentionibus in gratiam rea-
 deant, potiùsque cogitent sacramentorum commoda, quàm litium studiosi aucupentur causas, quibus ex ina-
 dustria dissideant.

A

VICTORIS EPISTOLA EPISCO- pis Africanis scripta.

B

VICTOR Romanæ ecclesiæ & vrbis Archiepiscopus, vniuersis episcopis per Africam constitutis, in domino salutem. Semper enim in æterno consilio dei mansit, humani generis incommutabiliter præordinata reparatio, sed ordo rerum per dominum Iesum Christum temporaliter gerendarum, dispositione diuini verbi sumpsit exordium. Quapropter oportet vos fratres vnanimes esse & adminiculum vicissim ferre: in recta ergo fide, & in sacramentis diuinis non discrepare, sed concordare esse: quia licet pauci sitis, malorum comparatione, si tamen concordare fueritis, facile auxiliante domino vestros insidiatores superabitis: si vero discordes, quod absit, fueritis, non superabitis, sed superabimini. Perlatum est enim ad nostram sedem aliquos vestrum nocere fratres velle, & ut cadant decertare, similiter in sacramentis discrepare, & ob id contentiones & æmulationes inter vos fieri: à quibus dissensionibus vos auertere & in his omnibus concordare, & opem ferre vicissim mandamus. Nam si hoc agere citò neglexeritis, & vicissim reconciliari non studueritis, ab apostolica sedis, & totius ecclesiæ cōmunionem vos pelli non dubitatis. Nec attenditis charissimi,

C

qualiter dominus talibus per Esaiā prophetam cōminatus est, dicens: Dominus enim loquitur⁹ est verbū hoc: luxit & defluxit terra, & infirmata est: defluxit orbis, & infirmata est altitudo populi terre, & terra interfecta est ab habitatoribus suis, quia transgressi sunt leges, mutauerunt ius, dissipauerunt fœdus sempiternū. Propter hoc maledictio vorabit terrā, & peccabunt habitatores eius. Ideoq; insaniēt cultores eius & relinquetur homines pauci. Luxit vindemia, infirmata est vitis, ingemuerunt omnes qui lætabantur corde. Cessauit gaudiū tympanorū, quicquid sonus lætantium, conticuit dulcedo citharæ. Cum cantico non bibent vinum, amara erit potio bibentibus illam. Attrita est ciuitas vanitatis, clausa est omnis domus, nullo introeunte, clamor erit super vino in plateis, deserta est omnis lætitia, & translatus est gaudium terræ. Relicta est in vrbe solitudo, & calamitas opprimet portas: quia hæc erunt in medio terre, & in medio populorum. Quomodo si pauca oliuæ quæ remanserunt excutiantur ex olea, & racemi cum fuerit finita vindemia. Hi leuabunt vocem suam atq; laudabunt, cum glorificatus fuerit dominus hinnient de mari. Propter hæc in doctrinis glorificate dominum, in insulis nomen domini dei Israël. Et dominus in oratione quam discipulos suos docuit orare ait: Pater noster qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum. In bonis & iustis hominibus sanctificatur nomen domini, & in malis blasphematur. Et ipsa per se veritas ait: Si offers munus tuū ad altare, & recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersus te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & postea offeres munus tuum. Nullis vero liceat doctrinam euangelicam deferere, & sacerdotali honore gaudere. Data Calend. Septemb. Laterano & Rufino X IIII. V V. C C. C O S S.

Esaia. 24

D

mor erit super vino in plateis, deserta est omnis lætitia, & translatus est gaudium terræ. Relicta est in vrbe solitudo, & calamitas opprimet portas: quia hæc erunt in medio terre, & in medio populorum. Quomodo si pauca oliuæ quæ remanserunt excutiantur ex olea, & racemi cum fuerit finita vindemia. Hi leuabunt vocem suam atq; laudabunt, cum glorificatus fuerit dominus hinnient de mari. Propter hæc in doctrinis glorificate dominum, in insulis nomen domini dei Israël. Et dominus in oratione quam discipulos suos docuit orare ait: Pater noster qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum. In bonis & iustis hominibus sanctificatur nomen domini, & in malis blasphematur. Et ipsa per se veritas ait: Si offers munus tuū ad altare, & recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersus te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & postea offeres munus tuum. Nullis vero liceat doctrinam euangelicam deferere, & sacerdotali honore gaudere. Data Calend. Septemb. Laterano & Rufino X IIII. V V. C C. C O S S.

Matth. 6.

Matth. 5.

E

IN ZEPHYRINI EPISTOLAM ARGVMENTVM PER IO. SICHARDVM.

IN legibus non solum ueteribus, sed & nostratibus cautum est, ne quicquam nobis aut in rem, aut in dignitatem hominis permittamus liberius, prius quàm sit iudicio de his pronunciatum. Et cum in primis hoc sit legum ingenium, ut uno ore omnibus loquantur, erant qui Christianis hoc negari contenderent, tanquam his quos, cum nouam & in speciem ridiculam religionem inueherent, merito suo dii hominesq; odissent. Atq; ob id à nummariis quibusdam iudicibus, prædæ inhiantibus, conductitij quidam accusatores, & circunforanci alibi legabantur, qui simul atq; in uulgus absurdum aliquod commentum, domi per insidias cōfictum, sparsissent de Christianis, in eorum fortunas mox fiebat impetus, qui non modo criminum non feruant conuicti, sed ne litis quidem esset dies denunciata. Appellat Zephyrinus leges diuinas ac humanas, quibus tanquam uinculis cum publica tranquillitas confirmetur, non licere ait, ut eiiciantur malis modis, mulsentur fortunis, conuiciantur in carceres, quales quales fuerint professione, nisi de criminibus iam ante constiterit. Et quia tot essent ubiq; paratæ insidiæ presbyteris etiam innocentibus & eruditissimis, facile suspiciens quid demum esset futurum de indolis, &

DIVI ZEPHYRINI EPISTOLA

His, & quorum uita ratio non constaret, admonet idem ut in electione nouorum presbyterorum sint circum- G
specti, adhibeantq; iudicium, ne parum eruditos huc loci prouehant, aut indignos. Vellem equidem uel serò pa-
terentur sibi episcopi nostræ tempestatis persuaderi, ut aduigilarent quoad fieri posset, ne sine delectu obuiũ
quenq; in presbyterorum numerum referrent, quibus, dicam libere, cum debemus optimarum quarumq; rerũ
interitum, tum & ipsi episcopi contemptũ, durius hoc fortassis est, at uerum, in quem, dum gratiosi student ui-
deri & clementes nimium, inciderunt. Quod ergo pro temporis ratione à Zephyrino de eruditione & uite
innocentia est dictum, quid prohibet quo minus nostri seculi rationem considerãtes, de numero statuatur? Quis
enim non uidet ministrorum numerum? hoc enim est eorum nomen in sacris receptum, propemodum creuisse
ultra eorum numerum quibus inseruire debebant. At hic interim usque adeo nihil est uidere seruile, ut ipsis sint
aliquando tyrannis nocentiores, mentiar uero nisi satis hoc ille status rerũ per se clamet. Olim multitudo prin- H
cipum Cariam, hodie sacrificulorum indoctorum, totum ferme orbem in bella coniecerat, à quibus ita nos asse-
rui bonus quidam genius, ut uideãtur de integro capitaliũ exoritura, nisi tandem episcopi hoc esse incipiant,
quod nomine præ se ferunt.

ZEPHYRINI EPISTOLA DE PA- tientia catholica.

Z

EPHYRINVS Romanæ vrbis archiepiscopus, omnibus fratribus
 per Aegyptum in domino militantibus, salutem. Tantam à domino hu-
 ius sanctæ sedis & apostolicæ ecclesiæ fundatore, & à beato Petro prin-
 cipe apostolorum, accepimus fiduciam, vt pro vniuersali, Christi sangui-
 ne redempta ecclesia, impigro laboremus affectu, & omnibus domino fa-
 mulantibus succurramus, & cunctis pie uiuentibus apostolica authorita-
 te opem feramus. Omnes qui in Christo volunt pie viuere, necesse est vt

ab impiis & dissimilibus patiantur opprobria, & despiciantur tanquam stulti & insani, vt me-
 liores & purgatiore efficiantur, qui temporalia bona perdunt, vt percipiant æterna. Eorum K
 vero despectio & irrisio in ipsos retorquebitur qui eos affligunt, & contumeliis afficiunt, cū
 & abundantia eorum in egestatem, & superbia transierit in cōfusionem. Nunciatum est enim
 nobis per apocryfsarios vestros, quosdam fratrum nostrorum, episcoporum videlicet, ab ec-
 clesiis & sedibus propriis pelli, suaq; ab eis auferri supellectilia, & sic nudos & expoliatos ad
 iudicia vocari, quod omni ratione caret, cum statuta apostolorum, eorumq; successorum, &
 præcepta imperatorum, ac constitutiones legum id ipsum prohibeant, & apostolicæ sedis au-
 toritas id ipsum fieri nolit. Præceptum est ergo in antiquis statutis, episcopos eiectos atq; suis
 rebus expoliatos in ecclesiis propriis recipi, & primo sua omnia eis reddi, & demum si quis
 eos iuste accusare voluerit, æquo periculo facere: iudices esse decernentes episcopos recta sa-
 pientes, & in ecclesia conuenientes, vbi testes essent singulorum qui oppressi videbantur, nec L
 prius eos respondere debere, quàm omnia sua eis & ecclesiis eorum legibus integerrime re-
 stituantur. Nec mirum fratres, si vos persequuntur, cum caput vestrum Christum dominum
 nostrum, vsq; ad mortem sint persequuti: ipse tamen persecutiones patiēter portandæ sunt,
 vt eius discipuli esse cognoscamin, pro quo & patimini. Vnde & ipse ait: Beati qui persecu-
 tionem patiuntur propter iustitiam. His suffulti suffragiis non multum debemus timere ob-
 probrium hominum, neq; eorum exprobrationibus vinci, quoniam hoc nos dominus iubet,
 per Esaïam prophetam dicens: Audite me qui scitis iudicium populus meus, in quorum cor-
 dibus lex mea est. Nolite timere obprobrium hominum, & blasphemias eorum ne timeatis.
 Considerantes quod in psalmo scriptum est: Nonne deus requirit ista? ipse enim nouit abscon- M
 dita cordis, & cogitationes talium hominum, quoniam vanæ sunt. Vana autem loquuti sunt
 vnusquisq; ad proximum suum, labia dolosa, & in corde loquuti sunt mala, sed disperdet deus
 vniuersa labia dolosa & linguam magniloquam. Qui dixerunt labia nostra à nobis sunt, quis
 noster est dominus? Nam si hæc in Memoria retinerent, minime ad tantam proflirent ini-
 quitatem. Non enim propter probabilem & paternam doctrinam hoc faciunt, sed vt suam
 exercent in seruos dei vindictam. Scriptum est namq;: Via stulti recta in oculis eius, & sunt
 viæ quæ videntur homini iustæ, nouissima autem earum deducunt ad mortem. Nos enim qui
 hæc patimur iudicio dei, hæc reseruare debemus, qui reddet vnicuiq; secundum opera eius,
 qui etiam

Accusandi,
sunt in inte-
grũ restituē-
di.

Marth. 5.

Esaïæ. 51.

Psalm. 43.

Præuerb. 12.

- A** qui etiam per ministros suos intonuit dicens : Mihi vindictam, ego retribuam . Vos enim in recta fide & operibus , bona voluntate succurrite vicissim , nec aliquis à supplemento fratri subtrahat manum, quoniam in hoc, ait dominus, cognoscent omnes quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad inuicem. Vnde & ipse per prophetam loquitur dicens: Ecce quàm bonum & quàm iocundum habitare fratres in vnum . Spirituali dico habitaculo, & concordia quæ in deo est & vnitatem fidei, huius delectabilis secundum veritatem inhabitaculi, qui videlicet in Aaron magis decorabatur, atq; sacerdotalem induentibus dignitatem, sicut vnguentum super caput principalem intellectum irrigans, & vsq; ad ipsam extremam scientiã deducens. In hoc enim habitaculo benedictionis æternam vitam promisit dominus . Huius
- B** igitur prophetica vaticinationis meritum amplectentes, præsentem fraternam syllabam exposuimus, nostra propter charitatem minime quærentes, aut quæsituri, non enim detrahentibus bonum est detrudere, aut palo, secundum vulgarem fabulam, excutere palum . Absit, non sunt nostra ista, hæc enim auertat diuinitas. Iusto iudicio dei plerunq; datur peccatoribus poestas, quia sanctos ipsius persequantur, vt qui spiritu dei iuuantur & aguntur , fiant per laborem exercitia clariores, ipsis tamen qui eos persequuntur, atq; detrahunt, erit proculdubio, vq; vq; illis qui detrahunt seruis dei, quia detractio eorum ad eum pertinet, cuius ministerium agunt & vice funguntur. Oramus autem, ostium circumstantiæ, qui neminem perire, aut labiis suis pollui volumus, eorum moribus imponi, & verbum minime nocuum concipere, nec ore
- C** proferre. Vnde & dominus per prophetam loquitur, dicens: Dixi custodiam vias meas vt nõ delinquam in lingua mea. Dominus omnipotens, & huius vnigenitus filius, & saluator noster Iesus Christus, hoc vobis tribuat incitamentum, vt omnibus fratribus, quibuscunq; tribulationum molestiis laborantibus, viribus quibus potestis succurratis, & eorum, vt dignum est, iniurias, vestras æstimetis, maximum adminiculum eis verbis & factis præbeat, vt eius discipuli inueniamini veri, qui fratres vt se, omnibus diligere præcepit. Ordinationes vero presbyterorum & leuitarum tempore congruo , & multis coram astantibus solenniter agite , & probabiles ac doctos viros ad hoc opus constituite, vt de eorum societate & adiumento plurimum gaudeatis. Ponite indefinenter corda vestra in virtute dei, & enarrate hæc & cetera diuina verba in progenies alteras, quoniam hic est deus noster in æternum, & ipse reget nos
- D** in secula. DATA VIII. CALEND. NOVE MB. Saturnino & Gallicano CC.

IN VRBANI EPISTOLAM ARGVMENTVM PER IO. SICHARDVM.

- E** **I**N hunc usq; diem fuisse Christianis inter se omnia communia, eo modo quem Acta apostolorum prescribunt, nempe ut uendentes agros ac possessiones , id precij quod ex rebus diuenditis conflauerant, pro se quisque in medium proferret, ne esset uspiam gentium quod cogitationes Christo per omnia destinatas auerteret. Ausus est Urbanus, quàm feliciter ipse uiderit, nonnihil immutare hic, id tamen quod existimauit bono futurum Christianis, & non precium agrorum in communem usum, ut solitum est fieri, deferri, sed agros ipsos satius putat incorporari, hoc enim uerbo utar, ecclesiis, ut non solum diurnos ex his caperent fructus, sed & contra ingruentem rerum penuriam, quod fortè poterat accidere, essent annuo prouentu securi. Episcopos autem tanquam patres familias constituerunt, qui diuiderent ea quæ annuò prouenirent pro cuiusq; usu. Hic, ut opinor, non est difficile coniectatu, qui factum fuerit ut sensim ueteri oblitterato more, omnia illa apud paucos quosdam subsederint, atque eiusmodi plerunq; ad quos si recte agerentur omnia, ne quidem eorum minima portio peruenire debebat. Apparet & hic, nisi fallor, ratio, quæ spes fiat posse quædam longe lateq; à ueteri instituto de lapsa, reuocari ad frugem.
- F**

Iacobi. 3.

Acto. 4.

Episcopi di-
spensatores
erant rerum
cōmuniū.

Res eccle-
siarū quo de
beāt in sumi.

Acto. 5.

VRBANVS Episcopus, omnibus Christianis in sanctificatione spiri-
tus in obedientiam & asperionem sanguinis Christi, salutem. Decet
omnes Christianos, charissimi, vt eum imitentur cuius nomen sortiti
sunt. Quid prodest, fratres mei, ait apostolus Iacobus, si fidem quis di-
cat se habere, opera autem non habeat? Nolite plures magistri fieri fra-
tres mei, scientes, quoniam maius iudicium sumpturi simus: in multis
enim offendimus omnes. Qui sapiens & disciplinatus est inter vos, o-
stendat ex bona conuersatione operam suam in mansuetudine sapien-
tiæ. Scimus vos non ignorare quia hætenus vita communis inter bonos Christianos viguit,
& adhuc gratia dei viget, & maxime inter eos qui in sorte dei sunt electi, id est clericos, sicut
in actibus legitur apostolorum: Multitudinis autem credentium erat cor & anima vna, nec
quisquam eorum quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia,
& virtute magna reddebant apostoli testimonium resurrectionis Iesu Christi domini, & gra-
tia magna erat in omnibus illis. Neque enim quisquam egens erat inter illos. Quotquot enim
possessores agrorum aut domorum erant, vendentes afferebant precia eorum quæ vende-
bant, & ponebant ante pedes apostolorum. Diuidebatur autem singulis prout cuique opus erat.
Ioses autem qui cognominatus est Barnabas ab apostolis, quod est interpretatum, filius con-
solationis, Leuites, Cyprius genere, cum haberet agrum, vendidit illum, & attulit precium, &
posuit ante pedes apostoli, & reliqua. Videntes autem sacerdotes summi, & alij, atque leuitæ, & re-
liqui confideles, plus utilitatis posse afferre, si hæreditates & agros quos vendebant, ecclesiis,
quibus præsidebant episcopi, traderent, eo quod ex sumptibus eorum, tam præsentibus quàm futuris
temporibus, plura & elegantiora possent ministrare fidelibus, communem vitam ducentibus,
quàm ex precio ipsorum, cœperunt prædia & agros, quos vendere solebant, matricibus eccle-
siis tradere, & ex sumptibus eorum viuere. Ipsæ vero res in ditione singularum paræciarum
episcoporum, qui locum tenent apostolorum, erant & sunt vsque adhuc, & futuris semper de-
bent esse temporibus. E quibus episcopi & fideles dispensatores eorum, omnibus communē
vitam degere volentibus, ministrare cuncta necessaria debent, prout melius potuerint, vt ne-
mo in eis egens inueniatur. Ipsæ enim res fidelium oblationes appellantur, quia domino offe-
runtur. Non ergo debent in aliis vsibus quàm ecclesiasticis, & prædictorum Christianorum
fratrum, vel indigentium conuerti, quia vota sunt fidelium, & precia peccatorum, ac patrimo-
nia pauperum, atque ad prædictum opus explendum domino tradita. Si quis autem, quod absit, secus
egerit, videat ne damnationem Ananias & Sapphiræ percipiat, vt reus sacrilegij efficiatur, si-
cut illi fuerunt, qui precia prædictarum rerum fraudabant, de quibus legitur in Apostolorum
actibus: Vir autem quidam nomine Ananias, cum Sapphira vxore sua, vendidit agrum & frau-
dauit de precio agri, conscia vxore sua, & afferens partem quandam, ad pedes Apostolorum
posuit. Dixit autem Petrus Ananias: Cur tentauit satanas cor tuum mentiri spiritui sancto, &
fraudare de precio agri? Nonne manens tibi manebat, & venundatum in tua erat potestate?
non es mentitus hominibus, sed deo. Audiens autem Ananias hæc verba, cecidit & expirauit,
& factus est timor magnus in omnes qui audierant. Surgentes autem iuuenes amouerunt eum,
& efferentes sepelierunt. Factum est quasi horarum trium spacium, & vxor ipsius nesciens
quod factum fuerat, introiuit. Respondit autem ei Petrus: Dic mihi, si tanti agrum vendidi-
stis? At illa dixit: Etiam, tanti. Petrus autem ad eam: Quid utique conuenit vobis tentare spiri-
tum domini? Ecce pedes eorum qui sepelierunt virum tuum ad ostium, & efferent te. Confe-
stim cecidit ante pedes eius & expirauit. Intrantes autem iuuenes, inuenerunt illam mortuam,
& extulerunt ad virum suum. Et factus est timor magnus in vniuersam ecclesiam, & in om-
nes qui audiebant hæc. Hæc fratres valde cauenda sunt & timenda, quia res ecclesiæ non quasi
propriæ, sed vt communes, & domino oblatae, cum summo timore non in alios quàm in præ-
fatos vsus sunt fideliter dispensandæ, ne sacrilegij reatum incurrant, qui eas inde abstrahunt
quod traditæ sunt, ne pœnam & mortem Ananias & Sapphiræ incurrant. Et quod peius est, ana-
thema maranatha fiant, & si non corpore vt Ananias & Sapphira, qui mortui ceciderunt, ani-
ma tamen quæ potior est corpore, mortua & alienata à consortio fidelium cadat, & in pro-
fundum

- A** fundum barathri labatur. Vnde attendendum est omnibus, & fideliter custodiendum, & illius usurpationis contumelia depellenda, ne prædia vñsibus decretorum cœlestium dicata, à quibusquam inruentibus vexentur. Quod si quis fecerit, post debitæ ultionis sacrimoniā, quæ erga sacrilegos iure promenda est, perpetua damnetur infamia, & infernali carceri tradatur, aut exilio perpetuæ deportationis vratur: quoniam iuxta Apostolum, tradere oportet huiusmodi hominem satanæ, vt spiritus saluus sit in die domini. Memoratis ergo augmentationibus ac cultibus, in tantum ecclesiæ, quibus episcopi præsidet, domino adminiculante creuerunt, & in tantis maxima pars earum abundat rebus, vt nullus sit in eis commuē vitam agens indigens, sed omnia necessaria ab Episcopo, suisq; ministris percipit. Ideo si aliquis extiterit, modernis aut futuris temporibus, qui hoc auellere nitatur, iam dicta damnatione feriatur de sede episcopi. Quod autem sedes in episcoporum ecclesiis excelsæ constituta & præparata inueniuntur in throno, speculationem & potestatem iudicandi & soluendi atq; ligandi, à domino sibi datam materiem docent. Vnde ipse saluator in euangelio ait: Quæcunq; ligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlo. Et alibi: Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta erunt. Ideo ista prætulimus charissimi, vt intelligatis potestatem episcoporum vestrorum, in eisq; dominum veneremini, & eos vt animas vestras diligatis: & quibus illi non communicant, non communicetis: & quos eiicerint, non recipiatis. Valde enim timenda est sententia episcopi, licet iniuste liget aliquem, quod tamen summo opere præuidere debet. Vos autem hortantes monemus omnes qui Christianitatem suscepistis, & à Christo vocabulum Christianum suscepistis, ne in aliquo christianitatem vestram irritam faciatis, sed desponsionem, quam domino in baptismo fecistis, firmiter teneatis, ne reprobi, sed condigni coram eo inueniamini. Et quicunq; vestrum communem vitam susceptam habet, & vouit se nihil proprium habere, videat ne pollicitationem suam irritam faciat, sed hoc quod domino est pollicitus, fideliter custodiat, ne damnationem, sed præmium sibi adquirat: quoniam satius est non vouere, quàm votum prout melius potest, non perficere: grauius enim puniuntur, qui votum fecerunt, aut fidem perceperunt, & votum non perfecerunt, aut male vitam finierunt, quàm illi qui sine voto aut fide mortui sunt, & tamen bona egerunt opera. Ad hoc enim sensum rationabilem naturæ munere & secundum natiuitatis reparationem suscepimus, vt secundum Apostolum, magis quæ sursum sunt sapiamus, non quæ super terram, quia sapientia huius mundi, stultitia est apud deum. Quid autem suadet, charissimi, sapientia huius seculi, nisi nocitura quærere, & amare peritura, negligere salutaria, pro nihilo reputare perpetua? Cupiditatem commendat, de qua dicitur, radix omnium malorum est cupiditas, quæ in primis hoc malum habet, quod dum ingerit transitoria, abscondit æterna, & dum foris posita conspicit, intra se latentia non introspicit, & dum aliena quærit, sectatori suo semetipsum reddit alienum. Ecce quid suadet seculi sapientia: viuere in delitiis. Vnde dicitur: Vidua quæ in delitiis est, viuens mortua est. Suadet ergo mollissimis suauitatibus, peccatis, vitiis, & flammis nutrire carnem, cibi & vini intemperantia animam premere, ac vitam spiritus intercludere, & contra se hosti suo de se gladium ministrare. Ecce quid suadet seculi sapientia: vt qui boni facti sunt, mali esse malint, & per errorem mentis, fieri etiam studeant peccatores, & non cogitant illam terribilem dei vocem, cum exurentur peccatores sicut fœnum. Omnes enim fideles per manus impositionem episcoporum, spiritum sanctum post baptismum accipere debent, vt pleni Christiani inueniantur. De spiritu sancto accipimus vt spirituales efficiamur, quia animalis homo nō percipit ea quæ sunt spiritus dei, quia cum spiritus sanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam, ad constantiam dilatatur. De spiritu sancto accipimus, vt sapiamus inter bonum malumq; discernere, iusta diligere, iniusta respuere, vt malitiæ ac superbix repugnemus, vt luxuriæ ac diuersis illecebris, & fœdis indignisq; cupiditatibus resistamus. De spiritu sancto accipimus, vt amore & gloriæ ardore succensi, erigere à terrenis mētem ad superna & diuina: valeamus.

DATA NONIS SEPTEMB. Antonio & Alexandro v. C. C. COSS.

IN EPISTOLAM PONTIANI ARGVMENTVM PER IO. SICHARDVM.

Pacis cōmoda enumerat in hac epistola Pontianus, atque ad eam nos summo studio hortatur, eo quod angelorum hanc fuisse uocem in sacris legamus, Gloria in excelsis deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis, ut quam Christus uoluerit nobis unice cōmendatam. Præterea de officio episcopi in fine pauca quedam dicit, quæ abunde declarant, q̄ sint alia ingressi uia ueteres illi & germani pontifices, atq; nostri.

Pon-

Episcoporu
sedes quia
altiores sunt
admoncant
eos speculæ.

Votū paup-
tatis hinc ha-
bet à presby-
teris originē

Coloss. 3.

Sapientia
carnis.

1. Tim. 5.

PONTIANI EPISTOLA catholica.

G

PONTIANVS sanctæ & vniuersalis ecclesiæ episcopus, omnibus recte deum colentibus, & diuinum cultum amantibus, salutem. Gloria in excelsis deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Hæc verba, charissimi, non hominum sunt, sed angelorum, & non humano sensu excogitata, sed ab angelis in ortu saluatoris adnunciata. Quibus indubitanter ab omnibus intelligi potest, quod non malæ voluntatis, sed hominibus bonæ, pax sit à domino data. Vnde & dominus per prophetam loquitur, dicens: Quàm bonus deus Israël, his qui recto sunt corde. Mei autem penè moti sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei, quia æmulatus sum contra iniquos pacem impiorum videns. De bonis vero ipsa per se veritas ait: Beati mundo corde, quoniam ipsi deum videbunt. Mundi enim non sunt corde, qui mala cogitant, aut nociua aduersus fratres suos, quia nihil mali vult qui fidelis est. Fidelis ergo homo magis amat audire quæ oportet, quàm dicere quæ non oportet. Et si quis fidelis est, videat ne male loquatur, aut cuiquam insidias ponat. In hoc ergo discernuntur filij dei, & filij diaboli: filij namque dei, semper cogitant & agere contendunt quæ dei sunt, & fratres indefinenter adiuuant, & nulli nocere volunt: & filij diaboli e contra mala & nociua semper meditantur, quia opera eorum mala sunt. De quibus loquitur dominus per Hieremiam prophetam, dicens: Loquere iudicia mea cum eis super omni malitia eorum, propterea iudicio adhuc vobiscum, ait dominus, & cum filiis vestris disceptabo. Ecce ego fingo contra vos malum, & cogito contra vos cogitationem. Hæc, fratres, valde sunt timenda, & ab omnibus cauenda, quoniam super quem iudicium dei ceciderit, non exiet impunitus. Et ideo vnusquisque prouideat, ne hoc machine- tur aut agat in fratrem, quod ipse pati noluerit, & nec in suspicionem veniat homo fidelis, vt dicat aut faciat ea quæ pati non vult. Vnde suspectos aut inimicos, aut facile litigantes, & eos qui non sunt bonæ conuersationis, aut quorum vita est accusabilis, & qui rectam non tenent & docent fidem accusatores, & antecessores nostri apostolica repulerunt autoritate, & nos submouemus, atque temporibus futuris excludimus, ne libenter labi possint, quos nos tenere & saluare debemus, ne, quod absit, prædictum dei iudicium, non tantum super vtroque veniat, sed nos eorum vitio, quod deus auertat, pereamus. Scriptum est enim: Rectorem te posuerunt, curam illorum habe, vt lateris propter illos, & ornamentum gratiæ accipias, confortam, & dignationem consequaris correctionis: verbum enim nequam immutabit cor, ex quo quatuor partes oriuntur, bonum & malum, vita & mors, & dominatrix est assidua lingua. Pro talibus prædicti vitandi admodum sunt, & priusquam prædictæ enucleatim examinentur opiniones, & ab eis alieni inueniantur, non sunt suscipiendi: quoniam sacrificium salutare est attendere mandatis, & discedere ab omni iniquitate: beneplacitum est domino recedere ab omni iniquitate, & laudatio, recedere ab iniustitia. Quoniam scriptum est: Dilige proximum, & cõiuge fidem cum illo, quoniam si denudaueris absconsa illius, non prosequeris post eum. Sicut enim homo qui perdit amicum suum, sic qui perdit amicitiam proximi sui, Et sicut qui dimittit auem de manu sua, sic qui dereliquisti proximum tuum, & non eum, capies. Non illum sequaris, quoniam longe abest: effugit enim quasi caprea de laqueo, quoniã vulnerata est anima illius. Ultra eum non poteris colligare, & maledicta est concordatio. Denudare autem amici mysteria, desperatio est animæ infidelis. Annuens oculo fabricat iniqua, & nemo eum abiiciet. In conspectu oculorum tuorum conculcabit os suum, & super sermones tuos admirabitur. Nouissime autem peruertet os suum, & in verbis tuis dabit scandalum. Multa audiui, & non cœquauit ei, & dominus odiet illum. Qui in altum mittit lapidem, super caput eius cadit, & plagâ dolosi diuidet vulnera. Qui fodit foueam, decidet in illam: & qui statuit lapidem proximo, offendit in eo, & qui laqueum alij ponit, peribit in illo. Facienti nequissimum consilium super ipsum deuoluetur, & non agnoscet vnde adueniat illi. Illusio & improprium superborum & vindicta, sicut leo insidiabitur illi. Laqueo peribunt, qui oblectantur casu iustorum: dolor autem consumet illos antequam moriantur. Ira & furor vtraque execrabilia, & vir peccator continens erit illorum. Qui vindicari vult, à deo inueniet vindictam, & peccata illius seruatis seruabit. Relinque proximo tuo

Luc. 2.

Psal. 71.

Matth. 5.

Hier. 18

Eccl. 32

Eccl. 27

Eccl. 27

Eccl. 23

- A** mo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata soluentur. Homo homini seruat iram, & à deo quærit medelam? In hominem similem sibi non habet misericordiam, & de peccatis suis deprecatur altissimum? Ipse dum caro sit, seruat iram, & propitiationem petit à domino? Quis exorabit pro delictis illius? Memento nouissimorum, & desine inimicari, rabitudo enim & mors imminet in mandatis. Memorare timorem domini, & non irascaris proximo. Memorare testamenti altissimi, & despice ignorantiam proximi. Abstinete à lite, & minues peccata. Homo enim iracundus incendit litem, & vir peccator turbabit amicos, & in medio pacem habentium immittet inimicitiam. Secundum enim ligna sylvæ, sic ignis exardescet, & secundum virtutem eius hominis iracundia illius erit, & secundum substantiam suam exaltabit iram suam. Certamen festinatum incendit ignem, & lis festinans effundit sanguinem, & lingua testificans adducet mortem. Si sufflaueris quasi ignis exardebit, & si spueris super illam extinguetur, & vtræ ex ore proficiuntur. Sufurro & bilinguis maledictus, multos enim turbauit pacem habentes. Lingua tertia multos commouit, & dispersit illos de gente in gentem. Ciuitates munitas diuitum destruxit, & domos magnatorum effodit. Virtutes populorum concidit, & gentes fortes dissoluit. Lingua tertia mulieres viratas eiecit, & priuauit illas de laboribus suis. Qui respicit illam non habebit requiem, nec habebit cum quo requiescat. Flagelli plaga liuorem facit, plaga autem linguæ comminuit ossa. Multi ceciderunt in ore gladij, sed non sic quomodo qui interierit per linguam suam. Beatus qui tectus est à lingua nequam, & qui in iracundiam illius non transiuit, & qui non adtraxit iugum eius, & vinculis illius non est ligatus, iugum enim illius iugum ferreum. Quia & vinculum illius vinculum æreum est, mors illius mors nequissima, & vtilis potius infernus quàm illa. Perseuerantia illius nō permanebit sed obtinebit vias iniustorū, & flamma sua non comburet iustos. Qui derelinquunt deū incidunt in illam, & exardescet in illis, & nō extinguetur, & immittetur in illos, quasi leo, & quasi pardus lædet illos. Sepi aures tuas spinis, & noli audire linguam nequam, & ori tuo fac ostia, & seras auribus tuis. Aurum tuum & argentum conflagra, & verbis tuis facito stateram, & frenos ori tuo rectos, & adtende ne fortè labaris in lingua tua, & cadas in conspectu inimicorum insidiantium tibi, & sit casus tuus insanabilis in mortem. Non tardes conuerti ad dominum, & ne differas de die in diem. Subito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te. Noli anxius esse in diuitiis iniustis, nihil enim proderunt tibi in die obductionis & vindictæ. Non ventiles te in omnem ventum, & non eas in omni via, sic enim peccator probatur duplici lingua. Esto firmus in via dei, & in veritate sensus tui & scientia, & prosequatur te verbum pacis & iustitiæ. Esto mansuetus ad audiendum verbum vt intelligas, & cum sapientia fer responsum verum. Si est tibi intellectus, responde proximo: sin autem, sit manus tua super os tuum, ne capiaris in verbo indisciplinato & confundaris. Honor & gloria in sermone sensati, lingua imprudentis subuersio ipsius. Non appelleris sufurro, & in lingua tua ne capiaris, & confundaris, super furem enim confusio & pœnitentia, & denotatio pessima super bilinguem. Sufurratori autem odium & inimicitia & contumelia, iustifica pusillum & magnum similiter. Noli fieri pro amico inimicus proximo, improprium enim & contumeliam malus hæreditabit, & omnis peccator inuidus & bilinguis. Non extollas te in cogitatione animæ tuæ sicut taurus, ne fortè elidatur virtus tua per stultitiam, & folia tua comedat, & fructus tuos perdat, & relinquare velut lignum aridum in eremo. Anima enim nequam disperdet qui se habet, & in gaudium inimici dat illum, & deducet in sortem impiorū. Charissimi oppressos erigere studete, & necesse habentes semper adiuuare: quoniam qui fratrem derelictum leuat, adprehensum eripit, mœrentem consolatur, ab illo sibi retribuui cui totum impendit non dubitet, qui ait: Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Talia enim bana indefinenter agere studete, vt fructum boni operis & hic cōsequamini, & in futuro gratia dei perfruamini, quatenus cœlestis regni aulam introire postea mereamini. DATA III. CALEND. MAII. Seucro & Quintiano VV.C.C. COSS.

† vnitas

Math. 25

IN ANTHERI EPISTOLAM ARGVMENTVM PER IO. SICHARDVM.

Quemadmodū nō est situm in cuiusuis potestate, seipsum ultro pro episcopo ecclesiis obtrudere, ita si uite sanctimonia, & eruditionis adiumento, demum populi suffragiis fretus quispiam in hunc locum

cum

DIVI ANTHERI EPISTOLA

cum peruenerit, non poterit, integra saltem officij semel suscepti dignitate, statione ista ueluti deserta, misc- **G**
 riarum satietate, aut amplioris spe lucri sollicitatus, aliam ambire ecclesiam, nisi id publicæ utilitatis ratio, cui
 tota episcopum uita seruire debet, suaserit. *Quæ* si adparet re ipsa, non modo abitionis donanda erit gra-
 tia, necrum etiam nostræ uoluntate, si uel nullum ea de re præceptum Euangelij extaret, id agere debemus,
 ut si nos feliciter iam in Christo adoleuerimus, eum per quem in tantum profecerimus cognitionis profectû,
 æquissimis animis patiamur aliò etiam properare, præsertim si causa sit, cur speremus, non uulgare alibi pos-
 se eius præsentiam operæ precium adferre: id est, ubi messis iam iam maturescens, plena spei, manus operatio-
 rum nobis desiderare uideatur. Eius enim rei non desunt exempla grauissimorum uirorum, quandoquidem
 inter omnes constat, D. Petrum ab Antiochia, cui annis aliquot egregiam operam nauasse uisus sibi erat, Ro-
 mam iter instituisse, ut & isthic pro uirili sua aliquot Christo lucrificaret. **H**

ANTHERI EPISTOLA DE TRANS- latione episcoporum.

CHARISSIMIS atq; dilectissimis fratribus per Beticam atque To-
 letanam provincias episcopis cõstitutis, Antherus episcopus in domi-
 no salutē. Optarem fratres charissimi semper dilectionis & pacis ve- **I**
 stræ sinceritatis gaudia audire, ita ut vicissim discurrentibus literis,
 sospitatis indicia inuarentur, si quietos nos ab incursione sua vacare
 hostis antiquus sineret, qui ab initio mendax, inimicus veritatis, enu-
 lus hominis, quem ut deciperet, se antè decepit, pudicitia aduersarius,
 luxuriæ magister, crudelitate pascitur, abstinentia punitur, odit ieiunia,
 ministris suis prædicantibus quædam superflua, spem non habentibus de futuris, apostoli sen-
 tentia percussit dicentis: Manducemus & bibemus, cras enim moriemur. O infelix auda-
 cia, ô desperata mentis astutia: ipse enim hortatur odia, & fugat cõcordiam, & quia facile ad
 deteriore partem mens humana transducitur, volens magis per spatiosam viam ambu- **K**
 lare, quàm arctæ viæ iter cum labore transire. Quare fratres dilectissimi sectamini meliora,
 & semper relinquitte deteriora, bona agite, mala vitate, ut veri discipuli domini esse inuenia-
 mini. De mutatione ergo episcoporum, vnde sanctam sedem apostolicam consulere volui-
 stis, scitote eam communi vtilitate atq; necessitate fieri licere, sed non libitu cuiusquam, aut
 dominatione. Petrus sanctus magister & princeps apostolorum, de Antiochia vtilitatis cau-
 sa trās-latus est Romam, ut ibidem potius proficere posset. Eusebius quoq; de quadã parua ci-
 uitate, apostolica autoritate mutatus est Alexandriam. Similiter Felix, de ciuitate qua ordi-
 natus erat, electione ciuium propter doctrinam & bonam vitam quam habebat, communi
 episcoporum & reliquorum sacerdotum, ac populorum consilio trās-latus est Ephesum. Non **L**
 enim transit de ciuitate ad ciuitatē, qui non suo libitu aut ambitu hoc facit, sed vtilitate qua-
 dam aut necessitate, aliorū hortatu & consilio potiorum transfertur. Nec transfertur de mi-
 nore ciuitate ad maiorem, qui hoc non ambitu, nō propria voluntate facit, sed aut vi à pro-
 pria sede pulsus, aut necessitate coactus, aut vtilitate loci, aut populi, non superbe, sed humili-
 ter ab aliis translatus & inthronizatus est, quia homo videt in facie, deus autē in corde. Et do-
 minus per prophetam loquitur, dicens: Dominus scit cogitationes hominum quoniam vane
 sunt. Non ergo mutat sedem qui non mutat mentem, nec mutat ciuitatem qui non sua spon-
 te, sed consilio & electione aliorum mutatur. Non igitur migrat de ciuitate ad ciuitatem, qui
 non auaritiæ causa, non sponte dimittit suam, sed, ut iam dictum est, aut pulsus à sua, aut ne-
 cessitate coactus, aut electione & exhortatione sacerdotum & populorum trās-latus est ad al- **M**
 teram ciuitatem. Nam sicut episcopi habent potestatem ordinare regulariter episcopos, &
 reliquos sacerdotes, sic quoties vtilitas aut necessitas expoposcerit, supradicto modo & mu-
 tare & inthronizare potestatem habet. Hæc ut petistis, licet vobis ignota nō sint, tenenda man-
 damus, ne ignorantia quorundam, meliora & vtiliora vitentur, & inutiliora sumantur, sicut
 in sancto legitur euangelio: Væ vobis hypocritæ, quia decimatis mentiam, & anethum, & cy-
 minum, & reliquistis quæ grauiora sunt legis, iudicium, & misericordiam, & fidē. Hæc oport-
 uit facere, & illa non omittere, duces cæci excolantes culicem, camelum autem glutientes:
 quod licet, non licet, & quod non licet, licet. Quemadmodum Iamnes & Mambres reſtite-
 runt

1. Cor. 15.

Petrus ab an-
tiochia trās-
latus Romā
est.

Pſalm. 93.

Matth. 23.

Exod. 7.

- A** runt veritatē, sic & illi mente reprobi, amantes voluptatem magis quā deum, quod licet, docent non licere, id est, episcopos migrare de ciuitate ad ciuitatem, praxato modo. Et quod non licet, docent licere, id est, misericordiam non agere circa patientes necessitatem. Hoc tamen eis qui episcopum nō habent, & sacro episcopali indigent ministerio, episcopum de alia ciuitate causa vtilitatis vel necessitatis tribui, & episcopis persecutionem aut necessitatem patientibus, aliam cathedrā dari negant. Contradiciunt etiā sacrae scripturae, quae testatur male deum misericordiam quā sacrificium. Quae precor maior charitas, aut efficacius pietatis patrocinium potest à quoquam alicui impendi, quā si ignorantiae tenebras, & imperitiae caliginem ab eo repellat. Demum vere fidei doctrinae pabulo, non ad quæstum, non ad ambitionem, sed eruditionem, & ædificationem reficere: tanquam enim mutilo sit manus, claudopes, oculus cæco, qui ignorantiae tenebris obuoluto sapientiae & scientiae thesaurum referat & candorem lucis, viasq; domini benigniter aperit. Vtriusq; autem, id est, & famem verbi dei patientibus, & episcopis necessitatem quandam, quando inthronizantur propter communem vtilitatem in aliis ciuitatibus, non modica exhibetur misericordia. Negantes autem hæc, licet speciem habeant pietatis, virtutem tamen eius abnegant: nam in tali negotio profapiam non agnosco. Si quis tamen sapientium, quos insipientibus tempestatis huius procella sociauit, aliis autoribus facinorum participatione maculatur, splendor sapientis etsi communionem criminum incurrit, nescit tamen ducem se præbere peccantibus. Alia est quoque causa vtilitatis & necessitatis, & alia auaritiæ & præsumptionis, atque propriæ voluntatis. Auaritiæ vero causa & præsumptionis, aut propriæ voluntatis, non sunt Episcopi mutandi de ciuitate ad ciuitatem, sed vtilitatis & necessitatis, quod nemo negat, nisi hi de quibus scriptum est: Errauerunt in ebrietate, nescierunt videntem, ignorauerunt iudicium. Nam si enarrando conarer aperire transacta, ostenderem vobis nullum euenire solatium de comparatione factorum. Caterum state charissimi super vias, aspicientes & interrogantes de semitis domini antiquis & videte quæ est bona & recta via, & ambulate in ea, & inuenietis requiem animabus vestris. Et vt iuxta Sapientiae vocem dicamus: Diligite iustitiam qui iudicatis terram, sentite de domino in bonitate, & in simplicitate cordis quærite illum, quoniam inuenitur ab his qui non tentant illū, apparet aut eis qui fidem habent in illum. Peruerse enim cogitationes separant à deo, probata autem virtus corripit insipientes. Quoniam in maleuolam animam nō introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Sanctus enim spiritus disciplinae effugiet fictum, & auferet se à cogitationibus quæ sunt sine intellectu, & corripietur à superueniente iniquitate. Benignus est enim spiritus sapientiae, & non liberabit maledictum à labiis suis, quoniam renum illius testis est deus, & cordis eius scrutator est verus, & linguæ illius auditor. Quoniam spiritus domini repleuit orbem terrarum, & hoc quod continet omnia, scientiam habet vocis. Propter hoc qui loquitur iniqua non potest latere, nec præteriet illum corripens iudicium. In cogitationibus enim impij interrogatio erit, sermonum autem illius auditio ad dominum veniet, & ad correptionem iniquitates illius. Quoniam auris zeli audit omnia, & tumultus murmurationum non abscondetur. Custodite ergo vos à murmuratione, quæ nihil prodest, & à detractatione parcite linguæ. Quoniam sermo obscurus in vacuum non ibit, os quod mentitur occidit animam. Nolite zelare mortem in errore vitæ vestræ, neq; adquiratis perditionem in operibus manuum vestrarum. Quoniam deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione viuorum. Creauit enim vt essent omnia, & sanabiles esse voluit nationes orbem terrarum. Non est in illis medicamentum exterminij, nec inferorum regnum in terra viuentium. Iustitia perpetua est & immortalis, iniustitia autem mortis est adquisitio. Impij autem manibus & verbis accersierunt illam, & æstimantes illam amicam defluerunt, & sponsiones posuerunt ad illam, quoniam morte digni sunt qui sunt ex parte illius. Dixerunt enim apud se cogitantes non recte: Exiguum & cum tædio est tempus vitæ nostræ, & non est refrigerium in fine hominis, & nō est qui agnitus sit reuersus ab inferis. Quia ex nihilo nati sumus, & post hoc erimus tanquam non fuerimus. Quoniam fumus & flatus est in naribus nostris, & sermo scintillæ ad commouendum cor nostrum. Quia extinctum est velut cinis cor nostrum, & spiritus diffundetur tanquam mollis aër. Et transibit vita nostra tanquam vestigium nubis, & sicut nebula diffundetur, quæ fugata est à radiis solis, & à calore illius aggrauata. Et nominis nostri obliuionem accipiet per tempus, & nemo memoriam habebit operum nostrorum. Vmbræ enim transitus est tempus nostrum, & non est reuersio finis nostri, quoniam consignata est, & nemo reuertetur. Propterea vni-

2. Tim. 3.

Osee. 6.

Osee. 6.

Esaia. 28.

Sapient. 17.

n cuique

cuique prauidentum est, vt summopere se custodiat, & vtiliter se prauideat, vt cum dies extrema finisq; vitæ aduenerit, non transeat ad perpetuam mortem, sed ad vitam æternam. Facta enim subditorum iudicantur à nobis, nostra vero iudicantur à deo. Ex merito vero plebis nonnunquam episcopi deprauantur, quatenus procliuius cadant qui sequuntur: capite languesciente cætera corporis membra inficiuntur. Deteriores sunt qui vitam morésque bonorum corrumpunt, his qui substantias aliorum, prædiaq; diripiunt. Caueat vnusquisque, ne aut linguam, aut aures habeat prurientes: id est, ne aut ipse aliis detrahatur, aut alios audiat detrahentes. Sedens, inquit, aduersus fratrem tuum loquebaris detrahendo, & aduersus filium matris tuæ ponebas scandalum, &c. Parcant singuli detractioni linguæ, custodientes sermones suos, & sciant, quia cuncta quæ de aliis loquuntur, sua sententia iudicabuntur. Nemo inuito auditori libenter refert officij ministerium: sic dilectissimi non solum oculos castos seruate, sed & linguam: nec quid in cuiusquam domo agatur, alia domus per eos vnquam noverit. Habeant omnes simplicitatem columbæ, ne cui machinentur dolos: & serpentis astutiam, ne aliorum supplantentur insidiis. Non est humilitatis meæ neque mensuræ iudicare de cæteris, & de ministris ecclesiarum sinistrum quippiam dicere. Absit vt quicquam sinistrum de his loquar, qui apostolico gradu succedentes, Christi corpus sacro ore conficiunt, per quos nos etiam Christiani sumus, qui clauis regni cælorum habentes, ante iudicij deum iudicant.

Psalm. 49. Veteri quidem lege habetur, quicumque sacerdotibus non obtemperasset, aut extra castra positus lapidabatur à populo, aut gladio ceruice subiecta contentum expiabant cruorem. Nunc vero inobediens spiritali animaduersione truncatur, aut eiectus de ecclesia rabido dæmonum ore decerpitur. Oportet enim, vt qui deum hæreditate possident, absque vlllo impedimento seculi deo seruiant, vt dicere possint: Dominus pars hæreditatis meæ. O quam bonus & suavis est spiritus tuus domine in omnibus: parcis autem omnibus, quoniam tua sunt domine qui animas amas. Ideoque hos qui errant ex partibus corripis, & de quibus peccant admones & alloqueris, vt relicta malitia credant in te domine. Tu autem deus noster suavis & verus es, patiens, & in misericordia disponens omnia: etenim si peccauerimus, tui sumus, scientes magnitudinem tuam, & si non peccauerimus, scimus quoniam apud te sumus computati: spiritus timentium deum quærentur ab eo, & in respectu illius benedicentur. Quapropter fratres charissimi omnis sermo malus ex ore vestro non procedat, sed si quis bonus est spectet ad ædificationem opportunitatis, vt det gratiam audientibus. Et nolite contristari spiritum sanctum dei, in quo signati estis in die redemptionis. Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur à vobis cum omni malitia. Estote autem inuicem benigni, misericordes, donantes inuicem sicut & deus in Christo donauit vobis. Estote ergo imitatores dei sicut filij charissimi, & ambulate in dilectione sicut & Christus dilexit vos, & tradidit semetipsum pro nobis, oblationem & hostiam deo in odorem suauitatis. Fornicatio autem & omnis immunditia aut avaritia non nominetur in vobis sicut decet sanctos, aut turpitudine, aut stultiloquium, aut scurrilitas quæ ad rem non pertinet, sed magis gratiarum actio. Hoc enim scitote, intelligentes quod omnis fornicator aut immundus, aut avarus, quod est idolorum seruitus, non habet hæreditatem in regno Christi & dei. Nemo vos seducat inanibus verbis, propterea enim venit ira dei in filios diffidentiae: nolite ergo effici participes eorum. Eratis enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in domino, vt filij lucis ambulate. Fructus enim lucis est in omni bonitate, & iustitia, & veritate, probantes quid sit beneplacitum deo. Et nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum, magis autem redarguite. Quæ enim in occulto fiunt ab ipsis turpe est dicere. Omnia aut quæ arguuntur à lumine manifestantur, omne enim quod manifestatur lumen est: propter quod dicit, surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. Videte itaq; fratres, quomodo caute ambuletis, non quasi insipientes, sed vt sapientes, redimentes tempus, quoniam dies mali sunt. Propterea nolite fieri imprudentes, sed intelligentes quæ sit voluntas dei: & nolite inebriari vino, in quo est luxuria: sed implemini spiritu sancto loquentes vobismetipsis in psalmis, hymnis, & canticis spiritualibus, cantantes & psallentes in cordibus vestris domino, gratias agētes semper pro omnib⁹, in nomine domini nostri Iesu Christi, deo & patri, subiecti inuicem in timore Christi. State itaq; fratres, & tenete traditiones apostolorū & apostolicæ sedis, vt dominus noster Iesus Christus, & pater noster, qui dilexit nos, & dedit consolationem æternam, & spem bonam in gratia, exhortetur corda vestra, & confirmet in omni opere & in sermone bono. De cætero fratres orate pro nobis vt sermo domini currat & clarificetur

- A** ficetur sicut & apud vos, & ut liberemur ab importunis & malis hominibus. Non enim omnium est fides. Fidelis autem deus est qui confirmabit vos, & custodiet à malo. Quapropter ponite indefinenter corda vestra in virtute dei, & resistite semper malis, & enarrate hæc, iuxta vocem prophetæ, in progenies alteras, quoniam hic est deus deus noster in æternum, & ipse reget nos in secula. Vnde vos qui in specula à domino estis constituti, comprimere & repellere eos summopere debetis, qui fratribus insidias præparant, aut in eos seditiones, & scandala excitant: facile est enim hominem verbo fallere, sed non dominum. Ideo hos reprehendere, & ab his vos auertere oportet, quatenus extincta funditus huiusmodi caligine Lucifer eis resplendeat, & lætitia oriatur in cordibus eorum. Confidimus autem de vobis fratres in domino, quoniam quæ præcepimus & facitis, & facietis. Quanto enim beneficia vestra his amplius exhibetis, tanto maiorem vicissitudinem ab omnipotenti deo, cui seruiunt, expectatis. Omnipotens deus sua vos protectione custodiat, honoremque præceptumque seruare concedat, & gloria honorque deo patri omnipotenti, eiusque vnigenito filio saluatori nostro cum spiritu sancto sit in secula seculorum, Amen.

IN EUTYCHIANI EPISTOLAM ARGUMENTVM
PER IOAN. SICHARDVM.

C

Svb Felice pontifice Rom. quem mox Eutychianus sequutus est, orta est Manicheorum hæresis, nescio furiosior ne an stultior, de Christi diuinitate, & permixtione naturarum. In quos quantum est perexiguum illud vitæ tempus, quo præfuit Rom. ecclesiæ licitum, quod fuit, Eusebio teste. X. mensium, ita Eutychianus inuehitur, ut appareat hoc quassisse maxime optimum uirum, ut abiecto pristino errore, ad unitatem ecclesiæ reuerterentur, docens quædam à Christo ita dici, ut uideantur magis nostro captui adcomodata, quam quod ratio diuinitatis in eo ita tulerit.

D

EUTYCHIANI EPISTOLA BETICAE
prouinciæ scripta.

E

CARISSIMIS fratribus Ioanni, & omnibus per Beticam prouinciam cõstitutis episcopis, Eutychianus episcopus in domino salutem. Hortatur nos æquitas postulationis, desiderio fraternitatis tuæ gratanter annuere, & consultis tuis breuiter respondere. Et quamuis dilectionem tuam sciam ad omne opus bonum esse deuotam, ut tamen efficacior fiat, ad illos qui sanè non sapiunt, qualiter de incarnatione saluatoris nostri informare debeas, mandamus. Vnum igitur hoc immobile fundamentum, vna hæc felix fidei petra Petri ore confessa, Tu

Math. 16.

- es, inquit Christus, filius dei uiui, tanta in se argumenta sustinens veritatis, quantæ peruersitatis quæstiones & infidelitatis calumniæ mouebuntur. Iam in cæteris dispensatio voluntatis paternæ sit erga partus & corpus, postquam crux, mors, inferi, salus nostra est. Humani enim generis causa, dei filius natus ex virgine est & spiritu sancto, ipso sibi in hac operatione famulante, & sua, dei videlicet inumbrante virtute, corporis sibi initia conseruit, & exordia carnis instituit, ut homo factus ex virgine, naturam in se carnis acciperet, per quam huius admixtionis societatem, sanctificatum in eo vniuersi generis humani corpus existeret. Et quemadmodum omnes in ipso per id quod corporeū se voluit conderentur, ita rursus in omnes ipse per id quod eius inuisibile erat, transformaret. Dei igitur imago inuisibilis, pudorem humani exordij non recusauit, & per conceptionem, partum, vagitum, & cunas, omnesque naturæ nostræ contumelias transcurrit. Quid tandem dignum à nobis tanto dignationis affectui rependetur? Inenarrabilis à deo ergo originis vnus vnigenitus deus, in corporis humani formam sanctæ virginis utero insertus, adcreuit: qui omnia continet, intra quem, & per quem cuncta sunt, humani partus lege profertur: ad cuius vocem archægeli tremunt, cælū & terra, & omnia huius mundi resoluuntur elementa. Vagitus infantis auditur. Qui inuisibilis & incomprehensibilis est, non visu, sensu, tactuque moderandus, cunis est obuolutus. Hæc si quis indigna

n ij deo

EVTYCHIANI EPISTOLA

Humilitas
Christi no-
stra nobili-
tas est.

Matth. 10

Ecl. 5

deo recolit, tanto se maioris officij obnoxium confitetur, quanto minus hæc dei conuenerunt G
maiestati. Num ille indignuit homo effici, per quem homo factus est: sed nos eguimus, vt deus
caro fieret, & habitaret in nobis: id est, assumptione carnis, vnus interna vniuersæ carnis in-
coleret: humilitas eius nostra nobilitas est: contumelia eius, honor noster. Quod ille deus in
carne consistit, hoc nos vicissim in deum ex carne renouati: nam is planè vitam suam nescit,
qui Christum Iesum vt verum deum, ita & verum hominem ignorat: & eiusdem periculi est
Iesum Christum, vel spiritum sanctum deum, nò credere, vel carnem nostri corporis dene-
gare. Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre
meo, qui in cœlis est. Qui autem negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram
patre meo qui est in cœlis. Hæc verbum caro factum loquebatur, & homo Iesus Christus, do-
minus maiestatis docebat. Mediator ipse in se ad salutem ecclesiæ constitutus, & ipso illo in-
ter deum & hominem mediatoris sacramento vtrique vnus existens, ex vnitatis in idipsum
naturis. Naturæ vero vtriusque res eadem est, ita tamen vt neutra careret in vtroque, ne for-
tè deus esse, homo nascendo desineret, & homo rursus deus manendo non esset. Hæc itaque
humanæ beatitudinis fides vera est, deum & hominem prædicare, verbum & carnem confi-
teri, neque deum nescire quod homo sit, neque carnem ignorare quod verbum sit. Natus igitur
vngenitus deus ex virgine homo, & secundum plenitudinem temporum in semetipso
profuturus in deum hominem, hunc per omnia euangelici sermonis modum tenuit, vt se dei
filium credi doceret, & hominis filium prædicaret & admoneret, loquens & gerens homo
quæ dei sunt, loquens & gerens deinde deus vniuersa quæ hominis sunt, ita tamen vt in ipso
illo vtriusque generis sermone, nunquã nisi cum significatione & hominis loquutus & dei sit.
Hæc itaque fallendi simplices atque ignorantes, hæreticis occasio est, vt quæ ab eo secundum
hominem dicta sunt, dicta esse secundum diuinæ naturæ infirmitatem mentiantur. Et quia
vnus idem est loquens omnia, quæ loquitur de semetipso, omnia eum de diuinitate loquu-
tum esse contendunt. Nec sanè negamus, totum illum, qui ei manet, naturæ suæ esse sermo-
nem. Sed si Iesus Christus, & homo & deus, & neque cum homo sit, tum primum deus, neque
tum cum & homo sit & deus, tum non etiam deus, neque per hominem in deo, non totus ho-
mo, totus deus vnum atque idem est, necesse est dicatur eius sacramentum esse totius generis.
Et cum in eo secundum tempus discernis hominem à deo, dei tunc atque hominis discer-
ne sermouem: & cum deum atque hominem in tempore confiteris, dei atque hominis in tem-
pore dicta diiudica. Cum vero ex homine & deo rursus totius hominis, totius iam dei tem-
pora intelligis, si quidem illud ad demonstrationem temporis dictum est, tempori coaptato
quæ dicta sunt, vt cum aliud sit ante hominem deus, aliud sit homo & deus, aliud sit post ho-
minem & deum, totus homo & totus deus, non confundas temporibus & generibus dispen-
sationis sacramentum, cum pro qualitate generum, ac naturarum, alium cum sacramento
hominis necesse est sermonem fuisse non nato, alium adhuc morituro, alium etiam & non.
Nostri igitur causa hæc omnia Iesus Christus gerens, & corporis nostri homo natus, secun-
dum consuetudinem naturæ nostræ loquutus est, non tamen omittens naturæ suæ esse quod
deus est. Nam etsi in partu, & passione, & morte, naturæ nostræ rem peregerit, res tamen om-
nes virtute naturæ suæ gessit. Vidēsne ita deum & hominem prædicari, vt mors homini, deo
vero carnis excitatio deputetur? Non tamen vt alius sit qui mortuus est, & alius sit per quem
mortuus resurgit. Spoliata enim carne Christus est mortuus, & rursus Christum à mortuis
excitans, idem Christus carne se expolians. Naturam dei in virtute resurrectionis intellige,
dispensationem hominis in morte agnosce. Et cum sint vtræque suis gesta naturis, vnum ta-
men Christum Iesum eum memento esse, qui vtrunque est. Hæc igitur demonstranda à me
paucis fuere, vt vtriusque naturæ formam tractari in domino Iesu Christo meminissemus:
quia qui manens in forma dei, formam serui suscepit, ipse diuinitatē nequaquam amisit. Cæ-
terum fratres hortamur vos, vt moneatis eos conuerti ad deum: vnde scriptum est: Fili non
tardes conuerti ad dominum, & ne differas de die in diem. Subitò enim veniet ira illius, &
in tempore vindictæ disperdet te. Noli anxius esse in diuitiis iniustis, nihil proderunt tibi in
die obductionis & vindictæ. Non ventiles te in omnem ventum, & non eas in omni via. Sic
enim peccator probatur duplici lingua. Esto firmus in via dei, & in veritate sensus tui & sci-
entia, & prosequatur te verbum pacis & iustitiæ. Esto mansuetus ad audiendum verbum dei,
vt intelligas, & cum sapientia proferes responsum verum. Si est tibi intellectus responde pro-
ximo: sin autem, sit manus tua super ostium, ne capiaris in verbo indisciplinato, & confun-
daris.

- A** daris. Honor & gloria in sermone sensati, lingua imprudentis subuersio illius. Non appelle-
ris susurro, & lingua tua capiaris & confundaris. Super furem enim est confusio & pœnitentia,
& denotatio pessima super bilinguem. Susurratori autem odium & inimicitia & contumelia, iustifica pusillum, & magnum similiter. Noli fieri pro amico inimicus proximo, impro-
perium enim & contumeliam malus hæreditabit, & omnis peccator inuidus & bilinguis. Eccle. 6.
Non te extollas in cogitatione animæ tuæ velut taurus, ne fortè elidatur virtus tua per stultitiam,
& folia tua comedat, & fructus tuos perdat, & relinquare velut lignum aridum in eremo.
Anima enim nequam disperdit qui se habet, & in gaudium inimici dat illum, & deducit in sortem impiorum.
Talibus vos exhortationibus fratres vicissim monete, & bona semper sectamini, malæque vitæ. Magnis enim studiis, secundum beatum apostolum, præcauendum est, ne fides & disciplina domini blasphemetur, etsi illa nonnunquam sinenda sunt, quæ si cæterorum constet integritas, sola nocere non valeant, illa tamen sunt magnopere præcauenda quæ recipi sine manifesta decoloratione non possunt. Et si ea ipsa quæ nullo detrimento aliquoties indulgenda creduntur, rerum temporumq; cogit intuitus, vel acceleratæ prouisionis respectus accusat, quanto magis illa nullatenus sunt mutilanda, quæ nec vlla necessitas, nec ecclesiastica prorsus extorquet vtilitas. Idcirco fratres ista prætulimus, vt hæc species quas non licet offerri super altare iuxta constitutionem Apostolorum, eorumq; successorum, ad domum sacerdotum deferantur, & à sacerdotibus benedicantur, & per simplicem benedictionem benedicta demum populis sumantur. Fabæ tantum & vix, & cætera quæ Apostoli constituerunt, super altare offerantur. Optamus igitur fratres charissimi, & totis omnipotentem dominum precibus exoramus, vt dilectionem vestram in amoris sui constantiam faciat magis magisque feruere, atque in pace Ecclesiæ in vna vos concedat manere concordia. Admonemus etiam fraternitatem vestram, vt in commissis vobis animabus, solerter inuigiletis, animarumq; magis lucris, quam commodis vitæ præsentis intendatis. In continendis vero ac in disponendis rebus ecclesiasticis diligentes custodes existatis, vt omni ex parte, susceptum vos condigne gessisse pastoris officium, venturus iudex cum ad iudicandum venerit, debeat approbare. Omnipotens autem deus sua vos protectione custodiat, honoremq; à domino vobis collatum, moribus seruare concedat, atque cum multiplici fructu animas vobis commissas ad pascua æterna adducere, & sibi condigne repræsentare adiuet, vosq; inter sanctos & electos suos collocare dignetur. DATA pridie idus Aprilis, Aureliano & Marcello VV. C. C. C. O. S. S.

IN CONSTANTINI IMPERAT. CONFESSIO-
NEM ARGVMENTVM PER IO.
SICHARDVM.

E

Superuacaneum est hic, post tot egregios rerum sacrarum scriptores, admonere cuiusmodi antiquitus fuerit confessio: tamen quod huius loci est, obiter uelut digito ostendam. Solebant enim Imperatores palam testari sententiam suam, id quod ex Euangeliiis agere iubemur. Qui enim, inquit Christus, me confitebitur apud homines, & ego confitebor eum apud patrem meum, qui est in cælis. Fiebant autem ab Imperatoribus maiore adparatu, ut quo longius illud emanaret, hoc essent plures qui non dubitarent huic fidei nomen dare, quam uidissent iam Imperatorem ipsum amplexum. Et quia in aliis tales fere sumus, quales uidemus principes qui rebus præsumunt, fecit hic quoque illa de fide Christiana professio uulgo animum, ut esse principibus quam simillimi uellent, impunitate præsertim iam data, & præeunte ipso Imperatore. Ita passim in antiquis bibliothecis licet uidere confessiones Iustiniani, Carli Magni, & FridERICI tertij, quibus tanquam signo dato, ad fidem Christianam uocarentur, quibus per principum tyrannidem hoc non satis tuto antea licebat. Confessio.
Carlus magnus.

n iij

CONFESSIO CONSTANTINI

Imperatoris.

G

IN NOMINE sanctæ & indiuiduæ trinitatis, patris scilicet, & filij, & spiritus sancti, Imperator Cæsar Flavius Constantinus, in Christo Iesu, vno ex eadem sancta trinitate, saluatore domino deo nostro, fidelis, mansuetus, maximus, beneficus, Alamanicus, Gothicus, Sarmaticus, Germanicus, Britannicus, Hunnicus, pius, felix, victor, ac triumphator semper augustus, Sanctissimo ac beatissimo patri patrum Syluestro vrbis Romæ episcopo, atq; omnibus eius successoribus, qui in sede beati Petri vsq; in finem seculi sessuri sunt pontificibus, necnō & omnibus Reueren. & deo amabilibus catholicis episcopis eidē sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ, per hanc nostrā Imperialem constitutionē subiectis, in vniuerso orbe terrarū, nunc & in posterū cunctis retro temporibus cōstitutis, Gratia, pax, charitas, gaudiū, longanimitas, misericordia à deo patre omnipotēte, & Iesu Christo filio eius, & spiritu sancto cū omnibus vobis. Ea quæ saluator & redēptor noster dominus noster Iesus Christus altissimi patris filius, per suos sanctos apostolos Petrū & Paulum, interueniente patre nostro Syluestro summo pōtifice, mirabiliter dignatus est, liquida narratione per huius nostræ Imperialis institutionis paginam, ad indaginē omnium populorū, in vniuerso orbe terrarū, nostra studuit propagare mansuetissima serenitas. Primū quidē fidem nostrā, quā à præfato beatissimo patre & oratore nostro Syluestro vniuersali pontifice edocti sumus, intima cordis cōfessione, ad instruendas omnium vestrū mentes, proferētes, & ita demum misericordiā dei super nos diffusam annunciantes. Nos enim vos scire volumus, sicut per anteriore nostram sacram pragmaticā iussuionem significauimus, nos à culturis idolorū, simulacris mutis & surdis, manufactis, diabolicis compositionibus, atq; ab omnibus satanæ pompis recessisse, & ad integrā Christianorū fidem, quæ est vera lux, & vita perpetua, puenisse: credentes, iuxta id quod nos idē almisicus summus pater & doctor noster Syluester instruit pontifex, in deū patrem omnipotentē, factorem cœli & terræ, visibiliū omnium & inuisibiliū, & in Iesum Christū filium eius, vnicum dominū nostrum, per quē omnia facta sunt, & in spiritū sanctum dominū & viuificatorē vniuersæ creaturæ: hoc est, patrem, & filiū, & spiritū sanctum confitemur, ita vt in trinitate perfecta, & plenitudo sit diuinitatis, & vnitas potestatis, pater deus, filius deus, & spiritus sanctus deus, & tres vnū sunt in Christo Iesu: tres itaq; formæ, sed vna potestas. Nam deus semper sapiens, edidit ex se per quod essent gignenda secula verbū. Et quando eodem solo suæ sapientiæ verbo, vniuersam ex nihilo formauit creaturā, cum eo erat, cuncta suo arcano cōponens mysterio. Igitur perfectis cœlorū virtutibus, & vniuersis terræ materiis, pio sapientiæ suæ nutu, ad imaginem & similitudinē suam primum de limo terræ fingens hominem, hunc in paradiso posuit voluptatis, quē antiquus serpens, & hostis inuidens diabolus, per amarissimū ligni vetiti gustum, exulem ab eisdem effecit gaudiis, eoq; expulso non desinit sua venenosa multis modis protelare iacula, aut à via veritatis humanū abstrahens genus, idolorū culturæ, videlicet creaturæ & non creatori deseruire suadeat, quatenus per hoc eos quos suis voluerit irretire insidiis, secum æterno afficiat cōcremandos supplicio. Sed deus noster misertus plasmæ suæ, dirigens suos sanctos prophetas, per quos lumē futurę vitæ ad aduentū videlicet filij sui domini dei & saluatoris nostri Iesu Christi annuncians, misit eundem filium suum vnigenitum, & sapientiæ verbū, qui descendens de cœlis, propter nostrā salutem, natus de spiritu sancto, ex Maria virgine, verbum caro factum est, & habitauit in nobis: non amisit quod fuerat, sed cœpit esse quod non erat. Deum perfectum, & hominē perfectum, vt deus, mirabilia perficiens, & vt homo, humanas passiones sustinens: ita verum hominem, & verum deum, verum hominem fuisse nullo modo ambigamus. Electisq; duodecim apostolis, miraculis coram eis & innumeralis populi multitudine coruscavit. Confitemur eundem dominum nostrum Iesum Christum, & implese legem & prophetas, passum, crucifixum secundū scripturas, tertia die à mortuis resurrexisse, assumptum in cœlos, atq; sedentem ad dexteram patris, inde venturum iudicare viuos & mortuos, cuius imperij non erit finis. Hæc est enim fides nostra orthodoxa, à beatissimo patre nostro Syluestro summo pontifice nobis prolata. Exhortantes idcirco omnem populum, & diuersas gentium nationes, hanc fidem tenere, colere, ac prædicare, & in sanctæ

- A** sanctæ trinitatis nomine baptismi gratiam consequi, & dominum Iesum Christum saluatorem nostrum, qui cū patre & spiritu sancto per infinita viuit & regnat secula, quē Syluester beatissimus noster pontifex in vniuersali prædicat, corde deuoto adorare. Ipse enim dominus deus noster misertus mihi peccatori, misit sanctos suos apostolos ad visitandū nos, & lumē sui splendoris insulit nobis, & abstractū à tenebris, ad verā lucem & agnitionem veritatis me peruenire gratulamini. Nā dum valida squallores lepra totā mei corporis inuasisset carnem, & multorum medicorū conuenientium cura adhiberetur, nec vnus quidē promerui salutē. Ad hæc aduenerūt sacerdotes Capitolij, dicentes mihi debere fieri fontē in Capitolio, & cōpleri hunc innocentium sanguine calente, & in eo loco me posse mundari. Et secundum eorū dicta aggregatis plurimis innocentibus infantibus, dum vellent sacrilegi paganorū sacerdotes eos mactare, & ex eorū sanguine fontē repleri, cernens serenitas nostra lachrymas matrum eorū, illico exhorui facinus, misertusq; eis, proprios illis restitui præcepimus filios suos, datisq; vehiculis, & donis concessis, gaudentes ad propria relaxauimus. Eadē igitur transacta die, nocturno nobis facto silentio, dum somni tēpus aduenisset, adsunt apostoli, sanctus Petrus & Paulus, dicentes mihi: Quoniā flagitiis posuisti terminum, & effusionē sanguinis innocentis horruisti, missi sumus à Christo domino deo nostro, dare tibi sanitatis recuperandæ consiliū. Audi ergo monita nostra, & fac quodcunq; indicamus tibi. Syluester episcopus ciuitatis ad montē Soracten persecutiones tuas fugiens, in cauernis petrarū cū suis clericis latebras fouet, hunc cū
- C** ad te adduxeris, ipse tibi piscinā pietatis ostēdat, in qua dum te tertio merferit, omnis te valetudo ista deferat lepræ: quod cū factum fuerit, hanc vicissitudinē tuo saluatori compensa. Te autem ipsum in hac parte purifica, vt relicta omni superstitione idolorū, deum viuū verum, qui solus est & verus, adores & excolas, & ad eius voluntatē attingas. Exurgens igitur à somno protinus iuxta id quod à sanctis apostolis admonitus sum peregi, aduocatoq; eodē præcipuo & magnifico patre, & illuminatore nostro Syluestro, omnia à sanctis apostolis mihi præcepta dixi verba, percunctatiq; eū sumus, qui isti dii essent. Petrus & Paulus. Ille vero ait, non eos deos vere dici, sed apostolos saluatoris nostri Iesu Christi. Et rursus interrogare cœpimus eundem Syluestrū, vtrum ipsoꝝ apostolorū imaginem expressam haberet, vt ex pictura disceremus, hoc esse quod reuelatio docuerat. Tunc idem venerabilis pater imagines eorundē apostolorū per diaconem suū exhiberi præcepit, quas dum aspicerem, & eorū quos in somno viderā figuratos in ipsis imaginibus cognouissem vultus, ingenti clamore corā omnibus satrapibus meis confessus sum eos esse, quos in somno videram. Ad hæc beatiss. Syluester indixit nobis pœnitentiæ tēpus intra palatium nostrum Lateranense, in vno cilicio, vt omnia quæ à nobis impie peracta, atq; iniuste disposita fuerant, vigiliis, ieiuniis, atq; lachrymis, & orationibus apud saluatorem nostrum Iesum Christū impetraremus. Deinde per manus impositionē clericorū vsq; ad ipsum præsulem veni, ibiq; abrenunciāns satanæ pompis & operibus eius, vel vniuersis idolis manufactis, credere in deū patrem omnipotentē, factorem cœli ac terræ, visibilibus & inuisibilibus, & in Iesum Christū filium eius vnicū dominū nostrum, qui natus est de spiritu sancto, ex Maria virgine, spontanea voluntate corā omni populo professus sum. Benedictoq; fonte illic me trina mersione vnda salutis purificauit. Leuatoq; me de venerabili fonte, indutus vestibus candidis, septiformis spiritus sancti consignationē adhibuit, beati christi matis vnctione, & vexillū sanctæ crucis in mea fronte liniuit, dicens: Signat te deus sigillo fidei suæ, in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, in consignationē fidei. Cunctusq; clerus respondit, Amen. Et adiecit præsul: Pax tibi. Prima itaq; die post perceptū sacri baptismatis mysterium, & post curationē corporis mei à lepræ squallore, agnoui non esse aliū deum, nisi patrem, & filium, & spiritū sanctum, quem beatiss. Syluester prædicat, trinitatē in vnitatē, vnitatem in trinitatē. Nā omnes dii gentiū, quos vsq; hæcenus colui, dæmonia, opera hominū manufacta cōprobantur. Etenim quantā potestatem idem saluator noster suo apostolo beato Petro contulerit in cœlo ac terra, lucidissime nobis idē venerabilis pater edixit, dum fidelē eum in sua interrogatione inueniēs, ait: Tu es Petrus, & super hanc petrā ædificabo ecclesiā meam, & portæ inferi nō præualebunt aduersus eam. Aduertite potentes, & aure cordis intendite, quid bonus magister & dominus suo discipulo adiunxit, inquiens: Et tibi dabo clauēs regni cœlorum, & quodcunq; ligaueris super terram, erit ligatum in cœlis, & quodcunq; solueris super terram, erit solutum in cœlis. Et dum hæc prædicante beato Syluestro agnoscerem, ex beneficiis ipsius beati Petri integræ me sanitati comperi redditum.

NE M O qui scripturas diuinas legit, ignorat, quod in principio nascentis ecclesiæ discipulis in vnum congregatis cum multitudine credentium, in quibus erat cor vnū, & anima vna, quiq; vendentes prædia & possessiones suas afferebant, & diuidebatur singulis prout cuiq; opus erat. Futuram namq; ecclesiā in gentibus apostoli præuidebāt, maximeq; quia dominus illis prædixerat, euntes in mundā vniuersum prædicare Euangeliū. Vel quia expellendi erant à Iudæa, nouerant se in gentibus dispergendos, ecclesiāq; congregandā ex rudi populo. Idcirco prædia in Iudæa minime sunt adepti, sed precia tantūmodo ad fouendos egentes. At vero cum inter turbines & aduersa mundi succresceret ecclesia, eousq; peruenit vt non solum gentes, sed etiam Romani principes (qui penè totius orbis monarchiam tenebant) ad fidem Christi & baptismi sacramenta cōcurrerent. Ex quibus vir religiosissimus Constantinus primus fidē veritatis patenter adeptus, licentiā dedit per vniuersum orbē suo degentes imperio non solum fieri Christianos, sed etiā fabricandas ecclesias, & prædia tribuenda cōstituit. Deniq; idē præfatus princeps donaria immēsa, & fabricā templi primæ sedis beati principis apostolorū instituit, adeò vt sedem imperialē quam Romani principes possederāt, relinqueret, & beato Petro suisq; præsulibus profuturā concederet. Idem vero præsidens in sancta synodo quæ apud Nicenum congregata est, cum querelam quorundā conspiceret coram se deferendā, ait: Vos à nemine diiudicari potestis, quia solius dei iudicio reseruamini, dii etenim vocati estis: idcirco non potestis ab hominibus iudicari. Ab illo etenim tēpore & deinceps viri religiosissimi non solū possessiones, & prædia quæ possederant, sed etiā semetipsos domino consecrarunt, ædificantes basilicas in suis fundis in honore sanctorū martyrum, per ciuitates ac monasteria innumera, in quibus cœtus domino seruientiū conueniret. Deniq; reges & præsidēs ac magistratus non solū hanc licentiam tribuere, sed etiā ipsi propria largiti sunt per vniuersa regna terrarum, vnde alerentur egentes qui nihil in mundo possidebant, ecclesiæq; dei fabricarentur atq; restaurarentur, deoq; & ecclesiæ eius rite famulantibus seruisq; illius supplemēta (vt absq; necessitate essent) tribuerentur, vt hæc accipientes possent secundū monita apostoli orationes, postulationes, obsecrationes, gratiarū actiones facere pro omnibus hominibus, pro regibus, & qui in sublimitate sunt, vt quietam & tranquillā vitam habeant. Et hoc bonū & acceptum esse coram deo idem magister gentiū protestatur, cui sollicitudo omnium ecclesiarū incumbit, quiq; episcopos regere per spiritū sanctum constituit ecclesiam dei. Quibus ait: Pascite qui in vobis est gregem dei, prouidentes nō coacte sed sponte secundū deum, neq; turpis lucri gratia, sed voluntarie. Cum enim dicat: Nemo militans deo implicat se negotiis secularibus: quæ enim sunt negotia secularia sancti canones manifestant, & inhibēt perspicue, quod quidam qui in clero videntur electi, propter lucra turpia conductores alienarū possessionum fiant, & secularia negotia sub cura sua accipiant, domini quidem ministeriū paruipendentes, secularium vero discurrentes domos, & propter auaritiam patrimoniorū solitudinem sumentes: decreuit sancta synodus, nullum deinceps clericū aut possessiones conducere. aut negotiis secularibus se miscere, præter pupillorū & orphanorum, aut si fortē episcopus ciuitatis ecclesiasticarū rerum solitudinem habere præcipiat, vt liquidò patet, quia alia sunt negotia secularia alia ecclesiastica. Nōne Moyses in seculo erat cum crebro tabernaculum intraret & exiret, qui intus contemplatione raptus, foris infirmantium negotiis vrgebatur? intus dei arcana considerans, foris onera carnalium portabat? Cuius typū sacerdotes in ecclesia agere debent, vt dū foras exeunt ad exequenda negotia pro necessitatibus subditorū, intus ad se redeant per contemplationē mandatorū: sicut Paulus qui cœlestibus secretis inseritur, & tamen per cōdescensionis viscera carnaliū cubile perscrutatur. Sic & Iacob ascendentes & descendentes angelos vidit, quia videlicet rectores ecclesiæ non solū deo contēplando superna appetunt, sed deorsum quoq; ad mēbra illius miserando descendunt. Et dum sacerdotes horū facta imitantur, & se custodiunt, & subditorū onera portant, videntur tales esse, quales idem egregius prædicator dicit, vt qui vtuntur hoc mundo tanquam non vtantur, & qui gaudent tanquam non gaudentes, & qui emunt tanquam non possidentes.

Edictum

1. Petri 5.

2. Tim. 2.

A

EDICTVM DOMINI CON- stantini Imperatoris.

B

C

D

E

F

IN N O M I N E sanctæ & indiuiduæ trinitatis, patris scilicet & filij, & spiritus sancti, Imperator Cæsar Flavius Constantinus in Christo Iesu vno ex eadem trinitate. sancta saluatore domino deo nostro, fidelis, mansuetus, beneficus, alemanicus, gothicus, sarmaticus, germanicus, britannicus, vnicus, pius, scilicet, victor, ac triumphator semper augustus, sanctissimo ac beatissimo patri Syluestro vrbis Romæ episcopo & Pape, atque omnibus eius successoribus qui in sede beati Petri vsque in finem seculi sessuri sunt pontificibus, necnon & omnibus reuerendissimis & deo amabilibus catholicis episcopis, eidem sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ per hanc nostram imperialem constitutionem subiectis, in vniuerso orbe terrarum nunc & in posteris cunctis retro temporibus constitutis, gratia, pax, charitas, gaudium, longanimitas, misericordia à deo patre omnipotente, & Iesu Christo filio eius, & spiritu sancto, cū omnibus vobis. Ea quæ saluator & redemptor noster dominus noster Iesus Christus altissimi patris filius per suos sanctos Apostolos Petrum & Paulum, interueniente patre nostro Syluestro summo pontifice & vniuersali Papa, mirabiliter dignatus est operari, liquida narratione per huius nostræ imperialis institutionis paginam ad cognitionem omnium populorum in vniuerso orbe terrarum studuit propagare nostra mansuetissima serenitas. Primum quidem nostram fidem quam à præfato beatissimo patre & oratore nostro Syluestro vniuersali pontifice docti sumus, intima cordis confessione ad instruendas omnium vestrarum mentes proferentes, & ita demum dei misericordiam super vos diffusam annunciantes. Nosse enim vos volumus, sicut per anteriorem nostram sacram pragmaticam iussionem significauimus, nos à culturis idolorum, simulacris mutis & surdis, manufactis, diabolicis compositionibus, atque ab omnibus satanæ pompis recessisse, & ad integram Christianorum fidem quæ est vera lux & vita perpetua peruenisse, credentes, iuxta id quod nos idem almificus summus pater & doctor noster Syluester pōtifex instruxit, in deum patrem omnipotentem factorem cœli & terræ, visibilibus omnium & inuisibilibus. Et in Iesum Christum filium eius vnigenitum dominum nostrum, per quem creata sunt omnia. Et in spiritum sanctum dominum & viuificantem vniuersæ creaturæ. Hos patrem & filium & spiritum sanctum confitemur ita, vt in trinitate perfecta & plenitudo sit diuinitatis & vnitas potestatis: pater deus, filius deus, & spiritus sanctus deus, & tres vnum sunt in Iesu Christo. Tres itaque formæ, sed vna potestas. Nam sapiens retro semper deus, edidit ex se per quod semper erant gignenda secula verbum. Et quando eodem solo suæ sapientiæ verbo vniuersam ex nihilo formauit creaturam, cum eo erat, cuncta suo arcano componens mysterio. Igitur perfectis cœlorum virtutibus, & vniuersis terræ materiis, pio sapientiæ suæ nutu ad imaginem & similitudinem suam primum de limo terræ fingens hominem, hunc in paradiso posuit voluptatis. Quem antiquus serpens & hostis inuides diabolus per amarissimū ligni vetiti gustum, exulem ab eisdem fecit gaudiis, eoq; expulso non desinit sua venenosa multis modis protelare iacula, vt à via veritatis humanum abstrahens genus, idolorum culturæ, videlicet creaturæ, & nō creatori deseruire suadeat, quatenus per hos eos, quos suis voluerit irretire insidiis, secum æterno efficiat concremādos supplicio. Sed deus noster misertus plasmatis sui, dirigens sanctos suos prophetas, per quos lumen futuræ vitæ, aduentum videlicet filij sui domini dei & saluatoris nostri Iesu Christi annunciās, misit eundem vnigenitum filium suum & sapientiæ verbum. Qui descendens de cœlis propter nostram salutem, natus de spiritu sancto, ex Maria virgine, Verbum caro factum est, & habitauit in nobis, non amisit quod fuerat, sed cœpit esse quod non erat. Deum perfectum & hominem perfectum, vt deus mirabilia perficiens, & vt homo humanas passiones sustinens, ita verbum hominem & verbum deum prædicante patre nostro Syluestro summo pontifice intelligimus, vt verum deum verum hominem fuisse nullo modo ambigamus. Electisq; duodecim Apostolis, miraculis coram eis & innumerabilis populi multitudine coruscavit. Confitemur eundem dominum Iesum Christum adimplesse legem & prophetas, passum, crucifixum secundum scripturas, tertia die à mortuis resurrexisse, assumptum in cœlos, atque sedentem ad dexteram patris, inde venturum iudicare viuos & mortuos, cuius imperij nō erit finis. Hæc

nis. Hæc est enim fides nostra catholica & orthodoxa ; à beatissimo patre nostro Syluestro G summo pontifice nobis prolata. Exhortans idcirco omnem populum & diuersas gentium nationes hanc fidem tenere, colere, & prædicare, & in sanctæ trinitatis nomine aptissime gratiam consequi, & dominum nostrum Iesum Christum saluatorem, qui cum patre & spiritu sancto per infinita secula uiuit, & regnat, quem Syluester beatissimus pater noster vniuersalis pontifex prædicat, corde deuoto adorare. Ipse enim dominus noster misertus mihi peccatori, misit sanctos suos Apostolos ad visitandum nos, & lumen sui splendoris insulsi nobis, & abstractum à tenebris ad veram lucem & agnitionem me venisse gratulamini. Nam dum valida squalloris lepra totam mei corporis inuasisset carnem, & multorum medicorum conuenientium cura adhiberetur, nec ullius quidem cura promeruissemus salutem. Ad hoc H venerunt sacerdotes Capitolij dicentes, mihi debere fieri fontem in Capitolio, & compleri hunc innocentium sanguine, & in eo calente loco me posse mundari. Et secundum eorum dicta aggregatis plurimis innocentibus infantibus, dum vellent sacrilegi paganorum sacerdotes eos mactari, & ex eorum sanguine fontem repleri, cernens serenitas nostra lachrymas matrum eorum, ilico exhorui facinus, miseratusq; eas proprios illis restitui præcepimus filios suos, datisq; vehiculis & donis concessis, gaudentes ad propria relaxauimus. Eadem igitur transacta die, nocturna nobis facta silentia, dum somni tempus aduenisset, assunt Apostoli sanctus Petrus & Paulus dicentes mihi: Quoniã flagitiis posuisti terminum, & effusionem sanguinis innocentis horruisti; missi sumus à Christo domino deo nostro dare tibi sanitatis recuperandæ consiliũ. Audi ergo monita nostra, & fac quodcunque indicamus tibi. Syluester episcopus huius ciuitatis ad montem Soracten persecutiones tuas fugiens, in cauernis petrarum cum suis clericis latebram fouet, hunc ad te cum adduxeris, ipse tibi piscinam pietatis ostendet, in qua dum te tertio merferit, omnis te valitudo ista deferet lepræ. Quod dum factum fuerit, hanc vicissitudinem tuo saluatori compensa, vt omnes iussu tuo per totum orbem restaurentur ecclesiæ. Te autem ipsum in hac parte purifica, vt relicta omni superstitione idolorum, deum vñum & verum, qui solus est & verus, adores & excolas, vt ad voluntatem attingas. Exurgens igitur à summo, protinus iuxta id quod à sanctis Apostolis admonitus sum, peregi: aduocatoq; eodem præcipuo & magnifico patre & illuminatore nostro Syluestro K vniuersali Papa, omnia à sanctis Apostolis mihi præcepta dixi verba. Percõtati sumus ab eo qui isti dii essent Petrus & Paulus. Ille vero non eos deos vere dici, sed Apostolos saluatoris nostri domini dei Iesu Christi respondit. Et rursus interrogare cœpimus eundem beatissimum Papam, vtrum istorum Apostolorum imagines expressas haberet, vt ex pictura disceremus hos esse quos reuelatio docuerat. Tunc idem venerabilis pater imagines eorundem Apostolorum per diaconum suum exhiberi præcepit: quas dum aspicerem, & eorum quos in somno videram figuratos in ipsis imaginibus cognouissem vultus, ingenti clamore coram omnibus satrapis meis confellus sum eos esse quos in somno videram. Ad hæc beatissimus idem Syluester pater noster vrbs Romæ episcopus indixit nobis pœnitentiæ tempus intra L palatium nostrum Lateranense, in vno cilicio, vt omnia quæ à nobis impie peracta atque iniuste disposita fuerant, vigiliis, ieiuniis atque lachrymis & orationibus apud dominum nostrum Iesum Christum saluatorem impetraremus. Deinde per manus impositionem clericorum, vsque ad ipsum præfulem veni, ibiq; renuncians satanæ pompis & operibus eius, vel vniuersis idolis manufactis, credere me in deum patrem omnipotentem factorem cœli & terræ, visibilem & inuisibilem, & in Iesum Christum filium eius vñicum dominum nostrum, qui natus est de spiritu sancto, ex Maria virgine, spontanea voluntate coram omni populo professus sum. Benedictoq; fonte illic me trina mersione vñda salutis purificauit. Positoq; me in fontis gremio, manum de cœlo me contingentem propriis oculis vidi: de qua mundus exurgens, ab omni me lepræ squallore mundatum agnoscite, leuatoq; me de venerabili fonte, indutus vestibis candidis septiformis gratiæ sancti spiritus consignatione adhibuit beati christi matris vñctione, & vexillum sanctæ crucis in mea fronte liniuit dicens: Signet te deus sigillo fidei suæ, in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, in consignatione fidei. Cunctusq; clerus respondit, Amen. Et adiecit præsul, pax tibi. Prima itaque die post perceptum sacri baptismatis mysterium, & post curationem corporis mei à lepræ squallore, agnoui non esse alium deũ nisi patrem & filium & spiritum sanctum, quem beatus Syluester Papa prædicat, trinitatem in vñitate, vñitatem in trinitate. Nam omnes dii gentium quos vsque hæctenus colui, demonia, opera hominum manufacta comprobantur. Etenim quantam potestatem idem Saluator

A uator noster suo Apostolo beato Petro contulerit in cœlo ac terra, lucidissime nobis idem venerabilis pater edixit, dum fidelem eum in sua interrogatione inueniens ait: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eā. Aduertite potentes, & aure cordis intendite, quid bonus magister & dominus suo discipulo iniunxit, inquit: Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis. Mirum est hoc valde & gloriosum, in terra ligare & soluere, & in cœlo ligatum & solutum esse. Et dum hæc prædicante beato Syluestro agnoscerem, & beneficiis ipsius beati Petri integerrime sanitati me comperi restitutum. vtile iudicauimus vnà cum omnibus nostris satrapis & vniuerso senatu, optimatibus meis, etiam & cuncto populo Romano glorię Imperij subiacenti, vt sicut in terris vicarius filij dei esse videtur constitutus, etiam & pontifices qui ipsius principis Apostolorum gerunt vices, principatus potestatem amplius quàm terrena Imperialis nostrę serenitatis mansuetudo habere videtur, concessam à nobis nostroq; Imperio obtineant, eligētes nobis ipsum principem Apostolorum vel eius vicarios firmos apud deum esse patronos. Et sicut nostra est terrena Imperialis potentia eius sacrosanctam Romanam ecclesiam decreuimus veneranter honorare & amplius quàm nostrum imperium, & terrenum thronum sedem sacratissimam beati Petri gloriose exaltari, tribuentes ei potestatem & glorię dignitatē atque vigorem & honorificentiam Imperialem, atque decernentes sancimus, vt principatū teneat tam super quatuor præcipuas sedes, Antiochenam, Alexandrinam, Constantinopolitanam, & Hierosolymitanam, quamq; etiam super omnes in vniuerso orbe terrarum dei ecclesias. Et pontifex qui pro tempore ipsius sacrosanctę Romanę ecclesię extiterit, celsior & princeps, cunctis sacerdotibus totius mundi existat, & eius iudicio quaq; ad cultum dei vel fidei Christianorum stabilitatem procurandam fuerint, disponantur. Iustum quippe est, vt ibi lex sancta caput teneat principatus, vbi sanctarum legum institutor saluator noster beatum Petrum apostolatus obtinere præcepit cathedram, vbi & crucis patibulum sustinens beatę mortis sumpsit poculū, suiq; magistri & domini imitator apparuit. Et ibi gentes pro Christi nominis confessione colla flectant, vbi eorum doctor beatus Paulus Apostolus pro Christo extenso collo martyrio coronatus est: illic vsque in finem quærant doctorem, vbi sanctum doctoris quiescit corp⁹: & ibi proni ac humiliati cœlestis regis dei saluatoris nostri Iesu Christi famulentur officio, vbi superbi terreni regis seruiebant imperio. Interea nosse volumus omnem populum vniuersarum gentium ac nationum per totum orbem terrarum, construxisse nos intra palatium nostrum Lateranense eidem saluatori nostro domino Iesu Christo ecclesiā à fundamentis, cū baptisterio: & duodecim nos sciatis de eius fundamentis, secundum numerū duodecim Apostolorū, cophinos terrę onustatos propriis asportasse humeris, quam sacrosanctā ecclesiā caput & verticē omniū ecclesiarū vniuerso orbe terrarū dici, coli, venerari ac prædicari sancimus, sicut per alia nostra Imperialia decreta cōstituimus. Cōstruximus itaque ecclesias beatorum Petri & Pauli primorum Apostolorum, quas auro & argento locupletauimus, vbi & sacratissima eorum corpora cum magno honore recondentes, thecas ipsorum ex electro, cui nulla fortitudo præualet elementorum, construximus, & crucem ex auro purissimo & gemmis preciosissimis per singulas eorum thecas posuimus, & clauis aureis cōfiximus. Quibus pro concinnatione luminariorum, possessionum prædia contulimus, & reb⁹ diuersis eas ditauimus, & per nostram Imperialem iussionem sacram, tam in oriente quàm in occidente, vel etiam septentrionali & meridiana plaga, videlicet in Iudæa, Græcia, Asia, Thracia, Aphrica & Italia, vel diuersis insulis nostra largitate eis concessimus, ea prorsus ratione, vt per manus beatissimi patris nostri Syluestri pontificis successorumq; omnia disponantur. Gaudeat enim vnà nobiscum omnis populus & gentium nationes vniuerso orbe terrarum, exhortantes omnes, vt deo nostro & saluatori Iesu Christo immensas vnà nobiscum referatis gratias, quoniā ipse deus in cœlis desuper & in terra deorsum, qui nos per suos sanctos Apostolos visitans, sanctum baptismatis sacramētum percipere, & corporis sanitate dignos effecit, pro quo concedimus ipsis sanctis Apostolis dominis meis beatissimis Petro & Paulo, & per eos etiam beato Syluestro patri nostro summo pontifici, & vniuersalis vrbis Romanę Papæ, & omnibus eius successoribus pontificibus qui vsque in finem mundi in sede beati Petri erunt sessuri, atq; de præsentī concedimus palatium Imperij nostri Lateranense, quod omnibus in toto orbe terrarum præfertur atque præcellit palatiis, deinde diadema, videlicet coronam capitis nostri, simulq; pallium, vel mitram phrygiam, necnō & superhumera, videlicet lorū quod imperiale circūdare asolet collum, verumetiam & chlamydem purpuream

CONSTANTINI IMPERATORIS EDICTVM.

ream atque tunicam coccineam, & omnia Imperialia indumēta, sed & dignitatem Imperia- G
 lium præsentium equitum, conferentes etiam & Imperialia scepra, simulq; & cuncta signa
 atque banna etiam, & diuersa ornamenta Imperialia, & omnem processionem Imperialis cul-
 minis & gloriam potestatis nostræ. Viris enim reuerēdissimis, clericis diuersis ordinibus ei-
 dem sacrosanctæ Rom. ecclesiæ seruientibus, illud culmen, singularitatem, potentiam & præ-
 cellentiam habere sancim⁹, cuius amplissimus noster senatus videtur gloria adornari, id est,
 patritios atq; consules effici, necnon & cæteris dignitatibus Imperialibus eos promulgātibus
 decorari. Et sicut imperiales militia, ita & clerum sanctæ Romanæ ecclesiæ ornari decerni-
 mus. Et quemadmodum Imperialis potentia officiis diuersis, cubiculariorum nempe, ostia-
 riorum, atque omnium excubiarum ornatu, ita & sanctam Romanam ecclesiam decorari vo- H
 lumus. Et vt amplissime pontificale decus præfulgeat, decernimus & hoc, vt clerici eiusdem
 sanctæ Romanæ ecclesiæ manipulis & lintheaminibus, id est, candidissimo colore decorari e-
 quos, & ita equitari. Et sicut noster senatus calciamentis vtitur cum vdonibus, id est, candi-
 do lintheamine illustrati, vt sicut cœlestia, ita & terrena ad laudem dei decorentur. Præ om-
 nibus autem licentiam tribuentes ipsi sanctissimo patri nostro Syluestro vrbis Romæ epi-
 scopo & Papæ, & omnibus qui post eum in successum & perpetuis temporibus aduenerint bea-
 tissimis pontificibus, pro honore & gloria Christi dei nostri, in eadem dei magna catholica
 & apostolica ecclesia, ex nostro iudicio, quem placatus proprio concilio clericare voluerit, I
 & in numero religiosorum clericorum connumerare nullum ex omnibus præsumentem su-
 perbe agere. Decreuimus itaque & hoc, vt idem venerabilis pater noster Sylvester summus
 pontifex, vel omnes eius successores pontifices diadema, videlicet coronam quam ex capite
 nostro illi concessimus, ex auro purissimo & gemmis preciosis vti debeant, & eorum capi-
 te ad laudem dei pro honore beati Petri gestare. Ipse vero beatissimus Papa super coronam
 clericatus quam gerit ad gloriam beati Petri, omnino ipsa ex auro non est passus vti coro-
 na. Phrygium quoque candido nitore splendidam resurrectionem dominicam designans e-
 ius sacratissimo vertici manibus nostris imposuimus, & tenentes frenum equi illius pro re-
 uerentia beati Petri, stratoris officium illi exhibuimus, statuentes eodem phrygio omnes eius K
 successores singulariter vt in processionibus, ad imitationem Imperij nostri. Vnde vt pon-
 tificalis apex non vilescat, sed magis amplius quàm terreni Imperij dignitas & gloriæ po-
 tentia decoretur, ecce tam palatium nostrum, vt prædictum est, quàmque Romanæ vrbis, &
 omnes Italiæ seu occidentalium regionum prouincias, loca & ciuitates præfato beatissimo
 pontifici nostro Syluestro vniuersali Papæ concedimus atque relinquimus, & successorum
 ipsius pontificum potestati & ditioni firma Imperiali censura per hanc diualem nostram sa-
 cram potestatem & pragmaticum constitutum decernimus disponendum, atque iuri sanctæ
 Romanæ ecclesiæ concedimus permanfurum. Vnde congruum prospeximus nostrum Im-
 perium & regni potestatem orientalibus transferri & transmutari regionibus, & in Byzan-
 tiæ prouinciæ in optimo loco nomini nostro ciuitatem ædificari, & nostrum illic con- L
 stitui Imperium, quoniam vbi principatus sacerdotum & Christianæ religionis caput
 ab Imperatore cœlesti constitutum est, iustum non est vt illic Imperator terrenus ha-
 beat potestatem. Hæc vero omnia quæ per hanc nostram Imperialem sacram, & per alia
 diualia decreta statuimus atque confirmauimus, vsque in finem mundi illibata & inconcus-
 sa permanenda decernimus. Vnde coram deo viuo, qui nos regnare præcepit, & coram
 terribili eius iudicio obtestamur per hoc nostrum Imperiale constitutum, omnes nostros
 successores, Imperatores, vel cunctos optimates, satrapas etiam, amplissimum senatum, &
 vniuersum populum in toto orbe terrarum, nunc & in posterum, cunctis retro temporibus
 Imperio nostro subiacentem, nulli eorum quoquo modo licere hæc quæ à nobis Imperia- M
 li sanctione sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ, vel eius omnibus pōtificibus concessa sunt refra-
 gari aut infringere vel in quoquam conuellere. Si quis autem (quod non credimus) in hoc
 temerator aut contemptor extiterit, æternis condemnationibus subiaceat innodatus, & san-
 ctos dei principes apostolorum Petrum & Paulum sibi in præsentī & futura vita sentiat cō-
 trarios, atq; in inferno inferiori cōcrematus cum diabolo & omnib⁹ deficiat impiis. Huius
 vero imperialis decreti nostri paginā propriis manibus roborantes, super venerandum cor-
 pus beati Petri principis apostolorum posuimus, ibiq; eidem cum apostolo spōdentes nos, cū-
 ctā iuuolabiliter conseruare, & nostris successoribus imperatoribus conseruanda in man-
 datis relinquī, patri nostro Syluestro summo pontifici & vniuersali Papæ, eiusq; cunctis suc-
 cessoribus

A cessoribus pontificibus domino deo & saluatore nostro Iesu Christo annuente tradimus perenniter atque feliciter possidenda. Et subscriptio imperialis, diuinitas vos conseruet per multos annos sanctissimi ac beatissimi patres. Datū Romę sub tertio die Calēd. Apriliū, domino nostro Flauio Cōstantino Augusto quarto, & Gallicano quarto, viris clarissimis cōsulib⁹.

Quo tempore actum sit Nicenum Concilium.

B **C** Anones generalium conciliorum à temporibus Constantini cœperunt. In præcedentibus nanque annis persecutione feruente docendarum plebium, nisi quæ à Romana processerūt sede, minime dabatur facultas. Inde Christianitas in diuersas hæreses scissa est, quia non erat licentia episcopis in vnum conuenire nisi tempore supradicti Imperatoris, ipse enim dedit facultatem Christianis libere congregari. Sub hoc etiam sancti patres in concilio Niceno de omni orbe terrarum conuenientes, iuxta fidem euangelicam & apostolicam secundum post Apostolos symbolum tradiderunt.

NICENI CONCILII PRAEFATIO.

C **B** EATISSIMO Syluano in vrbe Roma Apostolicæ sedis antistite, Constantino Augusto & Licinio Cæsare, consulatu Palini & Iuliani virorum clarissimorum, ab Alexandro C C C. XXXVI. anno mense Julio. XIII. Calend. Iulij, propter insurgentes hæreses fides catholica exposita est apud Nicæam Bithyniæ, quam sancta & reuerēdissima Romana complectitur & veneratur Ecclesia, quippe quam trecenti decem & octo patres, mediantibus Victore atque Vincentio religiosissimis Romanæ sedis presbyteris, inspirante deo, ad obstruenda Arrii venena protulerunt. Nam & nonnullæ regulæ subnexæ sunt, quas memorata suscipiens confirmauit ecclesia. Sciendum est sanè ab omnibus catholicis, quoniam sancta Ecclesia Romana

D nullis synodicis decretis prælata est, sed euangelica voce domini, & saluatoris nostri primatum obtinuit, vbi dixit beato Petro apostolo: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portę inferi non præualebunt aduersus eam. Et tibi dabo claues regni cœlorum, & quæcunque ligaueris super terram, erunt ligata & in cœlo, & quæcunque solueris super terram, erunt soluta & in cœlo. Adhibita est etiam societas in eadem Romana vrbe beatissimi apostoli Pauli vasis electionis, qui vno die, vnoq; tempore gloriosa morte cum Petro sub principe Nerone agonizans coronatus est, & ambo pariter. Ecclesiam sanctam Romanā Christo domino consecrauerunt, aliisq; omnibus vrbibus in vniuerso mundo sua præsentia atque venerando triumpho prætulerunt. Et licet pro omnibus assidua apud dominum omnium sanctorum fundatur oratio, his tamen verbis Paulus beatissimus apostolus Romanis

Math. 16

E proprio chirographo pollicetur, dicens: Testis enim mihi est deus, cui serui in spiritu meo, in euangelio filij eius, quod sine intermissione memoriam vestri facio in orationibus meis. Prima ergo sedes cœlesti beneficio Romanæ ecclesiæ, quam beatissimi Petrus atque Paulus suo martyrio dedicarunt. Secunda autem sedes apud Alexādriam beati Petri nomine à Marco eius discipulo atque Euangelista consecrata est, quia & ipse in Aegypto primus verbū veritatis directus à Petro prædicauit, & gloriosum suscepit martyrium. Cui venerabilis successit Abilius. Tertia vero sedes apud Antiochiam eiusdem beati Petri apostoli habetur honorabilis, quia illic priusquam Romam veniret, habitauit, & Ignatium episcopum constituit, &

Rom. 1

F illic primum nomen Christianorum nouellæ gentis exortum est. Nam & Hierosolymitanus episcopus pro tanti loci reuerentia ab omnibus habetur honorabilis, maxime quod illic primus beatissimus Iacobus qui dicebatur iustus, qui etiam secundum carnē frater domini nūcupatus est, à Petro, Iacobo, & Ioanne apostolis est episcopus ordinatus est. Itaque secundum antiquorum patrum definitionem sedes prima in Hierosolymis esse minime dicitur, ne forte ab infidelibus aut idiotis sedes domini nostri Iesu Christi (quæ in cœlo est) in terra esse putaretur. Etenim sedes eius cœlum, terra autem scabellum pedum eius, quoniam ipse est, per quem omnia facta sunt, & sine quo factum est nihil, quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia, ipsi gloria in secula seculorum, Amen. Apud Ephesum vero beatissimus Ioannes apostolus & euangelista multo tempore post domini resurrectionem & ascensionem in cœlos, diuina

NICENI CONCILII PRAEFATIO

los; diuina inspiratione euangelium conscripsit, atque requieuit. Et ob hoc episcopus Ephesus pro tanti Apostoli & Euangelistae memoria, ceteris episcopis metropolitanis in synodis honorabiliorem obtinet sedem.

Sed quoniam de concilio Niceno differendum est, quæ hæc fecit causa, ut post illam apostolorum gloriosam prædicationem, quæ in omnem terram mirabiliter diffusa est, sub Constantino Augusto, tanti congregarentur episcopi? Rufini nobis decimus liber, qui coniunctus est nouem libris Ecclesiasticæ historiæ, quos vir eruditissimus Eusebius Cæsariensis ædedit, necessario profertur ad medium, ut pauca quæ eius inter initia de Arrii peruersitate conscripta sunt, memorentur: quia dubium non est, ideo trecentos decem & octo sanctissimos patres ex vniuerso orientali orbe in Nicæa Bithyniæ congregatos, ut Arrii impiū dogma Christi auxilio funditus damnetur, & salubri prouidentia constituerent, quid in sancta catholica ecclesia debeat obseruari. Iam ad locum ex lib. x. Rufini: Igitur cum apud Alexandriam post Achillem qui Petri martyrio successit, suscepisset Alexander sacerdotium, quia pax nostris & quies à persecutionibus erat, atque ecclesiarum gloria confessorum meritis gaudebat, prosperitas rerum nostrarum domestica contentione turbabatur. Etenim presbyter quidam apud Alexandriam nomine Arrius, vir ipse & forma magis quam virtute religiosus, sed gloriæ laudisq; & nouitatis improbe percupidus, praua quædam de Christi fide proferre, & quæ arte inquisitionis inuenerat cœpit. Abscindere enim ac separare ab illa æterna & ineffabili dei patris substantia vel natura, filium conabatur. Quæ res in ecclesia plurimos conturbabat, & à dulci mentis tranquillitate dimouebat. Sed cum Alexander episcopus natura lenis, & quietus, assidue commonitionibus Arrium cuperet à prauo incepto & assertionibus impiis reuocare, nec tamen res ex sententia procederet, & quod plerisque quodam contagio pestiferæ assertionis infecerat, non solum apud Alexandriam, verum & per alias prouinciæ disperferat vrbes, perniciosum fore credens, si dissimularet à talibus, plurimis confacerdotibus suis rem indicat. Quæstio laicis innotescit. Sermo usque ad aures religiosi principis (quippe qui omni studio & diligentia curaret quæ nostra sunt) peruenit. Tum ille ex sententia sacerdotum apud urbem Nicæam episcopale concilium conuocat, ibique Arrium trecentis decem & octo episcopis residentibus adesse iubet, ac de eius propositionibus & quæstionibus iudicare. Sed in eo concilio admirabile factum principis non puto reticendum. Etenim cum ex omnibus penè locis episcopi conuenissent, & (ut fieri solet) diuersis ex causis inter se quædam iurgia detulissent, interpellabatur frequenter à singulis, offerebantur libelli, culpæ proferebantur, & magis ad hæc quam ad id pro quo fuerat ventum, animos dabant. At ille videns quod per huiusmodi iurgia causa summi negotij frustraretur, diem certum statuit quo vnusquisque episcoporum, si quid querimoniæ habere videretur, deferret. Cum resedisset, suscepit à singulis libellos: quos simul omnes in sinu suo continens, nec in eis quod contineretur aperiens, ait ad episcopos: Deus vos constituit sacerdotes, & potestatem vobis dedit de nobis quoque iudicandi: & ideo nos à vobis recte iudicamur, vos autem non potestis ab hominibus iudicari. Propter quod dei solius inter vos expectate iudicium, ut & vestra iurgia quæcunque sunt, ad illud diuinum referuentur examen, vos etenim nobis à deo dati estis dii. Conueniens non est, ut homo iudicet deos, sed ille solus de quo scriptum est: Deus stetit in synagoga deorum, in medio autem deos discernit. Et ideo his omissis alia quæ ad fidem dei pertinent, absque vlla animorum contentione discutite. Cum hæc dixisset, omnes querimoniarum libellos iussit exuri, ne innotesceret illi odium & suggillatio sacerdotum. Verum cum per dies multos in episcoporum concilio de fide quæstio verteretur, & nonnulli diuersa sentirent ac vehementer cœptis Arrii fauerent, plures tamen erant qui impium execrarentur inceptum. Cumque in eodem concilio esset confessorum magnus numerus sacerdotum, omnes Arrii nouitatibus aduersabantur. Favebant vero ei viri in quæstionibus callidi, & ob id simplicitati fidei aduersabantur. Quam vero habeat virtutem fidei simplicitas, etiam ex his quæ ibi gesta sunt, cognoscimus. Etenim cum pro studio religiosi imperatoris ex omni terra sacerdotes dei conuenissent, opinione commoti philosophi quoque & dialectici valde nobiles & opinatissimi conuenerunt. In quibus quidam insignis in arte dialectica per dies singulos conflictum summi certaminis cum episcopis nostris viris æque in dialectica non improbabiler eruditus mouebat. Et fiebat ingens spectaculum conuenientibus ad audiendum doctis & literatis viris, nec tamen villo genere philosophus concludi à quoquam poterat aut constringi. Tanta enim dicendi arte obiectis quæstionibus occurrebat, ut vbi maxime putaretur astrictus, velut anguis lubricus elaberetur.

- A** tur. Sed vt ostenderet deus, quia non in sermone regnum dei, sed in virtute consistit, quidam ex confessoribus simplicissimæ naturæ vir, & nihil aliud sciens nisi Christum Iesum, & hunc crucifixum, inter cæteros auditores episcopos aderat. Qui cum vidisset philosophum insultantem nostris, & callida se disputationis arte iactantem, poscit ab omnibus locum, velle se paucis cum philosopho sermocinari. Tum vero nostri qui simplicitatem viri & imperitiam in sermone duntaxat nossent, pauere, & velut pudorem quendam pati, ne fortè apud callidos homines risui efficeretur sancta simplicitas. Perstitit tamen senior & hinc mouit sermonis exordium. In nomine, inquit, Iesu Christi, philosophe audi quæ vera sunt. Deus vnus est qui fecit cælum & terram, quiq; homini quem de limo terræ formauerat spiritum dedit, vniuersa quæ videntur sibi virtute verbi sui creauit, & spiritus sui sanctificatione firmavit: hoc verbū ac sapientia quam nos filium dicimus, humanos miseratus errores, ex virgine nascitur, & per passionem mortis à perpetua nos morte liberauit, ac resurrectione sua æternam nobis contulit vitam, quem expectamus iudicem omnium quæ egerimus esse venturum. Credis hæc ita esse philosophe? At ille ac si nunquam vllum sermonem contradicendi didicisset, ita obstupefactus virtute dictorum mutus ad omnia hoc solum potuit respondere. Ita sibi videri, nec aliud verum esse quàm dixerat. Tunc senior: Hæc, inquit, si ita esse credidisti, surge & sequere me ad dominicum, & huius fidei signaculum suscipe. Et ita philosophus Christianus effectus tandem segratulatus est victum.
- C** In illo etiam concilio fuit Paphnutius homo dei episcopus Aegypti, in quo tanta virtute inerat gratia, vt signa per eum non minus quàm dudum per apostolos fierent. Quo etiam in tempore & Spyridion Cyprius episcopus insignis habebatur. Tales igitur in illis adhuc temporibus multi viri in ecclesiis domini refulgebant, ex quibus plurimi in illo concilio fuerunt. Interea per dies singulos agitabatur conuentus, nec facile aut temere tanta statuere audebāt, & vocabatur Arrius frequenter in concilium, & assiduo tractatu assertiones eius discutiebantur, & quod aduersum hæc tenere deberent ac statui, summa cum deliberatione quærebant. Verum post diutinum multumq; tractum, placuit omnibus ac velut vno cunctorum ore & corde decernitur Homousion conscribi debere, id est, eiusdem cum patre substantiæ filium confiteri, atque firmissima omnium sententia pronunciatur. Decem & septem soli tunc fuissent dicuntur quibus Arrii magis fides placeret, extrinsecus creatum dei filiū ex nullis substantiis, & non ex ipsa patris deitate progenitū confirmantes. Defertur ad Constantinum sacerdotalis concilij sententia, ille tanquam à deo prolatam veneratur. Cui si quis tentasset obniti, velut contra diuina statuta venientem, in exilium se protestatur acturum.
- D**

CANONES NICENI CONCILII QVOD

actum est sub Cōstantino Imperatore, Paulino & Iuliano

E

Consulibus fratribus, CCCLXIII.

III. Calendas Iulii.

F

V M conuenisset hoc sanctum & magnum concilium apud Nicæam ciuitatē prouinciæ Bithyniæ, statuta sunt ab eis hæc quæ infra scripta sunt, ex Græco in Latinum versa sermonem.

1 Si quis in ægritudine vel à medicis sectus est, vel à barbaris castratus, placuit vt iste permaneat in clero. Si quis autem sanus seipsum abscindat, etiam si est in clero, cessare debet, & ex hoc nullum talē oportet ordinari. Sicut autem de his qui vel affectauerint hæc, vel ausi sunt seipsos abscindere, hæc quæ dicimus statuta sunt, ita si qui à barbaris vel à dominis suis secti & probabilis vitæ sint, tales suscipit ecclesiastica regula in clerū.

2 Quoniam multa siue per necessitatem, siue ex quacunque causa contra regulā gesta sunt, ita vt homines ex vita gentili nuper adhuc catechizati, vel instituti, statim ad spiritualem baptismum venissent, & continuo cum baptizati sunt, etiam ad episcopatum, vel ad presbyterium prouecti sunt. Recte igitur visum est de cætero nihil tale debere fieri. Nam & tempore opus est vt sit catechumenus, & post baptismum multa probatione indiget. Euidens namq; est apostolicum præceptum dicens: Non neophytum, ne fortè elatus in iudicium incurrat & laqueum

CANONES NICENI CONCILII

laqueum diaboli. Si vero procedente tempore aliquod peccatum admiserit, & cōiūctus duobus vel tribus testib⁹ fuerit, cesset à clero qui huiusmodi est. Si quis vero præter hæc facit tãquam contraria statutis sancti concilij gerens, ipse periclitabitur de statu sui cleri.

3 Omnibus modis interdixit sancta synodus, neque episcopo, neque presbytero, neq; diacono, neq; ulli clericorum omnino licere habere secum mulierem extraneam, nisi fortè mater, aut soror, aut auia, aut amita, vel matertera sit: in his nanque solis personis, & harum similibus, omnis quæ ex mulieribus est suspicio declinatur: qui autem præter hæc agit, periclitatur de clero.

4 Episcopum oportet ab omnib⁹ episcopis, si fieri potest, qui sunt in prouincia eius ordinari. Si vero hoc difficile fuerit, vel aliqua virgète necessitate, vel itineris longitudine, certe tres episcopi debent in vnum esse congregati, ita vt etiam cæterorum qui absentes sunt, consensum literis teneant, & ita faciant ordinationem. Potestas sanè vel confirmatio pertinebit per singulas prouincias ad metropolitanum episcopum.

5 Seruetur ista sententia, vt hi qui ab aliis excommunicantur, ab aliis ad communionem non recipiantur. Requiritur sanè si fortè aliqua indignatione, aut contentione, aut qualibet commotione episcopi sui excommunicati sint. Vt ergo digna hæc possint examinatione perquiri, recte visum est per singulos annos in singulis prouinciis bis in anno episcoporum concilium fieri, vt simul in vnum conuenientes ex communi prouincia huiusmodi examinent quæstiones, vt ita demum hi qui ob culpas suas episcoporum suorum offensas merito contraxerunt, digne etiam à cæteris excommunicati similiter habeantur, quousq; in cōmuni vel ipsi episcopo suo visum fuerit humaniorem circa eos ferre sententiam. Habeatur autè semel concilium ante dies quadragesimæ, vt omnibus si quæ sunt simultatibus amputatis, mundum solenne deo munus possit offerri. Secundum vero agatur circa tempus Autumni.

6 Mos antiquus perduret in Aegypto, vel Libya, & Pentapoli, vt Alexandrinus episcopus horum omnium habeat potestatem, quoniam quidem & Romano episcopo parilis mos est. Similiter autem & apud Antiochiam cæterasq; prouincias honor suus vniciq; seruetur ecclesiæ. Per omnia autem manifestum est, quod si quis præter voluntatem & consciētiam metropolitani episcopi fuerit ordinatus, hunc concilium magnum & sanctum censuit non debere esse episcopum. Sanè si communi omnium consensu rationabiliter probato secundum ecclesiasticam regulam duo vel tres animositate ducti per contentionem contradicant, obtineat plurimorum sententia sacerdotum.

7 Quoniam mos antiquus obtinuit, & vetusta traditio, vt Eliæ Hierosolymorū episcopo primus honor deferatur, habeat consequenter honorem, manente tamen metropolitana ciuitatis propria dignitate.

8 Si qui voluerint venire ad ecclesiam catholicam ex Nouatianis, placuit sancto concilio vt ordinentur, & sic maneant in clero. Ante omnia autem hanc habeant confessionem quam per scripturam exigi oportet, vt fateantur se communi consensu catholicæ ecclesiæ statuta obseruaturos, id est communicaturos se & his qui fortè secundas nuptias experti sunt, vel his qui persecutionis tempore lapsi sunt, quibus tamen lapsis pœnitentiæ modus & tempus ascriptum est, vt in omnibus sequantur ea quæ in ecclesia catholica obseruantur. Et sicubi iidem ipsi fuerint inuenti siue in vicis seu in vrbibus clerici ordinati à catholicis, sic etiam in clero persistant, vnusquisque tamen in suo ordine. Si vero episcopus vel presbyter catholicæ ecclesiæ fuerit ad quem aliqui ex his accedunt, certum est quod episcopus quidem catholicus suam habeat dignitatem. Similiter autem presbyteri & diaconi habeant. Hi vero qui ab istis veniunt, si fortè episcopus fuerit habeat sacerdotij dignitatem, nisi fortè placeat episcopo catholico concedere ei etiam episcopalis nominis honorem. Si vero non placuerit, inueniat ei locū vt sit in parœcia coëpiscopus, aut in clero presbyter, & in ciuitate vna non videantur duo episcopi esse, & ille omnimode in clero permanere videatur.

9 Si qui examinatione promoti presbyteri sunt, & postea examinati confessi sunt peccata sua, & cum confessi fuissent contra regulam venientes, homines manus eis temere imposuerunt, hos ecclesiasticus ordo non recipit. In omnibus enim quod irreprehensibile est defendit ecclesia.

10 Quicumque ex lapsis per ignorantiam sunt ordinati, vel contemptum eorum qui eos ordinauerunt, hoc non præiudicat regulæ ecclesiasticæ, cum enim compertum fuerit deponantur.

Placuit

- A** 11 Placuit sanctæ synodo, licet indigni sint misericordiæ, tamen aliquid circa eos humanitatis ostendi. Si quos ergo ex animo pœnitet, tribus annis inter pœnitentes habeantur. Si tamen fideles sunt, septem annis aliis inter pœnitentes sint, duobus autem annis iidem sine oblatione in oratione sola participant populo. Si qui vero per dei gratiam vocati primo quidē ostenderunt fidem suam, deposito militiæ cingulo, post hæc autem ad proprium vomitum reuersi sunt, vt & pecunias darent, & ambirent redire rursus ad militiā, isti decem annis sint inter pœnitentes, post primum triennium quo fuerint inter audientes. Ab omnibus vero illud præcipue obseruetur, vt animus eorum & fructus pœnitentiæ obseruetur. Quicumque enim cum omni timore & lachrymis perseverantibus & operibus bonis conuersationem suā
- B** non verbis solis, sed opere & veritate demonstrant, cum tempus statutum etiam ab his fuerit impletum, & orationibus iam cœperunt cōmunicare, licebit etiam episcopo humanius circa eos aliquid cogitare. Qui vero indifferenter habuerint lapsum, & sufficere sibi quod ecclesiam introierunt arbitrantur, isti omnimodo tempora statuta complebunt.
- 12 De his vero qui recedunt ex corpore, antiquæ legis regula obseruabitur etiam nunc, ita vt si fortē quis recedit ex corpore necessario vitæ suæ viatico non defraudatur. Quod si desperatus aliquis recepta communionē superuixerit, sit inter eos qui sola oratione communicant. De omnibus tamen his qui à corpore recedunt, in tradendo eis communionem & cura & probatio sit episcopi.
- C** 13 Placuit hoc sancto & magno concilio de catechumenis qui lapsi sunt, vt tribus annis inter audientes verbum sint tantummodo, post hæc vero orent cum catechumenis.
- 14 Peruenit ad sanctum concilium quod in locis quibusdam & ciuitatibus, presbyteris sacramenta diaconi porrigant, hoc neque regula, neque consuetudo tradidit, vt hi qui offerendi sacrificij non habent potestatem, his qui offerunt corpus Christi porrigāt. Sed & illud innotuit, quod quidam diacones etiam ante episcopos sacramenta sumunt. Hæc omnia amputentur, & accipiant secūdum ordinem post presbyteros ab episcopo vel à presbytero sacramentum communionem. Quod si non fuerit in præsentī vel episcopus vel presbyter, tunc ipsi proferant & edant. Sed nec federe quidem licet in medio presbyterorum diacones. Si quis autem
- D** non vult his sufficiens esse, post hanc definitionem cesset esse diaconus.
- 15 Propter multas perturbationes & frequentes tumultus seditionum quæ fieri solent, placuit omnimodo istam abscindi consuetudinem quæ contra regulam est, sicubi tamen sit, id est, ne de ciuitate in ciuitatem transeat vel episcopus, vel presbyter, vel diaconus. Si quis vero post hæc statuta sancti huius concilij tale aliquid agere tentauerit, infringetur omni genere huiusmodi conatus, & restituatur propriæ ecclesiæ in qua ordinatus est.
- 16 Si qui vero timorem dei ante oculos nō habentes, neque ecclesiastica statuta custodiētes, recesserint ab ecclesia sua, siue presbyter siue diaconus, vel in quocunque ecclesiastico ordine positi fuerint, non debent suscipi in ecclesia, sed cum omni necessitate cogātur vt redeant ad ecclesiam suam; quod si permanserint, excommunicare eos oportet.
- E** 17 Si quis ausus fuerit aliquem qui ad alterum pertinet ordinare in sua ecclesia, cum nō habeat consensum episcopi ipsius à quo recessit clericus, irrita erit huiusmodi ordinatio.
- 18 Quoniam multi clerici avaritiæ causa turpia lucra sectantes, obliti sunt diuini præcepti, quo dictum est, Qui pecuniam suā non dedit ad vsuram, fœnerantes centesimas exigant: statuit hoc sanctum concilium, si quis inuentus fuerit post hanc definitionem vsuras accipere, vel ex quolibet tali negotio turpia lucra sectari, vel etiam species frumentorum ad sextuplum dare, omnis qui tale aliquid conatus fuerit ad quæstum deliciatur à clero, & alienus ab ecclesiastico habeatur gradu.
- 19 Si quis confugit ad ecclesiam catholicam de Paulianistis & Cataphygis, statutum est rebaptizari eos debere. Si qui vero clerici erant apud eos, si quidē inculpati fuerint, & irreprehensibiles, rebaptizati rursus etiam ordinētur ab episcopo Ecclesiæ catholicæ. Si vero examinati minus fuerint apti deprehensi, deponi eos oportet. Similiter autem & circa diacones, & de omnibus qui in eodem clero inueniuntur, eadem forma seruabitur. Cōmemorauimus autem diaconissas quæ in hoc ordine inuentæ sunt, quæ nec manus impositionē aliquam habeant, vt omnimodo inter laicas habeātur. Similiter autem diaconissæ quæ in catholico canone non habentur, simili loco, id est laicæ & tanquam non consecratæ deputentur.
- 20 Quoniam sunt in die dominica quidam ad orationem genua flectentes, & in diebus pentecostes, propterea est itaque statutum à sancta synodo, quoniam consona & conueniens

CONCILII CONSTANTINOPOLITANI CANONES.

niens per omnes Ecclesias custodienda consuetudo est, vt stantes ad orationem domino vo- G
ta reddamus.

SYMBOLVM EIVSDEM NICENI CONCILII.

CRedimus in vnum deum patrem omnipotentem, visibilem & inuisibilem condito-
rem. Et in vnum dominum Iesum Christum filium dei, natum de patre vnigenitum,
hoc est de substantia patris, deum de deo, lumen de lumine, deum verum de deo vero,
natū, non factū, consubstantialē patri, id est vnus substantiæ cum patre (quod Græci homou-
sion dicunt) per quem omnia facta sunt quæ in cœlo & in terra. Qui propter nos homines & H
propter nostram salutem descendit de cœlis, & incarnatus est, atque homo factus est, passus,
mortuus est, & resurrexit tertia die, ascendit ad cœlos, venturus iudicare viuos & mortuos.
Et in spiritum sanctum. Eos autem qui dicunt, erat quando non erat, & antequam nasceretur
non erat, & quod ex nullis existentibus factus est, aut ex aliqua substantia vel natura, eum di-
centes esse mutabilem, & conuertibilem filium dei perhibendo, hos anathematizat &
condemnat catholica & apostolica ecclesia. Hæc est fides quam exposuerunt patres primum
quidem aduersus Arrium blasphemum, dicentē creaturam esse filium dei, & aduersus omnē
hæresim, Sabellij, Fotinij, Pauli Samosatēni, Manichæi, Valentini, Martionis, & aduersus om-
nem omnino hæresim, si qua insurrexerit contra catholicam & apostolicam ecclesiam, quam
omnes condemnauerunt Nicæa congregati episcopi trecenti decem & octo.

CONCILIVM CONSTANTINOPOLITANVM,

habitum ab C. L. Episcopis, sub Theodosio maiore, Sia-

grio & Eucherio consera. CCCCXIX.

aduersus Macedonium.

K

MAE regulæ siue definitiones sunt expositæ ab Episcopis C. L. qui in vnū
Constantinopolim conuenerunt, quando beatus Nectarius episcopus
ordinatus est, damnato Maximo Cynico, quorum nomina & prouin-
ciæ continentur in Græco.

I Canon primus: Non spernendam esse fidem patrum trecentorum
decem & octo, qui in Nicæa Bithyniæ conuenerunt, sed manere eam
ratam oportet: & anathematizare omnem hæresim, specialiter autem
Eunomianorum, imò Anomianorum, qui Latine sine lege dicuntur, & L
Arrianorum siue Eudoxianorum semina Arrianorum, nec non Pneumatomachorum, id est
qui contra spiritum sanctum pugnant: & Sabellianorum & Marcellianorum & Fotinianorum
& Apollinaristarum.

2 Episcopi qui extra diocēsim sunt, ad ecclesias quæ extra terminos eorum sunt, non acce-
dant, neque confundant & permisceant ecclesias secundum regulas constitutas. Alexandriæ
quidem episcopi solius Orientis curam gerant, seruatis honoribus primatus ecclesiæ Antio-
chenæ, qui in regulis Nicenæ synodi continētur. Sed & Asiæ diocēsis episcopi ea quæ sunt
in Asia, & quæ ad Asianam tatummodo diocēsim pertinent, gubernent. Ponti autem episco-
pi, Ponticæ tantum diocēsis habeant curam. Thraciæ vero, ipsius tantūmodo Thraciæ. M

3 Non inuitati episcopi vltra diocēsim accedere non debent super ordinandis aliquibus,
vel quibuscunque disponendis ecclesiasticis causis, seruata regula quæ suprâ scripta est, de v-
naquaque diocēsi: manifestum nanque est, quod per singulas quasque prouincias prouincia-
lis synodus administrare & gubernare omnia debeat, secundū ea quæ sunt in Nicæa definita.

4 Ecclesias autem dei quæ sunt in Barbaricis gentibus constitutæ, regere atque administra-
re oportet secundum consuetudinem quæ à patribus obtinuisse dinoscitur.

5 Constantinopolitanæ ciuitatis episcopum habere oportet primatus honorem post Ro-
manum episcopum, propter quod sit noua Roma.

6 Propter totius indisciplinationis eius doctrinam quæ Constantinopoli orta est, vt neq;
maximus

A maximus fuisse aut esse etiam putetur episcopus statutum est, neque hi qui ab eo sunt ordinati qualemunque gradum clericatus obtineant, omnibus scilicet quæ circa eum vel ab eo gesta sunt in irritum reuocatis.

SYMBOLVM EIVSDEM CONCILII CONSTANTINOPOLITANI.

B **C** Redimus in vnum deum patrem omnipotentem factorem cœli & terræ, visibilium omnium & invisibilium conditorem, & in vnum dominum Iesum Christum filium dei vnigenitum ex patre natum ante omnia secula, deum ex deo, lumen ex lumine, deum verum ex deo vero, natum non factum, hominibus patri, hoc est, eiusdem cum patre substantiæ, per quem omnia facta sunt quæ in cœlo & quæ in terra, qui propter nos homines, & propter nostram salutem, descendit de cœlis, & incarnatus est de spiritu sancto, ex Maria virgine homo factus, passus est sub Pontio Pilato, ac sepultus, & tertia die resurrexit, ascendit in cœlos, sedet ad dextram patris, inde venturus est cum gloria iudicare viuos & mortuos, cuius regni non erit finis. Credimus in spiritum sanctum dominum & viuificantem ex patre procedentem, cum patre & filio adorandum & conglorificandum, qui locutus est per prophetas, vnam catholicam & apostolicam ecclesiam. Confitemur vnum baptisma in remissionem peccatorum, expectamus resurrectionem mortuorum, & vitam futuri seculi, Amen.

C Nomina C. L. Sectarius Constant. Timotheus Alexandriæ, Dorotheus à Corintho, Cyrillus Hierosolymitanus, Calasius Cæsariensis, Macer Hiericontius, Dionysius Diospolitanus, Priscianus Nicopolitanus, Saturninus, Sebastien. Auxentius Ascalo. Elianus Raniensis, Zenon Tyrius, Paulus Sydo. Deisbus à Ptolomaida, Philip. Damas. Varachus Peneacensis, Timotheus, Basilides, Abbibo, Mochinius Araclensis, & cæteri.

D **SYNODVS EPHESINA PRIMA DVCENTO-**
rum Episcoporum, Habita aduersus Nestorium Constantinopolitanum Episcopum, qui purum hominem ex sancta virgine Maria natum asseruit, vt aliam personam carnis, aliam faceret deitatis, nec vnũ Christum in verbo dei & carne sentiret, sed separatim atque seiunctim alterum filium dei, alterũ hominis prædicaret. Conuenit autem hæc synodus Theodosio iuniore tertio decimo, & Valentiniano tertio consulibus, era. CCCCLXVIII. Cui synodo præsedit beatus quondam Cyrillus Alexandriæ Episcopus, qui cum omni concilio ad eundem Nestorium hæc synodalia decreta transmisit.

E

EPISTOLA EPHESINI CONCILII ad Nestorium.

F **R**ELIGIOSO & deo amabili confacerdoti Nestorio Cyrillus, vel quicumque sunt apud Ephesi synodum. Cum saluator noster aperte pronunciet, qui diligit patrem aut matrem super me, non est me dignus: & qui diligit filium aut filiam super me, non est me dignus: quid nos patiemur qui deposcimus à tua religione, vt te super Christum saluatorem omnium diligamus? Quid enim nobis in die iudicii proderit, aut quam satisfactionem reperire poterimus propter tam diuturnum silentium de prolati à te contra eum blasphemias? Et si quidem te tantummodo læderes, docens ista vel sentiens, sollicitudo nobis minor existeret. Cum vero totam scandalizaueris ecclesiam, & fermentum insolite prauitatis & nouæ hæresis miscueris in populis, nec tantum ibidem positis, sed vbique consistentibus (nam tuarum expositionum libri per cuncta vul-

o ij gati

CONCILIVM EPHESINVM.

gati sunt) pro nostro silentio quæ oratio vltra vel excusationis sermo sufficiat? Aut quomodo **G**
 nõ necesse sit meminisse Christi domini sic dicētis: Nõ putetis quod venerim pacem mitte-
 re in terram: non veni pacem mittere sed gladiũ: veni enim separare hominẽ aduersus patrẽ
 suum, & filiam aduersus matrem suam. Nam cum læditur fides, parentum reuerentia velut
 inutilis & periculosa despicitur, & amor erga filios fratresq; vitatur, ad postremum etiam su-
 per ipsam vitam mors potius à piis viris eligitur, vt meliorem resurrectionem (sicut scriptũ
 est) consequantur. Ecce itaq; te simul cum sancta synodo quæ apud amplam urbem Romam
 congregata est, præsidente sanctissimo & reuerendissimo patre & confacerdote nostro Cœ-
 lestino episcopo, his scriptis synodicis te etiam tertio conuenimus, consilium dantes vt à tam
 prauis abstineas dogmatibus quæ & sentire cognosceris & docere: recipias vero fidem re- **H**
 ctam ecclesiis per beatissimos apostolos & euangelistas ab initio traditam, qui & oculis inspe-
 xerunt, & ministri verbi fuisse monstrantur. Quod si hoc religio tua facere distulerit, iuxta
 dilationem literis præfinitam sanctissimi & reuerendissimi confacerdotis nostri Romanæ
 præsulis ecclesiæ Cœlestini, scias te nullam sortem habere nobiscũ, nec locum aut cõuiuium
 cum dei sacerdotibus & episcopis obtinere. Nõ enim fas est cõteri non solũ ecclesias ita tur-
 batas & scandalizatas populis, fidemq; rectissimã violatam dissipatamq;, quin etiam gregem
 quẽ custodire debueras, si quidem iuxta nos amator recti dogmatis extitisses, sanctõrũ patrũ
 vestigia pia cõsectans. Omnes itaq; quos propter fidem tua religio à cõmunionem remouit, aut
 ab ordine suo deposuit laicos & clericos in nostram cõmunionem recipimus, nõ enim iustũ est
 eos tuis decretis opprimi qui nouerunt recta sentire: qui etiã benefacientes tibi prudētissime
 restiterunt, hoc idem nanq; in epistola quam misimus ad præfulem amplæ Romæ sanctum
 & coepiscopum nostrum Cœlestinum significare curasti. Non autem sufficit vel tuæ religio-
 nis tantummodo fidei symbolum confiteri, quod expositum est per idem tempus, spiritu san-
 cto largiente, & venerando & magno concilio apud Nicæam congregato. Hoc enim non
 intellexisti, nec recte interpretatus es, quinimo peruerse, licet sonovocis eadem verba protu-
 leris. Sed consequens est etiam iureiurando fateri te quod anathematizes quidem tua polluta
 & prophana dogmata, sentias autem & doceas quæ nos vniuersi per orientem seu per occi-
 dentem episcopi & magistri, præfulesq; populorum credimus & docemus. Epistolis autem ab **K**
 Alexandria tuæ religionis directis ecclesiæ consensum præbuit, tam ea quæ apud urbem Ro-
 manam conuenit sancta synodus, quàm etiam nos omnes velut recte irreprehensibilitẽrque
 conscriptis. Subdidimus autem his nostris quæ sentire oporteat & docere, & à quibus absti-
 nere conueniat, hæc est enim fides catholicæ ecclesiæ, cui cuncti consentiunt orthodoxi per
 orientem occidentemq; pontifices.

CRedimus in vnum deum patrẽ omnipotentem, omnium visibiliũ & inuisibilium cõ-
 ditorem, & in vnũ dominum nostrũ Iesum Christum filium dei, natũ de patre vnige-
 nitũ, hoc est, ex substantia patris, deum ex deo, lumẽ de lumine, deũ verum ex deo vero,
 natum nõ factum, Homousion patris, hoc est, vnus cũ patre substantiæ, per quem omnia facta **L**
 sunt in cœlo & in terra, qui propter nos homines & propter nostrã salutẽ descendit de cœlis.
 Et incarnatus est, & homo factus passus est, & resurgẽs tertia die ascendit in cœlos, inde vêtur-
 us iudicare viuos & mortuos. Et in spiritũ sanctum. Eos autẽ qui dicunt, erat tẽpus quando
 nõ erat, & antequã nasceretur nõ erat, & quia ex nullis existentibus factus est, aut ex alia sub-
 stantia vel essentia esse dicunt, aut cõuertibilem vel cõmutabilem dei filiũ, anathematizat ca-
 tholica & apostolica ecclesiã. Sequentes itaq; omnium sanctõrũ patrum cõfessiones, quas lo-
 quente in eis sancto spiritu protulerunt, & intentioni quæ est in eorum intellectibus æquis ve-
 stigiis inhærentes, atq; iter ambulantes regium, profitemur quod ipsum vnigenitũ dei verbũ
 natum ex ipsa patris essentia de deo vero deus verus, lumen de lumine, per quẽ omnia facta **M**
 sunt, siue in cœlis siue in terra, salutis nostræ causa descendens ad exinanitionẽ sese dignatus
 est inclinare, natus autẽ & homo factus, id est, carnẽ de virgine sancta suscipiens, camq; pro-
 priam faciens, natiuitatem nostrã ex vulua sustinuit, homo de muliere procedens, nec quod
 erat abiiciens. Nam licet factus sit in assumptiõe carnis & sanguinis, tamen etiam quod erat
 deus natura scilicet & veritate persistens. Nec carnem itaq; dicimus in naturam deitatis esse
 conuersam, nec in substantiam carnis inseparabilem dei verbi essentiam cõmutatam. Incon-
 uertibilis est enim & incõmutabilis, idemq; ipse iuxta scripturas iugiter permanens. Visus est
 autem & paruulus, positusq; in cunabilis, & sinibus genitricis virginis constitutus vniuersam
 creaturam replebat vt deus genitori suo indiuisus existeret. Quod diuinũ est enim, sine quã-
 titate,

- A** titate, & sine mole cognoscitur: Nec ullis terminis contineri verbum dei secundum substantiam confitentes, unum adoramus filium & dominum Iesum Christum, non seorsum ponentes, & determinantes hominem deum velut inuicem sibi dignitatis & autoritatis unitati coniunctum; hoc enim nouitas vocis est, & nihil aliud: nec item Christum specialiter nominantes dei verbum quod ex deo est, nec alterum similiter Christum specialiter qui de muliere natus est, sed unum solūmodo Christum dei patris verbum cum propria carne cognoscimus. Tunc enim etiam iuxta nos vnctus est, quāuis spiritum dignis ipse contulerit, & non ad mensuram, sicut beatus Iohannes Euangelista asseruit. Sed nec illud dicimus, quod dei verbum velut hominem communem qui de sancta virgine natus est habitauerit, nec deum homo Christus habitatorem possidere credatur. Quāuis enim habitauerit in nobis, & dictum sit in Christo habitare omnem plenitudinem deitatis corporaliter, attamen intelligimus verbum quod caro factum est non sicut in sanctis habitare dicitur, nec talem in ipso habitationem factam definire tentabimus, sed vnus iuxta naturam nec in carnem penitus commutatus talem sibi fecit habitationem, qualem & anima hominis habere creditur, ad proprium corpus. Vnus igitur est Christus & dominus, non velut coniunctione qualibet in unitate dignitatis & autoritatis hominis habentis ad deum. Non enim potest vnire naturam sola dignitatis equalitas. Denique Petrus & Iohannes æqualis sunt ad alterutrum dignitatis, propter quod Apostoli & sancti discipuli esse monstrantur, veruntamen vterque non vnus est: Nec iuxta collationem vel connexionem
- C** modum coniunctionis aduertimus, hoc enim ad unitatem non sufficit naturalem: nec secundum participationis effectum nos etiam sicut adherentes domino vnus cum eo spiritus sumus, imò potius coniunctionis nomen euitamus, tanquam non existens idoneum quod significat unitatis arcanum. Sed neque deum aut dominum Christi verbum dei patris asserimus, ne iterum manifestius in duo diuidamur, unum Christum filium & dominum, & in crimen sacrilegij recidamus, deum illi seipsum facientes & dominum. Vnitus quippe sicut superius diximus deus verbum carni secundum substantiam, deus quidem est omnium & dominator vniuersitatis. Veruntamen nec seruus est sibi ipsi nec dominus, quoniā ineptum est vel potius impium hoc sentire vel dicere. Quāuis enim dicat deus suum patrem, cum sit deus & de substantia eius,
- D** tamen nullatenus ignoramus quod manens deus homo quoque factus est, qui sub deo debitam legem naturæ humanitatis assumeret. Ipse vero sibi quomodo vel deus poterit esse vel dominus? ergo sicut homo quantum decenter ex inanitionis mensuræ congruit sub deo esse, nobiscum esse decreuit. Hoc etiā quomodo sub lege factus est, quāuis ipse promulgauerit legem, & legislator ut deus existeret, cauemus de Christo dicere. Propter assumptum veneror assumptum. Et propter inuisibilem adoro visibile. Horrendum vero super hoc est etiā illud dicere, is qui susceptus est cum eo qui suscipit nuncupatur deus. Qui enim hæc dicit, diuidit iterum in duos Christos cum qui vnus est, hominem seorsum in parte, & deum similiter in parte constituens. Evidenter enim denegat unitatem, secundum quam non alter cum altero coadoratur, aut nuncupatur deus,
- E** sed vnus intelligitur Christus Iesus filius dei vnigenitus, vna seruitute cum propria carne venerandus. Cōstemur etiam quod idem ipse qui ex deo patre natus est filius vnigenitus deus, licet iuxta naturam suam expers passionis extiterit, pro nobis tamen secundum scripturas carne percussus vel perpeßus sit, & erat in crucifixo corpore proprie carnis impassibiliter ad se referens passionem. Gratia vero dei pro omnibus gustauit mortem, tradens & proprium corpus, quāuis & naturaliter ipse vita sit, & resurrectio mortuorum. Nam ut mortem ineffabili potētia proculcaret, ac prius in sua carne primogenitus deus licet iuxta naturam suam mortis expers, ex mortuis fieret primitiæ dormientiū, viamque faceret humanæ naturæ ad incorruptionis recursum, gratia dei sicut supra dictum est pro hominibus gustauit mortem, & tertia die resurgens expoliavit infernum. Idcirco quāuis dicat quod per hominem facta sit resurrectio mortuorum, tamē intelligimus hominem factum verbum quod ex deo est, & per ipsum mortis imperium fuisse destructum. Veniet autē temporibus præfinitis sicut est vnus filius & dominus in gloria patris, ut iudicet orbem terrarum in æquitate, sicut scriptura testatur. Necessario igitur & hoc adiicimus: annūciantes enim sicut secundum carnem mortem vnigeniti filij dei, id est, Iesu Christi & resurrectionem eius, & in cælis ascensionem pariter confitentes, incruentam celebramus in ecclesiis sacrificij seruitutem: sic etiā ad mysticas benedictiones accedimus, & sanctificamur participes sancti corporis & preciosi sanguinis Christi omnium nostrum redemptoris effecti, non ut communem carnem percipientes (quod absit) nec ut viri sanctificati & verbo coniuncti secundum dignitatis unitatem, aut sicut diuinam possidentes habitationem, sed vere viuificatricem

Ioan. 6

& ipsius verbi propriam factā. Vita enim naturaliter vt deus existens, quia proprie carne v- G
nitus est, viuificatricē eam esse professus est. Et ideo quāuis dicat ad nos, Amē amen dico vo-
bis, nisi māducaueritis carnē filij hominis, & biberitis eius sanguinē non tamen eam vt ho-
minis vnus ex nobis existimare debemus: quomodo enim iuxta naturā suam viuificatrix es-
se caro poterit hominis? sed vt vere propriam eius factā, qui propter nos filius hominis est
factus & vocatus. Eas autem voces, quas saluator in euangelij protulit, non in duabus substā-
tiis aut personis omnino patimur. Non enim duplex est vnus Christus & deus solus, quanuis
ex duabus diuersisq; rebus ad vnitatem cognoscitur indiuiduam conuenisse, sicut homo quo-
que ex anima constat & corpore, non duplex vnus, sed potius est ex vtroque. Humanas er-
go & diuinās insuper voces ab vno Christo dictas animaduertentes recte sentimus. Cum e- H
nim de duobus dignissime loquitur de seipso: Qui me videt, videt & patrem: & ego & pa-
ter vnum sumus: diuinam eius intelligimus ineffabilemque naturam, secundum quam vnus
est cum patre suo propter vnam eandemque substantiam, imago & character splendor gloriæ
eius existens. Cum vero humanæ naturæ mensuram nullatenus ignorans ludæos alloquitur:
Nunc me queritis occidere hominem qui veritatem loquutus sum vobis: item non minus
eum qui in similitudinem & æqualitatem patris est deum verum etiam in mensuris humani-
tatis eius agnoscimus. Si autem necessario creditur quod natura deus existens, factus sit ca-
ro, imò potius homo animatus anima rationali, quæ causa est vt in eius quilibet vocibus eru-
bescat, si eas homine dignas effatus est? Quod si sermones homini congruentes abiicit, iux-
ta nos hominem fieri quid coëgit? Cum vero se propter nos ad exinanitionem spontaneam
misericorditer inclinauerit, quam ob causam dignos examinatione sermones effugerit? Vni
igitur personæ cuncta eius in Euangelio ascribimus, vni substantiæ verbi scilicet incarnati,
quia vnus est dominus Iesus Christus, vt scriptum est. Appellatum vero ab Apostolo ponti-
ficem confessionis nostræ tanquam sacrificantem deo & patri fidei nostræ confessionem,
quæ à nobis ipsis ipsi deo patri incessanter offertur, iterum ipsum esse dicimus ex deo secun-
dum naturam filium vnigenitum, nec homini præter eum alteri sacerdotij nomen & offi-
cium deputamus, factus est enim mediator dei & hominum, & reconciliator ad pacem, se-
metipsum deo & patri pro nobis offerens in odorem suauitatis. Ideoque dicebat: Sacrificium K
& oblationem noluit, holocausta pro peccato non tibi placuerunt, corpus autem perfecisti
mihi, tunc dixi, ecce venio. In capite libri scriptum est de me, vt facerem deus voluntatem
tuam. Obtulit enim proprium corpus non pro se, sed pro nobis in odorem suauitatis. Nam
qua pro se vel oblatione vel sacrificio indigeret, omni peccato liber vt deus existens? Quod
si omnes peccauerint, & egerit gloria dei secundum hoc quod sumus ad mutabilitatis exces-
sum proniores effecti peccatis ægrotauit humana natura. Ipse vero non ita: ideoque nos
gloria eius egemus. Cur erit vltra iam dubium, quod agnus verus pro nobis sit immola-
tus? Qui autem dicit, quia seipsum tam pro se quam pro nobis obtulerit, nullatenus im-
pietatis crimen effugiet, cum nihil prorsus iste deliquerit, nec vllum fecerit omnino pec-
catum. Qua igitur egeret oblatione nullo suo existente facinore? pro quo si esset satis admo-
dum conuenienter offerret. L

Psal. 93

De spiritu quoque cum dicit, Ille me clarificabit, hoc rectissime sentientes, vnum Christum
dominum & filium non velut alterius egentem gloria confitemur à spiritu sancto gloriam
consecutum, quia eius spiritus, nec melior nec superior ipso est. Sed quia humana opera faci-
ens ad demonstrationē suæ deitatis virtute proprii spiritus utebatur, ab ipso glorificari dici-
tur, quod virtus sua vel disciplina quælibet vnūquēque clarificet. Quāuis enim in sua sit sub-
stantia spiritus eius, & intelligatur in persona proprietas iuxta id quod spiritus est & nō fili-
us, attamen alienus ab illo non est. Nam spiritus appellatus est veritatis, & veritas Christus M
est, vnde & ab isto similiter sicut ex deo patre procedit. Denique hic & ipse spiritus etiam per
sanctorū manus apostolorum miracula gloriosa perficiens dominū glorificauit Iesum Chri-
stum, postquā ascendit in cælū. Nam creditus est Christus natura deus existens, per suū spiri-
tum virtutes efficiens: ideoque dicebat, de meo accipiet, & annūciabit vobis. Nequaquam vero
participatione alterius idem spiritus sapiens aut potēs dicitur, quia per omnia perfectus est,
& nullo prorsus indigens bono. Nam paternæ virtutis & sapientiæ, id est, filij spiritus credi-
tur, & ideo ipse re & subsistente virtute virtus & sapientia comprobatur. Igitur quia deum
carne vnitum iuxta subsistentiam sancta virgo corporaliter peperit, idcirco eam dei geni-
tricem esse profiteamur, non quod verbi natura existendi principium de carne sortita sit. Erat
enim in

A enim in principio verbum, & deus erat verbum, & verbum erat apud deum, & ipse conditor seculorum patri coæternus & vniuersitatis conditor: sed quod superius diximus, iuxta subsistentiam subimet vniuers humanam naturam, natiuitatem sustineret ex ipsa vulua corporea. Non quod eguerit necessario propter suam naturam natiuitate quæ est in extremis seculi facta temporibus, sed vt ipsas benediceret substantiæ nostræ primitias. Et dum deum carne vnitum mulier ædidiisset, illa quæ aduersus omne genus humanum maledictio fuerat prolata desineret, nec iam morti nostra corpora destinaaret. Illud quoque quod dictum est, in tristitia paries filios, ipse dissoluens verum esse monstraret quod prophetæ voce prædixerat, Absorpta est mors in victoria. Et iterum: Abstulit deus omnem lachrymam ab omni facie. Propter hanc enim causam dicimus eum dispensatorie, & ipsis tunc benedixisse nuptiis, cum in Cana Galilææ cum sanctis vocatus fuit Apostolis: Hæc sapere edocti sumus tam à sanctis Apostolis quàm Euangelistis, & ab omni scriptura diuinitus inspirata, necnon & à beatis patrum confessionibus veritate subnixis. His omnibus etiã religionem tuam concordare, & præter aliquem dolum consentire conuenit. Quæ vero huic religioni tuæ anathematizare necesse est, huic epistolæ nostræ subiecta sunt.

CONCILII EPHESINI DECRETA.

I.

C Si quis non cõfiteretur deum esse veraciter Emmanuel, & propterea dei genitricẽ sanctam virginem, peperit enim secundum carnem, carnem dei factum verbum, secundum quod scriptum est, verbum caro factum est, anathema sit.

2 Si quis non confitetur carni secundum substantiam vnitum dei patris verbum, vnũque esse Christum cum propria carne eũdem, scilicet deum simul & hominem, anathema sit.

3 Si quis in vno Christo diuidit substantias post vnitatem, sola eas connexionẽ coniungẽs ea, quæ secundum carnis dignitatem sit, vel etiam auctoritatem & potestatem, ac non potius conuentu qui per vnitatem factus est naturalem, anathema sit.

D 4 Si quis personis duabus vel subsistentiis eas voces quæ in apostolicis scriptis continentur & euangelicis diuidit, vel quæ de Christo dicuntur à sanctis vel ab ipso, & aliquas quidẽ ex his velut homini qui præter dei verbum specialiter intelligatur aptauerit, illas autem tanquam dignas deo soli dei patris verbo deputauerit, anathema sit.

5 Si quis audeat dicere hominem Christum theophoron, id est, deiferum, ac non potius deum esse veraciter dixerit, tãquam filium per naturam secundum quod verbum factum est caro, & communicauit similiter vt nos carni & sanguini, anathema sit.

6 Si quis dicit deum esse vel dominum Christi dei patris verbum, & non magis eundem ipsum confitetur deum simul & hominem, propterea quod verbum caro factum est secundũ scripturas, anathema sit.

E 7 Si quis velut hominem Iesum operante deo verbo dicit adiutum, & vnigeniti gloriam tanquam alteri præter ipsum existenti tribuit, anathema sit.

8 Si quis audet dicere, assumptum hominem coadorandum deo verbo, & conglorificandũ & connuncupandum deum tanquam alterum cum altero: nam cum syllaba superadicta hæc cogit intelligi: ac non potius vna supplicatione veneratur Emmanuel, vnãq; ei glorificationem dependit, iuxta quod verbum caro factum est, anathema sit.

F 9 Si quis vnum dominum Iesum Christum glorificatum dicit à spiritu sancto, tanquam qui aliena virtute per eum vsus fuerit, & ab eo acceperit efficaciam contra immundos spiritus, posse & coram hominibus diuina signa perficere, ac non potius proprium fatetur eius spiritum per quem diuina signa expleuit, anathema sit.

10 Pontificem & Apostolum confessionis nostræ factum esse Christum diuina scriptura commemorat. Obtulit enim semetipsum pro nobis in odorem suauitatis deo & patri. Si quis ergo pontificem & apostolum nostrum dicit factum non ipsum dei verbum, quando caro factum est & homo iuxta nos homines, sed velut alterum præter ipsum specialiter hominem ex muliere, aut qui dicit quod pro se obtulisset semetipsum oblationem, & non potius pro nobis solis, non enim eguit oblatione qui peccatum omnino nesciuit, anathema sit.

11 Si quis non confitetur carnem domini viuificatricem esse, & propriam ipsius verbi dei patris, sed velut alterius præter ipsum coniuncti eidem per dignitatem, aut quasi diuinam

o iij habentis

CONCILIVM EPHESINVM.

habentis habitationem, ac non potius viuificatricem esse, quia facta est propria verbi viuifi- G
care valentis, anathema sit.

12 Si quis nō confitetur dei verbū passum carne, & crucifixū carne, & mortē carne gustasse, factū primogenitū ex mortuis secundum quod vita est, & viuificator vt deus, anathema sit.

13 Ait igitur magna & sancta synodus, ipsum qui est ex deo patre naturaliter natus, filium vnigenitū deum de deo vero, lumē de lumine, per quē & cum quo omnia fecerit pater, hunc descendisse, incarnatū esse, & hominē factum, passum esse, & resurrexisse tertia die, ascendisse rursus in cōelos. Hęc nos sequi verba debemus, his nos cōuenit obtemperare dogmatibus, cōsiderantes quid sit incarnatū esse, & hominē factū dei verbum. Non enim dicimus quod dei natura cōuersa vel immutata sit, sed magis quod carnem animatā anima rationali sibi copu- H
lauerit, verbumq; substantialiter ineffabiliter & incōprehensibiliter factus sit homo, & nuncu-
patus sit etiā filius hominis nō nuda tantūmodo voluntate, sed nec assumptione sola personę, sed quod diuersę quidem naturę in vnū conuenerunt, vnus tamen ex ambobus. Christus & filius nō euacuata vel sublata diuersitate naturarū per coniunctiones, sed quia simul nobis ef-
fecerunt, vt vnū deum & Christum & filiū, id est, diuinitas & humanitas per arcanam illam ineffabilemq; copulationem ad humanitatē. Itaq; is qui ante secula omnia est natus ex patre, etiā ex muliere carnaliter est procreatus. Nō quia diuina ipsius natura de sacra virgine sum-
psit exordium, nec propter seipsum opus habuit secūdo nasci post illam natiuitatē quā habebat ex patre. Est enim ineptū & stultum hoc dicere quod is qui ante omnia secula & cōsempit- I
ternus patri, secundę generationis eguerit, vt esse inciperet: sed quia propter nostrā salutem naturam sibi copulauit humanā, & processit ex muliere, idcirco dicitur esse natus carnaliter. Neq; enim primum natus est homo cōmunis de sancta virgine, & tunc demum inhabitauit in eo verbum, sed in ipsa vulua vteroq; virginali secum carnem cōiunxit & sustinuit genera-
tionem carnalem, carnis suę natiuitatem faciens. Sic illum diximus passum esse & resurrexisse, nō quia deus verbū in sua natura passus sit aut plagas, aut clauos, & transfixiones, aut alia vulnera suscepit: Deus nanq; incorporealis & extra passionē est: sed quia corpus illud quod ipsius proprium factum est, hoc sustinuit. Ideo hęc omnia pro nobis ipsis dicitur passus, inerat K
enim in eo corpore quod patiebatur, deus, qui pati nō poterat. Simili modo & mortem ipsius
intelligimus: immortale enim & incorruptibile est naturaliter & vita & viuificans deus ver-
bum: sed quia corpus ipsius propriū gratia dei, iuxta Pauli vocem, pro omnibus mortē gusta-
uit, idcirco ipse dicitur mortem passus pro nobis. Non quod ipse mortē esset expertus, quantū
ad ipsius naturam pertinet (insania enim est hoc vel sentire vel dicere) sed quod (vt diximus)
vera caro ipsius mortem gustauit. Ita & resurgente carne ipsius rursus resurrectionem dici-
mus, nō quia in corruptionē ceciderat (quod absit) sed quia eius resurrexit corpus. Ita Christū
vnum, & dominū confitemur, non tanquā hominem cum verbo coadorantes, vt diuisionis
quędam species inducatur, sed vnū iam & eundem adorantes, quia non est alienum à verbo
corpus suum cum quo ipse etiā assidet patri. Nec hoc ita dicimus quasi duobus filiis assiden- L
tibus, sed vnā cum carne per vnitatem: quia si talem copulationem factam per substantiam,
aut quasi prępassibilem, aut quasi parū decoram voluerim accipere, in id incidemus, vt duos
filios esse dicamus. Necesse est enim discernere, & dicere hominē separatim fuisse, sola filij ap-
pellatione honoratū: & rursus verbum quod est ex deo in homine in veritate filium dei. Sed
discernere in duos filios nō debemus vnum dominū Iesum Christum. Neq; enim adiuuat re-
ctam fidei rationem, licet nōnulli copulationem nescio quā perhibeant personarū. Non enim
dicit scriptura, verbū dei personam sibi hominis assumpsisse, sed carnem factū esse. Id autem
est ostendere dei verbum similiter ac nos principium habuisse carnis & sanguinis, & corpus
nostrum proprie suum fecisse, & hominem ex muliere processisse, non abiecta vel deposita: M
deitate, vt generationē illam amitteret, quam habebat ex patre, sed mānisse etiam in assump-
ptione carnis deum quod erat. Hoc itaque rectę fidei ratio protestatur. In tali sensu sanctos
patres fuisse comperimus, ideoq; illi non dubitauerunt sanctam virginem dicere theotocon;
non quia verbi natura deitasque in sancta virgine sumpsit exordium, sed quod ex ea natum
sit sacrum illud corpus animatum anima rationali, cui substantialiter adunatum dei verbū,
carnaliter natum esse dicitur. Hęc igitur pro charitate in Christo scribo tibi, querens tanquā
fratrem & contestans coram deo & electis eius angelis, vt hęc nobiscum sentias simul & do-
ceas, vt ecclesiarum pax saluetur, & concordię charitatisq; vinculum indissolubile maneat
sacerdotibus.

CON-

A **CONCILIVM CHALCEDONENSE D C XXX.**
 Episcoporum Valentiniano V I. & Ahino consulibus,
 Era. CCCC LXIX. aduersus Euticen
 & Dioscorum.

B **C**ONSVLATV piissimi & amatoris Christi, Flauij Martiani perpetui Augusti, die Idus Octobris, synodus facta in Chalcedonenſi ciuitate metropoli prouinciæ Bithyniæ, ex decreto ſynodorum & fideliffimorum verborum Imperatorum Valentiniani & Martiani, conuenientibus in eccleſia ſanctæ ac triumphatricis martyris Leufemiæ, gloriſſimis principibus, id eſt, magnificentiffimo & gloriſſimo magiſtro militum ex præfecto & ex conſule patritio Anatholio, & magnificentiffimo & gloriſſimo præfecto ſacri prætorij præfecturæ Pal-ladio, & magnificentiffimo præfecto vrbiſ Tatiano, & magnificentiffimo & gloriſſimo magiſtro diuini officij Vincemalo, & magnificentiffimo & gloriſſimo magiſtro Martiali, & gloriſſimo & magnificentiffimo comite domeſticorum Sporatio, & magno comite rerum priuatarum Genetholio, appoſitis etiam ex glorioſo ſenatu, id eſt, magnificentiffimo & gloriſſimo ex præfecto prætorij ſexies ex conſule ordinario & patritio Florentio, & magnificentiffimo & gloriſſimo ex conſule ordinario & patritio ſenatore, & magnificentiffimo & gloriſſimo magiſtro ex conſule ordinario patritio Nomo, & magnificentiffimo & gloriſſimo ex præfecto & ex conſule ordinario & patritio Protogenio, & magnificentiffimo & gloriſſimo magiſtro ex præfecto Zoilo, & magno & glorioſo ex præfecto vrbiſ Apollonio, & magnificentiffimo ex præpoſito vrbiſ Artaxerſe. Concilio autem totius orbis ſecundum diuinum præceptum in Chalcedona ciuitate congregato, id eſt, Paſchaſino & Lucentio epiſcopis, & Bonifacio preſbytero, conuenientibus legatis venerabilis & ſancti archiepiſcopi antiquæ Romæ Leonis, conueniente & ſancto Anatholio archiepiſcopo ma-

D gnificentiffimo Conſtantinopolitano nouæ Romæ, & reliquis ſanctiſſimis & reuerendiſſimis ſexcentis triginta epiſcopis: Ecce aduenientibus omnibus ante cancellos ſancti altaris cū magnificentiffimo & eximio ſenatu, adueniente etiam piſſimo Imperatore Martiano in ſupradicta ſanctiſſima Baſilica, præſente etiam zelo diuino, calore fidei accenſa, piſſima & fideliffima regina Auguſta pulcherrima, ſanctam ſynodum allocutus eſt ſic: Cum primum per electionem in regnum de ſecreto dei prouecti ſumus, inter tantas publicas vtilitates nullum magis nos conſtrinximus ad negotium, quàm rectam & veram fidem Chriſtianorum, quæ ſancta & veneranda conſiſtit, indubitata omnibus declarare. Maniſeſtum eſt enim quod ex auaritia vel vano ſtudio, hi qui præcedentibus temporibus diuerſa ſapuerunt, & docuerunt

E populum prout eis placuit, non prout conuenit, neq; quod veritas, aut doctrina patrum exquirat, multi ad errorem ſeducati ſunt: vnde ſanctam ſynodum ſcilicet ad iſtam fieri perfectionem properamus, & laborem vobis arbitrati ſumus imponere, vt omni errore caliginis deterſo, ſecundum quod ipſa diuinitas hominibus ſe fieri maniſeſtam eſſe voluit, & patrum demonſtrauit doctrina, ſic fides noſtra quæ pura & ſancta conſiſtit, in omnium ingrediens animas propriæ veritatis eſſulgeat luce. De cætero audeat nemo de natiuitate domini & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti aliud diſputare, præter quod apoſtolicum præmium CCCXVIII. ſanctorum patrum conſonans huic doctrinæ, tradidiſſe noſcitur, ſicut ſanctiſſimi papæ Leonis, qui apoſtolicum gubernat thronum, ad ſanctæ memoriæ Flauianum regiæ vrbiſ Conſtantinopolitanæ quondam epiſcopum teſtantur literæ. Nos enim ad confirmandam fidem, non

F ad oſtendendam virtutem, exemplo Imperatoris Conſtantini, ad eſſe ſynodo excogitauimus, ne in poſterum multitudo populi inſtitutionibus prauis attracta inueniatur diſſentiens: facile enim ſimplicitas quorundam commentis ceu locuti ſumus vſq; nunc deluſa eſt, quoniam maniſeſte diuerſorum prauis doctrinis diſcordiæ & hæreſes oſtenſæ ſunt. Nobis autem omne ſtudium adhibendum eſt, populum propter veram ſanctamq; doctrinam idipſum ſentientem vni rectæ applicare eccleſiæ: & ideo veram fidem catholicamq; etiam exponere ſecundum patrum doctrinam, concordantibus animis veſtris, veſtra properet reuerentia, vt qualiter in Nicæna ſynodo vſq; in hoc tempore abſciſſo errore vera fides eſt hominib; cognita, ſic & nunc per hanc ſanctam ſynodum depoſita nebula quæ in eis paucis annis (vt ſuperius diximus) ex prauitate

CONCILIVM CHALCEDONENSE

prauitate & auaritiâ quorundam visa est exoriri, semper seruentur quæ statuta sunt. Erit qui- G
dem diuinæ prouidentix, quod pie fieri volumus in secula hoc conseruare firmissime. Et post
regis hæc verba, omnes episcopi clamauerunt Martino nouo Constantino, multi anni regi,
multi anni reginæ, orthodoxis multi anni, Martiani amatoris Christi regnum in secula per-
maneat, digni orthodoxe fidei amatoris Christi. Sit à nobis procul inuidia. Et post hæc I t
archidiaconus Constantinopolis nouæ Romæ, & primicerius notariorum dixit: Nutu super-
næ gratiæ, zelo diuino serenitatis vestræ, piissimi, quibus à deo omne regnum concessum est,
Imperatores, circa sanctionem vestram congregata hæc sancta & magna totius mundi syno-
dus, sicut cum plurima multorum dierum vocatione & diuina diligentia omnem quidem in
præterito quomodo exorta est contra rectam & inuolabilem catholicam nostram fidem ver- H
bo veritatis discordiam effugauit, omnem abigendo inuolutionem, sicut in scriptis per secu-
la quæ subsequuntur acta demonstrant. Terminum vero simplicem statuit diuinarum scri-
pturarum virtute munitum, & sanctorum ac beatissimorum in ipso conseruat sententiam,
ad veram quidem scientiam sincere legentium, & ad longæuam coronam vestri Imperij. Et
habeo ipsum præ manibus, & si videtur nutui vestræ serenitatis perlegam. Piissimus & fide-
lissimus Imperator dixit, perlege. Etius archidiaconus perlegit. Sancta & magna & venerabi-
lis synodus quæ secundum gratiam dei ex decreto piissimorum Imperatorum Valentiniani
& Martiani augustorum congregata est in Chalcedonenſi ciuitate metropoli prouinciæ Bi-
thyniæ, in basilica sanctæ ac triumphatricis martyris Eufemiæ, statuit quæ subter comprehen- I
sa sunt.

Ioan. 14.

Dominus & Saluator noster Iesus Christus fidei agnitione proprios confirmans disci-
pulos ait: Pacem meâ do vobis, pacem meâ relinquo vobis, vt nulla fidei dissensio in
proximos oriatur, sed ex æquo veritatis prædicatio ostendatur. Sed quia nō desinit ma-
lignus in ipsis pietatis seminibus zizania sua inferere, & noui aliquid aduersus veritatem sem-
per excogitare, idcirco dominus noster humano generi solito cupiens prouidere, piissimum
hunc & fidelissimū Imperatorē erexit ad zelū, qui vndiq; sacerdotū pontifices ad se cōuoca-
uit, vt gratia domini nostri Iesu Christi cooperante, omnē mendaciij pestilentiam ab ouibus
Christi remoueat easq; veritatis germinibus reficiat, quod ex cōmuni decreto peregrinas er- K
roris quidē sectas abiicientes, & patrū rectam fidē renouantes, trecentorū decem & octo sym-
bolum omnibus prædicantes. Et velut horū domesticos centū quinquaginta patres qui Con-
stantinopolim cōuenerunt, huic piissimo titulo ascribimus, quoniā & ipsi eandē fidem subſi-
gnauerunt. Statuimus igitur ordinē, & omnes fidei formulas custodiētes, etiam sanctā syno-
dum Ephesi factā, cuius autores fuerunt, venerabilis memoriæ Cælestinus Romænæ vrbis, &
Cyrillus Alexandrinæ ecclesiæ sacerdotes, vt præfulgeat quidē rectæ & inculpabilis fidei ex-
positio trecentorū decem & octo sanctorum patrum qui in Nicæa sub Constantino piæ me-
moriæ Imperatore conuenerunt, contineatur & centum quinquaginta sanctorum patrum in
vrbe Constantinopolitana decretum ad peremptionem quidem sectarum tunc pullulantium, L
confirmationem vero ipsius catholicæ atq; apostolicæ nostræ fidei.

SYMBOLVM NICENI CONCILII.

Credimus in vnum deum patrem omnipotentem, omnium visibilium & inuisibilium
conditorem. Et in vnum dominum Iesum Christum filium dei, de patre natum vnige-
nitum, hoc est, de substantia patris, deum verū de deo vero, natū non factum, Homou-
sion patris, hoc est, eiusdem cum patre substantiæ, per quē omnia facta sunt quæ in cælo & quæ
in terra, qui propter nos & propter nostram salutē descendit, & incarnatus est. Homo factus
passus est, & resurrexit tertia die, & ascendit in cælos, inde vēturus est iudicare viuos & mor-
tuos. Et in spiritū sanctum. Eos autem qui dicunt, erat quando nō erat, & antequā nasceretur M
non erat, & quia ex nullis existentibus factus est, aut ex alia substantia vel substantia dicunt
esse, aut conuertibilem filium dei, anathematizat catholica & apostolica ecclesia, & id ipsum
centum quinquaginta patrum symbolum: Credimus in vnum deum patrem omnipotentem,
factorem cæli & terræ, visibilium & inuisibilium conditorem. Et in vnum dominum Iesum
Christum filiū dei vnigenitum, ex patre natū ante omnia secula, deum de deo, lumen de lumi-
ne, deum verū de deo vero, natum nō factum, Homouſion patri, id est, eiusdē cum patre sub-
stantiæ, per quem omnia facta sunt, qui propter nos & propter nostram salutem descendit.
Et incarnatus est de spiritu sancto ex MARIA virgine, & homo factus, passus est sub
Pontio Pilato, sepultus est, tertia die resurrexit à mortuis, ascendit in cælos, sedet ad
dexteram

- A** dexteram dei patris; iterum venturus iudicare viuos & mortuos, cuius regni non erit finis. Et in spiritum sanctum dominum & viuificantem, ex patre procedentem, cum patre & filio adorandum & glorificandum, qui loquutus est per prophetas. Vnam catholicam & apostolicam ecclesiam. Confitemur vnum baptisma in remissionem omnium peccatorum. Expectamus resurrectionem mortuorum, & vitam futuri seculi, Amen. Sufficeret quidem ad plenissimam pietatis agnitionem & confirmationem, cautissimum & salutare diuinæ gratiæ symbolum: de patre enim & filio, & spiritu sancto doctrinam perfectam edocet, & incarnationem dominicam fideliter suscipientibus manifestat. Sed quoniam hi qui prædicationem veritatis destruere conantur, quasdam propriæ hæreseos nouitates parturiunt: quidam enim
- B** mysterium pro nobis actum diuinæ dispensationis audent corrumpere, & vocem illam diuini patris factam ad virginem denegant: alij temperamentum confusionemque inducentes, & vnam esse naturam carnis & deitatis insensate componentes, passibilem vnigeniti diuinam naturam tali confusione prodigiose diuulgant. Idcirco omnem aduersus veritatem opponendam ab ipsis machinationem volens excludere sancta & magna vniuersalis synodus, hanc prædicationem immobilem docens statuit, præcipue trecentorum decem & octo sanctorum patrum fidem incontaminatam manere. Et propter eos qui spiritui sancto aduersantur, centum quinquaginta patrum paulò posteriore tempore in vrbe Constantinopolitana conuenientium, de substantia spiritus sancti traditam doctrinam corroborat, quam etiam
- C** illi omnibus insinuauerunt, non quod in præcedentibus aliquid deesset adiicientes, sed de spiritu eorundem intellectum, aduersus eos qui deitatis eius dominationem nituntur demergere, scripturarum testimoniis plenius manifestantes. Propter eos sanè qui dispensationis mysterium tentant corrumpere, & purum hominem esse, qui ex sancta Maria virgine natus est, imprudenter diuulgant, beatissimi quondam Cyrilli Alexandrinæ Ecclesiæ sacerdotis synodicas epistolas, tam ad Nestorium quàm ad ceteros per orientem congruas & sibi consentientes, suscepit, ad confutationem quidem Nestorianæ amentię, & ad interpretationem eorum qui religioso zelo salutaris symboli cupiunt intellectum. Quibus & epistolam sancti ac beatissimi primæ sedis archiepiscopi Leonis scriptam ad Flavianum sanctæ recordationis archiepiscopum, ad perimendam Euticetis malignitatem, quæque magni Petri confessioni concordantem, communem quandam pugnam consistentem contra eos qui non recte glorificant, ad confirmationem catholicæ religionis euidenter subiunxit. Nam eos qui in duos filios dispensationis dominicæ mysterium scindere moliuntur execrati, & eos qui passibilem diuinitatem vnigeniti filij audent asserere, de concilio sacerdotum repellit, & eis qui in duabus naturis Christi permixtionem, vel confusionem argumentantur, aduersatur. Et qui cœlestem aut alterius cuiusque substantiam existere formam serui quam ex nobis assumpsit, insaniendo asserunt, procul abiicit. Et eos qui duas ante adunationem naturas domini delirant, vnam vero post adunationem confingunt, anathematizat. Consentientes sanctis patribus, vnum eundemque filium confiteri dominum nostrum Iesum Christum consona voce edocemus, pariter perfectum eundem in deitate deum, & hominem verum eundem ex anima rationali & corpore, secundum diuinitatem vnium cum patre naturæ, secundum humanitatem eundem vnium naturæ nobiscum, per omnia similem nobis absque peccato, ante secula quidem ex parte natum secundum diuinitatem, in nouissimis vero diebus eundem propter nos & propter nostram salutem hominem factum, hunc vnum eundemque Christum filium dominum vnigenitum in duas naturas, inconfuse, immutabiliter, indiuisè, inseparabiliter cognoscendum, in nullo naturarum differentias propter vnitatem perimendas, magis autem salua vtriusque naturæ proprietate & in vna coeunte persona, vnoque statu concurrente non
- F** in duabus personis partiendum, vel diuidendum, sed vnum eundemque filium vnigenitum deum verbum dominum Iesum Christum, sicut ab exordio Prophetæ de eo, & ipse nos erudiuit, & nobis tradidit symbolum. His itaque cum omni vndique subtilitate & diligentia à nobis ordinatis, statuit sancta & vniuersalis synodus aliam fidem nulli licere profiteri, aut scribere, aut docere, aut dicere aliter. Qui autem audent exponere aliam fidem, aut proferre, aut docere aliud symbolum, volentibus conuerti ad scientiam veritatis, ex Gentilibus, ex Iudæis, vel hæreticis quibuscunque, si quidem episcopi aut clerici fuerint, alienos esse episcopos ab episcopatu, & clericos à clero. Si vero monachi vel laici fuerint anathema fieri.

Concilij

Regulas sanctis patribus in vnaquaque synodo vsq; nunc prolatas, proprium robur
obtinere statuimus.

2 Si quis episcoporum accepta pecunia ordinationem fecerit, & sub precium dedu-
xerit impreciabilem gratiam, atq; ordinauerit per pecunias episcopum, siue coepiscopum, siue
presbyterum, siue diaconum, aut quemcunq; alium qui connumeratur inter clericos, aut ac-
cepta pecunia ordinauerit æconomum, id est, defensorem siue paramonarium: quicumq; ergo
hæc meditatus fuerit, siue conuictus fuerit, ipse quidem subeat gradus sui periculum: & qui sic **H**
ordinatus fuerit, nullum habeat fructum ex huiusmodi mercimonio & creatione probrosa,
sed sit alienus & dignitatis & solitudinis eius quam per pecunias intrauit: sed & ille qui tam
turpibus & illicitis intercessor apparuit, si quidem clericus fuerit, de proprio discedat gradu,
si vero laicus siue monachus fuerit, anathema sit.

3 Peruenit in sanctam synodum, quia de his qui in clero connumerantur, quidam propter
turpis lucri gratiam: maiorum possessionum conductiones & causas seculares suscipiunt, &
seiplos quidem à ministeriis sanctis per desidiam separant, ad domos autem secularium con-
currunt, & substantiarum eorum gubernationes auaritiæ causa suscipiunt. Decreuit ergo san-
cta & magna synodus, neminem deinceps eorum, hoc est, non episcopum, siue clericum, aut **I**
monachum conducere possessiones, aut misceri secularibus procurationibus, nisi fortè qui le-
gibus ad minorum tutelam ætatum, siue curationes inexcusabiles attrahuntur, aut cui ipsius ci-
uitatis episcopus ecclesiasticarum rerum commiserit gubernacula, vel orphanorum, aut vi-
duarum quæ indefensæ sunt, aut earum personarum quæ maxime ecclesiastico indigent ad-
miniculo, propter timorem dei. Si quis vero transgressus fuerit statuta, correptioni ecclesia-
sticæ subiaceat.

4 Qui verè & purè solitariam eligunt vitam, digni sunt conuenienti honore. Quia tamen
quidam monachi habitu vtentes indifferenter, per ciuitates, necnon & monasteria, seiplos
propria præsumptione commendant, placuit neminem, aut ædificare, aut constituere mona-
steria, aut oratorij domum sine conscientia ipsius ciuitatis episcopi. Eos vero qui per singulas **K**
ciuitates seu possessiones in monasteriis sunt, subiectos esse debere episcopo, & quieti operam
dare, atq; obseruare ieiunia & orationes in locis in quibus semel deo se deuouerunt permanen-
tes, & neq; communicare ecclesiasticas neq; seculares aliquas attrahere actiones relinquen-
tes propria monasteria, nisi fortè iubeantur propter vrgentes necessitates ab ipsius ciuitatis
episcopo: & neminem seruorum suscipi in monasterium vt sit cum eis monachus, nisi cum
domini proprii conscientia. Prætereuntem vero hæc, decreuimus extra communionem esse,
ne nomen domini blasphemetur. Conuenit ergo ciuitatis episcopo, curam solitudinemq; ne-
cessariam monasteriis exhibere.

5 Propter eos episcopos siue clericos qui de ciuitate ad ciuitatem transeunt, placuit defini-
tiones datas à sanctis patribus habere propriam firmitatem. **L**

6 Neminem absolute ordinari presbyterum vel diaconum, nec quemlibet in ecclesiastica
ordinatione constitutum, nisi manifeste in ecclesia ciuitatis siue possessionis, aut in martyrio,
aut in monasterio hic qui ordinatur mereatur ordinationis publicare vocabulum. Eorum
qui absolute ordinantur, decreuit sancta synodus vacuam habere manus impositionem, &
nullum tale factum valere ad iniuriam eius qui eum ordinauit.

7 Eos qui semel in clero taxati fuerunt, siue in monasteriis deputati, decreuimus neq; ad mi-
litiam, neq; ad honores seculares venire. Eos autem qui hoc ausi fuerint facere, & non actum **M**
rei pœnitere maluerint, vt ad hoc idem reuertantur, quod ante obtentum dei proposuerunt
sibi, anathematizari.

8 Clerici in parœciis, monasteriis, aut martyriis cōstituti, sub potestate sint eius qui in ea est
ciuitate episcopus, secundum traditionem sanctorum patrum, nec per præsumptionem rece-
dant à suo episcopo. Eos vero qui ausi fuerint rescindere huiusmodi institutionem quocunq;
modo, vel si noluerint subiaccere proprio episcopo, si quidē fuerint clerici, pro personarum or-
dinatione subiaceant condemnationibus canonum: si vero monachi seu laici fuerint, com-
munionem priuentur.

9 Si clericus aduersus clericum habeat negotium, non relinquat suum episcopum, & ad
secularia

- A** secularia iudicia concurrat, sed prius negotium agitetur apud proprium episcopum: vel certe si fuerit iudicium ipsius episcopi, apud arbitros ex vtraque parte electos audiat negotium. Si quis vero contra hæc fecerit, canonum subiaceat correptionibus. Et si clericus aduersus suum vel alium episcopum habeat causam, apud audientiam synodi prouinciæ conqueratur. Si vero contra ipsius prouinciæ metropolitanum episcopum, episcopus siue clericus habeat controuersiam, pergat ad ipsius diocesis primatem, aut certe ad Constantinopolitanæ regiæ ciuitatis sedem, ut eorum ibi proprium negotium exquiratur.
- 10** Non licere clericum in ecclesiis duarum ciuitatum ordinari, sed in ea in qua ab initio ordinatus est, & cuius expetitiō erat ante profugium. Et si propter vanæ gloriæ desiderium contigerit, ut post ad maiorem ecclesiam confugerit, eum indubitanter reuocari debere ad eam in qua ab exordio ordinatus est, & ibi tantummodo ministrare. Si quis vero iam translatus est ab alia in aliam ecclesiam, nihil habeat commune cum priore ecclesia, siue sub ecclesia constitutis martyriis, siue in parœciis vel xenodochiis, aut eorum negotiis. Eos vero qui ausi fuerint post ordinationem huius magnæ & vniuersalis synodi agere quæ prohibita sunt, statuit sancta synodus cadere de proprio gradu.
- 11** Omnes pauperes & indigentes ecclesiasticis auxiliis, cum proficiscuntur, sub probatione epistolij, siue pacis, quæ dicuntur ecclesiasticæ, tantummodo commendari statuimus, & non commendatitiis epistolis, quia commendatitiis epistolas quas dicimus, eos tantum accipere
- C** conuenit qui in opere sunt clariores, ut eis tantummodo præbeantur.
- 12** Peruenit ad nos, eo quod quidam præter ecclesiasticos ordines affectantes potetiam, per pragmaticam formam vnam prouinciā in duas diuidant, ita ut ex hoc inueniantur duo metropolitani episcopi in eadem vna esse prouincia. Statuit ergo sancta synodus deinceps nihil tale attentari à quolibet episcopo. Eos vero qui tale aliquid tentauerint, de proprio gradu cadere. Si quæ vero antè ciuitates per pragmaticam imperialem metropolitani nominis honore decoratæ sunt, nomine solo perfruantur: & qui ecclesiam eius regit episcopus, priuilegio metropolitano, episcopo iure proprio reseruato.
- 13** Extraneum clericum & lectorem extra ciuitatem suam sine commēdatitiis literis proprij episcopi nusquam penitus liceat ministrare.
- D** **14** Quia in quibusdam prouinciis conceditur psalmistis & lectoribus vxores accipere, statuit sancta synodus prorsus non licere cuiquam ex his alterius sectæ accipere vxorem. Si quis vero præuenit, & habet iam de tali connubio filios, si fortè præuenerit eos iam apud hæreticos baptizari, debet eos offerre sanctæ ecclesiæ catholicæ, ut ibi communicent. Qui vero adhuc baptizati non sunt, omnimodo non posse eos in hæretica ecclesia baptizari, nec in matrimonio iungi hæretico, ludæo vel pagano, nisi fortè sponderit se venire ad orthodoxam fidem, dum coniungitur sponsæ orthodoxæ. Si quis vero hanc definitionē sanctæ synodi præterierit, regularum condemnationibus subiaceat.
- E** **15** Diaconissam non debere ante quadraginta annos ordinari, & hoc cum diligenti probatione. Si vero susceperit ordinationem, & quantocumque tempore obseruauerit ministerium, & postea se nuptiis tradiderit, iniuriam faciens dei gratiæ, hæc anathema sit, cum eo qui in illius nuptiis conuenit.
- 16** Si qua virgo se dedicauerit deo, similiter monachus, non licere eis iungi nuptiis. Si vero inuenti fuerint hoc facientes, maneat excommunicati. Statuimus vero posse in eis facere humanitatem, si ita probauerit loci episcopus.
- 17** Per singulas ecclesias rusticanas, parœcias, siue possessiones, manere immobiles apud eos qui eas retinent episcopos, & maxime qui eas sine violentia iam per triginta annos tenentes gubernauerunt. Si vero intra triginta annos iam facta fuerit, aut fiat de his altercatio, licere
- F** eis qui se dixerunt læsos propter eas mouere apud synodum prouinciæ certamen. Si quis vero putauerit se à proprio metropolitano grauari, apud primatem dioceseos, aut apud Cōstantinopolitanæ ciuitatis sedem, agat iudicium, sicut dictum est. Si vero quælibet ciuitas per auctoritatem imperialem renouata est, aut si renouetur in posterum ciuilibus & publicis ordinationibus, etiam ecclesiarum parœcianarum sequatur ordinatio.
- 18** Cōiurationū & conspirationū crimen (quod apud Græcos dicitur fratria) publicis etiā legibus certū est penitus inhiberi: hoc multo magis in sancta dei ecclesia ne fiat, conuenit abdicari. Si qui vero clerici vel monachi inuenti fuerint cōiurantes, aut fratrias vel factiones componentes aliquas suis episcopis, aut aliis clericis, omnino cadant de proprio gradu.
- 19** Perue-

CONCILIVM CHALCEDONENSE

19 Peruenit ad aures nostras, quod in prouinciis constituta episcoporum concilia minime G celebrentur. Ex hoc probatur, quod multæ quæ correctione opus habeant ecclesiasticæ res negligantur. Statuit igitur sancta synodus hæc secundum patrum regulas, bis in anno in vnum conuenire per singulas prouincias episcopos, vbi singula quæ emerferint, corrigantur. Qui vero noluerint conuenire episcopi, constituti in suis ciuitatibus, & hoc maxime cum sui corporis sanitate consistentes, etiam omnibus aliis vrgētibus & inexcusabilibus negotiis liberi sunt licere eos fraternæ charitatis admonitionibus corripi.

20 Clericos in suis ecclesiis constitutos, sicut iam definiuimus, non licere in alterius ciuitatis ecclesiis ordinari, sed adquiescere in ea in qua ab initio ministrare meruerūt, exceptis illis qui proprias ciuitates perdiderunt, & ex necessitate ad alias ecclesias migrauerunt. Si vero H quicumque episcopus post definitionem istam ad alium episcopum pertinentem clericum susceperit, placuit sanctæ synodo & hunc qui susceperit, & eum qui susceptus est, tandiu excommunicatos manere, quandiu ipse clericus ad propriam reuertatur ecclesiam.

21 Clericos siue laicos qui accusauerint episcopum aut clericos temere, atque indifferenter, non debere suscipi in accusationem, nisi prius eorum opinio fuerit perscrutata.

22 Non licere clericis post mortem episcopi rapere pertinentes ad eum res, sicut iam præcedentibus regulis statutum habetur. Si vero hæc fecerint, periclitari se nouerint à proprio gradu.

23 Peruenit ad aures sanctę synodi, quia clerici quidam & monachi nihil sibi habentes iniunctum à proprio episcopo, interdum vero etiam illi qui ab eo fuerant excommunicati, veniant ad regiam ciuitatem Constantinopolitanam, & multis temporibus in ea consistentes perturbationes tranquillitati ecclesiasticæ ferant, & diuersorum domos corrumpant. Statuit sancta synodus hos quidem primum commonere per defensorem Constantinopolitanę sanctę ecclesię, vt exeant de regia ciuitate. Si autem in eodem proposito improbe perdurauerint etiam inuitos eos ipse expellat defensor, vt ad sua loca perueniant.

24 Quæ semel consecrata fuerint monasteria, cum iudicio sui episcopi maneant perpetua, & pertinentes ad ea res conseruari ipsis monasteriis decreuimus, nec vltius posse ea fieri secularia habitacula. Qui vero permiserint hæc fieri, subiaceant his cōdemnationibus, quæ per canones constitutæ sunt. K

25 Quoniam quidam metropolitanorum, sicut ad nos perlatum est, negligunt creditum sibi gregem, & differunt ordinationes facere episcoporum, placuit sanctæ synodo intra tres menses fieri ordinationes episcoporum, nisi fortè inexcusabilis necessitas coegerit tempus ordinationis amplius prorogari. Si autem quis episcoporum hæc non obseruauerit, ipsum debere ecclesiasticæ condemnationi subiacere, redditus vero eiusdem viduatę ecclesię integros reseruari apud æconomum eiusdem ecclesię placuit.

26 Quia in quibusdam ecclesiis, sicut ad nos peruenit, sine æconomo episcopi res ecclesiasticas tractant, placuit omnes ecclesias episcopos habentes, habere æconomos de proprio clero, qui gubernent ecclesię res cum arbitrio sui episcopi, vt non sine testimonio sit gubernatio ipsarum rerum ecclesiasticarum, & ex hoc deueniat dispergi eiusdem res ecclesię, & sacerdotali dignitati obrectatio generetur. Si vero quis non obseruauerit hæc, diuinis subiaceat regulis. L

27 Eos qui sibi rapiunt vxores, vel eos qui eis auxilium præstiterint, statuit sancta synodus, si quidem clerici fuerint, cadere de proprio gradu. Si vero laici fuerint, anathema sint.

SVBSCRIPTIO EPISCOPORVM.

Paschasius episcopus ciuitatis Lilibitanę, vicem agens beatissimi episcopi Leonis, definiens subscripsit. Lucentius episcopus ciuitatis Ausculitanę, id est, vicem agens sanctissimi Leonis episcopi, definiens subscripsit. Bonifacius presbyter vrbis Romę, vicem agens apostolicę sedis, definiens subscripsit. Anatholius episcopus Constantinopolitanę ciuitatis nouę Romę definiens subscripsit. Iuuenculus episcopus Hierosolymitanus definiens subscripsit. Maximus episcopus Antiochenus definiens subscripsit. Quintilius episcopus Capadocię Cæsariensis definiens subscripsit. Palasindus episcopus Eracleę Macedoniensis, vicem agens sanctissimi viri Anastasij definiens subscripsit. Stephanus episcopus Ephesinus definiens subscripsit. Lucianus episcopus Bizenlis vicem agens sanctissimi episcopi Quiriaci Eraclię Traciensis, definiens subscripsit. M

A subscripsit. Eusebius episcopus Galatiæ Anquiriensis definiens subscripsit. Diogenes episcopus Quirensis definiens subscripsit. Petrus episcopus Corinthiensis definiens subscripsit. Florus episcopus Sardinientis definiens subscripsit. Eunomius episcopus Nicomediensis definiens subscripsit. Anastasius episcopus Nicensis definiens subscripsit. Eleutherius episcopus Chalcedonensis definiens subscripsit. Idem omnes episcopi D C X X X. definiens subscripserunt.

Postquam recitata est, piissimus Imperator ad sanctum concilium dixit: Dicat sanctum concilium, si ex consensu omnium episcoporum definitio quæ nunc lecta est, prolata sit. Omnes reuerendissimi episcopi responderunt: Omnes sic credimus, vna fides, vna sententia, omnino idem faciamus. Omnes cõsentientes subscripsimus. Omnes orthodoxi sumus, hæc fides patrum, hæc fides apostolorum, hæc recte credentium, hæc est fides quæ orbem terrarum saluat. Martino, nouo Cõstantino, nouo Paulo, nouo David, Imperatori piissimo domino Augusto vita eius. Et post has voces piissimus & fidelissimus Imperator ad sanctam synodum dixit: Veneranda catholica fides à sancta & vniuersali synodo secundum patrū expositionem manifestata est. Et si laborem reuerentiæ vestræ & conuicium fecimus, maximas agimus gratias omnipotenti deo saluatori nostro, quia multorum errantiū circa fidem amputata discordia, in vnam eandemq; fidem omnes nunc conuenimus, sperantes celebrem vestris precibus, & meliorem super omnes partem à deo donari. Sancta synodus iterum exclamauit: Hæc digna vestri Imperij, hæc propria vestri Imperij, hæc correctio vestri Imperij, digna Christo, digna Imperij fide, propterea pacificatur orbis terræ. Et post has voces piissimus & fidelissimus imperator ad sanctam synodum dixit: Venerandam catholicam fidem sanctæ vniuersalis synodi secundum patrū expositionem manifestam, iuxta legem & conuenientem esse vestra tranquillitas probet, & omnem in posterum contentionis occasionem circa suam fidem amputari. Si quis igitur idiota, vel militaris, seu clericus, publice turbā congregans sub obtentu dispositionis tumultū fecerit, si quidem idiota, proscriptus expellatur à regia vrbe, militaris vero seu clericus gradus sui periculū sustinebit, & aliis pœnis subiacebit.

D EDICTVM MARTIANI IMPERATORIS IN
confirmatione Concilij Chalcedonensis.

IMPERATORES Valentinianus, Martianus Augusti, vniuersis populis. Tandē aliquando quod summis votis atq; studiis optabamus euenit: remota est de orthodoxa Christianorum lege contentio: tandem remedia culpabilis erroris inuenta sunt, & discors populorum sententia in vnum consensum concordiamq; conuenit: ab vniuersis etiam prouinciis religiosissimi sacerdotes Chalcedonam venerunt, iuxta nostra præcepta, & quid obseruari in religione debeat perspicua definitione docuerunt. Discessit igitur iam prophana contentio. Nam vere impius atq; sacrilegus est, qui post tot sacerdotum sententiam opinioni suæ aliquid tractandum reliquit. Extremæ quippe dementiæ est, in medio & perspicuo die commentitium lumen querere. Quisquis enim post veritatem repertam aliquid vltterius discutit, mendacium querit. Nemo itaq; vel clericus, vel militans, & alterius cuiuslibet conditionis, de fide Christiana publice terminata coadunatis & audientibus tractare conetur in posterum, ex hoc tumultus & perfidiæ occasionē requirens. Nam iniuriam facit iudicio religiosissimæ synodi, si quis semel iudicata, recte disposita reuoluere, & publice disputare cõtent, cum ea quæ nunc de Christiana fide statuta sunt iuxta apostolicas expositiones, & instituta sanctorū patrū CCC. X. octo & C. L. definita esse noscuntur. Nam in contẽptoribus huius legis pœna non deerit, quia non solum contra fidem bene compositam veniunt, sed etiam ludæi & pagani & huiuscemodi certamine prophanant veneranda mysteria. Igitur si clericus erit qui publice tractare de religione ausus fuerit, à consortio clericorum remouebitur. Si vero militia præditus sit, cingulo expoliabitur. Cæteri etiam huius criminis rei de hac sanctissima vrbe pellentur pro vigore iudiciario, etiam competentibus suppliciis subiugandi. Constat enim hæreticæ insanix exordia fomitemq; nutriri, dum publice quidam disputant atq; contendunt. Vniuersa ergo quæ à sancta synodo Chalcedonia constituta sunt, custodire debebunt nihil postea dubitaturi. Hoc itaque commoniti nostræ sinceritatis edicto, obsistite prophanis vocibus, vltterius desinite de diuinis disputare quod nephas est, quia non solum diuino iudicio

VALENTINIANI ET MARTIANI SANCTIO

dicio peccatum hoc (prout credimus) punietur, verumetiam legum & iudicium autoritate G
coërcebitur. Proposita V I I. Calend. Februarij Constantinopoli Patritio consule.

SANCTIO SACRA VALENTINIANI ET MARTIANI

Augustorum post Concilium Chalcedonenſe, in confirmatione
eiſdem Concilij & damnatione hæ-
reticorum.

Imperatores Valentinianus & Martinus Augusti, Palladio præfecto prætorij. Diui- H
næ ſemper potentia referenda atq; agenda ſunt gratia, quæ autores hæreſis, quæ oc-
cultæ nec latere concedit, nec durare impunita permittit. Quorum vnum malorum
legendi habet plenam facultatem, alterum præcauendi cæteris præſtat exemplum. Curæ igitur
eſſe diuinitati hominum actus, & maxime reuerentiam religionis, proxime in confirman-
da catholica fide euidenter apparuit, cum nec Euticen ſcleratorum dogmatum ſectatorem
negligere quod diu latuerat ſciuit, nec patefacto ſcelere paſſa eſt pœnam ſcleris euitare. Sen-
tentiis itaq; diuinis humaniſq; damnatus, ſynodicum decretum (vt merebatur) accepit, reus
diuinitati, cui faciebat iniuriam, reus hominibus, quos decipere conabatur. Proxime etenim
innumerabiles ex toto orbe beatiffimi Epifcopi Chalcedone congregati, improba prædicti
Euticetiſ vnâ cum ſynodo eiſ cauſa habita, expulſe commenta, ſicut ſanctorum definita
maiorum quæ vel apud Nicæam à trecentis decem & octo conſtituta ſunt, vel in hac poſtea
alma vrbe à centum quinquaginta ſunt epifcopis declarata, vel apud Ephēſum, cum Neſtorij
eſt error excluſus, præſidentibus Romanæ vrbis Cœleſtino, & Cyrillo Alexādrinæ ciuitatis e-
piſcopis. Ea igitur quæ ſunt iuxta priſtinam diſciplinam à venerabili ſynodo Chalcedonenſi
definita, illa fide qua deum colimus per omnia ſeruanda cenſuimus atq; cenſemus: quia val-
de conſequens eſt, vt ſacerdotum pura mente deum colentium definita, quæ pro orthodoxo-
rum fide ſacroſancta ſecundum patrum regulas præceſſerunt, vnâ cum veneratione conſer-
uare. Quoniam principalis prouidentia eſt, omne malum inter initia opprimere, & ſerpen- K
tem morbum legum medicina reſecare. Hac lege decernimus eos qui Euticetiſ errore deci-
piuntur, ad exemplum Apollinariorum quos Eutices ſecutus eſt, quos venerabiles patrum re-
gulæ, id eſt, eccleſiaſtici canones & diuorum principum ſacraſſimæ ſanctiones cōdemnant,
nullum epifcopum, nullum præſbyterum, nullos creare vel appellare clericos, ipſumq; Euti-
cen nomine præſbyteri quo indigne vtens expoliatus eſt, in totum carere. Si qui tamen con-
tra definita noſtra epifcopos, præſbyteros, cæterosq; clericos auſi fuerint ex his creare, tam fa-
ctos quàm facientes vel præſumentes ſibi cunctorum bonorum amiſſioni periculoq; ſubiace-
re exilij perpetui præcipimus. Congregandi autem monachos, aut ædificandi monaſteria nul-
lum eorum iubemus habere licentiam, loca fortè in quæ auſi conuenire aliquādo tentauerint L
cōſiſcari, ſi tamen domino loci ſciente cōuenerint. Quod ſi ignorāte autore cōuenerint, cōdu-
ctores loci ſuſtibus caſos deportationē ſubire cenſemus. Ipſos præterea nihil ex teſtamēto cu-
iuſcunq; capere, nihil eiſ qui eiſdē erroris ſint relinquere per teſtamēta, ad nullā eos patimur
ſpirare militiā, niſi fortè ad cohortalinā vel limitaneā. Si quis etiam extra prædictā militiam
inuētus fuerit militare, vel quia eiſ in religione ignorabatur peruerſitas, vel quia poſt adeptū
cingulū ad hunc deuenit errorē, ſolutus militia infidelitatis ſuæ fructū hunc habeat, vt opti-
morum & palatij cōmunione priuetur, nec alibi q̄ in quo natus eſt vico vel ciuitate verſetur.
Quod ſi qui eorum in hac alma vrbe, quod credi nephaſ eſt, geniti ſunt, tam de hac ciuitate
venerabili quàm ſacraſſimo comitatu, & ex omni excludantur metropolitana ciuitate. Et M
hoc quidem generaliter circa omnes conſtituimus, qui hac clade pollutionis polluti ſunt vel
polluuntur. Eos autem qui ante clerici orthodoxorum fidei, & monachi quidā qui Euticiſ ha-
buere diuerſorium, quod neq; monaſterium dicēdum eſt, eo quod in ſe religionis habuit ini-
micos, qui adhuc uſq; in tantam inſaniam receſſerunt, vt relicto venerabilis cultu religionis
in ſynodico decreto Chalcedonico, quod totius penè orbis adunati definire ſacerdotes, in-
faulſtam Euticetiſ ſecuti ſunt aſſertionem, qui vera luce deſerta tenebras eligēdas eſſe credi-
derunt, omnibus pœnis quæ præcedentibus legibus aduerſus hæreticos definitæ ſunt, iubemus
teneri, inò extra Romanum expelli ſolium, ſicut præcedentes religioſiſſimæ conſtitutiones
de Manichæis conſtituere, ne eorum venenatis fraudibus ſcleratiſq; commentis innocen-
tum

A tum vel infirmorum animi decipiantur. Comperimus præterea quædam eos in contumeliam religionis & inuidiam venerabilis synodicae definitionis fuisse mentitos, conscriptisq; libris & chartarum tomis plura finxisse, quæ eorum insaniam aduersus veram fidem aperte signarent: atque ideo præcipimus ubicunq; huiusmodi scriptura reperta fuerit, ignibus concremari. Eos vero qui sequendi studio audierint sic scelerata differentem, denarum librarum auri multatione compescimus. Eos vero qui vel scripserint vel aliis legenda tradiderint docendi studio vel discendi, censemus deportatione puniri: delenda est enim hæc infausta hæresis, sicut pridem edictis serenitatis nostræ continetur. Omnibus autem adimimus facultatem, quia ultimo supplicio coercerentur qui illicita docere tētauerint: ita enim materia subtrahetur erroris, si peccatorum & doctor defuerit & auditor, Palladi parens charissime atq; amantissime. Illustris itaque & magnifica autoritas tua edictis propositis omnibus faciat nota quæ iussimus, ut cognoscentibus moderatoribus prouinciarum eorumq; officiariis, defensoribus etiam ciuitatum, quod sanctam veramq; fidem sancto proposito custodiendam esse censemus. Quam si neglexerint aut permiserint temerari, denarum librarum auri multatione percussi, ut religionis legumque proditores, etiam de æstimatione laborabunt. Data x v. Calend. Augusti Constantinopoli, Aspirato, & qui fuerit nunciatus, consulibus.

C

ALIA SANCTIO MARTIANI IMPERATORIS CONTRA EOSDEM HAERETICOS.

Imperator Martianus Augustus Palladio prætori. Licet iam sacratissima constitutione mansuetudinis meæ cautum ac definitum sit, quia in eos seueritas exercenda sit, qui Euticetis vel Apollinaris hæreticam peruersitatem secuti à religione & fide catholica deuiarunt, Alexandrinæ tamen vrbs ciues atq; habitatores tantis Apollinaris infecti sunt venenis, ut necessarium fuerit ea quæ ante sanximus, repetita etiam lege nunc decernere. Quicunq; ergo vel in hac sacra vrbe, vel in Alexandrina ciuitate, vel in omni Aegyptiaca diœcesi & diuersis aliis prouinciis, Euticetis profanam peruersitatem sequuntur, & ita non credunt ut trecenti & octo sancti patres tradiderunt, catholicam sanctam fidem in Nicæa ciuitate fundantes, vel ita ut C. L. alij venerabiles episcopi, qui in hac alma vrbe Constantinopolitana postea conuenerunt, sicut Athanasius & Theophilus & Cyrillus sanctæ recordationis episcopi Alexandrinæ ciuitatis crediderunt, quos etiā Ephesina synodus (cui beatæ memoriæ Cyrillus præfuit) in qua Nestorij error expulsus est, vniuersos secuta est, quos & nuper venerabilis Chalcedone synodus est secuta, prioribus conciliis sacerdotum ex omni prorsus parte consentientibus, nihilq; adimens à sacrosancto symbolo, neq; adiciens, sed Euticetis dogmata funesta cōdemnans, sciant se esse hæreticos. Apollinaris enim facinorosissimā sectam Eutices & Dioscorus sunt secuti. Ideoq; omnes hi qui Apollinaris vel Euticetis peruersitatem sequunt, illis pœnis quas diui retro principes contra Apollinaristas vel serenitas nostra postmodum contra Euticianistas sanxit, nouerint se esse plectendos. Idcirco Apollinaristas, hoc est Euticianistas, quibus et si est in appellatione diuersitas, est tamen in hæresi coniunctio, & dispar quidem nomen, sed idem sacrilegium, siue in hac alma vrbe, vel in Alexandrina ciuitate, seu intra Aegyptum sunt, neq; ita credunt sicut prædicti venerabiles credebant, neq; viro Reuerendissimo Alexandrinæ vrbs Antistiti Proterio fidem orthodoxam tenenti cōmunicant, secundum diuorū retro principum constitutiones quæ de Apollinaristis promulgatae sunt non habeant potestatem faciendi testamentum, neq; id acquirant quod ipsis ex testamento cuiusquā fuerit relictum, nihil etiā ex donatione aliqua consequantur, sed si quid ipsis vel liberalitate acciderit, vel viuientis vel morientis fuerit voluntate collatū, id protinus fisco nostro addicatur: ipsi vero in nullos aliquid ex rebus suis donare possint. Episcopos quoq; vel presbyteros aliosq; clericos illis creare & habere nō liceat: scientes tam Euticianistam quam Apollinaristam qui ausi fuerint cuiquā episcopi vel presbyteri vel clerici nomen imponere, q̄ hi qui conati fuerint impositum nomen sacerdotale retinere, exilio, rerumq; suarum amissione plectendos. Eos vero qui de hac catholica Roma ecclesiarum clerici, vel orthodoxæ fidei monachi

p nachi

MARTIANI IMPERATORIS SANCTIO

nachi fuerunt, derelicto vero dei cultu, Apollinaris vel Euticetis heresim sectati sunt, vel post hanc sectabuntur, omnibus pœnis quæ vel prioribus legibus aduersus hæreticos cõstitutæ sunt iubemus teneri, & extra ipsum quoq; Romani Imperij solum pelli. Vniuersi præterea Apollinaristæ vel Euticianistæ non ecclesias, non monasteria sibi construant, neq; synaxes, *neq; conuenticula cõtrahant, neq; ad domum, neq; ad possessionem cuiuscunq; neq; ad monasterium, neq; ad quemcunq; alterius locum operatores sectæ funestissimæ congregentur. Quod si fecerint, & hoc factum fuisse domino volente constiterit, *postremo iudicialiter notum, domus vel possessio in qua conuenerint, fisco societur, monasteriũ vero eius ciuitatis orthodoxe ecclesiæ in cuius territorio est, iubemus addici. Si vero ignorante domino, sciente vero qui dispensationes *domus exigit, vel conductore, vel procuratore, vel prædij parasynaxis conuenticula interdicta conuenerint, conductor vel procurator siue autor vel quicumque in domum vel possessionem vel monasterium receperint, vel passi fuerint illicitas parasynaxes, conuentusq; celebrari, si vilis & abiectæ conditionis sint, fustibus publice & in pœnam suam, & in aliorum exerceantur exemplum. Si honestæ vero personæ sunt, decem libras auri fisco nostro cogantur inferre. Nullum præterea Apollinaristam vel Euticianistam ad aliquam iubemus aspirare militiam, nisi ad cohortalem vel limitaneam: si qui vero *contrà fecerint, soluto cingulo honestorum hominum & palatij communionem priuentur, nec in aliqua, nisi in ea qua nati sunt ciuitate vel vico ac regione versentur. Si qui vero in hac alma vrbe nati sunt, tam sacratissimo comitatu, quàm omni per prouinciam metropolitana ciuitate pellantur. Nulli insuper Euticianistæ vel Apollinaristæ publice vel priuatim aduocandi cœtus, aut peruersitatē facinorosi dogmatis asserendi sit facultas. Nulli etiã contra venerabilem Chalcedonensem synodum liceat aliquid vel dictare, vel scribere, vel legere, atq; emitte: nemo huiusmodi habere libros audeat. Quod si in his criminibus fuerint inuenti, perpetua deportatione damnentur. Hi vero *qui discendi studio audierint de infauusta heresi disputantes, decem librarum auri quæ fisco nostro applicabuntur, subeant dispendium. Omnes vero huiusmodi chartæ ac libri qui funestum Euticetis dogma fuerint complexi, concrementur, vt facinorosæ semper peruersitatis vestigia ipsa flammis ambusta depereant. Aequum nanq; est vt immanissima sacrilegia par pœnæ magnitudo percellat, Palladi pater charissime atq; amatissime parens. Illustris igitur & magnifica authoritas tua, quæ hac sacratissima constitutione decreuimus in hac alma vrbe, diuersisq; prouinciis, ac præcipue in Alexandrina ciuitate, & per vniuersam Aegyptiacam diæcesim, edictis ex more propositis, ad omnium notitiam faciat peruenire, vt cuncta quæ statuimus, in eos qui rei fuerint deprehensi, seueritas protinus exerceatur, scientibus moderatoribus prouinciarum eorumq; apparitoribus qui legis huius quæ religiosissima sanctiõne custodienda decreuimus, aut neglexerint, aut aliqua permiserint temeritate violari, denarum librarum auri multam fisco nostro cogantur inferre, insuper etiam existimationis suæ periculum sustinebunt. Ea quoq; quæ de paganis per omne Romanum Imperium æqualiter valitura *elegerimus, instantissime in eos exerceantur quos constiterit prophanos ritus celebrare. Data sub die Calend. Augusti, Cõstantinopoli, Diuo V I I I. & Antemio I I I I. C C. Concess.

ATTICVS EPISCOPVS, QUALITER FORMATA EPISTOLA FIAT.

GRæca elementa literarum numeros etiam exprimere, nullus qui vel tenuiter græci sermonis notitiam habet, ignorat. Ne igitur in faciendis epistolis canonicis, quas mos latinus formatas appellat, aliqua fraus falsitatis temere præsumeretur, hoc à patribus trecentis decem & octo Nicææ congregatis saluberrime inuentum est & constitutum, vt formatæ epistolæ hanc calculationis seu supputationis habeant rationem, id est, vt assumantur in supputationem prima græca elementa, patris & filij & spiritus sancti, hoc est, π υ α. quæ elementa & octogenarium & quadringêtesimum & primum significant numerum. Petri quoq; apostoli prima litera, id est, π, quæ numerum octuagesimum significat. Eius quoq; qui scripsit epistolam prima litera, cui scribitur secunda litera, accipientis tertia litera, ciuitatis quoq; de qua scribitur quarta, & indiçtionis quæcunq; est temporis, idem qui fuit numerus assumatur, atq; ita his omnibus græcis literis, quæ (vt diximus) numeros exprimunt, in vnum ductis, vnam

A vnam quæcunq; fuerit collecta summam epistola teneat: hanc qui suscipit, omni cum cautela requirat expresse, addat præterea separatim in epistola nonagenarium & nonum numerum qui secundum græca elementa significant. Valet in domino.

MARCELLINI PAPAE EPISTOLA PRI-
ma ad Salomone[m] coepiscopum, in qua filium
æqualem patri ostendit.

MARCELLINVS episcopus sanctæ ecclesiæ catholicæ vrbis Roma-
næ, Salomoni coëpisco in domino salutem. Quàm laudabiliter pro ca-
tholicæ fidei veritate mouearis, & quàm solícite dominico gregi deu-
otionem officij pastoris impendas, tradita nobis per diaconũ tuum fra-
ternitatis tuæ scripta demonstrant, quibus notitiæ nostræ insinuare cu-
rasti qui errorum morbi in regionibus vestris modo exorti sunt. Nam
epistolæ sermo, & commonitorij series, & libelli tui textus eloquitur,
quod quidam errore decepti dicunt ideo patrem maiorem filio esse,
quia illi soli sacrificium immolatur, & quod filius nullam cum patre communionis operam
habeat, & quod illud propheticum de solo patre dictum sit: Sciant gentes quoniam nomen
tibi deus, tu solus altissimus super omnem terram. Siue quod ideo minor est filius, quia ipse in
cruce pendens dixit: Deus deus meus quare me dereliquisti, Quibus competens & congruum
reddatur responsum, quia sicut patri, ita etiam filio non solum christianis temporibus, verũ-
etiam à priscis temporibus sacerdotibus variis multisq; modis probamus sacrificium fuisse
oblatum, Daniele propheta dicente, Non est locus (inquiunt tres pueri) ad sacrificandum no-
mini tuo, & inuenire misericordiam, sed in anima contrita & in spiritu humilitatis suscipia-
mur. Et sicut holocaustomata arietum & taurorum agnorumq; pinguium, ita fiat sacrificium
nostrum in conspectu tuo hodie vt placeat tibi. Et vt filium fuisse agnoscas, cui hi tres pueri
sacrificium se confessi sunt obtulisse, ex ipsius regis ac tyranni qui eos in fornacem ignis mit-
ti præceperat confessione addisce, qui se cum tribus, quartũ in ipso æstuantis camini incedio
sociatum prodidit cõspexisse. Nonne, inquit, tres viros misimus in fornacẽ vinctos? Et dixe-
runt ei, Vere rex. Et dixit: Ecce ego video quatuor viros solutos, & deambulantes in medio
ignis, & aspectus quarti similis filio dei est. Idem dei filius per prophetã loquitur, dicens: Tibi
offerent reges munera. Et vt hæc de filio dei se dixisse doceret, dixit: Reges Tharsis & insulæ
munera offerent, reges Arabum & Saba dona adducent, & adorabunt eum omnes reges, om-
nes gentes seruient ei. Et vt hæc omnia superius designata Christo filio dei doceamus fuisse
oblata, in natiuitate eiusdem dei quæ secundum carnem facta est, probamus fuisse completa,
euangelio comprobante: Cum natus esset Iesus in Bethleem Iudæ in diebus regis Herodis, ec-
ce magi ab oriente venerunt Hierosolymam, dicentes: Vbi est qui natus est rex Iudæorum? Et
infra: Et intrantes domum inuenerunt puerum cum Maria matre eius, & procidentes adora-
uerunt eum, & apertis thesauris suis obtulerunt ei munera, aurum, thus, & myrrham. Sacrifi-
cium itaq; quod à christianis sacris altaribus admouetur, non solum deo patri, sed etiam filio
communi deuotione offertur, quoniam nec patri sine filio potest offerri, neq; à filio sine patre
sentiri. Quod autem cõmunem operã habeant pater & filius, hoc modo docetur, dum primi
hominis plasma deus ad imaginem dei communi operationis virtute fecisse fertur, scriptura
dicente: Faciamus hominẽ ad imaginem & similitudinem nostram. Item ibi, Descendamus &
confundamur ibi linguam eorum. Et: Pluit dominus à domino ignem & sulphur super Sodo-
mam. Et in euangelio: Pater meus vsq; modo operatur & ego operor. Similiter &, opera quæ
ego facio non sunt mea, sed eius qui misit me patris. Quæ omnia non discretam patris & fi-
lij potentiam monstrant, sed vnam diuinitatis operationem annunciant. Et his qui paternũ
opus exequitur, à paternis operibus alienus esse non creditur. Si autem ex euãgelio filium dei
cognosceres altissimũ nuncupatum, nunquam filio derogans hoc de solo deo patre dictum
poneres testimoniũ, cum scriptum sit: Tu puer propheta altissimi vocaberis. Et vt filius cum
patre indiscrete in altissimis habitasse credatur, Salomonis testimonio comprobatur: Ego (sa-
pientia inquit) habitauĩ in altissimis, & thronus meus in columna nubis. Et in Psalmo. 92. Tu
autem altissimus es in æternum domine, quoniam ecce inimici tui peribunt. Nam cum diabo

p ij lus thronum

MARCELLINI EPISTOLA SECVNDA

Ius thronum suum contra creatoris sui thronum in altissimis collocaret elatus superbia, hæc G
 ausus est nephando ore depromere: Ponam sedem meam ad aquilonem, inquit, ascendam su-
 per sidera cœli, sedebo super montes excelsos, & ero similis altissimo. Item in Salomone: Ne
 dixeris, peccaui, & quid accidit mihi triste? Altissimus enim patiens est redditorum. Si audi-
 tum cordis tui scripturis non vis accommodare diuinis, quæ filium doceant altissimum nun-
 cupatum, vel diabolo crede, qui contra opificis sui thronum sedem sibi voluit collocare. Vt
 eum agnoscatis filium à patre (vt vos suspicamini) nō fuisse penitus derelictum, hoc de se in
 euangelio posuit testimoniū: Pater qui me misit mecū est, & non reliquit me solū, quia quæ pla-
 cita sunt ei facia semper. Vnde pro surreptione mandamus, vt omnis cura atq; sollicitudo in-
 uigilet, ne fides temeretur aut violetur. Iam nullus est ignorantia locus, nullus vtatur simplici-
 citatis excusatione præterita. Scienti peccare necessaria est confusio, & quod errore contra-
 xit scientia reformetur. Ista frater tene & hæc doce. Vtinam ad plenioris affatus satietatē præ-
 sentia tua nobis gaudia contigissent, vt gratularemur nos & colloquio & præsentia tui frui,
 quam sumus ante scripta complexi. Verū tamen probasti dilectissime frater quo christianam
 fidem veneraris affectu, dum ea quæ ad regulas patrū pertinent, & ad mandata catholica, si-
 ne aliqua culpæ transgressione seruare, & sprete erratica & nociua doctrina, catholica & apo-
 stolica tenere præcepta, & rectæ fidei regulas docere atq; seruare satagis. Hæc frater charissi-
 me & alia quæ patrum regulis continentur, in labiis & cordibus nostris indiuisa retractatio-
 ne meditemur, & sicut scriptum est, narremus ea filiis nostris, vt ea meditentur in cordibus
 suis, sedentes in domo, ambulantes in itinere, dormientes atq; surgentes, quia beatus in domi-
 no qui in lege eius meditabitur die ac nocte. Hoc & magister gentiū secutus, discipulum suum
 instruens admonet, hæc meditare, in his esto, subiiciens plenitudinem, attende tibi & doctri-
 næ, quoniā si fidelibus sine intermissione incumbimus institutis, separamur à vitiis, dum im-
 pensa cura diuino operi, humano locum non relinquit errori. Quod si ea quæ prædicta sunt
 validis teneantur fixa radicibus, nec à paterna traditione receditur, & constanter quæstioni-
 bus obuiatur, ac prauorum intentio cassatur, bonorumq; fides & constantia roboratur. Data
 v i i i. Idus Septemb. Diocletiano & Constantino consulibus.

ALTERA MARCELLINI AD ORIENTALES

fratres epistola adhortatoria, docens nulli presbytero licere in fo-
 ro publico contra fratrem litigare, sed potius omnia iuxta
 charitatis regulam inter Christianos
 esse componenda.

DILECTISSIMIS fratribus vniuersis episcopis per orientales pro-
 uincias cōstitutis, Marcellinus episcopus. Quid tam dulce sollicito, quā
 quod mihi de vobis innotescunt illa quæ cupio? Quid tam religiosis con-
 ueniens institutis, quā vt inter se sacerdotes pacem (quam necesse est
 aliis pro officio annunciare) conseruent? Plena fateor gratulatione susce-
 pi, quod votiua mihi de charitate quæ inter vos est ecclesiarum pacem in
 literis indicastis: sponte mihi quicquid hortari poterā, quicquid monere,
 delatū est: confirmet hoc deus quod est operatus in nobis, & quæ præcepit pro animarū salute
 facienda, hæc ipse qui præcepit pro ea qua nos redemit pietate faciat. Et his tam bonis nunciis
 nos quoq; religiosam sanctorū vicem reddimus nunciorū. Quicquid cū orientalibus quos ad
 ecclesiæ corpus vnitatemq; reuocatos, dudum dei nostri ope literis significauimus destinatis,
 denuò cum apertū fuerit repetitis vobiscū participamus iudiciis. Mox pro nostro edicto ab
 oriētilibus missa legatio est, certa sperauit, certa cōsuluuit: sed facimus de his quæ fuerūt dicen-
 da cōpendia, ipsius potius ad instruendam notitiam vestram quæ à nobis sunt responsa diri-
 gentes, ne quid sibi sub spacio prolixiore terrarū aut opinio vindicet, aut error assumat, cum
 ad rerū fidem ipsam teneri sufficiat veritatē. Quid autē ad continentia nostrarū pertinet lite-
 rarū, oportuit quidem desideria plenius expedire. Quapropter scitote vos à persecutione fra-
 trum & ab omni litigio abstinere debere, dicente scriptura, Seruum dei non oportet litigare:
 nec

- A** nec quicquam nocere, sed omnes persecutores ecclesię seruorumq; eius vestris redargutionibus corrigere, testante apostolo, argue, obsecra, increpa. Quęcunque ergo contentiones inter Christianos ortę fuerint, ad ecclesiam deferantur, & ab ecclesiasticis viris terminentur. Maior autē non potest a minore iudicari, nec episcopi pontifici a quo consecrari probantur, pręiudicium inferre vllum possunt. Quod si pręsumptum fuisse cognoscitur, viribus carere non dubium est, nec posse inter ecclesiastica vlllo modo statuta censi. Clericus vero cuiuslibet ordinis absq; pontificis sui permissu nullum pręsumat ad seculare iudicium attrahere, nec laico quemlibet clericum liceat accusare: detractiões tamē & accusationes atq; persecutiones inter Christianos oppidō vitandę sunt, quia licet pauci simus in cōparatione aliorum, si tamen
- B** vnanimes fuerimus, facilius aduersariis resistemus. Sanctus enim protomartyr Stephanus lapidabatur, sed Iesus suscipiebat plagas: ideo vnicuiq; prouidendū est, ne aliquem iniuste iudicet aut puniat, ne Iesum iudicet aut puniat. Et dominus in Euangelio ait: Nolite iudicare, vt non iudicemini: in quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini. Vnde & doctor gentium loquitur dicens: Hoc igitur dico & testificor in domino, vt iam non ambuletis sicut gentes ambulant in vanitate sensus sui, tenebris obscuratū habentes intellectum, alienati a vita dei per ignorantiam quę est in illis propter cecitatē cordis ipsorum: qui desperantes semetipsos tradiderunt impudicię, in operationē immunditię omnisq; auaritię: Vos autem non ita didicistis Christum, si tamen illum audistis, & in ipso edocti estis, sicut est veritas in Iesu, deponere vos secundū pristinam conuersationē veterem hominem, qui corrumpitur secundū desideria erroris. Renouamini autē spiritu mentis vestrę, & induite nouū hominem qui secundū deū creatus est, in iustitia & sanctitate veritatis. Propter quod deponentes mendaciū loquimini veritatē vnusquisq; cū proximo suo, quoniā sumus inuicē membra. Irascimini & nolite peccare. Sol nō occidat super iracundiā vestram: nolite locū dare diabolo: qui furabatur iam non furetur, magis autē laboret operando manibus suis quod bonū est, vt habeat vnde tribuat necessitatē patienti. Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat. Sed si quis bonus est ad ædificationē opportunitatis, vt det gratiam audientibus. Et nolite cōtristare spiritum sanctū dei, in quo signati estis in diem redēptionis. Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor
- D** & blasphemia tollatur a vobis cum omni malitia. Estote autē inuicem benigni, & misericordes donantes inuicem, sicut & deus in Christo donauit vobis. Estote ergo imitatores dei sicut filij charissimi, & ambulate in dilectione sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationē & hostiam deo in odorem suauitatis. Fornicatio autem & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos, aut turpitudine, aut stultiloquium, aut scurrilitas quę ad rem non pertinet, sed magis gratiarum actio: hoc enim scitote intelligentes, quod omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, quod est idolorū seruitus, non habet hęreditatē in regno Christi & dei. Nemo vos seducat inanibus verbis, propter hęc enim venit ira dei in filios diffidentię: nolite ergo effici participes eorū. Eratis enim aliquando tenebrę, nunc autē lux in domino, vt filij lucis ambulate. Fructus enim lucis est in omni bonitate & iustitia, & veritate, probantes quid sit beneplacitū deo. Et nolite communicare operibus infructuosis tenebrarū, magis autem redarguite. Quę enim in occulto fiunt ab ipsis, turpe est dicere. Omnia autē quę arguuntur a lumine manifestantur. Omne enim quod manifestatur lumen est, propter quod dicit: Surge, qui dormis, & exurge a mortuis, & illuminabit te Christus. Videte itaq; fratres quomodo caute ambuletis, nō quasi insipientes, sed vt sapientes redimentes tēpus, quoniā dies malj sunt. Propterea nolite fieri imprudentes, sed intelligentes, quę sit voluntas dei. Et nolite inebriari vino in quo est luxuria, sed implemini spiritu, loquentes vobismetipsis in psalmis & hymnis & canticis spiritualibus, cantantes & psallentes in cordibus vestris, domino gratias agentes semper pro omnibus in nomine domini nostri Iesu Christi deo & patri, subiecti inuicem in timore Christi. Omne enim quod irreprehensibile est, catholica defendit ecclesia. Non licet ergo Imperatori vel cuiquam pietatē custodienti aliquid contra mandata diuina pręsumere, nec quicquā quod euangelicis propheticisq; & apostolicis regulis obuiat agere. Iniustum enim iudiciū & definitio iniusta regis metu vel iussu a iudicibus ordinata nō valeat, nec quicquā quod contra euangelicę, vel propheticę, aut apostolicę doctrinę constitutionē successorū eorū siue sanctorū patrum actum fuerit, stabit. Et quod ab infidelibus aut hęreticis factū fuerit omnino cassabitur. Vos autē stete in fide, viriliter agite, & omnia vestra cum charitate fiant: huius rei gratia (vt ait Apostolus) flecto genua mea ad patrē domini nostri Iesu Christi, ex quo omnis paternitas in cōlis & in terra nominat, vt

MARCELLI EPISCOPI EPISTOLA

det vobis secundum diuitias gloriæ suæ virtutem corroborari per spiritum eius in interiore **G** homine, habitare Christum per fidem in cordibus vestris in charitate radicati & fundati, vt possitis cōprehendere cum omnibus sanctis quæ sit latitudo, longitudo & profundum & altitudo, scire etiam supereminentem scientiæ charitatem Christi, vt impleamini in omnem plenitudinem dei. Ei autem qui potens est omnia facere superabundanter quàm petimus aut intelligimus secundum virtutem quæ operatur in nobis, ipsi gloria in ecclesia & in Christo Iesu in omnibus generationibus seculi seculorum, Amen. Data v. Idus Decemb. Diocletiano v. l. & Maximo v. lll. llll. C. C. Concess.

DIVI MARCELLI EPISCOPI CONTRA

H

Maxentium tyrannum epistola inuectiua, qua boni regis officium præscribitur, & omnes sub multa æternæ pœnæ admonentur, ne Christianos simplicitate summa præditos à vera fide abducant.

MARCELLVS episcopus sanctæ & apostolicæ & catholicæ vrbis Romæ Maxentio. Magistra honorum omnium charitas, quæ nihil rapit extraneum, nihil agit asperum, nihil confusum, nihil factiosum, nihil quod honori diuino repugnet, animæ propriæ noceat, aut proximi cōmodo derogat, oblita sui, non quæ sua sunt, sed quæ dei vel proximi quærens, nemini inuidens, omnibus consulens, non sapiens, sed compatiens, non rapiens, sed largiens, non murmurans, sed omnia æquanimitè tolerans: si in te perfecte habitaret, temperares animum à malis, scire desineres in dei ecclesiam, ac sanctos eius persequi cessares, tyrannidi modum imponeres, furorem cohiberes, humanitati inuigilares, modestiā amplectereris, & bonis potioribus frui satageres. Charitas enim exercet corda, sensus corroborat, vt nihil graue, nil difficile, sed totum fiat dulce quod agitur, dum eius sit proprium nutrire pacifica, seruare composita, dissociata coniungere, praua dirigere, & virtutes reliquas perfectionis suæ munimine solidare. De ipsa ergo omnes monens apostolus, ita loquitur dicens: Si linguis hominū loquar & angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans aut cymbalum riniens: & si habuero omnē prophetiam, & nouerim mysteria omnia & omnē scientiam, & habuero omnē fidem, ita vt montes transferā, charitatem autē non habeam, nihil sum. Et si distribuero in cibos pauperū omnes facultates meas, & si tradidero corpus meū ita vt ardeam, charitatē autem non habē, nihil mihi prodest. Charitas patiens est, benigna est. Charitas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt, non iritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati. Omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. Charitas nunquam excidit. Quisquis ergo in eius se radice inserit, nec à viriditate deficit, nec à fructibus inanescit, quia amore fecunditatis opus efficax non admittit. Licet modo charitas in persecutoribus ecclesiæ seruorumq; dei arefacta sit, viget tamen in amatoribus eius, & in eis qui patiuntur propter iustitiam, de quibus ipsa per se veritas testatur dicens, Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiā. Et alibi: Si me persecuti sunt, & vos persequentur: potius enim nos & omnes domini sacerdotes, qui eius videlicet sunt veri sacerdotes, elegimus propter iustitiam, & veram fidem persequi, & pro Christi nomine pati, quàm multis diuitiis ditari, honoribusq; copiosissimis abundare, & cœlesti regno carere. Ista enim temporalia sunt, illa æterna, ista caduca, & ad horam **M** transcuntia, illa vero perpetua & sine fine mansura. Tu ergo qui nos suades cultum dimittere diuinum, & à recta fide recedere, diisq; immolare, melius tibi foret, vt tu prius mutabilem te præberes, omnesq; exhortareris fidei documenta & diuini cultus ministeria ita tenere, sicut patres nostri sancti apostoli sibi tradita prædicauerunt & docuerunt. Boni enim principis ac regis est ecclesias contritas atque scissas restaurare, nouas ædificare, & dei sacerdotes honorare atque tueri. Vnde sanctos apostolos eorūque successores sub diuina contestatione constituisse legimus, non debere fieri persecutiones, nec inferri fluctuationes, nec inuidere laborantibus in agro dominico, neque expellere æterni regis dispensatores, sed si qui expulsi fuerint aut suis rebus expoliati, primo omnia legaliter reddi, quæ eis ab inimicis

- A** inimicis aut à persecutoribus ablata sunt, & sedes proprias cum omnibus ad se pertinentibus regulariter restitui, & postea tempore congruo vocari ad synodum regulariter congregatā: nec licet ei, priusquam fiant hæc de se iuxta statuta prædictorum respondere, aut de suis impetitionibus si se viderit prægrauari reddere rationem. Sed his rite peractis, suisq; omnibus libere dispositis, si tum iuste videtur suis respondeat accusatoribus, & inducias si ei necesse fuerit accipiat non modicas, ut explorare valeat ea quæ obiiciuntur ei, ne aliqua delusus fraude innocenter ruat, quoniā non oportet quenquam iudicare vel damnare priusquā legitimos habeat præsentēs accusatores, locumq; defendendi accipiat ad abluenda crimina. Vnde ait Propheta: Priusquā agnoscas, nō iudices quenq;. In hoc ergo quod episcopi & reliqui serui dei persequuntur, nō tantū ipsi persequuntur, quantū ille cuius vice funguntur, sicut scriptū est: Qui vos tangit, tangit pupillā oculi mei, Et alibi: Qui vos cōtristauit, me contristauit: & qui facit iniuriā, recipiet id quod inique gessit. Vos ergo, licet corpora nostra possitis occidere, animas tamen nō potestis occidere, nec gradus nobis diuinitus collatos potestis auferre. Synodū ergo absq; huius sanctæ sedis autoritate episcoporū, quanquam quosdam episcopos possitis cōgregare, non potestis regulariter facere, neq; vllum episcopū qui hanc appellauerit apostolicā sedem damnare, anteq̃ hinc sententia finitiua procedat. Nam si seculares in publicis iudiciis libellis vtuntur appellatoriis, quanto magis sacerdotibus hæc eadem agere licet, qui super illos sunt: de quibus dictum est: Ego dixi dii estis & filij excelsi omnes: & ideo nullus episcopus nisi
- C** in legitima synodo suo tēpore, apostolica aut regulari autoritate conuocata, super quibuscumque pulsatus criminibus audiatur vel iudicetur, ne innocens damnetur aut perdat cōmunionem. Quod laici aut suspecti episcopos nō debeant accusare, neq; accusatoribus de inimici domo prodeuntibus credendū sit, & à beato Clemente, ipsis eum instruentibus apostolis, legimus definitum: & nos eadē firmanus, quoniā iidem odio multotiens incensi, recte viuentes atq; credentes perturbare nituntur. Propterea persona, fides, vita, & cōuersatio atq; suspitio accusantium enucleatim primo inquirenda est, deinde quæ obiiciuntur fideliter pertractanda, quia nihil ante fieri debet quā impetitorū vita & suspitio, atq; odium inquiratur. Et si bonæ cōuersationis nō fuerint, aut laici, vel manifesti inimici, aut odio respersi fuerint, nequaquā in episcoporum recipiantur accusatione. Hæc vobis à quibus minis infeste persequimur scienda mandamus, ut ab his vos caueatis, & cessetis persequi eos qui deo ministrāt, quorum orationibus & terrena bella sedantur, & deus peccatoribus conciliatur: & si amplius nos elegeritis persequi quā deo placere, & nos magis eligimus sustinere persecutionem quā regulā confundi ecclesiasticā, hortante nos ipsa veritatis voce, atq; ita testante: Nolite timere eos qui occidunt corpus, animā autem non possunt occidere. Et iterum: Si quis vult venire post me, abneget semetipsum & tollat crucē suam & sequatur me. Qui enim voluerit animā suam saluam facere, perdet eam. Qui autē perdiderit animā suam propter me, inueniet eam. Quid enim prodest homini, si mundū vniuersum lucretur, animæ vero suæ detrimentū patiatur? Aut quam dabit
- E** homo cōmutationem pro anima sua: Filius enim hominis venturus est in gloria patris sui cū angelis suis, & tunc reddet vnicuiq; secundū eius opus. Ista vobis valde timenda & cauenda sunt, à quibus ecclesia dei eiusq; ministri vexantur & persequuntur, quibus dominus per prophetam minando loquitur dicens: Homo in honore non cōmorabitur, assimilatus iumentis exaquatus est. Hæc est via eorū, insipientia eorū, & post eos iuxta os eorū curret: quasi oves in inferno positi sunt, mors pascet eos, & subiiciant eos recti in matutino, & figura eorum conteretur in inferno post habitaculū suum, verū tamen deus redimet animam meam de manu inferi cum assumpserit me. Noli timere cum ditatus fuerit vir, cum multiplicata fuerit gloria domus eius, neq; enim moriens tollet omnia, nec descendet post eum gloria eius. Quia animæ suæ in vita sua benedicet. Laudabunt te cum bene fuerit tibi. Intrabit vsque ad generationem patrum suorum, vsque in finem non videbit lumen. Homo cum in honore esset, non commouebitur, assimilatus iumentis exaquatus est. Et alibi: Quid gloriaris in malitia, potens in iniquitate? Tota die insidias cogitauit lingua tua, quasi nouacula acuta faciens dolum. Dilexisti malitiam magis quā bonum, mendacium magis quā loqui iustitiam. Dilexisti omnia verba ad deuorandum, lingua dolosa. Sed deus destruet te in sempiternum, terreat & euellat te de tabernaculo, & eradicabit te de terra viuentium. Et videbunt iusti & timebunt, & super eum ridebunt. Ecce vir qui non posuit deum fortitudinē suam, sed sperauit in multitudine diuitiarū suarū, cōfortatus est in insidiis suis. Ego autē sicut oliua vires in domo dei speraui misericordia dei in seculū, & in æternū cōfitebor tibi in seculū quoniā fecisti, & expecta

DIVI EVSEBII EPISTOLA

bo nomen tuum quoniam bonum in conspectu sanctorum tuorum. Ista vobis omnia ad inte-
ritum, nobis autem ad confortationē, ne pereamus dicta sunt. Vobis ergo ideo hæc scribimus,
quia debitores vobis sumus, dicente domino, diligite inimicos vestros, benefacite his qui vos
oderunt. Et alibi scriptura loquitur dicēs, Si esurierit inimicus tuus, ciba illum, si sitit, potū da
illi: hoc enim faciens, carbones ignis congregas super caput eius. His fulti autoritatibus bellū
quod aduersum nos excitatis, adeo feliciter dextera domini protegente nos atq; pro nobis pu-
gnante, pacifice portare cupimus, vt triūphante Christo omnium verorū fiat vna victoria sa-
cerdotum, & choruscane lumine, veritatis sole erroris tenebræ cum suis authoribus pellan-
tur, quia non est in hominis potestate consilium dei. Iustus est enim dominus, & omnia iudi-
cia eius iusta sunt, atq; omnes viæ eius misericordia & veritas & iudicium. In manu domini **H**
potestas terræ, cui execrabilis est omnis iniquitas, in manu dei potestas hominis, & super fa-
ciem scribæ imponent honorem suum. Perdidit deus memoriam superborum, & inique agen-
tium, & non dereliquit memoriam humilium, & bonorum hominum. Hoc autem pro certo
habet omnis qui recte colit deum, quia si vita eius in probatione fuerit, corroborabitur, & si
in tribulatione liberabitur. Si vero in correptione fuerit, ad misericordiam perueniet. Tu er-
go ne delecteris in perditionibus nostris, quia post tempestatem facit deus tranquillitatem,
& post lachrymationem & fleum exultationem infundit. Benedictus dominus deus patrum
nostrorum, qui cum iratus fuerit, misericordiam faciet, & in tempore tribulationis peccata
dimittit. Magnus est dominus in æternum, & ipse reget nos in secula, quoniam regnum eius **I**
permanet in secula seculorum, Amen. Data X V I. Calend. Februarij, Maxentio, & Maximo
IIII. C C. Concess.

EVSEBII PAPAE EPISTOLA PRIMA

ad Gallicanas ecclesias, vbi de hæreticis suscipien-
dis, & accusatione episcoporum à Laicis,
& vera charitate, multa aguntur.

C H A R I S S I M I S fratribus domino & deo dilectis episcopis omni-
bus per Gallicanas prouincias constitutis Eusebius. Scripta sanctitatis
vestræ cum magna gratiarum actione suscepi, gavisus scilicet de ve-
stra sospitate, sed cōtristatus nimis de vestra oppressione. Quod signi-
ficastis enim quid de cōuersis hæreticis fieri debuisset, scitote nos eos
qui in sanctæ trinitatis fide baptizati sunt, per impositionē manus su-
scipere. De accusationibus vero clericorū super quibus mandastis, sci-
tote à tempore Apostolorum in hac sancta vrbe seruatum esse, accu-
satores & accusationes quas exteræ consuetudinum leges non adsciscunt, à clericorum ac-
cusatione submotas. Similiter laicos non accusasse episcopos hætenus obseruatum & con-
stitutum est, quia eiusdem non sunt conuersationis. Et oppidò eis quidem infesti existunt,
quippe cum vita & secreta eorum, à laicorum actibus debeant esse remota, nec ab his im-
peti debeant, quorum castitatem & grauitatem nolunt imitari, maxime cum nec hi eos in
suis volunt recipere accusationibus. De ipsis vero suis, videlicet agricultoribus atque mi-
nistis, dominus laicis & cunctis eos persequentibus ait: Nolite tangere Christos meos, &
in prophetis meis nolite malignari. Et ipsa sacra scriptura dicit: Qui vos tangit, tangit pu-
pillam oculi mei. Talia enim & his similia sancti patres prouidētes pericula, laicos seculo mi-
litantes ab accusatione sacerdotum prohibere, similiter seruos & libertos, atq; censibus publi-
cis vel priuatis subiugatos, omnesq; infames ab eadē accusatione vel tergiuersione submo-
uerunt. Nō enim oportet vt permittātur carnales, spirituales psequi: nec sceleribus irretiti, vel
seculo militantes, episcopos infamare, vel lacerare, aut crimen opponere. Nā si hoc apostoli
aut successores eorū permitterent, per pauci remanissēnt, qui domino in sacerdotali ordine
militassent. Idcirco & nos sequentes patrum vestigia, pro saluatione seruorū dei, quasq; ad
accusationem personas leges publicæ non admittunt, his impugnandi alterum, & nos licen-
tiam submouemus, & nullæ accusationes à iudicibus audiantur ecclesiasticis quæ legibus se-
culi prohibentur. Quapropter illi quibus indita est ad vnguem polita perfectio, talia silere
debent,

- A** debent, ita ut nec mutilentur, nec præponantur: nec illi qui aut in fide catholica, aut inimicitia suspecti sunt ad pulsationem prædictorum admittantur, quia veritatis professores infidelitas & inimicitia impedire solet. Nec illi credendi sunt, aut admittendi, qui aliorum sponte crimina confitentur: & ideo replicanda est solícite veritas: quam sponte prolata in illis vox habere non potest, hanc diuersis cruciatibus è latebris suis religiosus tortor exigere debet, ut dum pœnis corpora soluuntur, quæ gesta sunt fideliter & veraciter exquirantur. Unde quæso primum ad leges publicas, deinde ad iudices ora conuertite, qui possunt & volunt in defensione omnium iuste loqui. Nos enim quos dei seruitium post istarum rerum abiectiōem fecit ingenuos, qui talium insultationes, aut contumelias, aut despiciamus, aut deridemus, quibus scriptum est de famulis, & vulgi hominibus per Apostolum: Mementote quia vester & aliorum dominus in cœlis est: ad hæc seculi mala reuocabimur? Faciendum à nobis est, quod facientem alterum profanum esse contendimus? Quod per ministerium iussionis & manus alieni incesaret aspectum, nostro perageretur imperio? Nolite hanc per vniuersas ecclesias mentem rapacium luporum more & natura seruare, quia postquam nos maculat, fortè pro desideriis eorum cruenta discussio effectum in his quo tendunt non habebunt, dicente nobis propheta: Ponamus circulum in naribus eorum, & frenum in labiis, & reducamus eos in viam rectam. Quia eodem propheta asserente impugnantur qui dicunt, erunt quasi non sint, & peribunt viri qui contradicunt nobis. Infames enim sunt proculdubio impugnatores episcoporum, omnesque qui aduersus patres armantur, & conculcatores ecclesiarum sacerdotumque eius, & qui de publicis fugiunt præliis, & madata dei contemnunt, & qui aliqua culpa infamiae asperguntur maculis. Omnibus impugnandi episcopos, patrum sequentes instituta, & nos licentiam subinouemus, quia odit deus eos qui patres persequuntur, ut patrum inuafores, qui in omni mundo infamia notantur, & ideo iuste & regulariter respuuntur. Nunc longa non opus est admonitione, iam perditis odium debemus aperire, de quibus iam non superest quod damnetur auctoribus, de quibus dominus per prophetam loquitur, dicens: Reprobantes verbum sperastis in calumniam, & in tumultum, & estis in eo: propterea erit vobis iniquitas hæc sicut interruptio. Rursus etiam de talibus propheta clamat dicens: Accedite huc semen adulterij & fornicarij. Super quem iurastis, super quem dilatastis os & eiecistis linguam? Nunquid non vos filij scelesti estis semen mendax? Cessent impij commentitia aduersus simplices iam fraude mentiri. Custodi (inquit propheta) linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum. Recede à malo, & fac bonum, quære pacem & persequere eam. Oculi domini ad iustos, & aures eius ad clamorem eorum. Vultus autem domini super facientes mala, ut perdat de terra memoriam eorum. Et paulò post: Interficiet impium malitia, & odientes iustum culpabuntur. Nos quanquam multa patiamur à talibus, diligamus nos charissimi inuicem, quoniam charitas ex deo est, Et omnis qui diligit, ex deo natus est, & cognoscit deum. Qui non diligit, non nouit deum, quia deus charitas est. In hoc apparuit charitas dei in nobis, quoniam filium
- E** suum vnigenitum misit deus in mundum ut viuamus per eum. In hoc est charitas, non quasi nos dilexerimus deum, sed quoniam ipse dilexit nos, & misit filium suum propitiationem pro peccatis nostris. Charissimi, si deus dilexit nos, & nos debemus alterutrum diligere. Deum nemo vidit vnquam. Si diligamus inuicem, deus in nobis manet, & charitas eius in nobis perfecta est: in hoc intelligimus, quoniam in eo manemus, & ipse in nobis, quoniam de spiritu suo dedit nobis, & nos vidimus, & testificamur, quoniam pater misit filium suum saluatorem mundi. Quisquis confessus fuerit, quoniam Iesus est filius dei, deus in eo manet, & ipse in deo. Et nos agnouimus & credimus veritati, quam habet deus in nobis. Deus charitas est, & qui manet in charitate in deo manet, & deus in eo. In hoc perfecta est charitas nobiscum, ut fiduciam habeamus in die iudicij, quia sicut ille est, & nos sumus in hoc mundo. Timor non est in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem, quia timor pœnam habet. Qui autem timet, non est perfectus in charitate. Nos ergo diligamus deum, quoniam deus prior dilexit nos. Si quis dixerit, quoniam diligo deum, & fratrem suum oderit, mendax est. Qui autem non diligit fratrem suum quem videt, deum, quem non videt, quomodo potest diligere? Et hoc mandatum à deo habemus, ut qui diligit deum, diligat & fratrem suum. Omnis qui credit, quoniam Iesus Christus ex deo natus, & omnis qui diligit eum qui genuit, diligit eum qui natus est ex eo. In hoc cognouimus, quoniam diligimus natos dei, cum deum diligamus, & madata eius faciamus: hæc est enim charitas dei, ut mandata eius custodiamus. Et mandata eius graui non sunt, quia omne quod natum est ex deo, vincit mundum. Et hæc est victoria quæ
- vincit

DIVI EVSEBII EPISTOLA.

vincit mundum fides nostra. Quis est qui vincit mundum, nisi qui credit, quoniam Iesus est **G** filius dei. Hic est qui venit per aquam & sanguinem Iesus Christus, non in aqua solum, sed in aqua & sanguine. Et spiritus est qui testificatur, quoniam Christus est veritas, quoniam tres sunt qui testimonium dant, spiritus, sanguis, & aqua, & hi tres vnum sunt. Si testimonium hominum accipimus, testimonium dei maius est, quia testificatus est de filio suo. Qui credit in filium dei, habet testimonium dei in se. Qui non credit filio, mendacem facit eum, quia non credit in testimonio, quod testificatus est de filio suo deus. Et hoc testimonium est, quoniam vitam æternam dedit nobis deus. Et hæc vita in eius filio. Qui habet filium, habet vitam: qui non habet filium dei, non habet vitam. Hæc scribo vobis, vt sciatis, quoniam vitam habebitis æternam, qui creditis in nomine filij dei. Et hæc est fiducia quam habemus ad eum, quia **H** quodcunque petierimus secundum voluntatem eius, audiet nos. Et scimus quia audit nos, quicquid petierimus. Scimus, quoniam habemus petitiones quas postulamus ab eo. Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat, & dabitur ei vita peccanti non ad mortem. Est peccatum ad mortem, non pro illo dico vt roget quis. Omnis iniquitas peccatum est, & est peccatum ad mortem. Scimus, quia omnis qui natus est ex deo non peccat, sed generatio dei conseruat eum, & malignus non tangit eum. Scimus enim quoniam ex deo sumus, & mundus totus in maligno positus est. Et scimus quoniam filius dei venit, & dedit nobis sensum vt cognoscamus deum verum, & simus in vero filio eius: hic est verus deus, & vita æterna. Propter mala sua multi potentes oppressi sunt valde, & gloriosi traditi sunt in manus alterorum. Benedictio autem dei in mercedem iusti festinat, & in honore boni processus illius fructificat. Beatus vir qui non est lapsus verbo ex ore suo, & non est stimulatus in tristitia delicti. Scitote charissimi, pro ea pietate quæ vobis dei famulis impendenda est, omnes suggestiones vestras fidei catholicæ profuturas, me dignanter suscepisse, vt ipsarum quoque opere, & pax Christiana reparari, & error impius possit aboleri. Et si amplius de talibus aut his similibus aliquid fuerit deliberandum, celeriter ad nos relatio dirigatur, vt pertractata qualitate horum, nostra quid obseruari debeat sollicitudo constituat. **I** Data v. l. Calend. August. Constante Cos.

K

ALTERA EVSEBII EPISTOLA ADMONITORIA, ad fratres per Alexandriam & Aegyptum Christum sincere prædicantibus, ne se à vera fide per astutias falsorum prophetarum auellere patiantur.

EVSEBIUS Romanæ & Apostolicæ Ecclesiæ episcopus, dilectissimis, **L** in charitate Christi vnanimis, charitatis glutino connexis, fratribus per Alexandriam & Aegyptum domino militantibus, & rectam fidem tenentibus, in domino salutem. Benedictus deus & pater domini nostri Iesu Christi, pater misericordiarum, & deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra, vt possimus & ipsi consolari eos qui in omni pressura sunt, per exhortationem qua exhortamur ipsi à deo: quoniam sicut abundant passionibus Christi in nobis, ita & per Christum abundat consolatio nostra. Siue autem tribulamur, pro vestra exhortatione & salute: siue exhortamur, pro vestra exhortatione & salute, quæ operatur in tolerantia earundem passionum quas & nos patimur, & spes nostra firma est pro vobis, sciētes, quoniam sicut socij passionum estis, sic eritis & consolationis. Vetera dilectissimi transierunt, & ecce facta sunt noua. Omnia autem ex deo, qui reconciliauit nos sibi per Christum, & dedit nobis ministerium reconciliationis, quoniam quidem deus erat in Christo, mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum, & posuit in nobis verbum reconciliationis. Pro Christo ergo legatione fungimur tanquam deo exhortante per nos. Obsecramus pro Christo reconciliamini deo. Eum qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit, vt nos efficemur iustitia dei in ipso. Adiuvantes autem exhortamur, ne in vacuum gratiā dei recipiatis.

Ait

- A** Ait enim, tempore accepto exaudiui te, & in die salutis adiuui te. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis, nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum, sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos, sicut dei ministros in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in vigiliis, in ieiuniis, in castitate, in scientia, in longanimitate, & suauitate, in spiritu sancto, in charitate non ficta, in verbo veritatis, in virtute dei, per arma iustitiae à dextris & à sinistris, per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam, ut seductores & veraces, sicut qui ignoti & cogniti, quasi morientes, & ecce viuimus, ut castigati & non mortificati, quasi tristes, semper autem gaudentes, sicut egentes, multos autem locupletantes, tanquam nihil habentes, & omnia possidentes. Os nostrum patet ad vos charissimi, cor nostrum dilatatum est. Non angustiamini in carnalibus, angustiamini autem in spiritualibus. Eandem autem habentes remunerationem, tanquam filiis dico dilatamini & vos. Nolite iugum ducere cum infidelibus. Quae autem participatio iustitiae cum iniquitate? aut quae societas luci ad tenebras? Quae autem conuentio Christi ad Belial? Aut quae pars fidei cum infidei? Quis autem consensius templo dei cum idolis? Vos enim estis templum dei viui, sicut dicit dominus: quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo, & ero illorum deus, & ipsi erunt mihi populus, propter quod exite in medio eorum, & separamini de medio eorum dicit dominus, & inimicum ne tetigeritis, & ego recipiam vos, & ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios, &
- C** filias, dicit dominus omnipotens. Has igitur habentes promissiones charissimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus, perficientes sanctificationem in timore dei. Errorem vestrum corrigite fratres, & ab omni erroris macula vos custodite, ut purum dei munus offerre valeatis. Seruos dei nolite persequi. Episcopos nolite infamare neque accusare, quia deus eos suo iudicio voluit reservari. Quod enim non ab humanis, aut prauae vitae hominibus eos deprauari, aut accusari voluit ipse dedit exemplum, quando per seipsum & non per alium, negotiantes eiecit sacerdotes de templo, & inensas numulariorum proprio euertit flagello, & eiecit de templo: & sicut alibi ait, Deus stetit in synagoga deorum, in medio autem deos discernit. Dei ergo ordinationem accusat, qui episcopos accusat vel condemnat, dum minus spiritualia quam terrena sectatur. Causa enim fidei & dilectionis quibus salus Christiana consistit, multa me sollicitudine laborare compellit, metuens ne prauitas quae in suis fuerat amputanda principiis, processu temporis & pertinacior fiat & altior. Nam inimicum nimis est atque incongruum, eos qui episcopos vel reliquos veros sacerdotes sua persecutione vexant, catholicorum nominibus sine discretionem misceri, cum iam natam impietatem non deferentes ipsi sua prauitate condemnantur, quos conuenit percelli pro perfidia, aut liberari pro venia: quia sicut plenum pietatis est oppressis charitatem dominicam reddi, ita iustum est omnia perturbantis auctoritatem amputari. Miror charissimi, quare tam cito mouemini, atque à vestro sensu transferimini, cum scriptum sit: Post concupiscentias tuas non eas, & à voluntate tua auertere. Si praestes animae tuae concupiscentias eius, faciet te in gaudium inimicis tuis.
- E** Ne oblecteris in turbis, nec in modicis: adest enim commissio illorum. Ne fueris mediocris in contentione ex fastidio, & non est tibi nihil in seculo: eris enim inuidus tuae vitae. Operarius ebriolus non locupletabitur, & qui spernit modica paulatim decidet, & mulieres apostatare faciunt sapientes, & arguunt sensatos, & qui se iungit fornicariis, erit nequam, putredo & vermis hereditabunt illum, & extolletur in exemplum maius, & tolletur de numero animae eius. Qui credit cito, leuis corde est, & minorabitur, & qui delinquit in animam suam insuper habebitur. Qui gaudet iniquitate denotabitur: & qui odit correptionem minuetur vita: & qui odit loquacitatem, extinguit malitiam. Qui peccat in animam suam poenitebit, & qui iocundatur in malitia, denotabitur. Ne iteres verbum nequam & durum, & non minoraberis. Amico & inimico noli enarrare sensum tuum, & si est tibi delictum, noli denudare: audiet enim te, & custodiet te, & quasi defendens peccatum, odiet te, & sic adhærebit tibi semper. Audisti verbum aduersus proximum, commoriatur in te fidens, quoniam non te dirumpet, à facie verbi parturit fatuus, tanquam gemitus partus infantis. Sagitta infixæ femori carnis, sic verbum in corde stulti. Corripe amicum ne forte cum fecerit iniuriam, & non intellexerit, dicat, non feci, aut si fecerit, ne iterum addat facere. Corripe proximum ne forte non dixerit. Et si dixerit, ne forte iteret. Corripe amicum, saepe enim fit commissio, & non omni verbo credas. Est qui labitur in lingua sua, sed non ex animo. Quis est enim qui non deliquerit in lingua sua? Corripe proximum antequam commineris, & da locum timori altissimi, quia

omnis

DIVI EVSEBII EPISTOLA

omnis sapientia & scientia timor dei, & in illa est timere deum, & in omni sapientia dispositio legis. Non est sapientia neque scientia, & non est cogitatus bonus, nisi in illa. Peccatorum prudentia est nequitia, & in ipsa execratio, & est insipiens, qui imminuitur sapientia. Melior est homo qui deficit sapientia, & deficiens sensu in timore, quàm qui abundat sensu, & transgreditur legē altissimi. Est solertia certa, & ipsa iniqua, & est qui emittit verbum certū enarrans veritatem. Est qui nequiter humiliat se, & interiora eius plena sunt dolo. Et est iustus qui se nimium submittit à multa humilitate, & est iustus qui inclinat faciem, & fingit non videre se quod ignoratum est. Et si ab imbecillitate virium vetetur peccare, si inuenerit tempus malefaciendi, malefaciet. Ex visu cognoscitur vir, & ab occurso faciei cognoscitur sensatus: amictus corporis & risus dentium, & ingressus hominis enūciat de illo. Est correptio mendax in ore contumeliosi, & est iudicium quod non probatur esse bonum, & est tacens, & ipse est prudens. Quàm bonum est arguere, quàm irasci, & contentem in oratione non prohibere. Cupiscentia spadonis deuirginauit iuenculam, sic qui facit per vim iudicium iniquū. Quàm bonum est correpto manifestare pœnitentiam, sic enim effugies voluntarium peccatum. Est tacens qui inuenitur sapiens, & est odibilis qui procax est ad loquendum. Est autem tacens nō habens sensum loquelæ: est & tacens, tempus sciens apti temporis. Homo sapiens tacebit vsque ad tempus, lasciuius autem & imprudens non seruabit tempus. Qui multis vtitur verbis, lædit animam suam, & qui potestatem sibi assumit iniuste, odietur. Est processio in malis viro indisciplinato, & est inuentio in detrimentum. Est datum quod non est vtile, & est datum, cuius retributio duplex. Est propter gloriā minoratio, & est qui ab humilitate leuabit caput. Est qui multa redimat modico precio, & est restituens ea septuplum. Sapiens in verbis seipsum amabilem facit, gratiæ autem fatuorum effundentur. Datum insipientis non erit vtile tibi, oculi enim illius septemplexes sunt. Exigua dabit, & multa improperebit, & apertio oris illius inflammatio est. Hodie fœnerat quis, & cras expetit, & odibilis homo huiusmodi. Fatuo non erit amicus, & non erit gloria bonis illius. Qui enim edunt panē illius, falsæ linguæ sunt: quotiens & quanti irridebunt eum? neque enim quod habendum erat directo sensu distribuit, similiter & quod non erat habendum. Lapsus falsæ linguæ quasi qui à pavimento cadēs, sic casus malorum festinanter venient. Homo ingratus quasi fabula vana in ore indisciplinatorum assidua erit. Ex ore fatui reprobabitur parabola, non enim dicit illam in tēpore suo. Est qui vetatur peccare ab inopia, & in requie sua stimulabitur. Est qui perdet animam suam præ confusione, & ab imprudenti persona perdet eam, personæ autem accepticne perdet se. Est qui præ confusione promittit pro amico, & lucratus est eum inimicum gratis. Opprobrium enim nequam in homine mendacium, & in ore indisciplinatorum assidue erit. Laudat furem assiduitas viri mendacis, perditionem autem ambo hæreditabunt. Mores hominū mendacium sine honore, & confusio illorum cum ipsis sine intermissione. Vos fratres admonemus profutura hominibus inuicem indefinenter sectari in charitate Christi. Similiter obsecramus vos in domino, vt digne ambuletis vocatione, qua vocati estis, cum omni humilitate, & mansuetudine, cum patientia inuicem supportantes in charitate, solliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis, vnum corpus, & vnus spiritus, sicut vocati estis in vna spe vocationis vestræ, vnus dominus, vna fides, vnum baptisma, vnus deus, & pater omnium, qui super omnes & per omnia, & in omnibus nobis. Vnicuique autem nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi, propter quod dicit: Ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Quod autem ascendit, quid est nisi quia & descendit primum in inferiores partes terræ? Qui descendit ipse est, & qui ascendit super omnes cœlos, vt adimpleret omnia. Et ipse dedit quosdam quidem apostolos, quosdam autem prophetas, alios vero euangelistas, alios autem pastores & doctores ad consummationem sanctorū in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionis filij dei in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi, vt iam non simus paruuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circumuentionem erroris: de occultis enim cordis alieni temere iudicare iniquum est, & eum cuius non videntur nisi opera bona, peccatum est ex suspitione reprehendere. Oues ergo quæ pastori suo commissæ sunt, eum nec reprehendere (nisi à recta fide exorbitauerit) debent, nec vllatenus accusare possunt, quia facta pastorum oris gladio ferienda nō sunt, quanquam recte reprehendenda videantur. Ideo ista dicimus, quia in scripturis vestris reperimus quosdam episcopos nostris in partibus à propriis ouibus accusatos, aliquos videlicet ex

- A** licet ex suspitione, & aliquos ex certa ratione. Et idcirco quosdam esse rebus suis expoliatos, quosdam vero à propria sede pullos. Quos scias, nec ad synodum comprouincialem, nec ad generalem posse vocare, nec in aliquid iudicare, antequam cuncta quæ eis sublata sunt, legibus potestati eorum redintegrètur. Prius ergo oportet omnia illis legibus redintegrari, & ecclesias quæ ei sublatae sunt, cum omni priuilegio suo restitui, & postmodum non sub angustis temporis spacio, sed tantum temporis spaciū eis indulgeatur, quantum expoliati vel expulsi esse videntur antequam ad synodum conuocentur, & ab omnibus quibusque suæ prouinciæ episcopis audiantur. Nam nec conuocari ad causam, nec diiudicari potest expoliatus vel expulsus, quia non est priuilegium, quo expoliari possit iam nudatus. Vnde & antiquitus decretum
- B** est, vt omnes possessiones, & omnia sibi sublata, atque fructus cunctos ante litem contestatā præceptor vel primas possessori restituat. Et alibi scriptum habetur: Ille qui violentiam per tulit, vniuersa in statu quo fuerant recipiat, & quæ possidet securus teneat. Et alibi in synodalibus patrum decretis, & regum edictis legitur statutum: Redintegranda sunt omnia expoliatis vel eiectionis episcopis præsentia litem ordinatione pontificum, & in eorum vnde abscesserūt loca funditus reuocanda, quacunque conditione temporis, aut dolo, aut captiuitate, aut virtute maiorum, aut per quasunque iniustas causas res ecclesiæ, vel proprias, aut substantias suas perdidisse noscuntur, ante accusationem aut regularem ad synodum vocationem eorū. & reliqua. Est etiam in antiquis Ecclesiæ statutis decretum, vt qui aliena inuadit, non exeat impunitus, sed cum multiplicatione omnia restituat. Vnde & in Euangelio scriptū est: Quod si aliquid defraudaui, reddo quadruplum. Et in legibus seculi cautum habetur: Qui rem subripit alienam, illi cuius res direpta est, in decuplū quæ sublata sunt, restituat. Et in lege diuina legitur: Maledictus omnis qui transfert terminos proximi sui, & dicet omnis populus, Amē. Talia ergo non præsumantur absque vltione, nec exerceantur absque sua damnatione. Pacem & non damnum, aut iniustitiam alicuius sectamini inuicem & in omnes. Veritatem autem facientes in charitate crescimus in illo per omnia qui est caput Christus, ex quo totum corpus compactum & connexum per omnem iuncturam subministrationis secundum operationem in mensuram vniuscuiusque membri augmentum corporis facit in ædificationem sui in
- D** charitate. De cetero charissimi gaudete, & perfecti estote, exhortamini, idem sapite, pacē habete, & deus pacis & dilectionis erit vobiscum. Dominus custodiat vos & nūc, & in die æternitatis, Amen, Data I X. Calend. Octobris, Constante. C C. Concess.

TERTIA EVSEBII EPISTOLA AD EPISCOPOS & diacones Thusciae & Campaniæ, vt non solum diligentiores sint circa ea gerenda, quæ administratio religiosa desiderat, sed etiam bonis operibus in hoc seculo sint diuites, ne æterno gaudio priuentur

E

Et nonnulla alia de festo inuentionis crucis, de hæreticis suscipiendis, de impositione manuum habebitis.

Filectissimis fratribus vniuersis episcopis per Campaniam & Thusciam constitutis, Eusebius. Benedictus dominus deus noster qui per misericordiam suam Romanam ecclesiam beati Petri Apostolorū principis, sacerdotio ditauit, nobisque viam monstrandam circa nos propter vniuersalem curam quæ nobis propter priuilegium eiusdem ecclesiæ charitas indulget, qui cohæremus firmitate fidei, iugamur quoque votiua iocunditate colloquij, quo facilius dum per literarum ministeria ad vos vsque pertendimus, etiam corda vestra ad religiosum cultum apostolicis admonitionibus incitemus, & dum dilectionis nostræ spei reddimus velut quoddam debitum, plenum circa deum monstremus affectum. Iungamus ergo dilectissimi fratres, continuas & humiles preces, & deum nostrum oris & cordis lachrymis supplicantes iugi deprecatione poscimus, vt institutione & opere illi cuius esse membra cupimus, hæreamus, nec vnquam ab illa via quæ Christus est deuio tramite declinemus, ne ab eo iuste quæ

nos

nos impie relinquimus, deferamur infideles. Quod cum superni fauoris auxilio ea nobis po-
 test ratione contingere, si Apostolica dogmata, si patrum mandata seruamus. Dicit enim do-
 minus noster: Qui diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum
 veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Et licet hæc possint generaliter dicta sufficere,
 vt vel declinemus errata, vel custodiamus catholica, ab Apostolis tamen eorūq; successoribus
 nouimus cōstitutū criminatiōes aduersus doctores nō debere suscipere, nec peregrina iudicia
 fieri, nec quenquā alterius iudicis quā sui sentētia debere constringi. Caput enim ecclesiæ
 Christus est, Christi autē vicarij sacerdotes sunt, qui vice Christi legatione funguntur in ec-
 clesia. Idcirco quicquid ad eorū sit iniuriam, ad Christum pertinet qui dixit: Qui vos audit,
 me audit: & qui vos spernit, me spernit: & qui spernit me, spernit eum qui misit me. Ista fra-
 tres terribilia sunt, & oppido diligenter consideranda & cauenda, & tam propter eos qui seip-
 sos aut cupiditate, aut avaritia, aut inuidia perdere moluntur, ne in profunda labantur, aut in
 talia incidant mala, quā propter persecutores ecclesiæ seruorumq; eius qui iuxta veritatis
 vocē oculos habentes nō vident, & aures habentes non audiunt, nec intelligunt quæ placent
 deo, sequētes in omnibus apostolicam regulam, & prædicantes eius omnia cōstituta ob custo-
 diam episcoporum, qui columnæ ecclesiæ à deo dicti sunt, & ceterorū verorum sacerdotum
 firmantes cana patrum statuta, statuimus iterum cum omnibus qui nobiscum sunt episcopis,
 sicut dudum decretū reperimus, vt homicidæ, malefici, fures, sacrilegi, raptores, adulteri, ince-
 sti, venefici, suspecti, criminosi, dolosi, periuri, & qui raptum fecerunt, vel falsum testimonium
 dixerunt, seu qui ad sacrilegos diuinosq; cōcurrerunt, similesq; eorum nullatenus ad accusa-
 tionem vel ad testimonium erunt admittendi, quia infames sunt & iuste repellendi, quia fu-
 nestæ est vox eorum. Vocem enim funestam in omnibus interdici potius quā audiri oportet.
 Periculū ergo quod doctoribus imminet, summopere semper cauendum est & declinan-
 dum, & illi sunt à cunctis portandi & custodiendi, dicente domino: Quod vni ex minimis
 meis fecistis, mihi fecistis. Prima enim salus est rectę fidei regulas custodire, & à constitutis
 patrum nullatenus deuiare. Nec potest domini nostri Iesu Christi prætermitti sententia di-
 centis: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Et hæc quæ dicta sunt,
 rerum probantur effectibus, quia in sede apostolica extra maculam semper est catholica ser-
 uata religio. Ideo charissimi & vos iuxta sanctam scripturam discite bene facere & mala de-
 clinare, & patrum regulis imbui, sicut scriptum est: Fili si habes bene fac tecū, & deo dignas
 oblationes offer. Memor esto quoniā mors non tardat, & testamentū inferorum, quia demō-
 stratum est tibi. Testamentū huius mundi morte morietur. Ante mortē benefac amico tuo,
 & secundum virēs tuas exporrigens da pauperi. Nō defrauderis à die bona, & particula boni
 doni nō te prætereat. Nōne aliis relinquis dolores & labores tuos? In diuisione sortis da &
 accipe, iustifica animam tuā. Ante obitum tuū operare iustitiam, quia nō est apud inferos in-
 uenire cibū, Omnis caro sicut fœnū veterascet, & sicut folium fructificans in arbore viridi.
 Alia generātur, & alia deiiciūtur. Sic generatio carnis & sanguinis alia finitur, & alia nascit. L
 Omne opus corruptibile in fine deficiet, & qui illud operat, ibit cū ipso. Et omne opus electū
 iustificabitur, & qui operat illud honorabitur in illo. Beatus vir qui in sapiētia sua morabitur,
 & qui in iustitia sua meditabitur, & in sensu cogitabit circūspēctionē dei. Qui excogitat vias
 illius in corde suo & in absconditis illius intelligens erit, vadens post illā quasi inuestigator, & in
 viis illius consistens. Qui respicit per fenestram eius, & in ianuam illius audiens. Qui requie-
 scit iuxta domum illius, & in parietibus illis figens palum. Statuit casulam suam ad manus
 illius, & requiescunt in casula illius dona per æuum. Statuet filios suos sub tegmine illius, &
 sub ramis illius morabitur, protegitur sub ramis illius à feruore, & in gloria eius requiescet.
 Qui timet dominum faciet illud, & qui continens est iustitiæ apprehendet illam, & obuiabit M
 illi quasi mater honorificata, & quasi mulier à virginitate suscipiet illum. Cibabit illū pane vi-
 tæ & intellectus, & aqua sapiētię salutaris potabit illū. Et firmabitur in illo, & nō flectetur, &
 continebit illū, & non confundetur, & exaltabit eum apud proximos suos, & in medio eccle-
 siæ aperiet os eius, & implebit eum spiritu sapientiæ & intellectus, & stola gloriæ vestiet il-
 lum, iocunditatem & exultationem thesaurizabit super illum, & nomine æterno hæredita-
 bit illum. Homines stulti non apprehendent illam, & homines sensati obuiabunt illi, ho-
 mines stulti non videbunt illam. Longe enim abest à superbia & dolo. Viri mendaces non
 erunt illius, & viri veraces inuenientur in illa, & accessum habebunt vsque ad inspektionem
 dei. Non est speciosa laus in ore peccatoris, quoniam à deo perfecta est sapientia. Sapientia
 enim

- A** enim dei stabit laus, & in ore fidei abundabit, & dominator dabit eam illi. Non dixeris per dominū abest, quā odit non feceris, non dices ille me implantauit. Non enim necessarij sunt illi homines impij. Omne execramentum erroris odit deus, & non erit amabile timentibus eum. Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilij sui, adiecit mandata & praecepta sua. Si volueris mandata, conseruabunt te, & in perpetuum fidem placitam seruare. Apposui tibi aquam & ignem, ad quod volueris porrige manum, ante hominem vita & mors, bonum & malum, quod placuerit ei, dabitur illi, quoniam multa patientia dei, & fortis in patientia, videns omnes sine intermissione. Oculi domini ad timentes eum, & ipse cognoscit omnem operam hominis. Nemini mandauit impie agere, & nemini dedit spaciū peccandi. Non enim concupiscit multitudines filiorum infidelium & inutilium. Ne iocunderis in filiis impiis, si multiplicentur, nec oblecteris super ipsos, si non est timor dei cum illis. Non credas vitæ illorum, & non respexeris in labores eorum. Melior est enim vnus timens deum, quā mille filij impij. Et vtile mori sine filiis, quā relinquere filios impios. Ab vno sensato inhabitabitur patria, & à tribus impiis deseretur. Multa alia vidit oculus meus, & fortiora horum audiuit auris mea. In synagoga peccantium exardebit ignis, in gente incredibili exardescet ira. Non exorauerunt pro peccatis suis antiqui gigantes, qui destruxerunt confidentes suæ virtuti, & non pepercit peregrinationi illorum, sed percussit eos, & execratus est illos præ superbia verbi illorum. Non misertus est illis totam gentem perdens, & extollentes se in suis peccatis. Et sicut sexcenta millia peditum, qui congregati sunt in duritia cordis sui. Et si vnus fuisset ceruicatus, mirū si fuisset immunis. Misericordia enī & ira est cū illo potēs exoratio, & effundens iram secundum misericordiam suam. Sic correptio illius homines secundum opera sua iudicabit. Non effugiet in rapina sua peccator, & non retardabit sufferentiam facientis misericordiam. Omnis misericordia faciet locum vnicuique secundum meritum operum suorum, & secundum intellectum peregrinationis. Non dicas à deo abscondar, & ex summo quis mei memorabitur? in populo magno non agnoscar. Quæ est enim anima mea in tam imensa creatura? Ecce cælum & cæli cælorum, abyssus, vniuersa terra, & quæ in eis sunt, in conspectu illius commouebuntur, montes simul & colles & fundamenta terræ. Et cū conspexerit illa deus, tremore concutientur, & in omnibus his insensatum est cor. Et omne cor intelligitur ab illo, & vias illius quis intelligit? Et procellam quam nec oculus vidit hominis? Nam plurima opera illius sunt in absconditis, sed opera iustitiæ illius quis enarrabit, aut quis sustinebit? Large enim est testamentum à quibusdam, & interrogatio hominum in cōsummatione est. Qui minoratur corde, cogitat mala, & vir imprudens & errans cogitat stulta. Omnis ergo fratres sermo malus de ore vestro non procedat, sed si quis bonus est ad ædificationem opportunitatis, vt det gratiam audientibus. Et nolite contristare spiritum sanctū dei, in quo signati estis in die redēptionis. Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur à vobis cum omni malitia. Estote autem inuicem benigni, misericordes, donantes inuicem sicut & deus in Christo donauit vobis. Estote ergo imitatores dei sicut filij charissimi, & ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam deo in odorem suauitatis. Fornicatio autem & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos, aut turpitudine, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinet, sed magis gratiarum actio. Hoc enim scitote intelligentes, quod omnis fornicator aut immundus, aut auarus (quod est idolorum seruus) nō habet hæreditatē in regno Christi & dei. Nemo vos seducat inanibus verbis. Propter hæc enim venit ira dei in filios diffidentiae. Nolite ergo effici participes eorum. Eratis enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in domino vt filij lucis ambulate. Fructus enim lucis est in bonitate, & iustitia, & veritate, probantes quid sit beneplacitum deo, & nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum, magis autem redarguite. Quæ enim in occulto sunt ab ipsis, turpe est dicere. Omnia autem quæ arguuntur à lumine manifestantur: omne enim quod manifestatur, lumen est. Propter quod dicit: Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. Videte itaque fratres quomodo caute ambuletis, non quasi insipientes, sed vt sapientes, redimentes tempus, quoniam dies mali sunt, propterea nolite fieri imprudentes, sed intelligentes quæ sit voluntas dei. Et nolite inebriari vino, in quo est luxuria, sed implemini spiritu sancto loquentes vobismetipsis in psalmis & hymnis in cordibus vestris, domino gratias agentes semper pro omnibus in nomine domini nostri Iesu Christi deo & patri, subiecti inuicē in timore Christi. Crucis ergo domini nostri Iesu Christi quæ nuper nobis

EPISTOLA AEGYPTIORVM PONTIFICVM.

bis gubernacula sanctæ Romanæ ecclesiæ tenentibus quinto nonas Maij inuenta est, in prædicto calendarum die inuentionis festum vobis solenniter celebrare mandamus. Similiter & hæreticos omnes quicunque dei gratia conuertuntur, in sanctæ trinitatis nomine credentes baptizati sunt, Romanæ ecclesiæ regulam tenentes per manus impositionem reconciliari præcipimus. Manus impositionis sacramentum magna veneratione tenendum est, quæ ab aliis perfici non potest, nisi à summis sacerdotibus. Nec tempore apostolorum ab aliis quàm ab ipsis apostolis legitur aut scitur peracta esse, neq; ab aliis (sicut iam dictum est) quàm ab illis qui eorum locū tenēt, vnquā perfici potest, aut fieri debet. Nam si aliter præsumptū fuerit, irritū habeatur & vacuū, nec inter ecclesiastica vnquā reputabitur sacramenta. De cetero fratres gaudete & exultate in domino, vt sancti spiritus gratia illuminati & confortati, vos vestrosq; ad pascua æternæ vitæ peruenire atq; perducere adminiculante domino valeatis. Gratia domini nostri Iesu Christi & charitas dei & communicatio spiritus sancti sit semper cum omnibus nobis, Amen. Data V III. Calend. Sept. Constante. C. consule.

EPISTOLA AEGYPTIORVM PONTIFICVM cum ad Marcum Papam pro exemplaribus Niceni Concilii, quia Arriani eorum exemplaria incenderant.

SANCTO & apostolici culminis venerando domino Marco sanctæ Romanæ & Apostolicæ sedis atq; vniuersalis ecclesiæ papæ, Athanasius & vniuersi Aegyptiorū episcopi. Ad vos peruenisse nō dubitam⁹ quanta & qualia ab hæreticis, & maxime ab Arrianis quotidie patimur, quoniam in tantū ab eis persequimur, vt etiā viuere nos tædeat. Nam instanti tēpore subito & insperate in nos irruētes, nosq; iuxta præceptum domini, qui ait, si vos persecuti fuerint in vnā ciuitatē, fugite in aliā: fugiendo propter cladē populi declinātes, nos cōprehendere nō valuerunt, sed omnia nostra depopulati sunt, in tantū enim nostra vastauerūt, vt nec libros, nec vestimenta ecclesiastica, aliāq; ornāmēta, nec reliqua vtenilia nobis dimitterēt. Libros vero nostros vsq; ad minimū incendētes, nec iota vnū relinquentes propter veritatis fidē Nicenam synodū, qua clerus & populus imbuebatur, & maxime iam imbuti erant, in cōtumeliā nostram, & omniū Christianorū, incenderunt. Quapropter precamur pater beatissime, quia nō dubitamus apud vos plenaria esse Niceni Concilij exemplaria, vt nobis illa quæ sancte recollectionis prædecessoris vestri Syluestri fuerunt, sub tuta mittatis stipulatione. Nam quando prædictæ synodo cū beatæ memorię Alexādro digno deo pōtifice nostro, id est, Alexandrinę magnæ ciuitatis episcopo in diaconatus interfuimus officio, sub nostræ præsentie testimonio per beatos viros ViCTORē, Vincentium presbyteros apostolicæ sedis apocrisarios missa sunt prædicto papæ Syluestro cum ad stipulatiōē subnexa capitula lxx. Sane præsentib⁹ nobis lxxx. capitula in memorata tractata sunt synodo, xl. à Græcis græca lingua ædita, & xl. à latinis similiter latina ædita lingua: sed visum est trecentis decem & octo patrib. in prædicto sancto spiritu repletis cōcilio congregatis, & maxime iam dicto Alexandro, & apostolicæ sedis apocrisariis, vt x. capitula adunarentur, aliis atq; congruis in locis infererentur, & ad formā LX. discipulorū vel totius orbis terræ linguarū, lx. tanti & tam excellētis concilij fierent capitula, quæ omnē Christianorū informarent orbē, & omnes sub sacerdotali & Christiano nomine degentes vna fides, & vna sacerdotalis atq; clericalis regeret norma, nec quisquā à suo disliceret capite. Nūc ergo, vt prædictū est, inimici sanctæ dei ecclesiæ, & maxime Arriani à quib⁹ quotidie expugnamur, cōterimur, & opprimimur, præfata lxx. Niceni Cōcilij capitula quæ de præfata synodo iam facta, iubēte domino meo Alexandro, decreto omnium episcoporum attuli, quæ etiā coram omnibus recitauimus atque transcripsi, sunt igne cōbusta, optamus vt à vestræ sanctæ sedis Ecclesiæ autoritate quæ est mater & caput omnium Ecclesiarum, ea ad correptionem & recreationem fidelium orthodoxorum percipere per præsentē legatos mereamur. Vere nouimus Apostolatus vestri cor gratia sancti spiritus in tantum esse acensum, vt omnibus oppressis succurratis, quanto magis nobis qui licet exigui ordinis, tamen

A tamen vestri sumus, vobisq; obediētes, cum omnibus nobis cōmissis, & esse semper volumus. Ideo decet & oportet vos nobis hęc quæ rogamus, & alia quæ necessaria iuxta sapiētiam quā vobis præticit altissimus esse cognoueritis, absq; tarditate prætare, vt tantæ miserix squalores à fidelium mentibus detergantur, & quasi vulnus corpori infixū aditu tantæ miserix obsecrato, saluari curetur antidoto, vt diuino freti iuuamine, vestraq; autoritate atq; auxilio roborati, aduersantium tergiuersationes euadere valeamus, atq; incōfuso vultu non fraude cuiusquam perculsi assistere æterno iudici mereamur, & vocem audire Christi, Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudiū domini tui.

B

RESCRIPTIO MARCI PAPAE DE MISSIONE Capitulorum Niceni Concilii Athanasio & omnibus Aegyptiorum Episcopis.

C

Dominis venerabilibus fratribus Athanasio, & vniuersis Aegyptiorum episcopis. Marcus S. Ro. Ecclesię episcopus. Doleo fratres & nimium cōtristor super afflictione vestra, sed oppido cōsolor, quod vōto agitata nō estis harūdo, sed recti in fide inter omnes procellarū & turbinū colluctatiōes incessanter perduratis. Lectis ergo frat. vestraliteris, vigorē constantiæ quē olim noueramus, agnouimus, cōgratulantur vobis quod ad custodiendū gregem pastorem curā vigilantēter insequimini, ne lupi qui sub specie ouium subintrarūt, bestiali scuitia supplexes quasq; dilacerent, qui nō ad hoc subintrarūt, vt aliqua correctione proficiant, sed vt ea quæ sunt sana corrūpant. Quapropter moneo & hortor dilectionē vestram, vt bonum quod incepistis adminiculante diuina gratia vsq; in finem perducere satagatis, veritatis voce monēte: Beatus qui perseuerauerit vsq; in finem; vnde enim beata perseuerantia nisi de virtute patiētiæ? Nam iuxta apostolū, omnes qui voluerint pie viuere in Christo persecutionem patientur: quæ nō in eo tantum computanda est, quod contra Christianam pietatem, aut ferro, aut ignibus agitur, aut quibuscunq; suppliciis cum persecutionū scuitiam suppleant, sed dissimilitudines morum & cōtumaciæ inobediētium, & malignarum tela linguarū, quibusq; cōflictationibus cōmunia semper mēbra pulsantur, ita vt nulla piorum portio à cōflictatiōe sit libera, periculis nec ocio careāt nec labore, nā hęc & omnia incrementa probabiliū studiorum, & in eis vsq; in finem perseuerantia, atq; bonæ voluntatis incrementa, ad Christi gratiam semper sunt referēda, vt in omnibus quæ agimus de^o omni perfecte laudetur tēpore. De capitulorū nanq; verorū Niceni cōcilij, quibus nos interfuisse literis vestræ fraternitatis significastis, à nostris qui vnā nobiscū interfuerunt diligentioribus requisuimus collocutionibus, qui ita vt vestræ testatæ sunt literæ, omnē nobis ordinē exposuerunt, & vestrā epistolam per omnia veram esse testificati sunt, nō vt nos aliquid sinistrū vestra ex parte arbitraueremur, sed nos & vos illosq; absq; vlla in posterū titubatione vnum sentire optaremus, & sancta Romana ecclesia quæ semper immaculata permāsit, & domino prauideat, & beato Petro apostolo opem ferēte in futuro manebit, sine vlla hæreticorum insultatione firma & immobilis omni tēpore persisteret. His ita peractis diligenter requirētes in sancto nostræ & apostolicæ sedis scrinio eadē quæ sanctæ recordationis prædecessori meo Syluestro sunt directæ, septuaginta (vt significastis) capitula illæ inuenimus. Ipsa enim vobis propter autoritatē & subscriptionem tantorū patrum & eius magni cōcilij minime misimus, sed per eadē coram apocrisariis vestris alia similia eundē numerum eademq; verba, & ipsam subscriptionē continētia, vobis rescribere & sub certa stipulatione & cōfirmatione mittere curauimus. Et quis est qui fratribus suis talia negare audeat? Nam nō negligenda nobis hęc per sancti spiritus gratiā dominus docuit, sed fideliter exercenda & fratribus cōtradenda & docēda distribuit. Hęc apostolorū viuā traditio, hęc est vera charitas quæ prædicāda est, & præcipue diligenda ac fouēda, atq; fiducialiter ab omnibus tenēda: hęc sancta & apostolica mater omnium ecclesiarum Christi ecclesia, quæ per omnipotētis dei gratiā à tramite apostolicę traditiōis nunquā errasse probatur, nec hæreticorū nouitatib⁹ deprauāda succubuit, sed vt in exordio normā fidei Christianæ percepit ab autorib⁹ suis apostolorū Christi principibus, illibata sine tenus manet, secundū

q ipsius

ipsius domini saluatoris diuinā pollicitationem, qui discipulorum suorum principi in suis fatus G
est euangelis: Petre, inquit, ecce Satan expetiuit ut cribraret vos sicut qui cribrat triticum,
ego autē pro te rogavi ut nō deficiat fides tua, & tu aliquādo confirma fratres tuos. Cōsideret
itaq; vestra excellens prudētia quā bonū sit supersistere in dispensatione vobis credita, & in
fide recta, atq; hæreticis & æmulis Christi repugnare, & nunquā à veritatis tramite declina-
re, quoniā domin⁹ & saluator omnium cuius fides est, qui pro nobis mori nō dubitauit, & pro-
prio nos suo redemit sanguine, qui fidē beati Petri nō defecturā promisit, & cōfirmare eum
fratres suos admonuit, quod apostolicos pontifices meæ exiguitatis prædecessores cōfidenter
fecisse semper cūctis est cognitum, quorum & pusillitas mea licet impar sit & infirma, pro su-
scepto tamē diuina dignatiōe ministerio, pedissequa cupit existere: vā enim erit nobis qui hu H
ius ministerij onus susceptum habemus, si veritatem saluatoris nostri Iesu Christi, quā apo-
stoli prædicauerūt, prædicare neglexerimus: vā erit nobis si silentio veritatē opprefferimus,
qui erogare nummulariis iubemur, id est Christianos populos imbuere & docere, quid in ip-
sius Christi futuro dicturi sumus examine, si sermonis eius veritatem confundimur prædica-
re? quid erit de nobis cum de commissis nobis animabus, & de officio suscepto rationem iu-
stus iudex Christus deus noster districtam exegerit? Ideo fratres hortor dilectionē vestram,
obtestor & moneo, ut qua debetis & potestis sollicitudine vigiletis ad inuestigandos hæreti-
cos & inimicos sanctæ dei ecclesiæ, & à suis mentibus ne pestis hæc latius diuulgetur, seueri-
tate qua potestis pro viribus extirpetis: quoniā ut habebit à deo dignæ remunerationis præ- I
mium qui diligentius quod ad salutem cōmissæ sibi plebis proficiat, fuerit executus, ita ante
tribunal domini de reatu negligentia se non poterit excusare quicumq; plebem suam contra
sacrilegæ persuasionis autores noluerit custodire. Data XX. Calendas Nouembris, Nepotia-
no & Secundo viris clarissimis consulibus.

EPISTOLA ATHANASII ET AEGYPTIORVM

Episcoporum ad Liberium Papam, de op-
pressionibus Arrianorum.

K

Ominō beatiss. & honorabili sancto patri Liberio papæ Athanasius,
& vniuersi Aegyptiorū episcopi, in vnū synodice apud Alexādiam
cōgregati. Vestræ beatissimæ paternitatis iura penes deū sunt manife-
sta, dum prædicationibus scilicet apostolicis, & doctrinis veræ fidei
cultura vniuersa repleta sit terra: per diuinorum tamen eruditionē elo-
quiorū vestra instruenta admonitione exhortatoria superædificatur
orthodoxa Christi ecclesiā apostolica institutiōe fundata, & à fide- L
libus patribus firmissime roborata, ad quā omnes beatissimi apostoli
pari honoris & potestatis cōsortio præditi populorū agmina cōuertentes, pie sancteq; de tene-
bris ad lumē, de lapsu ad verā fidem, de morte ad vitā homines diuinæ prædestinatiōis gratia
præceptis ac monitis perduxerūt, quorum sanctorū apostolorum vestra fraternitas honorā-
da sequens merita, & perfectius implens exēpla, ecclesiam dei morū probitate, & actū san-
ctitate cōdecorat, & fide sacra Christianis moribus vigēs, quæ fieri deo placita præcepit stu-
diis pōtentialibus indefinēter operatur & perficit, seruās legis diuinæ mādāta, quia nō legis au-
ditores iusti sunt apud deū, sicut narrat Apostolus, sed factores legis iustificabūtur. Nos enim
hæc meditari cupiētes, & ea quæ à sancta sede vestra apostolorū, corūq; successorū prædica- M
tione suscepimus, atq; quæ in Nicena synodo roborata cognouimus prædicare, & Arrianorū
blasphemias, atque aliorum hæreticorum repellere cupientes quotidie ab his persequimur, &
damnationi tradimur atq; morti destinamur. Qua de re precamur, ut vestris exhortationi-
bus, tam per vos quā & per apocrisarios vestros adiuenimur, ne dum illi crescūt & nos mi-
nuimur, vera fides destruat, & eorū hæresis ultra fidē nostram crescat: quoniā timemus, ut
postquā abūdauerit iniquitas, refrigescat charitas multorū. Pro qua re multa vestræ sacræ do-
ctrinæ tā apud deū quā apud cūctos fideles merces & laus reposita est, si vestra hæc recēse-
tur auctoritate: nostrā enim fidē quam à sanctis patribus accepimus & tenemus atq; docemus
subtē inseruim⁹, ut si aliquis vobis aliter nos credere aut docere, aut accusando, aut mustitā-
do retu-

- A** do retulerit, vel detrahendo scriptis madauerit, per hanc manifeste nos ita credere & docere agnoscat. Credimus namq; in vnum deum patrem omnipotentem, omnium visibilium necnon inuisibilium factorē, & in vnum dominum nostrum Iesum Christū filium dei natum ex patre vnigenitū, hoc est, ex substantia patris, deū ex deo, lumen ex lumine, deum verum ex deo vero, natum, nō creatum, homouision, hoc est, eiusdem cum patre substantiæ, per quē omnia facta sunt, cœlestia, terrestria. Qui propter nos homines & propter nostram salutem descendit de cœlis, & incarnatus est, & homo factus, passus est, & resurrexit tertia die, ascendit in cœlum, venturus est iudicare viuos & mortuos. Et in spiritum sanctum. Eos autem qui dicunt, erat tēpus quando non erat, & priusquā nasceretur non erat, & quia ex nullis subsistentibus factus est, aut ex alia substantia vel essentia, dicunt esse trepton, hoc est, cōuertibilem atq; mutabilem filiū dei: hos anathematizat catholica & apostolica ecclesia. Hāc venerabilem fidem trecenti quidem decem & octo patres agnouerunt, & amplexi sunt, & cōsonantes & vnanimes scriptis explanauerunt. Sed modo quoniā contra hęc (vt nostis) talia exurgūt, qualia nō debent, venite & nos dilectissimi fratres cum deo descendamus ad visitationē, id est, inquisitionem sermonū eorum, & cōfundamus per approbationem verissimā ibidem linguas eorū eleuatas contra scientiam vnigeniti filij dei, & iniquitatem in altitudinem humanitatis eius loquentes, disrumpamus vincula eorū per gladium spirituale, quod est verbum dei, & proiciamus à nobis iugum ipsoꝝ per expugnationē prophani sensus illorū. Tunc enim ipse quoq; dominus irridebit eos, & subsannabit, & tunc loquetur ad eos in ira sua, & in furore suo concurbabit eos, secundū beatum Hieremiā dicens: Falso prophetæ isti vaticinantur in nomine meo, nō enim misi eos, & nō præcepi eis, neq; locutus sum ad eos visionē mendacem, & diuinationem & fraudulentiam & seductionem cordis sui prophetant vobis. Ideo hęc dicit dominus de prophetis qui prophetāt in nomine meo mēdacium: Erunt proiecti in viis Hierusalem, & conculcatio omniū pie confitentium me, & non erit qui sepeliat eos. Nemo enim abscondere potest quibusdam subreptionem cōmentitiis, sicut nec folijs fici antiquis transgressor præcepti Adā potuit, qui per propriam linguā inuerecunde nudatur, laqueus enim fortis viro labia eius, & captus propriis sermonibus, & opera manū eius, retributio autē labiorum eius dabitur ei & impietatis reprehensio. Arguam te, inquit, & statuā contra faciem tuam, existimasti inique quod essem tibi similis. Propterea sicut dicit dominus ad Gedeon, deponamus eos ad aquam veræ discretionis, & probemus eos ibi regulari examinatione in idipsum pronos corruentes per ostensionem prauis intellectus eorū, vtrum ne sint apud eos sapientes diuini verbi scientiam ignorātes, quoniam dicentes esse se sapientes stulti facti sunt, & mutauerunt gloriā catholicæ ecclesiæ propria nouitate & volūtate, siue per ea quæ illicite in eius defensione gesta sunt, hæreticā turbulentiam introducentes, illud cōpetenter ad nos retinentes quod bene ad Iesum filiū Sirach dictū est: Vsq; ad mortem certa pro veritate, & dominus pugnabit pro te. Huius rei gratia vniuersalis vobis in Christo Iesu cōmissa est ecclesia, vt pro omnibus laboretis, & cūctis opem ferre nō negligatis: quia dū fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt omnia quæ possidet. Ideoq; tanta vrgēte necessitate summo opere cōprimite vestra summa auctoritate infestos, releuate oppressos, vt absq; graui damno, opitulante facultate, ipsi gratāter omni tempore sacrificare mereamur illasi. Et subscriptio: Aeterna te seruet diuinitas per multos annos sanctissime patrum pater, Amen.

LIBERII PAPAE AD ATHANASIVM ET AEGYPTIORUM EPISCOPOS EPISTOLA, IN QUAE FIDEM EORUM COMMENDAT, & SACRÆ SCRIPTURÆ TESTIMONIIS INNIXUS, ADVERSUS

F **Arrianos hæreticos animat.**

Dilectissimo filio Athanasio, & omnibus in vnū congregatis, & de trinitatis fide recte sentientibus Aegyptiorū episcopis, Liberius papa. Olim & ab initio tantā percepim⁹ à beato Petro apostolorū principe fiduciā, vt habeam⁹ auctoritatē pro vniuersali ecclesia ad rectā defendendā fidē, quatenus nulli liceat statū sanctæ ecclesiæ cōmouere ad læsionem recte credentium absque sui periculo honoris. Epistolam siquidem vestram nobisque directam ante nos recitari fecimus,

q ij tri-

LIBERII PAPAE EPISTOLA

tribulationes & persecutiones quas pro recta fide patimini intelleximus. Super quibus & nos G
vnà vobiscū condolemus, & laborare pro vobis vt pater pro filiis parati sumus. Fidem vero
Niceni concilij in eadē epistola rectam reperimus, super qua & deo gratias vberrimas retuli-
mus, pro qua non solūmodo persecutiones & passiones sustinere vobiscū parati sumus, sed et-
iam si necesse fuerit, mori pro Christi nomīe, inquantū nostra finit fragilitas, nō respuimus.
Igitur prādictū sanctū cōcilium (vt legimus) definiuit Nicenum, aliā fidem nulli licere pro-
ferre, aut cōscribere, vel cōponere, aut sapere, vel docere aliter, nec quicquam in fide sentire,
aut proferre, quod his patrum regulis possit obuiare. Qui autem prāsumpserit cōponere aliā
fidem, aut proferre, docere, vel tradere aliud symbolum ad viam veritatis cōverti desideran-
tibus de quacūq; hāresi, vel ex Iudæis, vel ex paganis Christianos se fieri volentibus, hi si e- H
piscopi fuerint, aut clerici, alienari quidem episcopos ab episcopatu, clericos à clero. Si vero mo-
nachi, aut laici fuerint, anathemate feriri. Protestatur etenim beatus apostolus dicens: Si quis
certat, non coronatur, nisi legitime certauerit. Et iterum dominus ait: Qui autem perseuera-
uerit vsq; in finem, hic saluus erit: videlicet certaminibus sacris propositis nobis pro defen-
sione catholicæ ecclesiæ, magnāq; salute ex hoc sperata ab omnium bonorum datore deo. Nō
deficiant manus nostræ dilectissimi fratres per occasionem cuiuslibet, desidia dissolutæ, sed
fortes efficiamur per gratiam domini atq; virtutem potentix eius, quoniā perfecit pedes no-
stros tanquā ceruorum, & super excelsa firmiter statuit intellectus summæ eius humanitatis
propter nostrā salutem, maxime tantū habētes impositam sanctorū testium nubē. Deponen- I
tes ergo omne pondus, & circūstantem aduersariorū nouitatem, per patientiā curramus, aspi-
cientes in autōrē fidei, & consummatorē Iesum, qui in proposito nobis propter eum negotio,
spiritum nobis suæ veritatis condonet, loquentē in nobis atq; prohibentē magnalia fidei per
doctrinam sanctorum patrum quos aduersarij cūlumniantur quotidie. In prophetis nanq; ha-
betur: Propter Sion nō tacebo, & propter Sion non quiescam, donec egrediatur vt splendor
iustus eius, & saluator eius vt lampas accendatur. Profecto catholica ecclesia quæ vera confi-
stit Sion, & ciuitas Christi cælorum regis per tot annorū spatia expugnata ab auersantibus
verba fidei, qui neq; deum timent, neq; hominem reuerentur, sed incassum perducētib; pijs
& canonicis de hoc verbo doctrinas, dum aduersis tantisq; scripto & sine scripto contesta- K
tionibus inuitati fuissent corrigere propriam, & sepelire hāresim, sicuti & per anteriore co-
gnitionem luculentius demonstratū est, tam per libellos quā per suggestiones reuerendissi-
morum sacerdotū, & venerabilium abbatum, apostolo protestante nobis, vt hominem hāre-
ticum post primā & secundam correptionē euitare debeamus, scientes quia huiusmodi sub-
uersus est, & delinquit proprio iudicio condemnatus, nullo modo oportet nos deinceps tace-
re, aut quiescere, ne quomodo iniqui iudicemur odibilem deo pacem amplectentes: quoni-
am scriptum est, Zelauit in peccatoribus pacem peccatorum videns: & dicatur etiam de no-
bis, Sacerdotes mei contempserunt legem meam, & polluerunt sanctuaria mea, inter san-
ctum & prophanum non habuere distantiam, inter pollutum & mundum non intellexerunt: L
sed consurgere in deo, & consistere prompte ei, & induentes arma spiritus aduersus mali-
gnantes contra fidem eius, vt approbemus spiritus sapienter, id est, verba eorum si ex deo
sunt. Scriptum est enim in Hieremia: Probatores dedi te in populo meo robustum, scies &
probabis viam eorum. Multa nanque nobis necessaria est vigilantia, & tanta diuinæ sapien-
tiæ rimatio quæ occulta tenebrarum reuelat ad requisitionem huiusmodi rei, & scrutatio-
nem, quoniam latet quodammodo & absconditur, vixque comprehenditur, dolosa existens
malitia, pro eo quod sibi pietatem callide blandiatur, vt valeat scrutantium mentem latē-
re. Quod utique sciens beatus Apostolus ait: Nam huiusmodi pseudoapostoli, & operarij
subdoli transfigurāt se in Apostolos Christi. Sed non mirum, quoniam & ipse Satanas trās- M
figuratur se velut angelus lucis: & ideo non mirum, si ministri eius transfigurātur velut mi-
nistri iustitiæ, quoniam finis secundum opera eorum, sed & dominus in hoc præmunens
nos, ait: Attendite à falsis prophetis qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus
sunt lupi rapaces, à fructibus eorum cognoscetis eos. Ergo in idipsum ex toto corde refe-
rentes ante omnia super tali quæstione deprecationem, & dicentes cum David: Reuela o-
culos meos, & considerabo mirabilia de lege tua: lucerna enim pedibus meis verbum tuum
domine, & lumen semitis meis: quoniam ipsius est (sicut ait beatus Daniel propheta) sapi-
entia, fortitudo: dat sapientiam sapientibus, & scientiam intelligentibus disciplinam. Ipse
reuelat profunda & abscondita, & nouit in tenebris constituta, & lux cum eo est. Quia sa-
pientiam

A pientiam, inquit, & fortitudinem dedisti mihi, & ostendisti mihi quæ rogavi te. Cum opera diuina vniuscuiusque personæ descripta, eorum qui pro nouitatis commento accusati sunt de venerabili nostro scrinio obsecundantibus, & nobis ordinabiliter offerentibus, solertius intendamus, ita vt qui hæc præsumpserint præuaricari, primum quidem subiaceant iudicio terribili omnipotentis dei, deinde autem qualemcumque regalem indignationem reuerentur, per quam quidem si episcopi aut clerici sunt, à sui sacerdotij, siue à sui cleri ordine modis omnibus excedant. Si autem monachi sunt, segregentur & alieni sint de suis locis. Si autem dignitatem, aut cingulum, aut militiam habeant, nudentur de eis. Sin autem sunt priuati, si quidem nobiles existunt suarum substantiarum proscriptionem patiantur. Sin autem ignobiles consistunt, non solum in corpore verberentur, sed exilio perpetuo castigentur, vt omnes timore dei compressi, & comminata eis digna supplicia, reuerentes immobilem & sine turbatione pacem sanctarum dei ecclesiarum custodiant. Data octaua Calendarum Iunij, Asclepio & Deodato IIII. CC. consu.

EPISTOLA ÆGYPTIORVM PONTIFICUM ad Felicem Papam de infestationibus Arrianorum.

D Omino beatissimo & honorabili sancto patri Felici, sanctæ sedis apostolicæ vrbis Romæ papæ, Athanasi^o, & vniuersi Ægyptiorū Thebaidorū & Libyorū episcopi in sancta Alexadrina synodo, gratia dei cōgregati. Vestro sancto suggerimus apostolatui, vt nostri more solito sollicitudinē gerere dignemini, iuxta vestrā prudētiss. sapientiā quæ omnibus luce clarius manifesta est: quia apostolicis vestra beatitudo visceribus cōmota, per tribulationem nostrā nos omnes hortata est ad tuitionē catholicæ & apostolicæ ecclesiæ in vnū conuenire, & de nostra canonicē oppressione, & vnanimiter tractare, dum constat nos vnā cum beato Paulo apostolo eadem cōpassibiliter dicere, Quis infirmatur, & ego nō infirmor? Quis scandalizatur, & ego nō vror? satagentes ne aliqua de eis quæ nobis creditæ sunt rationabilibus ouibus à bestiis capiat. Ideo Pater beatissime, quia semper antecessores nostri, & nos à vestra apostolica sancta sede auxiliū hausimus, & nostri vos curam habere agnouimus, præfatam apostolicā & summam expetimus, iuxta canonum decreta, sedem, vt inde auxiliū capiamus, vnde prædecessores nostri ordinationes & dogmata atq; subleuationes cœperunt: ad eam quoq; quasi ad matrem recurrimus, vt eius vberib⁹ nutriamur, quoniā non potest mater obliuisci infantem suū: sic & vos nolite obliuisci nos vobis cōmissos, quoniam non leuib⁹ nos inimici nostri implicauerunt, & quotidie facere moliuntur afflictionibus, & apprehēdere aut ferro nos constringi minantur, nisi eorū consentiamus erroribus, quod nequaquā vobis inconsultis agere præsumimus, canonibus quippe iubentibus, absque Romano nos de maioribus causis nihil debere decernere pontifice: ideoq; ad propositum recurrentes & ad brabium properantes, vestræ apostolicæ sedis imploramus auxilium: quia vt credimus, non despexit deus preces cum lachrymis sibi oblatas seruorum suorum, sed ob id vos prædecessoresq; vestros apostolicos videlicet præsules in summitatis arce constituit, omniumq; ecclesiarum eis curam habere præcepit, vt nobis succurratis, nosq; tuentes, cui omne episcoporum iudicium est cōmissum, liberare ab hostibus nostris non negligatis: nam scimus in Nicena magna synodo trecentorum XVIII. episcoporum ab omnibus concorditer esse roboratum, non debere absq; Romani pōtificis sententia cōcilia celebrari, nec episcopos damnari: licet hæc & alia quamplura necessaria ab hæreticis, qui nos quotidie infestant & perdere nitūtur, vt facilius nos capere possint, sint synodica capitula incensa nobisq; sublata. Qua de re hac inuenta occasione indifferenter omni canonica & apostolica postposita autoritate, nos vi à propriis vobis inconsultis illicite expellunt sedibus, ouēsque nobis à Christo domino apostolica commissas gratia inuadunt, gradibus priuant, & quod pessimum est & omnibus Christianis legibus inimicū, perficere decertant. Vos ergo, vt semper vestræ sedi sanctæ consuetudo fuit, periclitantibus subuenite, oppressos roborate, tribulantibus manum porrigite, taliæque pro-

q iij habete,

AEGYPTIORVM PONTIFICVM EPISTOLA

hibete, & leges imponite, vt apostolica doctrina quæ in deo est, cito ad victoriam iudicium **G** perducere valeat nostrum, nōsque Apostolorum principe suffragante Petro, ab imminenti-
bus periculis liberare. Nouimus nanque in iam præfata Nicena synodo generaliter esse de-
cretum, vt nullus passim vagēque episcopos aut præsumptiue lacerare, aut accusare, & qui nō
est rectæ fidei vel bonæ vitæ vel claræ conuersationis, aut infamare præsumat: sed prius si
erga episcopos vel autores ecclesiæ quisquam causam habuerit, eos cum charitate mansue-
te conueniat, vt ab eis vulnus vnde agitur recte sanetur, aut ipse si secus egerit accusator ex-
communicetur. Quod si ab eis nihil valuerit recte percipere, tunc primo summos adeat
primates, & ipsi tempore congruo canonice eos conuocare debebunt: qui si aut suis rebus
expoliati, aut à propriis sedibus eiekti, aut exulantes, vel oppressi, aut inique tractati fue- **H**
rint, primo eruantur, & canonice restituantur, atque omnia sibi sublata, integerrime eis le-
gibus reddantur, quoniam priusquam hæc fiant, vt in prædicto constitutum est concilio,
nec canonice conuocari, nec distringi à quoquam possunt, quoniam nec seculi leges hæc fie-
ri permittunt, quanto magis ecclesiasticæ. Similiter & à supradictis patribus est definitum
consonanter, vt si quisquam episcoporum aut metropolitanum, aut comprouinciales, vel iu-
dices suspectos habuerit, vestram sanctam Romanam interpellet sedem, cui ab ipso domi-
no potestas ligandi ac soluendi speciali est priuilegio super alios concessa. Ipsa enim firma-
mentum à deo fixum & immobile percepit, quoniam ipsam formam vniuersorum titulo-
rum lucidissimam dominus Iesus Christus vestram Apostolicam constituit sedem, ipsa est **I**
enim sacer vertex in quo omnes vertuntur, sustentantur, releuantur: & sicut in Christo
Christiani, & in petra, id est, Christo, Petrus, renouantur Ecclesiæ. Tu es (sicut diuinum ve-
raciter testatur eloquium) Petrus, & super fundamentum tuum ecclesiæ columnæ, id est epi-
scopi, qui ecclesiam sustinere, & propriis humeris portare debent, tibi sunt confirmatæ: ti-
bique claues regni cœlorum commisit, atque ligare & soluere potestatiue quæ in terra, & quæ
in cœlis sunt, promulgauit. Tu prophanarum hæresium, & impetitorum atque omnium
infestantium depositor, vt princeps & doctor, caputque omnium orthodoxæ doctrinæ im-
maculatæ fidei existis. Igitur ne despicias pater tuorum patrum pietatem, bonamque in-
tentionem, & sicut illi patres & prædecessores nostros à multis liberauerunt oppressioni- **K**
bus & angustiiis, ita nos liberare digneris. Nam fuit semper vestræ sanctæ & apostolicæ sedi
licentia, iniuste damnatos, vel excommunicatos, potestatiue sua autoritate restituere, & sua
eis omnia reddere, & illos qui eos condemnauerunt, aut excommunicauerunt, apostolico
punire priuilegio, sicut etiam nostris, & anterioribus cognouimus actum temporibus. Por-
ro & ipsi primates, qui episcoporum & summorum ecclesiasticorum negotiorum causas su-
scipere debent, in præfixa Nicena synodo sunt dinumerati, ne in posterū cotentio ex hoc o-
riretur. O sanctissime pater patrum abscinde blasphemias, & iactantiam vaniloquorū, & in-
sidiantium infestationes, nos & fratres nostros opprimentium atque perdere volentium,
qui ad vos quasi ad caput confugimus, vt vestro suffulti auxilio liberemur, & vobis no- **L**
bisque commissas Christi oues à luporum ore domino adminiculante antequam deglu-
tiantur, eripiamus. Nec enim phas est supplicum Apostolicæ sedis scripto, aut sine scri-
pto preces oblatas despiciere, sed vt condecet & priuilegium vestræ sedis est, & nos & il-
li canonicaliter conuocemur, & ante vos de nostris obiectionibus canonice cum omni
probitate concertemus, sicut prædecessores nostri penes vestros fecerunt antecessores,
& sicut canonica in prædicta sancta synodo docent instituta, & veluti palcati verbi per
ventilabrum canonicæ examinationis plenam purgationem in communi consistentes au-
ditorio, de maturis & nutrientibus catholicæ Ecclesiæ dogmatibus quæ confirmant cor
hominis, participationē paternarum cōsequamur institutionum. Antiquis enim regulis cen- **M**
situm est, vt quicquid, quauis in remotis aut longinquis positis prouinciis, super episcoporū
querelis, aut accusationibus ageretur, non prius tractandum vel accipiendum esset, quàm
ad notitiam almæ sedis vestræ fuisset pronuntiatio prolata, quæ infirmaret, aut firmaret,
indēque sumerent normam, vnde ecclesiæ sumpsere prædicationis exordium, ne passim ab
insidiatoribus columnæ euertentur ecclesiæ. Certum est enim eidem sanctæ sedi vestræ in
honorem beatissimi Petri, patrum decreta peculiarem decreuisse reuerentiam, dei pro rebus
inquirendis atque determinandis quas sollicitè decet, iusteq; ab ipso præsulū examinare ver-
tice apostolico, cuius sollicitudo semper fuit & est tam mala dānare, quàm probare laudāda.
Quocirca humillimum vestro apostolico culmini persoluentes obsequium, vt ipse dominus
præcepit

- A** præcepit, & sanctorum decreta patrum statuerunt, cum lachrymis suggerimus, quod sine gemitu cordis reticere non valemus. Nam in tantum à persecutoribus sanctæ dei ecclesiæ, nostrisque inimicis persequimur, ut magis nos tædeat vivere quam mori. Vnde præ omnibus fatemur in tantum cor esse nostrum vulneratum, ut propheticum illum planctum exoptemus, dicentes: Quis dabit capiti nostro aquam, aut oculis nostris fontem lachrymarum, ut sedentes ploremus die ac nocte: Ecce enim ecclesia dei non leuiter perturbatur, columnæque eius nimis infestantur, atque à prauis amoueri hominibus nituntur, Christianorum vero voces ac gemitus episcoporum longe lateque resonant, nouitates insurgunt, calumniæ crescunt, persecutio grassatur, perditio fit populorum: vestrum est enim nobis manum porrigere, quia vobis commissi sumus: vestrum est nos defendere atque liberare, nostrumque est à vobis auxilium expetere, vestris parere iussionibus. Præ nimio ergo dolore & gemitu omnia quæ nobis instant, & nos infestant, necessario recordari, vobisque significare nequimus. Ideo alium vestrum exoramus apostolatum, ut superius, legem quæ in memorata Nicena synodo est promulgata, licet prædictorum insidiatorum & aliorum malorum hominum, ut facilius episcopos, deique ministros valeant illaqueare, deprauatione sit suffocata, reparetis, & quæ necessaria fore cognoscitis vestræ sanctæ sedis autoritate, nos cunctosque fratres informetis, ut malorum insidias hominum vestra fulti autoritate illæsi domino opitulante euadere valeamus, quia non est insidias luporum præuidere ouium, sed pastorum. Scimus enim ut semper vestræ sedis præfules primo Apostoli, deinde successores eorum fecerunt vos vniuersalis ecclesiæ, & maxime episcoporum qui oculi propter contemplationem & speculationem vocantur domini, curam gerere, ac de reuelatione & lege nostra assidue cogitare debere, sicut scriptum est: Beatus vir qui meditatur in lege domini die ac nocte. quæ meditatio non lectione per figuram literarum tantum conspecta, sed exuberante in vobis Christi gratia in vestra cognoscitur conscientia immobiliter insita, & nullatenus de vestro corde recedente lege Christi dei domini sacrosancta, sicut in psalmo dicit propheta: Os iusti meditabitur sapientiam, & lingua eius loquetur iudicium, lex dei eius in corde ipsius, non attramento, sed spiritu dei viui vestra in arcana mente cōscripta, neque in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus, sicut beatissimi apostoli Pauli ad Corinthios missa nos docet epistola. Quibus præmissis significamus deo placitæ paternitati vestræ, die VII. Calendarum Augustarum indictionis quartæ nostram humilitatem diuina gratia suo, ut præcepit, munere præueniente, vestris sanctis ac deo dignis precibus in sancta Romana ecclesia pontificalis honoris accepisse consecrationem & stolam, in quo dignitatis fastigio, ut à deo omnipotente regamur altissimo, & à malis omnibus liberemur, ut non sacerdotale nomen tantum, sed Christi domini dei nostri protegente auxilio, & meritum habeamus, vestris sanctis ac deo acceptabilibus nos commendantes orationibus poscimus, quatenus & vestris deprecationibus pro nobis ad deum effusis muniti, & eruditionibus bonis instructi, digni efficiamur cum omni nobis populo Christiano commissio illæsi protegi velamento diuino. Ad salutationem ergo vestræ sanctæ & honorandæ paternitatis, vice nostra Benedictum humilem nostrum fratrem, vestrum episcopum, & Alexandrum presbyterum, Crispinum quoque diaconem vestros famulos destinauimus, quos postulamus celerius nobis à vestra beatitudine persolui, ut vestris cohortationibus roborati, & vestris regulis informati, inimicis videlicet compressis, ad proprias prudenter consolati valeamus ecclesias ante hyemem deo propitio remeare. Vestrum est quippe pater sanctissime canonica districtione sollicitè ecclesiasticæ regulæ aduersantibus, & fratrum insidiatoribus obuiare, nec permittere nouiter dici quod patrum venerabilium autoritas omnino non censuit. Nos enim humiles corde, quæ recta sunt adiuuante domino sapientes, vno vinculo charitatis vobiscum sumus constricti, veram fidem ac religionem catholicam in omnibus fortiter defendentes. Studiosius itaque à catholicis improbis probe resistere innitendum est, ne torpentes desidiosa oppressi culpæ taciturnitatis teneamur obnoxij, & quasi fauorem impendentes iudicemur, dum aduersa catholicæ fidei propulsare negligimus: vnde dictum est: Negligere quippe dum possis conturbare peruersos, nihil aliud est quam fouere: nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obuiare. Liqueat doctor sanctissime venenosa serpentium sine simplicitate astutia, dum manifesta est dolosa inimicorum fallacia. Succurrite quæsumus oppressis, liberate nos de manu persequentium, ut cum beato Iob cætetis: Benedictio perituri super me veniebat, & cor viduæ cōsolatus sum, iustitia indutus sum, & vestiui me sicut vestimento & diademate iudicio meo: oculus fui cæco & pes claudus, pater eram pauperum, &

q. iiii) causam

FELICIS PAPAE EPISTOLA

causam quam nesciebam diligentissime inuestigabam. Conterebam malas iniqui, & de den- **G**
tibus earum auferere prædam, & reliqua. Nos enim quos tua maxima expectat cura, id est,
omnes episcopi, præcipue tuum mereri debemus iudicium, & non ab aliis deuorari. Merito
ergo nos domini causa respicit sacerdotes, si silentio faueamus errori: siquidem corripiatur
huiusmodi, nec sit liberum eis pro voluntate facere iudicium: desinat nouitas inces-
sere vetu-
statem, desinat ecclesiarum quietem inquietudo turbare: nã vt omnes metropolitani vel reli-
qui episcopi sua odia, aut vindictas in reliquos episcopos exercere non valeant, ideo nomi-
nati in Nicena synodo expressi sunt primates, qui reliquos episcopos audire & iudicare de-
beant, ne vlla fraus in iudicio episcoporum possit irruere. Vos ergo qui in summo speculo gra-
tia dei estis positi, attendere eos & opprimere oportet, qui in fratres seditiones, & scandala **H**
excitant: ideoq; exoramus, vt minime despiciatis humilitatis nostræ & omnium orientalium
orthodoxorum sacerdotum & populorum afflictiones & deprecationes cum lachrymis ob-
latas, sed sicut luminaria vniuerso mundo verbum vitæ retinentes, introductas extinguite
tenebras nephandissimorum insidiatorum, temporibus etiam nostris procaciter germina-
tas, quatenus funditus extincta huiusmodi caligine, Lucifer nobis resplendeat per vos san-
ctissime pater, & dogmatum definitio omnes lætificans, quam gloriosæ ecclesiæ sancti patres
per propria piissime dogmata in æternæ vitæ firmam hæreditatem prædicasse noscuntur.
Subscriptio: Incolumem te & beneplacitum deo sanctissime pater patrum orantem pro no-
bis dominus custodiat in æuum, Amen.

FELICIS PAPAE EPISTOLA de oppressione Arrianorum.

LIX sanctæ vniuersalis ecclesiæ Papa, atque per gratiam dei catho-
licæ & apostolicæ ecclesiæ vrbis Romæ episcopus, vnâ cum sancto cõ-
cilio nostro reuerendissimorū sacerdotum huc nobiscum cõuenien-
tium in confirmatione piissimorum catholicæ ecclesiæ dogmatum, **K**
& releuatione oppressorum fratrum cõepiscoporū videlicet nostros
qui rectam Niceni concilij tenent fidem, & fratres non infestant,
vniuersis spiritualibus fratribus nostris, & reliquis in sacerdotali col-
legio domino consecratis, atque omni plenitudini ecclesiæ catholicæ,
gratia vobis & pax multiplicetur in cõfortatione & sancti spiritus cõmunione, quatenus in
eo proficietis à gloria in gloriâ, virtutes annūciemus eius qui de tenebris nos vocauit in ad-
mirabile lumen suum, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Por-
tate fratres hortamur persecutiones & tribulationes patiēter, vt eius inueniamini filij quem
quotidie patrem vocatis deum in cœlis, & in eo vincatis omnia, qui propter nos vicit om-
nia, qui etiam proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. **L**
Imitato-
res quoque dei conuenit in omni verbo & opere imitari deum, ideoq; illud oportet nos di-
cere, quod ipse de se perhibuit dominus: Veniet princeps huius mūdi, & in me nihil inueniet.
Venerunt & illi qui vos & nos persequuntur, quia vos sine nobis persequi nō possunt, quoniã
vnius dei membra sumus, & vnum illius sacerdotium per eius sanctificationem retinemus,
& in nobis de suis nihil inuenerunt, quia quicquid sumus, gratia dei sumus: licet propterea
calumniari nos irrationabiliter studuerint quod facere solent inimici, suam ex hoc cooperi-
re dementia properantes, quatenus per mendacium veritatem valeant obumbrare. Scripsi
enim vobis, inquit Apostolus, per multas lachrymas, vt non contristemini, sed vt sciatis quã **M**
charitatem abundantius habeo in vobis: etenim detrahentibus detrahere non est bonum, vt
non ad ea quæ scripta sunt, commoti inuriz certamine, deficiamus. Non debemus omnino
timere opprobrium hominum, neque eorum exprobrationibus vinci, quoniam hoc nobis do-
minus iubet per Esaiam prophetam dicens: Audite me qui scitis iudicium populus meus, in
quorū cordibus lex mea est, nolite timere opprobrium hominum, & blasphemias eorū ne ti-
meatis. Considerantes etiam quod in psalmo scriptū est: Nōne deus requirit ista: ipse enim
nouit abscondita cordis & cogitationes talium hominū, quoniam vanæ sunt: vana autē locu-
tus est vnusquisque ad proximum suum, & labia dolosa in corde, & corde locuti sunt mala:
sed disperdet dominus vniuersa labia dolosa, & linguam magniloquam. Qui dixerunt, labia
nostra

- A** nostra à nobis sunt, quis noster dominus est? Nam si hæc in memoria retinerent, minine ad tantam prosilirent iniquitatem: non enim probabili & paterna doctrina hoc faciunt, sed ut suam exerceant in seruos dei vindictam, scriptum nanq; est: Via stulti recta in oculis eius, & sunt viæ quæ videntur homini iustæ, nouissima autem eorum deducunt ad mortem. Nos enim qui hoc patimur, iudici reseruare debemus qui reddet vnicuiq; secundum opera sua, qui etiam per ministros suos insonuit dicens: Mihi vindictam, ego retribuam. Vos enim in recta fide, & pura ac bona succurrite voluntate vicissim, nec aliquis à supplemento fratris subtrahat manum, quoniam in hoc ait dominus cognoscent omnes quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis adinuicem: vnde & ipse per prophetam loquitur dicens: Ecce quàm bonū
- B** & quàm iocundum habitare fratres in vnum: spirituali dico habitaculo, & concordia quæ in deo est, & vnitæ fidei huius delectabilis, secundum veritatem inhabitaculi, quæ videlicet in Aaron magis decorabatur atq; sacerdotalem induentibus dignitatem, sicut vnguentum super caput, principalem intellectū irrigans, & vsq; ad ipsam extremam scientiā deducens: in hoc habitaculo benedictionem & æternam vitam promisit dominus. Huius ergo propheticæ vaticinationis meritum amplectentes, fraternam præsentem syllabam exposuimus, nostra propter charitatem minime quærentes aut quæsituri. Non enim detrahentibus bonum est detrahere, aut palo secundum vulgarem fabulam excutere palum, absit: non sunt nostra ista, quapropter hoc auertat diuinitas. Non sunt edocti habitus nostri ita vincere, sed in patientia longanimitatis & spiritu humilitatis: quia sicut per duritiam minime (ut prophetice dicamus) purgatur nigella, ita nec pacis soporatus fructus intelligentiæ per asperitatem exprimitur: propter hoc enim verborum supportauimus colaphos, ut aut paulatim valeamus eum imitari, qui propter nos se humiliare dignatus est, & extremæ illius vltionis per hanc plagam verba declinemus. Audiamus ergo & consentiamus ecclesiæ oratori, qui per linguam spiritus clara voce exclamat dicens: Omnia vobis in charitate fiant. Ergo siue quærimus, siue tantummodo dicimus, & tantummodo audimur, charitas intercedat, ars aliqua existat ad compositionem concordie boni & coniunctionem. Oportet enim de deo quærentibus nobis spiritu rectitudinis mentis nostræ dinumerantes intentiones templum pacifice inhabitare propter deum, qui per prophetam loquutus est: Quærens quære & apud me habita: speculū enim dedit nos deus populo suo, & oportet eos qui à deo sunt deputati sacerdotium adipisci, ita in humilitate gressum mentis ad inuicem tendere, ut in melius ædificentur hi qui ad nos respiciunt, quàm (quod dicere piget) per nostram discordiam semitam pedum eorum concutere. Ad concordiam iudicemus nos ipsos, & vnum in charitate sapiamus, humilitatem veneremur, per quam apprehendi solet altitudo spiritus. Si enim verborum amplius vsq; nunc taciturnitatem quàm garrulitatem dilexerimus, hoc quidem bene habere arbitrati sumus, ne scriptis vestris reciproce respondentibus iniuriæ fomitem excitemus, & pusillanimitate diiudicemur ab eo qui omnia ad charitatem dirigere promulgauit. Oraimus vero & tunc ostium circumstantiæ labiis nostris imponi, verbum insonitum concipere potius quàm verbum sonabile: & hoc tamen mihi donum est à domino, & factus sum sicut homo non audiens & non habens in ore suo redargutiones. Sed quia tempus est loquendi & tempus tacendi, operio verbum, & claudio ostium, per taciturnitatem competenter exorans: Domine labia mea aperies, & respondeam exprobrantibus mihi verbum: licet enim tacuissemus, non semper tacebimus aperiente nobis domino claues verbi. Igitur directis in præsentem beatitudini fraternitatis vestræ apocrisariis, qui post multas factas inter nos de ecclesiastica requisitione dissonantes sermocinationes, in fine ad hoc peruenerunt, admonentes nos atq; hortantes interpretari vnus veri dei nostri voluntatis intellectum, atq; huiusmodi interpretationem destinare vestræ sacratissimæ venerationi: nos acceptam habentes bonæ conscientie prædictorum venerabilium virorum admonitionem, cognoscentes autem & quæ principatus apostolorum summitas docet, paratos esse ad satisfactionem omni poscenti verbum de spe quæ in nobis est secundum dei timorem, mansuetudinemq; ad bonam scientiam temperantes, super tali tantummodo requisitione mentem nostram per has syllabas exponimus, super suam exercitationem & altercationem verborum propter satietatem, & præsentis temporis incongruitatem declinantes, ac præcauentes, nihil omnino aliud intelligentes ac proferentes vel dicentes quàm quod audiuius & cognouimus à sanctis vniuersalibus magnis apostolis, eorumq; successoribus, & patres nostri enarrauerunt nobis, & audientes prædicauimus ad supernam tendentes vocationem. Nostrum est studium ubi pacis constitutio manet his qui in stadio pietatis sunt.

LIBERII PAPAE EPISTOLA

sunt. Bene vnica gloria intercessori tribuitur & corona: deo manifestati sumus qui iudicat omnia & comprobat. Non iurgialiter stamus, non ad contradictionem respicimus, nec fauorem inanem amplectimur, sed in verbo dei propositi huiusmodi requisitionis resolutionem fecisse dignoscimur confitentes, quoniam pacis dominus deus ad alterum nostrorum unitatem & dilectionem conseruauit in gloria eius benignissimæ maiestatis. Omnem cum vestra beatitudine in Christo existentem fraternitatem tam nos quàm qui nobiscum sunt multum salutauimus. Data X I I I. Cal. Nouemb. Philemone & Attico viris clarissimis consulibus.

LIBERII PAPAE EPISTOLA VT NVL- lus pro persecutionibus dum durare potest, suam relinquat ecclesiam.

DOMINIS sanctissimis & deo amantissimis vniuersis episcopis Liberius episcopus salutem. Nihil est quod diu stare possit nisi dei gratia. Ceterum nequitia diaboli contemptibile malum plenum veneno mortifero sœuit, qui sursum atq; deorsum circuit quærens quem deuoret. Vnde vigilare & sobrii esse ad orationes, & deo propinquare debemus, & fatuas domino auxiliante hominum insidias, prout dominus posse dederit, respuere, & patres sequi, & non transgredi terminos patrum, non vt nostras relinquamus dum in eis persistere aliquo modo valebimus ecclesias, vt ad alias properemus, aut populos commissos negligere, vt quietem amplius quàm pro eis elaborare, pro quibus etiam animas ponere debemus, studeamus: quanquam multi nos persequantur, & oues Christi dilacerare desiderant, qui quasi vestibis ouium apparent, intus autem sunt lupi rapaces, quos ex fructibus cognoscimus. Isti primo quidem videntur ex nobis esse, sed non sunt ex nobis: si enim fuissent ex nobis, mansissent utiq; nobiscum. Quando vero suam euomuerint impietatem, dolum qui in eis est erumpentes & apprehendentes infirmiores, & eos qui ad eloquia diuina sensus inexercitados habent, secum eos contrahunt ad perditionem, subuertentes quos oportet præscientes cauere, ne malitia eorum quidam seducti abscindantur à propria firmitate. Exacuunt enim linguas suas, iuxta prophetæ vocem, sicut serpentes, venenum aspidum sub labiis eorum. Nec vos pigeat per temporales cruciatus pro Christi nomine laborare, sed emolumenta futuræ remunerationis huius seculi vexationes tolerare persuadeant. Scriptum namque est: Quid retribuam domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam & nomen domini inuocabo. Tantum enim à nobis exigitur quàm possumus famulatus nostri obsequio commodare. Vnde quidam tanto nobis necesse est importunis prædicationibus insistere, quanto nobis perfectæ negotiationis creditur duplicata talentorum assignatio, atq; dominica nobis ad suscipiendam eius requiem, persuadet assertio. Suggestum namq; nobis est, quod pro præteritis laboribus & infestationibus nonnulli vestrum assignatas sibi met & à deo commissas relinquunt plebes, & in futuro plures relinquere velint eas quas tueri debent ecclesias, & pro ouibus sibi commissis laborare negligunt, & monasteriorum se quieti contradere festinent, & vacationem ab episcopatus laboribus eligere, & silentio atque ocio vitam degere magis appetant, quàm in his quæ sibi commissæ sunt permanere, dicente domino: Beatus qui perseuerauerit vsque in finem. Vnde namque est beata perseuerantia, nisi de virtute patientiæ: quoniam secundum apostolicam prædicationem, omnes qui voluerint in Christo pie viuere persecutionem patiuntur. Ideoq; fratres charissimi non vos afflictionum amaritudo à pio mentis vestræ proposito coarctet recedere. Considerate namq; quanta pro absolutione nostri & liberatione, creator dominusq; & redemptor noster pertulerit, quibus se contumeliis afficiendum tradiderit, vt nos à vinculis potestatis diabolicæ liberaret. Attendite itaque vobis & omni gregi, in quo vos spiritus sanctus constituit episcopos regere ecclesiam dei, quam acquisiuit proprio sanguine, vt non sit qui vos decipiat aut seducat in subtilitate sermonis vt vobis plebes commissas relinquatis, & alicui propter malorum opprobrium hominum quieti vos tradatis, vt vos solummodo saluetis, & filios orphanos relinquatis. Apertissime enim spiritus sanctus per apostolum dicit, quia in nouissimis temporibus recedent, quidam à fide & charitate, attendentes spiritibus seductoribus, & doctrinis dæmoniorum, hypocrisis mendaciloquorum,

A daciloquorum,cauteriatam habentium suam cōscientiam. Propter quod hortamur vestram charitatem exemplo eius qui pro nobis pati voluit, promptos vos in cunctis eius permanere seruitiis,nec quidem quoquo modo à commissa cura recedere, sed totis viribus in commissis vobis negotiis fortiter vsque in finem perdurare : quoniam beatus est qui perseuerauerit vsque in finem:nec laudatur initium, sed finis.Nemo vos seducat inanibus verbis. Propterea enim venit ira dei in filios diffidentiae. Nolite ergo effici participes eorum dogmatū, neque communicetis infructuosis verbis illorum, magis autem & redarguite, quoniam cœtus præuaricatorum sunt,& extenderunt linguam suam quasi arcum mendacij, & non veritatis:completum est in eis,quia de malo ad malum egressi sunt, & me non cognouerunt, dicit dominus.

B Veritatem enim non loquentur:docuerunt enim linguam suam persecutores ecclesiarum, eorumq; sacerdotum, loqui mendacium, vt impie agerent laborauerunt, & renuerunt scire me, dicit dominus.State ergo vos dilectissimi sup vias,& videte,interrogate de semitis domini antiquis,& videte quæ est via bona sanctorum patrum,& ambulate in ea,& inuenietis requiem animabus vestris.Sed & si patimini propter Christum, beati eritis : metum autem eorum ne timueritis, neq; conturbemini, dominum autem deum sanctificate in cordibus vestris, ipso dicente:Nolite timere eos qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere, sed potius eum timete qui potest animam & corpus perdere in gehennam. Nōne duo passeress asse vneunt, & vnus ex illis non cadet super terram sine patre vestro? Vestri autem & capilli capitis omnes numerati sunt . Nolite ergo timere , multis passeribus meliores vos estis . Rememoramini ergo fratres eum qui talem sustinuit à peccatoribus aduersus semetipsum contradictionem, vt ne fatigemini animis vestris deficientes, nondum enim vsq; ad sanguinem certauimus aduersus peccatum repugnantes.Confidimus autem de vobis fratres charissimi meliora & viciniora salutis, quia neq; mors, neq; vita, neq; angeli, neq; principatus, neq; potestates, neq; instantia, neq; futura, neq; fortitudo, neq; altitudo, neq; profundum, neq; creatura alia, magistro gentium docente, poterit nos separare à charitate domini nostri Iesu Christi, & quæ in ipso est recta fide . Nolite itaque amittere confidentiam vestram , quæ magnam habet remunerationem . Patientia enim nobis necessaria est ad colluctationes aduersariorum, quatenus fidem intemeratam vsq; in finem conseruantes repromissionem percipiamus, quam repromisit his qui legitime certare deproperant. Adhuc omnino modicū aliquantulum, qui venturus est veniet, & non tardabit. Ecce enim iudex ante ianuam assistit, coronas hilariter promittens his qui pro eo passionibus submittuntur . Quod si subtraxerit se quis, non placebit animæ suæ, sed cadet de promissione propter negationem. Nos autem non sumus subtractionis filij in perditionem, sed fidei in acquisitionem animæ. Propter quod assumite arma dei, vt possitis resistere in die malo aduersus omnes inimicos sanctæ dei ecclesiæ & vestros, & induite vos lorica iustitiæ calciati pedes in præparatione euangelij pacis, in omnibus assumentes scutum fidei , in quo possitis omnia iacula nequissimi ignita extinguere, & galeam salutis accipite, & gladium spiritus quod est verbum dei , per omnem orationem & obsecrationem radicati & fundati in solatio fratrum pro Christo Iesu domino nostro. Sed & nunc fratres commendamus vos omnes domino & verbo gratiæ eius, qui potest perficere & dare hæreditatem vobis cum omnibus sanctis. Ipse autem deus pacis & dilectionis det vobis idipsum sapere in alterutrum, vt vobis inuicem succurratis , & non sitis diuisi, vt vnanimis vno ore, & vno corde honorificemus eum in concordia & consolatione fratrum, qui potest confirmare nos secundum euangelium eius iuxta reuelationem mysterij æterni, temporibus scilicet perpetuis, quibus vobis futurorum gaudiorum largienda sunt munera . Summopere etiam considerare debetis, quod hi qui fratribus inuident, eosq; damnare aut perdere cupiunt

F per se sua dogmata destruunt: dicit enim dominus , Omne regnum in se diuisum non stabit, & omnis scientia & lex aduersum se diuisa non stabit. Ideoq; necesse est, vt concorditer salubres suscipiatis hortatus, & nihil per contentionem agentes, sed ad omne studium deuotionis vnanimis diuinis & apostolicis constitutionibus pareatis, & in nullo patiamini prouidentissima canonum decreta violari, quatenus & Nicenorum canonum constituta, & quæ à nobis vel à prædecessoribus nostris sunt prouide & salubriter decreta , intemerata permaneant in futuro.

Epistola

EPISTOLA DAMASI PAPAE AD PAVLINVM

Antiochenum Episcopum, quod Christus integrum hominem suscepit sine peccato, & quod vnus sit Christus ante secula ex patre natus, & in tempore ex virgine editus.

DILECTISSIMO fratri Paulino Damasus. Per filium meum Vitalem ad te scripta direxeram, tuæ voluntati & tuo iudicio omnia derelinquens: & per Petrum presbyterum indicaueram me in articulo iam perfectionis eius aliqua ex parte commotum. Vnde vt nullus tibi scrupulus resideret, ne volentes forsitan ecclesiæ copulari tua cautio præblanda differret fidem, misimus nostram tam tibi qui eius fidei communioni sociaris, quam his qui in ea subscribentes tibi & nobis per te voluerunt sociari dilectissimi frater. Quapropter si supradictus filius meus Vitalis, & hi qui cum eo sunt, tibi voluerint aggregari, primum debent in ea expeditione fidei subscribere, quæ apud Nicenam pia patrum voluntate firmata est.

1 Deinde quoniam nemo potest futuris vulneribus adhibere medicinam, hæresis eradica da est, quæ postea in oriente dicitur pullulasse: id est, confitendus est ipse sapientiæ filius dei sermo humanum suscepisse corpus, animam, sensum, id est integrum Adam, & vt expressius dicam, totum veterem nostrum sine peccato hominem. Sicut enim confitentes eum humanum corpus suscepisse, non statim ei & humanas vitiorum adiungimus passionibus: ita & dicentes eum suscepisse & hominis animam & sensum, non statim dicimus & cogitationum humanarum subiucuisse peccato.

2 Si quis autem dixerit verbum pro humano sensu in domini carne versatum, hunc catholica ecclesia anathematizat: necnon & eos qui duos in saluatore filios confitentur, id est, vnū ante incarnationem, & alterum post assumptionem carnis ex virgine, sed eundem dei filium & ante & postea confiteantur quicumque huic epistolæ subscribere voluerint, ita tamen vt si & in ecclesiasticis canonibus quos optime nosti, & in Nicenam fidem ante subscripserint, hunc debeas absque aliqua ambiguitate suscipere. Non quod hæc ipsa quæ nos scripsimus, non poterimus conuertentium susceptioni proponere, sed quod tibi consensus noster liberum in susci piendo tribuat exemplum.

SYNODVS ROMANA SVB DAMASO PAPA.

Post Nicenum concilium aliud in vrbe Romana postea congregatum est, quo catholici Episcopi addiderunt de spiritu sancto, quia postea is error inoleuit, vt quidam ore sacrilego auderent dicere spiritum sanctum factum esse per filium. Vnde anathematizamus omnes qui non tota libertate proclamant eum cum patre & filio vnus potestatis esse atque substantiæ. Anathematizamus quoque eos qui Sabellij sequuntur errorem, eundem dicentes patrem esse quem & filium. Anathematizamus Arrium atque Eunomium, qui pari impietate, licet sermone dissimili, filium & spiritum sanctum asserunt esse creaturas. Anathematizamus Macedonianos, qui de Arrij stirpe venientes non perfidiam mutauerunt, sed nomen. Anathematizamus Fotinum, qui Hæbionis hæresim instaurat, qui dominum Iesum Christum tantum ex Maria virgine confitetur. Anathematizamus eos qui duos filios asserunt, vnum ante secula, & alterum post assumptionem carnis ex virgine. Anathematizamus eos qui pro hominis anima rationali & intelligibili, dicunt dei verbū in humana carne versatum, cum ipse filius sit verbum dei, & pro anima rationali & intelligibili in suo corpore fuerit, sed nostrā, id est, rationalem & intelligibilem sine peccato animam suscepit atque saluauerit. Anathematizamus eos qui verum dei filium extensione aut collectione, & a patre separatum in substantium & in finem habiturum esse contendunt. Si quis non dixerit semper patrem, semper filium, semper spiritum sanctum,

- A sanctum, anathema sit. Si quis non dixerit filium natum de patre, id est, de substantia diuina ipsius, anathema sit. Si quis non dixerit verbum domini filium dei, deum, & omnia posse, & patri æqualem, anathema sit. Si quis dixerit quod in carne constitutus filius dei cum esset in terra, in cœlis cum patre non erat, anathema sit. Si quis dixerit quod in passione crucis dolorem sustinuit filius dei deus, & non caro cum anima quam induerat in forma serui, quam sibi acceperat, sicut ait scriptura, anathema sit. Si quis non dixerit, quod in carne quam assumpsit Christus, sedet ad dexteram patris, in qua venturus est iudicare viuos & mortuos, anathema sit. Si quis non dixerit spiritum sanctum de patre esse vere ac propriè, sicut filium de diuina substantia & deum verum, anathema sit. Si quis nō dixerit omnia posse spiritum sanctū,
- B omnia nosse, & ubiq; esse sicut patrem & filium, anathema sit. Si quis dixerit spiritum sanctū facturam aut à filio factum, anathema sit. Si quis non dixerit omnia per filium & spiritum sanctum patrem fecisse, id est, visibilia & inuisibilia, anathema sit. Si quis non dixerit, patris, & filij, & spiritus sancti vnam diuinitatem, potentiam, vnam gloriam, dominationem, vnum regnum atq; vnam voluntatem, ac veritatem, anathema sit. Si quis tres personas non dixerit veras patris, & filij, & spiritus sancti, æquales semper, iubentes omnia, & continentés visibilia & inuisibilia, omnipotentes, omnia iudicantes, omnia viuificantes, omnia facientes, omnia saluantes, anathema sit. Si quis non dixerit spiritum sanctum adorandum ab omni creatura, sicut & filium & patrem, anathema sit. Si quis de patre & filio bene senserit, de spiritu autem
- C sancto non recte habuerit, hæreticus est.

EPISTOLA DAMASI PAPAE AD HIERONYMUM presbyterum.

D A M A S V S Episcopus fratri & compresbytero Hieronymo in domino salutem. Dum multa corpora librorum in meo arbitrio oblata fuissent, contigit vt & librum psalmodi in meo animo festinus cognoscerem detineri, & memoriam capacitatis meæ imbuere cogitau. Frater amantissime & in Christo semper sacerdos rogo te, vt secundum septuaginta interpretes, & presbyteros, id est, Matthiam, & Ptolemæum, Muchium, Cassium, Hydronium, Ciatrem, Simonem, & ceteros, in quantum tua poterit conscientia de LXX. inuenire vestigia nobis transmittas. Peto etiam tuam charitatem, vt sicut à rectore tuo Alexandro coëpiscopo didicisti Græcorum psallentiam, ad nos dirigere tua fraternitas delectetur: quia tantæ apud nos simplicitatis indago est, vt tantum in die dominico Apostoli epistola vna recitetur, & Euangelij capitulum vnum dicatur, nec psallendi mos tenetur, nec hymni decus in nostro ore cognoscitur. Peto ergo per fratrem compresbyterum nostrum Bonifacium, vt libeat fraternitati tuæ nobis aperire vestigia. Missa v. Calend. Nouemb. per Bonifacium presbyterum Hierosolymam.

HIERONYMI PRESBYTERI AD DAMASVMPAPAM Epistola, vbi suggerit de gloria patri, & alleluia, in fine psalmodi apud Romanam Ecclesiam concinendo.

F A T I S S I M O papæ Damaso sedis Apostolicæ vrbis Romæ, Hieronymus supplex. Legi literas apostolatus vestri, poscentes secundum simplicitatem LXX. interpretum canens, psalmographum interpretari festinem, propter fastidium Romanorum, vt vbi obscuritas impedit apertius & græcè & latinè trahatur sensus: Cliens ergo precatur tuus, vt vox ista psallentium in sede tua Romana die noctuq; canatur, & in fine psalmi cuiuslibet siue matutinis vel vespertinis horis coniūgi præcipiat Apostolatus tui ordo, Gloria patri & filio & spiritui sancto, & reliqua. Istud carmen laudis omni psalmo coniungi præcipias, vt fides trecentorum decem & octo

STEPHANI ARCHIEPISCOPI EPISTOLA

& octo episcoporum Niceni concilij in vestro ore pari consortio declaretur: vbi autem deus G
& homo honorabili voce cantatur, alleluia semper cum omnibus psalmis affigatur, vt omni
loco communiter respondeatur nocturnis temporibus. In ecclesia autem post resurrectionē
vsq; sanctam pentecosten finiat, inter dierum vero spatia tibi soli quinquagesimæ propter
nouitatem sancti paschæ, vt vox ista laudis canatur in Aleph, quod prologus græcè, latinè au
tem præfatio dicitur.

EPISTOLA STEPHANI ARCHIEPISCOPI, ET trium conciliorum Africæ, ad Damasum papam, de pri- uilegio Romanæ sedis.

H

BEATISSIMO domino & Apostolico culmine sublimato sancto pa
tri patrum Damaso papæ, & summo omnium præsulum pontifici Ste
phanus archiepiscopus concilij Mauritaniz, & vniuersi episcopi de
tribus conciliis Africanæ prouinciæ. Notum vestrę facimus beatitudi
ni, quod quidam fratres in confinio nobis positi, quosdam fratres no
stros venerabiles videlicet episcopos vobis inconsultis à proprio dei
ciunt gradu, vel deiicere moliuntur, cum vestrę sedi episcoporum iu
dicia, & summorum finem ecclesiasticorum negotiorum, in honore
beatissimi Petri, patrum decreta omnium cunctam referuare sententiam inquirendi reueren
tia de dei rebus, quas omni cura & solitudine obseruare debemus. Maxime vero debent ab
ipso præsulum examinari vertice apostolico, cuius vetusta sollicitudo est, tam mala damnare,
quàm reuelare laudanda. Antiquis enim regulis censum est, vt quicquid horum quamuis in
remotis vel in longinquo positus ageretur prouinciis, non prius tractandum vel accipiendum
sit, nisi ad notitiam almæ sedis vestrę fuisset deductum, vt eius autoritate iuxta quod fuisset
pronunciatum firmaretur: & reliqua multotiens talia & his similia, quæ super his constituta
sunt: quibus si illicite factum est, vt semper vestrę sedi consuetudo fuit, festinanter occurrere K
& his viriliter, vt pater pro filiis certantes, state, sicut bene à Iesu filio Syrach dictum est: Vsq;
ad mortem certa pro veritate, & semper dominus deus tuus pugnabit pro te. Accipere enim
personam impij non est bonum, vt declines à veritate iudicij. Sin minus illicita sunt hæc, pa
teat nobis talis omnibus licentia beatissime pater: aut si liceat hos vel aliquos etiam minorū
graduum clericos nisi canonice tempore legitimo vocatos, aut sine legitimis accusatoribus,
aut absq; veris & innocentibus testibus, vel nisi manifeste canonice conuictos aut sponte con
fessos, vel à suis sedibus eiectos aut suis expoliatos rebus, vocare ad synodum vel damnare,
quia legimus eos non posse canonice ad synodum ante suam diu tenendam & gubernandam
viribus scilicet pleniter resumptis restitutionem, suisq; omnibus sibi legaliter restitutis inte
gerrime vocari, aut vt veniant ad synodum, nisi sponte voluerint imperari. Deus ergo crea
tor omnium conseruet longæuum apostolatam vestrum ad stabilitatem ecclesiarum sancta
rum, & orthodoxæ fidei, vosq; pastorem bonum, qui spiritualibus pro ouibus vestram ponitis
animam, atq; baculo pastoralis lupos rapaces expellitis, omnibusq; oppressis auxilium fertis,
quod & istis atq; omnibus vos semper facere optamus sanctissime Papa. Subscriptio, & alia
manu: Ora pro nobis charissime pater.

EPISTOLA DAMASI PAPAE AD STEPHANVM Archiepiscopū, & Africanos episcopos, de authoritate sedis aposto licæ, & episcoporum accusatoribus.

M

DAMASVS seruus seruorum dei, atq; per gratiam eius episcopus sanctę
catholicę ecclesię vrbis Romę, Stephano archiepiscopo concilij Mauri
taniz, & vniuersis episcopis Africanæ prouinciæ. Lectis fraternitatis ve
strę literis, primo gratias ago quod tantorū fratrum merui benedictio
ne frui: deinde quod circa fratres sollicitos vos reperi, & cum eis crucem
domini deferre, qui ait: Qui vult venire post me abneget semetipsum, &
tollat

- A** tollat crucem suam & sequatur me. & reliqua ad hunc modum pertinentia. Igitur quando in præfenti opportune gestorum consultatione, apostolicis vestra beatitudo visceribus commota nos hortata est, tuitionem fratrum apostolica impendere autoritate, & eorum iniuriis subuenire, dum constet eadem vos cum apostolo compassibiliter dicere, Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur & non vror? satagentes ne aliquis de his qui vobis crediti sunt, à sœuis bestiis laceretur aut capiatur. Pro qua re oportet iuxta vestram prudentem commonitionem, magis autem secundum domini diuinam præceptionem, nos qui supra domum eius, hoc est, vniuersalem ecclesiam catholicam episcopale suscepimus ministerium, solícite vigilare, vt ne quid de sacris eius muneribus, id est, apostolicis viris, apostolorumq; successoribus atq; ministris quisquã nobis inconsultis damnetur. Scitis fratres charissimi firmamentum à deo fixum & immobile, atq; titulum lucidissimum suorum sacerdotum, id est, omnium episcoporum apostolicam sedem esse constitutam, & verticem ecclesiarum: Tu es enim (sicut diuinum pronunciat verbum veraciter) Petrus, & super firmamentum tuum ecclesiæ columna, qui episcopi intelliguntur, confirmatæ sunt: & tibi clauēs regni cœlorum commisi, atq; ligare & soluere potestatem quæ in cœlis sunt & quæ in terris promulgauit. Tu prophanorum hominum & membrorum meorum, maximeq; discipulorum meorum existis vt princeps & doctor orthodoxæ & immaculatæ fidei, cuius vice hodie gratia dei legatione pro Christo fungimur, & omnes huius sanctæ sedis præfules eius vicem gesserunt, gerunt & gerent: ideo
- C** omnia quæ innotuistis non licere mandarem, nisi vos tam pleniter instructos esse scirem, quod cuncta super quibus consulitis illicita esse non dubitetis. Discutere namq; episcopos & summorum ecclesiasticorum negotiorum causas metropolitanos vnà cum omnibus suis comprovincialibus, ita vt nemo ex eis desit, & omnes in singulorum concordent negotiis licet: sed definire eorum atq; ecclesiasticarum summas querelas causarum, vel damnare episcopos, absq; huius sanctæ sedis autoritate minime licet, quam omnes appellare (si necesse fuerit) & eius fulciri auxilio oportet. Nam vt nostis, synodum sine eius autoritate fieri non est catholicum: nec episcopus in legitima synodo, & suo tempore apostolica vocatione congregata, definite damnari potest: neq; vlla vnquam concilia rata leguntur, quæ non sunt fulta apostolica autoritate. Accusatores autem episcoporum, & testes super quibus rogastis, absq; vlla infamia aut suspitione vel manifesta macula, & vere fidei pleniter instructi esse debent, & tales quales ad sacerdotiū eligere iubet diuina autoritas: quoniã sacerdotes (vt antiqua tradit autoritas) criminari nō possunt, nec in eos testificari qui ad eundem non debent, nec possunt prouehi honorē: vocatio enim ad synodū iuxta decreta patrum canonica, eius qui impetitur tam sua præfentia, quàm & scriptis atq; apocrisariis, per spatium fieri debet congruum atq; canonicū: quia nisi canonicè vocatus fuerit, suo tempore & canonica ordinatione, licet venerit ad conuentū quacumq; ordinatione, nisi sponte voluerit, nullatenus suis respondebit insidiatorib⁹, quoniam nec seculi leges hoc permittunt fieri, quanto magis diuinæ. Deiectis vero atq; suis rebus expoliatis nihil vobis verius significare queo, quàm sancti patres definierunt, & nostri prædecessores apostolica autoritate roborauerunt. Ita enim hæc se habent, episcopos eiectos atq; suis rebus expoliatos, ecclesias proprias primo recipere, & sua eis omnia legaliter reddi sancti canones decreuerūt, & postea si quis eos accusare voluerit, æquo piculo facere sanciuērūt, iudices esse decernentes episcopos recte sapientes & iuste volentes, ad tempus diuq; illis resumptis viris, & suis potestatiue fruuntibus rebus, amicisq; & dei seruis sapientibus consulentibus viris in ecclesia conuenientes, vbi testes essent singulorum qui oppressi esse videntur. Scimus enim homines inermes non posse cum armatis rite pugnare: sic nec illi qui eiecti vel suis bonis sunt expoliati, cum illis qui in suo stant gradu, & suis fruuntur amicis atq; bonis, litigare rite possint. Nec seculi quoq; leges hæc secularibus fieri permittunt, sed prius eiectos vel oppressos aut expoliatos cum suis omnibus restitui iubent, & postea suo tempore sicut lex eorum continet ad placita venire præcipiunt, nec vlla carceris custodia appellantem arceri permittunt. Docent enim ex parte, sicut nostis, terrena quæ sunt cœlestia. Accusatores vero & accusationes quos seculi leges non asciscunt, nullatenus sunt in horum admittendæ causis, quia omne quod irreprehensibile est catholica defendit ecclesia. Decet enim domini sacerdotes fratrum causas pie tractare, & venerabiliter intendere, atq; eorum iudicia super sacrificia ordinare, nec proterua aut tyrannica dominatione (vt de quibusdam refertur) sed charitatiue pro deo & fraterno amore cuncta peragere, & quod sibi quis fieri secundum dominicam vocē non vult, alij inferre non præsumat, & in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis.
- Ea vero

DAMASI PAPAE EPISTOLA

Ea vero quæ apostolorum prædicatione, & patrum instructione præcepimus, semper tenere **G** debemus, ne aliqua noua cedere, aut ad noxam fratrum intendere videamur, sed alterutrum onera portemus, ut iuxta apostolum legem domini adimplere valeamus. Tempus enim congruum præuideri oportet, quando vniuscuiusque accusatæ personæ causa rectissime in medio producat, quatenus grauitatē eius & consonantiam quæ contra patrum decreta vel synodorum cōfessionem prodi minime cognoscatur, quā ordinabiliter omnes intendant, ut ad eam in omnibus rationabiliter respondeant, & iuste se velle manifeste ostendant. Nullus autem introducat, sed accusatores & accusati æqua audiātur ratione, iuxta quod gestorū ordo exigit. Accusatores vero & iudices non idem sint, sed per se accusatores, per se iudices, per se testes, per se accusati, unusquisque in suo ordinabiliter ordine. Nam inscriptio **H** primo semper fiat, ut talionem calumniator recipiat, quia ante inscriptionem nemo debet iudicari, vel damnari, cum & seculi leges hæc eadem retineant: de quibus omnibus vera semper fiat æquitas, quatenus accusationis & iudicii ac testimonij mercedem per veritatem gestorū consequi valeant. Scriptum est enim, abominatio domino labia mendacia, & testem fallacem proferentem mendacia, & seminantē inter fratres scandala, atque litigia, ipso monente atque dicente, Non facies calumniam proximo tuo, nec vi opprimes eum: non facies quod iniquū est, nec iniuste iudicabis: non considerabis personam pauperis, nec honores vultum potentis: iuste iudica proximo tuo, & quod tibi non vis fieri alteri ne facias, & reliqua. & maxime præceptum habentes apostolicū attendere nos ipsos & gregi, in quo nos spiritus sanctus **I** posuit episcopos, regere dei ecclesiam quam acquisiuit per sanguinem suum proprium: conuenit & iterum attendere lupos, attendere malos operarios, qui peruersa faciunt, & aduersa loquuntur, ut detrudere semper discipulis domini, & infamare quærant, quos corrigere vos & omnes domini sacerdotes summo studio oportet, quia peius malum non est, quā ut ciues ciuibus inuideant, & sacerdotes vel clerici sacerdotibus vel pontificibus insidiantur, testante etiam veritatis voce: Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei, & qui scandalizauerit vnum de pusillis istis, melius est ut suspendatur mola asinaria in collum eius, & demergatur in profundum maris. Et item: Beatus qui non fuerit scandalizatus in me, ille proculdubio scandalizatus est in deum, qui eius scandalizat episcopum vel sacerdotem. & multa talia quæ hic non **K** inferuntur, ne nimis proluxa efficiatur epistola. Monentes quoque instruere debetis memoratos vicinos vestros, ut à talibus se subtrahant, & quæ illicite contra præfixos fratres egerunt citò corrigant, & quos nobis inconsultis læserunt, nobis inconsultis plena satisfactione sanent, & cito reconcilient, si noluerint apostolicæ sedis suscipere censuram. Nam si quid fortasse in eis aut contra eos emerferat, nostrum fuerat expectandum examen, ut nostra (ut semper huic fuit sedi concessum priuilegium) aut cōdemnarentur autoritate, aut fulcirentur auxilio. Neque enim suo pro libitu nostra debuerant iura peruadere absque apostolicæ sedis dispositione mandante. A talibus deinceps omnes se abstineant sacerdotes qui noluerint ab apostolicæ petræ, super quam Christus (ut prædictum est) vniuersalem construxit ecclesiam, cui episcoporum **L** summa iudicia atque maiorum causæ, sicut paulò superius memoratum est, reseruata sunt atque soli data, censura à sacerdotali honore secludi. Iudiciæ enim accusatis in criminalibus episcopis sex mensium, vel eo amplius si necesse fuerit concedendæ sunt, quoniam & laicis hoc permissum nullus secularibus imbutus disciplinis ignorat: quanto magis sacerdotibus qui superiores esse eis non dubitantur? Habetur quoque in decretis sanctorum patrum sancitum, nō fore canonicum quenquam sacerdotum iudicare vel damnare, antequam accusatores canonice examinatos præsentēs habeat, locumque defendendi accipiat, id est, inducias ecclesiasticas ad abluenda crimina, &c. Nec extra propriam fiat prouinciam primo discussionis accusatio sine apostolica præceptione, cui in omnibus causis debet reuerentia custodiri, quoniam & antiqua docet hoc patrum regula, in qua & imperialia pariter statuta concimunt. Criminum, **M** inquit, discussio ibi agenda est, ubi crimen admissum est: nam alibi criminum reus prohibetur audiri, & alibi in canonibus præcipitur, quæcumque negotia in suis locis ubi orta sunt, finienda sunt, & reliqua talia & his similia, salua in omnibus apostolica autoritate, ut nihil in his definiatur priusquam ei placere cognoscatur, quia omnes fultos esse oportet, & si quid eis graue intolerandumque acciderit, eius est semper expectanda censura. Neque enim proterue aut stimulo suæ cogitationis impulsus (ut sæpe actum agnouimus) detrudere aut accusare præsumat quenquam sacerdotum, quia iniuria eorum ad Christum pertinet, cuius vice legatione pro populo, Christi sanguine redempto, funguntur. Causas enim eorum quia dei causæ sunt, eius esse

- A** eius esse iudicio reservandas, qui valet corpus occidere, & animam mittere in gehennam: qui dicit, mihi vindictam, & ego retribuam: apud quem conscientia nuda est, cui non absconduntur occulta. Instruendi etiam omnes sunt, quoniam per nos illis Christus intonuit, non esse ovium lupi insidias praevidere, sed pastoris. Monet ergo beatus apostolus Paulus ne de his temere leviterque praesumatur iudicium, de quibus nemo potest verius vel melius iudicare quam deus. Tu, inquit, autem quare iudicas fratrem tuum, aut cur spernis eum? omnes enim stabimus ante tribunal: scriptum est enim, vivo ego dicit dominus, quoniam mihi flectetur omne genu, & omnis lingua confitebitur domino, itaque unusquisque nostrum per se rationem reddet deo. In hoc ergo non sibi quispiam temerarios ausus usurpet, ut praeter
- B** quod ad concordiam pertinet aliud agat, unde unitas ecclesiae sic dissipetur. Non ergo leviter quisquam assentiat in detractioe, vel iudicatione, vel damnatione fratrum maximeque sacerdotum qui proximiores sunt deo, & qui proprio ore corpus Christi conficiunt, quia ob hoc venit ira dei in filios diffidentiae qui Christum persequuntur in suis membris. Nolite fratres, nolite effici participes eorum, nec communicetis peccatis talium aut infructuosis verbis illorum, magis autem redarguite talium coetus, qui extendere moluntur quasi
- C** arcum in fratres linguas: defendite ergo fratres, & omnes monete ut armentur contra fratrum persecutores. Confidimus autem de vobis meliora & viciniora saluti, quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum neque creatura alia, magistro gentium docente, poterit nos separare a charitate domini nostri Iesu Christi, quae maxime in sacerdotibus & reliquis perficitur membris eius. Nolite itaque amittere confidentiam vestram, quae magnam habet remunerationem. Ecce enim iudex ante ianuam assistit, coronas hilariter promittens his qui pro eo fratribus auxilium ferunt, & oppressis succurrunt, atque in charitate collaborant. Quod si subtraxerit se quis, non placebit deo, sed cadit, quia non subleuavit cadentem sed emarcuit. Non autem simus subtractionis in oppressionem, sed adminiculi in acquisitionem & supplementum fratrum. Propter quod assumite armaturam dei, ut possitis resistere omnibus taliter praesumentibus, & induite vos loricae iustitiae, & calciati pedes in praeparationem euangelii pacis, in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere, & galeam salutis assumite, & gladium spiritus, quod est verbum dei, per omnem orationem & obsecrationem radicati & fundati, ut id ipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata diidentes corpus ecclesiae bonum & integrum in tortuosas novitates. Monet ergo Apostolus non amplius nos invicem temere iudicare: temere enim iudicat, si quis episcopum absque sedis apostolicae auctoritate condemnat, cum ei, ut paulo superius praelibatum est, hoc specialiter privilegium reservatum sit: sed hoc iudicate magis, inquit, ne ponatis offendiculum fratri vel scandalum, patenter enim his & aliis innumerabilibus decretorum testimoniis omnibus manifestum est, non debere episcopum damnari, licet eius perscrutetur opinio, donec iudicium de ore nostrae apostolicae auctoritatis, hoc est principis apostolorum cognoscatur, utpote quoniam solus & praeter omnibus creditus est, atque percipere meruit a rege regum Christo deo claves regni caelorum ad aperiendum fidelibus & benevolis hominibus in eundem dominum nostrum, & claudendum infidelibus & malevolis, atque suis sacerdotibus, & sanctae ecclesiae suo precioso sanguine redemptae impugnantibus siue nocentibus. Quod utique & nos facere postulavit, non quod novi aliquid nunc imperatur, sed illud quod per desidiam aliquorum aut scienter aut negligenter transgreditur, deinceps observetur ab omnibus, ut illa semper quae apostolica & patrum traditione constituta sunt, sub metu irrefragabili auctoritate teneantur. Scriptum namque est in secunda ad Thessalonicenses epistola, & ad Timotheum, apostolo monente: State, & tenete traditiones vestras quas didicistis seu per verbum, seu per epistolam. Item alibi per prophetam: Expectavi quoque, sicut beatus Esaias intonuit, ut facerent iudicium, fecerunt autem iniquitatem & non iustitiam, sed clamorem, omnes pios conturbantes: & hoc scire debeant, quoniam iudicium dei est secundum veritatem in eos qui talia agunt, licet diuitias bonitatis dei, & sustentationis, & patientiae ignorantes, quoniam benignitas dei ad poenitentiam eos adducit: secundum duritiam autem eorum, & cor impoenitens thesaurizant sibi iram in die irae & revelationis iusti iudicii dei, qui reddet unicuique secundum opera eius. Et alibi scriptum est: Ego sum dominus deus vester, non facietis iniquitatem, in iudicio non accipies personam hominis, neque mireris vultum potentis, ab omni iniquo verbo recedes, innocentem & iustum non oppugnavis, neque interficies, ille proculdubio facit iniquitatem in iudicio qui ea sibi vindicat quae ei vin-

r dicare

dicare non licet. Ideoq; huic sanctæ sedi concessa sunt. Nullus vsurpare sine eius consultu & præsumat, qui non vult honore ecclesiastico indignus vt contemptor iudicari. Itaque oportet negligentes propulsare, sed ita vt nocentes non roborentur, & bonos improbis aut insidiatoribus fratrum resistere, ne torpore desidæ oppressi taciturnitatis teneantur obnoxij. Itaque qui potest obuiare, & perturbare peruersos, & non facit, nihil aliud est quàm fauere eorum impietati. Nec enim caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obuiare. Sitis autem perfecti & integri in eodem sensu, & in eadem scientia firmati, vt per eas vias vestras dirigentes, in eundem inflexibiliter omnibus occurratis oppressis, quia vobis creditur dominus, ad quem accedentes lapidem viuum ab hominibus quidem reprobatum, & propter talium impietatem, à deo autem electum, & honorificatum, super quem vos tanquam lapides viui ædificamini in domum spiritualem, in sacerdotium sanctum, offerentes spirituales hostias ipsi in odorem suauitatis. Gratum enim admodum est sacrificium domino oppressis omnibus subuenire, quanto magis illis de quibus ait: Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit, &c. Libat quidem domino prospera, qui ab afflictis & oppressis pellit aduersa. Sed & nunc fratres commendamus vos deo & verbo gratiæ eius, qui potest perficere, & dare hæreditatem in omnibus sanctificatis. Ipse autem deus pacis & consolationis, det vobis idipsum sapere in alterutrum, & in ipso semper & in omnibus, vt vnanimis vno ore, & vno corde honorificetis eum in concordiam & auxilium fratrum, qui potens est confirmare omnes, & consolari secundum Euangelium eius, & iuxta reuelationem mysterij temporibus æternis taciti, patefacti autem per scripturas sanctas, & patrum orthodoxorum doctrinas, secundum præceptum æterni dei, ad obediendum fidei in omnibus cognitis nobis soli sapienti deo domino nostro Iesu Christo, cum quo patri & spiritui sancto, gloria, honor, & imperium, & potestas in secula seculorum, Amen. Dominus vos custodiat dilectissimi fratres incolumes semper. Data v 111. Nouemb. Flauiano & Stilicone 1111. Conf.

QVOD OMNES DE FILIO DEI ET

spiritu sancto, & de vnitæ trinitatis male
sentientes similes sint Iudæis, & de
vnitate trinitatis.

VOD si quis patiat deum patrem, & deum filium, & deum spiritum sanctum deos dici, & non deum, propter vnā diuinitatem & potentiam quā credimus esse, & scimus, patris & filij, & spiritus sancti: subtrahens autem filium, aut spiritum sanctum, ita solum æstimet esse deū patrem, dici aut credi vnum deum, anathematizamus cum omnibus Iudæis: quod nomen deorum in angelis, & in sanctis omnibus à deo est positum & donatum: de patre autem & filio & spiritu sancto propter vnā & æqualem diuinitatem, non nomen deorum, sed dei nobis ostenditur, atq; indicatur, vt credimus: quia in filio & spiritu sancto solummodo baptizamus, & non in archangelorū nominibus aut angelorū, quomodo heretici, aut Iudæi, aut Gentiles dementes faciunt. Hæc ergo est salus Christianorū, vt credentes trinitati, id est, patri, & filio, & spiritui sancto, in veram solamq; diuinitatē, vnā potentiam & maiestatem & substantiam eiusdē deitatis sine dubio credamus. Dicit quoq; beatus Esaias: Propter Sion nō tacebo, & propter Hierusalē non quiescam, donec egrediatur vt splendor iustus eius, & saluator eius vt lampas accendatur. Profecto catholica ecclesia quæ vera consistit Sion ciuitas Christi cælorum regis, per tot annorum spatia expugnata ab aduersantibus verbo fidei, qui neq; deū timent, neq; hominē reuerentur, sed incassum producentibus pias & canonicas de hoc verbo doctrinas, dum & aduersis tantisq; quæ in scripto & sine scripto cōtestationibus inuitati fuissent corrigere propriam & sepelire hæresim, sicuti & per anteriorem cognitionem luculentius demonstratum est, tam per libellos quàm per suggestiones reuerendissimorum sacerdotum, & venerabiliū abbatum, Apostolo protestante nobis, hominem hæreticū post primam & secundam correptionem euitare debeamus, scientes quia subuersus est huiusmodi, & delinquit proprio iudicio condemnatus. Nullo modo oportet nos deinceps tacere aut quiescere, ne quoquo

- A** ne quoquo modo iniqui iudicemur, odibilem deo pacem amplectentes: quoniam scriptum est, Zelai in peccatoribus pacem peccatorum videns: & dicatur etiam de nobis, Sacerdotes mei contempserunt legem meam, & polluerunt sanctuaria mea, inter sanctum & prophanum non habuere distantiam, inter pollutum & mundum non intellexerunt sed consurgere cum deo, & consistere prompte, induentes arma spiritus aduersus malignantes contra fidem eius, ut probemus spiritus sapienter, id est, verba illorum si ex deo sunt. Scriptum est enim in Hieremia: Probatores dedi te in populo meo robustum, & scies & probabis viam eorum, multum namque nobis necessaria est vigilantia, & tantum diuinum sapientiae discretionis quae occulta tenebrarum reuelat ad requisitionem huiusmodi rei & scrutationem, quoniam latet quodammodo & absconditur vixque comprehenditur dolosa existens malitia, pro eo quod sibi pietatem callide blandiatur, ut valeat scrutantium mentem latere. Quod utique sciens beatus Apostolus ait: Nam huiusmodi pseudapostoli operarii subdoli transfigurant se in Apostolos Christi: sed non mirum, ipse enim Satanas transfigurat se velut angelum lucis. Et non mirum, si ministri eius transfigurentur velut ministri iustitiae, quorum finis secundum opera eorum. Sed & dominus in hoc praemunens nos ait: Attendite a falsis prophetis qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces, a fructibus eorum cognoscetis eos. Ergo in id ipsum ex toto corde referentes ante omnia super tali questione deprecatione, & dicentes cum David: Reuela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. Lucerna pedibus meis verbum tuum domine, & lumen semitis meis: quoniam, sicut ait beatus Daniel propheta, Sapientia & fortitudo eius sunt, dat sapientiam sapientibus, & scientiam intelligentibus disciplinam, ipse reuelat profunda & abscondita, & nouit in tenebris constituta, & lux cum eo est, quia sapientiam & fortitudinem dedisti mihi, & ostendisti mihi. quae rogavi te. Cum ope diuina vniuscuiusque personae conscripta per nouitatis commentum accusati sunt, de venerabili nostro scrinio obsecundantibus nobis ordinabiliter offerentibus solertius intendamus.

D DE CHOREPISCOPIIS ET QVI IDEM SINT
aut si aliquid sint aut nihil.

- E** **D**OMINIS venerabilibus fratribus, Prospero Numidia primae sedis episcopo, Leoni, Reparato, Alexandro, Benedicto, Rufo & omnibus ceteris ubique in recta sancta & apostolica fide consistentibus orthodoxis episcopis, Damasus. Licet fratres charissimi vobis sint nota patrum decreta, mirari tamen non possumus vestram solertiam circa instituta maiorum, ut cuncta quae possunt aliquam recipere dubitationem, ad nos quasi ad caput, ut semper fuit consuetudo, deferre non desinatis, ut inde capiatis responsa, unde accepistis institutionem & normam recte viuendi. Vnde & vos non immemores canonum esse recordamur, qui & ipsum fieri praecipunt, non ut vobis scientiae ecclesiasticae regulae aliquid desit, sed ut autoritate sedis Apostolicae fulti, in nullo ab eius deuictis regulis. Igitur de chorepiscopis de quibus nos consulere, quale sit eorum ministerium, aut quid eis agere liceat, aut quam autoritatem habeant, vel si licet eos fieri an non, quia audiuius eos iam esse prohibitos, aut quid de eis qui iam ordinati reperientur, agendum sit, nil vobis certius respondere videtur, quam olim a praedecessoribus nostris decretum reperimus, ut eis ad veniam nihil prorsus aliud reseruetur, quam priuatio sacri ministerii quod illicite assumpserunt, quia prohibiti tam ab hac sacra sede quam a totius orbis fuerant Episcopis. Nimis ergo eorum institutio improba, nimis est praua: quia ut hi de summo sacerdotii ministerio aliquid praesumant omni autoritate caret, & sacris canonibus inuenitur esse contrarium, atque ad totius Ecclesiae perturbationem superba & superflua tendit elatio, & vacuum est & inane quicquid in praedicto sacerdotii summi egerunt ministerio. Quod ipsi idem sint, qui & presbyteri, sufficienter inuenitur, qui ad formam & exemplum septuaginta inueniuntur prius instituti: sed quia deo gratia modo necessarij sicut in primitiua Ecclesia propter studium quod erga pauperes exigebant non sunt, & quia illicita praesumebant, & quod agebant actum non erat, & propterea multi in securitatem lapsi ecclesia-
- r ij stico

DAMASI PAPAE EPISTOLA

stico fraudabantur & frustrabantur ministerio, ideo tam ab hac sancta sede (vt superius me-
 morauimus) quàm ab omnibus totius orbis episcopis à pontificalibus sunt remoti officiis.
 Nam vt nobis relatum est, quidam Episcoporum propter suam quietem eis plebes suas com-
 mittere non formidant, & vt illicita atque prohibita agant, id est, ea quæ solis pontifici-
 bus debentur sibi v'surpant, & ipsi in sua quiete torpent, & curam sibi à deo commissam ne-
 gligunt, cum dominus dicat: Bonus pastor animam suam ponit pro ouibus suis, & vocat
 eas nominatim, & cognoscit suas, & suæ agnoscunt eum. Et item: Sicut nouit me pater, &
 ego agnosco patrem, & animam meam pono pro ouibus meis. De mercenario autem quid
 ipse dicat, bene nostis, quia videt lupum venientem, & dimittit oues, & fugit, & lupus rap-
 it, & dispergit oues, & reliqua. Pro talibus vero negligitur cura Ecclesiæ, & eius status
 perturbatur, & ideo sunt prohibiti, in tantum vt si aliqui ex his reperti fuerint, à proprio
 decidant gradu: illi nanque Episcopi qui talia sibi præsumunt, videntur mihi esse meretri-
 cibus similes, quæ statim vt pariunt infantes suos, aliis nutricibus tradunt educandos, vt suam
 citius libidinem explere valeant: sic & isti infantes suos, id est, populos sibi commissos aliis e-
 ducandos tradunt, vt suas libidines expleant, id est, vt suo pro libitu secularibus curis inhiant
 & quod vnicuique visum fuerit liberius agant: pro talibus enim animæ negliguntur, oues
 pereunt, morbi crescunt, hæreses & schismata prodeunt, Ecclesiæ destruuntur, sacerdotes vi-
 tiantur, & reliqua mala proueniunt. Non taliter dominus docuit, nec Apostoli instituerunt,
 sed ipsi qui curam suscipiunt, ipsi peragant, & ipsi proprios manipulos domino repræsen-
 tent. Nam ipse ouem perditam diligenter quæsiuit, ipse inuenit, ipse propriis humeris repor-
 tauit, nosq; id ipsum facere perdocuit. Si ipse pro omnibus tantam curam habuit, ipse do-
 cuit, ipse curauit, ipse sanauit, ipse propriis humeris reportauit, atque in tantum dilexit vt
 etiam animam suam multas sustinens iniurias, multa opprobria, multasque passiones, pro
 nobis traderet, quid nos miseri & desides dicturi sumus, qui etiam pro ouibus nobis com-
 missis curam impendere negligimus, & aliis eas educandas tradimus? Corrigantur hæc fra-
 tres necesse est, quia qui plus laborat maiorem mercedem accipiet. Nam non amplius quàm
 duos ordines inter discipulos domini esse cognouimus, id est, duodecim Apostolorum, & se-
 ptuaginta discipulorum: vnde iste tertius processerit funditus ignoramus, & quod ratio-
 ne caret, extirpare necesse est: quod enim Episcopi non sint qui minus quàm à tribus sunt
 ordinati Episcopis, omnibus patet, quoniam vt bene nostis prohibitum à sacris est patribus,
 vt qui ab vno vel à duobus sunt ordinati Episcopis, nec nominentur Episcopi. Si nomen
 non habent, qualiter officium habebunt? Quicquid enim inter Episcopos, aut de rebus ad
 eos solummodo pertinentibus egerint, necesse est, vt superius iam prælibatum est, vt irri-
 tum fiat, quia quod non habent, dare nequaquam possunt, præsertim cum nullum ex se-
 ptuaginta discipulis, quorum speciem isti antequam prohiberentur, vt superius memora-
 tum est, in ecclesia gerebant, nil de hoc quod Apostolis eorumque successoribus speciali-
 ter debebatur, legitur assumpsisse, nec in lege domini quæ Moyse ab ipso domino legitur di-
 ctata, de his quæ summis sacerdotibus, id est, Moyse & Aaron erant specialiter concessa, filij
 Aaron quicquam præsumant. Nulli enim dubium est, quod Moyse & Aaron soli præcipient
 te domino in tabernaculo dei erigebant altare, soli vngebant, soli sacerdotes sacra vnctio-
 ne instituebant, & alia quæ ad summum sacerdotium pertinebant, de quibus sufficienter
 in diuinis legitur literis, agebant, quoniam summi domini sacerdotes erant, sicut de eis scri-
 ptum est: Moyse & Aaron in sacerdotibus eius. Sic & modo, quia vmbra legis transiit, &
 lux Euangelij in nos dei gratia manifeste coruscat, de his quæ in summis sacerdotibus, id
 est Episcopis, quorum figuram Moyse & Aaron tenuerunt, illi qui septuaginta discipulo-
 rum formam gestant, in quorum videlicet Typo filij Aaron erant, nihil præsumere de-
 bent, sicut nec illi quicquam de summi sacerdotij ministerio attingebant. Nam quod coë-
 piscopi antequam præfato prohiberentur tenore ad formam septuaginta instituti erant, Ca-
 non sufficienter manifestat, vbi ait: Chorepiscopi quoque ad exemplum & formam septua-
 ginta videntur esse. & reliqua. Nec illud prætereundum nobis videtur, quod alibi in Ca-
 nonibus expressum est: Qui in vicis & possessionibus chorepiscopi nominantur, quamuis ma-
 nus impositionem Episcoporum perceperint, & vt episcopi consecrati fuerint, & cætera.
 Nec ab re dictum perpendo, quanquam manus impositionem episcoporum perceperint, cum
 Episcoporum nomen pluralem in se contineat numerum, & apud grammaticos pluralis
 sit genitiuus: videtur enim mihi quod tunc non ab vno, sed à pluribus ordinabantur,
 quia

- A** quia nullatenus diceret Episcoporum, si ab vno fieret talium ordinatio, cum Episcoporum pluraliter dictum sit. Cum autem dixit coepiscopum, profecto villanum voluit intelligi Episcopum: & si villanus, quid agit in ciuitate, cum in vna ciuitate duo omnino prohibeantur esse Episcopi? Et si in villa & in eo loco vbi antea Episcopi non fuerunt, cum & in modica ciuitate, vel in villa, aut castello Episcopus fieri prohibeatur, & in omnibus omnino locis vbi antea Episcopi non fuerunt, ne vilescat autoritas, & nomen Episcopi, fuerint constituti, quid rogo erunt? Ecce nec locus cum ordinatione concordat, nec ordinatio cum loco: quoniam si Episcoporum manus impositionem perceperunt, & vbi Episcopi sunt consecrati, vbi sunt consecrati? ad villam, quia chore villa est apud Græcos. Et qualiter ad villam si nec in castello, aut in modica ciuitate licet fieri, rogo vt promatis: & si promere non potestis, quia scio per rationem aut plenam autoritatem minime potestis, digitum ori imponite, & eos omni autoritate carere non dubitate, scilicet quia tria obstant quibus eorum cessatur actio vel institutio: vnum quod ab vno Episcopo ordinari solent, in quo eorum ordinatio à canonibus discordat, qui per manus Episcoporum eos institui iubent. Aliud, si à pluribus Episcopis sunt ordinati, & aut in villa, aut castello, seu in modica ciuitate, aut omnino non in eo loco præfixi, quo iuste Episcopi fieri debent, aut dudum non fuerunt, vbi non vilescat autoritas & nomen Episcopi, aut si in ciuitate cum altero Episcopo, cum vt prædictum est in vna ciuitate duo non debeant consistere Episcopi. Tertium, si absolute fuerint instituti, sicut de quibusdam audiuius, quæ omnia episcopali omnino carent autoritate, & illud adhuc restat, quod eorum ordo non habet in diuinis literis autoritatem, quia vt præfixum est, ordines sunt duo tantum primi in Ecclesia, id est, Apostolorum, & septuaginta discipulorum. Sane si nec Episcopi sunt, quia pro præfatis causis Episcopi esse non possunt, nec presbyteros se nominari volunt, quia amplius esse ambiunt, ac si plus quàm septuaginta discipuli fecissent, ad quorum formam, vt paulò superius prælibauimus, hi antequam prohiberentur, à quibusdam stultis, & sua quærentibus, & non quæ Christi Iesu, instituebantur, præsumere tentant, & illicita atque prohibita agere præsumunt, nec hoc dici se volunt quod sunt, rogo vt manifeste prodatis quid sint, quoniam aut aliquid sunt, aut nihil. Nam manifeste patet,
- D** quoniam Episcopi non sunt: & si Episcopi non sunt, & presbyteri esse despiciunt, quid erunt? aut aliquid prorsus erunt, aut nihil: quia nihil potest esse, nisi habeat vnde sit, & si non habeat vnde sit, aut vnde originem ducat, nec autoritatem habet, nec stare rite poterit, quia inane est, & vt destruat & cadat necesse est, quoniam nihil est, & in nihilum reputabitur. Si vero nihil ex his sunt quæ superius memorauimus, tunc necesse est, vt nihil sint ex his quæ sacerdotibus debentur, & ideo nec in sacerdotali catalogo habeantur, nisi tantum vt primo commemorauimus, vt pro misericordia illis qui humiliter hoc ferre voluerint, nec amplius ambierint, & per scriptum propria manu subter corroboratum id ipsum confirmauerint, hoc solummodo concedatur, vt inter sacerdotes locum habeant, & in ministerio
- E** presbyterorum contenti sint, atque mensæ domini tantummodo participes existant. Amplius autem qui ambire voluerint, nec hoc retineant, vt sacerdotes sint, sed omni ecclesiastico funditus priuentur honore. Quod vero eis non liceat sacerdotes consecrare, nec diaconos, aut subdiaconos, nec virgines, nec altare erigere, nec ungere, aut sacrare, nec ecclesias dedicare, nec chrisma conficere, nec chrismate baptizatorum frontes signare, nec publice quidem in missa quenquam pœnitentem reconciliare, nec formatas epistolas mittere, nec populum benedicere, nec ante Episcopum in baptisterio, aut in sacrario introire, nec præsentem Episcopo infantem tingere, aut signare, nec pœnitentem sine præceptione Episcopi sui reconciliare, nec eo præsentem, nisi illo iubente sacramentum corporis & sanguinis
- F** Christi conficere, nec eo coram posito populum docere, aut salutare, nec plebem exhortari, quæ omnia solis pontificibus debere tam ex superioribus quàm ex aliis parum constitutis, aut sacris Canonibus edocti estis, & si necesse est quibusdam minus scientibus doceri pleniter, & instrui possunt, vt per hoc & discretio graduum, & dignitatis fastigium summorum pontificum demonstretur. Similiter & de presbyteris hæc habeantur, & sine iussu proprii Episcopi nil agant, quia quod rarum est hoc & pulchrius esse videtur, & si nomen vilescit pontificum, omnis status perturbatur Ecclesiæ. Triplex itaque in hac parte reatus est, quod & prohibita agunt, & quod sacrum ministerium talis consortij vilitate polluitur, & Episcoporum quantum ad illicitæ usurpationis temeritatem pertinet iura soluantur. Quod autem solis Apostolis eorumque successoribus proprii sit officij

tradere spiritum sanctum, liber Actuum apostolorum docet, praesertim cum nullus ex septuaginta discipulis, quorum isti in Ecclesia speciem gerunt, legatur donum sancti spiritus per manus impositionem (ut praedictum est) tradidisse. Haec ergo quia omni carent ratione, nullus deinceps usurpet aut consentiat sacerdotum qui noluerit a nostro sacerdotali collegio separari. Nec quod a nobis extinguitur, & a praedecessoribus nostris ac reliquis, ut dictum est, totius orbis Episcopis iam extinctum est, apud aliquos tenebrosis seminetur radicibus, sed quae male pullulasse noscuntur, radicitus euellantur, ne messem dominicam vlla corrumpant zizania. Ita enim fructum vberem domini sacerdotes praestabunt, si ea quae natam segetem enecare consueverunt radicitus amputentur. Cesset ergo tot iudicibus prohibita & damnata praesumptio, nec imitentur summi sacerdotes mulieres meretrices, quae infantes suos praefata voluptate aliis ad nutriendum tribuunt, sed ipsi domino suo nutriant, ipsi fructum cum usura reddant, fructuososque manipulos, & cum gloria repraesentent. Nam si dominus leprosos inter ceteras ouium suarum curas tetigit & mundauit, cur nos eadem agere dedignamur? aut cur nos ipsi qui pastorale officium suscepimus, aliis alendas tradimus? maxime cum dominus Petro praepetori nostro dixerit: Si diligis me, pasce oves meas. & multa talia & his similia. Nam benedictio quam praedicti coepiscopi ante suam prohibitionem per manus impositionem dabant, magis nobis videtur vulnus inferre quam salutem: & illi qui pontificatus apicem non habebant, quomodo ea quae non habebant, dare poterant? quoniam nihil dante erat quod ipse possit accipere. Aut quis hominum, licet I more humano loquamur, dare potest quod non habet? praesertim cum pontifices non erant ea quae solis pontificibus debentur, dare non poterant. Et propterea magis vulnerabant capita quae per manus impositionem tangebant, cum ea quae eis collata non erant, per aliquam benedictionem darent. Et ideo quicquid ex supradictis ministeriis pontificalibus praesumebant irritum erat, & nihil tactis perficiebant, sed magis iuxta prophetam maledictionem pro benedictione, si ratum est dicere, conferebant. Quapropter per illam illicitam manus impositionem, ut paulo superius praelibauimus, vulneratum caput illi qui videbantur aliquid accepisse, habebant. Et ubi vulnus infixum est, necesse est medicinam adhibere, qua infixa sanetur macula: id est, reiterari necesse est, quod legitime actum, aut collatum minime approbatur, si perfectum esse debet. Nam quomodo honorem possit retinere qui ab illo accepit, qui potestatem dare legitime non habuit, inuenire non possum: cum ille qui honorem pontificalem non habuit, pontificalia non potest iura tribuere, nec hoc sibi poterant vindicare, cuius capaces per hoc quod illis obstitit non fuerunt. Huius ergo discussionis curam nobis specialiter vindicantes, ita misericordiam rogamus, ut si qua forsitan his commissa sunt corrigantur, ne talia liceat ultra committi, & ne qua excusatio de ignorance nascatur: quia ut nobis gratulationem facit Ecclesiarum status salubri dispositione attributus, vel adornatus, ita non leui nos mœrore contristat quotiens aliquid contra instituta Canonum vel ecclesiasticam disciplinam praesumpta, aut commissa cognoscimus: quae si non qua debemus vigilantia resecemus, illos qui nos speculatores esse volunt excusare non possumus, si eius Ecclesiam quae nobis generaliter commissa est in quantum praeualemus puram a tam illicitis superstitionibus non custodiamus: quia non aliter vnus grex, & vnus pastor sumus, nisi quemadmodum Apostolus docet id ipsum dicamus omnes, simus autem perfecti in eodem sensu, & in eadem sapientia. Nec aliter veri discipuli domini erimus, nisi radicem amaritudinis sursum germinantem, sicut haec ut asseritis modo facit, ne nocere valeat, ut episcopale ministerium vilesceat faciat per eorum negligentiam, id est, omnium sacerdotum qui euellere mala, & meliora plantare, sunt ab eo praepositi, vnusquisque pro viribus extirpare festinet, & ipse qui pro suis ouibus est æterno iudici rationem redditurus, eas fouere & educare decertet. Si domini desideramus esse discipuli, ipsius imitemur vestigia, ut de nobis dicatur, Ego sum pastor bonus, & cognosco oves meas, & voco eas nominatim, & cognoscunt me meae, & reliqua. Et iterum monente dominicae vocis imperio, quo beatissimus Apostolus Petrus trina repetitione mystica sanctionis imbuitur, ut Christi oves, qui Christum amat diligenter, & cum magna cura pascit, quoniam ipsius sanctae sedis, cui per abundantiam diuinæ gratiae praesumus, amore & reuerentia coartamur, ut tantæ superstitionis quæ nulla (ut supra dictum est) fulcitur autoritate, periculum quantum possumus declinemus, ne beati magistri nostri, & summi Apostoli dilectio, qua se amatorem dei esse testatus est, vana inueniatur in nobis: quoniam omnis negligenter pascens totiens

- A**tiens sibi commendatum dominicum gregem conuincitur summum non amare pastorem, nec eius se velle discipulum fieri, cuius exempla negligit imitari: nam gratia prorsus maior acquireretur, si de commissis ouibus lucrum offerat domino sollicitudo pastoris. Nam & beatum Iacob qui pro vxoribus diu seruiert, dixisse meminimus: Viginti annis fui tecum, oues tuæ & capræ steriles non fuerunt, arietes gregis tui non comedi, nec captum à bestia ostendi tibi, ego damnum omne reddebam, & quicquid furto perierat à me exigebas, die nocteq; æstu v'rebar & gelu, fugiebat somnus ab oculis meis. Si ergo laborat & vigilat qui pascit oues Laban, quanto labore, quantisq; vigiliis debet intendere qui pascit oues dei? Sed in his omnibus ipse nos instruat, qui pro suis dedit ouibus animam, & adiuuet nos vt de his
- B** qui nobis commissi sunt, fructum multiplicem ac mensuram supereffluentem ad æterna gaudia reportare concedat, tantusq; vos beati Petri Apostolorum principis amor incendat, vt in ouili ipsius, cui omnes creaturæ sunt traditæ, omnes taliter errantes, & illicita atque prohibita præsumentes, sanctis vestris studiis summo redintegrare cum desiderio festinetis, qualiter animæ precioso Christi sanguine redemptæ eorum non pereant deceptione. Restat enim quod per ostium hi nequaquam subintrarunt, quia non habebant ostium per quod ingrederentur: quia vt dictum est, si nec Episcopi sunt, & plusquam presbyteri esse ambiunt, per quod ostium intrabunt? cum hi tantum duo ordines in Ecclesia leguntur, nec amplius ad pastorale officium aliquod patet ostium per quod pastor intret. Audite fratres non me, sed
- C** ipsam dicentem veritatem: Qui non intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit aliunde, hic fur est & latro. & reliqua. Cum etiam egregius prædicator dicat: Fundamentum enim aliud nemo potest ponere præter id quod positum est. Cum prædicta duo fundamenta in Ecclesia tantum inueniantur posita, quicquid amplius positum in his inuenitur, stare nullatenus poterit, & ideo cum omnibus suis fundamentis & actionibus, atque radicibus, vt euellatur necesse est, ita vt amplius pullulare nec germinare valeat. Non ergo generet, & non faciat vobis fratres totiens repetita locutio fastidium, quia summa necessitas est, sæpius prohiberi quod totiens à vobis vt cognouimus illicite vsurpatur, & quoniam veritas sæpius exagitata magis splendet vt lumen, & quod totiens repetendo admonetur, nimis vsurpatur. Super his enim multa iam ab antecessoribus nostris dicta sunt, à quibus ipsi sicut nunc à
- D** nobis, ita olim ab eis damnata & prohibita sunt. Ideo sæpius repetentes omnes monemus vt vitentur huiusmodi, & à talibus se abstineant, qui noluerint vnà cum eis à sacerdotali ministerio: vt rebelles fieri alieni: quod ita demum probare poterimus, si tales extirpare, & non eis fauere decertaueritis: & ita in postmodum de tali re querela cessabit, quia contumeliæ studio fit, quicquid interdictum totiens vsurpatur. Omnia hæc decretalia & cunctorum decretorum nostrorum constituta quæ de ecclesiasticis ordinibus & canonum promulgata sunt disciplinis, ita vobis & omnibus episcopis ac cunctis generaliter sacerdotibus custodiri debere mandamus, vt si quis in illa commiserit, veniam sibi deinceps nouerit denegari, quoniam
- E** occurreret veritas, si falsitas displiceret: & meritò nos qui summa ecclesiæ tenere debemus gubernacula, causa respicit, si silentio faueamus errori. Data Calend. Iunij, Libio & Theodosio IIII. CC. Consulibus.

De sacerdotibus qui de Ecclesiis suis ad alias migrant Ecclesias.

EOs autem sacerdotes qui de Ecclesiis suis ad alias migrauerunt, tandiu à communione nostra habemus alienos, quandiu ad eas redierint ciuitates in quibus primum sunt constituti: quoniam si alius alio transmigrante in locum viuentis ordinatus est, tandiu vacet sacerdotij dignitate qui suam deseruit ciuitatem, quandiu successor eius quiescat in domino.

r iij

Epistola

qui ad eum in Romanam urbem ex Italia &
Gallia conuenerant.

DAMASVS & ceteri episcopi Romæ congregati, dilectissimis fratribus in Illyrico constitutis episcopis in domino salutem. Credimus sanctitatem vestram, fidem in Apostolorum eruditione fundatam tenere, & hanc populis vniuersis exponere, quæ videlicet à constitutis patrum nulla ratione dissentit, per quos iustum est ceteros erudiri: sed relatione Gallicanorum & venerandorum fratrum, quosdam hæresibus fauere cognouimus, quod malum non solum cauere debet episcopi, sed etiam reluctari cōtra ea quæ gesta sunt imperitia aut simplicitate quorundā prauis interpretationibus deceptorum. Variis ergo doctrinis non decet labefactari, sed magis patrum nostrorum laborare sententiis. Auxentium ergo Mediolanum præcipue in hac causa damnatum esse liquet: vnde iustum est vniuerso Romanorum orbe doctores legis ea quæ legis sunt sapere, & non fidem doctrinis variis maculare. Itaq; dum primum hæreticorum cōpisset nequitia pullulare, sicut etiam nunc blasphemia pullulare patet Arrianorū, tunc patres nostri trecenti decem & octo electi habito tractatu in vrbe Nicæna, hunc murum fortissimum contra arma diabolica statuerunt, & hoc remedio venena mortifera sunt depulsa, vt pater & filius vnius diuinitatis, vnius virtutis, vniusq; magnitudinis debeat credi; vniusq; essentia siue substantia, simul & spiritus sanctus. Aliter enim sapientes alienos esse à nostra cōmunionem iudicauerunt, Quæ terminum salutarē adorabilēq; deliberationē corrumpere quidā aliis cogitationibus, atq; temerare voluerunt, sed in ipso principio ab his ipsis qui in Arimino reuocare, aut retractare compellebantur, vsq; ad hoc causa correpta est, vt confiterentur alia sibi circumuentione subreptum, aut certē quia non intellexerunt patrum sententia in Nicæna cōstitutā hoc esse contrarium: neq; enim præiudicium aliquod fieri potuit, per numerum Arimino congregatum, quando constat neque Romanum episcopum, cuius ante omnia decebat eos expectare decretum, neq; Vincentium qui tantis annis episcopatum inuiolabiliter custodiuit, neque alios talibus præbuisse consensum, maxime dum (sicuti prædiximus) isti ipsi qui per conuentionem declinasse videbantur, ipsi denuō vtentes meliori cōsilio hæc sibi displicere testati sunt. Perspicit itaq; vestra salubritas hanc solam fidem quæ Nicææ apostolorum autoritate fundata est, esse perpetua firmitate seruandam, & simul orientales hoc facere nobiscum qui se catholicos esse cognoscunt, occidentales etiam gloriari. Credimus autem languentes in isto conamine non tarde à nostra separandos esse communionem, & ab eis episcopatus nomen auferri, quatenus populi eorum liberati errore respirent. Nullo enim modo à deceptione poterunt corrigere populum, qui deceptionis laqueo detinentur. Concordet etiam cum omnibus dei sacerdotibus etiam charitatis vestra sententia, in qua vos fixos ac firmos existere iudicauimus. Si ergo nos vobiscum recte credere debemus, vestra nos charitatis literis latificate reciprocis. Valete fratres charissimi. Data XV II. Calend. Nouembris, Siritio & Ardabure IIII. C. C. consulibus.

EPISTOLA DAMASI AD EPISCOPOS Italiae.

VNIERSI S episcopis per Italię provincias constitutis Damasus episcopus in domino salutem. Optaueram dilectissimi pro nostri charitate collegij omnes domini sacerdotes sicut in primitiua fuit Ecclesia, vnum esse cor, & animam vnā, atque in vna deuotione persistere, nec quemquam sacerdotum gratia, aut formidine secularium deprauari, aut à via veritatis quoquo modo abscedere. Sed quia multa quæ corrigi possunt, proueniunt, exuperat culpas delinquentium misericordia dei, atq; ideo suspenditur ultio, vt possit locum habere correctio.

Relatum

- A** Relatum est enim ad sedem Apostolicam vos accusationes fratrum per scripta suscipere absque legitimo accusatore: quod deinceps in omni orbe terrarum fieri Apostolica autoritate prohibemus, & quod nuper factum est absque vlla retardatione corrigere rogamus, nec vnquam prius per scripta eorum qui accusantur causam discutere, nisi per querelarum institutiones vocati canonice ad synodum veniant, & praesens per praesentem agnoscat veraciter, & intelligat quae ei obiiciuntur. Quod bene & per sapientiam Salomonis dicitur: Antequam scruteris ne reprehendas, intellige prius & tunc increpa, antequam audieris ne respondeas. Et licet aperitissima sit contrariorum reprehensio, veruntamen oportet his qui elati sunt ad eorum examinationem ordinem seruari ab his qui secundum deum perscrutari deputati sunt, quatenus
- B** ita cum operatione cooperante inueniamus, & confessorum deum qui dicit: Vbi duo sunt vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Nam & dominus noster Iesus Christus Iudam furem esse sciebat, sed quoniam non est praesentialiter accusatus, ideo non est eictus. Nec vos villo modo agere oportet, quod ille noluit facere, leges enim seculi accusatores praesentes exigunt, & non per scripta absentes. Vnde canonica patrum constituta non semel, sed saepissime clamant, nec accusationes, nec testimonia vlla per scripta posse proferri, nec de aliis negotiis quicumque testimonium dicant, nisi de his quae sub praesentia eorum esse noscuntur. Similiter & qui alium accusare elegerit, praesens per se & non per alium accuset, scriptura videlicet praemissa: neque vllus vnquam iudicetur, antequam legitimos accusatores
- C** praesentes habeat, locumque defendendi accipiat ad ablucenda crimina. Curandum quoque est, ne ita quisquam subrepat, faciatque citius quod non licet. Omnipotens deus haec vos & cuncta diuina mandata & apostolica praecepta custodientes, in cunctis actibus vestris caelestis brachij extensione protegat, atque ad caelestis remunerationem patriae cum multiplici animarum fructu perducatur, Amen. Data III. Idus Aprilis, Sirio & Ardabure IIII. CC. consulibus.

EPISTOLA CONCILII CARTHAGINENSIS ad Innocentium Papam.

D

E

Omino beatissimo & honoratissimo fratri Innocentio vniuersalis ecclesiae Papae, Aurelius, Numidius, Rusticianus, Fidentius, Euagrius, Antonius, Palatinus, Adeodatus, Vincentius, Publianus, Theasius, Titus, Pannonius, Victor, Restitutus, alius Restitutus, Rusticus, Fortunatianus, Ampelius, Auinius, Felix, Donatianus, Adeodatus, Octavianus, Serotinus, Maiorinus, Porturianus, Crispolis, Victor, alius Victor, Leutius, Marinus, Fructuosus, Faustianus, Quoduultdeus, Candorinus, Maximus, Magarius, Rusticus, Rufinianus, Proculus, Thomas, Ianuarius, Octavianus, Prætextatus, Sixtus, Quoduultdeus, Pentadius, Cyprianus, Seruilius, Pelagius, Marcellus, Venantius, Didymus, Saturninus, Bazecenus, Germanianus, Germamenus, Iuuentius, Maiorinus, Iuuentius, Candidus, Cyprianus, & Aemilianus Romanus, Aphricanus, & Marcellinus, qui in Concilio ecclesiae Carthaginensis affuimus. Cum ex more ad Carthaginensem ecclesiam sollemniter veniremus, atque ex diuersis causis congregata ex nobis synodus haberetur, compresbyter noster Orosius nobis literas sanctorum fratrum, & confacerdotum nostrorum dedit Auerothis & Lazari, quarum formam his constituimus esse subdendam. His ergo lectis Pelagium & Coelestium autores nefarii prorsus & anathematizandi ab omnibus nobis erroris aduertimus. Vnde factum est, ut recensendum peteremus quid ante

F quinquennium super Coelestij nomine hic apud ecclesiam Carthaginensem fuerit exagitatum. Quo recitato, sicut ex subditis aduerrere poterit sanctitas tua, quauis iudicatio manifesta constaret, quia in illo tempore episcopali iudicio excisum hoc tantum vulnus ab ecclesia videretur, nihilominus tamen id communi deliberatione censuimus, ut huiusmodi persuasionis auctores quauis & ad presbyterium idem Coelestius postea peruenisse dicatur, nisi hi apertissime anathematizauerint, ipsos quoque anathematizari oportet, ut si ipsorum non potuerit, saltem eorum qui decepti sunt ab eis, vel decipi possunt, cognita sententia quae in eos lata est, sanitas procuretur. Hoc itaque gestum domine frater sanctae charitati tuae intimandum duximus, ut statutis nostrae mediocritatis, etiam apostolicae sedis adhibeatur autoritas, pro tua salute

salute multorum, & quorundam etiam peruerſitate corrigenda. Id enim agunt iſti damnabili- G
 bus diſputationibus ſuis, vt non defendendo, ſed potius in ſacrilegam ſuperbiam extollen-
 do liberum arbitrium, nullum relinquāt locum gratiæ dei quæ Chriſtiani ſumus, quæ & idip-
 ſum noſtræ voluntatis arbitrium vere ſit liberum, dum à carnalium concupiſcentiarum do-
 minatione liberatur, dicente domino: Si vos filius liberauerit tunc vere liberi eritis. Quod
 auxilium fides impetrat, quæ eſt in Chriſto Ieſu domino noſtro. Iſti autem aſſerunt (ſicut à fra-
 tribus qui eorum libros legerunt cognouimus) in eo dei gratiam putandam, quod talem ho-
 minis inſtituit creauitq; naturam, quæ per propriam voluntatem legem dei poſſit implere
 ſiue naturaliter in corde conſcriptam, ſiue in literis datam: eandem quoque legem ad gra- H
 tiam pertinere, quod illam deus in adiutorium hominibus dedit. Illam vero gratiam qua,
 vt dictum eſt, Chriſtiani ſumus, cuius Apoſtolus prædicator eſt, dicens: Condelector e-
 nim legi dei ſecūdam interiorem hominem, video autem aliam legem in membris meis re-
 pugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ eſt in membris meis,
 miſer ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius? gratia dei per Ieſum Chriſtum
 dominum noſtrum: nolunt omnes cognoscere omnino, nec aperte quidē oppugnare audent.
 Sed quid aliud agunt cum hominibus animalibus non percipientibus quæ ſunt ſpiritus dei?
 perſuaderi non ceſſant ad operandam perficiendāque iuſtitiam, & dei mandata complen-
 da ſolam ſibi humanam ſufficere poſſe naturam, non attendentes quod ſcriptum eſt: Spi-
 ritus adiuuat infirmitatem noſtram: & non volentis neque currentis, ſed miſerentis eſt dei: I
 & quod vnum corpus ſumus in Chriſto Ieſu, ſinguli autem alter alterius membra, habentes
 dona diuerſa ſecundum gratiam quæ data eſt nobis: &, gratia dei ſum id quod ſum, & gra-
 tia eius in me vacua non fuit, ſed plus omnibus illis laboraui, non ego autem, ſed gratia dei
 mecum: & gratias ago deo qui dedit nobis victoriam per dominum noſtrum Ieſum Chri-
 ſtum, quia idonei non ſumus aliquid cogitare quaſi ex nobiſmetiſis, ſed ſufficientia noſtra
 ex deo eſt: & habemus theſaurum iſtum in vaſis fictilibus, vt eminentia ſit virtutis dei, &
 non ex nobis. & innumerabilia quæ de ſcripturis omnibus ſi colligere volumus, tomus non
 ſufficit, & veremur ne apud te tempora iſta commemorando quæ maiore gratia de ſede apo-
 ſtolica prædicas, inconuenienter facere videamur, ſed ideo facimus, quia in eo quod infir- K
 miores ſumus quaquaueſus quiſque noſtrum verbum dei prædicando putatur attentior,
 crebrius eos patimur in nos audacius inſurgentes. Si ergo Pelagius episcopaliſus geſtis quæ
 in oriente conſecta dicuntur, omnia tuæ venerationi iuſtè viſus fuerit abſolutus, error tamen
 ipſe & impietas quæ iam multos aſſeriores habet per diuerſa diſperſos, etiam apoſtolice ſedis
 autoritate anathematizanda eſt. Conſideret enim ſanctitas tua, & paſtoralibus nobis compa-
 tiatur viſceribus, quā ſit peſtiferum & exitiale ouibus Chriſti, quod iſtorum ſacrilegas diſpu-
 tationes neceſſario ſequitur, vt nec orare debeamus, ne intremus in tentationem: quod domi-
 nus diſcipulos monuit, & poſuit in oratione quam docuit vt non deficiat fides noſtra, quod
 pro apoſtolo Petro ſe rogaffe ipſe teſtatur eſt. Si enim poſſibilitate naturæ, & arbitrio volun- L
 tatis in poteſtate ſunt conſtituta, quis non ea videat inaniter à domino peri, & fallaciter ora-
 ri, cum orando poſcuntur, quæ naturæ iam ita conditæ ſufficientibus viribus obtinentur: nec
 debuiſſe dicere dominum Ieſum Chriſtum, vigilate & orate, ſed tantummodo vigilate, vt nō
 intretis in tentationem: nec beatiffimo Petro primo apoſtolorum, rogauī pro te, ſed moneo
 te, vel impero ac præcipio, ne deficiat fides tua. Contradicatur enim iſtorum contemp-
 tionibus noſtris, vt in caſſum ſupra populum dicere videamur, quicquid eis à domi-
 no precamur, vt recte ac pie viuendo illi placeant, vel illa quæ pro fidelibus precatur apoſto-
 lus dicens: Flecto genua mea ad patrem domini noſtri Ieſu Chriſti, ex quo omnis paterni-
 tas in cælo & in terra nominatur, vt det nobis ſecundum diuitias gloriæ ſuæ virtutem, cor- M
 roborari per ſpiritum eius. Si ergo voluerimus benedicendo ſuper populum dicere, da illi
 virtutem domine corrobore per ſpiritum tuum, iſtorum nobis diſputatio contradicit, af-
 firmans liberum negari arbitrium, ſi hoc à deo poſcitur, quod in noſtra poteſtate eſt: virtute
 enim corrobore ſi volumus, inquiunt, poſſumus ea poſſibilitate naturæ, non miſericordia
 quam nunc accipimus, ſed quam cum crearemur accepimus. Paruulos etiam propter ſalutem
 quæ per ſaluatorem Chriſtum, datur, baptizandos negant, ſic eos mortifera doctrina in æter-
 num necant, promittentes etiam ſi non baptizantur, habituros vitam æternam: nec perti-
 nere ad eos de quibus dominus ait: Venit enim filius hominis quærere & ſaluare quod pe-
 rierat: quia, inquiunt, iſti non perierant, nec eſt quod in eis ſaluetur, vel tanto precio redimā-
 tur, quia

A tur, quia nihil est in eis vitiatum, vel tenetur sub diaboli potestate captiuum, nec pro eis fusus esse sanguis in remissionem legitur peccatorum. Quamquam per baptismum Christi etiam paruulorum dicant fieri redemptionem. Libello vero suo Cœlestius in Carthaginensi Ecclesia iam confessus est. Sed multi eorum qui perhibentur esse vel fuisse discipuli, hæc mala quibus fundamenta Christianæ fidei conantur euertere, quacunque possunt astutia affirmare nō cessant: vnde etiam si Pelagius Cœlestiusq; correcti sunt, vel ista nunquam sensisse se dicunt, & quæcunque scripta contra eos prolata fuerint, sua esse negabunt: nec est quemadmodum de mendacio conuincantur: generaliter tamen quicumque dogmatizat, & affirmat humanā sibi ad vincenda peccata & dei mandata facienda sufficere posse naturam, & eo modo gratiæ dei quæ sanctorum eiuentius orationibus declaratur, aduersarius inuenitur: & quicumque negat paruulos per baptismum Christi à perditione liberari & salutem percipere sempiternam, anathema sit. Quæcunque autem alia eis obiiiciuntur, non dubito venerationem tuam cum gesta episcopalia perspexerit, quæ in oriente eadem causa confecta dicuntur, id indicaturam, vnde omnes in dei misericordia gaudeamus. Ora pro nobis domine beatissime papa.

INNOCENTII PAPAE EPISTOLA
ad Concilium Carthaginense.

C

D

Innocentius Aurelio & omnibus sanctis episcopis, & cæteris qui in cōcilio Carthaginensi affuerunt ecclesiæ dilectissimis fratribus in domino salutem. Inquirendo de his rebus quas omni cum sollicitudine decet à sacerdotibus, maxime à vero iustoq; & catholico tractari Concilio, antiquæ traditionis exempla seruantes, & Ecclesiasticæ memores disciplina, nostræ religionis vigorem mentis non minus nunc in consulendo quàm antea cum pronuntiaretis vera ratione firmatis, qui ad nostrum referendum approbatis esse iudicium, scientes quod apostolicæ sedi (cum omnes hoc loco positi ipsum sequi desideremus Apostolum) debeat, à quo ipse Episcopatus & tota autoritas huius nominis emerfit. Quem sequentes cum mala tam dānare cauemus, quàm probare laudanda, vel id vero quod patrum instituta sacerdotali custodientes officio non censetis esse calcanda, quod illi non humana, sed diuina decreuere sententia, vt quicquid quauis de disiunctis remotisq; provinciis cogeretur, non prius ducerent finiendum, nisi ad eius sedis notitiam perueniret, vt tota huius autoritate iuxta quæ fuerit pronuntiatio firmaretur, indeq; sumerent cæteræ ecclesiæ, velut de natali suo fonte aquæ cunctæ procederent, & per diuersas totius mundi regiones puri capitis incorrupti manarent, quid præcipere, quos abluere, quos veluti in cœno immundabili sordidatos mundis digna corporibus vnda vitaret. Gratulor igitur charissimi fratres quod per fratrem & coepiscopum nostrum Iulium literas ad nos destinastis, & cum pro illis curam geritis quibus præsidetis ecclesiis, sollicitudinem vestram pro omnium vtilitate monstratis, & per cunctas totius orbis Ecclesias omnibus vnà quod profit decernendum esse deposcitis, vt suis constabilitæ regulis ecclesiæ, & hoc quod illos caueat pronuntiationis iuste firmata decretalibus petere non possit, qui peruersis instructi imò destructi verborum argutiis, sub imagine catholicæ fidei disputantes velut pestiferum exhalantes virus, & vt hominum recte sentientium in deteriore partem corda corrumpant, tutam veri dogmatis quærunt euertere disciplinam. Sanandum ergo celerius, ne longius execrandus animis morbus inserpat, vt si medicus cum viderit huius terreni corporis aliquem esse languorem, magnum suæ artis æstimat documentum, si cito quis illius interuentu desperatus euadat: vel cum post se putre vulnus aspexerit, adhibet fomenta vel cætera quibus illud possit quod natum fuerat vulnus obduci: ac si id manens sanari non poterit, ne corpus reliquum sua tabe corrumpat, ferro amputet quod nocebat, quod reliquum, integrum & seruet intactum. Præcidendum ergo, id est, quod velut puro sanoq; nimium corpori vulnus obrepit, ne cum tardius abstergitur, in ipsis penè visceribus huius mali non hauriendi post sentina confidat. Nam quid nos de his post hæc rectum mentibus æstimemus qui sibi se putant debere quod boni sunt, nec illum considerant, cuius quotidie gratiā consequuntur: Sed iam isti qui tales sunt, nullam dei gratiam consequuntur, qui sine illo tantum assequi

INNOCENTII PAPAE EPISTOLA

rum assequi se posse confidunt, quantum vix illi qui ab illo postulabant, & accipiunt, promerentur. Quid enim tam iniquum esse potest, tam barbarum, tam totius religionis ignarum, tam Christianis mentibus inimicum, quam huic denegare debere, quicquid in quotidiana gratia consequeris, cui te ipse confiteris debere quod natus es? Ergo eris tibi in providendo præstantior quam potest is esse, qui te ut esses effecit? Et cum te putes ei debere quod viuis, quomodo te non putas illi debere quod non quotidianam eius consequendo gratiam taliter viuis? Et qui nos adiutorio negas indigere diuino, quasi ex nostra possibilitate ex toto perfectos, quomodo adiutorium in nos cum tales à nobis etiam esse possumus, prouocamus? Qui enim adiutorium dei negat, vellem interrogare quid dicat, nos non te mereri, an illum hoc non posse præstare, an nihil esse propter quod unusquisque hoc debeat postulare? Possit hoc deum opera ipsa testantur. Adiutorio quotidiano nos egere, negare non possumus, hoc enim seu bene viuimus, prouocamus, ut melius sanctiusque viuamus, seu prae sentientes à bonis auertimur, ut ad rectam redeamus viam eius auxilio plus egemus. Nunquid tam mortiferum, tam præceps videatur ad casum, tam expositum ad omnia pericula, si hoc solum nobis putantes posse sufficere quod liberum arbitrium cum nasceremur accepimus? Ultra iam à domino nihil quaeramus, id est, auctoris nostri obliti eius potentiam, ut nos ostendamus liberos, abiuremus, quasi iam amplius quod dare possit, non habeat, qui te in tuo ortu liberum fecit, nescientes quod nisi magnis precibus gratia in nos implorata descendat, nequaquam terreni & mundi corporis vincere conemur errores, cum pares nos ad resistendum non liberum arbitrium, sed dei solius facere possit auxiliū. Nā si ille clamat adiutorio sibi opus esse diuino, qui digne hoc non quaereret sicubi liberum arbitrium plus prodesset, quippe cum vir beatus & iam electus à domino nihil egerit, tamen ita dominum deprecatur postulans, Adiutor meus esto, ne derelinquas me, neque despicias me deus salutaris meus. Nos nobis liberum arbitrium, ille dominum postulat adiutorē. Quod nati sumus, posse sufficere nobis, dicimus: ille deum ne derelinquatur, exorat. Nonne rogo manifeste discimus quod oremus, cum ille tantopere beatus sicut supra diximus vir, ne despiciatur exoptat: illi enim necesse est ista arguant, qui illa confirmant. Dauid enim orationis ignarus, & suae naturae nescius accusetur, qui cum sciat tantum in sua natura esse adiutorem, sibi dominum, & assiduum adiutorem, nec illi sufficit assiduum, sed ne aliquando illum despiciat, orationibus protinus exoptat, & per corpus omnis psalterij hoc & prædicat, & clamat. Si ergo hoc ille ita magnum scit, ut assidue diceret, ita necessariū consilius est ut doceret, quemadmodum Pelagius Celestiusque seposita omni responsione psal morum, talique abdicata doctrina suafuros se aliquibus esse confidunt nos adiutorium dei nec debere quaerere, nec egere, cum omnes sancti nihil se sine hoc agere posse testantur. Libero enim arbitrio olim ille peruersus dum suis inconsultis utitur bonis cadens in præuicationis profunda, demersusque nihil quemadmodum exinde surgere posset, inuenit, suaque in æternum libertate deceptus, huius ruinae iacisset oppressus, nisi eum post Christi per suam gratiam releuasset aduentus, qui per nouae regenerationis purificationem præteritum omne vitium sui baptismatis lauacro purgauit, & eius confirmans statum quo rectius constabiliusque procederet, tamen suam gratiam in posterum non denegauit. Nam quauis hominem redemisset à præteritis ille peccatis, tamen sciens iterum posse peccare, ad reparationem sibi, quemadmodum posset illum & post illa corrigere, multa seruauit. Quotidiana præstat ille remedia, quibus nisi freti confisi que nitamur, nullatenus vincere humanos poterimus errores. Necesse est enim ut quo auxiliante vicini, eo iterum non adiuuante vincamur. Sed possem plura dicere, nisi vos constaret cuncta dixisse. Quisquis ergo huic assentiens videtur esse sententiae qua dicat, adiutorio nobis non opus esse diuino, inimicum se catholicae fidei & dei beneficio proficitur ingratum. Nam nec nostra communione sunt digni, quam prædicando taliter polluerunt. Sic enim sua sponte dum sequuntur illa quae dicuntur, longius à vera religione fugerunt. Cum enim hoc totum in nostra professione consistat, quotidianisque precibus nihil agamus, nisi quemadmodum dei misericordiam consequamur, quemadmodum ferre possumus ista iactantes? Quis nogo tantis illorum pectora error obcecat, ut si ipsi nullam dei gratiam sentiunt, quia nec digni sunt, nec merentur, nec de aliis considerant, quid quotidie singulis gratia diuina largiatur? Sunt quidem isti omnes, caecitate dignissimi, qui nec hoc sibi reliquerunt, ut se auxilio credant euocari ab erroribus, posse diuino. Negantes enim dei adiutorium, non aliis, sed sibi hoc penitus abstulerunt, qui euellendi sunt longius & ab ecclesia procul remouendi visceribus, ne diutius multa occupans insanabilis post error increseat. Si enim diu fuerint sub hac impunitate

- A** impunitate seruati, necesse est multas in hac sua prauitate mentes inducant, decipiantq; innocentes vel potius imprudentes qui fidem catholicam non sequuntur, putabant enim eos recte sentire, quos adhuc vident in ecclesia perdurare. Separetur ergo à sano corpore vulnus insanum, remotoq; morbi sæuientis afflatu, cautius quæ sunt syncera perdurēt, & grex purior ab hac mali pecoris contagione purgetur. Sic totius corporis illibata perfectio, quam vos sequi & tenere hac in illos pronuntiatione cognouimus, & vnà vobiscum pari assensione sequamur. Qui si tamen aliquando in se dei adiutorium, quod hucusque negauerunt, prouocauerint, & opus eius sibi auxilio esse cognouerint, vt de hac labe in qua sui cordis incuruatione corruerant liberentur, & quasi in lucem de fœda tracti caligine, remotis abdicatisq; omnibus
- B** quibus totus ne verū aspiceret fœdabatur & calligabat aspectus, dānent hæc quæ hucusq; senserunt, & aliquando animum rectis disputationibus commodantes, ab hac aliquantulum labe correcti, veris se sanandos consiliis tribuant atque submittant. Quod si fecerint, erit in potestate pontificum istis aliquatenus subuenire, & talibus aliquam curam præstare vulneribus, quam solet lapsis cum resipuerint & ecclesia non negare, vt à suis præcipitiis intra ouile domini redigantur, ne foras præsentī & tanto præsidio à fide munitionis exclusi periculis omnibus exponantur, deuorandi luporum dentibus atq; vexandi, quibus obsistere hac qua illos in se irritauerant doctrinæ perueritate non possunt. Sed talibus vestris monitis, & sic satis abundatibus nostræ legis exemplis probatur esse responsum, nec quicquam superesse dicimus
- C** quod dicamus, cum nihil prætermisum à vobis, nihil constat esse suppressum quo illi refutati & penitus cognoscantur esse conuicti. Ideo à nobis testimonia nulla ponuntur, quia & his plena relatio est, & satis cōstat vt doctissimos sacerdotes cūcta dixisse, nec decet credere vos aliquid quod ad causam possit sufficere præterisse. Bene valete fratres in domino charissimi.

EPISTOLA CONCILII MILEVITANI ad Innocentium Papam.

D

E

Omino beatissimo meritoq; venerabili, & in Christo venerando Papæ Innocentio Siluanus senex, Valentinus, Aurelius, Donatus, Restitutus, Lucianus, Alippius, Augustinus, Placētius, Seuerus, Fortunatus, Possidius, Nouatus, Secundus, Maurētius, Leo, Faustianus, Cresconius, Lucius, Honorius, Adeodatus, Processus, Secundus, Felix, Asiaticus, Rufinus, Faustinus, Malchus, Liſtorius, Fortunatus, Donatus, Pontianus, Saturnius, Cresconius, Lucius, Honorius, Seruius, Thérētius, Cresconius, Sperantius, Quadratus, Lucillus, Sabinus, item Sabinus, Cresconius, Viſtor, Honoratus, Donatus, Petrus, Præsidius, Cresconius, Lampadius, Delphinus, ex concilio Mileuitano in domino salutem. Quia te dominus gratiæ suæ præcipuo munere in sede apostolica, talemq; nostris temporibus præstitit, vt nobis potius ad culpam negligentiae valeat, si apud tuam venerationem quæ pro ecclesia sunt suggerenda tacuerim⁹, quam ea tu possis vel fastidiose vel negligenter accipere, magnis periculis infirmorū membrorum Christi pastorem diligentiam quæsumus adhibere digneris. Noua quippe hæresis & nimium pernicioſa tentat assurgere inimicorum gratiæ Christi, qui nobis dominicam etiam orationem impiis disputationibus conantur auferre. Cum enim dominus docuerit, dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: isti dicunt posse hominem in hac vita præceptis dei cognitis ad tantam perfectionē iustitiæ sine adiutorio gratiæ saluatoris, per solum liberæ voluntatis arbitrium peruenire, vt etiam non sit necessarium dicere, dimitte nobis debita nostra. Illud vero quod sequitur, ne nos inferas in tentationem, non ita intelligendum tanquam diuinum adiutorium poscere debeamus, ne in peccatū tentati decidamus, sed hoc in nostra positum esse potestate, & ad hoc implendum solam sufficere hominis voluntatem, tanquam frustra apostolus dixerit, Non volentis neque currentis, sed miserentis est dei. &, Fidelis deus qui vos non permittit tentari super id quod potestis, sed faciet cum tentatione etiam exitum, vt possitis sustinere. Frustra enim dominus dixerit apostolo Petro, rogavi pro te ne deficiat fides tua: & omnibus suis, Vigilate & orate ne intretis in tentationem: si hoc totum est potestatis humanæ. Pueros quoque paruulos si nullis imbuantur

INNOCENTII PAPAE RESCRIPTVM

buantur Christianæ gratiæ sacramentis , habituros vitam æternam , nequaquam Christiana G præsumptione contendunt, euacuantes quod dicit Apostolus : Per vnum hominem peccatū intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccauerunt. Et alio in loco: Sicut in Adam omnes moriuntur, sic & in Christo omnes viuificabuntur. Vt ergo alia omittamus quæ contra scripturas sanctas plurima differunt, hæc inprimis duo quibus omnino totū quod Christiani sumus conantur euertere, quæ fidelia corda sustineant, non esse rogandum deum, vt contra peccati malum atque ad operandam iustitiam sit noster adiutor, & non opitulari paruulis ad consequendam vitam æternam Christianæ gratiæ sacramentum. Hæc insinuantes apostolico pectori tuo non habemus opus multa dicere, & tantam impietatem exaggerare, cum proculdubio te ista permoueant, vt ab eis H corrigendis ne latius serpent, multosq; contaminent, vel potius interimant, dum sub nomine Christi à gratia Christi penitus alienant, omnino dissimulare nō possis. Huius autem perniciosissimi erroris autores esse perhibetur Pelagi⁹ & Cœlestius, quos quidē in ecclesia sanari maluimus, quàm desperata salute ab ecclesia rescari, si necessitas vlla compellat. Quorum vnus, id est Cœlestius, etiā ad presbyteriū in Asia peruenisse dicitur, de quo ante paucos annos quid gestum fuerit, sanctitas tua de Carthaginensi ecclesia melius instruitur. Pelagius vero, sicut à quibusdam fratribus nostris missæ loquuntur epistolæ, Hierosolymis constitutus nonnullos fallere asseritur: veruntamen multo plures qui eius sensus diligentius indagare potuerunt, aduersus eum pro Christi gratia, & catholicæ fidei veritate configunt, sed præcipue sanctus filius tuus frater & compresbyter noster Hieronymus. Sed arbitramur adiuuante misericordia domini dei nostri Iesu Christi, qui te regere, consulentem & orantem exaudire dignatur, auctoritati sanctitatis tuæ de claro scripturarum lumine depromptæ, facilius eos qui tam peruersa & tam perniciosa sentiunt esse cessuros, vt de correctione potius eorum gratulemur, quàm contristemur interitu, domine beatissime. Quamlibet autem ipsi eligant, certe vel alios plurimos quos possunt si ab eis dissimuletur, suis laqueis implicare, cernit venerabilitas tua instanter & celeriter providendum. Hæc ad sanctitatem tuam de concilio Numidię scripta direximus, imitantes Carthaginensem ecclesiam & Carthaginensis provinciæ coëpiscopos nostros, quos ad sedem apostolicam, quam beatus illustras, de hac causa scripsisse comperimus. Et alia manu: Memor nostri in domini gratia augearis domine beatissime, merito venerabilis, & in Christo honorande sanctissime papa. K

RESCRIPTVM INNOCENTII PAPAE

ad Mileuitanum Concilium.

INNOCENTIVS Siluano seni, Valentino, & cæteris qui in Mileuitana synodo interfuerunt dilectissimis fratribus in domino salutē. L Inter cæteras ecclesiæ Romanæ curas & apostolicæ sedis occupationes, quibus diuersorum consulta fidei ac modica disceptatione tractamus, frater & coëpiscopus noster Iulius dilectionis vestræ literas, quas ex Mileuitano nostra auctoritate concilio cura fidei propensiore misistis, mihi inopinanter ingessit, Carthaginensis etiam synodi querela parili scripta subiungens. Nimirum exultat ecclesia tantam sollicitudinem commissis gregibus exhibere pastores, vt non solum neminem ex his patiantur errare, sed si quas magis ouium siue delectationis herba seduxit, ac si in errore permāserint, aut segregari penitus velint, aut illicitè petita vitantes dudum custodiæ pristinæ circumspeditione tutari, in vtraque parte videlicet consulentes, ne vel suscipiendo tales simili cæteræ M ducantur exemplo, vel spernendo redeuntis luporum morsibus videantur ingestæ. Prudens admodum & catholicæ fidei plena consultationis voluntas. Quis enim aut tolerare possit errantem, aut non recipere corrigentem? Nam vt durum arbitror conuiuentiam præbere peccantibus, ita impium iudico manum negare conuersis. Diligenter ergo & congrue apostolicæ consulitis honoris arcana. Honoris inquam illius quem præter illa quæ sunt extrinsecus, sollicitudo manet omnium ecclesiarum super anxiiis rebus quæ sit tenenda sententia: antiquæ scilicet regulæ formam secuti, quam toto semper ab orbe mecum nostis esse seruata-
tam.

- A** tam. Verum hæc missa facio. Neque enim hæc vestram credo latere prudentiam, qui id etiam actione firmastis, nisi scientes quod per omnes prouincias de Apostolico fonte petentibus responsa semper emanent, præsertim quotiens fidei ratio mutilatur, arbitror omnes fratres & cœpiscopos nostros, nō nisi ad Petrum, id est sui nominis & honoris autorem referre debere, velut nūc retulit vestra dilectio, quod per totū mundū possit ecclesiis omnibus in cōmune prodesse. Fiant enim necesse est cautiore, cum inuētores malorum ad duplicis relationem synodi sententiæ nostræ statutis viderint ab ecclesiastica communione seiunctas, Geminio igitur bono charitas vestra fungetur, nam & canonum potiemini gratia seruatorum, & beneficio vestro totus orbis tutabitur. Quis enim catholicorum cum aduersariis
- B** Christi velit vltius miscere sermonem? Quis saltem ipsam vitæ lucem communione partiri? nouæ hæreses nimirum fugiantur autores. Quid enim acerbius in dominum fingere potuerunt, quàm cum adiutoria diuina cassarent, causamque quotidianæ precationis auferrent? Hoc est dicere, Cur mihi opus deo? Merito in hos David hymnum dicit: Ecce homines qui non posuerunt deum adiutorem sibi. Negantes ergo auxilium dei, inquit hominem sibi posse sufficere, nec gratia hunc egere diuina, qua priuatus necesse est diaboli laqueis irretitus occumbat, dum ad omnia vitæ perficienda mandata sola tantummodo libertate contendat. O prauissimarum mentium peruersa doctrina: aduertat id tandem quod primum hominem ita libertas ista decepit, vt dum indulgentius frenis vtitur eius, in præuicationis præsumptione concideret: Neque ex hac potuit erui, nisi prouidentia regenerationis statum pristinae libertatis Christi domini reformasset aduentus. Audiat David dicentem: Adiutorium nostrum in nomine domini. &, Adiutor meus es tu, ne derelinquas me, neque despicias me deus salutaris meus. Quæ incassum dixerit, si tantum in eius erat positum voluntate, quod à domino flebili sermone poscebat. Quæ cum ita sint, cūque in omnibus diuinis paginis voluntati liberæ nō nisi adiutorium dei legamus esse necendum, eamque nihil posse cœlestibus præsiidiis destitutam, quonam modo huic soli possibilitatem hanc pertinaciter (vt asseritis) defendentes, sibimet, imò quod est dignius dolori communi, plurimis Pelagius Cœlestiusque persuadent? Multiphariis equidem ad instruendum tale magisterium vti possemus exemplis, nisi sciremus & sanctitatem vestram ad plenum scripturas
- D** omnes scire, intelligere, callere, diuinas præsertim, cum vestra relatio tantis ac talibus testimoniis sit referta, vt his solis valeat præsens dogma rescindi, opusque non esse recognitis, cum his quæ facile vobis occurrentia posuistis, nec audeant obuiare, nec possint. Ergo dei gratiam conantur auferre, quam necesse est erga institutam status pristini libertatem queramus, quippe nec aliàs diaboli machinas, nisi eadem possumus iuuante vitare. Illud vero quod eos vestra fraternitas asserit prædicare, paruulos æternæ vitæ præmiis absque baptismatis gratia posse donari, perfatum est. Nisi enim manducauerint carnem filij hominis & biberint sanguinem eius, non habebunt vitam in semetipsis. Qui autem hanc in eis
- E** sine regeneratione defendunt, videntur mihi ipsum baptismū velle cassare, cum prædicant hos id gratiæ habere quod in eis credunt non nisi baptismo conferendum. Si ergo nihil volunt officere, non renasci, fateantur necesse est nec regenerationis sacra fluentia prodesse. Verum vt superfluum hominum praua doctrina celeri veritatis possit ratione distingui, proclamat dominus in Euangelio dicens: Sinite infantes, & nolite eos prohibere venire ad me, talium est enim regnum cœlorum. Quare Pelagium Cœlestiumque, id est, inuētores vocum nouarum, quæ (sicut dixit Apostolus) ædificationis nihilum, sed magis vanissimas confuerunt parare quæstiones, ecclesiastica communione priuari apostolici vigoris auctoritate censemus, donec resipiscant à diaboli laqueis, à quo captiui tenentur secundum
- F** ipsius voluntatem, eosque interim dominico ouili non recipi, quoad ipsi peruersæ viæ secuti tramitem deferere voluerint. Abscindendi sunt enim qui vos conturbant, & volunt euangelium Christi perdere. Simul autem præcipimus, vt quicumque ad id pertinentia similiter defendere nituntur, & par eos vindicta constringat. Non solum enim qui faciunt, sed etiā qui consentiunt facientibus, digni sunt morte: quia nō multum interesse arbitror inter committentis animum & consentientis fauorem. Addo & amplius, plerumque dediscit errare, cui nemo consentit. Hæc igitur fratres charissimi in supradicta maneat fixa sententia, absint atriis domini, careant duntaxat custodia pastoralis, ne duarum ouium dira cōtagia serpent forsitan per vulgus incautum, rapaci; lupo corde latetur intra ouile domini, cum per tantas ouium fufas cateruas, dum à custodibus dissimulatur, habetur vulnus duarum. Prospiciendum est ergo

AD INNOCENTIVM PAPAM EPISTOLA

ergo ne permittendo lupum mercenarij magis quàm pastores videamur esse. Iubemus sanè, **G** quia Christus dominus noster propria voce signauit, nolle se mortem morientis, sed tātum reuertatur & uiuat, vt si vnquam ad sanum de proposito prauī dogmatis errore relipuerint, damnauerintq; ea quorum seip̄os prauaricatione damnauerunt, eis medicinā solitam, id est, receptaculum suum ab ecclesia non negari, ne dum eos redeuntes forsitan prohibemus, vere extra ouile remanentes & expectantes, hostis rapidi faucibus glutiantur, quas in semetip̄os spiculis malæ disputationis armarunt, Bene valete fratres. Data sexto Calend. Febru. Honoriō & Constantio consulibus.

EPISTOLA FAMILIARIS QVIN- que Episcoporum ad Innocentium Papam de Pelagio hæretico, & suæ opi- nionis assertoribus.

DOMINO beatissimo meritoq; honoratissimo fratri Innocentio pa-
pæ Aurelius, Alipius, Augustinus, Euodius, & Possidius, in domino sa-
lutem. De concilijs duobus prouinciæ Carthaginensis atque Numi-
diæ ad tuam sanctitatem à non paruo episcoporum numero subscri-
ptas literas misimus, cōtra inimicos gratiæ Christi qui confidunt in
virtute sua, & creatori nostro quodāmodo dicunt, tu nos creasti ho-
mines, iustos autem ipsi nos fecimus: qui naturā humanam ideo di-
cunt liberam, ne quærant liberatorem, ideo saluam, vt iudicēt super-
fluum saluatorem. Tantū enim dicunt valētem vt suis viribus semel in origine suæ creatio-
nis acceptis possint per liberū arbitrium, nihil vltius adiuuāte illius gratia qui creauit, do-
mare & extinguere omnes cupiditates, tētationesq; superare. Multi eorum insurgunt aduer-
sum nos & dicūt animæ nostræ, nō est salus illi in deo eius. Familia Christi quæ dicit, *Quādo* **K**
infirmor tunc fortis sum: & cui dicit dominus eius, *Salus tua ego sum:* suspenso corde cū ti-
more & tremore adiutoriū dei etiam per charitatē tuæ venerationis expectat. Audiuius e-
nim esse in vrbe Roma, vbi ille diu vixit, nōnullos qui diuersis causis ei faueant. Quidam scilicet
qui nobis talia persuasisse perhibētur, plures vero qui eum talia sentire non credunt, præ-
sertim quia in oriente vbi degit gesta ecclesiastica facta esse credendū est, nisi quibus putatur
esse purgatus: vbi quidā si episcopi eum catholicū pronunciarunt, nō ob aliud factum esse cre-
dendum est, nisi quia dixit se dei gratiam confiteri, & ait, posse hominem suo labore ac vo-
luntate iuste viuere, vt ad hoc adiuuari dei gratia nō negaret. His enim auditis verbis catho-
lici antistites nullam aliam dei gratiam intelligere potuerunt, nisi quam in libris dei legere **L**
& populis dei prædicare consueverunt: eam utiq; de qua dicit Apostolus. Non irritā facio gra-
tiam dei. Nam si per legem iustitia, ergo Christus gratis mortuus est. Sine dubio gratiam qua
iustificamur ab iniquitate, & qua saluamur ab infirmitate, nō qua creati sumus ea propria vo-
luntate. Nam si intellexissent illi episcopi eam illū dicere gratiam quā etiam cum impijs ha-
bemus, cum quibus homines sumus, negari vero eam qua Christiani & filij dei sumus, quis
eum patienter catholicorum sacerdotum non dicimus audiret, sed ante oculos suos ferret.
Quapropter non culpandi sunt iudices qui ecclesiastica consuetudine gratiæ nomen audie-
runt, nescientes quid huiusmodi homines vel suæ doctrinæ libris, vel suorum solent auribus
spargere. Non agitur de vno Pelagio, quia fortasse correctus est (quod vtinam ita sit) sed de **M**
tam multis quibus loquaciter contendentibus, & infirmas atque ineruditas animas velut
coniunctas trahentibus, firmas autem & in fide stabiles ipsa cōtentione fatigantibus, vsque-
quaque iam plena sunt omnia. Aut ergo à tua veneratione accersendus est Romanus, & dili-
genter interrogandus, quam dicat gratiam, quam fateatur, si tamen iam fatetur non ad
peccandum, sed iuste viuendum homines adiuuari, aut hoc ipsum cum eo per literas a-
gendum. Et cum inuentus fuerit hanc dicere quam docet ecclesiastica & Apostolica veri-
tas, tunc sine vllō scrupulo ecclesiæ, & sine latibulo ambiguitatis illius absolueudus est, tunc
est reuera de eius purgatione gaudendum. Siue enim dixerit gratiam esse liberum arbitri-
um, siue gratiam esse remissionem peccatorum, siue gratiam esse legis præceptum, nihil eorū
dicit

- A** dicit quod per ministracionem spiritus sancti pertinet ad concupiscentiam tentationesque vincendas, quem ditissime effudit super nos, qui ascendit in cœlum, & captiuauit captiuitatem, deditque dona hominibus. Hinc enim oramus vt peccatorum tentationem superare possimus, vt spiritus dei (vnde pignus accepimus) adiuuet infirmitatem nostram. Qui autem orat, & dicit, ne nos inferas in tentationem, non vtique id orat vt homo sit quod est natus: neque orat id quod habeat liberum arbitrium, quia iam accepit cum crearetur ipsa natura: neque orat remissionem peccatorum, quia hoc superius dicitur, dimitte nobis debita nostra, neque orat vt accipiat mandatum, sed planè orat vt faciat mandatum. Si enim in tentationem inductus fuerit, hoc est, in tentatione defecerit, facit vtique peccatum quod est contra
- B** mandatum. Orat igitur vt non peccet, hoc est, vt ne quid faciat mali: quod pro Corinthiis orat Apostolus dicens: Oramus autem ad dominum, ne quid faciatis mali. Vnde satis apparet quod non ad peccandum, id est, non ad malefaciendum: quanuis esse non dubitetur liberum arbitrium voluntatis, tamen eius potestas nō sufficiat, nisi adiuuetur infirmitas. Ipsa igitur oratio clarissima testificatio est, hanc ille confiteatur, & cum gaudebimus siue rectū siue correctum. Distinguenda est lex & gratia: lex iubere nouit, gratia iuuare. Nec lex iuberet, nisi esset volūtas: nec gratia iuaret, si satis esset voluntas. Iubetur vt habeatur intellectus, vbi dicitur: Nolite esse sicut mulus & equus, quibus non est intellectus: & tamē oramus vt habeamus intellectum, vbi dicitur: Da mihi intellectum vt discam mandata tua. Iubetur vt habeamus sapientiam, vbi dicitur: Stulti aliquādo sapite: & tamen oratur vt sapientiā habeamus, vbi dicitur: Si quis autem vestrum indiget sapientia postulet à deo qui dat omnibus affluenter, & nō impropere, & dabitur ei. Iubetur vt habeamus cōtinentiam, vbi dicitur: Cum scirem quia nemo potest esse continens, nisi deus det, & hoc ipsum erat sapientiæ scire, cuius esset hoc donū, adiū dominum & deprecatus sum illum. Postremo ne nimium longum sit cuncta percurrere, iubetur vt non faciamus malū, vbi dicitur: Declina à malo: & tamen oratur vt non faciamus malum, vbi dicitur: Oramus autem ad dominum, ne quid faciatis mali. Iubemur vt faciamus bonum, vbi dicitur: Declina à malo & fac bonum: & tamen oratur, vt faciamus bonum, vbi dicitur: Non cessamus pro vobis orantes & postulantes: atq; inter cætera quæ illis orat dicit,
- D** vt ambuletis digne deo in omne beneplacitum, in omni opere & sermone bono. Sicut ergo agnoscimus voluntatē cum hæc præcipiūt, sic & ipse agnoscat gratiā cum petuntur. Misimus reuerētix tuæ librū quem dederūt religiosi & honesti adolescentes serui dei, quorū etiam nomina nō tacemus, nā Thimasiū & Iacobus vocātur: qui, sicut audimus, & etiā nosse dignaris, ipsius Pelagij exhortatione spem quā habebant in seculo reliquerunt, & nunc cōtinentes deo seruiunt. Qui cum errore eodem aliquando per qualemcunq; operam nostram domino inspirante caruissent, pertulerunt eundē librum, Pelagij esse dicentes, & vt ei responderetur impendio rogauerunt. Factum est ad eosdem dum rescripta est ipsa responsio, agentes gratias rescripserunt: vtrunque misimus, & cui responsum, & quod responsum est. Et ne nimium essemus onerosi, signa fecimus his locis, vbi petimus inspicere non graueris, quemadmodum sibi obiecta quæstione quod gratiam dei negaret, ita respondit, vt eam esse non diceret, nisi naturam in qua nos condidit deus. Si autem hunc esse suum librum negat, aut eadem in libro loca, non cōtendimus, anathematizet illa, & eam cōfiteatur apertissime gratiam quā doctrina Christiana demonstrat, & prædicat esse propriam Christianorum, quæ non est natura, sed qua saluatur. Quæ natura non auribus doctrina sonante vel aliquo adiumento visibili fouetur, sicut plantatur quodammodo & irrigatur extrinsecus, sed subministracione spiritus, & occulta misericordia, sicut ille facit qui dat incrementum deus. Si enim quadam non improbanda ratione dicitur gratia dei qua creati sumus, vt non nihil essemus, nec ita essemus aliud,
- F** aut cadauer quod non viuit, aut arbor quæ non sentit, aut pecus quod non intelligit, sed homines, qui vt essemus, & viueremus, & sentiremus, & intelligeremus, & de hoc tantum beneficio creatori nostro gratias agere valeamus: vnde & meritò gratia ista dici potest, quia non præcedentium aliquorum operum meritis, sed gratuita bonitate dei donata est: alia est tamen qua prædestinati vocamur, iustificamur, glorificamur, vt dicere possimus, si deus pro nobis, quis contra nos? qui filio suo proprio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. De hac gratia quæstio vertebatur, quando ab his quos Pelagius grauiter offendebat atque turbabat, dicebatur ei quod eam suis disputationibus oppugnaret, quibus assereret, non solum ad facienda, verumetiam ad perficienda mandata diuina per liberum arbitrium sibi humanam sufficere naturam. Hanc Apostolica doctrina gratiam non immeritò
- f isto

EPISCOPORVM EPISTOLA

isto nomine appellat, qua saluamur, & iustificamur ex fide Christi: de hac scriptum est, Non G
 irritam facio gratiam dei, nam si per legem iustitia, ergo Christus gratis mortuus est. De
 hac scriptum est: Euacuati estis à Christo, qui in lege iustificamini à gratia excidistis. De hac
 scriptum est: Si autem gratia iam non ex operibus, alioquin gratia iam non est gratia. De hac
 scriptum est: Ei autem qui non operatur, credenti autem in eum qui iustificat impium; depu-
 tatur fides eius ad iustitiam: ei autem qui operatur merces non imputatur secundum gratiã,
 sed secundum debitum. Et multa alia quæ melius potes ipse meminisse & intelligere prudẽ-
 tius & illustrius prædicare. Illam vero gratiam qua creati sumus homines, etiam si illam ap-
 pellandam non immeritò intelligimus, mirum est tamen, si ita appellatam in vllius legitimis
 prophetis, euangelicis, apostolicisq; literis legimus. Cum itaque de hac gratia à Christia- H
 nis fidelibus catholicisq; nouissima illi obiiceretur quæstio, vt eam oppugnare desineret, quid
 est quod cum hæc sibi in libro suo, velut aduersante persona, idem ipse obiecisset, vt se respõ-
 dendo purgaret, nihil aliud respondit, nisi naturam creati hominis referre gratiam creato-
 ris, atq; se ita dicere sine peccato impleri posse iustitiã per lib. arb. cum adiutorio diuinæ gra-
 tiæ, quod deus hoc dederit homini ipsa possibilitate naturæ. Cui meritò respondetur: Ergo e-
 uacuatum est scandalum crucis, ergo Christus gratis mortuus est. Nō enim si non moreretur
 propter delicta nostra, & resurgeret propter iustificationē nostram, nec ascēdisset in altū, &
 captiuans captiuitatē daret dona hominibus, ista naturæ possibilitas quā defendit, nō esset in
 hominibus. An fortè dei mandatū deerat, & ideo Christus mortuus est? Imò etiã & hoc erat I
 sanctū & iustum & bonū. Iam dictum fuerat, nō concupisces: iam dictum fuerat, diliges proxi-
 mum tuū sicut teipsum. In quo sermone apostolus omnē legem dicit impleri. Et quoniam nisi
 diligat deū, nemo diligit seipsum, ideoq; dominus in his duobus præceptis totam legem dixit
 prophetasq; impleri. Quæ duo præcepta iam erāt hominibus diuinitus data, at æternū præ-
 mium iustitię promissum nondū erat. Hoc ipse nō dicit, qui in suis literis posuit, etiã in veteri
 testamento regnū cœlorum esse promissum. Si ergo ad faciendā perficiendāq; iustitiã iam e-
 rat naturæ possibilitas per lib. arb. iam erat legis dei sanctū, iustum, benignumq; mandatū,
 iam erat promissum præmium sempiternum. Ergo Christus gratis mortuus est. Ergo neque K
 per legem iustitia, neque per naturæ possibilitatem, sed ex fide ac dono dei per Iesum Christū
 dominum nostrū vnum mediatorem dei & hominum. Ex quo enim per vnum hominē pec-
 catum intrauit in mundū, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiit, in quo
 omnes peccauerunt, proculdubio à corpore mortis huius, vbi lex alia repugnat legi mentis,
 neminē liberauit aut liberat suæ possibilitas naturæ, quæ perdita redēptore indiget, sauciata
 saluatore, sed gratia dei per fidē vnus hominis mediatoris dei & hominū, hominis Iesu Chri-
 sti, qui & deus cum esset, hominē fecit, & manens deus, homo factus, refecit ipse quod fecit.
 Puto autem quod nō lateat fides Christi, quæ postea in reuelationem venit in occultis fuisse
 temporibus patrum nostrorū, per quam tamen etiã ipsa dei gratia liberati sunt, quicunq; om-
 nibus generis humani temporibus liberari potuerunt occulto dei iudicio, non tamen vitupe- L
 rabili. Vnde dicit Apostolus: Habentes autem eundem spiritū fidei, vtique eundem quem & il-
 li secundū quod scriptū est, Credidi propter quod locutus sum, & nos credimus, propter quod
 & loquimur. Inde est quod ait ipse mediator: Abraham cōcupiuit videre diem meū, vidit &
 gauisus est. Inde prolato sacramēto Melchisedech mensæ dominicæ, nouit æternū eius sacer-
 dotium figurare. Iam vero data in literis lege quam dicit apostolus subintrasse, vt abundaret
 delictū, & de qua dicit, si ex lege hæreditas, iam nō ex promissione, Abrahæ antè per repro-
 missionem donauit deus. Quid igitur lex? transgressionis gratia posita est, donec veniret se-
 men cui promissum est, dispositū per angelos in manu mediatoris. Mediator autem vnus nō
 est, dens autem vnus est. Lex ergo aduersus promissā dei? Absit. Si enim data esset lex quæ pos- M
 set iustificare, omnino ex lege esset iustitia: sed conclusit, scriptura dicente, omnia sub pecca-
 to, vt promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus. Nōne satis ostenditur hoc actum
 esse per legem, vt peccatum cognosceretur & prauaricatione augetur? Vbi enim lex nō est
 nec prauaricatio: & sic aduersus victoriā peccati ad diuinā gratiam quæ in promissioni-
 bus est, cōfugeretur, atq; ita lex nō esset aduersus promissā dei, quia ideo per illam fit cogni-
 tio peccati, & ex prauaricatione legis abundantia peccati, vt ad liberationem quæratur pro-
 missiones dei, quod est gratia dei, & incipiat esse in homine iustitia, non sua, sed dei, hoc est,
 data dono dei. Quam etiam nunc quidam sicut & tunc de Iudæis dictum est, ignorantes dei
 iustitiam, & suam volentes constituere, iustitiæ dei non sunt subiecti: per legem quippe
 & illi

A & illi iustificari se arbitrantur, sufficiente sibi ad eandem custodiendam libero arbitrio, hoc est, iustitia sua prolata ex natura humana, nō donata ex gratia diuina, ppter quod iustitia dei dicitur. Vnde scriptum est: Per legem enim cognitio peccati. Nunc autem sine lege iustitia dei manifestata est, testificata per legem & prophetas. Cum dicit manifestata est, ostēdit quia & tunc erat, sed tanquam illa pluuia quam Gedeon impetrauit, tunc velut in vellere occulta, nunc autem velut in area manifesta. Cum ergo lex sine gratia, non mors peccati potuisset esse, sed virtus: sic enim dictum est: Aculeus mortis peccatum, virtus autem peccati lex: sicut, confugiunt multi à facie repugnantis peccati ad gratiam velut in arcem nunc patentem, ita pauci ad eam confugiebant, velut in vellere tunc latentem. Hæc vero temporum distributio

B refertur ad altitudinem diuitiarum sapientiæ, & scientiæ dei, de qua dictū est: Quām inscrutabilia sunt iudicia eius & inuestigabiles viæ eius. Quapropter si ante tempus legis, & tempore ipso legis iustos patres ex fide viuentes, nō possibilitas naturæ infirmæ & indignæ ac vitiatæ, & sub peccato venūdatur, sed dei gratia per fidē iustificabat, & nunc eadem in apertū iam veniens reuelata iustificat. Anathematizet ergo Pelagius scripta sua, vbi cōtra eam, etsi non per contumaciam, tamen ignorantiam disputat, possibilitatem defendendo naturæ, ad vincenda peccata & implenda mandata: aut si ea sua esse negat, aut scriptis suis, aut inimicis suis dicit immissa quæ sua esse negat, anathematizet ea & dānet paterna exhortatione & auctoritate sanctimoniarum tuarum. Si ergo vult, onerosum sibi & perniciosum discat ecclesiæ scandalum

C auferre, quod scandalū auditores & in peruersum dilectores eius vsq; quaq; spargere nō quiescunt. Si enim cognouerint eundē librum quē illius vel putant esse, vel norunt episcoporum catholicorum auctoritate & maxime sanctitatis tuæ quē apud eum esse maioris pōderis minime dubitamus, ab eodē esse ipso anathematizatū atq; damnatum, nō eos vltius æstimamus auros loquēdo contra gratiam dei quæ reuelata est per passionem & resurrectionem Christi, nec pectora fidelia & simpliciter Christiana turbare, sed potius adiuuante misericordia dei certantibus nobiscū pietate & charitate flagrantibus etiā orationibus tuis, non solū vt in æternum beati, verū etiam iusti & sancti sint, non in sua virtute, sed in eadem gratia confisuros: vnde & ad ipsum scriptam ab vno homine epistolam, ad quem per quendam orientālē diaconum, ciuem autē Hipponiensem, tanquā purgationis fieri quædam scripta transmisit, tuarum beatitudini potius credidimus dirigenda, melius iudicantes, & petentes vt eam ei mittere ipse digneris, sic enim eam legere potius nō dedignabitur, magis in illa eum qui misit, quā qui scripsit attendens. Illud vero quod dicunt posse hominem esse sine peccato, & mandata dei facile custodire si velit, quanuis cum hoc per adiutorium dei gratiæ, quæ tamen per incarnationem vnigeniti eius reuelata atque donata est, dicitur, tolerabilius dici videatur: tamen quoniam meritō queri potest, vbi & quando per eandem gratiam id efficiatur in nobis, vt sine illo prorsus peccato simus, vtrum in hac vita quando caro concupiscit aduersus spiritum, an vero in illa, cum fiet sermo qui scriptus est, vbi est mors victoria tua? vbi est mors aculeus tuus? aculeus enim mortis peccatum est, diligentius pertractandum, propter alios quosdā qui inique senserunt, atq; in suis literis memoriæ mandauerunt, etiā in hac vita esse posse hominem sine peccato, non ab initio natiuitatis suæ, sed conuersione à peccatis ad iustitiam, & à via reproba ad bonam vitam. Sic enim intellexerunt quod de Zacharia & Helizabeth scriptum est, ambulasse eos in omnibus iustificationibus dei sine querela. Hoc quod dictum est sine querela, sine peccato dictum acceperunt, non quidem negantes, imò etiam quod aliis locis in literis eorum inuenitur, pie confitentes adiutorium gratiæ domini nostri non per naturalem spiritum hominis, sed per principalem spiritum dei. Qui parum videntur cōsiderasse ipsum Zachariam fuisse etiam sacerdotem. Omnes autem tunc sacerdotes necesse habebant ex lege dei primitus pro peccatis suis offerre sacrificium, deinde pro populo. Sicut ergo nunc per orationis sacrificium conuincimur non esse sine peccato, quoniam iussi sumus dicere, Dimitte nobis debita nostra: ita & nunc per sacrificia victimarum animalium conuincantur sacerdotes sine peccato non esse, qui pro suis peccatis iuebantur offerre. Quod si res ita se habet, vt per gratiam saluatoris proficiamus quidem in hac vita deficiente cupiditate, charitate crescente, perficiamur autem in illa vita cupiditate extincta, charitate cōpleta, profecto illud quod scriptum est, Qui natus est ex deo non peccat, secundum illam charitatem dictum est, quæ sola non peccat: ad natiuitatē quippe quæ ex deo est, augenda & perficienda charitas pertinet, nō ea quæ minuenda est & consumēda cupiditas, quæ tamen quādiu est in membris nostris, lege quadā sua repugnat legi mentis: sed natus ex deo, nec obediens

f ij desiderius

RESCRIPTVM INNOCENTII PAPAE

desideriis eius, nec exhibens membra sua arma iniquitatis, peccato potest dicere, iam nō ego **G**
operor illud, sed id quod habitat in me peccatum: Sed quomodo se habeat ista, quæstio, quia
etsi non inuenitur homo in hac vita sine peccato, id tamen dicitur posse fieri per adiutorium
gratiæ & spiritus dei, quod ut fiat conandum atq; poscendum est. Tolerabiliter in hoc quisq;
fallitur, nec diabolica impietas, sed error humanus est elaboranda & optanda affirmare, etiā
si quod affirmat, non possit ostendere. Id enim credit fieri posse, quod certe laudabile est vel-
le. Nobis autem sufficit quod nullus in ecclesia dei fidelium reperitur in quolibet profectu
excellenti atque iustitia, qui audeat dicere sibi non necessariam precationem orationis do-
minicæ, dimitte nobis debita nostra, & dicat se non habere peccatum, ne seipsum decipiat,
& in eo veritas non sit, quanuis iam sine querela viuat. Non enim qualescunque, etiam ten- **H**
tationes humanæ, sed graue peccatum est quod in querelam venit. Det veniam tua sancti-
tas, si prolixior epistolam fortassis quàm velles tuæ misimus sanctitati. Non enim riuium
nostrum tuo largo fonti augēdo refundim⁹, verumetiam noster, licet exiguus, ex eodem quo
etiam tuus abundans emanat capite fluentorum: hoc aperte probare volumus tuis rescriptis
de communi participatione vnius gratiæ consolari.

RESCRIPTVM INNOCENTII PAPAE de Pelagio hæretico.

Innocentius Aurelio, Alipio, Augustino, Euodio, Passidio Episcopis sa-
lutem. Fraternitatis vestræ literas plenas fidei totoq; religionis catho-
licæ vigore firmatas, à vobis missas & conciliis vestris per fratrem &
coëpiscopum nostrum Iulium, pergrato suscepimus animo, quod earū
tenor omnisq; contextio in cōsideratione quotidianæ gratiæ dei, & in
eorū correctione qui cōtrā sentiunt, integra ratione consistit, & ut il- **K**
lis omnem tollere possit errorem, & idoneo dato quouis nostræ legis
exemplo, quē sequi debeāt dignū possit præbere doctorem. Sed de his
ut arbitror iam satis suprā diximus. Sed subinde cōtrā eos subuenit, & suppeditat quod dica-
tur, nec potest aliquando deesse quod vincat, cum tam miserū impiūq; sit quod nostræ vir-
tute fidei & ipsa plenius veritate vincatur. Qui enim omnem vitæ spem respuit atque con-
tempnit, inimica damnabiliq; cor suum disputatione confundens, cum credit nihil esse quod
à deo accipiat, nec aliquid superesse quod petat ad sanādum: sed qui sibi hoc abstulit, vltius
quid reliquit? Si ergo sunt aliqui, quos in sui defensionem peruersitas tanta defixit, qui huic se
dogmati dedant atq; coniungant, sperantes hoc ad catholicam pertinere doctrinā, quod ab-
horrens longius & penitus approbatur aduersum, infecti illorum & monitis & verbis ut ha- **L**
berentur inducti, quatenus ad rectum vitæ tramitem redeant, festinabunt, ne diutius men-
tem obsidens, velut pestis eorum sensibus error inuadat. Nam si Pelagius quocunque restitit
loco, eorum animos qui facile vel simpliciter crederent, disputandi hac affirmatione dece-
pit, seu hic illi in vrbe sunt, quod nescientes nec manifestare possumus, nec negare cum & si
sunt lateant, nec aliquando audeant vel illum prædicantem ista defendere, vel talia aliquo no-
strorum præsentate iactare, & in tanta populi multitudine deprehendi aliquis facile nec alicubi
possit agnosci, siue in quouis terrarum loco degāt dei nostri misericordia gratiaq; credimus
quod facile corrigantur, audita eius damnatione qui fuerit pertinax, & resistens huius dog-
matis autor inuentus, non interest, vbi isti fuerint, dum ubicunq; inueniri potuerint, sunt sa- **M**
nandi: nobis tamen nec suaderi potest eum esse purgatum, quanuis ad nos à nescio quibus
laicis sint gesta perlata, quibus ille & auditum se crederet, & absolutum. Quæ vtrum vera sint
dubitamus, quod sub nulla illius concilij executione venerunt, nec eorum aliquas accepimus
de hac re literas, apud quos istius rei præstitit causas. Quod si de sua ille potuisset purgatione
confidere, hoc magis credimus quod egisset, quod multo verius esse poterat, ut illos cogeret
epistolis suis qui diiudicauerant iudicare: verum cum sint aliqua in ipsis posita gestis quæ
obiecta partim mussitando ille suppressit, partim multa in se verba retorquendo tota ob-
scuritate confudit, aliqua magis falsis argumentis, quàm vera ratione ut ad tempus videre
poterat, purgauit, alia negando, alia falsa interpretatione vertendo. Sed vtinam, quod magis
optandum

- A** optandum est, etiam ille se ad veram catholicam fidei viam ab illo sui tramitis errore conuertat, ut cupiat velique purgari, considerans quotidianam dei gratiam adiutoriumque cognoscens, ut videatur verum, & approbetur ab omnibus manifesta ratione correctus, non gestorum iudicio, sed ad catholicam fidem corde conuerso. Vnde non possum illorum nec approbare nec culpae iudicium, cum nesciamus utrum vera sint gesta, aut si vera sunt, illum subterfugisse constet magis quam se in tota virtute purgasse. Qui si confidit, nouitque non omni dignum esse indignatione quod dicat, aut iam hoc totum se refutasse quod dixerat, non à nobis accersini, sed ipse debet potius festinare, ut possit absolui. Nam si adhuc taliter sentit, quando se nostro iudicio quibusuis acceptis literis cum sciat damnandum se esse committet? Quod si accersendus esset ab his melius fieret qui magis proximi & non longo terrarum spatio videntur esse disiuncti. Sed non deerit cura si medicinae praebeat ille materiam. Potest enim damnare quae senserat, ac datis literis erroris sui, ut regressum ad nos decet, veniam postulare fratres charissimi. Librum sane qui eius esse dicebatur, nobis à vestra charitate transmissum euoluimus, in quo multa blasphemia erant, nihil quod placeret, nihil quod penitus non displiceret, à quouis damnandum atque calcandum, cuius similia nisi qui ista scripserat, nemo alter in mentem reciperet atque sentiret. Nam hoc loco de lege latius disputare velut coram posito repugnantique Pelagio, necessarium esse non duximus, cum vobiscum totam rem scientibus, parique nobiscum assensione gaudentibus, colloquamur. Tunc enim melius haec exempla ponuntur, quando cum his quos harum constat rerum prudentes esse tractamus. Nam de naturae possibilitate, ac de libero arbitrio, & de omni dei gratia, & quotidiana gratia, cui non sit recte sentienti vberimum disputare? Anathematizet ergo ista quae sensit, ut illi qui eius sermonibus fuerant praeceptisque collapsi, quid tandem habeat fides vera cognoscant. Facilius enim reuocari poterunt, cum ista à suo senserint autore damnari. Quod si ille pertinaci in hac voluerit impietate persistere, est agendum quatenus vel his possit subueniri, quos non suus sed huius magis error induxit, ne & illis haec medicina pereat, cuius iste talem non admittit, nec postulat curam. Deus vos custodiat incolumes fratres charissimi. Data VI. Calend. Februarij.

D

COELESTINI PAPAE DECRETA.

E

- lectissimis fratribus Venerio, Marino, Leontio, Auxonio, Archadio, Sillucio, & ceteris Galliarum episcopis Coelestinus. Apostolici verba praecepti sunt, apud Iudaeos atque gentiles sine offensione nos esse debere: hoc quisquis Christianus est, tota animi virtute custodit. Quod cum ita sit, non parum periculi illi manere poterit ante dominum, qui hoc detrectat etiam fidelibus exhibere. Nam qualiter nos qui neminem perire volumus, ista contristent quae autoribus Christianis percellunt animos Christianos, dominicus in euangelio sermo testatur: ait enim ipse saluator, quod expediat scandalizanti unum de pusillis, in maris profundum demergi. Ideo quae sit iam eius poena quaeramus, cui tale supplicium legimus expedire.
- I** Filij nostri praesentes Prosper & Hilarius, quorum circa dominum nostrum sollicitudo laudanda est, tantum nescio quibus presbyteris, illic licere qui dissensionem ecclesiarum studeant, sunt apud nos profecuti, ut indisciplinatas quaestiones vocantes in medium, pertinaciter eos dicant praedicare aduersantia veritati. Sed vestrae dilectioni iustius imputamus, quando
- F** illi supra vos habent copiam disputandi. Legimus super magistrum non esse discipulum, hoc est, non sibi debere quenquam ad iniuriam doctorum vindicare doctrinam. Nam & hos ipsos à deo nostro positos nouimus ad docendum, cum sit docente Apostolo eis tertius locus intra ecclesiam deputandus. Quid illic speciei est ubi magistris tacentibus hi loquuntur? qui, si ita est, eorum discipuli non fuerunt. Timeo ne conuiuere sit hoc tacere: timeo ne magis ipsi loquantur qui permittunt illis taliter loqui. In talibus causis non caret suspicione taciturnitas, quia occurreret veritas, si falsitas displiceret. Merito nanque causa nos respicit, si silentio faueamus errori. Ergo corripiantur huiusmodi, non sit his liberum habere pro voluntate sermonem: desinat si ita res sunt incessere nouitas vetustatem, desinat ecclesiarum quietem inquietudo turbare. Conantur saepe naufragio emergere, quos intra portum stantes statio

f iij facit

facit fida securos. Fida quippe est omnium statio, quorum perfectis gressibus vestigia nō mo-
uentur. Recurrerunt ad apostolicam prædicti sedem, hæc ipsa nobis quæ tentat perturbatio
conquerentes. Habete fratres charissimi pro catholice plebis pace tractatum. Sciant se, si ta-
men censeantur presbyterij dignitate, vobis esse subiectos. Sciant omnes qui male docent,
quod sibi discere magis ac magis competat quàm docere. Nam quid in ecclesiis vos agitis, si
illi summam teneant prædicandi? Nisi fortè illud obstat quod non autoritate, non adhuc ra-
tione colligitur, ut aliqui de fratrum numero nuper de laicorum consortio in collegium no-
strum fortassis admissi, nesciant quid sibi debeant vindicare. Super his multa iam dicta sunt
eo tempore quo ad fratris tuendi dedimus scripta responsum, nunc tamen repetentes sapius
admonemus, vetentur huiusmodi qui laborant per terras aliud quàm ille noster iussit agrico-
la seminare. Nec tamen mirari possumus, si hæc erga viuentes hi nunc tentare audent, qui ni-
tuntur etiam quiescentium fratrum memoriam dissipare.

2 Augustinum sanctæ recordationis virum, quem pro vita sua atque meritis in nostra cō-
munionem semper habuimus, nec vnquam hunc sinistra suspicionis saltem rumor aspersit,
quem tantæ scientiæ olim fuisse meminimus, ut inter magistros optimos etiam antè à meis
semper prædecessoribus haberetur. Bene ergo de eo omnes in commune senserunt, utpote
qui vbique cunctis & amoris fuerit & honori: vnde resistatur talibus quos male crescere vi-
demus: nephas est hæc pati religiosas animas, quarum afflictione, quia membra nostra sunt,
nos quoq; conuenit macerari: quanuis maneat hos beatitudo promissa, quicunque probantur
persecutionem propter iustitiam sustinere, quibus quid promittat dominus in futurū sequens
sermo declarat. Non est agentium causa solarum, vniuersalis ecclesia quacunque nouitate
pulsatur. Intelligamus hæc ipsa vobis quæ nobis non placent displicere. Quod ita demū pro-
bare poterimus, si imposito improbis silentio de tali re impostorum querela cessabit. Domi-
nus incolumes vos custodiat fratres charissimi.

3 Quia nonnulli catholico nomine gloriantur, in damnatis hæreticorum sensibus seu pra-
uitate siue imperitia demorantes, piissimis disputationibus obuiare præsumunt. Et cum Pe-
lagium atque Cœlestium anathematizare non dubitent, magistris tamen vestris tanquam
necessarium modum exceßerint obloquuntur, eaque tantummodo sequi & probare profi-
tentur, quæ sacratissima beati Apostoli sedes contra inimicos gratiæ dei per ministerium
præsulum suorum sanxit & docuit. Necessarium igitur fuerit diligenter inquirere quid re-
ctores Romanæ ecclesiæ de hæresi quæ eorum temporibus exorta fuerat iudicauerint, & cō-
tra nocentissimos liberi arbitrij defensores, quid de gratia dei sentiendum esse censuerint,
ita ut etiam Aphricanorum conciliorum quasdam sententias iungeremus, quas vtique suas
fecerunt apostolici antistites cum probarunt. Ut ergo plenius qui in aliquo dubitant, instru-
antur, constitutiones sanctorum patrum compendioso manifestemus indiculo. Quod si quis
non nimium est contentiosus, agnoscat omnium disputationum connexionem ex hac sub-
ditarum autoritatum breuitate pendere, nullamq; sibi contradictionis superesse rationem, si
cum catholicis credat & dicat.

4 In præuaricatione Adæ omnes homines naturalem possibilitatem, & innocentiam perdi-
disse, & neminem de profundo illius ruinæ per liberū arbitrium posse consurgere, nisi cū gra-
tia dei misericordis erexerit, pronunciante beatæ memoriæ Innocentio, atq; dicente in epistola
ad Carthagenense concilium. Liberū enim arbitrium ille perpeßus dum suis incōsultius uti-
tur bonis, cadens in præuaricationis profunda demersus est, & nihil quēadmodum exinde re-
surgere posset inuenit, suaq; in æternum libertate deceptus huius ruina latuisset oppressis, nisi
eum postea Christi per suam gratiam releuasset aduentus, qui per nouæ regenerationis puri-
ficationem omne præteriti peccati vitium sui baptismatis lauacro purgauit.

5 Neminem esse per semetipsum bonum, nisi participationem sui ille donet qui solus est
bonus. Quod in eisdem scriptis eiusdem pontificis sententia protestatur, dicens: Nunquid
nos de eorum post hæc rectum mentibus æstimemus, qui sibi se putant deberi quod boni
sunt, nec illum considerant, cuius quotidie gratiam consequuntur, qui sine illo tantum se al-
sequi posse confidunt?

6 Neminem etiam baptismatis gratia renouatum idoneum esse ad superandas diaboli in-
sidias, & ad euincendas carnis concupiscentias, nisi per quotidianum adiutorium dei perseue-
rantiam bonæ conuersationis acceperit: quod eiusdem antistitis in eisdem paginis doctrina
confirmat dicens: Nam quanuis hominem redimeret à præteritis ille peccatis, tamen sciens
iterum

A iterum posse peccare, ad reparationem sibi, quemadmodum posset illum & post ista corrigere, multa seruauit, quotidiana præstans illi remedia, quibus nisi freti confisiq; nitamur, nullatenus humanos vincere poterimus errores. Necesse est enim, ut quo auxiliante vincimus, eo iterum non adiuuante vincamur.

7 Quod nemo nisi per gratiā libero bene utatur arbitrio. Idē magister in epistola ad Mileuitanum cōcilium data prædicat dicens: Aduerte tandem ô prauissimarū mentium peruerſa doctrina, quod primum hominem ita libertas ipsa decepit, ut dum indulgentius frenis eius utitur, in præuaricationē præsumptionis incederet, nec ex hac potuit erui, nisi ei prouidentia regenerationis statum pristinæ libertatis Christi domini reformasset aduentus.

B 8 Quod omnia studia & omnia opera ac merita sanctorum ad dei gratiam laudemq; referenda sunt, quia nemo aliunde ei placet, nisi ex eo quod ipse donauerit. In quam nos sententiam dirigit beatæ recordationis papæ Zozimi regularis autoritas, cum scribens ad totius orbis episcopos ait: Nos autem instinctu dei (omnia enim bona ad auctorem suum referenda sunt unde nascuntur) ad fratrum & cōepiscoporum nostrorum conscientiam vniuersa retulimus. Nunc autem sermonem syncerissimæ veritatis luce radiantem tanto Aphriepiscopi honore venerati sunt, ita ut ad eundem virum rescriberent. Illud vero quod in literis quas ad vniuersas prouincias curasti esse mittendas posuisti dicens, Nos tamen instinctu dei, &c. sic accepimus dictum, ut illos qui contra dei adiutorium extollunt humani arbitrij libertatem, districto gladio veritatis velut cursim transiens amputares. Quid enim tam libero fecistis arbitrio, quàm quod vniuersa in nostræ humilitatis conscientiam retulistis: & tamen instinctu dei factum esse fideliter sapienterq; vidistis, veraciter fideliterq; ut dixistis, ideo utique quia præparatur voluntas à domino, & ut boni aliquid agant paternis inspirationibus suorum ipse tangit corda fidelium. Quotquot enim spiritu dei aguntur, hi filij sunt dei, ut nec nostrum deesse sentiamus arbitrium, & in bonis quibusque voluntatis humanæ singulis moribus magis illius valere non dubitemus auxilium.

9 Quod ita deus in cordibus hominum, atque in ipso libero operetur arbitrio, ut sancta cogitatio, pium consilium, omnisq; motus bonæ voluntatis ex deo sit, quia per illum aliquid boni possumus, sine quo nihil possumus. Ad hanc enim nos professionem idem doctor instituit, qui cum ad totius orbis episcopos de diuinæ gratiæ opitulatione loqueretur. Quod ergo tempus, ait, interuenit, quo eius non egeamus auxilio? In omnibus igitur actibus, causis cogitationibus, motibus, adiutor & protector orandus est: superbum est enim ut quicquam sibi humana natura præsumat, clamante Apostolo: Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed contra principes & potestates aëris huius, contra spiritualia nequitiae in celestibus. Et sicut ipse iterum dicit: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia dei per Iesum Christum dominum nostrum. Et iterum: Gratia dei sum id quod sum, & gratia eius in me vacua non fuit, sed plus illis omnibus laboraui, non ego autem, sed gratia dei mecum.

10 Illud etiam quod intra Carthaginensis synodi decreta constitutum est, quasi proprium Apostolicæ sedis amplectimur, quod scilicet tertio capitulo definitum est, ut quicumque dixerit gratiam dei qua iustificamur per Iesum Christum dominum nostrum, ad solam remissionem peccatorum valere quæ iam commissa sunt, non etiam ad adiutorium ut non committantur, anathema sit. Et iterum quarto capitulo ait, ut si quis dixerit gratiam dei per Iesum Christum, propter hoc tantum nos adiuuare ad non peccandum, quia per ipsam nobis reuelatur, & aperitur intelligentia mandatorum, ut sciamus quid appetere, & quid vitare debeamus, non autem per illam nobis præstari, ut quid faciendum cognouimus etiam facere diligamus atque valeamus, anathema sit. Cum enim dicat Apostolus, scientia inflat, charitas vero ædificat, valde impium est ut credamus ad eam quæ inflat nos habere gratiam Christi, & ad eam quæ ædificat non habere, cum sit vtrunque donum dei, & scire quid facere debeamus, & diligere ut faciamus, ut ædificante charitate scientia nō possit inflare. Sicut autem de deo scriptum est, qui docet hominem scientiam: ita scriptum est etiam, charitas ex deo est. Item quinto capitulo, ut quisquis dixerit ideo nobis gratiam iustificatiōis dari, ut quod facere per liberum arbitrium iubemur, facilius possimus implere per gratiam, tanquam etsi gratia non daretur, non quidem facile, sed tamen possimus etiam sine illa diuina implere mandata, anathema sit. De fructibus enim mandatorum dominus loquebatur, ubi non ait, sine me difficilius potestis facere, sed ait, sine me nihil potestis facere.

COELESTINI PAPAE DECRETA

11 Præter eas autem batissimæ & Apostolicæ sedis inuiolabiles sanctiones, quibus nos piissi- G
 simi patres pestiferæ nouitatis elatione deiecta, & bonæ voluntatis exordia, & incrementa
 probabilium studiorum, & in eis vsque in finem perseuerantiam, ad Christi gratiam referre
 docuerunt, obsecrationum quoque sacerdotalium sacramenta respiciamus, quæ ab Apostolis
 tradita in toto mundo, atque in communi ecclesia catholica vniformiter celebrantur, vt le-
 gem credendi, lex statuat supplicandi. Cum enim sanctarum plebium præsules mandata si-
 bimet legatione funguntur, apud diuinam clemētiam humani generis agunt causam, & tota
 scēū congemiscente ecclesia postulant & precātur, vt infidelibus donetur fides, vt idololatræ
 ab impietatis suæ liberētur erroribus, vt ludæis ablato velamine lux veritatis appareat, vt hæ-
 retici catholicæ fidei perceptione resipiscant, vt schismatici spiritum rediuiuæ charitatis ac- H
 cipiant, vt lapsis pœnitentiæ remedium conferatur, vt denique catechumenis ad regenera-
 tionis sacramenta productis, cœlestis aula misericordiæ referetur. Hæc autem non perfun-
 ctorie, neque inaniter à domino peti, rerum ipsarum monstrat effectus: quandoquidem ex o-
 mni eorum genere plurimos deus dignatur attrahere, quos erutos de potestate tenebrarum
 transferat in regnum filij charitatis suæ, & ex vasis iræ faciat vasa misericordiæ: quod adeò
 totum diuini operis esse sentitur, vt hæc efficiente deo, gratiarum semper actio laudisq; con-
 fessio, pro illuminatione talium vel correctione referatur.

12 Illud etiam quod circa baptizandos in vniuerso mundo sancta ecclesia vniformiter a- L
 git, non otioso contemplamur intuitu, cum siue paruuli, siue iuuenes ad regenerationis veni-
 unt sacramentum, non prius ad fontē vitæ adeunt quàm exorcismis & exuflationibus cle-
 ricorum spiritus ab eis immundus abigatur, vt tunc vere appareat, quomodo princeps mun-
 di huius mittat foras, & quomodo prius alligetur fortis, & deinceps vasa eius diripiantur in
 possessionem trāslata victoris, qui captiuam ducit captiuitatem, & dat dona hominibus. His
 ergo ecclesiasticis ex diuina sumptis autoritate documentis, ita adiuuante domino conforta-
 ti sumus, vt omnium bonorum affectuum, atque operum, & omnium studiorum omniumq;
 virtutum, quibus ab initio fidei ad deum tenditur, deum fateamur autorem, & non dubite-
 mus ab ipsius gratia omnia hominis merita præueniri, per quem fit vt aliquid boni & velle
 incipiamus & facere. Quo vtique auxilio & munere dei non aufertur liberum arbitrium, sed K
 liberatur, vt de tenebroso lucidum, de prauo rectum, de languido sanū, de impudente sit pro-
 uidum. Tanta enim erga omnes homines est bonitas dei, vt nostra velit esse merita quæ sunt
 ipsius dona, & pro his quæ largitus est æterna præmia sit donaturus: agit quippe in nobis vt
 quod vult & velimus & agamus, nec otiosa in nobis esse patitur quæ exercenda non negligē-
 da donauit, vt & nos cooperatores simus gratiæ dei: ac si quid in nobis ex nostra viderimus
 remissione languescere, ad illum sollicite recurramus qui sanat omnes languores nostros, &
 redimit de interitu vitam nostram, & cui quotidie dicimus, ne inducas nos in tentationem,
 sed libera nos à malo.

13 Profundiores vero difficiliioresq; partes occurrentium quæstionum quas latius pertra- L
 ctarunt qui hæreticis restiterunt, sicut non audemus contemnere, ita non necesse habemus
 altruere, quia ad confitendum gratiā dei, cuius operi ac dignationi penitus subtrahendum nō
 est, satis sufficere credimus quicquid secundum prædictas regulas Apostolicæ sedis scripta
 docuerunt, vt prorsus non opinemur catholicum quod apparuerit præfixis sententiis esse
 contrarium.

A EPISTOLAE LEONIS

PAPAE PRIMI, ET DECRETA.

EPISTOLA PRIMA.

Maximo ac *Paterno consulibus circa annum Christi (teste Cassiodoro) CCCCXLV. Secundum Ma- *al. Paterio
rianum Scotum, ad ueritatem euangelij. CCCCLXIII. iuxta nero cyclum Dionysij CCCCXLII. qui fuit,
pontificatus Leonis papae annus quartus, scripta est ab eodem papa praesens epistola.

Capitulorum sequentis epistolae tituli.

Vt nullus episcopus seruum alterius ad officium cle- ricatus promoueat.	I	sed nec laici.	III
Vt quicumque ad sacerdotium, uel uiduarum mariti, uel habentes numerosa coniugia, promoti fuerint, ab ecclesiasticis officiis arceantur.	II	Vt clericus nec suo, nec alieno nomine saeculus exer- ceat.	IIII
Quod usuras, non solum clerici exigere non debeant,		Vt, si quis sacerdotum contra interdicta fecerit, a suo submoueatur officio.	V

CAPITVLVM I.

D **L**EO Episcopus urbis Romae, vniuersis episcopis per Campaniam, & Pice-
num, vel Tusciam, & per vniuersas prouincias constitutis, in domino
salutem. Vt nobis gratulationem facit ecclesiarum status, salubri dis-
positione compositus, ita non leui nos mœrore contristat, quoties ali-
qua contra statuta canonum, ecclesiasticamq; disciplinam praesumpta,
vel commissa cognoscimus, quae si non, qua debemus vigilantia resece-
mus, illi, qui nos speculatores esse voluit, excusare non possumus, per-
mittentes syncerum corpus ecclesiae (quod ab omni macula purum cu-
stodire debemus) ambientium improba contagione foedari, quum ipsa sibi membrorum per
dissimilationem compago non congruat. Admittuntur passim ad ordinem sacrum, quibus
nulla natalium, nulla morum dignitas suffragatur, & qui a dominis suis libertatem consequi
minime potuerunt, ad fastigium sacerdotij, tanquam seruilis vilitas hunc honorem iure ca-
piat, prouehuntur, & probari deo se posse creditur, qui domino suo necdum probare se po-
tuit. Duplex itaque in hac parte reatus est, quod & sacrum *mysterium talis consortij vilita-
te polluitur, & dominorum quantum ad illicitae usurpationis temeritatem pertinet, iura sol-
uuntur. Ab his itaq; fratres charissimi, omnes vestrae prouinciae abstineant sacerdotes, & non
tantum ab his, sed & ab aliis etiam, qui aut originali, aut alicui conditioni obligati sunt, vo-
lumus temperari, nisi forte eorum petitio, aut voluntas accesserit, qui aliquid sibi in eos ven-
dicant potestatis. Debet enim esse immunis ab aliis, qui diuinæ militiae fuerit aggregan-
dus, ut a castris dominicis, quibus nomen eius adscribitur, nullis necessitatis vinculis abstra-
hatur.

E 2 Qualis vero unicuique natalium honestas, & morum esse debeat, qui sacri altaris ministe-
rio est sociandus, & Apostolo nos docente, & diuina praeeptione didicimus, & canonum re-
gulis, a quibus plerosque fratrum declinasse, & penitus deuiasse repperimus. Nam constat ad
sacerdotium peruenisse viduarum maritos, quosdam etiam, quibus fuerint numerosa coniu-
gia, & cum omni licentia vita liberior, ad sacrum ordinem passim patefactis aditibus fuisse
permisos, contra illam beati Apostoli vocem, qua talibus exclamat, dicens: Vnius uxoris vi-
rum. Et contra illud antiquae legis praeeptum, quo dicitur, & cauetur: Sacerdos virginē vxo-
rem accipiat, non viduam, non repudiatam. Hos ergo, quicumque tales admissi sunt, ab eccle-
siasticis officiis, & a sacerdotali nomine, apostolicæ sedis autoritate iubemus arceri. Nec hoc
enim sibi poterunt pro arbitrio vendicare, cuius capaces, per hoc quod illis obstitit, non
fuerunt. Huius discussionis curam nobis specialiter vendicantes, ut, si qua forsitan de his co-
missa

Idem incip.
Damasi pa.

Ezech. 3. d.
33. b

Dis. 54. Ad-
mittuntur.

*al. ministe-
rium
Ibidem.

1. Tim. 3. a
Leui. 21. c

1. Timo. 3. a
Leui. 21. c

EPISTOLAE LEONIS PAPAE I.

missa sunt, corrigantur, ne liceat ultra committi, & ne qua excusatio de ignorantia nascatur, quanquam ignorare nunquam licuerit sacerdotem, quod canonum fuerit regulis definitum. Hæc ergo ad prouincias vestras, per Innocentium, Legitimum, & Segetium fratres, & coepiscopos nostros scripta direximus, ut quæ male pullulasse noscuntur, radicitus euellantur, & messem dominicam zizania nulla corrumpant. Ita enim fructum vberem, quæ sunt syncera præstabunt, si ea, quæ natam segetem enecare consueuerunt, diligentius amputentur.

14. q. 4. Nec
hoc præter-
eundum

3 Nec hoc quoque prætereundum esse duximus, quosdam, lucri turpis cupiditate captos, vsvariam exercere pecuniam, & fœnore velle ditescere. Quod nos, non dicam in eos, qui sunt in clericali officio constituti, sed & in laicos cadere, qui Christianos se dici cupiunt, condolemus. Quod vindicari acius in eos, qui fuerint confutati, decernimus, ut omnis peccandi H
opportunitas adimatur.

Dis. 4. 6. Si-
cus non suo.

4 Illud etiam duximus præmonendum, ut sicut non suo, ita nec alieno nomine, aliquis clericorum exercere fœnus attentet. Indecens enim est, crimen suum commodis alienis impendere. Fœnus autem hoc solum aspicere, & exercere debemus, ut, quod hic misericorditer tribuimus, ab eo domino, qui multipliciter & in perpetuum mansura retribuet, recipere valeamus.

Distin. 19. Si
Roma. pō.
§ quibus ad
hæc.

5 Hoc itaque admonitio nostra denunciatur, quod, si quis fratrum contra hæc constituta venerit, vel venire tentauerit, & prohibita fuerit ausus admittere, à suo se nouerit officio submo- uendum, ne cum communionis nostræ futurum esse consortem, qui socius esse noluit disci- I
plinæ. Ne quid vero sit, quod prætermisum à nobis, forte credatur, omnia decretalia consti- tuta, tam beatæ recordationis Innocentij, quam omnium prædecessorum nostrorum, quæ de ecclesiasticis ordinibus, & canonum ordinata sunt disciplinis, ita vestram dilectionem custo- dire debere, mandamus, ut si quis illa contempserit, veniam sibi deinceps nouerit denegari.

*al. in illa
commiserit

Data sexto Idus Octob. Maximo & Paterno viris clariss. conf.

EPISTOLA II. EIVSDEM, AD EPISCOPOS PER Italiam, quod plurimi Manichæorum vigilantia ipsius papæ Leo- nis in vrbe Roma detecti sunt.

K

*Theodosio XVIII. & Albino consulibus, circa annum Christi (teste Cassiodoro) CCCCXLVI. secun-
dum Marianum Scotam, ad ueritatem euangelij CCCCLXV. iuxta autem Dionysij cyclum CCCCXLIII
qui fuit Leonis papæ pontificatus annus quintus, scripta est præsens epistola.*

IN consortium vos nostræ sollicitudinis, dilectissimi fratres, aduocamus, ut vigilan-
tia pastoralis, ne quid diabolicæ licere possit astutiæ commissis vobis gregibus dili-
gentius consulatis, ne is, qui domini misericordia releuante per nostram curam à no-
stris ouibus morbus abiicitur, necdum vobis præmonitis, & adhuc quid agatur ignaris, perve-
stras se dispergat ecclesias, & suarum furtim cuniculos inueniat latebrarum, ne quod à nobis
in vrbe extinguitur, tenebrosis apud vos radicibus seminetur. Plurimos impietatis Manichæe
seguaces & doctores in vrbe inuestigatio nostra repperit, vigilantia diuulgauit, autoritas &
censura coercuit, quos potuimus emendare, correximus, & ut damnarent Manichæum cum
prædicationibus & disciplinis suis, publica in ecclesia professione, & manus suæ subscriptione
compulimus, & ita de voragine impietatis suæ confessos, pœnitentiam concedendo, leuauimus. Aliquantum verò, qui ita se demerserunt, ut *nullum his auxiliantis posset remedium sub-
uenire, subditi legibus, secundum Christianorum principum constituta, ne sanctum gregem
sua contagione polluerent, per publicos iudices perpetuo sunt exilio relegati. Et omnia, quæ
tam in scripturis, quam in occultis traditionibus suis habent prophana, vel turpia, ut nosset
populus, quid refugeret, aut vitaret, oculis Christianæ plebis certa manifestatione probauimus, aded, ut ipse, qui eorum dicebatur episcopus, à nobis tentus, proderet flagitiosa, in suis
mysticis quæ *teneret, sicut gestorum vos series potest edocere. Ad instructionem enim ve-
stram etiam ipsa direximus, quibus lectis, omnia, quæ à nobis deprehensa sunt, nosse poteritis. Et quia aliquantos de his, quos, ne absoluerentur, arctior reatus inuoluerat, cognouimus
aufugisse, hanc ad dilectionem vestram epistolam misimus per acolythum nostrum, ut effe-
cta certior sanctitas vestra, sollicitius agere dignetur, & cautius, nec ubi Manichææ peruersi-
tatis

*alijs nullo
his auxilijre
mediopossit
subueniri

*al. teneret

L

M

A tatis homines plebes vestras facultatem lædendi, & huius sacrilegij possint inuenire doctores. Aliter enim nobis commissos regere non possumus, nisi hos, qui sunt perditores, & perditum, zelo fidei dominicę persequamur, & à sanis mentibus, ne pestis hæc latius diuulgetur, seueritate qua possumus, abscindamus. Vnde hortor dilectionem vestram, obtestor, & moneo, vt qua debetis, & potestis, sollicitudine vigiletis ad inuestigandos eos, nec vbi occultandi se reperiant facultatem. Vt enim habebit à deo ingens remunerationis præmium, qui diligentius, quod ad salutem commissæ sibi plebis proficiat, fuerit executus, ita ante tribunal domini de reatu negligentia se non poterit excusare, quicumque plebem suam, contra sacrilegæ persuasioneis authores, noluerit custodire. Data tertio Calend. Februarij, Theodosio XVIII. & Albiniano VV. CC. Conf.

EPISTOLA EIVSDEM AD *IVLIANVM EPISCOPVM Aquileien. q̃ omnis cuiuslibet ordinis clericus, qui catholicam deferens, hæreticæ communioni se miscuerit, & ad ecclesiam conuersus fuerit, in eo gradu, quo erat, sine promotione remaneat.

*al. Ianuarium

C Calippio & Ardabure consulibus, circa annum Christi, teste Cassiodoro CCCCXLIX. secundum auctorem Marianum Scotum, ad ueritatem euangelij CCCCLXVIII. iuxta uero Dionysij cyclum CCCCXLVI qui fuit pontificatus Leonis papæ annus octauus scripta fuit præsens epistola, similiter & sequens.

*al. Alypio

EPISTOLA III.

D **E** O episcopus vrbis Romæ *Iuliano Aquileien. episcopo. Lectis fraternitatis tuæ literis, vigorem fidei tuæ, quem olim noueramus, agnouimus, congratulantes tibi, quod ad custodiam gregum Christi, pastorem curam vigilanter exequeris, ne lupi, qui sub specie ouium subintrarunt, bestiali sæuitia, simplices quosque dilacerent, & non solum ipsi nulla correctione proficiant, sed etiam ea, quæ sunt sana corrumpant. Quod, ne viperea possit obtinere fallacia, dilectionem tuam duximus commonendam, insinuantes, ad animæ periculum pertinere, si quisquam de his, qui à nobis in hæreticorum atque schismaticorum sectam delapsus, & se utcumque hæreticæ communionis contagione macularit, respiciens, in communione catholica sine professione legitimæ satisfactionis habeatur. Saluberrimum enim & spiritualis medicinæ utilitate plenissimum est, vt siue presbyteri, siue diaconi, aut cuiuslibet ordinis clerici, qui se correctos videri volunt, atque ad catholicam fidem, quam iam pridem amiserant, rursum reuerti ambiunt, prius errores suos, & ipsos auctores errorum, damnari à se, sine ambiguitate fateantur, vt sensibus prauis etiam peremptis, nulla sperandi supersit occasio, ne vllum membrum talium possit societate violari, quum per omnia illis professio propria cõperit obuiare. Circa quos etiam illam canonum constitutionem præcipimus custodiri, vt in magno habeant beneficio, si adempta sibi omni spe promotionis, in quo inueniuntur ordine, stabilitate perpetua mancant, si tamen iterata tinctione non fuerint maculati. Non leuem apud deum noxam incurrit, qui de talibus ad sacros promouendos ordines iudicabit. Quod si cum grandi examinatione promotio conceditur inculpatis, multo magis non debet licere suspectis. Proinde dilectio tua, cuius deuotione gaudemus, iungat curam suam dispositionibus nostris, & det operam, vt circumspecte atq; velociter impleantur, quæ ad totius ecclesiæ incolumitatem & laudabiliter digesta sunt & salubriter ordinata. Non autem dubitet dilectio tua, nos, si (quod non arbitramur) neglecta fuerint, quæ pro custodia canonum, & pro fidei integritate decernimus, vehementius commouendos, quia inferiorum ordinum culpæ, ad nullos magis referendæ sunt, quàm ad desides, negligentes rectores, qui multam sæpe nutriunt pestilentiam, dum necessariam dissimulant adhibere medicinam. Data pridie Calend. Iulij, Alypio & Ardabure VV. CC. Conf.

*al. Ianuarium

Marth. 7. 6

1. q. 1. Si quis hæreticæ

1. q. 7. Saluberrimum

1. q. 1. Ois cuiuslibet. Et

cap. Si quis hæreticæ.

Et in decre.

luc. lib. 3.

Dis. 87. Inferiora culpæ

Epistola

COELESTINI PAPAE DECRETA
EPISTOLA QVARTA EIVSDEM

G

Tituli capitulorum sequentis epistolæ.

Quod prohibeatur in die Epiphaniæ baptismum celebrari. Cap. I

Quod cuncta nobis per ordinem rerum, per incarnationem domini nostri salutis sacramenta digesta sunt. II

Quod in baptismo mors proueniat interfectione peccati, & sepulturam triduanam imitetur trina demersio, & ab aquis eleuatio sit, uelut resurrectio de sepulchro. III

Quod beatus apostolus Petrus in die pentecostes uirorum tria milia baptizauerit. IIII

Quod hæc duo tempora, id est, pascha & pentecoste à Romanis pontificibus ad baptizandum præfixa sunt. V

Quod omni tempore, hi, qui necessitate mortis urgentur, id est, ægitudinis, obsidionis, persecutionis, naufragij, debeant baptizari. VI

Vt de Sicilia terni, semper annis singulis, de episcopis ad diem tertium Calendarum Octobrium, Romanam sociandi synodo indissimulanter occurrant. VII

H

25. q. 1. Diuini præcep.

E O Episcopus vniuersis episcopis per Siciliam constitutis, in domino salutem.

Diuinis præceptis, & apostolicis monitis incitatur, vt pro omnium ecclesiarum statu, impigro vigilemus affectu, ac, si quid vsquam reprehensioni inueniatur obnoxium, celeri sollicitudine, aut ab ignorantiz imperitia, aut à præsumptionis vsurpatione reuocemus. Monente enim dominicæ vocis imperio, quo beatissimus apostolus Petrus trina repetitione mysticæ sanctionis imbuitur, vt Christi oues, qui Christum diligit, pascatur, ipsius sedis, cui per abundantiam diuinæ gratiæ præsumus, reuerentia cohortamur, vt periculum desidii, quantum possumus, declinemus, ne professio summi apostoli, qua se amatorem domini esse testatus est, vana inueniatur in nobis, quia negligenter pascens toties commendatum dominicum gregem, conuincitur summum non amare pastorem.

Ioan. 22. c

CAPITVLVM I.

K

Quum ergo mihi, de charitatis vestræ actibus fraterna affectione sollicito, certis indicii innotuerit, vos in eo, quod inter sacramenta ecclesiæ principale est, ab apostolicæ institutionis consuetudine discrepare, ita vt baptismi sacramentum numerosius in die Epiphaniæ, quàm paschali tempore celebretis, miror vos, vel præcessores vestros tam irrationabilem nouitatem vsurpare potuisse, vt, confuso temporis vtriusq; mysterio, nullam esse differentiam crederetis inter diem, quo adoratus est Christus à Magis, & diem quo resurrexit à mortuis. Quæ culpam nullo modo potuissetis incidere, si vnde consecrationem honoris accepistis, inde legem totius obseruantiz sumeretis, & beati Petri apostoli sedes, quæ vobis sacerdotalis mater est dignitatis, esset ecclesiasticæ magistra rationis. A cuius vos regulis recessisse, * minore posset æquanimitate tolerari, si aliqua commonitionis nostræ increpatio præcessisset. Nunc autem quia nō desperatur correctio, māsuetudo seruanda est. Et licet vix ferenda sit in sacerdotibus excusatio, quæ prætendat inscientiam, maluimus tamen & censuram necessariam temperate, & ratione vos apertissimæ veritatis instruere.

* al. minus posset æquanimiter

Luc. 1. d

Luc. 2. a. b
c. d
Matth. 2. a

Matt. 2. c. d

Luc. 2. f. g

2 Semper quidem in æterno consilio dei mansit, humani generis incommutabiliter præordinata reparatio, sed ordo rerum, per Iesum Christum dominum nostrum temporaliter gerendarum, in incarnatione verbi sumpsit exordium. Vnde aliud tempus est, quo, annunciante angelo, beata Maria fecundanda se per spiritum sanctum credidit, & cōcepit, aliud, quo, salua integritate virginea, puer æditus, exultante gaudio cœlestium ministrorum pastoribus indicatur, aliud, quo infans circumciditur, aliud, quo hostia pro eo legalis offertur, aliud, quo tres Magi, claritate noui syderis incitati, in Bethleem ab Oriente perueniunt & adoratum paruulum mystica munerum oblatione venerantur. Nec idem sunt dies, quibus impio Herodi, ordinata diuinitus in Aegyptum translatione, subtrahitur, vel quibus ab Aegypto in Galilæam, persecutore mortuo, reuocatus est. Inter has autem dispensationum varietates, accedunt augmenta corporea, crescit dominus (sicut Euangelista testatur) profectibus ætatis & gratiæ. Per dies paschæ in templum Hierusalem cum parentibus venit, & quum abesset societate redeuntium, sedens cum senioribus, & inter admirantes magistros disputans inuenitur, rationemq;

M

- A** rationemq; remanſionis ſuæ reddens, quid eſt, inquit, quod me quærebatis: nesciebatis, quòd in his, quæ patris mei ſunt, oportet me eſſe? ſignificans, eius ſe eſſe filium, cuius eſſet & templum. Iam vero quum in annis maioribus apertius declarandus, baptiſmum præcurſoris ſui Ioannis expetiit, quid deitatis eius remanſit ambiguum, quando, baptizato domino Ieſu, ſpiritus ſanctus in columbæ ſpecie ſuper eum deſcendit & manſit, audita de cœlis patris voce, dicentis: Tū es filiū meus dilectus, in te bene complacui? Quæ omnia ideo, quanta potuimus breuitate, perſtrinximus, vt notū ſit dilectioni veſtræ, vniuerſos dies Chriſti innumeris conſecratos fuiſſe virtutibus, & in cunctis eius actionibus ſacramentorum myſteria coruſcaſſe, ſed aliter quæq; ſignis denunciari, aliter rebus impleri, nec quæcunq; numerantur in operibus ſaluatoris, ad tempus pertinere baptiſmatis. Nam ſi etiam illa, quæ poſt beati Ioannis lauacrum, à domino geſta cognouimus, ſub indiſcreto honore colamus, omnia tempora continuatis erunt deputanda feſtis, quia omnia ſunt plena miraculis. Verum, quia ſpiritus ſapientię, & intellectus, ita apoſtolos, & totius eccleſiæ erudiuit magiſtros, vt in Chriſtiana obſeruantia nihil inordinatum, nihil pateretur eſſe conſuſum, diſcernendæ erant cauſæ ſolennitatum, & in omnibus inſtitutis patrum, principumque noſtrorum rationabilis ſeruanda diſcretio, quia non aliter vnus grex, & vnus paſtor ſumus, niſi quemadmodum Apoſtolus docet. Idipſum dicamus omnes. Simus autem perfecti in eodem ſenſu, & in eadem ſententia.
- C** 3 Quauis ergo & illa, quæ ad humilitatem, & illa quæ ad gloriam pertinent Chriſti, in vnā concurrant, eandemq; perſonam, totumq; quicquid in illo, & virtutis diuinæ eſt, & infirmitatis humanæ, ad noſtræ reparationis tendat effectum, propriè tamen in morte crucifixi, & in reſurrectione ex mortuis, potentia baptiſmatis nouam creaturam condit ex veteri, vt in renaſcentibus, & mors Chriſti operetur, & vita, dicente beato apoſtolo Paulo: An ignoratis, quia quicumque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus? Conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in mortem, vt quomodo ſurrexit Chriſtus à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Si enim complantati facti ſumus ſimilitudini mortis eius, ſimul & reſurrectionis erimus. Et cætera, quæ latius magiſter gentium, ad commendandum ſacramentum baptiſmatis, diſputauit, vt appareret ex huius doctrinæ ſpiritu regenerandis filiis hominum, & in dei filios adoptandis, illum diem eſſe, & illud tempus electum, in quo, per ſimilitudinem, formamq; myſterij, ea * quærantur membris, quæ in ipſo capite ſunt geſta congruere, dum in baptiſmatis regula, & mors interuenit, interfectione peccati, & ſepulturam triduanam imitatur trina demerſio, & ab aquis eleuatio, reſurgentiæ ad inſtar eſt de ſepulchro. Ipſa igitur operis qualitas docet, celebrandæ generaliter gratiæ eum eſſe legitimum diem, in quo orta eſt, & virtus muneris, & ſpecies actionis. Ad cuius rei confirmationem plurimum valet, quod ipſe dominus Ieſus Chriſtus, poſteaquam reſurrexit à mortuis, diſcipulis ſuis, in quibus omnes eccleſiarum præſules docebantur, & formam, & poteſtatem tradidit baptizandi, dicens: Euntes ergo nunc, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti. De quo vtiq; eos etiam ante paſſionem potuiſſet inſtruere, niſi propriè voluiſſet intelligi, regenerationis gratiam ex ſua reſurrectione cœpiſſe. Additur ſane huic obſeruantię, etiam pentecoſtes ex aduentu ſpiritus ſancti conſecrata ſolennitas, quæ de paſchalis feſti pendet articulo. Et cum ad alios dies alia feſta pertineant, hæc ſemper ad eum diem, qui reſurrectione domini eſt inſignis, occurrit, porrigens quodammodo auxiliantis gratiæ manum, vt hi, quos à die Paſchæ, aut moleſtia infirmitatis, aut longinquitas itineris, aut nauigationis difficultas intercluſit inuitos, aut quibuſlibet neceſſitatibus impeditos, deſiderij ſui effectum dono ſpiritus ſancti cōſequantur. Ipſe enim vni-genitus dei in fide credentium, & in virtute operum nullam inter ſe & ſpiritum ſanctum voluit eſſe diſtantiam, quia nulla eſt diuerſitas in natura, dicens: Ego rogabo patrem, & aliorum paracletum dabit vobis, vt vobiſcum ſit in æternum, ſpiritum veritatis. Et iterum: Paracletus autem ſpiritus ſanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & ſuggeret vniuerſa, quæcunq; dixi vobis. Et iterum: Cum venerit ille ſpiritus veritatis, ille diriget vos in omnem veritatem. Cum itaque veritas Chriſtus ſit, & ſpiritus veritatis, ſpiritus ſanctus, nomenque paracleti vtriq; proprium, non diſſimile eſt feſtum, vbi vnum eſt ſacramentum.
- F** 4 Hoc autem nos, non ex noſtra perſuaſione defendere, ſed ex apoſtolica autoritate ſeruare, ſatis idoneo probamus exemplo, ſequentes beatum apoſtolum Petrum, qui in eo die, quo

Matth. 3. d
Lucæ. 3. e

1. Cor. 1. b

De cōſ. diſt.
4. Proprie
in morte
Roma. 6. a

* al. quæ ge-
runt in me-
bris, his, quæ
in ipſo ſunt
cap. geſta cō-
gruerent.

Matth. 28. d

* al. ad vos,
vel ad eos

Ioan. 14. b
Ioan. 14. d
Ioan. 16. c
Ioan. 14. a
Ioan. 19. c

De cōſ. diſt.
4. Proprie
in morte

omnem

EPISTOLAE LEONIS PAPAE I.

*al. populorum omnem credentiū numerum, promissus spiritus sancti repleuit aduentus, trium milium *po- G
pulum, sua prædicatione cōuersum, lauacro baptismatis consecrauit. Quod sancta scriptura,
quæ apostolorū actus cōtinet, fidei historia docet, dicens: His auditis compuncti sunt corde,
& dixere ad Petrū, & ad reliquos apostolos. Quid faciemus, viri fratres? Petrus vero ait ad il-
los: Pœnitentiā, inquit, agite, & baptizetur vnusquisq; vestrū in nomine Iesu Christi, in reme-
dium peccatorū, & accipietis donū spiritus sancti. Vobis enim repromissio est, & filiis vestris,
& omnibus, qui longe sunt, quoscunq; aduocauerit dominus deus noster. Aliis etiā verbis plu-
ribus testificatus, exhortabatur eos, dicens: Saluamini à generatione ista praua. Qui ergo rece-
perunt sermonem eius, baptizati sunt, & appositæ sunt in illa die animæ circiter tria milia.

De cōf. dist. 4. Duo tem- Vnde quia manifestissime patet, baptizandis in ecclesia electis, hæc duo tēpora (de quibus H
pora. loquuti sumus) esse legitima, dilectionem vestrā monemus, vt nullos alios dies huic obser-
uantia misceatis:

6 Quia, etsi sunt alia quoq; festa, quibus multa in honorem dei reuerentia debeatur, princi-
palis tamen, & maximi sacramenti custodienda nobis est *mysticæ rationis exceptio, nō in-
terdicta licentia, qua in baptismo tribuendo quolibet tēpore periclitantibus subuenitur. Ita em̃
ad has duas festiuitates cōnexas sibimet, atq; cognatas incolumium, & in pacis securitate de-
gentiū, libera vota differimus, vt in mortis periculo, in obsidionis discrimine, in persecutio-
nis angustiis, in timore naufragij, nullo tēpore, hoc vere salutis singulare remediū cuiquam
denegemus. Si quis aut̃ Epiphaniæ festiuitatē, quæ in suo ordine debito honore veneranda est I
ob hoc existimat priuilegiū habere baptismatis, quia hoc quidā putant, q̃ in eadē die dominus
ad baptismū sancti Ioannis accesserit, sciat illius baptismi aliam gratiā, aliam fuisse rationē,
nec ad eandem pertinuisse virtutē, qua per spiritum sanctum renascuntur, de quibus dicitur,
Qui nō ex sanguinibus, neq; ex voluntate carnis, neq; ex voluntate viri, sed ex deo nati sunt.
Qui nō ex sanguinibus, neq; ex voluntate carnis, neq; ex voluntate viri, sed ex deo nati sunt.
Dominus enim nullius indigens remissione peccati, nec quærens remediū renascendi, sic vo-
luit baptizari, quomodo voluit circumcidi, hostiamq; pro se emundationis offerri, vt qui fa-
ctus erat ex muliere (sicut Apostolus ait) fieret & sub lege, quā non venerat soluere, sed adim-
plere, & implendo finire, sicut beatus Apostolus prædicat, dicens: Finis autē legis Christus ad
iusticiā omni credenti. Baptismi autem sui in se condidit sacramentum, quia in omnibus pri- K
matum tenens, se docuit esse principium. Et tunc regenerationis potentiā sanxit, quando de
latere ipsius profluxerunt sanguis redemptionis & aqua baptismatis. Sicut ergo vetus testa-
mentum testificatio fuit noui, & lex per Moysen data est, gratia autem & veritas per Iesum
Christum facta est, sic diuersa sacrificia vnam hostiam præformarunt, & multorum agnorū
occisio illius immolatione finita est, de quo dicitur: Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata
mundi. Sic & Ioannes, non Christus, sed Christi præuius, non sponsus, sed sponsi amicus fuit
adeo fidelis, & non sua quærens, sed quæ Iesu Christi, vt se profiteretur, ad soluenda calcia-
menta pedum eius indignum, quoniam ipse quidem baptizaret in aqua in pœnitentiam, ille
autem baptizaturus esset in spiritu sancto & igni, qui duplici potestate & vitam redderet, & L
peccata consumeret. His itaque, fratres, tot tantisq; existentibus documentis, quibus, omni
ambiguitate submota, euidenter agnoscitis, in baptizandis electis, qui secundum apostolicam
regulam, & exorcismis scrutandi, & ieiuniis sanctificandi, & frequentibus sunt prædicationi-
bus imbuendi, duo tantum tempora, id est, pascha & pentecoste esse seruanda. Hoc vestræ in-
dicimus charitati, vt ab apostolicis institutis nullo vltius recedatis excessu. Quia inultum
post hæc esse non poterit, si quisquam apostolicas regulas in aliquo crediderit negligendas.

7 Quare illud primitus pro custodia concordissimæ vnitatis exigimus, vt quia saluberri-
me à sanctis patribus constitutum est, binos in annis singulis, episcoporum debere esse con-
uentus, terni semper ex vobis ad diem tertium Calendarum Octobrium Romam, fraterno M
concilio sociandi, *occurrant & indissimulanter à vobis hæc consuetudo seruetur. Quoniam
adiuuante gratia dei, facilius poterit prouideri, vt in ecclesiis Christi nulla scandala, nulli na-
scantur errores, quum coram beatissimo apostolo Petro semper in communionem tractatum
fuerit, vt omnia instituta, canonumq; decreta apud omnes domini sacerdotes inuiolata per-
maneant. Hæc autem quæ vobis, inspirante domino, insinuanda credidimus, per fratres & co
episcopos nostros, *Bachillum atque Paschasinum, ad vestram volumus notitiam peruenire.
Quibus referentibus, cognoscamus, quā reuerenter à vobis apostolicæ sedis instituta ser-
uentur. Data XII. Calend. Nouemb. Alypio & Ardabure viris clariss. consf.

Epistola

A

EPISTOLA QUINTA EIVSDEM ad Dorum Beneuentanum episcopum.

Posthumiano & Zenone consulibus circa annum Christi (teste Cassiodoro) CCCCL. Secundum Marianum Scotum, ad ueritatem euangelij. CCCCLXIX. Iuxta uero cyclum Dionysij CCCCLVII. qui fuit pontificatus Leonis papæ annus nonus, scripta est præsens epistola similiter & sequens.

B

V D I C I V M, quod de te sperabamus, dolemus esse frustratum, quando, ea te commisisse perspicimus, quæ omnem ecclesiasticæ sanctionis regulam culpabili nouitate fœdarent, cum plenissime noueris, quanta solitudine per omnes domini ecclesias paternorum velimus canonum præcepta seruari, & hanc maxime curam ad sacerdotes vniuersarum plebium pertinere, vt sanctarum constitutionum regulæ nullis corrumpantur excessibus. Vnde miramur te, quem autoritatum apostolicæ sedis obseruantissimum esse conuenerat, tam negligenter, ac potius insolenter egisse, vt traditarum tibi legum non custos, sed transgressor existeres. Libello etenim Pauli presbyteri tui, qui in subditis habetur, cognouimus, apud te nouo ambitu, fœdoq; colluuiio presbyterij ordinem fuisse turbatum, ita vt

C

vnus festina, & immatura prouectio quædam eorum deiectio facta sit, quos ætas commendabat, & nulla culpa minuebat. Quod si ambientis intentio, aut imperitia fauentium studia id, quod nunquam habuit consuetudo, poscebant, vt incipiens emeritis, & nouellus præferretur antiquis, tuæ fuerat industriæ, atque doctrinæ, vt iniuste petentium desideria rationabili autoritate cohiberes, ne quem in sacerdotali propere prouehabas honore, ad iniuriam eorum, quibus ociabatur, inciperet. Miror, *qui si fieret, dum in illo non humilitatis virtus, sed elationis vitium roboraretur. Neque enim ignorabas dixisse dominum, quod qui se humiliat, exaltabitur, qui vero se exaltat, humiliabitur. Eundemq; dixisse, vos autem queritis, de pusillo crescere, & de honore maiores esse. Vtrunque enim inordinatum, vtrunque præposterum

*al. quis
Lucæ. 14. c.
18. c.

D

est, & omnis laborum fructus aufertur, omnis meritorum mensura vacuatur, si tantum quis assequitur dignitatis, quantum adulationis obtinuit, vt cupiditas emineendi non solum superbientem minuat, sed etiam conniuentem: Si vero (vt asseritur) primi, secundiq; presbyteri, circa Epicarpium sibi met præponendum, tam huic assentatio fuit, vt illum cum sui dedecore poscerent honorari, nec hoc quidem illis, proprio se iudicio deicientibus, tribui debuit, quod volebant, cui tam misere voluntati te dignius fuerat obuiare, quam cedere. Deformis autem, & ignaua subiectio bene sibi consciis, & non irritam facientibus gratiam dei, præiudicare non potuit, vt primatus suos quocunque commercio in alterutrum transferentes, subsequentiū suorum minuerent dignitatem, * & quem vltimum sibi anteposuerant, cæteris præmineret.

*al. sed qui
vltimū sibi
anteposue-
rant, hi rātū
cæteris non
præminerēt

E

Prædicti igitur presbyteri, qui indignos se honoris sui ordine sunt professi, licet priuari etiā sacerdotio mererentur, tamen vt eis pro apostolicæ sedis pietate parcat, vltimi inter omnes ecclesiæ presbyteros habeantur. Et vt iudicij sui sententiam ferant, inferiores etiam illo erunt, quem propria sententia sibi met prætulere, cæteris omnibus presbyteris in eo ordine permanentibus, quem vnicuique ordinationis suæ tempus ascripsit? Nec quisquam, præter prædictos duos, imminutæ dignitatis patiat in iuriam, sed in eorum statum tantummodo hoc recurrat opprobrium, qui nouello & immature ordinato, inferiores fieri elegere, vt illā euangelicam sententiam ad se sentiant pertinere, qua dicitur, quo iudicio iudicaueritis, iudicabitur de vobis, & qua mensura mensi fueritis, eadem remetietur vobis. Paulus vero presby

Math. 7. a
Marci. 4. c

F

ter ordinem suum, de quo laudabili firmitate non cessit, obtineat. Nec vltius aliquid in cuiusquam præsumatur iniuriam, ita vt dilectio tua, quam non immerito tota facti huius pulsat inuidia, hoc saltem remedio curare se properet, vt sine dissimulatione hæc quæ decernimus, tradantur effectui, ne si iterato ad nos imploratio iuxta confugerit, necesse sit seuerius commoueri, cum his, quæ male sunt facta, correctis, malimus reintegrare disciplinam, quam augere vindictam. Exequutionem vero præceptionum nostrarum fratri, & coepiscopo nostro Iulio commississe nos noueris, vt omnia illi, quemadmodum constituimus, roborentur. Data

*al. viij Id°

*Idus Martij, Posthumiano viro clarissimo consule.

Epistola

EPISTOLAE LEONIS PAPAE I.

Epistola eiusdem ad Eutychem Constantinopolitanum abbatem.

G

EPISTOLA SEXTA.

*al. literis

EO episcopus. Ad notitiam nostram tuæ dilectionis *Epistola retulisti, quod Nestoriana hæresis quorundam rursus studiis pullularet. Sollicitudinē tuam ex hac parte nobis placuisse, rescripsimus, quoniam index animi tui est sermo, quem sumpsimus, Vnde non ambigimus authorem catholicæ fidei dominum tibi in omnibus affuturum. Nos autem cum plenius, quorum hoc *improbitate fiat, potuerimus agnoscere, necesse est, auxiliante domino providere, quatenus nefandum virus dudumq; damnatum, radicitus possit extingui. Deus te custodiat incolumem dilectissime fili. Datum Calendas Iunii, Posthumiano & Zenone. VV. CC. Cons.

*al. prauitate vel inportunitate

H

EPISTOLA SEPTIMA.

Asterio & Protogene consulibus, circa annum Christi (teste Cassiodoro) CCCCLI. secundum Marianum Scotum, ad ueritatem euangelij CCCCLXX. Iuxta autem Dionysij cyclum CCCCLVIII. qui fuit Leonis papæ pontificatus annus decimus, hæc epistola scripta est, similiter & uiginti sequentes.

I

EO Theodosio Augusto. Quantum præsidij dominus ecclesiæ suæ in fide uestræ clementiæ præpararit, his etiam literis, quas ad me misisti ostenditur, ut uobis non solum regium, sed etiam sacerdotalem animum inesse gaudeamus. Siquidem præter imperiales & publicas curas, piissimam sollicitudinem Christianæ religionis habetis, ne scilicet in populo dei, aut schismata, aut hæreses, aut vlla scandala conualecant, quia tunc est optimus regni uestri status, quando sempiternæ & incommutabili trinitati vnius deitatis confessione seruitur. Quid autem in Constantinopolitana ecclesia perturbationis acciderit, quod ita fratrem & coepiscopum nostrum Flavianum potuerit commouere? ut Eutychem presbyterum communione priuaret, nondum potuimus euidenter cognoscere. Quauis enim prædictus presbyter ad sedem apostolicam per libellum doloris sui querimoniam miserit, breuiter tamen aliqua prælibauit, asserens se Nicænæ synodi constituta seruantem frustra in fidei diuersitate culpatum, Eusebij autem episcopi accusatoris eius libellus, cuius exemplaria ad nos prædictus presbyter misit, de obiectionis euidentia nihil habebat. Sed cum presbytero hæreseos crimen intenderet, quem tamen nostrum sensum arguerit, non euidenter expressit, quanuis & ipse episcopus Nicænæ synodi profiteatur in hac re se esse decretis, propter quod non habuimus, unde aliquid diceremus. Et quia causæ meritum, fidei ratio, & laudabilis sollicitudo uestræ pietatis exegit, necesse est, iam locum subreptionibus non patere, sed prius de quibus eum æstimat arguendum instrui nos oportet, ut possit de bene cognitis congrue iudicari. Ad prædictum autem episcopum dedi literas, quibus mihi displicere cognosceret, & ea quæ in tanta causa gesta fuerant, etiam nimio silentio reticeret, cum studere debuerit primitus nobis cuncta referare. Quem credimus, vel post admonitionem omnia ad nostram notitiam relaturum ut in lucem ductis his, quæ adhuc videntur occulta, id quod euangelicæ & apostolicæ doctrinæ conuenit, iudicetur. Data ad Calend. Martias, Asterio & Protogene Consulibus.

K

L

Epistola eiusdem ad Flavianum Constantinopolitanum episcopum, ubi querit, cur Eutyches à communione ecclesiæ fuerit separatus.

M

EPISTOLA OCTAUA.

*al. sancta & laudabili fide

DILECTISSIMO fratri Flauiano episcopo, Leo episcopus. Cum Christianissimus & clemētissimus Imperator *sanctæ & laudabilis fidei, pro ecclesiæ catholicæ pace sollicitus ad nos scripta transmiserit, de his, qui apud vos perturbationis strepitum mouerant, miramur fraternitatem tuam, quicquid illud scandali fuerit, nobis silere potuisse, & non potius procurasse, ut primitus nos insinuatio magis tuæ relationis instrueret, ne de rerum

A de rerum gestarum possemus fide ambigere. Accepimus enim libellum Eutychetis presbyteri, qui se queritur accusante Eusebio episcopo immerito communione priuatum, maxime cum euocatum se affuisse testetur, nec sui praesentiam denegasse, adeo ut in ipso iudicio libellum appellationis suae se asserat obtulisse, nec tamen fuisse susceptum, qua ratione compulsus fit, ut contestatorios libellos in Constantinopolitana vrbe proponeret. Quibus rebus intercidentibus, necdum agnoscimus, qua iustitia à communione ecclesiae fuerit separatus. Sed respicientes ad causam facti tui nosse volumus rationem, & usque ad nostram notitiam cuncta deferri, quoniam nos, qui sacerdotum domini matura volumus esse iudicia, nihil possumus, incognitis rebus, in cuiusquam partis praedictum definire, priusquam vniuersa, quae gesta sunt, veraciter audiamus. Et ideo fraternitas tua per idoneam maxime, aptamque personam plenissima nobis relatione significet, quid contra antiquam fidem nouitatis emerferit, quod laxiori sententia dignum fuerit vindicari. Nam & ecclesiastica moderatio, & religiosa piissimi principis fides multam nobis sollicitudinem Christianae pacis* indicunt, ut amputaris dissensionibus, fides catholica inuiolata seruetur, & his, qui praua defendunt, ab errore reuocatis, nostra autoritate, quorum fides probata fuerit, muniatur. Nec aliqua poterit ex hac parte difficultas afferri, cum memoratus presbyter libello proprio sit professus, paratum se esse ad corrigendum, si quid in se inuentum fuerit quod reprehensione sit dignum.

B Decet enim in talibus causis hoc maxime provideri, ut sine strepitu concertationum, & charitas custodiatur, & veritas defendatur, frater charissime. Et ideo quia dilectio tua de tanta causa nos videt necessario esse sollicitos, quam plenissime, & lucide, vniuersa nobis, quod ante facere debuit, indicare festinet, ne inter assertiones, partium, aliqua ambiguitate fallamur, & dissensio, quae in suis initiis abolenda est, nutriatur, cum in corde nostro ea obseruantia, deo inspirante, permaneat, ne constitutiones venerabilium patrum diuinitus roboratae, & ad soliditatem fidei pertinentes, praua cuiusquam interpretatione violentur. Deus te custodiat incolumem, frater charissime. Datum. xij. Calend. Maij, Asterio, & Protogene viris clarissimis consulibus.

*al. inducunt
vel indicant

RESCRIPTVM FLAVIANI EPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI, ad sanctissimum Leonem papam vrbis Romae.

De subdoli hostis insidijs.	I De blasphemijs Eutychetis.	III
E De fraudulenta subtilitate haereticorum.	II De excommunicatione eius iustissima.	IIII

CAPITVLVM I.

DOMINO beatissimo, & deo amabili patri, Leoni Flavianus in domino aeternam salutem. Nulla res diaboli venena compescit, nec continet mortiferas eius sagittas. Sursum enim, atque deorsum peruolans, quaerit, quos possit occidere, quos possit superare, quos possit deuorare: Propter quam rem vigilandum est, & orationibus à deo obtinendum, ut fatuas inquisitiones euitare possimus. Decet enim sequi patres nostros, nec commutare definitionem eorum perpetuam, quorum regulam secundum sacras scripturas esse didicimus. Depositis ergo fletibus, & lachrymis (quas incessanter fundo, quia sub me clemens degens, inuasus est à fero daemone, & non potui eum liberare, nec auferre à tali lupo, qui animam meam pro illo paratus eram ponere) quomodo raptus sit, quomodo resiliit à proposito diuino, & ad illum cucurrit, qui perdere consuevit, praecipua patrum* declinans, & constituta eorum despiciens, iam incipio enarrare.

*al. dedignans

2 Sunt enim quidam veste sua oues significantes, interius lupi rapaces, quos ex fructibus eorum debemus agnoscere. Isti prima fronte videntur esse de numero nostro, sed non sunt de numero nostro. Si enim de numero nostro essent, nobiscum mansissent. Quando autem coeperunt assumere impietatem, illud, quod prius occultabatur in illis, aperitur, & dolus

Marth. 7.6
1. Ioan. 1.6

c omnis

omnis sit omnibus manifestus. Inueniuntur autem infirmæ fidei homines, & qui diuinas le-
 ctiones nesciunt, & secum eos in perditionem præcipitant, dissipantes, & vituperantes, pa-
 trum disciplinas, & * reliquas sanctas scripturas ad suam perditionem, quos quidem debe-
 mus præuidere, & à quibus multum oportet cauere, ne in malitia sua aliqui occupati, conci-
 dant de sua firmitate, Exacuerunt enim * linguam suam, quasi serpentes, & venenum in labiis
 habent, quasi aspides. De his, hæc propheta clamauit.
 3 Talis inter nos Eutyches emerfit quondam presbyter, & archimandrites, qui quasi no-
 stræ religionis sectam * sapiebat, & hanc * præferebat. Nestorij * autem impietatem con-
 firmabat, & succingebatur proi Nestorio militare in pugna, quæ contra Nestorium paraba-
 tur. Trecentorum autem decem, & octo, sanctorum patrum de fide expositionem factam, &
 sanctæ memoriæ Cyrilli epistolam scriptam ad Nestorium, vel ad similes eius, quibus om-
 nes assenserunt, tentauit euellere, antiquam impij Valentini, & Apollinaris reparans sectam,
 & non timuit præceptum regis veri dei, dicentis: Quicumq; scandalizauerit vnum de pusillis
 istis, expedit ei, vt mola asinaria alligetur collo eius, & demergatur in profundum maris. Ve-
 recundiam autem omnem eius perfidia abiecit, & quam gerebat infidelitatis pellem excu-
 tiens, in sancta synodo asserebat instanter, dicens: Dominum nostrum Iesum Christum non
 oportere confiteri de duabus naturis post humanam susceptionem, cum à nobis vnus sub-
 stantiæ, & vnus personæ, cognoscatur, neq; carnem domini coëssentialem nobis subistere,
 tanquam ex nobis susceptam & coadunatam * dei verbo secundum substantiam, sed dicebat
 virginem quidem quæ eum genuit, secundum carnem consubstantialem nobis esse. Ipsum
 autem dominum non suscepisse ex ea carnem * consubstantialem nobis, & corpus domini non
 esse quidem corpus hominis, humanum vero corpus esse, quod est ex virgine, omnium pa-
 trum expositionibus contraria sentiens.
 4 Sed ne multa dicens, longam faciam epistolam, olim, quicquid egerimus, misimus ad
 beatitudinem vestram literas, quibus literis docuimus, & presbyterio illum esse nudatum,
 quia sic captus est, & iussimus, eum * cum monasteriis nullam habere rationem, & exclusimus
 eum à communione nostra, vt sanctitas vestra hoc cognoscens, quod circa illum actum est,
 omnibus episcopis, sub beatitudine vestra degentibus, manifestare dignetur illius impieta-
 tem, ne nescientes aliqui, quid ille senserit, quasi ad orthodoxum vel per literas, vel per ali-
 quam coniunctionem loquantur.

EPISTOLA EIVSDEM AD THEODO- sium Augustum. IX.

RO integritate fidei catholicæ Christianissimum principem conuenit esse solici-
 tum, & hoc indefessis precibus diuinam misericordiam posco, vt cordi vestro, id
 quod est veritatis inspiret, neq; falli vos in aliquo humanarum calliditatum æmu-
 latione patiatur. A me autem, atq; ab omnibus catholicis sacerdotibus, quæ euangelicæ fidei
 pietas defendat, satis plene ac lucide literis meis (quas clementiam vestram iamdudum per
 famulum vestrum Epiphanium tribunum, qui pro hac causa missus est) arbitror vos accepis-
 se. Ratum est nec ambigi potest, hoc nos purissime credere, hoc constanter asserere, quod etiã
 venerandi patres, quondam apud Nicæam congregati, secundum fidem symboli credendum
 & confitendum sacratissima autoritate sanxerunt: Nos enim, venerabilis Imperator, sicut
 Nestorij dogma peruersum merito anathematizauimus, ita iuste etiam horum impietatem,
 qui veritatem carnis nostræ negant, à domino Iesu Christo susceptam esse, damnamus. Vnde
 si pietas vestra suggestioni, ac supplicationi nostræ dignetur annuere, vt intra Italiam haberi
 iubeatis episcopale concilium, cito (auxiliante deo) poterunt omnia scandala, quæ in pertur-
 bationem totius ecclesiæ sunt commota, refecari, vt per vniuersum regnum vestrum catho-
 licæ fidei integritate seruata, & pacem Christianam manere, & vestram apud deum crescere
 gloriam gaudeamus. Data. viij. Calend. Iunias, Asterio, & Protogene conf.

Rescriptum

A RESCRIPTVM LEONIS PAPAE AD FLAVIANUM Constantinopolitanum episcopum contra Eutychetis perfidiam & hæresim.
Epistola. X.

<i>Quod ignorantia sanctarum scripturarum Eutychen hæreticum fecerit.</i>	I	<i>tum, uel confusionem, argumentantur.</i>	IIII
<i>Contra eos, qui in duos filios dispensationis dominicæ mysterium scindere moliuntur.</i>	II	<i>Contra eos, qui cœlestem, aut alterius cuiusq; substantiæ existere formam serui, quam ex nobis assumpsit, insaniendo asserunt.</i>	V
<i>B Contra eos, qui passibilem diuinitatem unigeniti filij dei audent asserere.</i>	III	<i>Contra eos, qui duas quidem ante adunationem naturas domini delirant, unam uero post adunationem confingunt.</i>	VI
<i>Contra eos, qui in duas naturas Christi temperamen-</i>			

CAPITVLVM I.

C **E**O episcopus dilectissimo fratri Flauiano Constantinopolitano episcopo. Lectis dilectionis tuæ literis, quas miramur fuisse tam seras, & gestorū episcopaliū ordine recensito, tandem quid apud vos scandali contigerit, atq; contra integritatē fidei exortum fuisset, agnouimus, & quæ prius videbantur occulta, nunc nobis reſerata patuerunt. Quibus Eutyches qui presbyterij nomine honorabilis videbatur, multū imprudens, & nimis imperitus, ostenditur, ut etiam de ipso dictum sit à propheta. Noluit intelligere, ut bene ageret, iniquitatem meditatus est in cubili suo. Quid aut iniquius, quàm impia sapere, & sapientioribus doctioribusq; non credere? Sed in hanc insipientiam cadunt, qui cum ad cognoscendam veritatem aliquo impediuntur obscuro, non ad propheticas voces, non ad apostolicas literas, nec ad euangelicas auctoritates, sed ad semetipsos, recurrunt. Sed ideo magistri erroris existunt, quia veritatis discipuli non fuere. Quam enim eruditionem de sacris noui & veteris testamenti paginis acquisiuit, qui nec ipsius quidem symboli initia comprehendit? Et quod per totum mūdum omnium regeneratorum voce depromitur, istius adhuc senis corde non capitur.

*al. ipudens
Psal. 35
24. q. 3. quid aut iniquius

*al. obstaculo

2 Nesciens igitur quid deberet de verbi dei incarnatione sentire, nec volens ad promerendum intelligentiæ lumen, in sanctarum scripturarum latitudine laborare, illam saltem communem, & indiscretam confessionem sollicito apprehendisset auditu, qua fidelium vniuersitas profitetur, credere se in deum patrē omnipotentem, & in Iesum Christum filium eius vnicum dominum nostrum, qui natus est de spiritu sancto, & Maria virgine. Quibus tribus sententiis omniū fere hæreticorum machinæ destruuntur. Cum enim deus omnipotens creditur, pater sempiternus, eidem filius demonstratur, in nullo à patre differens, quia de deo deus, de omnipotente omnipotens, de æterno natus est coæternus, nō posterior tempore, non inferior potestate, nō dissimilis gloria, non diuisus essentia, idem vero sempiterni genitoris vnigenitus, sempiternus natus est de spiritu sancto, & Maria virgine. Quæ natiuitas tēporalis illi natiuitati diuinæ, & sempiternæ nihil minuit, nihil cōtulit, sed totam se reparando homini, qui erat deceptus, impendit, ut & mortē vinceret, & diabolū, qui mortis habebat imperium, sua virtute destrueret. Non enim superare possemus peccati, & mortis authorem, nisi naturā nostram ille susciperet, & suam faceret, quem in peccatum contaminare, nec mors potuit detinere. Conceptus quippe est de spiritu sancto, intra vterum matris virginis, quæ ita illum, salua virginitate, edidit, quemadmodum, salua virginitate, concepit. Sed si, de hoc Christianæ fidei, fonte purissimo syncerum intellectum haurire non poterat, quia splendorem perspicuæ veritatis obcæcatione sibi propria tenebrarat, doctrinæ se euangelicæ subdidisset, dicente Matthæo: Liber generationis Iesu Christi, filij David, filij Abraham, apostolicæ quoq; prædicationis expetisset instructum, & legens in epistola ad Romanos: Paulus seruus Iesu Christi, vocatus apostolus, segregatus in euangelium dei, quod ante promiserat per prophetas suos, in scripturis sanctis, de filio suo, qui factus est ei ex semine David secundum carnem ad propheticas paginas piam sollicitudinem contulisset, & inuenisset promissionē dei ad Abraham, dicentis: In semine tuo benedicentur omnes gentes. Et ne de huius seminis proprietate dubitaret, secutus fuisset apostolum dicentem: Abraham dictæ sunt promissiones, & semini eius.

*al. ex

*al. ex

Heb. 1. d

Matth. 1. a
*al. instrumentum
Roma. 1. a

Gene. 22. d
Galat. 3. a
Galat. 3. c

t ij Non

Esaie. 7. c Nō dicit, & seminibus, quasi in multis, sed quasi in vno, & semini tuo, quod est Christus, Esaie G
 *al. vocabūt
 Esa. 10. a quoc; prædicationem interiore apprehendisset auditu dicentis: Ecce virgo in vtero concipiet, & pariet filium, & *vocabitur nomē Emmanuel quod est interpretatū, nobiscum deus. Eiusdemq; prophetæ fideliter verba legisset: Puer natus est nobis, filius datus est nobis, cuius
 *al. hūeros
 *al. vocabūt potestas super *humerum eius, & *vocabitur nomen eius magni consilij, angelus, admirabilis, cōsiliarius, deus fortis, princeps pacis, pater futuri seculi. Nec frustratorie loquens, ita verbum diceret carnem factum, vt æditus vtero virginis Christus, haberet formam hominis, &
 Lucæ. 6
 Esaie. 6. d non haberet materni corporis veritatem. An fortè ideo putauit dominum nostrum Iesum Christum, non nostræ esse naturæ, quia missus ad beatam Mariam angelus, ait: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Ideoq; & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius dei, vt quia conceptus virginis diuini fuit operis, non de natura concipientis *fieret caro concepti? Sed non ita intelligenda est illa generatio singulariter mirabilis, & mirabiliter singularis, vt per nouitatem creationis proprietates remota sit generis, fecunditatem enim *virgini spiritus sanctus dedit, veritas autem corporis sumpta de corpore est. & ædificante sibi sapientia domum, verbum caro factum est, & habitauit in nobis, hoc est, in ea carne, quam sumpsit ex homine, & quam *spiritu vitæ rationalis animauit.

3 Salua igitur proprietate vtriusq; naturæ, & in vnā coeunte personam, suscepta est à maiestate humilitas, à virtute infirmitas, ab æternitate mortalitas, & ad resoluendum conditionis nostræ debitum, natura inuiolabilis naturæ est vnita passibili, vt quod nostris remediis cōgruebat, vnus, atq; idē, mediator dei, & hominū, homo Christus Iesus, & mori posset ex vno, & mori nō posset ex altero. In integra ergo veri hominis, pfectaq; natura, verus natus est deus, totus in suis, est totus in nostris. Nostra autem dicimus, quæ in nobis ab initio creator condidit, & quæ reparanda suscepit. Nam illa, quæ deceptor intulit, & homo, deceptus, admisit, nullum habuere in saluatore vestigium. Nec quia communionem humanarum subiit infirmitatum, ideo nostrorum fuit particeps delictorum. Assumpsit formam serui, sine sorde peccati, humana augens, diuina non minuens, quia exinanitio illa, qua se inuisibilis visibilem præbuit, & creator, ac dominus omnium rerum vnus voluit esse mortaliū, inclinatio fuit miserationis, non defectio potestatis. Proinde qui manens in forma dei, fecit hominē, idem in forma K
 *al. forma
 serui, factus est homo. Tenet enim sine defectu proprietatē suā vtrāq; natura. *Et sicut formam serui, dei forma non adimit, ita formam dei, serui forma nō minuit. Nam quia gloriabatur diabolus, hominem, sua fraude deceptum, diuinis caruisse muneribus, & immortalitatis dote nudatum, duram mortis subiisse sententiam, seq; in malis suis quoddam de præuicatoris consortio inuenisse solatium, deum quoq; iustitiæ exigente ratione, erga hominem, quē in tanto honore condiderat, propriam mutasse sententiā, opus fuit secreti dispensatione concilij, vt incommutabilis deus (cuius voluntas non potest sua benignitate priuari) primam erga nos pietatis suæ dispensationem, sacramento occultiore, compleret, & homo, diabolicæ iniquitatis versutia actus in culpam, contra dei propositum non periret.

4 Ingreditur ergo hæc mundi infima filius dei, de cœlesti sede descendens, & à paterna L
 gloria non recedens, nouo ordine, noua natiuitate generatus. Nouo ordine, quia inuisibilis in suis, visibilis factus est in nostris. Incomprehensibilis voluit cōprehendi. Ante tempora manens, esse cœpit ex tempore. Vniuersitatis dominus seruilem formam, obumbrata maiestatis suæ immensitate suscepit. Impassibilis deus, non dedignatus est esse homo passibilis, & immortalis mortis legibus subiaceret. Noua autem natiuitate generatus, quia inuiolata virginitas concupiscentiam nesciuit, carnis materiam ministravit. Assumpta est igitur de matre domini natura, non culpa, nec in domino Iesu Christo, ex vtero virginis genito, quia natiuitas est mirabilis, ideo *nostræ est naturæ dissimilis. Qui enim verus est deus, idem verus M
 *al. matri
 est natura est homo. Et nullum est in hac vnitate mendacium, dum inuicem sunt & humilitas hominis & altitudo deitatis. Sicut enim deus non mutatur miseratione, ita homo non consumitur dignitate. Agit enim vtraque forma cum alterius communione, quod proprium est verbo scilicet, operante, quod verbi est, & carne exequente, quod carnis est. Vnum horum coruscet miraculis, aliud succumbit iniuriis. Et sicut verbum ab æqualitate paternæ gloriæ nō recessit, ita caro naturam nostri generis non reliquit. Vnus enim idemq; est, quod sæpe dicendum est, vere dei filius, & vere hominis filius. Deus per id, quod in principio erat verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbum. Homo per id, quod verbum caro factum est, & habitauit in nobis, Deus per id, quod omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factū est nihil.

Homo

Ioan. 1. a
 Ioan. 1. b
 Ioan. 1. a
 Galat. 4. a

- A** Homo per id, quod factus est ex muliere, factus est sub lege. Natiuitas carnis manifestatio est humanæ naturæ. Partus virginis diuinæ est virtutis indicium. Infantia paruuli ostenditur humilitate cunarum. Magnitudo altissimi declaratur vocibus angelorum. Similis est rudimentis hominum, quem Herodes impius molitur occidere. Sed dominus est omnium, quem magi gaudentes veniunt suppliciter adorare. Iam cum ad præcursoris sui Ioannis baptismum veniret, ne lateret, quod carnis velamine tegetetur, vox patris de cælo intonans dixit: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacuit. Quem itaq; sicut hominem, diabolica tentat astutia, eidem sicut deo angelica famulantur officia. Esurire, sitire, lassessere, atq; dormire euidenter humanum est. Sed & de quinque panibus, quinque milia hominum satiare, & largiri Samaritanæ aquam viuam, cuius haustus bibenti præstat, ne ultra iam sitiat, supra dorsum maris, plantis non subsidentibus ambulare, & elationes fluctuum increpata tempestate con sternere, sine ambiguitate diuinum est. Sicut ergo (vt multa præteream) non eiusdem naturæ est, flere miserationis affectu *amicum mortuum, & eundem remoto quatrduanæ aggere sepulturæ, ad vocis imperium excitare rediuuium, aut in ligno pendere, & in noctem (luce conuersa) omnia elementa tremefacere, aut clauis transfixum esse, & paradisi portas fidei latronis aperire, ita non eiusdem naturæ est, dicere, ego & pater vnum sumus, & dicere, pater maior me est. Quauis enim in domino Iesu Christo dei, & homine, vna persona sit, aliud tamen est, vnde in vtroq; communis est contumelia, aliud vnde communis est gloria. De nostro enim illi est minor patre humanitas, de patre illi est æqualis cum patre diuinitas.
- B** Propter hanc vnitatem personæ, in vtraque natura intelligendam, & filius hominis legitur descendisse de cælo, cum filius dei carnem de ea virgine, de qua est natus, assumpserit. Et rursus, filius dei crucifixus dicitur, ac sepultus, cum hæc non in diuinitate ipsa, qua vnigenitus, consempiternus, & consubstantialis est patri, sed in naturæ humanæ sit infirmitate perpeßus. Vnde vnigenitum filium dei crucifixum & sepultum, omnes etiam in symbolo confitemur secundum illud Apostoli dictum: Si enim cognouissent, nunquam dominum maiestatis crucifixissent. Cum autem ipse dominus noster, atq; saluator, fidem discipulorum suis interrogationibus erudiret, quem, inquit, dicunt homines esse filium hominis? Cumq; illi diuersas aliorum opiniones retexuissent, vos, ait, quem me esse dicitis? Vbi beatus Petrus, diuinitus inspiratus, & confessione sua omnibus gentibus profuturus, Tu es, inquit, Christus filius dei viui. Nec immerito beatus est pronuntiatus à domino, & à principali petra soliditatem & virtutis, traxit & nominis, qui per reuelationem patris eundem & filium dei est confessus, & Christum, quia vnum horum sine alio receptum non proderat ad salutem, sed æqualis erat periculi, dominum Iesum Christum aut deum tantummodo sine homine, aut sine deo solum hominem credidisse. Post resurrectione vero domini, quæ utiq; veri *hominis fuit, quia aliter nõ est resuscitatus, quàm qui fuerat crucifixus & mortuus, quid aliud quadraginta dierum mora gestum est, quàm vt fidei nostræ integritas ab omni caligine mundaretur? Colloquens enim cum discipulis suis, & cohabitans atque conuescens, & pertrectari se diligenti curiosoq; contactu ab eis, quos dubietas perstringebat, admittens, ideo & clausis ad discipulos ianuis introibat, & flatu suo dabat spiritum sanctum, & donato intelligentiæ lumine sanctarum scripturarum occulta pandebat. Et rursus, idem vulnus lateris, fixuras clauorum, & omnia recentissimæ passionis signa monstrabat, dicens: Videte manus meas & pedes, quia ego sum. Palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere, vt agnosceretur, in eo proprietas diuinæ humanæq; naturæ indiuidua permanere, & ita sciremus, verbum non hoc esse, quod carnem, & vt vnum dei filium & verbum confiteremur & carnem. Quo fidei sacramento Eutyches iste nimium æstimandus est vacuus, qui naturam nostram in vnigenito dei nec per humilitatem mortalitatis, nec per gloriam resurrectionis agnouit. Nec sententiam beati apostoli & euangelistæ Ioannis expauit dicentis: Omnis spiritus, qui confitetur Iesum Christum in carne venisse, ex deo est, & omnis spiritus qui soluit Iesum, ex deo non est, & hic est Antichristus. Quid autem est soluere Iesum, nisi humanam ab eo separare naturam, & sacramentum fidei, per quod vnum saluati sumus, imprudentissimis euacuare figmentis? Caligans vero circa naturam corporis Christi, necesse est, vt etiam in passione eius eadem obæcatione desipiat. Nam si crucem domini non putat falsam, & susceptum pro mundi salute supplicium verum fuisse non dubitat, cuius credit mortem, agnoscat & carnem. Nec diffiteatur nostri corporis hominem, quem cognoscit fuisse passibilem quoniam negatio veræ carnis, negatio est etiam corporeæ passionis. Si enim Christianā suscipit

Matth. 2. c

Matth. 2. b

Matth. 3. d

Lucæ. 3. c

Marci. 1. b

Matth. 4. a

Ioan. 19. e

Ioan. 4. a

Ioan. 8. c

Lucæ. 9. b

Ioan. 4. a

Matth. 14. c

Lucæ. 8. d

* al. Lazarū

Ioan. 11. c

Matth. 27. d

Lucæ. 23. f

Ioan. 10. f

Ioan. 14. d

1. Cor. 2. b

Matth. 16. b. e

* al. corporis

Acto. 1. a

Ioan. 20. g

Ibidem. c

Lucæ. 24. d

Ioan. 20. f

Lucæ. 24. f

1. Ioan. 4. a

Ioan. 19. f
*al. regene-
retur
1. Petri. 1. a
Ibidem. d

1. Ioan. 1. d
1. Ioan. 5. a. b

fidem, & à prædicatione euangelij suū non auertit auditum, videat, quæ natura transfixa cla- G
uis pependerit in crucis ligno, & aperto per militis lanceam latere crucifixi, intelligat, vnde
sanguis & aqua effluerint, vt ecclesia dei lauacro *rigaretur, & poculo. Audiat & beatum Pe-
trum apostolum prædicatē, q̄ sanctificatio spiritus per asperisionem fiat sanguinis Christi.
Nec transitorie legat eiusdem apostoli verba, dicentis: Scientes, q̄ non corruptibilibus argen-
to & auro redempti estis, de vana vestra conuersatione paternæ traditionis, sed precioso san-
guine, quasi agni incontaminati & immaculati Iesu Christi. Beati quoq; Ioannis apostoli te-
stimonio non resistat, dicentis: Sed sanguis Iesu filij dei emundat nos ab omni peccato. Et ite-
rum: Hæc est victoria, quæ vincit mundum fides nostra. Et quis est, qui vincit mundum, ni-
si qui credit, quoniam Iesus est filius dei? Hic est, qui venit per aquam & sanguinem Iesus H
Christus. Non in aqua solū, sed in aqua & sanguine. Et spiritus est, qui testificatur, quoniam
Christus est veritas. Quia tres sunt, qui testimoniū dant, spiritus, aqua & sanguis, & ij tres vnū
sunt. Spiritus vtiq; sanctificationis, & sanguis redēptionis & aqua baptismatis quæ tria vnum
sunt, & indiuidua manent, nihilq; eorum à sui connexionē seiungitur. Quia catholica ecclesia
ac fide viuūt ac proficit, vt in Christo Iesu, nec sine vera diuinitate humanitas, nec sine vera
credatur humanitate diuinitas.

6 Quum autem ad interloquutionem examinis vestri Eutyches responderit, dicens: Confi-
teor ex duabus naturis fuisse dominum nostrum ante adunationem, post adunationem vero
vnā naturā confiteor, miror tam absurdam, tamq; peruersam eius professionem, nulla iudi- I
cantium increpatione reprehensam, & sermonem nimis insipientē, nimisq; blasphemum, ita
omissum, quasi nihil, quod offenderet, esset auditum, quū tam impie duarum naturarum ante
incarnationem vnigenitus dei filius fuisse dicatur, quā nefarie, postquam verbū caro factū
est, natura in eo singularis asseritur. Quod ne Eutyches ideo vel recte vel tolerabiliter æstimet
dictum, quia nulla vestra est sententia confutatum, dilectionis tuæ diligentiam commone-
mus, frater charissime, vt si per inspirationem misericordiæ dei, ad satisfactionem causa per-
ducitur, imprudentia hominis imperiti etiam ab hac sensus sui macula per te purgetur. Qui
quidem (sicut gestorum ordo patefecit) bene cœperat à sua persuasionē discedere, quum, ve-
stra sententia coarctatus, profiteretur se dicere, quod ante non dixerat, & ei fidei acquiescere K
cuius prius fuisset alienus. Sed quum, anathematizando, impio dogmati nolisset præbere
consensum, intellexit eū fraternitas vestra in sua manere perfidia, dignumq; esse, qui iudi-
cium cōdemnationis exciperet. De quo si fideliter atq; vtiliter dolet, & quā recte mota sit
episcopalis autoritas, vel se reum cognoscit, vel si ad satisfactionis *plenitudinem, omnia
quæ ab eo male sunt sensa, viua voce & præsentī subscriptione damnauerit, nō erit reprehen-
sibilis erga correctū quantacunq; misratio. Dominus noster verus & bonus pastor, quia ani-
mam suā posuit pro ouibus suis, & qui venit animas hominum saluare, non perdere, imita-
tores nos vult esse suæ pietatis, vt peccantes quidē iusticia coërceat, conuersos autē misericor-
dia non repellat. Tunc enim demum fructuosissime fides vestra *defenditur, quando etiam à L
sectatoribus suis opinio falsa damnatur. Ad omnem vero causam pie ac fideliter exequendā,
fratres nostros Iulianum episcopū & Renatum presbyterum tituli sancti Clementis, sed & fi-
lium meū Hilarium diaconū vice nostra direximus. Quibus Dulcitiū notarium nostrū, cuius
fides nobis est sæpe probata, sociauimus, confidentes affuturum diuinitatis auxiliū, vt is, qui er-
rauerat, damnata sensus sui prauitate, saluetur. Deus te incolumem custodiat, frater charissi-
me. Data Idibus Iunij, Asterio & Protogene cons. Era. cccclxxxvj.

*al. pœnitū
dinem
Ioan. 10. b. c
Lucæ. 9. g

*al. deprehē
ditur

EPISTOLA XI. EIVSDEM LEONIS PAPAE ad Iulianum episcopum Coensem, contra Euty- chenæ impietatis errorem.

*al. eos

ICET per *nostros quos ab vrbe pro fidei causa direximus, plenissimas ad fratrem
Flavianum literas miserimus, contra nimix impietatis errorem, tamen quia per fi-
lium nostrum Basilium diaconem, scripta tuæ dilectionis accepimus, quæ multū nobis
catholici sensus feruore placuerunt, etiā hanc paginā, quæ illis epistolis consonaret,
adiiecimus, vt vnanimiter atq; cōstanter, his qui euangelium Christi corrūpere cupiūt, resistatis,
quoniam

- A quoniam sancti spiritus in nobis atq; in vobis vna est eruditio, eademq; doctrina, quam quicumq; non recipit, non est membrum corporis Christi, nec potest eo capite gloriari, in quo naturam suam asserit non haberi. Quid autē prodest imprudentissimo seni, Nestorianæ hæreseos nomine, eorum lacerare opinionē, quorum piissimam conuellere nō potest fidem, quum quantum Nestorius à veritate discessit, deitatem verbi ab assumpti hominis substantia separando, tantū à recto tramite etiam iste desciscat, qui vnigenitum dei filium sic de vtero beatæ virginis prædicat natū, vt humani quidem corporis speciē gesserit, sed humanæ carnis veritas verbo vnita non fuerit? De quo prodigio falsitatis, quis non videat, quæ opinionum monstra nascantur? Negator enim mediatoris dei & hominū, hominis Iesu Christi, necesse est, vt
- B multis impietatibus impleatur, cumq; aut Apollinaris sibi vendiceret, aut Valentinus vsurperet, aut Manichæus obtineat, quorum nullus in Christo humanæ carnis credidit veritatem. Quæ utiq; non recepta, non solum q̄ secundum carnem atq; animā rationalem, qui erat in forma dei, manens idem in forma serui, homo natus est, denegatur, sed etiā, q̄ crucifixus est, & mortuus, ac sepultus, quodq; die tertia à mortuis resurrexit, & quod ad dexteram dei patris sedens ad iudicandos viuos & mortuos, in eo corpore sit venturus, in quo est iudicatus ad mortem, abnuitur, quia hæc redemptionis nostræ sacramenta vacuantur, si Christus veram veri hominis, totamq; naturam suscepisse non creditur. An quia manifesta erant signa diuina, falsa dicentur documenta corporea, & testimonia vtriusq; naturæ valebunt, vt creator intelligatur,
- C non valebunt, * vt creatura saluetur? Quod deitatis est, caro non minuit, quod carnis est, deitas non peremit. Idem enim & sempiternus ex patre, & temporalis ex matre, in sua virtute inuiolabilis, in nostra infirmitate passibilis. In deitate trinitatis cum patre & cum spiritu sancto, vnus eiusdemq; naturæ, in susceptione autem hominis nō vnus substantiæ, sed vnus eiusdemq; personæ, vt idem esset diues in paupertate, omnipotens in abiectioe, impassibilis in supplicio, in morte immortalis. Nec enim verbum aut in carnem, aut in animam aliqua sui parte conuersum est, quum simplex & incōmutabilis natura deitatis tota sit semper in sua essentia, nec damnum sui recipiens, nec augmentum, & sic assumptam naturam beatificans, vt glorificata, in glorificante permaneat. Cur autē inconueniens, aut impossibile videatur, vt videlicet verbum & caro & anima vnus Iesus Christus, & vnus dei, hominisq; sit filius, si caro & anima, quæ dissimiliū naturarum sunt, vnā faciunt etiā sine verbi incarnatione personam, quum multo facilius sit, vt hanc vnitatem sui atq; hominis, deitatis præstet potestas, q̄ vt eam in substantiis suis obtineat solius humanitatis infirmitas? Nec verbū igitur in carnem, nec in verbum caro mutata est, sed vtrunq; in vno manet, & vnus in vtroq; est, non diuersitate diuisus, non permixtione confusus, nec alter ex patre, alter ex matre, sed idem aliter ex patre ante omne principium, aliter de matre in fine seculorum, vt esset mediator dei & hominum, homo Iesus Christus, in quo inhabitaret plenitudo diuinitatis corporaliter, quia assumpti, non assumptis prouectio est, q̄ deus illum exaltauit, & donauit illi nomen, quod est super omne
- E nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestiū, terrestrium, & infernō, & omnis lingua cōfiteatur, quoniā dominus Iesus Christus in gloria est dei patris. In eo vero quod Eutyches in episcopali suo iudicio ausus est dicere, ante incarnationē duas in Christo fuisse naturas, post incarnationē autem vnā necessariū fuerat, vt ad reddendū rationē professionis suæ, crebris atq; sollicitis iudicū interrogationibus vrgeretur, ne tanq̄ inane aliquid præterflueret, quod non nisi de haustu venenatorū dogmatum apparebat effusum. Arbitror enim, talia loquentem hoc habere persuasum, q̄ anima, quam saluator assumpsit, prius in cœlis sit commorata, q̄ de Maria virgine nasceretur, eamq; sibi verbum in vtero copularet. Sed hoc catholicæ mentes, auresq; non tolerant, quia nihil secum dominus de cœlo veniens, nostræ conditionis exhibuit, nec animā enim, quæ anterior extitisset, nec carnem, quæ non materni corporis esset, accepit. Natura quippe nostra non sic assumpta est, vt prius creata, post assumeretur, sed vt ipsa assumptione crearetur. Vnde quod in Origene merito damnatum est, qui animarum, antequam corporibus * infererentur, non solum vitas, sed & diuersas fuisse asseruit actiones, necesse est, vt etiam in isto, nisi maluerit sententiam abdicare, plectatur. Natiuitas enim domini secundum carnem quanuis habeat quædam propria, quibus humanæ conditionis initia transcendat, siue quod solus ex sancto spiritu ab inuiolata virgine sine concupiscentia carnis est conceptus, & natus, siue quod ita visceribus matris est æditus, vt & fœcunditas pareret, & virginitas permaneret, non alterius tamen naturæ erat eius caro, quàm nostra, nec alio illi, q̄ cæteris hominibus, anima est inspirata principio, quæ excelleret, nō diuersitate generis, sed

*al.no

1. Timo. 2. b
Coloss. 2. b
Philip. 2. b

*al. misceatur

t iiii sublimitate

EPISTOLAE LEONIS PAPAE I.

*aliàs verbi
deitate per-
sonam
1. Timo. 2. b

sublimitate virtutis. Nihil enim carnis suæ habebat aduersum, nec discordiam desideriorum G
gigebat, compugnantia voluntatum. Sensus corporei vigeant sine lege peccati, & veritas
affectionū sub moderamine deitatis & mentis. Nec tentabatur illecebris, nec cedebat iniuriis.
verus homo, vero vnitus est deo, nec secundum existentem prius animam deductus è cælo,
nec secundum carnem creatus est ex nihilo, eandem gerens in * deo verbi dei personam, &
tenens communem nobiscum in corpore, animaq; naturam. Non enim esset dei hominumq;
mediator, nisi idem deus, idemq; homo in vtroq; & vnus esset & verus. Incitat quidem nos ad
latitudinem differendi materiæ magnitudo, sed apud eruditionē tuam non est copia laboran-
dum, præsertim iam, quū per nostros ad fratrem Flavianum sufficientes literas miserimus, ad
cōfirmandos animos non solum sacerdotū, sed etiam laicorū. Præstabit, vt credimus, miseri- H
cordia dei, vt absq; cuiusq; animæ detrimento possint aduersum diaboli dolos, & sana defen-
di & vulnerata curari. Data idibus Iunij, Asterio & Protogene viris clariss. conf.

EPISTOLA XII. EIVSDEM LEONIS PAPAE AD Theodosium Augustum, de legatis, quos vice sua destinavit ad synodum Ephesinam, pro erroribus Euty- chetis collectam.

I

*al. imperi-
to sent, ea in
qua

CAESARI Theodosio religiosissimo & piissimo Augusto, Leo papa ecclesiæ catho-
licæ vrbis Romæ. Quantum rebus humanis consulere providentia diuina digne-
tur, sollicitudo clementiæ vestræ, spiritu dei incitata demonstrat, quæ in catholica
ecclesia nihil impacatum, nihil vult esse diuersum, quoniam fides, quæ non nisi vna est, in nul-
lo potest esse sui dissimilis. Vnde licet Eutyches (quantum gestorum episcopaliū ordo pate-
fecit) imperite atq; imprudenter errare detectus sit, debueritq; à sua merito reprobabili per-
suasione discedere, quoniam tamen pietas vestra, quæ in honorem dei religiosissima catholi-
cam diligit veritatem, apud Ephesum constituit synodale concilium, vt * imperitus in quo ni K
mis caligat, veritas innotescat, fratres meos Iulianum episcopum, & Renatum presbyterum,
& filium meum Hilarium diaconum misi, qui ad vicem præsentia meæ pro negotij qualitate
sufficerent, & qui eum secum deferrent iustitiæ, & benignitatis affectum, vt quia dubitari nō
potest, quæ sit Christianæ confessionis integritas, & totius erroris prauitas damnaretur, & re-
sipiscens, qui deuiauerat, si pro venia supplicaret, sacerdotalis ei beneuolentia subueniret, quū
in libello suo, quem ad nos misit, hoc saltem sibi ad promerendam veniam reseruauit, vt cor-
recturum se esse promitteret, quicquid nostra sententia de his, quæ male sēserat, improbasset.
Quid autem catholica ecclesia vniuersaliter de sacramento dominicæ incarnationis credat,
& doceat, ad fratrem & coëpiscopum nostrum Flavianum plenius continent scripta, quæ mi L
si. Data Idibus Iunij, Asterio & Protogene viris clariss. conf.

EPISTOLA XIII. EIVSDEM LEONIS PAPAE ad Pulcheriam Augustam, de his vnde supra, ad Theo- dosium Augustum.

QUANTVM præsidij dominus ecclesiæ suæ in vestra clementia præpararit, multis M
sæpe probauimus documentis. Et quicquid nostris temporibus, contra impugna-
tores catholicæ veritatis, industria sacerdotalis obtinuit, ad vestram maxime glo-
riam redundauit, dum, sicut spiritu sancto docente, didicistis, illi per omnia potestatem ve-
stram subiicitis, cuius munere & protectione regnatis. Vnde quia, contra integritatem fi-
dei Christianæ, dissensionem quandam in Constantinopolitana ecclesia Eutyches auctore
generatam, fratris & coëpiscopi nostri Flauiani relatione cognoui, ita vt totius causæ spe-
ciem synodaliū gestorum textus ostenderit, dignum gloriæ vestræ est, vt error, qui (vt
arbitror) de imperitia magis, quàm de versutia natus est, auferatur, priusquam vllas sibi vi-
res de consensu imprudentium pertinacia prauitatis acquirat, quia etiam ignorantia graues
nonnunquam

- A** nonnunquam incidit lapsus, & plerunque in diaboli ruit foueas incauta simplicitas, per quam in supradicto subrepisse intelligo spiritum falsitatis, ut dum æstimat, se religiosius de filij dei maiestate sentire, si ei naturæ nostræ veritatem inesse non dicat, totum illud, quod verbū caro factum est, vnius atque eiusdem putet esse substantiæ. Et quantū Nestorius à veritate excidit, dum Christum de matre solum hominem asserit natum, tantum etiā hic à catholico tramite deuiat, qui de eadem virgine non nostram credit æditam esse substantiam, volens utique eam solius deitatis intelligi, ut quod formam serui gessit, & quod nostri similis fuit atque conformis, quædam nostræ naturæ fuerit imago, non veritas. Nihil autem prodest, dominū nostrū beatæ Mariæ virginis filium verū, perfectumq; hominē dicere, si non illius generis homo creditur, cuius in euangelio prædicatur. Dicit enim Matthæus: Liber generationis Iesu Christi filij Dauid, filij Abraham, & ita humanæ originis ordinem sequitur, ut generationum lineas vsque ad Ioseph, cui mater domini erat desponsata, deducat. Lucas vero, retrorsum successionum gradus relegens, ad ipsum humani generis principem redit, ut Adam primū, & Adam nouissimum eiusdem ostendat esse naturæ. Potuerat quippe omnipotentia filij dei sic ad docendos, iustificandosq; homines apparere, quomodo & patriarchis & prophetis in specie carnis apparuit, quum aut luctamen iniit, aut sermonem conseruit, quumve officia hospitalitatis non abnuat, vel etiam appositum cibum sumpsit. Sed illæ imagines huius hominis erant* indicia, cuius veritatem ex præcedentium patrum stirpe sumendam, significationes mysticæ nuntiabant. Et ideo sacramentum reconciliationis nostræ, ante tempora æterna dispositum, mille implebant figuræ, quia nondum superuenerat spiritus sanctus in virginem, nec virtus altissimi obumbrauerat ei, ut & intra intemerata viscera, ædificante sibi sapientia domum, verbum caro fieret, & forma dei ac forma serui in vnam conueniente personam, creator temporū nasceretur in tempore, & per quem facta sunt omnia, ipse inter omnia gigneretur. Nisi enim nouus homo, factus in similitudinem carnis peccati, nostram susciperet vetustatem, & consubstantialis patri, consubstantialis esse dignaretur & matri, naturamq; sibi nostram, solus à peccato liber, vniret, sub iugo diaboli generaliter teneretur humana captiuitas, nec aliter * possideremus triumphantis victoriam, si extra nostram esset conserata natura. De hac autem participatione mirabile sacramentum nobis regenerationis * indulget, ut per ipsum spiritum, per quem Christus & conceptus est & natus, etiam nos, qui per concupiscentiam carnis sumus geniti, spirituali iterum origine nasceremur. Propter quod ab euangelista de credentibus dicitur: Qui non ex sanguinibus, neq; ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex deo nati sunt. Cuius ineffabilis gratiæ particeps non est, nec potest filiorum dei adoptionem consequi, quisquis à fide sua, hoc quod nos principaliter saluat, excludit. Unde multum doleo, multumq; contristor, quod hic, qui antea de humilitatis proposito laudabilis videbatur, contra vnicam spem nostram, patrumq; nostrorum, vana nimis & stolidā audet astruere. Qui dum videret, insipientiæ suæ sensum catholicis auribus displicere, reuocare, se à sua opinione debuerat, nec ita ecclesiæ præfules commouere, ut damnationis sententiam mereretur accipere, quam utique, si in sua sententia voluerit permanere, nullus poterit relaxare. Sedis enim apostolicæ moderatio hanc temperantiam obseruat, ut & seuerius agat cum obduratis, & veniam cupiat præstare correctis. Quia ergo multa mihi fiducia est de pietatis tuæ syncerissima fide, obsecro gloriā clementiæ tuæ, ut sicut sancto studio tuo catholica prædicatio semper adiuta est, ita nunc quoque eius faueat libertati, quam forte ideo permisit dominus hac tentatione pulsari, ut quales intra ecclesiam lateant, possit agnosci. Quorum plane non est negligenda curatio, ut nec episcoporum nos contristet amissio. Augustissimus verò & Christianissimus Imperator cupiens quā celerrime turbata componi, episcopali cōcilio, quod Ephesi vult haberi, nimium breue & angustum tempus indixit, diem Kalendarum Augustarum præstituendo conuentui, quū à tertio die Iduum Maiarum, quo serenitatis eius scripta suscepimus, maior pars reliqui sit temporis absumentia, ut profectio sacerdotum, qui negotio sufficiant, valeat ordinari. Nam illud, quod pietas eius etiam me credidit debere interesse concilio, etiam si secundum aliquod præcedens exigeretur exemplum, nunc tamen nequaquam possit impleri, quia rerum præsentium nimis incerta conditio à tantæ vrbis populis me abesse non sineret, & in desperationem quandam animi tumultuantium mitterentur, si per occasionem causæ ecclesiasticæ viderer, patriam & apostolicā sedem velle deserere. Quia igitur ad publicam vtilitatem pertinuisse cognoscitis, ut salua clementiæ vestræ venia, charitati me & precibus ciuium non negarem, in his fratribus meis, quos vice mea misi, me quoque adesse

Gene. 32. f
Gene. 18. a

* al. indices

Prouer. 9. a
Ioan. 1. b

* al. ut ipse
mus trium-
phantis victo-
ria,
* al. induxit
Ioan. 1. b

24. q. 2. Dā-
nationis sen-
tentiam.

adesse cum ceteris, qui affuerint, æstimate, quibus secundum causam, satis mihi & gestorum G
 serie, & ipsius, de quo agitur, professione, patefactam, euidenter & plene quid seruandum esset
 ostendi. Non enim de portiuncula aliqua fidei nostræ, quod minus lucide clarescat, quæritur,
 sed hoc stultissima resultatio audet incessere, quod dominus noster in ecclesia neminē sexus
 vtriusq; voluit ignorare. Siquidem ipsius catholici symboli brevis & perfecta confessio duo-
 decim apostolorum totidem est signata sententiis, tanquam instructa sit munitione cœlesti, vt
 omnes hæreticorum opiniones solo ipsius possint gladio detruncari. Cuius symboli plenitu-
 dinem, si Eutyches puro & simplici voluisset corde concipere, in nullo à decretis sacratissimi
 Nicæni concilij deuiaret, & hoc à sanctis patribus intelligeret constitutum, vt contra aposto-
 licam fidem, quæ non nisi vna est, nullum se ingenium, nullum eleuaret eloquium. Et ideo pro H
 vestræ pietatis cōsuetudine elaborare dignamini, vt quod contrā singulare sacramentum sa-
 lutis humanæ, blasphemā insipientia protulit, ab omnium animis repellatur. Ac si ipse, qui in
 hanc tentationem incidit, resipiscat, ita vt per libellarem satisfactionem, proprium damnet
 errorem, communio ei sui ordinis* reformetur. Quod etiā sancto Flauiano episcopo me cle-
 mentia tua scripsisse cognoscat, vt charitas non negetur, si error aboletur. Datum Idibus lu-
 nij, Asterio & Protogene viris clariss. consu.

*al. non ne-
getur.

EPISTOLA QUARTADECIMA EIVSDEM

ad Ephesinam synodum secundam, in qua prouocat con-
 gregatos episcopos, Eutychetis blasphemias condemnare.

EO episcopus sanctæ synodo, quæ apud Ephesum conuenit. Religiosa clementis-
 simi principis fides sciens ad suam gloriā maxime pertinere, si intra ecclesiam ca-
 tholicam nullius erroris germen exurgeret. Hanc reuerentiam diuinis detulit in-
 stitutis, vt ad sanctæ dispositionis effectum auctoritatem apostolicæ sedis adhiberet,
 tanquam ab ipso beatissimo Petro cuperet declarari, quod in eius confessione laudatum sit, K
 quando dicente domino, quem me esse dicunt homines filium hominis, varias quidem diuer-
 forum opiniones discipuli memorarunt. Sed quum ab eis, quid ipsi crederet, quæreretur, prin-
 ceps apostolorum plenitudinem fidei breui sermone complexus, Tu es, inquit, Christus filius
 dei viui, hoc est, tu qui es vere filius hominis, idem vere es filius dei viui. Tu, inquam, verus in
 deitate, verus in carne, & salua geminæ proprietate naturæ vtrinque vnus. Quod si Eutyches
 intelligeret, ac viuaciter crederet, nequaquam ab huius fidei tramite deuiaret. Propter quam
 ei respondetur à domino, Beatus es Simon Bar Iona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi,
 sed pater meus, qui est in cœlis. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædifi-
 cabo ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Nimis autem à compa-
 ge huius ædificationis alienus est, qui & beati Petri confessionem non capit, & Christi euan-
 gelio contradicit, ostendens se nullum vnquam studium cognoscendæ veritatis habuisse, &
 superfluo honorabilem visum, qui nulla* auctoritate cordis ornauit caniciem senectutis. Ve-
 rum quia etiam talium non est negligenda curatio, & piè ac religiose Christianissimus Im-
 perator haberi voluit episcopale concilium, vt pleniore iudicio omnis possit error aboleri,
 fratres nostros Iulianum episcopum, Renatum presbyterum, & filium nostrum Hilarium dia-
 conem, cumq; his Dulcitium notarium probatæ nobis fidei, misi, qui vice mea sancto con-
 uentui vestræ fraternitatis intersint, & communi vobisum sententia, quæ domino sint placi-
 tura, constituât. Hoc est, vt primitus pestifero errore damnato, etiam de ipsius, qui imprudē-
 ter errauit, restitutione tractetur, si tamen doctrinam veritatis amplectens, sensus hæreticos,
 quibus imperitia eius fuerat irretita, plene, aperteq; propria voce & subscriptiōe damnauerit,
 quod etiam in libello, quem ad nos miserat, est professus, spondens, per omnia nostram se-
 quuturum se esse sententiam. Acceptis autem fratris & coëpiscopi nostri Flauiani literis, ple-
 nius ad eum de his, quæ ad nos videtur retulisse, rescripsimus, vt abolito hoc, quo inquinatus
 videbatur, errore, in laudem & gloriam dei per totum mundum vna sit fides, & vna, eademq;
 confessio, & in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium & infernorum, & om-
 nis lingua confiteatur, quia dominus Iesus Christus in gloria est dei patris. Data Idibus lu-
 nij, Asterio & Protogene viris clarissimis consulibus.

Matth. 16. b

Ibidem.

*al. maturi-
tate.

Philipp. 2. b

Epistola. xv.

A

EPISTOLA DECIMA QUINTA
eiusdem, ad Flavianum Constantinopolitanum.

Literas tuæ dilectionis accepi, cum gestis, quæ apud vos super fidei quæstione confecta sunt. Et quia clementissimus Imperator pro ecclesiæ pace sollicitius synodum voluit congregari, quanvis euidenter appareat, rem, de qua agitur, nequaquam synodali indigere tractatu, tamen frater charissime, subsequutos esse significo, quos in hac re placuit destinare. Nec necessarium fuit, nunc amplius scribi, quum, propitio deo, de his, quæ causæ credidimus conuenire, per ea, quæ ipsi portabunt scripta, sis plenius instruendus. Data. XV. Calendas Iulij, Asterio & Protogene consulibus.

EPISTOLA DECIMASEXTA
eiusdem, ad Theodosium augustum.

Cceptis clementiæ vestræ literis, & multum vniuersali ecclesiæ gaudendum esse prospexi, quod Christianam fidem, qua diuinitas honoratur, & colitur, in nullo dissimilem, in nullo vult esse discordem. Quid enim rebus humanis ad exorandam misericordiam dei efficacius suffragetur, quam si vna gratiarum actio, & vnius confessionis sacrificium maiestati eius ab omnibus offeratur? In quo & sacerdotum & cunctorum fidelium ita demum erit plena deuotio, si in his, quæ per vnicum dei filium deum verbum pro nostra redemptione sunt gesta, nihil aliud sentiat, quam quod ipse prædicari de se iussit, & credi. Vnde quanvis ad diem concilij episcopalis, quem pietas vestra constituit, occurrere me ratio nulla permittat, quum nec aliqua ex hoc exempla præcesserint, & temporalis necessitas me non patiat, deferere ciuitatem, præsertim quum tam euidentis fidei causa sit, vt rationabilibus causis ab indicenda synodo fuisset abstinendum, tamen in quantum dominus iuuare dignatur, meum studium commodauimus, vt clementiæ vestræ statutis aliquatenus pareatur, ordinatis hinc fratribus meis, qui amputandis scandalis pro causæ æquitate sufficiant, quique præsentis meæ impleant vicem, quia non talis quæstio orta est, vnde aut possit, aut debeat dubitari. Data. XII. Calend. Iulij, Asterio & Protogene consulibus.

EPISTOLA DECIMASEPTIMA EIVS-
dem, ad Pulcheriam augustam.

Quam sibi fiduciæ de fide vestræ clementiæ ecclesiæ dei debeat polliceri, multis probauimus sæpe documentis, dum sicut spiritu sancto docente, didicistis, illi per omnia potestatem vestram subiicitis, cuius munere & protectione regnatis. Vnde quia contra integritatem fidei Christianæ, dissensionem quandam in Constantinopolitana ecclesiâ, Eutychæ autore, generatam, fratris & coepiscopi mei Flauiani, relatione cognoui, vt totius causæ speciem synodaliū gestorum textus ostenderet, dignum gloriæ vestræ est, vt error qui de imperitia magis, quam de versutia natus est, auferatur, priusquam vllas vires de consensu imprudentium pertinacia prauitatis acquirat. Nam quantum Nestorius à veritate excidit, dum dominum Iesum Christum de matre virgine hominem solum asserit natum, tantum etiam hic à catholico tramite deuiavit, qui de eadem virgine æditum, non nostræ credidit esse naturæ, vt quod formam serui gessit, quod nostri similis fuit, atque conformis, quædam nostræ carnis fuerit imago, non veritas. Nihil autem prodest dominum nostrum, beatæ Mariæ virginis filium, hominem dicere, si non illius generis, atque seminis homo creditur, cuius in ipso euangelij exordio prædicatur. Vnde multum doleo, multumque contristor, quod hic, qui antea de humilitatis proposito laudabilis videbatur, contra vnicam spem nostram, patrumque nostrorum vana & nimis peruersa audet astruere. Qui quum videret insipientiæ suæ sensum catholicis auribus displicere, reuocare se à sua opinione debuerat, ne ita ecclesiæ præsules commoueret, vt sententiam damnationis exciperet. Quam utique si in suo sensu voluerit permanere, nullus poterit relaxare. Sedis enim apostolicæ moderatio hanc temperantiam

perantiam seruat, vt & fouerius agat cum obduratis, & veniã cupiat præstare correctis. Quia G
ergo mihi multa fiducia est de pietatis vestræ syncerissima fide, obsecro gloriosissimam cle-
mentiam vestram, vt sicuti sancto studio tuo catholica prædicatio semper adiuta est, ita nũc
*al. lucida quoq; eiusdẽ fauceas libertati. Nõ enim portuicula aliqua fidei nostræ, quę minus * lucide sit
clara, pulsatur, sed hoc imperita resultatio audet inceslere, quod dñs in ecclesia sua neminẽ
voluit ignorare. Et ideo pro vestræ pietatis cõsuetudine elaborare dignemini, vt contra sin-
gulare sacramentũ salutis humanæ, quod blasphema insipiẽtia protulit, ab omniũ animis re-
pellatur. Ac si ipse, qui in hac tentatione incidit, resipiscat, ita vt, quod male senserat, propria
voce, & subscriptione condemnet, communio illi sui ordinis reformetur. Quod etiam fratri,
& coepiscopo meo Flauiano me clementia vestra scripsisse cognoscat, & his, quos misimus H
delegasse, vt venia concedatur, si error aboletur. Ne autem piissimi principis dispositioni, qua
episcopale concilium voluit congregari, nostra videretur præsentia defuisse, fratres meos
Iulianum episcopum, Renatum presbyterum, & filium meum Hilarium diaconum misi, qui
vicem præsentis meæ implere sufficerent. Sed ei, qui in errore est, melius consulatur, si vbi
desipuit, ibidem resipiscat, & vbi damnationẽ meruit, illic indulgentiam consequatur. Data
Idus Iunij, Asterio & Protogene. vv. cc. confu.

EPISTOLA DECIMOCTAVA EIVS- dem ad Iulianum episcopum.

Litteræ dilectionis tuæ, quæ mihi nuper sunt redditæ, quàm spirituali catholicæ fidei
vigeas amore demonstrant, & multum gaudere me faciunt, quod in eadem senten-
tia pia corda concurrunt, vt secũdum doctrinam spiritus sancti impleatur in nobis,
quod Apostolus ait: Obsecro autem vos fratres, per nomen domini nostri Iesu Christi, vt
1. Cor. 1. b id ipsum dicaris omnes, & non sint in vobis schismata. Sitis autem perfecti in eodem sensu,
& in eadem sententia, cuius vnitatis nimium se Eutyches facit extraneum, qui in sua per-
ueritate veterascit, nec adhuc, quibus vinculis à domino sit obligatus, intelligit. Et quan-
quam sacerdotem domini reperiendum putat, qui eius imperitiæ, amentiaq; consentiat, diu K
apud nos incertum fuit, quid in ipso catholicis displiceret. Et cum fratris nostri Flauiani nul-
las literas sumeremus, ipse autem scriptis suis Nestorianam hæresim repullulare quereretur,
non plene potuimus discere, vnde procederet, vel quo tēderet tam dolosa causatio. Sed post-
eaquam gestorum ad nos episcopalium documenta perlata sunt, omnia illa, quæ fallacium
querelarum velamine tegebantur, quàm essent detestanda, patuerunt. Et quia clementissimus
Imperator, pro beneuolentia, ac pietate animi sui, de statu huius, qui ante honorabilis vide-
batur, diligentius voluit iudicari, atque ob hoc indicendum credidit episcopale cõcilium, per
fratres nostros Iulianum episcopum, & Renatum presbyterum, sed & filium meum diaconũ
Hilarium, & quos ex latere meo vice mea misi ad fratrem nostrum Flavianum, sufficientia L
pro qualitate causæ scripta direxi, quibus & vestra dilectio, & ecclesia vniuersa cognoscat, de
antiqua, & singulari fide, quam indoctus impugnator incescit, quid diuinitus traditum tenea-
mus, & quid incommutabiliter prædicemus? Quia tamen non debemus partes miserationis
omittere, congrua moderatione credidimus sanciendum, vt si condemnatus presbyter ple-
na satisfactione corrigitur, sententia, qua obstrictus est, relaxetur. Si vero, in eodem insipien-
tiæ suæ luto iacere delegerit, statuta permaneant, & cum eis habeat sortem, quorum est secu-
tus errorem, Data Idibus Iunij, Asterio & Protogene consulibus.

EPISTOLA DECIMANONA EIVS- dem ad Flavianum episcopum.

Rospectis iam nostris, quos ad vos in fidei causa direximus, per filium nostrum Basi-
lium diaconum scripta tuæ dilectionis accepimus, quibus merito parum de negotio
*al. iadidi- communis sollicitudinis * indidisses, quoniam & gesta ante delata, de omnibus nos
sufficienter instruxerāt, & ad familiarem interrogationem idoneus erat sermo prædicti, per
quem nunc alloquia reddentes, dilectionem tuam per dei gratiam, in qua fidimus, cohorta-
mur, vtentes verbis apostolicis, atque dicentes: In nullo terreamini ab aduersariis, quæ est il-
lis causa

- A** lis causa perditionis, vobis autem salutis. Quid enim tam exitiabile, quam negata veritate incarnationis Christi, omnem spem salutis humanæ velle dissolvere, & apostolo contraire dicenti manifeste. Magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne. Quid tam gloriosum, quam contra inimicos natiuitatis, & crucis Christi pro fide euangelica dimicare? De cuius purissimo lumine, inuicta; virtute, datis iam ad tuam dilectionem literis, quid in nostro esset corde patefecimus, ne de illis, quæ secundum doctrinam catholicam didicimus, & docemus, aliquid inter nos videri possit ambiguum. Quia vero tam valida, & tã clara sunt testimonia veritatis, vt nimis cæcus, nimisq; obduratus habendus sit, qui ad coruscationem lucis, atque rationis non confestim se à tenebris falsitatis excusserit, ad curãdam imperitorum insaniam, etiam patientiæ volumus adhibere medicinam, vt paternas increpationes hi, qui in senectute carnis suæ mente sunt paruuli, discant obedire maioribus. Ac si deposita imperitiæ suæ vanitate resipiscunt, omniq; errore damnato fidem veram, singularemq; suscipiunt, misericordia eisdem episcopalis beneuolentiæ nõ negetur, mansuro iudicio, quod præcessit, si impietas merito condemnata, in sua prauitate perstiterit. Data. X. Calend. Augusti, Asterio, & Protogene consu.

Philip. 1. d

1. Timo. 3. d

EPISTOLA VIGESIMA EIVSDEM ad eundem Cõstantinopolitanũ episcopum.

C

Vget sollicitudinem nostram taciturnitas tua, qui iamdiu nulla dilectionis tuæ scripta suscepimus, cum nos curarum tuarum participes pro fidei defensione solliciti, frequenter per occasiones idoneas ad dilectionem tuam literas miserimus, vt adhortationum nostrarum consolationibus te iuuaremus, vt aduersariorum stimulis pro fidei defensione non crederes, cum laboris tui participes nos probares. Olim ad fraternitatẽ tuam nostros credimus peruenisse, per quos plenius scriptis, mandatisq; nostris instructum te esse retines, & Basilium ad te (vt volueras) ipsi remisimus. Nunc, ne aliqua prætermisum occasione te crederes, per filium nostrum honorabilem, & amabilem nobis virum Efitium, hanc paginam dedimus, vt tota celeritate ad scripta nostra respondeas, nosq; subinde de tuis actibus, nostrorumque, & de totius causæ absolutione facias certiores, vt sollicitudinem, quam nunc pro fidei defensione gerimus, prosperioribus nuntiis molliamus. Data. III. Idus Augusti, Asterio & Protogene consulibus.

D

EPISTOLA VIGESIMA PRIMA eiusdem ad Cõstantinopolitanos.

E

Eo episcopus & sancta synodus, quæ in vrbe conuenit, clero, honoratis, & plebi consentienti apud Cõstantinopolim dilectissimis filiis in domino salutem. In notitiam nostram, quæ Ephesi contra opinionem omnium sunt acta, perlatis, magno animum nostrum fatemur mœrore confusum, nec tantum licuisse iniquitati, facile potuissimus credere, nisi filius noster Hilarius diaconus, qui à nobis vice nostra cum aliis, vt interesset synodo, missus fuerat, fugiens reuertisset, declinans, ne iniustæ particeps esset sententiæ. Quippe quum vox illic à nostris contradictionis emissa sit, quam Alexandrinus antistes (qui totum solus ibi potentiæ suæ vendicauit) audire contempsit, in consortium suæ voluntatis inuitos protrahens sacerdotes, vt per vim coacti subscriberent, qui nullam damnationis causam idoneam reperissent. Sed hos ausus pio, & Christianissimo principi confidimus minime placituros. At nunc quia ecclesiam vestram hac ratione cognouimus dissipatam, consolandos, adhortandosq; vos esse credidimus nostris epistolis, vt pro catholicæ fidei defensione perfidorum nequitia resistatis. Nolumus enim dilectionem vestram hoc mœrore percelli, cum maior gloria vestram sit subsecutura constantiam, si à probabili sacerdote vestro nullæ vos minæ, nulla formido diuulserit. Quisquis enim incolumi, atque superstitute Flauiano episcopo vestro sacerdotium eius fuerit ausus inuadere, nunquam in communione nostra habebitur, nec inter episcopos poterit numerari. Nos enim sicut Nestorium in sua peruersitate anathematizauimus, ita eos, qui veritatẽ carnis nostræ in domino Iesu Christo denegāt, pari execratione damnamus. State igitur in spiritu catholicæ veritatis, & Apostolicam co-

Ve propheta
nauudicatur
in hac epi-
stola cõcilij
Ephesini se-
cudi acta, &
ipeditur cõ-
solatio Cõ-
stãtinopoli-
tanis, p desti-
tutiõẽ pōtifi-
cis sui Fla-
uiani.

Philip. 1. d hortationem ministerio nostri oris accipite, qui vobis donatum est, pro Christo non solum, **G** vt in eum credatis, sed etiam vt pro illo patiamini. Nolite arbitrari (dilectissimi) quòd sanctæ ecclesiæ suæ desit, aut defutura sit diuina protectio. Splendescit enim fidei puritas, cum ab ea sordes separantur errorum. Vnde iterum, iterumq; vos ante conspectum domini obtestamur, pariter & monemus, vt à fide, in qua fundati estis, & in qua Christianissimum principem nouimus permanere, nò insidiis, non cuiusquam persuasionibus moueamini, sed in persona episcopi vestri illum in cordis oculis habeatis pro quo idem omnia pati, quæ fuerunt illata, non metuit, cuius per omnia imitatores, vos esse cupimus, vt còmunè cum ipso præmiū fidei habere possitis. Data Idibus Octobris, Asterio & Protogene consulibus.

H

EPISTOLA VIGESIMA SECVNDA EIVS-
dem ad clerum, & plebem Constantinopolitanæ vrbs.

Eo episcopus, & sancta synodus, quæ in vrbe Roma conuenit clero, honoratis, & plebi consistenti Constantinopoli. Licet de his, quæ in concilio sacerdotum apud Ephesum gesta memorantur, multus nos mæror afficiat, eo, quòd sicut consonans fama disperfit, & ipso rerum monstratur effectu, nec iustitiæ illic moderatio, nec fidei est seruata religio, de vestræ tamen deuotionis pietate gaudemus, & in sanctæ plebis acclamationibus, quarum ad nos exempla delata sunt, omnium vestrorum probamus affectum, quia & uiuit, ac permanet apud bonos filios, optimi patris iusta dilectio, & catholicæ doctrinæ eruditionem in nulla patimini parte corrumpi. Non dubie enim, sicut vobis spiritus sanctus reserauit, Manichæorum confæderantur errori, qui ab vnigenito dei filio, verū & nostræ naturæ hominē negant esse susceptū, omnesq; eius coporeas actiones simulatorij volūt fuisse fantasmatis. Cui impietati, ne in aliquo præberetis assensum, iam per filium meum Epiphanium, & Dionysium Romanæ ecclesiæ notarios, cohortatoria ad dilectionem vestram scripta direximus, quibus confirmationem, quam expetistis, vltro præbuimus, vt nos paternam vobis curā **K** non dubitetis impendere, ac modis omnibus laborare, vt auxiliante misericordia dei, omnia quæ ab imperitis, & ab insipientibus, excitata sunt scandala, destruantur. Nec quisquam sibi au deat de sacerdotali honore blandiri, qui potuerit in execrandi sensus impietate conuinci. Nā si vix in laicis tolerabilis videtur inscitia, quanto magis in eis, qui præsunt, nec excusatione est digna, nec venia, maxime cum etiam defendere peruersarum opinionum commēta præsumunt & in consensum suum, aut errore, aut gratia insanabiles quosq; traducunt. Separētur huiusmodi à sanctis membris corporis Christi, neque sibi catholica libertas infidelium iugū patiatur imponi. Extra enim donum diuinæ gratiæ, & extra sacramentum habendi sunt salutis humanæ, qui negantes naturam nostræ carnis in Christo, & euangelio contradicunt, & **L** symbolo reluctātur. Nec sentiunt se in hoc præruptum sua obsecratione deduci, vt nec in passionis dominicæ, nec in resurrectionis veritate consistent, quia vtrunq; in saluatore vacuatur, si in eo nostri generis caro non creditur. In quibus isti ignorantia tenebris, in quo hætenus desidīa torpore iacuere, vt nec auditu discerent, vel lectione cognoscerent, quod in ecclesiā dei in omnium ore tam consonum est, vt nec ab infantium linguis veritas corporis & sanguinis Christi inter communis sacramenta fidei teneatur? Quia in illa mystica distributione spiritualis alimonix hoc impartitur, hoc sumitur, vt accipientes virtutem cœlestis cibi, in carnem ipsius, qui caro nostra factus est, transeamus. Vnde & ad confirmationem charitatis vestræ, quæ laudabili fide inimicis veritatis obnititur, apte, atq; opportune sermone, affectuq; **M** Apostoli vtar, & dicam: Propterea, & ego audiens fidem vestram, quæ est in Christo Iesu, & dilectionem in omnes sanctos, non cesso gratias agens pro vobis, memoriam vestri faciens in orationibus meis, vt deus domini nostri Iesu Christi, pater gloriæ, det vobis spiritum sapientiæ, & reuelationis, in agnitione eius illuminatos oculos cordis vestri, vt sciatis, quæ sit spes vocationis eius, quæ diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in sanctis, & quæ sit supereminens magnitudo virtutis eius in nobis, qui credidimus secundum operationem potentiæ virtutis eius, quam operatus est in Christo, suscitans illum à mortuis, & constituens* illum ad dexteram suam in cœlestibus, supra omnem principatum, & potestatem, & virtutē, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur, non solum in hoc seculo, sed etiam in futuro, & omnia sub-

**Dist. 38. Si i
laicis videt**

**De cōf. dif.
2. In quibus
isti.**

Ephes. 1. c. d

*** al. nō ha-
becur illum.**

- A** nia subiecit sub pedibus eius, & ipsum dedit caput supra* omnem ecclesiam, quæ est corpus ipsum, & plenitudo eius, qui omnia in omnibus adimpletur. Dicant hi aduersarij veritatis, quando omnipotens pater, vel secundum quam naturam, filium suum super vniuersa prouexit: vel cui * substantiæ cuncta subiecerit. Deitas enim verbi par in omnibus, & consubstantialis est patri, & sempiternæ, atque intemporaliter vna eademque potentia est genitoris, & geniti. Creator quippe omnium naturarum, quoniam per ipsum omnia facta sunt, & sine ipso factum est nihil, superest omnibus, quæ creauit, nec vnquam creatori suo non fuerunt nõ subiecta, quæ condidit, cui proprium, & sempiternum est, nec aliunde quàm de patre, nec aliud esse quàm pater est. Huic si addita est potestas, si illustrata dignitas, si exaltata sublimitas, minor erat prouehēte, qui creauit, nec habebat diuitias eius naturæ, cuius indignuit largitate. Sed talia sentientem in societatem suam Arrius rapit, cuius peruersitati multum hæc suffragatur impietas, negans verbo dei humanam inesse naturam, vt dum humilitatem in dei maiestate fastidit, aut falsatam in Christo asserat imaginem corporis, aut omnes actiones eius passionisque corporeas deitatis potius fuisse dicat quàm carnis, quodlibet autem defendere audeat, prorsus insanum est, quia nec pietas fidei, nec ratio recipit sacramenti, vt aut aliquid passa sit deitas, aut in vlllo mentita sit veritas. Impassibilis igitur dei filius deus, cui cum patre, & spiritu sancto vna incommutabilis trinitatis essentia, hoc quod est esse, perpetuum est, in ea plenitudine temporis, quæ sempiterno consilio fuerat præstituta & prophetica dictorum, atque
- C** gestorum significatione promissa, factus filius hominis non suæ conuersione substantiæ, sed nostræ assumptione naturæ, venit quærere & saluare, quod perierat. Venit autem non locali accessu, nec motione corporea, tanquam præsens futurus, vnde abfuiisset, aut illinc recessurus, vnde venisset, sed venit per hoc, quod erat visibile & commune cernentibus declarandus, humanam scilicet carnem, atque animam in visceribus virginis matris accipiens, vt manens in forma dei, formam serui sibi met, & similitudinē peccati carnis vniret, per quam non minueret diuina humanis, sed augeret humana diuinis. Talis enim erat omnium à primis ducta genitoribus causa mortalium, vt, originali peccato trāseunte per posteros, nullus pœnam damnationis euaderet, nisi verbum caro fieret, & habitaret in nobis, in ea, scilicet natura, quæ
- D** nostri & sanguinis esset, & generis. Propter quod dicit Apostolus: Sicut per vnus delictum in omnes homines in condemnationem, sic & per vnus iustitiam in omnes homines ad iustificationem vitæ. Sicut enim per inobedientiam vnus hominis peccatores constituti sunt multi, ita & per vnus hominis obedientiam iusti constituentur multi. Et iterum: Quia enim per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum. Et sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur. Hi vtique omnes, qui licet in Adam sint nati in Christo tamen inueniuntur renati, habentes fidei testimonium, & de iustificatione gratiæ, & de cōmunionem naturæ, quam, qui susceptam ab vnigenito dei filio in vtero Dauidicæ virginis diffidetur, ab omni sacramento Christianæ religionis alienus est, & nec sponsum agnoscens, nec sponsam intelligens, nuptiali non potest interesse conuiuio. Caro enim Christi velamen est verbi, quo omnis, qui Christum confitetur, integre induitur. Erubescens autem illud, & quasi indignum refutās, nullum ex eo habebit ornatum, ac licet se regio inferat festo, sacrisque se epulis importunis immisceat, discretionē tamē regis fallere improbus conuiuia nõ poterit, sed sicut ipse dominus protestatus est, tolletur, ligatis manibus & pedibus. & mittetur in tenebras exteriores, vbi erit fletus & stridor dentium. Vnde, quicumque in Christo non confitetur corpus humanum, nouerit se mysterio incarnationis indignum, nec eius sacramenti habere consortium. Quod apostolus prædicat, dicens: Quia membra sumus corporis eius, de carne eius, & ossibus eius, propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne vna. Et exponens, quid per hoc significaretur, adiecit. Sacramentum hoc magnum est. Ego autem dico in Christo, & in ecclesia. Ab ipso ergo principio generis humani hominibus Christus est denuntiatus, in carne venturus. In qua (sicut dictum est) & erunt duo in carne vna, vtique duo sunt, deus, & homo, Christus, & ecclesia, quæ de sponsi carne prodiit, quando ex latere crucifixi manante sanguine, & aqua, sacramentū redemptionis, & regenerationis accepit. Ipsa est enim noua conditio creaturæ, quæ in baptismo nõ indumento veræ carnis, sed contagio damnatæ verustatis exuitur, vt efficiatur homo corpus Christi, quia & Christus corpus est hominis. Vnde non deum tantum, dicimus Christum, sicut hæretici Manichæi, nec hominem tantum, sicut hæretici Fotiniani, nec ita hominem, vt aliquid ei desit, quod ad humanam certum est pertinere naturam, siue animam, siue mentem rationalem,

*al. omnia ecclesiæ.

*al. substantiam cuncta cuncta.

Ioan. 1. a

Lucæ. 19. b

Ioan. 1. b.

Roma. 5. d

1. Cor. 15. e

Mat. 22. b

Ephæ. 5. f

Ioan. 19. f

*al. Christi

*al. quæ nō
de fœmina
sumpta sit,
sed facta.

*alijs, ei.
alijs, vnus
Ioan. 10. 1
Ioan. 14. d^c

rationalem, siue carnem, *quam non de fœmina sumpsit, sed factam de verbo in carnem cō- G
uerso, atq; mutato, quæ tria falsa, & vana Apollinaristarū hæreticorum tres partes variè pro-
tulerunt. Nec dicimus, quòd beata virgo Maria hominem sine deitate cōceperit, qui creatus
à spiritu sancto, postea sit susceptus à verbo, quod Nestoriū prædicantem merito iusteq; dam-
nauimus, sed dicimus Christum, dei filium deum verum, natum de deo patre, sine vllō initio
temporis, eundemq; hominem verum, natum de matre homine, certa plenitudine temporis,
nec eius humanitatem, qua maior est pater, minuere aliquid *eius naturæ, qua æqualis est pa-
tri. Hoc autem vtrumq; vnus est Christus, qui verissime dixit, & secundum deum, ego & pa-
ter, vnum sumus, & secundum hominem, pater maior me est. Hanc fidem (dilectissimi) verā,
& indissolubilem, quæ sola veros efficit Christianos, quamq; vt intelligimus, & probamus H
pio studio, & laudabili amore defenditis, perseveranter tenete, & constanter asserite. Et quo-
niam oportet vos post diuinum auxilium, etiam catholicorum principum gratiam pro me-
reri, humiliter, ac sapienter exposcite, vt petitioni nostræ, qua plenariam indici synodum po-
stulamus, clementissimus Imperator dignetur annuere, quo citius adiunãte misericordia dei,
& sanis fortitudo augeatur, & morbidis, si curari acquiescāt, medicina præstetur. Data Idi-
bus Octobris, Asterio, & Protogene. vv. cc. consu.

EPISTOLA VIGESIMA TERTIA EIVSDEM

ad Theodosium Augustum, de sancta synodo Ephésina, in
qua Eutychetis hæresis quorundam episcoporum pra-
uo intellectu adiuta est. vnde hortatur eundem
Augustum, vt priscæ fidei constitutio ab eis
non violetur, sed dei sacerdotes
totius orbis adunentur.

EO episcopus, & sancta synodus, quæ in vrbe Roma conuenit, Theodosio Augusto. K
Literis clementiæ vestræ, quas dudum ad beati Petri Apostoli sedem, pro catholicæ
fidei amore misistis, tantam fiduciam sumpsimus defendendæ per vos veritatis, &
paci, vt in causa tam simplici, tamq; minuta nihil putaremus posse existeret, quod noceret,
præsertim cum ad episcopale concilium, quod haberi apud Ephesum præcepistis, tam instru-
cti sint missi, vt si scripta, quæ vel ad sanctam synodum, vel ad Flavianum episcopū detulerūt
episcoporum publicari auribus Alexandrinus permisisset antistes, ita manifestatione puris-
simæ fidei, quæ diuinitus inspiratam, & accepimus, & tenemus, omniū congressionum strepi-
tus quieuisset, vt nec imperitia vltra desiperet, nec occasione nocēdi amulatio reperiret. Sed
dum priuatæ causæ religionis exercetur obreptu, cōmissum est impietate paucorū, quod vni- L
uersam ecclesiam vulneraret. Comperimus enim nō incerto nuncio, sed fidelissimo rerum,
quæ gesta sunt, narratore Hilario diacono nostro (qui vix, ne subscribere per vim cogeretur
effugit) conuenisse ad synodum plurimos sacerdotes, quorū utiq; frequentia *collationi, & iu-
dicio profuisset, si is, qui sibi locū principalem vendicabat, sacerdotalem moderationem cu-
stodire voluisset, vt (sicut moris est) omniū sententiis ex libertate prolatis, id trāquillo, & æquo
cōstitueretur examine, quod & fidei cōgrueret, & erratibus subueniret. In ipso autem iudicio
non omnes, qui cōuenerant, interfuisse cognouimus. Nam alios reiectos, alios didicimus in-
tromissos, qui pro supradicti sacerdotis arbitrio, impiis subscriptionibus captiuas manus de-
derent, & nocituri, statui suo scirent, nisi imperata fecissent, talemq; ab ipso prolatam esse sen M
tentiā, vt dum homo vnus impetitur, in omnē ecclesiam sæuaretur. Quod nostri ab apostoli-
ca sede directi, adeo impiū, & catholicæ fidei contrarium esse viderunt, vt ad cōsentiendum
nulla potuerint oppressione compelli, constanterq; in eadem synodo (vt decuit) fuerint pro-
testati, nequaquā id, quod cōstituebatur, sedem apostolicam recepturam, quoniā reuera omne
Christianæ fidei sacramentū (quod absit) à tēporibus vestræ pietatis excluditur, nisi hoc sce-
lestissimum facinus, quod cuncta sacrilegia excedit, aboleatur. Quia vero diabolica nequitia
subtiliter fallit incautos, & ita quorundam imprudentiam per similitudinem pietatis illudit,
vt pro salubribus persuadeat nocitura, remouete, quæsumus à vestræ pietatis conscientia pe-
riculum religionis & fidei, quodq; in secularibus negotiis legum vestrarum æquitate conce-
ditur,

*al. cōcer-
tationum

*al. consul-
tationi.

A ditur, in rerum diuinarum pertractatione præstare, vt Christi euangelio vim non inferat humana præsumptio. Ecce ego, Christianissime, & venerabilis Imperator, cum consacerdotibus meis implens erga reuerentiam clementiæ vestræ synceri amoris officium cupiensque vos placere per omnia deo, cui pro vobis ab ecclesia supplicatur, ne ante tribunal Christi domini rei de silentio iudicemur, obsecramus coram vnius deitatis inseparabili trinitate, quæ tali facto læditur, cum ipsa vestri sit custos, & autor Imperij, & coram sanctis angelis Christi, vt omnia in eo statu manere iubeatis, in quo fuerunt ante omne iudicium, donec maior ex toto orbe sacerdotum numerus congregetur. Nec alieno peccato patiamini vos grauari, quia (quod necesse est nos dicere) veremur, ne cuius religio dissipatur, indignatio prouocetur. Præ oculis habete, & tota mentis acie reuerenter aspiciate beati Petri gloriam, & communes cum ipso omnium Apostolorum coronas, cunctorumque martyrum palmas, quibus alia non fuit causa patiendi, nisi confessio veræ diuinitatis, & veræ humanitatis in Christo. Cui sacramento, quia impie nunc à paucis imprudentibus obuiatur, omnes partium ecclesiæ nostrarum, omnes mansuetudini vestræ cum gemitibus, & lachrymis supplicant sacerdotes, vt quia & nostri fideliter reclamant, & eisdem libellum appellationis Flavianus episcopus dedit, generalem synodum iubeatis intra Italiam celebrari, quæ omnes offensiones ita aut repellat, aut mitiget, ne aliquid ultra sit vel in fide dubiū, vel in charitate diuisum, conuenientibus utique Orientalium prouinciarum episcopis, quorum si qui superati minis, atque iniuriis à veritatis tramite deuiarunt, salutaribus remediis in integrum reuocentur, ipsiq; quorum est causa durior, si consiliis melioribus acquiescant ab ecclesiæ vnitate non discedant. Quam autem post appellationem interpositum hoc necessarie postuletur, canonum Nicææ habitorem decreta testantur, quæ à totius mundi sunt sacerdotibus constituta, quæq; subter adnexa sunt. Fauete catholicis vestro more, parentumque vestrorum. Date defendendæ fidei libertatem, quam salua clementiæ vestræ reuerentia, nulla vis nullus poterit mundanus* timor auferre. Cum enim ecclesiæ causa statum regni vestri agamus & salutis, vt prouinciarum vestrarum quieto iure potiamini, defendite contra hæreticos incōcussam ecclesiæ statum, vt & vestrū Christi dextera* defendatur Imperium. Datum III. Idus Octob. Asterio, & Protogene. vv. cc. consu. Era qua supra.

*al.terror

*al.defēdat

D
EPISTOLA VIGESIMA QVARTA EIVSDEM
 Leonis papæ ad Pulcheriam Augustam, contra eandem
 secundam sanctam synodum Ephesinam,
 vt eius errores in alia synodo retractentur.

E Eo episcopus, & sancta synodus, quæ in vrbe Roma conuenit, Pulcheriæ Augustæ. Si epistola, quæ pro fidei causa per nostros clericos directæ sunt, ad vestram pietatem peruenissent, certum est, remedium vos, his rebus, quæ contra fidem factæ sunt, aspirate vobis domino, præstare potuisse. Quādo enim sacerdotibus, quādo Christianæ religioni, aut fidei defuistis? Sed cum ad mansuetudinē vestram adeo nō potuerunt peruenire, qui missi sunt, vt ad nos vix vnus illorum Hilarius diaconus noster fugiens sit reuersus, iterāda scripta credidimus. Et vt validiores preces nostræ esse mereantur, ipsorum scriptorū, quæ ad clementiam vestram non peruenerunt, exēpla subiecimus, amplioribus vos obtestationibus obsecrantes, vt quāto* acerbiora facta sunt, quibus pro sede regia, vos conuenit contraire, tanto maiore gloria, in qua excellitis, curam eius religionis habeatis, ne catholicæ fidei integritas vlla humanarū concertationū occasione violetur. Quæ enim cōgregata apud Ephesinam synodum, sopienda, & sananda, pacis* remedia credebātur, hæc nō solum in maiora pacis dispēdia, sed (quod nimis dolendum est) etiam in ipsius fidei, qua Christiani sumus, excidia processerunt. Et ij quidem, qui missi sunt, quorumq; vnus vim Alexādrini episcopi, sibi omnia vendicātis, effugiens, rerū gestarum nobis ordinē fideliter nuntiauit, reclamārūt in synodo (sicut oportuit) vnius hominis nō tam iudicio, quāam furori, protestātes, ea quæ per vim, metumq; gererentur, sacramentis ecclesiæ, & ipsi symbolo ab Apostolis instituto, præiudicare non posse, nec se ab ea fide vlla iniuria separandos, quam plenissime expositam, atque digestam, à sede beati apostoli Petri ad sanctam synodū detulissent. Cuius cum recitatio, poscētibus episcopis

*al.āplior

*al.remed
dio

v non sit

non sit admissa, vt scilicet remota ea fide, quæ patriarchas, prophetas, apostolos, & martyres coronauit, generatio Iesu Christi domini nostri secundum carnem, & veræ mortis, ac resurrectionis eius confessio (quod horremus dicere) solueretur, scripsimus de hac re (vt potuimus) ad gloriosissimum principem, & quod est maximum Christianum, cuius epistola pariter * exempla subiecimus, vt fidem, qua renatus per dei gratiam regnat, nulla sineret nouitate corrumpi, quoniã Flauianus episcopus in nostra omnium cõmunione persistit, atq; hoc, quod factum est sine cõsideratione iustitiæ, & cõtra omnium canonũ disciplinã, ratum haberi, ratio nulla permittit, & quia dissensionis scãdalum nõ abstulisset Ephesina synodus, sed auxisset, de habendo intra Italiam cõcilio, & locus cõstitueretur, & tẽpus, omnibus querelis, & præiudiciis partis vtriusq; suspẽsis, quo diligentius vniuersa, quæ offensionẽ generauerãt, retractetur & absq; vulnere fidei, absq; religionis iniuria in pacẽ Christi redeant, quæ per impotẽtiam subscribere coacti sunt sacerdotes, & soli auferãtur errores. Quod vt obtinere mereamur, probatissimæ nobis fidei pietas tua, quæ labores ecclesiæ semper adiuuat, supplicationem nostram apud clementissimum principem sibi specialiter à beatissimo Petro Apostolo legationem cõmillam dignetur * asserere, vt priusquam ciuile hoc & exitiale bellum intra ecclesiã cõualescat, redintegrandæ vnitatis copiam & modum, deo auxiliante, concedat, sciens Imperij sui viribus profuturum, quicquid catholicæ libertati, benigna ipsius fuerit dispositione collatum. Data pridie Idus Octob. Asterio & Protogene. vv. cc. consu. Era. qua supra.

EPISTOLA VIGESIMA QUINTA EIVSDEM ad Flauianum Constantinopolitanum episcopum..

Quæ & quanta dilectio tua pro catholicæ fidei defensione patiat, per diaconũ, qui ab Epheso furtim est lapsus, cognouimus. Et licet magnificemus deũ, qui te gratiæ suæ virtute confortat, necesse est tamen nos dolere eorum ruinas, per quos veritas, impugnatur, & ipsa totius ecclesiæ fundamenta quatuntur. Quia vero prouidentia dei semper suis necessarium præstat auxilium, scire debet fraternitas tua, nos pro communi causa nihil eorum, quæ agenda sunt, præterire, vt primitus ad ea, quæ vniuersitati fidelium profint, peruenire mereamur. Sin est, vt fortiter interim dilectio tua toleret, quæ sibi ad æternam gloriã non dubitat profutura. Perlator sane breuissimæ huius epistolæ fidei sermone poterit enarrare, quicquid illud est, ad quod, adiuuante domino, studio fidei, & charitatis intendimus. Data tertio Calend. Octobris, Asterio & Protogene consu.

EPISTOLA EIVSDEM VIGESIMASEXTA ad Faustum, & cæteros Archimandritas Constantinopolitanos, qua adhortatur eos ad constantiam in omni bono, maxime fidei & charitatis, & detestatur acta secundum concilii Ephesini.

* al. ciuitate
Romana
collecta
* al. monasteriorum
Constantino
politanorũ.
Galat. i. d

Ephes. 5. f

Eo episcopus & sancta synodus, quæ in * vrbe Roma conuenit, Fausto, Martino, Petro, & Magno, & Helia presbyteris, & Archimandritis * Constantinopolitanis, dilectissimis filiis in domino salutem. Quauis ea, quæ ad Constantinopolitanam ecclesiã scripsimus, sollicitudinem deuotionis vestræ latere non possunt, tamen etiam specialibus dilectionem vestram literis cohortandam esse credidimus, vt memores sanctæ professionis vestræ, quæ propriæ in fide, & charitate consistit, omnia scandala, quæ cõtra pacem ecclesiæ orta sunt, à vestris cordibus repellatis, beati apostoli sententiã piamente retinẽtes. Si quis vobis euãgelizauerit præter id, quod accepistis, anathema sit, & custodiẽtes vnitatẽ cum fratre nostro Flauiano episcopo, quẽ ad tempus dominus permisit impiorũ factione tẽtari, vt probatũ sibi sacerdotem suũ perseuerantiæ merito faceret clariorem. Hæ autem perturbationes, necesse est, vt auxiliante dei gratia, celeriter destruantur, & omne, quod reprobũ est, ab ecclesiæ puritate, quæ nec maculã, nec rugam recipit, respuatur, maxime cum ab insana imperitia in hoc vsq; proruptũ sit, vt cõtra sacramentũ salutis humanæ incarnationis domini nostri Iesu Christi veritas denegetur, atq; antiquæ fidei prædicator atq; defensor, quia nõ acquieuit blasphemis, quas olim sancti patres nostri in multis hæreticis damnauere,

A uere, subiiciatur iniuriis, in quo utique omnium domini sacerdotum reuerentia ceditur, & vniuersa corporis Christi membra pulsantur. Sed quia gloriosum nobis est, quicquid nos pati deus voluerit, & pro veritate tolerare, in consortium vos patientiæ paternis exhortationibus aduocamus, ut per dilectionem vestram omnibus deo seruientibus, quæ scripsimus, innotescant, & inimicis euangelij resistentes, nec pastoris vestri dilectionem, nec unitatem catholicæ fidei deferatis. Quoniam ea, quæ in Epheso nuper contra iustitiam, vel canonum disciplinam per vnius hominis* impudentiam gesta sunt, nulla catholicæ fidei ratio ^{*al. potius} rata esse permitit. Data octauo Idus Octobris, Asterio & Protogene consu.

B EPISTOLA VIGESIMASEPTIMA EIVS-
dem ad Anastasium episcopum Thes-
salonicensem.

Quantum relatione Hilarij diaconi nostri cognouimus, magnum facinus Alexandrino episcopo autore, vel executore commissum est, ut dum in fratrem nostrum Flavianum veteres æmulationes, & odia priuata desæuiunt, nec innocentia pro-
batissimi sacerdotis, nec Christianæ fidei parceretur. Vnde multum dilectioni tuæ congratulamur, quod te, ad illam synodum ire cupientem, opportunis obstaculis manus diuina ob-
C tinuit, ne abstenturus proculdubio à tanto scelere, indignis iniuriis subiaceres, & furori im-
pio militibus, quantum didicimus, armisque suffulto, contraire non posses. Quia ergo pro-
rupit in apertum perfidia, quæ latebat, & in nephandissimam hæresim vnius imperitissimi
senis assecle transierunt, tempus probationis nostræ debemus agnoscere, & contra impetus
aduersantium, munitionibus cœlestibus freti, incommutabilis animi constantiam præpara-
re. Scimus, frater charissime, quia sacramento magnæ pietatis suæ aderit diuina protectio. ^{1. Timo. 3. 4}
Si quid igitur fraternitati tuæ de impiis constitutionibus fuerit ingestum, protestamur, pa-
riter, ac monemus, ne vel in damnationem fratris insontis, vel in receptione nefarij dog-
matis consensum tui cordis immisceas. Maior est enim, qui in nobis est, quàm qui aduer-
D sus nos. Annitere potius, quantum te ipse naturæ nostræ susceptor, & glorificator adiuue-
rit, ut omnium fratrum nostrorum corda confirmes. Nobis enim ab euangelio generatio-
nis, & mortis, ac resurrectionis domini nostri Iesu Christi nullatenus recedentibus, diffi-
nitissimum est, in nostræ communionis numero non futuros eos, qui conantur antiqua
catholicæ fidei fundamenta conuellere. Data tertio Idus Octobris, Asterio & Proto-
gene consulibus.

EPISTOLA VIGESIMA OCTAUA.
eiusdem ad Iulianum episcopum.

E **Q**gnitis, quæ apud Ephesum vnius hominis præsumptione sunt gesta, magno qui-
dem dolore affecti sumus, de his, quæ impie, furioseque commissa sunt, sed ad do-
minum nostrum animos dirigentes, multam fiduciam ab ipsa, quam sequimur,
veritate concipimus, non omitentes omnia agere, quæ auxiliante dei gratia credimus pro-
futura. Tenendum ergo nobis est, quod tenemus, & sequente vnius turbinis procella, serenif-
sima fidei est amplectenda tranquillitas, donec radios suos veritas per vniuersa diffundat, &
caliginem infidelitatis consumat. Quæ autem disposita sunt, per latoris sermonem agnosces.
F Data tertio Idus Octob. Asterio & Protogene consulibus.

EPISTOLA VIGESIMANONA EIVS-
dem ad Pulcheriam aug. de his quæ
superius postulauit.

Valentiniano septies & Auieno consulibus, circa annum Christi, teste Cassiodoro. cccclij. secundum Ma-
rianum Scotum ad veritatem euangelij. cccclxxi. iuxta autem Dionysij cyclum. cccclxix. qui est pontificatus
Leonis pape annus. xi. fuit scripta præsens epistola, & similiter. v. sequentes.

EPISTOLAE LEONIS PAPAE I.

• al. euāge-
licę veritati

Mat. 18. c

23. q. 5. Res
autē omnes.

Eo episcopus Pulcheriæ augustæ. Gaudere me plurimum, & exultare in domino, pietatis tuæ scripta fecere, quibus euidenter ostenditur, quantum catholicam diligas fidem, & quantum hæreticum detesteris errorem. Hæresis quippe est nimis impia, & euangelio veritatis inimica, quæ non portionem aliquam lædere, sed ipsa religionis Christianæ conatur fundamenta conuellere, negans sempiterni patris filium sempiternum, de vtero beatæ virginis matris, veram carnem nostræ sumpsisse naturæ, & eos damnatione percellens, qui ab euangelica, & apostolica fide nullo deduci errore potuerunt, illudque frustra prætendens, quod Nicænæ synodi fidem teneat, cuius cum constat esse alienum, gloriosissima augusta. Vnde, quia non deferit ecclesiam suam diuina protectio, dicente domino: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi, eodémque opere, & tempore spiritus dei & clementiæ vestræ sollicitudinem, & curam nostri cordis, accendit, vt de remediis procurandis eadem vtrique cuperemus, quæ prius poposci, nunc quoque instantius peto, maiore vtens fiducia deprecandi, posteaquam præsidium venerandæ exhortationis accepi, sperans affuturam misericordiam dei, vt, cooperante vestra clementia, pestiferi erroris possit morbus auferri, vt quicquid, ipso inspirante, atque auxiliante, potuerit salubriter fieri, cum vestræ fidei laude peragatur, quoniam res humanæ aliter tutæ esse non possunt, nisi quæ ad diuinam confessionem pertinent, & regia, & sacerdotalis defendat autoritas. Data sextodecimo Calendas Aprilis, Valentiniano augusto septies, & Auieno, viris clarissimis consulibus. Era. CCCCLXXXVIII. I

EPISTOLA TRIGESIMA LEONIS papæ ad Martianum & Faustum pres- byteros exhortatoria, de dam- natione secundi Ephe- sini concilii.

Ronorum operum, & spiritualium studiorum deum autorem esse, non dubium est, qui quorum incitat mentes, adiuuat actiones. Quod nobis præsentī experimento euidenter apparuit. Si quidem, inter discretarum spacia longinqua regionum, vnum sumpserunt corda nostra consilium, vt quod a nobis desiderabatis, eo vobis tempore, quo epistolæ vestræ mittebantur, occurrerit, si tamen dilectioni vestræ tradi scripta nostra potuere, quæ non solum apostolicæ sedis autoritate, sed etiam sanctæ synodi, quæ ad nos frequens conuenerat, vnanimitate directæ sunt, vt in his, quantam curam totius ecclesiæ habeamus, appareat, hortando, scilicet, omnium fidelium mentes, & clementissimorum principum præsidia ad defensionem fidei postulando, quorum pios, & catholicos animos non diffidimus, opem atque autoritatem suam iustis petitionibus præstituros, quo citius, auxiliante domino, pernitiōsa hæresis, & dudum sanctorum patrum autoritate damnata, quæ & nuper Ephesi male adiuta est, auferatur. Interim vero det operam (quantum fieri potest) vestra dilectio, vt omnibus ecclesiæ filiis innotescat, quod contra impium sensum, secundum doctrinam euangelicam, & apostolicam prædicamus. Quia licet plene, quæ semper fuisset, atque esset catholicorum sententia, scripserimus, tamen nunc quoque, ad confirmandas omnium mentes, non parum exhortationis addidimus. Memor enim sum, me sub illius nomine ecclesiæ præsidere, cuius a domino Iesu Christo est glorificata confessio, & cuius fides omnes quidem hæreses destruit, sed maxime impietatem præsentis erroris expugnat, & intelligo mihi aliud non licere, quam vt omnes conatus meos ei causæ, in qua vniuersalis ecclesiæ salus infestatur, impendam. Ne autem aliqua negligentia occasione, scripta nostra ad vos non potuerint peruenire, exemplaria eorundem nunc mittenda credimus, vt nullo modo fidei, quam defendimus prædicatio, nostræ notitiæ subtrahatur. Data. XVI. Calend. Aprilis, Valentiniano augusto. vij. & Auieno, viris clarissimis consu. M

Epistola

A EPISTOLA TRIGESIMA PRIMA EIVSDEM

ad Theodosium augustum, vbi scripsit, vt id, quod de
incarnatione filii dei ab Anatholio Constanti-
nopolitano episcopo prædicatur, a-
gnoscat, & vniuersale conci-
lium in Italia fiat.

- B** Mnibus quidem vestrae pietatis epistolis, inter eas sollicitudines, quas pro fide pati-
mur, sp̄e nobis securitatis maximā præstitistis, Nicænū commēdando conciliū, adeo,
vt ab illo, sicut sæpe iā scribitis, nō patiamini sacerdotes dñi deuiare. Sed ne aliquid
in præiudiciū catholicæ defensionis viderer egisse, de ordinatione eius, qui Cōstantinopoli-
tanæ cœpit ecclesiæ præsidere, nihil interim in alterutram partē* temere rescribendū putauī, *al. fibi
non dilectionē negans, sed manifestationē catholicæ veritatis expectans. Quod æquanimi-
ter ferat obsecro vestra clemētia, vt cum talem se erga fidē catholicam, qualem cupimus, ap-
probarit, de synceritate ipsius copiosius, & securius gaudeamus. Ne vero aliqua illū de nostro
animo mordeat sinistra suspitio, occasionē toti⁹ difficultatis amoueo, nec aliquid exigo, quod
aut arduū videatur, aut dubium, sed ad id, quod nullus catholicorū refutet, inuito. Noti enim
sunt per vniuersum mundū, atq; manifesti, qui ante nos siue Græca, siue latina lingua in catho-
C licæ veritatis prædicatione fulserunt, ad quorum scientiā, atq; doctrinam quidā etiam nostrę
ætatis accedunt, de quorum* scriptis par, & multiplex profertur instructio. Quæ sicut Nesto-
rianam hæresim destruxit, ita etiā hunc qui nūc male repullulat, abscidit errorē. Relegat itaq;
sollicite, quæ à sanctis patrib⁹ incarnationis dominicę fides fuerit custodita, semperq; similiter
prædicata, & cum sanctæ memoriæ Cyrilli Alexandrini episcopi epistolam (qua Nestorium
corrigenē & sanare voluit, prauas prædicationes ipsius arguens, & euidentius fidem Nicænæ
definitionis exponens, quamq; ab eo missam apostolicæ sedis scrinia susceperant) præceden-
tium sensui perspexerit consonantem, Ephesinæ etiā synodi gesta recenscat, quibus cōtra Ne-
storij impietate, à sanctæ memoriæ Cyrillo inserta, & allegata sunt, de incarnatione domini
D catholicorum testimonia sacerdotū. Non aspernetur etiā meam epistolam recensere, quā pie-
tati patrū per omnia concordare reperiet. Cūq; à se hoc, quod eidem profuturū sit, expeti, de-
siderariq; cognouerit, catholicorū sententiis toto corde cōsentiat, ita vt synceram cōmunio-
nis fidei professionē, absolutissima subscriptione, corā omni clero, & vniuersa plebe declaret,
apostolicæ sedi, & vniuersis domini sacerdotibus, atq; ecclesiis publicandā, vt pacificato per
vnā fidem mūdo, possimus omnes dicere, quod angeli, nato de Maria virgine saluatore, ceci-
nerunt: Gloria in excelsis deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Quia vero & nos,
& beati patres nostri, quorū doctrinam & veneramur, & sequimur, in vnus fidei cōcordia su-
mus, sicut prouinciarū omnium protestantur antistites, agat clemētiæ vestra deuotissima fi-
des, vt quamprimū ad nos Cōstantinopolitani episcopi, qualia debēt, probati, & catholici* sa-
E cerdotis scripta perueniāt, aperte, scilicet, atq; dilucide protestantia, q̄ si quis de incarnatione
verbi dei aliud aliquid credat, aut asserat, quam catholicorū omnium, & mea professio pro-
testatur, hunc à sua cōmunionē secernat, vt ei fraternā in Christo charitatē merito possimus
impendere. Vt autē salubribus curis velocior, pleniorq; auxiliante domino, per vestra clemē-
tiæ fidem præstetur effectus, ad pietatē vestram fratres, & coepiscopos nostros Abundium, &
Asteriū, sed & Basilium, & Senatorē presbyteros, quorū mihi deuotio est probata, direxi, per
quos, quæ nostræ forma sit fidei, manifestatis instructionibus (quas misimus) possitis dignāter
agnoscere, vt si Cōstantinopolitanus antistes in eandem cōfessionē toto corde consentit, se-
cure (vt dignū est) de ecclesiastica pace lætemur, neq; aliquid residere videatur ambiguum, vt
de superfluis forsitan suspitiōibus laborem⁹. Sin vero aliqui à puritate nostræ fidei, atq; patrū
F autoritate dissentiant, cōcilium vniuersale intra Italiam, sicut synodus, quæ ob hanc causam
Romæ cōuenerat, mecum petit, clementia vestra cōcedat, vt in vnum cōuenientibus omni-
bus, his, qui aut ignorantia, aut timore prolapsi sunt, correctionis remediis cōsuletur, nec cui-
quam vltra sit liberū, ita Nicænæ synodi facere mentionem, vt eius fidei inueniatur esse con-
trarius, quoniā & vniuersæ ecclesiæ, & vestro hoc imperio profuturū est, si vnus deus, & vna
fides, vnū sacramētum salutis humanæ, vna totius mūdi confessione teneatur. Data. XVII.
Calend. Augusti, Valentiniano. vij. & Auieno viris clarissimis consu.

*al. fibi

*al. studiis

Lucæ. i. b

*al. episco-
pi

EPISTOLAE LEONIS PAPAE.
EPISTOLA TRIGESIMASECVNDA.

G

*al. Carolo

Eo episcopus Fausto, Martiano, Petro, Manuheli, Iob, Antiocho, Viuatiano, Abrahamo, Theodoro, Pientio, Eusebio, Helpidio, Paulo, Asterio, & Charaso presbyteris, & Archimandritis, & Iacobo diacono, & Archimandrita. Causa fidei, in qua salus Christiana consistit, multa me sollicitudine laborare compellit, metuentem, ne prauitas, quæ in suis fuerat amputanda principiis, processu temporis & pertinacior fiat, & latior. Nam cum clementissimus Imperator talia ad nos scripta direxerit, quibus sollicitudinem suam pro pace vniuersalis ecclesiæ demonstraret, & ipse Constantinopolitanus episcopus, & hi, qui eundem consecrarent, præter id, quod ad ordinationem noui antistitis pertinebat, nihil nobis de compressis, vel abdicatis erroribus indicarunt, quasi in illa ecclesia nullum scandalum, nulla extitisset offensus, aut non hinc præcipue fuerit ordinati meritum demonstrandum, si aliena à se, quæ catholicorum sensibus sunt aduersa, docuisset. Ne ergo (quod inter longinquas regiones accidere solet, vt nimias dilationes tenderent veritatis examina) fratres, & coepiscopos nostros Abundium & Asterium, sed & Basilium & Senatorem presbyteros probatissimos viros, ad probatissimum principem cum sufficienti paternarum auctoritatum instructione direximus. Quos in omnibus, fratres charissimi, diligentia, ac sollicitudine vestra cupimus adiuuari, vt impietas, quæ cæcis ausibus in exitalia abrupta processit, simplices quosque diciendi vltius non habeat potestatem, cum aptiore medicina, etiã illis cupiamus per correctionis remedia subueniri, qui aut imperitia sunt lapsi, aut errore tracti. Et ideo vos, qui iustificamini per fidem, qui catholicam diligitis veritatem, & de singulari sacramento salutis humanæ per spiritum sanctum estis edocti, collaborate nobiscum, & quanta potestis deuotiõe, id agite, vt falsitate destructa, & fidei soliditate defensa, secunda per totum mundum dei pace potiamur. Data. XVII. Calend. Augusti, Valentiniano augusto. vij. & Auieno viris clarissimis consulibus.

*al. piissimum

*al. sagite

EPISTOLA TRIGESIMATERTIA LEONIS

papæ, ad Pulcheriam augustam, pro his
quæ superius Theodosium augustum postulauit.

K

Eo episcopus Pulcheriæ augustæ. Gaudeo fidei clementiæ vestræ, quod religiosum studium dignanter impenditis, vt pax ecclesiastica renouetur, quæ quorundam dissensionibus videtur esse turbata. Debetur enim hoc vestræ specialiter gloriæ, vt ablatis omnibus scandalis, quæ cōtra catholicam fidem inimicus excitauerat, vna, eademq; sit per totum mundum confessio veritatis, quæ facilius, certiusq; reparabitur, si prauorum sensuum nulla semina, nulla vestigia relinquantur. Quod tamen mearum partium est, præterire non debeo, vt scilicet, quid de incarnatione filij dei à Constantinopolitano episcopo tenèatur, agnoscam, præsertim cum in ordinatione ipsius plura præcesserint, taliaq; ad nos debuerit scripta dirigere, quæ illum à contagione huius, qui nuper emerit, erroris alienum euidenter ostenderent. Optans itaq; securam cum eo habere concordiam, gratiamq; illi fraternæ charitatis impendere, scribere ei interim distuli, non dilectionem negans, sed manifestationem catholicæ veritatis expectans. Simplex enim est, atque absolutum, quod posco, vt remoto longarum disputationum labore, sanctæ memoriæ Cyrilli Alexandrini episcopi epistola, quam ipse ad Nestorium miserat, acquiescat, in qua & errorem Nestorij arguit, & fidem Nicænæ definitionis exposuit, & epistolæ meæ, quæ ad sanctæ recordationis Flavianum episcopum est directæ, consentiat. Quibus vigilanter inspectis, Constantinopolitanus antistes repudiandum sibi, quod ausa est contra puram, & singularem fidem imperita insipientia definire, incunctanter agnoscat, quia & mea, & sanctorum patrum de incarnatione domini concursus per omnia, & vna confessio est. Quam, si quis existimauerit, non sequendam, ipse se à compagne catholicæ vnitatis abscindet, cum tamen nos, vt in integrum omnia reuocetur, optemus. Ad effectum vero salubrium dispositionum velocius obtinendum, fratres, & coepiscopos meos Abundium, & Asterium, sed & Basilium, & Senatorem presbyteros probatissimos viros misi, qui clementiæ vestræ formam fidei, quam secundum doctrinam venerabilium patrum

A patrum prædicamus, offerrent, & remotis circūlocutionibus, quibus obscurari veritas solet, quid de incarnatione filij dei, à totius orbis probatis sacerdotib⁹ defensum fuisset, ostēderent. Quos post diuinam gratiam, sancto vestræ pietatis auxilio dignum est adiuuari, ne in totius ecclesiæ perturbationē, imprudens procedat cōtentio, cum correctione adhibita, omnes oporteat in vnius cōfessionis redire cōcordiam. A qua, si forsitan ab aliquibus discrepatur, vniuersale conciliū sacerdotum haberi intra Italiam, clementia vestra annuente, iubeatur, quo remota arte fallendi, tandem pateat, quid altiore tractatu aut coërceri debeat aut sanari. Data XIII. Calend. Augusti, Valentiniano augusto. vij. & Auieno, viris clarissimis consu.

B EPISTOLA TRIGESIMA QVARTA EIVSDEM
ad Martinum presbyterum.

Gratias agimus deo, & multam fiduciam piæ exultationis accepimus, cum dilectionem tuam, & catholicam fraternitatem ita spiritu fidei vigere cognoscim⁹, vt cordibus vestris nihil infirmitatis hæretica possit inferre tentatio, ad quam diuinitus destruendam, nec defuit (vt scitis) sollicitudo nostra, nec deerit, donec omnipotentis dextera omnia diaboli arma confringat. Cui ob hoc aliquid audere permittitur, vt à fidelibus Christi gloria maiore vincatur. Si quid autem difficultatum interuenit, aut morarum, cum equanimitate tolerandum est, quoniam vbi veritas est magistra, nunquam desunt diuina solatia, fratres charissimi. Quauis ergo magna locorum interualla nos diuidant, vnitatem tamen fidei vobiscum sumus, & toto corde Iesum Christum dominum nostrum verum deum, & verum hominem confitentes, nulla in vobis detrimenta perpetimur, cum de vestræ professionis concordia gloriamur, tantū vt sit, auxiliante domino, constantia perseverans, dicēte Apostolo: Vobis enim datum est pro Christo non solum vt in eum credatis, sed etiam vt pro illo patiamini. Ad quam fortitudinem sanctarum mentium roborandam, fratres nostros, atque legatos, quos pro apostolicæ fidei libertate direximus, & quos dudum apud vos esse confidimus, plurimum credimus profuturos, cum totius actionis nostræ didiceritis affectum, & curam vestram, atque consilium operi iunxeritis. De qua re non necesse est nunc latius scribere, cum iam per supradictos sufficientes epistolas miserimus, quibus abundantissime omnis catholica fraternitas instruat. Diuinæ erit virtutis, & gratiæ, vt dei filius, qui naturam humani generis suam fecit, amplius quàm videmus, aut sapimus, magnum pietatis suæ asserat sacramentum, quod impia temeritas sibi quidem fraudauit, sed rectis cordibus non potuit. Data Idibus Septembris, Valentiniano & Auieno consulibus.

Philip. 1. d

1. Tim. 3. d

E EPISTOLA TRIGESIMA QVINTA EIVSDEM
ad Leonem Rauennatem episcopum, de his, qui de captiuitate redeuntes, incertum habent, vtrum ante captiuitatem baptisma consecuti sunt.

Martiano augusto consule, teste Cassiodoro, circa annum Christi. cccclij. secundum autem Merianum Scotum ad euangelij ueritatem. cccclxxij. iuxta uero Dionysij cyclum. ccccl. qui fuit pontificatus Leonis papæ annus. xij. fuit scripta hæc epistola.

TITVLI CAPITVLORVM SEQVENS
tis epistolæ.

F De paruulis, qui in captiuitatem deuenerunt, & baptismum non reminiscuntur se consecutos. I
Vt ab hæreticis baptizatus per impositionem manus spiritū sanctū accipiat. II.

Eo episcopus Leoni episcopo Rauennati salutem. Frequenter quidē in diuersarum ambiguo quæstionum titubantia fratrum corda, spiritu dei instituyente, solidauimus, responsionis formam vel ex sanctarum scripturarum disciplinis, vel ex patrum regulis colligētes. Sed nuper in synodo nouum, & inauditum antea genus cōsultationis exortum est.

v iij Capitulū

EPISTOLAE LEONIS PAPAE I.

CAPITVLVM I.

G

Nam quorundam fratrum suggestione comperimus, aliquos captiuorum ad sedes suas, libertatemq; redeuntes, qui scilicet, in captiuitatem illa aetate peruenerint, quæ nullius rei firmam poterat habere notitiam, remedium quidem implorare baptismi. Sed vtrum eiusdem mysterij ante sacramenta perceperint, infantia inscientia nõ posse reminisci, & ideo sub hoc latentis recordationis incerto, animas suas in discrimen adduci, dum sub specie cautionis negatur his gratia, quæ ideo non impenditur, quia putatur impensa. Cum itaque tribuere talibus dominici sacramenta mysterij, non immerito quorundam fratrum formido dubitaret, in synodali (vt diximus) cœtu formam huiusmodi consultationis accepimus, quam diligentius discuti, & pro vniuscuiusque sensu sollicita volumus ratione tractari, quo ad veritatem, adhibita cognitione multorum, certius peruenire possemus. Eadem ergo, quæ in sensum nostrum diuina inspiratione venere, frequens etiam fratrum firmavit assensio. In primis itaque prouidere debemus, ne dum speciem quandam cautionis tenemus, damnum regenerandarum incidamus animarum. Quis enim ita sit suspitionibus suis deditus, vt verum esse definiat, quod omni manifestatione cessante, ex opinione ambigua suspicatur? Cum itaque baptizatum se, nec ille recordetur, qui regenerationis est cupidus, nec alter attestari de eo possit, *quod nesciat consecratum, nihil est, in quo peccatum possit obrepere, cum in hac parte conscientia suæ nec ille reus sit, qui consecratur, nec ille qui consecrat. Scimus quidẽ inexpressibile esse facinus, quotiens iuxta hæreticorum dogmata à sanctis patribus instituta, cogitur aliquis, la-uacrum, quod regenerandis semel tributum est, bis subire, apostolica reclamante doctrina, quæ nobis vnā prædicat in trinitate deitatem, vnā in fide confessionem, vnum in baptismo sacramentum. Sed in hoc nihil simile formidatur, quoniam non potest in iterationis crimen deuenire, quod factum esse omnino nescitur. Atque ideo, quoties persona talis inciderit, sollicita primum examinatione discutite, & longo tempore, nisi forte supremus finis immincat, indagate, vtrum nemo sit penitus, qui testimonio suo iurare possit ignorantiam nescientis. Et cum constiterit, hunc, qui baptismatis indiget sacramento, sola inaniter suspitione prohiberi, accedat intrepidus ad consequendam gratiam, cuius in se nullum scit esse vestigium. Nec vereamur huic salutis ianuam aperire, quam nunquam ante docetur ingressus.

H

K

2 Quod si, ab hæreticis baptizatum quempiam fuisse constiterit, erga hunc nullatenus sacramentum regenerationis iteretur, sed hoc tantum, quod ibi defuit, conferatur, vt per episcopalem manus impositionem virtutem sancti spiritus consequatur. Quam rem, frater charissime, ideo generaliter ad omnium vestrum volumus peruenire notitiam, ne dum plus iusto metuitur, misericordia dei saluari cupientibus denegetur. Data nono Kalendas Nouembris, consulatu Martiani augusti.

EPISTOLA TRIGESIMA SEXTA EIVS- dem ad Martianum Augustum.

L

Martiano & Adelphio consulibus circa annum Christi, teste Cassiodoro. cccclij. secundum Marianum Scotum ad veritatem euangelij. cccclxxij. iuxta uero Dionysii cyclum. ccccl. qui fuit pontificatus Leonis papæ, annus. xij. scripta est præsens epistola, & similiter. xij. sequentes.

Iteras pietatis vestrae accepisse me gaudeo, & ad significationem totius prosperitatis pertinere cognosco, cum sermones vestri vos faciant integritate securos. Quas itaque clementia vestra gratias referamus, non ex verbis nostris, sed ex beneficiis vestris, quæ ecclesiae contulistis, agnoscite, nõ ambigentes, qualem illū retributorem in omnibus habeatis, pro cuius estis tam pia religione solliciti, & qui vos (vt res ipsa demonstrat) ad hoc, vt fides catholica ab insidiis inimicorum suorum defenderetur, elegit. Hæc à me nunc breuiter per fratris mei Anatholij clericos pietas vestra dignanter accipiat. Pleniora autem de omnibus, quæ ad curam meam pro statu ecclesiarum, & concordia pertinent domini sacerdotum, per legatos nostros scripta direximus. Data Idibus Aprilis, Adelphio consule.

M

Epistola

A EPISTOLA XXXVII. EIVSDEM AD PVL-
cheriam Augustam, in qua gratias agit, quod Nestoria-
nam & Eutyechianam hæresim fidei defen-
sione destruxerit.

QUOD semper de sancta pietatis vestrae mente præsumpsimus, id plenissime experiendo cognouimus, Christianam fidem (quanuis diuersis prauorum appeteretur insidiis) vobis tamen præsentibus, & in defensionem eius à domino præparatis, non posse turbari. Non enim deus aut suæ misericordiæ sacramentum, aut vestri laboris deserit meritum, quo dudum subdolum sanctæ religionis hostem ab ipsis visceribus ecclesiæ depulstis, quum hæresim suam tueri impietas Nestoriana non potuit, quia non fefellit famulam & discipulam veritatis, quantum simplicibus infunderetur veneni, per illa loquacis hominis colorata mendacia. De quo virtutum agone processit, ut per solitudinem vestram ea, quæ per Eutyechen diabolus molitus est, non laterent, & qui sibi singulas partes geminæ impietatis elegerant, vna catholica fidei virtute procumberent. Secunda ergo hæc vobis, de perempto Eutychetis errore, victoria est, quem, si quid sani cordis habuisset, dudum in autoribus suis perculsum, olimq; prostratum, facile potuerat declinare, ne de sepultis cineribus rediuiua tentaret incendia commouere, ut in eorum transfret consortium, quorum sequutus esset exemplum, gloriosissima augusta. Libet igitur exultare cum gaudio, & pro vestrae clementiæ prosperitate, digna deo vota persolvere, qui tibi per omnes mundi partes, in quibus domini euangelium prædicatur, * duplicem iam & palmam contulit, & coronam. Clementia igitur vestra agnoscat, omnem Romanam ecclesiam vniuersis fidei vestrae operibus plurimū congratulari, siue q; legationem nostram pio per omnia adiuvistis affectu, & q; sacerdotes catholicos, qui de ecclesiis suis iniusta fuerunt eiectione sententiæ, reduxistis, siue q; reliquias sanctæ memoriæ Flauiani innocentis, & catholici sacerdotis ad ecclesiam (cui bene præfuit) fecistis cū honore debito reuocari. In quibus utique omnibus gloriæ vestrae multiplicatur augmentum, dum & sanctos pro suis meritis veneramini, & ab agro domini spinas & tribulos vultis auferri. Quosdam sane episcopos de his, qui rebus impiis videntur præbuisse consensum, reconciliationem reposcere, & catholicorum communionem desiderare, tam nostrorum, quam fratris & coepiscopi mei Anatholij, cui testimonium ferre dignamini, relatione cognouimus quorum desideriis sic præbemus effectum, ut correctis, & quæ male sunt facta, propria subscriptione, damnantibus, participata nostrorum (quos misimus) cura, quum suprascripto episcopo pacis gratia tribuatur, quia deuotionis utrunq; est Christianæ, ut & pertinaces veritas iusta coërceat, & conuersos charitas non repellat. Quia vero nouimus, quantum piæ sollicitudinis catholicis sacerdotibus mansuetudo vestra dignetur impendere, indicandum esse curauimus, fratrem & coepiscopum nostrum Eusebium nobiscum degere, & nostræ communionis esse consortem, cuius commendamus ecclesiam, quam dicitur vastare, qui illi iniuste asseritur subrogatus. Illud etiam à vestra pietate poscentes, quod vos spontaneo facere non dubitamus arbitrio, ut tam fratrem & coepiscopum meum Iulianum, quam Constantinopolitanos clericos, qui sanctæ memoriæ Flauiano fidelibus officiis adhæserunt, ea, qua debetis, gratia faueatis. De omnibus vero pietatem vestram per nostros, quid fieri, aut declinari deberet, instruximus. Data idibus Aprilis, Adelphio viro clarissimo consule.

* al. duplicis
gloriæ pal.

EPISTOLA XXXVIII. EIVSDEM AD ANA-
tholium Constantinopolitanum episcopum.

F De fide eius, scriptis missis, probata. I De nominibus hæreticorū ad altare nō recitandis. III
De his, qui metu in hæresim lapsi sunt, ut si conuersi fuerint recipiantur. II De commendatione Iuliani episcopi, uel eorum cleri-
corū, qui Flauiano episcopo fide adhæserūt. IIII

CAPITVLVM. I.

EO episcopus Anatholio episcopo. Gaudemus in domino, & in dono gratiæ ipsius gloriamur, quia sicut dilectionis tuæ literis, & fratrum nostrorum, quos Constantinopolim miseramus, relatione cognouimus, sequacem te euangelicæ eruditio-
nis

EPISTOLAE LEONIS PAPAE. I.

2. Cor. 11. nis ostendis, ut per sacerdotis probabilem fidem merito præsumamus, quòd tota ecclesia ei- G
dem credita est, ne rugam cuiusquam sit erroris habitura vel maculam, dicente Apostolo: Des-
spondi enim vos vni viro, virginem castam exhibere Christo. Illa est enim virgo ecclesia,
sponsa vnius viri Christi, quæ nullo se patitur errore vitari, ut per totum mundum, vna no-
bis sit vnius communionis integritas, in qua societatem tuæ dilectionis amplectimur, & ge-
storum quæ sumpsimus, seriem necessariis (sicut oportuit) munitam subscriptionibus appro-
bamus. Ut ergo inuicem dilectionis tuæ animus nostris confirmaretur alloquiis, filios no-
stros *Casterium presbyterum, Patricium, & Asclepiadem diaconos, qui ad nos tua scripta
detulere, cum epistolis nostris, post venerabilem diem festi paschalis emisimus, indicantes nos
(ut supra diximus) de Constantinopolitanæ ecclesiæ pace gaudere, cui hanc curâ semper im-
pendimus, ut eam nulla velimus hæreticorum fraude violari. H

*al. Clarte-
rium.

1. q. 1. In ec-
clesia dei
quæ corpus

Roma. 8. g

*al. cū dam-
natam
*al. cōdem-
nant

2 De fratribus vero, quos & epistolis tuis, & legatorum nostrorum relatione communio-
nis nostræ cupidos esse cognouimus, eo quòd doleant, se contra potentiam, contraq; terro-
res non tenuisse constantiam, sed alieno scelere præbuisse consensum, cum ita eos formido
turbasset, ut in damnationem catholici, atq; innocentis antistitis, & in receptionem detesta-
bilis prauitatis trepido famularentur obsequio, illud quidem, quod præsentibus, & agentibus
nostris, constitutum est, approbamus, ut suarum interim ecclesiarum essent cōmunionem con-
tenti, sed cum legatis nostris (quos misimus) participata tecum solitudine volumus, dispo-
natur, quatenus hi, qui plenis satisfactionibus male gesta condemnant, & accusare magis se
eligunt, quàm tueri, pacis & communionis nostræ vnitatem latentur, ita ut digno prius anathe-
mate, quæ contra fidem catholicam sunt recepta, damnentur. Aliter enim in ecclesia dei, quæ
corpus est Christi, nec rata sunt sacerdotia, nec vera sacrificia, nisi in nostræ proprietate na-
turæ verus nos pōtifex reconciliet, verus immaculati agni sanguis emundet. Qui licet in pa-
tris sit dextera constitutus, in eadem tamen carne, quam sumpsit ex virgine, sacramentum
propitiationis exequitur, dicente Apostolo: Christus Iesus, qui mortuus est, immo qui & resur-
rexit, qui est in dextera dei, qui etiam interpellat pro nobis. Neque enim potest in aliquo be-
nignitas nostra reprehendi, cum satisfaciētes recipimus, quos dolumus esse deceptos. Nec K
aspere igitur communionis nostræ gratia deneganda est, nec temere largienda, quia sicut ple-
num pietatis est, oppressis charitatem dominicam redhiberi, ita iustum est, omnia perturba-
tionis authoribus imputari.

3 De nominibus autem Dioscori, Iuuenalis, & Eustachij ad sacrum altare non recitandis,
dilectionem tuam hoc decet custodire, quod nostri, ibidem constituti, faciendum esse dixe-
runt, quodq; honorandæ sancti Flauiani memoriæ non repugnet, & à gratia tua Christianæ
plebis animos non auertat. Nam iniquum nimis est, atq; incongruum, eos, qui innocentes, &
catholicos sua persecutione vexarunt, sanctorum nominibus sine discretione misceri. *Con-
demnatam impietatem non deferentes, ipsi se sua prauitate *condemnent, quos conuenit, aut L
percelli pro perfidia, aut laborare pro venia.

4 Fratrem vero, & cōepiscopum nostrum Iulianum, vel clericos, qui sanctæ memoriæ Fla-
uiano fidelibus officiis adhæserunt, dilectioni quoq; tuæ volumus adhærere, ut quem fidei sue
meritis viuere apud deum nostrum nouimus, in te sibi eum præsentem agnoscant. Illudq; di-
lectionem tuam nosse volumus, fratrem & cōepiscopum nostrum Eusebium, qui causa fidei mul-
ta discrimina, laboresq; tolerauit, nobiscum interim demorari, & in nostra nunc communio-
ne persistere, cuius ecclesiam, tua solitudine volumus esse defensam, ut nihil eodem absen-
te, depereat, & nullus ei in aliquo præiudicare præsumat, donec cum literarum nostrarum ad
vos prosecutione perueniat. Et ut maior circa te vel nostra, vel totius Christianæ plebis affe- M
ctio prouocetur, hoc quod ad dilectionem tuam scripsimus, in omnium volumus notitiam
peruenire, ut qui deo nostro deseruiunt, de confirmata apud te pace sedis apostolicæ, gratu-
lentur. De cæteris vero causis atq; personis, dilectio tua literis, quas per nostros accipiet, ple-
nius instruetur. Data Idus Aprilis.

EPISTOLA XXXIX. EIVSDEM AD IV- lianum episcopum.

ITER A S fraternitatis tuæ per filios nostros Constantinopolitanos clericos, nun-
cias tuæ salutis accepi, quibus te magnis tribulationibus grauatum fuisse significas,
cum

A cum utiq; non defuerit materia sollicitudini, & laboribus, quæ inter procaces catholicæ fidei aduersarios, inhærentem veritati animum fatigarent, idq; (vt scribis) fuerit animo, vt per occasionem necessitatis, & nobis te, & patriæ præsentares. Quod verum futurum speraueram, vt apertius omnium hæreticorum ambages tuo ore cognoscerem. Sed gratias deo, quod ita incolumitas tua, & ecclesiæ causa profecit, vt liberum tibi fuerit apud eos interim degere, quorum nobis probabilis consensus innotuit, sicut & fratris Anatholij scripta profitentur, & gesta, quæ apud ipsum coram nostris sunt confecta, demonstrant fratribus remeantibus. Ergo prædictis salutationibus vicissitudinem reddo, & vt contra falsitatis astutias perseverantem diligentiam teneas, fidenter exhortor, cum tibi ad hoc, & tuus animus, & nostra autoritas suffragetur. Quoniam licet de multis meliora indicata sunt, quod scilicet doceant se deceptos, & damnata perfidia cum autoribus suis, gratiam nostræ communionis exposcant, quod nos adeo libenter accepimus, reddituri his hanc, quam desiderant, communionem, quum promissa compleuerint, quosdam persistere in sua obduratione cognouimus, quos oportet distriktius comprimi, si nequeunt benignitate sanari. Ad quam rem, nostros post diem venerabilem dirigemus, qui tecum participato consilio, ea quæ à nobis constituta fuerint, exequantur. Data Idibus Aprilis, Adelphio viro clarissimo consule.

EPISTOLA XL. EIVSDEM AD MARTIANVM

C Augustum, in qua pro conseruatione catholicæ fidei illi congratulatur.

VANVIS per Constantinopolitanos clericos ad pietatem vestram ante rescripserim, sumptis tamen clementiæ vestræ literis, per virum illustrem præfectum vrbis filium meum Tacianum magnam materiam gratulationis accepi, quia studiosissimos vos ecclesiasticæ pacis agnoui. Cui sancto desiderio, digna æquitate conferatur, vt quem statum esse cupitis religionis, eandem habeatis & regni. Nam inter principes Christianos, spiritu dei confirmante concordiam, gemina per totum mundum fiducia roboratur, quia profectus charitatis & fidei, vtrorumq; armorum potentiam insuperabilem facit, vt propitiato per vnā confessionem deo, simul & hæretica falsitas, & barbara destruat ho stilitas, gloriosissime imperator. Aucta igitur per Imperialem amicitiam spe cœlestis auxilij, confidentius pietatem vestram pro sacramento salutis humanæ incitare præsumo, ne cuiusquam procaci, impudentiq; versutia quasi de incerto, quid sequendum sit, sinatis inquiri. Et quum ab euangelica, apostolicaq; doctrina nec vno quidem verbo liceat dissidere, aut aliter de scripturis diuinis sapere, quàm beati apostoli & patres nostri didicere, atq; docuerūt, nunc demū indisciplinatæ moueātur, & impiæ quæstiones, quas olim mox, vt eas per apta sibi corda diabolus excitauit, per discipulos veritatis spiritus sanctus extinxit. Nimis autē iniquū est, vt per paucorū insipientiā ad cōiecturas opinionū & ad carnaliū disceptationū bella reuocemur, tanq̃ reparata disceptatione tractandum sit, vtrū Eutyches impie senserit, & vtrū impie Dioscorus iudicarit, qui in sanctæ memoriæ Flauiani condēnatione se perculit, & simpliciores quosq; vt in eandē ruinam prouoluerēt, impexit, quorū multis iam (vt cognouimus) ad satisfactionis remedia conuersis, & veniā de incōstanti trepidatione poscentibus, nō cuiusmodi sit fides, tractandum est, sed eorum precibus qualiter annuendum. Vnde piissimæ sollicitudini vestræ, quam de indicenda synodo habere dignamini, per legationem, quæ confestim ad clementiam vestram, deo annuente, perueniet, quicquid ad causæ utilitatem arbitror pertinere, plenius atq; opportunius suggeretur. Data. ix. Calend. Maij, Adelphio viro clariss. cons.

EPISTOLA XLI. EIVSDEM AD MARTIANVM

Augustum, de directā vicis suæ legatione Constantinopolim, pro Chalcedonenſi concilio faciendo.

PROPOSCERAM quidem à gloriosa clementia vestra, vt synodum, quam ad reparandam orientalis ecclesiæ pacem, à nobis etiam petitam, necessariam iudicastis, aliquantisper differri ad tempus opportunius iuberetis, vt liberioribus ab omni perturbatione

EPISTOLAE LEONIS PAPAE I.

turbatione animis, hi quoque episcopi, quos hostilitatis metus detinet, conuenirent. Sed quia **G** pio studio humanis negotiis diuina præponitis, & rationabiliter ac religiose regni vestri viribus creditis profuturum, si nulla sit in sacerdotum sensibus dissonantia, nulla sit in euangelij prædicatione discordia, ego etiam vestris dispositionibus non renitor, optans ut omnium cordibus catholica fides, quæ non potest nisi vna esse, firmetur. A cuius integritate & Nestorius antea, & nunc Eutyches, diuersis quidem callibus, sed impietate non impari deniarunt, abominandi prorsus in persuasionibus suis, quas contra syncerum veri luminis fontem, de cœnolis lacubus diabolicæ falsitatis hæserunt. Prior itaque synodus Ephesina Nestorium cum dogmate suo, merito iusteque dānauit, & quisquis in illo errore persistit, ad nullius potest spem remedij pertinere. Sequens vero in prædicta ciuitate non potest vocari concilium, quod in **H** euerisionem fidei fuisse constat agitatam, quodque vestra clementia amore veritatis, catholicis affutura, aliud statuendo, cassabit, gloriosissime Imperator. Vnde per ipsum dominum nostrum Iesum Christum, qui regni vestri est autor & rector, obtestor & obsecro clementiam vestram, ut in præsentī synodo fidem, quam beati patres nostri ab apostolis sibi traditam prædicarunt, non patiamini, quasi dubiam retractari, & quæ olim à maiorum sunt autoritate damnata, rediuiuis non permittatis conatibus excitari. Illudque potius iubeatis, ut antiquæ Nicænæ synodi constituta, remota hæreticorum interpretatione, permaneant. Nec me quoque (ut voluit vestra clementia) ab illo credatis abesse cōcilio, cum in his fratribus, quos direxi, id est, Paschasino, & Lucentio episcopis, Bonifacio, & Basilio presbyteris, sed & fratre meo Iuliano, quem **I** eorum volui esse participem, etiam mea sit æstimanda præsentia. Quos, auxiliante Christo, ita acturos esse confido, ut ea, quæ domino nostro placeant, decernentes, accedente pietatis vestræ studio consulant, quod & paci profit, & religioni sit custodia veritatis. Data. vj. Calend. Iunij, Adelphio viro clarissimo consule.

EPISTOLA XLII. EIVSDEM AD MARTIANUM Augustum, vbi inter cætera pro defensione fidei Imperatori gratulatur.

MULTA mihi fiduciam scribendi ad clementiam vestram, & literæ vestræ, quas veneranter accepi, & cœpiscopi mei reuertentes à Constantinopoli præbuerunt, non sola assertionē verborum, sed ipsis iam operum effectibus demonstrantes, ad defensionem catholicæ fidei diuinum in vobis vigere præsidium. Quo utique non solum ecclesiæ status, sed etiam vestri robur munitur Imperij, ut merito eius expectetis, protectionem, cuius colitis veritatem, gloriosissime Imperator. Nam ut & fratris mei Anatholij citius manifestaretur integritas, & olim damnati erroris rediuius assertor locum in Christi ecclesia non haberet, ut catholici episcopi, quos nuper hæreticorum persecutio, deprauare non potuit, ab iniustis reuocarentur exiliis, utque reliquiis beatæ memoriæ Flauiani digno honore susceptis, impietatem suam condemnator eius agnosceret, vestræ virtutis titulus, vestræ pietatis est fructus. Cui confido etiam aliarum insignia accumulanda palmarum, ut sicut Constantinopolitana ecclesia, recepta apostolicæ fidei libertate, lætatur, ita omnes regni vestri prouinciæ emundatas se esse à diabolici dogmatis contagione glorientur. Ut ergo præcedentibus literis indicaui, fratres meos Lucentium episcopum, & Basilium presbyterum, qui sollicitudinis meæ partes possint implere, direxi, fauori eos pietatis vestræ in omnibus, quæ sunt agenda, commendans. Nam cum & fratris mei Anatholij scriptis, & nostrorum sermone cognouerim, multos de his, qui apud Ephesum Dioscori factione compulsi, detestabilibus statutis præbuere consensum, penitendo inconstantia suæ veniam postulare, & communionem catholicam per satisfactionem correctionis expetere, non fuit talium negligenda conuersio, **M** qui non proprio sensu, sed impij præsumptoris impulsu in hæc incidisse noscuntur, in quibus liberum non habuere iudicium. Ne itaque resipiscantium desideria mora longior fatigaret, vel incuriosa facilitas temere aliquos & sine discretionē susciperet, iniunctum est ab apostolica sede directis, ut in consortium suæ deliberationis, accito Constantinopolitanæ urbis antistite, & pestilentia contagia, non admittantur, & sanitatis remedia non negetur. Quæ industria, in omnibus, quæ nequiter gesta sunt, emendandis, celerem (iuuante domino) consequetur effectum, si reparationi pacis ecclesiasticæ opem suam vestra pietas dignetur adiungere, ut,

*al. improbi

A gere, vt vobis in terra regnantibus, & dei regnum intra vos habere mereamini, & catholicam fidem nulla falsitas violet, nulla hæresis inquietet, nec cuiquam liceat doctrinam euangelicam deferere, & sacerdotali honore gaudere. Synodum vero fieri, vt meminit vestra clementia, etiam ipsi poposcimus. Sed sacerdotes prouinciarum omnium congregari præsentis temporis necessitas nulla ratione permittit, quoniam illæ prouinciæ, de quibus maxime sunt euocandi, inquietante bello, ab ecclesiis suis eos non patiuntur abscedere. Vnde opportuni tempore, propitiato domino, cum firmior fuerit restituta securitas, iubeat vestra clementia referuari. De qua re plenius inter cætera, apud pietatem vestram, poterunt allegare, quos misi. Data *v. Idus Iunij, Adelphio viro clarissimo consule.

Causa designatur, prohibens celebrare concilium

*al. vij. Idus

B

EPISTOLA XLIII. EIVSDEM AD PVL- cheriam Augustam

RELIGIOSAM pietatis vestræ solitudinem, qua vniuerso mundo, deo inspirante, consulitis, crebrioribus alloquiis incitare præsumo, vt operum vestrorum perfectum necessaria perfectio subsequatur, ac sicut de statu Constantinopolitanæ ecclesiæ gratulamur, cuius & sacerdos & populus catholicæ puritatis fidem iam tenere cognoscitur, ita etiam aliorum concors nobiscum sit de verbi incarnatione confessio. Vnde quod facturum me aliis literis indicaueram, Lucensem episcopum, & Basilium presbyterum fratres meos dirigere præparaui, qui dispositiones meas, fratris mei Anatholij deuotione sociata, secundum eas, quas acceperunt regulas, exequantur. Sicut enim prædicti episcopi scriptis, & clericorum eius suggestione patefactum est, multa sunt, quæ indulgentius sunt curanda, multa quæ iustius coercenda, vt in causa tantæ perturbationis, nec districtio nimis sit aspera, nec remissio parum cauta, quum aliud satisfaciendum, aliud pertinacibus debeatur. Offertur ergo pietati vestræ digna materia, quæ placitâ domino curam sancti cordis exerceat, & præcedentium meritorum coronas etiam de præsentis erroris abolitione multiplicet. Sicut enim Nestoriana impietas, ita & Eutychiana blasphemia ab omnium est catholicorum eliminanda consortio. Quia tam impium est, consubstantialem & consempiternam patri filij deitatem, etiam ex utero virginis matris partu æditam negare corporeo, quàm vnâ in dei filio post incarnationis sacramentum affirmare naturam, vt scilicet aut humanitas eius refutetur, aut deitas cum vnione vtriusque essentia, nec altera sit in alterutram versa, nec assumpta in assumpte finita. Sed & verbi incommutabilitas, & carnis, atque animæ veritas maneat inseparabiliter in vnitatem personæ, quod qui testificante lege, credentibus patriarchis, annuentibus prophetis, prædicante euangelio, docentibus apostolis, & toto mundo confitente non credunt, extra sacramentum corporis Christi, extra vnitatem sunt nominis Christiani. Quorum sicut ruina dolemus, ita perfidiam detestamur. Vt autem circa talium personas syncerum seruetur ubique iudicium, & aliud correctis, & aliud pertinacibus rependatur, vestra pietas nostros, qui ab apostolica sede sunt missi, fouere dignetur, eorumque omnes, quas iniunximus, adiuuet actiones, quo citius ac facilius, auxiliante domino, quæ ad vestram gloriam, & ad totius ecclesiæ pacem proficiant, exequantur. De Eutychæ autem totius scandali & prauitatis authore hoc clementia vestra præcipiat, vt ab eo loco, qui Constantinopolitanæ urbi nimis vicinus est, longius transferatur, ne frequentioribus solatiis eorum, quos ad impietatem suam traxit, vtatur. Monasterio quoque ipsius, cui perniciosè, indigneque præsedet, catholicum abbatem iubete præponi, qui illam seruorum dei congregationem & à prauo dogmate liberare, & institutis veritatis possit imbueret. Data Idibus Iunij, Adelphio viro clarissimo consule.

F

EPISTOLA XLIIII. EIVSDEM AD ANATHO- lium Constantinopolitanum episcopum, de his, qui hære- ticorum erroribus metu, non voluntate implicantur, vt per satisfactionem in ecclesia suscipiantur.

ICET sperem dilectionem tuam ad omne opus bonum esse deuotam, vt tamen efficacior tua fieri possit industria, necessarium & congruum fuit, fratres meos Lucen-
centium episcopum, & Basilium presbyterum (vt promissimus) destinare, quibus tua
dilectio

dilectio societur, ut nihil in his, quæ ad vniuersalis ecclesiæ statum pertinent, aut dubie agatur, aut segniter, cum residentibus vobis, quibus executionem nostræ dispositionis iniunximus, ea possint agi cuncta moderatione, ut nec benevolentia partes, nec iustitiæ negligantur, sed absq; personarum acceptione diuinum in omnibus iudicium cogitetur. Quod ut recta obseruantia valeat custodiri, catholicæ primitus fidei seruetur integritas, ut quia per omnia, angusta & ardua via est, quæ ducit ad vitam, neq; in sinistram, neq; ad dexteram ab eius tramite deuictur. Et quia euangelica & apostolica fides omnes expugnat errores, & ab vno latere Nestorium deiicit, ab alio Eutychen, & participes eius elidit. Hanc regulam memento te seruandam, ut quicumq; in illa synodo, quæ nomen synodi nec habere potuit, nec meretur, & in qua malevolentiam suam Dioscorus, imperitiam autem Iuuenalis ostendit, dolent, ut dilectionis tuæ relatione comperimus, se metu victos, & terrore superatos, ad consensum sceleratissimi iudicii potuisse compelli, & communionem catholicam obtinere desiderant, satisfactioni eorum pax fraterna præstetur, ita ut non dubiis professionibus, Eutychen cum suo dogmate, cumq; consortibus suis anathematis execratione condemnent. De his autem, qui in hac causa grauius peccauere, & ob hoc superiorem sibi locum in eadem infelici synodo vindicarunt, ut humilium fratrum simplicitatem arrogantia suæ præiudiciis aggrauarent, si fortè respiciunt, & à facti sui defensione cessantes, in condemnationem proprii conuertuntur erroris, horum si satisfactio talis accedit, quæ non refutanda videatur, maturioribus apostolicæ sedis conciliis referuetur, ut examinatis omnibus, atque perpensis, de ipsis eorum agnitionibus, quid constitui debeat, æstimetur. Neq; prius in ecclesia, cui te dominus voluit præsidere, cuiusquam talium (ut ante iam scripsimus) nomen ad altare recitetur, quàm quid de eis constitui debeat, rerum processus ostendat. De commonitorio vero, à clericis dilectionis tuæ nobis oblato, necessarium non fuit, epistolis quid videretur inferere, quum sufficeret legatis cuncta committi, quorum sermone ex omnibus diligentius instrueris. Annitere igitur, frater charissime, ut quæ ecclesiæ dei congruunt, fideliter & efficaciter cum his fratribus, quos tantæ rei idoneos autores elegimus, exequaris, præsertim, cum ipsa vos causæ ratio, spesq; diuini auxilij cohortentur, & clementissimorum principum tam sancta sit fides, tam religiosa deuotio, ut in eis non solum Christianum, sed etiam sacerdotalem experiamur affectum. Qui utique pro pietate, qua se dei famulos esse gloriantur, omnes suggestiones vestras fidei catholicæ profuturas, dignanter accipiant, ut ipsorum quoque ope & pax Christiana reparari, & error impius possit aboleri. Ac si de aliquibus amplius fuerit deliberandum, celeriter ad nos relatio dirigatur, ut pertractata qualitate causarum, nostra quid obseruari debeat sollicitudo, constituat. Data *quinto Idus Iunij, Adelphio viro clarissimo consule. Era. qua supra.

EPISTOLA XLV. EIVSDEM AD SYNODVM

Chalcedonen. vbi hortatur per legatos suos dei sacerdotes, ut secundum scripturas cuncta disponerent.

P T A V E R A M quidem dilectissimi pro charitate collegij, omnes domini sacerdotes in vna catholicæ fidei deuotione persistere, nec quenquam gratia, aut formidine potestatum, secularium deprauari, ut à via veritatis abscederet. Sed quia multa sæpo quæ pœnitundinem possint generare, proueniunt, & superat culpas delinquentium misericordia dei atque ideo suspenditur ultio, ut possit locum habere correctio, amplectendum est clementissimi principis, plenum religione consilium, quo sanctam fraternitatem vestram ad deserviendas ipsius diaboli & ad reformandam ecclesiasticam pacem voluit conuenire, beatissimi Petri iure, atq; honore seruato, adeo, ut nos quoq; suis ad hoc literis inuicaret, ut venerabili synodo nostram præsentiam præberemus, quod quidem nec necessitas temporis, nec vlla consuetudo poterat permittere. Tamen in his fratribus Paschasino, & Lucentio episcopis, Bonifacio, & Basilio presbyteris, qui ab apostolica sede directi sunt, me synodo vestra fraternitas existimet præsidere, nec seiunctam à vobis præsentiam meam confidat, qui nunc in vicariis meis adsum, & iam dudum fidei catholicæ prædicatione non desum, ut qui non potestis ignorare, quid ex antiqua traditione credamus, non possitis dubitare, quid cupiamus. Vnde

A Vnde (fratres charissimi) reiecta penitus audacia disputandi, contra fidem diuinitus inspiratam, vana errantium infidelitas conquiescat, nec liceat defendi, quod non liceat credi, cum secundum euangelicas auctoritates, secundum propheticas voces, apostolicamq; doctrinam plenissime, & lucidissime, per literas, quas ad beatæ memoriæ Flavianum episcopum misimus fuerit declaratum, quæ sit de sacramento incarnationis domini nostri Iesu Christi pia, & sincera confessio. Quia vero non ignoramus, per prauas æmulationes, multarum ecclesiarum statum fuisse turbatum, plurimosq; episcopos, qui hæresim non reciperent sedibus suis pulsos, & in exilia deportatos, atq; in locum superstitum alios substitutos, vulneribus his primum adhibeatur medicina iustitiæ, nec quisquam ita careat propriis, ut alter utatur alienis, cum si

B (ut cupimus) errorem omnes relinquunt, nemini quidem perire honor debeat, sed illis, qui pro fide laborauerunt, cum omni priuilegio oporteat ius proprium reformari. Prioris autem Ephesinæ synodi, cui sanctæ memoriæ Cyrillus episcopus tunc præsedet, in Nestorium specialiter statuta permaneant, ne tunc damnata impietas, * ideo sibi in aliquo blandiatur, quia Eutyches iusta execratione percellitur. Puritas enim fidei, atq; doctrinæ, quam eodem, quo sancti patres nostri, spiritu prædicamus, & Nestorianam, & Eutychianam, cum suis autoribus condemnat, pariter & persequitur prauitatem. Data. v. Calend. Iulij, Adelphio viro clariss. conf.

*al. demum

EPISTOLA XLVI. EIVSDEM AD Anatholium episcopum.

AD declinandam erroris maculam, qua nonnullos aut Nestoriana impietas, aut Eutychiana labefactauit infania, laudabilem curam filij nostri Basilius, & Ioannes presbyteri suæ æstimationis habuerunt, ut inter pugnantia dogmata falsitatis, vera catholicæ fidei pace gauderent. Siquidem longinquo peregrinationis labore suscepto, sensum cordis sui in apostolica sede patefecere, damnantes vtramq; hæresim, quarum supra fecimus mentionem, & de incarnatione domini nostri Iesu Christi non aliud recipientes, quam quod

D instruente sancto spiritu, & didicimus, & docemus. Per hos ergo, frater charissime, cum testimonio nostro ad propria reuertentes, dilectioni tuæ nostra scripta direximus, fidenter orantes, ut qui gratia apostolicæ, communionis ornantur, etiam tuo fauore per omnia se gaudeant adiuuari. Data. xij. Calendas Iulij, Adelphio viro clarissimo consule.

EPISTOLA XLVII. EIVSDEM AD Martianum augustum.

EREDEBAMVS, clementiam vestrā id desiderio nostro posse præstare, ut præsentī necessitate respecta, differri ad opportunius tempus sacerdotalem synodum iuberetis, ut vocatis de cunctis prouinciis sacerdotibus, vere posset esse vniuersale concilium. Sed quia vos amore catholicæ fidei congregationem nunc fieri voluistis, ne deuo to obuiare viderer arbitrio, fratrem, & coepiscopum meum Paschasinū de ea prouincia, quæ videtur esse securior, euocatum, qui vicem præsentis meæ possit implere, direxi, Bonifacio fratre nostro, & compresbytero sociato, & his, quos antea miseramus, adiunctis, consortem illis fratrem quoq; meum Iulianum addentes episcopum. Quos ea moderatione vniuersa, domino auxiliante, credimus esse gesturos, ut quæcunq; in querelam, perturbationemq; venerunt, ad vnitatem pacis, & fidei, compressa omni dissensione, reuocentur, nec vllum in aliquorum cordibus sacerdotum, vel Nestorianæ, vel Eutychianæ impietatis vestigium relinquatur, quoniam catholica fides, quam instruente nos spiritu dei, per sanctos patres à beatis apostolis didicimus, & docemus, neutrum subrepere permittet errorem. Si quid ergo morborum, si quid est vulnere, quod sincera possit correctione curari, ut ad veram sanitatem reuocetur, optamus. Quæ nunc utiq; non erant dubia, nec cuiusquam simplicitati deinceps nocitura, si nullis se excusationibus voluerit obumbrare, cum absolutionem peccati non obtineat, nisi vera confessio. Quia vero quidam de fratribus (quod sine dolore non dicimus) contra turbines falsitatis non valere catholicam tenere constantiam, prædictum fratrem, & coepiscopum meum vice mea synodo conuenit præsidere, certus, quod absq; odio, & gratia

ibidem

EPISTOLAE LEONIS PAPAE I.

ibidem ab his, quibus hoc commisimus, laboretur, ut cum solius hæreticæ impietatis excidio, G
in omnibus ecclesiis dei veritas regnet & Charitas. Data sexto Calend. Iulij, Adelphio vi-
ro clarissimo consule.

EPISTOLA XLVIII.

EO episcopus Martiano Augusto. Sanctum clementiæ vestræ studium, quo ad
reparationem pacis ecclesiasticæ synodum habere voluistis, adeo libenter accepi, ut
quanuis eam fieri intra Italiam poposcissem, & aptius expectari tempus optassem, H
quo, scilicet, plurimi possent episcopi etiam de longinquis prouinciis euocari, mox
tamen, ut mihi pietatis vestræ scripta sunt tradita, & Bonifacium de compresbyteris meis
ab vrbe direxerim, & de episcopis fratrem meum Paschasinum de Sicilia fecerim nauiga-
re, qui vicem meam sufficienter implerent, datis per eosdem epistolis ad eos, qui legationem
ante susceperant, ut ipsi quoque prædictis, ad implendas partes meæ præsentia iungerentur.
Vnde quamuis nimis arctus dies synodo fuerit constitutus, spero tamen affuturum omnipo-
tentis auxilium, quo omnes valeant ad præfinitum tempus occurrere, & vnanimiter, cum
sanctæ fraternitatis assensu, quæ vniuersali ecclesiæ congruant, definire. Compressa enim vel
remota, inquietudine ac prauitate paucorum, facile firmabitur probanda concordia, si in eam
fidem, quam euangelicis, & apostolicis prædicationibus declaratam, per antiquos patres no-
stros accepimus, & tenemus, omnium corda concurrant, nulla penitus disputatione cuius-
quam retractionis admissa, ne per vanam, fallacemq; versutiam aut infirma videantur, aut
Ephe. 2. d dubia, quæ in ipso lapide angulari Christo fundata sunt, & sine fine mansura. Hoc nobis in-
desinenter orantibus, ut à sacramento singularis fidei nemo inueniatur alienus, sed damnata
impietate hæreseos, nullum de perditione cuiusquam catholica ecclesiâ sentiat detrimentum.
Quod autem pietatem vestram de his, per quos meas misi epistolas obsecraui, nunc quoque
simili fiducia precor, ut vice mea acturos, commendatos per omnia habere dignemini, quo
facilius, ac diligentius, quæ optimo fidei vestræ ordinata sunt studio, salubri impleantur effe-
ctu. Data decimoquarto Calend. Augusti, Adelphio viro clarissimo consule. K

EPISTOLA XLIX. EIVSDEM AD PVLCHERIAM Augustam, per Theosticum Magistrianum.

RELIGIOSAM clementiæ vestræ sollicitudinem, quam catholicæ fidei indefinenter
impenditis, per omnia recognosco, & deo gratias ago, quod tantam vniuersalis
ecclesiæ curam habere vos video, ut quod iustitiæ, & benevolentia congruere arbi-
tror, confidenter insinuem, quo celerius, quæ, per opitio Christo, pietatis vestræ studio
irreprehensibiliter hætenus gesta sunt ad gratulandum producantur effectum. Quod ergo
synodum Chalcedonensem haberi clementia vestra præcepit, cum à me, ut in Italia haberetur,
mansuetudo vestra retineat postulatum, ut omnes nostrarum partium conuocati antisti-
tes si securitas temporis suppeteret, conuenerent, adeo tamen non aspernantur accepi, ut bi-
nos de coëpiscopis meis, & compresbyteris ordinarem, qui vicem meam implere sufficerent,
etiam datis ad venerabile synodum congruentibus scriptis, quibus fraternitas aduocata cogno-
sceret, quam formam seruare in hac diiudicatione deberet, ne vlla temeritas aut fidei regu-
lis, aut canonum statutis, aut benignitatis remediis obuiaret. Sicut enim à principio huius
causæ frequentissime scripsi, hanc inter discordes sensus, & carnales æmulationes modera-
tionem volui custodiri, ut integritati quidem fidei nihil euelli, nihil liceret apponi, ad vnita-
tem vero, pacemq; redeuntibus, remedium venia præstaretur. Quia tunc operum diaboli po-
tentia destruuntur, cum ad dei, & proximi dilectionem hominum corda reuocantur. Sed
quàm contraria tunc his monitis, atq; obseruationibus meis acta sint, multum est explicare;
nec opus est epistolari pagina comprehendere, quid in illo Ephesino non iudicio, sed latrocinio
potuit perpetrari. Ibi primates synodi, nec resistentibus sibi fratribus, nec consentientibus,
perceperunt, cum ad infringendam catholicam fidem, & ad execrabilem hæresim roboran-
dam, L

- A** dam, alios privilegio honoris exuerint, alios consortio impietatis infecerint, sæuiores profecto in eos, quos persuadendo, ab innocentia separabant, quàm in illos, quos beatos confessores, persequendo faciebant. Veruntamen quia tales sibi maxime sua iniquitate nocuerunt, & maioribus vulneribus diligentior est adhibenda medicina, nullis vnquam epistolis definitum etiam talibus, si resipiscerent, veniam denegandam. Et quamuis incomparabiliter inimicissimam Christianæ religioni hæresim detestemur, ipsos tamen, si corrigantur, & digna satisfactione purificent, ab ineffabili misericordia dei non iudicamus alienos, sed potius cum gementibus gemimus, cum flentibus flemus & sic vtimur iustitia commotionis, vt non amittamus remedia charitatis. Quod, sicut pietas vestra cognoscit, non verbis solis promittitur, Roma. 12. 4
- B** sed etiam factis docetur. Siquidem pene omnes, qui in consensum præsentium aut traducti fuerant, aut coacti *resistendo quod statutum fuerat ab illis, & condēnando quod scripserant, perpetuam culpæ abolitionem, & apostolicæ pacis gratiam sunt adepti. Si ergo clementia vestra propositum nostrum considerare dignetur, probabit, in eo concilio cuncta gessisse, vt sine cuiusquam animæ detrimento, hæreseos tantum obtineretur extinctio, & ob hoc, circa autores sæuissimorum turbinum, quiddam consuetudinis minuisse, vt ad indulgentiam postulandam, compunctione aliqua possit eorum tarditas excitari. Qui etsi post illud iudicium suum tam impium, quàm iniustum non sunt catholicæ fraternitati ita honorabiles, vt fuerunt, suas tamen adhuc obtinent sedes, & episcopatus sui honore potiuntur, aut per veram, & necessariam satisfactionem pacem ecclesiæ recepturi, aut si hæresim (quod absit) tuebuntur professionis suæ merito iudicandi. *al. rescindendo, vel reuocando
- C** Data decimotertio Calendas Augusti, Adelfio viro clarissimo consule.

**EPISTOLA RAVENNII, ALIORVMQVE EPI
scoporum Gallorum, ad Leonem papam, fidei eius, quam ad
Orientem direxit, laudes dicentium.**

- D** **N**OMINO vere sancto, merito in Christo beatissimo, & apostolico honore venerando papæ Leoni, Rauennius, Rusticus, Venerius, Constantinus, Maximus, Armentarius, Florus, Sauinus, Valerianus, Constantius, Nectarius, Maximus, Asclepius, Item Maximus, Vrsus, Ingenulius, Iustus, Valerianus, Superuentus, Crisaphius, Fontecius, Petronius, Hydacius, Etherius, Eulalius, Euty chius, Fraternus, Venturus, Eugenius, Hilarius, Verus, Amandus, Gerontius, Proculianus, Iulianus, Helladius, Armentarius, Honoratus, Hepartius, Amenius, Dinamius, Maximinus, Hyrnanus & Palladius. Perlata ad nos epistola beatitudinis vestræ, quam ad Orientem pro catholicæ fidei assertionem misistis, optassemus, & statim apostolatu vestro pro tam immenso munere gratiarum actionem referre, nisi nobis difficultatem, qua in vnum celeriter non potuimus conuenire, vel spacia, quibus a nobis dispartati sumus, longa terrarum, vel aurarum, quæ in regionibus nostris præter consuetudinem fuit intemperies, attulisset. Det ergo apostolatus vester nostræ veniæ tarditati, quæ non de ocio, aut dissimulatione, sed de certa necessitate descendit, quæque a nobis, etsi celeritatis gratiam abstulit, exultandi tamen materiā auferre non potuit. Exultauimus itaque, Christo propitio, lectis beatitudinis vestræ literis, & omni instructione patefacta, omnes, intra Gallias constitutos, exultare mox fecimus, dolentes pariter *pro his vobiscum, qui catholicæ fidei lumine derelicto, errorum tenebras inciderunt. Quæ apostolatus vestri scripta, ita vt symbolū fidei, quisquis redemptionis sacramenta non negligit, tabulis cordis *ascripsit, & tenaci, quo ad confundendos hæreticorum errores paratior sit, memoriæ commendauit. Multi itaque in ea gaudentes pariter & exultantes, recognouerunt, fidei suæ sensum & ita se semper ex traditione paterna tenuisse, vt vester apostolatus exposuit, iure latantur. Nonnulli sollicitiores facti, beatitudinis vestræ admonitione percepta, modis omnibus se gratulantur instructos, datamque sibi occasionem gaudent, qua libere, ac fiducialiter, suffragante etiā apostolicæ sedis autoritate, eloquantur, & asserat vnusquisque quod credit. Quis autem apostolatu vestro, pro hoc tanto munere, *quod non solum Gallias, sed totum mundum, velut quibusdam pretiosissimis gemmis ornavit, dignas æstimet gratias posse persolui? Doctrinæ post deum vestræ debet fidelis, vt constanter teneat, quod credebat, debet etiam infidelis, vt a perfidia sua, agnita veritate, *al. de
*al. ascribit;
*al. quo

ritate, discedat, & apostolicæ institutionis luce perfusus, erroris sui tenebras derelinquat, G magis sequatur, & credat, quod per os vestrum dominus noster Iesus Christus de sacramen- to incarnationis suæ docet, quàm id teneat, quod diabolus humanæ salutis, & veritatis ini- micus stillat. Optassemus etiam ad filium vestrum, gloriosissimum ac fidelissimum princi- pem super eandem causam literas dare, quibus congratulantes fidei ipsius, humilitatis quo- que nostræ sollicitudinem, quæ vos in Christo sequimur, proderemus, nisi ad nos de Orienta- libus partibus nuntio perlato, fieri hoc, minime necessarium putarem. Meritis autem apo- stolatus vestri pius dominus præstitit, vt hæresim, iam diu occulte nutritam, vestris tempo- ribus proderet. Ad laudem enim sollicitudinis vestræ pertinet, quod malorum error latere non potuit, ad gloriosæ fidei ædificationem redundat, quod praua persuasio participes aut H non inuenit, aut inuentos amisit. Respiciat itaque conseruando apostolatam vestrum, mise- ricors dominus ecclesiam suam, toto orbe diffusam. Vobis enim ita inuigilantibus, & hi, qui curam animæ suæ gerunt, sollicitiores in fide redduntur, & hi, qui paulo desides sunt, tanto ad sollicitudinem accenduntur exemplo. Quod nos ante oculos semper habentes, non desi- nemus deo, ac domino nostro gratias agere, & pariter supplicare, gratulantes, quod tantæ sanctitatis, tantæ fidei, tantæq; doctrinæ apostolicæ sedi, vnde religionis nostræ, propitio Christo, fons, & origo manauit, antistitem dederit, petentes etiam, vt datum, concessumq; munus pontificij vestri, longissima ad ædificationem ecclesiarum suarum ætate custodiat. Nos autem etsi impares meritis, pari tamen fide, si quid (quod absit) contra ecclesiam ca- I tholicam, prophana infestatione tentetur, parati sumus, confortante domino, cum beatitu- dine vestra pro veritate fidei animas nostras ponere, & vitam hanc auctori salutis nostræ, & largitori æternitatis impendere. Et alia manu. Ora pro me, domine beatissime, merito & apo- stolico honore venerande papa, Rusticus episcopus, apostolatam tuam in domino venerans saluto, & vt digneris pro me orare, supplex rogo. Venerius, te dominum in Christo meum, reuerentissime saluto, & vt digneris pro me orare, supplex rogo, Constantinus episcopus, bea- titudinem vestram saluto. Similiter & omnes episcopi superscripti salutauerunt.

EPISTOLA L. EIVSDEM AD OMNES EPI- scopos Galliarum de damnatione hæreticorum.

Herculano & Asporatio consulibus circa annum Christi (teste Cassiodoro) CCCCLIII. Secundum Marianum Scotum, ad ueritatem euangelij. CCCCLXXIII. Iuxta uero cyclum Dionysij CCCCLI. qui fuit pontificatus Leonis papæ annus XIII. scripta est hæc epistola similiter & tres sequentes.

EO Rauennio, Rustico, Venerio, Constantino, Maximo, Armentario, Floro, Sani- L no, Valeriano, Constantio, Asclepio, Nectario, Maximo, Virso, Ingenulo, Iusto, Va- leriano, Superuento, Crisaphio, Fonteio, Petronio, Hydacio, Etherio, Eulalio, Eu- tychio, Fraternali, Venturo, Eugenio, Hilario, Vero, Amando, Gerontio, Proculia- no, Iuliano, Helladio, Armentario, Honorato, Hepartio, Amenio, Dinamio, Maximinio, Hyrnanthio, & Palladio episcopis per Gallias constitutis. Optassemus quidem, fraternita- tis vestræ literas, eo tempore quo promiseratis, accipere, vt profecturis ad Orientem fratri- bus nostris, quos ad sanctam synodum, vice nostra pro catholicæ fidei defensione direximus, etiam vestræ sententiæ professio iungeretur. Sed cum multa obstacula inopinatam nobis M intulerint tarditatem, quamlibet seras, & diu expectatas epistolas per fratrem, & coepisco- pum nostrum Ingenulum gratanter accepimus, easq; cum gaudio recensentes probauimus, sicut confidebamus, eruditione spiritus sancti cœlestem in vobis vigere doctrinam, quam in Orientalibus ecclesiis versutia hostis antiqui, per eos, quos sequaces suos reperit, falsitasq; fatigare conata est, cum catholica fides, quæ nulla sui est, parte mutabilis, per ipsas aduer- santium exercitationes & validior efficiatur semper, & clarior, operante hæc gratia dei, vt si qui fortè, ad hæc subtilia inimici iacula declinanda, minus erant instructi, minúsque so- liciti, perceptis veritatis armis, fierent contra impiorum mendacia fortiores. Quod ergo, sicut causa poscebat, fiduciam nostram, quam de vobis habemus in domino, fideliter, atq; obe- dienter

- A** dienter auxistis, multa exultatione gaudemus. Et merito nos cognoscimus, fratribus, & cō-
 ēpiscopis nostris Orientalibus intimaſſe, quōd ſecundum euangelicam & apoſtolicam tra-
 ditionem de incarnatione domini noſtri Ieſu Chriſti, vna eſſet omnium noſtrū, & indi-
 ſcreta confeſſio, neque vllis eorum diſputationibus detineri, vt aliter aliquid de ſummi, & ſa-
 lutiferi ſacramenti veritate ſapiamus, & ex prædicatione ſanctorum patrum, & ex autorita-
 te incommutabilis ſymboli didicimus, & docemus, damnatis ab vniuerſali eccleſia, & nunc
 Eutyche, & antea Neſtorio. Quorum ſi quis, non ferendis impietatibus, inhærere delege-
 rit, ipſe ſe à corpore Chriſtianæ vnitatis abſcidit. Non enim vltra iam cuiquam excuſatio-
 nis refugium, de ignorantia, & inſcientia, vel de intelligentiæ difficultate conceditur, cum
B hoc ipſo ſexcentorum fere fratrum, cōēpiſcoporumq; noſtrorum ſynodus congregata, nul-
 lam artem ratiocinandi, nullum eloquium diſſerendi contra fundamentum fidei inſpirare
 permiſerit, quoniam adnitentibus per auxilium gratiæ dei fratribus, vicariis noſtris, quo-
 rum pleniffima exitit in omni actione deuotio, non ſolum ſacerdotibus Chriſti, ſed etiam
 principibus, & poteſtatibus Chriſtianis, cunctiſq; clericis, plebibus, ordinibus plene, atque
 euidenter apparuit, hanc eſſe vere apoſtolicam fidem, ex diuinæ pietatis fonte manantem,
 quam ſynceram, & ab omni facie totius erroris alienam (ſicut accepimus) prædicamus, &
 vniuerſo iam mundo conſentiente, defendimus, extinctis toto orbe dogmatibus, quæ vel
 præcedens hæreticus auſus eſt inferre, vel ſubſequens, diſſimili quidem commento, ſed im-
C pietate compari. Nam ſicut Neſtorius non eſt toleratus, affirmans beatam Mariam hominis
 tantummodo fuiſſe genitricem, qui poſtmodum ſit à verbo deitatis ſuſceptus, duabus ſcili-
 cet naturis ex perſonis diſtinctis, vt neque ipſe eſſet filius hominis, qui filius dei, neque vnus
 Chriſtus in vtraque natura, ſed alter ſempiternus ex patre, alter temporalis ex matre, cum
 euangelica autoritas ita verbum prædicet, carnem factum, vt non duos Chriſtos, nec duos Ioan. 1. b. 1
 filios, ſed in vno domino Ieſu Chriſto, & dei, & hominis nobis inſinuet veritatem, vt vtriuſ-
 que ſubſtantiæ, id eſt, ſaluantis, atque ſaluatæ, nec proprietas poſſit confundi, nec perſona
 geminari. Sicut ergo Neſtorius in ſuo dogmate execrabilis, ſic & Eutycheſ, damnatum olim
 ſectatus errorem, alia prophanitate blaſphemans, à catholicæ ſoliditatis compage reſecatus
D eſt, quia indoctis quibuſdam, nimiumq; ſimplicibus perſuadere tentauit, quod verbum dei
 ita caro ſit factum, vt veram carnem de ventre virginis non ſumpſerit, nec noſtri illum ge-
 neris corpus habuiſſe, ſed diuinitatis eius, & carnis vna eſſet natura, vt vnum dominum no-
 ſtrum Ieſum, & falſum hominem, & deum diceret eſſe paſſibilem. Quod nec pietas fidei,
 nec ratio recipit ſacramenti, vt aut in ſua natura paſſibilis fuerit deitas, aut in ſuſceptione hu-
 mana mentita ſit veritas. Quæ diabolicorum ſenſuum prodigioſa commenta, ſancta nunc
 ſynodus (humilitatis noſtræ ſcriptis, autoritate domini mei beatiffimi Petri apoſtoli, & me-
 rito roboratis) religioſa vnanimitate conſentiens abominando, ab eccleſia dei amputauit.
 Dioſcorum quoque Alexandrinum, in ſua impietate manentem, ne illa eccleſia, quæ inter
E ipſa euangelij principia beatum Marcum beatiffimi Petri apoſtoli diſcipulum, in omnibus
 vtique doctrinis, ſui doctōris magiſterio conſonantem habuit fundatorem, quæq; poſtea re-
 centioribus à noſtra ætate temporibus Athanaſium, Theophilum, & proximæ Cyrillum pro-
 batiffimos præſules habuit, indignam captiuitatem ſub hæretici dominatione pateretur.
 Vnde ſecundum magnam miſericordiam dei vniuerſos diaboli conatus, quibus eccleſiam
 domini conturbare molitus eſt, noueritis eſſe deſtructos. Reddite igitur deo gratias, fra-
 tres chariſſimi, & dignam gratiarum actionem, & oret nobiſcum veſtra dilectio, vt fra-
 tres noſtros, quos expectatio noſtra deſiderat, incolumes quàm primum rediiſſe, lætemur,
 & de omnibus, quæ, domino adiuuante, ſunt geſta, plenius vos poſſimus inſtruere. Nam
F fratrem Ingenulum nolumus hac expectatione tardari, cum ob hoc ipſum properatius re-
 meare debuerit, ne diutius vobis eſſet incognita omnium materia gaudiorum, quæ volu-
 mus per curam dilectionis veſtræ etiam ad fratres noſtros Hiſpaniæ epiſcopos peruenire,
 vt quod deus operatus eſt, nulli eſſe poſſit incognitum. Data Calendas Februarij, Hercu-
 lano viro clariffimo conſule.

x ij Eufebij

EVSEBII MEDIOLANEN. EPISCOPI, EPISTOLA 6
 la ad Leonem papam, per quam fidei eius, quam ad Orientem direxerat, assertioni cum aliis episcopis consentientibus subscripsit.

DOMINO sancto, & beatissimo patri Leoni Eusebius Mediolanen. episcopus. Reuerfis, domino annuente, fratribus nostris, quos ad Orientem fidei causa solícite prouida beatitudo vestra direxerat, decursisq; literis, quas per eos tua sanctitas destinauit, omni exultatione in Christo releuatus sum, quod effectum commissæ sibi legationis eodem reportasse, vestra pagina designauit. Nec mirum, quod dominus noster Iesus Christus catholice fidei, quam tenemus, maiestatis suæ gratiam, custodiamq; præstiterit, quando vos veros cultus sui assertores, in apostoli sui sede præfules collocauit, qui & recta sentire de incarnationis dominicæ sacramento, & eadem potestis recte custodire. Admonitis ergo fratribus, & coepiscopis meis, habitoq; conuentu, uestrarum formam tenuimus literarum. Nam censens epistolam beatitudinis vestræ, in sacerdotum domini concilio, quam sanctus frater, & coepiscopus noster, Abundantius, & compresbyter meus Senatus, detulerant, agnitæq; eorum narratione, sicut scripta vestra signauerant, rerum gestarum ordine continuo requisita est, recitataq; epistola, quam fidei assertioni plene digestam, ad Orientem dudum sanctitas vestra transmiserat, quæ ad nos, ex uestra admonitione, sancto fratre & coepiscopo nostro, Ceretio mutuante peruenit, claruit, eam plenam fidei simplicitate fulgere, prophetarum etiam assertionibus, euangelicis autoritatibus, & apostolicæ doctrinæ testimoniis, nitore quodam lucis, ad veritatis splendorem radiare, omnibusq; sensibus conuenire, quos beatus Ambrosius, de incarnationis dominicæ mysterio, suis libris, sancto spiritu excitatus inseruit. Et quia omnia maiorum fidei, nobis antiquitus tradita, tota puritate conueniunt, domine sancte, & beatissime pater, placuit omnibus, quorum subscriptio subter annexa nomina poterit declarare, ut eos, qui impie de incarnationis dominicæ sacramento sentiunt, quamuis intellectus sui prauitate, à catholice fidei veritate recedentes, seipsos dignos abiectione fecerint, suo etiam consensu, autoritatis vestræ præcedente sententia, damnatione congrua, persequendos. Literarum ergo uestrarum formam secuti, modum perscriptæ ordinationis nos seruasse, his, per fratrem, & coepiscopum meum Cyriacum, missis, ostendimus, superesse, ut annuente domino, perpetuæ retinentes, hoc futuris memorabile seculis relinquatis, ut ab hoc tempore præsentis, extincta impiæ sectæ contumacia videatur, ut nouis purgationibus, in æternum prostrata succumberet. Et alia manu. Incolumem beatitudinem tuam summa diuinitas adornet atq; custodiat, domine sancte & beatissime pater. Eusebius episcopus ecclesiæ Mediolanen. in omnia supradicta consensi & subscripsi, anathema dicens his, qui de incarnationis dñicæ sacramento impia senserunt. Ego Fauentius episcopus Regien. ecclesiæ in omnia suprascri L - pta consensi & subscripsi, anat. dicens his, qui de incar. dom. sac. imp. sens. Ego Maiorianus episcopus ecclesiæ Placentinæ, in omnia supraf. conf. & subf. anat. dicens his, qui de incar. do. sac. imp. sens. Ego Cyprianus episc. ecclesiæ Brixillen. in omnia supraf. conf. & subf. anat. di. his, qui de incar. do. sa. im. sen. Ego Quintinus episc. eccle. *Dertonen. in omnia subf. conf. & subf. anat. dicens his, qui de incar. dom. sa. imp. sens. Ego Crispinus episcopus eccle. Tici nen. in omnia supraf. conf. & subf. anat. dicens his, qui de incar. do. sa. imp. sens. Ego Maximus episcopus eccl. Taurinatis, in omnia supraf. conf. & subf. ana. dicens his, qui de incar. do. sac. imp. sens. Ego Floreius presbyter, iussus à præsentis sancto Eulogio epis. meo eccle. Ipo- M - rien. quia ipse propter infirmitatem subscribere non potuit, in omnia supraf. conf. & subf. ana. dicens his, qui de incar. do. sa. im. sen. Ego *Gradus presb. directus ab episc. *Eustasio eccle. Augustanæ, vice ipsius in omnia supraf. conf. & subf. ana. dicens his, qui de incar. do. sac. imp. sen. Ego Cyriacus episcopus eccle. Lauden. in omnia supraf. conf. & subf. anat. dicens his, qui de incar. do. sac. imp. sens. Ego Abundantius epi. eccle. Comen. in omnia supraf. pro me ac pro absente sancto fratre meo Asimone episc. ecclesiæ Curien. primæ *Reaticę subscripsi anat. dicens his, qui de incar. do. sa. imp. sen. Ego Paschasius episcopus ecclesiæ Genuen. in omnia supraf. conf. & subf. anat. dicens his, qui de incarnat. do. sac. imp. sen. Ego Pastor episcopus ecclesiæ Astensis, in omnia supraf. conf. & subf. anat. dicens his, qui de incar. do. sac. imp. sen. Ego Simplicius episcopus eccle. Nouarien. in omnia supraf. conf. & subf. anat. di- cens

*al. Terdonensis

*al. Gerardus
 *al. Eurhasio

*al. Rethia

A cens his, qui de incar. do. sac. imp. sens. Ego Ioannes episcopus ecclesiæ Cremonens. in omnia supraf. conf. & subf. anat. dicens his, qui de incar. do. sac. imp. sens. Ego Octavianus episcopus ecclesiæ Brixianæ, in omnia supraf. conf. & subf. anat. dicens his, qui de incar. do. sac. imp. sens. Ego Iustianus episcopus ecclesiæ Vercellens. in omnia supraf. conf. & subf. anat. dicens his, qui de incarnationis do. sac. imp. sens. Ego Quintius episcopus eccle. Albingau-
 nen. in omnia supraf. conf. & subf. anat. dicens his, qui de incar. dom. sacra. impia senserunt.
 Ego Præstantius episcopus ecclesiæ Bergomatis, in omnia suprascripta consensu & subscripsi, anathema dicens his, qui de incarnationis dominicæ sacramento impia senserunt.

B EPISTOLA LI. EIVSDEM AD ANATHOLIVM

Constantinopolitanum episcopum, vbi in primis de fide in
 Chalcedonen. concilio laudat. Deinde arguit, quòd
 contra Nicænam synodum Alexandrinam
 atque Antiochenam ecclesias sibi
 subdere voluisset.

C **M**ANIFESTATO, sicut optauimus, per gratiam dei lumine euangelicæ verita-
 tis, & ab vniuersali ecclesia perniciosissimi erroris nocte depulsa, ineffabiliter gau-
 demus in domino, quod credite nobis dispensationis labor ad desideratum peruenit ef-
 fectum, sicut etiam epistolæ tuæ textus eloquitur, ut secundum apostolicam doctrinam, idip-
 sum dicamus omnes, & non sint in nobis schismata. Simus autem perfecti in eodem sensu, &
 in eadem sententia. In cuius operis deuotione, gratulamur dilectionem tuam esse consortem,
 ut & corrigendis tua prodesset industria, & ab omni te deuiantium participatione, & factio-
 ne purgares. Decessore enim tuo beatæ memoriæ Flauiano, propter defensionem catholicæ
 veritatis eiecto, non immerito credebatur, quod ordinatores tui, contra sanctorum canonum
 constituta, viderentur sui similem consecrasse. Sed affuit misericordia dei, in hoc te dirigens
 atque confirmans, ut malis principiis bene vtereris, & non te iudicio hominum, sed dei proue-
 ctum benignitate monstrares. Quod vere ita accipiendum est, si hanc diuini muneris gra-
 tiam alia offensione non perdas. Virum etiam catholicum, & præcipue domini sacerdo-
 tem, sicut nullo errore implicari, ita nulla oportet cupiditate violari. Dicente quippe scriptu-
 ra sancta, post concupiscentias tuas non eas, & à voluntate tua vetare, multis mundi huius
 illecebris, multis vanitatibus, resistendum est, ut veræ continentie obtineatur integritas, cu-
 ius prima est labes superbia, initium transgressionis, & origo peccati. Quoniam mens poten-
 tiæ auida, nec abstinere nouit à vetitis, nec gaudere concessis, dum inordinato, prauoque pro-
 cessu, impunitarum transgressionum augentur excessus, & crebrescunt culpæ, quæ toleratæ
 sunt studio fidei reparandæ, & amore concordie. Post illa itaque ordinationis tuæ non in-
 culpata principia, post consecrationem Antiocheni episcopi, quam tibi met contra canoni-
 cam regulam vendicasti, doleo etiam in hoc dilectionem tuam esse prolapsam, ut sacratissi-
 mas Nicænorum canonum constitutiones conareris infringere, tanquam opportune se ti-
 bi hoc tempus obtulerit, quo secundi honoris privilegium sedes Alexandrina perdiderit, &
 Antiochena ecclesia proprietatem tertie dignitatis amiserit, ut his locis iuri tuo subditis, om-
 nes Metropolitanæ episcopi proprio honore priuentur. Quibus inauditis, & nunquam ante
 tentatis, ita præueniris excessibus, ut sanctam synodum, ad extinguendam solum hæresim, &
 confirmationem fidei catholicæ studio Christianissimi principis congregatam, in occasio-
 nem ambitus trahas, & ut conniuentiam suam tibi dedat impellas, tanquam refutari nequeat,
 quod illicite voluerit multitudo, & illa Nicænorum canonum, per sanctum vere spiritum
 ordinata conditio in aliqua vnquam sit parte solubilis. Nulla sibi met de multiplicatione con-
 gregationis synodalia concilia blandiantur, neque trecentis illis decem, atque octo copiosior nu-
 merus sacerdotum, comparare se audeat, vel præferre, cum tanto diuinitus privilegio Nicæ-
 na sit synodus consecrata, ut siue per pauciores, siue per plures ecclesiastica iudicia celebren-
 tur, omni penitus autoritate sit vacuum, quicquid ab illorum fuerit constitutione diuersum.
 Nimis ergo hæc improba, nimis sunt praua, quæ sacratissimis canonibus inueniuntur esse
 contraria. In totius ecclesiæ perturbationem superba hæc tendit elatio, quæ ita abuti voluit con-
 cilio synodali, ut fratres in fidei tantummodo negotium conuocatos, & definitione eius cau-

1. Cor. 1. b

Eccl. 18. d

Gal. 3. gressu

Nicæni con-
cilij. 6. & 7.
capitulis

x iij fæ, quæ

ſæ, quæ erat curanda, perfunctos, ad conſentiendum ſibi, aut deprauando traduceret, aut ter- G
 rendo compelleret. Inde enim fratres noſtri, ab apoſtolica ſede directi, qui vice mea ſynodo
 præſidebant, probabiliter atq; conſtanter illicitis auſibus obſtiterunt, aperte reclamantes, ne
 contra inſtituta Nicænæ ſynodi, præſumptio reproba nouitatis aſſurgeret. Nec poteſt de eo-
 rum contradic-
 tione dubitari, de quibus in epiſtola tua etiam ipſe conquereris, quòd conati-
 bus tuis voluerint obuiare. In quo eos quidem multum mihi, hæc ſcribendo, commendas, ſed
 temetipſum, quod eis parere nolueris, dum illicita moliris, accuſas, ſuperflue non conceden-
 da appetens, & inſalubriter contraria concupiſcens, quæ nullum vnquam potuerunt noſtrum
 obtinere cōſenſum. Abſit enim à conſcientia mea, vt tam praua cupiditas meis ſtudiis adiuue-
 tur, ac non potius & meo, & omnium, qui non alta ſapiunt, ſed humilibus conſentiunt, *ope- H
 re ſubruatur. Sancti illi, & venerabiles patres, qui in vrbe Nicæna, ſacrilego Arrio cum ſua
 impietate damnato, manſuras vſque in finem mundi leges eccleſiaſticorum canonum con-
 diderunt, & apud nos in toto orbe terrarum in ſuis conſtitutionibus viuunt, & ſi quid vſquā
 aliter, quàm illi ſtatu-
 erunt, præſumitur, ſine cunctatione caſſatur, vt quæ ad perpetuam vtili-
 tatem generaliter inſtituta ſunt, nulla commutatione varientur, nec ad priuatum trahantur
 commodum, quæ ad bonum ſunt commune præfixa. Et manentibus terminis, quos conſtitue-
 runt patres, nemo in ius tendat alienum. Sed intra fines proprios atque legitimos, prout quis
 valuerit, in latitudine ſe charitatis exerceat, cuius ſatis vberes fructus Conſtantinopolitanus
 poteſt antiſtes acquirere, ſi magis humilitatis virtute nitatur, quàm ſi ſpiritu ambitionis in- I,
 fletur. Noli, frater, altum ſapere, ſed time, & Chriſtianiſſimorum principum piſſimas aures
 improbis petitionibus inquietare deſiſte, quibus, certum habeo, modeſtia te magis, quàm ela-
 tione placiturum. Perſuaſioni enim tuæ in nullo penitus ſuffragatur, quorundam epiſcoporum
 ante ſexaginta (vt iactas) annos facta ſubſcriptio, cum quadam à prædeceſſoribus tuis ad apo-
 ſtolica ſedis tranſmiſſa noti-
 tiâ, cui ab initio ſui caducæ, dudumq; collapsæ ſera nunc & inuti-
 lia ſubiicere fomenta voluiſti, eliciendo à fratribus ſpeciem conſenſionis, quam tibi in ſuam
 iniuriam, verecundia fatigata præberet. Memento, quid dominus ei, qui vnum de puſillis ſcan-
 dalizauerit, comminatur, & ſapienter intellige, quale ſit iudicium dei ſubiturus, qui tot eccle-
 ſiis, tot ſacerdotibus ſcandalum inferre non metuit. Fateor enim, ita me dilectione vniuerſæ K
 fraternitatis obſtringi, vt nemini prorsus in his, quæ contra ſe poſcit, aſſentiam, poſſisq; eui-
 denter agnoſcere, me dilectioni tuæ beneuolo animo contraire, vt ſaniore conſilio ab vni-
 uerſalis te eccleſiæ perturbatione contineas. Non conuellantur prouincialium iura. prima-
 tum, nec priuilegiis antiquitus inſtitutis metropolitani antiſtites fraudentur. Nihil Alexan-
 drinæ ſedi eius, quam per ſanctum Marcum euangeliftam beati Petri diſcipulum meruit,
 pereat dignitatis, nec Dioſcoro in impietatis ſuæ pertinacia corrutente, ſplendor tantæ eccle-
 ſiæ tenebris obſcuretur alienis. Antiochæna quoque eccleſia, in qua primum prædicante apo-
 ſtolo Petro, Chriſtianum nomen exortum eſt, in paternæ conſtitutionis ordine perſeueret,
 & in gradu tertio collocata, nunquam ſe fiat inferior. Aliud enim ſunt ſedes, aliud præſiden- L
 tes. Et magnus vnicuiq; honor eſt integritas ſua. Quæ cum in quibuſlibet locis propria orna-
 menta non perdat, quanto magis in Conſtantinopolitanæ vrbis magnificentia poteſt eſſe glo-
 rioſa, ſi per obſeruantiam tuam & deſenſionem, paterni canones & exemplum probitatis mul-
 ti habeant ſacerdotes. Hæc tibi ſcribens, frater in domino, hortor ac moneo, vt depoſito am-
 bitionis deſiderio, ſpiritu potius ferueas charitatis, eius quoq; virtutibus, ſecundum doctri-
 nam apoſtolicam, proficenter orneris. Eſt enim patiens & benigna, & non æmulatur, non a-
 git perperam, non inflatur, non eſt ambitioſa, non quærit quæ ſua ſunt. Vnde ſi charitas non
 quærit propria, quantum peccat, qui concupiſcit aliena? A quibus, volo, vt te prorsus abſtineas
 memorq; ſis eius ſententiæ, quæ dicit: Tene, quod tenes, ne alius accipiat coronam tuam. M
 Nam ſi inconceſſa quæſieris, ipſe te tuo opere, atque iudicio vniuerſalis eccleſiæ pace priua-
 bis. Frater autem & coëpiſcopus noſter Lucianus, & filius noſter Baſilius diaconus, quantum
 in ipſis fuit, ſtudioſe his, quæ eis iniūxeras, aſſuere. Sed actioni eorum iuſtitia negauit effectum.
 Data vndecimo Calend. Iunij, Herculano viro clariffimo conſule.

Epiſtola

A EPISTOLA LII. EIVSDEM AD MARTIANVM

augustum, vbi de eius gratulatur fide, quæ in Chalcedonen. concilio gesta est. Et de Anatholio Constantinopolitano episcopo, qui in eodem concilio Alexandrinâ & Antiochænâ ecclesias contra cõstituta per ambitum sibi voluit subiugare.

B **M**agno munere misericordiæ dei, totius ecclesiæ catholicæ multiplicata sunt gaudia, cum sancto & glorioso clemētis vestræ studio perniciosissimus error extinctus est, vt labor noster citius ad desideratum perueniret effectū, quem deo seruiens principatus vester, & fide & potestate iuisset. Quia etsi in virtute spiritus sancti, inter quaslibet dissensiones per sedis apostolicæ famulatū euangelij erat defendenda libertas, manifestior tamē apparuit gratia dei, quæ præstitit mundo, vt in victoria veritatis, autores tantū violare fidei deperirent, & sua integritas ecclesiæ redderetur. Bellū igitur, quod noster inimicus excitauerat adeo feliciter, dextera domini pugnāte, confRACTū est, vt triūphante Christo, omnium sacerdotū esset vna victoria, & coruscante lumine veritatis, erroris tenebræ cū suis assertoribus pellerentur.

C Nā sicut in ipsa domini resurrectione credēda, ad corroboranda initia fidei, multū securitatis accessit, quod quidā apostoli de corporea domini Iesu Christi veritate dubitauere, & visu atq; contactu fixuras clauorū, & vulnus lanceæ perscrutando, ambiguitatē cunctis, dum ambigunt, abstulerunt, ita nunc quoq; quū aliquorum infidelitas confutatur, omnium hæsitantium corda firmata sunt, & profecit vniuersis ad illuminationē, quod quibusdā intulit cæcitatē. In quo opere digne & iuste exultat vestra clemētia, quæ fideliter, proprièq; prospexit, vt Orientalibus ecclesiis diabolicæ insidiæ nō nocerent, sed ad propitiandū deum efficaciora vbiq; offerrentur holocausta, quando per mediātore dei & hominū hominem Christum Iesum eadem cõfessio plebiū, eadem sacerdotū, eadem esset & regum, gloriosissime fili, & clemētissime Auguste. His aut, propter quæ tanta facta est cõgregatio sacerdotū, bono, & optabili fine cõpositis, miror, & doleo, qd pacē vniuersalis ecclesiæ, diuinitus reformatā, ambitionis rursus spiritus inquietat.

D Quāuis enim necessarie sibi frater meus Anatholius cõsuluisse videatur, vt ordinatorū suorū errorē deferens, in assensum catholicæ fidei salubri correctione transiret, custodire tamē debuit, vt quod vestro beneficio noscitur cõsecutus, nullius *prauitatis cupiditate turbaret. Nos enim vestræ fidei, & interuētionis habētes intuitū, cum secundū suæ cõsecrationis autores eius initia turbaret, benigniores circa ipsum q̄ iustiores esse volumus, quo perturbationes omnes, quæ operāte diabolo fuerāt excitatæ, adhibitis remediis, leniremus, quæ illū modestū magis, q̄ immoderatū facere debuere. Qui etiam si præcipuis meritis, optimoq; iudicio legitime

*al. cupiditatis prauitate

E fuisset, ac solēniter ordinatus, cõtra reuerentiā tamen canonū paternorū, cõtra sancti spiritus instituta, cõtra antiquitatis exempla, nullis posset suffragiis adiuuari. Apud Christianū, & vere religiosum, vereq; orthodoxū principē loquor, multū Anatholius episcopus proprio detractū merito, si illicito crescere optat augmento: Habeat, sicut optamus, Cõstantinopolitana ciuitas gloriā suam, ac protegēte dextera dei, diuturno clemētis vestræ fruatur imperio. Alia tamen ratio est rerum secularium, alia diuinarū, nec præter illam petram, quā dominus in fundamento posuit, stabilis erit vlla cõstructio. Propria perdit, qui indebita concupiscit. Satis fit, qd prædicto vestræ pietatis auxilio, & mei fauoris assensu, episcopatum tantæ vrbis obtinuit. Non dedignetur regiam ciuitatem, quam apostolicam non potest facere sedem, nec vllō speret modo, qd per aliorum pollit offensiones augeri. Priuilegia enim ecclesiarum, sanctorū patrum canonibus instituta, & venerabilis Nicænæ synodi fixa decretis, nulla possunt improbitate conuelli, nulla nouitate mutari. In quo opere, auxiliante Christo, fideliter exequendo, necesse est, me perseverantem exhibere famulatum, quoniam dispensatio mihi credita est, & ad meum tendit reatum, si paternarum regulæ sanctionum, quæ in synodo Nicæna ac totius ecclesiæ regimen, spiritu dei instruente, sunt conditæ, me (quod absit) conniunkte, violentur, & maior sit apud me vnius fratris voluntas, quàm vniuersæ domus domini communis utilitas. Et ideo sciens gloriosam clementiā vestram ecclesiasticæ studere concordiæ, & his, quæ pacifice congruunt vnitati, piissimum præstare consensum, precor, & sedula suggestionē vos obsecro, vt ausus improbos, vnitati Christianæ, paci q; contrarios, ab omni pietatis vestræ ab-

Matth. 16. c

25. q. 2. Priuilegia ecclesiarū. & ibi. ca. Priuilegia ecclesiarū

EPISTOLAE LEONIS PAPAE I.

dicetis assensu, & fratris mei Anatholij, nocituram ipsi (si perstiterit) cupiditatem, salubriter G
 comprimatis, ne ea, quæ vestræ gloriæ, atque temporibus inimica sunt, cupiens, maior suis
 velit esse prioribus, liberumque illi sit quantis potuerit splendere virtutibus, quarum non ali-
 ter particeps erit, nisi charitate magis voluerit ornari, quàm ambitione distendi. Hanc au-
 tem improbi desiderij conceptionem, nunquam debuit intra cordis sui recipere secretum,
 sed cum illi fratres & coëpiscopi mei, qui vice mea aderant, obuiarent, ab illicito appetitu,
 eorum saltem salubri contradictione cessasset. Nam & vestræ pietatis apices, & ipsius scri-
 pta declarant, legatos sedis apostolicæ (sicut oportuit) contradictione iustissima restituf-
 se, vt inexcusabilior esset præsumptio, quæ se nec increpata *cohiberet. Vnde quia conue-
 nit fidei vestræ, vel gloriæ, vt sicut hæresis, deo per vos agente, destructa est, ita etiam om- H
 nis ambitus retundatur. Agite, quod & Christianæ est probitatis, & regiæ, vt prædictus epi-
 scopus pareat patribus, consulat paci, neque sibi æstimet licuisse, quod Antiochenum sine
 vlllo exemplo, contra statuta canonum, episcopum ordinare præsumpsit, quod amore repa-
 randæ fidei, & pacis studio retractare cessauimus. Abstineat ergo ab ecclesiasticarum iniu-
 ria regularum, & illicitos declinet excessus, ne se ab vniuersali ecclesia, dum inimica paci
 tentat, abscindat. Quem opto magis, irreprehensibiliter agentē, diligere, quàm in hac præ-
 sumptione, quæ illum ab omnibus poterit separare, perdurare. Frater autem, & coëpiscopus
 meus Lucianus, qui cum filio meo Basilio diacono clementiæ vestræ ad me scripta porta-
 uit, omni deuotione partem susceptæ legationis impleuit, qui non est æstimandus negotio I
 defuisse, quem potius causa deferuit. Data vndecimo Calendas Iunij, Herculano viro cla-
 rissimo consule.

EPISTOLA LIII. EIVSDEM AD PVL- cheriam Augustam de ambitu Anatholij.

EO episcopus Pulcheriæ augustæ. Sanctis & deo placitis clementiæ vestræ stu-
 diis, defensam contra hæreticos catholicam fidem, & vniuersæ ecclesiæ redditam R
 pacem, ineffabiliter cum vestra pietate gaudemus, gratias agentes misericordiæ
 omnipotentis dei, quod exceptis his, qui magis dilexerunt tenebras, quàm lucem,
 neminem passus est euangelica veritate fraudari, vt absterfa erroris caligine, in omnium
 cordibus purissimum lumen oriretur, nec de infirmis quorundam animis, tenebrosus ille
 exultaret inimicus, quem non solum hi, qui illæsi steterant, sed etiam, quos fecerat nuta-
 re, superauerunt, vt errore abolito, per totum mundum fides vera regnaret, & omnis lin-
 gua confiteatur, quoniam dominus Iesus Christus in gloria est dei patris. Confirmato au-
 tem in vnitæte euangelij vniuerso mundo, & in eodem spiritu sensus directis cordibus om-
 nium sacerdotum, optimum fuerat, supra illa, propter quæ sancta est synodus congrega- L
 ta, & quæ, secundum pietatis vestræ studium, probabili sunt sine conclusa, nihil quod tan-
 to bono contrarium esset, inferri, nec per occasionem episcopalis concilij, id in commune
 appeti, quod non licuit concupisci. Frater enim & coëpiscopus meus Anatholius, parum
 considerauit, quanto pietatis vestræ beneficio, & mei fauoris assensu Constantinopo-
 litanæ ecclesiæ sacerdotium fuerit consequutus, & non tam de adeptis gaudis, quàm de im-
 modicis appetendis supra mensuram sui honoris *abscissus est, credens huic tam intem-
 peranti cupiditati posse prodesse, quod ei quorundam consensum præbuisse dicitur extorta
 subscriptio, quum tam destruendis mox conatibus contradictio fratrum & coëpiscoporum
 meorum vicem meam agentium, fideliter & laudabiliter obuiaret. Quoniam contra statuta M
 paternorū canonū, quæ ante longissimæ ætatis annos in vrbe Nicæna spiritualibus sunt fun-
 data decretis, nihil cuique addere conceditur, ita, vt si quis diuersum aliquid decernere ve-
 lit, se potius minuat, quàm illa corrumpat, quæ si (vt oportet) à cunctis pontificibus inteme-
 rata seruentur, per vniuersas ecclesias tranquilla erit pax, & firma concordia, nullæ de men-
 suris harum dissensiones, nullæ de ordinationibus lites, nullæ de priuilegiis ambiguitates,
 nulla erunt de alieni vsurpatione certamina, sed ea, quæ iure charitatis rationabilis est, &
 morum & officiorum seruabitur vnanimitas. Et ille vere erit magnus, qui fuerit totius am-
 bitionis alienus, dicente domino: Quicumq; voluerit inter vos maior fieri, sit vester mini-
 ster. Et quicumque voluerit inter vos primus esse, erit vester seruus. Sicut filius hominis non
 venit

- A venit ministrari, sed ministrare. Et tamen hæc illis tunc insinuabantur, qui de pusillo volebāt crescere, & de infimis ad summa transire. Cōstantinopolitanæ vero præsuli ecclesiæ (quia amplius, quàm assequutus est, concupiscit) quid illi satisfaciet, si tantæ vrbis magnificentia, & claritudo non sufficit? Superbum nimis est & immoderatum, vltra fines proprios tendere, & antiquitate calcata alienum ius velle præripere, atque vt vnus crescat dignitas, tot metropolitānorum impugnare primatus, quietisq; prouinciis, & olim sanctæ synodi Nicænæ moderatione dispositis, bellum nouæ perturbationis inferre, atque vt venerabilium patrum decreta soluantur, quorundam episcoporum proferre consensum, cui tot annorum series negauit effectum. Nam sexagesimus fere annus huius iactantiæ esse iactatur, qua se prædictus episcopus æstimat adiuuari, frustra cupiens id sibi prodesse, quod etiam si quisquam ausus est velle, nullus tamen potuit obtinere. Agnoscat, cui successit viro, & repulso omni spiritu elationis, Flauiani modestiam, Flauiani humilitatem, quæ illum vsque ad confessoris gloriam prouexit, imitetur. Cuius si velit splendere virtutibus, laudabilis erit, & in omni loco plurimum dilectionis acquireret, non ambiendo humana, sed promerendo diuina. * Hanc autem obseruantiam cum quæq; illi animum spondet copulandum, & apostolicæ sedis dilectionem, quam Cōstantinopolitanæ ecclesiæ semper impendimus, nulla mobilitate violandam. Quia si interdum immoderati præsules aliquas incidunt culpas, ecclesiarum tamen Christi integra gratia perseverat. Consensiones vero episcoporum, sanctorum canonum apud Nicænam conditorum regulis repugnantes, vnita nobiscum vestræ fidei pietate, in irritum mittimus, & per auctoritatem beati Petri Apostoli, generali prorsus definitione cassamus, in omnibus ecclesiasticis his legibus obsequentes, quas ad pacificationem omnium sacerdotum, per trecetos decem & octo antistites spiritus sanctus instituit, ita vt etiam, si multo plures alij, quàm illi statuere, decernerent, in nulla reuerentia sit habendum, quicquid fuerit à prædictorum constitutione diuersum. Prolixitatem itaque epistolæ meæ, qua necesse habui explicare, quid sentiam, rogo vt per fratrem & coepiscopum meum Lucianum, qui (quantum in ipso est) sollicitudinem susceptæ legationis est fideliter exequutus, & per filium meum Basilium diaconem, pietas vestra dignanter accipiat. Et quia moris vestri est pro pace, & vnitæ ecclesiæ laborare, fratrem meum Anatholium episcopum ex vestra insinuatione dilectum, salubriter in his, quæ ipsi profutura sunt, continete, vt gloria clementiæ vestræ, sicut magnificatur de fide reparata, ita prædicetur de ambitione compressa. Data. XI. Calend. Iunij, Herculano viro clarissimo consule.

* al. Hæc autem obseruantia vniuscuiusque.

EIVSDEM QVINQVAGESIMA QVARTA

Epistola ad Iulianum episcopum Coen.
de Etio, & Andrea.

- E Opilione & Vincomalo consulibus, circa annum Christi teste Cassiodoro. cccclv. secundum autem Marianum Scotum ad euangelij veritatem. cccclxxiiij. iuxta uero Dionysij cyclum. cccclij. qui fuit pontificatus Leonis papæ. xiiij. scripta est hæc epistola, & similiter. xi. sequentes.

- E**o episcopus Iuliano episcopo Coen. Agnoui in dilectionis tuæ literis fraternæ charitatis affectum, quod de multis malis, quæ multa, & sæua pertulimus, pio nobiscum dolore compateris. Sed vtinam hæc, quæ perpeti nos dominus aut permisit, aut voluit ad correctionem proficiant multorum, & vt desinant aduersitates, finiantur offensæ. Quod vtrunq; de magna erit misericordia dei, si & flagella remoueat, & ad se suorum corda conuertat. Sicut autem fraternitatem, ea quæ apud nos fuit, contristauit hostilitas, ita me anxium facit, quod in Cōstantinopolitana ecclesia (quantum tuæ indicant literæ) hæreticorum insidiæ non quiescant, & quæsitis occasionibus, hi qui catholicæ fidei defensores fuere, vexantur. Nam dum Etius ab officio archidiaconatus per speciem prouectionis amouetur, & in locum eius Andreas, qui ob hæreticorum societatem fuerat abiectus, assumitur, dum beatæ memoriæ Flauiani accusatoribus honor redditur, & piissimi confessoris participes, aut discipuli conteruntur, nimis aperte, * qui Christo ecclesiæ ipsius placeat, demonstratur. In quem pro causæ merito differo commoueri, & quid ipse mecum cum suis epistolis agat, quas missurum eum filius noster Etius indicauit, expecto, dans locum voluntariæ emendationi, qua dolorem meum cupio

* al. quid episcopo.

cupio mitigari. Clementissimo tamen principi, & piissimæ Augustæ de his, quæ ad custodiam G
 pacis ecclesiasticæ pertinent, scripsi, quos deuotione suæ fidei, prouisuros esse non dubito, ne
 contra gloriam operis ipsorum, damnata hæresis queat pullulare. Studeat ergo dilectio tua
 (frater charissime) piam, & necessariam curam sollicitudini apostolicæ sedis impendere, quæ
 tibi, apud se nutrito, catholicam contra Nestorianos, & Eutychianos hæreticos actionē, ma-
 terno iure commendat, ut diuino fultus auxilio, speculari de Constantinopolitanæ urbis op-
 portunitate non desinas, ut prædictorum dogmatum impius nunquam turbo confurgat. Et
 quia tanta est gloriosorum principum clementia, ut cōfidenter eis possis, quæ sunt inlinuan-
 da, suggerere, pietate ipsorum, ad utilitatem ecclesiæ vniuersalis, utaris. Consulente autē di-
 lectione tua de his, in quibus putaueris ambigendum, nō deerit relationibus tuis mea respō-
 sionis instructio, ut sequestrata earum actione, causæ, quæ in quibuscunque ecclesiis præsulū H
 suorum debent cognitione firmari, hac speciali cura, vice mea functus, utaris, ne hæresis Ne-
 storiana, vel Eutychiana, in aliqua parte reuirescat, quia in episcopo Constantinopolitano ca-
 tholicus vigor non est, nec multum aut pro sacramento salutis humanæ, aut pro sua est æsti-
 matione sollicitus, cum si quid illi inesset spiritualis industriæ, ita & à quibus ordinatus sit, &
 cui viro successerit, cogitare deberet, ut magis beatū Flavianū, quàm sui erroris sequeretur au-
 tores. Et ideo cum piissimi principes secundum obsecrationes meas, dignati fuerint fratrem
 Anatholium de his, quæ merito in querelam veniunt, increpare, vigeat charitas tua diligen-
 tia sua, ut vniuersa scandala, adhibita plenissima correctione, rescētur, & à filij nostri, ac tua I
 cesset iniuria. Nam apud catholicum episcopum, etiam si erat, ut cunq̃ue decus sacerdotale
 sacerdoti archidiaconus propter fidei reuerentiam debuit præmitti, potius quàm locum ca-
 tholici nequissimus hæreticus obtineret. Cum itaque quæ sequantur, agnouero, tunc manife-
 stius, quid agi oporteat, æstimabo. Nam interim, dolore cohibito, malui indulgere patientiæ,
 ut locus esset veniæ. De Palæstinis vero monachis, qui iam pridem in tumultu dissensionis ef-
 se dicuntur, quo adhuc animo moueantur, ignoro. Neque cuiusquam sermone mihi patefa-
 ctum est, quas causas videantur ante factæ præferre discordiæ, utrū scilicet Eutychianæ per-
 uersitati tali furore famulentur, an implacabiliter doleant, episcopum suum in hac impietate K
 posse traduci, quæ contra ipsorum locorum sanctorum testimonia, quibus totus mundus in-
 struitur, ab incarnationis dominicæ veritate descuerit, & quod in aliis per indulgentiam cu-
 rare placuit, in illo putent non esse veniale. Vnde cupio me super his plenius edoceri, ut etiā
 talium correctioni congrue studeatur, quia aliud est contra fidem impie armari, aliud in er-
 rorem quempiam detineri. Chartas etiam, quas Actius presbyter ante indicauit esse directas,
 & breuiarium fidei, quod te misisse significas, necdum ad me noueris peruenisse. Vnde, si ex-
 peditior occasio se præbuerit per latores, libenter habeo, ut si qua est, quæ utilis videatur, quā-
 primū ad me mittatur instructio. De Aegyptiis monachis quàm quieti, aut cui⁹ sint fidei, scire
 desidero, & de Alexadrinæ ecclesiæ pace, quid ad vos veris nuntiis perferatur, ad cuius epi- L
 scopum vel ordinatores ipsius, seu clericos, quod* alia scripta direxerim, missis exemplariis
 scire te volui. Ad clemētissimū quoq; principem, & ad religiosissimā augustam quis nūc meus
 sermo sit, missa exēplaria docebunt. Vtrum autē epistola mea, quā de incarnationis dominicæ
 fide, incolumi adhuc sanctæ memoriæ Flauiano, ad dilectionē tuā per Basilium diaconū mi-
 serā, fraternitati tuæ tradita sit, scire desidero, quoniā suspectum habeo, q̃ de eius textu nullū
 vnquam iudiciū reddidisti. Gestorū synodaliū, quæ omnibus diebus cōcilij in Chalcedonēsi
 ciuitate confecta sunt, parū clara, propter linguæ diuersitatem, apud nos habetur instructio.
 Et ideo fraternitati tuæ specialiter iniungo, ut in vnum codicem vniuersa facias congregari,
 in latinum sermonem absolutissima interpretatione translata, ut in nulla parte actionum du M
 bitare possimus, neq; vllō modo esse possit ambiguum, quod ad plenam intelligentiam, te fue-
 rit studente perductum. Data quinto Idus Martij, Opilione viro clārissimo consule.

*al. alias

EPISTOLA QVINQVAGESIMAQVINTA eiusdem, ad Martianum augustum, de Etio & Andrea.

Eo episcopus Martino augusto. Quàm excellenti pietate, & quàm glorioso cle-
 mentia vestra studio, in integrum nuper fides Christiana reuocata sit, totus mūdus
 agnoscit, & saluti suæ singulare præsidium per vos à domino esse reparatum. At si
 quid,

A quid, aduersum tanti operis consummationem, de contrario spiritu sentitur oboriri, necesse est, vt ad vestra reuocetur pietatis auxilium, quod ad custodiam catholicæ veritatis diuina prouidentia præparauit, vt quum potestatis vestra sit, scandala etiam in lōginquum nata rescare, multo magis ea, quæ sub vestris audent oculis surgere, non sinatis accrescere. Anatholij episcopi ordinationem (sicut scientia dei testis est) suspectam (quod fatendum est) mihi fecerant consecrationis eius autores, nec dissimilem ab eligentibus arbitrabar electum, sequutumq; est, vt dum communione apostolicæ sedis existeret alienus, diu dandis ad eum epistolis pacis me abstinere. Sed, quum illi pietatis vestræ testimonium suffragaretur, quum de fide atque vnanimitate eius optanda quæq; & placitura promitteret, professionem eius ita credidi esse synceram, vt tamen, qua obseruantia se agere deberet, non desinerem commonere, sedulo ipsi ac diligenter inculcans, vt de persecutoribus beatæ memoriæ Flauiani neminem auderet in suo habere consortio, & Eutychianæ hæreseos defensorem à se indicaret esse deiectum. Sequutumq; est, vt de his, quæ pro catholica fide in synodali concilio fuerant definita, talia ad me scripserit, qualia catholicum sacerdotem scribere cōgruebat. Cum ergo ad cōmendanda ipsius primordia ista præcesserint, quid causæ aut occasionis emerferit, vt virum catholicæ fidei, & Nestorianis atque Eutychianis hæreticis constanter etiam aduersum archidiaconum sub honoris specie degradaret, & dispensationem totius causæ & curæ ecclesiasticæ in Andream Eutychianistam repente transferret, adeo nimia commotione turbatus, vt consecrationem, quam pro iniuria dabat, sexta sabbati traditionis apostolicæ vt nescius aut oblitus inferret, quasi non ad episcopum magis, quàm ad presbyterum ordinationis illius vitium pertineret, qui non inueniens, quid argueret in fide, quod improbaret in moribus, deiectionem innocentis per speciem profectionis impleuit, addens sententiæ illud iniuriæ, vt eum, cœmiterio deputando, condemnaret exilio. Quem tamen pietati vestræ commendare præsumo, ne vllis vltius noxiis ingrauari possit insidiis, quem dominus (vt comperi) sub vestra defensione constituit. Adiicio autem etiam hanc obsecrationem, vt prædictum episcopum à professione sua dissonū, & nimium testimonij vestri ac fauoris oblitū, necessarie increpare dignemini. Cesset catholicos infestare, cesset eos, qui sanctæ memoriæ Flauiano placere, & cōterere eorum societate, quos improbavit, eligere. Fraternam enim illi charitatē non aliter poterimus impendere, quàm vt se ab inimicis catholicæ fidei approbet execrari, eorumq; à se consortium atque commercium abscindat. Qui etiam si magna fuisset satisfactio, purgatus, post dubium tamen reuersus, errorem catholicis diaconibus postponi debuit, non præponi. Illud quoque clementiæ vestræ beneuolentiam peto, vt veneratorem vestrū, fratrem meū Iulianum episcopum, in vestro, sicut facere dignamini, habeatis affectu, cuius obsequijs præsentia meæ vobis imago reddatur. Nam & de fidei eius sinceritate confidens, vicem ipsi meam, contra temporis nostri hæreticos, delegaui, atque propter ecclesiarum, pacisq; custodiam, vt à comitatu vestro non abesset exegi, cuius suggestiones, pro concordia catholicæ vnitatis, tãquam meas audire dignemini, placentes deo, qui vobis præter regiam coronam, etiam sacerdotalem conferat palmam. Data. VI. Idus Martij, Opilione viro clarissimo consule.

EPISTOLA QVINQVAGESIMA SEXTA

ciusdem ad Pulcheriam Augustam
de Etio & Andrea.

F Vltis extantibus documentis, quibus in dilectionem ecclesiæ dei pietatis vestræ manifestatur affectio, merito quoties aliquid noscitur scandalorum, vestrum desideratur auxilium, vt fides, quæ annitentibus vobis, contra hæreticorum commenta defensa est, securæ pacis perpetem obtineat firmitatem. Nam quid prodest, foris aduersarios veritatis oppressos, si eisdem habeamus intra dominica septa rediuiuos? Quod itaq; circa personam filij mei Etij gestum esse cognoui, nimium me anxium facit, & metuere certa ratione compellit, ne pœnitendum mihi sit, quod de episcopo Constantinopolitano, qui ab impugnatoribus fuerat ordinatus fidei, vobis adhortantibus, ac quicui meliora sentire, cum tanto pietatis vestræ testimonio iuuaretur, ne illum grauaret suæ ordinationis infirmitas, vbi vestra interuētio præstaretur. Vnde gratulari cœperam, quod beati Flauiani honoraret memoriā, & hæreticorum conatibus obistere diceretur. Sed doleo, illum (sicut prædicti lachrymabilis querela

querela demonstrat) in deteriora mutatu, & eum nunc constituisse archidiaconem, quem ipse professus est a se esse reiectu, qui Eutybianæ hæresis se apud nos prodiderat defensorem. Quem, quia nunc ecclesiasticis negotiis præposuit, propter hæreticam peruersitatem, eidem fauorem suu præstare cõuincitur. Qui etiã si magna satisfactione potuisset indulgẽtiam promereri, nequaquã debuit his, qui in fide permanserant, anteferri. Vnde quia nõ latet clementiam vestrã, quantum periculi, aut per pudendã socordiam, aut per dolosam nequitiam nutriatur, dignamini episcopu ad professionem suæ fidei, autoritate vestræ clementiæ reuocare. Et ne sibi has maculas superducat, ne æstimationem suam, quam vestro acquisiuit fauore, cõtemnat, societatem hæretici, quem dudum a se remouit, abscindat. Cuius innocentia ita affuisse vos gaudeo, vt mœrori eius digna consolatione vestra pietas subueniret. Circa fratrem meum, veneratorem vestru Iulianum episcopu, quantu debeat crescere vestra dignatio, apostolicæ sedis existimate iudicio, cū in causa fidei, cui gloria vestra famulatur, vicem ipsi meã eatenus delegaram, vt ab ea, quæ vobis debetur obseruantia, nõ recedens, pietati me vestræ præsentare non desinat, exequens in custodia fidei, & in ecclesiasticis disciplinis per omnia sollicitudinem, & opportunis suggestionibus, quod vniuersali ecclesiæ prosit insinuans, vt in ipso, nec catholicis vestrum prælidium, quibus volumus subuenire, nec vobis meum desit obsequium. Data. VI. Idus Martij, Opilione viro clarissimo consu.

EPISTOLA QVINQVAGESIMA SEPTIMA

eiufdem ad Martianum Augustum, vbi gratias agit, quod
per Chalcedon. concilium pax ecclesiæ
catholicæ sit reddita.

Multa mihi in omnibus clementiæ vestræ literis causa gaudij est, dum ex magna providentiæ diuinæ misericordia præstitum humanis rebus experior, quod ecclesiasticam pacem, (quæ non nisi vnitæ prædicationis euangelicæ custoditur) piissimo studio iuuare dignamini, vt fidei vestræ gloria non solum vtilitate reipublicæ, sed etiam religionis profectibus augeatur, gloriosissime Imperator. Vnde ineffabiliter deo gratias ago, qui temporibus, quibus obortura hæreticorum scandala præciebat, vos in Imperij fastigio collocauit, in quibus ad totius mundi salutem, & regia potentia, & sacerdotalis vigeret industria. Nam cum vestro præcipue opere sit effectum, vt per synodale concilium, damnatis impij dogmatis defensoribus, omnes vires sacrilegi error amitteret, ad eiufdem deuotionis pertinet palmam, si malum, quod in suis ducibus est oppressum, etiam in quibuscunque reliquiis deleatur. Quod facilius clementia vestra arbitretur implendum, si per vniuersas ecclesias definitiones sanctæ synodi Chalcedonenfis, apostolicæ sedi placuisse, doceantur. De quo quidem ratio non fuit ambigendi, cum ei fidei omnium, subscribendo, consensus accesserit, quæ ad me, secundum formam apostolicæ doctrinæ, ac paternæ traditionis emissã est, & per fratrem meum Lucianum episcopum talia & ad gloriam vestram, & ad Constantinopolitanum anstitem scripta direxerim, quæ euidenter ostenderent, me ea, quæ de fide catholica in prædicta synodo definita fuerant, approbare. Sed quia in eisdem literis ea, quæ per occasionem synodi male sunt attentata, reprehenderam, maluit prædictus antistes, meam gratulationem tacere, quàm suum ambitum publicare. Mihi autem multum fiduciæ, deo per vos operante, collatum est, quod probasse vos obseruantiam meam, de custodia canonum paternorum, pietatis vestræ affatibus indicastis. Et merito geminatur gaudium meum, quum vobis religiosissime placere cognosco, vt & fides Nicæna suam teneat firmitatem, & priuilegia ecclesiarum illibata permaneant. Quauis autem de præclaro fidei vestræ opere nihil vestra pietas indicarit, mihi tamen per veneratorem vnã mecum specialiter vestrum, fratrem meum Iulianum episcopum, innotuisse significo, quàm pio dignati fueritis responso, imperitorum monachorum animos cohibere, pariter & docere, vt si illos non penitus deseruerit diuina miseratio, sentiant, se & didicisse, quod credant, & agnouisse, quod timeant. Quia vero omnibus modis obediendum est pietati vestræ, religiosissimeque voluntati, constitutionibus synodalibus, quæ mihi de confirmatione fidei catholicæ, & hæreticorum damnatione placuerunt, libens adieci sententiam meam. Quæ si, vt in notitiã omniũ sacerdotum, ecclesiaruq; perueniat, vestræ clementiæ præceptio ordinare dignabitur,

A dignabitur, affuturam credo & spero gratiam dei, quæ tam sanctam tanti principis curam, plenissimum desiderij sui fructum faciat obtinere, vt omnibus dissentienti occasionibus amputatis, apostolicæ vbique doctrinæ & pax regnet & veritas. Fratri autem meo Iuliano episcopo, nouerit vestra clementia, hoc me proprie delegasse, vt quicquid illic ad custodiam fidei pertinere probauerit, meo nomine vestræ fiducialiter suggerat pietati, quoniam certus sum, vos ad hæc omnia emendanda, vel defendenda, deo auxiliante, sufficere. Data. XII. Calendas Aprilis, Opilione viro clarissimo consule.

EPISTOLA QVINQVAGESIMA OCTAVA.

B eiusdem, ad Pulcheriam augustam.

C Vanuis nullas nunc literas tuæ pietatis acceperim, scribete tamé gloriosissimo principe, non aliter dignatione ipsius sum gaudis, quam si mihi etiam tuæ serenitatis redderentur alloquia. Vnde consuetudinem debitam mei officij oportuit me custodire, per quam significarem clementiæ vestræ, absolute me gaudere, & incessabilibus à deo precibus postulare, vt vos, & Romanæ reipublicæ, & catholicæ ecclesiæ in omni prosperitate conseruet. De vigore autem fidei vestræ, quo indefinenter domino sacrificium laudis offeritis, quantas deo gratias agam, enarrare non valeo, quoniam principibus temporis nostri non solum potentiam regiam, sed etiam sacerdotalem cognoscimus inesse doctrinam. Indicant enim fratre meo Iuliano episcopo, peruenerunt ad nos in exemplaribus præceptionum vestrarum saluberrimæ sanctiones, quibus insanam imperitiam monachorum dignati estis parcendo plectere, & docendo punire, vt si eos ad penitentiam miseratio diuina cōuerterit, multis lachrymis & à nephandis cædibus, & ab hæreticorum blasphemis diluantur. Quod vero piissimus Imperator ad omnes episcopos, qui Chalcedonenſi synodo interfuere, voluit me scripta dirigere, quibus, quæ illic de fidei sunt regula definita firmarem, libenter impleui, ne fallax cuiusquam simulatio sententiam meam haberi vellet incertam, quum per Constantinopolitanum episcopum, cui lætitiā meam largiter indicaui, in omnium potuerit notitiā peruenire, quod scripseram, nisi maluisset meū gaudium tacere, quā repulſam ſui ambitus publicare, fratri & coepiscopo meo Iuliano, cui sollicitudinē meam in causam fidei delegaui, rogo, vt eam fiduciā præbere dignemini, quā pietati vestræ possit, quæ vniuersali ecclesiæ sint profutura, suggerere. Data. XII. Calend. Apri. Opilione viro clarissimo consuli.

EPISTOLA QVINQVAGESIMANONA EIVSDEM, ad Iuuenalem Hierosolymitanum, & cæteros episcopos, qui in sancta synodo Chalcedonenſi congregati fuerunt, directæ.

E Eo episcopus sanctę synodo apud Chalcedonam habitę. Omnem quidem fraternitatem vestram nosse non ambigo, definitionem sanctę synodi, quę ob confirmationem fidei in Chalcedonenſi ciuitate celebrata est, toto corde me fuisse complexū, quia nulla sinebat ratio, vt qui vnitatem catholicę fidei dolebam ab hæreticis fuisse turbatā, non exultanter in integrum rediisse gauderem. Hoc autem non solum ab ipso beatissimę cōsensionis affectu, sed etiam ex epistolis meis, quas post reditum meorum ad Constantinopolitanę vrbis antistitem dedi, potuissetis agnoscere, si vobis responsionem sedis apostolicę manifestare voluisset.

F *Quæ hic adnotantur, non attinent ad epistolam Leonis papæ presentem, sed ad eam, quæ est ipsius ad Martianum numero. lvi. et incipit, Multa mihi in omnibus, etc. ex qua desumpta sunt, et sunt addenda, ubi hæc eadem epistola citatur in. iij. actione Chalcedonen.*

Ne ergo per malignos interpretes dubitabile videatur, vtrum, quæ in synodo Chalcedonenſi per vnanimitatem vestram de fide statuta sunt, approbentur, hæc ad omnes fratres, & coepiscopos nostros, qui prædicto concilio interfuerunt, scripta direxi, quæ gloriosissimus, & clementissimus

EPISTOLAE LEONIS PAPAE. I.

clementissimus princeps (sicut poposci) in notitiam vestram mittere pro catholicae fidei amore G
dignabitur, ut & fraterna vniuersitas, & omnium fidelium corda cognoscant, me non solum
per fratres qui vicem meam executi sunt, sed etiam per approbationem gestorum synodaliū,
propriam vobiscum iniisse sententiam, in sola, videlicet, fidei causa (quod saepe dicendum est)
propter quam generale concilium, & ex praecepto Christianorum principum, & ex consensu
apostolicae sedis placuit congregari, damnatis haereticis, qui si corrigi voluissent, nulla peni-
tus resideret de vera domini nostri Iesu Christi incarnatione dubitatio. Vnde si quis vnquā
ausus fuerit, vel Nestorij perfidiam tueri, vel Eutychetis, ac Dioscori impium dogma defen-
dere, & à catholicorum communione rescetur, nec habeat eius corporis participationem, cu-
ius abnegat veritatem, fratres charissimi. De custodiendis quoque sanctorum patrum statu-
tis, quae in synodo Nicæna inuolabilibus sunt fixa decretis, obseruantiam vestrae sanctitatis H
admoneo, ut iura ecclesiarum, sicut ab illis. CCCXVIII. patribus diuinitus inspiratis sunt or-
dinata, permaneant. Nihil alienum improbus ambitus concupiscat, nec per alterius imminu-
tionem, suum aliquis quærat augmentum. Quantumlibet enim* exortis assentationibus sese
instruat vanitatis elatio, & appetitus suos conciliorum aestimet nomine roborandos, infir-
mum, atque irritum erit, quicquid à praedictorum patrum canonibus discreparit. Quorū re-
gulis apostolica sedes quam reuerenter vtatur, scriptorum meorum, quibus Constantinopo-
litani antistitis conatus repuli, poterit sanctitas vestra lectione cognoscere, & me auxiliante I
domino nostro, & catholicae fidei, & paternarum traditionum esse custodem. Data, XII. Ca-
lend. Aprilis, Opilione viro clarissimo consule.

*al. extortis

EPISTOLA SEXAGESIMA EIVSDEM ad Maximum Antiochenum episcopum.

Quantum dilectioni tuae placeat communis fidei sacratissima vnitas, & pacis eccle-
siasticae tranquilla concordia, literarum tuarum textus ostendit, quas ad nos filij K
nostri Marinianus presbyter, & Olympius diaconus detulere, eo nobis gratiores,
quod per ipsas alloquia alterna miscemus, & magis, magisque innouescere gratiam dei, qua fit,
ut per totum mundum de manifesto catholicae veritatis lumine gaudeatur. Quamuis (quod
multum dolemus) quidam adhuc (sicut sermo indicat nuntiorum) tenebras suas diligant, & cū
vbique diei splendor exortus sit, etiam nunc caecitatis suae delectentur obscuro, & perdita fi-
de, solo & vacuo remanserint nomine Christiani, non habentes intelligentiam, qua errorem
ab errore discernant, & blasphemiam Nestorij ab Eutychis impietate distinguant. Nec enim
ideo excusabilis videri aliqua eorum falsitas potest, quia ipsi sunt in sua peruersitate cōtrarij.
Nam cum Nestorium Eutychetis discipuli detestentur, & Eutychen anathematizent Nesto- L
rij sectatores, catholicorum iudicio pars vtraque damnatur, & ambae simul haereses à corpo-
re ecclesiae rescantur, quia neutra falsitas nobiscum potest habere concordiam. Nec interest,
quo sacrilegio ab incarnationis dominicae veritate discordent, dum id quod prauissime sen-
tiunt, nec autoritas euangelij, nec ratio recipiat sacramenti. Et ideo (frater charissime) oportet
dilectionem tuā toto corde perspicere, cuius ecclesiae gubernaculis te dominus voluerit prae-
sidere, & eius mensisse doctrinae, quam praecipuus Apostolorum omnium beatissimus Pe-
trus, per totum mundum quidem vniiformi praedicatione, sed speciali magisterio in Antio-
chena, & Romana vrbe fundauit, ut illum in suae glorificationis domicilio praegredientem, ea
intelligas reposcere instituta, quae tradidit, quae sicut ab ipsa, quam confessus est, veritate su- M
scepit. Neque villo modo sinas in Orientalibus ecclesiis, maximeque in his, quas Antiochenae
sedi sacratissimorum patrum Nicæni canones deputauere ab improbis haereticis euan-
gelio* resultari, & vel Nestorij, vel Eutychetis à quoquam dogma defendi. Quoniam (sicut di-
xi) catholicae fidei petra (cuius cognomen beatus Apostolus Petrus sumpsit à domino) nullum
recipit ab vtraque impietate vestigium, sed euidenter atque perspicue & Nestorium anathe-
matizat, qui verbi, carnisque naturam in beatae virginis coniunctione seiungens, vnumque Chri-
stum in duos diuidens, aliam deitatis, & aliam humanitatis voluit esse personam, quum om-
nino vnus idemque sit, qui & secundum sempiternam deitatem de patre est natus sine tempo-
re, & de matre natus in tempore. Et Eutychen similiter execratur, qui in domino Iesu Christo
veritatem humanae carnis euacuans, ipsum verbum in carnem asserit transformatum, ut na-
sci,

*al. insulta-
ti,

- A sci, nutrirī, proficere, pati, mori, atq; sepeliri, & die tertio suscitari, solius fuerit deitatis, quę seruilis formę nō veritatem suscepit, sed figuram. Summa itaq; vigilantia cautū te esse cōuenit, ne quid sibi hęretica prauitas audeat vendicare, quum te deceat, his sacerdotali autoritate resistere, nosq; sapius de profectu ecclesiarū tuis relationibus, quid agatur, instruere. Dignū est enim, te apostolicę sedis in hac sollicitudine consortem, & ad augendam fiduciā priuilegia tertię sedis agnoscere, vt in nullo cuiusquā ambitione minuantur, quia tanta apud me est Nicęnorum canonū reuerentia, vt ea, quę sunt à sanctis patribus cōstituta, nec permiserim, nec patiar aliqua nouitate violari. Et si enim diuersa nōnunquam sunt merita pręsulū, tamen iura permanent sedium, quibus etsi possunt æmuli perturbationem aliquam fortassis inferre, non tamē possunt minuere dignitatem. Vnde quū aliquid pro Antiochænę ecclesię priuilegiis dilectio tua agēdum esse crediderit, propriis literis studeat explicare, vt & nos cōsultationi tuę absolute & congrue respondere possimus. Nunc autem ad omnia generaliter pronuntiare sufficiat, quōd si quid à quoquam cōtra Nicęnorum canonū statuta in quacunq; synodo vel tentatū est, vel ad tempus videtur exortum, nihil pręiudicij potest inuiolabilibus inferre decretis. Et facilius erit quarūlibet consensionum pactum dissolui, quā prędictorū canonum regulas ex vlla parte corrumpi. Subrepēdi enim occasiones non prętermittit ambitio, & quoties ob intercurrentes causas generalis cōgregatio facta fuerit sacerdotum, difficile est, vt cupiditas improborū non aliquid supra mensuram suā moliatur appetere. Sicut etiam in Ephesina synodo, quę impium Nestorium cum dogmate suo pertulit, Iuuenalis episcopus ad obtinendum Palęstinę prouincię principatum credidit se posse sufficere, & insolentes ausus per commentitia scripta firmare. Quod sanctę memorię Cyrillus Alexandrinus episcopus merito perhorrescens, scriptis suis mihi, quid prędicta cupiditas ausa sit, indicauit, & sollicita prece multū poposcit, vt nulla illicitis conatibus pręberetur assensio. Nam cuius epistolę ad nos exemplaria direxisti sanctę memorię Cyrilli, eam in nostro serinio requisitam, nos authenticam noueris reperiisse. Hoc tamen proprium definitionis meę est, vt quantūlibet numerus sacerdotum amplior, aliquid per quorundam surreptionem decernat, quod illis trecentorum decem & octo patrū constitutionibus inueniatur aduersum, id iustitię consideratione cassetur, quoniā vniuersę pacis tranquillitas nō aliter poterit custodiri, nisi sua canonibus reuerentia intemerata seruetur. Si quid sane ab his fratribus, quos ad sanctam synodum vice mea misi, pręter id, quod ad causam fidei pertinebat, gestū esse perhibetur, nullius erit penitus firmitatis, quia ad hoc tantum ab apostolica sede sunt directi, vt excussis hęresibus catholicę essent fidei defensores. Quicquid enim pręter speciales causas synodalium cōciliorum ad examen episcopale deferretur, potest aliquā diiudicādi habere rationem, si nihil de eo est à sanctis patribus apud Nicęam definitum. Nam quod ab illorum regulis, cōstitutioneq; discordat, apostolicę sedis nunquam obtinebit cōsensum. Quanta vero hoc diligentia custodiatur à nobis, exemplaribus eius epistolę, quam ad Constantinopolitanū episcopum, refrenantes ipsius cupiditatem, direximus, instrueris, quam in omnium fratrum & sacerdotum nostrorū facias notitiam peruenire, vt nouerint pacem ecclesiasticam, per cōcordiam deo placitā, debere seruari. Illud quoq; dilectionē tuam conuenit pręcauere, vt pręter eos, qui sunt domini sacerdotes, nullus sibi ius docendi & prędicandi audeat vendicare, siue sit ille monachus, siue sit laicus, qui alicuius scientię nomine gloriatur. Quia etsi optandū est, vt omnes ecclesię filij, quę recta & sana sunt, sapiant, non tamen permittendū est, vt quisquam, extra sacerdotalem ordinem constitutus, gradum sibi prędicatoris assumat, quum in ecclesia dei omnia ordinata esse conueniat, vt in vno Christi corpore & excellentiora membra suum officium impleant, & inferiora superioribus non resulent. Data tertio Idus Iunij,
- F Opilioire viro clarissimo consule.

EPISTOLA SEXAGESIMA PRIMA EIVSDEM,
ad Theodoritum episcopum Cypri post Chalcedonen.
concilium, de fidei perseuerantia,

ilectissimo fratri Theodorito episcopo, Leo episcopus. Remeantibus ad nos fratribus, & confacerdotibus nostris, quos ad sanctum concilium sedes beati Petri direxit, agnouimus, dilectionem tuam, superno adiutorio, nobiscum tam Nestorianę impietatis,

EPISTOLAE LEONIS PAPAE I.

Psal. 123
 impietatis, quàm Eutybianæ vesaniæ, extitisse vi&ricem. Vnde gloriamur in domino, cum **G**
 propheta canentes: Adiutorium nostrum in nomine domini, qui fecit cælum & terram, qui
 nullum nos in nostris fratribus detrimentum sustinere permisit, sed quæ nostro prius mini-
 sterio definierat, vniuersæ fraternitatis irretractabili firmavit assensu, vt vere à se prodisse
 ostenderit, quod prius, à prima omnium sede formatum, totius Christiani orbis iudicium re-
 cepisset, vt in hoc quoque capiti membra concordent, in quo amplior nobis in hac re sit gau-
 dendi materia, dum & tanto magis se perculit inimicus, quanto contra Christi ministros se-
*al. ad eam
 uius insurrexit. Nam ne aliarum sedium * ab ea, quam cæteris omnium dominus statuit præ-
 fidere, consensus assentatio videretur, aut alia quælibet subrepere posset aduersa suspitio, in-
*al. à dissen-
sionum co-
acti autore,
ad cōradic-
tionē bella
 uenti prius sunt, qui de iudiciis nostris ambigerent. Et dum nonnulli, * ad dissensiones inci- **H**
 tati ab autore contradictionis, ad insana bella profiliunt, ad maius bonum, malum eius, auto-
 re totius bonitatis dispensante, peruentum est. Dulcius siquidem munera gratiæ diuinæ pro-
 ueniunt, quoties nō sine magnis sudoribus acquiruntur. Et minus bonum videri solet, pax cō-
 tinuata per otium, quàm reddita post laborem. Ipsa quoque veritas & clarius renitescit, & for-
 tius retinetur, dum quæ fides prius docuerit, hæc postea examinatio cōfirmarit. Multum de-
 nique sacerdotalis officij meritum splendet, vbi sic summorum seruatur autoritas, vt in
 nullo inferiorum putetur imminuta libertas. Et ad maiorem dei gloriā proficit finis exa-
 minis, quando ad hoc se accipit exercendi fiducia, vt vincatur aduersitas, ne quod per se pro-
 batur reprobum, silentij præiudicio videatur oppressum. Exulta igitur, charissime frater, & in **I**
 vnico dei filio victor exulta. Vicit per nos ille, cuius carnis veritas negabatur, vicit per nos,
 & pro nobis ille, cui vicimus, per quem secunda est post aduentum domini hæc orbi festiui-
 tas. Redditum seculo est, prædone prostrato, incarnationis diuinæ mysterium, quod humani
 generis inimicus, quia rebus ipsis auferre nō poterat, calumniis obscurabat. Quinimo ab in-
 credulorū corde perierat immortale mysteriū, quia nihil prodest tanta salus incredulis, ipsa
Marc. ult. d
 veritate suis dicente discipulis: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit, qui autem nō
 crediderit, condemnabitur. Solis iustitiæ iubar, densis per Orientem Nestorij & Eutychetis
*el. culmen
summum
 nebulis impeditum pure ab Occidente resplenduit, vbi * commerciū in apostolis, & doctori-
 bus principaliter collocavit, quanuis nec illic vnquam defuisse credendus sit, quo confesso-
K
 res sibi egregios seruauit, ita vt dum denuo conaretur hostis antiquus, per secundi Pharaonis
 impœnitens cor, fidei Abrahamæ semen, & filios repromissionis extinguere, deo miserante, lan-
 guescens, nisi sibi nocere, nihil possit. De quo & illud omnipotens mirabilius egit, quia & quos
 sibi socios ad Israëlitiçi populi cædes asciuerat, non cum tyrannidis autore submersit, sed
 cum suo populo congregauit. Et sicut reuera se dignum, & soli sibi possibile fons misericor-
 diæ nouerat, victos à nobis, nobiscum fecit esse victuros. Nam dum solus vere sit humani
 generis hostis spiritus falsitatis, omnes de illo iam triumphare non dubium est, quos sibi ve-
 ritas vendicauit. Nunc prorsus illa redemptoris nostri dicta, quàm sint diuinæ autoritatis,
 apparet, dum contra hostes fidei sic aptantur, vt de ipsis dubitare dictum non liceat. Vos **L**
Ioan. 8. f
 (inquit) ex patre diabolo estis, Et desideria patris vestri vultis implere. Ille homicida fuit ab
 initio, & in veritate non stetit, quia veritas in eo non est. Quando loquitur mendacium, ex
 propriis loquitur, quia mendax est, & pater eius. Nihil ergo mirandum est, quod hi, qui in
 veritate dei nostræ naturæ mendacium crediderunt, patri suo & circa ista concordant, quic-
 quid visum, quicquid auditum, quicquid denique (teste euangelio) tactum est, atque palpatum,
 in vnico dei filio, nō eius, cuius probatū est, asserentes, sed coeternæ & coessentialis patri fuisse
 se substantiæ, quasi aut diuinitatis natura, crucis ligno transfixa sit, aut inconuertibilis, cre-
 sceret per ætates, & in sapientia proficere, sapientia sempiterna, vel spiritu deus, qui spiritus
 est, subinde repleti potuerit. In hoc quoque se acerba vesania, ex quo autore processerit, pro- **M**
 dit, quod quantum in se est, vniuersis nocere molita est. Nam qui nos persequendo afflixit,
 ceteros ad consensum sceleris impellendo deprauauit. Sed nec nos, licet in singulis fratri-
 bus (quia membra nostra sunt) vulnerasset, à speciali dolore fecit exceptos, quibus noua &
 inaudita prius, atq; incredibili audacia inferre contra suū caput est molitus iniuriā. Sed vtinā
 vel post tot pessima resipiscens, nō nos etiam de suo æternæ dānationis interitu contristaret.
 Quam mensuram sceleris prætermisit, cui nec hoc sufficere potuit, quod nec viuis parcendo,
 nec mortuis etiā in sanguine innocentis & catholici sacerdotis pollutas iam pridem abdicata
1. Ioan. 3. c
 veritate, atq; approbata falsitate, manus intinxit. Et quum scriptum sit, Qui odit fratrem
 suum, homicida est, ille (quod odio iam fecisse, additus est) impleuit operibus, quasi nec au-
 disset

- A** diffet illud quod dominus ait : Discite à me , quia mitis sum & humilis corde , & inuenietis requiem animabus vestris. Iugum enim meum suauē est , & onus meum leue est . Dignus diabolici prædicator erroris Aegyptius vastator inuentus est , * quia tanquā sauiissimus tyrānus, ecclesiæ nephandas blasphemias per violentam seditioforum turbam , & per cruentas manus militum venerandis fratribus imponebat : Et cum voce nostri redemptoris firmatum sit , vnum eundemq; homicidij & falsitatis authorem , ille pariter vtcunque compleuit, quasi non vt caueantur , sed vt perpetrentur , scripta sint, ad perditionis suæ cumulum trahens, quæ dei filius monuit ad salutē. Illud quoq; surda nimis aure præteriens quod ab eodē domino dictum est : Ego, quod vidi apud patrem meum, loquor, & vos ergo, quod vidistis apud patrem vestrum, facitis. Igitur, dum sanctæ memoriæ Flauiano vitam præsentis seculi moliretur auferre, se * serenæ vitæ luce priuauit . Dum vos ab ecclesiis vestris conaretur expellere, se à Christianorū collegio segregauit. Dum trahit plurimos , & impellit ad erroris assensum , multiplici animam suam vulnere fauciat, solus vltra omnes & per omnes, ac pro omnibus reus, qui causæ reatus omnibus fuit . Sed licet his tua fraternitas , solido cibo firmata, indigere minimo videatur, tamen vt, quod nostri loci est, impleamus circa vocem dicentis Apostoli, Præter ea, quæ extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium ecclesiarum . Quis infirmatur , & ego non infirmor ? Quis scandalizatur, & ego non vror ? hoc præcipue præsentī occasione credimus admonendum , frater charissime, vt quotiescunque , diuina gratia administrante, illos , qui foris sunt , fonte doctrinæ aut submergimus , aut purgamus ; in nullo ab illis, quas spiritus sancti diuinitas in Chalcedonensi concilio protulit, fidei regulis recedentes, inter vtrunque hostem nouellæ perfidiæ sermonem nostrum cum omni cautela libremus, non iam (quod absit) tanquam de dubiis disceptantes , sed autoritate sua , quæ bene definita sunt, astringentes, quum & in apostolicæ sedis epistola , vniuersali sanctæ synodi assensu firmata , tanta diuinæ autoritatis testimonia nouerimus esse congesta , vt nullus queat vltius dubitare , nisi qui sibimetipsi errorum tenebras inferre maluerit , quum synodalia gesta , vel quibus primum definitio fidei legitur esse formata , vel quibus præfata literæ apostolicæ sedis , etiam tuæ fraternitatis studio defensæ sunt, & maxime ad piissimos principes totius concilij alloquutio , tot sit præcedentium patrum testimoniis roborata, vt quanuis imprudenti ac pertinaci animo, si tamen non iam cum diabolo pro sua impietate damnatus est, valeant suadere. Vnde hoc quoque contra hostes ecclesiæ providere condignum est, vt eis nullam calumniandi occasionem (quod ad nos attinet) penitus relinquamus, nec vnquam contra Nestorianos aut Eutychianos agentes, alteri eorum videamur terga vertisse, sed vtrosque Christi hostes æqua lance vitemus atque damnemus, ita vt nos, quoties audientium, quantalibet poscit vtilitas , cum dogmatibus eorum digno anathemate promptissime atque euidentissime feriamus, ne si à nobis hoc , quod obscurius fieri videatur, aut tardius, putetur inuitum. Quod quanuis prudentiam tuā res ipsa admonere sufficiat, nunc tamen & experimenta docuerunt. Sed benedictus deus noster, cuius inuincibilis veritas ab omni hæreseos macula mundum te, secundum sedis apostolicæ iudicia demonstrauit. Cui dignam retribues pro tot laboribus gratiam, si talem te, qualem probauimus, ac probamus, pro vniuersalis ecclesiæ defensione seruaueris. Nam quod deus omnium calumnioforum fallacias soluit, maximam beatissimi Petri curam pro nobis cunctis agnoscimus, qui postquam suæ sedis iudicium in fidei definitione firmavit, nec circa cuiusquā vestrum, qui nobiscū pro catholica fide laborastis, personā, quicquā reprobum videri permisit, quia nec poterat, spiritu sancto indicante, quisquam ex eis nō victor exire, quorum iam vicerat fides. Quod superest, exhortamur, vt quia illic, nonnullas Eutychiani ac Nestoriani erroris reliquias cognouimus remansisse, nunc etiam sedi apostolicæ collabores. Victoria enī, quā Christus dominus deus noster suæ donauit ecclesiæ, quandiu in hoc mundo versamur, licet si duciam maiorem tribuat, nō tamen in totum solitudinē perimit, nec vt dormiamus donata est, sed vt suauius laborem⁹. Vnde in hoc quoq; tuæ vigilantix solitudine volumus adiuuari, vt tua relatione currente, quid apud illos religionis doctrina dominica proficiat, apostolicam sedem festines instruere, quatenus illius religionis sacerdotes, in quocunque vsus necessitas exegerit, adiuuemus. De his vero, quæ in supradicto concilio illicita , contra venerabiles Nicænos canones, præsumptione tētata sunt, ad fratrem & coëpiscopū nostrum Antiochenę sedis præfulem scripsimus, adiicientes & illud, quod nobis propter improbitatem monachorum quorundā, religionis vestræ verbo mādastis per vicarios nostros, & hoc specialiter statuentes,

Matth. 11. d

* al. qui

Ioan. 8. f

Ioan. 8. d

* al. veræ

2. Cor. 11

16. q. 1. Adificimus illud

y tuentes,

tuētes, vt præter domini sacerdotes nullus audeat prædicare, seu monachus, siue ille sit laicus, G
qui cuiuslibet scientiæ nomine gloriatur. Quas tamen literas, pro vtilitate vniuersalis eccle-
siæ, per prædictum fratrem & coëpiscopum nostrum Maximum, ad omnium volumus per-
uenire notitiam, & ob hoc, hic nolumus earum exemplar adicere, quia quæ prædicto fratri
iniunximus, non dubitamus implenda. Et alia manu. Deus te incolumem custodiat, frater cha-
rissime. Data quato Idus Iunij, Opilione viro clarissimo consule.

PASCHASINI ARCHIEPISCOPI CON-

stantinopolitani epistola ad Leonem papam, qui ius-
serat illi, vt rescriberet de supputa-
tione paschalis festi.

H

Domino viro beatissimo, ac apostolico, mihiq; post dominum plurimum colendo pa-
pæ Leoni, Paschasinus episcopus. Apostolatus vestri scripta diacono Panormita-
næ ecclesiæ Silano deferente percepi, quæ nuditati meæ atque ærumnis, quas ama-
rillima captiuitate faciente incurri, solatium in omnibus, atque remedium attulerunt, cœlesti
rore animum recreantes, atque omne, quod triste fuerat, abstergentes. Domine venerabi-
lis papa, iubere dignata est corona vestra, vt quod paschalis supputationis veritas anni post I
hunc futuri haberet, sacrosanctis auribus vestris exiguitas mea intimaret. Cui præcepto in-
obediens existere non potui omnino, nec debui. Diuino itaque tractatu, vel ratiocinatione
id verum inuenimus, quod ab Alexandrinæ ecclesiæ antistite beatitudini vestræ rescriptum
est. Nam quum Romana supputatio, quæ cyclo concluditur, cuius ipse, de quo agitur, erit se-
xagesimusquartus annus, qui cyclus cœpit à consulatu Antonini & Siagrii, nobis dubietatem
afferret, eo quod. vij. Calendarum Aprilium die, dies dominica, & luna. xxj. incurreret, & ite-
rum, nono Calendarum Maiarum die (vt rei veritas habet) dominica dies, & luna. xix. obue-
niret, in hoc ambiguo fluctuantes, ad Hebræorum, hoc est, legalem supputationem nos con-
uertimus, quæ quum à Romanis ignoratur, facile errorem incurrunt. Cœpit ergo Ogdoas à K
consulatu virorum clarissimorum Etij, iterū & Sigismildi, quæ clauditur anno, de quo quæ-
stio videtur exorta. Talis ratio hæc est. Priores vero anni communes, tertius embolismalis,
quartus & quintus communes, sextus embolismalis, septimus communis, octauus embolif-
malis. Peruidet ergo apostolatus vestri prudentia octauum annum Ogdoadis fieri aliter non
posse, nisi embolismum teneamus. Quod si voluerimus illud, quod superius diximus, id est,
quod primum incurrit, pascha septimo Calendarum Aprilium die celebrare, cōmunem an-
num faciemus, & incipiet omnis deinceps subsequens annorum supputatio vacillare. Et
ne hoc, quod exposui beatitudini vestræ obscuritatem aliquam afferat, suggestimus cōmunes
annos, apud Hebræos duodecim tantum menses, hoc est, dies. cccliii. habere. Necessitate ergo L
embolismi cogimur id tenere, quod longius est, ne à vero deuiare videamur. Neque no-
bis aut nouum, aut erraticum videatur, quum dies passionis. xj. Calendas Maij occurrat, à
qua (sicut videtur) pascha nomen accepit, licet Hebrææ linguæ interpretes tradant pascha
transitum dici, quod tamen idem & Ioannis euangelistæ dicto firmatur, quo ait, quum de
passione loqueretur: Cum venisset hora, vt transiret Iesus de hoc mundo ad patrem. Non
ergo nos dies vna longius posita terreat, ne, quum hoc vitamus, incurramus errorem, sicut
tempore beatæ recordationis domini mei, prædecessoris vestri Zozimi, anno consulatus
Honorij augusti vndecies, & Constantij secundo, Tunc enim, quum declinaretur, ne decimo
Calendas Maij dies paschæ teneretur, celebratum octauo die Calendas Aprilis, id est, pro M
embolismo communis est annus tentus, & error grauissimus est ortus, in tantum, vt mini-
sterio certo, quod dono sancti spiritus ministratur, hæc veritas probaretur. Quod propter
ea credidi exponendum, quia locus ipse etiam sancto, atque à me venerando fratre meo Li-
banio diacono notissimus est. Cuius mysterij miraculum tale est. Quædam vilissima pos-
sessio Meltinas appellatur, in montibus arduis, ac syluis densissimis constituta, illic-
que per parua, atque vili opere constructa est ecclesia. In cuius baptisterio nocte sacrosancta
paschali baptizandi hora, quum nullus canalis, nulla sit fistula, nec aqua omnino vicina,
fons ex se repletur, paucisque qui fuerint, consecratis, cum deductorium nullum habeat, vt
aqua venerat, ex sese descendit. Tūc ergo (sicut supra diximus) cum sanctæ memoriæ domino
quondam

Ioan. 13. a

A quondam meo, ac beatissimo papa Zozomi, cum apud Occidentales error ortus fuisset, con-
suetis lectionibus, nocte sacra discussis, cum presbyter secundum morem, baptizandi horam
requireret, usque ad lucem aqua non veniente, non consecrati, qui baptizandi fuerant, re-
cesserunt. Vt ergo breuiter narrem, illa nocte, quæ lucebat in diem dominicam, decimo die
Calendas Maij fons sacer hora competenti repletus est. Euidenti ergo miraculo clarnit, Oc-
cidentalium partium fuisse errorem. Hæc prout potui, vel epistolaris breuitas passa est, iuben-
te apostolatu vestro rescripti.

B
EPISTOLA SEXAGESIMASECVNDA EIVS-
dem ad Martianum Augu-
stum de Pascha.

Am multis documentis per omnes Christi ecclesias fides vestræ pietatis innotuit,
vt si quid sollicitudinum pro cōmuni religione generatur, merito vestrum quærat
auxiliū. Et quia memor dispensationis mihi credite, necesse habeo, curas meas etiam
in ea, quæ sunt futura, præmittere, non improbe cupio, clementiæ vestræ studiis adiuuari, vt
C in ea obseruantia, quæ certa semper ratione variatur, nihil possit erroris incurri. Paschale et-
enim festum, quo sacramentum salutis humanæ maxime continetur, quanuis in primo sem-
per mense celebrandum sit, ita tamen est lunaris cursus conditione mutabile, vt plerunque sa-
cratissimi diei ambigua currat electio, & ex hoc fiat plerunque, quod non licet, vt non simul
omnis ecclesia, quod non nisi vnum esse oportet, obseruet. Studuerēque sancti patres, occa-
sionem huius erroris auferre, omnem hanc curam Alexandrino episcopo delegantes, quo-
niam apud Aegyptios huius supputationis antiquitus tradita esse videbatur peritia, per quam,
qui annis singulis dies prædictæ solennitatis eueniret, sedi apostolicæ indicaretur, vt huius
scripti ad longinquiores ecclesias iudicium generaliter percurreret. Sed sanctæ memoriæ
D Theophylus, Alexandrinæ ecclesiæ vrbs episcopus, cum huius obseruationis annos centum
numero collegisset, septuagesimosexto paschale festum longe aliter, quàm alij decreuerant,
tenendum esse constituit, à primo augustæ memoriæ Theodosij senioris consulatu succedē-
tes sibi sacræ obseruantie ordines ponens, vt longioris temporis ratio eius literis teneretur
asscripta, cuius complexionis septuagesimus & quartus est annus, in qua pridie Idus Aprilis
sanctum pascha celebrauimus, sequenti vero anno, pridie nonas Aprilis eadem, propitio
deo, erit habenda festiuitas, sicut regulariter centenariæ annorum rationis ordo declarat.
Sed in anno, qui erit septuagesimussextus, paschæ dies inuenietur asscriptus, quem à passione
domini nullius exempli, nullius constitutionis admittit autoritas. Nam diem octauum Ca-
E lendarum Maiarum ab eo cognoscimus præfinitū, qui anni limitem, antiquitus cōstitutum,
excedit, cum alij quintodecimo Calendarum Maiarum huic festiuitati deputauerint diem.
Siquidē ab vndecimo Calendarum Aprilium, usque in decimum Calendarum Maiarum, le-
gitimum spacium sit præfinitum. Intra quod omnium varietatum necessitas concludatur,
vt pascha dominicum, nec prius possimus habere, nec tardius. Quod enim in decimum, & in
nonum Calendarum Maiarum, videtur nonnunquam peruenisse festiuitas, quadam ratione
defenditur. Quia & si dies resurrectionis ultra terminum videtur exisse, dies tamen passio-
nis limitem positum non inuenietur egressus. Ad octauum autem Calendarum Maiarum
paschalem obseruantiam perducere, nimis insolens, & aperta transgressio est. Quia ergo in
F illa, vt dixi, centenaria supputatione Theophyli, septuagesimussextus annus diem paschæ cō-
tra morem ecclesiasticum statuisse monstratur, & non leuiter delinquitur, si in principio sa-
cramenti veritas, & vnitas ab vniuersali ecclesia non tenetur, obsecro clementiam vestram,
vt studium vestrum præstare dignemini, quatenus Aegyptij, vel si qui sunt alij, qui certa hu-
ius supputationis videntur habere notitiam scrupulum huius sollicitudinis absoluant, vt eū
diem generalis obseruantia dirigat, qui nec paternarum constitutionum normam relinquat,
nec ultra præfixos terminos euagetur. Quicquid autem pietas vestra de hac consultatione co-
gnouerit, ad meam iubeat mox notitiam peruenire, vt in diuinis mysteriis nulla dissonantiæ
culpa nascatur. Data. XVI. Calend. Iulij, Opilione viro clarissimo consule.

y ij Eiusdē

EPISTOLAE LEONIS PAPAE I.
EIVSDEM SEXAGESIMATERTIA
Epistola ad Eudochiam Augustam de Pascha.

G

Hunc locum citat Marianus Scotus sub anno consulatus Opilionis, & Vincomali, qui est ad ueritatem euangelij. cccclxxiiij. Sed secundum cyclum Dionysij. cccclij.

*aliás, ij
*aliás, ij
*al. erit

Antea memoriae Theophylus ad Augustum Theodosium seniore scribens, per centum annos, à primo praedicti principis consulatu, digessit ordinem diei festi, cuius instructionis septuagesimus quartus nunc annus euoluitur Opilione consule, H pridie Idus Aprilis celebrata est sacra solennitas, unde sequenti anno, *pridie nonas Aprilis, eadē festiuitas rationabiliter consequitur. Sed annus, qui* erat septuagesimussextus, memorati episcopi annotationem habere cognoscitur, quā à totius antiquitatis exemplo, & ab omni autoritate patrum discordat. Siquidem in octauum Calendarum Maiarum dominicum pascha transtulerit, praefinitos antiquitatis limites nimis audenter excedēs, cum die quintodecimo Calendarum Maiarum paschalem solennitatem (sicut constituere alij) potuerit annotare. Unde quia non mediocris mihi sollicitudo generatur, ne apud Aegyptios hęc persuasio probaretur, ad Christianissimum & clementissimum principem scripta direximus, quibus causam scrupuli diligenter exposui, & suppliciter postulauī, ut operam suam, quemadmodum consuevit, religionis cultui dignanter impendat, ut eos, qui huius supputationis perfectam videntur habere notitiam, in vnum iubeat conuenire, & diligenter inquirere, ne forte hęc definitio teneatur, & hic excessus, qui prioribus videtur repugnare temporibus, nostrę conuiuentiæ, vel negligentię deputetur, & fiat in nostris diebus, quod nunquam ante praesumptum est. Quia vero oportet, serenitatem tuam curę istius mecum esse participem, & ne quid tale accadat praecauere, crebrius religiosissimo, & fidelissimo principi dignare suggerere, ut indissimulanter iubeat Aegyptios admonere, ne in summę festiuitatis die, aut dissensione aliqua aut transgressione peccetur. Quicquid autem de hac re diligentius inuestigare sollicitudo tua potuerit, cito ad notitiam meam gloriosissimus Imperator iubeat praenire, quia & ad ipsius, & ad omnium salutem pertinet, ut dei cultus nullo errore laedatur. Data. XVI. Calendas Iulij, Opilione viro clarissimo consule. R

EPISTOLA QVINQVAGESIMA QVARTA
eiusdem ad Liciniam Eudochiam Augustam
de monachis Palæstinis.

Vanta mihi catholicę cura sit fidei, & qua sollicitudine, in quantum dominus adiuuat, debeat praecaueri, ne vnquam ab imperitis, & impiis veritatis euangelio relinquitur, pietatem vestram scire non dubito. Et ideo cum salutationis officio, quo semper mihi est oranda clementia, obsecro dominum, ut me tuam incolumitatem in causa fidei, in qua quorundam intra prouinciā Palęstinā monachorum fuerant corda turbata, magis magisque faciat adiuuare, ut tantum quod pietatis tuę studio fieri potest, hęreticę peruersitati omnis fiducia subtrahatur. Quos enim nec ratio sacramentorum, nec autoritas scriptorum, nec ipsa sacratorum locorum testimonia commouebant, quid eis nisi abruptum periculum timeretur. Prosit ergo ecclesiis, sicut (fauente deo) & prodest, & prosit generi humano, in verbis dei vestram ibi esse voluntatem, ubi dominum nostrum Iesum Christum vobis sicut deum verum, & verum quoque hominem, in vnitāte personę, & mirabilium iudicia, & passionum documenta loquuntur. Si ergo praedicti nomen catholicum venerantur, & diligunt, & inter domini corpus se volunt membra nominari, prauos errores, quos temere admiserant, detestentur, & agant pœnitentiam impiarum blasphemiarum, cruentorumq; factorum. Succumbant pro salute animarum suarum, synodalibus, quę in ciuitate Chalcedonenſi sunt confirmata, decretis. Et quia ad intelligendum sacramentum salutis humanę, nisi fides vera, & humilitas quieta non peruenit, credant in euangelio, quod confitetur in symbolo, nec impiis dogmatibus misceantur. Fides enim catholica sicut damnat Nestorium, qui in L

A qui in vno domino nostro Iesu Christo, duas ausus est prædicare personas, ita damnat etiam Eutychen, cum Dioscuro, quod ab vnigenito dei verbo, negant in vtero virginis matris veritatē carnis humanæ susceptam. Si quid autem erga prædictorum conuersionē exhortatio vestra profecerit, quod gloriam vobis præstabit æternā, peto, hoc mihi clementiæ vestræ literis indicetis, vt & in vobis boni operis fructum,* & illis gaudeam misericordiam domini nō periisse. Data septimo Calendas Iulij, Opilione viro clarissimo consule.

*al. & in illis

EIVSDEM SEXAGESIMA QUINTA EPISTOLA

B ad Iulianum Coensē episcopum.

Eo episcopus Iuliano Coēnsi episcopo. Frequentissime dilectionē tuam ad hanc curam, & diligentiam meis sum literis cohortatus, vt de his, quæ circa fidem aguntur, sollicitudinem meam indefinenter instrueres. Et cū omnibus occasionibus scribere nō quiescam, quibusdam tamen scriptis meis, id est, per filium nostrum Rodanum, domesticum filij nostri, viri illustrissimi Aspiratij datis, nullum responsum tuę fraternitatis accepi, tanquam ratio temporis non habuerit, vt quid post mea scripta sit gestum, potueris indicare. Et ideo per filium meum Rodanum his literis te saluto, & vt opportunitatem scribēdi non negligas, in quo quæstus sollicitudinis meæ releuatur, admoneo. Cum enim in te, quādam mei Constantinopolitani habeant portionem, dignum pro communi caricitia est, & pro totius ecclesiæ dilectione, incessabili te vigore prospicere, ne quid possit de statu fidei me latere. Quæ ergo per prædictos, vel ad gloriosissimum principem, vel ad tuam dilectionem scripsi, vt celerrime tradantur effectui, opportunis suggestionibus elabora. Et quicquid fuerit (deo auxiliante) dispositū, scire me facito, vt perductis in effectum his, quæ rationabiliter ordinata sunt, pax fidei, canonumq; custodia & securior vbique habeatur, & fortior. Data septimo Calendas Iulij, Opilione viro clarissimo consule.

EPISTOLA SEXAGESIMA SEXTA EIVS-

D dem ad Iulianum episcopum.

Aetio & Studio consulibus circa annum Christi, teste Cassiodoro. cccclvi. secundum autem Marianū Scotum ad euangelij ueritatem. cccclxxv. Iuxta uero Dionysij cyclum. cccclij. qui fuit pōtificatus Leonis papa annus. xv. scripta est hæc epistola, & similiter. iij. aliæ sequentes.

Christianissimi principis fidē sepe euidentissimis probauimus documētis, ac de nostro gratias ago, qui talem dignatus est rebus humanis cōcedere pro sua pietate rectorē, qui fidei causas, & reipublicæ summæ vigilantia studio tuetur, hæreticorum ausibus semper obstitens, & nihil eorum infantiæ aduersum catholicam fidem licere permittēs, cuius post deum beneficiis hoc debetur, q̄ Hierosolymitanus episcopus est receptus & monachos, quos perfidia hæreticæ falsitatis inuaserat, ad sanitatē augusta authoritas reuocauit. Mox itaq; (vt accepi) epistolas tuas, talia continentes, non solum eadem die, sed prope eadem hora responsum reddere maturaui, vt certior de omnibus, quę scripseras, redderis. Fratrē Proteriū Alexādrinæ urbis episcopū gratulor, satisfactōis plenas de fide sua ad nos literas direxisse, & manifeste, quidnā teneat, indicasse, cui me dignā gratiam, pro fidei ipsius synceritatē, necesse est, præstare, vt honorē in nullo suæ perdat ecclesię, sed sedis suę priuilegia, paternę antiquitatis exēplo, iuxta canonum illibata iura possideat. De præsentis anni paschā nulla dubitatio esse nobis potuit, sed de futuro, quod Theophilus Alexādrinæ urbis episcopus, nono Calendarum Maiarū die, quod nunquā ita à tēpore dominicæ resurrectionis celebratū est, credidit ascribēdū. Vnde sollicitius cōgruit hoc requiri, vt oīs occasio tollat erroris. Nā in nostris annalibus Calendarū Maiarū die, aptissime à patribus nostris & cōstitutū legi, & celebratū. Ac ne vel apud nos, vel apud Oriētales, nascat ex hac parte diuersitas, hoc instātius nostro noīe cum Christianissimo p̄cipe agere tua digne dilectio, quāuis & ipse clemētissim⁹ princeps se, inquisitionē sollicitissima, curā hāc Aegyptiis delegasse, suis epistolis dignatus sit indicare. Epistola sane meā, ad Chalcedonen. synodū datā præsentibus episcopis, & clericis lectā fuisse, tuis epistolis

y iij stolis

al. dūtaxat stolis retulisti sed vsq; ad illud capitulū, quo ea, quæ de fide acta sunt, meū videt firmasse cō- G
sensum. Vnde miratus sum, q̄ reliqua, quæ secuta fuerūt, nō pariter in notitiā eorū, quib⁹ sunt
lecta, prolata sint, cum maxime omnibus innotescere debuisset, improbum à vobis ambitum
notatum fuisse, ne nouis vsurpationibus constituta, inuiolata (vt semper scripsimus) seruaren-
tur. Etiam presbyterum, quem asseris fuisse discussum, gratulamur, cognitione habita, in om-
nibus fuisse purgatum. Epistolam quoq; ad Christianissimum principem noueris me misisse,
in qua illi gratias egi, quia curam mihi suam, tam pro fidei causa, quàm pro securitate reipu-
blicæ dignatus est indicare. Aliam quoq; ad nos epistolam dedit, interueniens pro Anatho-
lio episcopo, vt nostri illi animi gratia præbeatur, quoniam correctionem eius promittit, &
in omnibus se satisfacturum esse, quæ ad fidei obseruantiam pertinet, pollicetur. Data. v. Idus
Ianuarij, Aetio, & Studio, viris clarissimis cōsulibus. H

EPISTOLA SEXAGESIMASEPTIMA EIVS-
dem, ad Martianum Augustum.

Tituli capitulorū sequētis epistolæ

De Protherio Alexandrino episcopo, ut priorum suorum decreta conseruet.

*Vbi postulat Imperatorem, ut epistolam, quam ad Flavianum Constantinopolitanum episcopū miserat, in Græ- I
co translata, Alexandrinæ ecclesiæ destinaret.* II

*al. Nesto-
rus

Eo episcopus Martiano episcopo. Puritatē fidei Christianæ, qua clemētia vestra præ-
fulget, etiam his literis, quas frater & cōepiscopus meus* Nestorianus detulit, demō-
stratis, iustissimū fratri meo Protherio Alexandrinæ vrbis antistiti impendētes fauo-
rem, quo mihi per omnia esset acceptior. Nam cui vestra pietas testimoniū perhibere digna-
tur, indubitātē esset probatus, etiā si taceret. Sed accedit ad gratiā, quod proprio quoq; ser-
mone cognoscitur, & quàm syncerus sit catholici dogmatis prædicator, ipsius professiōe cla-
rescit. Vnde plenissimo affectu dilectionē orthodoxi fratris amplector, & deo gratias ago, q̄
amato eo, qui euāgelio Christi voluit cōtraire, & à sanctorum patrum intelligentia dissentire,
talem prospexit Alexandrinæ ecclesiæ sacerdotē, qui præcedentibus rectoribus & fide, cōcor-
daret & vita. Nam cum amplecti se epistolam meā, quam ad beatæ memoriæ Flavianum, cō-
tra Eutychen impiū misi, toto corde profiteretur, quid aliud, quā Apostolorum se discipulū o-
stendit, quoniā doctrina veritatis in lumine suo permanet, & nō potest esse diuersum, quod
vnum est, atque diuinum. Rescripsi itaq; prædicto fratri, quod debui, atq; in sancto studio, vt
perseueraret, admonui. Qui sine dubio cōstantior erit, si etiam clemētia vestra cohortationi-
bus adiuuetur. Nec in aliquo eum terreat quorūdam imperita dissensio, quos paucorū hereti-
corum instigationibus ignorātia fecit obnoxios. Quod sua ergo negligentia assequi nequeūt,
opportune eorū insinuetur auditui. Et ne memoratis noua inferre, & proprii videatur altrue-
re, venerabiliū patrum, qui eidem ecclesiæ præfuerunt scripta relegātur, & quid beatus Atha-
nāsius, quid Theophylus, quid Cyrillus, quid etiā Orientales magistri de incarnatione domi-
ni sentiant, recognoscant. Nec repullulantibus decipiātur erroribus, qui olim euangelici ser-
monis sunt virtute prostrati. Quoniā omnes fere hæreses, quæ diuersis temporibus extiterūt,
dum sacramētum corporeæ natiuitatis, & passionis, ac resurrectionis Christi nō intelligunt,
ab euāgelio deuiarunt. Et possemus minus laborare in hæreticis repellendis, si rudes animos
ipsa nō turbarent mēdacia, quæ peremit antiquitas. Sed nunc (vt dixi) hic docendi optimus M
modus est, vt paternorū sensuum linea Alexandrinæ plebis, & cleri aurib⁹ innotescat, ac si qui
sunt, qui nostra scripta despiciant, illis saltem, qui nobiscū apostolicis sensibus cōgruunt, ac-
quiescant. In quo opere multum confacerdotis nostri deuotione gaudebo, & semper ipsius v-
nanimitate lætabor, quia fraterna pax nō nisi vna fidei confessione seruatur. Quia vero quo-
rundam hæreticorū versuta nequitia, ad cōturbandam aliorum simplicitatem, epistolā meā,
quam ad beatæ memoriæ Flavianum dedi, *falsasse perhibetur, vt cōmutatis quibusdam ver-
bis, vel syllabis, receptorem me Nestoriani erroris asserat, obsecro venerabilem clementiam
vestram, vt eandem epistolam, per fratrem meum Iulianum episcopum, vel eos, quos idone-
os ad opus pietas vestra delegerit, in Græcum sermonem iubeatis integre, diligenterq; trans-
latam, per idoneum latorem sub vestri signaculi impressione deferri, tradendam iudicibus
Alexandri-

*al. falsam
esse perhi-
bet

A Alexandrinis, qui eam clero, & plebi ipsius ciuitatis, cum prædictorum episcoporum prædicationibus* qui & meo scripto consentiunt, faciant recitari, vt agnoscant, se fallacium hominum fraude vltius decipi non debere, & probentur apostolicæ sedis synceri esse discipuli, apud quā nec Eutyches, nec Nestorius vllū obtinent locū, quia sicut alios hæreticos, ita & istos ecclesia vniuersalis dānauit. Data. VI. Idus Martij, Etio, & Studio viris clarissimis cōsu.

*al. quibus
mea scripta

EPISTOLA SEXAGESIMAOCTAVA EIVSDEM

ad Martianum Augustum, in qua scribit de exilio Eutychetis,

D

B vt ad secretiora loca eum transferret, quia vbi positus erat, adhuc praua docebat.

Vod sæpissime multa iam experimenta docuerunt, sanctum pietatis vestræ studium circa religionem Christianam gloriosis perseuerat, & crescit augmentis, & hæc fides vestræ clementiæ non solum me, sed & omnes domini sacerdotes consolatur, & roborat, dum in Christianissimo principe sacerdotalem experimur affectum. Quem si Orientalium partium sacerdotes studeant imitari,* nihil scandalorum, neque pax neque fides Christiana patietur. Vnde cum Constantinopolitanus episcopus ad omnem pietatis profectum præsentī clementiæ vestræ doceatur exemplo, si fideliter vestris acquiescat hortatibus, habebit in me sincere gratiæ animum, tantum, vt quod verbis spondet, corde perficiat. Si vero, quæ deo, & pietati vestræ displicent, pertinaci intentione delegerit, salua mansuetudinis vestræ reuerentia, vtar cum omnibus, & pro omnibus, vobis quoque annitentibus, aduersum superbientem liberiore cōstantia,* quem (quod sæpe dicendum est) mallē pro sanctis actibus fraterna charitate complecti, gloriosissime Imperator. Quia vero suggestiones meas pro tranquillitate catholicæ fidei libenter acceperitis, significatum mihi fratris & coepiscopi mei Iuliani (quem exceperitis piissime) sermone cognoscite, Eutychen impium pro suis quidem meritis exulare, sed in ipso suæ damnationis loco multa, aduersus integritatem catholicam, blasphemiarum desperatius venena profundere, & quod in illo totus mundus horruit, atque damnauit, impudentia maiore, vt innocentes decipere possit, euomere. Plenum itaque rationis æstimo, vt vestra clementia ad longinquiora eum iubeat, & secretiora transferri. Monasterio vero eius Constantinopoli constituto, in quo habitatores ipsius monachi euangelica apostolicæq; doctrina crebrius sunt, & plenius roborandi, salubriter (vt arbitror) fiet, si is, qui ipsi monasterio præpositus esse dicitur, à societate veneratoris vestri Iuliani episcopi, quem in speculis propter fidem illic esse constitui, non recedat, cuius assidua visitatione, profectus seruorum dei illic habitantium, possit augeri. Petitionem autem de festiuitate* paschali gaudeo ita à vestra pietate susceptam, vt confestim Nestarium agentem in rebus Alexandriam mitteret, de errore remouendo, quem sanctæ memoriæ Theophili cōstitutio videtur inferre. De qua re (sicut scribere dignamini) quicquid ad pietatis vestræ notitiam perlatum fuerit, iubete me nosse, vt de obseruantia, quam non licet esse diuersam, quid potissimum sit tenendum, ecclesia vniuersalis agnoscat. Precor autem, quod vestræ noui clementiæ cōuenire, vt eos maxime tueamini contra omnes insidias, quos mihi & vestræ mansuetudini propter amorē dei placere cognoscitis, vt eos Constantinopolitanus episcopus lædendi non habeat facultatem. Data. XVII. Calend. Maij, Etio & Studio viris clarissimis consu.

*al. nullum
scandalum

*al. quia
(quod sæpe
dicendum est)
male pullu-
lantia fra-
terna chari-
tate oportet
refecari,
glo.

*al. pascha-
lis gaudiij
ita noui à
vest.

EPISTOLA SEXAGESIMANONA EIVS-

F dem ad Anatholium episcopum, per Nestarium
agentem in rebus directa.

Sermo incommutabiliq; proposito dilectio tua curam gratiæ communis habuisset, nihil profecto, quod vllam anxietatem tibi ingereret, extitisset. Non enim sinebat ratio, vt eius charitatem spernerem, quam amore pacis, & studio reparandæ catholicæ fidei inter ipsa episcopatus rudimenta iuuissem, optans in ecclesiasticis curis talem habere consortem, vt mihi de sanctis prædecessoribus tuis, nec Ioannis* spūalem, copiosamq; doctrinam, nec auctoritatem Attici, nec industriam Procli, nec fidē beati

*al. spūalē

y iiij Flauiani

EPISTOLAE LEONIS PAPAE I.

Flauiani deesse sentirem, & ita studiis tuis vterer, vt nullus auderet, vel fidei catholicæ resul- G
tare, vel Nicænis venerabilium patrum regulis contraire. Sed quum in iniuriam canonū (vt
agnoscis) illa tentata sunt, quæ omnibus ecclesiis scandalum maximū generarent, quid aptius
ac modestius facerē quā te primū, vt ab hac intētionē discederes, fraterno animo, missis li-
teris admonerē? Ad quas quum nō rescriberes, ipse te à colloquiū mei cōsortio separasti. De-
niq; inde iam tacui, sed clementissimo principi, custodi fidei, frequenti literarū petitione sug-
gessi, vt pro pace ecclesiarum, quā tibi maxime prodesse cognoscis, hæc quæ nunc à tua dile-
ctione facta sunt, implerentur. Cui ineffabiles gratias ago, quòd secundum eruditionē spiritus
sancti, cuius est virtute plenissimus, sacerdotali dignatur studere cōcordiæ, sciens, sibi oratio-
nes supplicantium copiosius profuturas, si famuli vnus domini in nullo sint à veræ pacis v- H
nitate diuisi. Quod ergo in Cōstantinopolitana ecclesia quædam in officiis clericorum cor-
recta significas, vt & Etium presbyterū in gratiam tuā, affectionemq; reuocaueris, & Andrē
archidiaconi actione submoueris, nobis placuisse rescribo, quia existimationem tuā (vt opta-
bam) plurimum erigit, atq; cōmendat. Et merito post correctionem in obliuionem deduci-
tur, quod reprehensionī obnoxium videbatur, quū hæreticorum prouectione, & sanctæ me-
moriæ Flauiani iniuria grauareris, quæ nunc simul ab omni offensione, quum tui (vt volui) lau-
de cessarunt, quia in ordinem suū, quæ fuerāt turbata, redierunt. Andreā sane, qui rationa-
biliter archidiaconi est priuatus officio, & Eufratam, qui sanctæ memoriæ Flauiani (vt cōpe-
ri) improbus extitit accusator, si professionibus plenissime scriptis, non minus Eutychianam I
hæresim, quā Nestorianum execrabile dogma condemnant, quoniam venia est præstanda
correctis, presbyteros consecrabis, vt sibi remedium catholicæ fidei sentiant profuisse, electo
primitus, & probato, qui archidiaconi officium possit implere, id est, quem nulla vnquā præ-
dictarum impietatum fama resperferit. Cæteri vero, quos par reatus inuoluerat, si veniam si-
mili professione cum satisfactiōe deposcunt, suis ordinibus reformatur, his tantum ad of-
ficiorum primatum admissis, quos ab omni errore liberos fuisse constiterit. Illam autem cul-
pam, quam de augenda potestate aliena (vt asseris) adhortatione contraxeras, efficacius, atque
sincerius, tua charitas diluisset, si quod tentari sine tua voluntate non potuit, non ad sola cle-
ricorum cōsilia transulisses. Quia sicut in mala suasiōe delinquitur, ita & in mala consen- K
sione peccatur. Sed gratū mihi (frater charissime) est, quòd dilectio tua proficitur sibi displicere,
quod tunc etiam placere nō debuit. Sufficit in gratiæ cōmunis regressu, professio dile-
ctionis tuæ, & attestatio principis Christiani. Nec videtur tarda correctio, cui tam venerabi-
lis assertor accessit. Abiciatur penitus in cōlessu iuris, qui dissensionē fecerat appetitus. Suffi-
ciant limites, quos sanctorū patrum prouidentissima decreta posuerūt. Vt quieta sit suis me-
ritis, & antiquis priuilegiis, dignitas omnium sacerdotū* renouetur, & maneat in te domi-
nicæ charitatis affectio, ad quā dilectionem tuam sapius cohortatus sum, cum fratre, & coe-
piscopo nostro Iuliano, qui cōmunem gratiam semper optauit, cuius industria, & sollicitudi-
nes tuæ releuabūtur, & fides catholica munietur. Super omnia autem fraterna charitate hor- L
tor, & moneo, vt ea, quæ ad gloriam, vel ad munimen pertinent sacerdotalis officij, Nicano-
rum canonum vniuersalis ecclesiæ, pacem seruantia, decreta, custodias. Sic enim inter domi-
ni sacerdotes inuiolata charitas permanebit, si paribus studiis, quæ sunt à sanctis patribus cō-
stituta, seruentur. Data. IIII. Calend. Iunij, Actio, & Studio, viris clarissimis consu.

*al. reuocetur

EPISTOLA SEPTVAGESIMA BEATI

Leonis papæ ad Iuuenalem Hieroso-
lymitanum episcopum.

M

Acceptis dilectiōis tuæ literis, quas ad me filij nostri Andreas presbyter, & Petrus dia-
conus detulerunt, gauisus quidem sum, quòd tibi ad episcopatus tui sedem redire li-
cuisset, sed confluentibus in recordationem omnibus, quæ te per quosdam excessus
laborare fecerunt, dolui aduersitatū tuarum temetipsum tibi fuisse materiā, & resistendi hæ-
reticis constantiam perdidisse, qui æstimant non esse tibi liberum, vt eos audeas redargue-
re, quos tibi professus sis in suo errore placuisse. Beatæ enim memoriæ Flauiani cōdemna-
tio, & impiissimi Eutychetis receptio, quid nisi dñi nostri Iesu Christi secundū carnē negatio
fuit? quā ipse grādi misericordia sua fecit resolui, cum detestādū illud Ephesinæ synodi iudi-
cium,

- A** cium, ita sancta Chalcedonenſis ſynodi autoritate deſtruxit, vt nullum deprauatorum à remedio correptionis arceret. Vnde quia in tempore indulgentiæ reſipiſcentiam magis, quàm pertinaciam delegiſti, ita gaudeo, te cœleſtem expetiſſe medicinam, vt fidei, ab hæreticis impugnata, tandem poſſis eſſe deſenſor. Quamuis enim nulli ſacerdotum liceat, nescire, quod prædicat, quoniam qui ignorat, ignorabitur, *inexcusabilior tamen eſt omnibus imperitis, quilibet Hieroſolymis habitans Chriſtianus, qui ad cognoscendam virtutem euangelij, non ſolum paginarum eloquiis, ſed ipſorum locorum teſtimoniis eruditur. Et quod alibi non licet non credi, ibi non poteſt non videri. Quid laborat intellectus, vbi eſt magiſter aſpectus? Et cur lecta, vel audita ſunt dubia, vbi ſe & viſui, & tactui tot humanæ ſalutis ingerunt ſacramenta? Quasi ad ſingulos quosq; cunctantes dominus adhuc voce corporea vtatur, & dicat: Quid turbati eſtis, & quare cogitationes aſcendunt in corda veſtra? Videte manus meas, & pedes meos, quia ipſe ego ſum. Palpate & videte, quia ſpiritus oſſa, & carnem non habet, ſicut me videtis habere. Vtere ergo (frater chariſſime) inuictiſſimis catholicæ fidei documentis, & euangelistarum prædicationem ſanctorum locorum, in quibus degis, teſtificatione deſende. Apud te eſt Bethleem, in qua ſalutiſer Dauidicæ virginis partus illuxit, quem obuolutum pannis inter anguſtias diuerſorij, præſepe ſuſcepit. Apud te eſt declarata ab angelis, adorata à Magis, & per multorum infantium mortes ab Herode quaſita ſaluatoris infantia. Apud te eſt, vbi pueritia eius adoleuit, vbi adoleſcentia maturauit, & per omnia incrementa corporea, in virum perfectum veri hominis natura profecit, non ſine cibo eſuritionis, non ſine ſomno quietis, non ſine fletu miſerationis, nec ſine pauore formidinis. Vnus enim atque idem eſt, qui & in dei forma operatus eſt miracula magna virtutis, & in forma ſerui ſubiit ſæuitiam paſſionis. Hoc tibi ipſa crux indefinenter loquitur, hoc lapis clamat ſepulchri, in quo dominus humana conditione iacuit, & de quo diuina potentia reſurrexit, & cum ad montem oliueti, locum aſcenſionis veneraturus, accedis, nōne illa vox angelica in tuo reſultat auditu, qua eleuationem domini ſtupentibus, dicitur. Viri Galilæi, quid ſtatis aſpicientes in cœlum. hic Ieſus qui aſſumptus eſt à vobis in cœlum, ſic veniet quemadmodum vidisti eum euntem in cœlum? Veram igitur Chriſti generationem crux vera confirmat, quoniam ipſe in noſtra carne naſcitur, qui in noſtra crucifigitur, quæ, nullo interueniente peccato, niſi fuiſſet noſtri generis, non potuiſſet eſſe mortalis. Vt autem repararet omnium vitam, recepit omnium cauſam, & vim veteris chirographi, quod ſolus inter omnes non debuit, pro omnibus ſoluendo, vacauit, vt ſicut per vnus reatum omnes facti fuerant peccatores, ita per vnus innocentiam omnes fierent innocentes, inde in homines manante iuſtitia, vbi eſt humana ſuſcepta natura. Nulla enim ratione extra noſtri eſt corporis veritatem, de quo euangelista prædicationem incohans dicit: Liber generationis Ieſu Chriſti filij Dauid, filij Abraham. Et qui Samaritanæ mulieri proteſtatur, quoniam ſalus ex ludæis eſt, beati Pauli apoſtoli conſonante doctrina, cum dicit: Quorum patres, & ex quibus Chriſtus ſecundum carnem, qui eſt ſuper omnia deus benedictus in ſecula. Itemq; ad Timotheum: Memento, inquit, Ieſum Chriſtum reſurrexiſſe à mortuis, ex ſemine Dauid ſecundum carnem. Hæc autem veritas quantis & noui, & veteris teſtamenti autoritatibus declaretur, pro antiquitate ſacerdotij tui, euidenter agnoſcis, cum fides patrum & ſcripta mea ad ſanctæ memoriæ Flauianum data, quorum mentionem ipſe feciſti, adiecta vniuerſalis ſynodi confirmatione ſufficiant. Vnde proſpicere oportet dilectionem tuam, ne contra redemptionis, ac ſpei noſtræ ineffabile ſacramentum, vllus obmurmuret. Sed ſi, qui ſunt, qui adhuc aut ignorantia caligant, aut peruerſitate diſcordant, eorum, quorum in eccleſia dei apoſtolica fuit, & eſt clara doctrina, autoritatibus inſtruantur, & de incarnatione verbi dei hoc nos credere, quod illi credidere, cognoscant, neque ſe extra corpus dei Chriſti, in quo commortui, & conreſciſcati ſumus, ſua obduratione conſtituant, quia nec pietas fidei, nec ratio recipit ſacramenti, vt aut in ſua eſſentia paſſibilis fuerit deitas, aut in noſtræ naturæ ſuſceptione mentita ſit veritas. Particulam dominicæ crucis, cum eulogiis dilectionis veſtræ veneranter accepi. Data pridie nonas Septembris, Etio, & Studio viris clariſſimis conſulibus.

Epistola

1. Cor. 14. g
*al. tamē eſt
oibus imperi
tis imperi
tior

Lucæ. 24. f

Lucæ. 2. a
Ibidem. a. b
Matth. 2. a
Ibidem. c
Lucæ. 2. g
Ibidem. f
Lucæ. 3. c
Matth. 4. a
Marci. 4. d
Ioan. 1. c
Matth. 26. d
Ioan. 19. g
Matth. 28. a
Acto. 1. b

Coloſſ. 2. c
Roma. 5. d

Matth. 1. a
Ioan. 4. c
Roma. 9. a
2. Timo. 2. b

EPISTOLAE LEONIS PAPAE. I.
EPISTOLA LXXI. EIVSDEM AD LEO- G
nem Augustum.

Constantino & Rufo consulibus circa annum Christi (teste Cassiodoro) CCCCLIX. Secundum aut Marianum Scotum, ad ueritatē euangelij. CCCCLXXVII. iuxta uero cyclum Dionysij, CCCCLV. qui fuit pontificatus Leonis papae annus XVIII. scripta est hac epistola similiter & tres sequentes.

EFFICIIS, quæ ad gratulationem imperij vestri pertinent, persolutis, etiam hanc paginam necessariæ supplicationis adieci, qua catholicæ fidei diuinitus præparatum fauoris vestri posco præsidium. Nam talia in Alexandrina ecclesia perpetrata fratris, & coëpiscopi mei Anatholij relatione cognoui, ut omnis Christiana religio sentiat se im- H peti, atque violari, nisi vniuersali fidei vestræ deuotione prospiciatur, & memoratæ ecclesiæ, quæ antea catholicis fuit clara doctoribus, reddatur Christiana libertas, ut cessantibus hæreticorum impugnationibus, euangelica doctrina, quæ illic ante Dioscorum viguit, vnita cum totius ecclesiæ pace reparetur. Quod opus virtutibus vestris, gloriæq; conueniens, celerem, & deo placitum habebit effectum, si apud sanctam Chalcedonensem synodum de domini Christi incarnatione firmata, nulla permiseritis retractatione pulsari, quia in illo concilio, per spiritum sanctum congregato, tam plenis atque perfectis diffinitionibus cuncta firmata sunt, ut nihil ei regulæ, quæ ex diuina inspiratione prolata est, aut addi possit, aut minui. Hoc autem I etiam apud clementiæ vestræ scientiam non ambigimus esse perspicuum, siquidem (ut multorum ante relatione comperimus) molitiones hæreticorum, quæ contra prædictæ synodi auctoritatem conabantur assurgere, nihil ex hoc permiseritis audere. Vnde quod negandum illis sponte vidistis, gloriosum vobis est vniuersali ecclesiæ, me suspicante concedere, & incommutabiliter, perpetuèq; præstare, ut quæ secundum euangelium Christi, & prædicationis euangelicæ veritatem omnibus retro seculis, vna fide, vnaq; intelligentia roborata sunt, nulla vltius possint actione conuelli. Prout ergo misericordia dei, consilio spiritus sui, mentem vestræ pietatis instruxerit, sanctæ primitus Alexandrinæ ecclesiæ pacis reparationi consulite, & per catholicos sacerdotes talem prouideri iubete pontificem, in quo & in actum K probitate, & in fidei perfectione nihil possit reprehensibile reperiri, ut omnibus rite compositis, eadem vbique seruetur prædicatio veritatis. Data quinto Idus Iunij, Constantino & Rufo viris clarissimis consulibus.

EPISTOLA LXXII. EIVSDEM AD LEO-
nem Augustum.

ICE T proxime ad clementiam vestram gemina scripta direxerim, quorum vnum debitum salutationis impleret, aliud pro statu ecclesiæ supplicaret, tamen occasione, L quæ deo providente se præbuit, iterari vtrunq; conuenit. Secundum ergo fiduciam illam, quam ex dei inspiratione vniuersali ecclesiæ præstitistis, ante cuiusquam preces constituendo, quod maxime ab omnibus fuerat expetendum, non desinimus gratias agere, & prouidentiam dei in fidei vestræ seruire benedicere, qui sancto & catholico spiritu, sicut fratris, & coëpiscopi mei Anatholij sermone cognoui, ita hæreticorum impudentiæ restitistis, ut prosteremini, ad totius mundi pacem Chalcedonensis synodi vos esse custodem. Quod cum ex vestræ fidei sententia saluberrime diffinitum sit, quanto studiosius vniuersali ecclesiæ est conferendum, ut tranquillitas fidei Christianæ etiam vestro prosit imperio, nec improbitas hæretica in aliquo suo molimine gloriatur. Cuius pertinax insidiosa contentio M ilico conquiescet, si Imperiali potestate frenetur. Data Calendis Septembris, Constantino & Rufo consulibus.

EPISTOLA LXXIII. EIVSDEM AD EVN-
dem Leonem Augustum.

IT E R A S clementiæ tuæ plenas virtute fidei, & lumine veritatis veneranter accepi, quibus cupere, etiā in eo, quod præsentia meā pietas vestra necessariū existimat, obedire, ut maiori fructu conspectū vestri splendoris assequer, sed magis id vobis arbitror

- A** arbitror placitum, quod eligendum ratio demonstravit. Nam cum sancto, spiritualique studio uniuersam pacem ecclesiarum munias, nihilque sit conuenientius fidei defendende, quam his, quæ per omnia, instruente spiritu sancto, irreprehensibiliter diffinita sunt inherere, ipsi quomodo videbimur statuta velle conuellere, & auctoritates, quas ecclesia uniuersalis amplexa est, ad arbitrium hæreticæ petitionis infringere, atque ita nullum corrigendis ecclesiis modum ponere, sed data licentia debellandi, dilatare magis, quam sopire certamina. Vnde, quia post illas Ephesinæ synodi impietates, quibus Dioscori scelere fides catholica refutata, peruersitas Eutychiana suscepta est, nihil ad confirmationem fidei Christianæ utilius potuit ordinari, quam ut prædicti facinus sancta synodus Chalcedonensis aboleret, & tanta illic haberetur
- B** cœlestis cura doctrinæ, ut nihil cuiusquam opinione resideret, quod à prædicationibus vel prophetis, vel apostolicis dissonaret, ea scilicet moderatione seruata, ut rebellibus tantum, ac pertinacibus ab ecclesiæ unitate reiectis, nulli correctio venia negaretur. Quid probabilius, quid religiosius poterit pietas vestra decernere, quam ut, quæ non tam humanis, quam diuinis sunt statuta decretis, nullus ultra sinatur impetere, ne vere digni sint dei munus amittere qui de veritate ipsius ausi fuerint dubitare? Cum ergo uniuersalis ecclesia per illius principalis petrae ædificationem facta sit petra, & primus apostolorum beatissimus Petrus voce domini audierit: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, quis est nisi aut Matth. 16. c
- C** Antichristus, aut diabolus, qui pulsare audeat inexpugnabilem veritatem, qui in malitia sua inconuertibilis perseverans, per vasa iræ, & suæ apta fallaciæ falso diligentia nomine dum veritatem se mentitur inquirere, medacia desiderat seminare, atque contemnenda, & vitanda merito sibi incontinens furor, & impietas cæca præscripsit, ut diabolico instinctu, quod in sanctam Alexandrinam sæuit ecclesiam, quales essent qui Chalcedonensem synodum retrahere cupiunt, differetur, in qua nullo modo accedere potuit, ut à vobis contra sanctam Nicænam synodum sentiretur, quod hæretici mentiuntur, qui se fidem Nicæni consilii tenere confingunt, in quo sancti & venerabiles patres nostri contra Arrium congregati, non carnem domini, sed deitatem filij Homousion patri esse firmare, in Chalcedonensi autem concilio aduersum Eutychianam impietatem definitum est, de substantia virginis matris dominum Iesum Christum sumpsisse nostri corporis veritatem? Apud Christianissimum principem igitur, & inter Christi prædicatores digno honore numerandum, vtor catholicæ fidei libertate, & ad consortium te apostolorum ac prophetarum securus exhortor, ut constanter despicias, ac repellas eos, qui se Christiano nomine priuare, nec patiaris impios patricidas sacrilega simulatione de fide agere, quos constat à fide deuiare. Cum enim clementiam tuam dominus tanta sacramenti sui illuminatione ditauerit, debes incunctanter aduertere, regiam potestatem tibi non solum ad mundi regimen, sed maxime ad ecclesiæ præsidium esse collatam, ut ausus nefarios comprimendo, & quæ bene sunt statuta, defendas, & veram pacem his quæ sunt turbata, restituas, depellendo, scilicet, peruersores iuris alieni, & antiquæ fidei sedem
- E** Alexandrinæ ecclesiæ reformando, ut correctionibus tuis dei iracundia mitigata, regiæ ciuitati non retribuatur, quæ antea admissa sunt, sed remittat. Constitue ante oculos cordis tui, venerabilis Imperator, omnes, qui per totum orbem sunt, domini sacerdotes, pro ea tibi fide, in qua totius mundi est redemptio, supplicare, in qua re specialius ambiunt, qui apostolicæ fidei sectatores Alexandrinæ ecclesiæ persequere, agentes apud pietatem tuam, ne hæreticos homines, & merito pro sua peruersitate damnatos, uti sua persuasione patiamini, cum siue impietatem errorum aspicias, siue opus perpetrati furoris attendas, non solum ad sacerdotij honorem admitti nequeant, sed ab ipso Christiano nomine mereantur abscindi. Nam (quod exorata pietatis vestra venia dixerim) quodam contagio splendorem vestra serenitatis obscurant, cum sacrilegi patricidæ id audeant petere, quod nec innocentes liceat obtinere. Oblata sunt pietati vestra preces, quarum exempla vestris literis subdidistis, sed in his, quæ catholicorum sunt deplorationum subscriptio continetur, & quia causa probabilis est, fiducialiter nomina singulorum, vel dignitas sui honoris aperitur. In illis autem, quas orthodoxo principi hæretica porrigere non formidauit obreptio, sub incerto confusæ unitatis vocabulo, ideo certum nomen retrahitur, ne non solum paucitas personarum, sed etiam meritum deregatur. Latere enim sibi utile æstimat eorum quantitas, quorum est & qualitas iudicata, nec incongrue cuius loci homines sunt, profiteri metuunt, qui meruere damnari. In vna ergo catholicorum supplicatio continetur, in alia hæreticorum commenta panduntur. Hic sacerdotum domini, & totius Christiani populi, ac monasteriorum defletur euersio, ibi immanium scelerum

EPISTOLAE LEONIS PAPAE I.

Math. 21. b.
Marci. 11. c
Lucæ. 19. g
1. q. 1. Mani-
festū est per
crud.

rum continuatio demonstratur, ut quod non licuit audiri, liceat dilatari. Nōne perspicuum G
est, quibus pietas vestra succurrere, & quibus debeat obuiare, ne Alexandrina ecclesia, quæ sem-
per fuit domus orationis, spelunca nunc sit latronum? Manifestum quippe est, per crudelissi-
mam, insanissimamq; sceleratam omne illic cœlestium sacramentorum lumen extinctum. In-
tercepta est sacrificij oblatio, defecit chrismatis sanctificatio, & patricidalibus manibus im-
piorum omnia se subtrahere mysteria. Nec vllō modo ambigi potest, quid de his decernen-
dum sit, qui post nefanda sacrilegia, post sanguinem probatissimi sacerdotis effusum, & con-
cremati corporis cinerem, in contumeliam aëris cœliq; dispersum, audent sibi ius peruasæ
dignitatis expetere, & apostolicæ doctrinæ inuiolabilem fidem ad concilia prouocare. Ma-
gnū ergo vobis est, ut diademati vestro de manu domini etiam fidei addatur corona, & de H
hostibus ecclesiæ triumphetis, quia si laudabile vobis est aduersarum gentium arma conte-
rere, quanta erit gloria, ab insanissimo tyranno Alexandrinam ecclesiam, in cuius contritio-
ne omnium Christianorum est iniuria, liberare? Ut autem literæ meæ pietati tuæ colloquium
quasi præsentis exhibeant, quicquid de communi fide fueram suggesturus, scriptis prosequen-
tibus insinuandum esse perspexi. Ac ne huius epistolæ pagina in nimiam longitudinem ten-
deretur, aliis literis, quæ assertioni catholicæ fidei congruunt, comprehendere, ut licet ea, quæ à
sede apostolica sunt prædicata, sufficerent, insidias tamen hæreticorū etiam hæc quæ sunt ad-
iecta referant, sacerdotalem namq; & apostolicum tuæ pietatis animum etiam hoc malum
ad iustitiam ultionis debet accendere, quod Constantinopolitanæ ecclesiæ puritatem pestilen-
ter obscurat, in qua inueniuntur clerici quidam, hæreticorum sensui consonantes, & intra ip-
sa catholicorum viscera assertionibus suis hæreticorum partem adiuuantes. In quibus detur-
bandis, frater meus Anatholius cum nimis benigne parcat, segnior inuenitur. Dignamini
pro fide vestra, etiam ecclesiæ istam præstare medicinam, ut tales non solum ab ordine cleri-
catus, sed etiam ab vrbis habitatione pellantur, ne vltius sanctus dei populus peruerforum
hominum contagio polluat. Cultores autem pietatis tuæ Iulianum episcopum, & Eutychiū
presbyterum mea petitione commendo, ut suggestiones eorum pro catholicæ defensione fi-
dei placide digneris audire, quia vere sunt eiusmodi, ut fidei vestræ possint per omnia vtilis
inueniri. Data Calendis Nouembris, Constantino & Rufo viris clarissimis consulibus. K

EPISTOLA LXXIII. EIVSDEM AD ANA- tholium episcopum Constantinopolitanum.

E O episcopus Anatholio episcopo. Diligentiam necessariæ sollicitudinis, quam
fraternitas tua in dirigendis ad nos literis exequitur, approbamus, & acceptis per fi-
lium nostrum Olympium paginis tuis, sacerdotalem in te curam vigere sentimus,
cui nos quoq; (quantum dominus dat posse) non desumus, exorantes dilectionem L
tuam, ut quia tempus laboris incidimus, in sancta vigilantia perseueres, donec dextera do-
mini faciat virtutem, & sub pedibus ecclesiæ suæ conterat tentatorem. Consolatur etenim nos
per omnia præparata diuinitus clementissimi principis fides, quem in eo rursus, sicut opor-
tuit, sum cohortatus alloquio, ut impiissimorum latronum ausibus, districtiore constantia fa-
ciat obuiari, quos nefas est, tantum de suo favore præsumere, ut etiam apud Constantino-
polim audeant insanire. Sed hoc eis ideo diuinæ providentiæ ratione permittitur, ut magis ac
magis, quo spiritu agitentur, appareat, ne dubitari possit, in quantam essent audaciā proruptu-
ri, si post damnationem impiissimæ hæresis, disceptandi contra fidem acciperent potestatem,
ut quantum in ipsis est, latius hoc furore scirent, quem fratres & cœpiscopi nostri, qui ad M
nos nuper ex Aegypti partibus confugere, se pertulisse deplorant, quibus & à Christianissimo
principe, & à tuæ fraternitatis deo placita charitate, solatia pietatis impendi nō ambigerem,
etiam si ipse nō scriberes. Opportunū autem credidi, ut ad ipsos quoq; scripta dirigerem, quæ
illos possint in communis fidei proposito roborare, & quod pro patientia sua superna remun-
eratione mereantur, agnoscerent. Sicut beatus apostolus docet, dicens: Excipite itaque illos
cum gaudio in domino, & huiusmodi cum honore habete, quoniam propter fidem Christi
vsque ad mortem accesserunt. Illud sane plurimum mihi displicere significo, quod inter di-
lectionis tuæ clericos, quidam esse dicuntur, qui aduersariorum conniueant prauitati, & vasa
iræ vasis misericordiæ misceantur. Quibus inuestigandis, & seueritate congrua coercendis
debet

Psal. 117.

Philip. 2. d
24. q. 3. Illud
autem sane

Math. 18. b
Marci. 9. f

- A** debet diligentia tua vigilanter insistere, ita ut his, quibus prodesse non potuerit correctio, non parcat abscisio. Oportet etenim nos euangelici meminisse mandati, quod ab ipsa veritate præcipitur, ut si nos oculus, aut pes, aut dextera scandalizaverit manus, à compage corporis auferatur, quia melius sit, his in ecclesia carere membris, quam cum ipsis in æterna ire supplicia. Nam superfluo extra ecclesiam positus resistimus, si ab his, qui intus sunt, in eis, quos decipiunt, vulneramur. *Abiicienda prorsus pestifera hæc à sacerdotali vigore patientia est, quæ sibi met, peccatis aliorum parcendo, non parcat. Sicut Heli quondam sacerdos filiorum suorum delicta tolerando, cum ipsis diuinæ iustitiæ sententiam meruit experiri, quia segni indulgentia, dissimulauit plectere peccatores. Quantum itaque opportunitas inuitat officij, religiosissimum principem dilectio tua studeat frequentare, & non solum regiam, sed & sacerdotalem ipsius mentem, precibus meis obsecrare persiste, ut memor communis fidei, quam spiritu sancto docente suscepimus, omnia hæreticorum machinamenta confringat, neque quicquam illis in ecclesiis Christi licere patiatur, ne in eorum potestate sint diuina mysteria, quibus in domo dei, pro scelere suorum magnitudine, nec habitandi ius residet, nec orandi. Data *pridie Idus Octobris, Constantino & Rufo, viris clarissimis consulibus.

Math. 18. b
Mar. 9. f

*al. Absci-
denda
1. Reg. 2. f. g

*al. quinto

**EPISTOLA LXXV. EIVSDEM AD ANA-
tholium episcopum per Patricium dia-
conum missa.**

C

Leone Augusto & Maiorano Augusto consulibus, circa annum Christi, Cassiodoro teste. CCCCLX. secundum autem Marianum Scotum, ad euangelij ueritatem. CCCCLXXX. Iuxta uero Dionysij cyclum CCCCLVIII. qui fuit pontificatus Leonis papa. XX. scripta est presens epistola, & due sequentes similiter.

- D** **E** C T I S dilectionis tuæ literis, quas per filium nostrum Patricium diaconum direxisti, intellexi, tibi studium meæ sollicitudinis displicere, quæ, secundum dominicam charitatem, quam tibi à nobis impedi, experimentis plurimis approbasti, de cauendis his, qui communis fidei aduersarij dicerentur, admonui, ne ad negligentiam rectoris referretur, si quisquam in ecclesia catholica ea prædicare præsumeret, quæ hæreticorum sensibus conuenirent. Quod utrum veraciter fama iactaret, dilectionis tuæ inquirendum iudicio delegaui. Neque in aliquo honorem tuum læsi, cui discutienda ea, quæ ad me erant perlata, commisi, ut scilicet Atticus presbyter, quem talia audere cognoueram, nisi perfecta se satisfactione purgasset, & non solum voce, hæreticos, sed etiam propriæ manus subscriptione damnasset, à communionis gratia esset alienus. Qui, scripta mittendo, dubiæ fidei, & professionis incertæ confirmauit magis, quam diluit, quicquid ad nos de eo fama pertulerat, cum, si conscientiam suam uoluisset probare synceram, non Eutychem sibi odiosum fuisse, sed quod perfidiam ipsius reprobarat atque damnaret, debuerat confiteri, quia aliud sunt humanæ, etiam inter catholicos similitates, aliud diabolici, quos fides catholica damnat, errores. Et ideo, frater charissime, in nullo debes de nostra dilectione dubitare, si prophetæ exemplum sequaris, & dicas. Nonne, qui te oderant, domine, oderam illos, & super inimicos tuos tabescebam? Per omnia enim volo te esse certissimum, quod sicut meam existimationem illam cupio permanere, ita opto, te quoque in omnibus irreprehensibilem reperiri. Prædictus autem Atticus, ut ab omni suspitione contraria liber appareat, quid in Eutychem anathematizet, ac damnet, euidenter ostendat, & in damnationem erroris expressi, remota omni dubitatione, subscribat, ita ut Chalcedonensis symboli definitionem de fide, cui etiam dilectio tua subscribendo consensit, & quam apostolicæ sedis firmavit autoritas, profiteatur se per omnia seruaturum, adiecta subscriptione propriæ manus, quæ in ecclesia Christiano populo præsentem, recitetur, ut pro catholica fide, neque nos negligentes, neque ipse ultra suspectus habeatur. Qui si, in eadem prauitate perdurans, præceptis salubribus parere noluerit, sententiam synodi Chalcedonensis, cuius definitionibus resultat, recipiet. Data decimoquinto Calendas Aprilis, Leone, & Maiorano Augustis consulibus.

Psal. 138.

Epistola

EPISTOLA LXXVI. EIVSDEM AD LEONEM AV-
gustum per Philonem in rebus agentem directa.

MULTO gaudio mens mea exultat in domino, & magna mihi est ratio gloriandi, cum clementiæ vestræ excellentissimam fidem augeri per omnia donis gratiæ cœlestis agnosco, & per incrementa diligentiae deuotionem in vobis animi sacerdotalis experior. Nam in vestræ pietatis alloquiis non dubie patet, quid per vos in totius ecclesiæ salute spiritus sanctus operetur, & quantum vniuersorum fidelium precibus sit optandum, ut in omnem gloriam vestrum extendatur imperium, qui supra curam rerum temporalium, religiosæ prouidentiae famulatum diuinis, & æternis dispositionibus perseueranter impenditis, ut scilicet catholica fides, quæ humanum genus sola viuificat, sola sanctificat in vna confessione permaneat, & dissensiones, quæ de terrenarum opinionum varietate nascuntur, à soliditate illius petrae, supra quam ciuitas dei ædificatur, abigantur. Hæc autem dei munera ita diuinitus demum nobis conferentur, si de his, quæ præstita sunt, non inueniamur ingrati, & tanquam nulla sint, quæ adepti sumus, contraria potius expetamus. Nam quæ patefacta sunt quærere, quæ perfecta sunt retractare, & quæ sunt definita, conuellere, quid aliud est, quàm de adeptis gratiam non referre, & ad interdictæ arboris cibum, improbos appetitus mortiferæ cupiditatis extendere? Vnde, quia ad pacem vniuersalis ecclesiæ, & ad custodiam catholicae fidei, cura dignamini sollicitiore respicere, euidenter agnoscitis, quòd magnis hæreticorum audetur infidiis, ut inter Eutychis, Dioscoriq; discipulos, & eum, quem apostolica sedes direxerit, diligentior, tanquam nihil fuerit ante definitum, tractatus habeatur, & quod totius mundi catholici sacerdotes in sancta Chalcedonenſi synodo probant, gaudentq; firmatum, in iniuriam etiã sacratissimi concilij Nicœni efficiatur infirmum. Quod enim nostris tēporib. apud Chalcedonã de domini nostri Iesu Christi incarnatione firmatū est, hoc etiam apud Nicæam mysticus ille patrum numerus definiuit, ne catholicorum confessio, aut vnigenitum dei filium in aliquo crederet patri imparem, aut eundem, cum factus est filius hominis, non veram carnis nostræ, atq; animæ habuisse naturam. Detestandum ergo nobis est, perseueranterq; vitandum, quod fraus hæretica nititur obtinere, nec in aliquam disceptionem, pie, & plene definita, reuocanda sunt, ne ad arbitrium damnatorum, ipsi de his videamur ambigere, quæ manifestum est, per omnia prophetis, & euangelicis, & apostolicis autoritatibus consonare. Vnde, si qui sunt, qui ab his, quæ cœlitus sunt constituta, dissentiunt, suis opinionibus relinquantur, & ab vnitae ecclesiæ, cum ea, quam elegere, pueritate, discedant. Nam nullo modo fieri potest, ut qui diuinis audent contradicere sacramentis, aliqua nobis communione socientur. Laetent se in sui eloquij vanitate, & de argumentationum suarum versutia, quæ inimica est fidei, gloriantur, nobis placet, apostolicis obedire præceptis, dicentibus: Videte, ne quis vos decipiat, per philosophiam, & inanem seductionem hominum. Nam secundum eundem apostolum, si quæ destruxi, hæc ædifico, præuarcatorem me constituo, & eis me vltionum conditionibus subdo, quas non solum autoritas beatæ memoriæ principis Martiani, sed etiam ego mea consensione firmaui. Quia sicut sancte, veraciterq; dixistis, perfectio incrementum, & adiectionem plenitudo non recipit. Vnde cum sciam, te, venerabilis princeps, sincerissimo veritatis lumine imbutum, in nulla fidei parte nutare, sed sancto, perfectoque iudicio à prauis recta discernere, & à refutandis amplectenda diuidere, obsecro, ne humilitatem meam de diffidentia putes esse culpandam, cum hæc mea cautio non solum vniuersali ecclesiæ consulat, sed etiam tuæ gloriæ famuletur, ne sub imperij tui tempore, & hæreticorum aucta videatur improbitas, & catholicorum perturbata securitas. Quauis ergo multum per omnia de pietatis vestræ corde confidam, & per inhabitantem in vobis spiritum dei, satis vos instructum esse perspiciam, ne fidei vestræ vllus possit error illudere, præceptioni tamen vestræ, in eo adnitari obedire, ut aliquos de fratribus meis dirigam, qui apud vos præsentiae meæ instar exhibeant, & quæ sit apostolicæ fidei regula, licet (ut dixi) vobis bene sit nota, demonstrent, patefacientes in omnibus, & probantes, non esse omnino inter catholicos computandos, qui definitiones venerabilis synodi Nicœnæ, vel sancti Chalcedonenſis concilij regulas non sequuntur, cum vtrorunq; sancta decreta, ex euangelico & apostolico sit manifestum fonte prodire, & quicquid nō est de irrigatione Christi, poculi esse viperei. Prensoscat igitur pietas vestra, venerabilis Imperator, hos, quos spondeo dirigendos, non ad confligendum cum hostibus fidei, nec ad certandum contra illos, à sede apostolica profecturos, quia de rebus, & apud

*al. solertior

*al. à

quo, aut quo
to cap. non-
dū certū est.Coloss. 2. b
Galat. 2. d

*al. audistis

- A** apud Nicæam, & apud Chalcedonam (sicut deo placuit) definitis, nullum audemus inire tractatum, tanquam dubia, vel infirma sint, quæ tanta per spiritum sanctum fixit autoritas. Instructioni autem paruulorum nostrorum, qui post lactis alimoniam, cibo desiderant solidiore satiari, ministerij nostri præsidium non negamus. Et sicut simpliciores non spernimus, ita à rebellibus hæreticis abstinemus, memores præcepti dominici, dicentis: Nolite dare sanctum canibus, neq; miseritis margaritas vestras ante porcos. Nimis quippe indignum, nimisq; iniustum est, eos ad libertatem disceptationis admitti, quos significat spiritus sanctus per prophetam, dicens: Filij alieni mentiti sunt mihi. Qui etiam, si euangelio non resisterent, de illis tamen se esse monstrarent, de quibus scriptum est: Deum se profitentur scire, factis autem negant. Clamante adhuc iusti Abel sanguine, aduersum impium Caim, qui increpatus à domino, non requieuit ad pœnitendum, sed exarsit ad cædem, Cuius vindictam sic domini iudicio volumus referuari, ut improbus prædo & parricida crudelis in seipsum recidat, & nostra non teneat. Neq; sanctæ ecclesiæ Alexandrinæ lamentabilem captiuitatem patiamini vltius prolongari, cui oportet fidei vestræ, iustitiæq; præsidio, suam restitui libertatem, & per omnes Aegypti vrbes dignitas patrum, & ius sacerdotale reparetur. Data vndecimo Calendas Aprilis, Leone & Maiorano augusto consulibus.

Math. 7. a

Psal. 17
Titum. 1. d
Gene. 4. b

C EPISTOLA LXXVII. EIVSDEM AD NICÆ- tam episcopum Aquileiensem.

Tituli capitulorum sequentis epistolæ.

Quod debeant fœmine, quæ, captis uiris, nupsrant alijs, regressis de captiuitate uiris prioribus copulari, ut quod suum est, unusquisq; recipiat. I D Quod non probetur esse culpabilis, qui uxorem captiui in matrimonium uidetur esse sortitus. II Vt si uiri de captiuitate regressi, intemperantia uxoris offensi non fuerint, & uoluerint eas in coniugium recipere, liberam habeant facultatem. III Vt si mulieres ad priores maritos redire noluerint, uelut impiæ, ecclesiæ cõione priuandæ sunt. IIII	Captiuis, aut terrore, aut fame, non ueneratione, ciuibus immolatio edere compulsis, pœnitentia concedenda est. V Quod hi, qui ad iterationem baptismi, uel ui, uel terrore coacti, animos inclinarunt, sint subleuandi remedio, ita ut senilis ætatis, periculorum quoq; & ægritudinum, ceterarumq; necessitatum, habeant sollicita consideratione respectum. VI Vt hi, qui ab hæreticis baptizati sunt, sola sancti spiritus inuocatione firmentur. VII

CAPITVLVM I.

- E** O episcopus Nicææ Aquileiën. episcopo salutem. Regressus ad nos filius meus Adeodatus, diaconus sedis nostræ, dilectionem tuam poposcisse memorauit, ut de his, à nobis auctoritatem apostolicæ sedis acciperes, quæ quidem magnam difficultatem diiudicationis videntur afferre. Sed pro inspectione temporalium necessitatum adhibenda curatio est, ut vulnera, quæ hostilitatis * aduersitate illata sunt, religionis maxime ratione sanentur. Cum ergo per bellicam cladem, & per grauissimos hostilitatis incursus, ita quædam dicatis diuisa esse coniugia, ut abductis in captiuitatem uiris, fœminæ eorum remanserint destitutæ, quæ viros proprios, aut interemptos putarint, aut nunquam à dominatione crediderint liberandos, & ad aliorum coniugium, * solitudine cogente, transierint. Cumq; nunc statu rerum, auxiliante domino, in meliora conuerso, nonnulli eorum, qui putabantur periisse, remeauerint, merito charitas tua videtur ambigere, quid de mulieribus, quæ alijs iunctæ sunt uiris, à nobis debeat ordinari. Sed quia nouimus scriptum, quod à deo iungitur mulier viro, & iterum præceptum agnouimus, ut quod deus iunxit, homo non separet, necesse est, ut legitimarum fœdera nuptiarum redintegrandam credamus, & remotis malis, quæ hostilitas intulit, unicuiq; hoc, quod legitime habuit, reformetur, omniq; studio procurandum est, ut recipiat vnusquisq; quod proprium est.
- 2 Nec tamen culpabilis iudicetur, & tanquam alieni iuris peruasor, qui personam eius mariti, qui iam non esse æstimabatur, assumpsit. Sic enim multa, quæ ad eos, qui in captiuitatem ducti

* al. aduersione
34. q. 1. & 2.
Cūp bellicā
Et in decre.
Iuo. lib. 6
* al. sollicitudine

Prouer. 19. c
Math. 19. a

EPISTOLAE LEONIS PAPAE I.

ducti sunt, pertinebant, in ius alienum transire potuerunt, & tamen plenum iustitiæ est, ut iisdem reuersis propria reformentur. Quod si in mancipiis, vel in agris, aut etiam in domibus, ac possessionibus rite seruatur, quantomagis in coniugiorum redintegratione faciendum est, ut quod bellica necessitate turbatum est, pacis remedio reformetur.

3 Et ideo, si viri post longam captiuitatem reuersi, ita in dilectione suarum coniugum perseuerant, ut eas cupiant in suum redire consortium, omittendum est, & inculpabile iudicandum quod necessitas intulit, & restituendum, quod fides poscit.

*al. quæ de
re excusabi-
li

4 Si autem aliquæ mulieres ita posteriorum virorum amore sunt captæ, ut malint his co-hærere, quæ in legitimum redire consortiū, merito sunt notandæ, ita ut etiam ecclesiastica communione priuentur, * quia inexcusabiliter contaminationem criminis elegerunt, ostendentes sibi nec pro sua incontinentia placuisse, quod iusta remissio potuit expiare. Redeant ergo in suum statum voluntaria redintegratione coniugia, neque villo modo ad opprobrium malæ voluntatis trahatur, quod conditio necessitatis extorsit, quia sicut hæ mulieres, quæ reuerti ad viros suos nolunt, impiæ habendæ sunt, ita illæ, quæ in affectum initum ex deo redeunt, merito sunt laudandæ iudicio.

5 De his autem Christianis, qui inter eos, à quibus fuerant captiuati, immolatitiis cibis asseruntur esse polluti, consultationi charitatis tuæ hoc etiam respondendum esse credidimus, ut pœnitentiæ satisfactione purgentur, quæ non tam temporis longitudine, quàm cordis compunctione pensanda est. Et siue hoc terror extorserit, siue fames suaserit, non dubitetur abolendum, cum huiusmodi cibus pro metu, aut indigentia, non pro religionis veneratione sit sumptus.

26. q. 7. Tē-
pora pœni-
tudinis
*al. pspexeris,
vel inspe-
xeris

6 His vero, de quibus dilectio tua similiter nos credidit consulendos, qui ad iterandum baptismum vel metu coacti sunt, vel terrore traducti, & nunc se contra catholicæ fidei sacramentum egisse cognoscunt, ea custodienda est moderatio, qua in societatem nostram, non nisi per pœnitentiæ remedium, & per impositionem episcopalis manus cōmunionis recipiant vnitatem, temporis pœnitudinis habita moderatione, tuo constituenda iudicio, prout conuersorum animos * perspexeris esse deuotos, pariter etiam habes senilis ætatis intuitum, & periculorum quorumque, aut ægritudinis, respiciens necessitates, in quibus, si quis ita grauiter vengeatur, ut dum adhuc pœnitet, de salute ipsius desperetur, oportet, ei per sacerdotalem sollicitudinem communionis gratia subueniri.

1. q. 1. Hi qui
baptisma
1. q. 1. Hanc
regulam

7 Nam hi, qui baptismum ab hæreticis acceperunt, cum baptizati antea non fuissent, sola inuocatione spiritus sancti per impositionem manuum confirmandi sunt, quia formam tantum baptismi sine sanctificationis virtute sumpsere. Et hanc regulam (ut scitis) seruandam, omnibus ecclesiis prædicamus, ut lauacrum semel initum nulla iteratione violetur, dicente apostolo: Vnus dominus, vna fides, vnum baptisma. Cuius ablutio nulla iteratione temeranda est, sed (ut diximus) sola sanctificatio sancti spiritus inuocanda est, ut quod ab hæreticis nemo accipit, à catholicis sacerdotibus consequatur. Hanc autem epistolam nostram, quam ad consultationem tuam fraternitatis emisimus, ad omnes fratres, & comprouinciales tuos episcopos facies peruenire, ut omnium obseruantia data prosit autoritas. Data duodecimo Calendarum Aprilium, Maiorano August. primum consule.

Ephe. 4. a

EPISTOLA LXXVIII. EIVSDEM AD VN- uersos episcopos per Campaniam, Samnium, & Picenum constitutos.

Recimero & Patricio consulibus, circa annum Christi, Cassiodoro teste. CCCCLXI. secundum autem Marianum Scotum, ad euangelij ueritatem. CCCCLXXXI. Iuxta uero Dionysij cyclum CCCCLIX. qui fuit pontificatus Leonis papæ. XXI. scripta fuit hæc epistola.

Tituli capitulorum sequentis epistolæ.

Ut non omni tempore baptismi regeneratio detur, De pœnitentia fidelium, ut confessio eorum non publicetur.
sed tantum in pascha & pœtecoste, nisi periculo infirmitas obrepserit.

Capitulum

A

CAPITVLVM I.

EO vniuersis episcopis per Campaniam, Samnium & Picenum constitutis. Magna indignatione commoueor, & multo dolore contristor, quod quosdam ex vobis ita cōperi esse apostolicæ traditionis oblitos, & studio sui erroris intentos, vt præter * paschæ festum, cui sola pentecostes solennitas comparatur audeant sibimet, non aliqua humanæ infirmitatis necessitate cogente, sed sola indisciplinati arbitrij libertate, ius baptismatis vendicare, & in natalibus martyrum, quorum finis aliter honorandus est quàm dies dominicæ passionis, regenerationis celebrare mysteria, ac sine vllis spiritualium eruditionibus

* al. paschæ
festiuitatē

B præparationum, ita rudibus, & imperitis tradere sacramentum, vt circa renouandos, nihil doctrina ecclesiastica, nihil in exorcismis impositio manuum, nihil ipsa ieiunia, quibus vetus homo destruitur, operentur, neq; in * tanto mysterio salutis humanæ, nulla eius diei habeatur exceptio, quo ipsum donum est conditum * renascentibus. Admonemus igitur, & non sine periculo status eorum, qui hæc faciunt, protestamur, vt ab hac præsumptione cessetur, & summā hanc potentissimāq; dei gratiam, non nisi in paschali, & pentecostes die desiderantibus, & credentibus conferatis, manente quolibet tempore grauium necessitatum, ac periculorum consideratione, secundum quā oporteat subuenire, conditione mortali coarctata, infirmitas necessaria liberatione fraudetur, cum seruata (sicut prælocuti sumus) duarum tantummodo festiuitatum reuerentia, propter multa pericula sit cauendum, ne cuiquam aut in desperata ægritudine, aut in hostilitatis incurſu, aut in timore naufragij, per sacerdotem domini regeneratio denegetur. Si quis vero post hoc interdictū, in eadem fuerit vsurpatione detectus, dignam pertinaciæ suæ incidet vltionem, quoniam ostendit se turpe potius lucrum, quàm religionis cultum esse sectatum.

* al. tot my-
sterijs
* al. renasce-
di

2 Illam etiam, contra apostolicam regulam, præsumptionem, quam nuper agnouimus à quibusdam illicita vsurpatione cōmitti, modis omnibus constituo submoueri, (de pœnitentia videlicet, quæ ita à fidelibus postulatur) ne de singulorum peccatorum genere, libellis scripta professio publice recitetur, cum reatus conscientiarum sufficiat solis sacerdotibus indicari, confessione secreta. Quauis enim plenitudo fidei videatur esse laudabilis, quæ propter dei timorem apud homines erubescere non veretur, tamen, quia non omnium huiusmodi sunt peccata, vt ea, quæ pœnitentiam poscunt non timeant publicare, remoueatur tam improbabilis cōsuetudo, ne multi à pœnitentiæ remedijs arceantur, dum aut erubescunt, aut metuūt, inimicis suis sua facta referare, quibus possunt legum constitutione percelli. Sufficit enim illa cōfessio, quæ primum deo offertur, tunc etiam sacerdoti, qui pro delictis pœnitentium precator accedit. Tunc enim demum plures ad pœnitentiam poterunt prouocari, si populi auribus non publicetur conscientia confitentis. Datum. ij. nonas Martij, Recimero consule.

De pœ. dist.
1. Quauis
plenitudo.

De pœ. dist.
1. Sufficit
pœnitenti.

Reliquarum epistolarum, quæ carent uel data, uel consulis, situatio & ordo, quia latet ob dictam causam relinquitur alij cuiusq; in posterum diligentius scrutanti, uel melius collectorem sentienti. Nihilominus continuatur numerus epistolarum, etiam circa sequentes, quatenus lectori facilius commodiusq; occurrant cum aliquam earum ipsum querere contigerit.

EPISTOLA LXXIX. EIVSDEM AD DIO- scorum Alexandrinum episcopum.

Tituli capitulorum sequentis epistolæ.

De ordinatione presbyteri, aut diaconi, ut sabbato De festiuitatibus, ut si una agenda populis non suffe-
F sancto celebretur, id est, die dominico: I rit nulla sit dubitatio iterari sacrificium. II

CAPITVLVM I.

EO episcopus Dioscoro episcopo Alexandrino salutem. Quantum dilectioni tuæ dominicæ charitatis impendamus affectum, ex hoc poteris approbare, quod tua firmitus * desideramus fundare initia, ne quid charitati tuæ ad perfectionem deesse videatur, quum tibi * specialis gratiæ merita (vt probauimus) suffragentur.

* al. festina-
mus
* al. spūalis

z Paterna

EPISTOLAE LEONIS PAPAE. I.

Ato. 4. f.
24. q. 1. Cū
beatissimus

Paterna igitur & fraterna collatio debet sanctitati tuæ esse gratissima, & à te taliter suscipi, G quemadmodum à nobis eam intelligis proficisci. Vnum enim nos sentire oportet, & agere, vt (sicut legimus) in nobis quoque vnum esse cor, & anima, comprobetur. Quum enim be-

In dec. luo.
lib. 3.
Ato. 13. a

tissimus Petrus apostolicum à domino acceperit principatum, & Romana ecclesia in eius permaneat institutis, nefas est credere, quod sanctus discipulus eius Marcus, qui Alexandri- nam primus ecclesiam gubernauit, aliis regulis traditionum suarum decreta formauerit, quum sine dubio de eodem fonte gratiæ vnus spiritus fuerit & discipuli & magistri, nec aliud "ordinatus tradere potuerit, quàm quod ab ordinatore suscepit. Non ergo patimur, vt quum vnus nos esse corporis & fidei fateamur, in aliquo discrepemus & alia doctoris, alia discipu- li instituta videantur. Quod ergo à patribus nostris propensiore cura nouimus esse ser- uatum, à vobis quoq; volumus custodiri, vt non passim diebus omnibus sacerdotalis vel le- uitica ordinatio celebretur, sed post diem sabbati eiusq; noctis, quæ in prima sabbati lucefcit, exordia delegantur, hoc est, sub lege diuini officij substituuntur, in quibus his, qui consecran- di sunt, ieiuniis, & à ieiunantibus sacra benedictio conferatur. Quod eiusdē obseruantia erit, si mane ipso dominico die continuato sabbati ieiunio celebretur, à quo tempore præceden- tis noctis initia non recedunt, quam ad diem resurrectionis, sicut etiam in pascha domini de- claratur, pertinere, non dubium est. Nam præter autoritatem consuetudinis, quam ex aposto- lica nouimus venire doctrina, etiam sacra scriptura manifestat, quod quum apostoli Paulum & Barnabam ex præcepto spiritus sancti ad euangelium gentibus mitterent prædicandum, ieiunantes & orantes, imposuerunt eis manus, vt intelligamus, quanta & dantium & accipien- tium deuotione curandum sit, ne tantæ benedictionis sacramentum negligēter videatur im- pletum. Et ideo pie & laudabiliter apostolicis morem gesseris institutis, si hanc ordinandorū sacerdotum formā per ecclesias, quibus dominus præesse te voluit, etiā ipse seruaueris, vt his, qui consecrandi sunt, nunquam benedictio nisi in die resurrectionis dominicæ tribuatur, cui à vespera sabbati initium constat ascribi, & tantis diuinarum dispositionum mysteriis conse- cratum, vt quicquid est à domino insignius constitutum, in huius diei dignitate sit gestum. In hac mundus sumpsit exordium, in hac, per resurrectionem Christi, & mors interitum, & vita K accepit initium. In hac apostoli à domino prædicandi omnibus gentibus euangelij tubam sū-

Ioan. 20. c

Io. 14. b. 16 c

munt, & inferendum vniuerso mundo, sacramentum regenerationis accipiunt. In hac (sicut beatus Ioannes euangelista testatur) congregatis in vnum discipulis, ianuis clausis, quum ad eos dominus introisset, insufflauit, & dixit: Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum detinueritis, detenta erunt. In hac deniq; promissus à do- mino apostolis spiritus sanctus aduenit, vt cœlesti quadam regula insinuatum, & traditum nouerimus, in illa die celebranda nobis esse mysteria sacerdotalium benedictionum, in quo collata sunt omnia dona gratiarum.

De cōf. di. 1.
Necesse est

2 Vt autem in omnibus obseruantia nostra concordet, illud quoq; volumus custodiri, vt L quum sollemnior festiuitas conuentum populi numerosioris indixerit, & ad eam tanta multi- tudo cōuenerit, quam recipere basilica simul vna nō possit, sacrificij oblatio indubitanter ite- retur, ne his tantum admissis ad hanc deuotionē, qui primi aduenerint, videātur hi, qui post- modum confluerint, non recepti, quum plenum pietatis atq; rationis sit, vt quoties basilicā, in qua agitur, præsentia nouæ plebis impleuerit, toties sacrificium subsequens offeratur. Nec- cesse est autem, vt quædam pars populi sua deuotione priuētur, si vnus tantum missæ more seruato, sacrificium offerre non possint, nisi qui prima diei parte conuenerint. Studiosè ergo, dilectionem tuam & familiariter admonemus, vt quod nostræ consuetudini ex forma pa- ternæ traditionis insedit, tua quoq; cura non negligat, vt per omnia nobis & fide & actibus M congruamus. Propter quod remeanti filio nostro Possidonio presbytero, hanc ad fraternita- tem tuam epistolam dedimus perferendam, qui nostris præcessoribus, atq; ordinationibus fre- quenter interfuit, & toties *admissus, quid in omnibus apostolicæ autoritatis teneremus, a- gnouit. Data Calend. Iuliis.

*al. ad nos
missus

EPISTOLA LXXX. EIVSDEM AD IV- lianum Coen. episcopum.

E O episcopus Iuliano Coen. episcopo. Literas dilectionis tuæ, quas per filium meū virum illustrem Isichium direxisti, eo tempore accepi, quo recentioribus epistolis tuis

- A** tuis iterata iam occasione responderam. Vnde quia etiam in his alloquiis tuis, eadem de impiissimis hæreticis iusto dolore conquestus es, congruum fuit, quoad scribendi opportunitas extitit, non tacere. In causa itaq; fidei, quicquid pro nostro officio oportuit, ac potest, iuuante domino, & solícite, & libenter exequimur, vt euangelio irreprehensibiliter seruiamus, ne per desidiam nostram, vlla pars ecclesiæ catholicæ neglecta videatur. Propter quod, sicut omnibus notum est, non destiti laborare, vt manifestata, atq; defensa incarnationis dominicæ veritate, omnis fraternitas, quid vbiq; secundum doctrinam apostolicam, & tenendum, & docendum esset, agnosceret, accedente gloriosissimorum principum studio diuinitus inspirato, vt in ciuitate Chalcedonenſi synodo congregata, hæretica damnaretur impietas, ne vel quisquam sectator Nestorij, vel vllus discipulus Eutychis liberum possit cum catholicis habere consortium, cum (quod ad sancti concilij auctoritatem pertinet) nulla vsquam remanserit discordia. Si qui autem sua obduratione cæcati, ita in reprobi sensus amentiam transierunt, vt mallent furere, quàm sanari ad imperialem pertinet potestatem, vt perturbatores ecclesiæ pacis, & reipublicæ, quæ Cristianis principibus merito gloriatur, inimici solícitius comprimantur. Vt autem imperialis est (vt diximus) potestatis, tumultus publicos, ac seditiones sacrilegas seuerius coercere, ita auctoritatis est sacerdotalis, monachis prædicandi aliquam contra fidem licentiam non præbere, & omni virtuti resistere, ne ea, quæ ad sacerdotes pertinent, sibi audeant vendicare. Vnde miramur, fratrem Thalassium episcopum, quod Georgio (nescio cui) qui præsumendo illicita, & propositum monachi, & nomen amisit, scribendi, vel prædicandi aliquam permiserit facultatem. Ad quem episcopum (si dilectioni tuæ visum fuerit) ex hac parte competentia scripta mittamus. Agat itaq; fraternitas tua opportunis suggestionibus, vt clementissimus princeps, quæ domino sint placitura, præcipiat, & incentiveſ crucientium seditionum iubeat competentius coerceri, vt nec illi impuniti sint, quorum manus scelera perpetrarunt, nec illi, qui talium vtuntur insania. Si autem inquisitio iudiciaria, & confessio reorum ad eas personas peruenit, quarum vel consilio, vel impulsu mala tanta commissa sunt, nullius fauoris eis præstenda sunt solatia. Quantum enim meliora de ipsis sunt credita, tantum sunt amplius detestandi, quorū nunc impietas, quæ per hypocrisim fuerat velata, detegitur. Et ideo agat Christianissimus, & piissimus Imperator, quod paci ecclesiasticæ intelligit profuturum. Quem superna inspiratione ita instruendum esse confide, vt & disciplina inquietos reuocare, & à sanguine eorum iubeat abstinere, quanuis nil vltionum non mereantur subire, qui ausi sunt, & diuinis, & humanis constitutionibus repugnare.
- B** quam sectator Nestorij, vel vllus discipulus Eutychis liberum possit cum catholicis habere consortium, cum (quod ad sancti concilij auctoritatem pertinet) nulla vsquam remanserit discordia. Si qui autem sua obduratione cæcati, ita in reprobi sensus amentiam transierunt, vt mallent furere, quàm sanari ad imperialem pertinet potestatem, vt perturbatores ecclesiæ pacis, & reipublicæ, quæ Cristianis principibus merito gloriatur, inimici solícitius comprimantur. Vt autem imperialis est (vt diximus) potestatis, tumultus publicos, ac seditiones sacrilegas seuerius coercere, ita auctoritatis est sacerdotalis, monachis prædicandi aliquam contra fidem licentiam non præbere, & omni virtuti resistere, ne ea, quæ ad sacerdotes pertinent, sibi audeant vendicare. Vnde miramur, fratrem Thalassium episcopum, quod Georgio (nescio cui) qui præsumendo illicita, & propositum monachi, & nomen amisit, scribendi, vel prædicandi aliquam permiserit facultatem. Ad quem episcopum (si dilectioni tuæ visum fuerit) ex hac parte competentia scripta mittamus. Agat itaq; fraternitas tua opportunis suggestionibus, vt clementissimus princeps, quæ domino sint placitura, præcipiat, & incentiveſ crucientium seditionum iubeat competentius coerceri, vt nec illi impuniti sint, quorum manus scelera perpetrarunt, nec illi, qui talium vtuntur insania. Si autem inquisitio iudiciaria, & confessio reorum ad eas personas peruenit, quarum vel consilio, vel impulsu mala tanta commissa sunt, nullius fauoris eis præstenda sunt solatia. Quantum enim meliora de ipsis sunt credita, tantum sunt amplius detestandi, quorū nunc impietas, quæ per hypocrisim fuerat velata, detegitur. Et ideo agat Christianissimus, & piissimus Imperator, quod paci ecclesiasticæ intelligit profuturum. Quem superna inspiratione ita instruendum esse confide, vt & disciplina inquietos reuocare, & à sanguine eorum iubeat abstinere, quanuis nil vltionum non mereantur subire, qui ausi sunt, & diuinis, & humanis constitutionibus repugnare.
- C** cui) qui præsumendo illicita, & propositum monachi, & nomen amisit, scribendi, vel prædicandi aliquam permiserit facultatem. Ad quem episcopum (si dilectioni tuæ visum fuerit) ex hac parte competentia scripta mittamus. Agat itaq; fraternitas tua opportunis suggestionibus, vt clementissimus princeps, quæ domino sint placitura, præcipiat, & incentiveſ crucientium seditionum iubeat competentius coerceri, vt nec illi impuniti sint, quorum manus scelera perpetrarunt, nec illi, qui talium vtuntur insania. Si autem inquisitio iudiciaria, & confessio reorum ad eas personas peruenit, quarum vel consilio, vel impulsu mala tanta commissa sunt, nullius fauoris eis præstenda sunt solatia. Quantum enim meliora de ipsis sunt credita, tantum sunt amplius detestandi, quorū nunc impietas, quæ per hypocrisim fuerat velata, detegitur. Et ideo agat Christianissimus, & piissimus Imperator, quod paci ecclesiasticæ intelligit profuturum. Quem superna inspiratione ita instruendum esse confide, vt & disciplina inquietos reuocare, & à sanguine eorum iubeat abstinere, quanuis nil vltionum non mereantur subire, qui ausi sunt, & diuinis, & humanis constitutionibus repugnare.
- D** git profuturum. Quem superna inspiratione ita instruendum esse confide, vt & disciplina inquietos reuocare, & à sanguine eorum iubeat abstinere, quanuis nil vltionum non mereantur subire, qui ausi sunt, & diuinis, & humanis constitutionibus repugnare.

EPISTOLA LXXXI. EIVSDEM AD Palæstinos.

- E** O episcopus vniuersis episcopis per Palæstinam constitutis. Solitudini meæ, quam vniuersali ecclesiæ, omnibusq; eius filiis debeo, multorum relatione patefactum est dilectionis vestræ animis, quiddam offensionis illatum, dum aut imperiti (vt apparet) interpretes, aut maligni quædam vos aliter intelligere, quam à me sunt prædicta, fecerunt, non valentes in Græcum eloquium apte, & proprie Latina transferre, cum in rebus subtilibus, & difficilibus explicandis, vix sibi etiā in sua lingua disputator quisq; sufficiat. Quod tantū apud me eo proficit, vt dū ea, quæ catholica fides respuit, improbatis, intelligamus vos veris amiciores esse, quam falsis, & id merito refutare, quod ex antiquæ institutione doctrinæ etiā ipse Eutyches detestatur. Quanuis enim epistola mea, ad sanctę memorię Flavianum episcopum data, satis sibi ad manifestationē sui ipsa sufficiat, neq; in aliquo, aut purgationis, aut expositionis indigeat, & alia tamen, cum eadem, mea scripta concordant, in quibus similiter prædicationis meę sensus in aperto est. Necessitatem enim habens contra hæreticos, qui multos Christi populos conturbauerant, differendi, & clementissimis principibus, & sancto concilio synodali, & Constantinopolitanæ ecclesiæ, quid de incarnatione verbi, secundum euangelicam, apostolicamq; doctrinam deberemus sapere ac sentire, patefeci, & in nullo à sanctorū patrum confessione discessi, quia vna est, vera, singularis, perfectā, inuiolabilis catholica fides, cui nihil addi, nec minui potest. Quā Nestorius prius, & nunc Eutyches, diuersa quidē assertionē, sed simili impietate impugnare conati sunt, & ecclesię dei duas hæreses sibi met cōtrarias inferre tentarūt, vt vterq; à discipulis veritatis merito dānaret, quia insanū
- z ij nimis

Lucæ. i. d nimis & sacrilegum fuit, quod varia falsitate ambo sensere. Anathematizetur ergo Nestorius **G** qui beatam virginem Mariam hominis tantummodo credidit genitricem, ut aliam personam carnis, aliam faceret deitatis. nec unum Christum in verbo dei, & carne sentiret, sed separatim & seunctim alium filium dei, alium hominis prædicaret, quum manente illa incommutabilis verbi essentia, quæ ei cum patre & spiritu sancto intemporalis atque coeterna est, ita intra virginis viscera verbum caro sit factum, uti uno conceptu, unoque partu eadem virgo, secundum unionem utriusque substantiæ & ancilla domini esset & mater. Quod etiam Elizabeth (sicut evangelista declarat) intellexit & dixit: Vnde hoc mihi, ut veniat mater domini mei ad me? Eutyches quoque eodem percellatur anathemate, qui per impios veterum hæreticorum voluntatus errores, tertium Apollinaris dogma delegit, ut negata humanæ carnis atque animæ veritate, totum dominum nostrum Iesum Christum unius asserat esse naturæ, tanquam verbi deitas ipsa se in carnem, animamque conuerterit, & concipi ac nasci, nutrirī, ac crescere, crucifigi, ac mori, sepeliri, ac resurgere, & ascendere in cælum, & in patris dextera, vnde ad iudicandos viuos & mortuos veniet, considerare, eius tantum essentia fuerit, quæ nihil horum in se, sine carnis veritate recipit, quoniam natura unigeniti natura est patris, natura est spiritus sancti, simulque impassibilis, simul est incommutabilis, sempiternæ trinitatis indiuisa unitas, & cōsubstantialis æqualitas. Vnde si ab Apollinaris peruersitate hæreticus ille desciscit, ne cōvincatur deitatem passibilem sentire, atque mortalem, & tamen verbi incarnati, id est, verbi & carnis unam audet pronunciare naturam, non dubie in Manichæi & Marcionis transit insaniam, **I** & mediatorem dei & hominum hominem Iesum Christum simulatorie omnia credit egisse, nec humanum in ipso corpus, sed phantasticam corporis speciem oculis apparuisse cernentium. Quæ impietatis mendacia, quoniam olim fides catholica detestatur, & talium sacrilegia, concordibus per totum mundum beatorum patrum sunt damnata sententiis, quicumque illi sunt ita obcæcati, & à lumine veritatis alieni, ut verbo dei à tempore incarnationis, humanam, id est, nostram negent inesse naturam, ostendant, in quo sibi Christianum nomen usurpent, & cum euangelio veritatis, qua ratione concordent, si per beatæ virginis partum, aut caro sine deitate, aut deitas est orta sine carne. Sicut enim negari non potest, quod verbum caro factum est, & habitauit in nobis, ita negari non potest, quod deus erat in Christo, mundum **R** reconcilians sibi. Quæ autem reconciliatio esse potest, qua humano generi propitiaretur deus, nisi omnium causam mediator dei hominumque susciperet? Qua vero ratione veritatem mediatoris impleteret, nisi qui in forma dei æqualis est patri, in forma serui particeps esset & nostri: ut per unum nouum hominem fieret renouatio vetustatis, & mortis vinculum, unius prauaricatione contractum, unius morte, qui solus morti nihil debuit, solueretur? Effusio enim pro iniustis sanguinis iusti, tam potens fuit ad priuilegium, tam diues ad pretium, ut si vniuersitas captiuorum in redemptorem suum crederet, nulli tyrannica vincula retinerent, quoniā (sicut Apostolus ait) ubi abundauit peccatum, superabundauit & gratia. Et quum sub peccati præiudicio nati, potestate acceperint, ad iusticiam renascendi, validius factum est donum libertatis, quod debitum seruitutis. Quam itaque sibi in huius sacramenti præsidio spem relinquunt, qui in saluatoris nostri corpore negant humanæ substantiæ veritatem? Dicant, quo sacrificio reconciliati, dicant, quo sanguine sint redempti? Quis est, qui tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam deo, in odorem suauitatis? Aut quod unquam sacrificium sacratius fuit, quam quod verus pontifex altari crucis, per immolationem suæ carnis imposuit? Quauis enim multorum sanctorum in conspectu domini pretiosa mors fuerit, nullius tamen insontis occisio, propitiatio fuit mundi. Accepere iusti, non dederunt coronas, & de fortitudine fidelium exempla nata sunt patientiæ, non dona iustitiæ. Singulares quippe in singulis mortes fuere, nec alterius quisquam debitum suo fine persoluit, quum inter filios hominum unus solus dominus noster Iesus Christus extiterit, in quo omnes crucifixi, omnes mortui, omnes sepulti, omnes sunt **M** etiam suscitati. De quibus ipse dicebat: Quum exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me. Fides etenim vera iustificans impios, & creans iustos, ad humanitatis suæ tracta participem, in illo acquirit salutem, in quo solo homo se inuenit innocensem, liberum habens per gratiam dei, de eius potentia gloriari, qui contra hostem superbum in carnis nostræ humilitate congressus, his victoriam suam tribuit, in quorum corpore triumphauit. Quauis ergo in uno domino nostro Iesu Christo, vero dei, atque hominis filio, verbi, & carnis una persona sit, & utraque essentia cōmunes habeat actiones, intelligendæ tamen sunt ipsorum operum qualitates, & synceræ fidei contemplatione cernendum est, ad quæ prouehatur humilitas infirmis, &

- A** tatis, & ad quæ inclinetur altitudo virtutis. Quid sit, quod caro sine verbo nō agit, & quid sit, quod verbum sine carne non efficit. Sine verbi enim potentia, nec cōciperet virgo, nec pareretur; & sine veritate carnis, obvoluta pannis infantia non iaceret. Sine verbi potentia, nō adorarent magi puerū nouo fidere declaratum, & sine veritate carnis nō iuberetur transferri in Aegyptū puer, & ab Herodis persecutione subduci. Sine verbi potētia, non diceret vox patris, missa de cœlo, hic est filius meus dilectus, in quo mihi cōplacui, & sine veritate carnis, nō protestaretur Ioannes: Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mūdi. Sine verbi potentia nō fieret redintegratio debiliū, & viuificatio mortuorū, & sine veritate carnis, nec eiūs ieiuno nec somnus esset necessarius fatigato. Postremo, sine verbi potentia, nō se dominus patri profite-
- B** retur æqualem, & sine veritate carnis, non idem diceret patrē esse maiorem, cum catholica fides vtrunq; suscipiat, vtrunq; defendat. quæ secundū proprietatem diuinæ humanæq; substantiæ, vnum dei filiū & hominem credit, & verbum. Quanuis ergo ab illo initio, quo in vtero virginis verbum caro factum est, nihil vnquam inter diuinam, humanamq; substantiam diuisionis extiterit, & per omnia incrementa corporea, vnus personæ fuerint totius temporis actiones, ea ipsa tamen, quæ inseparabiliter facta sunt, nulla permixtione confundimus, sed quid cuius formæ sit, ex operum qualitate sentimus. Nec diuina enim humanis præiudicant, nec humana diuinis, cum ita in idipsum vtraq; concurrant, vt in eis nec proprietas absumatur, nec persona geminetur. Dicant igitur isti phantasmatici Christiani, quæ substantia saluatoris affixa sit ligno quæ iacuerit in sepulchro, & reuoluto monumenti lapide, quæ tertia die caro surrexit. vel quale corpus Iesus discipulorū visui, clausis ad eos ostiis ingressus, intulerit, cum ad abigendam cernentiū diffidentiam, inspicere oculis, digitisq; tractari, patentes adhuc fixuras clauorū, & recens compuncti lateris vulnus exigeret. At si in tanta luce veritatis tenebras suas hæretica obduratio non relinquit, ostendant, vnde sibi spem vitæ polliceantur æternæ, ad quam, nisi per mediatorē dei, & hominum, hominem Iesum Christum, non potest perueniri. Nō est enim aliud nomen datū hominibus sub cœlo, in quo oporteat saluos fieri, nec est redemptio captiuitatis humanæ, nisi in sanguine eius, qui dedit semetipsum redemptionē pro omnibus. Qui (sicut prædicat beatus Apostolus) cum in forma dei esset, non rapinā arbitratus est, esse se æqualem deo, sed semetipsum exinaniuit, formā serui accipiens, in similitudine hominū factus, & habitu inuentus, vt homo. Humiliauit semetipsum, factus obediēs vsq; ad mortem, mortē autem crucis. Propter quod & deus illū exaltauit, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestriū, & infernorum, & omnis lingua cōfiteatur, quia dominus Iesus Christus in gloria est dei patris. Quanuis ergo vnus sit dominus Iesus Christus, & veræ deitatis, veræq; humanitatis in ipso vna prorsus, eademq; persona sit, neq; huius vnitionis soliditas vlla possit diuisione seiungi, exaltationē tamen, qua illū exaltauit deus, & donauit illi nomen, quod super omne nomen excellit. ad eam intelligimus pertinere formā, quæ ditanda erat tantę glorificationis augmēto. In forma quippe dei, æqualis erat filius patri, & inter genitorē, atq; vnigenitum, nulla erat in essentia discretio, nulla in maiestate diuersitas, nec per incarnationis mysteriū, aliquid decesserat verbo, qđ ei patris munere redderetur. Forma autē serui, per quā impassibilis deitas sacramentū magnæ pietatis impleuit, humana humilitas est, & in gloriā diuinæ potestatis euectā est, in tantā vnitatem ab ipso conceptu virginis, deitate, & humanitate connexa, vt nec sine homine diuina, nec sine deo agerentur humana. Propter quod sicut dominus maiestatis dicitur crucifixus, ita qui ex sempiternitate æqualis est deo, dicitur exaltatus. Nec interest, ex qua Christus substantia nominetur, cū inseparabiliter manente vnitate personę, idē sit, & totus hominis filius, propter carnē, & totus dei filius, propter vnā cum patre deitatē. Quicquid ergo in tēpore accepit Christus, secundū hominem accepit, cui quæ nō habuit, conferuntur. Nam secundū potentiam verbi, indifferēter omnia, quæ habet pater, etiā filius habet, & quæ in forma serui a patre accepit, eadē in forma patris etiā ipse donauit, & idem ipse & diues, & pauper. Diues, quia in principio erat verbū, & verbum erat apud deū, & deus erat verbū. Hoc erat in principio apud deum, Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Pauper vero, quia verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Quæ autem est eius exinanitio, quæque paupertas, nisi formæ seruilis acceptio, per quam, verbi maiestate velata, dispensatio humanæ redemptionis impleta est. Nam quia captiuitatis nostræ resolui originalia vincula non poterant, & ab hostis imperio relaxari, nisi existeret homo nostri generis, nostræq; naturæ, quem veteris debiti præiudicia non tenerent, & qui immaculato sanguine suo chirographum lethale

Lucæ.1.c
Lucæ.2.a
Matth.2.a
Matth.2.c
Matth.3.d
Marci.1.b
Ioan.1.d
Matth.4.d
Ioan.11.c
Matth.4.a
Marci.4.d
Io.10.f.16.b
Ioan.14.d

Ioan.19.d
Ibidem.g
Matth.28.a
Lucæ.23.d
Ioan.20.d
Ibidem.f

Acto.4.c

1.Timo.2.b
Philip.2.a.b

2.Cor.8.b

Ioan.1.a
Ibidem.b

Coloss.2.e

EPISTOLAE LEONIS PAPAE. I.

dilueret, sicut ab initio erat diuinitus præordinatum, & prophetarum oraculis prænunciatū, **G** ita est in plenitudine præfiniti temporis factum, vt multis modis significata promissio, in diu expectatū veniret effectum, nec posset esse ambiguū, quod continuis significationibus semper fuerat nunciatū. Destructis itaq; tot hæresibus, quæ per sanctam deuotionē præsidentium pa-
1. Petri. 2. b trum, à corpore sunt catholicæ vnitatis abscisæ, quæq; ideo extorres à Christo esse meruere, quia verbi incarnationē, quæ singularis est recte credentiū salus, fecerunt sibi lapidem offen-
***al. Hocci-** sionis, & petram scandali, miror dilectionem vestrā, in discernendo veritatis lumine, labora-
ne re. Et quum multis manifestationibus declaratum sit, q̄ recte & Nestorium & Eutychem cum
Roma. 1. b Dioscoro, fides Christiana dānauerit, nec Christianus possit vocari, qui vel illius, vel horum impietati præbet assensum, doleo, vos euangelicæ & apostolicæ doctrinæ (vt audio) resultare, **H** exagitando seditionibus ciuitates, conturbando ecclesias, nec solum iniurias, sed etiam cædes presbyteris atq; episcopis inferendo, vt præ furore & sæuitia propositi vestri, & professionis sitis immemores. Vbi est regula mansuetudinis & quietis? Vbi longanimitas patiētīæ, vbi tran-
Marci. 8. d quillitas pacis, vbi firmamentum dilectionis, & tolerantīæ fortitudo? Quæ vos ab euangelio
Lucæ. 12. a Christi aut persuasio abduxit, aut persequutio separauit? Vel quæ tanta extitit decipientis astu-
Psalmi. 84 tia, vt obliti prophetarum & apostolorum, obliti symboli salutaris & confessionis, quam pro-
Roma. 9. a nunciantes coram multis testibus, sacramentum baptismi suscepistis, diabolicis vos illusio-
L nibus subderetis? Quid apud vos acturæ fuerant vngulæ, quid sc̄ua tormenta, si ad expugnan-
dam fidei vestræ integritatem, tantum vana hæreticorum commenta valuerunt? Pro fide vos
I agere creditis, & fidei contraitis. Ecclesiæ nomine armamini, & contra ecclesiam dimicatis.
***Hoc à prophetis, hoc ab euangelistis, hoc ab apostolis didicistis, vt negantes veram Christi**
carne, & ipsam verbi essentiam passioni, mortiq; subdentes, alienam faciatis nostram à suo
reparatore naturam, & totumq; quod crux intulit, quod lancea vulnerauit, quod sepulchri lapis
suscepit & reddidit, solum fuisse opus diuinæ potentīæ, non etiam humilitatis humanæ? Pro-
pter quam Apostolus dicit: Non enim erubesco euangelium, quoniam nouerat, quale Chri-
stianis obiiceretur opprobrium ab inimicis. Et ideo etiam dominus protestabatur, dicens:
Qui me confessus fuerit coram hominibus, & ego confitebor illum corā patre meo. Hi enim
non erunt digni confessione filij & patris, quibus nunc caro Christi verecundiam facit, pro-
babuntq; se nullam de ligno crucis sumpsisse virtutem, qui, quod præferendum frontibus ac-
ceperunt, promere labijs erubescunt. Declinate filij ab his diabolicis persuasionibus, declina-
te. Veritatem dei nulla res violat, sed veritas nos, nisi in nostra carne non saluat. Veritas quip-
pe (sicut propheta ait) de terra orta est, & sic verbum Maria concepit, vt vniendam sibi car-
nem de sua substantia ministraret, nec cum adiectione personæ, nec cum euacuatione naturæ
quoniam, qui erat in forma dei, ita accepit formam serui, vt vnus atq; idem in forma vtraq;
sit Christus, inclinante se deo vsque ad infima hominis, & proficiente homine vsq; ad sum-
ma deitatis, dicente Apostolo: Quorum patres, & ex quibus Christus secundum carnem, qui
est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

EPISTOLA LXXXII. EIVSDEM AD ANA- stasium Thessalonicen. episcopum.

Tituli capitulorum sequentis epistolæ.

<p><i>Quod semper Thessalonicenses antistites uicem apo- stolicæ sedis impleuerint.</i> I</p> <p><i>Vt metropolitanis sua iura seruentur.</i> II</p> <p><i>Vt à metropolitanis, non laici, non digami, non ui- duarum mariti, sed irreprehensibiles ordinentur episcopi.</i> III</p> <p><i>Quod subdiaconis carnale coniugiū denegetur.</i> IIII</p> <p><i>Vt nullus inuitus ordinetur episcopus.</i> V</p> <p><i>Vt metropolitanus episcopus, de electo, quem est or- dinaturus episcopum, ad Thessalonicen. pontificem referat, & de metropolitano electo, similiter pro-</i></p>	<p><i>uinciales episcopi faciant.</i> VI</p> <p><i>Vt bina per annum prouincialia episcoporum concil- ia celebrentur. Et si res difficilis emergerit, nec fuerit Thessalonicen. episcopi iudicio terminata, ad Romanum referatur antistitem.</i> VII</p> <p><i>Vt si quis episcopus suam deserens ciuitatem, maiorē sedem ambitus causa petierit, nec illam obtinere poterit, & sua carere debeat.</i> VIII</p> <p><i>Vt nullus alienum clericum sollicitare uel tenere præ- sumat, suo episcopo non prebente consensum.</i> IX</p> <p><i>Vt in euocandis prouincialibus episcopis, à Thes- salonicen.</i></p>
--	--

- A** *salonicen. pontifice moderatio conseruetur, ne sub hoc colore sacerdotalis honor contumeliis addicatur, Nec amplius quàm bini de prouinciis episcopi, quos metropolitani probauerint, dirigantur, Et non amplius ab statuto concilij tempore, quàm dies. XV. remorentur episcopi.* **X**
vt si inter eos de negotio fuerit oborta contentio, cuncta Romano pontifici sub gestorum insinuatione pandantur, ut ab eo, quod deo placuerit, ordinetur. **XI**

CAPITVLVM I.

- B** *EO episcopus vrbis Romæ, Anastasio episcopo Thessaloniceñ. Quanta fraternitati tuæ à beatissimi Petri apostoli autoritate sint commissa, & qualia etiam nostro tibi fauore sint credita, si vera ratione perspiceres, & iusto examine ponderares, multum possemus de iniunctæ tibi sollicitudinis deuotione gaudere. Quoniam sicut præcessores mei præcessoribus tuis, ita etiam ego dilectioni tuæ, priorum sequutus exemplum, vices mei moderaminis delegaui, vt curam, quam vniuersis ecclesiis principaliter ex diuina institutione debemus, imitator nostræ mansuetudinis effectus adiuuares, & longinquis ab apostolica sede prouinciis præsentiam quodammodo nostræ visitationis impenderes, *quia de continenti, opportunoq; prospectu promptum tibi esset agnoscere, quid vel in quibus rebus, vel tuo studio componeres, vel nostro iudicio referuares. Nam quum maiora negotia & difficiliores causarum exitus liberum tibi esset, sub nostræ sententiæ expectatione suspendere, nec ratio tibi, nec necessitas fuit, in id, quòd mensuram tuam excederet, deuiandi. Abundant enim apud te monitorum scripta nostrorum, quibus te de omnium actionum temperantia frequenter instruximus, vt commendatas tibi Christi ecclesias, per exhortationem charitatis, ad salubritatem obedientia prouocares. Quia etsi plerunq; existant inter negligentes, vel desides fratres, quos oporteat maiore autoritate curari, sic tamen est adhibenda correptio, vt semper sit salua dilectio. Vnde & beatus apostolus Paulus, ad ecclesiasticum regimè Timotheum imbuens, dicit: Seniores ne increpaueris, sed obsecra vt patrem, iuuenes vt fratres, anus vt matres, iuuenulas vt sorores in omni castitate. Quæ moderatio, si quibuscunque inferioribus* **1. Timo. 5. a**
- D** *membris ex apostolica institutione debetur, quanto magis fratribus & coëpiscopis nostris sine offensione reddenda est: Et licet nonnunquam accidant, quæ in sacerdotalibus sint reprehendenda personis, plus tamen *corrigenda agat beneuolentia, q̃ seueritas, plus cohortatio, q̃ commotio, plus charitas, q̃ potestas. Sed *hi, qui, quæ sua sunt, quærunt, non quæ Iesu Christi, facile ab hac lege *discernuntur, & dum dominari magis, q̃ consulere subditis, quærunt, placet honor, inflat superbia, & quod prouisum est ad concordiam, tendit ad noxam. Quod vt necesse habeamus ita dicere, non de paruo animi dolore procedit. Me ipsum enim quodammodo trahi in culpā sentio, quū te à traditis tibi regulis immodice deuiasse cognosco. Qui si tuæ existimationis parum diligens eras, meæ saltem famæ parcere debuisti, ne quæ tuo tantum facta sunt animo, nostro viderentur gesta iudicio. Relegat fraternitas tua paginas nostras, omniæque ad tuos missa maiores apostolicæ sedis præsulum scripta decurrat, & vel à me, vel à præcessoribus meis inueniet ordinatum, quod à te cognoui esse præsumptum. Venit nanque ad nos cum episcopis prouinciæ suæ frater noster Atticus, veteris Epiri *Nicopolitanus antistes, & de indignissima astrictione, quā pertulit, lachrymabili actione conqueustus est, coram astantibus diaconibus tuis, qui querelis flebilibus nihil contra referendo, ea, quæ nobis ingerebantur, fide non carere monstrabant. Legebatur quoque in literis tuis, quas idem diaconi detulere, quòd frater Atticus Thessalonicam venisset, quodq; consensum suum etiam scripturæ professione signasset, vt de illo non aliud à nobis intelligi posset, quàm proprii arbitrij & spontaneæ deuotionis fuisse, quòd venerat, quodq; chartulam de obedientiæ sponcione conscripserat, in cuius tamen chartulæ mentione signum prodebatur iniuriæ. Non enim necessariū fuerat, vt obligaretur scripto, qui obedientiā suam ipso iam voluntarij aduentus probabat officio. Vnde deplorationibus supradicti hæc verba epistolæ tuæ testimonium præbuere, & per hoc, quod non est tacitum, nudatum est illud, quod silentio fuerat adopertum, *adhibitam, scilicet, Illyrici præfecturā & sublimissimam inter mundanos apices potestatem in exhibitione infontis antistitis incitatā, vt missa exequutione terribili, quæ omnia sibi officia publica ad effectū præceptionis adiungeret, à sacris ecclesiæ adytis nullo vel falso insinulatus crimine, extraheretur sacerdos, cui nō ob molestiā ægritudinis, nō ob sæuitiā hymis darētur induciæ, sed iter asperum & periculis plenum per inuias niues agere cogeretur.* ***al. corrigēdos Philip. 2. a. e**
***al. ab his**
***al. dicens tur**
***al. metropolitani**
***al. additā**
- F** *z iij* **Quod**

3. q. 6. Multum stupeo Quod tanti laboris, tantiq; discriminis fuit, vt ex his, qui episcopum comitati sunt, quidam G defecisse dicantur. Multum stupeo, frater charissime, sed & plurimum doleo, quod in eum, de quo nihil amplius indicaueras, quàm quod euocatus adesse differret, & excusationem infirmitatis obtenderet, tam atrociter, & tam vehementer potueris commoueri, præsertim, quum etli tale aliquid mereretur, expectandum tibi fuerat, quid ad tua consulta rescriberem. Sed vt video, bene de moribus meis existimasti, & q̄ ciuilia pro conseruanda sacerdotali concordia responsurus essem verissime præuidisti, & ideo motus tuos exequi sine dilatione properasti, sic cum moderationis nostræ aliud disponentia scripta sumpsissem, faciendi id, quod factum
- *al. Nicopolitanum 3. q. 6. Multum est, licentiam nō haberes. An forte aliquod tibi facinus fratris innotuerat, * & metropolitanū H episcopum noui apud te criminis pondus vrgebat? At hoc quidē alienum ab illo esse, etiam tu nihil ei obiciendo cōfirmas. Sed etiā, si quid graue, intolerandumq; gessisset, nostra erat expectanda censura, vt nihil prius ipse decerneres, q̄ quid nobis placeret, agnosceres. Vices enim nostras ita tuæ credidimus charitati, vt in partem sis vocatus sollicitudinis, nō in plenitudinē potestatis. Vnde sicut multū nos ea, quæ à te pie sunt curata, lætificant, ita nimium ea, quæ perperam sunt gesta, contristant. Et necesse est post multarum experimenta causarum, sollicitius prospici, & diligentius præcaueri, quatenus per spiritū charitatis & pacis, omnis materia scandalorum de ecclesiis domini (quas tibi cōmendauimus) auferatur, præeminente quidem in illis prouinciis episcopatus tui fastigio, sed amputato totius vsurpationis excessu.
25. q. 1. Igitur 2 Igitur secundum sanctorum patrum canones spiritu dei conditos, & totius mundi reuerentia consecratos, metropolitanos singularum prouinciarum episcopos, quibus ex delegatione nostra fraternitatis tuæ cura prætenditur, ius traditæ sibi antiquitus dignitatis intemeratum habere decernimus, ita vt à regulis præstitutis, nulla aut negligentia, aut præsumptione discedant.
- Di. 32. Om̄ sacerdotum 3 In ciuitatibus, quarum rectores obierint, de substituendis episcopis hæc forma seruetur, vt is qui ordinandus est (etiam si bonæ vitæ testimonio fulciatur) non laicus, non neophytus, nec secundæ coniugis sit maritus, aut qui vel vnā quidem habeat, vel habuerit, sed nec qui sibi viduam copularit. Sacerdotū enim tam excellens est electio, vt hæc, quæ in aliis ecclesiæ membris non vocantur ad culpam, in illis tamen habeantur illicita. K
1. Cor. 17. e 4 Nam quum, extra clericorū ordinem constitutis, nuptiarum societati, & procreationi filiorum studere sit liberū, ad exhibendam tamen perfectæ continentię puritatem, nec subdiacombus quidē carnale connubiū conceditur, vt & qui habent, sint tanq̄ non habentes, & qui non habent, permaneant singulares. Quod si in hoc ordine, qui quartus à capite est, dignū est custodiri, quanto magis in primo, aut secundo, vel tertio seruandum est, ne aut leuitico ministerio, aut presbyterali honore, aut episcopali excellentia quisquam idoneus existimetur, qui se à voluptate vxoria necdum frenasse detegitur.
- In dec. luo. lib. 3. Dist. 63. Si for. 5 Cum ergo de summi sacerdotis electione tractabitur, ille omnibus præponatur, quem cleri, plebisq; consensus concorditer postularint. Ita vt si in aliam forte personam partium se L vota diuiserint, metropolitani iudicio, is alteri præferatur, qui maioribus & studiis iuuatur, & meritis. Tantum, vt nullus inuitis & non petentibus ordinetur, ne ciuitas episcopum non optatum, aut contemnat, aut oderit, & fiat minus religiosa, quàm conuenit, cui non licuerit habere, quem voluit.
- Dist. 65. De persona aut 6 De persona autē consecrandi episcopi, & de cleri plebisq; consensu, metropolitanus episcopus ad fraternitatem tuā referat, quodq; in prouincia bene placuit, scire te faciat, vt ordinationem rite celebrandā, tua quoq; firmet autoritas. Quæ rectis dispositionibus nihil moræ aut difficultatis debet asferre, ne gregibus domini diu desit cura pastorum. Metropolitano vero defuncto, quum in loco eius alius fuerit subrogandus, prouinciales episcopi ad ciuitatē M metropolitanā conuenire debebunt, vt omniū clericorum atq; omniū ciuium, voluntate discussa, ex presbyteris eiusdem ecclesiæ, vel ex diaconibus optimus eligatur, de cuius nomine ad tuam notiā prouinciales referant sacerdotes, impleturi vota poscentiū, si quod ipsis placuit, tibi quoq; placuisse cognouerint. Sicut enim iustas electiones nullis dilationibus volumus, fatigari, ita nihil permittimus, te ignorante, præsumi.
- Dist. 18. De concil. & in decret. luo. lib. 4 7 De conciliis autem episcopalibus non aliud indicimus, quàm sancti patres salubriter ordinarunt, vt (scilicet) bini conuentus per annos singulos habeantur, in quibus de omnibus querelis, quæ inter diuersos ecclesiæ ordines nasci assolent, iudicetur. At si forte inter ipsos, qui præsunt, de maioribus (quod absit) peccatis causa nascatur, quæ prouinciali nequeat

A nequeat examine diffiniri, fraternitatem tuam de totius negotij qualitate metropolitanus curabit instruere, & si coram positis partibus, nec tuo fuerit res sopita iudicio, ad nostram cognitionem, quicquid illud est, transferatur.

8 Si quis episcopus, mediocritate ciuitatis suæ despecta, administrationem loci celebrioris ambierit, & ad maiorem se plebem quacunq; occasione transtulerit, non solum à cathedra quidem pellatur aliena, sed carebit & propria, vt nec illis præsideat, quos per auaritiam concupiuit, nec illis, quos per superbiam spreuit. Suis igitur terminis contentus sit quisque, nec supra mensuram iuris sui affectet augeri.

7.q.1. Si quis epus.

9 Alienum clericum, inuito episcopo ipsius, nemo suscipiat, & nemo sollicitet, nisi forte ex placito charitatis id inter dantem, accipientemque conueniat. Nam grauis iniuriæ reus est, qui de fratris ecclesia id quod est vtilius, aut pretiosius, audet vel abicere, vel tenere. Itaque si intra prouinciam res agatur, transfugam clericum ad suam ecclesiam metropolitanus redire compellet. Si autem longius processit, tui præcepti autoritate reuocabitur, vt nec cupiditati, nec ambitioni occasio relinquatur.

19.q.2. Alienū clericū.

*al. recessit

10 In euocandis autem ad te episcopis, moderatissimū te esse volumus, ne per maioris diligentia speciem, fraternis videaris gloriari iniuriis. Vnde si causa aliqua maior extiterit, ob quam necessarium sit, fraternum aduocare conuentū, binos de singulis prouinciis episcopos, quos metropolitani crediderint esse mittendos, ad fraternitatem tuam venire sufficiat, ita vt à præstituto tempore non vltra quindecim dies, quo conuenerint, retardentur.

*al. qui

11 Si autem in eo, quod cum fratribus tractandum, definiendumve credideris, diuersa eorū fuerit à tua voluntate sententia, ad nos omnia, sub gestorū testificatione referantur, vt remotis ambiguitatibus, quod deo placeat, decernatur. Ad hunc enim finem, omnem affectum nostrum, curamq; dirigimus, vt quod ad vnitatem concordia, & quod ad custodiam pertinet disciplina, nulla dissensione violetur, nulla desidia negligatur. Et te igitur, frater charissime, & eos fratres nostros, qui de tuis offenduntur excessibus, quum tamen non similis sit omnium materia querelarum, hortor & moneo, vt quæ pie sunt ordinata, salubriterq; disposita, nulla concertatione turbentur. Nemo quod suum est quærat, sed quod alterius, sicut Apostolus ait: Vnusquisque vestrum proximo suo placeat in bono ad ædificationem. Nec enim poterit veritatis nostræ firma esse compago, nisi nos ad inseparabilem soliditatem vinculum charitatis alitrinxerit, quia sicut in vno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent, ita multi vnum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra, Hæc connexio totius quidem corporis vnanimitatem requirit, sed præcipue exigit concordiam sacerdotum. Quibus etsi dignitas non sit communis, est tamen ordo generalis, quoniam & inter beatissimos Apostolos in similitudine honoris fuit quædam discretio potestatis, & quum omnium par esset electio, vni tamen datum est, vt cæteris præmineret. De qua forma, episcoporum quoque est orta distinctio, & magna dispositione prouisum est, ne omnes sibi omnia vendicarent, sed essent in singulis prouinciis singuli, quorum inter fratres haberetur prima sententia, & rursus quidam, in maioribus vrbibus constituti, sollicitudinem susciperent ampliolem, per quos ad vnam Petri sedem vniuersalis ecclesiæ cura conflueret, & nihil vnquam à suo capite dissideret. Qui ergo quibusdam scit se esse præpositum, non moleste ferat, aliquem sibi esse prælatum, sed obedientiam quam exigit, etiam ipse depēdat. Et sicut non vult grauis oneris sarcinam ferre, ita non audeat, alij importabile pondus imponere. Discipuli enim sumus, humilis & mitis magistri, dicentis: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. Iugum enim meum suauē est, & onus meum leue est. Quod quomodo experiemur, nisi & illud in obseruatiā veniat, quod idem dominus ait: Qui maior est vestrum, erit minister vester. Qui autem se exaltat, humiliabitur, & qui se humiliat, exaltabitur.

*al. oibus materies

Philip. 2. a
Rom. 15. a

Ro. 12. b. &
1. Cor. 12. b

D **E** **F** **2. q. 6. Qui scit se. Mat. 23. a Matth. 11. d Mat. 20. d & Marc. 10. g & Luc. 22. c Luc. 14. c**

F EPISTOLA OCTVAGESIMA TERTIA EIVS- dem, ad Septimum Altinum episcopum.

Etis tuæ fraternitatis literis, vigorem fidei tuæ, quam olim noueramus, agnouimus, congratulantes tibi, quod ad custodiam gregum Christi, pastorem curam vigilanter exequeris, ne lupi, qui sub specie ouium subintrarunt, bestiali sequitia simplices

Matth. 7. c

ccs

1. q. 7. Saluberrimum enim & 1. q. 1. ois cuiuslibet, & Si quis haereticus. Et in dec. Iuo. lib. 3. cu littere variatione.

ces quosque dilacerent, & non solum ipsi nulla correctione proficiant, sed etiam ea, quae sunt sana corrumpant. Quod ne quae viperea possit obtinere fallacia, ad metropolitanum episcopum provinciae Venetiae scripta direximus, quibus ad status sui periculum cognosceret pertinere, si quisquam de Pelagianorum & Celestianorum consortio veniens, in communione catholica, sine professione legitimae satisfactionis habeatur. Saluberrimum est enim & spiritualis medicinae utilitate plenissimum, ut siue presbyteri, siue diaconi, siue alij cuiuslibet ordinis clerici, qui se correctos videri volunt, errorem suum, & ipsos erroris auctores damnari a se, sine ambiguitate fateantur, ut sensibus pravis dudum peremptis, nulla sperandi supersit occasio, ne ullum membrum ecclesiae talium possit societate violari, cum per omnia illis professio propria coeperit obuiare. Circa quos etiam illam canonum constitutionem praecipimus custodiri, ne ab his ecclesiis, ad quas proprie pertinent, sinantur abscedere, & pro suo arbitrio, ad loca sibi non deputata, transire. Quod si recte non permittitur inculpatis, multo minus debeat licere suspectis. Proinde dilectio tua, cuius deuotione gaudemus, iungat curam suam dispositionibus nostris, & cum supradicto metropolitano det operam, ut circumspicte ac velociter impleantur ea, quae ad totius ecclesiae incolumitatem, & laudabiliter sunt gesta, & salubriter ordinata.

EPISTOLA OCTVAGESIMA QVARTA EIVS- dem, ad Aquileiensem episcopum.

Matth. 7. c

* al. hoc

* al. nō saluari
Tal. subrepentem
* al. tanta
Ephē. 2. b
al. operatio
est quia nō
pri⁹ iustificatur
quisquā
virtute,
quā gratia,
quae.

Relatione sancti fratris, & coepiscopi nostri Septimij, quae in subditis habetur, agnouimus quosdam presbyteros, diacones, ac diuersi ordinis clericos, quos Pelagiana, vel Celestiana haeresis habuerit implicatos, ita in vestra provincia ad communionem catholicam peruenisse, ut nulla ab eis damnatio proprii exigeretur erroris, & pastoralibus excubiis nimium dormitantibus, lupus, ouium pellibus tectus, in ouile dominicum non depositis bestialibus animis introiret, & quod, per auctoritatem canonum, decretorumque nostrorum ne in fontibus quidem conceditur, usurpasse, ut relictis ecclesiis, in quibus clericatum aut acceperant, aut receperant instabilitate sua per diuersa circumferantur, amantes semper errare, & nunquam in fundamento apostolico permanere. Quoniam qui nullo discussi examine, nullo sunt prauiudicio suae professionis obstricti, hunc maxime expetunt fructum, ut sub velamento communionis plures domos adeant, & per falsi nominis scientiam multorum corda corrumpant. Quod utique efficere non possent, si ecclesiarum praesules necessariam diligentiam in talium receptione seruarent, nec cuiquam eorum euagari in diuersa licuisset. Ne ergo hoc ulterius audiat, neve per quorundam negligentiam introducta perniciēs, ad euersionem multarum tendat animarum, hac nostri auctoritate praeccepti, industriae tuae fraternitatis indicimus, ut congregata apud vos synodo provincialium sacerdotum, omnes siue presbyteri, siue diaconi, siue cuiusque ordinis clerici, qui de Pelagianorum, Celestianorumque consortio in communionem catholicam ea imprudentia sunt recepti, ut non prius ad damnationem sui coarctarentur erroris, quam nunc, saltem posteaquam hypocrisis eorum ex quadam parte detegitur ad veram correctionem, quae & ipsis prodesse, & nullis possit nocere, cogantur. Dant apertis professionibus sui superbi erroris auctores, & quicquid in doctrina eorum vniuersalis ecclesia exhorruit, detestentur, omniaque decreta synodalia, quae ad excisionem haereticos apostolicae sedis confirmavit auctoritas amplecti se, & in omnibus approbare, plenius, & apertius, ac propria manu subscriptis protestationibus eloquantur. Nihil in verbis eorum obscurum, nihil inueniatur ambiguum. Quoniam nouimus hanc istorum esse versutiam, ut in quacunque particula dogmatis execrandi, qua se a damnatorum societate discreuerint, nihil sibi sensuum suorum existiment esse non saluum. Cumque omnes definitiones suas, ad tantam facilitatem, improbarent se simulent, atque deponere, hoc sibi tota arte fallendi, nisi intelligantur, excipiunt, ut gratia dei, secundum merita dari accipientium sentiatur. Quae nisi gratis detur, non est gratia, sed merces, retributioque meritorum, dicente beato apostolo: Gratia salui facti estis per fidem & hoc non ex vobis, sed dei donum est. Non ex operibus, ne forte quis extollatur. Ipsi enim sumus figmentum, creati in Christo Iesu, in operibus, quae praeparauit deus, ut in illis ambulemus. Omnis itaque bonorum operum donatio, diuina praeparatio est, nec propria quisquam iustificatur virtute, quoniam gratia vnicuique principium iustitiae, & bonorum fons, atque origo meri-

- A** go meritorum est. Sed ab istis ideo per naturalem industriam dicitur præueniri, ut quæ* ad gratiam proprio clara sit studio, nullo videatur peccati originalis vulnere sauciata. Ideo etiã paruulos dicunt, si sine baptismo hinc de seculo exierint, non posse damnari, neque reos in peccato Adæ teneri, sed ad regnum dei, vel ad vitam æternam, sine vlla cunctatione venire, cū Apostolus dicat, per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatū mors, & ita in omnes homines pertransiit, propter quod & ipsi paruuli baptizantur. Quauis in illo vno possint intelligi plura peccata, si vnum ipsum in sua quasi membra singula diuidatur. Nā & superbia est illic, quia in sua homo potius esse, quàm in dei potestate dilexit, & sacrilegiū, quia deo non credidit, & homicidium, quia se præcipitauit in mortem, & fornicatio spiritualis, quia integritas mentis humanæ serpentina suasionem corrupta est, & furtum, quia prohibitus vsurpatus est cibus, & auaritia, quia plus quàm sufficere illi debuit, appetiuit, & si quid aliud in hoc vno admissio diligenti consideratione poterit inueniri. Parentum quoque peccatis paruulos obligari, non solum primorum hominum, sed etiam suorum, de quibus ipsi nati sunt, non improbabiler dicitur. Illa quippe sententia reddam peccata patrum in filios, tenet eos vtique, antequam per regenerationem ad testamentum nouum incipiant pertinere, quod testamentum prophetabatur, cum diceretur per Ezechielem, nō accepturos filios peccata patrum suorum, nec vltius futuram in Israël parabolam illam, patres manducauerunt vnam acerbam, & dentes filiorum obtufoescunt. Ideo enim quisque renascitur, vt solvatur in eo, quicquid peccati est, cum quo nascitur. Nam peccata, quæ male agendo postea committuntur, posunt, & pœnitendo sanari, sicut etiam post baptismum fieri videmus. Ac per hoc non est instituta regeneratio, nisi quia vitiosa est generatio, vsq; adeo vt etiam de legitimo matrimonio procreatus dicat: In iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis mater mea in vtero me aluit. Neque hic dixit in iniquitate, vel in peccato, cum hoc recte dici posset, sed iniquitates, & peccata dicere maluit, quia & in illo vno, quod in omnes homines pertransiit, quodq; tam magnum est, vt eo mutaretur, & conuerteretur in necessitatem mortis humana natura, (sicut supra disserui) reperiuntur plura peccata, alia parentum, quæ licet non possunt mutare naturam, reatu tamen obligant filios, nisi gratuita gratia, & misericordia diuina subueniat. A paruulo enim recens nato, vsque ad decrepitem senem, quamlibet corporis ætatem gerant, sicut nullus prohibendus est à baptismo, ita nullus est, qui non peccato moriatur in baptismo. Sed paruuli, originali, maiores autem etiam his omnibus moriuntur peccatis, quæcunq; male viuendo addidere ad illud, quod nascendo traxere. Cauendum ergo dilectioni tuæ est, magnaq; diligentia prouidendum, ne per huiusmodi homines extincta dudum scandala suscitentur. & de exciso olim dogmate, aliquod in prouincia tua eiusdem mali germen oriatur, quod nō solum in radicibus suis crescat, sed etiam sanctæ ecclesiæ sobolem veneno sui odoris inficiat. Qui correctos se videri volunt, ab omni suspicionem se purgent, & obediendo nobis, probent se esse nostros. Quorum, si quisquam salubribus præceptis satisfacere detraxerit, siue ille clericus, siue sit laicus, ab ecclesiæ societate pellatur, ne perditor animæ suæ, salutem insidietur alienæ. Illam quoque partem ecclesiasticæ disciplinæ, qua olim à sanctis patribus, & à nobis sæpe decretum est, vt nec in presbyteratus gradu, nec in diaconatus ordine, nec in subsequenti officio clericorum ab ecclesia cuiquam transire sit liberum, vt in integrum reuocet, admoneamus. Et vnusquisque non ambitione illectus, non cupiditate seductus, non persuasione hominum deprauatus, ibi, vbi ordinatus est, perseueret. Ita vt si quis sua quærens, nō quæ Iesu Christi, ad plebem, & ecclesiam suam redire neglexerit, & ab honoris priuilegio, & à communionis vinculo habeatur extraneus. Non autem dubitet dilectio tua, nos, si (quod non arbitramur) neglecta fuerint, quæ pro custodia canonum, & pro fidei integritate decernimus, vehementius commouendos, quia inferiorum ordinum culpæ, ad nullos magis referendæ sunt, quàm ad desides, negligentisque rectores, qui multam sæpe nutriunt pestilentiam, dum austriorem dissimulant adhibere medicinam.

*al. ante

Rom. 5. b

Exod. 20. a

Ezech. 18. a
& Hie. 31. e

Psal. 50

Rom. 5. b

De cō. di. 4.
A paruulo

In cōc. Hispalen. 2. c. 3

Dis. 86. In-
feriorum
culpæ.

Epistola

EPISTOLAE LEONIS PAPAE I.
EPISTOLA OCTVAGESIMA QVINTA EIVS. G
dem ad episcopos Aphricanos per Maurita-
niam Cæsarien. constitutos.

TITVLI CAPITVLORVM SE-
quentis epistole.

Ne illicitæ personæ ad episcopatum prouchantur. I	De Aggaro & Tyberiano, qui ex laicis fuerunt or-	
De statutis canonum conseruandis. II	dinati. III	H
De Donato Nouatianorum episcopo, & de Maximo ex Donatistis. III	De uirginibus sacris, quæ uim Barbaricam pertule- runt. V.	

CAPITVLVM PRIMVM.

Eo episcopus vniuersis episcopis per Cæsaream Mauritaniam constitutis in domi-
no salutem. Cum de ordinationibus sacerdotum quædam apud vos illicite vsur-
pata crebrior ad nos cõmeantium sermo perferret, ratio pietatis exegit, vt pro so-
licitudine, quam vniuersæ ecclesiæ, ex diuina institutione depēdimus, rerum fidem
studeremus agnoscere, vicem curæ nostræ, proficiscenti à nobis fratri, & consacerdoti nostro
Potentio, * iniungentes, qui secundum scripta, quæ per ipsum ad vos direximus, de episcopis,
quorum culpabilis ferebatur electio, quid veritas haberet, inquireret, nobisq; omnia fideliter
indicaret. Vnde quia idem plenissime notitiæ nostræ cuncta referauit, & sub quibus qualibuf-
q; rectoribus quædam Christi plebes in partibus prouinciæ Cæsariensis habeantur, syncera
nobis relatione patefecit, necessarium fuit, vt dolorem cordis nostri, quo pro dominicorum
gregum periculis æstuamus, datis nunc ad vos literis promeremus, mirantes tantū apud vos,
per occasionem temporis impacati, aut ambientium præsumptionem, aut tumultum valuisse
popularem, vt indignis quibusq; & longe extra sacerdotale meritum constitutis, pastorale fa-
stigium, & gubernatio ecclesiæ crederetur. Non est hoc cõsulere populis, sed nocere, nec præ-
stare regimen, sed augere discrimen. Integritas enim præsidentium, salus est subditorum, &
vbi est incolumitas obedientiæ, ibi sana est forma doctrinæ. Principatus autem, quem aut se-
ditio extorsit, aut ambitus occupauit, etiam si moribus, atque actibus non offendit, * ipsius ta-
men initij sui est perniciosus exemplo. Et difficile est, vt bono peragātur exitu, quæ malo sunt
inchoata principio. Quod si in quibuscumq; ecclesiæ gradibus prouidenter, scienterq; curandū
est, vt in domini domo nihil sit inordinatum, nihilq; præposterum, quantomagis elaborandū
est, vt in electione eius, qui supra omnes gradus constituitur, non erretur. Nam totius fami-
liæ domini status, & ordo nutabit, si quod requiritur in corpore, non inueniatur in capite. L
Vbi est illa beati Pauli apostoli per spiritum dei emissa præceptio, qua in persona Timothei
omnium sacerdotum Christi numerus eruditur, & perinde vnicuique nostrum dicitur. Ma-
nus cito nemini imposueris, neque communicaueris peccatis alienis? Quid est cito manus
imponere, nisi ante ætatem maturitatis, ante tempus examinis, ante meritū laboris, ante ex-
perientiam disciplinæ sacerdotalem honorem tribuere non probatis? Et quid est communi-
care peccatis alienis, nisi talem effici ordinantem, qualis ille est, qui non meruit ordinari? Si-
cut enim boni operis sibi comparat fructum, qui rectum * sectatur in eligendo sacerdote iu-
diciū, ita graui semetipsum afficit damno, qui ad suæ dignitatis collegium sublimat indi-
gnum. Non enim in cuiusquam persona prætermittendum est, quod institutis generalibus cõ-
tinetur, nec putandus est honor ille legitimus, qui fuerit * de præuaricatione collatus, Dicente
enim Apostolo, vt inter alias electionis regulas, is episcopus ordinetur, quem vnus vxoris
virū fuisse, aut esse constiterit, tam sacra semper habita est ista præceptio, vt etiam de mulie-
re sacerdotis eligenda, eadem intelligatur seruanda conditio, ne forte illa, * priusquam in ma-
trimonium eius veniret, qui aliam non habuisset vxorem, alterius viri esset experta coniugiū.
Quis ergo dissimulare audeat, quod in tanti sacramenti perpetratur iniuriā? cum huic ma-
gno, venerandoq; mysterio, ne diuinæ legis quidem statuta defuerint, quibus euidenter est de-
finitum, vt virginem sacerdos accipiat, & alterius thorum nesciat coniugis, quæ vxor est fu-
tura pontificis? Iam tunc enim in sacerdotibus figurabatur Christi, & ecclesiæ spirituale cõ-
iugium,

* al. delegā-
tes

Dist. 61. Mi-
ramur tantū

1. q. 1. Princi-
patum quem
* al. ipso

1. Tim. 1. b

Distin. 78.
Quid est
manus.

* al. tenet

* al. cõtra di-
uinæ legis
præcepta.
1. Tim. 3. a
* al. prius,
quā i socie-
tatem.
Leuit. 11. c
& Eze. 4. 4. f
Ephie. 5. f
1. Cor. 11. a

- A** iugium, ut quoniam vir caput est mulieris, discat sponsa* verbi non alium virum nosse quam Christum, qui merito eam unam, quam elegit, unam diligit, & aliam præter ipsam suo confortio non adiungit, Si ergo etiam in veteri testamento hæc sacerdotalium coniugiorum forma servata est, quanto magis* sub reuelata iam gratia constituti, apostolicis debemus inferuire præceptis, ut quamlibet quis bonis moribus præditus, & sanctis operibus inueniatur ornatus, nequaquam tamen vel ad diaconij gradum, vel ad presbyterij honorem, vel ad episcopatus culmen ascendat, si aut ipsum non unius uxoris virum, aut uxorem eius non unius viri fuisse claruerit. Monente vero apostolo, atque dicente, & hi autem probentur primum, & sic ministrent, quid aliud intelligendum in hoc putamus, nisi ut in his prouectionibus non solum
- B** matrimoniorum castimoniam, sed etiam laborum merita cogitemus, ne aut à baptismo rudibus, aut à seculari actu repente conuersis, officium pastorale credatur, cum omnis gradus militiæ Christianæ de incrementis profectuum debeat æstimari, an possint cuiquam maiora committi? Merito sanctorum patrum venerabiles sanctiones, cum de sacerdotum electione loquerentur, eos demum idoneos sacris administrationibus censuere, quorum omnis ætas, à puerilibus exordiis usque ad* prouectiores annos, per disciplinæ ecclesiasticæ stipendia currensset, ut unicuique testimonium prior vita præberet, nec posset de eius prouectione dubitari, cui pro laboribus multis, pro moribus castis, pro actibus strenuis, celsioris loci præmium deberetur. Si enim ad honores mundi sine suffragio temporis, sine merito laboris, indignum est peruenire, & notari* ambitus solent, quos probitatis documenta non adiuuant, quam diligens & quam prudens habenda est dispensatio diuinorum munerum, & cœlestium dignitatum, ne in aliquo apostolica, & canonica decreta violentur, & his ecclesiæ domini regenda credatur, qui legitimarum institutionum nescij, & totius humilitatis ignari, non ab infimis sumere incrementum, sed à summis volunt habere principium? cum valde iniquum sit, & absurdum, ut imperiti magistris, noui antiquis, & rudes præferantur emeritis. In domo quidem magna, necesse est (sicut Apostolus differit) vasa diuersa sint, quædam aurea & argentea quædam vero lignea, & fictilia, sed horum ministerium pro materiæ qualitate discernitur, nec qui est pretiosorum, idem usus est & vilium. Nam inordinata erunt omnia, si fictilibus aureis, & lignea præferantur argenteis. Sicut autem in ligneis, & fictilibus eorum hominum
- C** species figurantur, qui nullis adhuc virtutibus nitent, ita in aureis & argenteis hi sine dubio declarantur, qui per longe eruditionis ignem, & per fornacem diuturni laboris excocti, aurum probatum, & argentum purum esse meruerunt. Quibus si merces pro deuotione non redditur, omnis ecclesiastica disciplina resoluitur, omnis ordo turbatur, dum in ecclesiâ, qui nullum subiere ministerium, peruerso eligentium iudicio indebitum obtinent principatum. Cum ergo inter vos tantum valuerint aut studia popularium, aut ambitus superbiorum, ut non solum laicos, sed etiam secularium virorum viros, aut viduarum maritos ad officium cognoscamus pastorale prouectos, nonne* aptissime exiguntur causæ, ut ecclesiæ, in quibus ista commissa sunt, iudicio seuerius purgentur, & non solum in tales præfules, sed etiam in ordinatorum eorum
- E** ultio competens proferatur? Sed circumstant nos hinc mansuetudo clementiæ, hinc censura iustitiæ. Et quia vniuersæ viæ domini misericordia, & veritas, cogimur, secundum sedis apostolicæ pietatem, ita nostram temperare sententiam, ut trutinato pondere delictorum, quæ constat non unius esse mensuræ, quædam definiamus utcumque toleranda, quædam vero penitus amputanda. Eos enim, qui vel secundas nuptias inierunt, vel viduarum se coniugio sociarunt, nec apostolica, nec legalis autoritas sacerdotum obtinere permittit, & multo magis illum, si fuerit vestro iudicio confutatus, qui (sicut ad nos relatum est) duarum simul est maritus uxorum, vel illum, qui* à prima uxore dimissus, alteram duxisse perhibetur priuandum honore decernimus. Cæteros vero, quorum prouectio hoc tantum reprehensionis incurrit, quod ex laicis ad officium episcopale electi sunt, neque ex hoc quod uxores habeant, possunt esse culpabiles, susceptum sacerdotium tenere permittimus, non præiudicantes apostolicæ sedis statutis, nec præcessorum* nostrorum, nostrisque decretis, quibus salubriter statutum est, ne primum, vel secundum, aut tertium in ecclesiâ gradum quisquam laicorum, quibuslibet suffragiis fultus, ascendat, priusquam ad hoc meritum per legitima augmenta perueniat. Quod enim utcumque patimur esse veniale, inultum postmodum esse non poterit, si quisquæ id, quod omnino interdiximus, usurpare præsumpserit, quia remissio peccati non dat licentiam delinquendi, nec quod potuit aliqua ratione* concedi, fas erit amplius impune committi.
- F** Cum itaque de omnibus fere, quæ fratris nostri Potentij relatio continebat, plenissime dilectionem

*al. Christi

*al. euāgelij

1. Tim. 3. b

Dist. 61. Miramur tantum.

*al. perfectiores.

*al. ambitu

2. Tim. 2. c

*al. aptissime

1. q. 6. Exigunt causæ Psal. 24

1. q. 7. Exigunt causæ

*al. prima uxore dimissa

1. q. 7. Exigunt causæ

*al. nec beatorum patrum regulas resoluentes

1. q. 7. Exigunt causæ

*al. vitari

*al. prouidentissima
1. q. 7. Donatū autē si.

1. q. 1. & 25.
q. 2. Si qui
episcopi ta.
Dist. 80. Il-
lud sane quā
ad. Ca. 6.
Sardicen.
concilij.

Sentētiā-
ter ponitur
iste canon
32. q. 5. Illæ
famulæ dei

1. q. 7. Do-
natū autē

1. q. 7. Maxi-
mu quoque
ex la.

32. q. 5. Illæ
famulæ dei

dilectionem vestram, per David fratrem, & coepiscopum nostrum, qui & sacerdotij merito G nobis est probatus, & moribus, videatis instructam, superest, fratres, ut concordia obedientia salubres suscipiatis hortatus, & nihil per contentionem agentes, sed ad omne studium deuotionis vnanimis, diuinis, & Apostolicis cōstitutionib⁹ pareatis, & in nullo patiamini, * pia canonum decreta violari. Quæ enim nunc certarum remisimus consideratione causarum, antiquis deinceps custodienda sunt regulis, ne quod ad tempus pia lenitate concessimus, iusta post hæc ultione plectamus, in eos specialius & propensius commouendi, qui in episcopis ordinandis sanctorum patrum statuta neglexerint, & quos refutare debuerant, consecrarint. Vnde si qui episcopi talem consecrauerint sacerdotem, qualem nō liceat, etiam si aliquo modo damnum proprii honoris euaserint, ordinationis tamen ius vltius non habebunt, nec ei H sacramento interesse, quod neglecto diuino iudicio immerito præstiterit. Illud sane quod ad sacerdotalem pertinet dignitatem, inter omnia volumus canonum statuta seruari, ut non in quibuscumque locis, neque quibuscumque castellis, & ubi ante non fuerunt, episcopi consecrentur, cum ubi minores sunt plebes, minoresq; conuentus, presbyterorum cura sufficiat. Episcopalia autem gubernacula non nisi maioribus populis, & frequentioribus ciuitatibus oporteat præsidere, ne quod sanctorum patrum diuinitus inspirata decreta vetere viculis, & possessionibus, vel obscuris, & solitariis municipiis tribuatur sacerdotale fastigiū, & honor, cui debent excellentiora cōmitti, ipse sui numerositate vilescat. Quod nunc in sua diocesi Restitutus episcopus factū esse causatus est, & rationabiliter postulauit, ut si episcopi eorum locorum, in I quibus non debuerant ordinari, humana conditione decesserint, loca ipsa ad ius eius antistitis redigantur, cuius fuerant ante priora. Et inutile est, ut sacerdotalis dignitas inconsiderata ordinantis facilitate superflua multiplicatione minuatur. De his autem, quæ in sacro virginitatis proposito constitutæ barbaricam pertulere violentiam, & integritatem pudoris nō animo, sed corpore perdidere, ea nobis seruanda videtur moderatio, ut neq; in viduarū deiciantur gradum, nec in sacrarum, & perseverantium virginum numero censeantur. Quibus, si in omnibus virginalibus obseruationibus perseuerant, & castimonie soliditatem mente custodiunt, sacramentorum non est neganda communio, quia iniustum est eas in eo, vel argui, vel notari, quod non voluntas admisit, sed vis hostilis eripuit. Causam quoq; Lupicini episcopi K illic iubemus audiri. Cui multum & sæpius postulanti communionem hac ratione reddidimus, quoniam ad nostrum iudicium prouocasset, immerito eum, pendente negotio, à communionem videbamus fuisse suspensum. Adiectum etiam illud est, quod huic temere superordinatus esse cognoscitur, qui non debuit ordinari, antequam Lupicinus in præsentis positus, aut confutatus, aut certe confessus, iustæ posset subiaccere sententiæ, ut vacante locum, quemadmodum disciplina ecclesiastica exigit, is, qui consecrabatur, exciperet.

3 Donatum autem Salicinensem ex Nouatiano cum sua (ut comperimus) plebe cōuersum, ita dominico volumus gregi præsidere, ut libellum fidei suæ ad nos meminerit dirigendum, quo & Nouatiani dogmatis dānet errorem, & plenissime confiteatur catholicam veritatem. L Maximum quoq; ex laico licet reprehensibiliter ordinatū, tamen si Donatista iam nō est, & à spiritu schismaticæ prauitatis alienus, ab episcopali, quam quoquo modo adeptus est, non repellamus dignitate, ita ut & ipse libello ad nos ædito catholicum se esse manifestet.

4 De Aggaro & Tyberiano, quorum à cæteris, qui ex laicis ordinati sunt, in hoc causa diuersa est, quod eorum ordinationi atroces tumultus, & sæuæ seditiones memorantur esse famulatæ, vestro iudicio cuncta commisimus, ut relata habiti apud vos examinis fide, quid de supradictis statuendum sit, scire possimus.

5 Illæ autem famulæ dei, quæ integritatem pudoris oppressione barbarica perdidere, laudabiliores erunt in humilitate ac verecundia, si se incontaminatis non audeant comparare virginibus. Quanuis enim omne peccatum ex voluntate nascatur, & potuerit corruptione carnis mens in vita non pollui, minus tamen eisdem oberit, si, quod potuerint animo non amittere, doleant se vel corpore perdidisse. Si vero aliæ emerferint causæ, quæ ad statum ecclesiarum, & ad concordiam pertineant sacerdotum, illic sub timore domini volumus, ventilentur, & de componendis atque compositis omnibus ad nos relatio plena mittatur, ut ea, quæ iuxta ecclesiasticum morem iuste & rationabiliter fuerint definita, mea quoque sententia roborentur. Data quarto Idus Augusti.

Leo

A LEO PAPA DE PRIVILEGIO CHOREPI-
scoporum siue presbyterorum ad vniuersos Ger-
maniae atque Galliae ecclesiarum episcopos.
Epistola.LXXXVI.

In Romanæ ecclesiæ & apostolicæ sedis episcopis vniuersis Germaniæ, atque Gal-
liæ ecclesiarum episcopis salutem. Cum in dei nomine in Romana ecclesia sy-
nodum episcoporum siue cæterorum confacerdotum Christi que fidelium coadu-
natum habuissimus, & de ordinationibus illicitis, super quibus crebrior ad nos il-
larum partium commeantium sermo peruenerat, atque de aliis necessitatibus ecclesiasticis
negotiis tractantes, sacrosq; canones relegentes solerter egissimus, à multis lachrymabili vul-
tu relatum est nobis, quòd quidam Germaniarum ac Galliarum urbium episcopi frequenter
chorepiscopos, qui iuxta canones Neocæsariensi. vel secundum aliorum decreta patrum iudè
sunt, qui & presbyteri vel presbyteros destinarent, qui absente pontifice altaria erigerent, ba-
silicasq; consecrarent. Quod quidem non est mirum, id præcepisse viros ecclesiasticæ disci-
plinæ ignaros, quod est canonicæ regulæ contrarium, & statim à seculari militia in sacerdo-
tale ministerium delegatos atque promotos. Ergo ne ultra talis à vobis licentia vsurpetur,
communi sententia statuendū oportuit, scientes, quia sicut coepiscopo vel presbytero illicita
cōsecratio est altaris, ita & cōstitutio. In diuinis enim literis, præcipiente domino, solus Moy-
ses in tabernaculo dei erexit altare, solus ipse vnxit, qui utique summus sacerdos dei erat, si-
cut scriptum est de eo, Moyses & Aaron in sacerdotibus eius. Ideoq; id, quod tantum facere
principibus sacerdotum iussum est, quorum typum Moyses & Aaron tenuerunt, omnino de-
cretum est, ut chorepiscopi, vel presbyteri, qui filiorum Aaron gestant figuram, arripere non
præsumant. Nam quanuis cum episcopis plurima illis ministeriorum communis sit dispen-
satio, quadam tamen autoritate veteris legis, quædam nouæ etiam ecclesiasticis regulis sibi
prohibita nouerint, sicut presbyterorum & diaconorum, aut virginum consecratio, sicut cō-
stitutio altaris, ac benedictio, vel vnctio. Siquidem nec erigere eis altaria, nec ecclesias, vel al-
taria consecrare licet, nec per impositiones manuum fidelibus baptizandis vel conuersis, vel
ex hæresi paracletum spiritum sanctum tradere, nec chrisma conficere, nec chrismate bapti-
zatorum frontes signare, nec publice quidem in missa quenquam pœnitentem reconciliare,
nec formatas cuilibet epistolas mittere. Hæc enim omnia illicita sunt chorepiscopis, qui ad
exemplum & formam septuaginta discipulorum esse noscuntur, vel presbyteris, qui eandem
gestant figuram, quoniam quanquam consecrationem habeant, pôtificatus tamen apicem nō
habent. Quæ omnia. solis debere summis pôtificibus autoritate canonum præcipitur, ut per
hoc & discretio graduum, & dignitatis fastigium summi pontificis demonstretur. Sed neq;
coram episcopo licet presbyteris in baptisterium introire, nec præsentem antistitem infantē tin-
gere, aut signare, nec pœnitentem sine præceptione episcopi sui reconciliare, nec eo præsen-
te, nisi illo iubente, sacramentum corporis & sanguinis Christi conficere, nec eo coram posi-
to populum docere, vel benedicere aut salutare, nec plebem utique exhortari.

Cap. xij.
Damas. pa-
pæ in epi-
ad Numi-
dæ episco-
pos

Nume. 7. a
Psal. 98

Ex fine huius epistolæ argumentum sumitur, quòd non sit
plena, sed fragmentum duntaxat.

F EPISTOLA OCTVAGESIMASEPTIMA. EIVS-
dem ad episcopos per Viennensem pro-
uinciam constitutos.

Illecissimis fratribus vniuersis episcopis per Viennensem provinciam constitutis
Leo. Diuinæ cultum religionis, quem in omnes gentes, omnesq; nationes, dei voluit
gratia coruscare, ita dominus noster Iesus Christus humani generis saluator insti-
tuit, ut veritas, quæ antea legis & prophetarum præconio continebatur, per apostolicam tubā
in salutem vniuersitatis exiret, sicut scriptum est: In omnem terram exiit sonus eorum, & in

Distin. 19.
Ita dominus
noster Iesus

Psal. 19

fines

Matth. 16. c

Ibidem. 1
Ioan. 21. c

fines orbis terræ verba eorū. Sed huius muneris sacramentū, ita dominus ad omnium apostolorum officiū pertinere voluit, ut in beatissimo Petro, apostolorū omnium summo principaliter collocaret, ut ab ipso, quasi quodā capite, dona sua velut in corpus omne diffunderet, ut exortem se mysterij intelligeret esse diuini, qui ausus fuisset à Petri soliditate recedere. Hūc enim in consortium indiuiduæ vnitatis assumptū, id quod ipse erat, voluit nominari, dicendo: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meā, ut æterni ædificatio templi, mirabili munere gratiæ dei in Petri soliditate cōsisteret, hac ecclesiam sua firmitate corroborans, ut illam, nec humana temeritas posset appetere, nec portæ cōtra illam inferi præualerēt. Verum hanc Petre istius sacratissimā firmitatem, deo (ut diximus) ædificante constructā, nimis impia vult præsumptione violare, quisquis eius potestatem tentat infringere, fauendo cupiditatibus suis, & id, quod accepit à veteribus, non sequendo, cum nulli se subditum legi, nullis institutionis dominicæ credit regulis contineri, à vestro, nostroq; per nouæ usurpationis ambitum more desciscens, præsumendo illicita, & quæ custodire debuit, negligendo. Verū hæc nos, deo (ut credimus) aspirante, seruata circa vos nostræ charitatis gratia, quam sanctitati vestræ apostolica semper sedes (ut meministis) impendit, nitimur consilio maturiore corrigere, & vestrarum ecclesiarum statum, cōmunicato vobiscum labore, cōponere, non noua instituentes, sed vetera renouantes, ut in status consuetudine, quæ nobis à nostris patribus est tradita, perduremus & deo nostro per boni operis ministerium, remotis perturbationum scandalis, placeamus. Nobiscum itaque vestra fraternitas recognoscat, apostolicam sedem, pro sui reuerentia, à vestræ etiam provincie sacerdotibus innumeris relationibus esse consultam, & pro diuersarum (quemadmodum vetus consuetudo poscebat) appellatione causarum, aut retracta, aut confirmata, fuisse iudicia, adeo ut seruata vnitatis spiritus in vinculo pacis, commeantibus hinc inde literis, quod sancte agebatur, perpetuè proficeret charitati. Quam sollicitudo nostra non sua quærens, sed quæ sunt Christi dignitatem diuinitus datam, nec ecclesiis, nec ecclesiarum sacerdotibus arrogabat. Sed hunc tramitem semper inter maiores nostros, & bene tentum, & salubriter constitutum, Hilarius ecclesiarum statum, & concordiam sacerdotum nouis præsumptionibus turbaturus excessit, iterum suæ vos cupiens subdere potestati, ut se beato Apostolo Petro non patiatursibi esse subiectum, ordinationes sibi omnium per Gallias ecclesiarum vendicans, & debitam metropolitanis sacerdotibus in suum ius transferens dignitatem, ipsius quoque beatissimi Petri reuerentiam, verbis arrogantioribus minuendo, cui cum præ cæteris soluendi & ligandi tradita sit potestas, pascendarum tamen ouium cura specialius mandata est. Cui quisquis principatum æstimat denegandum, illius quidem nullo modo potest minuere dignitatem, sed inflatus spiritu superbiæ suæ semetipsum in inferna demergit. Quæ igitur apud nos in causa Celidonij episcopi gesta confecta sint, & quæ Hilarius dixerit, dum cum eodem, præfente supradicto episcopo, audiretur, inditus chartis rerū ordo demonstrat. Vbi postquam Hilarius rationabile, quod in sanctorum concilio sacerdotum posset respondere, non habuit, ad ea se occulta cordis ipsius transtulerunt, quæ nullus laicorum dicere, nullus sacerdotum posset audire. Doluimus (fateor) fratres, & hunc eius mentis tumorem medelis patientiæ nostræ curare tentauimus. Nolebamus etenim ea illi exacerbare vulnera, quæ suæ animæ, insolentibus subinde sermonibus, infligebat, & quem susceperamus ut fratrem, delinire magis ipsum (quanuis ipse se suis responsionibus implicaret) quam contristare interlocutionibus, nitebamur. Absolutus est Celidonius episcopus, quoniam se iniuste sacerdotio fuisse deiectum, manifesta testium responsione ipso etiam præfente, monstrauebat, ita ut, quod Hilarius nobiscum residens posset opponere, non haberet. Remotum est ergo iudicium, quod prolatum in hac sententia legebatur, quod tanquam viduæ maritus sacerdotium tenere non posset. Quod nos quidem, seruantes legalia constituta, sollicitius volumus custodiri, non solum circa sacerdotes, sed circa clericos quoque minoris officij, ne ad sacram militiam hi permittantur accedere, quibus sit tale coniugium, ut cōtra apostolicam disciplinam non vnius tantum vxoris viri fuisse monstrentur. Sed sicut eos, quod factum suum non potest excusare, aut non amittendos, aut si fuerint, decernimus remouendos, ita quibus hoc falsum obiicitur, ab ea, necesse est, examinatione purgemus, & suum officium perdere non sinamus. Mansisset nanque in illum prolata sententia, si obiectorum veritas exitisset. Redditus itaque est ecclesiæ suæ, & huic, quam amittere non debuit, dignitati coepiscopus noster Celidonius, sicut gestorum series, & post decursam cognitionem sententia, quæ à nobis est prolata, testatur. Huic negotio sic finito fratris & coepiscopi

- A** cōepiscopi nostri Proiecti, querela successit. Cuius ad nos literæ lachrymabiles, & dolendæ de superordinato sibi episcopo sunt directæ. Epistola quoq; ingesta est ciuium, ipsius & numerosa subscriptione singulorum firmata, inuidiosissimis contra Hilariū plena querimoniis, quod Proiecto episcopo suo ægrotare liberū non fuisset, eiusq; sacerdotium in alium præter suam notitiam esse translātū, & tanquā in vacuam possessionē ab Hilario peruersore hæredem viuētis inductum. Quid hic fraternitas vestra sentiat, cuperemus audire, quanquā de vestris animis nostra nō debeat sententia dubitare, cum fratrem in lectulo cōstitutum, nō tam infirmitate corporis aggrauari, quā alio videatis dolore torqueri. Quæ spes illi de vita relinquitur, cui de sacerdotio suo, dū illi alter substituitur, irrogatur desperatio? Apparet ergo, quā mitis
- B** sit corde Hilarius, qui obesse præsumptioni suæ fraternæ mortis credidit tarditatem. Quantū enim in se fuit, illi subtraxit lucem, abstulit vitā, qui hunc dolorem, in locum eius alterū subrogando, ne ad salutem illi recursus esset, iniecit. Esto vt brevis fratri euenerit humanæ conditionis consueta migratio, quid sibi Hilarius quærit in aliena prouincia, & id quod nulla decessorum ipsius, aut Patroclus habuerit, cur vsurpat, cum & ipsum, quod Patroclo à sede apostolica temporaliter videbatur esse concessum, postmodum sit sententia meliore sublātū? Expectarentur certe vota ciuium, testimonia populorum, quereretur honoratorū arbitriū, electio clericorum, quæ in sacerdotū solent ordinationibus ab his, qui norunt patrū regulas, custodiri, vt apostolicæ autoritatis norma in omnib⁹ seruaretur, qua præcipitur, vt sacerdos ecclesiæ præfuturus, non solum attestatone fidelium, sed etiam eorum, qui foris sunt, testimonio muniatur, neq; vllius scandali relinquatur occasio, cum per pacem, & deo placitam concordiam cōsonis omnium studiis, qui doctor pacis futurus est, ordinatur. Sed insperatus nescientibus superuenit, & improuisus abscessit cursu (vt didicimus) celeri, itinera multa conficiens, & per longinquas prouincias tanta immaturitate discurrens, vt videatur gloriam de scurrili velocitate potius, quā de sacerdotali moderatione captasse. Hæc enim directarum ad nos ciuium verba sunt literarum. Ante abscessit, quā eum venisse, nossemus. Non est hoc redire, sed fugere, nec salubritatem impedere diligentæ pastoralis, sed vim inferre latronis, & furis, dicente domino: Qui non intrat per ianuam in cortem ouium, sed ascendit aliunde, Ioan. 10. 1
- D** hic fur & latro est. Non ergo Hilarius tam studuit episcopū consecrare, quā eum potius, qui ægrotabat, occidere, & ipsum quem superposuit, male ordinando decipere. Nos tamen, quod vobis credimus, deo iudice placitum, in cōmune cunctis fratribus consulentes, & male ordinatum submoueri, & episcopum, & Proiectum in suo sacerdotio permanere debere, decreuimus, id statuentes, vt si quisquā fratrum nostrorū in quacunq; prouincia decesserit, is sibi ordinationem vēdicet sacerdotis, quē illius prouinciæ metropolitanum esse constiterit, quia (vt videmus) causæ transactæ sunt, in quibus etiam multa sunt, quæ præter rationem ecclesiasticam videantur esse commissa, & iusti iudicij debeant expectare censuram. Sed nos diutius
- E** hic non possumus immorari, cum ad alia, quæ nobis cum vestra sanctitate conferenda sunt, prouocemur. Militaris manus (vt didicimus) per prouincias sequitur sacerdotem, & armatis præsumptione suffultum ad inuadendas, per tumultum famulatus ecclesias, quæ proprios amiserint. Traduntur ordinandi ad hoc officiū, his, quibus præficiendi sunt, ciuitatibus ignoti. Vt enim notus, qui fuerit probatus, per pacem petitur, ita per vim, necesse est, qui ignotus adducitur, imponatur. Obtestor & obsecro, & sub dei vos inuocatione cōuenio, *prohibete, fratres, talia, & omnem dissensionis materiam de vestris prouinciis *remouete. Certe nos ante deum absoluimus, qui vos ne permittatis vltra hæc fieri, conuenimus. Per pacem, & quietem sacerdotes, qui præfuturi sunt, postulentur. Teneatur subscriptio clericorum, honoratorum testimonium, ordinis consensus & plebis. Qui præfuturus est omnibus, ab omnibus eligatur. Ordinationem sibi (vt ante iam diximus) singuli metropolitani suarum prouinciarum, cum his qui cæteros sacerdotij antiquitate præueniunt, restituto sibi per nos iure defendant. Alienum ius, alter sibi non audeat vendicare. Suis limitibus suis terminis, sit vnusquisque contentus. Et priuilegium sibi debitum, in alium transferre se posse, nouerit non licere. Quod si quis negligēs apostolicas sanctiones, plus gratiæ tribuens personali, sui honoris desertor esse voluerit, priuilegium suum in alium transferre, posse se credens, non is, cui cesserit, sed is, qui intra prouinciam antiquitate episcopali cæteros præuenit, sacerdotes ordinādi sibi vendicet potestatem, non quæ passim, sed die legitimo celebretur. Nec sibi constare status sui nouerit firmitatē, qui non die sabbati vespere, quod lucefcit in primam sabbati, vel ipso dominico die fuerit ordinatus. Solū enim maiores nostri resurrectionis dñicę diē honore
- A** dignum

*al. prohibere
*al. remouere

EPISTOLAE LEONIS PAPAE I.

dignum iudicauere, vt sacerdotes, qui sumuntur, hoc die potissimum tribuantur. Suis vna-
 quaq; provincia sit contenta consiliis, nec vltra Hilarius audeat conuentus indicere synoda-
 les, & sacerdotū domini iudicia, se interserēdo, turbare, qui non tantum nouerit se, ab alieno
 iure depulsum, sed etiam Viennensis provinciae (quā male vsurpauerat) potestate priuatū. Di-
 gnum est enim, fratres, antiquitatis statuta reparari, cum is, qui sibi ordinationem provinciae
 indebita vendicabat talis in praesenti etiam probatus fuerit, vt cum ipse frequentius teme-
 rariis, & insolentibus verbis sententiam damnationis expeteret, suae tantum ciuitatis illi sa-
 cerdotium, pro sedis apostolicae pietate, praecipio nostra seruauerit. Non ergo sit illi ordina-
 tio, qui meriti sui conscius, cum quaereretur ad accusandum, turpi fuga se credidit subtrahen-
 dum ex oris apostolicae communionis, cuius particeps esse non meruit, deo (vt credimus) hoc
 agente, qui illum, inopinantibus nobis, & ad iudicia nostra pertraxit, & inter examinationes
 habitas, ne communionis nostrae consors fieret, vt abscederet latenter, effecit. Nulli Chri-
 stianorum facile communio denegetur, nec ad indignantis fiat hoc arbitrium sacerdotis,
 quod in magni reatus ultionem inuitus, & dolens quodammodo debet inferre animus vin-
 dicantis. Cognouimus enim, pro commissis, & leuibus verbis quosdam a gratia communio-
 nis exclusos, & animam, pro qua Christi sanguis effusus est, irrogatione tam saui supplicij
 sauciatam, & inermem quodammodo, exutamq; omni munimine, diabolicis incurribus, vt
 facile caperetur, obiectam. Certe si quando causa talis emerferit, vt pro commissi criminis
 qualitate aliquem iuste faciat communione priuari, is tantum pœnæ subdendus est, quem rea-
 tus inuoluit, nec particeps debet esse supplicij, qui consors non docetur commissi. Sed quid
 mirum eum in laicos talem existere, qui soleat de sacerdotum damnatione gaudere. Vnde
 quia nostra longe alia videtur intentio (nam omnium ecclesiarum statum, & concordiam cu-
 stodiri cupimus sacerdotum) ad vnitatem vos vinculo charitatis hortantes, & obtestamur, &
 affectione congrua cōmonemus, vt ea, quae a nobis, deo inspirante, & beatissimo Petro aposto-
 lo discussis, probatisq; nunc omnibus causis, decreta sunt, pro vestra pace, & dignitate seruetis
 certi, non tam nostro honori proficere, quod talia statuisse cognoscimur. Nū enim nobis or-
 dinationes vestrarum provinciarum defendimus, quod potest forsitan, ad deprauandos ve-
 strae sanctitatis animos, Hilarius pro suo more mentiri, sed propter vestram sollicitudinem
 vindicamus, ne quid vltius liceat nouitati, nec praesumptori locus vltra iam pateat, priui-
 legia nostra cassandi. Nostrae enim gratulationi hoc solum crescere profitemur, si apostolicae
 sedis diligentia apud vos illibata seruetur, & per sacerdotalis disciplinae custodiam honori
 vestro perire, quod suum est, pro nouis vsurpationibus, non sinamus. Et quoniam honoranda
 est semper antiquitas, fratrem, & coepiscopum nostrum Leontium probabilem sacerdotem,
 hac (si vobis placet) dignitate volumus decorari, vt praeter eius consensum alterius provinciae
 non indicatur a vestra sanctitate concilium, & a vobis omnibus, quemadmodum vetustas e-
 ius, & probitas exigit, honoretur, metropolitanis priuilegij sui dignitate seruata. Aequum est
 enim, nec vlli de fratribus fieri videtur iniuria, si his, qui vetustate praecedunt, pro aetatis suae
 merito in suis provinciis a sacerdotibus caeteris deferatur. Deus vos incolumes custodiat,
 fratres mei.

EPISTOLA OCTVAGESIMA OCTAVA EIVS- dem ad Rauennium Arelatensem archiepiscopum.

Domino fratri Rauennio, Leo. Prouectionem dilectionis tuae, quae summi sacerdo-
 tij adepta est dignitatem, ita nobis placere cognosce, vt non solum tibi, de honoris
 augmento, sed etiam Arelatensi ecclesiae, cui te dominus praeposuit, gaudeamus. Ad
 omnium enim fidelium decus, atque utilitatem redundat, cum talis habetur antistes, cuius
 plurimi & adiuuentur praesidio, & incitentur exemplo. Vnde, quia non ignoras, quid de syn-
 ceritate animi tui secundum praesentem notitiam senserimus, iustissime nos agnoscitis exi-
 gere, vt quod praesumimus, hoc probemus, frater charissime. Modestiae igitur tuae non auto-
 ritas constantiam, sed mansuetudo commendet, iustitiam lenitas temperet, patientia conti-
 neat libertatem, & declinata superbia, cui proximum est vt decidat, ametur humilitas, cui
 semper debetur vt crescat, Ecclesiasticarum legum non ignara est dilectio tua, vt intra earū
 regulas,

A regulas, atque mensuras omnis potestatis tuæ iura contineas. Iusto tamen dicitur lex non esse posita, quia normam præceptionis implet iudicio voluntatis, cum verus recti amor in semetipso habeat, & apostolicas auctoritates, & canonicas sanctiones. Quorum deuotus sectator, & diligens executor in eorum proculdubio consortio gloriaberis, qui de creditorum sibi profectibus talentorum audire meruerunt. Euge serue bone, & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te cōstituam, intra in gaudium domini tui. Vt autem fiduciam dilectionis erga te nostræ habere non dubites, sapius nos de processu actuum tuorum facias certiores, quoniam iudicij nostri memores; cupimus semper de tuis profectibus in domino gloriari.^o Deus te incolumē custodiat, frater charissime.

Matth. 25. c
& Luc. 19. c

B

EPISTOLA OCTVAGESIMANONA EIVS-
dem ad Theodorum Foroiulien. episcopum, vt his, qui
in exitu sunt, pœnitentiæ, & communio non negentur.

C Fo Theodoro episcopo Foroiulienſi salutem. Solitudinis quidem tuæ is ordo esse debuerat, vt cum metropolitano tuo primitus de eo, quod quærendum videbatur esse, conferres, ac si id, quod ignorabat dilectio tua, etiam ipse nesciret, instrui vos pariter posceretis, quia in causis, quæ ad generalem obseruantiam pertinent, omnium domini sacerdotum sine primatibus nihil oportet inquiri. Sed, vt quoquomodo instruat ambiguitas consulentis, quid de pœnitentium statu ecclesiastica habeat regula non tacebo. Multiplex misericordia dei ita lapsibus subuenit humanis, vt non solum per baptismi gratiam, sed etiam per pœnitentiæ medicinam spes vitæ reparetur æternæ, vt qui regenerationis donum violassent, proprio se iudicio condemnantes, ad remissionem, criminum peruenirent, sic diuinæ bonitatis præsiis ordinatis, vt indulgentia dei, nisi supplicationibus sacerdotum nequeat obtineri. Mediator enim dei, & hominum* homo Christus Iesus, hanc præpositis ecclesiæ tradidit potestatem, vt & confitentibus satisfactionem pœnitentiæ darent, & eadem salubri satisfactione purgatos ad communionem sacramentorum per ianuam reconciliationis admitterent. Cui vtique operi incessabiliter ipse saluator interuenit, nec vquam ab his abest, *quæ ministris suis exequenda commisit, dicens: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi, vt si quid per seruitutem nostram bono ordine, & grato impletur effectu, non ambigamus per spiritum sanctum nobis fuisse donatum. Si autem aliquis eorū, pro quibus domino supplicamus, quocunq; interceptus obstaculo, à munere indulgentiæ præsentis* exciderit, & priusquam ad constituta remedia perueniat, temporalem vitam humana conditione finierit, quod manens in corpore, nō receperit, cōsequi; exitus carne, nō poterit. Nec necesse est nobis, eorum, qui sic obierint, merita, actusq; discutere, cum dominus deus noster, cuius iudicia nequeunt comprehendere, quod sacerdotale ministerium implere non potuit, suæ iustitiæ reseruauerit, ita potestatem suā timeri volens, vt hic terror omnibus proſit, & quod quibusdā tepidis, aut negligentibus accidit, nemo non metuat. Multum enim vtile, ac necessariū est, vt peccatorū reatus ante vltimum diē sacerdotali supplicatione soluantur. His autē, qui in tempore necessitatis, & in periculi vrgentis instātia, præsidium pœnitentiæ, & mox reconciliationis implorant, nec satisfactio interdicenda est, nec reconciliatio denegāda, quia misericordiæ dei, nec mensurās possumus ponere, nec tempora definire, apud quem nullas patitur venire moras conuersio, dicente spiritu dei per prophetam: Cum conuersus ingemueris, tunc saluaberis. Et alibi: Dic* tu iniquitates tuas, vt iustificeris. Et iterum: Quia apud dominū misericordia est, & copiosa apud eum redemptio. In dispensandis itaq; dei donis non debemus esse difficiles, nec accusantium se lachrymas, gemitusq; negligere, cum ipsam* pœnitentiā ex dei credamus inspiratione conceptam, dicēte Apostolo: Ne forte det illis deus pœnitentiā, vt resipiscant à diaboli laqueis, à quo capti tenentur ad ipsius voluntatem: Vnde oportet, vnumquēq; Christianum conscientiæ suæ habere iudicium, ne conuerti ad deum de die in diem differat, nec satisfactionis sibi tempus in fine vitæ suæ constituat, quem periculose ignorantia humana concludit, vt ad paucorum horarum spacium se referuet incertum, & cum possit pleniorē satisfactione indulgentiam promereri, illius temporis angustias eligit, quo vix inueniat spacium vel confessio pœnitentis, vel re-

De pœ. di. 1.
Multiplex.

*al. dominus

al. quib dicitur in euangelio.
Matth. 28. d
De pœ. di. 1.
Multiplex.
*al. excelsit.

De pœ. di. 1.
Multiplex.
Et. 26. q. 6
His qui tpe.
Ezech. 33. d
Eia. 43. d
*al. tu prior
Psal. 129

*al. pœnitentiæ
diafectione
2. Tim. 2. d

A ij con-

EPISTOLAE LEONIS PAPAE. I.

*al. Ita ergo necessitati talium. De pœ. di. i. Multiplex. *al. eam. *al. indicia. 26. q. 6. His qui tēpore nec

conciliatio sacerdotis.* Verum(vt dixi) etiam talium necessitati ita auxiliandum est, vt nec actio illis pœnitentiæ,nec cōmunionis gratia denegetur,si*ea,etiam amisso eis vocis officio, per*indiciū integri sensus quærere comprobentur. Quod si aliqua ægritudine ita fuerint aggrauati,vt quod pauloante poscebant,sub præsētia sacerdotis significare non valeant, testimonia eis fidelium circumstantium prodesse debebunt,vt simul & pœnitentiæ, & reconciliationis beneficiū consequantur,seruata tamen regula canonū paternorum circa eorum personas,qui in deum,à fide discedendo,peccarunt.Hæc autē,frater, quæ ad interrogationem diſsectionis tuæ ideo respondi,ne aliquid contrarium sub ignorantia excusatione gereretur, in metropolitani tui notitiam facies peruenire,vt si qui forte sunt fratrum,qui de his antea putauerant ambigendum,per ipsum de omnibus,quæ ad te scripta sunt,instruantur.

H

EPISTOLA NONAGESIMA EIVSDEM ad Rusticum Narbonensem episcopum.

TITVLI CAPITVLORVM SE=

quentis epistole.

Quod non habeantur episcopi, quos nec clerus elegit, nec populus exquisiuit, nec prouinciales episcopi cōse-	I
crarunt. Si qui tamen clerici ab his pseudoepiscopis ordinantur, rata potest talis ordinatio existere.	I
Quod presbyteri, aut diaconi, si in aliquo crimine detecti fuerint, nō possint per manus impositionem pœnitentiæ remedium consequi.	II
Quod diaconi sicut episcopus, & presbyter, cessare debeant ab opere coniugali, non tamen repudiare coniugium.	III
Quod aliud sit uxor, aliud concubina, Nec erret, quisquis filiam suam in matrimonium tradiderit ei, qui habuit concubinam.	III
Quod non sit coniugij duplicatio, quando, ancilla relicta, uxor assumitur.	V
De his, qui communione priuantur, & ita moriuntur.	VI K
De his, qui pœnitentiam agere differunt.	VII
Quod oporteat, eum, qui pro illicitis ueniam poscit, etiam à licitis abstinere.	VIII
Quod pœnitenti nulla negotiationis lucra exercere conueniat.	IX
Quod ad militiam secularem post pœnitentiam redire non debeant.	X
Quod adolescens, si, urgente quocunque periculo, pœnitentiam gessit, & non se continet, uxoris potest remedio sustineri.	XI
Quod si quis propositum monachi deseruerit, publice sit pœnitentiæ satisfactione purgandus.	XII
Quod puella, quæ non coacta, sed uoluntate propria, uirginitatis propositum susceperunt, peccant, si nupsierint, licet nondum fuerint consecrate.	XIII L
De his, quæ iam consecrate sunt, si nupsierint.	XIII
De his, de quibus dubium est, utrum baptisma perceperint, necesse est, ut renascantur.	XV
Quod eos, qui se baptizatos agnoscunt, sed in qua fidei professione nesciunt, per manus impositionem suscipiantur.	XVI
De his, qui conuiuio gentium, & escis immolatiuiis usi sunt.	XVII

*al. Subditis responsionibus, & ad eiusdē cōsul ta rescriptis epistolas. *al. cōcepta

Eo episcopus, Rustico Narbonensi episcopo.* Epistolas fraternitatis tuæ, quas Hermes archidiaconus tuus detulit, libenter accepi, diuersarum quidem causarū conexione multiplices, sed nō ita patiētia legentis onerosas, vt aliquid earū inter cōcurrentes vndiq; solitudines fuerit prætermissum. Vnde totius sermonis tui allegatione* comperta, & gestis, quæ in episcoporū, honoratorūq; examine confecta sunt, recensitis, Sauiniano, & Leoni presbyteris actionis suæ intelleximus fiduciam defuisse, nec eis iustā superesse querimoniam, qui se ab inchoatis disceptationibus sponte subdlexerint. Circa quos quam formā, quamve mensurā debeas tenere iustitiæ, tuo relinquo moderamini, suadens tamen charitatis hortatu, vt sanandis ægris spirituale adhibere debeas medicinā, & dicēte scriptura, noli esse nimium iustus, mitius agas cū eis, qui impudicitia zelo videtur modū excessisse vindictæ, ne diabolus, qui decepit adulteros, de adulterij exultet ultoribus. Miror autem, dilectionem tuā in tantū, scandalorū quacūq; occasione nascentiū aduersitate turbari, vt vacationem

Eccle. 7. c

- A** tionem ab episcopatus laborib⁹ optare te dicas, & male in silentio, atq; otio vitā degere, quā in his, quæ tibi commissæ sunt, permanere. Dicente vero domino, Beatus, qui perseverauerit vsq; in finem, vnde beata erit perseverantia, nisi de virtute patientiæ? Nam, secundū apostolicam prædicationē, omnis, qui voluerit pie vivere in Christo Iesu, persecutionē patietur. Quæ non in eo tantū computanda est, quod contra Christianā pietatē aut ferro, aut ignibus agitur, aut quibuscunq; suppliciis, cum persecutionū sævitiam suppleant, & dissimilitudines morū, & cōtumaciæ inobedientium, & malignarum tela linguarū, quibus conflictationibus, cū omnia semper ecclesiæ membra pulsentur, & nulla piorū portio hic à tentatione sit libera, ita vt periculis nec otia careant, nec labores, quis inter fluctus maris naue diriget, si gubernator abscedat? Quis ab insidiis luporū oves custodiet, si pastoris cura nō vigilet? Quis deniq; latronibus obliſter, & furibus, si speculatorem in prospectu explorationis locatum, ab intētionē sollicitudinis amor quietis abducatur? Permanendum ergo in opere est credito, & in labore suscepto. Constanter tenenda est iustitia, & benigne præstanda clementia, Odio habeantur peccata, nō homines. Nunc corripiantur timidi, nunc tolerantur infirmi, & quod in peccatis seuerius castigari necesse est, non sæuientis plectatur animo, sed medētis. At si vehementior tribulatio incubuerit, nō ita expauescamus, quasi illi aduersitati propriis sit viribus resistendū, cum & consilium nostrū, & fortitudo nostra sit Christus, vt sine quo nihil possumus, per ipsum cūcta possimus, qui cōfirmans prædicatores euāgelij, & sacramētorū ministros. Ecce ego, inquit vobiscū sum, vsq; ad consummationē seculi. Et iterum: Hęc, inquit, loquutus sum vobis, vt in me pacem habeatis, in mundo autē tribulationē habebitis. Sed bono animo estote, quia ego vici mundum. Quæ pollicitationes, quia sine dubitatione manifestę sunt, nullis debemus scādalis infirmari, ne electioni dei videamur ingrati, cuius tam potētia sunt adiutoria, quā vera promissa. De consultationibus autem dilectionis tuæ, quas separatim conscriptas, archidiaconus tuus detulit, quid sentiendum sit, inter præsentēs opportunius quæreretur, si nobis tui conspectus copia proueniret. Nam cum quædam* interrogationes modū videantur excedere, intelligo eas colloquiis aptiores esse, quā scriptis. Quia sicut quædam sunt, quæ nulla possunt ratione conuelli, ita multa sunt, quæ aut pro consideratione ætatum, aut pro necessitudine rerum oporteat temperari, illa semper conditione seruata, vt in his, quæ vel dubia fuerint, aut obscura, id nouerimus sequendum, quod nec præceptis euangelicis contrarium, nec decretis sanctorum patrum inueniatur aduersum.

Matt. 10. c
& 24. a
2. Tim. 3. c

Ioan. 10. b

Distin. 86.
O. iio habeantur pētā.

Ioan. 15. a
Mat. 28. d
Ioan. 16. g

* al. interrogacionis
Di. 14. c. Si
cur quædā.

INCIPIVNT AD INQUISITIONEM eiusdem episcopi subiecta responsa.

- E** *Quod non habeantur episcopi, quos nec clerus elegit, nec populus exquisiuit, nec prouinciales episcopi consecrarunt, &c.*

CAPITVLVM PRIMVM.

- N** Vlla ratio finit, vt inter episcopos habeantur, qui nec à clericis sunt electi, nec à plebis expetiti, nec à prouincialibus episcopis cum metropolitani iudicio cōsecrati. Vnde cum sæpe quæstio de male accepto honore nascatur, quis ambigat, nequam istis esse tribuendum, quod non docetur fuisse collatum? Si qui autem clerici, ab istis pseudoeπισcopis, in eis ecclesiis ordinati sunt, quæ ad proprios episcopos pertinebant, & ordinatio eorum cum consensu, & iudicio præſidentium facta est, potest rata haberi, ita vt in ipsis ecclesiis perseverent. Aliter autem vana est habēda ordinatio, quæ nec loco fundata est, nec autoritate munita.
- 2 Alienū est à consuetudine ecclesiastica, vt qui in presbyterali honore, aut in diaconij gradu fuerint cōsecrati, pro crimine aliquo suo per manus impositionē remedium accipiāt pœnitendi, quod sine dubio ex apostolica traditione descēdit, secundū quod scriptū est: Sacerdos si peccauerit, quis orabit pro eo. Vnde huiusmodi lapsis, ad promerendā misericordiā dei, priuata est expetenda* secessio, vbi illis satisfactio, si fuerit digna, sit etiam fructuosa.
- 3 Lex continentię eadem est ministris altaris, quæ episcopis, atque presbyteris. Qui, cum essent laici, siue lectores, licite & vxores ducere, & filios pcreare potuerūt. Sed cū ad prædictos
- A iij perue-

Di. 62. Nul
la ratio.

1. q. 1. Si qui
à pseudoeπισ
copis.
* al. qui

Di. 50. Alle
nū est à cō.

1. Reg. 2. e
al. cōcessio,
vel successio
Di. 31. Lex
cōtinentię.
Et i de. luo
nis lib. 3.

- peruenerint gradus, cœpit eis non licere, quod licuit. Vnde, vt de carnali fiat spirituale coniugium, oportet, eos nec dimittere vxores, & quasi non habeant, sic habere, quod & salua sit charitas* coniugiorum, & cessent opera nuptiarum.
- 4 Non omnis mulier, iuncta viro, vxor est viri, quia nec omnis filius hæres est patris. Nuptiarum autem fœdera inter ingenuos sunt legitima, & inter æquales & multo prius, (hoc ipsum domino constituyente) quàm initium Romani iuris existeret. Itaque aliud est vxor, aliud concubina, sicut aliud ancilla, aliud libera. Propter quod etiam Apostolus ad manifestandam harum personarum discretionē, testimonium ponit ex Genesi, vbi dicitur Abraham: Eiiice ancillam, & filium eius. Non enim hæres erit filius ancillæ cum filio meo Isaac. Vnde cum societas nuptiarum ita ab initio constituta sit, vt, præter sexuum cōiunctionem, haberet in se Christi, & ecclesiæ sacramentū, dubium non est, eam mulierē non pertinere ad matrimonium, in qua non docetur nuptiale fuisse mysteriū. Igitur cuiuslibet loci clericus, si filiam suā viro habenti concubinā in matrimonium dederit, non ita accipiendum est, quasi coniugato eam dederit, nisi forte illa mulier & ingenua facta, & dotata legitime, & publicis nuptiis honestata videatur. Paterno arbitrio viris iunctæ carent culpa, si mulieres, quæ à viris habebantur, in matrimonio non fuerunt, quia aliud est nupta, aliud concubina.
- 5 Ancillam à thoro abiicere, & vxorem certe ingenuitatis accipere, non duplicatio coniugij, sed profectus est honestatis. Culpanda est sane talium negligentia, sed nō penitus desperanda, vt crebris cohortationibus incitati, quod necessariæ expetierunt, fideliter & exequantur. Nemo enim desperandus est, dum in hoc corpore cōstituitur, quia nōnunquam, quod diffidentia ætatis differtur, consilio maturiore perficitur.
- 6 Horum causa dei iudicio reseruanda est, in cuius manu fuit, vt talium obitus* vsque ad communionis remedium differretur. Nos autem, quibus viuientibus non communicauimus, mortuis communicare non possumus.
- 7 Dissimulatio hæc potest nō de contemptu esse remedij, sed de metu grauius delinquēdi, Vnde pœnitentia, quæ dilata est, cum studiosius petita fuerit, non negetur, vt quoquomodo ad indulgentiæ medicinam anima vulnerata perueniat.
- 8 Aliud quidem est, debita iusta reposcere, aliud propria perfectionis amore contemnere. Sed illicitorū veniam postulantem, oportet, multis etiam à licitis abstinere, dicēte Apostolo: Omnia mihi licent, sed nō omnia expediunt. Vnde, si quis pœnitēs habeat causam, quam negligere forte non debeat, melius expetit ecclesiasticum, quàm forense iudicium.
- 9 Qualitas lucri negotiātem aut excusat, aut arguit, quia est & honestus quæstus, & turpis. Verūtamen pœnitenti vtilius est etiā dispendia pati, quàm periculis negotiationis obstringi, quia difficile est, inter ementis, vendentisq; cōmercium non interuenire peccatum.
- 10 Contrarium est omnino ecclesiasticis regulis, post pœnitentiæ actionem redire ad militiam secularem, cū Apostolus dicat: Nemo militans deo, implicat se negotijs secularib⁹. Vnde nō est liber à laqueis diaboli, qui se militiæ mundanæ voluerit implicare.
- 11 In adolescentia constitutus, si, vrgente aut metu mortis, aut captiuitatis periculo, pœnitentiam gessit, & postea, timens lapsum incontinētiæ, iuuenilis, copulam vxoris elegit, ne crimen fornicationis incurreret, rem videtur fecisse venialem, si præter coniugem nullā omnino cognouerit. In quo tamen non regulam constituimus, sed quid sit tolerabilius æstimamus. Nam secundum veram cognitionem, nihil magis ei cōgruit, qui pœnitentiam gessit, quàm castitas perseuerans, & mentis & corporis.
- 12 Propositum monachi proprio arbitrio, aut voluntate susceptum, deferri non potest absq; peccato. Quod enim quis vouit deo, debet & reddere. Vnde, qui relicta singularitatis professione, ad militiam, vel ad nuptias deuolutus est, publice pœnitentiæ satisfactione purgandus est, quia etsi innocens militia & honestum potest esse coniugium, electionem tamen* meliorem deseruisse, transgressio est.
- 13 Puellæ, quæ nō coactę parentum imperio, sed spōtaneo iudicio virginitatis propositum, atq; habitum susceperunt, si postea nuptias eligunt, præuaricantur* etsi consecratio nō accessit, cuius utiq; non fraudarentur munere, si in proposito permanerent.
- 14 Ambigi vero non potest crimen magnum admitti, vbi & propositum deferitur, & cōsecratio violatur. Nam si humana facta nō possunt impune calcari, quid de* eis manebit, qui corruerint fœdera diuini sacramenti?
- 15 Si nulla existant indicia inter propinquos, aut familiares, nulla inter clericos, aut vicinos,

A nos, quibus hi, de quibus quæritur, baptizati fuisse doceantur, agendum est, ut renāscantur, ne manifeste pereant, in quibus quod non ostenditur gestum, ratio non finit, ut videatur iteratum. Qui autem possunt meminisci, quod ad ecclesiam veniebant cum parentibus suis, possunt recordari, an quod eorum parentibus dabatur, acceperint. Sed si hoc etiam ab eorum memoria alienum est, conferendum eis videtur, quod collatum esse, nescitur quia non temeritas interuenit præsumptionis, ubi est diligentia pietatis.

16 Hi autem, de quibus scripsisti, qui se baptizatos sciunt, sed cuius fidei fuerint qui eos baptizauere, se nescire profitentur, quolibet modo formam baptismatis acceperint, rebaptizandi non sunt, sed per manus impositionem, inuocata virtute spiritus sancti, quam ab hæreticis

De cōf. dist. 4. Hi de quibus. & i dec. luo. lib. 1

B accipere non potuerunt, catholicis copulandi sunt.

17 Qui cōuiuio solo gentilium, & escis immolatitiis vsi sunt, possunt ieiuniis & manus impositione purgari, ut deinceps ab idolothytis abstinentes sacramentorum Christi possint esse participes. Si autē aut idola adorauere, aut homicidiis, vel fornicationibus contaminati sunt, ad communionem eos, nisi per pœnitentiam publicam, non oportet admitti.

EPISTOLA XCI. EIVSDEM AD TUR- bium Asturicensem episcopum.

C

Capitulum epistolæ decretalis sequentis tituli.

Contra Priscillianistas, qui sanctam trinitatem, non personis, sed tantum nominibus distinguunt.

I

Aduersus id, quod dei filium posteriorem credunt, quam patrem.

II

Aduersus id, quod dicunt, ideo unigenitum dici Christum, quia solus de uirgine natus.

III

De natali domini, quod in eo priscillianistæ ieiunia celebrent.

IIII

Aduersus id, quod aiunt, animam hominis ex diuina esse substantia.

V

Contra id, quod aiunt, diabolus ex se, uel eorum chaos, esse, & propriam habere naturam.

VI

Contra illud, quod nuptias, & procreationes filiorum, astruant esse peccatum.

VII

D Contra id, quod corpora humana, diaboli dicunt esse signa, & a demonibus, & in uero formari.

VIII

Contra id, quod filios repromissionis ex spiritu sancto, dicunt esse conceptos.

IX

Contra id, quod animas in cœlestibus peccare dicunt, & secundum qualitatem peccati in hoc mundo accipere sortem, uel bonam, uel malam.

X

Contra id, quod fatalibus stellis dicunt animas hominum obligatas.

XI

Contra id, quod sub aliis potestatibus partes anime, sub aliis corporis membra describunt.

XII

Contra id, quod duodecim signa, quæ mathematici obseruant, per corpus omne distinguunt.

XIII. & XIII

De apocryphis eorundem Priscillianorum.

XV

De libro *Distinctionum.

XVI *al. Distinctionum

E

EO episcopus Turbio episcopo salutem. Quam laudabiliter pro catholicæ fidei veritate mouearis, & quam solcite dominico gregi deuotionem officij pastoralis impendas, tradita nobis per diaconum tuum fraternitatis tuæ scripta demonstrant, quibus notitiæ nostræ insinuare curasti, qualis in regionibus vestris de antiquis pestilentiae reliquiis errorum morbus exarserit. Nam & epistolæ sermo, & commonitorij series, & libelli tui textus *demonstrat, Priscillianistarum foetidissimam apud vos recaluisse sentinam. Nichil est enim sordium in quorumque sensibus impiorum, quod in hoc dogma non confluerit, quoniam, de omnium terrenarum opinionum luto, multiplicem sibi *fecem commiscuerunt, ut soli totum biberent, quicquid alij ex parte gustassent. Denique si vniuersæ hæreses, quæ ante Priscillani tempus exortæ sunt, diligentius retractentur, nullus pene inuenietur error, de quo non traxerit impietas ista contagium, quæ non contenta eorum recipere falsitates, qui ab euangelio Christi sub Christi nomine deuiauerunt, tenebris etiam paganitatis immersi sunt, ut per magicarum artium prophana secreta, & mathematicorum vana mendacia, religionis fidem, morumque rationem in potestate dæmonum, & effectu syderum collocarent. Quod si & credi liceat, & doceri, nec virtutibus præmiū, nec vitiis pœna debetur, omniaque non solum humanarum legum, sed etiam diuinarum constitutionum decreta soluentur, quia neque de bonis neque de malis actibus vllum poterit esse iudicium, si in vtramque partem fatalis necessitas mo-

*al. eloquū

*al. feculentiam

A iiij tum

Gene. Lc

*al. interclu
sere

tum mentis impellit, & quicquid ab hominibus agitur, non est hominum, sed astrorum. Ad hanc insaniam pertinet, & prodigiosa illa totius humani corporis per duodecim cœli signa distinctio, ut diuersis partibus diuersæ præsideant potestates, & creatura, quam deus ad imaginem suam fecit, in tanta sit obligatione syderum, in quanta est connexione membrorum. Merito patres nostri, sub quorum temporibus hæresis hæc nephanda prorupit, per totum mundum instantanter egere, ut impius furor ab vniuersa ecclesia pelleretur, quando etiam principes mundi ita hanc sacrilegam amentiam detestati sunt, ut autorem eius, ac plerosque discipulos legum publicarum ense prosternerent. Videbant enim, omnem curam honestatis auferri, omnem coniugiorum copulam solui, simulque diuinum ius, humanumque subuerti, si huiusmodi hominibus usquam vivere cum tali professione licuisset. Et profuit diu ista districtio ecclesiasticæ lenitatis, quæ etsi sacerdotali contenta iudicio, cruentas refugit ultiones, seueris tamen Christianorum principum constitutionibus adiuuatur, dum ad spiritale nonnunquam recurrunt remedium, qui timent corporale supplicium. Ex quo autem multas provincias hostilis occupauit irruptio, & executionem legum tempestates *interdicere bellorum, ex quo inter sacerdotes dei difficiles comæatus, & rati cœperunt esse conuentus, inuenit ob publicam perturbationem secreta perfidia libertatem, & ad multarum mentium subuersionem his malis est incitata, quibus debuit esse correctæ. Quæ vero illic aut quanta pars plebium à contagione pestis huius aliena est, ubi (sicut charitas tua indicat) lætali morbo etiam quorundam sacerdotum corda corrupta sunt, & per quos opprimenda falsitas, & defendenda veritas credebatur, per ipsos doctrinæ Priscilliani euangelium subditur Christi, ut ad prophanos sensus pietate sanctorum voluminum deprauata, sub nominibus prophetarum, & apostolorum non hoc prædicetur, quod spiritus sanctus docuit, sed quod diaboli minister inseruit? Quia ergo dilectio tua, fideli, quantum potuit, diligentia damnatas olim opiniones decem & sex capitulis comprehendit, nos quoque strictim omnia retractemus, ne aliquid harum blasphemiarum aut tolerabile videatur, aut dubium.

CAPITVLVM I.

K

PRIMO itaque capitulo demonstratur, quàm impie sentiant de trinitate diuina, qui & patris, & filij, & spiritus sancti, vnam, atque eandem asserunt esse personam, tanquam idem deus nunc pater, nunc filius, nunc spiritus sanctus nominetur, nec alius sit, qui genuit, alius, qui genitus est, alius, qui de utroque processit, sed singularis vnitas in tribus quidem vocabulis, & non in tribus sit accipienda personis. Quod blasphemiarum genus de Sabellij opinione sumpserunt, cuius discipuli etiam Patripassiani merito nuncupantur, quia si ipse est filius, qui & pater, crux filij patris est passio, & quicquid, in forma serui filius, patri obediendo, sustinuit, totum in se pater ipse suscepit. Quod catholicæ fidei sine ambiguitate contrarium est, quæ trinitatem vnitatis sic homouision confitetur, ut patrem, & filium, & spiritum sanctum sine confusione indiuisos, sine tempore sempiternos, sine differentia credat æquales, quam vnitatem in trinitate non ex eadem persona, sed eadem implet essentia.

2 In secundo capitulo ostenditur ineptum, vanumque commentum, de processionibus quarundam virtutum ex deo, quas habere cœperit, & quas essentia sua ipse præcesserit, in quo Arianorum quoque suffragantur errori, dicentium, quod pater filio prior sit, quia fuerit aliquando sine filio, & tunc pater esse cœperit, quando filium genuerit. Sed sicut illos catholica ecclesia detestatur, ita & istos qui putant, vnquam deo id, quod eiusdem est essentiarum, defuisse. Quem sicut mutabilem, ita & proficientem, dicere nefas est. Quam enim mutatur, quod minuitur, tam mutatur etiam, quod augetur.

*al. neque

3 Tertij vero capituli sermo designat, quod iidem impij asserant, ideo vnigenitum dici filium dei, quia solus sit natus ex virgine. Quod utique non auderent dicere, nisi Pauli Samosatæni, & Fotini virus haussissent, qui dixere, dominum nostrum Iesum Christum, antequam nasceretur ex virgine Maria, non fuisse. Si autem isti aliud de suo sensu intelligi volunt, *ne principium de matre dent Christo, asserant, necesse est, non vnum esse filium dei, sed alios quoque ex summo patre progenitos, quorum hic vnus sit natus ex femina, & hic ob hoc appelletur vnigenitus, quia hanc nascendi conditionem alius filiorum dei nemo suscepit. Quaque verum igitur se contulerint, in magnâ tendunt impietatis abruptum, si Christum dominum, vel ex matre volunt habere principium, vel patris dei vnigenitum diffitentur, cum & de matre

A de matre is natus sit, qui erat deus verbum, & de patre nemo sit genitus præter verbum.

4 Quarto autem capitulo continetur, quod natalem Christi, quem secundum susceptionē veri hominis catholica ecclesia veneratur, quia verbum caro factum est, & habitauit in nobis, non vere isti honorent, sed honorare se simulent, ieiunantes eodem die sicut & die dominico, qui est dies resurrectionis Christi. Quod utique ideo faciunt, quia Christum dominum in vera hominis natura natum esse non credunt, sed per quandam illusionem ostentatam videri volunt, * quasi vera non fuerit, sequentes dogma Cerdonis, atque Marcionis, & cognatis suis Manichæis per omnia * concordantes. Qui sicut in nostro examine detecti, atque conuicti sunt dominicum diem, quem nobis saluatoris nostri resurrectio consecrauit, exigunt in mœrore

Ioan. 1. f

* al. quia

* al. conso-
nantes

B ieiunij, soli (vt proditum est) reuerentiæ hanc continentiam deuouentes, vt per omnia sint à nostræ fidei vnitatis discordes, & dies, qui à nobis in lætitia habetur, ab illis in afflictione ducatur. Vnde dignum est, vt inimici crucis Christi, & resurrectionis, talem accipiant sententiā, qualem elegere doctrinam.

5 Quinto autem capitulo refertur, quod animam hominis diuinæ asserant esse substantiæ, nec à natura creatoris sui, conditionis nostræ distare naturam. Quam impietatem ex philosophorum quorundam, & Manichæorum opinione manantem, catholica fides damnat, sciens nullam tam sublimem, tamque præcipuam esse facturam, cui deus ipse natura sit. Quod enim de seipso est, * id est, quod ipse. Nec id aliud est, quàm filius, & spiritus sanctus. Præter hanc au-

* al. hoc

C tem summæ trinitatis vnā consubstantialem, & sempiternam, atque incommutabilem deitatem, nihil omnium creaturarum est, quod non in exordio sui ex nihilo creatum sit. Non autem, quicquid inter creaturas eminet, deus est, nec si quid magnum est, atque mirabile, hoc est, quod ille, qui facit mirabilia magna solus. Nemo hominum veritas, nemo sapientia, nemo iustitia est, sed multi participes sunt veritatis, & sapientiæ, atque iustitiæ. Solus autem deus nullius participationis dignus est. De quo quicquid digne utcumque sentitur, non qualitas est, sed essentia. Incommutabili enim nihil accedit, nihil deperit, quia esse illi, quod est sempiternum, semper est proprium. Vnde in se manens innouat omnia, & nihil accipit, quod ipse non dedit. Nimum igitur superbi, nimiumque sunt cæci, qui cum dicant humanam animam diuinæ esse substantiæ, non intelligunt, nihil se aliud dicere, quàm deum esse mutabilem & ipsum perpeti, quicquid potest naturæ eius inferri.

Psal. 71. 139.

D **6** Sexta annotatio indicat eos dicere, quod diabolus nunquam fuerit bonus, nec natura eius opificium dei sit, sed eum ex Chao, & tenebris emeruisse, quia scilicet, nullum sui habeat autorem, sed omnis mali ipse sit principium, atque substantia, cum fides * vera, quæ est catholica, omnium creaturarum siue spiritualium, siue corporalium bonam confiteatur substantiam & mali nullam esse naturam, quia deus, qui vniuersitatis est conditor, nihil non bonum fecit. Vnde & diabolus bonus esset, si in eo, quod factus est, permaneret. Sed quia naturali excellentia male usus est, & in veritate non stetit, non in contrariam transiit substantiam, sed à summo bono, cui debuit adhærere, desciuit, sicut ipsi qui talia asserunt, à veris in falsa prouunt, & naturam in eo arguunt, in quo sponte delinquant, ac pro sua voluntaria peruersitate damnantur. Quod utique in ipsis malum erit, & ipsum malum non erit substantia, sed pœna substantiæ.

* al. nostra
* al. ea

Ioan. 8. f

E **7** Septimo loco sequitur, quod nuptias damnant, & procreationem nascentium perhorrescunt, in quo (sicut pene in omnibus) cum Manichæorum prophanitate concordant, ideo (sicut ipsorum mores probant) coniugalem copulam detestantes, quia non est illic & libertas turpitudinis, vbi nec pudor matrimonij seruatur, nec spes sobolis.

8 Octauum eorum est, plasmationem humanorum corporum diaboli dicere esse figmentum, & semina conceptionum, opere dæmonum in mulierum vteris figurari. Propterea resurrectionem carnis non esse credendam, quia concreatio corporis non sit congruens animæ dignitati. Quæ falsitas sine dubio opus diaboli est, & talia prodigia opinionum figmenta sunt dæmonum, qui non in fœminarum ventribus formant homines, sed in hæreticorum cordibus tales fabricantur errores. Quod immundissimū virus, de Manichææ impietatis specialiter fonte procedens, olim fides catholica deprehendit, atque dampnavit.

9 Nona autem adnotatio manifestat, quod filios promissionis, ex mulieribus quidem natos, sed ex spiritu sancto dicant esse conceptos, ne illa soboles, quæ de carnis semine nascitur, ad dei conditionem pertinere videatur. Quod catholicæ fidei repugnans, atque contrarium est quæ omnem hominem in corporis animæque * substantiam à conditore vniuersitatis formari,

* al. substantia

atque

EPISTOLAE LEONIS PAPAE I.

atq; animarū intra materna viscera confitetur, manente quidē illo peccati, mortalitatisq; con- G
tagio, quod in prolem à primo parente transcurrit, sed regenerationis sacramento subuenien-
te, quo per spiritum sanctum promissionis filii renascuntur, non in vtero carnis, sed in virtute
baptismatis. Vnde & David, qui utique erat promissionis filius, dicit ad deum: Manus tuæ fe-
cerunt me, & plasmaverunt me. Et ad Hieremiam dominus ait. Priusquam te formare in
vtero, noui te, & in vulua matris tuæ sanctificauī te.

Psal. 118
Iob. 10. b
Hier. 1. a

10 Decimo autem capitulo referuntur asserere, animas, quæ humanis corporibus inserun-
tur, fuisse in corpore, & in cœlesti habitatione peccasse, atq; ob hoc à sublimibus ad inferiora
deslapsas, in diuersæ qualitatis principes incidisse, & per aëreas, ac sidereas potestates alias du-
riores, alias mitiores corporibus esse inclusas sorte diuersa, & conditione dissimili, vt quic- H
quid in hac vita varie, & inæqualiter prouenit, ex præcedentibus causis videatur accidere.
Quam impietatis fabulam ex multorum sibi erroribus texuerunt, sed omnes eos catholica fi-
des à corpore suæ unitatis abscidit, constanter prædicans atq; veraciter, quod animæ homi-
num, priusquā suis inspirentur corporibus, non fuere, nec ab *vllō incorporarentur, nisi ab opifi-
ce deo, qui & ipsarū est creator & corporū. Et quia per primi hominis præuaricationē tota hu-
mani generis propago vitata sit, neminem posse à conditione veteris hominis liberari, nisi
per sacramentū baptismatis Christi, in quo nulla est discretio renatorū, dicente apostolo. Qui-
cunq; enim in Christo baptizati estis, Christum induistis. Non est Iudæus, neq; Græcus, nō est
seruus, neq; liber, nō est masculus neq; fœmina, omnes enim vnum estis in Christo Iesu. Quid I
ergo hic agunt cursus siderum, quid figmenta fatorum, quid mundanarum rerum mobilis
status, & inquieta diuersitas? Ecce tot impares gratia dei facit æquales, qui inter quoslibet vitæ
huius labores, si fideles permanent, miseri esse non possunt, apostolicum illud in omni tenta-
tione dicentes. Quis nos separabit à charitate Christi? tribulatio, an angustia, an persecutio, an
fames, an nuditas, an periculum, an gladius? Sicut scriptum est, quia propter te morte affici-
mur tota die, æstimati sumus, vt oues occisionis. Sed in his omnibus superamus in eo, qui nos
dilexit. Et ideo ecclesia, quæ corpus est Christi, nihil de mundi inæqualitatibus metuit, quæ ni-
hil de bonis corporalibus concupiscit. Nec timet inani strepitu fatorum grauari, quæ patien-
tia tribulationum nouit augeri.

*al. alio

Gala. 3. d

Roma. 8. g

11 Undecima ipsorum blasphemia est, qua fatalibus stellis & animas hominum, & corpora
opinantur *astringi, per quam amentiam, necesse est, vt *homines paganorum erroribus im-
plicati, & fauentia sibi (vt putant) sidera colere, & aduersantia studeant mitigare. Verum
ista sectantibus nullus in ecclesia catholica locus est, quoniam, qui se talibus persuasione-
bus dedit, à Christi corpore totus abscessit.

*al. obstrin-
gi
*al. omnib.

12 Duodecimum inter hæc illud est, quod sub aliis potestatibus partes animæ, sub aliis cor-
poris membra describunt, & qualitates interiorum præsulum in patriarcharum nominibus
statuunt, quibus è diuerso signa siderea, quorū virtuti corpora subiiciantur, opponūt. Et in his
omnibus inextricabili se errore præpediunt, non audientes dicentem apostolum. Videte, ne L
quis, vos decipiat, per philosophiam, & inanem fallaciam secundum traditionem hominum,
secundum elementa mundi, & non secundum Christum, quia in ipso inhabitat omnis pleni-
tudo diuinitatis corporaliter, & estis in illo repleti, qui est caput omnis principatus, & pote-
statis. Et iterum. Nemo vos seducat volens in humilitate, & religione angelorum, quæ non vi-
dit ambulans, frustra inflatus sensu carnis suæ, non tenens caput, ex quo totum corpus per ne-
xus, & coniunctiones subministratum, & *coniunctum crescit in augmentum dei. Quid ergo
opus est in cor admittere, quod lex non docuit, quod prophetia, non cecinit, quod euangelij
veritas non prædicauit, quod apostolica doctrina non tradidit? Sed hæc opera sunt eorum
mentibus, de quibus apostolus dicit. Erit enim tempus, cum sanam doctrinam nō sustinebunt, M
sed ad sua desideria coaceruabunt sibi magistros prurientes auribus, & à veritate quidem au-
ditum auertent, ad fabulas autem cōuertentur. Nihil itaq; *nobiscum commune habeant, qui
talia audent, vel docere, vel credere, & quibuslibet modis nituntur astruere, quod substantia
carnis ab spe resurrectionis aliena sit, atque ita omne sacramentum incarnationis Christi
resoluunt, quia indignum fuit integrum hominem suscipi, si indignum erat integrum libe-
rari.

*al. cōpactū
*al. cōstru-
ctum

1. Timo. 4. a

*al. vobiscū

13 Tertiodecimo loco positum est eosdem dicere, quod omne corpus scripturarum cano-
nicarum sub patriarcharum nominibus accipiendum sit, quia ille duodecim virtutes,
quæ reformationem hominis interioris operantur, in horum vocabulis iudicentur, sine
qua

A qua scientia, nullam animam posse assequi, ut in eam substantiam, de qua prodiit, reformetur. sed hanc impiam vanitatem despectui habet Christiana sapientia, quæ nouit veræ deitatis inuolabilem, & inconuertibilem esse naturam, animam autem, siue in corpore viuentem, siue à corpore separatam, multis passionibus subiaceret. Quæ utiq; si *diuinæ esset essentiæ, nihil aduersi posset incidere. Et ideo ineffabiliter aliud creator est, aliud creatura. Ille enim semper idem est, & nulla varietate mutatur, hæc autem mutabilis est, etiam non mutata, *quia ut non mutetur datum poterit habere, non proprium.

*al. de diuina esset essentia
*al. qd autem non mutetur donatum

B 14 Sub quartodecimo vero capitulo, de statu corporis, sentire dicuntur, quod sub potestate syderum, atq; signorum pro terrena qualitate teneatur, & ideo multa in sanctis libris, quæ ad exteriorem hominem pertineant, reperiri, ut in ipsis scripturis inter diuinam, terrenamq; naturam quædam sibi repugnet aduersitas, & aliud sit, quod sibi vèdicent animæ præfules, aliud, quod corporis conditores. Quæ fabulæ ideo differuntur, ut & anima diuinæ affirmetur esse substantiæ, & caro credatur malæ esse naturæ, quoniam & ipsum mūdum cum elementis suis non opus dei boni, sed conditionem mali profitentur auctoris, atq; ut hæc mendaciorum suorum sacrilegia bonis titulis colorarent, omnia pene diuina eloquia sensuum nefandorum *immissione violarunt.

*al. immixtione

C 15 De qua re quintodecimi capituli sermo conqueritur, & præsumptionem diabolicam merito detestatur, quia & nos istud veracium testium relatione comperimus, & multos corruptissimos eorum codices, qui canonici titulatur, inuenimus. Quomodo enim decipere simplices possent, nisi venenata pocula quodam melle prælinirent ne vsquequaq; sentirentur insuaui, quæ essent futura mortifera. Curandum ergo est, & sacerdotali diligentia maxime prouidendum, ut falsati codices, & à sincera veritate discordes, in nullo vsu lectionis habeantur. Apocryphæ autem scripturæ, quæ sub nominibus apostolorum multarum habent seminarium falsitatum, non solum interdiciendæ, sed etiam penitus auferendæ sunt, atq; ignibus concremandæ. Quauis enim sint in illis quædam, quæ videantur speciem habere pietatis, nunquam tamen vacua sunt venenis, * & per fabularum illecebras, hoc latenter operantur, ut mirabilium narratione seductos, laqueis cuiuscunq; erroris inuoluant. Vnde si quis episcoporum vel apocrypha haberi per domos non prohibuerit, vel sub canonicorum nomine eos codices in ecclesia permiserit legi, qui Priscilliani adulterina sunt emendatione corrupti, hæreticum se nouerit iudicandum, quoniam, qui alium ab errore non reuocat, seipsum errare demonstrat.

*al. sed

D 16 Postremo autem capitulo hoc prodidit iuxta querimoniā, quod *Diſticiſij tractatus, quos secundum Priscilliani dogma conscripsit, à multis cum veneratione legerentur, cum si aliquid memoriæ *Diſticiſio tribuendum putant, recuperationem eius magis debeant amare, quàm lapsum. Non ergo *Diſticiſium, sed Priscillianum legunt, & illud probant, quod errans docuit, non quod *correctus elegit. Sed nemo hoc impune præsumat, nec inter catholicos censeatur, quisquis utitur *scripturis, non ab ecclesia solum modo catholica, sed etiam à suo autore damnatis. Non sit peruersis liberum, simulare, quod fingunt, nec sub velamine nominis Christiani, decretorum Imperialium statuta declinent. Ideo enim ad ecclesiam catholicam cum tanta cordis diuersitate conueniunt, ut & quos possunt, suos faciant, & legum seueritatem, dum se nostros mentiuntur, effugiant. Faciunt hoc Priscillianistæ, faciunt hoc Manichæi, quorum cum istis tam fœderata sunt corda, ut solis nominibus discreti, sacrilegiis autem suis inueniantur vniti, quia & si vetus testamentum, quod isti se suscipere simulant. Manichæi refutant, ad vnum tamen finē vtrorumq; tendit intentio, cum quod isti recipiendo corrumpunt, illi abdicando impugnant. Inexcecrabilibus autem mysteriis eorum, quæ quanto immundiora sunt, tanto diligentius *occultantur, vnum prorsus nefas est, vna est obscœnitas, & similis turpitudine. Quam & si eloqui erubescimus, sollicitissimis tamen inquisitionibus indagatam, & Manichæorum, qui comprehensi sunt confessionibus detectam, ad publicam fecimus peruenire notitiam, ne vlllo modo possit dubium videri, quod in iudicio nostro, cui non solum frequentissima præsentia sacerdotum, sed etiam illustrium virorum dignitas & pars quædam senatus, ac plebis interfuit, ipsorum qui omne facinus perpetrarant, ore reueruatum est, sicut ea, quæ ad dilectionem tuam nunc direximus, gesta demonstrant. Quod autem de Manichæorum fœdissimo scelere, hoc etiam de Priscillianistarum incæstissima consuetudine olim compertum, multumq; vulgatum est. Qui enim per omnia sunt impietate sensuum pares, non possunt in sacris suis esse dissimiles. Discussis itaq; omnibus, quæ libelli se-

*al. disticiſij

*al. disticiſio
*al. disticiſiū
*al. correctus
*al. scriptis

E minis Christiani, decretorum Imperialium statuta declinent. Ideo enim ad ecclesiam catholicam cum tanta cordis diuersitate conueniunt, ut & quos possunt, suos faciant, & legum seueritatem, dum se nostros mentiuntur, effugiant. Faciunt hoc Priscillianistæ, faciunt hoc Manichæi, quorum cum istis tam fœderata sunt corda, ut solis nominibus discreti, sacrilegiis autem suis inueniantur vniti, quia & si vetus testamentum, quod isti se suscipere simulant. Manichæi refutant, ad vnum tamen finē vtrorumq; tendit intentio, cum quod isti recipiendo corrumpunt, illi abdicando impugnant. Inexcecrabilibus autem mysteriis eorum, quæ quanto immundiora sunt, tanto diligentius *occultantur, vnum prorsus nefas est, vna est obscœnitas, & similis turpitudine. Quam & si eloqui erubescimus, sollicitissimis tamen inquisitionibus indagatam, & Manichæorum, qui comprehensi sunt confessionibus detectam, ad publicam fecimus peruenire notitiam, ne vlllo modo possit dubium videri, quod in iudicio nostro, cui non solum frequentissima præsentia sacerdotum, sed etiam illustrium virorum dignitas & pars quædam senatus, ac plebis interfuit, ipsorum qui omne facinus perpetrarant, ore reueruatum est, sicut ea, quæ ad dilectionem tuam nunc direximus, gesta demonstrant. Quod autem de Manichæorum fœdissimo scelere, hoc etiam de Priscillianistarum incæstissima consuetudine olim compertum, multumq; vulgatum est. Qui enim per omnia sunt impietate sensuum pares, non possunt in sacris suis esse dissimiles. Discussis itaq; omnibus, quæ libelli se-

*al. occultantur

ries

EPISTOLAE LEONIS PAPAE. I.

ries comprehendit, & à quibus commonitorij forma non discrepat, sufficienter (vt opinor) G ostendimus, quid de his, quæ ad nos fraternitas tua retulit, censeamus, & quam non sit feren- dum, si tam prophanis erroribus etiam quorundam sacerdotum corda consentiunt, vel (vt initius dixerim) non resistunt. Qua conscientia honorem sibi debitum vendicant, qui pro a- nimabus sibi creditis non laborant: Bestiæ irruunt, & ouium septa non claudunt. Fures insi- dianur, & excubias non prædunt. Morbi crebrescunt, & remedia nulla prospiciunt. Cum autem etiam illud addunt, vt his, qui sollicitius agunt, consentire detrectent, & impietates o- lim toto orbe damnatas, subscriptionibus suis anathematizare dissimulent, quid de se intel- ligi volunt, nisi quod de numero fratrum non sunt, sed de parte hostium.

17 In eo vero quod in extrema familiaris epistolæ tuæ parte posuisti, miror cuiusquam ca- H tholici intelligentiam laborare, tanquam incertum sit, an descendente ad inferna Christo, ca- ro eius requieuerit in sepulchro, quæ sicut vere & mortua est, & sepulta, ita vere est die tertia resuscitata. Hoc enim & ipse dominus denunciauerat, dicens ad Iudæos: Soluite templum hoc, & in triduo resuscitabo illud. Vbi euangelista subiungit. Hoc autem dicebat de templo corporis sui. Cuius rei veritatem etiam David propheta prædixerat, loquens sub persona do- mini saluatoris, & dicens. Insper & caro mea requiescet in spe. Quoniam non dereliques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem. Quibus utiq; ver- bis manifestum est, quod caro *domini & vere sepulta requieuit, & corruptionem non su- I biit, quia celeriter viuificata reditu animæ resurrexit. Quod non credere satis impium est, & ad Manichæi, Priscillianiq; doctrinam pertinere non dubium est, qui sacrilego sensu ita se Christum simulant confiteri, vt incarnationis, & mortis, & resurrectionis auferant verita- tem. Habeatur ergo inter vos episcopale concilium, & ad eum locum, qui omnibus opportu- nus sit, vicinarum prouinciarum conueniant sacerdotes, vt secundum ea, quæ ad tua consul- ta respondimus, plenissimo disquiratur examine, an sint aliqui inter episcopos, qui huius hæ- reseos contagio polluantur, à communione sine dubio separandi, si nefandissimam sectam per omnium sensuum prauitates damnare noluerint. Nulla enim ratione tolerandum est, vt qui prædicandæ fidei suscepit officium, is contra euangelium Christi, contra apostolicam K doctrinam, contra vniuersalis ecclesiæ symbolum audeat disputare. Quales illic erunt di- scipuli, vbi tales docebunt magistri? Quæ illic religio populi, quæ salus plebis, vbi contra hu- manam societatem pudoris sanctitas siue verecundia tollitur, coniugiorum fœdera auferun- tur, propagatio generationis inhibetur, carnis natura damnatur, contra verum autem dei cultū, trinitas deitatis negatur, * personarū proprietates cōfunditur, anima hominis diuina es- sentia prædicatur, & eadem ad diaboli arbitrium carne concluditur, dei filius per id, quod ex virgine ortus, non per id, quod ex patre natus est, vnigenitus prædicatur, ideinq; nec vera dei proles, nec verus * filius virginis asseritur, vt per falsam passionem, mortemq; non veram mendax etiam resurrectio resumptæ de sepulchro carnis habeatur? Frustra autem vtuntur L catholico nomine, qui istis impietatibus non resistunt. Possunt hæc credere, qui possunt talia patienter audire. Dedimus itaque literas ad fratres, & coepiscopos nostros, Terraconenses, Carthaginenses, Lusitanos, atque Gallicos, eisq; concilium synodi generalis indiximus. Ad tuæ dilectionis sollicitudinem pertinebit, vt nostræ ordinationis autoritas, ad prædictarum prouinciarum episcopos deferatur. Si autem aliquid (quod absit) obstiterit, quo minus possit celebrari generale concilium Galliciarum, saltem in vno conueniant sacerdotes, quibus congregatis fratres nostri Hydacius, & Ceponius imminerebunt, coniuncta cum eis instantia tua, qua- tenus de prouinciali conuentu remedium tantis vulneribus asseratur.

M

EPISTOLA XCII. EIVSDEM AD RVSTI- cum, Rauennium, Venerium, & cæteros episco- pos Galliarum.

IMPLETIS per misericordiam dei communibus votis, dignum est fraterni- tatem vestram sanctorum gaudiorum habere consortium. Nam fratres mei, qui vi- ce mea Orientali synodo præfederunt, quæ vota retulere, significo, confirmata ca- tholica fide, & glorificata apostolicæ prædicationis triumpho, quod etiam hi, qui ad deuian- dum vel

A dum vel seducti fuerant, vel impulsī, recepta veritatis luce, latantur. Siquidem omnes domini sacerdotes in vna sententia, sancto spiritu docente, consensere. Et de sacramento dominicæ incarnationis, in qua multorum intelligentia caligabat, ita tenebræ erroris ablatae sunt, ut in vno domino nostro vero dei & hominis filio, nec de humanitatis ambigatur natura, nec de deitatis essentia. In impios autem nephandi erroris autores, qui indignos se dei gratia iudicantes, correctionis uti remediis noluere, qualis sit lata sententia, exemplaria, quæ misimus, edocebunt, ut agnoscat vestra dilectio, fratres charissimi, in sancto examine diuinum non defuisse iudicium, quo & vindicta retributa est obduratis, & pax impensa correctis. Dominus vos incolumes custodiat, fratres charissimi.

B

EPISTOLA NONAGESIMATERTIA EIVS-
dem, ad episcopos Galliarum & Hispaniarum de pascha.

C **D**ilectissimis fratribus vniuersis episcopis catholicis per Galliam, & Hispaniam constitutis, Leo. Cum in omnibus diuinorum præceptorum regulis exequendis, sacerdotalem obseruantiam oporteat esse concordem, maxime nobis principaliter prouidendum est, ne in paschalis festi die vel ignorantia, vel præsumptio peccatum diuersitatis incurrat. Vnde quia tempus sacratissimæ solennitatis ita dispositos habet limites suos, ut salutare sacramentum nunc citius, nunc tardius oporteat celebrari, non desinit apostolicæ sedis sollicitudo prospicere, ne deuotio ecclesiastica aliquo turbetur incerto. Quum igitur in quibusdam ascriptionibus patrum futurum proxime pascha domini ab aliis in diem quintumdecimum Calendarum Maii, ab aliis in diem octauum Calendarum earundem inueniretur ascriptum tantum me diuersitas ista permouit, ut clementissimo principi Martiano curam de hac re animi mei panderem, ut præcipiente ipso, ab his, qui habent huius supputationis peritiam, diligentius illi, discussa ratione quæreretur, quo die posset veneranda solennitas rectius celebrari. Quo rescribente, octauo Calend. Maii, definitus est dies. Quia ergo studio vnitatis, & pacis malui Orientalium definitioni acquiescere, quam in tantæ festiuitatis obseruantia dissidere, nouerit fraternitas vestra die octaua Calendarum Maiarum ab omnibus resurrectionem dominicam celebrandam, & hoc ipsum per vos aliis esse fratribus intimandum, ut diuinæ pacis consortio, sicut vna fide iungimur, ita vna solennitate feriemur.

E **EPISTOLA NONAGESIMAQUARTA EIVS-**
dem ad episcopos, & presbyteros intra Thraciam prouinciam constitutos.

F **D**OMINIS fratribus merito beatissimis, in Christo venerabilibus, Samartioni, Carathoni, Desiderio episcopis, & presbyteris omnium ecclesiarum, quæ sunt intra prouinciam Thraciam constitutæ, Leo, Victorius, Eustatius episcopi. Tanta seculari potestates circa sacerdotalem ordinem reuerentia præualere, etiam hi, quos sub Imperiali nomine terris diuina potentia præesse præcepit, ut ius distringendorum negotiorum episcopis sanctis iuxta diuina constituta permiserint. Quod cum & iuris antiqui formulis & illibatis frequentius sit, & legibus confirmatum, præsentī tamen tempore à plerisque inuenimus fuisse calcatum. Nam prætermisso sacerdotali iudicio, passim ad examē seculare transire. Quocirca nobis visum est, ut hanc & sacræ legis, & nostri ordinis contumeliam, & ad præsens vlceretur plena districtio, & obseruandam formulam constitueret in futurum. Censemus itaque, ut quicumque, prætermisso sacerdote ecclesiæ suæ, ad disceptationem venerit secularium, sacris liminibus expulsum, à cœlesti arceatur altario, neque ullus post hanc definitionem, qui communi sedit arbitrio, quicquam sibi ultra præscriptum vendicare nitatur, & ita fiet, ut hi, qui ante errare congrua emendatione se corrigant, & qui sub obseruatione clericali cœlesti probatur seruire officio, ex clero abiiciendum, si prætermisso sacerdotum iudicio,

B

dicio,

EPISTOLAE LEONIS PAPAE. I.

dicio, secularem adierit potestatem. Quod ideo singulos, vniuersosq; volumus agnoscere, vt G
quod pleno iustitiæ, & iuris ordine constitutum est, effectum totius firmitatis in omnibus cle-
ricorum negotiis sortiatur. Sane si clericus laicum pulset, prius se audiri ab episcopis poscat,
tum si petitioni suæ laicum viderit obuiare, ex permisso episcopi sui, in seculi moderatores
disceptatione configat. Leo episcopus scribit. Victorius episcopus scribit. Eustatius episco-
pus scribit.

EPISTOLA NONAGESIMA QUINTA EIVS- dem ad Leonem Augustum.

H

Capitulorum sequentis epistolæ tituli.

De blasphemii Nestorij & Eutychetis, eorumq; digno anathemate.

I

Quod in una domini Iesu persona, gemina sit, deitatis, & humanitatis asserenda natura.

II

De capitulis fidei, ex sanctorum patrum libris collectis.

III

CAPITVLVM I.

I

ROMISSE me memini, venerabilis Imperator, in causa fidei, de qua clemen-
tiam tuam noui pie esse sollicitam, pleniorum humilitatis meæ dirigendum esse ser-
monem, quem nunc (auxiliante domino) fideli occasione persoluo, vt sancto pieta-
tis tuæ studio, utilis (quantum arbitror) deesse non possit instructio. Quamuis enim sciam
clementiam tuam humanis instructionibus non egere, & syncerissimam de abundantia spi-
ritus sancti hausisse doctrinam, officij tamen mei est, & patefacere, quod intelligis, & prædi-
care, quod credis, vt ignis ille, quem dominus veniens misit in terram, motu crebræ mode-
rationis agitatus, sic concalescat, vt ferueat, & sic inflammetur, vt luceat. Magnas enim cali-
gines Eutychiana hæresis Orientis partibus inferre molita est, & ab illa luce, quæ (sicut euan-
gelium loquitur) licet in tenebris, & tenebræ eam non comprehenderunt, imperitorum oculo-
tentauit auertere. Cumq; ipsa in suam reciderit cæcitatem, nunc in discipulis recrudescit,
quod in actore defecit. Non longo nanque temporis interuallo catholica fides, quæ est
singularis & vera, cuique nihil addi, nilue minui potest, à duobus est hostibus appetita,
quorum prior Nestorius, Eutyches secundus emerit, qui ecclesiæ dei duas hæreses sibimet
contrarias inferre voluerunt, vt vterque à prædicatoribus veritatis merito damnaretur,
quia insanum nimis, & sacrilegum fuit, quod varia falsitate, ambo senserunt. Anathematizetur
ergo Nestorius, qui beatam virginem Mariam, non dei, sed hominis, tantummodo
credidit genitricem esse, vt aliam personam carnis, aliam faceret deitatis. Nec vnum
Christum in verbo dei, & carne sentiret, sed separatim, atque sciundim alterum filium dei
alterum hominis prædicaret, cum manente illa incommutabili verbi essentia, quæ ei cum
patre, & spiritu sancto intemporalis, atque coæterna est, ita tamen virginea viscera verbum
caro sit factum, vt per id, quod ineffabile est sacramentum, vno conceptu, vnoque partu,
secundum veritatem vtriusque naturæ ea virgo & ancilla domini esset & mater: Quod etiam
Elizabet (sicut Lucas euangelista declarat) intellexit, & dixit: Vnde hoc mihi, vt veniat
mater domini mei ad me? Eutyches quoque eodem percellatur anathemate, qui per impios
veterum hæreticorum volutatus errores, tertium Apollinaris dogma delegit, vt negata
humanæ carnis, atque animæ veritate, totum dominum nostrum Iesum Christum vnus as-
serat esse naturæ, tanquam verbi deitas ipsa se in carnem animamq; conuerterit, & concipi,
ac nasci, nutrir, & crescere, crucifigi, ac mori, sepeliri, ac resurgere, & ascendere in cælum,
& in patris dextera, vnde ad iudicandos viuos, & mortuos veniet, considerare, diuinæ tan-
tum essentia fuerit, quæ nihil horum in se, sine carnis recipit veritate, quoniam natura
vnigeniti, natura est patris, natura est spiritus sancti. Simulq; impassibilis, simul est incom-
mutabilis, sempiternæ trinitatis indiuisa vnitas, & consubstantialis æqualitas. Vnde si
ab Apollinaris perueritate, Eutychianus quisque desciscit, ne conuincatur deitatem passi-
bilem sentire, atque mortalem, & tamen verbi incarnati, id est, verbi, & carnis vnam audet
pronunciare

K

L

M

Lucæ. 12. f

Ioan. 1. b

Lucæ. 1. d

A pronunciare naturam, manifeste in Valentini, & Manichæi transit insaniam, & mediatorem dei & hominum, hominem Iesum Christum simulatorie credit omnia egisse, nec humanum in ipso corpus, sed phantasticam corporis speciem oculis apparuisse cernentium. Quæ impietatis mendacia, quoniam olim fides catholica detestatur, & aliarum assertionum sacrilegia, concordibus per totum mundum beatorum patrum dudum sunt damnata sententiis, non dubium est, eam vos fidem prædicare atq; defendere, quam sancta synodus Nicæna confirmavit, dicens: Credimus in vnum deum patrem omnipotentem, visibilem, & invisibilem factorem, & in vnum dominum Iesum Christum filium dei, natum de patre vnigenitum, hoc est, de substantia patris, Deum de deo, lumen de lumine, deum verum de deo vero, natum nõ factum, vnius substantiæ cum patre (quod Græci dicunt Homousion) per quem omnia facta sunt, siue quæ in cælo, siue quæ in terra. Qui propter nos, & propter nostram salutem descendit de cælo, & incarnatus est, & homo factus, passus est, & resurrexit tertia die. Ascendit ad cælos, inde venturus iudicare viuos & mortuos. Et in spiritum sanctum. In qua professione hoc euidentissime continetur, quod etiam nos de domini incarnatione confitemur, & credimus, qui ad salutem humani generis reformandam, veram carnem nostræ fragilitatis nõ de cælo secum detulit, sed in vtero virginis matris assumpsit.

B 2 Quicumq; ergo sunt ita obsecrati, & à lumine veritatis alieni, vt verbo dei à tempore incarnationis humanæ carnis denegent veritatem, ostendant, in quo sibi Christianum nomen vsurpent, & cum euangelio veritatis, qua ratione concordent, si per beatæ virginis partum

C aut caro sine deitate, aut deitas est orta sine carne. Sicut enim negari non potest (euangelista dicente) quod verbum caro factum est, & habitauit in nobis, ita negari non potest (beato Paulo apostolo prædicante) quod deus erat in Christo mundum reconcilians sibi. Quæ autem reconciliatio esse posset, qua humano generi propitiaretur deus, nisi omnium causam mediator dei, hominumq; susciperet? Quæ vero ratione veritatem mediatoris impleret, nisi qui in forma dei æqualis est patri, in forma serui particeps esset & nostri? vt mortis vinculum, vnus præuaricatione contractum, vnus morte (qui solus morti nihil debuit) solueretur? Effusio enim pro iniustis sanguinis iusti Christi, tam potens fuit ad priuilegium, tam diues ad pretium, vt si vniuersitas captiuorum in redemptorem suum crederet, nullum

Ioan. 1. b
2. Cor. 5. d

D diaboli vincula retinerent, quoniam sicut apostolus ait: Vbi abundauit peccatum, superabundauit & gratia. Et cum sub peccati præiudicio nati, potestatem acceperint ad iustitiam renascendi, validius factum est donum libertatis, quàm debitum seruitutis. Quam itaq; sibi in huius sacramenti præsidio spem relinquunt, qui in saluatore nostro negant humani corporis veritatem? Dicant, quo sacrificio reconciliati, dicant, quo sanguine sint redempti? Quis est (vt ait apostolus) qui tradidit semetipsum pro nobis oblationem, & hostiam deo in odorem suauitatis? Aut quod vnquam sacrificium sacratius fuit, quàm quod verus, & æternus pontifex altari crucis, per immolationem suæ carnis imposuit? Quauis enim multorum sanctorum in conspectu domini preciosa mors fuerit, nullius tamé infantis occisio redemptio fuit mundi.

Roma. 5. d

E Acceperunt iusti, non dederunt coronas, & de fortitudine fidelium exempla nata sunt patientiæ, non dona iustitiæ. Singulares quippe in singulis mores fuerunt, nec alterius quisquam debitum suo sine perfoluit, cum inter filios hominum vnus solus dominus noster Iesus Christus, qui vere erat agnus immaculatus, extiterit, in quo omnes crucifixi, omnes mortui, omnes sepulti, omnes sunt etiam suscitati. De quibus ipse dicebat: Cum exaltatus fuero à terra, om-

Ephes. 5. a

Psal. 115. a

F nia traham ad meipsum. Fides enim vera iustificans impios, & creans iustos, ad humanitatis suæ tracta participem, in illo acquirit salutem, in quo solo homo se inuenit innocentem, liberum habens per gratiam dei de potentia eius gloriari, qui contra hostem humani generis in carnis nostræ humilitate congressus, his victoriam suam tribuit, in quorum corpore triumphauit. Licet ergo in vno domino Iesu Christo vero dei, atq; hominis filio, verbi & carnis vna persona sit, quæ inseparabiliter, atq; indiuisè cõmunes habeat actiones, intelligendæ tamen sunt ipsorum operum qualitates, & synceræ fidei contemplatione cernendum est, ad quæ prouehatur humilitas carnis, & ad quæ inclinetur altitudo diuinitatis. Quid sit, quod caro sine verbo non agit, & quid sit, quod verbum sine carne nõ efficit. Sine verbi enim potentia, nec conciperet virgo, nec pareret, & sine veritate carnis obuoluta pannis infantia nõ iaceret. Sine verbi potentia nõ adorarent Magi puerum, stella indice declaratum, & sine veritate carnis non iuberetur in Aegyptum transferri puer, & ab Herodis persecutione subduci. Sine verbi potentia non diceret vox patris missa de cælo: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene cõ-

Ioan. 12. b

Lucæ. 1. e
Lucæ. 2. a
Matth. 2. a
Matth. 2. b. d
Matth. 3. d
Marci. 1. b

B ij placui,

Ioan. 1. d
Ioan. 11. f
Matth. 4. a
Marci. 4. d
Ioan. 14. d
Matth. 16. c

*al. in vtra-
que forma
*al. corpo-
ris

*al. sentia-
mus
Ioan. 19. d
Ibidem. g
*al. qui
Matth. 28. a
Lucæ. 24. d
Lucæ ult. f
Ioan. 20. g

Acto. 4. c
1. Timo. 2. b
Philip. 2. a. b

Philip. 2. b

Ioan. 10. f
Ioan. 6. d
Ioan. 5. d

Matth. 26. d
1. Cor. 8. b
Ioan. 1. a
Ioan. 1. b

placui, ipsum audite, & sine veritate carnis non protestaretur Ioannes. Ecce agnus dei, ecce, qui tollit peccata mundi. Sine verbi potentia non fieret redintegratio debilium, & viuificatio mortuorum, & sine veritate carnis, nec cibus ieiuno, nec somnus esset necessarius fatigato. Postremo, sine verbi potentia non se dominus patri profiteretur æqualem, & sine veritate carnis non idem diceret patrem esse maiorem, cum catholica fides vtrunque suscipiat, vtrunque defendat, quæ secundum confessionem beati apostoli Petri, vnum Christum dei viui filium & hominem credit, & verbum. Quauis itaque ab illo initio, quo in utero virginis verbum caro factum est, nihil vnquam inter vtramque formam, diuisionis extiterit, & per omnia incrementa corporea vnius personæ fuerint totius temporis actiones, ea ipsa tamen, quæ inseparabiliter facta sunt, nulla commixtione confundimus, sed, quid cuius formæ sit, ex operum qualitate sentimus. Dicant ergo isti hypocritæ qui cæcis mentibus lumen nolunt recipere veritatis, in qua forma crucis ligno dominus maiestatis Christus affixus sit? quid iacuerit in sepulchro? & reuoluto monumenti lapide, quæ tertio die caro resurrexit? & in quo post resurrectionem suam non credentes quosdam discipulos, arguebat: & hæitationem cunctantium confutabat, cum diceret, palpate, & videte, quia spiritus carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere. Et apostolo Thomæ, infer manum tuam in latus meum, & vide manus meas, & pedes, & noli esse incredulus, sed fidelis. Qua vtique manifestatione corporis sui, iam hæreticorū mendacia destruebat, vt vniuersa ecclesia Christi imbuenda doctrinis, hoc non sibi dubitaret credendum, quod apostoli susceperant prædicandum. At si in tanta luce veritatis tenebras suas hæretica obduratio non relinquit, ostendant, vnde sibi spem vitæ polliceantur æternæ, ad quam nisi per mediatorem dei, & hominum hominem Iesum Christum, non potest perueniri. Sicut enim ait beatus Petrus apostolus, non est aliud nomen datum hominibus sub cælo, in quo oporteat nos saluos fieri, nec est redemptio captiuitatis humanæ, nisi in sanguine eius, qui dedit semetipsum redemptionem pro omnibus, & qui (sicut prædicat beatus apostolus Paulus) cum in forma dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem deo, sed semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Humiliauit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod & deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cælestium, terrestrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia dominus Iesus Christus in gloria est dei patris. Cum ergo vnus sit dominus Iesus Christus, & veræ deitatis, veræque humanitatis, in ipso vna prorsus, eademque persona sit, exaltationem tamen, qua illum (sicut doctor gentium dicit) exaltauit deus, & donauit illi nomen, quod super omne nomen excellit, ad eam intelligimus pertinere formam, quæ ditanda erat tantæ glorificationis augmento.

In forma quippe dei æqualis erat filius patri, & inter genitorem, atque vnigenitum nulla in essentia erat discretio, nulla in maiestate diuersitas, nec per incarnationis mysterium aliquid decesserat verbo, quod ei patris munere redderetur. Forma autem serui, per quam impassibilis deitas sacramentum magnæ pietatis impleuit, humana humilitas est, quæ in gloriam diuinæ potestatis euecta, est in tanta vnitæ, ab ipso conceptu virginis deitatis & humanitatis conferta, vt nec sine homine diuina, nec sine deo agerentur humana. Propter quod sicut dominus maiestatis dicitur crucifixus, ita qui ex sempiternitate æqualis est deo, dicitur exaltatus, quia inseparabiliter (manente vnitæ personæ) vnus, atque idem est & totus hominis filius propter carnem, & totus dei filius, propter vnā cum patre deitatem. Quicquid enim in tempore accepit Christus, secundum hominem accepit, cui, quæ non habuit, conferrentur. Nam secundum potentiam deitatis indifferenter omnia, quæ habet pater, etiā filius habet, & quæ in forma serui à patre accepit, eadem in forma dei etiam ipse donauit.

Secundum formam enim dei ipse, & pater vnum sunt, secundum formam autem serui nõ venit facere voluntatem suam, sed voluntatem eius, qui misit eum.

Secundum formam dei, sicut pater habet vitam in semetipso, sic dedit & filio, vitam habere in semetipso.

Secundum formam serui, tristis est anima eius vsque ad mortem. Et idem ipse est, (sicut ait apostolus) & diues, & pauper.

Diues, quia euangel. dicente, In principio erat verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat

A erat verbum, hoc erat in principio apud deum. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil.

Pauper vero, quia propter nos verbum caro factum est, & habitavit in nobis. Quæ autem est eius exinanitio, quæque paupertas, nisi formæ servilis acceptio per quam, verbi maiestate velata, dispensatio humanæ redemptionis impleta est. Nam quia captivitatibus nostræ resolui originalia vincula non poterant, nisi existeret homo nostri generis nostræque naturæ, quem peccati præiudicia non tenerent, & qui immaculato sanguine suo chirographum lethale dilueret, sicut ab initio erat diuinitus præordinatum, ita est in plenitudine præfiniti tem-

Coloss. 1. e

*al. impletu

B nec posset esse ambiguum, quod continuis testificationibus semper fuerat nunciatum. In magno autem sacrilegio se *versari, hæreticorum manifestat impietas, *cum sub specie deitatis honorandæ, humanæ carnis in Christo denegant veritatem, & religiose existimant credi, si dicatur, in salvatore nostro, verum non esse, quod saluat, cum ita secundum promissionem omnia secula percurrentem, mundus sit deo reconciliatus in Christo, ut nisi verbum dignaretur caro fieri, nulla possit caro saluari. Omne enim sacramentum fidei Christianæ, magno (ut hæretici volunt) decoloratur obscuro, si lux veritatis sub mendacio putatur latuisse phantasmatis. Non ergo quisquam sibi erubescendum existimet Christianus, de nostri in Christo corporis veritate, quia omnes apostoli, apostolorumque discipuli, & præclari ecclesiarum quique doctores, qui ad martyrij coronam, vel ad confessionis meruere glo-

*al. diversa

*al. cū specie deitatis honorando

2. Cor. 5. d

C riam peruenire, in huius fidei lumine splenduerunt, consonis ubique sententiis intonantes, quod in domino Iesu Christo deitatis, & carnis una sit confitenda persona. Quæ autem rationis similitudine, quæ diuinorum voluminum portione hæretica impietas se existimat adiuuari, quæ veritatem negat corporis Christi, cum hanc non lex testificari, non prophetia præcineret, non euangelista docere, non ipse destiterit Christus ostendere? Quærant per omnem seriem scripturarum, quo tenebras suas fugiant, in quo verum lumen obscorent, & per omnia secula ita veritatem inuenient coruscantem, ut magnum hoc, & mirabile sacramentum, ab initio videant creditum, quod est in fine completum. De quo, cum sanctarum litterarum nulla pars sileat, sufficit quædam consona veritatis signa posuisse, quibus diligentia fidei in splendidissimam latitudinem dirigatur, & sincera intelligentiæ luce perspiciat, quod in filio dei, qui se incessabiliter filium hominis, & hominem profitetur, non sit Christianis erubescendum, sed constantissime gloriandum. Ut autem pietas tua cum venerabilium patrum prædicationibus nos concordari cognoscat, aliquantas eorum sententias huic credidi subiiciendas esse sermoni. Quibus, si digneris attendere recensitis, non aliud nos prædicare reperies, quam quod sancti patres nostri toto orbe docuere, nec quenkum ab illis, nisi solos impios hæreticos discrepare. His igitur, gloriosissime & venerabilis Imperator, quanta potui breuitate perstrictis, cum inspirata tibi diuinitus fide etiam nostram prædicationem vnitam esse cognosce, nec in aliquo nos ab euangelica, apostolicæque doctrina, vel à catholicæ professionis symbolo discrepare, quoniam sicut docet beatus apostolus Pau-

1. Timo. 2. d

E lus magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, iustificatum est spiritu, apparuit angelis, prædicatum est gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria. Quid igitur tuæ utilius est saluti, quid tuæ congruentius potestati, quam ut paci ecclesiarum domini tua constitutione prospicias, & in omnibus tibi subditis dei dona defendas, neque vlla ratione patiaris per invidiam diaboli ministros ipsius in cuiusque sæuire perniciem, ut qui in hoc sancto temporali emines regno, in æternum merearis regnare cum Christo.

3 Sancti Hilarij Pictaviensis episcopi, & confessoris, in libro secundo, inter cætera. Vnum igitur hoc est immobile fundamentum, una hæc felix fidei petra, Petri ore confessa, Tu es, inquit, Christus filius dei viui, tanta in se argumenta sustinens veritatis, quantæ peruersi-

Hilarij Pictaviensis episcopi lib. 2. de fide, vel de trinitate. Matth. 16. c

F tatum quæstiones, & infidelitatis calumniæ movebuntur. Iam in cæteris dispensatio voluntatis paternæ est. Virgo, partus, & corpus, post quæ crux, mors, inferi, salus nostra est. Humani enim generis causa, dei filius natus ex virgine est, & spiritu sancto, ipso sibi in hac operatione famulante, & sua, dei videlicet inumbrante virtute, corporis sibi initia concepit, & exordia carnis instituit, ut homo factus ex virgine, naturam, in se carnis exciperet, per quæ huius admixtionis societas, sanctificatum in eo uniuersi generis humani corpus existeret, ut quemadmodum omnes in se, per id, quod corporeum se esse voluit, conderentur,

*al. quam vel quem
*al. societatem, vel societatem

B iij ita rursum

ita rursum in omnes ipse, per id, quod eius est, inuisibilis referretur. Dei igitur imago inuisibilis pudorem humani exordij non recusauit, & per conceptionem, partum, vagitum, & cunas omnes naturæ nostræ contumelias transcurrit. Quid tandem dignum à nobis tantæ dignationis affectui rependetur? Inenarrabilis à deo originis vnus vnigenitus deus, in corpusculi humani formam sanctæ virginis vtero insertus, accrescit. Qui omnia continet, & intra quem & per quem cuncta sunt, humani partus lege profertur, & ad cuius vocem archangeli, atque angeli tremunt, cælum, & terra, & omnia huius mundi resoluentur elementa, vagitu infantie auditur. Qui inuisibilis, & incomprehensibilis est, non visu, sensu, tactuq; moderandus, cunctis est obuolutus. Hæc si quis indigna deo recolit, tanto se maioris beneficii obnoxium confitebitur, quanto minus hæc dei conuenerint maiestati. Non ille eguit homo effici, per quem homo factus est, sed nos eguimus, vt deus caro fieret, & habitaret in nobis, id est, assumptione carnis vnus, membra vniuersæ carnis incoheret. Humilitas eius nostra nobilitas est, contumelia eius noster honor est. Quod ille est deus in carne cōsistens, hoc nos vicissim in deum carne renouati. Item, in libro nono inter cætera. Nescit plane, vitam suam nescit, qui Christum Iesum, vt verum deum, ita & verum hominem ignorat. Et eiusdem periculi res est, Christum Iesum, vel spiritum deum, vel carnem nostri corporis denegare. Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo, qui est in cælis. Qui autem negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram patre meo, qui est in cælis.

Ioan. i. b *Hæc verbum caro factum loquebatur, & homo Iesus Christus dominus maiestatis docebat, mediator ipse in se ad salutem ecclesiæ constitutus, & ipso illo inter deum, & homines mediatoris sacramento vtriusque vnus existens, dum ipse, ex vnitis in idipsum naturis, naturæ vtriusque res eadem est, ita tamen, vt neutro careret in vtroque, ne forte deus esse homo, nascendo desineret, & homo rursus deus, manendo, non esset. Hæc itaque humanæ beatitudinis fides vera est, deum & hominem prædicare, verbum & carnem confiteri, neque deum nescire, quod homo sit, neque carnem ignorare, quod verbum sit. Item, eiusdem in eodem libro inter cætera. Natus igitur vnigenitus deus ex virgine homo, & secundum plenitudinem temporum in semetipso prouecturus in deum hominem, hunc per omnia euangelici sermonis modum tenuit, vt se filium dei credi, doceret, & hominis filium prædicari, admoneret, loquens, & gerens homo vniuersa, quæ dei sunt, loquens deinde, & gerens deus vniuersa, quæ hominis sunt, ita tamen, vt in ipso illo vtriusque generis sermone, nunquam nisi cum significatione & hominis loquutus, & dei sit. Item, alio loco in eodem libro inter cætera. Hinc itaque fallendi simplices, atque ignoranter hæreticis occasio est, vt quæ ab eo secundum hominem dicta sunt, dicta esse secundum naturæ diuinæ infirmitatem mentiantur, & quia vnus, atque idem est, loquens omnia, quæ loquitur de semetipso, omnia eum locutum esse, contendant. Nec sane negamus, totum illum, qui eius manet, naturæ suæ esse sermonem. Sed si Iesus Christus & homo, & deus & neque cum homo sit, tum primum deus, neque cum & homo, tum non etiam & deus, neque post hominem, in deo non totus homo totus deus, vnum atque idem necesse est dictorum sacramentum eius esse, quod generis. Et cum in eo secundum tempus discernis hominem à deo, dei tum, atque hominis discerne sermonem. Et cum deum, atque hominem in tempore confiteberis, dei, atque hominis in tempore dicta diiudica. Cum vero ex homine, & deo rursum totius hominis, totius etiam dei tempus intelligis. Si quid aliud, ad demonstrationem eius temporis, dictum est, tempori coaptato, quæ dicta sunt, vt cum aliud sit ante hominem deus, aliud sit homo, & deus, aliud sit post hominem, & deum totus homo, & totus deus. Non confundas temporibus, & generibus dispensationis sacramentum, cum pro qualitate generum, ac naturarum alium ei in sacramento hominis necesse est, sermonem fuisse non nato, alium adhuc morituro, alium iam æterno. Nostri igitur causa hæc omnia Iesus Christus manens, & corporis nostri homo natus, secundum consuetudinem naturæ nostræ, loquutus est, non tamen omit- tens naturæ suæ esse, quod deus est. Nam tametsi in partu, & passione, & morte naturæ nostræ res peregerit, res tamen ipsas omnes virtute naturæ suæ gessit. Et reliqua. Item, alio loco in eodem libro inter cætera. Vidēsne, ita deum, & hominem prædicari, vt mors homini, ideo vero carnis excitatio deputetur? Non tamen vt alius sit, qui mortuus est, & alius sit, per quem mortuus resurgit. Spoliata enim carne Christus est mortuus, & rursum Christum à mortuis excitans, idem Christus est, carne se expolians. Naturam dei in virtute resurrectionis intellige, dispensationem hominis in morte cognosce. Et cum sint

Idé Hila. li. 9. vt supra. Math. 10. d

**al. non habet Hæc*

**al. illo ipso vel ille ipso*

Idé vbi sup.

**al. locutus*

Idé vbi sup.

**al. gerens*

Idé vbi sup.

**al. caro*

Idé vbi sup.

vtraque

- A** vtraque suis gesta naturis, vnum tamen Christum Iesum cum memento esse, qui vtrunque est. Item post pauca. Hæc igitur demonstranda à me paucis fuerunt, vt vtriusque naturæ formam, tractari in domino Iesu Christo meminissimus, quia * qui manens in forma dei, formam serui suscepit, ipse diuinitatem nequaquam amisit. Item, sancti Athanasij Alexandrinæ ecclesiæ episcopi, & confessoris ad Epictetum Corinthiorum episcopum. Quomodo autem vel dubitare ausi sunt, qui dicuntur Christiani, si is dominus, qui ex Maria virgine processit, * filius quidē substantia, & natura dei est, id vero, quod est secundum carnem ex semine Dauid est, & carne sanctæ Mariæ? Item sancti Ambrosij episcopi, & confessoris, Mediolanensis ecclesiæ, quod misit ad Imperatorem Gratianum in libro secundo de fide inter cætera. Vnde illud,
- B** quod lectum est, dominum maiestatis crucifixum esse, non quasi in maiestate sua crucifixum putemus. Sed quia idem deus, idem homo, per diuinitatem deus, per susceptionem carnis, homo, Christus Iesus dominus maiestatis dicitur crucifixus, quia consors vtriusque naturæ, id est, humanæ, atque diuinæ, in natura hominis subiit passionem, vt indiscrete, & dominus maiestatis dicatur esse, qui passus est, & filius hominis, sicut scriptum est: Qui descendit de cælo. Item alio loco in eodem libro inter cætera. Sileant igitur inanes de sermonibus quæstiones, quia regnum dei (sicut scriptum est) non in persuasione verbi est, sed ostensione virtutis. Seruemus distinctionem diuinitatis, & carnis. Vnus in vtroque loquitur dei filius, quia in eodem vtraque natura est. Et si idem loquitur, non vno semper loquitur modo. Intende in eo nunc gloriam dei, nunc hominis passiones. * Quasi deus loquitur, quæ sunt diuina, quia verbum est, quasi homo dicit, quæ sunt humana, quia in mea substantia loquebatur. Item eiusdem in libro de incarnatione domini contra Apollinaristas. Sed dum hos redarguimus, emergunt alij, qui carnem domini, dicant, & diuinitatem vnus naturæ. Quæ tantum sacrilegium inferna vomuere: iam tolerabiliores sunt Arriani, quorum per istos perfidia robur adolescit, vt maiore contentione asserant patrem, & filium, & spiritum sanctum vnus non esse substantiæ, quia isti diuinitatem domini, & carnem substantiæ vnus dicere tentauere. Item infra. Et * hi mihi frequenter, Nicæni concilij tractatum se tenere, * commemorant. Sed in illo tractatu patres nostri non carnem, sed dei verbum vnus substantiæ cum
- C** patre esse dixere. Et verbum quidem, ex paterna processisse substantia, carnem autem, ex virgine esse confessi sunt. Quomodo igitur Nicæni concilij nomen obtenditur, & noua inducuntur, quæ nunquam nostri sensere maiores? Et reliqua. Item eiusdem ad * Sabinum episcopum inter cætera. Vnde pulchre Apostolus eiusdem verbi repetitione vsus est, dicens de domino Iesu Christo. Cum in forma dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem deo, sed semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens. Quid est, in forma dei, nisi in plenitudine deitatis, in illa perfectionis diuinæ expressione? Ergo cum esset in plenitudine diuinitatis, exinaniuit se, & accepit plenitudinem naturæ, & perfectionis humanæ. Sicut deo nihil deerat, ita nec hominis consummationi, vt esset perfectus in vtraque forma. Vnde & Dauid dicit: Speciosus forma præ filiis hominum. Cōcluditur Apollinarista, nec quo se vertat, habet,
- D** suis clauditur retibus. Ipse enim dixit, formam serui accepit, non seruus locutus est. Iterum ergo interrogo. Quid est in forma dei? Respondit. In natura dei. Sunt enim (ait Apostolus) qui non sunt natura dii. Quæro, quid sit, formam serui accipiens. Sine dubio perfectionem naturæ, & conditionis, vt dixi, humanæ, vt esset in hominum similitudine. Et pulchre, non carnis, sed hominum dixit, similitudinem, quia in carne eadem est. Sed quia sine peccato erat solus, omnis autem homo in peccato, in specie hominis videbatur. Vnde & propheta ait: Et homo est, & quis cognoscit eum? Homo secundum carnem, sed vltra hominem diuina operatio. Denique cum leprosum tangeret, homo videbatur, sed vltra hominem, cum munda-
- E** ret. Et cum Lazarum mortuum fleret, mortuum, quasi homo flebat, sed supra hominem erat, cum mortuum, * vinctis iuberet pedibus exire. Homo videbatur, cum penderet in cruce, sed supra hominem, cum referatis tumulis mortuos suscitaret. Sancti Augustini episcopi Hipponei ecclesiæ ad Dardanum inter cætera. Noli itaque dubitare, ibi nunc esse hominem Christum, vnde venturus est, memoriterque recale, & fideliter tene Christianam confessionem, quoniam resurrexit à mortuis, ascendit in cælum, sedet ad dexteram patris, nec aliunde quā inde ad iudicandos venturus est viuos & mortuos. Et sic venturus est illa angelica voce testante, quemadmodum est ire visus in cælum, id est, in eadem forma carnis, atque substantia, cui profecto immortalitatem dedit, naturam non abstulit. Item eiusdem in epistola ad Volusianum inter cætera. Nunc vero ita inter deum, & homines mediator apparuit, vt in vnitatem
- F**

* al. qui manebat
Athanas. Alexandrinæ ex epistola ad Epictetum episcopum Corinthi.
* al. de quidem de
Amb. Mediolan. li. 2. de fide. ca. 4. ad Gratianū imperatorem.
Ioan. 3. b & Ephe. 4. b
1. Cor. 4. d
Idem in eodem libro

* al. Qui quasi
Ex c. 6. eiusdē Amb. li. 10. de incarnatione domini cōtra Apollinaristas.
Eodē li. & capitulo
* al. hic
* al. cōmemorat.
* al. Irenen. Lib. 7. epist. 47. epistolaris eiusdē Philip. 2. a

Psal. 44

Gala. 4. b

Hiere. 17. b
Matth. 8. a
Ioan. 11. c
Ioan. 19. d
Matth. 27. f
* al. hunc.
Ex epistola beati Augustini ad Dardanum.

Acto. 1. b

Eiusdem ex epistola ad Volusianū.

B iiii personæ

Tractatu.
78. post me-
dium ubi su-
pra statim
post

personæ copulans vtrāque naturā, & solita sublimaret in solitis, & insolita solitis tēperaret. Itē G
eiusdem in expositione euāgelij secundū Ioannem inter cætera. Quid igitur hæretice, cum
Christus sit deus, & homo, loquitur vt homo, & calumniaris deo? Ille in se naturam commen-
dat humanā, tu in illo audes deformare diuinā? Et iterum infra. Agnoscamus geminā
substantiam Christi, diuinā, scilicet, quæ æqualis est patri, humanā, quæ maior est pater.
Vtrunque autem simul, non duo, sed vnus Christus, ne sit quaternitas, non trinitas deus. Si-
cut enim vnus est homo, anima rationalis, & caro, sic vnus est deus, Christus, & homo, ac per
hoc Christus est deus, anima rationalis, & caro. Christum in his omnibus, Christum in singu-
lis confitemur. Quis est ergo, per quem factus est mundus? Christus Iesus, sed in forma dei.

Quali cōti-
nue post
præmissa.

Quis est sub Pontio Pilato crucifixus? Christus Iesus, sed in forma serui. Item eiusdem cuius H
supra. Quis non est derelictus in inferno? Christus Iesus, sed in anima sola. Quis resurrectu-
rus, triduo iacuit in sepulchro? Christus Iesus, sed in carne sola. Dicitur ergo in his singulis
Christus. Verum hæc omnia non duo, vel tres, sed vnus est Christus. Ideo ergo dixit, Si dili-

Ioan. 4. d

geretis me, gauderetis vtique, quia vado ad patrem, quoniam naturæ humanæ gratulan-
dum est, eo quod sic assumpta est à verbo vnigenito, vt immortalis constitueretur in cælo,
atque ita fieret terra sublimis, vt incorruptibilis puluis, federet ad dexteram patris. Sancti

Ioā. episco-
pi Cōst. ex
ho. de cruce
& latrone
inter mediū
& finē eius-
dē homilia.
Zacha. 12. d
* al. pupu-
gerunt
Zacha. 12. d
& Ioā. 19. g
Ioan. 20. f. g
Lucæ 24. f
Eiusdē Ioā-
nis ex ho. de
ascensione
ante mediū
yllius ho. eu-
ius supra.

Ioannis Constantinopolitani episcopi, & confessoris in homilia de cruce & latrone. Sed cur
cum cruce veniat, videamus, scilicet, vt hi, qui eum crucifixere, suæ sentiant dementiæ cæci-
tatem. Et ideo impudentiæ eorum signum portatur. Ideo propheta ait: Tunc lamentabuntur I

omnes tribus terræ, videntes accusatorem, & agnoscentes peccatum. Et quid mirum est, si,
crucem portans, adueniet, quando & vulnera corporis ipsa demonstrat. Tunc enim, inquit,
videbunt quem* confixere. Et sicut post resurrectionem Thomæ voluit diffidentiam confu-
tare, & illi clauorum loca monstrauit, & lateris vulnera declarauit, & dixit, mitte manum
tuam, & vide, quoniam spiritus carnem, & ossa non habet, sicut me vides habere, sic & tunc
ostendet vulnera, crucemque demonstrabit, vt ostendat illum se esse, qui fuerat crucifixus.

Item eiusdem in homilia de ascensione domini. Nam sicut, duobus iurgio separatis, vnus in
medio positus, altercantium litem, discordiāque dissoluit, ita & Christus fecit. Deus no-
bis iuste irascebatur, & nos contemnebamus iratum, & clementem dominum declinabamus K

& se medium Christus ingressit, & sociauit vtramque naturam, & nobis, quod imminabat
supplicium, ipse sustinuit. Item eiusdem in eadem homilia inter cætera, Christus igitur no-
stræ naturæ primitias obtulit patri, & oblatum donum miratus est pater. Quod tanta digni-
tas offerebat, & quod offerebatur, nulla macula fœdabatur. Nam & suis manibus suscepit ob-
latum, & suæ sedis fecit esse participem, & quod plus est, ad partem suæ dexteræ collocauit.
Cognoscamus, quis ille est, qui audiuit, sede ad dexteram meam, quæ natura est, cui dixit, e-
sto meæ particeps sedis. Illa natura, quæ audiuit, terra es, & in terram ibis. Item eiusdem in
eadem homilia inter cætera. Quo sermone vtar, quo verbo dicam, reperire non possum. Na-
tura fragilis, natura contēpta, & omnibus monstrata deterior, omnia vicit, omnia superauit, L

Psal. 109
Matth. 22. d
Gen. 3. d
In ho. me-
dio ubi su-
pra.

& omnibus hodierna die meruit excelsior reperiri. Hodie angeli; diu vota desiderata rece-
perunt, hodie archangeli, quod multo tempore cupiebant, inspicere valuerunt. Naturam no-
stram in sede dominica ipsi immortalī fulgentem gloria, peruiderunt. Sancti Theophili e-
piscopi Alexandrini de epistola paschali quam per Aegyptum destinauit. Cuius rei testis est
ille, qui loquitur: Omnes declinauere simul inutiles facti sunt. Et prophetæ Christi auxilium
deprecantes, Domine, inclina cælos tuos, & descende. Non vt mutaret locum, in quo om-
nia sunt, sed vt propter salutem nostram, carnem humanæ fragilitatis assumeret, Paulo A-
postolo eadem concinente: Cum esset diues, pro nobis pauper factus est, vt nos illius pau-
pertate ditaremur, Venitq; in terras, & de virginali vtero, quem sanctificauit, egressus ho-
mo, interpretationem nominis sui Emmanuel, id est, nobiscum deus, dispensatione confir-
mans, mirum in modum cœpit esse, quod nos sumus, & non desiit esse, quod erat, sic assu-
mens naturam nostram, vt quod erat, ipse non perderet. Quanquam enim Ioannes scribat,
verbum caro factum est, id est, aliis verbis, deus homo factus est, verbum tamen non est ver-
sum in carnem, quia nunquā deus esse cessauit. Ad quē & spiritus sanctus loquitur: Tu autē
idem ipse es, Et pater de cælo contestatur, & dicit: Tu es filius meus dilectus, in quo mihi be-
ne complacui. Vt & homo factus, nostra confessione permanere dicatur, quod fuit priusquā
homo fieret, Paulo nobiscum eadem prædicante, Iesus Christus heri, & hodie idem ipse, & in
æternum. In eo enim quod ait, ipse, ostendit eum pristinam nō mutasse naturam, nec diuini-
tatis

Theop. Ale-
xandrini ex
epistola per
Aegyptum
missa.
Psal. 13
Psal. 143.
2. Cor. 8. b
Matth. 1. d

Ioan. 1. b
Psal. 101
& Heb. 1. d
Matth. 3. d
Marci. 1. b
& Luc. 3. c

1. Heb. 13. b

Atatis suæ imminuisse diuitias, quia propter nos pauper effectus, plenam similitudinem nostræ conditionis assumpserat. Item eiusdem in alia epistola paschali contra Origenem inter cætera. Vnus filius patris, nostriq; mediator, nec æqualitatem eius amisit, nec à nostro consortio separatus est. Inuisibilis deus, & visibilis homo forma serui absconditus, & dominus gloriæ confessione credentium comprobatus. Neque enim priuauit eum pater naturæ suæ nomine, postquam pro nobis homo, & pauper effectus est, nec in Iordane fluuiio baptizatum, altero appellauit vocabulo, sed filium vnigenitum, tu es filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Nec similitudo nostra in diuinitatis est mutata naturam, nec diuinitas in nostræ naturæ versa est similitudinem. Sancti Gregorij episcopi Nazianzeni in homilia de Epiphania inter

Matth. 3. d
Marc. 2. b
& Luc. 3. c
Gre. Nazian.
in ho. de Epiphania
post mediū.
Idē ubi supra
circa mediū medi-
j & finis.
* al. Cappadociz.

Bcætera. Cum ergo processisset ex virgine deus, in ea, quam assumpserat humana natura, vnum è duobus, sibi inuicem cōtrariis, existens, carne, & spiritu aliud in deum assumitur, aliud deitatis gratia præstat. Item infra: Missus est quidem, sed vt homo. Duplex enim erat in eo natura, Inde denique & laborauit ex itinere, inde & esuriit, & sitiuit, & contristatus est, & fleuit humani corporis lege. Sancti Basilij episcopi* Cappadocis. Cum ergo quædam in Christo ita videmus humana, vt nihil à communi mortalium fragilitate distare videantur, quædam ita diuina, quæ nulli alij, nisi illi ineffabili naturæ conueniant deitatis, hæret humani intellectus angustia, & tantæ admirationis stupore perculsa, quo declinet, quid teneat, quo se vertat, ignorat. Si hominem putet, deuicto mortis regno, cum spoliis redeuntem à mortuis, cernit. Propter

Cyrilli episcopi Alexandrini.

Eiusdem ex lib. dicto Golias.

* al. id quod
* al. discernendo.

* al. Certū est,

* al. quod

Cpter quod cum omni metu, & reuerentia contemplandum est, vt in vno, eodēque ita vtriusque naturæ veritas demonstretur, vt neque aliquid indignum, & indecens de diuina illa, & ineffabili substantia sentiat, neque rursus, quæ humanitus gesta sunt, falsis illusa imaginibus æstimentur. Sancti Cyrilli episcopi Alexandrini. Homo nominatus est, cum sit natura deus dei patris verbum, quoniam similiter vt nos, sanguini communicauit & carni. Sic enim in terris apparuit, non amittens id quod erat, sed assumēs humanitatis naturam in sua ratione perfectam. Item eiusdem in libro qui dicitur Golias. Vnus igitur est, & ante incarnationem deus verus, & qui in diuinitate mansit, * in qua erat, est, & erit. Non* discernendum igitur vnum dominum Iesum Christum, in hominem seorsum, & seorsum in deum, sed vnum, eundēque Iesum Christum esse dicimus, non ignorantes differentias naturarum, sed eas inconfusas, inter se seruantes. Item, cuius supra. * Dicitur nanque tanquam aliud in alio inhabitare, id est, diuinam naturam in humanitate, nō perpeffam commixtionem, vt esset, quod nō erat. Quicquid enim in alio habitare dicitur, non ipsum sit tale, quale est id, * in quo habitat, sed aliud in alio magis intelligitur. At vero in verbi natura, & humanitatis nobis solam differentiam designat diuersitas naturarum. Vnus enim ex vtraque intelligitur Christus. Ergo inconfusione (vt ante dixi) seruata, inhabitasse, ait, verbum in nobis. Scit enim, vnum esse filium vnigenitum, carnem factum, & hominem. Item cuius supra ad Nestorium. Ait igitur sancta, & magna synodus, ipsum, qui est ex deo patre natus naturaliter, filium vnigenitum, deum verum de deo vero, lumen de lumine, per quem, & cum quo omnia fecerit pater, hunc descendisse, incarnatum esse, & hominem factum, passum esse, resurrexisse tertia die, & ascendisse rursus * ad cælos. Hæc nos sequi verba debemus, his nos conuenit obtemperare dogmatibus, considerantes, quid sit incarnatum esse, & hominem factum dei verbum. Non enim dicimus, quod dei natura conuersa, vel immutata facta sit caro, nec quod in totum hominem, qui est ex anima, & corpore transformata sit, sed illud magis, quod carnem, animatam anima rationali, sibi copulauerit verbum, & substantialiter, ineffabiliter, & irreprehensibiliter factus sit homo, & nuncupatus sit etiam filius hominis, non nuda tantummodo voluntate, sed nec assumptione sola personæ, sed quod diuersæ quidem naturæ in vnum conuenerint, vnus tamen ex ambabus Christus, & filius, non euacuata, aut sublata, diuersitate naturarum per coniunctionem, sed quia simul nobis effecerunt vnum deum, & Christum, & filium, id est diuinitas & humanitas, per arcanam illam, ineffabilemque copulationis adunationem. Itaque is, qui ante secula omnia est natus ex patre, etiam ex muliere carnaliter dicitur procreatus in tempore. Non quia diuina ipsius natura de sacra virgine sumpsit exordium, nec quod propter seipsam opus habuit secundo nasci post illam natiuitatem, quam habebat ex patre, (est enim ineptum, & stultum hoc dicere, quod is, qui ante omnia secula est consempiternus patri, secundæ generationis eguerit, vt esse inciperet) sed quia propter nos, & propter nostram salutem naturam sibi copulauit humanam, & processit ex muliere, idcirco dicitur natus esse carnaliter. Neque enim * prius natus est homo communis de sancta virgine, &

Idē Cyrill^s in epi. ad Nestoriū, & habetur rpe Ephesini cōc. sub Celest. papa. * al. in.

* al. primū.

tunc

EPISTOLAE LEONIS PAPAE I.

tunc demum habitauit in eo verbum, sed in ipsa vulua, vteroq; virginali, *secum carnem co- **G**
iunxit, & sustinuit generationem carnalem, carnis suae natiuitatem, suam faciens. Sic illum di-
cimur, & passum esse, & resurrexisse, non quia deus verbum in sua natura passus sit, aut plagas
aut clauorum transfixiones, aut alia vulnera susceperit (deus nanque incorporealis extra pas-
sionem est) sed quia corpus illud, quod ipsius proprium factum est, *passum est, ideo haec om-
nia pro nobis ipse dicitur passus. Inerat enim in eo corpore, quod patiebatur, deus, qui pati non
poterat. Simili modo & mortem ipsius intelligimus. Immortale enim, & incorruptibile est
naturaliter, & vita, & viuificans *dei verbum. Sed quia corpus ipsius proprium, gratia dei, iux-
ta Pauli vocem, pro omnibus mortem gustauit, idcirco ipse dicitur mortem passus esse pro
nobis. Non quod *in se mortem esset expertus, quantum ad ipsius naturam pertinet (infantia **H**
est enim, hoc vel sentire, vel dicere) sed quod (vt supra diximus) caro ipsius mortem gustauit.
Ita & resurgente carne, ipsius rursus resurrectionem dicimus, non quia in corruptionem ce-
ciderit (quod absit) sed quia eius resurrexit corpus. Ita Christum vnum, & dominum confite-
mur, non tanquam hominem cum verbo coadorantes, ne diuisionis quaedam species induca-
tur, sed vnum iam, & eundem adorantes, quia non est alienum a verbo corpus suum, cum quo
ipsi etiam assidet patri. Nec hoc ita dicimus, quasi duobus filiis assidentibus, sed vno cum car-
ne per vnitatem, quasi talem copulationem factam per substantiam, aut quasi *passibilem, aut
quasi parum decoram, voluerimus accipere, in id incidimus, vt duos filios esse dicamus. Ne-
cesse est enim discernere, & dicere, hominem separatim fuisse sola filij appellatione honora- **I**
tum, & rursus verbum, quod est ex deo, * & nomine, & veritate, filium dei, sed discernere in
duos filios, non debemus vnum dominum Iesum Christum. Neque enim id adiuuat rectam
fidei rationem, licet nonnulli, nescio, quam perhibeant copulationem personarum. Non di-
xit enim scriptura, verbum dei personam hominis sibi assumpsisse, sed carnem factum es-
se. Id autem est ostendere dei verbum, similiter ac nos *participationem habuisse carnis, &
sanguinis, & corpus nostrum proprie suum fecisse, & hominem ex muliere processisse, non ab-
iecta, nec deposita deitate, aut generatione illa, quam habebat ex patre, sed mansisse etiam in
assumptione carnis deum, quod erat. Hoc itaque rectae fidei ratio protestatur. In tali sensu san-
ctos patres fuisse comperimus. Ideo illi non dubitauere sanctam virginem dicere theotocon, **K**
non quod verbi natura, deitasq; in sancta virgine sumpsit exordium, sed quod ex ea natum
sit sacrum illud corpus, animatum anima rationali, cui substantialiter adunatum dei verbu,
carnaliter natum esse dicitur.

Finis epistolarum Leonis papæ primi.

PARISIIS.

Excudebat Carola Guillard, anno salutis.

M. D. XLIII.

Index quaternionum.

f a b c d e f g h i k l m n o p q r f t
v x y z A B.

Omnes sunt quaterniones, præter A B. terniones.

*e se non si era ancora deciso. Equivale però del 1817. per ammissione
de la fin unificata della ed è stato poi corretto nel giornale
naturale*

